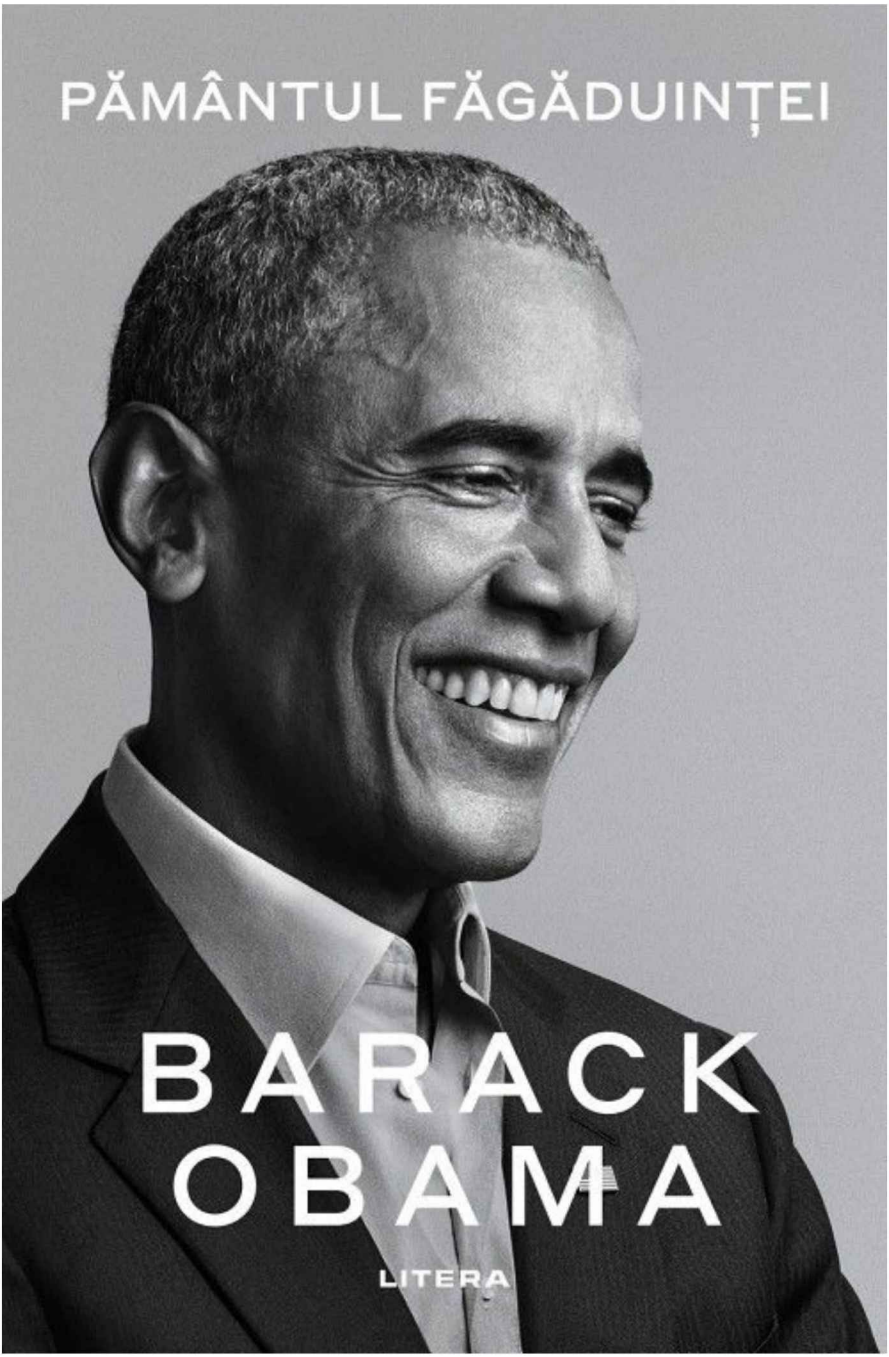
PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI
BARACK OBAMA
LITERA

BARACK OBAMA

PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI

BARACK OBAMA

PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI

Traducere din limba engleză
DIANA POPESCU MARIN

LITERA
București
2020

A Promised Land
Barack Obama

Copyright © 2020 Barack Obama
Toate drepturile rezervate

Ediţie publicată prin înţelegere cu Crown Publishing Group, o divizie a Penguin Random House LLC
Fotografie supracopertă faţă: Pari Dukovic
Design supracopertă: Christopher Brand
Fotografie supracopertă spate: Dan Winters

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteţi vizita pe
www.litera.ro

Pământul făgăduinţei
Barack Obama

Copyright © 2020 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:
Diana Popescu Marin

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactori: Aloma Ciomâzgă-Mărgărit, Georgiana Harghel
Corector: Olimpia Băloi
Copertă: Ana-Maria Gordin Marinescu
Tehnoredactare şi prepress: Ana Vârtosu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
OBAMA, BARACK
Pământul făgăduinței / Barack Obama; trad. din lb. engleză Diana Popescu Marin. – Bucureşti: Litera, 2020

ISBN 978-606-33-6679-6
I. Popescu Marin, Diana (trad.)
821.111

Lui Michelle – adevărata mea dragoste
şi partenera mea de viaţă
şi
Maliei şi Sashei – a căror strălucire
face totul să pară mai luminos

O, înalţă-te fără a istovi,
Înalţă-te fără a istovi,
Înalţă-te fără a istovi,
Aduna-ne-vom cu toţii pe Pământul Făgăduinţei.

– Dintr-un cântec religios afro-american

Nu ne subestimați puterile;
Noi am făcut o trecere
Spre infinit.

– Robert Frost, „Kitty Hawk“

PREFAȚĂ

Am început să scriu această carte la scurt timp după încheierea mandatului meu de președinte – după ce am păşit, împreună cu Michelle, la bordul aeronavei Air Force One pentru ultima oară şi am plecat în vest, pentru o pauză prea mult timp amânată. Starea de spirit în avion a fost una dulce-amăruie. Amândoi eram extenuaţi fizic şi emoţional, nu numai din pricina muncii noastre din ultimii opt ani, dar şi din cauza rezultatelor neaşteptate ale unor alegeri electorale în urma cărora o persoană diametral opusă faţă de tot ceea ce am reprezentat noi fusese aleasă în funcţia de preşedinte pentru mandatul următor. Totuşi, după ce am parcurs întreaga cursă, am găsit satisfacţie în faptul că am luptat cât am putut de bine – şi că, în pofida prestaţiei mele care nu s-a ridicat la înălţimea aşteptărilor, în pofida eşecurilor unor proiecte, ţara era într-o situaţie mai bună decât fusese când am devenit preşedinte. Timp de o lună de zile după aceea, Michelle şi cu mine am dormit mai mult, ne-am bucurat de cine relaxate, am făcut plimbări lungi, am înotat în ocean, am făcut un bilanţ, ne-am apropiat din nou şi mai mult, ne-am redescoperit dragostea unul faţă de celălalt şi am început să plănuim un al doilea act al vieţii noastre, poate nu la fel de agitat, dar cel puţin la fel de plin de satisfacţii. În clipa în care am ştiut că sunt gata să mă apuc de lucru şi am pus mâna pe stilou şi pe carnetul cu foi galbene (îmi place şi acum să scriu de mână, găsesc că un computer împrumută chiar şi celor mai neşlefuite ciorne un luciu prea delicat şi dă impresia de ordine aparentă gândurilor încă neduse până la capăt), aveam în minte o structură clară a cărţii.

Înainte de orice, am sperat să redau o reprezentare sinceră a perioadei în care am fost preşedinte – nu numai o consemnare istorică a evenimentelor-cheie petrecute în mandatul meu şi a personalităţilor de seamă cu care am interacţionat, dar şi o descriere a tendinţelor politice, economice şi culturale atipice, care au contribuit la identificarea provocărilor cu care administraţia mea s-a confruntat şi a alegerilor pe care eu şi echipa mea le-am făcut ca urmare a acestor provocări. Acolo unde a fost posibil, am dorit să ofer cititorilor o imagine reală a ceea ce înseamnă *să fii* preşedinte al Statelor Unite; am încercat să trag puţin cortina şi să le reamintesc oamenilor că preşedinţia, cu toată puterea şi fastul pe care le presupune, este totuşi doar un loc de muncă şi că guvernul nostru

federal este o întreprindere umană la fel ca oricare alta, iar bărbaţii şi femeile de la Casa Albă trăiesc aceleaşi sentimente de satisfacţie, dezamăgire, nemulţumire, neîmplinire sau victorie pe care le trăieşte orice cetăţean. În sfârşit, am dorit să relatez o poveste mult mai personală care să-i inspire pe tineri să aleagă o carieră în serviciul public – o poveste despre felul în care cariera mea politică a început prin căutarea unui loc potrivit mie, a unei modalităţi de a explica diferitele ramuri ale descendenţei mele mixte, despre faptul că numai urmărind un ţel mai important decât propriul confort am putut să descopăr o comunitate şi un scop în viaţă.

Am apreciat că pot face asta în aproximativ 500 de pagini. Şi m-am aşteptat să termin în maximum un an de zile.

Trebuie să recunosc că procesul scrierii cărţii nu a fost întocmai aşa cum am plănuit. Cu toate bunele mele intenţii, cartea a continuat să crească, atât în dimensiuni, cât şi în anvergură, motiv pentru care până la urmă am hotărât să o împart în două volume. Sunt perfect conştient de faptul că un scriitor mult mai talentat ar fi putut spune aceeaşi poveste în mai puţine cuvinte (în fond, biroul meu de la Casa Albă se afla exact lângă dormitorul Lincoln, unde există expus, sub un panou de sticlă, un exemplar semnat al Discursului de la Gettysburg, care conţine 272 de cuvinte). Numai că de fiecare dată când mă apucam de scris – fie despre primele etape ale campaniei electorale sau despre felul în care administraţia mea a gestionat criza financiară, fie despre negocierile cu ruşii privind controlul armelor nucleare sau despre elementele premergătoare Primăverii Arabe – mintea mea nu putea urma o naraţiune simplă, liniară. Deseori m-am simţit obligat să elaborez pe marginea contextului unor decizii pe care le-am luat, atât eu cât şi cei implicaţi, şi n-am dorit să reduc un anumit detaliu la o notă de subsol sau la o menţiune din lista de note explicative (urăsc notele de subsol şi notele explicative). Am descoperit că nu am putut de fiecare dată să explic motivaţiile mele doar referindu-mă la un munte de date economice sau relatând o şedinţă exhaustivă din Biroul Oval, dat fiind că acestea au fost rezultatul unor conversaţii pe care le-am avut cu un necunoscut în timpul turneului electoral, sau al unei vizite la un spital militar, sau ecoul unei lecţii primite în copilărie de la mama mea. Amintirile mele scoteau la iveală în mod repetat detalii aparent neesenţiale (cum ar fi un loc discret unde puteam să fumez o ţigară seara sau jocul de cărţi cu stafful meu şi râsetele de la bordul Air Force One), detalii care au surprins, într-un fel inaccesibil relatărilor publice, experienţele pe care le-am trăit în cei opt ani petrecuţi la Casa Albă.

Pe lângă efortul chinuitor de a aşterne cuvintele pe hârtie, a intervenit şi evoluţia evenimentelor petrecute în cei trei ani şi

jumătate care au trecut de la acel ultim zbor cu Air Force One, evoluţie pe care nu aveam cum s-o anticipez la adevăratele proporţii. Chiar în timp ce scriu aceste rânduri, ţara noastră este prinsă în strânsoarea unei pandemii şi a crizei economice intervenite pe parcurs, 178 000 de americani au murit, multe afaceri au fost falimentate şi milioane de oameni au rămas fără locuri de muncă. În toată ţara, oameni din toate categoriile sociale au ieşit pe străzi pentru a protesta în urma uciderii de către poliţie a unor bărbaţi şi femei de culoare, neînarmaţi. Cel mai îngrijorător aspect este probabil acela că democraţia noastră pare a fi pe marginea prăpastiei, a unei crize provocate de un conflict fundamental între două viziuni opuse despre ceea ce este şi ce ar trebui să fie America; o criză care a avut drept consecinţă dezbinarea, furia şi neîncrederea organismului politic şi a permis o încălcare permanentă a normelor instituţionale, a garanţiilor procedurale, a adeziunii la elementele de bază pe care atât republicanii, cât şi democraţii le-au considerat la un moment dat ca fiind de la sine înţelese.

Această luptă nu este una nouă, de bună seamă. În multe privinţe ea este definitorie pentru experienţa americană. Este integrată în documentele fondatoare care au proclamat faptul că toţi oamenii sunt egali, în timp ce defineau sclavul ca reprezentând trei cincimi dintr-un om. Ea îşi găseşte expresia în hotărârile judecătoreşti timpurii, ca în cazul rezoluţiei pe care un judecător de la Înalta Curte de Justiţie a dat-o unui trib de amerindieni, explicându-le fără drept de apel că nu-şi pot exercita dreptul de a transmite mai departe proprietatea asupra unui teren, dat fiind că instanţa cuceritorului nu poate recunoaşte pretenţiile justificate ale părţii cucerite. Această luptă a fost dată pe câmpurile de la Gettysburg şi Appomattox, dar şi între zidurile Congresului, sau pe un pod din Selma, în viile din California şi pe străzile din New York; a fost o luptă dusă de soldaţi şi mai ales de organizatorii de sindicate, de sufragete, de hamali, de liderii organizaţiilor studenţeşti, de valurile de imigranţi, de activiştii LGBTQ, înarmaţi doar cu pancarte, pliante şi o pereche de ghete pentru a mărşălui. La baza acestei lupte prelungite a stat o întrebare simplă: Suntem hotărâţi să aducem realitatea americană la nivelul idealurilor noastre? Şi dacă da, credem cu adevărat că noţiunile de autoguvernare şi libertate individuală, de oportunităţi echitabile şi egalitate în faţa legii se aplică tuturor cetăţenilor? Sau suntem mai degrabă înclinaţi, în practică dacă nu prin lege, să rezervăm aceste drepturi numai pentru cei câţiva privilegiaţi?

Recunosc că există oameni care cred sincer că a venit momentul să spulberăm mitul conform căruia o atentă examinare a trecutului Americii şi o privire de ansamblu asupra titlurilor actuale

demonstrează faptul că idealurile acestei naţiuni s-au situat dintotdeauna pe un loc secundar după cel al cuceririi şi subjugării, într-un sistem rasial de caste şi un capitalism rapace, iar a pretinde contrariul înseamnă a fi complice într-un joc aranjat de la bun început. Mărturisesc că au existat momente pe parcursul scrierii acestei cărţi când, reflectând asupra mandatului meu de preşedinte şi a tuturor evenimentelor petrecute în ultimii ani, m-am întrebat dacă nu sunt prea temperat în rostirea adevărului aşa cum îl văd eu, prea precaut în exprimare şi fapte, din pricina convingerii pe care o am că, dacă apelăm la îngerii conştiinţei noastre, aşa cum s-a exprimat Lincoln, avem o şansă mai mare de a ne îndrepta în direcţia Americii care ne-a fost promisă.

Ştiu şi eu...? Ce pot spune cu siguranţă este că nu sunt pregătit să abandonez speranţa legată de o Americă mai bună – nu numai de dragul generaţiilor viitoare de americani, dar şi de dragul întregii omeniri. Pentru că sunt convins că pandemia prin care trecem la ora actuală este deopotrivă o manifestare, dar şi o simplă întrerupere a marşului neobosit în direcţia unei lumi interconectate, a unei lumi în care oamenii şi culturile se ciocnesc inevitabil. În această lume – de reţele globale de distribuţie, transferuri de capital imediate, de reţele de socializare, de structuri teroriste transnaţionale, de schimbări climatice, migrări în masă şi de o complexitate mereu în creştere – vom învăţa să trăim împreună, să cooperăm, să recunoaştem dreptul celuilalt la demnitate, altfel vom pieri. Lumea priveşte atent spre America – singura mare putere din istorie alcătuită din oameni din toate colţurile planetei, care adună laolaltă toate rasele, religiile şi practicile culturale – ca să vadă dacă experimentul numit democraţie funcţionează. Să vadă dacă putem realiza ceea ce nici o altă naţiune nu a realizat. Să vadă dacă suntem cu adevărat capabili să ne ridicăm la înălţimea sensului crezului nostru.

Juriul încă deliberează. La momentul la care acest volum va apărea în librării, alegerile din Statele Unite vor fi avut loc deja şi, cu toate că sunt convins că miza este mai mare ca niciodată, ştiu şi că lucrurile nu pot fi rezolvate doar printr-un scrutin. Rămân totuşi optimist pentru că am învăţat să-mi pun nădejdea în cetăţenii americani, în special în cei tineri, pentru care încrederea într-o lume egală pentru toţi oamenii este o a doua natură, şi care insistă să pună în practică acele principii învăţate de la părinţii şi educatorii lor, principii în care – culmea! – tocmai aceştia din urmă nu au crezut pe deplin. Înainte de toate, le dedic această carte acestor tineri şi îi invit să reconstruiască, încă o dată, lumea, şi să creeze prin muncă susţinută, voinţă şi multă imaginaţie, o ţară care să oglindească în sfârşit tot ceea ce este mai bun în noi.

August 2020

PARTEA ÎNTÂI. PARIUL

CAPITOLUL 1

Dintre toate elementele care compun Casa Albă – încăperi, coridoare sau puncte de referinţă – cel mai mult am îndrăgit Colonada Vestică.

Vreme de opt ani, fiecare zi a mea a început şi s-a sfârşit cu o „navetă" în aer liber, timp de un minut, cât traversam Colonada de acasă până la birou şi înapoi. Acolo, iarna, simţeam prima suflare aspră a gerului, iar, vara, prima mângâiere a arşiţei; era locul în care îmi puneam ordine în gânduri, treceam în revistă întâlnirile la care urma să particip, stabilindu-mi argumentele pentru membrii mai sceptici ai Congresului sau pentru alegătorii nerăbdători, sau mă pregăteam sufleteşte pentru vreo decizie anume ori vreo criză în desfăşurare.

La începuturile sale, Casa Albă reunea în aceeaşi clădire birourile demnitarilor şi reşedinţa familiei prezidenţiale, iar Colonada Vestică era o simplă alee care ducea spre grajdurile cailor. Dar când Teddy Roosevelt a devenit preşedinte, a decis că o singură clădire nu era suficient de încăpătoare pentru personalul său, cei şase copii neastâmpăraţi şi sănătatea lui mintală. El a cerut să fie construită ceea ce avea să devină Aripa de Vest şi Biroul Oval, iar în decadele care s-au scurs de atunci şi sub administraţiile care s-au succedat, s-a conturat configuraţia actuală a Colonadei: o acoladă deschisă spre Rose Garden (Grădina cu Trandafiri), de la nord la vest – cu un zid masiv, sobru, în partea de nord, decorat doar cu ferestre în formă de semilună; iar la vest, coloane albe impunătoare, ca într-o gardă de onoare care străjuieşte culoarul de trecere.

În general, merg încet – cu pasul unui hawaiian autentic, cum îi place lui Michelle să spună, uneori marcat de un strop de nerăbdare. Totuşi, când traversam Colonada mergeam diferit, conştient de încărcătura istorică a locului şi de a celor dinaintea mea. Pasul mi se mărea parcă, iar ritmul se înviora, în zgomotul pantofilor mei călcând pe piatră, însoţit de ecoul paşilor gărzii de corp care mă urma la câţiva metri. Când ajungeam pe rampa de la capătul vestic al Colonadei (o moştenire rămasă de pe vremea lui FDR şi al scaunului său cu rotile – mi-l şi imaginez zâmbind, cu bărbia înainte, cu ţigaretul între dinţi,

făcând eforturi să urce rampa), îi făceam semn cu mâna agentului de pază în uniformă aflat dincolo de uşa de sticlă. Uneori agentul de pază trebuia să tempereze entuziasmul vreunui grup de vizitatori luaţi prin surprindere de apariţia mea. Dacă aveam timp, mă opream să le strâng mâna şi să îi întreb de unde sunt. De obicei însă, făceam stânga pe lângă peretele exterior al Biroului Cabinetului şi mă strecuram prin uşa laterală a Biroului Oval, ca să îmi salut stafful personal, să îmi iau agenda cu programul zilei şi o ceaşcă cu ceai fierbinte, pentru ca apoi să mă apuc de lucru.

De câteva ori pe săptămână, ieşeam pe colonadă şi îi vedeam pe îngrijitori, toţi angajaţi ai National Park Service (Administraţia Naţională a Parcurilor), care lucrau în Rose Garden. În general erau bărbaţi mai în vârstă, îmbrăcaţi în uniforme kaki, purtând uneori şepci asortate pentru a se feri de soare sau, dacă era frig, pufoaice groase. Dacă nu eram în întârziere, mă opream să îi laud pentru plantele recent plantate sau să întreb de pagubele provocate de furtuna iscată în noaptea precedentă, iar ei îmi povesteau despre munca lor cu mândrie discretă. Oamenii aceştia vorbeau foarte puţin; chiar şi între ei comunicau doar prin gesturi sau mişcări ale capului, fiecare păstrându-şi concentrarea asupra a ceea ce avea de făcut, dar mişcându-se împreună cu ceilalţi într-un fel de graţie sincronizată. Unul dintre cei mai în vârstă, un bărbat de culoare, înalt, cu obraji supţi şi pe care îl chema Ed Thomas, lucra deja de 40 de ani la Casa Albă. Când l-am întâlnit prima oară, a scos din buzunarul de la piept o cârpă cu care s-a şters de pământ înainte de a-mi strânge mâna. Mâna lui, acoperită de vene groase şi noduri precum rădăcinile unui copac, a cuprins-o pe a mea. L-am întrebat cât intenţiona să mai lucreze la Casa Albă şi când avea de gând să se pensioneze.

„Nu ştiu, domnule preşedinte“, mi-a răspuns. „Îmi place să muncesc. Mă cam dor încheieturile. Dar cred că o să mai rămân cât sunteţi dumneavoastră aici. Să fiu sigur că grădina arată cum se cuvine.“

Doamne, cum arăta grădina aceea! Magnolii umbroase în fiecare colţ; garduri vii bogate şi de un verde aprins; meri cu coroana perfect tunsă. Florile, sădite în serele aflate la câteva mile depărtare, erau într-o permanentă explozie de culori – în nuanţe de roşu, şi galben, şi roz, şi violet; primăvara, lalelele creşteau înghesuindu-se în mănunchiuri, cu capetele îndreptate spre soare; vara, vanilia sălbatică de culoarea lavandei, şi muşcatele, şi crinii; toamna, crizantemele, margaretele şi florile de câmp. Însă întotdeauna, ici şi colo, puteai vedea trandafiri, de obicei roşii, uneori galbeni sau albi, toţi înfloriţi.

De fiecare dată când traversam colonada sau mă uitam pe fereastra Biroului Oval vedeam rezultatul străduinţei bărbaţilor şi femeilor care

lucrau în spaţiul exterior. Ei îmi aminteau de micul tablou al pictorului Norman Rockwell, pe care îl ţineam pe perete lângă portretul lui George Washington, chiar deasupra unui bust înfăţişându-l pe Dr. King: cinci siluete minuscule, fiecare cu pielea de altă culoare, lucrători în salopete şi combinezoane, toţi atârnând de frânghii, pe fundalul unui cer de un albastru de cristal, lustruind lampa Statuii Libertăţii. Oamenii din tablou, lucrătorii din grădină – toţi erau nişte gardieni, mă gândeam, monahi tăcuţi ai unui ordin discret şi solemn. Îmi spuneam că trebuie să muncesc la fel de mult şi să fiu la fel de atent în activitatea mea ca oamenii aceia.

Odată cu trecerea timpului, ieşirile mele de-a lungul Colonadei se încărcau cu amintiri. Mă refer, desigur, la evenimentele publice de amploare – declaraţii făcute în faţa unui regiment de reporteri, conferinţe de presă alături de alţi preşedinţi de state. Dar şi la momentele la care foarte puţini oameni erau martori – Malia şi Sasha întrecându-se în fugă spre a mă întâmpina în vizitele lor neanunţate de după-amiază, sau câinii noştri, Bo şi Sunny, ţopăind şi afundându-se atât de mult în zăpadă, încât blana de sub bot li se umplea de ţurţuri; un meci de fotbal într-o zi însorită de toamnă sau o discuţie de îmbărbătare cu vreun angajat care avea o problemă personală.

Astfel de imagini îmi reveneau în minte din când în când, întrerupând şirul anumitor calcule sau gânduri care mă preocupau. Îmi reaminteau de trecerea timpului, aşa încât uneori mă năpădea sentimentul de dor şi tânjeam să pot da timpul înapoi şi să o iau de la capăt. Acest lucru nu era posibil în timpul plimbării mele de dimineaţă spre birou. La momentul respectiv acele ceasornicului nu se roteau decât înainte; sarcinile zilei mă aşteptau, iar eu nu mă puteam gândi la nimic altceva.

Noaptea însă totul căpăta alte nuanţe. În drumul meu de seară spre reşedinţă, ţinând în mână o mapă plină cu documente importante, încercam să încetinesc ritmul, iar uneori chiar mă opream. Trăgeam în piept aerul impregnat cu mirosul pământului, al ierbii proaspăt tunse şi al polenului, ascultam vântul sau ritmul ploii. Alteori priveam coloanele şi statura impunătoare a Casei Albe, puternic luminată şi cu drapelul fluturând pe acoperiş sau contemplam de la distanţă Monumentul Washington, care străpungea cerul încărcat de stele şi luminat de lună, străbătut din când în când de luminiţele de avertizare ale vreunui avion cu reacţie.

În astfel de clipe priveam în jur şi mă gândeam la drumul neobişnuit şi la ideea care mă aduseseră în acest loc. Nu provin dintr-o familie de politicieni. Bunicii mei materni veneau din Vestul Mijlociu, din strămoşi cu sânge scoţian şi irlandez. Se poate spune că erau liberali, dacă e să judecăm după standardele perioadei de

recesiune din orăşelele din Kansas în care s-au născut, mereu la zi cu tot ceea ce apărea în presă. „Asta înseamnă să fii un cetăţean bine informat", îmi spunea bunica, alintată de toţi Toot (prescurtare de la Tutu, cuvânt care înseamnă „bunică" în Hawaii), privindu-mă pe deasupra ziarului ei de dimineaţă *Honolulu Advertiser*. Nici ea, nici bunicul meu nu aveau anume înclinaţii ideologice sau partizane, dincolo de ceea ce considerau ei a fi bun-simţ. Erau preocupaţi de muncă – bunica mea era vicepreşedinte al diviziei de garanţii pentru împrumuturi la o bancă locală, iar bunicul era comis-voiajor şi se ocupa cu vânzarea de asigurări de viaţă, de achitarea facturilor şi de micile distracţii pe care viaţa le oferea.

Trăiau în Oahu, o insulă unde nimic nu părea a fi urgent. După ani de zile petrecuţi fie prin Oklahoma, fie prin Texas sau prin Washington, s-au mutat în Hawaii, în 1960, la un an după ce acesta a fost declarat stat american. De-acum, între ei şi manifestaţiile şi protestele de pe continent se întindea un ocean. Îmi amintesc că singura conversaţie pe teme politice pe care bunicii mei au avut-o când încă eram copil a avut legătură cu un bar de pe plajă: primarul oraşului Honolulu dărâmase taverna preferată a bunicului meu pentru a reface plaja de la celălalt capăt al cartierului Waikiki.

Bunicul nu l-a iertat niciodată pentru asta.

Mama mea, Ann Dunham, nu le-a semănat bunicilor, a fost un om cu păreri ferme. Singurul copil la părinţi, mama s-a răzvrătit împotriva convenţiilor impuse în liceu – citea poeţi francezi boemi şi autori francezi existenţialişti, şi dispărea cu zilele de-acasă fără să spună nimănui unde era, călătorind împreună cu o prietenă în San Francisco. În copilărie o auzeam vorbind despre marşuri pentru drepturile civile, despre cum vedea ea Războiul din Vietnam ca pe un demers nechibzuit şi dezastruos; şi mai vorbea despre mişcarea de emancipare a femeilor (fiind de acord cu salarii egale pentru femei şi bărbaţi, dar nu neapărat o adeptă a epilatului) şi despre războiul declarat sărăciei. Când aveam şase ani şi ne-am mutat în Indonezia în casa tatălui meu vitreg, n-a ezitat să-şi exprime părerile despre corupţia din rândul guvernului („Este furt pe faţă, Barry"), deşi era o practică generală. Peste ani, în vara în care am împlinit 12 ani, am plecat într-o vacanţă de o lună, să facem turul Statelor Unite, ocazie cu care a insistat să ne uităm seară de seară la audierile privind Afacerea Watergate, oferindu-ne propriile comentarii pe subiect („Ce pretenţii să ai de la un prozelit al lui McCarthy?").

Nu se concentra doar asupra titlurilor din ziare. Odată, când a aflat că făceam parte dintr-un grup care batjocorea un coleg de la şcoală, m-a aşezat în faţa ei, cu buzele schimonosite de dezamăgire.

„Ştii ceva, Barry", mi-a spus ea (acesta era numele meu de alint pe

care mama şi bunicii îl foloseau în copilăria mea, deseori prescurtat „Bar", dar pronunţat „Bear"), „există pe lumea asta oameni care se gândesc numai la ei înşişi. Nu le pasă ce li se întâmplă altora, atâta timp cât ei obţin ce vor. Ăştia sunt oamenii care îi umilesc pe ceilalţi ca să se simtă ei importanţi. Dar există şi oameni care procedează exact invers, care sunt capabili să îşi imagineze cum se simt ceilalţi şi fac în aşa fel încât să nu rănească pe nimeni. Deci", a continuat ea, privindu-mă drept în ochi. „Ce fel de persoană vrei să fii?"

M-am simţit foarte prost. Aşa cum şi intenţionase ea, iar întrebarea m-a urmărit mult timp de-atunci.

Pentru mama lumea era plină de prilejuri de a face educaţie morală. Dar n-am văzut-o niciodată implicându-se în vreo campanie politică. La fel ca bunicii mei, nu avea încredere în platforme, doctrine, noţiuni absolute, preferând să-şi exprime valorile într-o formă mai modestă. „Lumea e complicată, Bar. Tocmai de aceea e interesantă." Consternată de războiul din Asia de Sud-Est, avea să-şi petreacă aproape toată viaţa acolo, învăţând limba şi cultura, dezvoltând programe de microîmprumuturi pentru oamenii nevoiaşi, cu mult timp înainte ca microcreditul să ajungă la modă în dezvoltarea internaţională. Oripilată de rasism, a fost căsătorită nu o dată, ci de două ori, cu bărbaţi de rase diferite şi şi-a copleşit ambii copii – amândoi de culoare – cu ceea ce a fost o dragoste inepuizabilă. Exasperată de constrângerile impuse femeilor de către societate, a divorţat pe rând de cei doi bărbaţi când aceştia au devenit autoritari sau au dezamăgit-o şi şi-a clădit propria carieră, crescându-şi copiii potrivit propriilor standarde de decenţă şi trăindu-şi viaţa exact aşa cum şi-a dorit.

Pentru mama, aspectul personal era cu adevărat politic – deşi nu a făcut un motto din asta.

Asta nu înseamnă că nu avea ambiţii în privinţa fiului ei. Dimpotrivă. În ciuda dificultăţilor financiare, mama şi bunicii m-au înscris la Punahou, cel mai bun liceu din Hawaii. Şi nu le-a trecut niciodată prin cap că nu voi merge mai departe, la facultate. Dar nimeni din familie nu mi-a sugerat vreodată că aş putea deţine cândva o funcţie publică. Dacă ar fi fost după mama, probabil că i-ar fi plăcut să mă vadă în fruntea vreunei instituţii filantropice, cum este, de pildă, Fundaţia Ford. Bunicilor mei le-ar fi plăcut să devin judecător sau un avocat celebru de talia lui Perry Mason.

„Ar face bine să-şi folosească inteligenţa cum se cuvine", obişnuia să spună bunicul.

Şi fiindcă nu mi-am cunoscut tatăl, nici nu se punea problema ca el să aibă vreun cuvânt de spus. Am înţeles că lucrase pentru guvernul kenyan o vreme, iar când am împlinit zece ani a venit din Kenya să

petreacă o lună cu noi în Honolulu. A fost prima şi ultima oară când l-am văzut; după aceea, singurele veşti de la el soseau sub forma unor scrisori, aşternute pe hârtie subţire de culoare albastru-deschis, frumos împăturită, dar fără plic. „Aud de la mama ta că ţi-ar plăcea să studiezi arhitectura", scria într-una dintre scrisori. „Găsesc că e o profesie convenabilă, una pe care o poţi practica oriunde în lume."

Nimic care să mă inspire în mod deosebit.

Cât despre lumea din afara familiei mele – ei bine, pentru ceilalţi eram un adolescent departe de a fi un lider în devenire, mai degrabă un student apatic, un jucător de baschet pasionat, dar fără vreun talent deosebit, şi un veritabil şi neobosit petrecăreţ. Nu îmi plăceau simulările politice studenţeşti; n-aveam stofă de cercetaş, deci nu mă interesa programul Eagle Scouts şi nici nu m-am înghesuit să fac practică prin birourile vreunui congresman local. În liceu n-am făcut altceva decât să discut cu prietenii despre sport, fete, muzică şi cum să mai facem rost de băutură.

Trei dintre aceşti băieţi – Bobby Titcomb, Greg Orme şi Mike Ramos – mi-au rămas în continuare printre cei mai apropiaţi prieteni. Chiar şi acum râdem ore întregi rememorând întâmplări din tinereţea noastră irosită. Peste ani, aveau să se implice în campaniile mele electorale cu un devotament pentru care le voi fi veşnic recunoscător şi devenind cel puţin la fel de pricepuţi ca oricare membru din echipa MSNBC când era cazul să-mi protejeze reputaţia.

Au existat situaţii în timpul mandatelor mele – după ce mă urmăreau vorbind unui public numeros, de pildă, sau primind salutul însufleţit al tinerilor puşcaşi marini în timpul vreunei vizite la o bază militară – când am citit pe chipurile lor uimire în timp ce încercau să suprapună imaginea de acum a bărbatului grizonant, la costum şi cravată, cu cea a adolescentului imberb pe care îl cunoscuseră cândva.

„Chiar el să fie?", îşi spuneau probabil în sinea lor. „Cum naiba a ajuns aici?"

Îmi amintesc că eram în liceu când am început să pun întrebări – despre absenţa tatălui meu şi despre alegerile mamei mele; despre faptul că trăiam într-un loc în care prea puţini oameni arătau ca mine. Multe din întrebările mele erau legate de rasă: De ce jucau negrii baschet, dar nu antrenau? Ce a vrut să spună o colegă de şcoală când mi-a spus că nu mă privea ca pe un negru? De ce erau toţi negrii din filmele din seria Dirty Harry nişte cuţitari smintiţi, cu excepţia unuia – partenerul, evident – care sfârşea mereu prin a fi ucis?

Nu eram însă preocupat doar de aspectele legate de rasă. Am crescut în Indonezia şi am fost martor la prăpastia dintre elitele bogate şi masele care trăiau în sărăcie lucie, deci am avut conştiinţa nativă a tensiunilor tribale din ţara tatălui meu – a urii dintre cei care

la suprafaţă par să semene. Am asistat zi de zi la cât de strâmtorată era existenţa bunicilor mei, care-şi alinau dezamăgirile fie în faţa televizorului, cu un pahar de tărie, fie cumpărându-şi vreun aparat electrocasnic ori o maşină nouă. Mama şi-a plătit din plin libertatea intelectuală luptându-se constant cu neajunsuri financiare şi, din când în când, cu haosul din viaţa ei personală. Aveam ochiul format în ce priveşte ierarhiile deloc subtile dintre colegii mei de liceu, stabilite în principal în funcţie de cât de consistente erau averile părinţilor lor. Şi mai exista şi dovada grăitoare şi îngrijorătoare a faptului că, în ciuda teoriilor pe care mi le ţinea mama, bătăuşii, trişorii şi lăudăroşii păreau să se descurce destul de bine, în timp ce oamenii pe care ea îi considera cumsecade şi decenţi păreau a fi păcăliţi de prea multe ori.

Toate acestea au creat în mine o mare confuzie. Era ca şi cum, datorită bizareriei descendenţei mele şi a lumilor în care trăiam, aş fi venit de pretutindeni şi de nicăieri în acelaşi timp, ca într-o combinaţie nereuşită de piese, ca un ornitorinc sau vreo creatură imaginară, izolat într-un habitat fragil şi cu o apartenenţă îndoielnică. Simţeam, fără să înţeleg de ce sau cum, că dacă nu mă adun şi nu îmi stabilesc o anumită traiectorie în viaţă, voi ajunge să trăiesc singur.

Nu am vorbit cu nimeni despre asta, nici cu prietenii, nici cu familia. Nu am vrut să îi rănesc sau să ies în evidenţă mai mult decât o făcusem deja.

Dar mi-am găsit refugiul în cărţi. Mama mi-a transmis de când eram foarte mic dragostea pentru lectură – soluţia la care apela de câte ori mă văitam că mă plictisesc sau când nu şi-a putut permite să mă înscrie la Şcoala Internaţională din Indonezia sau chiar şi când mergeam cu ea la birou pentru că nu-şi permitea să plătească o bonă.

„Du-te şi citeşte o carte", îmi spunea. „Pe urmă vino şi povesteşte-mi ce ai învăţat."

Au fost câţiva ani în care am locuit cu bunicii mei în Hawaii, în timp ce mama şi-a continuat activitatea în Indonezia şi s-a ocupat de educaţia surorii mele mai mici, Maya. Fără cicăleala ei, nu prea mi-am dat silinţa la şcoală, după cum o dovedesc şi notele mele. Apoi, prin clasa a zecea, situaţia s-a schimbat. Îmi amintesc că m-am dus cu bunicii mei într-o piaţă de vechituri de pe lângă Central Union Church, vizavi de apartamentul în care locuiam şi m-am oprit în faţa unui coş plin cu cărţi vechi. Şi am început să iau de acolo titluri care mi se păreau atrăgătoare sau îmi sunau cunoscute – cărţi de Ralph Ellison şi Langston Hughes, Robert Penn Warren şi Dostoievski, D.H. Lawrence şi Ralph Waldo Emerson. Bunicul, care pusese ochii pe un set de crose de golf uzate, s-a uitat nedumerit la mine când am apărut lângă el cu o cutie plină cu cărţi.

„Ai de gând să-ţi deschizi o librărie?"

Bunica l-a apostrofat, considerând interesul meu brusc pentru literatură absolut admirabil. Cu eternul ei simţ practic, mi-a sugerat să-mi termin mai întâi temele pentru acasă şi abia apoi să mă apuc de citit *Crimă şi pedeapsă*.

Am citit toate acele cărţi, uneori târziu, după ce mă întorceam de la antrenamentele de baschet şi dădeam pe gât un bax de bere cu prietenii mei, sau după ce făceam *bodysurfing* sâmbăta după-amiaza şi mă strecuram în rabla bunicului meu, un Ford Granada, înfăşurat la mijloc cu un prosop, ca să nu ud tapiţeria. Când am terminat primul set de cărţi, m-am dus prin alte târguri de vechituri, în căutarea altor titluri. Înţelegeam foarte puţin din ceea ce citeam; încercuiam cu creionul cuvintele necunoscute ca să le pot căuta apoi în dicţionar, dar eram mai puţin preocupat de aspectul fonetic – trecusem de 20 de ani şi cunoşteam înţelesul multor cuvinte pe care nu ştiam totuşi să le pronunţ. Nu aveam un sistem anume, nici un tipar sau un ritm pe care să le urmez. Eram ca un tânăr tinichigiu în garajul părinţilor săi, punând laolaltă tuburi catodice vechi, şi şuruburi, şi cabluri desfăcute, fără să mă gândesc prea mult la ceea ce voi face cu ele, convins totuşi că îmi voi dovedi îndemânarea odată ce îmi voi lămuri chemarea.

Interesul meu faţă de cărţi explică probabil de ce nu numai că am supravieţuit liceului, dar am intrat la Occidental College în 1979 cu un bagaj subţire, dar consistent de cunoştinţe politice şi cu o serie de păreri necoapte pe care le împărtăşeam colegilor de cămin seara târziu.

Privind în urmă, îmi dau seama cât de stânjenitor e să recunosc faptul că, în primii doi ani de facultate, curiozitatea mea intelectuală s-a suprapus cu interesul faţă de anumite femei pe care încercam să le agăţ; citeam Marx şi Marcuse ca să am ce discuta cu socialista cu picioare interminabile care locuia în căminul meu; Fanon şi Gwendolyn Brooks ca s-o impresionez pe studenta de la sociologie cu pielea catifelată care nici nu mă băga în seamă; Foucault şi Virgina Woolf pentru bisexuala graţioasă care se îmbrăca aproape întotdeauna în negru. Numai că pseudo-intelectualismul meu s-a dovedit inutil ca strategie de cucerire a fetelor; am avut parte de câteva prietenii pline de afecţiune, dar platonice.

Chiar şi aşa, acele eforturi împiedicate au servit la ceva. În mintea mea începuse să se contureze ceva ce semăna cu o anume viziune asupra lumii. De mare ajutor mi-au fost câţiva profesori care mi-au tolerat stilul îndoielnic de a studia şi pretenţiile de june necopt. M-au ajutat foarte mult câţiva studenţi din anii mai mari – copii de culoare din centrul oraşului, copii albi veniţi din orăşele de provincie, care munciseră din greu să ajungă la facultate, tineri din prima generaţie

de hispano-americani, studenţi din Pakistan şi India sau din ţări africane aflate în pragul haosului. Ei ştiau ce vor de la viaţă; când luau cuvântul la vreun curs, părerile lor se bazau pe realităţile din comunităţile din care proveneau şi pe conflicte reale. „Iată ce înseamnă reducerile bugetare din comunitatea mea." „Să vă spun câte ceva despre şcoala mea înainte ca voi să vă plângeţi de acţiune asertivă." „Primul Amendament este grozav, dar de ce nu spune guvernul Statelor Unite nimic despre deţinuţii politici din ţara mea?"

Cei doi ani petrecuţi la Occidental au reprezentat zorii deşteptării mele politice. Dar asta nu însemna că eu chiar credeam în politică. Cu câteva excepţii, tot ceea ce vedeam la politicieni mi se părea dubios: părul spilcuit, aranjat cu uscătorul, rânjete de hiene – nişte personaje anoste care se autopromovau pe la televizor în timp ce, în spatele uşilor închise, acceptau favoruri din partea corporaţiilor şi tot felul de alte stimulente financiare. Erau actori într-un joc aranjat, îmi spuneam, şi nu voiam să fac parte din lumea lor.

Ceea ce mi-a atras atenţia a fost un lucru mai complex şi mai puţin convenţional – nu campaniile politice, ci mişcările sociale, unde oamenii se uneau pentru a obţine o schimbare. Am studiat mişcarea sufragetelor şi organizarea timpurie a muncii, am învăţat despre Gandhi şi Lech Walesa şi despre Congresul Naţional African. Cel mai mult m-au impresionat liderii tineri ai mişcărilor pentru drepturile civile – nu doar Martin Luther King, dar şi John Lewis şi Bob Moses, Fannie Lou Hammer şi Diane Nash. Am văzut în eforturile lor eroice – mersul din uşă în uşă pentru a aduna semnăturile alegătorilor, conversaţiile de la om la om la cantinele sociale, marşurile în ritm de imnuri închinate libertăţii – am văzut în acestea posibilitatea de a pune în practică valorile pe care le-am învăţat de la mama; şi anume cum poţi consolida puterea, nu prin umilirea oamenilor, ci prin încurajarea acestora. Aceasta era adevărata democraţie în acţiune – democraţia nu ca un dar primit de sus sau ca împărţire a prăzii între grupuri de interese, ci democraţia ca drept câştigat, într-un efort comun. Rezultatul nu a fost doar o schimbare a condiţiilor materiale, dar şi adoptarea unui sentiment de demnitate de către oameni şi comunităţi, o legătură între cei ce fuseseră cândva dezbinaţi.

Am decis că acesta era un ideal demn de urmat. Trebuia doar să mă concentrez. După anul doi de facultate m-am transferat la Universitatea Columbia, sperând într-un nou început. În cei trei ani petrecuţi la New York am fost practic captiv în apartamente dărăpănate, departe de vechii mei prieteni şi de obiceiurile proaste, am trăit ca un călugăr – am citit, am scris, am umplut jurnale întregi şi rareori mai ieşeam la câte o petrecere sau aveam parte de o cină caldă. M-am pierdut în propriul univers, frământat de întrebări care

se înlănţuiau în sfera preocupărilor mele. De ce anumite mişcări aveau succes în timp ce altele eşuau? Să fi fost oare un semn al succesului faptul că fragmente dintr-o cauză erau asimilate de politicile convenţionale sau era acesta un semnal că respectivele cauze fuseseră furate de la cei ce le iniţiaseră? Când devenea acceptabil compromisul şi când devenea acesta sinonim cu trădarea, dar mai ales cum să faci diferenţa între cele două ipostaze?

Ah, cât eram de onest atunci – cât de neînfricat şi de lipsit de simţul umorului! Când citesc jurnalele din acea perioadă simt o mare afecţiune pentru tânărul de-atunci, care dorea cu înfrigurare să-şi pună amprenta asupra lumii, să fie parte a unei schimbări grandioase şi idealiste, care, aşa cum a demonstrat-o realitatea, a fost de neatins. La urma urmei, aşa arăta America la începutul anilor 1980. Mişcările sociale din deceniul precedent îşi pierduseră din vigoare. Se năştea un nou tip de conservatorism. Ronald Reagan tocmai fusese ales preşedinte; economia era în pragul recesiunii; Războiul Rece era în plină desfăşurare.

Dacă aş putea călători înapoi în timp, l-aş sfătui pe tânărul de atunci să lase cărţile deoparte pentru un minut, să deschidă ferestrele şi să lase aerul proaspăt să intre în încăpere (pe-atunci fumam foarte mult). I-aş spune să se relaxeze, să iasă cu prietenii, să se bucure de plăcerile pe care viaţa le oferă tinerilor de 20 de ani. Cei câţiva prieteni pe care îi aveam în New York au încercat să-mi dea acelaşi sfat.

„Ar fi cazul să te relaxezi, Barack."

„Ai nevoie de o femeie."

„Eşti prea idealist. Foarte frumos, dar nu ştiu dacă ceea ce spui tu e posibil."

Nu m-am lăsat influenţat de vocile lor. Le-am opus rezistenţă tocmai pentru că ştiam că au dreptate. Nimic din ceea ce clocea mintea mea în orele acelea petrecute în singurătate, nici unul dintre idealurile pentru o lume mai bună încolţite în sera minţii mele tinere nu era suficient de viabil pentru a fi argumentat într-o conversaţie. În lumina lăptoasă a iernii în Manhattan, împotriva cinismului apăsător al vremurilor, ideile mele, rostite cu voce tare la curs sau la o cafea cu prietenii, păreau simple fantezii de necrezut. Iar eu ştiam asta prea bine. De fapt, este unul din lucrurile care m-a salvat din a deveni un excentric nesuferit înainte de a împlini 22 de ani; înţelegeam, într-o oarecare măsură, absurditatea viziunii mele, cât de mare era prăpastia dintre ambiţiile mele grandioase şi ceea ce făceam, de fapt, cu viaţa mea. Eram un fel de Walter Mitty în tinereţe; un Don Quijote fără al său Sancho Panza.

Şi aceste lucruri pot fi găsite în jurnalele mele de atunci, o cronică destul de fidelă a defectelor mele. Preferam să mă uit pe pereţi, mai degrabă decât să mă implic în vreo activitate. Manifestam o oarecare reţinere, i-aş spune chiar timiditate, reminiscenţă a educaţiei primite în Indonezia şi Hawaii, dar şi o consecinţă a unei accentuate conştiinţe de sine. Nu reacţionam bine la refuz şi nu-mi plăcea să par ridicol. În plus, dădeam dovadă de o lene pofundă.

Mi-am propus să trec peste aceste slăbiciuni printr-un regim de autoperfecţionare de care nu m-am dezbărat niciodată. (Michelle şi fetele îmi atrag atenţia şi azi că nu sunt în stare să intru într-o piscină sau să înot în ocean fără să mă simt obligat să fac câteva ture de înot în forţă. „De ce nu te bălăceşti, pur şi simplu?“ mă întreabă ele chicotind. „E distractiv. Uite... hai să-ţi arătăm.“) Am făcut liste. Am început să fac fitness, să alerg în jurul lacului din Central Park sau pe malul de est al fluviului Hudson, am mâncat o mulţime de conserve de ton şi de ouă fierte tari pentru a căpăta energie. M-am debarasat de tot ceea ce nu-mi mai era necesar – cine are nevoie de mai mult de cinci cămăşi?

Pentru ce competiţie mă pregăteam? Oricare ar fi fost aceasta, ştiam că nu eram suficient de bine antrenat. Acea nesiguranţă, acea îndoială asupra sinelui m-au ferit de acceptarea fără cumpănire a răspunsurilor simple. Am căpătat obiceiul de a pune la îndoială propriile supoziţii, lucru care, în cele din urmă, mi-a fost de folos, nu numai pentru că m-a ferit să devin insuportabil, dar şi pentru că m-a imunizat în faţa formulelor revoluţionare îmbrăţişate de o groază de oameni de stânga la începutul erei Reagan.

Sigur că acest lucru a fost valabil când venea vorba despre chestiunile legate de rasă. Am avut şi eu parte în viaţă de episoade de discriminare rasială şi vedeam prea bine urmările sclaviei şi ale legilor Jim Crow[1] ori de câte ori treceam prin Harlem sau prin anumite zone din Bronx. Dar în virtutea rădăcinilor mele, am învăţat să nu mă victimizez uşor şi am rezistat tentaţiei de a generaliza ideea că toţi albii sunt iremediabil rasişti, aşa cum fac unii oameni de culoare.

Convingerea mea că rasismul nu a fost inevitabil explică poate disponibilitatea mea de a apăra esenţa americană: ce a fost această ţară şi ce putea să devină.

Mama şi bunicii mei nu şi-au manifestat niciodată patriotismul într-o manieră vocală. Rostirea Jurământului de Credinţă, fluturarea steguleţelor pe 4 iulie – toate acestea au fost tratate ca nişte ritualuri plăcute, nu ca nişte datorii sacre (iar felul în care priveau Paştele şi Crăciunul era similar). Până şi faptul că bunicul meu luptase în cel de-al Doilea Război Mondial a fost tratat cu discreţie; mi-a povestit mai

multe despre raţiile de mâncare de pe front – „Oribile!“ – decât despre onoarea de-a fi mărşăluit în armata generalului Patton.

Şi totuşi, mândria de a fi american, ideea că America este cea mai puternică naţiune de pe pământ – toate au fost mereu de la sine înţelese. Când eram tânăr, mă iritau cărţile care desfiinţau caracterul excepţional al Americii; mă lansam în lungi polemici cu prietenii care insistau că hegemonia americană este sursa oprimării din întreaga lume. Trăisem în străinătate; ştiam prea multe. Dar eram de acord cu faptul că America dovedea un perpetuu eşec în atingerea propriilor idealuri. Versiunea istoriei americane predate în şcoli, prin manuale în care se trece uşor peste epoca sclaviei şi aproape că se omite orice referire la măcelărirea nativilor americani – pentru asta nu aveam argumente. Exercitarea puterii militare vecină cu amatorismul, rapacitatea companiilor multinaţionale – da, da, sunt la curent cu toate aceste lucruri.

Dar *conceptul* de America, *promisiunea* Americii – acestea sunt elemente de care m-am agăţat cu o încăpăţânare care m-a uimit până şi pe mine. „Considerăm aceste adevăruri de la sine înţelese, toţi oamenii se nasc egali“ – *aceasta* era America mea. America despre care scrisese Tocqueville, peisajele rustice descrise de Whitman şi Thoreau, în care nici un om nu era mai prejos sau mai presus de semenii săi; America pionierilor care au luat cu asalt Vestul în căutarea unei vieţi mai bune sau a imigranţilor care au păşit pe Ellis Island, însufleţiţi de dorinţa de libertate.

Era America lui Thomas Edison şi a fraţilor Wright, în care visurile prindeau viaţă, iar Jackie Robinson se detaşa categoric. America lui Chuck Berry şi a lui Bob Dylan, a lui Billie Holiday la Village Vanguard şi a lui Johnny Cash la Penitenciarul Folsom – toţi aceşti inadaptaţi care au profitat de ceea ce alţii au ignorat sau au aruncat la gunoi şi au adus frumuseţe acolo unde nimeni nu se aştepta.

Era America lui Lincoln la Gettysburg, a lui Jane Addams care a trudit pentru crearea serviciului de asistenţă socială, America soldaţilor care au debarcat, epuizaţi, în Normandia, America lui Martin Luther King care, în Parcul National Mall, le-a insuflat curaj altora şi chiar lui însuşi.

Erau Constituţia şi Declaraţia Drepturilor Omului, redactate de gânditori iscusiţi şi totuşi imperfecţi, care şi-au croit drum într-un sistem care a devenit peste noapte robust şi capabil de schimbare.

Era acea Americă în stare să explice prezenţa mea.

„Continuă să visezi, Barack“, aşa se terminau, de obicei, discuţiile în contradictoriu cu prietenii mei din facultate, în timp ce vreun idiot încrezut îmi arunca în faţă un ziar în care citeam că Statele Unite au

invadat Grenada sau că bugetul pentru prânzurile gratuite pentru elevi a fost tăiat sau vreo altă ştire care te arunca în deznădejde. „Regret să-ţi spun că asta e America ta."

Aceasta era starea mea de spirit când am absolvit facultatea în 1983; eram animat de idei măreţe şi nu ştiam încotro s-o apuc. Nu existau mişcări cărora să mă alătur, nici vreun lider dezinteresat pe care să-l urmez. Singura activitate care se apropia cât de cât de idealurile mele a fost ceea ce s-a numit „organizare comunitară" – activităţi restrânse care adunau oamenii în jurul problemelor de interes local. După câteva experienţe în New York cu locuri de muncă nepotrivite pentru mine, am aflat despre o poziţie în Chicago, care presupunea lucrul cu un grup de biserici care încercau să contribuie la menţinerea echilibrului în comunităţile devastate de eşecul industriei de prelucrare a oţelului. Nimic grandios, dar era un început.

Am consemnat în altă parte anii petrecuţi în Chicago. Victoriile erau neînsemnate şi efemere în comunităţiile de muncitori formate în majoritate din negri, unde îmi petreceam timpul; organizaţia pentru care lucram era un jucător secundar în abordarea schimbărilor care aveau loc nu numai în Chicago, dar şi în alte oraşe din ţară – declinul producţiei, strămutarea populaţiei albe, ascensiunea unei subclase discrete şi izolate în timp ce noua clasă de populaţie educată începuse să finanţeze reabilitarea centrului oraşului.

Sigur că impactul activităţii mele asupra oraşului Chicago a fost unul neînsemnat, în schimb oraşul acesta mi-a schimbat cursul vieţii.

În primul rând, m-a ajutat să-mi ajustez modul de a gândi. Am fost obligat să ascult ceea ce conta cu adevărat pentru oameni, dincolo de teoriile pe care le ţineam despre acest aspect. Am fost obligat să-i rog pe nişte necunoscuţi să mi se alăture şi să se unească pentru proiecte destinate vieţii de zi cu zi – renovarea unui parc, îndepărtarea azbestului din proiectele de construcţii de locuinţe sau lansarea unui program extraşcolar. M-am lovit de eşecuri şi am învăţat să mă regrupez, astfel încât să-i ţin aproape pe cei care investiseră încredere în mine. Am avut de-a face cu refuzuri şi insulte suficient de des încât să învăţ să nu mă mai tem de ele.

Cu alte cuvinte, m-am maturizat – şi mi-am recăpătat simţul umorului.

M-am ataşat foarte mult de oamenii cu care am lucrat: de femeia care îşi creştea singură cei patru copii într-un cartier modest şi care totuşi a reuşit cumva să-i trimită pe toţi patru la facultate; de preotul irlandez care deschidea seară de seară uşile bisericii pentru ca tinerii să aibă şi altă opţiune decât aceea de a se înhăita cu vreo bandă de delincvenţi; de oţelarul concediat şi nevoit să se întoarcă la şcoală pentru a deveni asistent social. Poveştile lor încărcate de greutăţi şi

micile lor victorii au venit să-mi confirme de fiecare dată latura fundamental decentă a oamenilor. Datorită lor am fost martor al schimbărilor care se petreceau ori de câte ori cetăţenii le cereau socoteală liderilor şi instituţiilor în cauză, chiar şi când era vorba de simpla instalare a unui semn de circulaţie într-o intersecţie aglomerată sau de obţinerea unui număr mai mare de patrule de poliţie. Am văzut cum oamenii renunţau puţin câte puţin la atitudinea supusă, cum începeau să se privească altfel pe ei înşişi, cum înţelegeau că părerile lor contează.

Datorită lor, mi-am lămurit chestiunea sâcâitoare a identităţii mele rasiale. Mi-am dat seama că a fi negru nu era o ştampilă pusă asupra unui om; era suficient să încerc să fiu un om cumsecade.

Datorită lor am descoperit o comunitate de credinţă – şi că era firesc să ai îndoieli, să pui întrebări şi să tinzi către ceva aflat dincolo de spaţiul şi de momentul prezent.

Şi pentru că în biserici improvizate în demisoluri sau pe verandele unor căsuţe am învăţat despre aceleaşi valori pe care le moştenisem de la mama şi de la bunicii mei – adică onestitate, trudă şi empatie –, am ajuns să am încredere în legătura invizibilă care exista între oameni.

Uneori mă întreb fără să vreau ce s-ar fi întâmplat dacă aş fi rămas în domeniul organizatoric sau într-un alt domeniu asemănător. Poate că, la fel ca nenumăraţii eroi locali pe care i-am cunoscut de-a lungul timpului, aş fi reuşit să ridic o instituţie care să reconfigureze o comunitate sau o parte dintr-un oraş. Ancorat adânc într-o comunitate, poate că aş fi investit bani şi imaginaţie nu pentru a schimba lumea, ci doar *un singur* loc sau un singur grup de copii, implicându-mă în activităţi care ar fi influenţat vieţile vecinilor şi ale prietenilor într-un mod folositor, dar limitat.

Numai că nu am rămas pe loc. Am plecat să studiez Dreptul la Harvard. În acei ani de facultate, povestea devine mai tulbure în mintea mea, iar motivaţiile mele se deschid interpretărilor.

Atunci mi-am spus – aşa cum îmi place să-mi spun şi acum – că am părăsit domeniul organizatoric pentru că am considerat că e o activitate prea greoaie, prea limitată, sub aşteptările nevoilor oamenilor pe care speram să-i slujesc. Un centru de pregătire local nu putea compensa tăierea a mii de locuri de muncă după închiderea combinatului de prelucrare a oţelului. Un program de activităţi extraşcolare nu putea compensa lipsa acută de fonduri pentru şcoli sau faptul că mulţi copii erau lăsaţi în grija bunicilor pentru că părinţii se aflau la închisoare. Oricare ar fi fost problema, ne loveam de câte un politician, un birocrat sau vreun director executiv invizibil care avea puterea de a îmbunătăţi situaţia, dar nu o făcea. Iar atunci când

tot ei ne făceau anumite concesii, era mult prea puţin, mult prea târziu. Aveam nevoie de puterea de a stabili bugete şi de a elabora politici de îndrumare, ori această putere se afla în alte mâini.

Mai mult decât atât, am aflat că, numai cu doi ani înainte de sosirea mea la Chicago, acolo fusese organizată o mişcare pentru schimbare, o mişcare deopotrivă socială şi politică – un curent rapid şi profund pe care nu am fost în stare să-l apreciez la justa valoare pentru că nu se potrivea teoriilor mele. E(ra) vorba de campania de alegere a primului primar de culoare al oraşului Chicago, Harold Washington.

Apăruse parcă de nicăieri, punând la cale o campanie politică la nivel local cum nu se prea mai văzuseră în politica modernă. Un grup restrâns de activişti şi de oameni de afaceri de culoare, sătui de vechile partizanate şi de inegalităţile celei mai segregate metropole din America, au decis să înregistreze un număr record de electori şi apoi l-au cooptat pe congresmanul corpolent cu un talent remarcabil, dar cu ambiţii limitate, să candideze pentru o funcţie care părea intangibilă.

Nimeni nu i-a dat vreo şansă; până şi Harold era sceptic. Campania se derula cu mijloace reduse, iar stafful era alcătuit în majoritate din voluntari lipsiţi de experienţă. Dar apoi s-a întâmplat minunea, acea combustie spontană. Oameni care nu dădeau doi bani pe politică, oameni care nici măcar nu votaseră până atunci s-au trezit luaţi de val. Cetăţeni în vârstă şi copii de şcoală deopotrivă au început să poarte insignele albastre ale campaniei. Era o manifestare a unui refuz colectiv de a mai asista cu braţele încrucişate la acumulări constante de nedreptăţi şi umilinţe – la praful în ochi aruncat prin semne-fantomă de circulaţie şi manuale de mâna a doua; un „nu“ spus tuturor momentelor în care negrii treceau pe lângă stadionul din Park District prin nordul construcţiei şi îşi dădeau seama cât de plăcută era zona comparativ cu cartierul în care ei trăiau; un „nu“ spus tuturor situaţiilor în care li se refuzase promovarea la locul de muncă sau un împrumut bancar – s-au strâns laolaltă cu puterea unui ciclon şi au luat cu asalt primăria oraşului.

La momentul la care eu am ajuns la Chicago, Harold se afla deja la jumătatea mandatului său. Consiliul municipal, cândva plin de simpli executanţi ai venerabilului Daley, era de-acum împărţit în tabere rasiale, iar majoritatea consilierilor albi blocau orice reformă propusă de Harold. A încercat să cadă la pace cu ei şi să facă anumite înţelegeri, dar aceştia erau de neclintit. Pentru televiziuni, subiectul era captivant, de natură primitivă şi neprelucrată, dar Harold era îngrădit în ceea ce le putea oferi votanţilor săi. A fost nevoie de o instanţă federală pentru retrasarea unei hărţi rasiale altfel falsificată de consilieri pentru maşinaţiunile lor electorale pentru ca Harold să

obţină în sfârşit majoritatea şi să înlăture acel blocaj. Dar, înainte să poată duce la îndeplinire multe dintre schimbările promise, a murit în urma unui atac de cord. Rich Daley, tributar vechii ordini, şi-a recâştigat în ultimă instanţă tronul.

Departe de nucleul acţiunii, priveam derularea acestei drame şi încercam să îi desluşesc învăţămintele. Am observat că energia formidabilă a acestei mişcări nu putea fi susţinută fără o structură, o organizare şi calităţi în guvernare. Am văzut cum o campanie politică bazată pe reparaţii rasiale putea genera teamă şi consecinţe nedorite, în ciuda legitimităţii sale, blocând în ultimă instanţă progresul. Prăbuşirea rapidă a coaliţiei lui Harold după decesul său mi-a arătat cât de periculos este să susţii schimbarea bazându-te numai pe prezenţa unui lider charismatic.

Şi totuşi, ce forţă a reprezentat acest om pe parcursul acelor cinci ani! În ciuda obstacolelor, sub conducerea lui, oraşul Chicago s-a schimbat. Serviciile comunitare, de la cosmetizarea copacilor până la operaţiunile de deszăpezire sau repararea drumurilor, au căpătat o întindere uniformă peste toate districtele. În cartierele sărace s-au construit şcoli noi. Locurile de muncă nu mai depindeau exclusiv de patronat, iar comunitatea oamenilor de afaceri a început, în sfârşit, să acorde atenţie lipsei de diversitate la toate nivelurile.

Mai mult decât atât, Harold le-a insuflat oamenilor speranţa. Felul în care negrii din Chicago vorbeau pe-atunci despre el îmi amintea de felul în care o anumită generaţie de albi progresişti vorbea despre Bobby Kennedy – era vorba nu neapărat despre ceea ce îndeplinea el, ci mai degrabă despre felul în care îi făcea pe oameni să se simtă. Ca şi cum nimic nu ar fi fost imposibil. Ca şi cum lumea ar fi fost la dispoziţia ta, ca tu s-o remodelezi.

Pentru mine, ideea încolţise deja. Atunci m-am gândit pentru prima oară că aş putea candida pentru o funcţie publică. (Şi nu am fost singurul care s-a simţit inspirat în felul acesta – la scurt timp după alegerea lui Harold, Jesse Jackson şi-a anunţat candidatura la preşedinţie). Nu migrase oare energia mişcărilor pentru drepturile civile în direcţia politicilor electorale? John Lewis, Andrew Young, Julian Bond – nu au candidat toţi trei pentru funcţii politice după ce au decis că aceasta era arena în care îşi puteau face cel mai bine auzite vocile? Ştiu că au existat şi capcane – compromisuri, eterna goană după fonduri, derapaje de la idealurile iniţiale şi cursa neabătută pentru victorie.

Poate că exista totuşi o altă cale. Poate că eram capabil să generez acelaşi tip de energie, acelaşi sentiment de utilitate, nu numai în comunitatea oamenilor de culoare, ci şi pe cuprinsul întregului spectru rasial. Poate că având suficientă pregătire, un *know-how*

politic şi calităţi manageriale, aş fi putut evita unele din greşelile făcute de Harold. Poate principiile organizatorice ar putea fi implementate nu doar pentru a conduce o campanie, ci şi pentru a guverna – pentru a încuraja participarea activă a spiritului civic, deschizând astfel calea celor ce fuseseră daţi la o parte. Poporul putea învăţa astfel nu numai să aibă încredere în conducătorii aleşi, dar să aibă încredere unii în alţii şi, toţi, în ei înşişi.

Asta-mi spuneam mereu. Dar nu numai asta. Mă luptam de asemenea cu întrebări mai restrânse legate de propriile ambiţii. În ciuda faptului că aveam experienţă organizatorică, nu aveam rezultate reale pe care să le prezint ca pe nişte realizări concrete. Până şi mama, o femeie prin excelenţă independentă, îşi făcea griji pentru mine.

„Nu ştiu ce să spun, Bar", mi-a mărturisit ea într-o zi de Crăciun. „Poţi să-ţi petreci toată viaţa lucrând în afara instituţiilor. Dar poţi realiza mult mai mult încercând să schimbi instituţiile din interior. Şi-apoi", mai spunea ea cu un zâmbet trist pe chip, „nu mai e nici o scofală să fii rupt în fund."

Aşa încât, în toamna anului 1988, mi-am transferat ambiţiile într-un loc în care ambiţiile şi ambiţioşii nu prea se făceau remarcaţi. Şefi de promoţie, preşedinţi ai asociaţiilor studenţeşti, cunoscători ai limbii latine, campioni ai întrecerilor de dezbateri – oamenii pe care i-am întâlnit la Facultatea de Drept de la Harvard erau, în general, tineri impresionanţi, deopotrivă bărbaţi şi femei, şi care spre deosebire de mine crescuseră cu convingerea de altfel justificată că veniseră pe lume cu un destin măreţ. Atribui performanţele mele de la Harvard în mare măsură faptului că eram cu câţiva ani mai mare decât restul colegilor mei. În timp ce pentru mulţi dintre ei studiul era copleşitor, pentru mine zilele petrecute la bibliotecă – sau, chiar mai bine, întins pe canapeaua din apartamentul închiriat în afara campusului şi privind la televizor un meci de fotbal, fără sunet – erau un lux absolut după trei ani petrecuţi organizând întruniri locale şi bătând pe la uşile oamenilor, înfrigurat la propriu.

Şi mai exista un aspect: să studiez dreptul, după cum avea să se dovedească, nu mi se părea atât de diferit faţă de ceea ce făcusem în anii mei de singurătate, meditând la chestiuni civice. Ce principii ar trebui să guverneze relaţia dintre individ şi societate şi cât de mari erau obligaţiile noastre faţă de ceilalţi? Cât de mare era rolul guvernului în reglementarea pieţei? Cum se petrec schimbările sociale şi cum pot fi create regulile astfel încât orice om să se poată face auzit?

Nu mă săturam niciodată de aceste teme. Îmi plăceau polemicile, mai ales cu studenţii mai conservatori care, în ciuda diferenţelor

noastre de opinie, păreau să aprecieze faptul că tratam lucrurile cu seriozitate. În dezbaterile de la curs, ridicam întruna mâna, ceea ce îi făcea pe mulţi să-şi dea ochii peste cap, pe bună dreptate. Nu mă puteam abţine; mă simţeam ca un jongler sau ca un fachir care, după ani în şir în care s-a gândit obsesiv la numărul lui, se afla acum într-o academie de circ.

Entuziasmul vine să compenseze o sumă întreagă de defecte, le spun fiicelor mele – cel puţin aşa au stat lucrurile în cazul meu în anii de la Harvard. În anul doi am fost ales primul redactor-şef de culoare al revistei *Law Review*, ceea ce a generat puţină vâlvă în presa naţională. Am semnat un contract să scriu o carte. Ofertele de angajare veneau din toate părţile şi lumea credea că îmi alesesem deja calea, aşa cum se întâmplase şi cu predecesorii mei de la *Law Review*; probabil că aveam să devin şef de cabinet pe lângă vreun judecător de la Curtea Supremă sau aveam să lucrez pentru o prestigioasă firmă de avocatură sau puteam chiar să ajung procuror general al Statelor Unite şi, atunci când momentul avea să fie favorabil, mi-aş fi putut testa calităţile de politician, dacă doream.

Erau nişte perspective îmbătătoare. Numai că tot eu eram singurul care punea la îndoială o ascensiune atât de lină. Mi se părea că totul se întâmpla mult prea repede. Salariile mari care mi se ofereau, atenţia primită – mă simţeam prins într-o capcană.

Din fericire am avut răgaz suficient să-mi calculez următoarea mişcare. Şi, în orice caz, cea mai importantă decizie pe care urma să o iau s-a dovedit a nu avea nici o legătură cu dreptul.

Capitolul 2

Când ne-am cunoscut, Michelle LaVaughn Robinson practica deja avocatura. Avea 25 de ani şi era asociată a firmei Sidley & Austin din Chicago, unde am lucrat în vara de după primul an de drept. Era înaltă, frumoasă, amuzantă, sociabilă, generoasă şi teribil de isteaţă – iar eu am fost cucerit din prima secundă în care am văzut-o. Firma o desemnase îndrumătoarea mea, aşa că trebuia să aibă grijă să-mi arate unde este fotocopiatorul şi să mă simt primit cum se cuvine. Asta însemna şi că ieşeam să luăm prânzul împreună, iar asta ne dădea ocazia să stăm de vorbă – la început despre activităţile noastre şi, în cele din urmă, despre orice altceva.

În următorii doi ani, în timpul vacanţelor studenţeşti sau când Michelle vizita Harvardul cu echipa de recrutare de la Sidley, am început să ieşim împreună la cină şi să facem lungi plimbări de-a

lungul râului Charles, povestind despre filme, şi familie, şi locuri din lume pe care ne-ar fi plăcut să le vizităm. Când tatăl ei a murit pe neaşteptate, ca urmare a unor complicaţii cauzate de scleroza în plăci de care suferea, m-am urcat în primul avion să-i fiu alături, iar ea, la rândul ei, mi-a alinat durerea când am aflat că bunicul meu fusese diagnosticat cu un cancer avansat de prostată.

Altfel spus, am devenit prieteni şi iubiţi şi, pe măsură ce mă apropiam de momentul absolvirii, am început să ne gândim foarte serios la posibilitatea unei vieţi împreună. Odată am invitat-o la un workshop pe care îl coordonam, mai mult ca un serviciu făcut unui prieten care se ocupa de un centru comunitar în partea de sud a oraşului. Au participat mai multe mame singure, care trăiau din ajutorul social, puţine dintre ele cu calităţile necesare pentru obţinerea unui loc de muncă. Le-am rugat să-mi descrie lumea din care făceau parte aşa cum era ea şi aşa cum şi-o doreau ele. Era un exerciţiu simplu pe care l-am făcut de multe ori, un mod de a ajuta oamenii să poată face o conexiune între realităţile comunităţilor în care trăiau şi felul în care ei ar fi putut contribui la o schimbare. La final, în timp ce ne îndreptam spre maşină, Michelle şi-a strecurat mâna pe după braţul meu şi mi-a spus că fusese impresionată de uşurinţa cu care relaţionasem cu acele femei.

„Le-ai dat speranţă."

„Au nevoie de mai mult decât speranţă", am răspuns. Am încercat să-i explic conflictul dinlăuntrul meu – eram măcinat între munca mea destinată schimbării din interiorul sistemului şi nevoia de a respinge acest sistem; sfâşiat între dorinţa de a conduce şi năzuinţa de a conferi oamenilor puterea de a face ei înşişi o schimbare; voiam să ajung în politică, dar nu să mă identific cu ea.

Michelle m-a privit.

„Lumea aşa cum e şi lumea aşa cum ar trebui să fie", a spus ea încet.

„Cam aşa ceva."

Michelle era cu totul specială; nu mai cunoscusem pe nimeni ca ea. Şi cu toate că pasul era încă departe de a fi făcut, am început să mă gândesc s-o cer în căsătorie. Pentru Michelle, căsătoria era de la sine înţeleasă – următorul pas firesc într-o relaţie atât de serioasă cum era cea dintre noi. Pentru mine, un om care crescuse cu o mamă ale cărei mariaje se destrămaseră, nevoia de a oficializa o relaţie nu fusese niciodată una presantă. Mai mult decât atât, în primii ani în care i-am făcut curte, discuţiile dintre noi erau teribil de aprinse. Şi oricât de tare aş fi rămas pe poziţie, nici ea nu ceda niciodată. Fratele ei, Craig, un jucător de baschet cu faimă la Princeton şi care jucase în liga profesionistă peste hotare, ulterior angajat al unei bănci de investiţii

pentru ca, într-un final, să devină antrenor, obişnuia să glumească pe seama faptului că familia lui nu spera ca Michelle să se mărite vreodată, pentru că era prea dură – şi pentru că nici un bărbat nu i-ar fi putut face faţă. Culmea era că tocmai acest lucru îmi plăcea la ea: mă provoca în permanenţă şi mă forţa să rămân onest.

Oare ce-o fi gândit Michelle? Mi-o imaginez aşa cum trebuie să fi fost înainte s-o cunosc, o tânără avocată, pusă la punct şi aranjată, concentrată asupra carierei, făcând lucrurile aşa cum trebuia să fie făcute, fără să-şi piardă vremea cu prostii. Şi uite că apare în viaţa ei tânărul acesta ciudat, din Hawaii, cu o garderobă neîngrijită şi cu visuri nebuneşti. Asta făcea parte din farmecul meu, îmi spunea ea, şi faptul că eram total diferit de băieţii cu care crescuse şi de bărbaţii cu care ieşise. Eram diferit şi de tatăl ei pe care ea îl adora – un bărbat care nu-şi terminase studiile şi care fusese diagnosticat cu scleroză în plăci la vârsta de 30 de ani, dar care nu s-a plâns niciodată şi a mers cu sfinţenie la muncă, a fost mereu prezent la toate spectacolele de dans ale lui Michelle, la toate meciurile de baschet ale lui Craig, mereu alături de familia lui, mândria şi bucuria lui.

Viaţa alături de mine promitea să îi ofere lui Michelle altceva, acele lucruri care îi lipsiseră când era copil. Aventură. Călătorii. O eliberare de constrângeri. Aşa după cum pentru mine rădăcinile ei din Chicago – familia ei numeroasă, bunul-simţ care o caracteriza, dorinţa ei de a fi o mamă bună mai presus de orice – promiteau a fi o ancoră ce îmi lipsise mare parte din copilăria mea. Nu numai că ne iubeam, şi râdeam împreună şi împărtăşeam aceleaşi valori fundamentale – dar exista în relaţia noastră o simetrie, ne completam reciproc. Ne sprijineam şi ne protejam unul celuilalt punctele sensibile. Puteam fi o echipă.

Sigur că ăsta era un alt mod de a spune că eram foarte diferiţi, atât ca experienţă, cât şi ca temperament. Pentru Michelle, drumul spre o viaţă îndestulată era îngust şi plin de neprevăzut. Familia era singurul sprijin adevărat, nu-şi asuma cu uşurinţă riscuri, iar succesul dobândit – materializat printr-un loc de muncă bun şi o casă frumoasă – nu trebuia lăsat să îţi taie din elan, pentru că eşecul şi neajunsurile erau pretutindeni, la distanţă de o concediere sau de o lovitură. Michelle nu-şi făcea griji legat de compromisuri, copilăria petrecută în South Side însemna pentru ea că orice ai face, în anumite privinţe, rămâi tot un intrus. În mintea ei, obstacolele în calea reuşitei erau foarte clare; acestea nu trebuiau căutate. Îndoielile se năşteau din faptul că, oricât de bun erai, trebuia să dovedeşti că aparţii unui anumit mediu, să dovedeşti asta nu numai celor care se îndoiesc de tine, dar şi ţie însuţi.

Eram aproape de terminarea facultăţii când i-am dezvăluit lui Michelle planul meu. Nu aveam de gând să devin un funcţionar. Voiam să mă întorc la Chicago unde puteam să păstrez contactul cu activitatea în slujba comunităţii, practicând în acelaşi timp avocatura într-o firmă mică, specializată în drepturi civile. Dacă avea să se ivească ocazia potrivită, i-am mai spus, mă vedeam candidând pentru o funcţie publică.

Nimic din toate acestea nu a luat-o prin surprindere. Mi-a spus că avea încredere că voi face ceea ce voi considera a fi corect.

„Trebuie totuşi să-ţi spun, Barack, că ai de dus o luptă foarte grea", mi-a spus ea. „Mi-ar plăcea să am optimismul tău. Uneori poate că îl am. Dar oamenii sunt egoişti şi de-a dreptul ignoranţi. Cred că mulţi nici nu vor să-şi bată capul cu anumite lucruri. Iar politica e plină de oameni care ar face orice pentru putere, care se gândesc doar la ei înşişi. În special în Chicago. Nu sunt sigură că vei putea schimba asta vreodată."

„Dar pot încerca, nu-i aşa?" am spus zâmbind. „Ce rost are să obţii o licenţă în drept dacă nu îţi asumi unele riscuri? Dacă nu merge, nu merge. O să fiu bine. O să fim bine."

Mi-a cuprins faţa în palme.

„Te-ai gândit vreodată că între calea anevoioasă şi cea uşoară, tu o alegi de fiecare dată pe cea anevoioasă? De ce crezi că faci asta?"

Am râs amândoi. Dar mi-am dat seama că Michelle simţise ceva. Era genul acela de intuiţie care avea implicaţii pentru amândoi.

După ce am ieşit împreună câţiva ani, m-am căsătorit cu Michelle la Trinity United Church of Christ pe 3 octombrie 1992, iar la ceremonia religioasă au asistat peste 300 de prieteni, colegi şi membri ai familiilor noastre, înghesuiţi cu bucurie pe băncile din biserică. Slujba a fost oficiată de pastorul locaşului Jeremiah A. Wright, pe care ajunsesem să-l cunosc bine şi să îl admir încă din perioada în care lucrasem ca organizator de comunitate. Eram fericiţi. Făcusem pasul oficial către viitoarea noastră viaţă împreună.

Luasem deja examenul de barou şi mi-am amânat activitatea ca avocat timp de un an pentru a mă ocupa de Project VOTE! (Proiectul VOTEAZĂ!) înaintea cursei pentru preşedinţie din 1992 – una dintre cele mai mari campanii de înregistrare a alegătorilor din istoria statului Illinois. După luna de miere petrecută pe coasta Californiei, am predat la Facultatea de Drept a Universităţii din Chicago, am terminat de scris cartea şi m-am alăturat oficial firmei Davis, Miner, Barnhill & Galland, un mic birou de avocatură specializat în drept civil, cazuri de discriminare la locul de muncă şi tranzacţii imobiliare pentru ansambluri rezidenţiale la preţuri accesibile. Între timp, Michelle ajunsese la concluzia că muncise destul pentru corporaţii şi

s-a mutat la Departamentul de Planificare şi Dezvoltare al oraşului Chicago, unde a lucrat timp de un an şi jumătate înainte de a accepta să preia conducerea unui program nonprofit de *leadership* pentru tineri, numit Public Allies[2].

Eram amândoi mulţumiţi de locurile noastre de muncă şi de oamenii cu care lucram, aşa că am început să ne implicăm în diverse activităţi cu caracter civic şi filantropic. Mergeam la meciuri de baschet şi la concerte, ieşeam la cină cu prietenii, al căror număr creştea mereu. Am reuşit să cumpărăm un apartament modest, dar primitor, în Hyde Park, exact vizavi de lacul Michigan şi Promontory Point, câteva case mai jos de casa în care locuia Craig cu tânăra sa familie. Mama lui Michelle, Marian, locuia încă în casa părintească din South Shore; făceam cam 15 minute până la ea şi o vizitam des, savurând puiul prăjit cu legume şi tortul Red Velvet pe care le pregătea, dar şi grătarul încins de unchiul lui Michelle, Pete. După ce mâncam pe săturate, ne găseam câte un loc în bucătărie unde ascultam poveşti din copilăria unchiului Pete, râzând din ce în ce mai cu poftă pe măsură ce se înnopta, în timp ce verii şi nepoţii săreau pe canapele până când erau trimişi să se joace în curte.

Pe drumul spre casă, la asfinţit, vorbeam uneori cu Michelle despre dorinţa noastră de a avea copii – despre cum vor fi aceştia, despre câţi vor fi – şi poate şi un câine? – imaginându-ne toate lucrurile pe care aveam să le facem împreună, în familie.

O viaţă normală. O viaţă împlinită, fericită. Ar fi trebuit să fie de ajuns.

Dar, în vara anului 1995, o oportunitate politică s-a ivit pe neaşteptate, printr-un ciudat concurs de împrejurări. Congresmanul în exerciţiu al celui de-al Doilea District din Illinois, Mel Reynolds, fusese pus sub acuzare pentru multiple infracţiuni, inclusiv pentru că era bănuit că ar fi avut relaţii sexuale cu o adolescentă de 16 ani care făcea voluntariat în campania lui. În cazul unei condamnări, urmau să se organizeze alegeri speciale pentru înlocuirea sa.

Nu locuisem în districtul respectiv şi nici nu aveam expunerea sau baza de sprijin necesară pentru a mă lansa într-o cursă pentru Congres. Senatoarea din zona noastră, Alice Palmer, era eligibilă pentru ocuparea acestui loc şi, cu puţin timp înainte de condamnarea congresmanului în luna august, şi-a anunţat candidatura. Palmer, o fostă profesoară afro-americană cu rădăcini adânci în comunitate, avea un dosar consistent, chiar dacă nu se remarca prin nimic special, şi era foarte simpatizată de progresişti şi de unii activişti de culoare mai în vârstă care îl ajutaseră şi pe Harold să câştige alegerile; cu toate că nu o cunoşteam, aveam prieteni comuni. Datorită activităţii

mele pentru Project VOTE! am fost chemat să o ajut să-şi pună pe picioare campania şi, după câteva săptămâni, nu puţini au fost aceia care m-au încurajat să îmi depun candidatura pentru locul lui Alice din Senat, care avea să devină vacant curând.

Înainte de a discuta cu Michelle, mi-am alcătuit o listă de argumente pro şi contra. Postul de senator nu era o poziţie atrăgătoare – majoritatea cetăţenilor habar nu aveau cine erau membrii organului legislativ –, iar Springfield, capitala statului, era notoriu pentru grupurile de interese, schimburile de favoruri, practica mitei şi alte ticăloşii politice. Pe de altă parte, trebuia să încep de undeva. Totodată, corpul legislativ al statului Illinois era în sesiune doar câteva săptămâni pe an, ceea ce însemna că îmi puteam continua activitatea la catedră şi la firma de avocatură.

Cel mai îmbucurător a fost faptul că Alice Palmer s-a arătat dispusă să mă susţină. Dat fiind că procesul lui Reynolds nu începuse încă, era greu de anticipat felul în care timpul avea să lucreze sau nu în favoarea noastră. Teoretic, Alice putea candida pentru Congres şi-şi putea păstra locul în Senat în cazul în care ar fi pierdut cursa, dar îmi spunea că era sătulă de activitatea din Senat şi voia o schimbare. Dată fiind oferta de sprijin din partea consilierului nostru local, Toni Preckwinkle, care conducea cea mai bună organizaţie din zonă, şansele mele erau şi mai mari.

M-am dus la Michelle şi i-am spus ce aveam de gând să fac.

„Gândeşte-te la asta ca la o cursă de încercare“, i-am spus.

„Hmm...“

„Încercăm marea cu degetul?“

„Exact.“

„Deci, ce părere ai?“

M-a ciupit de obraz.

„Cred că dacă asta îţi doreşti atunci trebuie să încerci. Promite-mi doar că nu va trebui să petrec timp în Springfield.“

Mai exista o singură persoană cu care trebuia să mă sfătuiesc înainte de a face marele pas. La începutul anului, starea de sănătate a mamei mele se înrăutăţise după ce fusese diagnosticată cu cancer uterin.

Prognosticul nu era bun. În fiecare zi, gândul că aş putea s-o pierd îmi strângea inima. Imediat după ce am aflat vestea am luat avionul spre Hawaii şi, odată ajuns acolo, am răsuflat uşurat dat fiind că arăta foarte bine şi era într-o dispoziţie de zile mari. Mi-a mărturisit că era speriată, dar că voia să se supună tratamentului oricât de agresiv ar fi fost acesta.

„Până nu-mi văd nepoţii n-am de gând să plec nicăieri“, mi-a spus.

A primit vestea posibilei mele candidaturi pentru Senat cu entuziasmul ei obişnuit, rugându-mă să-i povestesc totul de-a fir a păr. A înţeles că aveam mult de muncit, dar mama nu a fost niciodată genul care să se plângă de muncă grea.

„Ai grijă să fie şi Michelle de acord", m-a sfătuit. „Nu c-aş fi vreo expertă în căsnicie. Şi să nu cumva să renunţi din cauza mea. Am destule pe cap, nu mă pot lupta şi cu gândul că oamenii îşi pun viaţa între paranteze pentru mine. Mi s-ar părea de-a dreptul morbid, înţelegi?"

„Am înţeles."

La şapte luni după ce i s-a stabilit diagnosticul, starea mamei a început să se înrăutăţească. În septembrie, Michelle şi cu mine am zburat la New York, unde le-am însoţit pe Maya şi pe mama mea la o consultaţie la cabinetul unui specialist de la spitalul oncologic Memorial Sloan Kettering. Mama, care se afla la jumătatea şedinţelor de chimioterapie, era transformată fizic. Părul ei, cândva lung şi negru, îi căzuse; ochii păreau afundaţi în orbite. Şi mai rău, specialistul a concluzionat că era un cancer în stadiul patru cu posibilităţi limitate de tratament. Am încercat din răsputeri să afişez o mină curajoasă, privind-o pe mama cum sugea câteva cuburi de gheaţă pentru că glandele ei salivare nu mai funcţionau. I-am spus câteva poveşti de la serviciu şi apoi i-am povestit ultimul film pe care îl văzusem. Am râs atunci când Maya – cu nouă ani mai mică decât mine şi studentă pe-atunci la Universitatea din New York – mi-a reamintit cât de autoritar eram ca frate mai mare. I-am ţinut mâna mamei în palmele mele şi m-am asigurat că avea o poziţie confortabilă pe pat. Apoi m-am întors la hotel şi am început să plâng.

Cu ocazia acelei călătorii la New York mi-a venit ideea de a o invita pe mama să se mute la Chicago cu noi; bunica mea era mult prea în vârstă să o poată îngriji zi de zi. Dar mama, arhitectă a propriului destin cum fusese toată viaţa, a refuzat.

„Prefer să fiu într-un loc cunoscut şi călduros", mi-a spus, luând un cub de gheaţă şi privind pe fereastră. Stăteam acolo, complet neputincios, gândindu-mă la drumul lung pe care ea îl străbătuse în viaţă, la cât de neprevăzut fusese totul pentru ea, la cât de plină de coincidenţe fericite fusese existenţa ei. Nu ştiu s-o fi văzut vreodată gândindu-se prea mult la dezamăgiri. Găsea în orice un motiv de bucurie.

Până atunci.

„Ciudată e viaţa, aşa-i?" mi-a şoptit ea.

Aşa era.

Urmând sfatul mamei mele, m-am concentrat asupra primei mele campanii politice. Îmi vine să şi râd când mă gândesc la mijloacele

reduse pe care le-am avut – era mai degrabă asemănătoare campaniei pentru consiliul studenţesc. N-am avut pe nimeni care să facă sondaje de opinie, documentare, nu am avut expunere media şi nici minute la radio. Anunţul oficial a fost făcut pe 19 septembrie 1995, la Hotelul Ramada Inn din Hyde Park, unde s-au servit covrigei şi chipsuri şi unde au fost prezenţi aproximativ 200 de susţinători – un sfert din ei mai mult ca sigur rude de-ale lui Michelle. Broşurile noastre de campanie erau de fapt nişte mici pliante de 20 pe 10 centimetri, cu fotografia mea care părea a fi de paşaport, câteva note biografice şi patru sau cinci idei principale pe care le aşternusem cu ajutorul computerului meu. Am tipărit aceste postere prin serviciul Kinko.

Am ţinut neapărat să angajez doi veterani politici pe care îi întâlnisem când lucrasem la Poject VOTE! Carol Anne Harwell, directorul meu de campanie, o tipă înaltă şi îndrăzneaţă, de vreo 40 şi un pic de ani, pe care o „împrumutasem“ de la serviciul de magistratură din West Side. Cu toate că mi s-a părut cam prea jovială, Carol ştia foarte bine mersul politic din Chicago. Ron Davis, un munte de om, era directorul nostru din teren şi expert în strângerea de semnături. Îşi purta părul grizonant în stil afro, avea o barbă neîngrijită şi ochelari cu rame metalice groase, iar burta îi era ascunsă sub o cămaşă neagră pe care o purta mereu peste pantaloni şi pe care părea că nu o schimbă niciodată.

Ron s-a dovedit indispensabil – statul Illinois avea reguli stricte privind accesul la vot, menite să îngreuneze efortul candidaţilor care nu aveau sprijin din partea partidelor. Pentru a fi acceptat în cursă, un candidat avea nevoie de semnăturile a cel puţin 700 de votanţi înregistraţi, cu domiciliul în districtul respectiv, semnături strânse cu ajutorul unei petiţii care circula şi era avizată de cineva care locuia în district. O semnătură „valabilă“ trebuia să fie lizibilă, să corespundă întru totul adresei şi să aparţină unui votant înregistrat. Încă îmi amintesc prima dată când ne-am strâns în jurul mesei din sufragerie; Ron tuna şi fulgera în timp ce ne-a dat câte o mapă cu petiţiile ataşate, împreună cu datele alegătorilor şi cu o listă de instrucţiuni. Am propus ca înainte să discutăm despre petiţii să organizăm nişte reuniuni de tipul „întâlniri cu candidatul“ şi să redactăm chiar şi nişte documente privind poziţia noastră. Carol şi Ron s-au uitat unul la celălalt şi au început să râdă.

„Şefu', hai să-ţi spun ceva“, mi-a zis Carol. „Păstrează pentru după alegeri tot deranjul ăsta cu Liga Femeilor cu drept de vot. Acum contează doar petiţiile astea. Contracandidaţii tăi o să se uite cu lupa la ele ca să vadă dacă toate semnăturile sunt autentice. Şi dacă nu sunt, poţi să-ţi iei adio de la tot. Îţi garantez că oricât de atent ai fi,

jumătate din semnături nu sunt valabile, d-aia trebuie să obţinem cel puţin dublu faţă de cât e necesar."

„De patru ori mai multe", a corectat-o Ron, înmânându-mi o mapă.

Dojenit astfel, m-am dus cu maşina într-unul din cartierele pe care Ron le alesese pentru strângerea de semnături. Mă simţeam ca în primele mele zile de organizator de comunitate, bătând din uşă-n uşă, şi fie nu era nimeni acasă, fie oamenii nu doreau să deschidă; dincolo de uşi, femei cu bigudiuri în cap şi copii încurcându-li-se printre picioare, bărbaţi care lucrau prin curte; ici-colo câte un tânăr în tricou şi legat la cap cu o bandană, mirosind a alcool şi cercetând cu privirea strada. Am întâlnit şi din aceia care doreau să vorbească cu mine despre problemele de la şcoala locală sau despre folosirea armelor într-o comunitate care fusese cândva stabilă şi plină de oameni muncitori. În general, oamenii luau *clipboard*-ul, semnau şi se grăbeau să se întoarcă la treburile lor.

Dacă mersul din uşă-n uşă era ceva obişnuit pentru mine, nu acelaşi lucru se putea spune despre Michelle, care îşi rupea câte puţin din timpul ei să mă ajute. Şi cu toate că strângea mult mai multe semnături decât mine – cu zâmbetul ei cuceritor şi poveştile despre copilăria petrecută „câteva străduţe mai încolo" – două ore mai târziu, în maşină, în drum spre casă, zâmbetul dispărea.

„Se vede treaba că te iubesc foarte mult de am ajuns să-mi petrec sâmbata dimineaţa în felul ăsta, atâta-ţi spun", mi-a zis ea la un moment dat.

Pe parcursul câtorva luni am reuşit să strângem de patru ori mai multe semnături decât era necesar. Când nu eram la firmă sau la catedră, vizitam cluburile de cartier, comitetele întrunite pe la biserici, azilurile de bătrâni, prezentându-mi programul în faţa alegătorilor. Discursul meu era neşlefuit şi rigid, încărcat de date şi termeni politici, lipsit de inspiraţie şi umor. Mi se părea, de asemenea, foarte bizar să vorbesc despre mine însămi. Ca organizator eram pregătit să rămân mereu în umbră.

Mi-am îmbunătăţit totuşi modul în care mă raportam la oameni, am devenit mai relaxat şi încet-încet rândurile susţinătorilor mei au început să se îngroaşe. Am obţinut sprijin de la demnitarii locali, pastori, şi de la câteva organizaţii progresiste; am reuşit chiar să redactez câteva programe de orientare. Şi mi-ar plăcea să pot spune că aşa s-a terminat prima mea campanie electorală – curajosul tânăr candidat şi soţia sa, o femeie realizată, frumoasă şi îngăduitoare, înconjuraţi de câţiva prieteni la masa din sufragerie, gata să-i cheme pe oameni să se alăture unui nou mod de-a face politică.

Dar lucrurile nu au stat aşa. În august 1995, congresmanul nostru căzut în dizgraţie a fost găsit vinovat şi condamnat la închisoare; s-au

anunţat alegeri extraordinare pentru sfârşitul lunii noiembrie. Locul lui devenise vacant, programul era deja stabilit şi, pe lângă Alice Palmer, au fost şi alţii care s-au înscris în cursa pentru Congres, printre aceştia Jesse Jackson Jr. care atrăsese atenţia întregii naţiuni prin prezentarea înflăcărată pe care i-o făcuse tatălui său la Convenţia Naţională Democrată din 1988. Atât Michelle, cât şi eu, îl cunoşteam pe Jesse Jackson Jr. şi îl simpatizam. Sora lui, Santita, era cea mai bună prietenă din liceu a lui Michelle şi fusese domnişoară de onoare la nunta noastră. Popularitatea lui a fost îndeajuns ca anunţul candidaturii sale să schimbe imediat dinamica cursei electorale, plasând-o pe Alice într-o poziţie cât se poate de dezavantajată.

Şi pentru că alegerile legislative extraordinare urmau să fie ţinute cu câteva săptămâni înainte de depunerea semnăturilor strânse de Alice pentru cursa din Senat, echipa mea a început să dea semne de îngrijorare.

„Ar trebui să te asiguri că Alice n-o să-ţi facă mizerii dacă pierde în faţa lui Jesse Jr.“, mi-a spus Ron.

Am clătinat din cap.

„Mi-a promis că nu va mai candida. Mi-a dat cuvântul ei de onoare. A afirmat public acest lucru. A dat chiar şi declaraţii în presă.“

„Foarte bine, Barack. Dar mai poţi să te asiguri o dată, te rog?“

M-am conformat şi i-am telefonat lui Alice care m-a asigurat încă o dată că indiferent ce avea să se întâmple în cursa pentru Congres, avea de gând să renunţe la politica la nivel de stat.

Dar când Jesse Jr. a câştigat detaşat alegerile extraordinare, iar Alice s-a poziţionat pe locul trei, ceva s-a schimbat radical. Au început să apară în presa locală articole despre o aşa-numită campanie „Proiectul Alice Palmer“. Câţiva dintre vechii ei susţinători au cerut să se întâlnească cu mine, iar când ne-am văzut, m-au sfătuit să renunţ la cursă. Comunitatea nu îşi putea permite să ignore faptul că Alice avea vechime, spuneau ei. Mi-au mai sugerat să am răbdare, că va veni şi rândul meu. Dar nu am cedat – aveam în jurul meu voluntari, existau, la urma urmei, oameni care făcuseră donaţii şi investiseră foarte mult în campania mea; iar eu îi rămăsesem alături lui Alice, chiar şi când Jesse Jr. se înscrisese în cursa pentru alegeri –, dar oamenii cu care discutam la momentul acela erau de neclintit. Până să iau legătura cu Alice, mi-a devenit clară direcţia în care se îndreptau lucrurile. În săptămâna care a urmat, a ţinut o conferinţă de presă în Springfield, unde a anunţat că a depus în ultimul moment lista de semnături pentru candidatura şi reluarea locului ei în Senat.

„Eu te-am avertizat“, mi-a spus Carol, trăgând cu sete din ţigară şi apoi suflând o şuviţă subţire de fum spre tavan.

Mă simţeam descurajat şi trădat, dar m-am gândit că nu era totul pierdut. În ultimele luni construisem o organizaţie puternică şi aproape toţi demnitarii aleşi care mă susţineau mi-au spus că rămâneau alături de echipa noastră. Ron şi Carol s-au mai îmblânzit puţin.

„Îmi pare rău să-ţi spun, şefu', dar majoritatea oamenilor habar nu au cine eşti. La naiba, nici pe ea n-o cunosc, dar – şi să nu te superi – «Alice Palmer» sună mai bine pe buletinul de vot decât «Barack Obama»."

Am înţeles punctul ei de vedere, dar le-am spus că vom duce lucrurile până la capăt, exact în timp ce anumiţi oficiali de marcă din Chicago începuseră brusc să mă roage să renunţ la candidatură. Dar, într-o după-amiază, Ron şi Carol au venit la mine acasă, gâfâind şi cu nişte feţe de parcă ar fi câştigat la loto.

„Petiţiile lui Alice", a spus Ron, sunt groaznice. „N-am văzut ceva mai prost în viaţa mea. Toţi negroteii ăia care au încercat să te scoată din cursă nici măcar nu s-au sinchisit să-şi facă treaba ca lumea. Asta ar putea s-o scoată din cursă."

M-am uitat peste cifrele neoficiale pe care Ron şi voluntarii campaniei mele le puseseră cap la cap. Era adevărat. Listele depuse de Alice păreau pline de semnături necorespunzătoare: oameni ale căror adrese se aflau în afara districtului, semnături multiple cu nume diferite, dar identice din punct de vedere grafologic. M-am scărpinat în creştet, gânditor.

„Nu ştiu ce să spun..."

„Cum adică nu ştii ce să spui?" m-a întrebat Carol.

„Nu ştiu dacă vreau să câştig în felul acesta. Adică... da. Mă enervează la culme ce se întâmplă. Dar normele astea privind scrutinul nu prea au logică. Prefer o victorie reală."

Carol a făcut un pas înapoi şi am văzut cum i se încleştează maxilarul.

„Femeia asta ţi-a dat *cuvântul ei de onoare*, Barack!" a zis ea. „Ne-am rupt cârca până acum bazându-ne pe promisiunea ei. Iar acum, când încearcă să ţi-o tragă de-a dreptul, şi nu e în stare să facă nici măcar *asta* ca lumea, vrei s-o laşi să scape basma curată? Sau crezi că nu te-ar elimina din cursă într-o secundă dacă ar avea cum?" A dat din cap. „Nuuu, Barack. Eşti un tip cumsecade... de-aia credem în tine. Dar dacă laşi lucrurile aşa, poţi să te întorci de-acum la catedră sau unde-oi şti, că politica nu-i de tine. Or să te mănânce ăştia de viu şi nu îi faci nimănui absolut nici un serviciu."

M-am întors spre Ron care mi-a spus calm:

„Carol are dreptate."

M-am sprijinit pe spătarul scaunului şi mi-am aprins o ţigară. Timpul parcă se oprise în loc şi încercam să înţeleg ce anume îmi dicta intuiţia. Cât de mult îmi doream asta? Mi-am repetat ce credeam că pot realiza ca demnitar, cât de mult eram dispus să muncesc dacă mi se oferea această şansă.

„Bine", am spus într-un târziu.

„Bine!" a repetat şi Carol recăpătându-şi zâmbetul. Ron şi-a strâns hârtiile şi le-a pus în mapă.

Aveau să mai treacă două luni de zile până la definitivarea procesului, dar, odată ce am luat decizia în ziua aceea, pentru mine cursa era ca şi terminată. Am depus contestaţia la Comisia Electorală din Chicago şi, când şi-a dat seama că decizia va fi în favoarea mea, Alice s-a retras din cursă. Fără un contracandidat din partea democraţilor şi cu o caricatură de opoziţie din partea republicanilor, iată-mă gata să-mi iau locul în Senat.

Oricare va fi fost viziunea mea despre o modalitate mai nobilă de a face politică, aceasta mai avea de aşteptat.

Cred că am învăţat multe lecţii utile din această primă campanie. Am învăţat să respect mecanismul politicii, am învăţat că era nevoie de multă atenţie la orice detaliu şi că frecuşurile zilnice puteau face diferenţa dintre victorie şi eşec. Mi s-a confirmat, de asemenea, ceea ce ştiam oricum deja despre mine: că dincolo de dorinţa mea de fairplay, nu îmi plăcea deloc să pierd.

Însă lecţia care mi-a rămas în minte nu avea nimic de-a face cu mecanismul campaniei electorale sau cu politica lipsită de scrupule. Avea legătură cu telefonul pe care l-am primit din Hawaii, de la Maya, pe la începutul lui noiembrie, cu mult timp înainte să aflu rezultatele alegerilor.

„Starea i s-a înrăutăţit, Bar", mi-a spus Maya.

„Cât de rău e?"

„Cred că ar trebui să vii."

Ştiam deja că starea mamei mele se deteriorase, vorbisem cu ea în urmă cu câteva zile. Am simţit atunci în vocea ei o durere mai intensă şi resemnare, aşa că îmi rezervasem deja biletul pentru Hawaii cu intenţia de a zbura în săptămâna care urma.

„Poate să vorbească?" am întrebat-o pe Maya.

„Nu cred. Se stinge încet-încet."

Am închis telefonul, după care am sunat la agenţie să iau primul avion a doua zi dimineaţă. Am sunat-o pe Carol să anuleze nişte evenimente de campanie şi să se ocupe de prăvălie în absenţa mea. Câteva ore mai târziu, Maya m-a sunat din nou.

„Îmi pare rău, dragul meu. Mama s-a stins."

Sora mea mi-a povestit că mama nu şi-a mai recăpătat cunoştinţa; Maya a vegheat lângă patul ei de spital, citindu-i cu voce tare dintr-o carte de poveşti în timp ce mama se stingea uşor-uşor.

În săptămâna aceea am organizat o ceremonie funerară în Grădina Japoneză din spatele East-West Center al Universităţii din Hawaii. Îmi aminteam că obişnuiam să mă joc acolo când eram copil, vegheat de mama care stătea la soare în timp ce eu făceam tumbe prin iarbă, tropăiam pe treptele de piatră şi prindeam mormoloci din izvorul care traversa părculeţul. După ceremonie m-am dus cu Maya până aproape de promenada de lângă Koko Head şi i-am împrăştiat cenuşa în ocean, privind cum valurile se sparg de stânci. În tot acest timp mă gândeam la faptul că mama şi sora mea fuseseră singure în camera aceea de spital, iar eu lipsisem, prea absorbit de preocupările mele. Ştiam că nu voi mai putea recupera niciodată acel moment. Pe lângă durerea profundă, simţeam şi multă ruşine.

Dacă nu locuieşti în partea de sud a oraşului Chicago, cel mai rapid drum spre Springfield este pe autostrada I-55. În timpul orelor de vârf, traficul dinspre centrul oraşului şi traversarea suburbiilor din vest este precum târâişul şarpelui; odată ce treci de Joliet, lucrurile se schimbă, intri pe o şosea netedă ca-n palmă care duce prin sud-vest până la Bloomington („patria“ agenţiei de asigurări State Farm şi a companiei Beer Nuts) şi Lincoln (orăşel numit astfel după preşedintele american, când acesta era încă un simplu avocat); apoi încep lanurile de porumb, care se întind pe kilometri întregi.

Am făcut acest drum timp de opt ani, de obicei singur, cam în trei ore şi jumătate, până la Springfield şi înapoi, timp de câteva săptămâni toamna şi apoi cam pe tot timpul iernii şi până la începutul primăverii, când corpul legislativ al statului Illinois îşi desfăşura mare parte din activitatea sa. Ajungeam acolo marţi seară după cină şi mă întorceam acasă joi seară sau vineri dimineaţă. Pierdeam semnalul telefonului mobil cam la o oră după ce ieşeam din Chicago şi singurele frecvenţe pe care le mai prindeam apoi erau posturile care transmiteau talk-show-uri sau muzică religioasă creştină. Ca să nu adorm la volan ascultam cărţi audio. Cu cât erau mai lungi, cu atât mai bine – în general, romane (autorii mei preferaţi erau John Le Carré şi Toni Morrison), dar şi tratate de istorie despre Războiul Civil, despre epoca victoriană sau despre căderea Imperiului Roman.

Când eram întrebat, le povesteam prietenilor sceptici despre cât de multe lucruri învăţam la Springfield şi, timp de câţiva ani, ăsta a fost purul adevăr. Dintre cele 50 de state, Illinois reprezintă cel mai fidel dinamica demografică a naţiunii. Aici se află o metropolă ca un furnicar, suburbii cât vezi cu ochi, ferme, orăşele muncitoreşti şi o regiune în sudul statului, care e considerată aparţinând mai mult

Sudului istoric decât Nordului. În orice zi, sub cupola înaltă a Capitoliului, ţi se înfăţişa o secţiune transversală a Americii în toată splendoarea ei, ca un poem de Carl Sandburg trezit la viaţă. Copii de oraş îmbrâncindu-se în timpul vreunei ieşiri cu clasa, bancheri spilcuiţi care vorbeau la telefoanele mobile, fermieri cu capetele acoperite de şepci şi căutând să extindă accesul barjelor industriale care le transportau marfa către pieţe. Mămici de origine latino-americană agitându-se să strângă fonduri pentru o nouă grădiniţă, şi grupuri de motociclişti de vârstă mijlocie, cu perciuni stufoşi şi îmbrăcaţi în haine de piele, încercând a nu ştiu câta oară să zădărnicească un nou efort legislativ menit să îi oblige să poarte căşti de protecţie.

În primele luni am preferat să fiu discret. Unii dintre colegi priveau cu suspiciune numele meu ciudat şi educaţia pe care o primisem la Harvard, dar mi-am făcut bine treaba de fiecare dată şi am contribuit la strângerea de fonduri pentru campaniile altor senatori. Mi-am cunoscut colegii din corpul legislativ şi pe membrii echipelor lor, întâlnindu-mă cu ei nu numai în Senat, dar şi pe terenul de baschet sau la câte o partidă de golf, ori în timpul partidelor săptămânale de poker cu membrii din ambele partide, pornind de la o miză de doi dolari, cu posibilitatea de a plusa de trei ori, într-o cameră înecată în fum de ţigară, unde se vorbea ca pe maidan şi unde se auzea din când în când zgomotul produs de deschiderea unei doze de bere.

Nu mi-a stricat nici faptul că îl cunoşteam deja pe liderul minorităţii din Senat, un bărbat solid, cu pielea închisă la culoare, trecut de 60 de ani, pe nume Emil Jones. Ajunsese în poziţia în care se afla trecând prin toate nivelurile unei organizaţii districtuale tradiţionale sub conducerea lui Daley, iar acum reprezenta districtul în care lucrasem cândva ca organizator de comunitate. Aşa ne şi cunoscuserăm de altfel, în timp ce eu consiliam un grup de părinţi, în numele cărora am solicitat o audienţă pentru obţinerea unui program gratuit de pregătire pentru admiterea la facultate pentru tinerii din zonă. Nu ne-a ignorat, dimpotrivă, ne-a primit în biroul lui.

„Poate nu ştiaţi“, a început el, „dar vă aşteptam!“ A început să ne vorbească despre faptul că el nu avusese şansa de a absolvi facultatea şi că îşi dorea să facă tot ce se putea pentru ca statul să aloce mai mulţi bani comunităţilor de negri neglijate. „Te las pe tine să decizi ce avem nevoie“, mi-a spus, bătându-mă pe spate, în timp ce grupul cu care venisem părăsea biroul. „Lasă în seama mea detaliile politice.“

Desigur, Emil a găsit finanţare pentru acest program, iar prietenia noastră s-a consolidat în timp până am devenit colegi la Senat. Era mândru de mine, într-un fel bizar, şi a devenit aproape protector cu metodele mele reformatoare. Chiar şi când avea mare nevoie de un

vot pentru un proiect pe care îl punea la cale (avea o obsesie anume să obţină autorizaţia pentru cazinourile plutitoare în Chicago), nu îmi forţa mâna dacă îi spuneam că nu îl pot ajuta, dar avea grijă să îmi adreseze câteva înjurături bine alese înainte de a se duce să îşi încerce norocul cu un alt coleg.

„Barack e din altă stofă", i-a spus el la un moment dat unui jurnalist. „O să ajungă departe."

În ciuda perseverenţei mele şi a bunăvoinţei lui Emil, nici unul dintre noi nu putea schimba un adevăr dezolant: făceam parte dintr-un partid minoritar. Republicanii din Senatul din Illinois adoptaseră aceeaşi abordare rigidă pe care Newt Gingrich o folosise pentru a-i neutraliza pe democraţi în Congres. Partidul Republican[3] exercita controlul absolut asupra proiectelor de lege înainte de a ajunge la comisie şi asupra amendamentelor potrivite. În Springfield, membrii tineri aflaţi în minoritate, aşa cum eram eu, aveau o poreclă specială – „ciuperci", pentru că „erai hrănit cu mizerii şi erai ţinut la întuneric".

Se întâmpla, uneori, să reuşesc să conturez o lege importantă. Am contribuit la redactarea versiunii din Illinois a proiectului de lege privind ajutorul social la nivel naţional, semnat de Bill Clinton, şi am făcut tot posibilul să mă asigur că acest proiect oferea sprijin celor aflaţi în căutarea unui loc de muncă. Ca urmare a unuia din eternele scandaluri din Springfield, Emil m-a desemnat să reprezint grupul parlamentar în comisia de revizuire a legilor privind deontologia. Nimeni n-a vrut să preia această activitate, considerând că este o cauză pierdută, dar datorită unei bune relaţii cu Kirk Dillard, omologul meu republican, am reuşit să ratificăm legea care a mai redus din practicile ruşinoase – făcând imposibilă, de pildă, folosirea banilor destinaţi campaniilor în scopuri personale, gen îmbunătăţiri ale locuinţei sau achiziţionarea unei haine de blană. (Au existat şi senatori care nu ne-au mai salutat săptămâni întregi după aceea.)

Şi mai reprezentativ a fost un alt moment, spre sfârşitul sesiunii, când mi-am exprimat opoziţia faţă de o scutire de taxe flagrantă acordată unei anumite ramuri industriale în timp ce statul tăia serviciile pentru populaţia săracă. Mi-am pregătit lista de argumente cu precizia unui avocat gata să pledeze în faţa unui judecător; am atras atenţia asupra faptului că astfel de favoruri fiscale nejustificate violau principiile pieţei conservatoare în care, aparent, republicanii credeau cu sfinţenie. Când m-am aşezat, preşedintele Senatului, Pate Philip – un fost puşcaş marin, corpolent şi grizonant, cunoscut pentru faptul că insulta minorităţile şi femeile cu o frecvenţă şi o lejeritate remarcabile – s-a apropiat de pupitrul meu.

„Ai ţinut un discurs al naibii de bun", mi-a spus, mestecând capătul unui trabuc neaprins. „Ai ridicat câteva aspecte foarte interesante."

„Mulţumesc.“

„E posibil să-i fi pus pe unii pe gânduri“, a mai spus el. „Dar n-ai influenţat nici un vot.“ Apoi i-a făcut semn preşedintelui de şedinţă şi a privit cu satisfacţie cum luminiţele verzi ce reprezentau voturile pro s-au aprins pe panou în favoarea scutirii de taxe respective.

Aşa se făcea politică în Springfield – o serie de înţelegeri încheiate în principal în spatele uşilor închise, legiuitori care puneau în balanţă presiunea diverselor interese concurente cu o detaşare demnă de negustorii din bazar, dar care nu scăpau din vedere subiectele ideologice fierbinţi – armele, avortul, taxele – ce ar fi putut genera nemulţumiri în circumscripţiile lor.

Nu era ca şi cum oamenii nu puteau face diferenţa între o politică bună şi una deficitară. Pur şi simplu, nu conta. Ceea ce ştiau cei din Springfield era că 90% din timp votanţii de acasă nu erau atenţi. Un compromis complicat, dar notabil, sau împotrivirea faţă de conformismul de partid pentru a susţine o idee inovatoare – toate te puteau costa scump, puteai pierde un sprijin esenţial, sau un sprijin financiar important, un post de conducere sau chiar alegerile.

Era posibil să obţii atenţia alegătorilor? Am încercat şi asta. Întors în district, am acceptat aproape orice invitaţie care mi se făcea. Am început să scriu o rubrică periodică pentru *Hyde Park Herald*, un săptămânal cu mai puţin de 5 000 de cititori. Organizam întâlniri publice, cu gustări şi răcoritoare, dar şi vrafuri de actualizări legislative, apoi aşteptam alături de singurul meu asistent, uitându-mă la ceas şi sperând că o să apară cineva.

Nu i-am condamnat pe oameni că nu veneau la aceste întruniri. Erau ocupaţi, aveau familii şi cu siguranţă majoritatea dezbaterilor din Springfield li se păreau mult prea inaccesibile. Oricum, în privinţa anumitor subiecte de maxim interes, alegătorii mei probabil că erau deja de acord cu mine, dat fiind că districtul meu – ca mai toate districtele din Illinois – fusese conceput cu precizie de chirurg să asigure dominaţia unui singur partid. Dacă voiam mai multă finanţare pentru şcolile din cartierele sărace, dacă voiam acces mai uşor la asistenţa medicală de bază sau la cursurile de reconversie profesională pentru şomeri, nu trebuia să conving alegătorii. Oamenii cărora trebuia să le atrag atenţia şi pe care trebuia să îi conving locuiau în altă parte.

La sfârşitul celei de-a doua sesiuni, am simţit parcă atmosfera din Capitoliu – inutilitatea izvorâtă din plasarea în minoritate, cinismul ridicat de colegii mei la rang de glorie – toate acestea deveniseră apăsătoare pentru mine. Şi cu siguranţă acest lucru se vedea cu uşurinţă. Într-o zi, în timp ce stăteam în rotonda Capitoliului după ce

un proiect de lege propus de mine fusese respins, un lobbyist bine intenţionat s-a apropiat de mine şi m-a luat pe după umeri.

„Trebuie să încerci să te detaşezi, Barack", mi-a spus el. „Cheia supravieţuirii în acest loc este să înţelegi că şi asta este tot o afacere. Cum e vânzarea de maşini. Sau curăţătoria din capătul străzii. Dacă începi să sapi mai adânc, o să înnebuneşti."

Unii experţi în politică susţin că ceea ce am spus despre Springfield descrie exact felul în care ar trebui să funcţioneze pluralismul; şi că negocierile politice dintre grupurile de interes nu sunt stimulative, dar menţin confuzia din democraţie. Şi poate că acest raţionament ar fi fost mult mai acceptabil pentru mine dacă nu duceam dorul vieţii mele de familie.

Totul a mers bine în primii doi ani de cameră legislativă – Michelle era ocupată cu activităţile ei şi, pentru că îşi respecta promisiunea de a nu va veni la Capitoliu decât pentru depunerea jurământului meu, continuam să vorbim mult la telefon în nopţile în care nu eram acasă. Şi într-o bună zi, în toamna anului 1997, mi-a telefonat la cabinet, cu vocea tremurând de emoţie.

„Gata, s-a întâmplat."

„Ce s-a întâmplat?"

„O să fii tătic."

Urma să fiu tătic. Cât de fericite au fost lunile care au urmat! Eram întruchiparea vie a tuturor clişeelor care circulau despre bărbaţii care urmau să devină taţi: mergeam la cursurile Lamaze, mă străduiam să învăţ cum se asamblează un pătuţ, citeam cartea *La ce să te aştepţi când eşti însărcinată,* cu pixul în mână pentru a sublinia pasajele-cheie. În jurul orei şase dimineaţa, pe 4 iulie, Michelle m-a trezit şi mi-a spus că era timpul să mergem la spital. Am bâjbâit prin casă şi am pus mâna pe geanta pentru spital pe care o aşezasem lângă uşă. Şapte ore mai târziu făceam cunoştinţă cu Malia Ann Obama, un boţ de patru kilograme întruchipând perfecţiunea.

Graţie nenumăratelor sale calităţi, fetiţa noastră ştiuse să aleagă perfect momentul venirii ei pe lume: sesiunea se încheiase, nu aveam cursuri şi nici cazuri importante de susţinut, deci puteam să-mi petrec tot restul verii în vacanţă. Fiind o pasăre de noapte din fire, am preluat cu uşurinţă tura de noapte, pentru ca Michelle să se poată odihni; o ţineam pe Malia pe picioare şi-i citeam în timp ce ea mă privea cu ochişorii ei mari şi curioşi, aţipeam cu ea lipită de pieptul meu – după un schimbat de scutec şi o râgâială după masă –, atât de caldă şi de liniştită. Mă gândeam la generaţiile de bărbaţi care nu se bucuraseră de astfel de momente, mă gândeam la tatăl meu, a cărui absenţă a contribuit mai mult la formarea mea decât scurta perioadă

petrecută alături de el, şi mi-am dat seama că nu voiam să fiu decât acolo şi atunci.

Însă tensiunile care se acumulează când eşti proaspăt părinte şi-au spus şi în cazul nostru cuvântul. După câteva luni binecuvântate, Michelle s-a întors la lucru, iar eu mi-am reluat cele trei slujbe cu care jonglam. Din fericire am găsit o bonă minunată care avea grijă de Malia în timpul zilei, însă acest nou aranjament ne-a afectat simţitor bugetul.

Michelle a dus greul acelei perioade, împărţindu-se între muncă şi copil, nefiind convinsă că excelează în vreuna dintre aceste îndatoriri. La sfârşitul zilei, după ce hrănea bebeluşul, îi făcea baia de seară şi îi citea poveşti, apoi făcea ordine prin apartament şi încerca să-şi amintească dacă luase lucrurile de la curăţătorie, după care scria un bilet pentru ea însăşi ca să nu uite să facă programare la pediatru şi se prăbuşea în patul deseori gol, conştientă fiind de faptul că în doar câteva ore aceeaşi rutină avea să se repete, în timp ce soţul ei era plecat să facă „lucruri importante".

Am început să ne certăm mai des, de obicei noaptea târziu, când amândoi eram deja storşi de energie. „Nu asta mi-am dorit, Barack", mi-a spus Michelle la un moment dat. „Am senzaţia că trag singură la căruţa asta."

M-au rănit foarte tare cuvintele ei. Când nu lucram, eram acasă –, iar dacă eram acasă şi uitam să curăţ în bucătărie după cină era pentru că trebuia să lucrez în continuare, să corectez teze sau să revizuiesc o pledoarie. Dar, chiar şi când încercam să mă apăr, ştiam că dădusem greş. Furia lui Michelle ascundea un adevăr dureros. Încercam să fac prea multe pentru foarte mulţi oameni. Alesesem calea cea grea, exact aşa cum anticipase ea cândva, când aveam cu mult mai puţine responsabilităţi. Mă gândeam de-acum la promisiunea pe care mi-o făcusem mie însumi după naşterea Maliei; copii mei *mă vor cunoaşte*, vor creşte ştiind cât de mult îi iubesc şi simţind că ei sunt pe primul plan întotdeauna.

În lumina difuză din sufrageria noastră, Michelle nu mai părea furioasă, ci doar tristă.

„Oare merită toate astea?" m-a întrebat ea.

Nu-mi amintesc ce i-am răspuns. Ştiu doar că nu puteam să recunosc faptul că nu mai eram sigur de nimic.

Privind în urmă, e greu de înţeles de ce ai făcut o anume greşeală. Şi nu mă refer la ceva neînsemnat, cum ar fi să-ţi pătezi cravata preferată pentru că ai încercat să mănânci supa în maşină, sau să rămâi înţepenit de spate pentru că cineva te-a convins să joci fotbal de Ziua Recunoştinţei. Mă refer la alegeri proaste făcute în urma unor deliberări considerabile – la acele momente când identifici o

problemă serioasă în viaţa ta, o analizezi şi apoi, cu o încredere nemaipomenită, alegi soluţia cea mai nepotrivită.

Mă refer la decizia mea de a candida pentru Congres. După nenumărate discuţii, a trebuit să recunosc că Michelle avusese dreptate când se întrebase dacă activitatea mea din Springfield justifica pe deplin sacrificiul nostru. Dar în loc să mă eliberez, am luat-o exact în direcţia opusă, hotărât să accelerez ritmul şi să-mi consolidez poziţia. Cam în aceeaşi perioadă, venerabilul congresman Bobby Rush, fost membru al Partidului Black Panther (BPP), şi-a anunţat candidatura împotriva primarului Daley la alegerile din 1999 şi a suferit o înfrângere umilitoare, fiind votat de foarte puţini alegători chiar şi în propriul district.

Mi s-a părut neinspirată campania lui Rush, lipsită de orice logică, în afară poate de vaga promisiune de a duce mai departe moştenirea lui Harold Washington. Dacă aşa proceda el în Congres, m-am gândit că eu aş putea realiza mult mai multe. După ce am discutat cu unii consilieri de încredere, am cerut un sondaj pentru a vedea dacă o cursă împotriva lui Rush era viabilă. Cifrele neoficiale arătau că aveam şanse. Rezultatele m-au ajutat să conving câţiva prieteni apropiaţi să îmi finanţeze campania. Apoi, în ciuda avertismentelor din partea politicienilor cu vechime, care spuneau că Rush era mai puternic decât o arăta, şi în pofida stupefacţiei lui Michelle, căreia nu-i venea să creadă că eu îmi închipuiam că avea să fie mai mulţumită cu mine la Washington decât la Springfield, mi-am anunţat candidatura pentru Congres, din partea întâiului district electoral.

Chiar de la început, campania a fost un dezastru. La câteva săptămâni după lansare, au apărut vociferările din echipa lui Rush: *„Obama este un intrus"; „Este susţinut de albi"; „E un elitist de la Harvard"; „Şi ce nume e ăsta, Obama?"; „Chiar e negru?"*.

Dat fiind că strânsesem suficiente fonduri cât să îmi permit un sondaj decent, am descoperit că Bobby era cunoscut după nume în proporţie de 90 la sută, iar şansele lui de câştig erau de 70 la sută, în timp ce doar 11 la sută dintre alegători ştiau cine sunt eu. La scurt timp după aceea, fiul lui Bobby a fost împuşcat şi a murit, ceea ce i-a atras bătrânului un uriaş val de compasiune. Mi-am suspendat campania timp de o lună şi am urmărit la televizor transmisiunile de la funerariile ţinute la biserica la care mă duceam în mod regulat, slujba fiind oficiată de pastorul Wright. Acasă atmosfera era deja tensionată, aşa că mi-am luat familia şi-am plecat în Hawaii pentru o scurtă vacanţă de Crăciun. În tot acest timp, guvernatorul a convocat o sesiune extraordinară pentru votarea unei măsuri de control a armelor de foc pe care o susţineam. Dar fiindcă Malia, în vârstă de un

an şi jumătate pe atunci, s-a îmbolnăvit, am ratat sesiunea, iar presa din Chicago m-a taxat fără menajamente.

Am pierdut cu o diferenţă de 30 de procente.

Când le vorbesc tinerilor despre politică, le povestesc uneori această întâmplare ca pe o temă de studiu privind ceea ce nu trebuie să faci. De obicei, adaug şi un post-scriptum, în care descriu cum, la câteva luni după înfrângerea mea, un prieten – îngrijorat de starea mea de spirit – a insistat să-l însoţesc la Convenţia Naţională Democrată organizată la Los Angeles în anul 2000. („Trebuie să reintri în joc", mi-a spus el.) Dar când am aterizat pe aeroportul LAX şi am încercat să închiriez o maşină, am fost refuzat pentru că depăşisem limita de credit pe cardul American Express. Am reuşit să ajung cumva la Staples Center, ca să aflu că acreditarea pe care prietenul meu o obţinuse pentru mine nu îmi oferea acces la etajul la care se ţinea convenţia, aşa că nu mi-a rămas de făcut decât să mă plimb de colo-colo, simţindu-mă mizerabil şi urmărind festivităţile pe ecranele montate în incintă. În cele din urmă, după un alt episod penibil care a avut loc în acea seară, când prietenul meu nu m-a putut introduce la petrecerea la care fusese invitat, am luat un taxi până la hotel, am dormit pe canapeaua din apartamentul lui şi dimineaţă am zburat spre Chicago, în intervalul în care Al Gore accepta nominalizarea.

Este o poveste amuzantă, dacă privim lucrurile din perspectiva destinaţiei pe care am atins-o. E dovada naturii imprevizibile a politicii, obişnuiesc să spun, şi a importanţei hotărârii de a merge până la capăt.

Omit să povestesc şi despre dispoziţia mea jalnică pe tot parcursul zborului înapoi spre casă. Aveam aproape 40 de ani, eram falit, tocmai suferisem o înfrângere umilitoare, iar căsnicia mea era în pericol. Am simţit, poate pentru prima oară în viaţă, că o apucasem într-o direcţie greşită; că rezervele mele de energie şi optimism şi potenţialul pe care mă bazasem dintotdeauna fuseseră irosite într-o cursă după cai verzi pe pereţi. Şi mai rău, mi-am dat seama că decizia mea de a candida pentru Congres nu avea nici o legătură cu vreo dorinţă de a schimba lumea, ci mai degrabă cu nevoia mea de a justifica alegerile pe care le făcusem deja sau pentru a-mi satisface orgoliul sau pentru a-mi reprima invidia faţă de cei care realizaseră ceea ce eu nu reuşisem încă.

Cu alte cuvinte, devenisem ceea ce, în tinereţe, jurasem să evit cu orice preţ. Devenisem politician – şi unul destul de netalentat.

Capitolul 3

După ce am fost, pur şi simplu, spulberat de Bobby Rush, mi-am luat câteva luni de pauză, ca să-mi ling rănile înainte de a-mi reconfigura priorităţile şi de a-mi relua activitatea. I-am spus lui Michelle că îmi doream să fiu un soţ mai bun pentru ea. Aşteptam al doilea copil şi, cu toate că eram plecat de-acasă mai mult decât i-ar fi plăcut, a apreciat totuşi efortul pe care îl făceam. Mi-am programat întâlnirile din Springfield în aşa fel încât să fiu acasă la ora cinei, cât de des puteam. Am încercat să fiu mai punctual şi mai prezent. Pe 10 iunie 2001, la nici trei ani de la naşterea Maliei, am retrăit aceeaşi bucurie imensă – şi aceeaşi uimire deplină – când a venit pe lume Sasha, dolofană şi adorabilă cum fusese şi sora ei, cu nişte cârlionţi negri absolut irezistibili.

Următorii doi ani din viaţa mea s-au scurs mai lin, am avut nenumărate mici satisfacţii şi eram mulţumit de echilibrul la care părea că ajunsesem. Am savurat momentele în care a trebuit s-o ajut pe Malia să îmbrace primele ei dresuri de balet sau cele în care îi strângeam mânuţa în timpul plimbărilor prin parc; m-am bucurat de gângurelile Sashei atunci când mă prefăceam că îi mănânc picioruşele, de sunetul respiraţiei lui Michelle, atunci când adormea pe la jumătatea vreunui film vechi, cu capul sprijinit de umărul meu. M-am reîntors la activitatea mea de senator şi m-am bucurat din plin de timpul petrecut cu studenţii mei de la drept. Mi-am analizat la sânge situaţia financiară şi am pus la punct un plan de achitare a tuturor datoriilor noastre. Stimulat de ritmul domol al muncii mele şi al bucuriei de a fi tată, am început să mă gândesc la ce opţiuni aveam dacă renunţam la politică – poate profesor sau scriitor, poate avocat, sau poate o fundaţie caritabilă locală, aşa cum visase cândva mama mea.

Cu alte cuvinte, după eşecul candidaturii mele pentru Congres, am avut o perioadă de delăsare – nu atât în ceea ce priveşte dorinţa mea de a schimba lumea, ci mai degrabă în privinţa ideii de a face asta la scară mare. Ceea ce s-a instalat ca un sentiment de resemnare faţă de limitările impuse de soartă asupra vieţii mele s-a transformat treptat într-un sentiment de recunoştinţă pentru bucuriile de care avusesem parte.

Au existat totuşi două aspecte care m-au împiedicat să mă rup total de politică. În primul rând, democraţii din Illinois câştigaseră dreptul de a superviza reactualizarea hărţilor districtelor statului pentru a reflecta noile cifre rezultate din recensământul anului 2000, asta datorită unui artificiu din constituţia statului care impunea ca disputele dintre Camera controlată de democraţi şi Senatul controlat de republicani să fie mediate prin extragerea unui nume din vechiul joben al lui Abraham Lincoln. Cu acest as în mânecă, democraţii

puteau răsturna maşinaţiunile electorale ale republicanilor din deceniul precedent şi să îmbunătăţească astfel şansele democraţilor din Senat de a obţine majoritatea după alegerile din 2002. Ştiam că, dacă mai obţin un mandat, aveam şansa de a vedea câteva proiecte de lege ratificate şi puteam să ofer ceva concret oamenilor pe care îi reprezentam – reuşind astfel să-mi închei cu brio cariera politică de-acum şifonată.

Al doilea aspect a ţinut mai mult de instinct decât de un eveniment anume. Încă de când fusesem ales prima oară, am încercat să petrec câteva zile în fiecare vară vizitând diverşi colegi în districtele lor din Illinois. De obicei, eram însoţit de consilierul meu şef, Dan Shomon – fost reporter UPI (United Press International), un tip cu ochelari cu lentile groase, cu o energie inepuizabilă şi o voce pătrunzătoare, ca de sirenă de ceaţă. Aruncam crosele de golf, o hartă şi nişte haine de schimb în portbagajul jeepului meu şi o luam spre sud sau vest, spre Rock Island sau Pinckneyville, Alton sau Carbondale.

Dan era principalul meu consilier politic, bun prieten şi partenerul ideal de călătorie; comunicam uşor cu el, nu-l deranjau pauzele de linişte, şi, la fel ca mine, fuma în maşină. Avea, de asemenea, cunoştinţe enciclopedice despre politicile de stat. Prima oară când am călătorit împreună mi-am dat seama că era puţin îngrijorat de felul în care cei din sud ar fi putut reacţiona faţă de un avocat de culoare din Chicago, cu nume care părea de arab.

„Nu-ţi lua cămăşi prea elegante", m-a instruit el înainte de-a pleca.

„Nu am cămăşi elegante", i-am spus.

„Bine, atunci tricouri şi pantaloni sport."

„Am înţeles."

În ciuda îngrijorării lui Dan legată de faptul că aş fi putut fi privit ca „ieşit din comun", ceea ce m-a frapat în timpul călătoriilor noastre a fost familiaritatea de care eram înconjurat – fie că participam la vreun târg al fermierilor, la o reuniune sau fie că discutam pe veranda vreunui fermier. Era ceva categoric familiar în felul în care oamenii îşi descriau familiile sau locurile de muncă, în modestia şi ospitalitatea lor. În entuziasmul lor când venea vorba despre echipele de baschet din liceu. În mâncarea pe care o serveau, în puiul fript cu fasole coaptă şi în budincile în forme atrăgătoare. În ei auzeam ecoul vocilor bunicilor mei şi mamei mele, al părinţilor lui Michelle. Vedeam aceleaşi valori. Aceleaşi speranţe şi visuri.

După ce s-au născut fetiţele mele, aceste excursii au devenit mai rare. Dar perspectiva simplă pe care acestea mi-o ofereau, în mod repetat, a rămas aproape de sufletul meu. Mi-am dat seama că atâta timp cât locuitorii din districtul meu din Chicago şi cei din districtele din sud rămâneau străini unii faţă de alţii, politica noastră nu avea să

se schimbe niciodată cu adevărat. Era prea ușor pentru politicieni să alimenteze stereotipurile care poziționau albii împotriva negrilor, imigranții împotriva nativilor, interesele rurale contra intereselor orășenilor.

Dacă, pe de altă parte, ar fi existat o campanie care să zdruncine convingerile clasei politice conducătoare din America privind coeziunea acesteia, poate că s-ar fi putut crea o nouă alianță între cetățeni. Cei privilegiați nu ar mai fi dezbinat diverse categorii de oameni. Corpul legislativ ar fi scăpat de obligativitatea de a defini în mod atât de îngust interesele alegătorilor, dar și interesele proprii. Presa ar fi fost mult mai atentă și ar fi abordat diferite subiecte bazându-se nu pe cine a pierdut sau a câștigat, ci gândindu-se dacă scopurile comune au fost atinse.

În fond, nu asta urmăream? O politică menită să acopere prăpastia dintre comunitățile rasiale, etnice și religioase din America și, în aceeași măsură, disensiunile din propria viață? Poate nu eram realist: poate aceste divizări erau mult prea adânc înrădăcinate. Însă oricât aș fi încercat să mă conving de contrariu, nu puteam scăpa de acel sentiment că era prea devreme să renunț la cele mai profunde convingeri. Oricât de mult mi-aș fi spus că terminasem definitiv, sau aproape definitiv, cu viața politică, știam în adâncul sufletului că nu eram gata să renunț.

Cu cât mă gândeam mai mult la viitor, cu atât îmi devenea mai clar un aspect. Politica de coeziune pe care mi-o imaginam nu era potrivită pentru o campanie pentru Congres. Problema era structurală, o chestiune de delimitare a districtelor. Într-un district cu populație preponderent de culoare, ca acela în care locuiam eu, într-o comunitate care fusese mult timp victima discriminării și a neglijenței, piatra de încercare a politicienilor era nu o dată definită în termeni rasiali, așa cum era cazul în multe districte rurale, locuite de albi, pe care le lăsasem în urmă. „Cât de vehement vei fi în fața celor care nu sunt ca noi", m-au întrebat alegătorii, „în fața celor care au profitat de noi și care ne-au privit de sus?"

Pornind de la o bază politică atât de îngustă, poți aduce o schimbare; cu ceva vechime, poți asigura servicii mai bune pentru alegătorii tăi, poți atrage un proiect sau chiar două în districtul tău și, lucrând cu aliați, poți influența dezbaterea la nivel național. Dar tot n-ar fi de ajuns pentru desființarea constrângerilor politice care au îngreunat asistența medicală acolo unde era mai mare nevoie de ea, construirea de școli mai bune pentru copiii nevoiași, crearea de locuri de muncă acolo unde acestea aproape nu există, adică aceleași constrângeri cu care Bobby Rush se luptase zi de zi.

Am înţeles că pentru a schimba sistemul din temelie trebuia să vorbesc în faţa şi în numele unui public cât mai larg. Şi cel mai bun mod de a face asta era să candidez pentru o poziţie la nivel naţional – adică pentru un fotoliu în Senatul Statelor Unite.

Când mă gândesc acum la îndrăzneala – la impertinenţa crasă! – pe care am dovedit-o când m-am gândit să mă lansez în cursa pentru Senatul SUA, după ce tocmai suferisem o înfrângere răsunătoare, e greu să nu iau în considerare posibilitatea că îmi doream cu disperare o a doua şansă, aşa cum un alcoolic explică de ce îşi mai doreşte un ultim pahar. Numai că nu era vorba de disperare. Dimpotrivă, tot frământând ideea în mintea mea, am căpătat claritate – nu mă gândeam că *voi* câştiga, ci că *aş putea* câştiga şi, în cazul în care aş câştiga, aş putea avea un impact uriaş. Vedeam asta, simţeam asta, exact aşa cum un fundaş vede din alergare o breşă în linia de apărare şi ştie că dacă ajunge la timp la fisura aceea, dincolo de ea nu mai este decât un câmp deschis între el şi linia de marcare. Odată cu această limpezire a gândurilor am avut şi o revelaţie: dacă n-o scoteam la capăt, era timpul să ies din politică – şi puteam face asta fără nici un fel de regret, dar numai după ce mă convingeam că făcusem tot ce fusese posibil.

Cu multă discreţie, pe parcursul anului 2002 am început să testez propunerea. Studiind peisajul politic din Illinois mi-am dat seama că ideea de a avea un reprezentant de culoare puţin cunoscut în Senatul american nu era tocmai deplasată. Înaintea mea, un număr însemnat de afro-americani obţinuseră fotolii la nivel naţional, inclusiv Carol Moseley Braun, fost senator al Statelor Unite, o femeie-politician talentată, dar imprevizibilă, a cărei victorie a însufleţit întreaga ţară înainte să se trezească „şifonată“ de o serie de şocuri autoprovocate care au avut de-a face cu etica financiară. A pierdut în faţa republicanului Peter Fitzgerald, un bancher putred de bogat ale cărui idei profund conservatoare l-au făcut antipatic publicului din statul care devenea preponderent democrat.

Am început prin a mă consulta cu colegii mei din Senat care mi-erau parteneri de poker – democraţii Terry Link, Denny Jacobs şi Larry Walsh – ca să văd dacă ei îmi dădeau şanse în enclavele de muncitori albi şi de fermieri pe care le reprezentau. Din ceea ce observaseră în urma vizitelor mele, părerea lor era că aveam şanse şi toţi mi-au promis că mă vor sprijini dacă voi candida. Aceeaşi promisiune am obţinut-o de la câţiva demnitari aleşi, albi cu vederi progresiste din districtul Lakefront din Chicago, precum şi de la câţiva membri independenţi latino-americani din legislativ. L-am întrebat pe Jesse Jr. dacă intenţionează să candideze, mi-a spus că nu şi a adăugat că e gata să-mi ofere sprijinul său. Am obţinut, de asemenea,

susţinerea lui Danny Davis, cel de-al treilea congresman de culoare din delegaţia Illinois, un tip genial. (Nu-l puteam condamna pe Bobby Rush că îşi pierduse din entuziasm.)

Cel mai important sprijin era cel al lui Emil Jones, pregătit să preia preşedinţia Senatului statului Illinois, una din cele mai puternice trei poziţii politice din stat. La una dintre întâlnirile desfăşurate în biroul lui, am punctat faptul că nu exista nici un senator afro-american în Senatul Statelor Unite şi că politicile pentru care luptaserăm împreună în Springfield ar avea nevoie de un reprezentant la Washington. Am adăugat că ajutorul lui în alegerea unui reprezentant de culoare în Senatul american ar fi fost o provocare la adresa unor republicani albi din vechea gardă de la Springfield care îl subapreciaseră mereu, argument care l-a convins în mod deosebit.

Cu David Axelrod am adoptat altă tactică. Axe era consultant de presă, fost jurnalist, iar printre clienţii lui se numărau Harold Washington, fostul membru în Senatul american şi primarul Richard Daley. Îşi clădise reputaţia unui tip deştept, dur şi cu succes în campanii. Îi admiram munca şi ştiam că dacă l-aş fi putut coopta în echipa mea, campania mea avea să capete credibilitate nu numai la nivel de stat, dar şi la nivel de contributori şi experţi.

Ştiam, de asemenea, că va fi greu de convins. „E un risc", mi-a spus în ziua când ne-am întâlnit să luăm prânzul împreună într-un bistro din cartierul River North. Axelrod fusese unul dintre cei care mă avertizaseră înaintea cursei împotriva lui Bobby Rush. Între două îmbucături zdravene din sendvişul său, mi-a spus că nu-mi puteam permite un al doilea eşec. Se îndoia că un candidat al cărui nume rima cu „Osama" ar fi putut obţine voturile populaţiei din sudul statului. Şi-apoi, fusese deja contactat de cel puţin doi potenţiali senatori din stat – Dan Hynes, inspector la nivel naţional, şi Blair Hull, multimilionar şi administrator al unui fond de investiţii – ambii, aparent, în poziţii mult mai favorabile, aşa încât dacă m-ar fi acceptat de client, firma lui ar fi pierdut o sumă considerabilă.

„Aşteaptă să se pensioneze Rich Daley, apoi candidează la primărie", a concluzionat el, ştergându-şi mustarul de pe mustaţă. „Ai mai multe şanse."

Sigur că avea dreptate. Dar pariul meu nu era unul convenţional. Şi, dincolo de cifrele din sondaje şi de memoriile de strategii şi subiectele de dezbatere care constituiau uneltele profesiei sale, în Axelrod am văzut un profesionist care se considera mai mult decât un mercenar, un tip al cărui spirit era înrudit cu al meu. În loc să mă concentrez asupra strategiilor de campanie, am încercat să apelez la coarda lui sensibilă.

„Te-ai întrebat vreodată cum au reuşit JFK şi Bobby Kennedy să trezească ce e mai bun în oameni?“ l-am întrebat. „Te-ai întrebat cum s-au simţit cei care l-au ajutat pe Lyndon B. Johnson să promulge Legea privind drepturile la vot, sau pe Franklin Delano Roosevelt să treacă Legea Ajutorului Social, ştiind că au îmbunătăţit milioane de vieţi? Politica nu trebuie să fie ceea ce cred oamenii că este. Politica poate fi mai mult de-atât.“

Sprâncenele stufoase ale lui Axe s-au ridicat în timp ce îmi studia chipul. Era limpede că nu voiam doar să-l conving pe el, ci voiam să mă conving şi pe mine însumi în acelaşi timp. După câteva săptămâni, m-a sunat să-mi spună că se consultase cu partenerii de afaceri şi cu soţia lui, Susan, şi că decisese să mă accepte ca client. Înainte să apuc să-i mulţumesc, a adăugat o condiţie.

„Idealismul tău este provocator, Barack... dar dacă nu strângi cinci milioane de dolari să cumperi spaţiu TV ca să te vadă oamenii, nu ai nici o şansă.“

Mă simţeam în sfârşit pregătit să testez terenul în ceea ce o privea pe Michelle. Lucra acum ca director executiv al afacerilor comunitare din centrul medical al Universităţii din Chicago, o slujbă care îi oferea mai multă flexibilitate, dar care pentru ea însemna să se împartă în continuare între uriaşele responsabilităţi profesionale şi programul fetelor, care trebuiau duse şi luate de la şcoală sau de la prietene şi multe altele. Aşa că m-a luat un pic prin surprindere când, în loc să spună „Nici în ruptul capului, Barack!“, mi-a sugerat să mă sfătuiesc cu câţiva prieteni apropiaţi, printre care Marty Nesbitt, un afacerist de succes a cărui soţie, dr. Anita Blanchard, le adusese pe lume pe cele două fetiţe ale noastre, şi Valerie Jarrett, o avocată strălucită şi cu multe relaţii, care fusese şefa lui Michelle la Departamentul de Planificare al primăriei şi care devenise între timp aproape ca o soră mai mare pentru noi doi. Ceea ce nu ştiam la momentul respectiv era că Michelle vorbise deja cu Marty şi Valerie şi îi rugase să mă convingă să renunţ la nebunia aceasta.

Ne-am întâlnit în apartamentul lui Valerie din Hyde Park şi, în timpul brunch-ului prelungit, le-am explicat raţionamentul meu, făcând scenarii legate de nominalizarea din partea democraţilor şi răspunzând întrebărilor referitoare la ce anume mă făcea să cred că această cursă avea să fie diferită de precedenta. Faţă de Michelle n-am ascuns faptul că voi lipsi mult de-acasă. Dar i-am promis că asta era ultima încercare; dacă pierdeam şi de data aceasta, mă retrăgeam definitiv din politică.

În cele din urmă, am reuşit să-i conving şi pe Valerie şi pe Marty, spre disperarea lui Michelle. Pentru ea nu era o chestiune de strategie, ca să nu mai vorbesc de faptul că gândul la o nouă campanie

îi surâdea la fel de mult ca o durere de măsea. Era foarte îngrijorată de consecinţele asupra situaţiei noastre financiare care era încă destul de precară. Mi-a reamintit faptul că încă nu terminasem de achitat împrumuturile pentru studii, aveam un împrumut ipotecar şi dobânzi la cărţile de credit la care trebuia să ne gândim. Nici măcar nu începuserăm să punem bani deoparte pentru studiile fetelor şi, colac peste pupăză, pentru a evita conflictul de interese, trebuia să renunţ la activitatea de avocat înainte de a mă lansa în cursa pentru Senat, ceea ce avea să ne diminueze şi mai drastic veniturile.

„Dacă pierzi, o să ne afundăm şi mai mult în datorii", a spus ea. „Şi ce se întâmplă dacă câştigi? Cum vom putea întreţine două case, şi la Washington şi la Chicago, când abia putem face faţă cu una?"

Anticipasem şi asta.

„Iubito, dacă voi câştiga, voi atrage atenţia întregii naţiuni. Voi fi singurul afro-american din Senat. Cu un profil mai vizibil, pot scrie încă o carte, o să se vândă ca pâinea caldă şi ne vom acoperi toate cheltuielile."

Michelle a început să râdă. Sigur că luasem ceva bănuţi pentru prima mea carte, dar nu o sumă care să acopere cheltuielile la care urma să mă înham. Din punctul de vedere al soţiei mele – al oricui altcuiva, bănuiesc – o carte nescrisă era departe de a reprezenta un plan financiar.

„Cu alte cuvinte, ai nişte fasole fermecată în buzunar", mi-a spus ea. „Ăsta e argumentul tău. Ai nişte boabe de fasole fermecată pe care o să le sădeşti şi peste noapte o să răsară un vrej uriaş care o să se înalţe până la cer şi tu o să te urci pe vrej, o să ucizi căpcăunul care trăieşte în nori şi pe urmă o să vii acasă cu gâsca aia care face ouă de aur. Cam asta ar fi, nu?"

„Cam aşa ceva", i-am răspuns.

Michelle a clătinat din cap şi s-a uitat pe fereastră. Ştiam amândoi ce ne aştepta. Încă o perturbare a vieţii noastre. Încă un pariu. Încă un pas în direcţia a ceea ce eu îmi doream, iar ea nu.

„Asta e, Barack", a spus Michelle. „O ultimă dată. Dar să nu te aştepţi să mă implic în campanie. De fapt, nici să nu te bazezi pe votul meu."

Copil fiind, îl urmăream uneori seara pe bunicul meu cum încerca să vândă prin telefon, din apartamentul nostru de la etajul zece al unui zgârie-nori din Honolulu, poliţe de asigurare de viaţă, cu chipul vizibil marcat de suferinţa pe care i-o produceau convorbirile neproductive. În primele luni ale anului 2003, m-am trezit gândindu-mă des la el din spatele biroului meu amenajat în sediul sărăcăcios mobilat al campaniei mele recent lansate pentru Senat. Pe peretele din spatele meu, un afiş cu un Muhammad Ali care poza triumfător

peste boxerul înfrânt Sonny Liston. Încercam să-mi fac singur curaj să mai dau un telefon pentru strângerea de fonduri.

În afară de Dan Shomon şi de Jim Cauley, un manager de campanie sarcastic originar din Kentucky, stafful nostru era alcătuit în majoritate din tineri de 20 şi ceva de ani, doi dintre ei încă studenţi; numai jumătate dintre aceştia remuneraţi. Cel mai rău îmi părea pentru cel care se ocupa singur de strângerea de fonduri şi care era nevoit să tragă de mine ca să pun mâna pe telefon şi să cer donaţii.

Nu ştiu dacă eram mai bine pregătit ca politician. La primul forum al candidaţilor din februarie 2003 am fost rigid şi ineficient, incapabil să-mi controlez creierul să funcţioneze după frazele cerute de acest format. Dar înfrângerea pe care o suferisem în faţa lui Bobby Rush mă ajutase să conturez o schiţă a neajunsurilor mele: trebuia să interacţionez mai eficient cu presa şi să învăţ să mă fac auzit prin mesaje concise. Trebuia să construiesc o campanie care să se concentreze mai puţin pe hârţogăraie şi mai mult pe interacţiunea unu-la-unu cu alegătorii. Şi trebuia să strâng fonduri – enorm de multe fonduri. Cerusem deja nenumărate sondaje care confirmaseră că aveam şanse de câştig, dar numai dacă reuşeam să-mi sporesc vizibilitatea, prin spoturi TV costisitoare.

Dar, pe cât de nereuşită fusese cursa mea pentru Congres, campania aceasta părea cu adevărat „fermecată". În luna aprilie, Peter Fitzgerald a decis să nu mai candideze pentru un nou mandat. Carol Moseley Braun, care ar fi blocat probabil nominalizarea din partea democraţilor pentru vechiul ei fotoliu, a ales, în mod inexplicabil, să candideze la preşedinţie, lăsând loc liber. La alegerile primare, la care am avut şase contracandidaţi democraţi, am obţinut sprijin de la sindicate şi membrii simpatizanţi din delegaţia noastră la congres, asigurându-mi astfel o bază în sudul statului şi printre liberali. Cu ajutorul lui Emil şi al majorităţii democrate din senatul de stat, am fost vârful de lance în promulgarea unui număr apreciabil de legi, de la cea privind necesitatea înregistrării video a interogatoriilor în cazul proceselor cu pedeapsă capitală până la extinderea plafonului rambursabil al impozitului pe venit pentru angajaţii cu venituri mici şi medii, consolidându-mi reputaţia de legiuitor eficient.

Climatul politic la nivel naţional înclina, de asemenea, în favoarea mea. În octombrie 2002, înainte de a-mi anunţa candidatura, fusesem invitat să vorbesc împotriva inevitabilei invazii a Statelor Unite în Irak, şi m-am adresat celor care protestau împotriva războiului în centrul oraşului Chicago. Pentru un viitor candidat la fotoliul de senator al Statelor Unite, politica era un teren mocirlos. Atât Axe, cât şi Dan, au considerat că o poziţie clară, fără echivoc împotriva războiului mă va ajuta în alegerile primare din cadrul Partidului

Democrat; alţii m-au avertizat că, date fiind atmosfera de după 11 septembrie (la momentul respectiv sondajele naţionale arătau că 67% dintre americani erau în favoarea unei acţiuni militare împotriva Irakului), probabilitatea unui succes militar, cel puţin pe termen scurt, numele şi descendenţa mea deja contestate şi poziţia împotriva intervenţiei militare mi-ar fi putut afecta serios candidatura până la momentul alegerilor.

„Americii îi place să-şi arate muşchii", m-a avertizat un prieten.

Am reflectat o zi întreagă şi am decis că acesta va fi primul meu test: Voi conduce genul de campanie pe care mi-am promis-o mie însumi? Am lucrat la maşina de scris un scurt discurs, de cinci-şase minute, şi – mulţumit de faptul că reflecta convingerile mele oneste – m-am dus la culcare fără să-l trimit echipei mele pentru o evaluare. În ziua protestului, în Daley Plaza s-au strâns peste 1 000 de oameni, în frunte cu Jesse Jackson. Era frig şi bătea un vânt pătrunzător. Când s-a rostit numele meu şi am fost invitat la microfon, s-au auzit câteva aplauze anemice, înăbuşite de mănuşi.

„Daţi-mi voie să încep prin a spune că, deşi acest protest a fost catalogat ca unul împotriva războiului, mă aflu aici ca un cetăţean care nu se opune războiului indiferent de circumstanţe."

S-a lăsat liniştea; oamenii nu înţelegeau ce voiam să transmit. Am vorbit despre sângele vărsat pentru păstrarea Uniunii şi dobândirea unui nou tip de libertate; despre cât de mândru eram de bunicul meu care se înrolase pentru a lupta la Pearl Harbor; despre susţinerea mea vizavi de intervenţiile militare din Afghanistan şi despre propria disponibilitate de a lupta cu arma în mână pentru a preveni un alt 11 septembrie.

„Nu mă opun tuturor războaielor", am spus. „Mă opun *doar* unui război necugetat." Am continuat prin a susţine faptul că Saddam Hussein nu reprezenta o ameninţare imediată la adresa Statelor Unite şi a vecinilor săi şi că „până şi o izbândă militară împotriva Irakului va necesita ocuparea pe termen nelimitat a acestuia de către Statele Unite, care vor suporta costuri şi consecinţe imposibil de anticipat". Am încheiat cu propunerea adresată preşedintelui Bush, căruia i-am sugerat, dacă dorea o luptă, să ducă până la capăt acţiunea împotriva al-Qaeda, să înceteze să mai sprijine regimurile represive şi să facă aşa încât America să nu mai depindă de petrolul din Orientul Mijlociu.

Mi-am reluat locul pe scaun. Mulţimea a început să ovaţioneze. În timp ce părăseam piaţa, m-am gândit că remarcile mele vor rămâne în memoria oamenilor drept ceva mai mult decât o notă de subsol. Programele de ştiri abia dacă au amintit de prezenţa mea la acea întrunire.

La numai câteva luni după ce coaliţia militară condusă de SUA a

început bombardarea Bagdadului, democraţii au început să îşi manifeste poziţia împotriva războiului din Irak. Pe măsură ce numărul victimelor sporea şi haosul se instala peste tot, presa a început să pună întrebări care ar fi trebuit ridicate încă de la început. Un val de proteste organizate de activiştii locali l-au adus în atenţia publică pe Howard Dean, mai puţin cunoscutul guvernator al statului Vermont, care s-a înscris în cursa prezidenţială împotriva unor candidaţi de talia lui John Kerry, care votase în favoarea războiului. Cele câteva fraze ale discursului pe care îl rostisem la protestul antirăzboi au căpătat deodată nuanţe profetice şi au început să circule pe internet. Tinerii mei agenţi electorali s-au văzut nevoiţi să-mi explice legătura dintre sintagme precum „blog“ sau „MySpace“ cu valul de noi voluntari şi donaţiile locale pe care am început să le primesc brusc.

În calitate de candidat, savuram tot ce se întâmpla. La Chicago, îmi petreceam sâmbetele vizitând cartierele locuite în majoritate de comunităţi etnice – mexicani, italieni, indieni, polonezi, greci – mâncând şi dansând cu ei, luând parte la paradele lor, pupând bebeluşi şi îmbrăţişând bunicuţe. Duminica mă duceam la bisericile frecventate de negri, unele dintre ele înghesuite între saloane de manichiură şi restaurante tip fast-food; altele, nişte clădiri impunătoare, dotate cu spaţii de parcare de mărimea unui stadion. Săream de la o suburbie la alta, din North Shore, o zonă plină de verdeaţă şi case tip conac, până la orăşelele din sudul şi vestul oraşului, unde sărăcia şi clădirile abandonate erau copia fidelă a celor mai rău famate cartiere din Chicago. O dată la două săptămâni, mă duceam în sud – uneori singur, alteori însoţit de Jeremiah Posedel sau Anita Decker, cei doi membri talentaţi care conduceau campania mea de acolo.

În primele zile în care am început să vorbesc direct cu alegătorii, aveam tendinţa de a aborda teme care făceau obiectul campaniei mele – eliminarea scutirilor de taxe pentru companiile care angajau forţă de muncă din afara ţării sau promovarea energiei reutilizabile sau acordarea de facilităţi pentru copii care voiau să meargă la facultate. Le explicam de ce mă opuneam războiului din Irak, recunoscând în acelaşi timp serviciile remarcabile aduse de soldaţii noştri, dar punând sub semnul întrebării motivaţiile unui nou război în condiţiile în care încă ne luptam în Afghanistan în timp ce Osama bin Laden era liber ca pasărea cerului.

Cu timpul însă, am învăţat să ascult mai mult. Şi cu cât ascultam mai mult, cu atât mai deschişi deveneau oamenii. Îmi povesteau cum rămăseseră fără slujbe după o viaţă de muncă sau cum se luptau cu băncile pentru casele sau fermele lor, moştenite din generaţie în generaţie. Îmi spuneau că nu-şi puteau permite o asigurare medicală

şi că uneori îşi înjumătăţeau pastilele prescrise de doctor în speranţa că vor putea prelungi tratamentul. Îmi povesteau despre copiii lor care plecau departe de casă pentru că în oraşul lor nu mai găseau locuri de muncă bune; unii fuseseră nevoiţi să renunţe la studii cu puţin timp înainte de absolvire pentru că nu îşi mai putuseră plăti taxele şcolare.

Discursul meu rudimentar s-a transformat dintr-o listă de opinii într-o cronică a acestor poveşti disparate, care alcătuiau un cor de voci americane din toate colţurile statului.

„Uitaţi cum stă treaba", le spuneam. „Majoritatea oamenilor, de oriunde ar fi ei, indiferent cum ar arăta, doresc acelaşi lucru. Nimeni nu vrea să se îmbogăţească. Nu aşteaptă ca alţii să facă treaba în locul lor. *Dar*, dacă vor să muncească, se aşteaptă să li se ofere posibilitatea de a găsi o slujbă care să-i ajute să-şi întreţină familiile. Nu vor să ajungă la sapă de lemn doar pentru că se îmbolnăvesc. Ei se aşteaptă să poată avea acces la o educaţie bună pentru copiii lor, una care să-i pregătească pentru noul tip de economie, şi ar trebui ca aceşti copii să-şi poată permite să meargă mai departe la facultate dacă învaţă suficient de bine. Oamenii vor să ducă o viaţă liniştită, nu sub ameninţarea criminalilor şi a teroriştilor. Oamenii vor ca după o viaţă de muncă să poată ieşi la pensie şi să aibă parte de demnitate şi de respect. Despre asta este vorba. Nu e mare filosofie. Şi, chiar dacă nu aşteaptă să le rezolve guvernul problemele, oamenii ştiu în adâncul sufletului că guvernul îi poate ajuta dacă îşi ajustează puţin priorităţile."

După aceste cuvinte, se lăsa liniştea în sală; apoi îi invitam pe oameni să îmi pună întrebări. La finalul întâlnirilor, oamenii veneau să-mi strângă mâna, luau cu ei câteva broşuri, sau vorbeau cu Jeremiah, sau cu Anita, sau cu vreun voluntar din echipa mea de campanie despre cum îşi puteau aduce şi ei contribuţia. Porneam la drum spre următorul oraş, mulţumit că vorbele mele erau sincere, convins că această campanie nu mai era despre mine şi că devenisem un simplu vehicul prin care oamenii puteau recunoaşte valoarea propriilor poveşti de viaţă, valoarea lor ca oameni, pentru ca apoi să împărtăşească aceste lucruri cu semenii lor.

Fie că e vorba despre sport sau despre politică, momentul potrivit este greu de anticipat. Totuşi, la începutul anului 2004, ştiam că eram pe calea cea bună. Axe a aranjat să filmăm două clipuri electorale pentru televiziune: primul dintre ele mă înfăţişa doar pe mine, vorbind în timp ce priveam direct în cameră, adresând în încheiere mesajul: „Da, noi putem". (Mi s-a părut banal, dar Axe a apelat imediat la autoritatea supremă, adică i-a arătat spotul lui Michelle, căreia nu i s-a părut „deloc banal".) Cel de-al doilea clip o înfăţişa pe

Sheila Simon, fiica răposatului senator Paul Simon, care murise în urma unor complicaţii după o operaţie pe cord la câteva zile după ce îmi spusese că intenţiona să îşi exprime public sprijinul său pentru mine.

Cu patru săptămâni înainte de alegerile primare, numărul susţinătorilor mei aproape că se dublase. Iar când cele mai mari cinci ziare din America şi-au arătat susţinerea faţă de mine, Axe a editat clipurile, explicând cum candidaţii de culoare păreau să aibă parte de mai multă validare decât candidaţii albi. Cam tot în această perioadă, celui mai periculos rival al meu i-a fugit pământul de sub picioare după ce presa a publicat detalii ale unor documente ce fuseseră iniţial secretizate de instanţă şi care arătau că fosta sa soţie îl acuzase de violenţă domestică. Pe 16 martie 2004, în ziua alegerilor primare ale democraţilor, am câştigat aproape 53 la sută din voturi într-o cursă cu şapte candidaţi – depăşind nu numai totalul voturilor obţinute de toţi ceilalţi candidaţi împreună, dar şi voturile exprimate de republicani pe tot teritoriul statului în alegerile primare organizate de ei.

Nu-mi amintesc decât două momente din acea seară: ţipetele de bucurie ale fetelor (poate, în cazul Sashei, care pe-atunci avea doi ani, strigătul să fi avut şi ceva urme de teamă în el) când s-a declanşat tunul de confetti la petrecerea organizată în cinstea victoriei, şi exuberanţa lui Axelrod când m-a anunţat că am câştigat în mai toate districtele majoritar albe din Chicago, cu excepţia unuia singur care funcţionase cândva drept epicentru al rezistenţei rasiale faţă de Harold Washington. („Harold ne zâmbeşte de undeva de sus în seara asta“, mi-a spus el.)

Îmi amintesc şi dimineaţa următoare, când, după o noapte aproape albă, m-am dus la Central Station să dau mâna cu navetiştii care se pregăteau să meargă la serviciu. Începuse să ningă liniştit, cu fulgi de mărimea petalelor de flori şi, pe măsură ce oamenii mă recunoşteau şi îmi strângeau mâna, am început să remarc pe chipurile lor acelaşi zâmbet – de parcă împreună am fi făcut ceva surprinzător.

Axe a descris lunile care au urmat spunând că fusesem „propulsat pe firmament“, şi chiar aşa mă şi simţeam. Peste noapte, campania noastră a devenit de interes naţional, posturile de televiziune mă contactau pentru interviuri, iar demnitarii aleşi din toată ţara mă sunau să mă felicite. Observatorii nu au fost impresionaţi doar de faptul că obţinusem victoria, sau de marja neaşteptat de mare cu care câştigasem, ci mai ales de felul în care câştigasem, prin voturi din tot spectrul demografic, inclusiv din ţinuturile sudice şi rurale unde albii erau majoritari. Analiştii politici speculau pe marginea mesajului transmis de campania mea privind stadiul actual al relaţiilor dintre rase în America, dar şi pe marginea direcţiei în care se îndrepta de-

acum Partidul Democrat, dată fiind opoziţia mea iniţială faţă de războiul din Irak.

Echipa mea de campanie nu şi-a permis luxul de a sărbători; abia dacă reuşeam să ne menţinem pe linia de plutire. Am suplimentat echipa cu oameni care aveau mai multă experienţă, printre care şi Robert Gibbs, director de comunicare, un tip dur, perspicace, originar din Alabama şi care lucrase pentru campania lui Kerry. Deşi sondajele indicau un avans de 21 de procente pentru mine faţă de contracandidatul republican Jack Ryan, CV-ul acestuia mi-a atras atenţia asupra faptului că nu aveam voie să mă culc pe o ureche – tipul lucrase pentru grupul Goldman Sachs, însă renunţase la domeniul bancar pentru a preda într-o şcoală parohială pentru copii defavorizaţi, şi a cărui înfăţişare de idol dintr-un spectacol de matineu îl făcea mai plăcut, în ciuda structurii sale republicane profund convenţionale.

Din fericire pentru noi, nici una din aceste calităţi nu s-a reflectat în turneul electoral. Ryan a fost sfâşiat de presă când – într-o încercare de a mă ataca numindu-mă un liberal risipitor care se folosea de banii contribuabililor – a folosit o serie de grafice care arătau cifre categoric greşite, evident scoase din burtă. Mai târziu a fost pus la zid pentru că trimisese un tânăr din echipa lui să-mi urmărească orice mişcare cu o cameră de filmat portabilă; angajatul lui m-a urmărit cu agresivitate până şi la toaletă, fiind mereu prezent în preajma mea, chiar şi când încercam să vorbesc cu Michelle şi cu fetele, veşnic la pândă şi gata să mă prindă făcând vreo gafă. Lovitura finală a venit când presa a pus mâna pe câteva dosare secretizate din procesul de divorţ al lui Ryan, din care reieşea că fosta soţie îl acuza că o obligase să îl însoţească în sex-cluburi şi că ar fi încercat s-o convingă să aibă relaţii sexuale cu el în faţa străinilor. În interval de numai o săptămână, Ryan s-a retras din cursă.

Cu doar cinci luni înaintea alegerilor generale, am constatat că nu aveam nici un rival.

„Tot ce ştiu", a anunţat Gibbs, „e că, după ce se termină tot deranjul ăsta, mergem toţi la Vegas."

Hotărât să nu mă las dus de val, am menţinut acelaşi ritm istovitor, încheindu-mi deseori ziua de lucru în Springfield şi continuând apoi să particip la evenimente de campanie organizate în oraşele din apropiere. Într-o seară, când mă întorceam de la un astfel de eveniment, am primit un telefon de la un angajat din echipa lui John Kerry cu invitaţia de a ţine discursul de deschidere la Convenţia Naţională Democrată, care urma să aibă loc la Boston la sfârşitul lunii iulie. Faptul că nu mă simţeam nici neliniştit, nici emoţionat era rezultatul evenimentelor incredibile din ultimul an. Eram pregătit şi

pentru asta. Ştiam că aveam un cuvânt de spus. Axelrod s-a oferit să angajeze echipa care urma să-mi redacteze discursul, dar l-am refuzat.

„Lasă-mă să fac asta singur", l-am rugat. „Ştiu ce vreau să transmit lumii."

Mi-am scris discursul pe parcursul următoarelor zile, mai mult seara, lungit în patul meu de la hotelul Renaissance din Springfield, cu zgomotul vreunui meci în surdină, umplând pagini întregi dintr-un carneţel galben în care obişnuiam să-mi aştern ideile. Cuvintele îmi veneau cu uşurinţă, ca o pledoarie pentru tipul de politică la care aspiram încă din studenţie, în care am inserat şi eforturile depuse pentru a ajunge unde mă aflam. Aveam în minte vocea mamei, vocile bunicilor, vocea tatălui meu; vocile oamenilor cu care lucrasem ca organizator şi cele ale oamenilor pe care îi întâlnisem în turneele electorale. Mă gândeam la toţi cei pe care îi cunoscusem, care avuseseră toate motivele să mă privească cu înverşunare şi cinism, dar care refuzaseră să aleagă acea cale, căutând mereu ceva mai nobil şi ajutându-se reciproc. La un moment dat mi-am amintit o expresie pe care o auzisem cândva în timpul unei predici ţinute de pastorul Jeremiah Wright, o expresie care era încununarea acestui spirit.

Îndrăzneala speranţei.

Axe şi Gibbs şi-au împărtăşit mai târziu întâmplări despre răsturnările de situaţii care împreună duseseră la discursul pe care l-am ţinut la Convenţie. Îşi aminteau despre cum a trebuit să negociem timpul alocat (iniţial opt minute, în cele din urmă am obţinut 17). Paragrafe întregi tăiate din discursul meu original de Axe şi de partenerul lui iscusit John Kupper, demers care a condus la crearea unui produs mult mai bun. Un zbor spre Boston amânat multe ore pentru că sesiunea legislativă din Springfield se prelungise până târziu în noapte. Primele probe pentru a mă obişnui cu teleprompterul, cu Michael Sheenan care mi-a explicat că microfoanele sunt foarte sensibile, deci „nu trebuie să vorbeşti tare". Furia pe care am simţit-o când un tânăr angajat din echipa lui Kerry ne-a anunţat că trebuie să tai una din frazele mele preferate – candidatul nominalizat intenţiona să o folosească în propriul discurs („Eşti senator de stat", mi-a reamintit Axe prevenitor, „şi ţi s-a pus la dispoziţie o platformă naţională... nu cred că îţi cer prea mult.") În culise, Michelle, superbă într-o ţinută albă, m-a strâns de mână, m-a privit în ochi cu multă dragoste şi mi-a spus „Să n-o dai în bară, prietene!" Am râs amândoi ca de o năzdrăvănie, aşa cum făceam mereu când ştiam că ne putem baza unul pe dragostea celuilalt, apoi am auzit prezentarea pe care mi-a făcut-o decanul Senatului din

Illinois, Dick Durbin: „Să vă spun acum câte ceva despre acest Barack Obama...".

Am văzut o singură dată cap-coadă discursul meu de la convenţia din 2004. L-am urmărit singur, mult după încheierea alegerilor, încercând să înţeleg ce se întâmplase în sală în acea noapte. Datorită machiajului, arătam extraordinar de tânăr şi am putut observa o uşoară stare de nervozitate la început, am remarcat unde vorbisem prea rapid sau prea încet, mi-am studiat gesturile, cam stinghere, care îmi trădau lipsa de experienţă.

Apoi a apărut acel moment în timpul discursului în care mi-am găsit ritmul. În public s-a aşternut tăcerea deplină, lipsită de zgomotul acela de fond permanent. Era genul de moment pe care am ajuns să-l recunosc în următorii ani, în anumite seri magice. Simţi totul la nivel aproape fizic, un şuvoi de emoţie se instalează între tine şi public, ca şi cum vieţile tuturor ar fuziona, vezi totul ca pe o secvenţă cinematografică derulată înainte şi înapoi; vocea capătă volum până la punctul în care devine aproape spartă, pentru că, preţ de-o clipă, simţi mulţimea în profunzime, o vezi ca pe un întreg. Reuşeşti să pătrunzi într-un soi de spirit colectiv, un lucru pe care toţi îl cunoaştem şi pe care toţi ni-l dorim – un sentiment de comuniune care trece dincolo de divergenţe şi le înlocuieşte cu un uriaş val de potenţial – şi apoi, exact ca orice lucru de mare însemnătate, clipa trece şi vraja se rupe.

Până în acea seară, crezusem că ştiu ce putere are presa. Văzusem cum spoturile lui Axelrod mă catapultaseră în poziţia fruntaşă în alegerile primare; cum oameni străini începuseră să mă claxoneze şi să-mi facă semn cu mâna din maşină, sau cum alergau spre mine copiii pe stradă şi, pe un ton foarte serios, îmi spuneau „te-am văzut la televizor".

Acum însă aveam parte de expunere la un cu totul alt nivel. O transmisiune în direct, nefiltrată, urmărită de milioane de oameni, cu secvenţe accesibile altor milioane de oameni datorită jurnalelor de ştiri difuzate prin cablu şi pe internet. În momentul în care am părăsit scena, am ştiut că discursul fusese bun şi n-am fost chiar surprins de mulţimea de oameni ce ne salutau a doua zi pe la diverse evenimente organizate de Convenţie. Dar, în pofida satisfacţiei pe care am simţit-o la Boston, am presupus că atenţia de care mă bucurasem ţinea doar de conjunctură. Credeam că era vorba de un fel de „dependenţă" de activitatea politică, de oameni care urmăreau viaţa politică minut cu minut.

Imediat după Convenţie, însă, le-am luat pe Michelle şi pe fete, pentru o săptămână, într-o călătorie cu rulota prin sudul statului Illinois, pentru a demonstra alegătorilor că atenţia mea se concentra

în continuare asupra acestui stat şi că nu mă trezisem peste noapte prea important ca să mai fac asta. Mai aveam câteva minute până la prima destinaţie, ne aflam pe autostradă, când Jeremiah, directorul echipei mele din sudul Illinoisului, a primit un telefon de la personalul de promovare.

„Bine... bine... o să vorbesc cu şoferul."

„Ce s-a întâmplat?" l-am întrebat, epuizat deja din cauza lipsei de somn şi a programului infernal.

„Anticipam în jur de 100 de oameni la întâlnirea din parc", mi-a spus Jeremiah, „dar acum s-au strâns deja cel puţin 500. Ne-au rugat să nu ne grăbim ca să aibă timp să gestioneze situaţia, dat fiind că au venit mult mai mulţi oameni."

Douăzeci de minute mai târziu am parcat rulota şi am văzut practic ceea ce părea a fi întreaga populaţie a micului orăşel înghesuită în parc. Părinţi cu copii pe umeri, bătrâni pe scaune pliante fluturând steguleţe, bărbaţi în cămăşi ecosez şi cu şepci pe cap, mulţi dintre ei mai degrabă curioşi, de bună seamă, toţi veniţi acolo să vadă de unde tot tam-tam-ul cu mine, unii aşteptând răbdători evenimentul. Malia se uita pe fereastră, ignorând eforturile Sashei care voia şi ea să se uite.

„Ce fac toţi oamenii ăştia în parc?" a întrebat Malia.

„Au venit să-l vadă pe tati", i-a spus Michelle.

„De ce?"

M-am întors spre Gibbs care a ridicat din umeri şi a spus doar: „Va trebui să-ţi iei o barcă mai mare".

La fiecare oprire după aceea, am fost întâmpinaţi de mulţimi de oameni, de patru sau cinci ori mai numeroase decât tot ceea ce întâlnisem până atunci. Şi oricât de des ne repetam că interesul va scădea şi că „balonul se va dezumfla", oricât de precauţi eram să nu cădem în delăsare, alegerile propriu-zise au devenit aproape o preocupare secundară. Era deja august şi republicanii nu reuşiseră să găsească un reprezentant local pregătit să candideze (cu toate că fostul antrenor al echipei Chicago Bears, Mike Ditka, cochetase public cu ideea). În cele din urmă – stupoare! – l-au recrutat pe Alan Keyes, un adevărat instigator conservator. („Vezi", mi-a spus Gibbs cu un zâmbet ca un rictus, „au şi ei candidatul lor de culoare!") Pe lângă faptul că locuia în Maryland, atitudinea lui dură, moralizatoare, pe teme ca avortul şi homosexualitatea nu era pe placul locuitorilor din Illinois.

„Nici măcar Iisus Hristos n-ar vota pentru Ba-rack Oba-ma!", declara răspicat Keyes, pronunţându-mi greşit numele, în mod intenţionat.

L-am învins cu un avans de peste 40 de procente – cea mai detaşată victorie în cursa pentru Senat din istoria statului Illinois.

În noaptea alegerilor, starea noastră de spirit a fost mult mai calmă, nu numai că lupta avea deja un final anunţat, dar rezultatele naţionale erau concludente. Kerry pierduse în faţa lui Bush; republicanii deţineau în continuare controlul atât în Camera Reprezentanţilor, cât şi în Senat; până şi liderul democrat minoritar din Senat, Tom Daschle din Dakota de Sud, fusese afectat. Karl Rove, eminenţa politică din spatele lui George Bush, se lăuda peste tot cu visul lui de a instala o majoritate republicană permanentă.

Şi eu, şi Michelle ajunsesem la epuizare. Echipa mea calculase că în ultimele 18 luni avusesem exact şapte zile libere. Am profitat de cele şase săptămâni rămase până la depunerea jurământului ca senator al Statelor Unite şi ne-am ocupat de detalii obişnuite ce ţineau de gospodărirea casei noastre şi pe care le neglijasem până atunci. Am zburat la Washington pentru o întâlnire cu viitorii mei colegi, am ţinut interviuri cu potenţialii angajaţi ai staff-ului meu şi am căutat cel mai ieftin apartament. Michelle luase deja hotărârea de a rămâne la Chicago cu copiii, acolo unde avea deja un sistem de sprijin alcătuit din familie şi prieteni, plus o slujbă care îi plăcea foarte mult. Nu puteam s-o contrazic, cu toate că gândul de a fi departe unul de altul trei zile pe săptămână mă întrista profund.

N-am mai acordat prea multă atenţie celor întâmplate. Am petrecut Crăciunul cu Maya şi Toot. Am cântat colinde, am construit castele de nisip şi ne-am bucurat privindu-le pe fete cum îşi deschideau cadourile. Am aruncat o cunună de flori în ocean în locul în care împrăştiasem mai demult cenuşa mamei mele şi am depus o alta la cimitirul din Pacific National Memorial unde fusese înhumat bunicul meu. După Anul Nou, toată familia a zburat la Washington. Cu o noapte înainte de depunerea jurământului, Michelle se afla în dormitorul apartamentului nostru de la hotel şi se pregătea pentru cina organizată în cinstea noilor membri ai Senatului, când am primit un telefon de la editorul cărţii mele. Discursul pe care îl ţinusem la Convenţie repoziţionase cartea mea, reeditată între timp, aducând-o pe lista celor mai bine vândute cărţi. Editorul voia să mă felicite şi să-mi amintească de acordul pe care îl făcusem în legătură cu o a doua carte, pentru care îmi propunea un avans impresionant.

I-am mulţumit şi am închis telefonul exact în clipa în care Michelle ieşea din dormitor, într-o rochie de gală strălucitoare.

„Eşti aşa de frumoasă, mămico“, i-a spus Sasha. Michelle a făcut o piruetă pentru fete.

„Bun, fetelor, să fiţi cuminţi“, le-am spus şi le-am sărutat înainte să-mi iau rămas-bun de la mama lui Michelle, care urma să rămână cu

fetele în noaptea aceea. Străbăteam holul spre lift, când, deodată, Michelle s-a oprit.

„Ai uitat ceva?“ am întrebat-o.

M-a privit şi a dat din cap uluită.

„Nu-mi vine să cred că ai realizat toate astea. Campania. Cartea. Tot.“

Am încuviinţat din cap şi am sărutat-o pe frunte.

„Fasolea fermecată, iubito. Fasolea fermecată.“

De regulă, cea mai mare provocare pentru un proaspăt senator la Washington este aceea de a atrage atenţia oamenilor asupra activităţii sale, numai că eu am avut de a face exact cu opusul acestei situaţii. În comparaţie cu statutul meu de viitor senator, agitaţia care se crease în jurul meu devenise deja amuzantă. Reporterii mă presau cu religiozitate cu întrebări legate de planurile mele şi de cele mai multe ori doreau să afle dacă intenţionam să candidez pentru preşedinţie. În ziua în care am depus jurământul, un reporter m-a întrebat: „Ce loc consideraţi că ocupaţi în istorie?“ Am râs şi i-am explicat că abia ajunsesem la Washington, că din punct de vedere al vechimii ocupam locul 99, că încă nu-mi preluasem atribuţiile de senator şi habar nu aveam unde se aflau toaletele din clădirea Capitoliului.

Nu voiam să fiu luat drept un tip timid. Cursa pentru Senat fusese un risc uriaş. Eram fericit că mă aflu acolo şi nerăbdător să încep munca. Pentru a contracara orice fel de aşteptări exagerate, atât eu cât şi echipa mea am urmat exemplul lui Hillary Clinton, care ajunsese în Senat cu patru ani în urmă după o campanie mult trâmbiţată şi reuşise să-şi construiască o reputaţie de senator harnic, implicat şi atent la alegători. Trebuia să devin un cal de povară, nu un cal de paradă – acesta era ţelul meu.

Din punct de vedere temperamental, nimeni nu era mai potrivit să pună în practică această strategie decât şeful meu de cabinet, Pete Rouse. Pete, un tip cărunt, în vârstă de aproape 60 de ani şi având constituţia unui panda, lucra pe Capitol Hill de aproape 30 de ani. Experienţa lui, care includea funcţia de şef de cabinet pentru Tom Daschle, şi relaţiile lui în tot oraşul au făcut ca oamenii să se refere la el cu afecţiune, numindu-l cel de-al 101-lea senator. Contrar stereotipului de politician de la Washington, Pete era alergic la manifestările de atenţie şi – dincolo de aerul său morocănos şi caraghios, era aproape un timid, ceea ce explică cumva de ce rămăsese burlac şi de ce îşi îndrepta toată afecţiunea spre pisicile lui.

A fost nevoie de un efort considerabil pentru a-l convinge pe Pete să preia sarcina de a organiza cabinetul meu de „boboc“. Era mai puţin îngrijorat de pasul înapoi pe care l-ar fi făcut în carieră, dar îl preocupa enorm faptul că nu ar mai fi avut suficient timp la dispoziţie

pentru a găsi joburi pentru toţi juniorii din echipă, care, în urma înfrângerii lui Daschle, rămăseseră şomeri.

Tocmai datorită decenţei şi verticalităţii lui, dar şi datorită cunoştinţelor sale, Pete a fost ca un dar picat din ceruri. Graţie reputaţiei sale, am reuşit să recrutez oameni de primă mână pentru cabinetul meu. Robert Gibbs era directorul meu pe probleme de comunicare, Chris Lu, veteran al politicii, directorul meu pe probleme legislative; Mark Lippert, un tânăr sclipitor, ofiţer de marină în rezervă, a devenit membru al cabinetului meu pentru probleme de politică externă; iar Alyssa Mastromonaco, „locotenent" de marcă în campania prezidenţială a lui Kerry – o femeie minionă cu chip de copil, dar a cărei înfăţişare ascundea un talent inegalabil pentru gestionarea şi organizarea evenimentelor – a devenit responsabilă cu agenda mea. Nu în ultimul rând, am completat echipa cu Jon Favreau, un tânăr arătos de 23 de ani, cu o mină reflexivă. Favs, aşa cum l-a cunoscut toată lumea, lucrase şi el pentru campania lui Kerry şi atât Gibb cât şi Pete l-au considerat cea mai bună alegere ca redactor de discursuri.

„Nu l-am mai întâlnit cumva?" l-am întrebat pe Gibb înaintea interviului.

„Ba da... e puştiul care te-a avertizat la Convenţie că Kerry şi-a însuşit una din frazele tale."

L-am angajat.

Sub supravegherea lui Pete, echipa şi-a organizat birourile din Washington, Chicago şi alte câteva sedii din sudul statului. Pentru a reitera că vom continua să ne concentrăm asupra alegătorilor de acasă, Alyssa a pus la punct un program ambiţios de întâlniri la primăriile din Illinois – 39 în primul an. Am instituit o politică strictă de evitare a presei naţionale şi a programelor difuzate duminica dimineaţa, concentrându-ne atenţia asupra ziarelor din Illinois şi posturilor tv afiliate statului. Şi mai important, Pete a conceput un sistem elaborat de gestionare a corespondenţei şi a cererilor alegătorilor şi a petrecut ore întregi cu tinerii angajaţi şi stagiarii care lucrau la biroul de corespondenţă, editând obsesiv răspunsurile lor şi asigurându-se că aceştia cunoşteau bine toate agenţiile federale ce se ocupau cu cecurile rătăcite dinspre asigurările sociale, cu întreruperea beneficiilor pentru veteranii de război şi cu împrumuturile acordate de Administraţia întreprinderilor mici.

„Poate că oamenii nu sunt mereu de acord cu votul tău", mi-a spus Pete, „dar nimeni nu te poate acuza vreodată că nu răspunzi la toate scrisorile!"

Odată organizat cabinetul, îmi puteam dedica majoritatea timpului studierii problemelor la ordinea zilei şi puteam să-mi cunosc mai bine

colegii senatori. Munca mea a fost mult mai uşoară datorită generozităţii decanului Senatului din Illinois, Dick Durbin, prieten şi discipol al lui Paul Simon, unul din cei mai talentaţi oratori din Senat. Într-un mediu ticsit de orgolii uriaşe, în care senatorii nu-i priveau cu ochi buni pe colegii mai tineri ce aveau mai multă vizibilitate în presă, Dick a fost de un real ajutor. M-a prezentat colegilor din camerele Senatului, a insistat ca membrii echipei sale să împartă succesul cu noi în diferite proiecte din Illinois şi şi-a păstrat umorul şi răbdarea de fiecare dată când, la micul dejun găzduit de noi pentru alegători în fiecare marţi dimineaţă, vizitatorii îşi petreceau mare parte din timpul alocat rugându-mă să fac poze cu ei şi să le dau autografe.

Acelaşi lucru se putea spune despre Harry Reid, noul lider democrat. Traseul lui Harry spre Senat fusese cel puţin la fel de atipic ca şi al meu. S-a născut într-o familie săracă, în orăşelul Searchlight din Nevada; tatăl lui era miner, mama spălătoreasă. Şi-a petrecut copilăria într-o magherniţă fără apă curentă sau telefon. A reuşit cumva să intre la colegiu şi ulterior la Facultatea de Drept a Universităţii George Washington, lucrând între timp ca poliţist în uniformă pentru United States Capitol Police pentru a-şi plăti studiile. El era mereu primul care recunoştea că nu se putea relaxa niciodată, resimţind în continuare povara.

„Ştii, Barack, în tinereţe am practicat boxul", mi-a spus el aproape şoptit prima oară când ne-am întâlnit. „N-am fost un sportiv prea bun. Nu eram nici solid, nici n-aveam forţa necesară. Dar aveam două mari calităţi. Ştiam să primesc pumni. Şi n-am abandonat niciodată."

Poate că acel sentiment că am depăşit bariere imposibile ne-a apropiat pe Harry şi pe mine, în ciuda diferenţei de vârstă şi de experienţă. Nu era un tip sentimental, de fapt, avea obiceiul derutant de a trece peste amabilităţi în orice conversaţie, în special la telefon. Te trezeai în mijlocul conversaţiei că vorbeai singur, că el deja închisese telefonul. Şi Emil Jones mă ajutase enorm în legislativul de stat, dar Harry a făcut imposibilul pentru a mă ocroti atunci când venea vorba despre însărcinări din partea comisiei, ţinându-mă la curent cu afacerile Senatului, în ciuda rangului meu modest.

În realitate, genul acesta de camaraderie părea a fi la ordinea zilei. Vechii masculi alfa ai Senatului – Ted Kennedy şi Orrin Hatch, John Warner şi Robert Byrd, Dan Inouye şi Ted Stevens – îşi păstraseră prieteniile dincolo de tabăra în care se situau, acţionând cu un fel de apropiere lejeră pe care o găseam specifică Generaţiei Veteranilor. Senatorii tineri socializau mai puţin şi transmiteau acea rigiditate ideologică atât de tipică Camerei Reprezentanţilor după era Gingrich. Dar chiar şi în dialogurile mele cu cei mai conservatori membri reuşeam deseori să găsesc un teren comun: Tom Coburn, senator

reprezentând Oklahoma, un creştin practicant şi un sceptic de neclintit când era vorba de cheltuielile guvernului, mi-a devenit prieten, sincer şi prevenitor, iar echipele noastre colaborau în vederea măsurilor menite să crească transparenţa şi să reducă cheltuielile inutile cu contractele guvernului.

În multe privinţe, primul meu an în Senat a semănat mai mult cu primii mei ani din legislativul statului Illinois, cu toate că miza era acum mult mai mare, vizibilitatea mea crescuse şi ea, iar lobbyiştii erau mult mai iscusiţi în a împacheta interesele clienţilor lor în ambalajul principiilor nobile. Spre deosebire de legislativul statal, unde mulţi membri preferau să ţină capul jos, de multe ori total absenţi la ceea ce se întâmpla în jurul lor, noii mei colegi erau bine informaţi şi nu se sfiau să-şi exprime părerile, motiv pentru care întâlnirile comisiei se prelungeau inadmisibil şi aşa mi-am dat şi eu seama ce simţiseră cei care căzuseră victime logoreei mele în timpul facultăţii şi la Springfield.

Aflaţi în minoritate, colegii mei democraţi şi cu mine nu aveam un cuvânt prea greu de spus legat de proiectele de lege care veneau de la comisie şi trebuiau votate în Senat. Priveam cum republicanii propuneau bugete care nu erau suficiente pentru educaţie sau care ignorau normele de mediu, ne simţeam inutili, singurele noastre mijloace fiind discursurile înaintea unei Camere aproape goale şi a obiectivului televiziunii C-SPAN[4]. Agonizam adesea asupra voturilor care nu ar fi promovat o anume politică, ci ar fi subminat doar autoritatea democraţilor şi ar fi furnizat material de exploatat în viitoarele campanii. Aşa cum procedasem şi în Illinois, am încercat să fac tot posibilul pentru a influenţa politica dinspre margini, propunând măsuri modeste, nepartizane – fonduri pentru măsuri de protecţie în caz de pandemie sau reacordarea beneficiilor unui grup de veterani din Illinois.

În pofida anumitor aspecte frustrante din activitatea Senatului, ritmul lent nu mă deranja deloc. Mă număram printre cei mai tineri membri şi în Illinois aveam o rată de aprobare de 70%, deci îmi puteam permite să am răbdare. La un moment dat, m-am gândit să candidez la funcţia de guvernator sau, da, chiar la preşedinţie, mânat de convingerea că o poziţie executivă mi-ar fi asigurat şanse mai mari de a stabili priorităţile. Deocamdată însă, la 43 de ani şi abia ajuns pe scena naţională, consideram că aveam tot timpul din lume la dispoziţie.

Totodată, starea mea de spirit era mult mai bună datorită situaţiei bune de acasă. Cu excepţia vremii rele, naveta de la Washington la Chicago nu îmi lua mai mult decât cea de la Springfield şi înapoi. Odată ajuns acasă, nu mai eram la fel de ocupat sau preocupat cum

fusesem în campanie sau când jonglasem între trei slujbe. Aveam mai mult timp la dispoziţie s-o duc pe Sasha la orele de dans sâmbăta sau să-i citesc Maliei câte un capitol din *Harry Potter* înainte de culcare.

Situaţia noastră financiară se ameliorase simţitor, ceea ce ne-a ajutat să ne relaxăm. Am cumpărat în Kenwood o casă nouă, mare, în stil georgian, vizavi de o sinagogă. Pentru un salariu modest, un tânăr prieten de familie şi care spera să devină chef, pe nume Sam Kass, a acceptat să ne facă cumpărăturile şi să ne pregătească feluri de mâncare sănătoase care să ne ajungă pentru câte o săptămână. Mike Signator – fost director la compania de electricitate Commonwealth Edison şi care făcuse voluntariat în timpul campaniei mele – a ales să rămână şoferul meu cu jumătate de normă, devenind practic un membru al familiei noastre.

Dar ceea ce era mai important, cu sprijinul financiar pe care îl puteam oferi de-acum, soacra mea, Marian, a acceptat să lucreze mai puţin şi să ne ajute cu fetele. Înţeleaptă, amuzantă, încă destul de tânără cât să facă faţă unor fetiţe de şapte şi patru ani, ne-a făcut tuturor viaţa mult mai uşoară. Îşi iubea ginerele şi sărea în apărarea mea atunci când mai întârziam, când eram dezordonat sau nu mă ridicam la înălţimea aşteptărilor.

Ajutorul primit ne-a dat voie mie şi lui Michelle să petrecem mai mult timp împreună. Râdeam mai mult, conştienţi fiind că eram unul pentru celălalt cel mai bun prieten. Dar, dincolo de toate acestea, ceea ce ne-a surprins cel mai mult a fost faptul că noile circumstanţe nu ne schimbaseră aproape deloc. Am continuat să ne petrecem mult timp acasă, evitând petrecerile luxoase şi seratele care erau nişte instrumente de avansare în carieră. Nu voiam să ne petrecem serile departe de fete, ne simţeam ridicoli dacă trebuia să ne punem prea des la patru ace, iar Michelle, matinală de când o ştiu, era doborâtă de oboseală după zece seara. Aşa că ne petreceam weekendurile aşa cum o făcusem mereu: eu pe terenul de baschet sau la piscină cu fetele, Michelle ocupându-se de comisioane la Target şi organizând programul de joacă al copiilor. Luam cina sau făceam câte un grătar în familie, alături de cercul nostru strâns de prieteni – mai cu seamă împreună cu Valerie, Marty, Anita, Eric şi Cheryl Whitaker (un cuplu de medici care aveau copii de vârsta fetelor noastre), Kaye şi Wellington Wilson, un cuplu mai în vârstă (el ieşise la pensie după ce lucrase ca administrator al colegiului comunitar, iar ea era coordonator de programe al unei fundaţii locale şi o bucătăreasă excelentă) pe care îl cunoscusem de pe vremea când lucram şi eu ca organizator, oameni care se considerau deja un fel de părinţi surogat ai mei, din Chicago.

Asta nu înseamnă că n-a fost nevoie ca eu şi Michelle să ne

adaptăm cumva situației. Oamenii ne recunoșteau pe stradă și, cu toate că erau destul de amabili în general, am descoperit cu îngrijorare că ieșisem din anonimat. Într-o seară, la scurt timp după alegeri, m-am dus cu Michelle la film, am vrut să vedem filmul biografic *Ray* cu Jamie Foxx și am fost profund uimiți când ceilalți spectatori au început să aplaude la intrarea noastră în sală. Uneori, când luam cina la restaurant, oamenii de la mesele din jur doreau să se angajeze în lungi conversații cu noi sau încetau să mai vorbească, făcând eforturi deloc subtile de a surprinde fragmente din conversația noastră.

Și fetele au observat acest lucru. Într-o zi, în prima vară după ce obținusem fotoliul de senator, am hotărât să mă duc cu Malia și Sasha la Grădina Zoologică din Lincoln Park. Mike Signator m-a avertizat că într-o după-amiază frumoasă de duminică mulțimea poate fi copleșitoare, dar am insistat să mergem, convins că ochelarii de soare și șapca de baseball mă vor feri de atenția nedorită. În prima jumătate de oră după ce am ajuns, lucrurile păreau a decurge conform planului. Am vizitat țarcul leilor, care pândeau curioși dincolo de ecranul de sticlă din secția felinelor. Ne-am strâmbat nestingheriți la gorile. Apoi, când ne-am oprit să studiem ghidul zoo ca să vedem unde erau leii de mare, am auzit strigătul unui bărbat.

„Obama! Hei, priviți... e Obama! Hei, Obama, pot să fac o poză cu tine?"

În clipa următoare eram înconjurați de nenumărate familii, oamenii încercau să-mi strângă mâna sau să-mi ceară un autograf, părinții își așezau copiii lângă mine ca să ne facă poze. I-am făcut semn lui Mike să le ducă pe fete să vadă leii de mare fără mine. Timp de 15 minute după aceea mi-am concentrat atenția asupra alegătorilor mei, mulțumindu-le pentru cuvintele de încurajare, spunându-mi în sinea mea că și asta făcea parte din poziția în care ajunsesem, dar simțind în același timp că mi se strânge inima la gândul că fetițele mele nu înțelegeau ce se întâmplă cu tăticul lor.

Într-un târziu m-am alăturat copiilor mei, iar Mike mi-a sugerat să plecăm și să căutăm un loc liniștit unde să putem mânca o înghețată.

Pe drum, Mike n-a scos un cuvânt, fetele, în schimb, au început să vorbească.

„Cred că ai nevoie de un *alias*", a concluzionat Malia de pe bancheta din spate.

„Ce e aia *alias*?" a întrebat Sasha.

„E un nume fals pe care îl folosești când nu vrei să știe lumea cine ești", i-a explicat Malia. „Cum ar fi Johnny McJohn John."

Sasha a început să chicotească.

„Da, tati... o să fii Johnny McJohn John!“

„Şi trebuie să-ţi schimbi vocea“, a mai spus Malia. „Ia încearcă.“ Şi cu cea mai stridentă voce posibilă, a început: „Salut! Sunt Johnny McJohn John!“

Mike nu s-a mai putut stăpâni şi a pufnit în râs. Mai târziu, după ce am ajuns acasă, Malia i-a explicat mândră planul ei lui Michelle, care a mângâiat-o uşor pe cap.

„Grozavă idee, scumpo“, i-a spus Michelle, „dar singura posibilitate ca tati să se poată deghiza ar fi să-şi facă operaţie la urechi, ca să şi le lipească de cap.“

Ceea ce îmi plăcea nespus în Senat era capacitatea pe care mi-o conferea de a influenţa politica externă, un aspect inexistent în legislativul statal. Încă din vremea studenţiei, fusesem interesat de problemele nucleare, aşa încât chiar înainte de depunerea jurământului i-am scris lui Dick Lugar – preşedintele Comisiei pentru Relaţii Externe, a cărui principală preocupare era neproliferarea armelor nucleare – exprimându-mi dorinţa de a colabora cu domnia sa.

Răspunsul lui Dick a fost plin de entuziasm. Era un republican din Indiana, de 28 de ani senator al Statelor Unite, conservator înrăit în privinţa taxelor şi avortului, dar prudent şi respectând linia internaţionalistă din politica externă ce-i călăuzise multă vreme pe republicanii de marcă de talia lui George H.W. Bush. În 1991, la scurt timp după destrămarea Uniunii Sovietice, Dick a făcut echipă cu democratul Sam Nunn pentru a elabora şi a promova un pachet legislativ care să permită Statelor Unite să ajute Rusia şi fostele state sovietice să securizeze şi să dezactiveze armele de distrugere în masă. Legea Nunn-Lugar, cum avea să fie cunoscută, s-a dovedit a fi un demers ambiţios şi durabil – în următoarele două decenii, peste 7 500 de focoase nucleare au fost dezactivate –, iar implementarea acesteia a contribuit la ameliorarea relaţiilor dintre oficialii americani şi ruşi pe probleme de securitate naţională, relaţii esenţiale în gestionare unei tranziţii primejdioase.

În 2005, rapoartele serviciului de contrainformaţii indicau că grupurile extremiste gen al-Qaeda cercetau avanposturile slab păzite de pe întreg teritoriul fostului bloc sovietic, în căutarea de resturi de materiale nucleare, chimice şi biologice. Am început să discut cu Dick despre posibilitatea de a extinde cadrul legii Nunn-Lugar cu scopul de a ne proteja şi mai bine împotriva unor astfel de ameninţări. Aşa se face că, în luna august a aceluiaşi an, m-am urcat împreună cu Dick la bordul unui avion militar şi am pornit într-un turneu de o săptămână cu destinaţia Rusia, Ucraina şi Azerbaidjan. Astfel de turnee deveniseră o rutină pentru Dick, datorită faptului că trebuia să

monitorizeze stadiul aplicării legii Nunn-Lugar, dar pentru mine era prima călătorie în străinătate în calitate oficială; auzisem de-a lungul anilor poveşti despre aceste vizite pe banii contribuabililor – despre programul lejer, despre dineele fabuloase şi despre cumpărăturile costisitoare. Dick nu făcea parte din această categorie de demnitari. Cu toate că împlinise 70 de ani, continua să lucreze într-un ritm necruţător. După o zi plină de întâlniri cu demnitarii ruşi de la Moscova, am zburat două ore până în sud-est, la Saratov, apoi am mers cu maşina încă o oră pentru a vizita un depozit nuclear secret la care fondurile americane ajutaseră la modernizarea sistemului de securitate şi pază din jurul rachetelor ruseşti. (Am avut parte şi de o cină cu borş şi un fel de piftie de peşte, pe care Dick le-a mâncat fără să comenteze, în timp ce eu am plimbat mâncarea în farfurie ca un copil de şase ani.)

În timp ce vizitam oraşul Perm de lângă Urali, am ajuns şi la un cimitir de proiectile SS-24 şi SS-25 goale, rămăşiţe ale focoaselor nucleare tactice care fuseseră cândva îndreptate în direcţia Europei. La Doneţk, în estul Ucrainei, am făcut turul unei instalaţii unde fuseseră aduse cantităţi uriaşe de arme convenţionale – muniţie, explozibili de calitate superioară, rachete sol-aer, chiar şi bombe minuscule ascunse în jucării – din toate colţurile ţării, urmând a fi distruse. La Kiev, gazdele ne-au condus la un complex de trei etaje în centrul oraşului, degradat şi nesupravegheat, unde Legea Nunn-Lugar facilita finanţarea instalării unor noi sisteme de depozitare pentru mostrele rămase de pe vremea cercetărilor în domeniul armelor biologice din timpul Războiului Rece, inclusiv culturi de antrax şi ciumă bubonică. Era tulburător tot ceea ce vedeam, o dovadă a capacităţii umane de a-şi folosi ingeniozitatea cu scopul de a face rău. Pentru mine, după atâţia ani petrecuţi în slujba problemelor interne, călătoria a fost totuşi revigorantă – mi-a dovedit încă o dată cât de mare era lumea şi ce consecinţe profunde aveau deciziile luate la Washington.

Felul în care funcţiona Dick a avut un efect durabil asupra mea. Cu figura sa bonomă, afişând mereu un zâmbet placid, îmi răspundea neobosit la toate întrebările. Am fost de-a dreptul impresionat de grija, precizia şi iscusinţa cu care îşi argumenta discursul când se întâlnea cu omologii săi străini. Am observat capacitatea lui de a îndura întârzieri inevitabile în timpul turneului, dar şi stoicismul cu care asculta poveştile interminabile şi cu care făcea faţă păhărelelor de vodcă pe care era invitat să le bea în miezul zilei, conştient de respectarea cutumelor şi de faptul că politeţea trecea dincolo de barierele culturale, ajungând să facă diferenţa în promovarea intereselor americane. Pentru mine, a fost o lecţie bine-venită despre

diplomaţie, un exemplu despre impactul real pe care un senator îl poate avea.

Apoi, s-a iscat furtuna şi totul s-a schimbat.

În timpul turneului de o săptămână alături de Dick, un front tropical care se formase deasupra Insulelor Bahamas a traversat Florida şi a atins Golful Mexic, căpătând şi mai multă forţă deasupra apelor mai calde şi îndreptându-se ameninţător spre coasta de sud a Statelor Unite. Când delegaţia noastră a aterizat la Londra pentru întâlnirea cu primul-ministru Tony Blair, o catastrofă de proporţii biblice se pregătea să lovească. Cu o viteză de 200 km/h, uraganul Katrina a pus la pământ comunităţi întregi de-a lungul Coastei Golfului, şi aproape tot oraşul New Orleans a fost înghiţit de ape.

Am stat treaz până târziu în noapte şi am urmărit reportajele, îngrozit de coşmarul care mi se înfăţişa pe ecranul televizorului. Cadavre care pluteau pe apă, pacienţi vârstnici rămaşi captivi în spitale, focuri de armă şi jafuri, o mulţime de sinistraţi deznădăjduiţi. Am fost foarte afectat de toată acea suferinţă şi mi-a fost ruşine văzând reacţia greoaie a guvernului şi înţelegând cât de vulnerabili erau cei săraci, din clasa muncitoare.

La câteva zile după aceea, i-am însoţit pe George H.W. Bush şi pe Barbara Bush, împreună cu Bill şi Hillary Clinton, într-o vizită la Houston, unde mii de oameni refugiaţi din faţa uraganului fuseseră înghesuiţi în adăposturi mobile în incinta complexului pentru convenţii Astrodome. Împreună cu Crucea Roşie şi cu FEMA[5], autorităţile au lucrat fără pauză pentru a le asigura minimul necesar, dar ceea ce m-a frapat a fost faptul că mulţi dintre acei oameni, majoritatea dintre ei negri, îmi povesteau că fuseseră abandonaţi cu mult înainte de uragan – îşi duseseră zilele la periferia oraşului, fără economii, fără asigurare medicală. Le-am ascultat poveştile despre cum îşi pierduseră casele, despre cei dragi lor dispăruţi sub ape, despre imposibilitatea de a părăsi oraşul pentru că nu aveau maşină sau pentru că aveau în grijă părinţi imobilizaţi la pat, oameni cu nimic diferiţi faţă de cei pentru care lucrasem în Chicago sau faţă de mătuşile şi verii lui Michelle. Mi-am dat seama că viaţa mea se schimbase, în timp ce a lor era departe de asta. Politica ţării era departe de a se schimba. Oameni uitaţi de autorităţi, voci ignorate pretutindeni, suflete abandonate de un guvern care rămânea deseori surd sau indiferent la nevoile lor.

Am perceput greutăţile lor ca pe o mustrare personală şi, fiind singurul afro-american din Senat, am decis că sosise timpul să pun capăt refuzului meu de a apărea în presă. Am început să accept invitaţiile la jurnalele de ştiri, pentru a explica faptul că, deşi nu credeam că rasismul ar fi fost motivul reacţiei jenante a guvernului în

faţa catastrofei numite Katrina, aveam totuşi dovada lipsei de interes a partidului de la guvernare şi a Americii ca naţiune în ceea ce privea izolarea oamenilor, sărăcia moştenită din generaţie în generaţie şi lipsa oportunităţilor ce apăsa un mare segment al populaţiei din toată ţara.

Odată întors la Washington, am conceput alături de colegii mei un plan de reconstrucţie a regiunii Golfului, ca parte a programului de Securitate Naţională şi a Comisiei Afacerilor Guvernamentale. Dar munca la Senat părea deja diferită. De câţi ani aveam nevoie ca senator pentru a aduce o schimbare semnificativă în vieţile oamenilor pe care îi întâlnisem la Houston? Câte audieri, amendamente respinse şi prevederi bugetare negociate cu un preşedinte recalcitrant erau necesare pentru a compensa acţiunile nechibzuite ale unui singur director FEMA, ale unui funcţionar EPA[6] sau ale unui reprezentant din partea Departamentului Muncii?

Sentimentul de nerăbdare şi de frustrare s-a amplificat câteva luni mai târziu, când m-am alăturat unei mici delegaţii a Congresului în Irak. La aproape trei ani de la invazia condusă de trupele americane, administraţia nu mai putea nega dezastrul din teatrul de război. Oficialii americani nu făcuseră decât să creeze haos şi un pericol permanent când demobilizaseră armata irakiană şi permiseseră majorităţii şiite să îndepărteze prin violenţă un mare număr de musulmani suniţi din guvernul irakian. Irakul alunecase spre un conflict sângeros între facţiunile religioase, care a culminat cu atentate sinucigaşe, explozii în trafic şi automobile-capcană care au fost detonate în pieţe aglomerate.

Delegaţia noastră a vizitat bazele militare americane de la Bagdad, Fallujah şi Kirkuk. Din elicopterul Black Hawk care ne transporta, întreaga naţiune părea epuizată, oraşele erau distruse de focul mortierelor, drumurile erau pustii, şi întreg peisajul acoperit de praf. La fiecare oprire, ne-am întâlnit cu comandanţi şi soldaţi inteligenţi şi curajoşi, însufleţiţi de convingerea că printr-un sprijin militar adecvat, prin instruire tehnică, prin ungerea unor rotiţe, Irakul putea ieşi la liman. Dar din conversaţiile mele cu jurnalişti şi o mână de oficiali irakieni de rang înalt a reieşit altceva. Spirite rele puseseră stăpânire asupra ţării, spuneau ei, iar asasinatele şi actele de răzbunare dintre suniţi şi şiiţi făceau ca şansele de reconciliere să fie mult prea îndepărtate, dacă nu cumva imposibil de atins. După toate aparenţele, numai miile de soldaţi americani şi puşcaşi marini detaşaţi în Irak puteau ţine lucrurile sub control, deşi mulţi dintre ei abia terminaseră liceul. Peste 2 000 de soldaţi fuseseră deja ucişi, multe alte mii reprezentând numărul răniţilor. În mod cât se poate de clar, cu cât se prelungea mai mult războiul, cu atât mai expuse erau

trupele noastre în faţa unui inamic pe care deseori nu-l puteau vedea şi nu-l puteau înţelege.

În timpul zborului înapoi spre casă, nu m-am putut gândi decât la acei copii care plăteau cu vieţile lor pentru aroganţa unora ca Dick Cheney şi Donald Rumsfeld, care ne aruncaseră într-un război pe baza unor informaţii false şi refuzau, încă, să recunoască adevărata dimensiune a consecinţelor acţiunilor lor. Faptul că mai mult de jumătate dintre colegii mei democraţi votaseră în favoarea acestui fiasco mi-a strecurat în suflet un alt fel de îngrijorare. M-am întrebat ce se va întâmpla cu mine dacă mai rămâneam mult la Washington, mă temeam să nu mă las pradă comodităţii şi delăsării. Ştiam că acest lucru era posibil – treptat te obişnuieşti cu decorul, apoi mai vrei un mandat, participi la dezbateri televizate, şi cazi victimă unui adevărat concurs de împrejurări care îţi amorţeşte instinctele şi îţi mănâncă din independenţă, până când toate valorile în care credeai dispar fără urmă.

Dacă la un moment dat mă simţisem mulţumit de ceea ce fac, potrivit pentru poziţia pe care o ocupam, încrezător că fac ceea ce trebuie într-un ritm acceptabil, acest sentiment a dispărut după Katrina şi vizita mea în Irak. Trebuia să fac urgent o schimbare – şi trebuia să decid ce rol urma să am în această schimbare.

Capitolul 4

Rar mi se întâmplă să treacă o săptămână fără ca vreun prieten, vreun susţinător, vreo cunoştinţă sau un necunoscut să nu-mi spună că au ştiut că voi ajunge preşedinte din clipa în care m-au văzut sau m-au auzit vorbind la televizor. Îmi spun asta cu afecţiune, cu convingere, aproape mândri de instinctul lor politic sau de flerul lor în privinţa talentului meu. Uneori laudele lor capătă dimensiuni religioase. „Dumnezeu a avut un plan în ceea ce te priveşte“, îmi spun ei. Zâmbesc şi le răspund că mi-ar fi plăcut să aud asta când mă gândeam să candidez la preşedinţie pentru că m-ar fi scutit de mult stres şi îndoială de sine.

Adevărul este că nu am crezut niciodată prea mult în destin. Mi-e teamă că o astfel de atitudine ar putea părea o justificare pentru resemnarea celor slabi şi îi face pe cei puternici să se complacă în anumite situaţii. Eu cred mai degrabă că planul lui Dumnezeu, oricare ar fi acela, se desfăşoară la o scară mult prea mare raportat la necazurile noastre de muritori; cred că accidentele şi coincidenţele ne influenţează vieţile mai mult decât ne place să recunoaştem; şi mai

cred că ar trebui să facem ceea ce considerăm a fi de bun-simţ şi să încercăm să căutăm un sens în momentele de confuzie, şi să dăm dovadă de eleganţă şi de curaj în orice situaţie.

În primăvara anului 2006, ideea de a candida la preşedinţie la următoarele alegeri nu mi se mai părea atât de absurdă, cu toate că aveam îndoielile mele. În fiecare zi, cabinetul meu de la Senat era asaltat de cereri din partea jurnaliştilor. Primeam de două ori mai multă corespondenţă decât ceilalţi senatori. Reprezentanţii fiecărui stat şi candidaţii la alegerile parlamentare din noiembrie mă invitau să fiu cap de afiş la evenimentele pe care le organizau. Iar dezminţirile privind candidatura mea la preşedinţie nu făceau decât să alimenteze speculaţiile.

Într-o după-amiază, Pete a intrat în biroul meu şi a închis uşa.

„Aş vrea să te întreb ceva", mi-a spus.

Am ridicat privirea din mormanul de scrisori pe care le semnam pentru alegători.

„A intervenit vreo schimbare în planurile tale privind anul 2008?"

„Nu ştiu. Ar trebui?"

Pete a ridicat din umeri.

„Cred şi acum că planul tău iniţial de a rămâne în afara atenţiei publice şi de a te concentra asupra problemelor din Illinois a fost rezonabil. Dar expunerea ta e din ce în ce mai mare. Dacă ai cea mai mică intenţie de a candida, aş vrea să scriu o înştiinţare prin care să subliniez că dorim să ne păstrăm opţiunile deschise. Eşti de acord?"

M-am lăsat pe spate şi am ridicat privirea spre tavan, conştient de implicaţiile răspunsului meu.

„Mi se pare logic", am spus în cele din urmă.

„Deci eşti de acord?" m-a întrebat Pete.

„Da", am încuviinţat din cap şi m-am întors la corespondenţa mea.

„Maestrul înştiinţărilor", aşa îl porecliseră oamenii din echipa mea pe Pete. În mâinile lui, o modestă notificare căpăta calităţile unei scrieri literare, eficiente şi ciudat de însufleţitoare. Câteva zile mai târziu, Pete le-a transmis consilierilor mei un itinerar revizuit al turneelor mele pentru restul anului în curs, rugându-i să îl studieze. Era nevoie de un orar extins pentru susţinerea mai multor candidaţi democraţi la alegerile parlamentare, de întâlniri cu demnitari influenţi ai partidului şi de finanţatori, precum şi de un discurs revizuit.

În lunile care au urmat am respectat acest program, prezentând ideile mele unui public nou, exprimându-mi sprijinul pentru democraţii din statele şi districtele în care alegătorii erau nehotărâţi, călătorind în zone ale ţării în care nu mai fusesem până atunci. Începând cu dineul Jefferson-Jackson în Virginia de Vest şi terminând

cu dineul Morrison-Exon din Nebraska, n-am ratat nici un eveniment pentru strângerea de fonduri, cu săli pline. Ori de câte ori eram întrebat dacă voi candida la preşedinţie, eram evaziv. „Deocamdată mă concentrez să-l aduc pe Ben înapoi în Senat, că avem nevoie de el“, răspundeam.

Încercam oare să-i păcălesc pe ei sau pe mine? Greu de spus. Mai degrabă sondam terenul, încercam să fac o estimare corectă asupra a ceea ce vedeam şi simţeam în timp ce străbăteam ţara şi să împac realitatea cu absurditatea lansării unei campanii naţionale. Ştiam şi că o candidatură viabilă la preşedinţie nu era o hotărâre de luat peste noapte. Un astfel de demers avea nevoie de o abordare corectă, de strategie, trebuia construit cu migală şi cu discreţie, în timp; era nevoie nu numai de încredere şi de convingere, dar şi de sume uriaşe de bani şi de devotament şi bunăvoinţă din partea celor care urmau să mă însoţească timp de doi ani prin toate cele 50 de state ale Americii, în alegerile primare şi în cele parlamentare.

Câţiva dintre senatorii democraţi – Joe Biden, Chris Dodd, Evan Bayh şi, desigur, Hillary Clinton – îşi pregătiseră deja terenul pentru anunţarea unei posibile candidaturi. Unii dintre ei candidaseră şi în trecut; toţi se pregătiseră mulţi ani de zile şi lucrau cu echipe de profesionişti, cunoşteau finanţatori şi demnitari la nivel local. Mulţi dintre ei deţineau un portofoliu de reuşite legislative. Îmi erau toţi simpatici. Mă trataseră frumos, îmi împărtăşeau părerile şi erau mai mult decât capabili să ducă o campanie eficientă şi chiar să îndeplinească funcţia de preşedinte al Statelor Unite. Şi dacă începeam să mă conving că puteam atrage votanţi aşa cum cei menţionaţi mai sus nu o puteau face – dacă credeam că o coaliţie mult mai largă şi un limbaj diferit de al lor ar fi putut schimba Washingtonul şi ar fi dat speranţă celor nevoiaşi – înţelegeam totodată şi că statutul meu de favorit era parţial o iluzie, fiind rezultatul unei reprezentări pozitive în presă şi al unui apetit până atunci neglijat pentru orice noutate. Înflăcărarea se putea transforma într-o clipă, ştiam asta, pentru că eram un novice pe scena politică, suficient de arogant să cred ca voi putea conduce o ţară când mă aflam abia la jumătatea primului mandat de senator.

Mai bine mai aştept, mi-am spus. Îmi fac datoria, adun puncte, îmi aştept rândul.

Într-o după-amiază senină de primăvară, Harry Reid m-a rugat să-i fac o vizită la birou. Am urcat pe treptele late de marmură de la Senat până la al doilea etaj, având impresia că sunt urmărit la orice pas de portretele serioase, înşirate pe perete, ale unor personaje cu ochi întunecaţi, demult răposate. Harry m-a întâmpinat în holul de la recepţie şi m-a condus în biroul lui, o încăpere cu plafon înalt cu

stucaturi şi gresie cu modele complicate, cu o vedere de care se bucurau şi alţi senatori, dar lipsită de suvenirele şi fotografiile prezente în alte birouri.

„O să trec direct la subiect", mi-a spus Harry, ca şi cum l-aş fi cunoscut vreodată drept un om căruia să-i placă amabilităţile. „În grupul nostru parlamentar sunt destui care vor să candideze la preşedinţie. Le-am pierdut şirul. Şi toţi sunt oameni de ispravă, Barack, aşa că nu pot să ies public şi să mă declar de partea unuia sau a altuia..."

„Ascultă, Harry, ca să ştii, nu..."

„Dar", m-a întrerupt el, „cred că trebuie să candidezi acum. Ştiu că mi-ai spus că nu o vei face. Şi sunt mulţi care vor spune că îţi trebuie mai multă experienţă. Dar dă-mi voie să-ţi mai spun ceva, bine? Încă zece ani ca senator nu te vor face un preşedinte mai bun. Ai darul de a motiva oamenii, în special tinerii, minorităţile, chiar şi albii din clasa de mijloc. Şi asta face diferenţa, înţelegi? Oamenii vor altceva. O să fie greu, nimic de zis, dar cred că poţi câştiga. La fel crede şi Schumer."

S-a ridicat şi s-a îndreptat spre uşă, dându-mi de înţeles că întrevederea se încheiase.

„Asta-i tot ce-am vrut să-ţi spun. Aşa că gândeşte-te, bine?"

Am ieşit din biroul lui buimac. Aveam o relaţie extraordinară cu Harry, dar ştiam totodată că este un politician cât se poate de pragmatic. Coboram scările şi încercam să ghicesc ce se ascundea dincolo de propunerea lui, dacă nu cumva făcea un joc mult prea subtil pe care eu eram prea greu de cap ca să-l înţeleg. Dar, după ce am vorbit cu Chuck Schumer şi cu Dick Durbin, am primit acelaşi mesaj: ţara avea nevoie disperată de o voce proaspătă. Mă aflam în poziţia perfectă pentru a candida, iar datorită legăturii pe care o aveam cu tinerii votanţi, cu minorităţile şi cu independenţii mi-aş fi putut extinde electoratul astfel încât să înclin balanţa în favoarea democraţilor.

N-am pomenit nimic despre aceste conversaţii decât în cercul meu de consilieri şi de prieteni apropiaţi. Mă simţeam ca pe un teren minat, nu puteam face nici o mişcare bruscă. Am întors problema pe toate părţile cu Pete, care mi-a sugerat să mai vorbesc cu încă o persoană înainte de a cântări cu seriozitate ceea ce presupunea candidatura mea.

„Trebuie să vorbeşti cu Kennedy", mi-a spus. „El îi cunoaşte pe toţi «jucătorii». A candidat şi el, la rândul lui. O să te ajute să pui lucrurile în perspectivă. Măcar o să-ţi spună dacă intenţionează să sprijine candidatura altcuiva."

Moştenitor al celui mai faimos nume din politica americană, Ted Kennedy era pe atunci un fel de legendă vie la Washington. Pe

parcursul a peste 40 de ani în Senat, se poziţionase în avangarda celor mai progresiste cauze, de la drepturile civile până la salariul minim pe economie sau asistenţa medicală. Cu statura lui impunătoare, cu capul uriaş acoperit de păr alb, umplea orice încăpere în care intra şi era unul dintre puţinii senatori care impunea respect de câte ori se ridica uşor din fotoliul lui din Cameră, căutându-şi ochelarii sau notiţele în buzunarul costumului, şi rostind cu vocea lui baritonală cuvintele introductive, de fiecare dată aceleaşi: „Mulţumesc, doamnă preşedinte“. Pe măsură ce vorbea, ridica tonul în crescendo şi se înroşea la faţă, asemenea unui predicator care vorbea despre Înviere, indiferent de cât de neînsemnat ar fi fost subiectul abordat. Apoi, discursul lua sfârşit, cortina cădea, iar el redevenea afabilul Teddy; fie verifica apelul nominal, fie se aşeza lângă un coleg, cu mâna pe umărul sau pe braţul acestuia, şoptindu-i ceva la ureche sau izbucnind într-un râs zgomotos, care te făcea să scapi din vedere faptul că poate încerca doar să te perie pentru vreun viitor vot de care avea nevoie.

Biroul lui Teddy se afla la etajul trei al clădirii Russell care adăpostea birourile Senatului şi era oglinda „locatarului“ său – încântător şi plin de istorie, cu pereţi acoperiţi de fotografii de familie, de machete de ambarcaţiuni şi picturi cu peisaje din Cape Cod. Un tablou mi-a atras atenţia în mod deosebit, un peisaj cu stânci colţuroase şi întunecate care se iţeau din valurile cu coamă de spumă albă.

„Am lucrat mult timp la tabloul ăsta“, mi-a spus Teddy, venind lângă mine. „L-am refăcut de trei sau patru ori.“

„A meritat efortul“, i-am răspuns.

Ne-am aşezat, în lumina difuză care răzbătea printre storurile trase, iar el a început să povestească – despre ambarcaţiuni, despre copiii lui, despre diverse conflicte din Senat. Poveşti porcoase, poveşti amuzante. Din când în când mai divaga, apoi se întorcea la subiectul iniţial, rostind câte un crâmpei de idee, şi în tot acest timp amândoi eram conştienţi că asistam la o scenă – că evitam adevăratul motiv al vizitei mele.

„Carevasăzică...“, a spus el într-un târziu, „aud că vrei să candidezi la preşedinţie.“

I-am spus că era puţin probabil, dar că în orice caz mă interesa sfatul lui.

„Mda, păi cine a fost ăla care a spus că dacă 100 de senatori se privesc în oglindă şi se văd preşedinţi, de ce n-aş încerca şi eu?“ a chicotit Teddy. „Toţi întreabă «am calităţile necesare?». Ca Jack, Bobby, ca mine, demult. Lucrurile n-au mers după cum ne-am aşteptat, dar bănuiesc că până la urmă totul se întâmplă aşa cum trebuie...“

Vocea lui s-a stins treptat şi a căzut pe gânduri. Mă uitam la el şi mă întrebam cum îşi vedea viaţa, cum vedea vieţile fraţilor săi, şi mă gândeam la preţul teribil pe care fiecare l-a plătit în căutarea propriului vis. Brusc, şi-a revenit şi m-a privit fix cu ochii aceia albaştri care îmi transmiteau că ceea ce urma să-mi spună era foarte serios.

„N-o să mă implic de la început", mi-a precizat. „Prea mulţi dintre ei îmi sunt prieteni. Dar am să-ţi spun un lucru, Barack. Puterea de a inspira oamenii este un talent rar. Momente ca acesta sunt rare. Poate crezi că nu eşti încă pregătit şi vrei să aştepţi un moment mai potrivit. Dar nu tu alegi momentul. Momentul te alege pe tine. Fie profiţi de şansa asta, care ar putea fi unică, fie accepţi că vei trăi ştiind că ai pierdut ocazia."

Michelle ştia prea bine ce puneam la cale. La început a ales să ignore agitaţia. Nu s-a mai uitat la reportajele pe teme politice şi răspundea evaziv prietenilor şi colegilor de serviciu care o întrebau dacă intenţionam să candidez. Într-o seară am adus vorba despre conversaţia pe care o avusesem cu Harry, dar fiindcă ea doar a ridicat din umeri n-am mai continuat discuţia.

Spre sfârşitul verii, zvonurile au început să ne afecteze viaţa de familie. Serile şi weekendurile în familie păreau normale atâta timp cât Malia şi Sasha erau prin preajmă, dar când eram numai cu Michelle tensiunea plutea în aer. În cele din urmă, într-o seară, după ce fetele s-au dus la culcare, m-am dus în sufragerie, unde ea se uita la televizor, şi am tăiat sonorul.

„Tu ştii că eu nu am plănuit nimic din toate astea", i-am spus, aşezându-mă lângă ea pe canapea.

Michelle privea fix ecranul televizorului.

„Ştiu", a spus ea.

„Sunt conştient că nici măcar n-am avut timp să ne tragem sufletul. Şi, până acum câteva luni, ideea de a candida mi se părea nebunie curată."

„Da."

„Dar date fiind cele întâmplate, simt că trebuie să ne gândim serios la asta. Am cerut o prezentare despre ce ar presupune. Să văd ce ar însemna un program de campanie. Să înţeleg dacă putem câştiga. Cum ne-ar afecta familia. Adică, dacă vom face vreodată pasul ăsta..."

Michelle m-a întrerupt brusc cu vocea gâtuită.

„Cum adică *noi*?" m-a întrebat. „Poate *tu*, Barack. Nu *noi*. Asta e dorinţa *ta*. Te-am sprijinit mereu pentru că am crezut în tine, cu toate că *urăsc* politica. Şi urăsc felul în care familia noastră este expusă. Şi tu ştii foarte bine asta. Şi acum, că ne bucurăm în sfârşit de o oarecare

stabilitate... chiar dacă nu e chiar o viaţă normală, nu e genul de viaţă pe care l-aş alege eu... acum îmi spui că vrei să candidezi la *preşedinţie*?"

I-am luat mâna în mâna mea.

„N-am spus că o să candidez, iubito. Am spus doar că nu putem ignora această posibilitate. Dar nu iau asta în calcul decât dacă eşti de acord." Am făcut o pauză şi am constatat că furia ei nu dispăruse încă. „Dacă tu crezi că n-ar trebui să facem asta, atunci n-o vom face. Simplu ca bună ziua. Tu ai ultimul cuvânt."

Michelle a ridicat din sprâncene dându-mi de înţeles că nu credea o iotă din ce îi spuneam.

„Dacă chiar crezi ce spui, atunci răspunsul meu e nu", a zis ea. „Nu vreau să candidezi la preşedinţie, cel puţin nu acum." S-a uitat mânioasă la mine şi s-a ridicat de pe canapea. „Dumnezeule, Barack, când o să fii cu adevărat mulţumit?"

Înainte să pot răspunde, s-a dus în dormitor şi a închis uşa.

Puteam oare s-o condamn că se simţea în felul acesta? O pusesem deja într-o situaţie imposibilă, prin simplul fapt că pomenisem despre o eventuală candidatură şi că discutasem cu cei din echipa mea înainte să îi cer ei părerea. Erau ani de zile de când îi tot ceream lui Michelle curaj şi răbdare când era vorba de aspiraţiile mele politice, iar ea dovedise pe deplin din fiecare, mai cu jumătate de gură, dar întotdeauna cu dragoste. Iar eu de fiecare dată ceream mai mult.

De ce trebuia să treacă prin asta? Era doar orgoliu la mijloc sau ceva mai ascuns – un fel de lăcomie, de ambiţie oarbă deghizată în învelişul înşelător al datoriei faţă de oameni?

Oare încă încercam să mă dovedesc vrednic în faţa unui tată care mă abandonase, să mă ridic la înălţimea aşteptărilor mamei mele care visase cu ochii deschişi la un viitor strălucit pentru unicul său fiu? Oare doream să pun capăt pentru totdeauna propriilor îndoieli de sine din cauză că eram rezultatul unui amestec de rase? „Parcă ai căuta în permanenţă să umpli un gol", mi-a spus Michelle odată, la începutul căsniciei noastre, după o perioadă în care mă văzuse muncind până la epuizare. „De-asta nu vrei să încetineşti."

În realitate, credeam că rezolvasem aceste dileme demult, credeam că găsisem validare în munca mea şi siguranţă şi dragoste în familia mea. Dar acum mă întrebam dacă puteam cu adevărat vindeca acea rană deschisă care mă făcea să îmi doresc mai mult şi mai mult.

Poate că e imposibil să desluşeşti cu adevărat ce anume te motivează. Mi-am amintit o predică ţinută de dr. Martin Luther King Jr., intitulată *The Drum Major Instinct*[7]. În această predică, dr. King vorbeşte despre dorinţa profundă, ascunsă, a oricărui om de a fi

primul, de a fi onorat pentru măreţia sa; toţi ne dorim să „conducem parada". Tot aici vorbeşte despre faptul că asemenea impulsuri egoiste pot fi reconciliate prin fuziunea dorinţei de măreţie cu scopuri mult mai generoase. Poţi aspira să fii primul în slujba oamenilor sau să excelezi prin iubire. Pentru mine, era o modalitate satisfăcătoare de a împăca instinctele modeste cu cele mai înalte. Numai că de data aceasta mă confruntam cu adevărul incontestabil că sacrificiul nu era exclusiv al meu. În demersul meu îmi amestecasem şi familia, pe care o expusesem. Poate cauza lui dr. King şi talentul său ar fi putut justifica un asemenea sacrificiu. Dar exista oare vreo justificare pentru cauza mea?

Nu ştiam. Oricare ar fi fost natura credinţei mele, nu mă puteam refugia în ideea că Dumnezeu mă chema să candidez la preşedinţie. Nu puteam să pretind, pur şi simplu, că răspundeam unui mesaj al universului. Nu puteam pretinde că eram indispensabil cauzei libertăţii şi dreptăţii, nici nu puteam să neg că eram răspunzător pentru povara pe care o aruncam asupra familiei mele.

Astfel de gânduri îmi afectau starea la momentul la care am început un turneu de 17 zile în Africa, în luna august. În Africa de Sud am călătorit cu barca până la Robben Island şi am păşit în mica celulă în care Nelson Mandela şi-a petrecut mare parte din cei 27 de ani de închisoare, timp în care nu şi-a pierdut încrederea în schimbarea ce avea să vină. M-am întâlnit cu membri ai Curţii Supreme Sud-Africane, am vorbit cu medicii de la o clinică pentru pacienţi cu HIV, am petrecut un timp cu episcopul Desmond Tutu, un spirit optimist pe care ajunsesem să-l cunosc prea bine de-a lungul vizitelor acestuia la Washington.

„Deci, e adevărat, Barack", mi-a spus el cu un zâmbet năzdrăvan, „o să fii primul preşedinte african al Statelor Unite? Vai, cât de mândri vom fi!"

Din Africa de Sud am zburat la Nairobi, unde Michelle şi fetele – însoţite de prietena noastră Anita Blanchard şi copiii ei – mi s-au alăturat. Cu ajutorul presei locale, care a relatat în permanenţă despre vizita mea, reacţia la prezenţa noastră în Kenya a fost incredibilă. O vizită la Kibera, una dintre cele mai sărace comunităţi din Africa, a atras pe marginea drumurilor acoperite cu praf roşiatic mii de oameni care îmi strigau numele. În timpul călătoriei în provincia Nyanza din vestul Kenyei, locul de baştină al tatălui meu, autostrada era împânzită de o mulţime înşirată pe kilometri întregi, iar când Michelle şi cu mine am oprit la o clinică medicală mobilă pentru a face un test HIV şi pentru a demonstra public siguranţa acestuia, ne-am trezit înconjuraţi de mii de oameni care au dat corpului de

securitate diplomatică mari bătăi de cap. Am scăpat de toată agitaţia când am plecat în safari şi am parcat maşina între lei şi antilope.

„Barack, jur că oamenii ăştia cred că eşti deja preşedinte!“ a glumit Anita într-o seară. „Te rog să-mi rezervi un loc în Air Force One, bine?“

Nici Michelle, nici eu nu am râs.

Familia mea a plecat înapoi la Chicago, iar eu mi-am continuat turneul şi am ajuns la graniţa dintre Kenya şi Somalia unde am avut o sesiune de informări pe tema cooperării dintre Statele Unite şi Kenya împotriva grupului terorist al-Shabaab. Am zburat cu elicopterul din Djibouti în Ethiopia, unde personalul militar american participa la operaţiunile de salvare după inundaţiile ce loviseră ţara. Ultima oprire a fost la Ciad unde am vizitat tabăra de refugiaţi de la Darfur. La fiecare oprire, vedeam bărbaţi şi femei angajaţi într-o muncă eroică, în condiţii imposibile. La fiecare oprire mi se spunea cât de mult putea contribui America la ameliorarea suferinţei.

Şi la fiecare oprire eram întrebat dacă voi candida la preşedinţie.

După câteva zile de la întoarcerea în Statele Unite, am zburat în Iowa pentru a rosti discursul introductiv la convenţia în aer liber organizată de senatorul Tom Harkin, o petrecere câmpenească devenită un fel de ritual anual şi care căpătase o semnificaţie în plus în perioada premergătoare alegerilor prezidenţiale, dat fiind că Iowa fusese dintotdeauna primul stat care ieşea la vot în alegerile primare. Acceptasem invitaţia cu multe luni înainte – Tom mă rugase să ţin cuvântul introductiv tocmai pentru a evita situaţia în care ar fi trebuit să aleagă între aspiranţii la fotoliul prezidenţial –, dar de data aceasta prezenţa mea nu a făcut decât să alimenteze speculaţiile. În timp ce ne pregăteam să ieşim din spaţiul pieţei, după ce mi-am ţinut discursul, am fost tras deoparte de Steve Hildebrand, fost director politic pentru Comitetul de Campanie Senatorială Democrată şi vechi ajutor din Iowa, angajat de Pete să mă îndrume.

„E cea mai călduroasă primire făcută vreodată cuiva aici!“, mi-a spus. „O să câştigi lejer în Iowa, Barack. Aşa intuiesc eu. Şi dacă vei câştiga în Iowa, poţi obţine nominalizarea.“

Uneori mă simţeam prins într-un vârtej, dus de curentul aşteptărilor altor oameni, înainte de a-mi lămuri propriile aşteptări. Atmosfera s-a încins şi mai mult o lună mai târziu când, cu doar câteva săptămâni înaintea alegerilor parlamentare, mi-am lansat cea de-a doua carte. Lucrasem la ea vreme de un an, în serile petrecute în apartamentul meu din Washington D.C. şi în weekenduri, după ce Michelle şi fetele se duceau la culcare; chiar şi în timpul vizitei din Djibouti, unde mă chinuisem ore întregi încercând să trimit prin fax paginile corectate editorului meu. Nu mi-am propus vreodată să

folosesc cartea pe post de manifest de campanie; voiam doar să-mi prezint ideile asupra stării actuale de fapt din politica americană, într-un stil interesant, şi să vând destule exemplare cât să justific avansul generos pe care îl primisem.

Numai că presa politică şi publicul nu aşa au primit cartea. Ca s-o promovez a trebuit să fiu prezent la radio şi tv, aproape în permanenţă; în plus, expunerea mea crescuse şi datorită turneelor în care mergeam pentru candidaţii la posturile din Congres, iar toate astea nu au făcut decât să mă prezinte ca pe un candidat la preşedinţie.

Am plecat cu maşina din Philadelphia în Washington D.C., unde eram invitat să particip a doua zi la emisiunea *Meet the Press*. În maşină mai erau Gibbs, Axe şi partenerul de afaceri al lui Axe, David Plouffe. Toţi trei m-au întrebat ce aveam de gând să răspund când, inevitabil, Tim Russert urma să mă întrebe despre planurile mele.

„O să difuzeze vechea înregistrare în care ai declarat categoric că nu vei candida la preşedinţie în 2008", mi-a explicat Axe.

I-am ascultat câteva minute, timp în care toţi trei mi-au prezentat diverse moduri de a evita întrebarea.

„De ce n-aş spune adevărul?" am intervenit. „Nu pot spune, pur şi simplu, că acum doi ani n-aveam nici o intenţie de a candida, dar că între timp situaţia s-a schimbat, la fel şi modul meu de-a gândi, şi că intenţionez să mă gândesc serios la asta după alegerile parlamentare?"

Au agreat ideea mea, recunoscând că un astfel de răspuns ar fi considerat o noutate într-o lume politică atât de ciudată, ceea ce însemna mare lucru. Gibbs m-a sfătuit, de asemenea, să o pun în gardă pe Michelle, anticipând că o referire directă la posibilitatea de a candida va agita şi mai mult spiritele în presă.

Şi exact aşa s-a întâmplat. Declaraţia mea de la *Meet the Press* a apărut în toate ziarele şi a fost dezbătută la ştirile de seară. Pe internet s-a lansat o petiţie cu sloganul „Recrutaţi-l pe Obama", care a strâns mii de semnături. Jurnaliştii de la diverse publicaţii naţionale, inclusiv câţiva dintre cei conservatori, au scris editoriale în care mă îndemnau să candidez, iar revista *Times* a publicat un articol de fond intitulat „De ce Barack Obama ar putea fi noul preşedinte".

Cu toate acestea, nu toată lumea a sărit în barca mea. Gibbs mi-a povestit că la un chioşc de ziare de pe bulevardul Michigan, unde se oprise să cumpere un exemplar din *Time*, vânzătorul nativ-american s-a uitat dispreţuitor la fotografia mea şi a rostit doar „la dracu' cu ăsta". Am râs copios. Pe măsură ce speculaţiile pe marginea candidaturii mele se înteţeau, repetam amândoi cuvintele

vânzătorului de ziare ca pe o mantra, una care ne ajuta să menţinem contactul cu realitatea şi să alungăm sentimentul sporit că evenimentele ne scăpau de sub control. Ultima oprire înainte de alegerile parlamentare a fost la o convenţie din Iowa City, în sprijinul candidatului democrat la funcţia de guvernator. Acolo, mulţimea a fost neobişnuit de gălăgioasă. De pe scenă parcă vedeam cum respiraţia miilor de oameni se transforma într-o pâclă filtrată de un reflector; mă priveau cu chipuri pline de aşteptări, iar ovaţiile lor acopereau vocea mea răguşită. Mă simţeam de parcă aş fi urmărit o scenă dintr-un film, iar silueta de pe scenă nu-mi aparţinea.

Când am ajuns acasă târziu în acea noapte, casa era adâncită în întuneric, iar Michelle adormise deja. Am făcut un duş, mi-am verificat corespondenţa, m-am băgat în pat şi am simţit cum adorm. În intervalul acela liminal dintre somn şi veghe m-am văzut păşind către un portal, un loc luminos şi rece, şi fără aer, nelocuit şi rupt de lume. În spatele meu, din întuneric, am auzit o voce tăioasă şi clară, chiar lângă urechea mea, repetând acelaşi cuvânt.

„Nu. Nu. Nu."

Am sărit din pat, cu inima bătându-mi nebuneşte în piept, aşa că m-am dus jos să-mi torn ceva de băut. Am stat singur în întuneric, luând câte o înghiţitură de vodcă, cu nervii întinşi, în timp gândurile mele goneau prin minte într-un ritm infernal. Mi-am dat seama că îmi era îngrozitor de frică, nu de a mă simţi neînsemnat, ci de a rămâne blocat în Senat sau chiar de a pierde cursa pentru preşedinţie.

Frica mea era provocată de conştientizarea faptului că aş fi putut câştiga.

Pe fondul unui val profund de antipatie faţă de administraţia Bush şi de războiul din Irak, democraţii au ieşit învingători în aproape toate competiţiile electorale importante din noiembrie, obţinând controlul atât în Camera Reprezentanţilor, cât şi în Senat. Muncisem mult pentru acest rezultat împreună cu echipa mea, însă nu am avut timp să sărbătorim. În ziua imediat următoare alegerilor am început să schiţăm o posibilă traiectorie spre Casa Albă.

Responsabilul nostru cu sondajele de opinie, Paul Harstad, studiase cifrele şi m-a anunţat că eram deja printre favoriţi. Am discutat agenda alegerilor primare şi a adunării electorale şi am ajuns la concluzia că pentru candidatura unui „novice" cum eram eu, totul depindea de câştigarea alegerilor în statele în care se votează mai devreme, în special în Iowa. Am calculat ce ar fi însemnat un buget realist şi am trecut în revistă cum puteam strânge sutele de milioane de dolari necesari doar pentru a câştiga nominalizarea din partea democraţilor. Pete şi Alyssa mi-au prezentat planuri de sincronizare a activităţii mele din Senat cu turneele electorale. Axelrod a redactat o

notă privind principalele teme ale unei eventuale campanii şi cum va compensa mesajul meu pentru schimbare – dat fiind dispreţul vădit al alegătorilor faţă de guvernul de la Washington – lipsa mea de experienţă.

În pofida timpului scurt pe care l-au avut la dispoziţie, oamenii mei şi-au făcut treaba cu multă grijă şi seriozitate. David Plouffe m-a impresionat în mod deosebit. Un tip spre 40 de ani, slăbuţ şi pătimaş, cu trăsături ascuţite şi maniere impecabile, dar în acelaşi timp neprotocolare, renunţase la studii pentru a lucra la o serie de campanii ale democraţilor şi fusese totodată în fruntea Comitetului Democratic al Campaniei Congresului înainte de a se alătura firmei de consultanţă a lui Axelrod. Am ascultat într-o zi una dintre prezentările lui în care argumenta cum puteam crea un nucleu organizatoric la nivel local, în fiecare stat, folosindu-ne atât de baza noastră de voluntari, cât şi de internet, apoi i-am spus lui Pete că, după părerea mea, Plouffe era alegerea cea mai potrivită pentru funcţia de director de campanie.

„E un tip excepţional", a spus Pete. „Dar va fi nevoie de muncă de convingere pentru că are copii mici."

Ceea ce mi s-a părut cel mai frapant în discuţiile noastre din acea lună a fost faptul că întreaga echipă părea să manifeste aceeaşi incertitudine ca mine. Nu era vorba numai de riscul imens pe care mi-l asumam – atât Plouffe, cât şi Axelrod mi-au spus fără menajamente că pentru a o învinge pe Hillary Clinton, o „marcă naţională", trebuia să ne apropiem de perfecţiune în tot ceea ce aveam de făcut. Era vorba şi de o anume precauţie, dat fiind că, spre deosebire de mine, ştiau la primă mână ce însemna o campanie prezidenţială. Cunoşteau prea bine natura epuizantă a acestei experienţe. Ştiau prea bine preţul pe care eu şi familia mea, ei şi familiile lor aveam să-l plătim.

Urma să fim permanent pe teren. Presa avea să ne urmărească fără milă – „e ca un fel de eternă colonoscopie", parcă Gibbs a descris astfel procesul. Timp de un an abia aveam să-mi văd soţia şi copiii – poate chiar doi ani, dacă aveam succes în alegerile primare.

„O să fiu sincer, Barack", mi-a spus Axe după o întrunire. „Tot demersul ăsta poate părea incitant, dar mare parte din el e presărat cu suferinţă. E un examen de stres, un EKG al sufletului. Oi fi tu plin de calităţi, dar nu ştiu cum vei face faţă. Nici tu nu ştii asta. Totul e aşa o nebunie, aşa de lipsit de demnitate şi atât de agresiv, încât va trebui să frizezi patologicul pentru a câştiga. Şi nu ştiu dacă eşti dotat cu acea lăcomie atât de necesară. Nu cred că o să fie un capăt de lume pentru tine dacă nu ajungi preşedinte."

„E adevărat", am spus.

„Știu că e adevărat“, a răspuns Axe. „Și, pentru un individ oarecare, este un semn de curaj. Dar pentru un candidat este o dovadă de slăbiciune. Poate că ești un pic prea normal, prea echilibrat pentru a candida la președinție. Dar, cu toate că, în calitate de consultant politic mi-ar plăcea să văd asta, în calitate de prieten pot spune că există o părticică din mine care n-ar vrea să candidezi.“

În tot acest timp, Michelle încerca să își pună ordine în gânduri. Asculta cu atenție ce se vorbea la întruniri, din când în când punea întrebări despre programul campaniei, despre ce așteptări aveau oamenii de la ea și ce implicații existau pentru fete. Încet-încet, a început să accepte ideea candidaturii mele. Poate că a ajutat-o adevărul gol-goluț despre ceea ce presupunea o campanie, iar temerile ei, odată înfruntate, au devenit mai ușor de gestionat. Poate au ajutat-o mult discuțiile avute cu Valerie și Marty, doi dintre cei mai devotați prieteni ai noștri, oameni în a căror judecată se încredea în totalitate. Sau poate a fost imboldul primit de la fratele ei, Craig – un tip care a avut, la rândul lui, visuri ce păreau de neatins, primul membru al familiei care a jucat baschet în liga profesionistă, pentru ca mai apoi să devină antrenor, cu toate că asta a însemnat să renunțe la cariera de bancher.

„E doar speriată“, mi-a spus el într-o după-amiază la o bere.

Mi-a povestit că Michelle și mama ei obișnuiau să vină la meciurile lui de baschet, dar când scorul părea prea strâns, se ridicau din tribune și așteptau pe culoarul sportivilor, pentru că nu mai rezistau tensiunii. „Nu le plăcea să mă privească pierzând“, a mai spus Craig.

„Nu voiau să mă vadă trist sau dezamăgit. Trebuia să le explic mereu că și asta făcea parte din competiția sportivă.“

Mi-a mai spus că susținea candidatura mea la președinție și că va vorbi cu sora lui despre asta. „Sper s-o pot face să vadă lucrurile în perspectivă“, a mai spus el. „Nu poți da cu piciorul șansei de a-ți încerca puterile la un asemenea nivel.“

Într-o zi din luna decembrie, chiar înainte de vacanța noastră în Hawaii, echipa noastră a avut o ultimă ședință înainte de decizia mea finală. Michelle a asistat răbdătoare la discuția de o oră despre staff și despre logistica pe care o implica un posibil anunț. Apoi a intervenit cu o întrebare esențială:

„Mi-ai spus că există o grămadă de alți democrați care sunt capabili să câștige alegerile și să ajungă la Casa Albă. Mi-ai spus că singurul motiv pentru care candidezi este că ai putea oferi un lucru pe care ceilalți nu-l pot oferi. Că altfel nu merită efortul. Așa-i?“

Am dat din cap aprobator.

„Atunci te întreb și eu, Barack. De ce vrei *tu* să fii președinte?“

Ne-am uitat unii la ceilalți peste masă. Pentru un moment m-am

simţit de parcă eram singur în încăpere. Gândul meu s-a întors înapoi cu 17 ani, când o întâlnisem prima oară. Întârziasem la întâlnirea stabilită în biroul ei, şi ajunsesem plouat la propriu. Michelle se ridicase de la biroul ei, atrăgătoare şi stăpână pe sine, într-o ţinută de birou, fustă şi bluză. A urmat un şir de ironii. Văzusem în ochii ei rotunzi şi negri un soi de vulnerabilitate pe care şi-o trăda rareori. Am ştiut încă de pe atunci că era specială, că voiam să o cunosc mai bine, că era genul de femeie de care mă puteam îndrăgosti. Eram incredibil de norocos.

„Barack?“

M-am trezit din visare.

„Aşa“, am răspuns. „De ce *eu*?“

Am enumerat câteva motive pe care le discutasem deja. I-am spus că eram capabil să cultiv un nou tip de politică, să conving tineretul să se implice mai mult şi să construiesc punţi între tabere opuse într-un mod în care ceilalţi candidaţi nu o puteau face.

„Dar, cine ştie?“ am adăugat. „N-avem nici o garanţie că vom reuşi. Dar de un lucru sunt sigur. Ştiu că din ziua în care va trebui să depun jurământul ca preşedinte al Statelor Unite lumea va privi cu alţi ochi America. Copiii din toată ţara – negri, latino-americani, copii care nu îşi găsesc locul nicăieri – se vor putea privi diferit, orizonturile lor se vor lărgi, posibilităţile lor se vor extinde. Numai dacă te gândeşti la asta şi tot merită.“

În cameră s-a lăsat tăcerea. Marty a schiţat un zâmbet. Valerie avea ochii plini de lacrimi. Am văzut oamenii din echipă imaginându-şi scena învestirii primului preşedinte afro-american al Statelor Unite.

Michelle m-a privit un moment care mie mi s-a părut cât o eternitate.

„Dragul meu“, a spus ea într-un târziu, „ai dat un răspuns foarte bun.“

Toată lumea a început să râdă şi am trecut la alte subiecte de discuţie. În anii care au urmat, cei care fuseseră prezenţi în acel moment mi-au reamintit din când în când acea şedinţă, perfect conştienţi de faptul că răspunsul meu pentru Michelle fusese o exprimare spontană a unei credinţe comune, punctul de pornire al unei călătorii lungi, dure şi cu final greu de anticipat. Îşi aminteau de asta când vedeau un băieţel în Biroul Oval jucându-se cu părul meu sau când o profesoară de la vreo şcoală dintr-un cartier sărac declara că elevii ei au început să înveţe mai bine după ce am fost ales.

Şi acesta era purul adevăr: prin răspunsul pe care i l-am dat lui Michelle, am anticipat felurile în care speram că o campanie credibilă putea să dărâme rămăşiţele trecutului rasist al Americii. Dar, în

adâncul sufletului, ştiam că reuşita mea ar fi fost şi rezultatul unui motiv de natură mult mai personală.

Mă gândeam că o victorie ar fi însemnat că nu avusesem doar noroc când câştigasem alegerile pentru Senatul Statelor Unite. O victorie ar fi însemnat că drumul meu spre o carieră politică nu fusese doar o himeră şi că America pe care o visam putea fi o realitate, că tipul de democraţie la care visam era accesibil.

O victorie ar fi însemnat că nu eram singurul care credea că lumea nu trebuia să fie neapărat un loc rece, necruţător, în care cei puternici îi dominau pe cei slabi şi în care aveam să ajungem inevitabil la practica clanurilor şi a triburilor, în care ne luptam cu necunoscutul orbecăind prin întuneric. Dacă aceste convingeri ajungeau să se manifeste, atunci propria viaţă ar fi căpătat sens şi aş fi putut transmite mai departe acea promisiune, acea versiune a lumii, copiilor mei.

Cu mult timp în urmă făcusem un pariu şi sosise momentul definitoriu. Eram pe cale să păşesc dincolo de o linie invizibilă, una care îmi putea schimba ireversibil viaţa, în feluri pe care nu puteam încă să mi le imaginez şi care îmi puteau fi dezagreabile. Dar nu mă mai puteam răzgândi, nu mă mai puteam întoarce din drum, nu puteam să mă pierd cu firea – pentru mine era inacceptabil. Mai trebuia doar să clarific cum aveam să abordez situaţia.

Legile Jim Crow au reprezentat un set de legi la nivel local şi statal care au legalizat segregarea rasială şi au fost instituite în 1865, imediat după ratificarea celui de-al 13-lea amendament din Constituţia Statelor Unite, prin care era abolită sclavia. (n.tr.)

Aliaţii publici (n.tr.)

Sau GOP – Great Old Party (n.tr.)

Cable Satellite Public Affairs Network – Reţeaua de Cablu prin Satelit a Afacerilor Publice – creată în SUA în 1979 de industria televiziunii prin cablu ca un serviciu public nonprofit (n.tr.)

Agenţia Federală pentru Managementul Situaţiilor de Urgenţă (n.tr.)

The Environmental Protection Agency – Agenţia de Protecţie a Mediului (n.tr.)

Predică rostită pe 4 februarie 1968, din amvonul Bisericii Baptiste Ebenezer, al cărei titlu reprezintă o sintagmă al cărei înţeles este dorinţa de a ieşi în evidenţă, de a conduce o paradă (n.tr.)

PARTEA A DOUA. YES WE CAN

CAPITOLUL 5

Într-o dimineaţă însorită de februarie în 2007, am urcat pe o scenă din faţa clădirii Old State Capitol din Springfield – în acelaşi loc în care Abraham Lincoln rostise cuvântarea „House divided“ („Casa dezbinată“), pe vremea când făcea parte din legislativul statului Illinois – şi mi-am anunţat candidatura la preşedinţie. Dată fiind temperatura scăzută, mi-a fost teamă că oamenii nu vor ieşi din case, dar, până să preiau microfonul, în piaţetă se strânseseră peste 1 500 de oameni, înfofoliţi în pufoaice, cu capetele ascunse sub fulare, căciuli şi fesuri, mulţi dintre ei ţinând în mâini pancarte scrise de mână sau oferite de stafful de campanie, pe care scria „OBAMA“, iar respiraţia lor forma un nor de abur care se ridica spre cer.

Discursul meu, transmis în direct de televiziuni, s-a concentrat asupra celor mai importante teme de campanie: nevoia unei schimbări fundamentale; nevoia soluţionării problemelor legate de sănătate şi de schimbările climatice; nevoia depăşirii prăpastiei partizane de la Washington; nevoia implicării şi a stimulării cetăţenilor. După ce am terminat, Michelle a urcat pe scenă împreună cu fetele şi toţi patru am salutat mulţimea extaziată, în timp ce steagurile în culorile Americii fluturau pe clădirile dimprejur, asigurând un fundal spectaculos.

De acolo, am zburat cu echipa mea până în Iowa, unde peste 11 luni urmau să se ţină primele alegeri pentru nominalizare. Ne bazam pe o victorie timpurie care să ne catapulteze într-o poziţie avantajoasă în faţa oponenţilor cu mai multă vechime. Am participat la o serie de întruniri la diverse primării, unde am fost din nou întâmpinaţi de mii de susţinători, dar şi de amatori de „curiozităţi“. În culisele unui eveniment din Cedar Rapids, l-am auzit fără să vreau pe un veteran al politicii din Iowa explicându-i unui reporter din cei vreo 50 prezenţi acolo că „nu era normal“ ceea ce se întâmpla.

Când revăd înregistrarea acelei zile, e greu să nu mă simt copleşit de nostalgia resimţită şi azi de oamenii din fosta mea echipă şi de susţinători – de acel sentiment că porneam într-o călătorie magică, de

emoţia stârnită la gândul că în următorii doi ani urma să trecem prin cele mai grele încercări şi să descoperim ceea ce era esenţial şi real în legătură cu America. Cu toate acestea, dincolo de prezenţa alegătorilor, de bucuria de nedescris şi de atenţia din partea presei care prevesteau succesul meu în cursa pentru Casa Albă, îmi amintesc mereu că nimic nu mi s-a părut uşor sau predestinat în momentul respectiv, că aveam în permanenţă sentimentul că vom devia de la curs şi că, la început, nu mă arătasem a fi un candidat cu adevărat calificat, nici în ochii mei şi nici în ochii celor care mă urmăreau cu atenţie.

În multe privinţe, problemele mele erau o consecinţă a agitaţiei pe care chiar noi o generasem şi aşteptările erau pe măsură. Aşa cum îmi explicase Axe, majoritatea campaniilor pentru preşedinţie începeau la scară mică – „un fel de audiţie pentru marea scenă de pe Broadway", acestea au fost cuvintele lui. Campaniile în cauză începeau cu un public restrâns, evenimentele erau relatate de staţiile locale de televiziune şi de ziarele locale, iar candidaţii şi echipele lor puteau astfel să forţeze limitele, să corecteze din mers greşelile, puteau chiar să şi gafeze sau să depăşească un moment public stânjenitor fără a atrage prea multă atenţie. Noi nu am avut acest privilegiu. Încă din prima zi, ne-am simţit de parcă eram în mijlocul Times Square, sub o mulţime de reflectoare care îmi accentuau lipsa de experienţă.

Cea mai mare temere a staffului meu era să nu comit vreo „gafă", cuvântul preferat al presei pentru a descrie orice stângăcie în discursul unui candidat care ar fi exprimat ignoranţă, neglijenţă, lipsă de concentrare, insensibilitate, rea-voinţă, falsitate, ipocrizie – cuvânt care denotă, în orice caz, o ieşire în decor suficient de gravă încât să-l expună pe candidat atacurilor. Dacă e să ne luăm după această abordare, majoritatea dintre noi comitem cinci până la zece gafe zilnic, dar ne bazăm pe înţelegerea şi pe bunăvoinţa familiei, a colegilor şi a prietenilor care înţeleg printre rânduri ce dorim să spunem, de fapt, şi în general văd ce este mai bun în noi, nu ceea ce este mai rău.

Drept urmare, instinctul meu iniţial a fost de a respinge unele dintre avertismentele echipei mele. De exemplu, pe drumul spre ultimul popas în Iowa, în ziua anunţului oficial, Axe a ridicat ochii din agenda lui şi mi-a spus:

„Să ştii că următorul oraş se numeşte Waterloo."

„Aşa e, am răspuns, Waterloo."

Axe a dat din cap iritat.

„Nu, se pronunţă Water-*loo*. Nu *Water*-loo."

„Ia mai spune o dată."

„Water-*loo*“, a repetat Axe ţuguindu-şi buzele.

„Încă o dată.“

„Hai, Barack“, s-a încruntat el. „Treaba e serioasă.“

N-a durat prea mult până să-mi dau seama că din secunda în care îţi anunţi candidatura la preşedinţie, regulile normale de adresare nu mai sunt aceleaşi; peste tot există microfoane şi fiecare cuvânt pe care îl rosteşti este înregistrat, amplificat, analizat şi disecat. La primăria din Ames, Iowa, în acel prim turneu post-anunţ, am început să explic poziţia mea împotriva războiului din Irak, dar am făcut greşeala de a spune că decizia neinspirată a administraţiei Bush avusese drept consecinţă faptul că vieţile a 3 000 de tineri soldaţi se „irosiseră“[8]. În clipa în care am rostit acest cuvânt am regretat. Am avut mereu grijă să fac distincţie între părerile mele legate de război şi aprecierea faţă de sacrificiile soldaţilor noştri şi ale familiilor lor. Doar câteva posturi au prins greşeala mea şi faptul că mi-am exprimat imediat scuzele a fost suficient pentru a evita orice controversă. Dar atunci mi-am dat seama că dintr-odată cuvintele căpătaseră altă greutate şi, gândindu-mă la suferinţa pe care aş fi putut s-o provoc unei familii îndoliate, am simţit cum mi se strânge inima.

Sunt, prin natura mea, un orator calculat, ceea ce m-a ajutat să menţin numărul gafelor la un nivel relativ scăzut, date fiind standardele pretinse unui candidat la preşedinţie. Dar atenţia mea la orice cuvânt a ridicat o altă problemă în timpul turneului electoral: simplificasem prea mult. Când mi se punea o întrebare, aveam tendinţa de a da răspunsuri ocolite şi greoaie, pentru că în mintea mea fiecare aspect era demontat într-o grămadă de componente şi subcomponente. Dacă orice polemică are cel puţin două faţete, eu aveam talentul de a prezenta patru. Dacă exista vreo excepţie privind o anumită declaraţie, nu numai că o puneam pe tapet, dar mai veneam şi cu adnotări.

„Nu faci decât să distragi atenţia de la subiect!“ ţipa Axe după ce mă asculta cum mă lungeam nepermis de mult.

O zi sau două după aceea respectam regula conciziei, pentru ca apoi să mă întorc la explicaţii de câte zece minute pe marginea nuanţelor din politica economică sau a ritmului în care se topea calota de gheaţă din Antarctica.

„Ce părere ai?“ îl întrebam, mulţumit de rigurozitatea mea, după ce ieşeam de pe scenă.

„Ai nota zece la test“, îmi răspundea Axe. „Dar... n-ai obţinut nici un vot.“

Acestea erau aspecte care puteau fi îmbunătăţite cu timpul. Dar, pe măsură ce ne apropiam de primăvară, a devenit mai îngrijorător

faptul că mă transformasem într-un arţăgos. Acum îmi dau seama că o explicaţie era povara celor doi ani de campanie pentru Senat, a unui an petrecut pe la primării, în calitate de senator, şi a mai multor luni de turneu în numele altor candidaţi. Odată ce adrenalina anunţului oficial s-a estompat, m-a lovit din plin adevărata dimensiune a maşinăriei ce aştepta să mă toace.

Şi era o adevărată maşinărie. Când nu mă aflam la Washington pentru dezbaterile din Senat, eram în Iowa sau unul din celelalte state care votează primele, lucrând 16 ore pe zi, şase zile şi jumătate pe săptămână – cazat pe la vreun motel din reţelele Hampton Inn sau Holiday Inn sau AmericInn sau Super 8. Dormeam cinci-şase ore pe noapte şi mă străduiam să strecor în programul zilnic un antrenament sau orice altă posibilitate de mişcare aveam (chiar şi o veche bandă de alergat din spatele vreunui salon de bronzat îmi era suficient). Apoi îmi strângeam lucrurile, înfulecam ceva la repezeală, pe post de mic dejun, şi mă urcam în microbuzul de campanie, de unde, pe drumul spre prima întâlnire stabilită pentru ziua respectivă, dădeam telefoane pentru strângerea de fonduri. Sau dădeam interviuri pentru ziarele sau staţiile TV locale, mă întâlneam cu şefii locali de partid, mai apucam să mă duc şi până la baie sau să mă opresc pe la vreun bistrou de prin partea locului unde dădeam mâna cu oamenii. Apoi, din nou, înapoi în microbuz, ocupat cu alte telefoane pentru fonduri. Şi tot acest ritual se repeta de trei sau patru ori într-o zi, iar eu mai găseam răgaz pentru un sendviş sau o salată, înainte de a mă târî până la alt motel în jurul orei nouă seara, de unde le sunam pe Michelle şi pe fete înainte ca ele să se ducă la culcare, citeam materialele informative pentru a doua zi şi adormeam epuizat, lăsând dosarul să-mi alunece din mână.

La toate astea se adăugau periodic zborurile la New York, Los Angeles, Chicago sau Dallas pentru strângeri de fonduri. Era o viaţă modestă şi monotonă, iar perspectiva de a petrece 18 luni în felul acesta mi-a afectat starea de spirit. Îmi anunţasem candidatura pentru preşedinţie, am atras după mine o întreagă echipă, am cerut donaţii de la persoane străine mie şi am făcut publică viziunea în care credeam. Dar mi-era dor de soţia mea, de copiii mei, de patul meu, de duşul temeinic, de o cină normală la o masă cumsecade. Mi-era dor de vremurile în care nu trebuia să repet exact acelaşi lucru, în exact acelaşi fel, de cinci, şase sau şapte ori pe zi.

Din fericire, pe lângă Gibbs (care avea structura, experienţa şi dispoziţia afurisită necesare ca să mă menţină concentrat în timpul turneelor), mai aveam încă doi companioni care m-au ajutat să ies din starea de panică iniţială. Unul era Marvin Nicholson, un tip pe jumătate canadian, cu charismă şi o atitudine imperturbabilă. Marvin

avea 30 şi ceva de ani, în jur de un metru 80 şi, înainte de a fi angajat ca aghiotant al lui John Kerry, avusese mai multe locuri de muncă, de la cărăuş pe terenul de golf la barman într-un club de striptease. Să fii aghiotant poate fi ciudat, eşti şi asistent personal, şi om bun la toate, trebuie să te asiguri că omul care candidează are tot ce îi trebuie pentru a funcţiona, fie că e o gustare sau o pastilă pentru dureri de cap, o umbrelă sau un fular, sau, la nevoie, să îi reaminteşti numele preşedintelui de district care îl urmăreşte să-i strângă mâna. Marvin opera cu o asemenea pricepere şi fineţe, devenise un personaj atât de cunoscut în cercurile politice, încât l-am angajat ca director de turneu. Colabora direct cu Alyssa şi echipa din teren pentru a coordona traseul, pentru a se asigura că aveam toate materialele necesare şi pentru a mă ajuta să mă încadrez cât de cât în program. Celălalt era Reggie Love, crescut în Carolina de Nord, fiul unui cuplu de culoare din clasa de mijloc. Cu o înălţime de un metru 93 şi o constituţie atletică, Reggie fusese vedeta echipelor de baschet şi de fotbal american la Universitatea Duke înainte ca Pete să-l angajeze ca asistent la cabinetul meu de la Senat. (O remarcă: cu toate că am un metru 85, oamenii se arată deseori surprinşi de înălţimea mea şi asta din cauza anilor în care m-am fotografiat alături de Reggie şi Marvin, pe lângă care par un pigmeu.) Sub îndrumarea lui Marvin, Reggie, un tânăr de 25 de ani la momentul acela, a preluat funcţia de aghiotant şi, cu toate că i-a fost destul de greu la început – ba îmi uita servieta la Miami, ba îmi uita costumul la New Hampshire, şi asta doar într-o singură săptămână – etica profesională şi umorul lui l-au făcut rapid extrem de simpatic printre ceilalţi membri ai echipei.

Timp de doi ani, Gibbs, Marvin şi Reggie mi-au purtat de grijă, au fost legătura mea permanentă cu normalitatea şi o inepuizabilă sursă de amuzament. Jucam împreună cărţi şi biliard. Aveam discuţii aprinse despre sport şi făceam schimb de CD-uri. (Reggie m-a ajutat chiar să-mi actualizez un fişier cu muzică hip-hop care rămăsese în faza Public Enemy.) Marvin şi Reggie îmi povesteau despre cât de complicat era pentru ei să aibă o viaţă socială în timpul campaniei şi despre aventurile din diverse locaţii după terminarea activităţii (în spaţii precum saloanele de tatuaj sau spa-urile cu jacuzzi). Îl tachinam pe Reggie cu privire la ignoranţa lui juvenilă (odată, când am pomenit numele lui Paul Newman, Reggie a spus „ăsta-i tipu' care a făcut sosul ăla de salată, nu?") şi pe Gibbs cu privire la alegerile lui alimentare (la petrecerea câmpenească din Iowa, Gibbs nu s-a putut decide între Twinkie şi Snickers, aşa că tipa de la tejghea l-a ajutat spunându-i „de ce nu le iei, dragă, pe amândouă?").

Jucam baschet de câte ori se ivea ocazia. Chiar şi în cel mai mic orăşel găseai un liceu cu sală de sport şi, dacă nu era timp destul

pentru un meci în toată regula, şi eu şi Reggie ne suflecam mânecile şi făceam un unu-la-unu în timp ce aşteptam să intru pe scenă. Ca orice sportiv adevărat, era extrem de competitiv. Uneori, după un astfel de joc, abia mai puteam să merg, dar eram prea orgolios să las să se vadă asta. La un moment dat, ţin minte că am jucat împotriva unei echipe de pompieri din New Hampshire, de la care încercam să obţin sprijinul. Erau amatori, ceva mai tineri decât mine, dar lipsiţi de antrenament. După ce Reggie le-a luat mingea de sub nas de trei ori şi a înscris, am cerut pauză.

„Ce faci?" l-am întrebat.

„Cum adică?"

„Tu ai înţeles că vreau să obţin sprijinul lor, da?"

Reggie m-a privit uluit.

„Vrei să pierdem în faţa momâilor astea?"

M-am gândit o clipă.

„Nuu", am spus. „N-aş merge chiar până acolo. Dar hai să menţinem scorul suficient de strâns încât să nu-i iritǎm prea tare."

Timpul petrecut cu Reggie, Marvin şi Gibbs mă ajuta să mă scutur de tensiunea acumulată în campanie. Era micul meu cerc în care nu eram văzut exclusiv ca un candidat, sau ca simbol, sau ca vocea unei generaţii, în care nu eram tratat ca un şef, ci ca un om obişnuit. Şi, pe parcursul primelor luni, acele momente au fost mult mai valoroase pentru mine decât orice discuţie de suflet. Gibbs a încercat această abordare cu mine la un moment dat, când urcam la bordul avionului după una din acele zile interminabile, mai ales că în ziua respectivă nu mă prezentasem prea bine. Mi-a spus că trebuia să zâmbesc mai mult, să-mi amintesc că eram într-o mare aventură şi că alegătorilor le plăceau candidaţii veseli.

„Tu te distrezi cât de cât?" m-a întrebat.

„Nu", am spus.

„Putem face ceva să schimbăm situaţia?"

„Nu."

Reggie stătea pe scaunul din faţa noastră şi a auzit fără să vrea conversaţia. S-a întors spre noi şi m-a privit cu un zâmbet năstruşnic.

„Dacă te consolează în vreun fel, eu mă distrez grozav."

Era chiar o consolare, deşi la momentul respectiv nu i-am spus asta.

În tot acest timp învăţam o sumedenie de lucruri într-un ritm accelerat. Petreceam multe ore studiind cu atenţie dosarele informative stufoase pregătite de stafful meu, citeam pe nerăsuflate cele mai recente studii despre valoarea educaţiei din primii ani de viaţă ai unui copil, despre progresul din tehnologia acumulatorilor care aveau să facă energia verde mult mai accesibilă şi despre cum şi-a manipulat China propria monedă pentru a stimula exporturile.

Privind în urmă, îmi dau seama că făceam exact acelaşi lucru pe care l-ar face orice om nesigur sau confuz: căutam elementul familiar, ceea ce credeam că era bine pentru mine. Ştiam politică; ştiam cum să acumulez şi cum să procesez informaţia. Dar mi-a trebuit o vreme să înţeleg că problema mea nu era lipsa unui plan de priorităţi. Mai degrabă era vorba de incapacitatea mea de a mă concentra asupra esenţei unei probleme, de a prezenta o situaţie de aşa manieră încât cetăţenii Americii să poată înţelege o lume din ce în ce mai nesigură şi să simtă că puteam să îi ajut în calitate de preşedinte.

Contracandidaţii mei mai experimentaţi ştiau deja acest lucru. Reuşisem să mă fac de râs în faţa acestora la un forum pe probleme de sănătate sponsorizat de Sindicatul Internaţional al Angajaţilor din Servicii[9], organizat la Las Vegas, într-o seară de sâmbătă a lunii martie 2007. Plouffe nu fusese de acord să particip. Din punctul lui de vedere, asemenea „licitaţii de vite", unde candidaţii apăreau în faţa câte unui grup democrat de interese, erau organizate în favoarea cunoscătorilor şi consumau din timpul pe care trebuia să-l alocăm contactului direct cu alegătorii. Nu eram de acord. Sănătatea era o problemă extrem de importantă pentru mine – nu numai pentru că auzisem multe poveşti absolut tragice în timpul campaniei, dar şi pentru că nu puteam să uit zilele în care mama mea se lupta să supravieţuiască, făcându-şi griji nu numai în privinţa speranţei de viaţă, dar şi legat de măsura în care asigurarea ei de sănătate putea să acopere costurile tratamentului.

Ar fi trebuit să-l ascult pe Plouffe. Îmi exploda capul de atâta informaţie la care aveam prea puţine răspunsuri. M-am împotmolit, m-am bâlbâit, am făcut pauze lungi pe scenă, în faţa unui public numeros. Când mi s-au adresat întrebări punctuale, a trebuit să recunosc că nu aveam încă un plan bine conturat pentru a asigura asistenţa medicală accesibilă. În sală nu se auzea nici musca. Associated Press a publicat un articol în care critica prezenţa mea la forum – articolul avea să fie imediat preluat de publicaţii din toată ţara – cu titlul „ESTE OBAMA DOAR O FORMĂ FĂRĂ FOND?"

Prestaţia mea a contrastat puternic cu cele ale lui John Edwards şi Hillary Clinton, principalii mei adversari. Edwards, un tip arătos şi stilat, fost candidat la vicepreşedinţie, părăsise Senatul în 2004 pentru a face echipă cu John Kerry, apoi deschisese cu mare pompă un centru pentru săraci, dar în tot acest timp ochii lui rămăseseră pe fotoliul de preşedinte. Nu-l cunoşteam foarte bine, dar nu mă impresionase niciodată în mod special. În ciuda faptului că provenea dintr-o familie de muncitori, popularitatea lui proaspăt câştigată părea falsă şi aproape statistică, echivalentul politic al unei trupe de băieţi create de departamentul de marketing al unui studiou de înregistrări. Numai că în Las Vegas mi-am schimbat părerea, după ce l-am urmărit

prezentând o propunere foarte articulată pentru asigurare universală, într-o manieră care îl făcuse cândva un avocat de succes din Carolina de Nord.

Hillary a avut o prestaţie chiar şi mai bună. Ca mulţi alţii, i-am urmărit pe soţii Clinton de departe în anii 1990. Admiram talentul extraordinar şi strălucirea intelectuală a lui Bill Clinton. Chiar dacă n-am fost mereu de acord cu elementele specifice ale aşa-numitei lui triangulaţii – a semnat legi pentru reformarea domeniului sănătăţii care nu ofereau protecţie specifică şomerilor, a cultivat o retorică agresivă legată de înăsprirea pedepselor, ceea ce a dus la o explozie a populaţiei din închisorile federale –, apreciam priceperea dovedită în implementarea unei politici progresiste şi în readucerea Partidului Democrat în atenţia electoratului.

Cât despre fosta Primă Doamnă, o găseam la fel de impunătoare, şi chiar mai empatică. Poate pentru că în parcursul lui Hillary am recunoscut experienţe prin care trecuseră mama şi bunica mea: toate trei femei inteligente şi ambiţioase care s-au împotrivit constrângerilor societăţii şi şi-au croit drum cu greu într-o lume dominată de orgoliul masculin şi de aşteptările societăţii. Faptul că Hillary devenise mai precaută, poate mult prea controlată, nu era deloc de condamnat, mai ales în lumina atacurilor la care fusese supusă. Părerea mea favorabilă despre ea a fost întărită şi mai mult de activitatea din Senat, unde ne intersectam. Acolo vedeam o femeie muncitoare, afabilă, impecabil pregătită. Râsul ei zdravăn era contagios, ridicând starea de spirit a tuturor celor din preajma sa.

Faptul că am decis să candidez, cu toate că Hillary se număra printre contracandidaţii mei, a avut mai puţin de-a face cu defectele ei şi mai mult cu sentimentul că, pur şi simplu, nu avea cum să scape de resentimentele, duşmănia şi judecata aspră rezultate după anii în care Bill Clinton fusese preşedinte la Casa Albă. Că era sau nu corect, nu puteam să-mi imaginez cum ar fi putut să împace disensiunile politice de pe scena americană, cum ar fi putut schimba felul în care acţiona Washingtonul, sau cum ar fi putut asigura Americii acel nou început de care ţara avea nevoie.

Dar, după ce am urmărit-o vorbind cu atâta pasiune şi cu atâta pricepere despre serviciile medicale pe scena reuniunii SEIU şi după ce am văzut cu cât entuziasm a primit publicul discursul ei, m-am întrebat dacă nu cumva o subapreciasem.

Acel forum nu a fost nici pe departe ultimul eveniment la care prestaţia lui Hillary – precum şi a altor candidaţi din alegerile primare – a fost mult peste nivelul prestaţiei mele. Ajunsesem să mă confrunt cu ea o dată la două sau trei săptămâni. Niciodată nu fusesem prea bun în acest format de dezbateri. Slalomurile printre

idei şi înclinaţia spre răspunsuri complicate erau punctul meu slab, în special pe o scenă cu profesionişti experimentaţi şi cu doar un minut la dispoziţie pentru a răspunde la o întrebare. În timpul primei noastre dezbateri din luna aprilie, moderatorul a fost nevoit să-mi amintească de două ori că timpul meu se consumase înainte ca eu să termin de vorbit. Întrebat fiind despre cum aş gestiona un multiplu atac terorist, am vorbit despre nevoia de a coordona forţele federale şi de a mobiliza oamenii, dar am omis să aduc în discuţie imperativul clar de a declanşa operaţiunea de localizare a criminalilor. În minutele care au urmat, Hillary şi ceilalţi candidaţi au punctat, pe rând, greşeala mea. Tonul folosit de ei era unul grav, dar sclipirea din ochii lor îmi transmitea: „Ia să te vedem acum, bobocule".

Axe m-a criticat cu blândeţe după aceea.

„Problema ta este că încerci în continuare să răspunzi la întrebare."

„Nu asta e ideea?" am întrebat.

„Nu, Barack", a spus Axe, „*nu* asta e ideea. Ideea e să reuşeşti să-ţi transmiţi mesajul. Care sunt valorile tale? Care sunt priorităţile tale? Asta vrea lumea să audă. Uite care-i treaba, în cele mai multe cazuri, moderatorul pune întrebări doar ca să te încuie. Sarcina ta este să eviţi capcana pe care ei ţi-o întind. Oricare ar fi întrebarea, spune o primă frază care să le dea impresia că le răspunzi la întrebare... după care vorbeşti despre ceea ce vrei *tu* să vorbeşti."

„Asta-i o prostie", am spus.

„Exact", a răspuns el.

Reacţia lui Axe era frustrantă, dar şi mai frustrant era felul meu de a mă prezenta. Dar am înţeles că părerea lui era greu de combătut după ce am văzut înregistrarea dezbaterii. Cele mai eficiente răspunsuri erau menite nu să lămurească, ci să stârnească o emoţie, să arate cu degetul un inamic sau să dea de înţeles alegătorilor că tu, mai mult decât ceilalţi candidaţi, eşti şi vei fi mereu de partea lor. La prima vedere, exerciţiul părea lipsit de importanţă. Pe de altă parte, un preşedinte nu era nici avocat, nici contabil, nici pilot, nu era însărcinat cu o misiune anume, limitată. Sarcina lui era să mobilizeze opinia publică şi să modeleze coaliţii de lucru. Fie că-mi plăcea sau nu, oamenii erau mobilizaţi de emoţie, nu de date. Examenul pe care trebuia să-l trec cu bine era acela de a stârni în oameni emoţii pozitive, nu negative; de a întări ansamblul laturilor bune ale naturii umane cu ajutorul raţiunii şi al unei politici sănătoase; de a acţiona şi de a spune adevărul în acelaşi timp.

În timp ce eu mă străduiam să îmi şlefuiesc discursul, Plouffe coordona activitatea de la cartierul nostru general din Chicago. Nu-l

vedeam prea des, dar știam că noi doi aveam multe în comun. Amândoi eram firi analitice și echilibrate, și nu ne dădeam în vânt după protocol și prefăcătorie. Dar, în vreme ce eu eram neatent, chiar indiferent la chestiunile de detaliu, incapabil să mențin un sistem ordonat de îndosariere, în timp ce eu uitam frecvent unde îmi puneam notițele, stilourile și telefoanele care abia îmi fuseseră înmânate, Plouffe era un geniu organizatoric. Încă de la început, s-a concentrat exclusiv pe câștigarea statului Iowa. Chiar și când analiștii politici și unii dintre susținătorii noștri ne numeau idioți pentru îngustimea gândirii, el n-a lăsat pe nimeni să se abată de la strategia pe care o gândise, convins că era singura noastră cale spre victorie. Plouffe a impus o disciplină de fier și a dat tuturor din echipă – de la Axe până la cel mai neexperimentat stagiar – un nivel de autonomie care responsabiliza și chema la aderarea strictă la acest proces. A plafonat salariile ca să evite orice disensiuni între membrii staffului. Tăia în carne vie când era vorba de contracte de consultanță exagerate și de bugetul media, pentru a le oferi organizatorilor noștri din teren ceea ce aveau nevoie. Era obsedat de date, așa că a recrutat o echipă de specialiști IT care să creeze un program digital mult mai avansat în comparație cu cel al altor candidați, dar și în comparație cu programele folosite de corporațiile private.

În șase luni, Plouffe a construit o mașinărie de campanie capabilă să concureze cu cea a lui Clinton. Era o realitate pe care o savura cu discreție. Un alt lucru pe care l-am aflat despre Plouffe este că dincolo de omul discret, cu convingeri de neclintit, se ascundea un soldat. Politica era un sport pentru el și în toate acțiunile lui era cel puțin la fel de competitiv cum era Reggie când venea vorba de baschet. Mai târziu aveam să-l întreb pe Axe dacă anticipase cât de bun era mai tânărul lui asociat ca arhitect de campanie.

„A fost de-a dreptul o revelație", mi-a mărturisit el.

În politica prezidențială, o strategie perfectă contează prea puțin dacă nu ai resurse pentru a o pune în practică. Acesta a fost cel de-al doilea aspect în favoarea noastră: finanțarea. Dat fiind că soții Clinton cultivaseră timp de aproape trei decenii o rețea națională de donatori, am pornit de la premisa că Hillary va avea un avantaj financiar clar. Dar nevoia acută de schimbare în America era mai puternică decât anticipasem până și noi.

Încă de la început, am urmat tiparul clasic în strângerea de fonduri: marii contributori din metropole semnau și încasau cecuri uriașe. Penny Pritzker, o femeie de afaceri și o veche prietenă din Chicago, a fost numită președinte responsabil cu finanțarea națională al campaniei noastre și a contribuit atât prin experiența ei organizatorică, cât și printr-o vastă rețea de relații. Julianna Smoot,

directorul nostru financiar, o femeie dură şi competentă, a pus la punct o echipă de experţi. Avea talentul de a mă linguşi, de a mă umili şi de a mă speria de multe ori, doar pentru a mă convinge să mă implic în jocul nesfârşit al strângerii de fonduri. Avea un zâmbet de milioane, dar o privire de animal de pradă.

M-am obişnuit cu această rutină, în parte de nevoie, în parte pentru că, în timp, donatorii au înţeles şi mi-au apreciat condiţiile. Voiam să construiesc o ţară mai bună, le spuneam, nu căutam să gâdil orgoliul nimănui şi nici să capăt prestigiu. Îi ascultam ori de câte ori aveau de ridicat vreo obiecţie, în special dacă erau oameni cu experienţă, dar nu renunţam la părerile mele doar pentru a le da satisfacţie. Dacă aveam câteva momente la dispoziţie, notele de mulţumire şi telefoanele de felicitare erau adresate voluntarilor şi tinerilor stagiari din teren, nu donatorilor. Iar dacă aveam să câştig, aceştia din urmă puteau să fie siguri că urma să le măresc impozitele.

Din cauza acestei atitudini am pierdut câţiva finanţatori, dar am reuşit să cultivăm, printre susţinătorii noştri, ideea că activitatea noastră n-avea nimic de-a face cu avantajele sau cu statutul. În orice caz, cu fiecare lună care se scurgea, structura bazei noastre de donatori se schimba. Au început să curgă donaţii mici – de câte zece, 20 sau 100 de dolari, majoritatea prin internet, de la studenţii care îşi donau banii pe care i-ar fi cheltuit la Starbucks sau de la bunicuţe care veneau cu banii strânşi din lucrul manual. Pentru alegerile primare am strâns milioane de dolari numai din donaţii modeste şi astfel am putut face faţă competiţiei în fiecare stat, pentru fiecare vot. Mai mult decât banii în sine, ceea ce a imprimat campaniei un spirit popular a fost generozitatea din spatele contributorilor, implicarea cetăţenească evidentă din scrisorile sau mesajele electronice care însoţeau donaţiile. Aceste donaţii transmiteau un mesaj clar – „Nu depinde totul doar de voi. Suntem şi noi aici, milioane de oameni din toată ţara, şi credem în voi. Vă suntem alături."

Pe lângă strategia de campanie şi strângerea de fonduri eficientă din rândurile maselor, a existat şi un al treilea element care ne-a menţinut campania şi starea de spirit la un nivel înalt: munca echipei din Iowa şi a liderului acesteia, Paul Tewes.

Paul crescuse în Mountain Lake, un orăşel de fermieri din sud-vestul statului Minnesota, un loc unde toată lumea se cunoştea cu toată lumea, unde oamenii aveau grijă unii de alţii, unde copiii se întreceau cu bicicletele pe coclauri şi unde nimeni nu-şi încuia casa, unde toţi elevii practicau sporturi pentru simplu motiv că, pentru a forma o echipă completă, antrenorii nu-şi permiteau să ţină pe nimeni pe tuşă.

Mountain Lake era totodată o comunitate conservatoare, ceea ce a făcut ca familia Tewes să iasă un pic în evidenţă. Mama i-a insuflat lui Paul de mic copil devotamentul faţă de Partidul Democrat, un devotament întrecut doar de cel faţă de religia luterană. La vârsta de şase ani, Paul i-a explicat cu răbdare unui coleg că nu trebuie să fie de partea republicanilor „că familia ta n-are lovele". Patru ani mai târziu, a plâns cu amărăciune din cauză că Jimmy Carter pierduse în faţa lui Ronald Reagan. Tatăl său a fost atât de mândru de pasiunea fiului pentru politică încât i-a povestit unui prieten această întâmplare. Prietenul respectiv era profesor de educaţie civică la liceul din localitate. La rândul său – sperând că interesul unui puşti de zece ani pentru afacerile publice îi va inspira pe adolescenţii blazaţi – a împărtăşit povestea elevilor săi. În următoarele zile, copiii mai mari l-au persecutat pe Paul fără milă, schimonosindu-şi feţele şi imitându-i batjocoritor plânsul ori de câte ori îl vedeau pe holurile şcolii.

Paul însă a rămas de neclintit. Când a ajuns la liceu, a organizat o petrecere pentru a strânge bani pentru candidaţii democraţi. În facultate, a lucrat ca stagiar pentru un reprezentant local şi – ca urmare a acestei „isprăvi" de care a fost cât se poate de mândru – a reuşit cumva să ajute la alegerea candidatului său preferat, Jesse Jackson, în una din cele două circumscripţii din Mountain Lake pentru alegerile prezidenţiale primare din 1988.

Când l-am cunoscut eu, în 2007, Paul lucrase deja pentru aproape toate tipurile de campanie imaginabile: de la cursa pentru primărie la cea pentru Congres. A ocupat funcţia de director al adunării electorale din Iowa pentru Al Gore şi de director naţional al operaţiunilor din teren pentru Comitetul Senatorial Democrat de Campanie. Avea pe-atunci 38 de ani, dar părea mai în vârstă; era îndesat şi avea un început de chelie, o mustaţă blondă şi pielea foarte deschisă. Era un tip fără pretenţii; morocănos şi purtând haine care nu se asortau niciodată, în special iarna când, ca orice localnic sadea din Minnesota, purta cămăşi din flanel, pufoaică şi căciulă de ski. Se simţea mult mai confortabil în compania unor fermieri, într-un lan de porumb sau la birtul din colţul străzii, decât printre consultanţi politici la patru ace. După ce petreceai mai mult timp în compania lui, ajungeai să descoperi că era foarte bine pregătit. Mai mult decât atât, poveştile lui despre informaţiile tactice, despre istoricul detaliat al voturilor din district, anecdotele lui din lumea politică ascundeau – dacă îl ascultai cu atenţie – inima unui băieţel de zece anişori căruia îi păsase destul, care crezuse destul de mult încât să plângă din cauza unor alegeri.

Orice candidat la preşedinţie va spune că nu e deloc uşor să câştigi în Iowa. Este unul dintre statele americane care organizează o adunare electorală în care membrii decid numele candidatului pe care

delegaţii lor îl vor sprijini. Spre deosebire de alegerile primare tradiţionale, unde fiecare alegător îşi exprimă votul individual şi după preferinţe, o adunare electorală este mai degrabă o întoarcere la democraţia de tip municipal, când alegătorii veneau la o oră stabilită, de obicei într-o sală de sport de pe lângă un liceu sau într-o bibliotecă din circumscripţia lor, pentru a dezbate meritele fiecărui candidat, ca de la cetăţean la cetăţean, până când ajungeau la un numitor comun, adică până când se hotărau asupra fruntaşului. Acest tip de democraţie participativă era lăudabilă, dar consuma mult timp – o adunare electorală se putea întinde preţ de trei ceasuri, poate chiar mai mult – şi impunea ca participanţii să fie bine informaţi, dispuşi să îşi exprime public votul şi îndeajuns de devotaţi încât să prelungească procesul până târziu în noapte la nevoie. Deloc surprinzător, adunările electorale atrăgeau un segment limitat şi static al electoratului din Iowa, alcătuit din alegători mai în vârstă, din funcţionari ai partidului, partizani de cursă lungă – oameni care simpatizau, în general, candidaţii demni de încredere. Asta însemna că adunarea electorală a democraţilor avea să sprijine, de bună seamă, un candidat de calibrul lui Hillary Clinton, nicidecum pe mine.

De la bun început, Tewes l-a convins pe Plouffe, iar Plouffe m-a convins pe mine că, dacă voiam să câştigăm în Iowa, trebuia să facem lucrurile diferit. Trebuia să muncim mai mult, să avem întâlniri faţă-n faţă pentru a convinge cetăţenii care participau de regulă la adunările electorale. Şi mai important, trebuia să convingem o sumedenie de presupuşi susţinători Obama – tineri, minorităţi, independenţi – să-şi depăşească reţinerile şi obstacolele şi să se prezinte pentru prima dată la adunarea electorală. Pentru a face asta, Tewes a insistat să deschidem birouri peste tot, pentru a acoperi toate cele 99 de districte din Iowa, în fiecare birou urmând să angajăm tineri stagiari, care, contra unui salariu modic şi sub îndrumare constantă, urmau să pună la punct abordarea politică la nivel local.

Era vorba de o investiţie foarte mare, prematură, dar i-am dat acceptul lui Tewes. A pornit la treabă cu o echipă remarcabilă de delegaţi care l-au ajutat să-şi pună programul în aplicare: Mitch Stewart, Marygrace Galston, Anne Filipic şi Emily Parcell, toţi de-o inteligenţă sclipitoare, cu experienţă în numeroase campanii şi cu vârste sub 32 de ani.

Am petrecut cel mai mult timp cu Emily, originară din Iowa şi fostă angajată a guvernatorului Tom Vilsack. Tewes s-a gândit că ea îmi va fi de mare ajutor ca să înţeleg toate iţele politicii locale. Avea 26 de ani, era printre cele mai tinere din grup, păr închis la culoare, o fată minionă, care se îmbrăca decent şi putea fi uşor confundată cu o elevă de liceu. Am descoperit foarte repede că îi cunoştea pe aproape toţi

democraţii din stat şi nu ezita să-mi ofere la fiecare pas câte o sugestie concretă, sfătuindu-mă cu cine să vorbesc şi care erau cele mai stringente deziderate pentru comunitatea locală. Toate informaţiile erau comunicate într-o manieră plată, uniformă, iar înfăţişarea ei exprima faptul că nu tolera nechibzuinţa – o calitate pe care Emily ar fi moştenit-o de la mama ei, care lucrase pentru fabrica Motorola timp de 30 de ani şi care reuşise, în acest timp, să termine şi facultatea.

În decursul orelor petrecute pe drum într-un microbuz închiriat, între două evenimente, mi-am propus s-o fac pe Emily să zâmbească – am spus glume, bancuri, am făcut jocuri de cuvinte, am făcut comentarii deplasate despre dimensiunile capului lui Reggie. Dar şarmul şi umorul meu s-au lovit invariabil de răceala ochilor ei care priveau fără să clipească, aşa că, în cele din urmă, m-am mulţumit să fac doar ceea ce îmi spusese ea.

Mitch, Marygrace şi Anne aveau să descrie mai târziu activitatea lor – care inclusese studierea atentă a tuturor ideilor bizare pe care Tewes le auzea pe la întruniri.

„Venea cam cu zece idei pe zi", explica Mitch. „Nouă dintre ele absolut ridicole, una – de geniu." Mitch era originar din Dakota de Sud, un tânăr cu alură de golan, care lucrase şi înainte în politică, în Iowa, dar nu întâlnise pe nimeni atât de pătimaş şi de complex cum era Tewes. „Dacă îmi prezenta de trei ori aceeaşi idee", îşi amintea Mitch, „era clar că merita atenţie."

Cooptarea Normei Lyon a fost o lovitură de geniu. Norma Lyon, supranumită în Iowa „Butter Cow Lady" („Doamna cu vaca de unt"), participa la fiecare târg anual cu o sculptură în unt sărat a unei vaci în mărime naturală. Am convins-o să înregistreze un mesaj prin care îşi anunţa sprijinul pentru noi, mesaj care a fost ulterior difuzat pe tot cuprinsul statului Iowa. (Mai târziu a sculptat, tot în unt, un bust de-al meu de 11 kilograme – ideea i-a aparţinut tot lui Tewes).

Nu la fel de strălucită a fost ideea de a instala panouri electorale de-a lungul autostrăzilor, cu sloganuri care se derulau secvenţial, asemenea vechilor reclame la Burma-Shave („E TIMPUL PENTRU O SCHIMBARE... HAI SĂ SCHIMBĂM MECANISMUL... VOTAŢI PENTRU TIPUL... CU URECHI MARI... OBAMA 08").

Tewes a promis că-şi rade sprâncenele dacă echipa strânge 100 000 de adeziuni – o idee care s-a dovedit de geniu mai târziu în campanie, când echipa chiar a strâns aceste semnături („Mitch şi-a ras şi el sprâncenele", povestea Marygrace. „Avem poze. A fost oribil.")

Tewes a stabilit profilul activităţilor noastre în Iowa – concentrare asupra maselor, fără ierarhii, fără protocol, în ritm aproape nebunesc.

Nimeni – nici măcar personalul superior, donatorii sau demnitarii – nu era scutit de mersul din uşă în uşă. În primele săptămâni a lipit anunţuri pe pereţii din toate birourile, cu mottoul „RESPECT, RESPONSABILIZARE, IMPLICARE“ – tot ideea lui. Dacă ne doream cu adevărat un nou tip de politică, ne spunea el, trebuia ca aceasta să ia naştere chiar în sediile noastre de campanie, aşa că fiecare coordonator trebuia să fie dispus să-i asculte pe oameni, să trateze cu respect ceea ce aveau ei de spus şi mai ales să trateze pe toată lumea – inclusiv pe oponenţi şi pe susţinătorii acestora – aşa cum doreau să fie trataţi ei înşişi. Nu în ultimul rând, Tewes a accentuat cât era de important ca alegătorii să fie încurajaţi să se implice, în loc să urmărească prezentarea unui candidat ca pe o reclamă la detergent de rufe.

Cei care încălcau aceste valori erau aspru mustraţi, uneori chiar retraşi de pe teren. La un moment dat, în timpul conferinţei video săptămânale a echipei, un coordonator nou angajat a făcut o glumă pe seama motivului care îl convinsese să se alăture campaniei noastre, spunând ceva de genul „urăsc costumele“. Tewes i-a făcut observaţie ţinându-i o predică lungă care să fie auzită de toţi coordonatorii. „Nu facem astfel de afirmaţii“, a spus el, „nici măcar în particular.“

Echipa a luat foarte în serios cuvintele lui, mai cu seamă că Tewes era genul care punea teoria în practică. În ciuda ieşirilor lui necontrolate uneori, le arăta mereu oamenilor cât de importanţi sunt. Când unchiul lui Marygrace a murit, Paul a declarat Ziua Naţională Marygrace şi i-a rugat pe toţi cei din echipă să se îmbrace în roz. M-a rugat, de asemenea, să înregistrez un mesaj prin care să anunţ că în ziua respectivă el era obligat să facă tot ceea ce-i cerea Marygrace. (Sigur că Marygrace, la rândul ei, a fost nevoită să-i suporte, timp de 300 de zile, pe Tewes şi pe Mitch mestecând tutun în birou, aşadar scorul nu era nici pe departe echilibrat.)

Această camaraderie a cuprins întreaga operaţiune din Iowa. Nu numai la sediile principale, dar şi cei 200 de coordonatori din teren, trimişi în toate colţurile statului. Una peste alta, urma să petrecem 87 de zile în Iowa în acel an. Am gustat din specialităţile culinare ale fiecărui orăşel, am jucat baschet cu elevii de şcoală pe orice teren îmi ieşea în cale şi am fost martor la toate fenomenele meteorologice, de la tornade până la lapoviţă. Şi, în tot acest timp, tinerii aceia, bărbaţi şi femei, care lucrau ore întregi pentru un salariu de nimic, mi-au fost îndrumători de nădejde. Mare parte dintre ei abia absolviseră facultatea. Mulţi participau pentru prima oară la o campanie şi erau departe de casă. Unii crescuseră în Iowa sau în zonele centrale rurale şi erau familiarizaţi cu atitudinea şi stilul de viaţă din orăşele mijlocii de tipul Sioux City sau Altoona. Dar acestea erau excepţii.

Coordonatorii noştri erau oameni de toate rasele, italieni din Philadelphia, evrei din Chicago, negri din New York şi asiatici din California, copii de imigranţi săraci, dar şi din familii bogate din suburbii, absolvenţi de facultăţi tehnice, voluntari care făcuseră parte din Corpul Păcii, veterani din armata americană, dar şi oameni care renunţaseră la studii. La prima vedere, cel puţin, experienţele lor variate erau greu de asociat cu oamenii de rând ale căror voturi erau vitale.

Şi totuşi, între ei s-au creat cumva nişte legături. Mergeau din oraş în oraş cu câte o geantă de voiaj sau o mică valiză, erau găzduiţi într-un dormitor gol al unei familii oarecare sau în subsolurile caselor susţinătorilor locali, petreceau luni întregi pentru a cunoaşte oamenii dintr-un anume orăşel, vizitau frizeria din partea locului, instalau centre mobile de înscriere în faţa aprozarelor şi le vorbeau membrilor organizaţiilor umanitare. Antrenau echipele de juniori, ajutau organizaţiile locale de caritate, îşi sunau mamele pentru o reţetă de budincă de banane ca să nu apară cu mâna goală la vreo petrecere câmpenească. Au învăţat să asculte ceea ce aveau de spus voluntarii locali – majoritatea oameni în vârstă, cu slujbe, şi familii, şi griji – şi s-au perfecţionat în activitatea de recrutare de noi voluntari. Munceau zilnic până la epuizare şi se luptau cu singurătatea şi propriile frici. Lună de lună, au câştigat încrederea oamenilor. Nu mai erau nişte necunoscuţi.

Copiii aceia din Iowa au fost un adevărat tonic pentru mine. Mi-au insuflat optimism, recunoştinţă şi un sentiment de împlinire. În ei mă vedeam pe mine la 25 de ani, proaspăt ajuns la Chicago, confuz şi plin de idealuri. Mi-am amintit de legăturile nepreţuite pe care le stabilisem cu familiile din cartierele de sud, de greşelile făcute, de micile victorii, de comunitatea pe care am descoperit-o acolo – un ciclu repetat acum de coordonatorii din teren. Experienţele lor mi-au confirmat motivul pentru care m-am implicat în politică, ideea fundamentală că politica nu trebuia neapărat să însemne putere şi funcţii, ci legături stabilite la nivel de comunitate.

Poate că voluntarii mei din toate colţurile statului Iowa credeau în mine, mi-am spus. Dar munceau din greu în primul rând datorită acelor tineri coordonatori. Tot aşa, acei tineri s-au angajat în campanie datorită unui lucru pe care eu l-am spus sau l-am făcut, dar acum ei aparţineau voluntarilor. Ceea ce îi motiva acum, independent de candidat sau de alte chestiuni, era prietenia care îi lega, devotamentul reciproc şi progresul obţinut printr-un efort comun. Acestea erau motivaţiile lor, împreună cu şeful lor arţăgos aflat în Des Moines, cel care le promisese că-şi va rade sprâncenele pentru a marca un eventual succes.

În luna iunie, campania începuse să dea roade. Datorită donațiilor făcute online, fondurile noastre crescuseră mult peste așteptări, îngăduindu-ne să cumpărăm din timp spațiu electoral la televiziunile din Iowa. Începea vacanța de vară, așa că Michelle și fetele m-au putut însoți mai des în turnee. Îmi sună și acum în minte glasurile lor în spatele rulotei, pe drumurile din Iowa; parcă îi văd pe Reggie și pe Marvin jucând campionate de UNO; simt și acum greutatea fetelor mele adormite în poala mea; și-mi amintesc popasurile obligatorii pentru a cumpăra înghețată. Toate acestea mă umpleau de o bucurie care se reflecta în fiecare ieșire de-a mea publică.

Natura acestor apariții a început, de asemenea, să se modifice. După ce entuziasmul anunțului oficial pentru candidatură s-a estompat, am observat că mulțimile cărora mă adresam scăzuseră de la câteva mii la câteva sute de persoane, ceea ce mi-a dat ocazia să cunosc fiecare om în parte și să îi ascult povestea. Soțiile de militari îmi descriau greutățile zilnice și teama permanentă că oricând puteau veni vești rele de pe front. Fermierii îmi vorbeau despre presiunile făcute asupra lor de concernele agroalimentare. Șomerii îmi arătau nenumăratele feluri în care programele de reconversie profesională eșuaseră. Micii întreprinzători îmi explicau în detaliu sacrificiile pe care trebuiau să le facă pentru a plăti asigurările de sănătate ale angajaților, până într-o zi când unul dintre aceștia s-a îmbolnăvit grav și polițele celorlalți, inclusiv ale angajatorilor, nu au mai avut acoperire.

După aflarea acestor povești de viață, limbajul meu standard a devenit mai puțin abstract, adresându-se mai puțin minților și mai mult inimilor cetățenilor. Oamenii se recunoșteau în aceste povești, înțelegeau că nu erau singurii încercați de greutăți și, cunoscând aceste lucruri, din ce în ce mai mulți se înscriau ca voluntari în echipa mea. Campania aceasta la scară mai mică, la un nivel uman, mi-a scos în cale oameni care au dat și mai multă viață demersului nostru.

Așa s-a întâmplat, de pildă, când am vizitat orașul Greenwood din Carolina de Sud, în luna iunie. Deși îmi petreceam majoritatea timpului în Iowa, vizitam periodic și alte state precum New Hampshire, Nevada sau Carolina de Sud, unde alegerile primare și adunările electorale se succedau la scurt timp una după alta. Vizita la Greenwood a fost rezultatul unei promisiuni pripite pe care i-am făcut-o unui legiuitor influent care s-a oferit să mă sprijine, dar numai dacă merg în vizită în orașul lui natal. Vizita mea a picat într-un moment nepotrivit, într-o săptămână foarte grea, cu sondaje pesimiste, articole negative în presă, stări proaste și nopți nedormite. Un alt inconvenient a fost și faptul că Greenwood se afla la distanță de o oră cu mașina de principalul aeroport, ca atare am călătorit printr-o

ploaie torenţială, iar când am ajuns în sfârşit la clădirea municipală unde urma să aibă loc evenimentul, am găsit doar în jur de 20 de persoane înăuntru – toţi, la fel ca mine, uzi până la piele din cauza furtunii.

Mi-am spus în sinea mea că era o zi pierdută, trecând în revistă mental toate activităţile pe care le-aş fi putut face în timpul acela. Am ascultat propunerile, am dat mâna cu oamenii, i-am întrebat cu ce se ocupau, încercând să calculez în gând cât de repede puteam pleca de-acolo, când am auzit o voce răsunătoare.

„Suntem pregătiţi!"

Şi eu, şi echipa am tresărit, crezând că e vorba de vreun agitator, dar apoi i-am auzit pe toţi cei din sală răspunzând la unison:

„Pregătiţi!"

Aceeaşi voce s-a auzit din nou.

„Suntem pregătiţi!"

„Pregătiţi!", a răspuns din nou adunarea.

Neînţelegând ce se întâmplă, m-am uitat în spate şi privirea mi s-a oprit asupra sursei agitaţiei: o femeie de culoare, între două vârste, îmbrăcată ca pentru biserică, cu o rochie ţipătoare, o pălărie uriaşă pe cap şi un zâmbet până la urechi care dezvăluia un dinte de aur.

Numele ei era Edith Childs. Lucra pentru Consiliul Orăşenesc din Greenwood şi pentru biroul local al NAACP[10], activând în acelaşi timp şi ca detectiv particular autorizat. Era deja celebră pentru acest îndemn pe care îl lansa la meciurile de fotbal din Greenwood, la paradele de 4 iulie, la întrunirile cetăţeneşti şi ori de câte ori se simţea inspirată de moment.

Preţ de câteva minute, nu s-au auzit decât îndemnurile lui Edith şi răspunsurile adunării. Am fost derutat la început, dar pe urmă m-am gândit că ar fi nepoliticos din partea mea să fac opinie separată, aşa că am început să mă simt şi eu destul de *„Pregătit!"* şi am început să strig împreună cu ceilalţi. Lumea din jurul meu a început să zâmbească şi după ce spiritele s-au liniştit, ne-am aşezat pe scaune şi am stat de vorbă timp de o oră despre comunitate şi despre starea ţării şi despre ce puteam face ca să îmbunătăţim situaţia. Chiar şi după ce am plecat din Greenwood mă trezeam arătând cu degetul spre un angajat sau altul şi îl întrebam „Eşti pregătit?" În cele din urmă a devenit un fel de îndemn de campanie. Era şi asta o faţetă a politicii care mi-a dat mereu o stare de bună dispoziţie: acele momente în care nu trebuia să respect un grafic, în care puteam sfida planificările şi statistica. Era modul în care o campanie – la fel ca o democraţie –, când este eficientă, se dovedeşte a fi un cor, nu un recital solo.

Tot de la alegători am învăţat şi o altă lecţie preţioasă: aceea că nu erau absolut deloc interesaţi de perlele mele de înţelepciune repetate la nesfârşit. În primele luni de campanie mi-am făcut griji, cel puţin la nivel subconştient, legate de ce credeau formatorii de opinie de la Washington. Pentru a fi considerat „serios" şi pentru a convinge că am stofă de preşedinte, m-am transformat într-un personaj rigid şi precaut şi am compromis orice motivaţie care m-a îndemnat iniţial să candidez. Dar, la începutul verii, am revenit la principiile iniţiale şi am căutat activ ocaziile de a contesta agenda Washingtonului şi de a spune lucrurilor pe nume. Înainte de o reuniune a sindicatului profesorilor, am militat pentru mărirea salariilor şi o mai mare flexibilitate la catedră, precum şi pentru o mai mare responsabilitate a profesorilor – cel din urmă aspect provocând un moment de adâncă tăcere urmat de huiduieli din sală. La Clubul Economic din Detroit le-am spus directorilor de vânzări auto că, dacă voi fi ales preşedinte, voi depune toate eforturile pentru promovarea unor standarde mai înalte privind economia de combustibil, o declaraţie care a atras iritarea producătorilor de automobile de la General Motors, Ford Motor Company şi Fiat Chrysler Automobiles US, cunoscuţi sub denumirea de Big Three. Când un grup numit Cetăţenii din Iowa pentru Priorităţi Judicioase, sponsorizat de fabrica de îngheţată Ben and Jerry's, a strâns 10 000 de semnături pentru o adunare electorală care să-l sprijine la preşedinţie pe candidatul care promitea să taie bugetul apărării propus de Pentagon, a trebuit să îi sun pe proprietari – nu mai ştiu dacă am vorbit cu Ben sau cu Jerry – ca să le explic că, deşi eram de acord cu propunerea şi îmi doream în acelaşi timp sprijinul lor, nu puteam, ca preşedinte, să mă cantonez într-o astfel de promisiune, dacă era vorba de securitatea naţională. (În cele din urmă, grupul în cauză a ales să-l sprijine public pe John Edwards.)

Începeam să mă delimitez de rivalii mei democraţi în mai multe privinţe. În timpul unei dezbateri de la sfârşitul lunii iulie, mi s-au arătat fotografii ale lui Fidel Castro, ale preşedintelui iranian Ahmadinejad, ale liderului nord-coreean Kim Jong Il şi ale altor câţiva dictatori şi am fost întrebat dacă eram pregătit să mă întâlnesc cu oricare dintre ei în primul meu an de mandat. Am spus „da" fără nici o ezitare – şi am declarat că m-aş întâlni cu orice alt lider al lumii dacă asta era în concordanţă cu interesele Statelor Unite. Toată lumea m-a privit de parcă aş fi afirmat că pământul este plat. După încheierea dezbaterii, Clinton, Edwards şi alţi candidaţi m-au atacat, acuzându-mă de naivitate şi spunându-mi că o întrevedere cu preşedintele american era un privilegiu care trebuia câştigat. O mare parte a presei a fost de acord. Altădată m-aş fi „clătinat", m-aş fi îndoit de propriile afirmaţii şi aş fi făcut, ulterior, o declaraţie

lămuritoare. Dar acum mă simţeam stăpân pe mine şi eram convins că am dreptate, în special în privinţa ideii potrivit căreia America nu trebuia să se teamă de un dialog cu adversarii ei sau de propunerea unor soluţii diplomatice pentru rezolvarea conflictelor. După părerea mea, tocmai această lipsă de consideraţie faţă de diplomaţie i-au determinat pe Hillary şi pe toţi ceilalţi – ca să nu mai vorbesc de presa centrală – să îl urmeze pe Bush pe calea conflictului armat.

Un alt conflict privind politica externă s-a declanşat câteva zile mai târziu, când, în timpul unui discurs, am afirmat că dacă l-aş avea în cătare pe Osama bin Laden pe teritoriul pakistanez, iar guvernul pakistanez ar refuza sau ar fi incapabil să-l captureze şi să-l ucidă, l-aş împuşca cu mâna mea. Ceea ce n-ar fi trebuit să surprindă pe nimeni în mod deosebit; în 2003, mi-am bazat opoziţia faţă de Războiul din Irak şi pe convingerea că ne-ar fi distras atenţia de la obiectivul principal, şi anume distrugerea grupării al-Qaeda. Numai că o astfel de afirmaţie contondentă se afla în contradicţie cu poziţia publică a administraţiei Bush; guvernul Statelor Unite se încăpăţâna să susţină dublul scenariu potrivit căruia Pakistanul era un partener de încredere în războiul contra terorismului, iar America nu încălcase niciodată graniţele teritoriale ale Pakistanului în căutarea teroriştilor. Declaraţia mea a agitat spiritele la Washington: Joe Biden, preşedintele Comitetului pentru Relaţii Externe din Senat, şi candidatul republican la preşedinţie John McCain au opinat că nu eram pregătit să devin preşedinte.

În mintea mea, aceste episoade indicau cât de greşită era abordarea *establishmentului* politic american, alegând intervenţia militară înainte de a încerca să găsească soluţii diplomatice şi, pe de altă parte, împiedicându-se de amabilităţi diplomatice în interesul menţinerii unui status-quo exact când era nevoie de acţiune concretă. Aceste episoade mi-au arătat şi în ce măsură factorii de decizie de la Washington continuau să dezamăgească poporul american. Ar fi fost aproape imposibil să conving criticii de serviciu că aveam dreptate, dar un curent ciudat a intervenit în sondaje după aceste polemici – alegătorii democraţi de la primare erau de acord cu mine.

În urma acestor dezbateri importante m-am simţit oarecum eliberat şi mi-am reamintit de ce candidam. Mi-am recăpătat vocea de aspirant la preşedinţie. Această încredere în mine şi-a arătat roadele după alte câteva dezbateri, la o întâlnire matinală de la Universitatea Drake din Iowa. Moderatorul, George Stephanopoulos de la postul de televiziune ABC, s-a grăbit să-i ofere lui Joe Biden şansa de a explica de ce nu sunt eu pregătit să fiu preşedinte. Cinci minute mai târziu, când am avut în sfârşit ocazia să vorbesc, ceilalţi candidaţi prezenţi la dezbatere mă atacaseră deja într-un fel sau altul.

„Ei bine, ca să fiu pregătit pentru această dezbatere, a trebuit să mă dau cu maşinuţele buşitoare la bâlci“, am spus eu când mi-a venit rândul, folosind o expresie inventată de Axe şi referindu-mă la târgul la care fusesem cu Malia şi Sasha la începutul săptămânii, un eveniment extrem de mediatizat. Oamenii din public au început să râdă, şi în ora care a urmat m-am contrazis cu mare plăcere cu adversarii mei, sugerând că orice alegător democrat care încerca să înţeleagă care dintre candidaţi ar fi oferit o adevărată alternativă la politica lui Bush nu trebuia decât să analizeze cu atenţie cuvintele celor prezenţi pe scenă. Era pentru prima oară de când începuseră dezbaterile când mă simţeam în largul meu, iar după acea dimineaţă criticii mei au ajuns la un consens: câştigasem deja.

A fost un rezultat mulţumitor, fie doar şi pentru că nu a mai trebuit să suport privirile dezaprobatoare din partea echipei.

„Ai fost magistral!“ mi-a spus Axe, bătându-mă pe spate.

„Poate ar trebui să avem toate dezbaterile la ora opt dimineaţa!“ a glumit Plouffe.

„Nu e deloc amuzant“, am ripostat eu glumind. (Nu sunt şi n-am fost niciodată o persoană matinală.)

Ne-am înghesuit în maşină şi ne-am îndreptat spre următoarea destinaţie. Pe drum, susţinătorii noştri, înşiraţi pe câteva rânduri, puteau fi auziţi strigând chiar şi după ce nu i-am mai văzut.

„Suntem pregătiţi?!“

„Pregătiţi!“

Unul dintre motivele pentru care m-am bucurat de atâta atenţie din partea moderatorilor în timpul dezbaterii de la Universitatea Drake a fost difuzarea unui sondaj de opinie realizat de ABC care mă poziţiona pe primul loc în Iowa pentru întâia oară, cu toate că mă despărţea un singur procent atât de Clinton, cât şi de Edwards. Cursa era, categoric, foarte strânsă (sondajele ulterioare m-au plasat pe locul trei), dar nu încăpea nici o îndoială că activitatea organizaţiei noastre din Iowa avusese un mare impact, în special printre alegătorii tineri. Se simţea asta în vibraţia mulţimii – în numărul votanţilor, în energia lor şi, mult mai important, în numărul de fişe de alegători şi de cereri de voluntariat pe care le primeam la fiecare oprire. Mai erau şase luni până să mă prezint în faţa adunării electorale, iar eforturile noastre deveneau din ce în ce mai vizibile.

Din nefericire, progresele pe care le făcusem nu se reflectau în sondajele la nivel naţional. Pentru că ne concentraserăm pe Iowa şi într-o măsură mai mică pe New Hampshire, cumpăraserăm foarte puţin spaţiu TV şi rezervaserăm puţine întâlniri în alte părţi ale ţării, iar în luna septembrie eram cu 20 de procente în urma lui Hillary. Plouffe a făcut tot posibilul să informeze presa privind greutatea

sondajelor de opinie la nivel naţional în acest stadiu, dar în zadar. Începusem să primesc telefoane de la susţinătorii îngrijoraţi din toată ţara, mulţi dintre ei oferindu-mi sfaturi privind strategia, alţii îmi sugerau sloganuri electorale, unii se plângeau că am neglijat anumite grupuri de interes sau îmi puneau întrebări legate de competenţele noastre.

Într-un târziu, direcţia în care se derulau evenimentele s-a schimbat semnificativ. Două au fost motivele, unul dintre ele independent de voinţa noastră. La o dezbatere de la sfârşitul lunii octombrie din Philadelphia, Hillary – care până atunci se prezentase ireproşabil – s-a încurcat în explicaţii, evitând să răspundă direct la o întrebare referitoare la dreptul lucrătorilor fără rezidenţă americană de a primi permisul de conducere. Fusese, cu siguranţă, instruită să ocolească răspunsul, dat fiind că această chestiune crease deja disensiuni în tabăra democrată. Justificat sau nu, eforturile ei de a o lua pe după vişin n-au făcut decât să alimenteze impresia deja existentă că era doar un politician de duzină de la Washington şi, astfel, s-a situat într-un contrast evident cu mine, exact cum sperasem.

Apoi, la dineul oficial al convenţiei Jefferson–Jackson din 10 noiembrie, s-a întâmplat ceva ce am urmărit cu bună ştiinţă. Potrivit tradiţiei, acest dineu marca sprintul final dinaintea adunării electorale şi oferea un fel de barometru al cursei. Fiecare candidat avea la dispoziţie zece minute pentru a se adresa liber unui public format din 8 000 de oameni, potenţiali votanţi în adunarea electorală, şi în acelaşi timp telespectatorilor. Era testul decisiv al credibilităţii mesajului şi al priceperii organizatorice dinaintea ultimelor săptămâni.

Am investit tot ce am avut la dispoziţie într-o prezentare de succes, am închiriat autocare pentru a aduce susţinătorii din toate cele 99 de districte de pe cuprinsul statului Iowa, umilind concurenţa. Invitatul nostru, John Legend, a dat un concert înaintea dineului, în faţa unui public format din 1 000 de persoane, iar când a terminat, Michelle şi cu mine am condus întregul alai către arena unde se ţinea dineul, acompaniaţi de fanfara liceului din localitate – Isiserettes – într-un vacarm general care semăna cu marşul victorios al unei armate.

Discursul în sine a fost un real succes. Până atunci, insistasem mereu în cariera mea politică să fiu eu cel care redactează mare parte dintr-un discurs important, dar, fiindcă fusesem în permanenţă pe drum, nu avusesem timp să aştern pe hârtie propriile observaţii. A trebuit să mă încred în Favs, îndrumat de Axe şi Plouffe, care a scris o ciornă care rezuma eficient toate ideile mele legate de nominalizare. Favs nu m-a dezamăgit. În acel moment decisiv al

campaniei noastre, cu o foarte mică contribuţie din partea mea, băiatul ăsta ieşit doar de câţiva ani de pe băncile facultăţii a scris un discurs răsunător, unul care a făcut diferenţa dintre mine şi adversarii mei, dintre democraţi şi republicani. Mai mult decât atât, a scos în evidenţă provocările cu care se confrunta naţiunea noastră, începând cu războiul şi schimbările climatice şi terminând cu asistenţa medicală accesibilă şi nevoia unei conduceri noi şi transparente, cu remarca semnificativă că Partidul Democrat a fost mult mai puternic când în fruntea sa s-au aflat lideri care au condus „nu conform sondajelor, ci conform principiilor... nu potrivit unor calcule, ci potrivit convingerilor lor". Discursul a fost fidel momentului pe care îl trăiam, aspiraţiilor mele legate de cariera politică şi mai ales fidel, speram eu, aspiraţiilor naţiunii.

Am memorat discursul pe parcursul mai multor seri, după terminarea activităţilor de campanie. Iar după ce l-am rostit – norocul meu a fost, poate, şi că am vorbit ultimul – am fost la fel de convins de efectul său cum fusesem după cuvântarea de la Convenţia Naţională Democrată ţinută cu trei ani şi jumătate în urmă.

Privind în urmă, noaptea dineului JJ a fost cea în care am fost sigur că vom câştiga în Iowa – şi, implicit, că vom câştiga nominalizarea. Nu pentru că aş fi fost cel mai titrat candidat, ci pentru că am transmis cel mai pertinent mesaj la momentul respectiv şi pentru că atrăsesem în echipa noastră tineri cu un talent remarcabil de a se implica în cauza noastră. Tewes îmi împărtăşea entuziasmul.

„Cred că în seara asta am câştigat Iowa", i-a spus el lui Mitch. (Mitch, care organizase întregul eveniment şi care avea deja nervii cât se poate de întinşi – suferea de insomnii şi de urticarie şi îi căzuse părul din cauza stresului campaniei – a alergat la baie să vomite, a doua oară în ziua respectivă.)

Emily era la fel de optimistă, cu toate că nu lăsa să se vadă. După ce am terminat discursul, Valerie s-a întâlnit în mulţime cu Emily şi a întrebat-o, surescitată, cum i s-a părut.

„A fost grozav", a spus Emily.

„Nu pari prea încântată."

„Asta e faţa mea încântată."

Echipa Clinton a simţit, se pare, schimbarea. Până atunci, Hillary şi echipa ei au evitat să ne atace direct, mulţumindu-se să se ţină departe de orice conflict şi să se concentreze asupra avansului considerabil pe care îl deţineau în sondajele de opinie naţionale. Dar, în următoarele câteva săptămâni, au schimbat tactica şi au recurs la atacuri dure. În general s-au axat pe chestiuni standard, ridicând întrebări asupra lipsei mele de experienţă şi asupra capacităţii mele de a ţine piept republicanilor de la Washington. Din păcate pentru ei,

cele două linii de atac care au atras cel mai mult atenţia n-au făcut decât să se întoarcă împotriva lor.

Prima linie pe care au mers a fost „instigată“ de discursul meu bolovănos în care declarasem că nu candidam pentru că simţeam că merit sau pentru că visasem toată viaţa să ajung preşedinte, ci pentru că sosise vremea pentru o schimbare. Echipa Clinton a dat publicităţii o notă în care cita o afirmaţie făcută de învăţătorii mei din Indonezia, care declaraseră la rândul lor că, la grădiniţă fiind, scrisesem o compunere despre visul meu de-a fi preşedinte – dovadă că idealismul meu declarat era doar un travesti pentru o ambiţie fără margini.

Auzind asta am început să râd. Aşa cum i-am spus şi lui Michelle, ideea că o persoană din afara familiei mele şi-ar fi putut aminti ceea ce spusesem sau făcusem cu 40 de ani în urmă mi se părea o exagerare sfruntată. Ca să nu mai spun că ar fi fost cam greu să împac aparentul meu ideal juvenil de a domina lumea cu notele slăbuţe, consumul de droguri, o performanţă obscură pe post de coordonator comunitar şi prieteniile pe care le-am legat cu tot felul de personaje incomode din punct de vedere politic.

Sigur că în decada care a urmat am descoperit că absurditatea, lipsa de coerenţă sau de sprijin real nu au atârnat prea greu în diversele teorii abracadabrante care s-au vehiculat despre mine – toate acestea instigate de adversarii mei politici, de sursele de media conservatoare, de biografi critici şi alţi asemenea detractori. Dar, în decembrie 2007 cel puţin, săpăturile echipei Clinton în ceea ce eu am numit „dosarul de la grădiniţă“, au fost privite ca un indicator de panică şi, prin urmare, aspru criticate.

Ceva mai puţin amuzant a fost un interviu acordat unui reporter de Billy Shaheen, copreşedinte al echipei Clinton din New Hampshire, în care acesta a afirmat că sinceritatea momentului în care recunoscusem consumul de droguri din tinereţe mă va costa scump în confruntarea finală cu candidatul republican nominalizat. N-am considerat indiscreţiile mele juvenile ca fiind atât de ieşite din comun, dar Shaheen a mers mult prea departe, sugerând că aş fi fost şi furnizor de droguri. Interviul a creat multă vâlvă, iar Shaheen a demisionat imediat din funcţia pe care o avea.

Toate acestea s-au petrecut înaintea dezbaterii finale din Iowa. În dimineaţa cu pricina, atât Hillary, cât şi eu eram la Washington pentru un vot în Senat. Când am ajuns cu echipa la aeroportul de unde urma să zburăm spre Des Moines, am văzut că avionul închiriat de Hillary era tras chiar lângă al nostru. Înainte de decolare, Huma Abedin, aghiotantul lui Hillary, i-a spus lui Reggie că doamna senator ar fi vrut să-mi vorbească. M-am întâlnit cu Hillary pe pista de decolare. Reggie şi Huma au rămas la câţiva paşi de noi.

Hillary şi-a cerut scuze pentru Shaheen. I-am mulţumit şi i-am propus să încercăm amândoi să ne ţinem oamenii în frâu. Hillary a devenit agitată, vocea ei a căpătat o notă stridentă pe măsură ce îmi acuza echipa de atacuri sub centură, de prezentarea distorsionată a faptelor şi de tactici neortodoxe. Eforturile mele de-a o calma n-au avut nici un rezultat, şi conversaţia s-a terminat brusc, iar ea s-a urcat furioasă la bordul avionului.

În timpul zborului spre Des Moines am încercat să înţeleg frustrarea lui Hillary. O femeie deosebit de inteligentă, Hillary a muncit, s-a sacrificat, a suportat atacuri publice şi umilinţe, totul de dragul carierei soţului ei, având grijă totodată să-i ofere o educaţie exemplară fiicei lor. După ce a părăsit Casa Albă, şi-a clădit o nouă identitate politică şi, cu pricepere şi tenacitate, s-a poziţionat ca favorit principal pentru preşedinţie. În calitate de candidat, a acţionat aproape fără cusur, atentă la orice detaliu, ieşind învingătoare din aproape toate dezbaterile şi strângând grămezi de fonduri. Iar acum era angrenată într-o luptă strânsă cu un bărbat cu 14 ani mai tânăr decât ea şi care nu avusese în politică aceeaşi contribuţie ca ea, care nu fusese afectat de răni aşa cum o făcuse ea şi care beneficia de încredere şi de şansă. Sincer, ce om n-ar fi fost iritat într-o situaţie similară?

În plus, Hillary nu exagera prea mult când spunea că echipa mea riposta la acelaşi nivel. Raportat la alte campanii prezidenţiale din istoria recentă a Statelor Unite, noi aduceam ceva foarte diferit, pentru că insistam asupra mesajului pozitiv şi puneam mai mult accent pe ceea ce reprezentam eu decât pe aspectele cu care nu eram de acord. Am cenzurat tonul tuturor celor din echipă, de la mic la mare. Nu o dată am refuzat difuzarea unor spoturi TV care mi s-au părut injuste sau prea dure. S-a întâmplat să ne abatem uneori de la retorica noastră nobilă. De fapt, singurul moment de furie maximă din campanie a fost provocat de divulgarea unei notificări redactate de echipa noastră de documentare în luna iunie, în care criticam sprijinul tacit al lui Hillary pentru subcontractarea unor locuri de muncă spre India sub titlul sarcastic „Hillary Clinton (D-Punjab)“. Echipa mea a încercat să mă convingă că nota nu fusese niciodată menită să fie dată publicităţii, dar nu m-a interesat – pretextul dubios şi tonul nativist mă scoseseră din minţi.

Una peste alta, nu cred că a existat vreo acţiune iniţiată de noi care să fi provocat direct reacţia lui Hillary de pe pista de aterizare. De fapt, a reacţionat astfel pentru că eu eram competitorul ei, iar rivalitatea dintre noi căpătase o intensitate mult prea mare. În cursă rămăseseră încă şase candidaţi, dar sondajele începeau să arate în mod evident în ce direcţie ne îndreptam: bătălia finală avea să se dea

între mine şi Hillary. Cu dinamica aceasta urma să trăim câteva luni mai departe, zi şi noapte, fie weekend, fie sărbătoare, flancaţi fiecare de echipele noastre ca de nişte armate la scară redusă, cu fiecare membru al acestora îndoctrinat pentru luptă. Era şi acesta un aspect al naturii agresive a politicii moderne. Descopeream dificultăţile competiţiei într-un joc fără reguli bine definite, un joc în care adversarul nu încearcă doar să înscrie, dar se luptă totodată să convingă publicul – măcar implicit, dar de cele mai multe ori explicit – că e mult mai bun decât tine în ceea ce priveşte gândirea, inteligenţa, valorile şi caracterul. Îţi spui în sinea ta că nu e nimic personal, dar nu aşa percepi lucrurile în momentele acelea. Nici tu, nici familia ta, nici echipa ta, nici susţinătorii care iau personal orice lucru neînsemnat, orice insultă, reală sau inventată. Cu cât campania înaintează mai mult, cu atât mai strâns este meciul, cu atât mai mare e miza şi devine mult mai uşor să justifici tactica dură. Până când toate acele valori umane care ne guvernează în mod normal viaţa de zi cu zi – onestitate, empatie, politeţe, răbdare, bunăvoinţă – devin slăbiciuni pe care le atribuim părţii adverse.

Nu pot spune că eram preocupat de toate acestea în seara dezbaterii, după confruntarea de pe pista de aterizare. Am perceput iritarea lui Hillary ca pe un semn că eram în avantaj şi că trebuia să profit de moment. În timpul dezbaterii, moderatorul m-a întrebat de ce am ales consilieri dintre foştii oficiali ai administraţiei Clinton dacă eram atât de hotărât să schimb politica externă a Americii.

„Chiar aş dori să aud răspunsul", a spus Hillary la microfon.

Am făcut o pauză şi am aşteptat să se oprească chicotelile din sală.

„Hillary, abia aştept să te cooptez şi pe tine în echipa mea de consilieri."

A fost o seară excepţională pentru echipă.

Mai era o lună până la întrunirile electorale. Un sondaj publicat de *Des Moines Register* (un fel de monitor oficial al oraşului) arăta că aveam un avans de trei procente faţă de Hillary. Intrasem în linie dreaptă, iar candidaţii ambelor partide băteau statul în lung şi-n lat pentru a convinge, în ultimele săptămâni, chiar şi ultimul alegător indecis, pentru a-i motiva financiar pe cei care altfel nu s-ar fi prezentat în seara cu pricina. Echipa lui Hillary a împărţit lopeţi pentru deszăpezire, în caz de vreme rea, iar Hillary a efectuat un turneu-fulger cu un elicopter închiriat în 16 districte din Iowa (turneu numit de echipa ei „Hill-O-Copter"), o decizie aspru criticată ulterior ca fiind inacceptabil de costisitoare. Între timp, John Edwards făcea tot posibilul să acopere aceeaşi suprafaţă cu un autocar.

Am avut şi noi câteva momente de maximă expunere, inclusiv o serie de mitinguri la care a participat şi Oprah Winfrey, care ne

devenise prietenă şi susţinătoare şi care a fost la fel de glumeaţă, amuzantă şi elegantă în timpul turneului cum este în realitate. La două dintre mitingurile din Iowa am avut un public de 30 000 de oameni, în New Hampshire, 8 500, şi aproape 30 000 în Carolina de Sud. Aceste adunări au fost electrizante şi au atras o nouă categorie de votanţi de care aveam mare nevoie. (Trebuie să recunosc că mulţi oameni din echipa mea au fost fascinaţi de Oprah, cu excepţia lui Emily, lucru deloc surprinzător – singura persoană publică pe care a dorit vreodată s-o cunoască era Tim Russert.)

În ultimă instanţă, în memorie nu mi-au rămas neapărat sondajele, sau adunările, sau celebrităţile care ni s-au alăturat, ci sentimentul că ne simţeam toţi ca într-o familie în acele zile. Sinceritatea şi candoarea lui Michelle s-au dovedit un adevărat atu; parcă se născuse pe scenă. Echipa din Iowa a poreclit-o „argumentul decisiv“[11], datorită faptului că mulţi oameni îşi exprimau adeziunea abia după ce o auzeau pe ea vorbind. Sora mea şi fratele ei, precum şi cei mai apropiaţi prieteni au venit în Iowa, Craig de la Chicago şi Maya din Hawaii, dar şi sora mea vitregă din Kenya, Auma. Familiile Nesbitt şi Whitaker, Valerie, copiii lor, ca să nu mai vorbesc de alaiul de mătuşi, unchi, veri şi verişoare ale lui Michelle. Prietenii mei din copilărie din Hawaii, colegi din timpul perioadei mele de organizator, colegi de facultate, foşti colegi din senatul statal şi mulţi dintre contributori au venit în grupuri, fără ca eu să ştiu măcar că erau acolo. Nimeni n-a dorit o atenţie specială, toţi au mers mai întâi la birourile din teren unde cineva din echipă le înmâna o hartă şi o listă de susţinători pe care îi puteau contacta, pentru ca, în cele din urmă, să-şi petreacă săptămâna dintre Crăciun şi Anul Nou cu un clipboard în mână, mergând din uşă-n uşă, pe un ger năprasnic.

Nu mă refer numai la rudele de sânge sau la oamenii pe care îi ştiam de ani de zile. Chiar şi locuitorii din Iowa cu care am petrecut atât de mult timp deveniseră a doua mea familie. Au fost lideri locali de partid, precum procurorul general Tom Miller şi trezorierul Mike Fitzgerald, care au pariat pe mine într-un moment în care nu mulţi mi-au dat vreo şansă. Voluntari precum Gary Lamb, un fermier cu vederi progresiste din districtul Tama, care ne-a ajutat să ajungem la inimile oamenilor din mediul rural; Leo Peck, care la 82 de ani deschisese mai multe uşi decât oricine; Marie Ortiz, o asistentă medicală afro-americană căsătorită cu un latino-american şi care locuia într-un oraş cu populaţie majoritar albă, venea la sediu de trei sau patru ori pe săptămână să ne ajute cu telefoanele, sau să pregătească masa de seară pentru coordonatorul nostru local pentru că avea impresia că e prea slab.

O familie.

Mă refer, desigur, şi la coordonatorii din teren. Cu toate că erau foarte ocupaţi, i-am îndemnat să-şi invite părinţii la dineul JJ, iar în ziua următoare galei am organizat o recepţie pentru ei, doar pentru ca Michelle să le poată mulţumi fiecăruia în parte pentru munca lor şi părinţilor pentru că au crescut nişte copii extraordinari.

Aş face orice pentru acei copii, chiar şi acum.

În noaptea cea mare, Plouffe şi Valerie au decis să ne însoţească pe mine, Reggie şi Marvin într-o vizită neanunţată la un liceu din Ankeny, o suburbie de la marginea oraşului Des Moines, unde mai multe circumscripţii urmau să ţină adunările electorale. Era 3 ianuarie, după şase seara, cu mai puţin de o oră înainte de începerea consiliilor electorale, iar lumea se adunase deja acolo în număr foarte mare. Se vedeau oameni venind din toate direcţiile, ca într-un festival gălăgios. Erau acolo oameni de toate felurile, de toate vârstele, rasele şi clasele sociale. Am văzut chiar şi un bărbat costumat în Gandalf, personajul din *Stăpânul Inelelor*, acoperit de o mantie albă lungă, cu o barbă albă până-n pământ şi un toiag gros din lemn în capătul căruia reuşise să monteze un mic monitor video care relua neîncetat un clip cu discursul meu de la gala JJ.

Presa nu fusese invitată şi m-am deplasat încet prin mulţime, salutând şi mulţumindu-le celor care intenţionau să mă sprijine şi rugându-i pe cei care aveau alt candidat preferat să mă pună măcar pe locul doi în preferinţele lor. Câţiva m-au întrebat ce părere aveam despre combustibilul pe bază de etanol şi ce măsuri urma să iau împotriva traficului de carne vie. Toţi îmi repetau că nu mai participaseră la adunări electorale – unii dintre ei nici nu votaseră până atunci – dar că prin campania noastră îi mobilizasem să se implice în sfârşit.

„Nu am ştiut ce mult contăm", mi-am spus o femeie.

Pe drumul înapoi spre Des Moines n-am prea vorbit, impresionaţi de fenomenul la care asistaserăm. Mă uitam pe fereastră la luminile mall-urilor şi la ferestrele caselor, la lumina difuză împrăştiată de stâlpii de iluminat, şi simţeam cum mă cuprinde un sentiment de linişte. Încă mai aveam de aşteptat ore bune până să aflăm rezultatele. Dar am câştigat decisiv în Iowa, unde am acoperit toate grupurile demografice, iar victoria noastră s-a datorat unei prezenţe la vot fără precedent. Zeci de mii de oameni participau la vot pentru prima dată. Sigur că nu ştiam încă acest lucru, dar la plecarea din Ankeny, cu 15 minute înainte de începerea întrunirii, am ştiut că, măcar pentru o clipă, înfăptuisem ceva real şi nobil.

Acolo, la acel liceu din mijlocul ţării, într-o noapte geroasă, am cunoscut comunitatea pe care o căutasem îndelung, America pe care mi-o imaginasem. Atunci m-am gândit la mama, la cât de fericită ar fi

fost să vadă toate acestea, la cât de mândră ar fi fost şi mi-am dat seama că îmi lipseşte teribil, iar Plouffe şi Valerie s-au prefăcut că nu observă când mi-am şters lacrimile de pe obraz.

Capitolul 6

Ştirea că aveam un avans de opt procente în Iowa a făcut înconjurul ţării. Presa a folosit cuvinte de genul „uluitor" şi „zguduitor" pentru a descrie victoria, observând că rezultatele erau devastatoare în mod special pentru Hillary, care trecuse pe locul trei. Chris Dodd şi Joe Biden s-au retras imediat din cursă. Oficialii aleşi, care până atunci avuseseră o atitudine rezervată, au început să ne caute, gata să ne ofere sprijinul. Analiştii politici m-au declarat noul favorit din partea democraţilor, apreciind că implicarea masivă a alegătorilor din Iowa era semnalul unei dorinţe uriaşe de schimbare în America.

După ce fusesem un fel de David în anul care trecuse, acum devenisem brusc Goliath – şi cu toate că eram mulţumit de victorie, noul meu rol mi se părea bizar. Timp de un an, atât eu, cât şi echipa mea evitaserăm să ne poziţionăm prea sus sau prea jos, ignorând atât circul mediatic stârnit de candidatura mea, cât şi rapoartele ulterioare despre domolirea spiritelor. Am avut la dispoziţie numai cinci zile între alegerile primare din Iowa şi cele din New Hampshire pentru a mai tempera aşteptările. Lui Axe, relatările înduioşătoare şi imaginile cu mine în faţa mulţimii înflăcărate („Obama, idolul", repeta el, nemulţumit) i se păreau teribil de ineficiente într-un stat ca New Hampshire, unde electoratul – mare parte independenţi care preferau să decidă în ultimul moment pentru cine votează la primare – avea o reputaţie de „Gică-contra".

Era greu să ignorăm poziţia avantajoasă pe care o deţineam. Organizatorii noştri din New Hampshire erau deopotrivă de tenace, iar voluntarii la fel de energici ca echipa din Iowa. La întrunirile noastre se adunau mulţimi entuziaste, iar cozile de la intrarea în clădirile respective se întindeau până în parcările din zonă sau înconjurau clădirea. Apoi, în decurs de numai 48 de ore, cursa a luat o turnură neaşteptată.

În primul rând, în timpul singurei dezbateri dinaintea alegerilor primare, moderatorul s-a trezit întrebând-o pe Hillary ce credea despre faptul că oamenii o considerau „antipatică". Astfel de întrebări mă scoteau din sărite. Erau lipsite de bun-simţ. Nu aveai cum să oferi un răspuns – ce-ar putea răspunde cineva la o asemenea întrebare? Şi era dovada dublului standard pe care Hillary, în mod special, şi toate

femeile din politică, în general, trebuiau să-l suporte, pentru că li se cerea să fie „drăguțe“ în feluri absolut irelevante când era vorba de omologii lor bărbați. În ciuda faptului că Hillary s-a descurcat foarte bine („Sinceră să fiu consider asta o jignire“, a spus ea râzând, „dar voi încerca să continui“), am decis că era cazul să intervin.

„Eu te consider destul de simpatică, Hillary“, am spus pe un ton plat.

Am crezut că publicul va înțelege intenția mea – aceea de a fi amabil cu adversara mea și de a-mi exprima totodată disprețul față de întrebare în sine. Dar, fie pentru că nu mi-am ales cum trebuie cuvintele, fie pentru că afirmația mea a fost greșit interpretată de echipa Clinton, concluzia a fost că dădusem dovadă de condescendență față de Hillary, fiind chiar lipsit de considerație; cu alte cuvinte, tot un bădăran care nu urmărea decât să-și umilească rivala. Adică exact opusul a ceea ce intenționasem.

Nimeni din echipa noastră nu s-a agitat prea mult din pricina remarcii mele, știind că orice încercare de a clarifica declarația nu ar fi făcut decât să pună paie pe foc. Abia se liniștiseră spiritele când presa a explodat din nou, de data aceasta legat de felul în care Hillary fusese percepută după o întâlnire avută cu un grup de alegători indecișI, majoritatea dintre aceștia, femei. Întrebată fiind cum gestiona stresul campaniei, Hillary s-a emoționat și a început să descrie cât de implicată și de pasionată era, cât de mult își dorea să nu asiste la un regres al țării și cum își pusese viața în slujba serviciul public înfruntând „condiții destul de dificile“.

A fost un moment de sensibilitate autentică, rar demonstrată de Hillary, și care era în total contrast cu imaginea ei de femeie dură, stăpână pe orice situație. A fost de ajuns pentru prima pagină a ziarelor și pentru declanșarea unui val de opinii din partea analiștilor politici. Unii au catalogat momentul drept convingător și autentic, o nouă etapă de conexiune între Hillary și publicul american. Alții au spus că nu a fost decât o reacție calculată sau un semn de slăbiciune care o va costa scump. Ceea ce au omis să recunoască a fost faptul că Hillary ar fi putut deveni prima femeie președinte și – așa cum s-a întâmplat legat de chestiunea originilor mele – candidatura ei a scos la iveală o sumedenie de stereotipuri despre gen și despre așteptările noastre legate de felul în care ar trebui să arate și să se poarte liderii noștri.

Agitația creată în jurul lui Hillary a oscilat până în ziua alegerilor din New Hampshire. Echipa mea nu-și făcea griji dată fiind marja de siguranță: sondajele arătau că aveam un avantaj de zece procente. Dar la întâlnirea anunțată la un colegiu local au venit foarte puțini oameni, iar eu mi-am întrerupt discursul pentru că o studentă a

leşinat şi a durat o veşnicie până a venit o ambulanţă. N-am luat asta ca pe un semn rău...

Abia seara, după închiderea secţiilor de votare, am ştiut că aveam o problemă. Eram încă în camera de hotel, cu Michelle, şi ne pregăteam pentru ceea ce credeam că va fi o petrecere în cinstea victoriei, când am auzit un ciocănit în uşă. Plouffe, Axe şi Gibbs stăteau în hol, jenaţi, ca nişte adolescenţi care făcuseră un accident cu maşina tatălui lor.

„O să pierdem", a spus Plouffe.

Au început să treacă în revistă cam tot ceea ce făcusem greşit. Era posibil ca independenţii care ne susţinuseră pe noi şi nu pe Hillary să fi hotărât să voteze în masă cu John McCain la alegerile primare republicane, considerând că oricum cursa era ca şi câştigată pentru noi. Poate că femeile indecise s-au răzgândit în ultimele zile de campanie şi au decis să voteze cu Hillary. Sau poate că atunci când fuseserăm atacaţi de echipa ei pe la toate posturile de televiziune şi în corespondenţa de campanie, nu evidenţiaserăm suficient tactica incorectă a adversarilor şi acceptaserăm prea multe lovituri. Toate aceste presupuneri erau fondate. Dar pentru moment nu contau „de ce"-urile.

„Se vede treaba că va mai dura ceva până să câştigăm", am spus cu un zâmbet trist. „Până una alta să găsim o soluţie să cauterizăm rana. Ce-i cu feţele astea lungi?"

Limbajul trupului trebuia să le arate tuturor – indiferent dacă erau jurnalişti, donatori sau susţinători – că era vorba doar de un mic pas înapoi. Cei din echipa noastră din New Hampshire erau deziluzionaţi, dar am luat legătura cu ei şi le-am spus cât de mândru eram de eforturile lor. Acum trebuia să-i liniştesc pe cei 1 700 de oameni care se strânseseră în sala de sport a liceului din Nashua siguri de victorie. Din fericire, discutasem la începutul săptămânii cu Favs despre temperarea tonului triumfalist al discursului şi-l rugasem să pună accentul pe efortul uriaş care ne aştepta mai departe. L-am prins la telefon şi i-am spus să nu schimbe nimic din text, ci doar să adauge un mesaj de „jos pălăria" pentru Hillary.

Discursul din seara aceea a fost unul dintre cele mai importante din campania noastră, nu doar pentru că a fost un îndemn la uniune pentru cei descurajaţi, dar şi pentru că ne-a reamintit idealurile în care credeam.

„Ştim că ne aşteaptă o luptă grea", am spus, „dar reţineţi că indiferent de obstacole, nimic nu poate sta în calea milioanelor de voci care cer o schimbare."

Am mai spus că trăiam într-o ţară a cărei istorie se construise pe speranţă, prin oameni – pionieri, abolţionişti, sufragete, imigranţi,

activişti pentru drepturile civile – care depăşiseră obstacole inimaginabile.

„Când ni s-a spus că nu suntem pregătiţi", am continuat, „sau că nu merită să ne străduim, sau că nu putem, generaţii întregi de americani au răspuns cu un crez simplu care rezumă spiritul nostru: «Da, putem» (*Yes We Can*)." Mulţimea a început să rostească aceste cuvinte la unison şi, pentru prima oară de când Axe sugerase ca acesta să fie sloganul pentru campania mea pentru senat, am fost convins de puterea lor.

Relatările din presă care au urmat înfrângerii noastre din New Hampshire au fost dure, exact aşa cum anticipasem: mesajul general era că se restabilise ordinea, iar Hillary se situa din nou în fruntea plutonului. Dar în echipa noastră s-a petrecut un lucru deosebit. Cu toate că erau profund dezamăgiţi de înfrângere, oamenii au devenit şi mai uniţi, şi mai hotărâţi. În loc ca numărul voluntarilor să scadă, birourile noastre au înregistrat o creştere a ofertelor de voluntariat în toată ţara. Contribuţiile financiare online – în special din partea donatorilor modeşti – au explodat. John Kerry, neutru până atunci, şi-a exprimat entuziast sprijinul faţă de mine. A urmat un anunţ de adeziune din partea guvernatorului Janet Napolitano din Arizona, a senatorului de Missouri, Claire McCaskill, şi al guvernatorului statului Kansas, Kathleen Sebelius, toate fiind state cu preferinţe republicane, ceea ce a transmis un mesaj clar că, în pofida pasului înapoi, eram încă puternici şi optimişti, iar speranţele noastre, neclintite.

Lucrurile se prezentau îmbucurător şi mi s-a confirmat faptul că înfrângerea din New Hampshire nu era un dezastru de proporţii, aşa cum crezuseră comentatorii politici. Dacă în Iowa eram considerat favorit şi nu doar o prezenţă inedită pe scena politică, totuşi graba cu care m-au uns preşedinte a fost artificial creată şi prematură. Locuitorii din New Hampshire îmi făcuseră, de fapt, un serviciu încetinind procesul. Cursa pentru preşedinţie este una dură, le-am spus unor alegători a doua zi, iar a fi preşedinte era o responsabilitate foarte mare. Schimbarea era greu de obţinut. Trebuia să muncim pentru a ajunge acolo, şi asta însemna să ne întoarcem la treabă.

Ceea ce am şi făcut. Pe 19 ianuarie a avut loc adunarea electorală din Nevada, la numai o săptămână şi jumătate după cea din New Hampshire. Nu ne-a surprins deloc că am pierdut în faţa lui Hillary; sondajele de acolo ne-au arătat că fuseserăm în urma ei pe parcursul unui an întreg. Dar în alegerile primare pentru preşedinte, ceea ce contează mai mult decât numărul de voturi individuale obţinute este numărul delegaţilor de la convenţie care îşi exprimă adeziunea, delegaţi desemnaţi pe baza unor cutume specifice fiecărui stat. Mulţumită forţei organizatorice din zonele rurale ale Nevadei, unde

făcusem o campanie susţinută (Elko, un orăşel care arăta exact ca un târg din filmele western, din care nu lipseau fuioarele de mărăcini uscaţi şi un local tipic, era unul din locurile mele preferate), la care s-a adăugat distribuţia egală de voturi pe tot cuprinsul statului, am obţinut 13 delegaţi de partea noastră, în comparaţie cu cei 12 ai lui Hillary. Am reuşit astfel să ajungem la egalitate în Nevada, oricât părea de improbabil, şi am intrat în următoarea etapă a campaniei – alegerile primare din Carolina de Sud şi maratonul Super Tuesday[12] în 22 de state – cu şanse cel puţin egale.

Echipa mea de experţi mi-a spus mai târziu că numai optimismul meu îi ajutase să treacă peste înfrângerea din New Hampshire. Nu ştiu dacă a fost chiar aşa, dat fiind că stafful şi susţinătorii mei au demonstrat în permanenţă o hotărâre şi o consecvenţă admirabile de-a lungul întregii campanii, independent de ceea ce făceam eu. Reuşisem cel puţin să îi răsplătesc, având în vedere eforturile tuturor pentru a mă ajuta să trec linia de sosire în Iowa. Ceea ce pot spune cu convingere e că în New Hampshire echipa şi susţinătorii mei au aflat despre mine un lucru pe care îl ştiam deja şi care s-a dovedit util nu numai în campanie, dar şi în cei opt ani care au urmat: mă simţeam incredibil de stăpân pe situaţie tocmai când lucrurile păreau să scape de sub control. În Iowa ne-am convins, şi ei, şi eu, că puteam să ajung preşedinte. Dar înfrângerea din New Hampshire ne-a demonstrat că voi fi capabil să mă ridic la înălţimea aşteptărilor funcţiei.

Am fost mereu întrebat despre această calitate a mea – capacitatea de a-mi păstra sângele rece în situaţii de criză. Uneori răspundeam că e doar o chestiune de temperament, sau un rezultat al anilor petrecuţi în Hawaii, unde e cam greu să simţi stresul când afară sunt 28 de grade, e soare şi stai la cinci minute de plajă. Când vorbesc cu un grup de tineri le povestesc cum am învăţat să privesc în perspectivă, le spun că este mult mai important să te concentrezi asupra ţelului propus decât să rămâi blocat în frecuşurile zilnice.

Toate acestea sunt cât se poate de adevărate. Dar pentru mine a mai contat foarte mult şi un alt factor. Când mă lovesc de piedici, încerc să-mi imaginez ce ar face bunica mea în situaţia respectivă.

Avea deja 85 de ani şi era ultima supravieţuitoare dintre cei trei oameni care mă crescuseră. Sănătatea ei era şubredă; cancerul i se răspândise în tot corpul distrus deja de osteoporoză şi o viaţă de obiceiuri rele, dar mintea ei era încă foarte ageră. Din cauză că nu mai putea călători, iar eu nu putusem zbura în Hawaii, ocupat fiind cu campania, o sunam o dată la câteva săptămâni să văd ce face.

Am sunat-o şi după New Hampshire. Ca de obicei, conversaţia noastră nu a durat prea mult; convorbirile interurbane erau prea costisitoare după părerea ei. Mi-a spus ultimele veşti din insule, iar eu

i-am povestit despre strănepoatele ei şi despre ultimele lor năzdrăvănii. Ştiam de la sora mea, Maya, care trăia în Hawaii, că Toot urmărea la televizor toate ştirile legate de campanie, deşi bunica nu mi-a spus asta niciodată. Dar de data asta avea un sfat pentru mine, în lumina eşecului din New Hampshire.

„Trebuie să mănânci mai bine, Bar. Eşti foarte slab."

Asta era Madelyn Payne Dunham, născută în Peru, Kansas, în 1922. Apucase Marea Criză, era fiica unei învăţătoare şi a unui contabil de la o mică rafinărie de petrol. Părinţii ei fuseseră copii de fermieri. Oameni de ispravă, care munceau din greu, mergeau la biserică, îşi plăteau facturile la timp şi nu vedeau cu ochi buni efuziunile sentimentale în public sau manifestările prosteşti de orice fel.

În tinereţe, bunica s-a împotrivit acestor constrângeri tipice orăşelelor mici şi s-a măritat cu bunicul meu, Stanley Armour Dunham, un bărbat înzestrat tocmai cu calităţile îndoielnice mai sus amintite. Împreună, şi-au trăit viaţa ca pe o aventură, în timpul războiului şi imediat după aceea, dar la momentul venirii mele pe lume tot ceea ce rămăsese din natura rebelă a lui Toot erau ţigările, alcoolul şi apetitul pentru romanele poliţiste senzaţionale. Când lucrase la Bank of Hawaii, Toot reuşise să promoveze de la o simplă funcţionară la poziţia de vicepreşedinte de bancă, fiind una dintre primele femei în această funcţie. Vreme de 25 de ani nu a comentat, nu a făcut greşeli, nu s-a plâns, nici măcar când tinerii pe care îi pregătise erau promovaţi înaintea ei.

După ce Toot s-a pensionat, mă întâlneam întâmplător cu persoane din Hawaii care îmi povesteau ce mult îi ajutase – de pildă, un bărbat mi-a spus că şi-ar fi pierdut afacerea fără intervenţia ei, o femeie şi-a amintit cum Toot a „ocolit" o anumită regulă bancară prin care doamna respectivă avea nevoie de semnătura soţului de care se separase pentru a obţine un împrumut pentru noua ei agenţie imobiliară. Dacă o întrebai pe Toot despre toate acestea, îţi răspundea că s-a angajat la bancă nu din pasiune sau din dorinţa de a-i ajuta pe ceilalţi, ci pentru că familia noastră avea nevoie de bani şi de acolo îşi lua salariul. „Uneori faci ceea ce e nevoie să faci."

Abia când am ajuns la vârsta adolescenţei mi-am dat seama cât de departe era viaţa bunicii mele de ceea ce îşi dorise ea, cât de mult se sacrificase, mai întâi pentru soţul ei, apoi pentru fiica ei şi, în cele din urmă, pentru nepoţi. M-a şocat tragismul tăcut al universului ei strâmt. Dar am înţeles, încă de pe-atunci, că datorită voinţei ei de a munci – se trezea înainte de răsărit, îşi punea ţinuta de birou şi pantofii cu toc şi lua autobuzul până la bancă, concentrată toată ziua asupra documentelor de garanţie, apoi se întorcea acasă mult prea obosită să mai facă şi altceva – şi ea, şi bunicul au avut o bătrâneţe

confortabilă, au călătorit şi au rămas independenţi. Stabilitatea pe care ne-a oferit-o i-a permis mamei mele să urmeze cariera pe care şi-a dorit-o, în pofida venitului ei fluctuant şi a detaşărilor în străinătate, şi ne-a permis nouă, mie şi surorii mele, Maya, să mergem la o şcoală particulară şi la facultăţi cu renume.

Toot m-a învăţat cum să îmi ţin singur contabilitatea şi cum să cheltuiesc cu măsură. Ea a fost motivul pentru care, chiar şi în cele mai rebele momente ale tinereţii mele, puteam să recunosc o afacere bine condusă şi să înţeleg paginile financiare dintr-un ziar. Tot datorită ei am învăţat să nu iau în serios pretenţiile altora de a demola ce a fost şi de a reconstrui societatea de la zero. Ea m-a învăţat să apreciez munca şi să mă străduiesc chiar şi când nu-mi plăcea ceea ce aveam de făcut, să îmi îndeplinesc responsabilităţile chiar şi când nu-mi convenea. M-a învăţat să îmbin pasiunea cu raţiunea, să nu mă bucur prea tare când viaţa era uşoară şi să nu mă las doborât când lucrurile nu mergeau bine.

Am învăţat toate acestea de la o doamnă albă din Kansas, o doamnă în vârstă şi foarte sinceră. Felul ei de a gândi m-a urmărit de-a lungul campaniei, modul ei de a vedea viaţa era similar cu cel al multor alegători pe care i-am cunoscut, atât în zonele rurale din Iowa, cât şi în cartierele de negri din Chicago, oamenii aceştia dovedind aceeaşi mândrie discretă pentru sacrificiul făcut pentru binele copiilor şi al nepoţilor lor, aceeaşi modestie, aceeaşi rezervă în aşteptări.

Şi pentru că Toot era înzestrată cu o forţă remarcabilă şi cu limitările încăpăţânate venite din educaţia pe care o primise, pentru că mă iubea ca pe ochii din cap şi ar fi făcut orice pentru mine – cu toate că nu s-a dezbărat niciodată în totalitate de conservatorismul prudent ce-a făcut-o să sufere când mama i l-a prezentat pe tata, un bărbat de culoare, invitat pentru prima oară la cină – m-a învăţat şi despre relaţiile interrasiale complicate şi complexe din ţara noastră.

„Nu există o Americă a negrilor, nici o Americă a albilor, sau a latino-americanilor sau a asiaticilor. Există numai *Statele Unite* ale Americii.“ Aceasta a fost fraza pe care oamenii au reţinut-o din discursul meu din 2004 de la Convenţie. Intenţionasem să fac mai degrabă o afirmaţie privind aspiraţiile mele şi nu neapărat o descriere a realităţii, dar era un ideal în care credeam şi o realitate spre care tindeam. Aveam adânc imprimată în ADN-ul meu ideea că omenia conta mai mult decât diferenţele dintre noi. Totodată, această declaraţie descria practic viziunea mea în politică. Într-o democraţie, ai nevoie de majoritate pentru a obţine o schimbare reală, iar în America asta însemna cultivarea de coaliţii interrasiale şi interetnice.

Dezideratul acesta era valabil în Iowa, unde afro-americanii reprezentau mai puţin de trei la sută din populaţie. Campania noastră

nu a văzut asta ca pe un obstacol, ci ca pe o realitate. Coordonatorii noştri s-au lovit de comunităţi care au dovedit porniri rasiste, exprimate uneori foarte vocal chiar şi de potenţialii susţinători („Da, chiar mă gândesc să-l votez pe negrotei", era o frază des auzită). Din când în când, din păcate, ostilitatea mergea şi mai departe de o remarcă grosolană sau o uşă trântită în nas. Una dintre cele mai îndrăgite susţinătoare ale campaniei noastre şi-a găsit, în ajunul Crăciunului, curtea plină de pancarte cu OBAMA făcute bucăţi, şi casa vandalizată, acoperită de insulte rasiste scrise cu vopsea-spray. Obtuzitatea era la ordinea zilei, nu răutatea, iar delegaţii noştri din teren aveau de-a face cu tot felul de remarci, cunoscute de altfel de majoritatea negrilor care au trăit sau trăiesc în comunităţi majoritar albe, adică variaţiuni pe aceeaşi temă: „Nu-l văd chiar ca pe un negru... adică, mi se pare un tip aşa de inteligent".

În mare însă, mi se părea că alegătorii albi din Iowa nu erau cu nimic diferiţi de cei pe care îi „curtasem" cu câţiva ani în urmă în sudul statului Illinois – erau oameni prietenoşi, atenţi, deschişi candidaturii mele, preocupaţi mai mult de tinereţea şi de lipsa mea de experienţă, de planurile mele de a crea locuri de muncă şi de a pune capăt războiului din Irak, şi mai puţin de culoarea pielii mele sau de numele meu cu rezonanţe arabe. Şi, din punctul de vedere al consilierilor mei pe probleme politice, sarcina noastră era aceea de a păstra lucrurile între aceste limite. Nu evitam chestiunile rasiale. Pe website-ul meu îmi exprimasem fără echivoc poziţia în legătură cu subiecte sensibile, precum reforma din imigraţie şi drepturile civile. Nu m-am ferit niciodată să atac realităţile legate de evaluările pe criterii rasiale sau discriminarea la locul de muncă, chiar şi când vorbeam în faţa unei comunităţi de fermieri albi. În culisele campaniei, Plouffe şi Axe au ascultat îngrijorările lucrătorilor aparţinând diverselor minorităţi, fie că era vorba de o ajustare a unui spot pentru televiziune („Putem include măcar o persoană de culoare în afară de Barack?" a întrebat Valerie, timidă, la un moment dat), sau de un îndemn la o activitate mai susţinută şi recrutarea unui număr mai mare de lucrători vârstnici, negri sau latino-americani. Dar Plouffe, Axe şi Gibbs nu s-au ferit nici să tempereze tonul în situaţii care ar fi putut fi catalogate drept „nemulţumiri legate de rasă" şi au făcut eforturi ca în rândurile electoratului să nu se creeze fisuri de natură rasială. Totodată, au făcut tot posibilul ca eu să nu fiu perceput exclusiv ca un „candidat de culoare". Pentru ei, formula imediată pentru progres rasial era simplă – trebuia să câştigăm. Asta însemna să obţinem sprijin nu numai din partea studenţilor liberali albi, dar şi din partea alegătorilor pentru care prezenţa mea la Casa Albă presupunea un mare salt psihologic.

„Ascultă ce-ţi spun“, glumea Gibbs, „lasă ce ştie lumea despre tine, treaba e că au observat toţi că nu arăţi ca primii 43 de preşedinţi.“

Simţeam, în acelaşi timp, afecţiunea sinceră a afro-americanilor încă de când fusesem ales în Senat. Filialele locale ale NAACP luaseră legătura cu mine, invitându-mă la diverse ceremonii de decernare a unor premii. Fotografiile mele erau publicate periodic în paginile revistelor *Ebony* şi *Jet*. Toate femeile afro-americane de o anumită vârstă îmi spuneau că le reamintesc de fiii lor. Iar aprecierea faţă de Michelle atinsese un nou nivel. Datorită experienţei ei profesionale, a atitudinii de soră şi prietenă, a devotamentului ei de mamă intransigentă, părea să întruchipeze munca şi speranţele familiilor de culoare pentru copiii lor.

Chiar şi-aşa, atitudinea oamenilor de culoare faţă de candidatura mea era o chestiune complicată – uneori dominată de frică. Experienţa le spunea acestor oameni că era imposibil pentru unul de-ai lor să câştige o nominalizare din partea partidului, darămite să mai ajungă şi preşedinte al Statelor Unite. Mulţi vedeau realizările mele şi ale lui Michelle ca pe un soi de miracol şi orice aspiraţie dincolo de aceste limite părea o nebunie de calibrul zborului lui Icar.

„Omule, crede-mă că maică-mea îşi face griji pentru tine aşa cum îşi făcea înainte pentru mine“, mi-a spus Marty Nesbitt la scurt timp după ce mi-am anunţat candidatura.

Marty era un om de afaceri de succes, fost jucător de fotbal în echipa liceului; semăna cu Jackie Robinson în tinereţe şi era căsătorit cu o doctoriţă extraordinară cu care avea cinci copii. Marty era întruchiparea visului american. Fusese crescut doar de mamă, o asistentă medicală din Columbus, Ohio. Datorită unui program special, conceput pentru a ajuta copiii din rândurile minorităţilor să intre la liceu şi la facultate, Marty reuşise să-şi depăşească condiţia şi să părăsească vechiul lui cartier unde majoritatea negrilor nu puteau spera decât la un loc de muncă la o linie de asamblare. După absolvirea facultăţii, a decis să renunţe la slujba sigură pe care o avea la General Motors şi să investească în domeniul riscant al imobiliarelor, ceea ce a îngrijorat-o teribil pe mama lui, speriată că el ar putea pierde totul doar pentru că aspiră mult prea sus.

„A zis că-s nebun dacă renunţ la o slujbă sigură“, mi-a spus Marty. „Aşa că închipuie-ţi ce gândesc acum mama mea şi prietenele ei despre tine. Nu numai că e *candidat* la preşedinţie, dar e şi convins că *o să fie* preşedinte!“

Mentalitatea aceasta nu era specifică doar oamenilor simpli, muncitori. Mama lui Valerie – a cărei familie întruchipa elita profesională a negrilor din jurul anului 1945– era soţie de medic şi

pionieră a mişcării educaţionale pentru copii de la vârste cât mai fragede, cu toate acestea a fost sceptică la început în privinţa campaniei mele.

„Vrea doar să te protejeze", mi-a spus Valerie.

„Să mă protejeze de ce anume?"

„Să nu fii dezamăgit."

Am auzit asta de nenumărate ori, în special în primele luni de campanie, un soi de pesimism protector care exprima sentimentul comunităţii negre că Hillary era o alegere mai sigură. Cu sprijinul unor figuri recunoscute la nivel naţional ca Jesse Jackson Jr. (şi a unui Jesse Sr. cam ranchiunos), am reuşit să obţinem relativ devreme adeziuni din partea liderilor afro-americani, în special a celor tineri. Dar au fost destui cei care au preferat să aştepte şi să vadă unde mă poziţionam în sondaje. Au fost şi politicieni, oameni de afaceri şi pastori de culoare care au mers de la început pe mâna lui Hillary, fără să-mi dea şansa de a-mi spune punctul de vedere, şi asta poate dintr-un devotament real faţă de familia Clinton sau din dorinţa de a susţine un candidat favorit pe care îl cunoşteau deja.

„Ţara nu e pregătită pentru tine", mi-a spus un congresman, „şi familia Clinton are o memorie de elefant."

Au existat şi activişti sau intelectuali care m-au sprijinit, dar au privit campania mea în termeni exclusiv simbolici, asemenea celor din campaniile lui Shirley Chisholm, Jesse Jackson şi Al Sharpton. O platformă utilă de tranziţie care să îndemne profetic la lupta împotriva nedreptăţilor rasiale. Nu erau deloc convinşi de posibilitatea unei victorii, se aşteptau ca eu să adopt o poziţie intransigentă când era vorba de acţiuni ferme şi reparaţii cuvenite, şi erau mereu atenţi la orice semnal că aş fi putut irosi prea mult timp şi energie încercând să atrag de partea mea oameni albi, din clasa de mijloc.

„Să nu fiţi unul dintre aşa-numiţii lideri care cred că li se cuvin voturile negrilor", m-a sfătuit unul dintre susţinători. Eram receptiv la critică, mai ales când oamenii aveau dreptate. Mulţi politicieni democraţi au considerat voturile negrilor ca de la sine primite; în 1968, cel puţin, Richard Nixon a văzut în rasismul albilor cea mai sigură cale spre o victorie a republicanilor, aşa încât alegătorii negri n-au mai avut de ales. Nu numai democraţii gândeau aşa. Oricare dintre oficialii negri aleşi care se baza pe voturile albilor pentru a rămâne în funcţie era conştient de adevărul avertismentului cel puţin implicit exprimat de Axe, Plouffe şi Gibbs – prea mult accent pe drepturi civile, abuzuri ale poliţiei sau alte subiecte sensibile pentru populaţia de culoare risca să atragă suspiciune şi chiar reacţii negative din partea unui amplu segment al electoratului. Chiar dacă luai

atitudine, pentru a fi cu conştiinţa împăcată, exista un preţ de plătit – anume că negrii ar putea practica politica standard de interes special a fermierilor, a adepţilor portului de armă sau al altor grupuri etnice asumându-şi un mare risc.

Dar ăsta era unul din motivele pentru care candidam – acela de a ne elibera de constrângeri. De a reconfigura ceea ce era posibil. Nu voiam să fiu nici un etern îndatorat, aflat mereu la periferia puterii şi obligat să cer favoruri din partea binefăcătorilor liberali, dar nici un protestatar plin de furie virtuoasă, care aştepta ca America să-şi ispăşească vina. Ambele căi erau deja bătătorite, născute, la un nivel fundamental, din disperare.

Trebuia să câştig. Voiam să le dovedesc negrilor, albilor – americanilor de orice culoare – că puteam depăşi vechea mentalitate; că puteam aduna o majoritate muncitoare în jurul unui program progresist; că puteam situa chestiuni ca inegalitatea sau lipsa oportunităţilor educaţionale în centrul dezbaterii naţionale, pentru ca, mai apoi, să îndeplinim promisiunile făcute. Ştiam că pentru a obţine asta trebuia să vorbesc într-un limbaj accesibil tuturor americanilor şi să propun politici care să ajungă la inimile tuturor – şansa fiecărui copil la educaţie, îngrijire medicală de calitate pentru fiecare copil. Aveam nevoie de aliaţi în rândul populaţiei albe şi să îndrum efortul afro-americanilor ca parte a unei lupte mai ample pentru o societate dreaptă, cinstită şi generoasă.

Cunoşteam toate riscurile. Cunoşteam criticile care mi se aduceau, nu numai din partea adversarilor, dar şi din partea prietenilor. Ştiam că un accent pus pe programe universale însemna că oamenii care aveau mai multă nevoie de anumite avantaje aveau să fie cei din urmă care vor beneficia de acestea. Ştiam că a apela la interesele comune însemna să ignor efectele în creştere ale discriminării şi să le permit albilor să evite asumarea responsabilităţii pentru sclavie, pentru pachetul de legi Jim Crow în favoarea segregării şi pentru propriile manifestări rasiste. Ştiam că oamenii de culoare duceau o povară psihică pentru că se aştepta de la ei să îşi reprime furia justificată şi frustrarea în numele unui ideal mult prea îndepărtat.

Ceream foarte mult de la populaţia de culoare, un amestec de optimism şi de răbdare strategică. Pe măsură ce conduceam alegătorii şi propria campanie prin teritoriul acesta virgin, trebuia să-mi spun în permanenţă că acesta nu era doar un exerciţiu abstract. Datoria mea era faţă de comunităţi de oameni în carne şi oase, faţă de bărbaţi şi femei cu nevoi concrete şi o poveste anume – şi îl am în vedere inclusiv pe pastorul care părea să întruchipeze toate impulsurile contradictorii pe care încercam să le stăvilesc.

L-am cunoscut pe pastorul Jeremiah A. Wright pe vremea când lucram ca organizator de comunitate. Biserica lui, Trinity United Church of Christ, era una dintre cele mai mari din Chicago. Tatăl lui fusese pastor baptist, iar mama, administrator la o şcoală din Philadelphia. Crescuse încorsetat în tradiţia bisericii negre şi fusese educat în cele mai prestigioase – şi majoritar albe – şcoli din oraş. În loc să se dedice preoţiei, după terminarea facultăţii s-a înrolat în Corpul Puşcaşilor Marini din Forţele Navale ale Statelor Unite, s-a pregătit pentru profesia de specialist cardio-pulmonar şi a făcut parte din echipa medicală care l-a îngrijit pe Lyndon Johnson după operaţia pe care acesta a suferit-o în 1966. În 1967, s-a înscris la Universitatea Howard şi, ca mulţi alţi tineri de culoare din acea perioadă agitată, a îmbrăţişat retorica puternică a Puterii Negrilor, a devenit interesat de tot ceea ce însemna Africa şi de criticile celor de stânga la adresa ordinii sociale americane. Chiar înainte de a absolvi seminarul teologic şi-a însuşit teologia de eliberare a negrilor a lui James Cone – o ideologie creştină care afirma poziţia centrală a experienţei negrilor, datorată nu unei superiorităţi de rasă înnăscute, ci faptului că Dumnezeu, spune Cone, vede lumea prin ochii celor oprimaţi.

Faptul că părintele Wright a ajuns să păstorească un mare număr de enoriaşi albi este o dovadă a laturii lui practice; United Church of Christ încuraja acordarea de burse – pe care o predica aproape în fiecare duminică – şi avea totodată fondurile şi infrastructura necesare pentru ridicarea congregaţiei. Ceea ce fusese cândva o biserică frecventată de maximum 100 de persoane se transformase, sub oblăduirea lui, într-o congregaţie de 6 000 de suflete, un loc efervescent, plin de viaţă, care se îngrijea de comunitatea negrilor din Chicago: bancheri şi foşti delincvenţi, rochii viu colorate şi costume de la Brooks Brothers, un cor al cărui repertoriu se întindea de la gospel rock până la imnuri bisericeşti. Predicile lui erau presărate cu referiri la muzica pop, cu expresii din argou, cu glume şi o profunzime religioasă autentică, care provocau nu numai urale şi aplauze din partea enoriaşilor, dar i-au clădit şi reputaţia unuia dintre cei mai buni predicatori din ţară.

Uneori găseam predicile pastorului Wright un pic cam exagerate. În mijlocul unei explicaţii savante despre Evanghelia după Matei sau Luca, se trezea inserând câte o critică usturătoare la adresa războiului declarat de America drogurilor, la adresa militarismului american, a lăcomiei capitaliste sau a rigidităţii rasismului american, tirade inspirate, ce-i drept, de realitate, dar plasate în afara contextului. De multe ori, ceea ce spunea părea depăşit, ca şi cum ar fi vorbit în aula unei facultăţi la 1968, când el trebuia, de fapt, să păstorească o congregaţie prosperă din care făceau parte comandanţi de poliţie,

celebrităţi, afacerişti prosperi şi inspectorul-şef al Departamentului educaţiei din Chicago. Din când în când afirmaţiile lui erau de-a dreptul eronate, pentru că frizau teoriile conspiraţioniste vehiculate pe la emisiunile radio şi TV de la miezul nopţii sau pe la frizeriile de cartier. Era ca şi cum acest bărbat de culoare, erudit, de vârstă mijlocie, cu pielea deschisă, ar fi căutat cu tot dinadinsul să capete credibilitate printre mase, menţinându-se la un nivel „autentic". Sau poate că recunoştea atât în el însuşi, cât şi în enoriaşi, nevoia constantă de a se relaxa, de a-şi exprima liber furia acumulată după o viaţă de luptă, în detrimentul raţiunii şi al logicii.

Cunoşteam toate aceste lucruri. Şi cu toate acestea, în special în tinereţe, când încă îmi ordonam convingerile şi-mi căutam locul în comunitatea neagră din Chicago, calităţile pastorului Wright cântăreau infinit mai greu decât defectele sale, aşa cum admiraţia mea pentru congregaţie şi slujitorii ei era mai puternică decât scepticismul faţă de religie ca instituţie. Michelle şi cu mine am devenit membri ai congregaţiei, dar nu ne duceam în mod regulat la slujbă. Nici eu, nici Michelle nu crescuserăm în familii foarte evlavioase şi, dacă la început ne duceam o dată pe lună la biserică, cu timpul, vizitele noastre s-au rărit. Dar când ne duceam la slujbă, învăţam câte ceva din asta, iar după lansarea carierei mele politice l-am invitat pe pastorul Wright să binecuvânteze evenimentele-cheie.

Asta a fost intenţia mea şi în ziua în care mi-am anunţat candidatura. Pastorul Wright trebuia să conducă adunarea într-o rugăciune comună înainte ca eu să urc pe scenă. Dar cu o zi înainte de eveniment, pe drumul spre Springfield, am primit un telefon de la Axe care m-a întrebat dacă citisem un anume articol din noul număr al revistei *Rolling Stone*, care trata subiectul candidaturii mele. Reporterul participase de curând la o slujbă la Trinity şi asistase la predica entuziastă a pastorului Wright din care reţinuse câteva citate pentru articolul său.

„Se pare că ar fi spus... numai puţin, că-ţi citesc: «Credem în supremaţia rasei albe şi în inferioritatea rasei negre şi credem în asta mai mult decât în Dumnezeu»."

„Serios?"

„Cred că, dacă apare mâine pentru rugăciune, o să fie cap de afiş... cel puţin pentru Fox News."

În mare, articolul prezenta o imagine corectă a lui Jeremiah Wright şi a modului în care conducea biserica Trinity. Dar, cu toate că nu eram surprins de felul în care preotul meu puncta prăpastia dintre idealurile creştine declarate ale Americii şi istoria ei rasistă brutală, limbajul pe care acesta l-a folosit a fost mult mai provocator decât orice altă predică a lui.

În după-amiaza aceea i-am telefonat pastorului Wright şi l-am întrebat dacă putem sări peste rugăciunea publică şi dacă putem să ne rugăm doar noi trei, el, Michelle şi cu mine, în particular, înainte de discursul meu. Mi-am dat seama că s-a simţit jignit, dar, spre uşurarea întregii mele echipe, până la urmă a făcut ce l-am rugat.

Acest episod mi-a readus în minte toate îndoielile pe care le aveam în legătură cu candidatura mea pentru cea mai înaltă funcţie în stat. Una era să mă integrez, să învăţ cu timpul cum să mă învârt între cercurile de negri şi de albi, să acţionez ca o punte şi un interpret între familie, prieteni, cunoştinţe şi colegi, să creez conexiuni între diversele segmente ale unui univers din ce în ce mai extins, până în punctul în care să reuşesc să înţeleg ca pe un tot lumea bunicilor mei şi lumea unui om de talia pastorului Wright. Alta era să explic aceste conexiuni în faţa a milioane de străini. Să îmi închipui că o campanie prezidenţială, cu tot zgomotul, cacofonia şi concentrarea de informaţii ar fi putut vindeca rănile, teama şi suspiciunea provocate de-a lungul a patru secole. Realitatea relaţiilor dintre rase în America era una prea complicată ca să fie redusă la un simplu enunţ. Eu eram o fire prea complicată, contururile vieţii mele mult prea încâlcite şi străine americanului de rând, cum puteam oare să sper că voi reuşi?

Poate dacă articolul din *Rolling Stones* ar fi apărut mai devreme, aş fi avut o idee mai clară asupra problemelor care au urmat, poate chiar aş fi renunţat să candidez. Greu de spus... Ştiu numai că – ironic sau întâmplător – un alt pastor, bun prieten de-al reverendului Wright, dr. Otis Moss Jr. m-a ajutat să trec peste îndoieli.

Otis Moss era un veteran al mişcării pentru drepturile civile, bun prieten şi asociat al dr. King, pastorul uneia din cele mai mari biserici din Cleveland, Ohio, şi fost consilier al preşedintelui Jimmy Carter. Nu-l cunoşteam prea bine, dar după apariţia articolului m-a sunat într-o seară să-mi ofere sprijin. Aflase despre agitaţia stârnită de Jeremiah şi auzise voci din comunitatea de culoare care spuneau fie că nu sunt pregătit, fie că sunt prea radical, sau prea convenţional, sau că nu sunt îndeajuns de negru. Tot el mi-a spus şi că drumul va fi din ce în ce mai anevoios, dar să nu mă las descurajat.

„Fiecare generaţie este limitată de ceea ce cunoaşte“, mi-a spus pastorul Moss. „Aceia dintre noi care am participat la mişcare, uriaşi de talia lui Martin, locotenenţi şi soldaţi ca mine... noi suntem generaţia Moise. Am mărşăluit, ne-am implicat, am făcut închisoare, uneori în semn de sfidare faţă de bătrânii noştri, dar am construit, de fapt, pe fundaţia clădită de ei. Se poate spune că nu suntem cei care au fugit din Egipt. Dar traseul nostru a fost limitat. Tu, Barack, faci parte din generaţia lui Iosua. Tu şi alţii ca tine trebuie să aşterneţi calea pentru generaţia următoare. Oameni ca mine vă pot ajuta prin

experienţă şi înţelepciune. Poate voi puteţi învăţa din greşelile noastre. Dar, în ultimă instanţă, depinde de voi, şi cu ajutorul lui Dumnezeu, să construiţi pe fundaţia noastră şi să scoateţi poporul ăsta şi ţara asta la liman."

Este greu de descris impactul puternic pe care aceste cuvinte l-au avut asupra mea cu aproape un an înaintea victoriei noastre din Iowa. Cât de mult a însemnat pentru mine să aud aceste vorbe din gura unui om direct legat de sursa inspiraţiei mele, să aud că merita să încerc, că nu era doar un exerciţiu născut din orgoliu sau din ambiţie, ci o verigă a unui lanţ neîntrerupt de progrese. Altfel spus, faptul că anumiţi lideri de culoare nu s-au grăbit să sară în barca lui Hillary s-a datorat disponibilităţii dr. Moss şi a altor foşti colegi de-ai dr. King – pastorul C.T. Vivian din Atlanta, reverendul Joseph Lowery din Convenţia Liderilor Creştini din Sud – de a mă lua sub aripa lor şi de a garanta pentru mine într-un act de continuare a activităţii lor istorice.

Acest aspect a fost mai mult decât evident în martie 2007, când am participat la Marşul peste Podul Edmund Pettus din Selma, Alabama, organizat ca în fiecare an de congresmanul John Lewis. Îmi doream de mult să merg în pelerinaj la locul Duminicii Sângeroase, acolo unde, în 1965, a avut loc o adevărată luptă pentru drepturile civile. Atunci, America a înţeles care era adevărata miză. Dar vizita mea se anunţa a fi una complicată. Am fost anunţat că şi soţii Clinton vor fi acolo; iar înainte ca participanţii să se strângă pentru a traversa împreună podul, şi eu, şi Hillary urma să ţinem discursuri în două biserici diferite. Mai mult decât atât, gazda noastră, John Lewis, a lăsat să se înţeleagă că era tentat s-o sprijine pe Hillary. John îmi devenise prieten – se mândrea cu faptul că fusesem ales în Senat, văzând asta ca pe o moştenire din partea lui – şi ştiam prea bine că îşi făcea procese de conştiinţă din cauza alegerii. Mi-a explicat la telefon motivele lui, mi-a spus că îi cunoştea pe soţii Clinton de foarte multă vreme, că administraţia lui Bill sprijinise multe proiecte legislative de-ale lui, aşa că am preferat să nu insist. Mi-am închipuit presiunea pe care o simţea acest bărbat blând şi generos şi mi-am dat seama că un apel fără echivoc la solidaritate de rasă ar fi trecut drept ipocrizie într-un moment în care îi rugam pe alegătorii albi să îmi aprecieze meritele.

Comemorarea de la Selma ar fi putut să se transforme într-un spectacol politic jenant, dar când am ajuns m-am simţit imediat în largul meu. Poate pentru că eram într-un loc care jucase un rol foarte important în imaginaţia mea şi în traiectoria mea în viaţă. Poate a avut o contribuţie şi reacţia oamenilor obişnuiţi care se adunaseră să marcheze momentul şi care mi-au strâns mâna, m-au îmbrăţişat, unii dintre ei purtând în piept insigne cu chipul lui Hillary, dar care erau

bucuroşi să mă vadă acolo. Când am intrat în Biserica Episcopală Metodistă Africană Brown Chapel, ca să asistăm la slujbă, am aflat că pastorul Lowery ceruse să spună câteva cuvinte înaintea mea. Era trecut bine de 80 de ani, dar nu-şi pierduse nici umorul, nici charisma.

„Daţi-mi voie să spun", a început el, „că se întâmplă nişte lucruri extraordinare. Oamenii spun că nu-i aşa, dar cine ştie? Cine ştie?"

„Începeţi predica, părinte", a strigat cineva din public.

„Am fost de curând la doctor şi mi-a spus că am colesterolul mărit. Dar pe urmă mi-a explicat că există două tipuri de colesterol. Unul rău şi unul bun. E bine să ai colesterol bun. Şi m-am gândit că sunt multe lucruri pe lume cum e colesterolul. Adică, atunci când am început mişcarea noastră, mulţi oameni au crezut că *noi* suntem nebuni. Nu-i aşa, C.T.?" Pastorul Lowery a încuviinţat din cap în direcţia reverendului Vivian, care stătea pe un scaun, pe scenă. „Că mai avem aici un *negrotei* ţicnit... care o să vă spună că toată lumea care a participat la mişcare era un pic sărită..."

Lumea a început să râdă în hohote.

„Dar, la fel ca în cazul colesterolului", a continuat el, „există nebuni *de treabă* şi nebuni *mai puţin buni*, înţelegeţi? Harriet Tubman[13] şi al ei Traseu Secret, de exemplu, aia a fost nebună de legat! Şi Pavel, care i-a ţinut o predică lui Agripa, şi Agripa a spus «Pavel, eşti nebun»... dar era o nebunie *frumoasă*."

Lumea a început să aplaude şi să ovaţioneze spre încheierea predicii.

„Iar eu vă spun astăzi că avem nevoie de mai mulţi nebuni *frumoşi* în ţara asta... Nu ştii ce se poate întâmpla când convingi nebunii frumoşi să se ducă la vot!"

Enoriaşii s-au ridicat în picioare, iar pastorii care stăteau lângă mine pe scenă m-au bătut prietenește pe spate, râzând bucuroşi. Până când mi-a venit rândul să vorbesc, preluând cuvintele reverendului Moss ca punct de pornire – despre moştenirea generaţiei Moise, despre cum aceasta mi-a influenţat viaţa, despre responsabilităţile generaţiei Iosua de a face următorii paşi spre dreptate, în America şi în lume, nu numai pentru negri, dar pentru toţi cei izgoniţi – biserica era deja însufleţită.

După terminarea slujbei, în faţa bisericii l-am văzut pe un alt coleg al dr. King, pastorul Fred Shuttlesworth, care tocmai trecuse printr-un tratament pentru o tumoră pe creier. Era plăpând, nevoit să se deplaseze într-un scaun cu rotile, dar mi-a făcut semn să mă apropii şi, în timp ce participanţii la marş se pregăteau, m-am oferit să-l conduc peste pod.

„Mi-ar plăcea", mi-a spus pastorul Shuttlesworth.

Așa că am pornit în dimineața aceea senină și am traversat podul ridicat peste un râu tulbure, iar vocile oamenilor se auzeau ici și colo, unite în cântec sau rugăciune. Pas cu pas, am încercat să-mi imaginez cum se vor fi simțit acești oameni, bărbați și femei, cu 40 de ani în urmă, când inimile lor tinere băteau cu furie în fața trupelor de poliție călare. Mi-am dat seama că povara mea era infinit mai ușoară, prin comparație. Faptul că erau încă angrenați în această luptă și că, în pofida tuturor eșecurilor și a suferințelor, nu s-au lăsat pradă înverșunării era dovada că nu aveam voie să mă simt obosit. Mi s-a reconfirmat convingerea că mă aflam în locul potrivit și că făceam ceea ce trebuia făcut; că reverendul Lowery avea dreptate când spunea că în aer plutea un fel de „nebunie frumoasă".

Zece luni mai târziu, când campania s-a mutat în Carolina de Sud în a doua și a treia săptămâna din ianuarie, am știut că încrederea ne va fi încă o dată pusă la încercare. Aveam mare nevoie de o victorie. Pe hârtie, statistica era îmbucurătoare: afro-americanii reprezentau un procent mare între alegătorii democrați prezenți la alegerile primare și aveam, de partea noastră, un mare număr de politicieni veterani și de activiști tineri, albi și negri. Dar sondajele indicau o stagnare a spijinului din partea alegătorilor albi, iar noi nu știam care va fi prezența afro-americanilor la vot. Speram să obținem o victorie înainte de Super Tuesday, victorie care să nu fie strict legată de elementul rasial. Spre deosebire de Iowa, unde s-au conturat posibilitățile unui mod ceva mai idealist de a face politică, campania din Carolina de Sud a luat o cu totul altă turnură, s-a transformat într-o confruntare de modă veche, într-un decor mustind de mărturiile unei istorii rasiste dureroase și sângeroase. Pe de-o parte, acesta era rezultatul unei curse foarte strânse, a escaladării tensiunilor și a faptului că echipa Clinton părea să creadă că o campanie denigratoare ar fi funcționat în avantajul propriu. Atacurile lor, pe posturile de televiziune și prin intermediul reprezentanților, au căpătat un ton extrem de agresiv. Alegătorii din toată țara au devenit mult mai atenți, iar noi ne-am dat seama și mai acut cât de mare era miza. Dezbaterea din săptămâna respectivă s-a transformat într-un adevărat măcel între mine și Hillary, iar John Edwards (a cărui campanie era deja compromisă, fapt ce l-a determinat să se retragă din cursă în scurt timp) a asistat ca un simplu spectator la felul în care și eu și Hillary luptam ca niște gladiatori în arenă.

Imediat după aceea, Hillary a părăsit statul și și-a continuat campania, dar tonul agresiv nu a dispărut, iar frâiele au fost preluate de omniprezentul și bătăiosul William Jefferson Clinton.

Am înțeles foarte bine poziția în care se afla Bill: nu numai că soția lui era permanent atacată și pusă sub lupă, dar promisiunea mea de a

schimba starea de fapt de la Washington şi de a elimina blocajele partizane a fost probabil percepută de el ca un atac la propria moştenire. Mai mult ca sigur, i-am întărit această percepţie când, într-un interviu pe care l-am acordat în Nevada, am spus că îl admir foarte mult pe Clinton, dar nu consider că a influenţat politica la nivelul l-a care a făcut-o Ronald Reagan în anii 1980, care repoziţionase relaţia cetăţenilor cu guvernul potrivit principiilor conservatoare. După toată împotrivirea şi după toate atacurile veninoase cu care Bill Clinton s-a confruntat pe perioada întregului său mandat, nimeni nu-l putea condamna că încerca să mai tempereze din entuziasmul unui novice ca mine.

Era clar că revenirea în arena politică a fost savurată din plin de Clinton. Această personalitate impresionantă a străbătut ţara în lung şi-n lat şi a venit cu observaţii pertinente, atrăgându-şi totodată simpatia prin atitudinea lui relaxată. Atacurile lui la adresa mea s-au păstrat, în mare, în limite decente, a atras atenţia asupra aceloraşi aspecte pe care le-aş fi remarcat şi eu în locul lui – anume că îmi lipsea experienţa şi, chiar dacă aş fi ajuns preşedinte, republicanii aveau să mă mănânce de viu.

Totuşi, dincolo de toate acestea se ridica problema politicii de rasă, un teren pe care Clinton îl acoperise cu abilitate în trecut şi care se dovedea destul de alunecos în situaţia în care contracandidatul era un politician credibil de culoare. Înainte de alegerile primare din New Hampshire a sugerat că unele dintre aprecierile mele referitoare la Războiul din Irak erau de domeniul „basmelor", dar publicul de culoare a înţeles că perspectiva ca eu să ajung preşedinte era doar o poveste de adormit copiii, ceea ce l-a determinat pe Jim Clyburn, organizatorul parlamentar al majorităţii – şi cel mai influent politician de culoare din Carolina de Sud, neutru până în acel moment – să-l combată public. Când Clinton le-a spus alegătorilor că Hillary „îi înţelege" în feluri în care adversarii ei nu o pot face, Gibbs – el însuşi nativ din Sud – a detectat ecouri ale strategului republican Lee Atwater şi semnale subliminale[14] şi le-a trimis fără ezitare unora dintre susţinătorii noştri să spună nu.

Privind în urmă, nu ştiu dacă a fost corect; Bill Clinton cu siguranţă nu a crezut asta. Dar în Carolina de Sud era greu să faci deosebirea între ceea ce era real şi ce simţeau oamenii. Toţi locuitorii, indiferent de culoarea pielii, m-au primit cu aceeaşi căldură şi ospitalitate. În Charleston am găsit acel vestit nou suflu al Sudului american – cosmopolit, eclectic, cu un comerţ înfloritor. În plus, ca locuitor al oraşului Chicago, chiar nu aveam nevoie să mi se amintească că scindarea pe considerente rasiste nu era specifică doar Sudului.

Cu toate acestea, pe parcursul turneului meu din Carolina de Sud,

atitudinea rasistă a devenit mai vădită, mai explicită – uneori de-a dreptul ostentativă. Cum altfel aş fi putut interpreta atitudinea unei femei albe, îmbrăcate elegant, care a refuzat să-mi strângă mâna la o cină la care fusesem invitat? Cum altfel să cataloghez motivele celor care veneau cu pancarte la evenimentele noastre de campanie, fluturând steagul Confederaţiei şi sloganuri ale Asociaţiei Naţionale a Producătorilor de Arme care susţineau dreptul statelor de a legifera în această problemă şi urlau spre mine să plec acasă?

Relicvele epocii sclaviei şi a segregării nu erau prezente numai în sloganuri şi statui ale eroilor confederaţi. La propunerea congresmanului Clyburn am vizitat liceul J.V. Martin Junior, o şcoală de stat frecventată în majoritate de elevi de culoare din orăşelul de provincie Dillon, în nord-estul statului. O parte a clădirii fusese ridicată în 1896, adică la numai 30 de ani după Războiul Civil. E posibil să se fi făcut reparaţii de-a lungul timpului, dar la prima vedere nu ai fi zis asta. Pereţii stăteau să cadă. Instalaţiile sanitare erau stricate. Ferestrele, crăpate. Holurile, pline de umezeală şi întunecoase. La subsol, un cazan cu cărbuni, încă funcţional. După ce am părăsit clădirea liceului, am oscilat între pesimism şi o motivaţie proaspăt descoperită – oare ce înţeleseră generaţii întregi de băieţi şi de fete care veneau zilnic la cursuri într-o astfel de şcoală, în afară de faptul că pentru cei de la putere ei nu contau, că oricare ar fi fost „visul american", acela era inaccesibil pentru ei?

Situaţii ca aceasta m-au ajutat să înţeleg efectele obositoare ale discriminării care dura de secole, blazarea cu care mulţi negri din Carolina de Sud au perceput campania noastră. Am început să înţeleg adevărata natură a concurenţei de care mă izbeam. Nu candidam împotriva lui Hillary Clinton sau a lui John Edwards, nici măcar împotriva republicanilor, ci împotriva poverii implacabile a trecutului şi a inerţiei, a fatalismului şi a fricii generate de acesta.

Predicatorii şi formatorii de opinie de culoare care erau obişnuiţi să fie plătiţi pentru a recruta cât mai mulţi alegători s-au plâns că am preferat să angajăm voluntari din rândul maselor. Pentru ei, politica nu era o chestiune de principiu, ci o propunere de afacere, căci aşa se petrecuseră lucrurile până atunci. În timpul campaniei, Michelle – al cărei stră-stră-străbunic se născuse într-o familie de sclavi de pe o plantaţie de orez din Carolina de Sud – a auzit femei de culoare, altfel bine intenţionate, spunând că era mai bine să pierzi în alegeri decât să-ţi pierzi bărbatul, cu referire clară la faptul că dacă aş fi fost ales preşedinte, aş fi fost cu siguranţă asasinat. Oamenii păreau să ne transmită că speranţa şi schimbarea erau un lux, o marfă exotică care avea să se ofilească rapid în arşiţa Sudului.

Pe 25 ianuarie, în ajunul alegerilor primare, postul NBC a dat publicităţii un sondaj care arăta că sprijinul meu din partea cetăţenilor din Carolina de Sud scăzuse la numai zece la sută. O situaţie previzibilă, conform analiştilor politici; nici măcar prezenţa masivă la vot a afro-americanilor nu ar fi putut zdruncina rezistenţa adânc înrădăcinată a albilor faţă de un candidat de culoare, darămite faţă de unul care se numeşte Barack Hussein Obama.

Axelrod, pesimistul de serviciu, mi-a spus acest lucru, în timp ce citea diverse informaţii pe telefonul său mobil. A adăugat, şi mai descurajant, că, dacă pierdeam în Carolina de Sud, campania noastră era ca şi terminată. A mers şi mai departe adăugând că şi în cazul unei victorii chinuite, numărul mic al votanţilor albi va face presa şi campania Clinton să pună la îndoială succesul meu şi şansele de câştig în alegerile generale.

Toată echipa era ca pe ace în ziua alegerilor primare, toţi conştienţi de importanţa mizei. La lăsarea serii, când au început să se comunice rezultatele parţiale, aşteptările noastre au fost răsplătite cu asupra de măsură. Am învins-o pe Hillary cu o marjă de doi la unu, obţinând aproape 80% din voturile populaţiei de culoare şi 24% din voturile populaţiei albe. Zece la sută dintre alegătorii albi au fost oameni sub 40 de ani. Date fiind confruntarea prin care trecusem şi atacurile la adresa mea de când câştigasem în Iowa, eram de-a dreptul fericit.

Când am păşit pe scenă în faţa publicului din Columbia pentru un discurs am simţit vibraţiile picioarelor care loveau podeaua în acelaşi ritm şi al aplauzelor frenetice. Se adunaseră acolo câteva mii de persoane, dar, din cauza reflectoarelor, nu puteam vedea decât primele rânduri: majoritatea studenţi, albi şi negri, unii dintre ei ţinându-se de braţ sau de umeri, cu chipurile strălucind de bucurie şi motivaţie.

„Rasa nu contează!“ strigau ei. „Rasa nu contează! Rasa nu contează!“

Am observat în mulţime câţiva coordonatori şi voluntari tineri din echipa noastră. Încă o dată îşi făcuseră datoria, în ciuda celor care doriseră să-i descurajeze. Meritau să fie în centrul atenţiei, să trăiască un moment de maximă euforie, mi-am spus. Tocmai de aceea, după ce am reuşit să potolesc mulţimea şi m-am pregătit să-mi încep discursul, nu m-a lăsat inima să-i corectez pe acei „corişti“ bine intenţionaţi şi să le reamintesc că, în 2008, culoarea pielii conta încă foarte mult, dacă era să ne luăm după steagul confederat care mai flutura încă în faţa Capitoliului, împreună cu tot ceea ce simboliza el, chiar dacă dorinţa noastră fierbinte era să credem altceva.

Capitolul 7

După ce am lăsat Carolina de Sud în urma noastră, situaţia a început să se îmbunătăţească din nou. Caroline Kennedy şi-a anunţat sprijinul pentru candidatura mea într-un editorial publicat pe 27 ianuarie în *New York Times*, sugerând cu generozitate că, datorită campaniei noastre, înţelesese pentru prima oară cum reuşise tatăl ei să inspire atâţia tineri americani. Unchiul ei, Ted Kennedy, i-a urmat exemplul imediat şi mi s-a alăturat la un miting cu mii de studenţi de la American University. Teddy realmente a electrizat publicul, afişând acelaşi farmec atât de specific familiei sale şi desfiinţând retorica lipsei de experienţă folosită demult împotriva fratelui său şi îndreptată acum asupra mea. Axe a numit acest moment o predare simbolică a ştafetei şi era lesne de înţeles de ce. Era ca şi cum Teddy recunoscuse în campania noastră o nuanţă familiară, ca şi cum încerca să se întoarcă în timp, înainte de asasinarea fraţilor lui, de Războiul din Vietnam, de represaliile albilor, de proteste, Watergate şi închiderea anumitor fabrici, înainte de Altamont şi SIDA, pe vremea liberalismului optimist şi voluntar – aceeaşi atitudine care conturase sensibilităţile mamei mele, sensibilităţi pe care mi le insuflase şi mie.

Sprijinul familiei Kennedy a conferit campaniei noastre o nuanţă aproape lirică şi ne-a ajutat să ne pregătim pentru Super Tuesday, din 5 februarie, când peste jumătate din delegaţii din întreaga ţară urmau să fie desemnaţi într-o singură zi. Am ştiut dintotdeauna că Super Tuesday avea să fie o enormă piatră de încercare. Chiar şi după victoria noastră din Iowa şi Carolina de Sud, Hillary era încă mult mai bine cunoscută de public, iar campania unu-la-unu pe care o desfăşurasem în statele care votează primele nu mai era posibilă în locuri mult mai mari, mult mai dens populate, aşa cum erau California şi New York.

Totuşi, ne puteam lăuda cu susţinătorii noştri mereu mai numeroşi în rândul maselor. Cu ajutorul delegatului nostru, Jeff Berman, şi al directorului activităţilor din teren, Jon Carson, un tip tenace, Plouffe a conceput o strategie pe care trebuia s-o punem în practică cu aceeaşi putere de concentrare dovedită în Iowa. În loc să încercăm să câştigăm alegerile primare din statele mari, am cheltuit sume astronomice pe apariţii TV menite să ne reducă pagubele în statele respective şi am alocat mai mult timp eforturilor care vizau statele unde se organizaseră adunări electorale – multe dintre acestea fiind mici, cu populaţie preponderent rurală şi în majoritate albă – adică acolo unde entuziasmul susţinătorilor noştri putea atrage un număr relativ mare de voturi şi unde răsturnările de situaţie puteau aduce victoria. Asta a însemnat o mare concentrare de forţe.

Aceasta a fost situaţia în Idaho. Am considerat că nu are rost să trimitem personal angajat într-un stat mic şi cu solide vederi

republicane, în schimb am desemnat un grup de voluntari să militeze pentru Obama. Aceşti voluntari îşi petrecuseră ultimul an apelând la instrumente specifice reţelelor de socializare, de tipul MySpace şi Meetup, pentru a construi o adevărată comunitate, studiind poziţia mea asupra anumitor chestiuni, creând pagini personale pentru strângeri de fonduri, organizând evenimente şi acoperind strategic tot statul. Mărturisesc că am avut oarecare reţineri când Plouffe m-a anunţat că trebuia să mă duc în Boise în loc să petrec încă o zi în California – unde câştigam rapid teren. Dar o arenă din Boise plină cu 14 000 de cetăţeni ai statului Idaho mi-a alungat imediat scepticismul. Am câştigat atât de detaşat în Idaho, încât am obţinut acolo mai mulţi delegaţi decât obţinuse Hillary prin victoria în New Jersey, un stat cu o populaţie de cinci ori mai numeroasă.

Acesta a devenit modelul de lucru. Am câştigat 13 din 22 de confruntări din Super Tuesday şi, în timp ce Hillary a câştigat în New York şi California cu doar câteva procente în plus, am obţinut cu 13 delegaţi mai mult decât a obţinut ea.

Oamenii foarte tineri din echipa mea ne-au ajutat să adoptăm şi să perfecţionăm reţelele digitale concepute de campania lui Howard Dean cu patru ani în urmă. Statutul nostru de „novici" ne-a obligat, încă o dată, să ne punem toată încrederea în energia şi creativitatea voluntarilor care luaseră legătura cu noi online şi s-au folosit de reţeaua noastră pentru a-şi lansa propriile operaţiuni la nivel local. Ceea ce nu apreciam încă la justa valoare era nestatornicia acestei tehnologii, rapiditatea cu care urma să fie folosită pentru a servi unor scopuri comerciale şi manevrată în interesul puterilor deja cantonate, faptul că putea fi folosită cu uşurinţă pentru a distrage atenţia oamenilor sau pentru a-i dezbina, nicidecum pentru a-i uni, dar mai ales faptul că, într-o bună zi, tocmai acele unelte care m-au ajutat să ajung la Casa Albă aveau să fie folosite împotriva a tot ceea ce reprezentam eu.

Urma să am aceste revelaţii mai târziu. După Super Tuesday, nimic nu mi-a mai stat în cale, câştigând 11 scrutinuri locale şi adunări electorale în interval de două săptămâni, cu o marjă de 36%. Era un avans considerabil, aproape ireal; atât eu, cât şi echipa mea am făcut tot posibilul să nu ne lăsăm luaţi de val – „Nu uitaţi ce s-a întâmplat în New Hampshire!" era laitmotivul nostru – şi să înţelegem că lupta era încă foarte strânsă şi că erau destui aceia care îşi doreau să pierdem.

În *The Souls of Black Folk* (*Sufletele oamenilor negri*), sociologul W.E.B. Du Bois descrie „dubla conştiinţă" a afro-americanilor la începutul secolului XX. Deşi născuţi şi crescuţi pe pământ american, influenţaţi de instituţiile acestei naţiuni şi de crezul acesteia, şi în pofida faptului că truda şi sufletul negrilor au contribuit substanţial la

dezvoltarea economică şi culturală a acestei ţări, în pofida tuturor acestor realităţi, scrie Du Bois, afro-americanii au rămas mereu „ceilalţi", mereu pe dinafară, definiţi nu de ceea ce sunt, ci de ceea ce nu vor putea fi niciodată.

În tinereţe am învăţat foarte multe din scrierile lui Du Bois. Dar, fie din pricina originilor mele speciale şi a educaţiei primite, fie din cauza perioadei în care m-am maturizat, nu simţeam noţiunea de „dublă conştiinţă" ca pe ceva imediat. Mă luptasem destul cu statutul meu de „corcitură" şi cu realităţile discriminării rasiale. Dar absolut niciodată nu m-am îndoit – şi nici nu i-am determinat pe alţii s-o facă – de „caracterul meu esenţialmente american". Dar e tot atât de adevărat că nici nu mai candidasem până atunci la preşedinţie.

Chiar şi înainte de a-mi anunţa oficial intrarea în cursă, Gibbs şi echipa mea de comunicare au dezminţit zvonurile care începuseră să fie preluate din emisiunile radio conservatoare sau paginile de internet obscure pe site-ul Drudge Report sau Fox News. Umbla vorba că aş fi fost crescut într-o medresă din Indonezia, iar ştirea a stârnit îndeajuns de mult interes încât CNN să trimită un reporter la vechea mea şcoală primară din Jakarta, unde n-a găsit decât nişte puşti îmbrăcaţi în uniforme de tip occidental care ascultau muzica celor de la New Kids on the Block pe iPod-urile lor. S-a spus chiar că nu sunt cetăţean american (ştirea a fost ilustrată cu o fotografie de-a mea în port tradiţional african la nunta fratelui meu vitreg din Kenya). Cu cât campania înainta, cu atât mai ridicole erau ştirile false despre mine, care n-aveau nimic de-a face cu naţionalitatea mea, ci cu „bizareria" sau ciudăţenia de o natură ceva mai domestică şi mai întunecată – anume faptul că făcusem trafic de droguri, prostituţie homosexuală, că aveam legături marxiste şi nenumăraţi copii în afara căsătoriei.

Era greu să iei aşa ceva în serios şi iniţial, cel puţin, nu multă lume a acordat credit unor astfel de ştiri – în 2008, internetul era încă prea lent, prea pestriţ şi prea puţin conectat la principalele agenţii de ştiri pentru a putea să influenţeze direct alegătorii. Dar au existat modalităţi indirecte şi aparent elegante prin care înclinaţiile mele au fost puse sub semnul întrebării.

De exemplu, după atentatele din 11 septembrie, căpătasem obiceiul de a purta o insignă cu steagul american la butonieră, într-un gest de solidaritate naţională în faţa unei tragedii de proporţii. Mai târziu, pe măsură ce dezbaterea privind războiul administraţiei Bush împotriva terorismului şi Războiul din Irak şi-a mai pierdut din intensitate, când am văzut atacurile politice la adresa lui John Kerry şi cum era pus la îndoială patriotismul celor care se opuneau Războiului din Irak de către oameni de genul lui Karl Rove, când am urmărit cum colegii mei din Senat, şi ei purtători ai aceleiaşi insigne, votau tăierea bugetului

pentru programele destinate veteranilor de război, am ales să nu mai port insigna. Gestul meu era ceva mai mult decât un act de protest, era o atenționare asupra faptului că esența patriotismului era mai importantă decât orice simbol. Nimeni nu a remarcat asta, mai cu seamă că majoritatea colegilor mei senatori – inclusiv fostul prizonier de război John McCain – apăreau de multe ori fără steguleţul prins la butonieră.

În octombrie fusesem întrebat de un reporter din Iowa de ce nu purtam insigna cu drapelul american şi am spus adevărul, adăugând faptul că nu cred că prezența sau absența unui obiect pe care îl poți cumpăra în orice magazin de suvenire era barometrul iubirii de patrie. La scurt timp după aceea, „comentacii“ de serviciu au început să bată monedă pe presupusul motiv din spatele absenței insignei de la butonieră – Obama urăşte steagul american. Obama nu are nici un pic de respect față de soldații noştri. Chiar şi după câteva luni, subiectul a continuat să atragă atenția, lucru care m-a scos din sărite. Aş fi dorit să-i întreb de ce numai când era vorba de mine purtarea unei insigne atrăgea atât de multe controverse, dar nu şi când era vorba de alți candidați la preşedinție. Deloc surprinzător, Gibbs m-a sfătuit să evit orice fel de comentariu public legat de acest subiect.

„De ce să le dai satisfacție?“ mi-a spus el. „Doar e clar că vei câştiga.“

Nimic de zis. Dar am fost mai greu de convins să tac şi când aceleaşi comentarii au apărut la adresa soției mele.

Încă din Iowa, Michelle a strălucit în turneele electorale. Pentru că fetele mergeau la şcoală, aparițiile ei s-au rezumat la câteva curse mai strânse şi mă însoțea numai în weekenduri, dar oriunde apărea era amuzantă, captivantă, profundă şi sinceră. Le-a vorbit oamenilor despre ce însemna să găseşti un echilibru între educația copiilor şi îndatoririle de la serviciu şi de acasă. A descris valorile care-i fuseseră insuflate de mic copil, a vorbit despre faptul că tatăl ei nu lipsise niciodată de la serviciu în ciuda faptului că suferea de scleroză în plăci, despre cât de importantă fusese educația pentru mama ei, despre lipsurile materiale şi prezența constantă a afecțiunii în familia ei. Era ca o poveste inspirată de filmul *Leave It to Beaver* (*Lăsați totul în seama lui Beaver*). Socrii mei erau întruchiparea gusturilor şi aspirațiilor profund americane. Nu cunoşteam pe nimeni mai modern decât Michelle, care prefera oricând un burger cu cartofi prăjiți şi savura după-amiezele de sâmbătă petrecute la mall.

Cu toate acestea, potrivit unor comentatori, Michelle era... diferită şi nu avea stofă de Primă Doamnă. Părea veşnic „furioasă“, spuneau ei. Un segment din programul de ştiri Fox News a descris-o prin

sintagma „mama copiilor lui Obama". Şi nu mă refer aici doar la presa conservatoare. Jurnalista Maureen Dowd de la *New York Times* a scris un articol prin care sugera că atunci când vorbea despre mine, în adresările ei, Michelle mă descria ca pe un tătic neîndemânatic care lăsa pâinea să se mucegăiască în bucătărie şi-şi arunca hainele murdare peste tot (cu scopul de a-şi amuza publicul), însă asta nu mă punea deloc într-o lumină mai umană, ci nu făcea decât să mă „emasculeze", afectându-mi şansele la preşedinţie.

Astfel de comentarii nu apăreau prea des, iar unii membri din echipa mea le considerau doar lucruri care făceau parte din repertoriul urât al campaniilor. Michelle însă nu era de aceeaşi părere. Ea a înţeles că în afară de această cămaşă de forţă impusă nevestelor de politicieni (mereu îndatoritoare şi iubitoare, fermecătoare, dar nu încăpăţânate), aceeaşi cămaşă pe care Hillary o respinsese şi ca atare încă plătea scump pentru asta, mai existau unele stereotipuri legate de femeile de culoare, clişee conform cărora fetiţele de culoare deveneau un adevărat coşmar din clipa în care vedeau o păpuşă Barbie sau erau în stare să-şi toarne singure sirop pe clătite. Se spunea despre ele că nu se apropiau nici pe departe de standardele de frumuseţe recunoscute pentru că aveau posteriorul prea mare şi părul prea sârmos, că erau prea gălăgioase sau prea temperamentale şi autoritare cu bărbaţii lor – că erau prea masculine, fără ca asta să însemne neapărat un atac la bărbăţia partenerilor lor.

Michelle avusese de-a face toată viaţa cu această povară psihică şi căutase mereu să fie pedantă, să-şi păstreze autocontrolul şi să controleze în acelaşi timp mediul în care se învârtea, pregătindu-se temeinic pentru orice situaţie şi refuzând să fie catalogată drept ceea ce nu era. Cu atât mai remarcabil a fost, deci, faptul că e un om stăpân pe sine, elegant şi demn, la fel ca multe alte femei de culoare care s-au confruntat cu mesaje negative.

Sigur că în timpul campaniei prezidenţiale era normal să mai scapi din când în când frâiele. În cazul lui Michelle acest lucru s-a întâmplat chiar înaintea alegerilor primare din Wisconsin când, în timpul unui discurs în care a spus cât de copleşită era de numărul celor însufleţiţi de campania noastră, a afirmat că era „pentru prima oară în existenţa mea de adult când sunt cu adevărat mândră de ţara mea... pentru că oamenii simt categoric nevoia de o schimbare".

Era genul de gafă clasică – genul de afirmaţie care, deşi aplaudată, lăsa loc de interpretare şi putea fi folosită drept armă de presa conservatoare – o afirmaţie scoasă din context, pe care o făcuse de nenumărate ori înainte în discursurile ei, în care arătase cât e de mândră de direcţia în care se îndrepta ţara noastră şi de cifrele încurajatoare privind implicarea politică. De vină eram noi, echipa

mea şi cu mine; o lăsaserăm pe Michelle să apară în faţa alegătorilor fără a-i pregăti discursul, fără ajutorul consilierilor de care eu beneficiam în permanenţă, fără infrastructura care m-a ajutat să mă menţin organizat şi succint. Era ca şi cum am fi trimis un civil în mijlocul unui schimb de focuri fără vestă antiglonţ.

Nu a contat. Reporterii s-au năpustit asupra ei, speculând pe seama consecinţelor pe care discursul ei le va avea asupra campaniei mele şi asupra revelaţiilor legate de adevăratele sentimente nutrite de cuplul Obama. Am înţeles că asta făcea parte dintr-o campanie mai vastă şi mai urâtă, un portret negativ construit deliberat şi meticulos pe baza unor stereotipuri, generat de teamă şi menit să alimenteze o stare de tensiune generală născută din ideea că un om de culoare ar putea să pună ţara la cale cu familia lui, tocmai de la Casa Albă.

Eram mai puţin preocupat de ce însemnau toate acestea pentru campanie, pe mine mă afecta faptul că Michelle suferea, că această femeie puternică, inteligentă şi frumoasă care era soţia mea începuse să se îndoiască de propriile calităţi. După gafa din Wisconsin mi-a reamintit că nu dorise niciodată să fie în atenţia publicului şi mi-a spus că, dacă prezenţa ei în turneul electoral făcea mai mult rău decât bine, prefera să rămână acasă. I-am promis că îi vom acorda mai mult sprijin şi am insistat pe faptul că ea era mult mai convingătoare decât aş fi putut fi eu vreodată. Dar cuvintele mele nu au făcut-o să se simtă mai bine.

Campania noastră a continuat să crească, cu tot acest carusel emoţional. Până la momentul Super Tuesday, organizaţia noastră crescuse ca ciupercile după ploaie, de la o întreprindere modestă la o operaţiune mult mai stabilă şi mai bine finanţată. Camerele de hotel au devenit mai spaţioase, mijloacele de călătorie mai confortabile. Iniţial am zburat cu companii de linie, pentru ca apoi să avem parte şi de zboruri charter nu întotdeauna inspirat alese. Unul dintre piloţi a aterizat în alt oraş decât cel în care voiam să ajungem, şi nu o dată, ci de două ori. Un altul a încercat să pornească bateria avionului cu un cablu conectat la o priză standard din sala de aşteptare a aeroportului. (M-am simţit uşurat când experimentul a eşuat, cu toate că asta a însemnat să mai aşteptăm încă două ore livrarea unui alt acumulator dintr-un oraş învecinat, cu ajutorul unei remorci.) Acum puteam în sfârşit să închiriem un avion, cu propriul însoţitor de bord, mese asigurate şi scaune reglabile.

Noile împrejurări au atras de la sine alte reguli, norme de protocol, proceduri şi o altă ierarhie. Aveam o echipă de peste 1 000 de oameni în toată ţara şi, cu toate că membrii mai vechi ai echipei au încercat să menţină standardul bătăios şi informal al campaniei, am spus adio zilelor în care puteam afirma categoric că îi cunoşteam aproape pe

toţi cei care lucrau pentru mine. În absenţa acestui familiarism cu care eram obişnuit, din ce în ce mai puţini oameni mi se adresau cu „Barack". Acum eram „domnule" sau „domnule senator". Când intram într-o încăpere, oamenii se ridicau în picioare şi se mutau în alt birou, presupunând că nu voiam să fiu deranjat. Dacă insistam ca ei să rămână, îmi zâmbeau timid şi vorbeau în şoaptă.

Am început să mă simt bătrân şi singur. Ciudat lucru, dar şi mulţimea adunată la mitingurile noastre mă făcea să mă simt la fel. 15, 20 sau chiar 30 000 de oameni la un singur miting, toţi în tricouri, salopete şi şepci cu însemnele roşii, albe şi albastre ale campaniei Obama, aşteptând ore în şir să intre pe arenele alocate. Echipa noastră concepuse un ritual de pregătire. Reggie, Marvin, Gibbs şi cu mine coboram din maşină în faţa unei intrări de serviciu sau în dreptul uşilor pentru aprovizionare, apoi îi urmam pe cei din echipă sosiţi înaintea noastră prin coridoare întunecate şi alei secundare. De obicei, mă întâlneam cu organizatorii locali, mă fotografiam alături de vreo sută de voluntari şi susţinători, îi îmbrăţişam, ne pupam şi ascultam micile lor doleanţe; semnam autografe pe cărţi, reviste, mingi de baseball, ilustrate care anunţau venirea pe lume a unui copil, misiuni militare, pe orice. Urma un interviu cu unul sau doi reporteri; un prânz frugal într-o antecameră aprovizionată cu ceai rece îmbuteliat, fructe deshidratate, batoane proteice sau orice alt produs de care amintisem vreodată, întâmplător sau nu, în cantităţi care m-ar fi ajutat să supravieţuiesc unui atac nuclear; urma o pauză de toaletă, iar Marvin sau Reggie îmi dădeau gelul pentru frunte şi nas ca să nu îmi strălucească faţa pe sticlă, cu toate că unul din cameramanii noştri ne avertizase că acesta ar fi conţinut substanţe cancerigene.

Auzeam murmurul mulţimii din ce în ce mai zgomotos în timp ce ne îndreptam pe sub tribune şi strapontine către scenă. Inginerul de sunet primea un semnal pentru difuzarea anunţului (se numea „Vocea lui Dumnezeu", după câte am înţeles mai târziu), aşteptam în culise să fiu prezentat de cineva din partea locului, după care se auzeau cuvintele „viitorul preşedinte al Statelor Unite", urmat de nişte urale asurzitoare, de melodia *City of Blinding Lights* a trupei U2 şi, după îndemnul „Dă-i gata, şefu'!", intram pe scenă.

Făceam asta de două sau de trei ori pe zi, oprind din oraş în oraş, stat după stat. Cu toate că ineditul momentului dispăruse, simpla energie izvorâtă din aceste mitinguri n-a încetat niciodată să mă uluiască. „Parcă asistăm la un concert rock", aşa descriau reporterii aceste evenimente şi, cel puţin din punct de vedere al intensităţii decibelilor, aveau dreptate. Dar când mă aflam pe scenă nu aveam acest sentiment. Nu eram acolo pentru a oferi publicului american un spectacol, ci aveam mai degrabă rolul de reflector, amintindu-le

oamenilor – prin poveştile auzite chiar de la ei – ceea ce preţuiau cu adevărat, puterea remarcabilă pe care o aveau doar uniţi.

După terminarea cuvântării coboram de pe scenă şi îi salutam pe cei de care mă despărţea doar un cordon de demarcare, numai că deseori oamenii ţipau, se împingeau şi încercau să mă atingă. Alţii plângeau sau îmi atingeau faţa şi, în ciuda eforturilor mele de a descuraja genul acesta de comportament, tinerii părinţi îşi trimiteau bebeluşii care plângeau peste capetele oamenilor, ca eu să-i iau în braţe. Uneori entuziasmul lor era amuzant şi chiar impresionant, dar, în acelaşi timp, îmi dădea şi o stare de nervozitate. La un nivel elementar, oamenii nu mă mai vedeau pe *mine*, cu defectele şi idiosincraziile mele. Părea că ar fi fost posesorii unei imagini a mea din care făcuseră un fel de creuzet pentru milioane de visuri. Ştiam că va veni şi vremea când îi voi dezamăgi şi voi fi net inferior imaginii pe care o construisem împreună cu echipa mea de campanie.

Am înţeles, de asemenea, că dacă susţinătorii făceau din mine un simbol al speranţei, teama detractorilor mei se putea transforma la fel de uşor în ură. Ca reacţie la acest adevăr tulburător, viaţa mea s-a schimbat.

Primisem protecţie din partea Serviciului Secret în mai 2007, cu doar câteva luni înainte de începerea campaniei şi mi se dăduse numele conspirativ *Renegade*[15]. Aveam pază non-stop. Numai că nu aceasta era regula. Cu excepţia vicepreşedinţilor în funcţie (şi, cum era cazul lui Hillary, al fostei Prime Doamne), candidaţii nu beneficiau de gardă de corp decât din momentul în care obţineau nominalizarea. Motivul pentru care situaţia mea a fost gestionată diferit, motivul pentru care Harry Reid şi Bennie Thompson, preşedinte al Comitetului pentru Securitate Internă de pe lângă Senat au insistat public să primesc mai devreme protecţie a fost unul cât se poate de simplu: numărul ameninţărilor la adresa mea depăşise orice pronosticuri pe care le obţinuseră vreodată Serviciile Secrete.

Şeful serviciului meu de pază, Jeff Gilbert, era un timp impunător. Un afro-american cu ochelari, cu un aer prietenos şi deschis, care ar fi putut fi uşor confundat cu un director într-o companie din lista Fortune 100. La prima noastră întâlnire mi-a spus că voia să facă tranziţia cât mai uşoară posibil, înţelegând faptul că, în calitate de candidat la preşedinţie, trebuia să am libertatea de a interacţiona cu publicul.

Jeff s-a ţinut de cuvânt. Serviciul de Protecţie nu s-a amestecat niciodată în deciziile privind organizarea evenimentelor, iar agenţii au făcut tot posibilul să-şi facă prezenţa cât mai puţin simţită (de exemplu, foloseau baloţi de fân în loc de grilaj metalic pentru a stabili

o barieră în faţa unei scene amenajate în aer liber). Şefii de tură, majoritatea dintre ei bărbaţi trecuţi puţin de 40 de ani, erau adevăraţi profesionişti, politicoşi şi cu un umor sec. Se întâmpla des să stau cu ei pe locurile din spate în avion sau în autocar şi să discutăm despre echipa preferată sau despre copiii noştri. Fiul lui Jeff juca pe post de atacant în echipa din Florida, aşa că toţi am început să-i urmărim şansele de a ajunge în Liga Naţională de Fotbal (NFL). Reggie şi Marvin se înţelegeau de minune cu agenţii mai tineri, frecventând aceleaşi baruri după terminarea activităţii de campanie.

Cu toate acestea a fost un şoc pentru mine să mă trezesc păzit de bărbaţi şi femei înarmaţi oriunde m-aş fi dus şi să-i văd postaţi la uşa camerelor pe care le ocupam. Am început să-mi schimb perspectiva asupra lumii din cauza scutului de care eram acoperit. Dacă exista o scară de serviciu, nu mai foloseam intrarea principală a unei clădiri. Dacă mă antrenam în sala de sport a vreunui hotel, agenţii acopereau ferestrele cu pânză pentru a nu mă expune unui eventual atac din partea vreunui lunetist plătit. Ecrane anti-glonţ au fost instalate în toate camerele în care dormeam, inclusiv în dormitorul nostru din casa din Chicago. Nu am mai putut să mă duc nicăieri singur cu maşina, nici măcar la câteva străzi distanţă.

Pe măsură ce ne apropiam de ziua nominalizării, lumea mea devenea din ce în ce mai strâmtă. Mişcările mele au fost limitate. Spontaneitatea a dispărut total din viaţa mea. Nu mai era posibil, nu mai era uşor pentru mine să mă duc până la magazin sau să stau de vorbă cu un necunoscut pe trotuar.

„Parcă am fi într-o cuşcă la circ“, s-a plâns Marvin într-o zi, „iar eu sunt ursul care dansează.“

Au fost şi momente când am simţit că-mi pierd minţile, atât eram de sătul de orarul strict al întâlnirilor de la primării, al interviurilor, şedinţelor foto şi strângerilor de fonduri; mă ridicam, pur şi simplu, în mijlocul acţiunii şi plecam, disperat să mănânc o porţie de taco sau să ascult un concert în aer liber, provocând agitaţia agenţilor care mă urmăreau frenetic, şoptind în microfoanele de la mânecile costumului „Renegatul se deplasează“.

„A scăpat ursul din cuşcă!“, strigau Reggie şi Marvin un pic cam prea amuzaţi în timpul unor astfel de episoade.

Spre venirea iernii, în 2008, aceste ieşiri spontane au devenit din ce în ce mai rare. Ştiam că eram imprevizibil şi le făceam munca grea agenţilor, expunându-i unui risc suplimentar. Şi oricum porţiile de taco nu mai erau aşa de bune cum mi le imaginam, când trebuia să mănânc înconjurat de o mână de oameni îngrijoraţi. Când aveam un moment de respiro, preferam să rămân în camera mea – citeam, jucam cărţi sau urmăream un meci la televizor.

Spre bucuria îngrijitorilor, ursul se obișnuise cu captivitatea.

La sfârșitul lunii februarie, aveam deja un avans insurmontabil față de Hillary din punct de vedere al delegaților angajați. Tot cam atunci, Plouffe – de regulă rezervat în aprecieri – a sunat de la Chicago să-mi comunice ceea ce intuiam deja.

„Cred că dacă jucăm prudent în următoarele săptămâni, vei fi nominalizat din partea democraților pentru funcția de președinte al Statelor Unite."

După ce am închis telefonul, am rămas pe întuneric, încercând să înțeleg intensitatea sentimentelor care mă încercau. Era un sentiment de mândrie, cred, amestecat cu satisfacția pe care trebuie s-o simtă un alpinist când atinge o culme, și se uită în jos la stânca abruptă pe care tocmai a cucerit-o. Simțeam și o oarecare stare de calm, nu euforie sau ușurare, și un fel de atenție sporită la gândul că responsabilitatea guvernării era pe punctul de a deveni realitate. Aveam frecvente discuții în contradictoriu cu Axe și Plouffe despre platforma campaniei noastre, iar eu insistam asupra faptului că toate propunerile noastre sunt temeinice – și făceam asta atât dintr-o nevoie de a le susține în timpul cursei electorale (experiența m-a învățat că planurile mele pentru reforma în sistemul fiscal și reglementările de mediu nu interesau pe nimeni în mod deosebit), cât și pentru că știam că voi fi nevoit să le pun în practică.

Asemenea preocupări privind viitorul mi-ar fi consumat și mai mult timp dacă Hillary n-ar fi rămas la fel de hotărâtă, în ciuda cifrelor care arătau clar că eu voi fi nominalizat.

Oricine altcineva s-ar fi dat bătut. Fondurile ei erau pe sfârșite. Întâmpina tensiuni în campanie, iar reproșurile din partea staffului ei au scăpat în presă. Singura ei șansă la nominalizare era să-i poată convinge pe extra-delegați – câteva sute de oficiali democrați aleși și oameni din partid care aveau drept de vot în Convenție și puteau vota cu cine doreau – să o aleagă la reuniunea de partid din august. Hillary se agăța și de ultimul fir de ață. Cu toate că inițial a condus la numărul de extra-delegați (care au anunțat cu cine vor vota cu mult timp înainte de Convenție), din ce în ce mai mulți dintre aceștia și-au exprimat adeziunea pentru mine încă de la alegerile primare.

Cu toate acestea, Hillary continua să lupte, acceptându-și în același timp poziția inferioară. Mesajul ei transmitea o nevoie imperioasă de a rezolva problemele clasei muncitoare, iar ea s-a arătat dispusă să se lupte până la capăt pentru a dovedi oamenilor că era capabilă să apere interesele familiilor americane. Se apropiau alegerile primare din Texas și Ohio (state cu populație albă și hispanică mai în vârstă, unde alegătorii înclinau să voteze cu ea), iar, la câteva săptămâni după aceea, alegerile primare din Pennsylvania (stat în care conducea

categoric). Hillary a promis oricui era dispus s-o asculte că se va lupta cu mine până în ziua Convenţiei.

„E dată naibii, e ca un vampir", mormăia Plouffe. „E imposibil de ucis."

Era de-o tenacitate remarcabilă, dar simpatia mea faţă de ea avea nişte limite. Senatorul John McCain era foarte aproape de o nominalizare din partea republicanilor şi încă o lună sau două de confruntări înverşunate în interiorul Partidului Democrat i-ar fi dat lui McCain un avans de aproape trei luni pentru a-şi pregăti terenul în vederea alegerilor generale din noiembrie. Asta însemna totodată că după aproape 18 luni de campanie non-stop, nimeni din echipa mea nu putea lua o pauză, ceea ce nu era deloc de dorit, dat fiind faptul că eram cu toţii aproape epuizaţi.

Poate aşa se explică cea mai mare greşeală tactică din campania noastră.

În loc să stabilim nişte obiective realiste şi să ne recunoaştem învinşi în Ohio pentru a ne putea concentra pe Texas, am decis să atacăm în forţă şi să încercăm să câştigăm ambele state. Timp de o săptămână am făcut naveta între Dallas, Cleveland, Houston şi Toledo, cu vocea răguşită şi cu ochii injectaţi, departe de a prezenta imaginea unui vestitor al speranţei.

Eforturile noastre au avut un efect neînsemnat la urne, dar au ajutat echipa Clinton să capete încredere, pentru că o victorie în Texas şi Ohio ar fi schimbat substanţial datele problemei. Între timp, deoarece considerau aceste alegeri primare ca un test suprem pentru mine înainte de obţinerea nominalizării şi pentru că aveau interesul să bată monedă pe o naraţiune care genera o explozie a audienţelor, analiştii politici au acordat mai multă atenţie atacurilor lui Hillary asupra mea, inclusiv unui spot TV în care declara că nu eram pregătit să gestionez un „telefon la trei dimineaţa" care anunţa o criză majoră. Am pierdut decisiv în Ohio şi la doar câteva puncte distanţă în Texas.

Victoria lui Hillary n-a influenţat totuşi semnificativ voturile delegaţilor, dar i-a suflat destul vânt în pupa pentru a-i garanta încă două luni de luptă acerbă la alegerile primare. În plus, a primit destulă muniţie pentru a relua un subiect care atârna greu în presă – acela că nu reuşisem să realizez o conexiune reală cu alegătorii albi din clasa de mijloc, că latino-americanii erau cel mult indiferenţi în ceea ce mă priveşte şi că într-o cursă electorală de un asemenea calibru aceste puncte slabe făceau din mine un pariu foarte riscant pentru democraţi.

La numai o săptămână după aceea am început să mă întreb dacă nu cumva aveau dreptate.

În cursa de la San Antonio la Chicago, după alegerile primare, echipa mea s-a arătat foarte pesimistă. Michelle abia dacă a scos un cuvânt. Când Plouffe a încercat să mai destindă atmosfera anunţând profetic că vom câştiga în Vermont, ceilalţi au ridicat din umeri. Când altcineva a glumit că am murit cu toţii şi am ajuns în Purgatoriu, unde aveam să ne confruntăm cu Hillary până la sfârşitul timpurilor, nimeni nu a râs. Remarca era un pic cam prea adevărată.

Trecuse mai bine de un an de când nu mă mai gândisem prea mult la pastorul meu, Jeremiah Wright. Dar, pe 13 martie, emisiunea *Good Morning, America* de la ABC News a difuzat o selecţie de videoclipuri scurte realizate pe parcursul mai multor ani, cu fragmente din predicile lui editate într-un segment de două minute. Filmuleţul îl arăta pe pastorul Wright numind America „Statele Unite ale Ku-Klux-Klan-ului". Pastorul Wright spunând „NU Dumnezeu să *binecuvânteze* America, ci Dumnezeu să *afurisească* America". Pastorul Wright putea fi auzit afirmând şi că tragedia de la 11 septembrie putea fi explicată prin numeroasele intervenţii militare americane şi prin violenţa gratuită. Cu alte cuvinte, afirmaţiile lui se întorceau împotriva noastră. Materialul video nu oferea nici un context, nici un comentariu, nici un istoric; era, de fapt, o prezentare succintă şi intensă a radicalismului oamenilor de culoare şi tăia în carne vie în privinţa Americii. Era practic un delir tipic lui Roger Ailes[16].

La numai câteva ore de la prima difuzare, clipul rula pe toate canalele. În echipa mea filmuleţul a avut efectul unei torpile care a distrus fuselajul navei. Am emis imediat o declaraţie în care mă delimitam categoric de afirmaţiile făcute în videoclip şi în care punctam totuşi activitatea remarcabilă a pastorului Wright şi a bisericii Trinity din Chicago. A doua zi am avut o întâlnire, anterior programată, cu consiliile editoriale de la două publicaţii, apoi am acordat câteva interviuri televizate, condamnând de fiecare dată vederile exprimate în videoclip. Dar răul fusese deja făcut. Pe ecranele televizoarelor se derulau fără încetare imagini cu pastorul Wright, discuţiile pe marginea subiectului nu conteneau şi până şi Plouffe a trebuit să admită că nu ştia cum o să ieşim basma curată.

Ulterior, Axe şi Plouffe şi-au asumat vina de a nu fi obţinut acest filmuleţ în urmă cu un an, după publicarea articolului din *Rolling Stone*, pentru că aşa am fi avut mai mult timp la dispoziţie să limităm pagubele. Dar ştiam foarte bine că vina era exclusiv a mea. Poate că nu fusesem prezent la nici una din acele predici, poate că nu îl auzisem niciodată pe pastor folosind un asemenea limbaj. Dar cunoşteam prea bine accesele de furie din comunitatea neagră –

comunitatea mea – exprimate prin el. Ştiam că, indiferent de părerile comune în multe alte privinţe, albii şi negrii aveau păreri total diferite despre chestiunea rasei în America. Fusese o dovadă de aroganţă din partea mea să cred că puteam să aduc aceste două lumi la un numitor comun, o dovadă de aroganţă cel puţin la fel de condamnabilă ca atunci când am îndrăznit să cred că pot să frecventez o instituţie atât de complexă precum Trinity, condusă de un om atât de complicat ca pastorul Wright, şi să aleg, în acelaşi timp, ca la restaurant, numai ceea ce îmi era pe plac. Poate că aş fi putut face asta ca simplu cetăţean, dar nu ca figură publică, candidat la preşedinţie.

Era oricum prea târziu. Există situaţii în politică, la fel ca în viaţă, în care calea cea mai bună este să eviţi sau să te retragi, dar există şi situaţii în care singura opţiune este să te îmbărbătezi şi să accepţi realitatea.

„Trebuie să le vorbesc oamenilor", i-am spus lui Plouffe. „Despre chestiunea rasială. Singura soluţie este să scot toate armele la înaintare şi să plasez afirmaţiile pastorului Wright într-un context. Trebuie să fac asta cât mai curând."

Echipa mea era sceptică. Aveam deja programul plin pentru următoarele trei zile şi nu aveam cum să mă concentrez asupra unui discurs care ar fi putut fi cel mai grăitor din toată campania. Dar nu aveam de ales. Într-o sâmbătă seară, după o zi de întâlniri în Indiana, m-am întors acasă la Chicago şi am stat o oră în telefon cu Favs, dictându-i argumentaţia pe care o formulasem deja în minte. Voiam să transmit că pastorul Wright şi biserica Trinity erau reprezentative pentru moştenirea rasistă a Americii, să explic că mai existau încă instituţii şi persoane care, – deşi întruchipau valorile credinţei şi muncii, ale familiei şi comunităţii, ale educaţiei şi progresului –, nutreau încă ostilitate şi se simţeau încă trădaţi de ţara pe care o iubeau.

Era totuşi nevoie de mai mult. Trebuia să le explic adversarilor de ce albii din America opuneau rezistenţă, de ce unii dintre ei detestau chiar faptul că negrii reclamau nedreptăţile îndurate – de ce respingeau categoric ideea că toţi albii erau rasişti sau că propriile temeri şi necazuri ar fi fost mai puţin întemeiate.

Atâta timp cât refuzam să acceptăm realitatea, nu puteam rezolva problemele cu care se confrunta America. Iar pentru a puncta ce ar însemna acceptarea realităţii de către toţi cei vizaţi era nevoie să includ în discurs o întâmplare relatată în prima mea carte, de care nu pomenisem în nici un discurs politic – durerea şi confuzia pe care le trăisem în adolescenţă, într-o staţie de autobuz, când Toot mi-a spus că îi fusese teamă de un om al străzii, nu numai pentru că fusese agresiv, ci şi pentru că era negru. Dar asta nu m-a făcut s-o iubesc mai

puţin, pentru că bunica mea făcea parte din mine, aşa cum, într-un mod indirect, pastorul Wright făcea parte din mine. Şi amândoi făceau parte din familia Americii.

După convorbirea telefonică cu Favs mi-am amintit singura ocazie cu care Toot şi pastorul Wright se întâlniseră. La nunta mea, pastorul Wright le-a îmbrăţişat pe mama şi pe bunica şi le-a felicitat pentru educaţia mea, spunându-le că trebuie să fie mândre de mine. Toot a zâmbit într-un fel aparte, şoptindu-i mamei cât de încântător era pastorul – deşi, mai târziu, în timpul ceremoniei, s-a simţit cam jenată când acesta a descris obligaţiile conjugale ale tinerilor căsătoriţi în termeni mult mai grafici decât cei cu care fusese obişnuită Toot în copilărie, la slujbele Bisericii Metodiste.

Favs a scris o primă versiune şi în următoarele două nopţi am stat treaz până târziu, corectând, rescriind şi ajungând la versiunea finală la ora 3 în dimineaţa zilei în care urma să rostesc discursul. Marty, Valerie, Eric Whitaker, Axe, Plouffe şi Gibbs ne-au urat mie şi lui Michelle succes înainte de a urca pe scena Centrului National Constituţional din Philadelphia.

„Cum te simţi?“ m-a întrebat Marty.

„Bine“, am spus, pentru că era adevărat. „Dacă iese totul bine, mai avem o şansă. Dacă nu, probabil vom pierde. Dar oricare ar fi rezultatul, am ocazia să spun ceea ce gândesc.“

Discursul a fost un succes. Reţelele de televiziune au transmis în direct şi, în decurs de 24 de ore, înregistrarea a fost accesată de peste un milion de oameni pe internet, ceea ce era un record la momentul respectiv. Comentariile analiştilor politici şi ale celorlalţi gazetari din toată ţara au avut un impact teribil, iar efectul asupra celor prezenţi în sală – inclusiv asupra lui Marty, care a fost surprins într-o fotografie cu o lacrimă pe obraz – a fost unul spectaculos.

Dar cea mai importantă analiză a venit în seara aceea din Hawaii, din partea bunicii mele.

„A fost un discurs foarte bun, Bar“, mi-a spus ea la telefon. „Ştiu că nu ţi-a fost uşor.“

„Mulţumesc, Toot.“

„Ştii că sunt mândră de tine, da?“

„Ştiu“, am răspuns. Abia după ce am închis telefonul am dat frâu liber lacrimilor.

Discursul meu a oprit hemoragia, dar toată povestea legată de pastorului Wright a avut unele repercusiuni, în special în Pennsylvania, unde alegătorii democraţi erau mai în vârstă şi mai conservatori. Ceea ce ne-a salvat de la o cădere liberă a fost munca susţinută a voluntarilor, o infuzie de capital de la micii donatori, cu ajutorul cărora am putut plăti spaţiu TV timp de patru săptămâni,

precum şi disponibilitatea unor demnitari de marcă de a garanta pentru mine cu sprijinul clasei mijlocii albe. Printre ei se număra şi Bob Casey, un catolic irlandez amabil, fiul fostului guvernator al statului Pennsylvania şi coleg cu mine în Senat. Nu avea mai nimic de câştigat din asta – Hillary avea un sprijin extraordinar şi avea şanse mari să câştige acolo – şi la momentul incidentului Wright nu îşi anunţase încă adeziunea la campania mea. L-am sunat înainte de discurs şi i-am spus să se simtă liber de orice fel de obligaţie, date fiind împrejurările, dar el a insistat să meargă mai departe cu mine.

„Chestiunea legată de Wright e o bilă neagră", a spus el amuzat, în termeni prea eleganţi. „Dar eu consider în continuare că eşti o alegere bună."

Bob şi-a respectat promisiunea cu decenţă şi curaj, mi-a fost alături în campania din Pennsylvania mai mult de o săptămână. Încet-încet, am început să urcăm din nou în sondaje. Cu toate că ştiam că nu vom câştiga, am calculat că vom pierde la o distanţă de trei sau patru procente.

Numai că, aproape ca la comandă, am făcut cea mai mare greşeală din campanie.

Ne-am dus la San Francisco pentru o strângere de fonduri, genul de eveniment care mi-e în general dezagreabil, găzduit într-o reşedinţă luxoasă, unde lumea a aşteptat răbdătoare să se fotografieze cu mine, unde s-au servit antreuri cu ciuperci shiitake şi unde au venit donatori putred de bogaţi, majoritatea oameni simpatici pentru o conversaţie restrânsă, dar vădit reprezentativi ca grup, fideli tuturor stereotipurilor legate de liberalii de pe Coasta de Vest, unde oamenii beau numai *latte* şi conduc în general maşini Prius. Deja se făcuse târziu şi, în timpul sesiunii obligatorii de întrebări şi răspunsuri, cineva m-a rugat să explic de ce atât de mulţi muncitori din Pennsylvania continuau să voteze împotriva propriilor interese şi să aleagă republicani.

Mi se pusese aceeaşi întrebare de o mie de ori până atunci, formulată diferit. În mod normal n-aş fi avut nici o problemă să vorbesc despre temerile mele legate de situaţia economică, despre frustrarea mea referitoare la guvernul federal aparent nereceptiv, despre diferenţele justificabile în ceea ce priveşte aspecte sociale precum avortul şi care îi împingeau pe alegători în direcţia republicanilor. Dar, fie pentru că eram epuizat mental şi fizic, fie pentru că îmi pierdusem răbdarea, răspunsul meu a fost departe de a comunica aceste preocupări ale mele.

„Dacă vă duceţi într-un orăşel din Pennsylvania", am spus, „o să vedeţi, ca în multe alte oraşele din Vestul Mijlociu, că locurile de muncă s-au împuţinat în ultimii 25 de ani şi nu a fost creat nimic în

locul lor. Nici administrația Clinton, nici administrația Bush nu le-au acordat atenția cuvenită, în fiecare mandat s-a spus că aceste comunități se vor regenera cumva și, cu toate astea, lucrurile sunt neschimbate."

Nimic de comentat până aici. Numai că am adăugat:

„Deci nu e de mirare că sunt înăcriți, că apelează la arme și la religie, că manifestă antipatie față de oamenii care nu sunt ca ei, că nu suportă imigranții, că nu sunt în asentimentul comercianților, toate acestea fiind o expresie a frustrărilor lor."

Sunt în stare să redau și acum citatul cuvânt cu cuvânt, pentru că acolo era prezentă și o scriitoare liber profesionistă care m-a înregistrat. Din punctul ei de vedere, răspunsul meu risca să confirme ideile preconcepute ale locuitorilor din California despre alegătorii albi din clasa de mijloc și, ca atare, subiectul merita atenție, deci a scris despre el pentru *Huffington Post*. (O decizie pe care i-o respect, trebuie să recunosc, cu toate că nu sunt de acord cu aprecierile ei. Aici intervine deosebirea între cei mai liberali dintre scriitori și colegii lor conservatori – capacitatea de a atrage politicieni de partea lor.)

Chiar și în ziua de azi simt nevoia să retrag fraza aceea pentru câteva modificări. „Nu e de mirare că se simt frustrați", aș fi spus în versiunea mea revizuită, „și că se întorc la tradiții și la un mod de viață care au fost constante în existența lor, fie că e vorba de religie, de vânătoare, de muncă grea sau de noțiuni mai tradiționaliste despre familie și comunitate. Iar când republicanii le spun că democrații disprețuiesc aceste lucruri – sau când le dau oamenilor motive să creadă asta – atunci nici cele mai bune politici din lume nu mai contează pentru ei".

Aceasta era, de fapt, convingerea mea. Acesta era motivul pentru care am obținut voturile alegătorilor din zonele rurale din sudul statului Illinois și din Iowa – pentru că au simțit că îi respectam și îmi păsa de ei, chiar dacă nu eram în deplin acord asupra subiectelor legate de avort și de imigrație. Într-un fel, acei oameni îmi erau mai apropiați decât cei în fața cărora am vorbit în seara cu pricina, la San Francisco.

Încă mă gândesc cu tristețe la acele cuvinte neinspirat alese. Și asta nu numai pentru că după aceea a urmat un alt șir de atacuri nemiloase din partea presei și a echipei Clinton – ceea ce n-a fost deloc plăcut –, dar și pentru că vorbele acelea au rămas pentru totdeauna în memoria publicului. Formulări de genul „înăcriți" și „apelează la arme și religie" nu erau ușor de uitat, se tot repetau ca un disc stricat și au fost citate mult timp de-atunci, și în perioada mandatelor mele, ca dovadă a faptului că nu reușisem să-i înțeleg și să

ajung la inimile albilor din clasa de mijloc, nici chiar când poziția mea și politica pe care o promovam indicau mereu contrariul.

Poate că exagerez consecințele acelei seri. Poate că așa fusese menit să se întâmple, dar ceea ce e sâcâitor pentru mine e simplul fapt că am comis o greșeală și că nu îmi place să fiu greșit înțeles. Poate că mă deranjează uneori că trebuie să fiu atent și delicat când nu fac decât să punctez ceea ce e deja evident: e posibil să înțelegi și să apreciezi frustrările alegătorilor albi fără a nega ușurința cu care, în întreaga istorie a Americii, politicienii au manipulat populația albă, asmuțind-o asupra cetățenilor de culoare.

Un lucru e sigur. Urmările gafei mele din San Francisco au asigurat un răspuns mult mai bun decât oricare altul pe care l-aș fi putut formula.

Am șchiopătat tot restul campaniei din Pennsylvania. Ultima dezbatere din Philadelphia a fost o confruntare dură în care accentul s-a pus aproape exclusiv asupra insignei cu drapelul american, a pastorului Wright și a cuvântului „înăcriți". Iar pe parcursul campaniei ei din Pennsylvania, Hillary și-a proclamat, înviorată, aprecierea redescoperită pentru drepturile cetățenilor de a deține arme de foc. Am poreclit-o Annie Oakley[17]. Am pierdut la nouă procente diferență.

Așa cum s-a întâmplat în alegerile primare din Ohio și Texas, rezultatele au avut un impact modest asupra numărului de delegați. Dar nu puteam nega faptul că primisem o lovitură destul de serioasă. Analiștii politici au opinat că, dacă rezultatele următoarelor două mari confruntări (din Indiana, unde Hillary conducea lejer, și din Carolina de Nord, unde eram favoriți) arătau o scădere a sprijinului pentru noi, extra-delegații vor fugi mâncând pământul, iar Hillary va avea o șansă în plus să obțină nominalizarea.

Aceste comentarii au fost din ce în ce mai sonore în următoarele zile, când pastorul Wright s-a decis să țină o serie de cuvântări publice.

Nu mai vorbisem decât o singură dată cu pastorul Wright după difuzarea acelui filmuleț și atunci îi spusesem că nu eram deloc de acord cu afirmațiile sale, dar doream să-l protejez și să feresc congregația de alte repercusiuni. Nu-mi amintesc detaliile, știu doar că a fost o convorbire dureroasă și scurtă, iar întrebările lui au fost pline de reproșuri. Ascultase vreunul dintre acei reporteri o slujbă de-a lui de la început până la sfârșit? m-a întrebat. Cum a fost posibil să reduci o viață de muncă la numai două minute? L-am ascultat cum se apăra și mi-am imaginat cât de tulburat era. Universități și seminare teologice de prestigiu îl invitaseră deseori să vorbească studenților, era un stâlp al comunității sale, un far călăuzitor nu numai în

bisericile frecventate de negri, dar şi în cele cu enoriaşi majoritar albi. Şi-apoi, în numai o clipă, se transformase într-o victimă a fricii şi a batjocurii.

Eram chinuit de remuşcări pentru că ştiam că toate aceste atacuri erau doar rezultatul asocierii numelui său cu al meu. Era doar o victimă colaterală într-o luptă pe care nu el o alesese. Cu toate acestea, nu ştiam cum să-i alin rănile, iar când am făcut o sugestie practică – şi evident în interesul propriu – ca el să nu mai apară în public o vreme, cel puţin până se liniştesc apele, sunt sigur că a perceput-o ca pe un alt afront.

M-am aşteptat la ce era mai rău din momentul în care s-a anunţat că pastorul Wright va da un interviu pentru emisiunea lui Bill Moyers, va vorbi la gala NAACP din Detroit şi va fi prezent la Clubul Naţional de Presă din Washington, exact înainte de alegerile primare din Indiana şi Carolina de Nord de la începutul lunii mai. Primele două apariţii s-au remarcat, dacă pot spune asta, prin moderaţie, iar pastorul a avut atitudinea unui teolog şi predicator, fără a fi provocator.

La Clubul Naţional de Presă însă, s-a dezlănţuit. Sub ploaia de întrebări din partea analiştilor politici şi frustrat de faptul că reporterii nici măcar nu erau atenţi la răspunsurile lui, pastorul Wright s-a lansat într-o tiradă răsunătoare, gesticulând articulat, cu ochii plini de furie. A declarat că America era o naţiune rasistă până în măduva oaselor. A lăsat să se înţeleagă că guvernul Statelor Unite se afla în spatele epidemiei de SIDA. L-a ridicat în slăvi pe conducătorul Naţiunii Islamului, Louis Farrakhan, afirmând că toate atacurile asupra acestuia erau de natură rasistă şi a desfiinţat ceea ce spusesem despre declaraţiile lui anterioare ca fiind „ceea ce fac politicienii ca să fie aleşi".

„Le-a vorbit în limba ghetoului", a comentat Marty ulterior.

Nu am văzut transmisiunea în direct, ci înregistrarea, şi am ştiut imediat ce aveam de făcut. A doua zi după-amiază, stăteam cu Gibbs pe banca vestiarului unui liceu din Winston-Salem, Carolina de Nord, mă uitam la pereţii vopsiţi în verde, apăsat de mirosul stătut al echipamentului de fotbal, aşteptând să dau o declaraţie de presă prin care aveam să rup oficial şi pentru totdeauna legătura cu cineva care jucase un rol mic, dar important în devenirea mea ca om; cu un personaj ale cărui cuvinte mi-au servit cândva ca slogan în discursul care m-a adus pe scena naţională; cu omul care, în ciuda slăbiciunilor lui de-acum, îmi arătase întotdeauna bunătate şi susţinere.

„Eşti bine?" m-a întrebat Gibbs.

„Mda."

„Ştiu că nu ţi-e uşor."

Am dat din cap, impresionat de grija lui Gibbs. De obicei nu prea lăsam să se vadă, nici unul dintre noi, presiunea sub care ne aflam; Gibbs era un luptător şi abia pe urmă un glumeţ, iar când călătoream, ne tachinam reciproc şi glumeam mai liber. Dar, poate pentru că crescuse în Alabama, înţelegea mai bine decât oricine căile întortocheate ale rasei, religiei şi familiei şi cum binele şi răul, iubirea şi ura puteau coexista în aceeaşi inimă.

„Mă gândesc dacă nu cumva Hillary are dreptate", i-am spus.

„În legătură cu ce?"

„În legătură cu faptul că sunt ca o marfă deteriorată. Mă gândesc la asta din când în când, la faptul că nu totul se reduce la ambiţiile mele. Lupta asta ar trebui să îmbunătăţească situaţia din ţară", am mai spus. „Dacă poporul american nu poate trece peste incidentul Wright, iar eu obţin cu chiu, cu vai nominalizarea, pentru ca apoi să pierd în alegerile generale, atunci care este acel lucru bun pe care l-am făcut?"

Gibbs şi-a aşezat mâna pe umărul meu.

„N-o să pierzi", mi-a spus. „Oamenii îşi doresc un conducător autentic şi l-au găsit în tine. Hai să terminăm o dată pentru totdeauna cu subiectul ăsta, să ne putem relua munca şi să le reamintim de ce tu trebuie să fii preşedinte."

Prin scurta mea declaraţie, în care dezavuam fără echivoc cele spuse de pastorul Wright şi mă delimitam de el, mi-am atins scopul. Chiar dacă nu a alungat definitiv îngrijorarea alegătorilor, măcar i-a convins pe reporteri că nu mai aveam absolut nimic de spus în legătură cu acest subiect. Ne-am reluat turneul şi ne-am concentrat din nou asupra problemelor stringente, precum asistenţa medicală, locurile de muncă, războiul din Irak, fără să am siguranţa direcţiei în care se îndreptau lucrurile.

La un moment dat însă, am primit un ajutor nesperat.

În primăvara lui 2008, preţul benzinei crescuse alarmant, în special din cauza diverselor perturbări în sistemul de livrare. Nimic nu îi scotea pe votanţi din sărite mai mult decât preţurile mari la combustibili şi, disperat să gestioneze cât mai repede această situaţie, John McCain a propus suspendarea temporară a accizelor la benzină. Hillary s-a arătat imediat de acord cu propunerea, iar echipa m-a întrebat ce vreau să fac.

Le-am spus că nu sunt de acord. Cu toate că propunerea ar fi fost oarecum tentantă, ştiam că aplicarea ei ar fi secătuit fondul federal pentru autostrăzi, şi-aşa sărăcit, ceea ce ar fi avut ca rezultat scăderea numărului de proiecte pentru infrastructură şi al locurilor de muncă. Ştiam din experienţa mea ca senator al statului Illinois, calitate în care şi votasem pentru o propunere similară, că avantajele pentru consumatori nu erau semnificative. Proprietarii staţiilor de benzină ar

fi fost oricum tentaţi să menţină preţurile ridicate pentru a avea profit, iar cei trei cenţi la galon ar fi fost recuperaţi tot din buzunarul consumatorilor.

Spre surprinderea mea, Plouffe şi Axe au fost şi ei de aceeaşi părere. Axe a sugerat chiar să scoatem în evidenţă opoziţia mea, pentru a dovedi că sunt cât se poate de transparent cu alegătorii. A doua zi am dat o declaraţie chiar dintr-o benzinărie şi le-am arătat reporterilor contrastul dintre ceea ce eu consideram a fi o politică serioasă, pe termen lung, privind combustibilii şi energia, şi soluţia tipică Washingtonului, propusă de McCain şi Hillary. Era doar o manevră politică menită să dea impresia că guvernanţii luau măsuri fără a rezolva, de fapt, problema. Drept urmare, atât Hillary cât şi McCain au încercat să mă descrie ca fiind rupt de realitate şi insensibil la pierderile de câteva sute de dolari pe care familiile americane le vor suferi, dar am ripostat cu un spot TV pe tema carburanţilor care a fost difuzat fără încetare în Indiana şi Carolina de Nord.

A fost un moment de mare mândrie pentru noi, dat fiind că am luat atitudine fără a avea sprijin politic şi am fost catalogaţi drept nebuni de către analiştii politici. Am început să vedem semne în sondajele de opinie, care ne arătau că votanţii înţeleseseră poziţia noastră, deşi la momentul acela nici unul dintre noi – nici măcar Plouffe – nu mai aveam încredere deplină în sondaje. Eventualitatea unei reacţii negative plutea asupra campaniei noastre precum îngrijorarea unui pacient care aşteaptă rezultatele unei biopsii.

În seara dinaintea alegerilor primare am organizat un miting în Indianapolis, la care a cântat Stevie Wonder. După discursul meu, Valerie, Marty, Eric şi cu mine ne-am retras într-o cămăruţă de unde am ascultat muzică, am băut bere şi am mâncat friptură rece de pui.

Eram toţi nostalgici, ne-am amintit de zilele frumoase din Iowa, de dezamăgirea suferită în New Hampshire, de voluntarii pe care i-am întâlnit şi de prietenii noi pe care ni-i făcusem. La un moment dat, unul dintre noi a adus vorba de apariţia pastorului Wright la Clubul Naţional de Presă, iar Marty şi Eric au reprodus teatral, pe rând, unele din frazele cele mai dureroase. Am început toţi să râdem cu poftă, râdeam cu lacrimi, aproape să ne tăvălim, un râs nervos, similar râsului născut din disperare. Poate era un semn de epuizare sau de nerăbdare şi anxietate din cauza votului de-a doua zi, sau poate era doar modul nostru de a recunoaşte absurditatea împrejurărilor date – patru prieteni buni, afro-americani din cartierele de sud ale oraşului Chicago, care mâncau pui şi îl ascultau pe Stevie Wonder, în aşteptarea nominalizării unuia din noi pentru funcţia de preşedinte al Statelor Unite.

Şi-atunci a intrat Axe în cameră, cu o figură marcată de tristeţe.

„Ce s-a întâmplat?“ l-am întrebat, râzând încă şi încercând să-mi recapăt suflul.

Axe a clătinat din cap.

„Tocmai am primit cifrele preliminare... am căzut cu 12 procente în Indiana. Nu cred că o să reuşim.“

Pentru o clipă s-a lăsat tăcerea. Apoi am spus:

„Axe, ştii că te iubesc, dar prea eşti pesimist. Ia o bere şi stai cu noi, sau ieşi naibii de-aici.“

Axe a ridicat din umeri şi a plecat, luându-şi îngrijorarea cu el. M-am uitat în jur la prietenii mei şi am ridicat sticla de bere în semn de toast.

„Pentru îndrăzneala de a spera“, am spus.

Am ciocnit între noi şi am început din nou să râdem cu poftă.

Douăzeci şi patru de ore mai târziu, într-o cameră de hotel din Raleigh, Gibbs mi-a citit rezultatele alegerilor. Câştigam în Carolina de Nord cu un avans de 14 procente. Şi mai surprinzător, în Indiana eram aproape la egalitate, fără câteva mii de voturi. Mai erau şase scrutinuri înainte de încheierea oficială a sesiunii electorale primare a democraţilor, şi doar câteva săptămâni până la discursul întârziat, dar elegant al lui Hillary prin care accepta înfrângerea şi îşi exprima adeziunea pentru mine, dar rezultatele din noaptea aceea ne-au dat de înţeles că deja cursa era terminată.

Urma să fiu candidatul democrat la funcţia de preşedinte al Statelor Unite.

În discursul din acea seară am făcut referire la alegerile generale, conştient de faptul că nu aveam voie să pierd nici un moment, şi le-am spus celor din public că aveam încredere că democraţii se vor uni şi îl vor împiedica pe John McCain să continue politica lui George W. Bush. Am vorbit cu Axe despre potenţialii vizaţi pentru funcţia de vicepreşedinte şi apoi i-am telefonat lui Toot să-i spun vestea cea mare. („Mare lucru ai realizat, Bar“, mi-a spus ea.) După miezul nopţii l-am sunat pe Plouffe la sediul nostru din Chicago şi am trecut în revistă ce trebuia să pregătim pentru convenţia care urma să aibă loc în mai puţin de trei luni.

Mai târziu, întins pe pat, incapabil să adorm, am făcut o recapitulare în gând. M-am gândit la Michelle, care suportase absenţa mea, care se ocupase de casă şi-şi călcase pe inimă în privinţa politicii, ajungând să ţină discursuri curajoase şi eficiente. M-am gândit la fiicele mele, la cât erau de pline de energie, de afecţiune şi îndrăzneală, chiar şi când nu mă vedeau câte o săptămână. M-am gândit la priceperea şi la concentrarea dovedite de Axe şi de Plouffe şi de restul echipei mele de experţi, la faptul că niciodată n-au muncit în

campanie cu gândul la bani şi la putere, la devotamentul lor nestrămutat atât faţă de mine şi de echipă, cât şi faţă de ideea de a face din America o ţară mai bună. M-am gândit la prietenii mei, Valerie, Marty şi Eric, care se bucuraseră împreună cu mine şi îmi alungaseră grijile la fiecare pas fără să ceară nimic în schimb. Şi m-am gândit la tinerii coordonatori şi voluntari care înfruntaseră fără ezitare vremea rea, votanţii sceptici şi paşii greşiţi făcuţi de propriul candidat.

Cerusem un lucru dificil din partea poporului american – acela de a-şi pune încrederea într-un nou venit, tânăr şi lipsit de experienţă, care nu numai că era negru, dar avea şi un nume care evoca o poveste de viaţă aparent neobişnuită. Le dădusem în mod repetat motive să nu mă susţină. Avusesem suişuri şi coborâşuri în dezbateri, îmi exprimasem câteva păreri neconvenţionale, făcusem unele gafe nepermise, şi mai eram legat şi de un pastor care afurisise Statele Unite ale Americii. Adversara mea îşi dovedise pregătirea şi curajul.

În ciuda tuturor acestor lucruri, oamenii îmi dăduseră o şansă. În tot acel circ politic, au auzit apelul meu la schimbare. Cu toate că nu fusesem mereu la înălţime, ei au văzut ceea ce era mai bun în mine: vocea care insista să susţină că, în ciuda diferenţelor dintre noi, rămâneam un popor unit, şi, împreună, bărbaţi şi femei cumsecade, puteam clădi un viitor mai bun.

Mi-am promis mie însumi că nu îi voi dezamăgi.

Capitolul 8

La începutul verii lui 2008, principalul punct pe ordinea de zi a campaniei noastre era să reorganizăm Partidul Democrat pe baze sistematice. Alegerile primare, prelungite şi dure, creaseră animozitate între echipa lui Hillary şi echipa mea, în timp ce unii dintre susţinătorii mai înfierbântaţi ameninţau să îşi retragă sprijinul dacă nu o cooptam în echipa mea.

În ciuda speculaţiilor din presă privind o ruptură iremediabilă între mine şi Hillary, prima noastră întâlnire după alegerile primare, organizată la începutul lunii iunie la locuinţa din Washington a colegei noastre din Senat, Dianne Feinstein, a fost una amabilă şi pragmatică, chiar dacă uşor tensionată. La începutul întâlnirii s-a simţit obligată să-şi exprime părerea despre ceea ce ea a considerat atacuri nejustificate din partea echipei mele. Ca învingător, m-am simţit obligat să-mi păstrez nemulţumirile pentru mine. Dar nu a durat mult până când am limpezit lucrurile. Ceea ce conta, a spus

Hillary, era faptul că se considera un jucător de echipă care ţinea la interesele partidului şi la binele ţării.

Poate a ajutat şi faptul că o admiram sincer şi ea a simţit asta. Deşi, în ultimă instanţă, am decis că propunerea ei pentru funcţia de vicepreşedinte ar fi atras după sine un lung şir de complicaţii (inclusiv situaţia jenantă de a vedea un fost preşedinte pe holurile Aripii de Vest a Casei Albe, fără ca acesta să aibă un portofoliu clar stabilit), mă gândeam deja la un rol diferit pentru ea în administraţia Obama. N-aş putea spune însă ce simţea cu adevărat Hillary faţă de mine. Dacă nutrea cumva sentimente de îndoială cu privire la cât eram de pregătit pentru funcţia supremă în stat, nu mi le-a împărtăşit niciodată; din momentul primei noastre apariţii împreună, câteva săptămâni mai târziu, în orăşelul Unity din New Hampshire (cam prea sentimentală alegerea, dar eficientă) şi până la sfârşitul campaniei, atât ea, cât şi Bill au făcut tot ce le-am cerut, cu energie şi cu zâmbetul pe buze.

Odată ce Hillary s-a alăturat echipei noastre, am început să gândim o strategie electorală mai cuprinzătoare.

Întocmai ca în cazul alegerilor primare şi al adunărilor electorale, scrutinul pentru desemnarea preşedintelui american seamănă mai degrabă cu o uriaşă ecuaţie matematică. Ce combinaţie de state trebuie să câştigi pentru a întruni cele 270 de voturi ale electoralilor necesare? Timp de doi ani de zile, candidaţii ambelor partide au venit cu acelaşi răspuns, pornind de la premisa că majoritatea statelor erau fie eminamente republicane, fie democrate, concentrându-şi aşadar timpul şi fondurile asupra câtorva state de importanţă majoră ca Ohio, Florida, Pennsylvania şi Michigan.

Plouffe a avut o altă abordare. Un efect secundar de bun augur al alegerilor primare a fost acela că pătrunsesem cu campania în toate colţurile ţării. Aveam voluntari testaţi deja într-o serie de state pe care democraţii le ignoraseră în trecut. Aşa că de ce n-am fi profitat de acest avantaj pentru a ne confrunta cu adversarii în teritorii care erau, în mod tradiţional, fiefuri ale republicanilor? Pe baza datelor acumulate, Plouffe era convins că puteam câştiga în Colorado şi Nevada, iar cu ajutorul unei prezenţe bune la vot din partea minorităţilor şi a tinerilor, aveam şanse serioase chiar şi în Carolina de Nord – un stat în care oamenii nu mai votaseră pentru democraţi la alegerile prezidenţiale de pe vremea lui Jimmy Carter, adică din 1976, dar şi în Virginia, care nu mai votase cu democraţii de la Lyndon Johnson încoace, adică din 1964. Lărgirea bazei electorale ne-ar fi oferit mai multe căi spre victorie, spunea Plouffe, şi ar fi promovat şi alţi candidaţi democraţi. În cel mai rău caz, John McCain şi Partidul

Republican urmau să-şi irosească resursele pentru a-şi consolida fronturile mai vulnerabile.

Dintre toţi republicanii care au candidat la preşedinţie, McCain a fost, după părerea mea, cel mai capabil. Îl admiram de la distanţă înainte de a ajunge la Washington – nu numai pentru că îşi făcuse datoria faţă de ţară, ca pilot al marinei militare, şi dovedise un curaj inimaginabil în timpul celor cinci ani şi jumătate cât fusese prizonier de război, dar şi pentru energia debordantă pe care o adusese campaniei prezidenţiale din 2000, pentru sensibilitatea, încăpăţânarea şi dorinţa lui de a confrunta conformismul Partidului Republican pe teme ca imigraţia şi schimbările de mediu. În Senat era şarmant, amuzant, profund şi prompt în a taxa prefăcătoria şi ipocrizia din ambele partide. Îi plăcea atenţia din partea presei (îi numea pe jurnalişti „electoratul meu") şi nu scăpa niciodată ocazia de a participa la un matinal de duminică. Avea o reputaţie de om impulsiv printre colegii săi, pentru că se aprindea mult prea repede pe subiecte minore, chipul lui palid devenea congestionat, iar vocea lui stridentă căpăta o tonalitate ascuţită.

Nu era un ideolog. Respecta deopotrivă cutumele Senatului şi ale instituţiilor care reprezentau guvernul şi democraţia noastră. Nu l-am văzut niciodată manifestând acel materialism cu nuanţă rasistă care îi caracteriza pe politicienii republicani şi nu o dată a manifestat un real curaj politic.

S-a întâmplat ca, aşteptând o dată pentru un vot în Senat, John să mi se destăinuie, spunându-mi că nu putea să-i sufere pe mulţi „nebuni" din propriul partid. Ştiam că era doar o tactică – apela la sensibilităţile democraţilor, în particular, dar în 90% din cazuri vota cu oamenii lui. Dar dispreţul pe care-l manifesta faţă de extrema dreaptă din Partidul Republican nu era deloc o simplă reprezentaţie. Într-un climat din ce în ce mai polarizat, în ceea ce era echivalentul politic al unei cruciade, micile erezii ale lui McCain şi refuzul lui de a subscrie la adevărata religie l-au costat scump. „Nebunii" din partid şi-au pierdut încrederea în el, considerându-l republican numai cu numele, sau RINO[18], iar gaşca lui Rush Limbaugh[19] l-a atacat periodic.

Baza republicană era din ce în ce mai mult reprezentată de aceste voci de dreapta – oameni care, de regulă, votează în alegerile primare – şi nu de alegătorii cu afinităţi comerciale şi o linie defensivă puternică la care apela McCain. Spre sfârşitul scrutinului primar republican, John a încercat să atragă de partea lui tocmai oameni pe care declarase că îi dispreţuieşte. Am simţit că se petrece ceva cu el, pentru că abandonase păstrarea oricăror aparenţe de verticalitate fiscală şi votase pentru reduceri de taxe şi mai substanţiale decât cele iniţiate de administraţia Bush, împotriva cărora votase la un moment

dat; mai mult decât atât, şi-a schimbat poziţia privind schimbările climatice şi a ales să încurajeze interesele celor care promovau carburanţii fosili. Părea mâhnit, nesigur – luptătorul vesel şi ireverenţios de altădată se transformase într-un politician de Washington cu toane, poziţionat de partea unui preşedinte în funcţie care nu urcase mai mult de 30% în sondaje şi ducea un război profund nepopular.

Nu ştiu dacă aş fi putut învinge în faţa lui John McCain din anul 2000. Dar eram din ce în ce mai convins că puteam înfrânge ceea ce rămăsese din acest om în 2008.

Nu afirm aici că aş fi considerat cursa uşor de câştigat. Într-o luptă cu un erou american, rezultatul alegerilor nu depindea numai de temele la ordinea zilei. Bănuiam că principala întrebare era dacă majoritatea alegătorilor se puteau obişnui cu ideea că rolul de comandant suprem va fi preluat de un senator afro-american tânăr, lipsit de experienţă, un bărbat care nu făcuse armata şi nici nu avusese vreo demnitate oficială.

Ştiam că dacă voiam să câştig încrederea americanilor pe această linie trebuia să vorbesc de pe o poziţie de om informat, în special legat de rolul naţiunii americane în Irak şi Afghanistan. Tocmai de aceea, cu câteva săptămâni înainte de a obţine nominalizarea, am hotărât să plecăm într-un turneu de nouă zile. Programul viza un adevărat tur de forţă: pe lângă o scurtă oprire în Kuwait şi trei zile în Afghanistan şi Irak, urma să mă întâlnesc cu şefii de stat şi guvern din Israel şi Iordania, dar şi din Regatul Unit şi Franţa, apoi să ţin o importantă cuvântare pe teme politice la Berlin. Dacă turneul avea succes, nu numai că puteam risipi temerile alegătorilor privind capacitatea mea de a acţiona eficient pe scena globală, dar am fi scos în evidenţă şi ce ar fi însemnat o nouă epocă în conducerea americană, într-o perioadă în care cetăţenii erau profund tulburaţi de alianţele forţate pe care administraţia Bush le crease de-a lungul timpului.

Pe de altă parte, dat fiind că presa politică îmi analiza orice mişcare, era imposibil să nu apară vreo greşeală. Cea mai mică abatere ar fi putut da publicului impresia că nu eram pregătit pentru funcţie, iar campania noastră ar fi fost compromisă. Dar echipa mea a considerat că merită să ne asumăm acest risc.

„Mersul pe sârmă fără plasă de siguranţă“, a spus Plouffe, „ăsta e punctul nostru forte.“

I-am atras atenţia că eu eram cel care făcea echilibristică, nu „noi“. Dar am părăsit Washingtonul într-o dispoziţie de zile mari, nerăbdător să traversez oceanul, după un an şi jumătate de campanie.

Norocul meu a fost şi că Jack Reed şi Chuck Hagel, doi dintre colegii mei preferaţi, au acceptat să călătorească cu mine în Afghanistan şi

Irak. Amândoi erau experţi în politică externă – Chuck era membru de marcă al Comitetului pentru Relaţii Externe din Senat, iar Jack făcea parte din Comitetul pentru Serviciile Armate. Erau doi oameni total diferiţi ca personalitate. Jack era un democrat liberal din Rhode Island, un tip slăbuţ, studios şi modest. Chuck era un republican conservator din Nebraska, un bărbat solid, lat în umeri, extrovertit şi deosebit de amuzant. (Am glumit mai tot drumul despre pantofii pe care alesese să îi poarte într-o zonă de război – mocasini din catifea neagră pe care ne imaginam că îi împrumutase de la Hugh Hefner. Ulterior, mi-a dăruit o pereche de mocasini identici, în semn de bun venit la Casa Albă.) Dar cei doi aveau în comun un respect nestrămutat pentru armata americană şi amândoi credeau în prudenţă când venea vorba despre folosirea forţei militare. Jack absolvise Academia Militară West Point şi se numărase printre puţinii senatori care votaseră împotriva Războiului din Irak. Chuck, veteran al Războiului din Vietnam, decorat de două ori cu medalia Purple Heart, votase pentru. După şase ani de la autorizarea Războiului din Irak, părerile celor doi începuseră să conveargă, şi acum erau printre cei mai incisivi şi credibili critici ai războiului. Prezenţa lor alături de mine în acest turneu şi faptul că veneau din partide diferite m-a ajutat să resping orice aluzie la faptul că turneul era doar o strategie de campanie. Iar faptul că Chuck nu numai că m-a însoţit, dar a şi vorbit public apreciativ la adresa politicii mele externe, cu numai patru luni înainte de alegeri, a fost un gest îndrăzneţ şi generos din partea lui, pe care nu-l voi uita prea curând.

Ceea ce m-a frapat cel mai mult citind notiţele din timpul turneului este că puţine lucruri m-au surprins în timpul vizitelor în Afghanistan şi Irak, iar în următorii opt ani provocările din zonele respective m-au tulburat continuu. Irakul se transformase într-un teatru de război între facţiunile religioase, iar decizia administraţiei Bush de a întări prezenţa noastră acolo prin suplimentarea trupelor n-a făcut decât să ducă la dislocarea capacităţii militare şi de spionaj în afara Afghanistanului. În 2008, aveam de cinci ori mai multe efective militare în Irak decât în Afghanistan, unde talibanii continuau să fie în ofensivă. În vara acelui an, numărul soldaţilor ucişi şi răniţi într-o lună în Afghanistan a depăşit cu mult numărul celor din Irak, dar în ambele regiuni persista sentimentul că numai o prezenţă masivă a trupelor militare americane putea împiedica o escaladare şi mai mare a ostilităţilor. Într-o sâmbătă de pe la mijlocul lunii iulie, am aterizat la baza aeriană Bagram, o instalaţie care se întindea pe 15 kilometri pătraţi la nord de Kabul, la poalele piscurilor ascuţite ale munţilor Hindukuş. Bagram era cea mai mare bază militară americană din Afghanistan. Comandanţii de acolo erau oameni competenţi, care mi-

au explicat cu mult curaj acţiunile pe care le desfăşurau pentru a doborî bastioanele talibanilor. A doua zi am luat masa de seară la popota Cartierului General al Coaliţiei Statelor Unite din Kabul şi i-am ascultat pe soldaţi vorbind cu entuziasm şi cu mândrie despre misiunea lor. Majoritatea acestor bărbaţi şi femei de nădejde absolviseră liceul de doar câţiva ani şi vorbeau despre construirea de drumuri, despre instruirea soldaţilor afghani, despre ridicarea de şcoli, despre munca lor permanent întreruptă sau compromisă din cauză că nu aveau resursele umane şi materiale necesare. Am promis că le voi acorda încă o şansă şi că le voi asigura mai mult ajutor.

Am înnoptat la ambasada SUA – o clădire puternic fortificată, apoi am plecat spre palatul în care locuia preşedintele Hamid Karzai. În anii 1970, oraşul Kabul nu era cu nimic diferit de alte capitale din ţările în curs de dezvoltare, cam neîngrijit pe la periferii, dar liniştit şi prosper, înţesat de hoteluri elegante, cluburi răsunând de muzică rock şi populat de studenţi decişi să modernizeze ţara. Karzai şi miniştrii lui erau produse ale acelei epoci, dar mulţi dintre ei fugiseră în Europa sau în Statele Unite, fie în timpul invaziei sovietice declanşate în 1979, fie la mijlocul anilor 1990, când talibanii preluaseră puterea. După atacul asupra Kabulului, oficialii americani i-au adus înapoi şi i-au instalat la putere – expaţi funcţionali care, speram noi, să instaureze o nouă ordine nonmilitară în Afghanistan. Vorbeau o engleză impecabilă şi erau îmbrăcaţi la patru ace, se potriveau perfect în funcţiile date şi, în timp ce delegaţia noastră savura specialităţile locale, demnitarii afghani au făcut tot posibilul să ne convingă că Afghanistanul putea redeveni o ţară modernă, tolerantă şi independentă atâta timp cât trupele americane şi dolarii americani continuau să fie pompaţi în teritoriu.

Poate că aş fi crezut balivernele lui Karzai dacă nu aş fi văzut rapoarte despre corupţia excesivă şi abuzurile din interiorul guvernului său. Mare parte din zona rurală a Afghanistanului nu mai era controlată de Kabul, iar Karzai ieşea rareori din colivia lui. El se baza nu numai pe forţele americane, dar şi pe diverse alianţe cu liderii militari locali pentru a rămâne la putere. M-am gândit la aparenta lui izolare când am văzut două elicoptere Black Hawk survolând terenul montan, în drum spre o bază operativă de înaintare (FOB) de lângă Helmand, pe platoul afghan de sud. Micile sătucuri cu case din chirpici şi lemn pe care le-am văzut din elicopter se îngemănau cu formaţiunile stâncoase închise la culoare, unde rar vedeai un drum asfaltat sau vreun cablu electric suspendat. Am încercat să-mi închipui ce gândeau localnicii despre americanii din mijlocul lor sau despre preşedintele lor protejat de zidurile palatului fastuos sau chiar despre noţiunea unui stat naţional numit Afghanistan. Nu cred că se

gândeau prea mult la aceste lucruri. Încercau, pur şi simplu, să supravieţuiască, agresaţi în permanenţă de forţe la fel de imprevizibile ca vremea. M-am întrebat ce ar mai fi fost necesar – în afară de curajul şi pregătirea trupelor noastre şi în ciuda planurilor elaborate ale analiştilor de la Washington – pentru a suprapune viziunea americană despre Afghanistan peste un peisaj care de sute de ani se dovedea imun la schimbare.

Asemenea gânduri m-au urmărit pe tot parcursul călătoriei din Afghanistan spre Irak, cu o escală de o noapte în Kuwait. Lucrurile păreau a se fi îmbunătăţit de la ultima mea vizită în Irak; trupele americane din zonă îşi măriseră efectivele; alegerile monitorizate internaţional avuseseră ca rezultat numirea primului-ministru şiit Nouri al-Maliki, iar intermedierea unui acord cu liderii triburilor sunite din provinciile vestice Anbar mai atenuase măcelul între grupările religioase, declanşat ca urmare a primei invazii americane şi a gestionării lamentabile a situaţiei de către oameni ca Donald Rumsfeld şi Paul Bremer. John McCain interpreta succesul recent ca pe un semn că vom învinge atâta timp cât vom urma aceeaşi cale şi „îi vom asculta pe comandanţii noştri din teatrul de război" – direcţie devenită panaceu pentru republicani.

Concluzia mea a fost cu totul alta. După cinci ani de amestec al Statelor Unite, după execuţia lui Saddam Hussein, în absenţa oricărei dovezi de existenţă a armelor de distrugere în masă, cu un guvern ales democratic, era nevoie de o operaţiune bine planificată de retragere a trupelor americane. Dată fiind fragilitatea noului stat irakian, m-am gândit la o retragere constructivă, pe o perioadă necesară pentru instruirea de forţe de securitate irakiene şi pentru lichidarea ultimelor rămăşiţe ale grupării al-Qaeda din Irak; trebuia garantat în continuare sprijinul militar, operativ şi financiar; şi trebuia să începem repatrierea soldaţilor noştri, astfel încât Irakul să fie redat poporului irakian.

La fel ca în Afghanistan, am avut ocazia să vorbim cu soldaţii şi să vizităm baza operativă din Anbar înainte de a ne întâlni cu primul-ministru Maliki. Era un tip dur, aproape că semăna cu Nixon datorită feţei sale lungi, nebărbierite, dar şi pentru că nu îşi privea în ochi interlocutorul. Avea motive să fie stresat, pentru că noua sa poziţie era deopotrivă dificilă şi periculoasă. Încerca să împace pretenţiile blocurilor şiite de la putere care îl aleseseră şi populaţia sunită care dominase ţara pe vremea lui Saddam. Trebuia totodată să compenseze presiunea din partea binefăcătorilor lui americani şi a vecinilor iranieni. Legăturile lui Maliki cu Iranul, unde trăise în exil mulţi ani, dar şi alianţele lui incomode cu miliţiile şiite îl făcuseră indezirabil pentru Arabia Saudită şi alţi aliaţi ai Statelor Unite din Golful Persic,

scoţând în evidenţă faptul că invazia americană întărise poziţia strategică a Iranului în zonă.

Nu se ştia clar dacă cineva de la Casa Albă discutase aceste consecinţe previzibile înainte de invazia americană din Irak, dar, la momentul vizitei mele, ofiţerii din armata americană nu erau deloc încântaţi de situaţie. Deşi aceste aspecte nu au fost discutate public, din conversaţiile mele particulare cu un mare număr de generali şi diplomaţi de rang înalt a rezultat clar că interesele Casei Albe de a menţine o prezenţă militară substanţială în Irak erau mai puternice decât simpla nevoie de a asigura stabilitatea în zonă şi de a reduce violenţele. Iranul trebuia împiedicat să profite de dezastrul pe care noi îl provocasem.

Dialogul nostru cu Maliki, intermediat de un interpret, s-a dovedit aproape identic cu conversaţia pe care o avuseserăm cu Karzai, cu o singură excepţie. Cu toate că Maliki şi-a exprimat profunda apreciere pentru eforturile forţelor americane şi britanice şi a declarat că speră că vom susţine financiar instruirea şi întreţinerea forţelor irakiene, s-a arătat de acord cu mine în privinţa unei retrageri treptate a trupelor americane.

Motivele lui Maliki nu-mi erau foarte clare. Să fi fost vorba de naţionalism şi orgoliu? Să fi fost asta o dovadă a simpatiilor lui pro-iraniene? O dorinţă de a-şi consolida puterea? Nu eram sigur. Dar în ceea ce privea dezbaterea politică din Statele Unite, semnificaţia poziţiei lui Maliki era limpede. Una era ca John McCain sau Casa Albă să-mi califice apelul la o retragere programată drept precar şi iresponsabil, o versiune a sintagmei „urma scapă turma", însă era cu totul altceva să respingi această propunere când ea venea din partea unui lider irakian.

Sigur că, la momentul acela, Maliki nu era încă principalul factor de decizie din Irak. Comandantul Forţelor Coaliţiei din Irak, generalul David Petraeus, era factorul decizional, şi conversaţia pe care am purtat-o cu el a prefigurat unele dintre principalele dezbateri privind politica externă pe care le-am avut ca preşedinte al Statelor Unite.

Petraeus era considerat eminenţa cenuşie din spatele poziţiei noastre mult îmbunătăţite în Irak şi omul în mâinile căruia Casa Albă încredinţase practic întreaga noastră strategie. Spilcuit şi într-o formă excelentă, cu un doctorat în relaţii internaţionale şi economie la Princeton şi cu o minte organizată şi analitică, Petraeus se impunea de la prima întâlnire. Împreună cu el, am zburat cu elicopterul de la aeroportul din Bagdad în Zona Verde puternic fortificată. Am stat de vorbă tot drumul. Esenţa conversaţiei noastre nu a apărut în nici un material de presă. Din punctul de vedere al echipei mele de campanie, asta era un lucru bun. Pe ei îi interesau fotografiile, imaginile cu mine

alături de un general cu patru stele la bordul unui elicopter Black Hawk; purtam căşti şi ochelari de pilot, într-un contrast tineresc şi viguros cu imaginea jalnică a adversarului meu republican care apăruse în presă exact în aceeaşi zi – McCain într-o maşinuţă de golf condusă de fostul preşedinte George H.W. Bush, un cuplu de bătrânei îmbrăcaţi în pulovere pastel în drum spre un picnic la club.

Între timp, eu eram angajat într-o conversaţie cu Petraeus, în biroul lui spaţios de la Cartierul General al Coaliţiei; am vorbit despre orice, de la importanţa sensibilizării culturale şi nevoia de specialişti în limbi arabe în cadrul armatei, până la rolul vital al proiectelor de dezvoltare în anularea legitimităţii miliţiilor şi a organizaţiilor teroriste şi în consolidarea noului guvern. După părerea mea, este meritul preşedintelui Bush că acest general a fost desemnat în fruntea unei operaţiuni de salvare a ceea ce se anunţase a fi un naufragiu de proporţii. Dacă am fi avut la dispoziţie timp şi resurse nelimitate – dacă securitatea naţională pe termen lung a Americii ar fi depins de transformarea Irakului într-un aliat al Statelor Unite, cu un minimum de funcţionare şi de democraţie – atunci abordarea lui Petraeus avea şanse mari de reuşită.

Numai că resursele noastre nu erau nelimitate. Şi tocmai resursele erau hotărâtoare în operaţiunea de retragere. Cât ne mai permiteam să oferim şi când puteam spune că oferiserăm destul? Din punctul meu de vedere, ne apropiam de acea limită; securitatea noastră naţională avea nevoie de un Irak stabil, dar nu de o vitrină pentru construirea naţiunii irakiene. Petraeus s-a opus stabilirii unor termene, explicându-mi că toate victoriile noastre puteau fi compromise foarte uşor.

L-am întrebat cât timp va mai dura până când vom putea spune că victoriile noastre sunt permanente. Doi ani? Cinci? Zece?

Nu mi-a putut da un răspuns. Dar considera că dacă am fi anunţat un program al operaţiunii de retragere, atunci inamicul ar fi avut timp să se regrupeze.

Nu era acesta un adevăr general valabil?

A fost de acord cu mine.

L-am întrebat ce părere are despre studiile care indicau că o mare parte a irakienilor, atât şiiţi, cât şi suniţi, erau sătui de ocupaţie şi voiau să ne vadă plecaţi cât mai curând.

Mi-a răspuns că era o problemă pe care trebuia s-o gestionăm.

A fost o conversaţie cordială şi nu puteam să-l condamn pe Petraeus că voia să ducă misiunea la bun sfârşit. I-am spus că dacă aş fi fost în locul lui aş fi urmărit acelaşi lucru. I-am spus că sarcina unui preşedinte era aceea de a vedea imaginea de ansamblu, tot aşa cum sarcina lui era aceea de a face compromisuri şi de a impune

constrângeri acolo unde subalternii lui nu puteau. Cum puteam, ca națiune, să punem în balanță încă doi sau trei ani în Irak, cu costuri de aproape 10 miliarde de dolari anual, contra nevoii de a lichida gruparea al-Qaeda din nord-vestul Pakistanului și pe bin Laden? Cum puteam justifica aceste operațiuni în condițiile în care acasă drumurile și școlile rămâneau neconstruite? Cum să gestionăm lipsa motivației în cazul apariției unei noi crize? Cum să justificăm numărul soldaților căzuți și suferința familiilor acestora?

Generalul Petraeus a salutat politicos din cap și mi-a spus că speră să mă revadă după alegeri. La plecare, n-am fost sigur că îl convinsesem de pertinența părerilor mele, așa cum nici el nu mă convinsese pe mine.

Eram oare pregătit să fiu lider mondial? Aveam oare calitățile diplomatice, cunoștințele, rezistența și autoritatea necesare pentru a conduce? Scopul călătoriei mele – o probă de foc pentru mine la scară internațională – era acela de a răspunde acestor întrebări. Am avut întâlniri bilaterale cu regele Abdullah al Iordaniei, cu primul ministru Gordon Brown în Anglia și cu președintele Nicolas Sarkozy în Franța. M-am întâlnit, de asemenea, cu Angela Merkel în Germania, unde am și vorbit în fața unui public format din 200 de persoane în fața Columnei Victoriei din Berlin. Acolo am declarat că, așa cum generația dinainte dărâmase zidul ce împărțise cândva Europa, era acum datoria noastră să dărâmăm alte ziduri, mai puțin vizibile; acele ziduri ridicate între bogați și săraci, între rase și triburi, între nativi și imigranți, între creștini, musulmani și evrei. Pe parcursul unui maraton de două zile în Israel și Cisiordania, am avut întâlniri separate cu Benjamin Netanyahu și Mahmoud Abbas și am făcut tot posibilul să înțeleg nu numai logica, dar și emoțiile care alimentau un conflict mult prea vechi și aparent imposibil de rezolvat. În orașul Sderot am ascultat cu durere poveștile părinților terorizați de rachetele lansate din Gaza, care explodau la câțiva metri de dormitoarele copiilor lor. În Ramallah, palestinienii mi-au vorbit despre umilințele pe care le îndurau zilnic în punctele de control ale securității israeliene.

Potrivit lui Gibbs, presa din Statele Unite considera că trecusem cu brio testul „atitudinii prezidențiale". Dar pentru mine călătoria a fost mai mult decât proiectarea unei imagini. Am simțit enormitatea provocărilor ce mă așteptau în cazul unei victorii, am simțit că era nevoie de har pentru a-mi îndeplini funcția, și am simțit toate acestea chiar mai mult decât mi se întâmplase când eram acasă.

Toate aceste gânduri mă frământau în dimineața zilei de 24 iulie, când am ajuns la Zidul Plângerii din Ierusalim, ridicat cu 2 000 de ani în urmă pentru a apăra sacrul Munte al Templului. Zidul este privit ca

o poartă spre divinitate, un loc în care Dumnezeu sălăşluieşte şi ascultă toate rugăciunile pe care călătorii le îndreaptă către el. Timp de secole, pelerinii din toată lumea şi-au scris rugăciunile pe hârtie şi le-au strecurat prin crăpăturile zidului. Mi-am scris şi eu propria rugăciune în dimineaţa aceea, pe o bucată de hârtie cu antetul hotelului.

În lumina lăptoasă a zorilor, înconjurat de gazdele mele din Israel, de asistenţi, agenţi ai Serviciilor Secrete, în zgomotul aparatelor foto, mi-am lipit fruntea de zid în timp ce un rabin bărbos citea un psalm care îndemna la pace în Oraşul Sfânt al Ierusalimului. Aşa cum cerea tradiţia, am pus o mână pe piatra de calcar moale, am rămas nemişcat, contemplând în linişte, apoi am împăturit bucata de hârtie şi am împins-o într-o crăpătură a zidului.

„Doamne, apără-mi familia şi pe mine", am scris. „Iartă-mi păcatele şi ajută-mă să mă ţin departe de îngâmfare şi de deznădejde. Dă-mi înţelepciunea de a face ceea ce e bine şi drept. Fă din mine un instrument al voinţei Tale."

Am crezut că aceste cuvinte vor rămâne doar între mine şi Dumnezeu. Dar ele au fost publicate a doua zi într-un ziar israelian, înainte să capete viaţă eternă pe internet. Se pare că un trecător luase biletul meu după plecarea noastră. Era şi ăsta un semn al preţului pe care trebuia să-l plătesc odată ce păşeam pe scena internaţională. Graniţa dintre viaţa mea personală şi cea publică se estompa; fiecare gând şi fiecare gest al meu erau acum de interes global.

Obişnuieşte-te cu asta, mi-am spus. E parte din pachet.

La întoarcerea din turneu m-am simţit ca un astronaut sau ca un explorator la finalul unei expediţii extenuante. Eram încărcat de adrenalină şi oarecum dezorientat de viaţa de zi cu zi. Mai era o lună până la Convenţia Naţională Democrată şi am hotărât că era cazul să readuc puţin lucrurile la normal şi să-mi duc familia în Hawaii pentru o săptămână. I-am spus lui Plouffe că nimic nu mă putea face să mă răzgândesc. După o campanie de 17 luni, simţeam nevoia să-mi încarc bateriile, la fel ca Michelle. Starea de sănătate a lui Toot se deteriora rapid şi, cu toate că nu ştiam cât va mai rezista bunica mea, n-aveam de gând să repet greşeala pe care o făcusem în cazul mamei.

Mai mult decât orice îmi doream să pot petrece timp cu fiicele mele. Din câte se vedea, campania nu afectase legătura dintre noi. Malia era la fel de vorbăreaţă şi de curioasă, Sasha la fel de plină de energie şi de iubitoare. Când eram pe drum, vorbeam cu ele la telefon în fiecare seară, despre şcoală, despre prietenele lor, despre cel mai recent episod din *SpongeBob*, iar când eram acasă le citeam capitole

întregi din *Harry Potter*, ne distram împreună cu tot felul de jocuri şi uneori plecam pe furiş cu ele să cumpărăm îngheţată.

Vedeam însă, de la o săptămână la alta, ce repede creşteau, cât de schimbate păreau de fiecare dată când le revedeam, cât de sofisticată devenea conversaţia cu ele. Aceste schimbări nu făceau decât să-mi amintească faptul că pierdusem mult timp departe de ele, că nu fusesem lângă ele când fuseseră bolnave, că nu le luasem în braţe când le fusese frică, sau că nu le ascultasem glumele. Eram convins de importanţa demersului meu, dar ştiam şi că nu mai puteam da timpul înapoi. M-am întrebat deseori dacă merita sacrificiul.

Mă simţeam vinovat, pe bună dreptate. N-aş putea descrie în cuvinte adevărata povară resimţită de familia mea în timpul acelor doi ani de campanie pentru preşedinţie, nici măsura în care m-am bazat pe tăria sufletească şi pe calităţile de părinte ale lui Michelle, nici cât de mult au contat veselia şi maturitatea ieşite din comun ale fiicelor mele. Pe 4 iulie, Michelle le-a adus pe fete în Butte, Montana, acolo unde ajunsesem în turneul meu electoral. Tot atunci Malia împlinea zece ani. Sora mea, Maya, a decis să vină şi ea cu familia. A fost o zi distractivă, am vizitat Muzeul Minelor şi ne-am stropit cu pistoale cu apă, dar am petrecut mare parte din timp adunând voturi. Fetele au rămas agăţate de mine în timp ce salutam participanţii la paradă. Au suportat cu stoicism canicula cât timp am rostit un discurs în după-amiaza aceea. Seara, după ce focurile de artificii au fost anulate din cauza furtunii, am organizat o petrecere aniversară ad-hoc într-o sală de conferinţe fără ferestre la parterul motelului Holiday Inn. Stafful meu decorase cu puţin timp înainte încăperea cu câteva baloane colorate. Am comandat pizza, salată şi tort de la un supermarket din oraş. Dar, în timp ce Malia sufla în lumânări şi-şi punea o dorinţă, m-am întrebat dacă nu cumva o dezamăgisem, dacă nu-şi va aminti această zi ca o dovadă a faptului că tatăl ei gândise o altă ordine a priorităţilor.

Pe neaşteptate, Kristen Jarvis, una dintre tinerele asistente ale lui Michelle, a apărut cu un iPod pe care l-a conectat la o boxă portabilă. Malia şi Sasha m-au luat de mână şi m-au ridicat în picioare. Toată lumea a început să danseze pe muzica lui Beyonce şi Jonas Brothers; Sasha făcea piruete, Malia îşi scutura cârlionţii scurţi, Michelle şi Maya se dezlănţuiseră, iar eu mi-am demonstrat calităţile de tătic dansator. După o jumătate de ceas, eram toţi fără suflare, iar Malia s-a aşezat în poala mea.

„Tati", mi-a spus, „asta e cea mai frumoasă aniversare!"

I-am sărutat creştetul şi am strâns-o tare în braţe, ascunzându-mi lacrimile.

Acestea erau fetiţele mele. Asta pierdusem prin absenţa mea

îndelungată. Tocmai de aceea a meritat să plec cu ele pentru câteva zile în Hawaii, în luna august, chiar dacă asta a însemnat să pierd ceva teren în sondaje în faţa lui McCain. M-am bălăcit cu ele în ocean, le-am lăsat să mă acopere cu nisip fără să fiu nevoit să le spun că am o teleconferinţă sau că eram aşteptat la aeroport – şi a meritat. Am privit apusul soarelui de pe nisipurile Pacificului, ţinându-mi soţia în braţe, ascultând foşnetul palmierilor în bătaia vântului – şi a meritat.

Mă uitam la Toot care, chircită pe canapeaua ei din living, abia reuşea să ridice capul, dar încă mai putea zâmbi fericită în timp ce strănepoatele ei râdeau şi se jucau pe podea. I-am mângâiat mâinile cu vene pronunţate, iar mâna ei pătată de bătrâneţe a strâns-o pe a mea, poate pentru o ultimă dată.

A fost ca o împărtăşanie nepreţuită.

Nu am putut uita complet de campanie cât am fost în Hawaii. Primeam informări zilnice din partea echipei, dădeam telefoane pentru a le mulţumi susţinătorilor şi am redactat o schiţă preliminară a discursului meu pentru convenţie, pe care i-am trimis-o lui Favs. Mai aveam de luat o decizie clară în calitate de candidat oficial la preşedinţie.

Trebuia să îmi aleg vicepreşedintele. M-am oprit în final la două nume: guvernatorul statului Virginia, Tim Kaine, şi colegul meu din Senat, Joe Biden, reprezentant al statului Delaware. La momentul respectiv eram mult mai apropiat de Tim, care fusese primul oficial ales de marcă din afara statului Illinois care mă susţinuse pentru preşedinţie, implicându-se activ în campania mea. Prietenia dintre noi s-a legat uşor; eram cam de-aceeaşi vârstă, proveneam amândoi din familii modeste din Vestul Mijlociu, aveam personalităţi şi chiar CV-uri asemănătoare. (În perioada studiilor la Facultatea de Drept a Universităţii Harvard, Tim lucrase pentru o misiune din Honduras şi apărase legea drepturilor civile înainte de a intra în politică.)

Cât despre Joe, era total opusul meu, cel puţin pe hârtie. Era cu 19 ani mai în vârstă decât mine. Eu eram nou venit pe scena politică din Washington; el activase timp de 35 de ani în Senat, fusese preşedinte al Comitetului Juridic şi al Comitetului pentru Relaţii Externe. Spre deosebire de mine, care crescusem în diferite părţi ale lumii, Joe avea rădăcini puternice în Scranton, Pennsylvania, şi se mândrea cu strămoşii lui, muncitori irlandezi. (Abia după alegeri am descoperit că străbunii noştri irlandezi, fabricanţi de ghete, emigraseră din Irlanda în America la distanţă de doar cinci săptămâni.) Iar dacă eu eram un tip mai rece şi mai reţinut, atent la orice cuvânt, Joe era un tip cald, lipsit de inhibiţii, dispus oricând să spună tot ce îi trece prin cap. Erau trăsături înduioşătoare, iar el se bucura realmente de compania oamenilor. Se vedea asta din felul în

care interacţiona cu oamenii, chipul lui atrăgător fiind mereu luminat de un zâmbet strălucitor, iar când vorbea stătea foarte aproape de interlocutor, întrebându-l pe acesta de unde este, povestindu-i anecdote despre oraşul respectiv („Acolo am mâncat cea mai bună pizza calzone“) sau referindu-se la vreo cunoştinţă comună („Un tip extraordinar, un om dintr-o bucată“). Avea mereu cuvinte de laudă pentru copiii interlocutorului („Ţi-a mai spus cineva cât eşti de frumoasă?“) sau pentru soţia acestuia („Arătaţi mult mai tânără de 40 de ani!“). Trecea apoi la altă persoană, şi apoi la alta, până când ajungea să cucerească pe toată lumea cu strângeri de mână, îmbrăţişări, pupături, bătăi prieteneşti pe spate, complimente şi glume.

Entuziasmul lui Joe avea şi o parte mai puţin agreabilă. Într-un oraş plin de oameni cărora le plăcea să se audă vorbind, el nu avea egal. Chiar dacă trebuia să se încadreze în 15 minute cu un discurs, Joe ajungea să vorbească cel puţin jumătate de oră. Iar dacă avea jumătate de oră la dispoziţie, discursul se putea prelungi la nesfârşit. Monologurile lui de la audierile comisiei erau legendare. Faptul că nu avea nici un fel de filtru i-a atras de multe ori neplăceri, ca în timpul alegerilor primare, când m-a descris ca fiind „elocvent, inteligent, îngrijit şi atrăgător“; sigur că dorise să îmi adreseze un compliment, dar unii au interpretat cuvintele lui drept calităţi rare când vine vorba de un bărbat de culoare.

Pe măsură ce ajungeam să-l cunosc mai bine, mi-am dat seama că gafele lui erau neînsemnate dacă erau puse în balanţă cu nenumăratele lui calităţi. În domeniul politicii interne era instruit, pragmatic şi mereu pregătit. Avea, de asemenea, o vastă şi profundă experienţă în politica externă. Pe durata scurtei sale curse de la alegerile locale, m-au impresionat priceperea şi disciplina lui ca orator şi faptul că se simţea în largul lui pe scena naţională.

Dar, în primul rând, Joe avea o inimă de aur. Reuşise să depăşească un defect de vorbire din copilărie (fusese bâlbâit), ceea ce explica probabil apetitul său pentru cuvinte, şi suferise două anevrisme la maturitate. Pe scena politică cunoscuse succesul foarte devreme, dar avusese parte şi de înfrângeri umilitoare. Iar viaţa lui fusese lovită de tragedii inimaginabile: în 1972, la doar câteva săptămâni după ce fusese ales în Senat, soţia şi fetiţa lui de câteva luni muriseră într-un accident de maşină, iar cei doi fii ai lui, Beau şi Hunter, fuseseră grav răniţi. Dată fiind imensa pierdere, colegii şi familia au dus o mare luptă de convingere pentru ca să nu renunţe la fotoliul din Senat, dar el şi-a aranjat programul în aşa fel încât să poată face zilnic naveta între Delaware şi Washington – o călătorie de o oră şi jumătate cu

trenul – pentru a avea grijă de băieţii lui, şi a făcut asta timp de 30 de ani.

Faptul că Joe a reuşit să facă faţă unei asemenea tragedii se datorează în mare parte şi celei de-a doua soţii, Jill, o profesoară încântătoare şi modestă pe care a cunoscut-o la trei ani după accident şi care i-a crescut pe fiii lui Joe ca pe propriii copii. Oricine vedea familia Biden laolaltă îşi dădea seama de sprijinul acesteia pentru Joe, de mândria şi bucuria pe care o simţea datorită lui Beau, devenit acum procuror general şi cu o carieră politică promiţătoare în Delaware, datorită lui Hunter, avocat în Washington D.C., datorită lui Ashley, asistentă socială în Wilmington şi datorită superbilor lui nepoţi.

Pe lângă familie, pe Joe l-a ajutat caracterul lui optimist. Mi-am dat seama mai târziu că tragediile şi eşecurile îl marcaseră, dar nu îl transformaseră într-un om nesuferit şi cinic.

Tocmai datorită acestor calităţi l-am rugat să vină înaintea comisiei de evaluare şi să aibă o întâlnire cu mine în Minnesota, unde făceam campanie electorală. Iniţial s-a opus – ca majoritatea senatorilor, Joe era foarte orgolios şi nu agrea ideea de a fi vioara a doua. La începutul întâlnirii, Joe mi-a explicat de ce considera funcţia de vicepreşedinte un pas înapoi pentru el (dar şi de ce era în acelaşi timp cea mai bună alegere). L-am asigurat că nu aveam nevoie de o marionetă alături de mine, ci de un partener.

„Dacă mă propui", a spus Joe, „vreau să ştiu că pot să îmi spun clar părerea şi să-ţi dau cele mai sincere sfaturi. Dacă vei ajunge preşedinte, voi susţine până în pânzele albe toate deciziile tale. Dar vreau să am ultimul cuvânt în echipa ta când vine vorba de hotărâri majore."

I-am spus că era un angajament pe care mi-l puteam lua.

Axe şi Plouffe îl admirau foarte mult pe Tim Kaine şi, la fel ca mine, erau de părere că Tim se va potrivi fără probleme administraţiei Obama. Dar, tot ca şi mine, se întrebau dacă o echipa formată din doi avocaţi liberali, relativ tineri şi fără experienţă, n-ar fi fost o propunere mult prea optimistă şi diferită pentru ceea ce puteau accepta alegătorii.

Joe prezenta şi el unele riscuri. Lipsa oricărei discipline în faţa microfonului ar fi putut atrage după sine controverse inutile. Era un tip de modă veche, îi plăcea atenţia şi nu era întotdeauna atent la ce spune sau ce face. Am intuit că se va simţi jignit dacă nu va primi ceea ce credea că i se cuvine – o reacţie previzibilă când ai de-a face cu un superior mult mai tânăr.

Cu toate acestea, diferenţele dintre noi erau o provocare. Îmi plăcea faptul că Joe se simţea pregătit să preia prerogativele de preşedinte în cazul în care mi s-ar fi întâmplat ceva, iar asta era o garanţie în plus

pentru cei care mă considerau prea tânăr. Preţuiam experienţa lui în domeniul politicii externe, un avantaj major mai ales acum când eram angajaţi în două războaie, apreciam legăturile pe care le stabilise cu colegii lui din ambele partide şi capacitatea lui de a ajunge la inimile alegătorilor care manifestau prudenţă vizavi de alegerea unui afro-american în funcţia de preşedinte al Americii. Însă, ceea ce conta mai mult era ceea ce îmi spunea intuiţia – Joe era un tip cu bun-simţ, onest şi loial. Ştiam că se gândea la oamenii obişnuiţi şi că puteam avea încredere în el în situaţii de criză.

Şi se vede treaba că nu m-a dezamăgit.

Încă e un mare mister pentru mine cum a fost organizată Convenţia Naţională Democrată din Denver. Am fost consultat în legătură cu programul evenimentelor din cele patru nopţi, cât dura convenţia, dar şi asupra eventualelor teme de discuţie şi a numelor vorbitorilor. Am văzut câteva filmuleţe biografice pe care trebuia să le aprob şi mi s-a cerut lista membrilor din familie şi a prietenilor pentru care trebuia aranjată cazarea. Plouffe m-a întrebat dacă eram de acord să organizăm ultima seară a convenţiei pe stadionul Mile High – nucleul echipei Denver Broncos – şi nu într-o arenă închisă. Stadionul avea o capacitate de 80 000 de locuri, deci putea găzdui zecile de mii de voluntari din toată ţara care constituiau fundaţia campaniei noastre. Stadionul nu era acoperit, ceea ce însemna că trebuia să avem în vedere şi schimbările de vreme.

„Dacă plouă?“ am întrebat.

„Am cerut prognoza meteo pentru Denver din ultimii 100 de ani, pentru zilele de 28 august, ora opt seara“, a spus Plouffe. „N-a plouat decât o singură dată.“

„Şi dacă anul acesta o să plouă pentru a doua oară? Avem şi un plan de rezervă?“

„Odată ce închidem stadionul, nu mai există cale de întoarcere“, a spus Plouffe. Mi-a zâmbit aproape malefic. „Nu ştii că dăm cele mai bune reprezentaţii fără plasă de siguranţă? De ce ar fi situaţia de acum diferită?“

Chiar, de ce?

Michelle a venit la Denver cu fetele, cu două zile înaintea mea, pentru că eu eram ocupat cu campania în alte state. Când am ajuns, sărbătoarea era în toi. Arena era înconjurată de care de televiziune şi corturi de presă, asemenea unei armate pregătită de asediu; vânzătorii ambulanţi aveau tricouri, şepci, genţi şi mărunţişuri inscripţionate cu logo-ul nostru care înfăţişa un răsărit de soare sau imprimate cu chipul meu încadrat de două urechi mari. Turiştii şi paparazzi fotografiau politicienii şi celebrităţile prezente pe arenă.

Spre deosebire de convenţia din 2000, când fusesem ca un puşti care îşi lipeşte nasul de vitrina unei cofetării, sau de convenţia din 2004, când mă simţisem în centrul atenţiei datorită discursului meu introductiv, acum eram şi actor, şi spectator, prizonier într-o cameră de hotel, privind pe fereastră la maşina Serviciilor Secrete. Am ajuns în Denver în penultima seară a convenţiei. Mi s-a spus că e o chestiune de securitate şi totodată o mişcare calculată, menită să accentueze tensiunea aşteptării. Numai că eu mă simţeam neliniştit şi rupt de lume, într-un mod ciudat, ca şi cum aş fi fost doar un element de decor, scump ce-i drept, care nu putea fi scos din cutie decât în condiţii excepţionale.

Îmi revin în memorie anumite momente din săptămâna aceea. Îmi amintesc că Malia, Sasha şi trei dintre nepoatele lui Joe se tăvăleau chicotind pe un morman de saltele gonflabile din apartamentul nostru de hotel, pierdute în jocuri numai de ele ştiute şi total indiferente la agitaţia de la parter. Îmi amintesc că Hillary, care reprezenta delegaţia din New York, a venit la microfon şi a anunţat moţiunea prin care eram desemnat oficial candidat din partea democraţilor, un gest de unitate extrem de puternic. Îmi mai amintesc că stăteam în sufrageria unei familii de susţinători din Missouri, nişte oameni foarte drăguţi, cu care am vorbit şi am luat o gustare înainte ca Michelle să apară pe ecranul televizorului, strălucind într-o rochie albastră, pentru a rosti discursul de deschidere în prima seară a Convenţiei.

Am evitat cu bună ştiinţă să citesc înainte discursul lui Michelle, pentru că nu am vrut să fiu tentat să mă amestec sau să îi creez o stare de tensiune. După ce o văzusem pe parcursul turneului de campanie, nu mai aveam nici o îndoială asupra faptului că se va prezenta minunat. Dar, ascultând-o în timp ce îşi spunea povestea în acea seară, m-a copleşit un sentiment de imensă mândrie; a vorbit despre mama şi tatăl ei, despre sacrificiile şi valorile lor, despre traiectoria ei în viaţă şi despre speranţele legate de fiicele noastre; această femeie, care trecuse prin atâtea experienţe, garanta pentru mine, pentru faptul că fusesem mereu devotat familiei mele şi fidel convingerilor mele. Publicul, prezentatorii de ştiri, oamenii de lângă mine o priveau toţi fascinaţi.

Contrar afirmaţiilor unor comentatori din zilele acelea, soţia mea nu şi-a „găsit“ curajul de a vorbi în acea noapte. Era doar pentru prima oară când publicul din întreaga ţară avea şansa de a o asculta vorbind fără „bruiaj“.

Patruzeci şi opt de ore mai târziu eram într-o cameră de hotel cu Favs şi Axe şi făceam ultimele modificări pentru discursul de acceptare pe care urma să-l rostesc în seara următoare. Fusese un

discurs greu de scris. Am simţit că ocazia cerea mai mult pragmatism decât lirism, că era nevoie de o critică mai fermă la adresa politicii duse de republicani şi de o trecere în revistă a măsurilor pe care intenţionam să le aplic în calitate de preşedinte. Discursul nu trebuia să fie nici prea lung, nici prea sec, nici prea părtinitor. Suferise deja multe modificări şi avusesem puţin timp la dispoziţie să-l parcurg. Aflat în spatele unui podium improvizat, mi-am repetat discursul, într-o atmosferă mai degrabă muncitorească decât inspirată.

O singură dată m-a frapat profunzimea nominalizării mele. Întâmplarea a făcut ca ultima seară a convenţiei să coincidă cu cea de-a patruzeci şi cincea aniversare a Marşului de la Washington şi a discursului istoric rostit de dr. King, sub titlul *I Have a Dream*[20]. Am fost toţi de acord să nu atragem atenţia asupra acestei aniversări, pentru că încadrarea candidaturii mele drept exerciţiu al drepturilor civile nu ar fi motivat alegătorii indecişi şi nu era de dorit să atragem comparaţii cu unul dintre cele mai mari discursuri din istoria Americii. Spre sfârşitul cuvântării mi-am exprimat recunoştinţa faţă de miracolul săvârşit de un tânăr pastor din Georgia şi am citat un mic fragment din adresarea lui de la National Mall, din acea zi a anului 1963: „Nu putem porni singuri la drum. Cu fiecare pas, trebuie să jurăm că vom mărşălui mereu privind înainte. Nu avem voie să ne întoarcem din drum."

„Nu putem porni singuri la drum." Nu-mi aminteam în mod deosebit această parte din discursul Dr. King. Dar citindu-le cu voce tare au stârnit ceva în mine. M-am gândit la toţi voluntarii de culoare mai în vârstă pe care îi întâlnisem la sediile noastre din toată ţara, la felul în care îmi strânseseră mâna şi îmi spuseseră că nu speraseră să apuce ziua în care un negru să aibă şanse reale la preşedinţie.

Mi-au revenit în minte scrisorile seniorilor care mi-au transmis că în ziua alegerilor preliminare se treziseră cu noaptea-n cap ca să fie primii la vot, chiar dacă unii dintre ei erau bolnavi sau cu dizabilităţi.

Mi-am amintit de liftierii, portarii, secretarele, funcţionarii, spălătorii de vase şi şoferii pe care îi întâlnisem la fiecare pas în trecerile mele prin hoteluri, centre de conferinţe sau clădiri de birouri; mi-am amintit cum mă salutau sau îmi arătaseră semnul victoriei, cum acceptau cu timiditate o strângere de mână, bărbaţi şi femei de culoare, de o anumită vârstă, care, asemenea părinţilor lui Michelle, făcuseră tot ce era omeneşte posibil pentru a pune o pâine pe masă şi pentru a-şi trimite copiii la studii. Oameni care acum recunoşteau în mine roadele muncii lor.

M-am gândit la toţi acei oameni care făcuseră închisoare şi care se alăturaseră Marşului din Washington cu 40–50 de ani în urmă şi am încercat să-mi imaginez cum s-ar simţi aceştia dacă m-ar vedea pe

scena din Denver, înţelegând că în ciuda transformărilor uriaşe din ţară mai era cale lungă până la destinaţia pe care ei o speraseră.

„Ştiţi ce... am nevoie de un moment", am spus cu glasul gâtuit de emoţie şi ochii plini de lacrimi. M-am dus la baie să mă spăl cu apă rece pe faţă. Am revenit după câteva minute. Favs, Axe şi operatorul teleprompterului n-au spus nimic, nu ştiau ce să facă.

„Îmi cer scuze", le-am spus. „Hai să reluăm, de la început."

Am rostit discursul fără probleme a doua oară. Am fost întrerupt o singură dată de un ciocănit în uşă. Era un angajat al hotelului care adusese o salată Caesar. „Ce să spun... Mi-era o foame de lup", a comentat Axe cu un zâmbet cam bleg. În seara următoare, am păşit calm pe scena largă, acoperită cu mochetă de culoare albastră; sub cerul senin, m-am adresat unui stadion plin şi milioanelor de oameni care urmăreau convenţia la televizor.

Era o seară caldă, murmurul ce răzbătea dinspre mulţime era molipsitor, iar bliţurile miilor de aparate foto oglindeau pe Pământ strălucirea stelelor de pe cer. Când am terminat de vorbit, Michelle, fetele şi toată familia Biden mi s-au alăturat pe scenă şi am salutat mulţimea sub o ploaie de confetti, i-am văzut pe oameni râzând şi îmbrăţişându-se, fluturând steguleţe în ritmul unei melodii country a duoului Brooks&Dunn, care se auzea din ce în ce mai des în campania noastră: „Only in America"[21].

Dacă e să judecăm statistic, un candidat la preşedinţie observă un salt în sondaje după o convenţie reuşită. În toate privinţele, convenţia noastră fusese organizată perfect. Sondajele noastre arătau că după Denver urcasem într-adevăr în sondaje, situându-mă cu peste cinci procente deasupra lui John McCain.

Situaţia aceasta însă nu a durat decât o săptămână.

Campania lui John McCain nu mergea prea bine. În ciuda faptului că obţinuse nominalizarea din partea republicanilor cu trei luni înainte de nominalizarea mea din partea democraţilor, campania sa nu se dovedise eficientă în acest interval. Alegătorii indecişi nu au fost convinşi de propunerile lui pentru reduceri de taxe în plus faţă de cele obţinute de Bush. În noul climat, mult mai polarizat, McCain nici măcar nu a pomenit despre reforma legii imigraţiei şi despre schimbările climatice, aspecte care anterior îi creaseră o reputaţie de nonconformist în interiorul partidului. Dacă e să fim cinstiţi, trebuie spus că fusese pus într-o situaţie dificilă. Războiul din Irak era în continuare un subiect delicat. Economia, deja în recesiune, era în cădere liberă, la fel cum era şi Bush în sondaje. În situaţia în care scrutinul care urma se baza pe promisiunea schimbării, McCain nu era nici pe departe vocea sau imaginea unei schimbări.

Atât el, cât şi echipa lui au înţeles că era nevoie de o acţiune

spectaculoasă. Trebuie să recunosc că s-au ridicat la înălţimea aşteptărilor. La o zi după încheierea Convenţiei noastre, Michelle şi cu mine, împreună cu Jill şi Joe Biden, aşteptam decolarea avionului de campanie care urma să ne ducă în Pennsylvania, pentru câteva zile pline de evenimente. Axe s-a urcat grăbit la bord şi ne-a anunţat că aflase cine era persoana propusă de McCain pentru vicepreşedinte. Joe s-a uitat la numele afişat pe BlackBerry-ul lui Axe şi apoi s-a întors spre mine.

„Cine naiba e Sarah Palin?" m-a întrebat.

În următoarele două săptămâni, presa naţională a pus obsesiv această întrebare, injectând campania lui McCain cu o bine-venită doză de adrenalină. Campania noastră aproape că nu mai era amintită pe nici un post. După anunţarea lui Palin ca vicepreşedinte, McCain a obţinut donaţii de milioane de dolari într-un singur weekend. A urcat spectaculos în sondaje, situându-se aproape la egalitate cu noi.

Sarah Palin, guvernator al statului Alaska, o femeie de 44 de ani, necunoscută pe scena politică internă, a reuşit totuşi să atragă atenţia. Era femeie, era tânără, era o potenţială deschizătoare de drumuri la propriu şi avea o poveste pe cât de incredibilă, pe-atât de adevărată: jucase baschet în echipa locală a unui mic orăşel, participase la concursuri de frumuseţe şi trecuse prin cinci facultăţi înainte de a absolvi cu diplomă de jurnalist. O vreme lucrase ca reporter sportiv, apoi fusese aleasă primar într-un orăşel din Alaska, după care se luptase cu *establishment*-ul republican şi fusese aleasă guvernator în anul 2006. Se măritase cu iubitul ei din liceu, avuseră împreună cinci copii (printre care un fiu încă adolescent şi care aştepta să fie detaşat în Irak şi un sugar cu sindrom Down), era creştină conservatoare practicantă şi în timpul liber îi plăcea să vâneze elani şi reni.

Avea o biografie care se potrivea mănuşă cu mentalitatea votanţilor albi din rândurile clasei muncitoare, care detestau guvernul de la Washington şi nutreau sentimente de suspiciune – parţial justificată – faţă de elita din metropole, fie că era vorba de afacerişti, politicieni sau oameni de presă, pe care îi acuzau de condescendenţă. Poate conducerea editorială a ziarului *New York Times* sau ascultătorii postului de radio NPR puneau la îndoială calităţile ei, dar lui Palin nu-i păsa. A considerat criticile lor drept o dovadă a autenticităţii ei şi a faptului că înţelesese, mai devreme decât adversarii ei, că vechii gardieni pierdeau teren, că barierele acceptabile pentru un candidat la o funcţie de stat fuseseră doborâte; ştia, de asemenea, că Fox News, emisiunile radio şi puterea în creştere a reţelelor de socializare îi

puteau asigura platforma de care avea nevoie pentru a ajunge la publicul ei ţintă.

Lui Palin i-a fost de mare folos şi faptul că era o actriţă înnăscută. Discursul ei de 45 de minute de la Convenţia Naţională Republicană de la începutul lunii septembrie a fost o capodoperă de populism cras şi de perle de înţelepciune bine ţintite. („Noi, cei din orăşelele mici, nu prea ştim ce să înţelegem din partea unui candidat care îi laudă pe muncitori în faţă, ca apoi să-i critice pe la spate pentru modul în care aceştia se agaţă de religie şi arme.“ Au!) Delegaţii au fost în extaz. După convenţie, cu Palin alături, McCain s-a adresat unor mulţimi de trei-patru ori mai mari decât cele cu care fusese obişnuit. Chiar dacă republicanii convinşi îl aclamau politicos în timpul cuvântărilor sale, era clar că veneau, de fapt, s-o vadă pe partenera lui, „mămica micului jucător de hochei“. Palin era o figură nouă, diferită, una de-a lor. O „americancă autentică“ – extraordinar de mândră de rădăcinile ei.

Într-o altă perioadă, în alte împrejurări – să zicem într-o cursă pentru Senat sau pentru funcţia de guvernator – energia pură pe care Palin o genera printre republicani ar fi fost motiv de îngrijorare pentru mine. Dar din ziua în care McCain a ales-o şi prin toată isteria pe care a iscat-o am fost convins că Palin nu era ceea ce îi trebuia lui McCain. Cu tot arsenalul ei actoricesc, Palin nu avea cea mai importantă calitate pentru un vicepreşedinte, anume capacitatea de a prelua prerogativele unui preşedinte. Date fiind vârsta înaintată a lui John şi problemele lui medicale, această eventualitate nu era deloc improbabilă. Iar, din clipa în care Sarah Palin a apărut pe scena publică, mi-a fost clar că era total pe dinafară în privinţa tuturor temelor relevante pentru guvernarea ţării. Sistemul financiar. Curtea Supremă. Invazia ruşilor în Georgia. Indiferent de subiect, indiferent de felul în care i se punea o întrebare, guvernatorul de Alaska se pierdea, înşirând o seamă de cuvinte precum un copil prins nepregătit pentru un examen.

Nominalizarea lui Palin a fost supărătoare la un nivel mai profund. Am observat de la bun început că lipsa ei de coerenţă nu conta pentru majoritatea republicanilor; de fapt, de fiecare dată când se încurca sub ploaia de întrebări din partea jurnaliştilor, republicanii strigau că era vorba de o conspiraţie a liberalilor. Am fost şi mai uimit să văd că unii conservatori de marcă – inclusiv dintre cei care mă vânaseră timp de un an şi mă desfiinţaseră ca fiind lipsit de experienţă, oameni care şi-au petrecut decenii întregi deplângând acţiunile afirmative[22], scăderea standardelor intelectuale şi degradarea culturii occidentale din pricina activiştilor multiculturalismului – o promovau acum pe Sarah Palin, dându-se de ceasul morţii pentru a convinge publicul că

un vicepreşedinte nu trebuia să cunoască neapărat toate amănuntele legate de politica externă sau de funcţiile guvernului federal. Asemenea lui Reagan, Sarah Palin avea „instincte bune“ şi, odată instalată în funcţie, avea să se adapteze şi să înveţe mersul lucrurilor.

Era şi ăsta un preludiu a ceea ce a urmat, o realitate copleşitoare şi întunecată în care afilierea la un partid şi operativitatea politică ameninţau să spulbere orice ar fi întâlnit în cale – funcţiile anterioare, principiile clar exprimate, tot ceea ce simţurile, ochii şi urechile percepeau ca fiind realitate.

Capitolul 9

În 1993, am cumpărat cu Michelle prima noastră casă, într-un complex de apartamente din Hyde Park, numit East View Park. Era o zonă splendidă, vizavi de Promontory Point şi de lacul Michigan, plină de sângeri-pătaţi şi cu o curte interioară care în fiecare primăvară exploda în nuanţe de roz aprins. Apartamentul cu trei dormitoare, proiectat ca un vagon de tren, nu era mare, dar avea parchet şi era luminos, avea o sufragerie clasică dotată cu dulăpioare din lemn de nuc. În comparaţie cu camera de la etajul doi al casei soacrei mele, unde am locuit o vreme ca să punem nişte bani deoparte, apartamentul era de-a dreptul luxos, şi l-am decorat în măsura în care ne-a permis bugetul, cu o combinaţie de canapele de la Crate & Barrel, cu lămpi Ace Hardware şi mese cumpărate de prin târgurile de vechituri.

Lângă bucătărie aveam un birouaş unde lucram seara. Michelle îl botezase „scorbura“, pentru că era o cameră ticsită cu mormane de cărţi, reviste, ziare, dosare şi teze pe care trebuia să le notez. Aproape în fiecare lună, din cauză că nu găseam niciodată ce-mi trebuia, făceam curăţenie în scorbură, iar două-trei zile după aceea mă simţeam foarte mândru de mine, pentru ca apoi camera să se umple la loc de hârtii care se înmulţeau ca buruienile. Scorbura era singura cameră în care fumam, deşi, odată cu venirea pe lume a fetelor, am început să ies pe balconul şubred, deranjând astfel liniştea câte unei familii de ratoni care cotrobăiau prin tomberoanele de gunoi.

Copiii ne-au transformat casa în toate felurile imaginabile. Toate colţurile meselor erau îmbrăcate în tampoane de spumă protectoare. Masa din sufragerie îşi pierduse destinaţia iniţială, iar pe ea au apărut creioane colorate, şervete pentru farfurii. În plus, peste tot erau împrăştiate jucării pe care călcam cel puţin o dată pe zi.

Dar în loc să ne dea senzaţia de înghesuială, dimensiunile modeste ale apartamentului au amplificat bucuria şi gălăgia din tânăra noastră familie; orele de baie, aniversările pline de ţipete de copii, muzica disco sau salsa care se auzea dintr-un casetofon de pe policioară în timp ce eu mă învârteam în ritmul ei cu fetele în braţe. Vedeam că prieteni de vârsta noastră îşi cumpărau case mai mari în cartiere mai elegante, dar singura dată când ne-a trecut prin cap să ne mutăm a fost într-o vară când un şoricel, sau poate doi (nu ne-am dat seama exact), a traversat de câteva ori holul lung al apartamentului. Am reparat podeaua, dar numai după ce am afirmat că doi şoricei nu însemnau neapărat „infestare" – şi am spus asta fără să mă gândesc şi cu un zâmbet prostesc pe faţă – Michelle m-a ameninţat că ia fetele şi se mută.

Apartamentul costa 277 500 de dolari, iar noi am plătit un avans de 40% (cu ajutorul lui Toot) şi am făcut un credit ipotecar pe 30 de ani. Pe hârtie, veniturile noastre ar fi trebuit să ne ajungă pentru plăţile lunare. Dar Malia şi Sasha creşteau, la fel şi cheltuielile pentru întreţinerea lor, taxele şcolare, costurile taberelor de vară. La toate acestea se adăugau ratele pentru împrumuturile de studii pe care le făcusem şi care păreau că nu se vor sfârşi niciodată. Banii continuau să fie o problemă; dobânzile cărţilor de credit creşteau şi ele; economiile pentru studiile fetelor şi pentru fondul de pensie erau mici. Când Marty ne-a sugerat să facem o a doua ipotecă pentru a profita de dobânzile mici, am sunat imediat la un broker de credite ipotecare din cartierul în care locuiam.

Brokerul, un tânăr plin de energie, cu o frizură de rapper, a confirmat faptul că putea să ne ajute să economisim cam 100 de dolari pe lună prin refinanţare. Dar fiindcă preţurile caselor explodaseră, ne-a întrebat dacă eram dispuşi să folosim o parte din capitalul propriu pentru a obţine şi ceva bani lichizi din tranzacţie. Era doar o chestiune de rutină, ne-a asigurat el, trebuia doar să ne înţelegem cu evaluatorul lui. La început am fost sceptic, parcă o auzeam pe Toot în mintea mea, dar când am verificat sumele şi am constatat că economiseam mai mult dacă plăteam datoria de pe cardurile de credit, argumentele brokerului au fost greu de contrazis. Nici evaluatorul, nici brokerul nu s-au deranjat să vadă casa. Eu am făcut dovada salariului din ultimele trei luni şi am venit cu extrasele de cont. Am semnat câteva acte şi am plecat din biroul brokerului cu un cec în valoare de 40 000 de dolari şi cu sentimentul ciudat că parcă înşelasem pe cineva.

Aşa stăteau lucrurile la începutul anilor 2000, când a avut loc o adevărată „goană după aur" în domeniul imobiliar. În Chicago, noile proiecte răsăreau ca ciupercile după ploaie. Preţurile caselor creşteau într-un ritm fără precedent, dobânzile erau mici, unii creditori cereau

doar 10% sau 5% din valoarea casei ca aconto – unii nu cereau nimic – aşa că de ce am fi scăpat ocazia de a cumpăra o casă cu un dormitor în plus, cu blaturi de granit şi pivniţă finisată, la standarde acceptabile pentru clasa de mijloc, aşa cum reieşea din revistele de specialitate şi emisiunile TV? Era o investiţie bună, un lucru sigur – şi, odată achiziţionată, aceeaşi casă era o sursă de venit care compensa costurile întreţinerii, o vacanţă în Cancun sau chiar faptul că proprietarul nu primise o mărire de salariu în anul precedent. Dornici să profite de ocazie, prieteni, şoferi de taxi, chiar şi învăţătoarele de la şcoala fetelor mi-au spus că au cumparat case pentru a le recondiţiona şi a le revinde, şi brusc parcă toată lumea devenise expertă în imobiliare, în avansuri, credite ipotecare ajustabile şi indicele Case-Shiller. Dacă le spuneam să fie prudenţi – domeniul imobiliar este imprevizibil, riscul e prea mare – mă asigurau că tocmai ce vorbiseră cu un văr sau un unchi care încheiase un contract excelent şi îmi vorbeau condescendent, ca unuia care habar nu are ce spune.

După ce am fost ales în Senatul Statelor Unite, am vândut apartamentul din East View Park la un preţ destul de bun pentru a ne acoperi ipoteca şi împrumutul şi pentru a obţine chiar un mic profit. Dar, într-o seară, am observat, în drum spre casă, că biroul brokerului nostru era gol, iar în fereastră era agăţat un anunţ pe care scria „DE VÂNZARE SAU DE ÎNCHIRIAT“. Toate acele apartamente din cartierele River North şi South Loop rămăseseră nevândute, cu toate că dezvoltatorii cereau preţuri din ce în ce mai mici. O fostă angajată, care renunţase la jobul de la guvern pentru a-şi obţine autorizaţia de agent imobiliar, m-a întrebat dacă ştiu ceva de vreun post liber, pentru că domeniul imobiliar nu era atât de rentabil pe cât se aşteptase.

Nu am fost nici surprins, nici alarmat de această situaţie, m-am gândit că era vorba doar de suişurile şi de coborâşurile pieţei. Întors la Washington, i-am pomenit unui prieten, George Haywood, de scăderea pieţei imobiliare din Chicago. Ieşiserăm amândoi într-un parc de lângă clădirea Capitoliului să mâncăm. George renunţase la Facultatea de Drept a Universităţii Harvard ca să devină jucător profesionist de blackjack, apoi pariase pe priceperea lui privind cifrele şi capacitatea lui de a-şi asuma riscuri devenind broker pe Wall Street, ca, în cele din urmă, să facă o mică avere ca urmare a unor investiţii bine plasate. Mirosea o afacere bună sau proastă de la o poştă.

„Ăsta e doar începutul“, mi-a spus el.

„Ce vrei să spui?“

„Mă refer la întreaga piaţă imobiliară“, mi-a răspuns George. „La întregul sistem financiar. Totul este un castel din cărţi de joc, gata să

se prăbușească."

Sub soarele blând al după-amiezii, mi-a oferit o mică lecție privind piața înfloritoare a creditelor ipotecare. Băncile obișnuiau să păstreze împrumuturile ipotecare în propriile portofolii, dar acum un mare procent din ipoteci erau incluse în pachete vândute ca garanție pe Wall Street. Dat fiind că băncile puteau acum transfera riscul pierderilor din partea unui debitor, această „securizare" a împrumuturilor ipotecare a făcut ca băncile să relaxeze standardele pentru acordarea de credite. Agențiile de rating de credit, plătite de societățile emitente, au marcat aceste garanții sub codul „AAA", adică risc minim, fără să analizeze temeinic riscul implicit al creditelor preexistente. Investitorii globali, care se scăldau în bani și sperau la profituri uriașe, s-au grăbit să cumpere aceste produse, pompând din ce în ce mai mulți bani în finanțarea locuințelor. Între timp, Fannie Mae[23] și Freddie Mac[24], cele două companii gigant pe care guvernul le autorizase să achiziționeze ipotecile solvabile pentru a încuraja oamenii să devină proprietari – și care, în virtutea statutului lor cvasiguvernamental, puteau lua bani cu împrumut la dobânzi mult mai avantajoase decât alte companii – erau băgate până-n gât în piața refinanțărilor, iar acționarii lor se îmbogățeau rapid în timp ce piața locuințelor se umfla.

Toate acestea contribuiseră la o expansiune clasică, mi-a explicat George. Atâta timp cât prețurile locuințelor continuau să crească, toată lumea era fericită: familia care putea achiziționa casa visurilor fără nici un fel de avans; dezvoltatorii care construiau într-un ritm nebunesc și chiar și-așa era greu să facă față cererii; băncile, care vindeau instrumente financiare din ce în ce mai complexe contra unor profituri frumușele; fondurile speculative și băncile de investiții care pompau sume din ce în ce mai mari în aceste instrumente financiare, dar din bani împrumutați; ca să nu mai vorbim de comercianții de mobilă, de producătorii de covoare, de sindicate, de departamentele de publicitate ale diferitelor publicații, toate interesate să mențină acest ciclu în funcțiune.

George era de părere că numărul mare al clienților insolvabili avea să ducă, în cele din urmă, la sfârșitul acestei distracții. Ceea ce observasem eu în Chicago era doar o mică trepidație, a adăugat el. Odată ce se va declanșa cutremurul, impactul va fi mult mai serios în zone precum Florida, Arizona și Nevada, unde refinanțările fuseseră cele mai active. În momentul în care proprietarii de locuințe vor intra în insolvență, investitorii își vor da seama că multe dintre obligațiunile garantate cu împrumuturile ipotecare nu erau chiar atât de AAA la urma urmei. Așa că se vor grăbi să scape de obligațiuni cât mai repede cu putință. Băncile care dețineau aceste obligațiuni vor fi

cele mai vulnerabile şi ca atare, pentru a-şi acoperi pierderile şi pentru a-şi păstra rezerva de capital, nu vor mai acorda împrumuturi. Drept urmare, familiile care întruneau condiţiile vor obţine mult mai greu un credit ipotecar, ceea ce va afecta şi mai mult piaţa imobiliară.

Era vorba de un cerc vicios ce avea să creeze mai multă panică, şi, din cauza sumelor uriaşe investite, rezultatul nu putea fi decât o criză economică fără precedent în ultimii zeci de ani.

Ascultându-l, deveneam din ce în ce mai uluit. George nu obişnuia să exagereze, mai cu seamă când era vorba de bani. Mi-a spus că era şi el foarte rezervat şi era dispus să parieze că preţurile obligaţiunilor garantate prin credite ipotecare va scădea în viitor. L-am întrebat de ce, dacă riscul unei crize economice majore era atât mare, nimeni – nici Rezerva Federală, sau autorităţile bancare, sau presa financiară – nu vorbea despre asta.

„Tu să-mi spui", a ridicat el din umeri.

Când m-am întors în biroul de la Senat i-am rugat pe oamenii din stafful meu să verifice cu omologii lor din Comitetul Bancar dacă auzise cineva despre probleme pe piaţa refinanţărilor ipotecare. Răspunsul primit a fost negativ. Preşedintele Rezervei Federale (Băncii Centrale) a dat de înţeles că piaţa imobiliară era un pic înfierbântată şi urma să fie supusă unei revizuiri, dar, dată fiind evoluţia istorică, nu considera că sistemul financiar sau economia, în general, ar fi fost ameninţate. Pentru că aveam o groază de lucruri pe cap, inclusiv lansarea campaniei pentru alegerile parlamentare, nu m-am mai gândit la avertismentul lui George. L-am revăzut câteva luni mai târziu, la începutul lui 2007, moment în care atât piaţa financiară, cât şi cea imobiliară erau în scădere, dar nu existau încă motive serioase de îngrijorare. George mi-a spus că fusese nevoit să revină asupra rezervei sale după ce suportase nişte pierderi masive.

„N-am destul capital lichid să ţin pasul", mi-a spus el destul de calm. „Se pare că am subestimat disponibilitatea oamenilor de a întreţine şarada."

Nu l-am întrebat pe George câţi bani pierduse şi am început să vorbim despre cu totul altceva. În ziua aceea ne-am luat rămas-bun fără să ştim nici unul dintre noi că şarada nu avea să mai continue mult timp – nici că repercusiunile sale majore vor juca un rol esenţial în alegerea mea ca preşedinte, un an şi jumătate mai târziu.

„Domnule senator Obama. Hank Paulson la telefon."

Trecuse o săptămână şi jumătate de la Convenţia Naţională Republicană şi mai erau 11 zile până la prima mea dezbatere cu John McCain. Era limpede de ce ministrul de finanţe îmi telefona.

Sistemul financiar era în cădere şi trăgea după el economia americană.

Cu toate că, la începutul campaniei noastre, chestiunea cea mai importantă fusese Războiul din Irak, de data aceasta trebuia să mă concentrez asupra necesității unor politici economice progresiste. După câte vedeam, globalizarea și noile tehnologii revoluționare modificaseră fundamental economia americană în ultimele două decenii. Producătorii americani externalizaseră producția, profitând de mâna de lucru ieftină din alte țări și distribuind pe piață mărfuri ieftine prin intermediul retailerilor cu care micile întreprinderi nu puteau concura. Internetul măturase, pur și simplu, categorii întregi de activități de birou și, în unele cazuri, industrii întregi.

În această nou apărută economie, de tipul „învingătorul ia totul", cei care controlau capitalul sau care dispuneau de aptitudini de specialitate, la mare căutare – fie ei antreprenori din tehnologie, manageri de fonduri de investiții, LeBron James sau Jerry Seinfeld – dețineau pârghiile pentru a-și păstra patrimoniul, pentru a face afaceri la nivel global și pentru a aduna mai multă avere decât orice alt grup din istoria omenirii. Dar, pentru muncitorii obișnuiți, mobilitatea capitalului și automatizarea au însemnat o diminuare a posibilității de a negocia. Orașele în care existau fabrici pentru producția diferitelor articole și-au pierdut practic sursa de oxigen. Inflația scăzută și televizoarele cu ecran plat nu puteau compensa concedierile, reducerea orelor de lucru și angajările temporare, înghețarea salariilor și reducerea beneficiilor, în special acolo unde costurile asistenței medicale și al educației (două sectoare afectate mai puțin de automatizare) continuau să crească.

Inegalitatea are modul ei de a se autoconține. Până și americanii din clasa de mijloc s-au văzut confruntați cu o situație în care nu-și mai puteau trimite copii la cele mai bune școli și nu se mai puteau stabili în orașele cu cele mai bune locuri de muncă. Nu și-au mai putut permite costurile activităților extrașcolare – cursuri de pregătire pentru testele SAT[25], pentru taberele IT sau pentru stagiile profesionale extrem de utile – pe care părinții mai avuți le ofereau în mod normal copiilor lor. În 2007, economia americană se confrunta cu cel mai mare nivel de inegalitate înregistrat în țările bogate și oferea cele mai puține șanse de avansare în carieră.

După părerea mea, aceste urmări nu au fost inevitabile, ci au fost mai degrabă rezultatul unor alegeri politice care datau de pe vremea lui Ronald Reagan. Sub stindardul libertății economice – al „acționariatului social", după cum se exprimase președintele Bush – americanilor li se băgase pe gât un regim constant de reduceri de taxe pentru cei bogați în timp ce legile privind negocierile colective nu fuseseră aplicate. S-au făcut eforturi de privatizare și de slăbire a rețelei de securitate socială, iar bugetele federale au investit nepermis

de puţin în domeniile importante, de la educaţia primară a copiilor până la infrastructură. Toate acestea au accentuat inegalitatea şi familii întregi s-au trezit nepregătite pentru a face faţă chiar şi tulburărilor economice minore.

Duceam o campanie neobosită pentru a schimba direcţia în care se îndrepta ţara. Sigur că nu credeam că America se putea întoarce în perioada preautomatizare, nici că putea rupe legăturile cu lanţul de aprovizionare global (deşi cred că puteam negocia pentru prevederi mai ferme în privinţa locurilor de muncă şi a condiţiilor de mediu). Dar eram convins că puteam să adaptăm legile şi instituţiile americane, aşa cum o făcuserăm şi în trecut, într-o manieră care să le permită celor dispuşi să muncească să se simtă răsplătiţi cu adevărat. La fiecare oprire, în fiecare metropolă sau orăşel, mesajul meu era acelaşi. Am promis să cresc taxele pentru americanii cu venituri mari pentru a acoperi costurile necesare investiţiilor vitale din educaţie, cercetare şi infrastructură. Am promis să consolidez sindicatele şi să măresc salariul minim pe economie, dar şi să ratific un program universal de asistenţă medicală şi să fac mai accesibile taxele pentru colegiu.

Voiam ca oamenii să înţeleagă că exista un precedent pentru o acţiune guvernamentală îndrăzneaţă. Franklin Delano Roosevelt salvase capitalismul de el însuşi şi aşternuse fundaţia pentru explozia economică de după cel de-al Doilea Război Mondial. Am vorbit deseori despre felul în care legile ferme ale muncii ajutaseră la ridicarea unei clase de mijloc şi a unei pieţe interne înfloritoare, dar şi despre modul în care – prin eliminarea produselor nesigure şi a schemelor frauduloase – legile privind protecţia consumatorului au ajutat la dezvoltarea şi la prosperitatea companiilor oneste.

Le-am explicat oamenilor că şcolile şi universităţile de stat – instituţii puternice – precum şi Legea Veteranilor de Război au stimulat potenţialul unor generaţii întregi de americani şi le-a înlesnit drumul în viaţă. Programele de asigurări sociale – Social Security – şi asistenţă medicală – Medicare – le-au dat aceloraşi americani o oarecare stabilitate la vârsta a treia, iar investiţiile guvernamentale de genul Tennessee Valley Authority Act[26] şi sistemul de autostrăzi au impulsionat productivitatea şi au asigurat o platformă pentru nenumăraţi antreprenori.

Eram convins că puteam adapta aceste strategii la vremurile în care trăiam. Dincolo de orice politică specifică, voiam să restabilesc încrederea americanilor în rolul esenţial pe care guvernul l-a jucat dintotdeauna în extinderea oportunităţilor, în stimularea concurenţei şi a comerţului onest şi în asigurarea unei pieţe eficiente pentru toată lumea.

Nu am anticipat în nici un moment o criză financiară de proporţii.

În pofida avertismentelor din partea lui George, abia în primăvara lui 2007 am început să citesc nişte titluri îngrijorătoare în presa financiară. Cel mai important al doilea creditor de refinanţare la nivel naţional, New Century Financial, şi-a declarat falimentul după o creştere a creanţelor ipotecare pe piaţa locuinţelor finanţate de bănci. Cel mai mare creditor, Countrywide, a scăpat de faliment numai după ce Banca Centrală a intervenit şi a aprobat o fuziune de urgenţă cu Bank of America.

În septembrie 2007, alarmat fiind, am convocat echipa de experţi economici şi am vorbit cu cei de la bursa NASDAQ, arătându-mi îngrijorarea cu privire la eşecul în reglementarea pieţei de credite pentru locuinţe şi am propus o monitorizare mai eficientă. E posibil ca acest pas să-mi fi dat un avans faţă de ceilalţi candidaţi la preşedinţie, dar eram în orice caz cu mult în urma ritmului în care evenimentele de pe Wall Street scăpau de sub control.

În lunile care au urmat, pieţele financiare au fost oarecum protejate, creditorii şi investitorii şi-au investit banii în obligaţiuni garantate de stat, au restricţionat drastic acordarea de împrumuturi şi au retras capital din toate firmele care reprezentau riscuri din punct de vedere al garanţiilor ipotecare. Aproape toate marile instituţii financiare din lume au fost expuse riscului, pentru că fie investiseră în obligaţiuni ipotecare (îndatorându-se, deseori, pentru a-şi finanţa contractele), fie dăduseră bani cu împrumut. În octombrie 2007, Merrill Lynch[27] a anunţat pierderi de 7,9 miliarde de dolari legate de creditele ipotecare. Citigroup[28] a avertizat că pierderile lor se apropiau de 11 miliarde de dolari. În martie 2008, preţul acţiunilor la firma de investiţii Bear Stearns a scăzut de la 57 la 30 de dolari într-o singură zi, obligând Banca Centrală să apeleze la o vânzare în regim de urgenţă către JPMorgan Chase. Nimeni nu putea anticipa dacă şi când celelalte trei bănci importante de investiţii de pe Wall Street – Goldman Sachs, Morgan Stanley şi, mai ales, Lehman Brothers, care înregistrau pierderi de capital într-un ritm alarmant – vor avea aceeaşi soartă.

Populaţia americană a fost tentată să vadă asta ca pe o pedeapsă binemeritată pentru lăcomia bancherilor şi a managerilor fondurilor de investiţii; oamenii au fost tentaţi să fie simpli spectatori ai eşecului firmelor şi directorilor care îşi acordaseră bonusuri de 20 de milioane de dolari, şi care acum erau nevoiţi să-şi vândă yachturile, avioanele şi casele din zona The Hamptons. Am întâlnit destui directori executivi de pe Wall Street ca să pot afirma că mulţi dintre ei (nu toţi) sunt exact aşa cum îi vede publicul: înfumuraţi şi aroganţi, ostentativi în

nivelul de trai şi indiferenţi faţă de impactul pe care deciziile lor îl au asupra celorlalţi.

Necazul era că, în toiul unei crize financiare, într-o economie capitalistă modernă, era imposibil să delimitezi afacerile bune de cele păguboase sau să-i pedepseşti numai pe cei iresponsabili şi lipsiţi de scrupule. Ne place sau nu ne place, eram toţi legaţi.

Până în primăvară, Statele Unite intraseră deja într-o recesiune gravă. Domeniul imobiliar aparent înfloritor şi împrumuturile obţinute foarte uşor ascundeau anumite fisuri structurale din economia americană, acumulate pe parcursul a zece ani. Neîndeplinirea obligaţiilor de plată, înăsprirea condiţiilor de acordare a împrumuturilor, declinul bursei şi prăbuşirea preţurilor locuinţelor au obligat firmele mari şi mici să se regrupeze. Au făcut concedieri şi au anulat comenzi. Au amânat investiţiile în noi fabrici şi sisteme IT. Angajaţii din acele companii şi-au pierdut slujbele, şi-au văzut capitalul propriu sau fondul de pensii redus, au rămas în urmă cu plăţile pe cărţile de credit sau au fost obligaţi să intre în economii, ceea ce a însemnat că şi ei au fost obligaţi, la rândul lor, să se regrupeze. Nu şi-au mai cumpărat o maşină nouă, nu s-au mai dus la restaurant şi şi-au amânat vacanţele. Vânzările au scăzut în timp ce firmele tăiau din salarii şi cheltuiau totuşi mai mult. Era un exemplu clasic de reducere a cererii, situaţie care se înrăutăţea de la lună la lună. Cifrele lunii martie au arătat că unul din 11 credite ipotecare era neachitat sau risca să fie executat silit, iar vânzările de maşini s-au prăbuşit. În mai, şomajul crescuse deja cu jumătate de procent, înregistrând cea mai mare creştere lunară din ultimiii 20 de ani.

Rămânea pe umerii preşedintelui Bush să rezolve problema. La insistenţele consilierilor lui financiari, a încheiat un acord cu ambele partide din Congres pentru un pachet de 168 de miliarde de dolari destinaţi salvării economiei, cu scutiri de taxe şi bonificaţii menite să stimuleze consumul şi să relanseze economia. Efectele pozitive ale acordului au fost umbrite de preţurile mari la benzină din vara aceea, iar criza anunţa să se înrăutăţească. În luna iulie, canalele de ştiri din toată ţara difuzau imagini cu clienţi disperaţi, la coadă pentru a-şi retrage economiile de la IndyMac, o bancă din California care a falimentat rapid. Banca Wachovia, ceva mai solidă, a supravieţuit datorită intervenţiei FDIC[29] şi a acceptat să garanteze depozite în valoare de peste 100 000 de dolari.

Între timp, Congresul a autorizat alocarea sumei de 200 de miliarde de dolari pentru a salva companiile Fannie Mae şi Freddie Mac – cei doi coloşi privaţi care împreună finanţau aproape 90% din creditele ipotecare din America. Ambele au fost plasate sub tutela Agenţiei Federale de Finanţare a Locuinţelor. Totuşi, chiar şi cu o intervenţie de

o asemenea amploare, pieţele erau gata să se prăbuşească. Era ca şi cum autorităţile ar fi aruncat pietriş cu lopata, ca să acopere o falie care se căsca din ce în ce mai adânc. Aparent, guvernul epuizase şi rezerva de pietriş la un moment dat.

Acesta a fost motivul pentru care Hank Paulson, ministrul de finanţe, îmi telefonase. Îl cunoscusem pe Paulson pe vremea când era director executiv la Goldman Sachs. Înalt, cu chelie şi cu ochelari, cu o alură ciudată, dar modestă, mi-a vorbit atunci despre pasiunea lui faţă de protecţia mediului înconjurător. Vocea lui, de obicei gravă, era acum stinsă, ca a unui om care se luptă cu epuizarea şi cu frica.

În dimineaţa aceea de luni, 15 septembrie, compania Lehman Brothers, cu un capital de 639 de miliarde de dolari, a anunţat oficial că e în faliment. Faptul că Departamentul Trezoreriei nu intervenise pentru a preveni cel mai răsunător faliment din istoria Statelor Unite semnala că intram deja într-o nouă fază a crizei.

„O reacţie agresivă a pieţei este de aşteptat", mi-a spus Hank. „Şi ne aşteptăm la o înrăutăţire a situaţiei."

Mi-a explicat de ce atât Departamentul Trezoreriei cât şi Banca Centrală hotărâseră că Lehman nu merita să fie sprijintă şi nici o altă instituţie financiară nu dorise să preia pasivele companiei. Preşedintele Bush l-a autorizat pe Paulson să ne informeze periodic pe mine şi pe John McCain, deoarece eventualele măsuri de urgenţă aveau nevoie de susţinerea politică a ambelor partide. Paulson spera ca ambele campanii să recunoască gravitatea situaţiei şi să trateze adecvat problema.

Nu era nevoie de un sondaj de opinie pentru a înţelege de ce era Paulson îngrijorat de aspectul politic. Mai erau doar şapte săptămâni până la alegerile generale. Pe măsură ce publicul primea mai multe informaţii despre dimensiunea crizei, ideea de a cheltui miliarde de dolari din banii contribuabililor pentru a salva nişte bănci iresponsabile era la fel de greu de acceptat ca Osama bin Laden sau un diagnostic de herpes.

A doua zi, Trezoreria lui Paulson a împiedicat catastrofa de la Goldman Sachs şi Morgan Stanley redefinind ambele instituţii într-un mod care le-a permis să creeze bănci eligibile pentru protecţia federală. Cu toate acestea, până şi companiile foarte bine cotate la bursă s-au văzut în imposibilitatea de a împrumuta banii necesari operaţiunilor zilnice, iar fondurile pieţei monetare, considerate anterior sigure şi suficiente, erau nevoite să strângă cureaua.

Pentru democraţi ar fi fost simplu să pună acest fiasco exclusiv pe seama administraţiei, dar adevărul era mult mai complex; liberalizarea sectorului financiar începuse sub administraţia Clinton şi nu puţini au fost democraţii din Congres care au aplaudat rata de

creştere a deţinătorilor de locuinţe proprietate personală rezultată din refinanţare. Pentru republicani, care doreau încă un mandat, dar a căror situaţie era îngreunată de un preşedinte nepopular şi de o economie în cădere liberă, perspectiva de a vota şi alte „planuri de salvare“ a firmelor de pe Wall Street era echivalentă cu o invitaţie de a-şi săpa singuri groapa.

„Dacă vrei să iei şi alte măsuri“, i-am spus lui Paulson, „cred că problema e la tine, nu la mine.“ Mulţi republicani se plângeau deja că intervenţiile administraţiei Bush în sectorul bancar încălcaseră principiile conservatoare esenţiale ale guvernării limitate. Au acuzat Banca Centrală că îşi depăşise autoritatea, iar unii dintre ei chiar au îndrăznit să critice autoritatea guvernamentală pentru că nu gestionase criza imobiliară mai curând – de parcă nu ei petrecuseră ultimii opt ani facând tot posibilul pentru a sabota orice reglementare financiară care le ieşise în cale.

Până la momentul acela, John McCain se abţinuse de la comentarii publice, însă l-am rugat pe Paulson să păstreze strâns legătura cu adversarul meu pe tot parcursul derulării evenimentelor. Fiind candidat republican, nu îşi permitea luxul de a se dezice de Bush. De fapt, unul din marile sale puncte vulnerabile era faptul că jurase să continue politica economică a lui Bush. În timpul alegerilor primare recunoscuse că nu avea foarte multe noţiuni de politică economică. De curând, întărise convingerea publicului că era pe din afară atunci când recunoscuse într-un interviu că nu ştia exact câte case deţinea. (Răspunsul era opt case.) Bazat şi pe ceea ce îmi spusese Paulson, eram sigur că problemele politice ale lui McCain aveau să se agraveze. Nu mă îndoiam că experţii politici care îl consiliau îl vor sfătui să îşi îmbunătăţească imaginea prin distanţarea de orice efort de intervenţie financiară din partea administraţiei.

Iar dacă McCain alegea să-şi retragă sprijinul faţă de administraţia Bush, ştiam că democraţii – chiar şi propria echipă – vor pune presiune să procedez la fel. Cu toate acestea, după încheierea conversaţiei cu Paulson, am ştiut că nu conta ce făcea McCain. Cu o miză atât de uriaşă, intenţionam să fac tot posibilul să ajut administraţia să stabilizeze situaţia, indiferent de interesele politice.

Mi-am spus că dacă vreau să ajung preşedinte atunci trebuie să acţionez ca atare.

Aşa cum m-am aşteptat, McCain nu a fost capabil să ofere un răspuns coerent pentru evenimentele ce se derulau rapid. În ziua anunţului din partea companiei Lehman, într-o încercare de a linişti publicul, a apărut la un miting televizat şi a declarat că „elementele fundamentale ale economiei sunt puternice, solide“. Campania mea a primit astfel muniţie împotriva lui. („Domnule senator, despre ce

economie vorbiţi?“, l-am întrebat în aceeaşi zi, în timp ce vorbeam la un miting organizat de echipa mea.)

În zilele ce au urmat, vestea falimentului companiei Lehman a creat panică totală pe piaţa financiară. Valoarea acţiunilor a scăzut. Merrill Lynch a negociat o fuzionare cu Bank of America, în disperare de cauză. Între timp, programul Băncii Centrale de a acorda un împrumut de 200 de miliarde de dolari băncilor s-a dovedit ineficient. Pe lângă banii necesari pentru consolidarea consorţiilor Fannie şi Freddie, s-au mai deblocat 85 de miliarde de dolari pentru o preluare rapidă de către guvern a companiei de asigurări AIG, ale cărei politici garantau piaţa de securitate a creditelor ipotecare. AIG era practic întruchiparea sloganului „prea puternic pentru a da greş“ – interconectată cu reţelele financiare globale în asemenea măsură încât prăbuşirea ei ar fi provocat o cascadă de eşecuri bancare – şi chiar şi după intervenţia guvernului a continuat să piardă bani. La patru zile după prăbuşirea consorţiului Lehman, preşedintele Bush şi ministrul Paulson au apărut la televizor, împreună cu Ben Bernake şi Chris Cox, preşedinţii Băncii Centrale şi respectiv al Comisiei de Schimburi şi Garanţii, şi au anunţat necesitatea ratificării în Congres a legii cunoscute ulterior sub acronimul TARP (Troubled Asset Relief Program sau Programul de Salvare a Activelor cu Probleme) prin care se stabilea un nou fond de avarie de 700 de miliarde de dolari. Acesta era preţul care trebuia plătit pentru a scăpa de apocalipsă.

Poate pentru a repara gafa făcută, McCain a anunţat că se opune salvării AIG de către guvern. La numai o zi după aceea, a revenit asupra declaraţiei. Poziţia sa privind TARP era încă neclară, dat fiind că teoretic se opunea intervenţiilor din partea statului, dar nu şi în acest caz. Cu tot acest du-te-vino, campania noastră a atacat agenda economică „Bush-McCain“ care, după părerea noastră, punea mai presus interesele celor bogaţi şi puternici în detrimentul clasei de mijloc. Unul din argumente a fost şi faptul că McCain nu era deloc pregătit să conducă ţara în aceste vremuri de grele încercări economice.

Am făcut tot posibilul să-mi respect promisiunea făcută lui Paulson, aşa că mi-am instruit echipa să se abţină de la orice fel de comentariu public care ar fi putut periclita şansele administraţiei Bush de a convinge Congresul să aprobe pachetul de avarie. Împreună cu consilierii noştri economici Austan Goolsbee şi Jason Furman am avut consultări ad-hoc cu un grup de experţi din care au făcut parte fostul preşedinte al Băncii Centrale, Paul Volcker, fostul ministru de finanţe din administraţia Clinton, Larry Summers, şi legendarul investitor Warren Buffett. Toţi trecuseră înainte prin crize financiare şi toţi au confirmat faptul că această criză avea o magnitudine total

diferită. Fără o intervenţie urgentă, au spus ei, exista riscul unui colaps economic la scară globală: milioane de americani riscau să-şi piardă căminele şi economiile de-o viaţă, iar şomajul avea să atingă nivelul crizei din 1929.

Informările lor mi-au fost extrem de utile în înţelegerea mecanismului crizei şi evaluarea diverselor abordări pe care urma să le propun. Dar m-au şi speriat teribil. În vederea primei dezbateri cu McCain din Tampa, eram cel puţin pregătit privind esenţa economiei, măcar vorbeam în cunoştinţă de cauză, dar, în acelaşi timp, mi-era groază să mă gândesc la efectele unei crize prelungite asupra familiilor americane din toată ţara.

Chiar şi fără preocupările legate de criza anticipată tot nu mi-ar fi surâs perspectiva de a-mi petrece trei zile închis într-o cameră de hotel unde trebuia să pregătesc dezbaterea. Numai că din cauza inconsecvenţei de care dădusem dovadă la alegerile primare, munca de pregătire era absolut necesară. Din fericire, echipa recrutase câţiva avocaţi şi veterani ai politicii – Ron Klain şi Tom Donilon, care îi pregătiseră şi pe Al Gore, Bill Clinton şi John Kerry în timpul campaniilor acestora. Din prima clipă mi-au prezentat o schemă detaliată a formatului dezbaterii şi un rezumat al tuturor întrebărilor posibile care mi s-ar fi putut pune. Împreună cu Axe, Plouffe şi consilierul pe probleme de comunicare Anita Dunn, tot restul echipei m-a pregătit ore întregi să formulez răspunsurile aşa cum doreau ei, atenţi la fiecare cuvânt. Eram cazaţi în vechiul hotel Baltimore şi tot acolo ne-am organizat tabăra de lucru. Ron şi Tom au insistat să se aducă o replică identică a scenei de dezbatere, iar în prima noapte m-au supus unei simulări de 90 de minute, timp în care au analizat în cel mai mic detaliu orice aspect al prestaţiei mele, de la ritm până la postură şi la tonul adresării. A fost epuizant, dar eficient, fără discuţie, iar în noaptea aceea am visat numai subiecte de dezbatere.

În ciuda tuturor eforturilor, veştile venite din afara grupului Klain-Donilon continuau să-mi distragă atenţia. Între sesiuni, primeam actualizări referitoare la ceea ce se întâmpla pe piaţă şi la perspectivele legislaţiei TARP propuse de administraţia Bush. Denumirea de legislaţie era un pic cam prea mult: legea propusă de Hank Paulson Congresului era, de fapt, un total de trei pagini de şabloane ce autorizau Banca Centrală să folosească 700 de miliarde de dolari pentru a răscumpăra activele cu probleme şi pentru a lua măsurile pe care le considera necesare pentru a controla criza. Pete Rouse mi-a spus că administraţia nu avea nici o şansă să obţină numărul de voturi necesar pentru ratificarea legii, dat fiind că şi presa şi publicul acuzau suma uriaşă, iar reprezentanţii ambelor partide erau incapabili să ofere detalii.

Harry Reid şi Nancy Pelosi, preşedinta Camerei Reprezentanţilor, au declarat acelaşi lucru când am vorbit cu ei la telefon. Amândoi erau politicieni încăpăţânaţi, care nu se fereau să lovească în republicani pentru a-şi consolida majoritatea ori de câte ori se ivea ocazia. Dar, aşa cum aveam să constat în următorii ani, şi Harry şi Nancy erau dispuşi (după o serie de împotriviri) să lase deoparte politica atunci când era cazul. În privinţa TARP, au dorit să ştie părerea mea, iar eu le-am prezentat o evaluare corectă: democraţii aveau nevoie de ajutor pentru a trece legea, cu condiţia să prezinte garanţii că nu era vorba de un colac de salvare pentru cei de pe Wall Street. Lucru de lăudat, cei doi lideri au promis că vor atrage majorităţile respective şi vor asigura voturile necesare ratificării – cu condiţia ca Bush şi demnitarii Partidului Republican să vină si ei cu un număr suficient de voturi.

Ştiam că şansele erau foarte mici. O legislaţie nepopulară, un scrutin ce se apropia cu paşi repezi, precauţie mărită din partea ambelor tabere – iată o reţetă pentru blocarea legii.

Pentru a ieşi din impas, am cochetat cu ideea extravagantă propusă de prietenul meu, senatorul republican Tom Coburn: aceea de a da, împreună cu McCain, o declaraţie comună prin care să militäm pentru ratificarea de către Congres a unei versiuni a TARP. Logica lui Coburn era că dacă şi eu şi McCain făceam front comun, puteam să eliminăm factorul politic din procesul de votare şi să lăsăm Congresul să ia o decizie rezonabilă fără să batem monedă pe impactul pe care această decizie l-ar fi avut în ziua alegerilor.

Nu aveam de unde să ştiu cum va reacţiona McCain la această propunere. Părea un fel de găselniţă, dar merita să încerc pentru că ştiam că, dacă Congresul nu ratifica un pachet de avarie, riscam declanşarea unei crize de proporţii biblice.

Am vorbit cu McCain la telefon în drumul meu spre hotel, după un miting. Îmi vorbea pe un ton politicos, dar rezervat. Nu se opunea unei eventuale declaraţii comune, dar se gândise şi el la o altă variantă: ce-ar fi fost ca amândoi să suspendăm campaniile electorale? Ce-ar fi fost să amânăm dezbaterea, să ne întoarcem la Washington şi să aşteptăm ratificarea pachetului de avarie?

Cu toate că nu îmi puteam imagina ce aveam de câştigat dacă mutam circul campaniei la Washington, m-am simţit încurajat de interesul aparent al lui McCain de a lăsa deoparte tămbălăul zilnic şi de a ajuta la ratificarea unei legi. Atent să nu par cumva expeditiv, i-am sugerat –, iar John a fost de acord – ca managerii noştri de campanie să pună la punct câteva opţiuni pe care noi să le analizăm şi să mai vorbim peste vreo două ore.

Era un pas înainte, m-am gândit după ce am închis telefonul. L-am sunat apoi pe Plouffe şi l-am rugat să-i telefoneze lui Rick Davis, managerul de campanie al lui John McCain, pentru a se pune de acord. Peste câteva minute ajungeam la hotel, unde l-am găsit pe Plouffe încruntat. Tocmai vorbise cu Davis.

„McCain se pregăteşte pentru o conferinţă de presă", mi-a spus el. „O să anunţe hotărârea lui de a-şi suspenda campania şi de a se întoarce la Washington."

„Poftim? Am vorbit cu el acum zece minute!"

„Mda, păi... te aşteptai să joace cinstit? Davis spune că McCain nici nu va veni la dezbatere dacă nu se pune la punct un pachet de avarie în următoarele 72 de ore. Spune că McCain o să facă public apel la tine să-l susţii în suspendarea campaniei pentru că – ia fii atent! – «Domnul senator McCain consideră că în acest moment politica trebuie să treacă în plan secundar»."

Câteva minute mai târziu urmăream la televizor conferinţa de presă a lui McCain care a făcut anunţul cu o voce calculată. Era greu să ignor sentimentul de furie şi de dezamăgire. Scuza lui ar fi putut fi lipsa de încredere, pentru că după propunerea mea privind o declaraţie comună, crezuse că vreau să i-o iau înainte, aşa că a ales să facă primul mişcarea. Dar adevăratul motiv, cel bănuit de întreaga mea echipă, a fost că era vorba doar de o strategie politică prost gândită, parte dintr-o campanie disperată.

Strategie sau nu, mulţi politicieni de la Washington au considerat mişcarea lui McCain o lovitură de geniu. Imediat ce conferinţa lui de presă s-a terminat, am început să primim nenumărate mesaje alarmate din partea consultanţilor democraţi şi a suporterilor din interiorul guvernului federal prin care eram rugaţi să suspendăm campania, altfel riscam să pierdem teren într-un moment de urgenţă naţională. Numai că temperamentul şi experienţa nu ne-au lăsat să urmăm calea înţeleaptă convenţională. După părearea mea, prezenţa noastră la Washington ar fi redus şansele ratificării unei legi TARP, dar am considerat că dezbaterea era cu atât mai importantă dată fiind criza financiară, întrucât alegătorii puteau afla direct de la noi ce măsuri doream să luăm pentru a călăuzi cetăţenii pe un teren neexplorat. Aş fi riscat foarte mult respingând apelul lui McCain. I-am întrebat pe cei din echipă ce părere aveau despre analiza mea. Fără ezitare, toţi s-au arătat de acord cu ea.

„Atunci e bine", am spus zâmbind.

După o oră şi jumătate am ţinut şi eu o conferinţă de presă în care am anunţat că nu-mi voi suspenda campania. Am precizat, de asemenea, că aveam periodic consultări cu Paulson şi liderii din Congres şi că puteam zbura la Washington în orice moment dacă era

nevoie. Am făcut şi o remarcă spontană ce avea să domine ştirile: „Preşedinţii trebuie să gestioneze mai multe situaţii în acelaşi timp".

Nu puteam anticipa reacţia alegătorilor, dar aveam un sentiment bun în legătură cu decizia mea. De îndată ce ne-am întors la masa de lucru pentru a stabili următorii paşi, Plouffe a primit un e-mail de la Josh Bolten, şeful de cabinet al preşedintelui Bush, prin care solicita o convorbire telefonică. Plouffe a ieşit grăbit din cameră, dar după câteva minute a revenit şi mai încruntat.

„Se pare că McCain l-a rugat pe Bush să găzduiască mâine o întâlnire la Casa Albă, cu tine, cu McCain şi liderii din Congres pentru a ajunge la o înţelegere privind TARP, aşa că Bush o să te sune să te invite la eveniment."

„Ce rahat!" a spus el dând din cap.

Deşi nu e foarte mare, Biroul Cabinetului din incinta Casei Albe este impunător, decorat cu un covor gros acoperit cu stele aurii, cu pereţii de culoarea vaniliei şi aplice luminoase fixate în rame în formă de vultur. În partea de nord a încăperii se află busturile din marmură ale lui Washington şi Franklin, sculptate în stil clasic, şi aşezate de-o parte şi de alta a şemineului. În centrul biroului tronează o masă ovală din lemn de mahon şlefuit şi lăcuit, înconjurat de 20 de scaune grele din piele, iar pe spătarul fiecărui scaun era aplicată o mică plăcuţă din alamă care indica locurile preşedintelui, vicepreşedintelui şi ale membrilor cabinetului. Este un loc pentru deliberări serioase, conceput pentru a adăposti sute de ani de istorie.

De regulă, în timpul zilei, lumina naturală străbate prin glasvandurile care dau în Rose Garden. Dar în ziua de 25 septembrie, când m-am prezentat la întrunirea organizată de Bush la rugămintea lui McCain, cerul era cenuşiu. La masă şedeau preşedintele, vicepreşedintele Cheney, McCain şi eu, Hank Paulson, Nancy Pelosi, Harry Reid, liderii republicani John Boehner şi Mitch McConnell, plus preşedinţii şi membrii superiori ai comisiilor relevante. În picioare, pe lângă pereţi, un grup de angajaţi ai Casei Albe şi ai Congresului, luau notiţe şi răsfoiau dosarele groase.

Nimeni nu părea încântat să se afle acolo.

Nu am simţit nici un pic de entuziasm în vocea preşedintelui când vorbiserăm la telefon cu o zi în urmă. Nu eram de acord cu nici o decizie politică majoră luată de George W. Bush, dar îl simpatizam, mi se părea un tip direct, dezarmant şi care avea un tip de umor autocritic.

„Nu ştiu de ce McCain crede că e o idee bună", mi-a spus pe un ton împăciuitor. Era la curent cu faptul că Hank Paulson şi cu mine vorbeam de două ori pe zi şi mi-a mulţumit pentru ajutorul meu din culise privind democraţii din Congres. „Ce naiba", a mai spus Bush,

„dacă aş fi în locul tău, Washingtonul ar fi ultimul loc pe care l-aş alege. Dar m-a rugat McCain şi nu pot să-l refuz. Să sperăm că va fi o întâlnire scurtă."

Ulterior am aflat că atât Paulson, cât şi restul echipei lui Bush se opuseseră, şi pe bună dreptate, acestei întâlniri. În decursul ultimelor zile, liderii din Congres începuseră să găsească un limbaj comun legat de legislaţia TARP. Chiar în dimineaţa întâlnirii, au circulat zvonuri despre un acord provizoriu (cu toate că în decurs de numai câteva ore republicanii din Camera Reprezentanţilor şi-au retras sprijinul). Negocierile se aflau într-o etapă delicată, iar consilierii lui Bush au considerat că amestecul meu şi al lui McCain în ecuaţie n-ar fi făcut decât să împiedice o soluţie.

Bush a avut ultimul cuvânt şi nu-l puteam condamna. Nu-şi putea permite să-i aducă un afront candidatului republican, dată fiind opoziţia propriului partid referitoare la TARP. Întregul proces mirosea a şaradă elaborată. Feţele mohorâte ale celor prezenţi în încăpere mi-au dat de înţeles că nu ne aflam acolo pentru o negociere semnificativă, ci asistam la efortul unui preşedinte în funcţie de a placa un singur om.

Preşedintele a început prin a face un scurt apel la unitate, apoi i-a dat cuvântul lui Paulson, care ne-a pus la curent cu ultimele evenimente de pe piaţă şi ne-a explicat că fondurile TARP vor fi folosite pentru răscumpărarea împrumuturilor ipotecare insolvabile (numite „patrimoniu toxic") de la bănci, consolidând astfel bilanţul contabil şi redând speranţa clienţilor.

„Dacă Hank şi Ben sunt de părere că acest plan va funcţiona, atunci sunt pentru", a mai adăugat Bush.

Potrivit protocolului, preşedintele a invitat-o după aceea pe Pelosi, preşedinta Camerei Reprezentanţilor, să vorbească. Dar, în loc să ia cuvântul, Nancy l-a informat politicos pe preşedinte că democraţii voiau ca eu să vorbesc primul în numele lor.

Nancy şi Harry au fost cei care m-au propus ca purtător de cuvânt pentru ei, şi le eram recunoscător pentru asta. Nu numai că McCain nu mă mai putea ataca în timpul discuţiilor, dar era şi un semnal din partea colegilor mei democraţi că îşi încredinţează destinul politic în mâinile mele. Gestul i-a luat prin surprindere pe republicani şi am observat un zâmbet viclean pe chipul lui Bush, adresat lui Nancy – politicianul din el putea recunoaşte o manevră abilă – înainte să-mi dea cuvântul.

Timp de câteva minute bune am vorbit despre natura crizei, despre detaliile legislaţiei în curs de elaborare şi de unele aspecte legate de monitorizare, compensaţiile la nivel executiv şi ajutor pentru proprietarii de locuinţe pe care democraţii le considerau importante.

După ce am menţionat faptul că atât eu, cât şi senatorul McCain declarasem public să nu amestecăm politica cu intervenţia financiară, i-am spus preşedintelui că democraţii vor vota legea. Dar am adăugat că dacă zvonurile potrivit cărora republicanii băteau în retragere şi insistau s-o luăm de la capăt cu un nou plan erau adevărate, negocierile se vor împotmoli, iar „consecinţele vor fi severe".

Bush s-a întors către McCain şi i-a spus:

„John, Barack a avut ocazia să vorbească, corect este să-ţi dăm şi ţie cuvântul."

Toată lumea s-a uitat la McCain, căruia i se încleştaseră fălcile. Iniţial a dat să spună ceva, dar s-a răzgândit, apoi s-a aşezat mai bine în scaun.

„Cred că mai bine îmi aştept rândul", a spus într-un târziu.

Există momente în procesul alegerilor, ca şi în viaţă, când toate drumurile se închid, cu excepţia unuia singur; când toate probabilităţile converg spre inevitabil. Acesta era unul din acele momente. Bush s-a uitat la McCain, ridicând o sprânceană, a ridicat apoi din umeri şi l-a invitat pe John Boehner să vorbească. Boehner a spus că nu dorea o reluare a planului de la zero, ci doar unele modificări – inclusiv o schemă pe care nu prea a ştiut cum s-o explice şi care presupunea asigurarea pierderilor băncilor cu sprijinul guvernului federal şi nu răscumpărarea activelor acestora.

L-am întrebat pe Paulson dacă avusese timp să se uite la propunerea de asigurare a republicanilor şi ce părere avea. Paulson a răspuns că studiase propunerea şi o considera neviabilă.

Richard Shelby, membru marcant al Comitetului Bancar al Senatului, a intervenit spunând că mulţi economişti cu care se consultase considerau că legea TARP nu va funcţiona. A propus, totodată, Casei Albe să acorde mai mult timp Congresului pentru ca acesta să analizeze toate opţiunile. Bush l-a întrerupt şi i-a spus că ţara nu mai avea timp la dispoziţie.

Pe parcursul convorbirilor a devenit din ce în ce mai limpede că nici unul dintre liderii republicani nu cunoştea în detaliu conţinutul actual al ultimei versiuni a legislaţiei TARP şi nici măcar natura modificărilor propuse chiar de ei. Încercau doar să găsească o cale de a evita o sesiune de vot incomodă. După ce i-am ascultat contrazicându-se, am intervenit din nou.

„Domnule preşedinte", am spus, „aş vrea totuşi să aflu ce are de spus domnul senator McCain."

Încă o dată, toată lumea s-a întors spre McCain. De data aceasta a răsfoit un carneţel, a mormăit ceva de neînţeles, apoi a spus nişte banalităţi despre un aparent progres şi despre cât era de important ca

Boehner să aibă şansa de a convinge adunările electorale să voteze în favoarea legii.

Şi cam asta a fost tot. Nu a venit cu un plan. Nu a prezentat o strategie. Nici măcar un simulacru de propunere despre posibilitatea de a împăca ambele tabere. În încăpere s-a lăsat tăcerea, iar McCain şi-a pus carneţelul pe masă. Şi-a lăsat privirea în jos, ca un jucător de baseball conştient de faptul că va rata lovitura. Aproape că mi-a părut rău pentru el; echipa lui care încurajase o mutare atât de riscantă, trimiţându-l apoi total nepregătit la întrunire, se făcea vinovată de malpraxis politic. Ştiam că după ce avea să se afle cum se prezentase McCain, presa nu urma să fie deloc indulgentă cu el.

Efectul imediat al comportamentului bizar al lui McCain a fost discuţia aprinsă ce s-a iscat după. Nancy şi Spencer Bachus, republican marcant din Comitetul de Servicii Financiare a Camerei Reprezentanţilor, au început să se contrazică legat de cine merita laurii pentru o mai bună protecţie a contribuabililor în versiunea cea mai recentă a legislaţiei. Barney Frank, reprezentantul democrat al statului Massachusetts, un tip dur şi perspicace, stăpân pe cunoştinţele sale şi care-l ajutase cel mai mult pe Paulson să treacă TARP, a început să-i provoace pe republicani strigând întruna: „Ce plan aveţi? Care e planul vostru?“ Cei vizaţi s-au înroşit la faţă, vocile căpătau amploare, iar cei prezenţi vorbeau toţi în acelaşi timp. În tot acest timp, McCain n-a scos nici un cuvânt, a clocotit, pur şi simplu, în scaun. Situaţia a devenit aşa de jenantă încât preşedintele Bush s-a ridicat în picioare.

„Am pierdut categoric frâiele acestei întâlniri“, a spus el. „Şedinţa s-a încheiat.“

S-a răsucit pe călcâie şi a ieşit glonţ din cameră.

Întreaga scenă m-a lăsat fără cuvinte.

McCain şi conducerea republicană au părăsit repede încăperea, iar eu i-am rugat pe Nancy, Harry şi restul democraţilor să meargă cu mine în biroul alăturat, cunoscut sub numele de Camera Roosevelt. Erau toţi mai mult sau mai puţin agitaţi şi, pentru că hotărâserăm deja să nu facem nici un fel de declaraţii de presă, voiam să mă asigur că nimeni nu spusese ceva care să înrăutăţească lucrurile. Încercam toţi să rezumăm constructiv întâlnirea, când în cameră a intrat Paulson, aflat în stare de şoc. Câţiva dintre colegii mei i-au spus să iasă, de parcă ar fi fost un copil nedorit pe terenul de joacă. Unii dintre ei şi-au permis chiar câteva glume.

„Nancy“, a spus Paulson apropiindu-se, „te rog...“ După care, într-un amestec inspirat de umor şi disperare, bărbatul acesta de aproape doi metri, în vârstă de 62 de ani, s-a lăsat pe un genunchi. „Te implor, i-a mai spus el, nu sabota acţiunea asta.“

Pelosy a zâmbit şi i-a spus:

„Nu te ştiam catolic practicant.“ Zâmbetul i-a dispărut rapid de pe chip. „Poate n-ai observat“, a mai spus ea cu o politeţe rece, „dar nu suntem noi cei care sabotează acţiunea.“

Paulson era demn de toată lauda. S-a ridicat în picioare, a rămas pe loc şi i-a lăsat pe democraţi să-şi verse oful. Când au ieşit să dea declaraţii la presă, toată lumea se calmase şi căzuse de acord să prezinte întâlnirea într-o lumină cât mai bună. Am stabilit cu Hank să vorbim din nou mai pe seară. După ce am plecat de la Casa Albă, l-am sunat pe Plouffe.

„Cum a fost?“ m-a întrebat.

Am făcut o pauză.

„Pentru noi a fost bine“, am spus, „dar dacă e să mă iau după ce am văzut, am face bine să câştigăm alegerile că altfel se-alege praful de ţara asta.“

Nu sunt superstiţios din fire. Nici când eram copil nu aveam o cifră norocoasă sau un picior de iepure pe post de amuletă. Nu credeam nici în fantome, nici în spiriduşi, iar când îmi puneam totuşi o dorinţă în timp ce suflam în lumânările de pe tort sau aruncam o monedă într-o fântână, mama îmi atrăgea atenţia că există o legătură directă între muncă şi îndeplinirea dorinţelor.

În timpul campaniei am făcut unele concesii universului spiritual. Într-o zi, în Iowa, s-a apropiat de mine un tip solid, cu barbă, într-un ehipament de motociclist, acoperit de tatuaje, şi mi-a strecurat ceva în mână. Era un jeton metalic de poker, jetonul lui norocos, mi-a explicat, care nu-l dezamăgise niciodată când juca în Vegas. A vrut să mi-l dăruiască. Peste o altă săptămână, o fetiţă nevăzătoare din New Hampshire mi-a dăruit o inimioară din sticlă roz. În Ohio, am primit o cruciuliţă de argint de la o călugăriţă cu un zâmbet irezistibil şi o faţă aşa de brăzdată de riduri încât semăna cu un sâmbure de piersică.

Colecţia mea de amulete se mărea simţitor: un Buddha în miniatură, o castană din Ohio, un trifoi cu patru foi laminat, o mică statuetă din bronz reprezentând zeul-maimuţă Hanuman, tot felul de îngeri, mătănii, cristale şi pietricele. În fiecare dimineaţă, alegeam cinci sau şase din ele şi le puneam în buzunar, atent la ceea ce aveam la mine într-o anumită zi.

M-am gândit că dacă micul meu cufăr cu comori nu garanta că universul va lucra în favoarea mea, nu strica totuşi să le am. Simţeam o stare de confort atunci când le ţineam în mână sau le simţeam zornăind în buzunar în timp ce mă deplasam de la un eveniment la altul. Fiecare amuletă era o dovadă tangibilă a oamenilor pe care îi întâlnisem, o dovadă modestă, dar stabilă a speranţelor şi a aşteptărilor lor.

Am căpătat şi anumite ticuri în privinţa ritualurilor mele din zilele de dezbateri. Dimineaţa treceam în revistă strategiile şi aspectele esenţiale, la prânz mă ocupam de activităţile de campanie, dar aveam grijă să-mi eliberez programul în jurul orei patru când mă antrenam, ca să mai scap de surplusul de adrenalină. Cu 90 de minute înainte de evenimentul din ziua respectivă îmi puneam o cămaşă nouă (albă) şi cravata (albastră sau roşie) pregătită de Reggie şi atârnată lângă costumul meu albastru proaspăt călcat. La cină mâncam ceva ce-mi plăcea: o friptură bine făcută, cu cartofi copţi şi broccoli fiert la aburi. În jumătatea de oră care îmi rămânea înaintea dezbaterii, reciteam notiţele şi ascultam muzică, fie la căşti, fie cu ajutorul unui mic difuzor portabil. În cele din urmă am devenit uşor fixist în privinţa listei de melodii pe care îmi plăcea să le ascult. La început ascultam clasici – „Freddie Freeloader" a lui Miles Davis, „My Favourite Things" a lui John Coltrane, „Luck Be a Lady" a lui Frank Sinatra. (Mi-amintesc că înaintea unei dezbateri din perioada alegerilor primare ascultasem acelaşi cântec de două sau trei ori la rând, semn clar că mă simţisem nesigur.)

Pe urmă am început să ascult rap pentru a-mi pune gândurile în ordine, în special „My 1st Song" a lui Jay-Z şi „Lose Yourself" a lui Eminem. Ambele cântece vorbeau despre depăşirea limitelor şi despre asumarea riscurilor („Dacă ai o singură şansă sau o singură ocazie să obţii tot ce ţi-ai dorit într-o clipă, ai profita de ea? Sau ai lăsa-o să-ţi scape printre degete?"); despre cum e să faci din rahat bici; despre reuşită prin isteţime, şmecherie şi bravură ce ascunde teama. Versurile păreau rupte din experienţele mele din tinereţe. Singur, pe bancheta din spate a unui microbuz al Serviciilor Secrete, în ţinuta mea scrobită şi cu cravata frumos înnodată, pe drumul spre locul dezbaterii ascultam muzică şi dădeam din cap în ritmul ei, cu un uşor sentiment de revoltă de nimeni ştiută, conectat la ceva mult mai îndrăzneţ şi mai real decât vâlva şi protocolul care mă înconjurau. Era felul meu de a desfiinţa artificialitatea şi de a-mi reaminti în permanenţă cine sunt.

Înaintea primei mele dezbateri faţă în faţă cu John McCain, la sfârşitul lunii septembrie, am respectat cu stricteţe ritualul. Am mâncat o friptură, am ascultat muzică şi, în drum spre scenă, am simţit greutatea amuletelor din buzunar. Sincer să fiu, nu simţeam că îmi lipseşte norocul. Nu mai eram de mult subordonatul de odinioară şi mă îndreptam acum spre campusul Universităţii Mississippi, locul în care cu 50 de ani în urmă, un bărbat de culoare pe nume James Meredith fusese admis în facultate numai după un ordin semnat de Curtea Supremă şi cu protecţia a 500 de jandarmi.

Nu aveam voie să pierd această cursă.

Aşa cum era de aşteptat, presa care a relatat fiascoul de la Casa Albă a fost neîndurătoare cu McCain. Situaţia lui s-a înrăutăţit şi mai mult după ce echipa de campanie a anunţat, cu doar câteva ore înaintea dezbaterii, că – urmare a „progresului" înregistrat după intervenţia sa în negocierile cu Congresul legat de TARP – McCain hotărâse să treacă peste suspendarea autoimpusă şi să participe la dezbatere. (Am hotărât să fim acolo indiferent de situaţie, chiar dacă asta însemna să am doar o conversaţie televizată amiabilă cu moderatorul Jim Lehrer.) Reporterii au văzut ce se ascundea, de fapt, în spatele acestei ultime mişcări a lui McCain: o retragere grăbită după o stratagemă politică eşuată.

Dezbaterea în sine a avut puţine surprize. McCain a venit relaxat, cu un pachet de fraze extrase din campania electorală şi din linia tradiţională a republicanilor, pe care le-a rostit cu umor şi farmec. Cu toate acestea, cunoştinţele sale precare despre criza financiară şi absenţa unor răspunsuri clare în legătură cu paşii pe care îi va urma erau din ce în ce mai greu de ignorat. Eu mă simţeam ca peştele în apă. Instructajul pe care îl primisem de la Klain şi Donilon îmi folosise; am evitat să dau răspunsuri aşteptate şi atât publicul cât şi comentatorii politici au recunoscut că răspunsurile mele erau mult mai convingătoare şi la obiect.

În plus, dispoziţia mea faţă de McCain se schimbase vizibil. Spre deosebire de dezbaterile cu Hillary şi restul candidaţilor democraţi, care păruseră deseori ca un joc elaborat în care toţi despicau firul în patru şi trăgeau linii pe răboj, diferenţa dintre mine şi John McCain era reală şi profundă; alegerea pe care o făceau acum americanii avea să aibă ecou pentru multe decenii şi consecinţe pentru milioane de oameni. Stăpâneam cifrele şi eram convins că ideile mele erau mai eficiente în gestionarea provocărilor actuale decât cele ale lui McCain. M-a stimulat enorm schimbul nostru de idei şi aproape că am savurat cele 90 de minute pe scenă.

Sondajele de după dezbatere printre alegătorii indecişi mă poziţionau mult înaintea adversarului. Oamenii din echipa mea erau bucuroşi, se felicitau în diverse moduri şi e posibil ca mulţi dintre ei să fi răsuflat uşuraţi.

Michelle era fericită, dar mult mai reţinută. Ura să asiste la dezbateri; faptul că trebuia să stea acolo cu o expresie calmă pe chip, indiferent de ceea ce se spunea despre mine, indiferent de greşelile pe care le făceam, îi dădea realmente crampe, o făcea să se simtă ca în timpul unei obturaţii de canal fără anestezie. În realitate, fie că îi era frică să nu cobească, fie că nu era sigură că voi câştiga, evita să vorbească cu mine despre aspectul de cursă de cai al campaniei. Aşa

că am rămas surprins când în seara aceea, înainte de culcare, mi-a spus: „O să câştigi, nu-i aşa?“

„Orice se poate întâmpla... dar, da, există şanse mari să câştig.“

Mi-am privit soţia. Avea o expresie gânditoare, ca şi cum ar fi încercat să rezolve un puzzle în gând. Într-un târziu, a dat din cap şi s-a uitat în ochii mei.

„O să câştigi“, a spus ea încetişor.

M-a sărutat pe obraz, a stins lumina şi s-a învelit.

Pe 29 septembrie, la trei zile de la dezbaterea din Ole Miss[30], legislaţia TARP a administraţiei Bush a căzut în Camera Reprezentanţilor la o diferenţă de 13 voturi, după ce două treimi dintre democraţi votaseră pentru şi două treimi din republicani votaseră împotrivă. Imediat după aceea indicele Dow Jones a scăzut vertiginos cu 778 de puncte, iar după criticile agresive din presă şi un şuvoi de apeluri din partea alegătorilor care-şi vedeau economiile de-o viaţă evaporându-se, s-au găsit destui membri ai ambelor partide care au votat ratificarea unei versiuni revizuite a pachetului de avarie la câteva zile după.

Mult mai liniştit, l-am sunat pe Hank Paulson să-l felicit pentru eforturile lui. E adevărat că ratificarea legislaţiei TARP a fost decisivă în salvarea sistemului financiar, dar întregul episod a întărit convingerea publicului că Partidul Republican împreună cu candidatul său la preşedinţie nu erau în stare să gestioneze criza într-un mod responsabil.

Deciziile implementate de Plouffe cu câteva luni în urmă începeau să-şi arate roadele. Armata de coordonatori şi de voluntari pe care o aveam în toată ţara a reuşit să înscrie pe liste sute de mii de noi votanţi şi a lansat operaţiuni fără precedent în statele unde alegerile se desfăşurau mai devreme. Donaţiile online continuau să curgă şi astfel ne-am permis să plătim spaţiu media oriunde ne-am dorit. Cu o lună înainte de alegeri, campania lui McCain a anunţat că înceta orice eforturi în Michigan, un stat-cheie din punct de vedere istoric, pentru a-şi concentra resursele în altă parte. Plouffe s-a simţit aproape ofensat. „Fără Michigan nu au cum să câştige!“, a spus el clătinând supărat din cap. „Nu înţeleg de ce nu arborează deja steagul alb pentru capitulare!“

În loc să-şi concentreze toată energia în Michigan, campania lui McCain şi-a îndreptat atenţia către un personaj care devenise aproape un cult: Joe Wurzelbacher.

Îl întâlnisem pe Wurzelbacher cu câteva săptămâni înainte, în timp ce făcea campanie din uşă în uşă în Toledo, Ohio. Era genul de campanie care îmi plăcea cel mai mult, pentru că îi vedeai pe oameni aşa cum erau ei în viaţa de zi cu zi, unul curăţând peluza de frunzele

uscate, altul meşterind ceva la maşină, şi copiii adunându-se să vadă de unde vine tămbălăul.

În ziua în care l-am cunoscut pe Joe, eram la un colţ de stradă şi semnam autografe în timp ce vorbeam cu un grup de oameni. Un bărbat cu chelie, care se apropia de 40 de ani, s-a prezentat şi m-a întrebat care era planul meu privind taxele. Era instalator şi se temea că liberalii ca mine îi vor face munca de mic întreprinzător mult mai grea. Sub obiectivele camerelor de luat vederi, i-am explicat că intenţionez să măresc taxele numai pentru cei mai bogaţi dintre americani, adică 2% din populaţie şi investind acele profituri în educaţie şi infrastructură, economia şi micile întreprinderi cum era şi a lui vor prospera cu siguranţă. I-am spus că după părerea mea această redistribuire a venitului – „o răspândire a averilor" au fost cuvintele mele – a asigurat dintotdeauna noi şanse unei categorii mai largi de cetăţeni.

Joe a fost amabil, dar nu a părut convins, aşa că am căzut de acord că nu suntem de acord şi ne-am strâns mâna la plecare. În microbuzul care ne-a condus înapoi la hotel, Gibbs – care, ca orice director de comunicare care se respectă, avea un simţ aparte pentru remarci aparent inofensive, dar care puteau cădea în ridicol – mi-a spus că remarca mea despre răspândirea averilor ridica o problemă.

„Adică?"

„Formularea nu dă bine la alegători. Oamenii vor fi tentaţi să te bănuiască de porniri comuniste sau mai ştiu eu ce."

N-am dat importanţă cuvintelor lui, spunându-i că anularea reducerilor de taxe aprobate de Bush va redistribui veniturile oamenilor ca mine către oamenii ca Joe. Gibbs m-a privit ca un părinte care-şi vede copilul repetând mereu şi mereu aceeaşi greşeală.

Imediat după difuzarea înregistrării dialogului meu cu Wurzelbacher – poreclit ad-hoc „Joe Instalatorul" – McCain a început să bată monedă pe afirmaţia mea în timpul dezbaterilor noastre. Campania lui a lansat un atac furibund, sugerând că acel tip de ispravă din Ohio mă demascase, scoţând la iveală agenda mea socialistă de redistribuire a averilor. Ai fi zis că era Oracolul din mijlocul Americii. Peste noapte, Joe a început să fie invitat în toate emisiunile de ştiri. Au apărut spoturi tv cu Joe Instalatorul, iar McCain l-a invitat la câteva mitinguri din cadrul campaniei. Joe arăta când amuzat, când uluit, uneori stânjenit de nou-descoperita lui celebritate. În cele din urmă, totuşi, majoritatea alegătorilor nu vedeau în Joe decât o simplă distragere a atenţiei de la procesul de alegere a următorului preşedinte american.

Majoritatea votanţilor, dar nu toţi. Pentru publicul lui Sean Hannity şi Rush Limbaugh, Joe Instalatorul se potrivea perfect în tabloul mai

vast care se referea şi la pastorul Wright, la presupusa mea afinitate cu radicalul Saul Alinsky şi cu moştenirea mea musulmană cam tulbure. Pentru aceşti votanţi nu mai eram doar un democrat de centru-stânga care plănuia să extindă reţeaua de asigurări sociale şi să pună capăt Războiului din Irak. Pentru ei eram un personaj perfid, de temut, un personaj care trebuia oprit. Iar pentru a fi siguri că acest mesaj patriotic ajunge la inimile poporului american, s-au bazat din ce în ce mai mult pe Sarah Palin, eroina lor neînfricată.

Începând din luna august, Palin a dat câteva interviuri pentru principalele canale de ştiri, devenind subiect de băşcălie pentru show-ul *Saturday Night Live* şi nu numai, dar puterea ei trebuia căutată în altă parte. Petrecuse prima săptămână din octombrie atrăgând un public masiv pe care l-a alimentat cu otravă de sorginte nativistă. M-a acuzat de „fraternizare cu teroriştii care îşi asasinau propriii concetăţeni". A încercat să inoculeze ideea că nu aş fi „un bărbat care vede America aşa cum o vedem eu sau voi". Oamenii veneau la mitinguri îmbrăcaţi în tricouri pe care scria „PITBULLII LUI PALIN" şi „NU COMUNIŞTILOR". Presa relata despre scandări gen „Teroristul!" şi „Omorâţi-l!" sau „Să i se taie capul!", care se auzeau din rândurile publicului care venea s-o asculte vorbind. Era ca şi cum, prin intermediul lui Palin, cele mai întunecate spirite care bântuiseră Partidul Republican modern – xenofobia, antiintelectualismul şi, mai presus de orice, antipatia faţă de negri şi alţi oameni de culoare – îşi găseau calea către public.

Caracterul nobil al lui John McCain, decenţa lui excepţională au ieşit la iveală de câte ori a avut de-a face cu retorica lansată de Palin şi de care s-a dezis cu eleganţă. La un moment dat, la un miting din Minnesota, cineva a venit la microfon şi a spus că îi e frică numai să-şi imagineze că aş putea fi preşedinte, McCain l-a pus imediat la punct.

„Trebuie să înţelegeţi că este un om cu mult bun-simţ, o persoană de care nu are de ce să vă fie teamă dacă ajunge preşedinte al Statelor Unite", a spus el atunci, atrăgându-şi huiduielile publicului. În răspuns la o altă întrebare, a declarat: „Dorim să luptăm şi voi lupta. Dar vom da dovadă de respect. Am o mare admiraţie pentru domnul senator Obama şi pentru realizările dumnealui. Îl voi respecta în continuare. Şi doresc ca toată lumea să îl respecte şi haideţi să ne asigurăm că aşa vom face, pentru că numai aşa se poate face politică în America."

Uneori, privind în urmă, mă întreb dacă McCain ar mai alege-o pe Palin – cunoscând dinainte faptul că ascensiunea ei spectaculoasă şi validarea ei avea să stabilească tiparul pentru viitorii politicieni, orientând partidul şi politica ţării într-o direcţie pe care o detesta. Nu l-am întrebat asta niciodată în mod direct. În următorii zece ani,

relaţia noastră a ajuns foarte tensionată, dar totodată marcată de respect autentic. Alegerile din 2008 au rămas, desigur, un subiect sensibil.

Îmi place să cred că, dacă i s-ar fi oferit o a doua şansă, ar fi ales un cu totul alt partener pentru preşedinţie. Sunt şi acum convins că a pus întotdeauna interesele ţării înaintea tuturor.

Incantaţia care începuse cu mai bine de un an în urmă, cu Edith Childs şi pălăria ei enormă într-o mică sală din Greenwood, South Carolina, devenise acum o mişcare spontană, care anima mulţimi de 40 sau 50 000 de spectatori, oameni care umpleau stadioanele şi parcurile, netulburaţi de vremea neobişnuit de caldă pentru luna octombrie. „Suntem pregătiţi! Suntem pregătiţi!" Construiserăm ceva împreună, iar energia oamenilor se resimţea asemenea unei reale forţe fizice. Mai erau doar câteva săptămâni până la alegeri şi sediile noastre din ţară se zbăteau să găsească spaţii pentru a găzdui voluntarii ce veneau în număr din ce în ce mai mare. Posterul realizat de Shepard Fairey şi intitulat HOPE[31], cu tuşe de roşu, alb şi albastru care îmi reprezentau chipul privind în depărtare era dintr-odată prezent pretutindeni. Mă simţeam ca şi cum campania ar fi depăşit graniţele politicului şi ar fi ajuns în domeniul culturii populare. „Eşti noul tip la modă", mă tachina Valerie.

Lucrul acesta mă neliniştea. Inspiraţia pe care o oferea campania noastră, numărul impresionant al tinerilor decişi să participe la schimbare, naşterea unei noi solidarităţi printre americani prin depăşirea graniţelor rasiale şi socio-economice – toate acestea erau întruchiparea speranţelor mele politice şi mă simţeam tare mândru. Dar faptul că eram mereu prezentat drept un simbol era exact opusul instinctului meu de fost coordonator, dat fiind că, din punctul meu de vedere, schimbarea însemna „noi" şi nu „eu". Eram derutat şi pentru că trebuia să-mi menţin permanent un anume echilibru şi să nu mă las cuprins de entuziasmul general, era nevoie să am constant în vedere distanţa dintre imaginea mea publică şi cea de om normal, uneori nesigur şi supus greşelii.

Eram, de asemenea, frământat de ideea că, odată ales preşedinte, nu voi putea răspunde aşteptărilor aşa cum se cuvine. De când fusesem desemnat candidat al democraţilor la preşedinţie, felul în care percepeam articolele din ziare se schimbase, mă simţeam mobilizat în alt mod. Orice titlu, orice articol, orice dezvăluire era de-acum o ecuaţie de rezolvat pentru mine. Piaţa imobiliară era în cădere liberă. Economia punea oamenii pe liber într-un ritm înfricoşător şi existau speculaţii că şi cei trei mari producători de autoturisme se vor afla în curând într-o situaţie precară.

Responsabilitatea pe care o implica gestionarea acestor probleme

nu mă speria deloc. În realitate, abia aşteptam să mă apuc de treabă. Dar din informaţiile pe care le primeam zilnic reieşea clar că situaţia avea să se înrăutăţească şi mai mult. Rezolvarea crizei economice – pe lângă imperativul de a pune capăt celor două războaie, de a onora promisiunile legate de asistenţa medicală şi de a salva planeta de la schimbările climatice catastrofale – era un proces lung şi dificil. Aveam nevoie de un Congres dispus să coopereze, de aliaţi de nădejde şi de cetăţeni informaţi şi capabili să se mobilizeze pentru a face faţă presiunilor sistemului, nu-mi puteam permite să fiu un „mântuitor" solitar.

Am început să mă întreb ce avea să se întâmple dacă aceste schimbări nu urmau să aibă loc cât mai rapid? Cum vor reacţiona aceste mulţimi înflăcărate când se vor lovi de impedimente şi de compromisuri? Toată echipa făcea glume pe seama acestor preocupări. „Chiar vrem să câştigăm alegerile? Încă nu e prea târziu să ne retragem." Marty a exprimat îngrijorările noastre într-un mod ceva mai pitoresc: „După două sute şi ceva de ani a trebuit să se-aleagă prafu' de ţara asta ca să vină un negru la putere!"

Mai mult decât neplăcerile campaniei, m-au neliniştit veştile pe care le-am primit din Hawaii în ultimele zile ale lunii octombrie. Maya m-a sunat şi mi-a spus că medicii nu-i mai dădeau lui Toot mai mult de o săptămână. Zăcea acum pe un pat de spital închiriat, instalat în livingul apartamentului ei, şi era îngrijită de o asistentă care îi administra un tratament paleativ. Cu o noapte înainte, o surprinsese pe sora mea cu un moment brusc de luciditate, întrebând care erau ultimele ştiri despre campanie şi cerând un pahar de vin şi o ţigară, dar acum era mai mult inconştientă.

Cu 12 zile înaintea alegerilor, am făcut o călătorie de 36 de ore până în Honolulu ca să-mi iau rămas-bun de la ea. Când am ajuns în apartamentul bunicii mele, m-a întâmpinat Maya; stătea pe canapea, înconjurată de câteva cutii de pantofi umplute cu fotografii vechi şi scrisori.

„M-am gândit că poate vrei să iei câteva din ele cu tine", mi-a spus.

Am luat câteva fotografii de pe măsuţa de cafea. Bunicii mei cu mama, pe-atunci o fetiţă de opt ani, râzând pe o pajişte din Yosemite. Eu, la patru sau cinci ani, pe umerii bunicului în apa învolburată a oceanului. Noi patru şi Maya, încă bebeluş, în faţa bradului de Crăciun.

Am aşezat un scaun lângă pat şi am luat mâna bunicii în mâna mea. Trupul ei se împuţinase, iar respiraţia îi era greoaie. Din când în când era zdruncinată de un acces violent de tuse metalică, asemănătoare sunetului unui schimbător de viteze. De câteva ori a încercat să spună ceva, dar vocea îi era aşa stinsă încât nu am înţeles nimic.

M-am întrebat ce visează, dacă visează, şi dacă fusese capabilă să îşi amintească lucruri din trecut, să facă un bilanţ, sau dacă era prea mult pentru ea. Am vrut să cred că privea în urmă, că retrăia măcar bucuria de a-şi aminti un iubit de demult sau o zi însorită din tinereţea ei când simţise că norocul îi surâde, iar toată lumea era a ei, plină de perspective minunate.

Mi-am amintit o conversaţie pe care o avusesem cu ea când eram încă elev de liceu, într-o perioadă când problemele ei de spate, care se cronicizaseră, n-o mai lăsau să meargă mult pe jos.

„Ăsta-i necazul cu bătrâneţea, Bar", mi-a spus Toot, „în mintea ta rămâi tânăr." Mă privea prin ochelarii ei cu lentile groase, de parcă voia să se asigure că eram într-adevăr atent la ea. „Rămâi prizonier în cașcarabeta asta care rugineşte de la o zi la alta. Dar înăuntru eşti tot tu. Înţelegi?"

Abia acum înţelegeam.

Preţ de mai bine de-o oră am stat acolo cu Maya, am vorbit despre munca şi despre familia ei şi în tot acest timp am mângâiat mâna uscăţivă a lui Toot. Când încăperea a început să devină mult prea plină de amintiri – amintiri ce se întrepătrundeau şi se contopeau într-un joc de refracţie precum cel al unui caleidoscop – i-am spus Mayei că vreau să ies un pic la plimbare. Am vorbit cu Gibbs şi cu garda mea de corp şi am decis să nu informăm presa care aştepta la parterul clădirii. Am luat liftul până la demisol şi am ieşit prin garajul clădirii, apoi am luat-o la stânga pe străduţa îngustă care se întindea în spatele blocului în care locuiseră bunicii mei.

Străduţa nu se schimbase prea mult în ultimii 35 de ani. Am trecut prin spatele unui mic templu şi centru comunitar şintoist, apoi pe lângă un şir de case din lemn care se intercalau cu câte un bloc de trei etaje. Tot pe această străduţă m-am jucat cu prima mea minge de baschet primită în dar de la tata când am împlinit zece ani – driblând pe toată lungimea trotuarului denivelat în drumul spre terenul unei şcoli primare din apropiere. Toot ştia mereu când mă întorceam acasă la cină pentru că auzea mingea de la etajul zece al blocului. Alergam pe străduţa asta să îi cumpăr ţigări, bucuros că îmi puteam lua o acadea cu mărunţişul rămas, cu condiţia să fiu înapoi în zece minute. La vârsta de 15 ani, mă întorceam zilnic, tot pe strada asta, de la prima mea slujbă de vânzător de îngheţată la cofetăria Baskin-Robbins aflată după colţ. Toot râdea cu poftă de câte ori bombăneam supărat din cauza salariului de nimic pe care-l primeam.

Alte vremuri. Altă viaţă. Modestă şi neînsemnată pentru restul lumii. O lume care mi-a oferit dragoste. Odată cu dispariţia lui Toot, nu mai rămânea nimeni să-şi amintească acea viaţă din care făcusem şi eu parte.

Am auzit zgomot de paşi în spatele meu; jurnaliştii aflaseră cumva de plimbarea mea neplanificată şi se strânseseră pe trotuarul de vizavi, operatorii încercau să găsească un unghi cât mai bun, reporterii stăteau cu microfoanele întinse şi mă priveau stânjeniţi, neştiind dacă să strige la mine sau nu. Au avut totuşi o atitudine decentă, la urma urmei îşi făceau doar datoria, iar eu abia dacă traversasem patru cvartale. Le-am făcut cu mâna şi m-am întors spre garaj. N-avea rost să-mi continui plimbarea. Ceea ce căutam nu mai era acolo.

Când am revenit din Hawaii, m-am întors la lucru. După opt zile, în ajunul alegerilor, Maya m-a sunat să mă anunţe că Toot se prăpădise. Era ultima mea zi de campanie. În seara aceea trebuia să fim prezenţi în Carolina de Nord, înainte de a zbura în Virginia pentru evenimentul final. Axe m-a întrebat amabil dacă doream ajutor pentru redactarea introducerii la remarcile mele obişnuite de campanie, arătându-şi astfel compasiunea pentru mine. I-am mulţumit şi i-am spus că nu era nevoie. Ştiam ce voiam să spun.

Era o noapte frumoasă, răcoroasă, în care a plouat uşor. Pe scena în aer liber, după ce muzica, uralele şi scandările s-au stins, am vorbit câteva minute despre Toot – despre faptul că ea crescuse în vremea Marii Crize Economice, despre faptul că muncise pe o linie de asamblare cât timp bunicul fusese plecat în război, despre ceea ce însemnase ea pentru familia noastră şi despre ceea ce ar fi putut însemna pentru alţi oameni.

„A fost printre acei eroi neştiuţi de care America este plină“, am spus. „Anonimi ale căror nume nu apar în ziare, dar care muncesc din greu zi de zi. Au grijă de familiile lor. Se sacrifică pentru copii şi nepoţi. Nu caută celebritatea... nu vor decât să facă ceea ce trebuie. În această mulţime“, am mai spus, „există nenumăraţi eroi anonimi cum a fost bunica mea, mame şi taţi, bunici, care au muncit din greu şi au făcut mari sacrificii toată viaţa. Satisfacţia lor este aceea de a-şi vedea copiii, poate şi nepoţii – de ce nu? – şi strănepoţii ducând o viaţă mult mai bună decât cea pe care au dus-o ei. Despre asta e vorba în America. Pentru asta luptăm toţi.“

Am rostit cel mai potrivit discurs pentru încheierea campaniei, după părerea mea.

Ziua alegerilor vine cu un sentiment de linişte surprinzător pentru un candidat. Nu mai au loc nici mitinguri, nici întâlniri la sediile primăriilor. Anunţurile TV şi radio nu mai contează, iar la ştiri nu mai există nimic senzaţional de relatat. Sediile de campanie se golesc pe măsură ce echipa şi voluntarii ies în stradă pentru a îndemna oamenii să voteze. Milioane de necunoscuţi din toată America aşteaptă să intre într-o cabină de vot pentru a-şi exprima preferinţele politice şi cele

mai personale instincte, ca într-o formulă colectivă misterioasă prin care un alchimist hotărăşte soarta unei ţări – şi a ta. Revelaţia este evidentă şi adâncă: nimic nu mai depinde acum de tine. Nu poţi decât să aştepţi.

Plouffe şi Axe se urcau pe pereţi din cauza neputinţei pe care o simţeau, aşa că îşi petreceau ore întregi cu nasul în BlackBerry pentru a verifica rapoartele din teren, zvonurile, prognoza meteo descurajantă – orice putea fi interpretat ca un punct în plus în sondaje. Eu am avut o atitudine total opusă, m-am lăsat pradă deznădejdii, aşa cum un naufragiat se lasă să plutească pe spate, în voia valurilor. Mi-am început dimineaţa intervenind în câteva transmisiuni radio, mai mult la posturile care vizau alegătorii de culoare şi le-am reamintit oamenilor să iasă la vot. Am votat împreună cu Michelle dimineaţa, în jurul orei 7:30, la şcoala primară Beulah Shoesmith, la câteva străzi de casa noastră din Hyde Park. Le-am luat cu noi pe Malia şi pe Sasha, pe care după aceea le-am dus la şcoală.

Am făcut o călătorie rapidă în Indianapolis pentru a vizita unul dintre sediile noastre şi pentru a-i saluta pe alegătorii de acolo. Mai târziu am jucat o partidă de baschet (o superstiţie de-a mea şi de-a lui Reggie, un obicei rămas din dimineaţa adunării electorale din Iowa, şi pe care îl ignorasem în ziua alegerilor primare din New Hampshire) cu Craig, câţiva amici şi băieţii lor, care erau suficient de rapizi şi puternici cât să ne ţină în priză pe toţi. A fost un joc serios, presărat cu remarci deocheate, dar fără îmbrânceli agresive. Am aflat mai târziu că ceilalţi primiseră instrucţiuni de la Craig, care ştia prea bine că o să-i dea socoteală surorii lui dacă mă întorceam acasă cu un ochi învineţit.

În tot acest timp, Gibbs ţinea evidenţa ştirilor venite din statele cele mai importante. Ne-a raportat că prezenţa la vot stabilise un nou record în toată ţara, dar că din cauza asta fuseseră şi unele probleme în anumite secţii de votare, unde cetăţenii au aşteptat câte patru-cinci ore să voteze. Tot Gibbs ne-a spus că transmisiunile de la centrele de votare arătau că oamenii erau entuziasmaţi, nicidecum frustraţi, iar vârstnicii stăteau în şezlonguri pe peluzele caselor şi voluntarii împărţeau oamenilor răcoritoare de parcă erau toţi la o petrecere de cartier.

Am petrecut restul după-amiezii acasă, trândăvind fără scop în timp ce Michelle şi fetele îşi aranjau părul. Singur în biroul meu m-am apucat să corectez cele două discursuri pe care le pregătisem, unul pentru eventualitatea în care ieşeam învingător, altul pentru cea în care aş fi fost învins. În jurul orei opt seara, Axe m-a sunat să-mi spună că toate canalele de ştiri anunţau că ieşisem învingător în

Pennsylvania, iar Marvin a propus să mergem la hotelul din centrul oraşului să urmărim rezultatele parţiale înainte de a ne duce la adunarea publică din Grant Park.

În ultimele câteva ore, numărul agenţilor de pază de la Serviciile Secrete şi al maşinilor din faţa casei noastre aproape că se dublase. Şeful escortei mele, Jeff Gilbert, mi-a strâns mâna şi m-a îmbrăţişat scurt. Era incredibil de cald în Chicago pentru acea perioadă, cu temperaturi de 18 grade Celsius, iar pe drumul care traversa Lake Shore Drive, nici eu, nici Michelle n-am scos un cuvânt, privind pe fereastră spre lacul Michigan şi ascultând glasurile fetelor care se jucau pe bancheta din spate. Deodată Malia s-a întors spre mine şi m-a întrebat:

„Tăticule, ai câştigat?"

„Cred că da, scumpo."

„Şi mergem la petrecerea aia mare să sărbătorim?"

„Da. De ce mă întrebi?"

„Păi, cred că nu o să vină multă lume, că nu prea sunt maşini pe stradă."

Am început să râd, dându-mi seama că fiica mea avea dreptate; în afară de coloana oficială în care ne aflam, cele şase benzi ale şoselei de pe ambele sensuri erau complet goale.

Echipa de securitate a fost înlocuită la hotel, iar agenţii S.W.A.T.[32] fuseseră plasaţi pe toată casa scărilor. Familiile noastre şi prietenii cei mai apropiaţi erau deja în holul hotelului, toată lumea zâmbea, copiii alergau în toate părţile, dar, cu toate acestea, atmosfera era în mod bizar cumva amorţită, de parcă realitatea următoarelor evenimente nu-şi pusese încă amprenta. Soacra mea, în mod special, era foarte agitată; în vacarmul general, am văzut-o pe o canapea, cu ochii fixaţi în ecranul unui televizor într-o expresie de uimire totală. Am încercat să-mi închipui cam ce-i trecea prin cap acestei femei care crescuse la doar câţiva kilometri distanţă de locul în care ne aflam, într-o perioadă în care în Chicago existau cartiere în care negrii nu puteau pune piciorul fără să se simtă ameninţaţi; într-o perioadă în care locurile de muncă la birou erau inaccesibile majorităţii populaţiei de culoare, deci şi tatălui ei, care nu reuşise să obţină un carnet de membru de sindicat de la organizaţiile controlate de albi, aşa că fusese nevoit să-şi câştige existenţa de pe urma unei slujbe de comis-voiajor; într-o perioadă în care ideea că un negru putea deveni preşedintele Americii era la fel de absurdă ca aceea că un porc ar putea zbura.

M-am aşezat lângă ea pe canapea.

„Te simţi bine?" am întrebat-o.

Marian a ridicat din umeri şi a continuat să se uite la televizor.

„E cam mult", a spus ea.

„Știu."

I-am luat mâna și i-am strâns-o și am rămas așa, unul lângă altul, în tăcere, preț de câteva minute. Deodată, pe ecranul televizorului a apărut imaginea mea, iar crainicul de la ABC News a anunțat că eu voi fi cel de-al patruzeci și patrulea președinte al Statelor Unite ale Americii.

Toată lumea a izbucnit în urale. În jurul nostru și de peste tot se auzeau voci. Am sărutat-o pe Michelle, apoi ea s-a tras un pas înapoi să mă privească, râzând și clătinând din cap. Reggie și Marvin s-au repezit să îmbrățișeze lumea. Curând au apărut Plouffe, Axe și Gibbs, și am stat câteva minute de vorbă cu ei, trecând în revistă rezultatele stat cu stat, apoi le-am spus că dincolo de contribuția mea, acest moment fusese posibil datorită priceperii lor, muncii lor, viziunii, tenacității, devotamentului și generozității de care dăduseră dovadă, atât ei, cât și întreaga echipă.

Restul serii e doar o amintire tulbure în mintea mea. Îmi amintesc că m-a sunat John McCain, cu o eleganță pe care a dovedit-o și în discursul în care își recunoștea înfrângerea. A subliniat faptul că America trebuia să fie mândră de pasul istoric pe care îl făcuse și mi-a promis că voi avea tot sprijinul lui. Am primit telefoane de felicitare de la președintele Bush și mulți alți șefi de stat, am avut apoi o conversație cu Harry Reid și Nancy Pelosi, mulțumiți de prezența la vot a grupurilor parlamentare. Am făcut cunoștință cu mama lui Joe Biden, o femeie de 91 de ani, care mi-a spus cu mare plăcere că îl dojenise pe fiul său pentru că ezitase să facă echipă cu mine.

În Grant Park s-au strâns peste 200 000 de oameni în acea seară. Scena era orientată spre panorama strălucitoare a orașului Chicago. Chiar și acum văd cu ochii minții câteva chipuri care m-au urmărit în timp ce urcam pe scenă, bărbați, femei și copii de toate rasele, unii dintre ei oameni înstăriți, alții nevoiași, unii celebri, alții anonimi, unii zâmbind în extaz, alții plângând în hohote. Am recitit ulterior fragmente din discursul meu din acea seară și am ascultat relatări ale echipei și ale prietenilor despre ceea ce însemnase pentru ei să fie prezenți acolo.

Mă tem totuși că amintirile mele despre acea seară, la fel ca tot ceea ce s-a întâmplat în următorii 12 ani, sunt estompate de imaginile pe care le-am văzut, de înregistrările care ne arătau, pe mine și familia mea, traversând scena, fotografiile cu mulțimea, luminile și fundalul splendid. Oricât ar fi de frumoase, aceste imagini nu redau în totalitate sentimentul pe care l-am trăit. De fapt, fotografia mea preferată din acea seară nu e una făcută în Grant Park, ci una pe care am primit-o în dar mulți ani mai târziu. Fotografia fusese făcută în timpul discursului meu din Chicago și înfățișa un mic grup de oameni

pe treptele din faţa monumentului Lincoln Memorial. Chipurile lor sunt umbrite de întuneric, iar în spatele lor tronează figura monumentală uriaşă luminată intens, cu chipul de marmură cu trăsături ascuţite şi privirea uşor coborâtă. Oamenii din fotografie ascultau o transmisiune radio, mi s-a spus, şi contemplau în tăcere naţiunea noastră – şi arcul făcut în timp de ceea ce numim democraţie.

În limba engleză, „wasted" are atât sensul de „irosit", cât şi de „beat" sau „drogat". (n.tr.)

SEIU (în lb.engl., în orig.) (n.tr.)

National Association for the Advancement of Colored People – Asociaţia Naţională pentru Promovarea Persoanelor de Culoare (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

„The Closer" (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Super Tuesday – 13 state şi teritorii americane organizează alegeri primare în prima zi de marţi a lunii martie (n.tr.)

Harriet Tubman (1820–1913), lider al mişcării abolişioniste. A reuşit să scape din sclavie în 1849 şi a ajuns la Philadelphia, ajutând aproape 300 de sclavi să fugă în Nord. (n.tr.)

Din englezescul „dog-whistle politics", un termen figurativ pentru mesajul politic care pare a transmite un anumit lucru pentru populaţie, dar are o rezonanţă suplimentară, diferită sau specifică pentru un subgrup vizat. (n.tr.)

Renegatul (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Roger Ailes – fost director executiv al Fox News (n.tr.)

Annie Oakley (1860–1926) – trăgătoare de elită, vedetă a spectacolului Wild West organizat de Buffalo Bill şi a cărei viaţă a inspirat câteva adaptări cinematografice şi musicaluri, printre care *Annie Get Your Gun.* (n.tr.)

De la Republican In Name Only (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Rush Limbaugh – om de radio şi analist politic conservator (n.tr.)

Am un vis (n.tr.)

„Numai în America" (n.tr.)

De la „affirmative action", sintagmă care se referă la un set de politici şi de practici sau de reglementări menite să prevină discriminarea de orice fel (n.tr.)

The Federal National Mortgage Association (n.tr.)

The Federal Home Loan Mortgage Corporation (n.tr.)

Standardized Admission Test – Testul Standard de Admitere (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Corporaţie federală constituită în 1933 printr-o cartă a Congresului American menită să asigure dezvoltarea Văii Tennesse care fusese afectată grav de Marea Criză Economică din 1929–1933. (n.tr.)

Sucursală de investiţii a Bank of America (n.tr.)

Bancă americană multinaţională de investiţii şi de servicii financiare cu sediul la New York (n.tr.)

Federal Deposit Insurance Company – Societatea Federală de Asigurare a Depozitelor (n.tr.)
Denumirea colocvială a Universităţii Mississippi (n.tr.)
„Speranţă“ (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
Special Weapons and Tactics – Arme şi Tactici Speciale (n.tr.)

PARTEA A TREIA. RENEGATUL

CAPITOLUL 10

Cu toate că am vizitat de nenumărate ori Casa Albă în calitate de senator al Statelor Unite, nu am văzut niciodată Biroul Oval până să fiu ales preşedinte. Camera este mai mică decât te-ai aştepta – aproximativ nouă metri lungime şi şapte metri lăţime – cu un tavan foarte înalt şi impunător şi elemente specifice redate fidel în fotografii şi la emisiunile de ştiri. Deasupra unui şemineu de culoarea fildeşului tronează portretul lui Washington, iar cele două fotolii cu spătar înalt, încadrate de două canapele, sunt locurile unde stau preşedintele şi vicepreşedintele sau demnitarii străini aflaţi în vizită. În pereţii uşor curbaţi sunt încastrate două uşi care se confundă cu peretele – una dă spre hol, iar cealaltă spre „Biroul Oval Exterior" unde îşi desfăşoară activitatea consilierii personali ai preşedintelui – plus o uşă care comunică cu un birou personal ceva mai mic al preşedintelui şi o mică sufragerie. Încăperea este decorată cu busturi ale unor foşti lideri şi o sculptură în bronz înfăţişând un cowboy, semnată de Frederic Remington; în cameră mai există un orologiu vechi şi un corp de bibliotecă încastrat în perete, un covor oval, gros, cu imaginea unui vultur ţesută în centru, şi biroul Resolute de secol al XIX-lea – un dar primit în 1880 din partea reginei Victoria, ornat cu intarsii din carena unei nave britanice salvate de la naufragiu de o balenieră americană, plin de sertare şi nişe secrete şi un ecran central care se deschide spre bucuria oricărui copil care avea şansa să se strecoare sub el.

Există un lucru pe care camerele de luat vederi şi aparatele foto nu-l pot surprinde cu acurateţe şi acesta este lumina din Biroul Oval. Încăperea este scăldată în lumină naturală. În zilele senine, lumina se strecoară prin ferestrele imense dinspre est şi sud, învăluind toate obiectele într-o nuanţă aurie care se schimbă în culoarea nisipului şi apoi acoperindu-le cu umbre pe măsură ce apune soarele. Când e vreme rea, iar Peluza de Sud este inundată de ploaie sau acoperită de zăpadă, sau când e acoperită dimineaţa cu un văl subţire de ceaţă, lumina din încăpere capătă nuanţe albăstrui, dar rămâne la fel de

clară. Lumina naturală este atunci ajutată de lumini de interior ascunse sub cornişe, îndreptate în jos dinspre tavan şi pereţi. Luminile nu se sting niciodată, aşa încât chiar şi la miezul nopţii Biroul Oval rămâne strălucitor, proiectându-se în întuneric asemenea unui far cu o făclie rotundă.

Am petrecut mare parte din cei opt ani de mandat în acel birou, ascultând rapoartele serviciilor secrete, găzduind întâlniri cu şefi de stat, ducând muncă de lămurire cu membrii Congresului, având discuţii aprinse cu aliaţi şi adversari şi fotografiindu-mă cu mii de vizitatori. Am râs cu cei din stafful meu, am înjurat şi nu o dată a trebuit să-mi ascund lacrimile. M-am simţit acolo suficient de relaxat încât să-mi pun picioarele pe birou, să mă tăvălesc cu vreun copil pe covor sau să aţipesc pe canapea când aveam timp. Uneori mă închipuiam ieşind pe uşa din est şi îndreptându-mă spre parcare, fentând paznicul şi ieşind pe porţile de fier masiv ca să mă pierd în mulţime şi să retrăiesc viaţa pe care am avut-o cândva.

N-am scăpat niciodată, nu că aş fi dorit, de sentimentul de veneraţie care mă încerca de fiecare dată când intram în Biroul Oval, de acel sentiment că păşesc nu într-un birou, ci într-un sanctuar al democraţiei. Zi de zi, lumina lui mă alina şi-mi dădea putere, reamintindu-mi privilegiul poverii şi al îndatoririlor mele.

Prima mea vizită în Biroul Oval a avut loc la doar câteva zile după alegeri, când, în virtutea unei lungi tradiţii, soţii Bush ne-au invitat pe Michelle şi pe mine la un tur a ceea ce urma să devină căminul nostru. Într-o limuzină a Serviciilor Secrete, am parcurs curba întortocheată dinspre intrarea în Casa Albă de pe Peluza de Sud, încercând să conştientizăm faptul că în mai puţin de trei luni ne vom muta aici. Era o zi însorită şi caldă, copacii încă erau încărcaţi de frunze, iar Grădina cu Trandafiri era plină de flori. Toamna târzie de la Washington ne-a oferit un respiro bine-venit, pentru că la Chicago vremea se înrăutăţise, era frig şi întunecat şi un vânt rece scuturase şi ultimele frunze din copaci. Era ca şi cum vremea neobişnuit de caldă din noaptea alegerilor fusese doar o parte a unui scenariu elaborat, demontat imediat după ce sărbătoarea se încheiase.

Preşedintele şi prima doamnă Laura Bush ne-au întâmpinat pe Platforma de Sud a Casei Albe şi, după saluturile tradiţionale către corpul de presă, m-am îndreptat împreună cu preşedintele Bush spre Biroul Oval, în timp ce Michelle s-a dus să ia ceaiul cu doamna Bush în apartamentul familiei. După alte fotografii şi după ce un tânăr valet mi-a oferit o băutură răcoritoare, preşedintele m-a invitat să iau loc.

„Deci", m-a întrebat el, „cum e?"

„E copleşitor", am răspuns zâmbind. „Cred că vă amintiţi."

„Sigur că da. Parcă a fost ieri“, a mai spus el dând cu putere din cap. „Să-ţi spun ceva, totuşi. Te înhami la o muncă tare grea. Nu se compară cu nimic. Trebuie doar să-ţi reaminteşti zilnic să apreciezi poziţia în care te afli.“

Fie din respect pentru instituţia preşedinţiei sau datorită lecţiilor pe care le învăţase de la tatăl său, fie din cauza amintirilor dureroase legate de transferul de putere de la momentul alegerii sale (au existat zvonuri că, de exemplu, unii oameni din echipa lui Clinton ar fi scos cu totul tasta cu litera *W* de pe tastaturile computerelor de la Casa Albă), fie motivat de un bun simţ elementar, preşedintele Bush a făcut, în cele din urmă, tot ce i-a stat în putinţă pentru ca intervalul de 11 săptămâni între alegerea mea în funcţia de preşedinte şi plecarea lui de la Casa Albă să se desfăşoare cât mai lin posibil. În toate birourile din Casa Albă, echipei mele i s-au pus la dispoziţie manuale detaliate despre „cum să...“. Oamenii din echipa lui s-au pus la dispoziţia omologilor care i-au succedat, le-au răspuns la întrebări, şi chiar au rămas în umbră în timp ce-şi desfăşurau propriile activităţi. Fiicele soţilor Bush, Barbara şi Jenna, nişte tinere domnişoare la vremea aceea, şi-au aranjat programul în aşa fel încât să le facă Maliei şi Sashei propriul tur al locurilor „amuzante“ din incinta Casei Albe. Mi-am jurat că, la momentul potrivit, îmi voi trata succesorul cu aceeaşi deferenţă.

În timpul acelei prime vizite, am dezbătut cu preşedintele o gamă largă de subiecte – economia şi situaţia din Irak, corpul de presă şi Congresul –, iar el a fost la fel de amuzant şi pe alocuri agitat, cum îl ştiam. Mi-a împărtăşit părerea lui sinceră despre câţiva lideri mondiali, m-a avertizat că inclusiv oameni din propriul partid îmi vor da mari bătăi de cap şi a propus orgnizarea unui prânz cu toţi foştii preşedinţi în viaţă înainte de investirea mea în funcţie.

Eram conştient de faptul că existau unele limite în ceea ce priveşte sinceritatea unui preşedinte care stă de vorbă cu succesorul lui – în special cu unul care se opusese atât de vehement programului său. Ştiam, de asemenea, că, în ciuda umorului preşedintelui Bush, prezenţa mea în biroul pe care avea să-l părăsească curând îi stârnea anumite emoţii negative. I-am luat exemplul şi n-am aprofundat prea mult problemele politice. Mai mult am ascultat ce avea de spus.

O singură dată a făcut o afirmaţie care m-a surprins. Discutam despre criza financiară şi despre eforturile ministrului Paulson de a structura un program de salvare a băncilor acum că legislaţia TARP trecuse de Congres.

„Vestea bună, Barack, e că la momentul la care îţi vei prelua prerogativele, ceea ce este mai dificil va fi fost deja rezolvat“, mi-a spus el. „O să ai parte de un nou început.“

O clipă am rămas fără cuvinte. Vorbisem frecvent cu Paulson şi ştiam că eşecurile bancare în cascadă şi o criză la nivel mondial erau încă posibilităţi clare. Mă uitam la preşedinte şi mă gândeam la toate speranţele şi convingerile pe care trebuie să le fi nutrit când păşise pentru prima oară în Biroul Oval ca preşedinte ales, de bună seamă impresionat de lumina din încăpere, nerăbdător, aşa cum eram eu acum, să schimbe lumea în bine, sigur, ca şi mine, că istoria va privi mandatul lui drept o reuşită.

„Aţi dat dovadă de mult curaj când aţi militat pentru ratificarea TARP", am spus într-un târziu. „Aţi înfruntat opinia publică şi o mulţime de oameni din propriul dumneavoastră partid pentru binele ţării."

Era un adevăr. Nu am simţit nevoia să spun mai mult.

Înapoi acasă, la Chicago, ne-am dat seama că vieţile noastre se schimbaseră radical. În casă, practic, lucrurile nu erau aşa de diferite, ne petreceam în continuare dimineţile făcând micul dejun şi pregătindu-le pe fete pentru şcoală, dând telefoane şi vorbind cu oamenii mei. Dar când ieşeam pe uşă intram într-o cu totul altă lume. Echipele de filmare erau instalate în colţul străzii, dincolo de barierele nou ridicate. Echipe de lunetişti de la Serviciile Secrete stăteau de veghe pe acoperişurile clădirilor, îmbrăcate în uniforme negre. O vizită la Marty şi Anita, care locuiau câteva cvartale mai departe de noi, devenise o adevărată aventură; cât despre antrenamentele obişnuite la sala de sport, nici nu se mai punea problema. În drumul spre biroul nostru de tranziţie, mi-am dat seama că drumurile libere pe care le observase Malia în noaptea alegerilor deveniseră acum o regulă. Intram şi ieşeam din clădiri numai prin rampele de descărcare şi prin lifturile de serviciu, unde nu mai erau decât câţiva agenţi de securitate. Mi se părea că trăiam în propriul meu oraş-fantomă, un oraş portabil şi perpetuu.

Mi-am petrecut după-amiezile străduindu-mă să alcătuiesc un guvern. O nouă administraţie comportă o rotaţie a cadrelor mai modestă decât îşi închipuie lumea. Din cei peste trei milioane de angajaţi civili şi militari ai guvernului federal, numai câteva mii sunt numiţi politic şi servesc interesele preşedintelui. Iar dintre cei câţiva mii, numai 100 de demnitari cu state vechi şi asistenţi personali au contact nemijlocit cu preşedintele american. Preşedintele poate exprima o viziune şi poate trasa o direcţie pentru ţara pe care o conduce; poate promova o cultură organizaţională sănătoasă şi poate stabili liniile clare ale responsabilităţii şi măsurii în care oamenii răspund de acţiunile lor. Eu aveam să fiu cel care lua decizia finală în chestiuni care îmi erau aduse la cunoştinţă şi tot eu eram cel care trebuia să explice aceste decizii în faţa întregii ţări. Pentru a putea

face asta, aveam să depind, ca şi preşedinţii dinaintea mea, de o mână de oameni care îmi serveau drept ochi, urechi, mâini şi picioare – cei care urmau să devină managerii mei, executanţii, mediatorii, analiştii, coordonatorii, liderii de echipă, translatorii, conciliatorii mei, oamenii care rezolvau problemele, cei care primeau loviturile pentru mine, brokerii onești, cutiile de rezonanţă, criticii constructivi şi soldaţii mei devotaţi.

Era, deci, esenţial să pot desemna oamenii potriviţi – începând cu şeful meu de cabinet. Din nefericire, răspunsul iniţial de la recrutul meu numărul unu pentru funcţia de şef de cabinet n-a fost deloc entuziast.

„Nici în ruptul capului!“

Era vorba de Rahm Emanuel, fostul însărcinat cu strângerea de fonduri pentru Richard Daley şi copilul teribil al administraţiei Clinton, acum membru al Congresului reprezentând Cartierul de Nord al oraşului Chicago şi eminenţa cenuşie a valului democratic din 2006 care luase cu asalt Camera Reprezentanţilor. Scund, într-o formă excelentă, genul de bărbat atrăgător, cu pielea măslinie, extrem de ambiţios şi hotărât, Rahm era mult mai deştept decât toţi colegii lui din Congres şi cunoscut mai ales pentru lipsa lui de modestie. Era totodată un bărbat cu mult umor, sensibil, anxios, devotat şi vulgar peste măsură. La un eveniment organizat în onoarea lui cu câţiva ani în urmă, explicase că faptul că-şi pierduse degetul mijlociu într-un aparat de tocat carne când era adolescent îl transformase într-un mut.

„Uite ce e, mă onorează propunerea ta“, mi-a spus Rahm cu o lună înaintea alegerilor, când l-am contactat. „Fac orice să te ajut. Dar sunt mulţumit cu ceea ce fac acum. Nevastă-mea şi copiii sunt fericiţi. Şi sunt prea versat să mai cred în basmul ăla despre o Casă Albă primitoare pentru familiile cu copii. În orice caz, sunt convins că o să găseşti oameni mult mai buni decât mine.“

Rahm avea dreptate în legătură cu greutăţile de care se va lovi în caz că accepta propunerea mea. În Casa Albă contemporană, şeful de cabinet era coordonatorul de joc 24 de ore din 24, era prima verigă prin care trecea orice problemă cu care se confrunta preşedintele. Foarte puţini oameni din guvern (inclusiv preşedintele) puteau spune că lucrează la fel de mult şi sub aceeaşi presiune ca şeful de cabinet.

Numai că Rahm se înşela amarnic în privinţa faptului că aş fi avut o opţiune mai bună decât el. După doi ani istovitori de campanie, Plouffe mi-a spus că nu va face parte din administraţie, în primul rând pentru că soţia lui, Olivia, tocmai adusese pe lume un bebeluş, la numai trei zile după alegeri. Atât şeful meu de cabinet de la Senat, Pete Rouse, cât şi fostul şef de cabinet al administraţiei Clinton, John

Podesta, care acceptaseră să ajute echipa de tranziție, se retrăseseră practic din cursă. Și cu toate că Axe, Gibbs și Valerie puteau fi convinși să accepte poziții importante la Casa Albă, nici unul dintre ei nu avea priceperea și experiența necesare unui șef de cabinet.

Rahm, pe de altă parte, știa politică și strategie, cunoștea oamenii din Congres și de la Casa Albă și era familiarizat cu pieţele financiare de pe vremea când lucrase pe Wall Street. Aroganța și nerăbdarea lui îi iritaseră pe mulți; după cum am aflat mai târziu, dorința lui „de-a marca puncte" l-a făcut de multe ori să se concentreze exclusiv pe încheierea tranzacției și nu pe esența afacerii. Numai că, dată fiind criza economică și o fereastră îngustă pe care o aveam la dispoziție pentru a-mi face cunoscut programul într-un Congres controlat de democrați, eram convins că stilul agresiv al lui Rahm era exact ceea ce îmi trebuia.

În ultimele zile înainte de alegeri, l-am convins cu greu să accepte poziția, făcând apel la orgoliul lui, dar și la decența și patriotismul autentic ce se ascundeau dincolo de personajul arogant. („Avem de-a face cu cea mai mare criză care a lovit țara asta de când ne știm", am țipat la el, „și tu ai de gând să stai pe tușă?") Axe și Plouffe, care îl cunoșteau bine pe Rahm și-l văzuseră în acțiune, au fost entuziasmați de faptul că acceptase poziția. Dar nu toți suporterii mei au fost la fel de încântați. Unii au comentat că Rahm o susținuse pe Hillary. Obiecțiile lor erau legate de ceea ce reprezenta el: adică o versiune obsedant centristă a Partidului Democrat, acea imagine triangulară, acele personaje care umblă pe la Davos, îi cocoloșesc pe mahării de pe Wall Street și sunt preocupați numai de Washington. Cu alte cuvinte, nu reprezenta el tocmai ceea ce noi detestam? Cum puteam să am încredere în el?

Toate aceste argumente erau variațiuni pe marginea aceleiași întrebări care mi-a fost adresată constant și în lunile ce au urmat: Ce fel de președinte doream să fiu? În timpul campaniei reușisem să atrag de partea mea independenții și chiar câțiva republicani moderați după ce le promisesem că voi asculta mereu părerile ambelor partide și voi pune capăt politicii de „desțelenire", menținând viu, în același timp, entuziasmul stângii. Am reușit asta spunându-le oamenilor ceea ce doreau să audă, dar atrăgându-le atenția asupra a ceea ce consideram eu a fi adevărat: pentru a promova politicile progresiste, cum erau asigurarea medicală universală și reforma imigrației, era posibil și necesar să evităm gândirea doctrinară; să ne concentrăm asupra soluțiilor constructive, viabile și să ascultăm cu respect și ce are de spus partea adversă.

Alegătorii au primit bine mesajul meu pentru că era unul diferit și ei își doreau ceva diferit; deoarece campania noastră nu a depins de

sprijinul obişnuitelor grupuri de interese şi al brokerilor de putere care m-ar fi putut obliga să respect o linie de partid strictă; pentru că eram o figură nouă şi inedită, o pânză albă pe care suporterii din tot spectrul ideologic îşi puteau proiecta propriile viziuni de schimbare.

Însă, odată ce am început să numesc oameni în funcţii, aşteptările diferite din cadrul propriei coaliţii au început să-şi arate chipul. La urma urmei, fiecare individ pe care l-am ales pentru o anume funcţie în administraţie avea propria istorie, propriul dosar, un grup de susţinători şi un grup de detractori. Cel puţin pentru cei ce cunoşteau bine sistemul din interior – politicienii şi agenţii şi reporterii a căror sarcină era să ghicească în frunzele de ceai – fiecare numire pe care o făceam era o expresie a adevăratelor mele intenţii politice, o dovadă a înclinaţiei mele către dreapta sau către stânga, a hotărârii mele de-a mă distanţa de trecut sau, dimpotrivă, de a proceda conform rutinei. Alegerile mele reflectau alegerile pe plan politic şi, cu fiecare numire, creşteau şi şansele de a dezamăgi pe unul sau altul.

Când a sosit momentul să formez echipa economică, am decis să aleg oameni cu experienţă şi nu profesionişti tineri. Împrejurările cereau o astfel de alegere. Raportul din octombrie privind piaţa locurilor de muncă, dat publicităţii la trei zile după alegeri, fusese jalnic: 240 000 de oameni îşi pierduseră locurile de muncă (datele revizuite au arătat mai târziu că era vorba de 481 000 de şomeri). În ciuda ratificării TARP şi a măsurilor de avarie implementate în continuare de Banca Centrală şi de Rezerva Federală, pieţele financiare erau în continuare paralizate, băncile erau încă în pragul falimentului, iar ritmul executărilor silite era la fel de ridicat. Îi admiram pe tinerii experţi care m-au sfătuit pe perioada campaniei şi simţeam o afinitate faţă de economiştii şi activiştii cu înclinaţii de stânga, care considerau actuala criză drept rezultat al sistemului financiar umflat artificial şi scăpat de sub control şi care avea mare nevoie de o reformă. Economia mondială era în cădere liberă, aşa încât refacerea ordinii economice nu era prioritatea mea. Sarcina mea era să previn un dezastru şi mai mare. Pentru asta aveam nevoie de oameni cu experienţă în gestionarea unei crize, oameni care să tempereze pieţele cuprinse de panică, oameni care erau, prin definiţie, marcaţi de păcatele trecutului.

Pentru funcţia de ministru al finanţelor aveam doi candidaţi: Larry Summers, care deţinuse funcţia şi în timpul administraţiei Clinton, şi Tim Geithner, fostul adjunct al lui Larry, ajuns apoi director al Băncii Centrale din New York. Larry era o alegere mai potrivită. Avea studii economice şi făcuse parte din echipa de dezbateri a Institutului Tehnologic din Massachusetts. Era cel mai tânăr profesor titular de la Harvard şi devenise de curând preşedinte al universităţii. Lucrase deja

ca economist-şef al Băncii Mondiale, ca subsecretar pe probleme internaţionale şi secretar adjunct al Băncii Centrale, înainte de a prelua funcţia de la predecesorul şi mentorul său, Bob Rubin. La mijlocul anilor 1990, Larry contribuise la efortul internaţional de gestionare a unor crize financiare majore în Mexic, Asia şi Rusia – crize de proporţii asemănătoare cu cea pe care o moşteneam eu acum – şi până şi cei mai virulenţi detractori ai săi au fost obligaţi să-i recunoască meritele. După cum îl descria Tim, Larry era capabil să-ţi asculte argumentele, să le exprime într-o formă mult mai clară şi apoi să-ţi arate unde ai greşit.

Avea şi o reputaţie, numai pe jumătate meritată, de persoană arogantă, care nu respecta normele corectitudinii politice. A avut, în calitate de preşedinte al Universităţii Harvard, un conflict public cu renumitul profesor de studii afro-americane Cornel West şi a fost ulterior nevoit să demisioneze din funcţie după ce afirmase, printre altele, că diferenţele intrinseci din punct de vedere al aptitudinilor superioare constituiau motivul pentru care femeile nu erau bine reprezentate în departamentele de matematică, ştiinţe şi inginerie ale marilor universităţi.

După ce am ajuns să-l cunosc mai bine, am înţeles că incapacitatea lui Larry de a respecta regulile jocului avea mai mult de-a face cu nepăsarea decât cu răutatea. Din punctul lui de vedere, tactul şi moderaţia nu făceau decât să zăpăcească mintea. El însuşi era imun la jigniri şi nu avea nesiguranţa întâlnită la alţi oameni, ba mai mult, aprecia (şi recunoştea asta cu o oarecare surprindere) orice provocare sau atenţionare referitoare la o scăpare de-a lui. Dezinteresul faţă de schimburile normale de amabilităţi era dublat de dezinteresul faţă de felul în care se prezenta în societate. Era neîngrijit, abdomenul lui uriaş era deseori expus din cauza unui nasture descusut la cămaşă, iar relaţia încordată cu aparatul de ras era uşor de ghicit datorită restului de mustaţă de sub nas.

Tim era un alt fel de om. L-am cunoscut într-un hotel din New York cu câteva săptămâni înaintea alegerilor. Primul cuvânt care mi-a venit în minte când l-am văzut a fost „băieţandru“. Eram de aceeaşi vârstă, dar silueta lui filiformă, alura lui nepretenţioasă şi trăsăturile asemănătoare celor ale unui spiriduş îl făceau să pară mult mai tânăr. În timpul unei conversaţii de o oră a dat dovadă de echilibru, rezervă şi umor. Am simţit o conexiune imediată cu el, bazată parţial pe similarităţile dintre anii copilăriei noastre. Tatăl lui lucrase ca expert în dezvoltare, motiv pentru care trăise departe de Tim mulţi ani, imprimându-i un soi de reţinere pe care o aveam şi eu la rândul meu.

După ce obţinuse un master în studii est-asiatice şi economie internaţională, Tim lucrase ca specialist pe relaţia cu Asia pentru

firma de consultanţă a lui Henry Kissinger, ca mai apoi să se angajeze la Banca Centrală, unde activase ca agent comercial în Japonia. Larry Summers a fost cel care l-a scos pe Tim din anonimat şi l-a angajat ca asistent special. Tim a avansat în acelaşi ritm cu Larry şi a devenit un jucător central, chiar dacă nerecunoscut oficial, în gestionarea diverselor crize financiare din anii 1990. La recomandarea lui Larry a fost numit în fruntea Băncii Centrale din New York. Relaţia dintre ei stătea mărturie pentru generozitatea lui Larry, dar şi pentru încrederea şi rigurozitatea intelectuală ce-l caracterizau pe Tim – calităţi pe care le demonstrase cu asupra de măsură în anul ce tocmai trecuse, făcând echipă cu Hank Paulson şi Ben Bernanke în efortul de a stăvili dezastrul de pe Wall Street.

Poate datorită loialităţii faţă de Larry, poate din cauza epuizării, sau poate din cauza unui sentiment de vinovăţie explicabil (la fel ca Rahm – şi ca mine – Tim avea copii mici şi o soţie care tânjea după o viaţă mai liniştită), Tim a încercat, în timpul primei noastre întâlniri, să mă descurajeze în privinţa numirii lui în funcţia de secretar al Băncii Centrale. La sfârşitul întâlnirii eram convins de contrariu. Oricine altcineva în afara lui Tim – chiar şi Larry – ar fi avut nevoie de luni de zile pentru a egala capacitatea acestuia de a aprecia gravitatea crizei financiare sau de a stabili relaţiile pe care el le avea cu principalii jucători de pe piaţa financiară internaţională. Nu puteam pierde un timp atât de preţios. Ceva îmi spunea şi că Tim era integru, echilibrat şi avea abilitatea de a rezolva problemele fără să se lase influenţat de orgoliu sau de consideraţii de ordin politic. Tocmai de aceea era de neegalat în exercitarea sarcinilor cu care ne confruntam.

În cele din urmă am decis să îi angajez pe amândoi – pe Larry pentru a ne ajuta să stabilim un plan de acţiune (şi pentru a ne arăta ce să nu facem), iar pe Tim pentru a organiza şi a îndruma eforturile noastre. Ca sa fiu sigur că nu mă lovesc de un refuz, i-am propus lui Larry nu funcţia de secretar al Băncii Centrale, ci pe aceea de director al Consiliul Economic Naţional, o poziţie economică de vârf, dar nu la fel de prestigioasă. Sarcina directorului era de a coordona procesul de elaborare a politicii economice şi de a acţiona ca broker diplomatic între diferitele agenţii, ceea ce nu era tocmai de calibrul lui Larry. Dar nimic din toate acestea nu conta, i-am spus. Aveam nevoie de el, ţara avea nevoie de el şi, în ceea ce mă privea, era egalul lui Tim în formularea planului nostru economic. E posibil ca şi onestitatea mea să-l fi convins, dar cel mai mult a atârnat promisiunea (pe care i-am făcut-o la sugestia lui Rahm) de a-l numi pe Larry următorul preşedinte al Băncii Centrale.

Existau şi alte poziţii-cheie pentru care trebuia să găsesc oamenii potriviţi. Am numit-o pe Christina Romer, o profesoară universitară

cu obraji mereu îmbujorați și care scrisese o lucrare fundamentală despre Marea Criză Economică din 1929–1933, în funcția de director al Comitetului de Consilieri Economici. Ea răspundea de informarea președintelui în legătură cu cele mai pertinente analize și cifre pe chestiuni economice. Peter Orszag, șeful Biroului pentru Buget din Congres, o organizație non-partizană, a acceptat funcția de director al Biroului de Management și Buget, iar Melody Barnes, fostă consilieră a senatorului Ted Kennedy, a fost numită în fruntea Consiliului pentru Politici Interne. Jared Bernstein, un specialist în economia muncii, un tip cu inimă mare și cu simpatii de stânga, s-a alăturat și el echipei lui Joe Biden. La fel a făcut și Gene Sperling, un tip meticulos, cu ochelari, extrem de elocvent și care timp de patru ani activase ca director al Consiliului Economic Național în administrația Clinton. Acesta a acceptat ca împreună cu economiștii mei de campanie, Austan Goolsbee și Jason Furman, să activeze ca lucrători utilitari itineranți.

În lunile care au urmat, am petrecut ore întregi cu acești oameni de încredere și cu adjuncții lor, am pus întrebări, am triat recomandările lor, am studiat seturile de diapozitive și manualele informative, am formulat reglementări și apoi am analizat din nou totul cu o meticulozitate neobosită. Au fost discuții aprinse, disensiuni, dar nici o idee nu a fost respinsă doar pentru că venea din partea unui angajat lipsit de experiență sau pentru că nu se încadra într-un anumit tipar ideologic.

Tim și Larry au rămas totuși vocile dominante în echipa economică. Amândoi erau ancorați în filosofia economică centristă favorabilă pieței a administrației Clinton și, dată fiind prosperitatea economică remarcabilă a anilor 1990, un asemenea pedigree era considerat un titlu de mândrie. Dar pe măsură ce criza financiară s-a adâncit, experiența acestor bărbați a devenit subiect de critică. Reputația lui Bob Rubin era deja pătată ca urmare a activității sale de consultant expert pentru Citigroup, una din instituțiile financiare a cărei expunere masivă pe piața garanțiilor ipotecare alimenta acum contagiunea. Imediat ce am anunțat numele echipei mele economice, în presă au apărut articole ce consemnau că Larry susținuse liberalizarea semnificativă a piețelor financiare în perioada în care lucrase la Banca Centrală; analiștii economici au ridicat o altă întrebare: era posibil ca, pe vremea când a lucrat pentru Banca Centrală din New York, Tim – la fel ca Paulson și Bernanke – să fi avertizat mult prea târziu asupra riscului pe care piața refinanțărilor îl prezenta pentru sistemul financiar?

Unele dintre aceste critici erau întemeiate, altele erau profund nejustificate. Tot ce știam sigur era faptul că alegându-i pe Tim și

Larry m-am asociat trecutului lor – iar dacă nu reuşeam să stabilizăm urgent nava economică, urma să plătesc un preţ politic foarte scump pentru alegerea lor.

Cam în aceeaşi perioadă în care finalizam deciziile privind echipa mea economică, am rugat stafful şi escorta mea de la Serviciile Secrete să aranjeze o întâlnire secretă la staţia pompierilor de pe Aeroportul Naţional Reagan. Unitatea era pustie când am ajuns, maşinile de pompieri fuseseră scoase pentru a face loc coloanei noastre de maşini. Am intrat într-o sală în care fuseseră aduse gustări şi răcoritoare şi l-am salutat pe bărbatul îndesat, grizonant, îmbrăcat într-un costum gri, care se afla deja acolo.

„Domnule secretar", l-am salutat, strângându-i mâna. „Vă mulţumesc că v-aţi făcut timp să ne vedem."

„Felicitări, domnule preşedinte", a răspuns Robert Gates, cu o privire de oţel şi un zâmbet scurt înainte de a lua amândoi loc şi de a începe discuţia.

Corect este să menţionez că secretarul apărării din administraţia Bush şi cu mine nu ne învârteam în aceleaşi cercuri. De fapt, în afara rădăcinilor noastre comune din Kansas (Gates s-a născut şi a crescut în Wichita), eram total diferiţi din punct de vedere al traseului parcurs pentru a ajunge, în cele din urmă, la aceeaşi destinaţie. Gates primise cel mai mare grad în Organizaţia de Cercetaşi din America – acela de *Eagle Scout* –, activase ca ofiţer de informaţii al forţelor aeriene, specialist pe relaţia Rusia şi agent CIA. La apogeul Războiului Rece, făcuse parte din Consiliul de Securitate Naţională[33] sub Nixon, Ford şi Carter, iar în administraţia Reagan fusese recrutat de CIA, ca ulterior, în timpul mandatului lui George H.W. Bush, să devină directorul Agenţiei. (Anterior fusese propus de Reagan la conducerea Agenţiei, dar anumite îndoieli privind cunoştinţele lui despre serviciul iranian de contrainformaţii l-au făcut pe preşedinte să revină asupra propunerii.) După alegerea lui Bill Clinton la Casa Albă, Gates a părăsit Washingtonul, a fost membru al diverselor consilii de administraţie corporatiste şi apoi a fost numit preşedinte al Universităţii A&M din Texas – o poziţie pe care o deţinuse până în 2006, când George W. Bush îl rugase să preia funcţia lui Donald Rumsfeld la Pentagon şi să salveze strategia dezastruoasă adoptată în Războiul din Irak.

Era republican, un veteran al Războiului Rece, un membru recunoscut al instituţiei securităţii naţionale, campion al intervenţiilor de peste hotare pe care eu le contestasem în timpul colegiului, acum secretar al apărării sub un preşedinte a cărui politică belicoasă o detestam. Cu toate acestea, iată-mă în ziua aceea într-o unitate de pompieri pentru a-l ruga pe Bob Gates să rămână în funcţie.

La fel ca în cazul numirilor în domeniul economic, motivele mele erau pragmatice. Aveam 180 000 de soldaţi americani detaşaţi în Irak şi Afghanistan şi ca atare orice schimbare majoră în Departamentul Apărării prezenta riscuri majore. Mai mult decât atât, indiferent de disensiunile pe care le avusesem cu Gates legat de decizia iniţială de a invada Irakul, tot concursul acesta de împrejurări ne-a făcut să avem păreri similare despre calea ce trebuia urmată de-acum înainte. Atunci când preşedintele Bush – la recomandarea lui Gates – ordonase suplimentarea trupelor americane în Irak la începutul anului 2007, am fost sceptic, nu pentru că m-aş fi îndoit de capacitatea soldaţilor americani de a reduce violenţele din regiune, ci pentru că era vorba de un angajament pe durată nedeterminată.

Totuşi, sub îndrumarea lui Gates, intervenţia trupelor conduse de Petraeus (şi o alianţă stabilită cu triburile sunnite din provincia Anbar) au redus semnificativ violenţele din zonă şi au dat irakienilor un răgaz pentru a-şi regândi politica. Cu ajutorul unei diplomaţii bine puse la punct de secretarul de stat Condoleezza Rice şi, în special, graţie ambasadorului Statelor Unite în Irak, Ryan Crocker, Irakul era de-acum pe cale să formeze un guvern legitim, datorită alegerilor programate pentru sfârşitul lunii ianuarie. La jumătatea procesului meu de tranziţie, administraţia Bush anunţase chiar un Acord privind Statutul Forţelor Armate ce urma a fi încheiat cu guvernul Maliki şi prin care se stabilea retragerea trupelor americane din Irak până la sfârşitul anului 2011 – un calendar care oglindea în mod concret ceea ce propusesem eu în timpul campaniei electorale. Între timp, Gates reiterase public faptul că era necesar ca Statele Unite să-şi concentreze atenţia asupra Afghanistanului, ceea ce reprezenta un subiect central în platforma politicii mele externe. Rămâneau în continuare de actualitate chestiunile tactice legate de ritmul, resursele şi personalul necesare pentru acest proces. Dar, strategia fundamentală legată de reducerea operaţiunilor de luptă din Irak şi întărirea eforturilor noastre din Afghanistan erau deja ferm stabilite – şi, cel puţin pentru moment, nimeni nu era mai bine pregătit să implementeze această strategie decât actualul secretar al apărării.

Aveam, totodată, solide motive politice pentru a-l menţine în funcţie pe Gates. Promisesem să pun capăt eternului conflict partizan, iar prezenţa lui Gates în Cabinetul meu demonstra o dată în plus că intenţionam să îmi respect acea promisiune. Păstrarea lui în funcţie putea genera încredere printre forţele armate americane şi diferitele agenţii care alcătuiau comunitatea serviciilor de informaţii (cunoscută ca IC). Având la dispoziţie un buget militar care depăşea cu mult bugetul reunit al celorlalte 36 de state ce alcătuiau forţa multinaţională, liderii din Departamentul Apărării şi IC se menţineau

pe poziţii ferme, erau versaţi în gestionarea conflictelor birocratice, şi doreau să execute lucrurile aşa cum făcuseră dintotdeauna. Nu mă simţeam nicidecum intimidat; ştiam, în mare, ce doream să fac şi mai ştiam că respectarea ierarhiei – salutul şi executarea ordinelor superiorilor, chiar şi a acelor ordine cu care executanţii nu erau de acord – era adânc înrădăcinată.

Am înţeles totodată că orientarea aparatului american de securitate naţională într-o nouă direcţie nu era un lucru uşor pentru un preşedinte, oricare ar fi fost acela. În condiţiile în care însuşi preşedintele Eisenhower – fostul comandant suprem al Forţelor Aliate şi unul dintre arhitecţii Zilei „Z" – se simţise uneori obstrucţionat de ceea ce numise „complexul militar-industrial", era de aşteptat că o reformă militară va fi dificilă pentru un preşedinte afro-american care nu îmbrăcase niciodată uniforma militară, care se opusese misiunii militare pentru care mulţi îşi dedicase o mare parte din viaţă, care dorea să controleze bugetul militar şi pierduse ca atare o mare parte din susţinerea Pentagonului. Ca să nu aştept un an sau doi pentru realizarea obiectivelor mele, aveam nevoie de un om ca Gates, care cunoştea perfect mersul lucrurilor şi mai ales care erau capcanele procesului; aveam nevoie de un om care căpătase deja respectul pe care eu – indiferent de funcţia mea – trebuia încă să-l câştig.

Un ultim motiv pentru care îl voiam pe Gates în echipa mea era nevoia de a-mi depăşi propriile prejudecăţi. Imaginea pe care publicul o percepuse despre mine în timpul campaniei electorale – aceea a unui idealist visător care se opune instinctiv acţiunii militare şi care crede că orice problemă la nivel internaţional se rezolvă prin dialog la nivel înalt – nu era una în totalitate corectă. Da, credeam în diplomaţie şi în faptul că războiul trebuie să fie cea din urmă soluţie. Credeam în cooperarea multilaterală când venea vorba de chestiuni ca schimbările climatice şi eram convins că promovarea constantă a democraţiei, a dezvoltării economice şi a drepturilor omului în toată lumea servea intereselor noastre de securitate naţională pe termen lung. Cei care mă votaseră sau lucraseră pentru campania mea împărtăşeau aceleaşi convingeri şi ei erau cei care aveau să facă parte din administraţia mea.

Opiniile mele despre politica externă, pe de altă parte – şi opoziţia mea iniţială faţă de invazia din Irak – se datorau în egală măsură şcolii „realiste", unei abordări care preţuia moderaţia, care nu lua toate informaţiile de bune, care avea în vedere unele consecinţe neintenţionate, şi care tempera credinţa în caracterul excepţional al naţiunii americane, îndemnând la o doză de modestie atunci când venea vorba de recrearea lumii după chipul şi asemănarea noastră.

Deseori oamenii erau surprinşi când îmi exprimam admiraţia vizavi de politica externă dusă de George H.W. Bush, preşedintele care alături de James Baker, Colin Powell şi Brent Scowcroft gestionase cu abilitate sfârşitul Războiului Rece şi comandase cu succes Războiul din Golf.

Gates se maturizase ca om politic după ce lucrase cot la cot cu aceşti oameni, iar felul în care administrase campania din Irak mi-a demonstrat că părerile noastre coincideau în mare, ceea ce mi-a întărit convingerea că vom colabora foarte bine. Prezenţa lui lângă mine, alături de profesionişti de talia lui Jim Jones – un general cu patru stele pensionat şi fost şef al Comandamentului European, pe care l-am desemnat consilier şef pe probleme de securitate naţională – garanta faptul că deciziile mele majore aveau să se bazeze pe o gamă largă de perspective, precum şi faptul că aveam să-mi filtrez continuu cele mai înrădăcinate opinii cu ajutorul oamenilor care aveau pregătirea şi siguranţa de a-mi atrage atenţia când greşeam.

Sigur că toate acestea depindeau de încrederea reciprocă dintre mine şi Gates. Atunci când îl rugasem pe un coleg să ia legătura cu el legat de posibilitatea rămânerii lui în funcţie, Gates mi-a trimis o listă de întrebări. Cât timp mă aşteptam să rămână? Eram dispus să dau dovadă de flexibilitate în ceea ce priveşte retragerea trupelor din Irak? Cum voi aborda personalul şi bugetul Departamentului Apărării?

În timpul discuţiei din unitatea de pompieri, Gates a recunoscut că rar se întâmpla ca un potenţial ministru din Cabinet să pună astfel de întrebări viitorului preşedinte. Mi-a spus, de asemenea, că speră să nu pară prea arogant. L-am asigurat că nu eram deloc deranjat şi că sinceritatea şi claritatea lui erau exact ceea ce căutam. Am parcurs împreună lista lui de întrebări. Aveam şi eu întrebările mele. După 45 de minute, ne-am strâns mâna şi am plecat, fiecare cu escorta proprie.

„Deci?“ m-a întrebat Axelrod la întoarcere.

„A acceptat“, i-am răspuns. „Îmi place tipul“. Apoi am adăugat: „Să vedem dacă simpatia e reciprocă.“

Fără prea mult tapaj, mi-am completat toată echipa de securitate naţională: am numit-o pe vechea mea prietenă şi fostă membră în diplomaţie Susan Rice ca ambasador al Statelor Unite la Naţiunile Unite; Leon Panetta, fost congresman de California şi fost şef de cabinet al lui Bill Clinton, cu legături în ambele partide, a fost numit director al Agenţiei Centrale de Informaţii (CIA); iar amiralul pensionat Dennis Blair a fost numit director al Serviciului Naţional de Informaţii. Mulţi dintre cei mai apropiaţi consilieri din campanie au

primit poziţii-cheie în echipa mea: coordonatorul meu de dezbateri, Tom Donilon, a primit funcţia de consilier adjunct pe probleme de securitate naţională, Denis McDonough, Mark Lippert şi Ben Rhodes, tineri la început de drum, au fost numiţi asistenţi adjuncţi în Consiliul Naţional de Securitate, iar Samantha Power a primit o poziţie nou instituită în C.N.S. şi care viza combaterea atrocităţilor şi promovarea drepturilor omului.

Mai rămăsese de făcut o singură numire, care a provocat mult deranj. Voiam ca Hillary Clinton să ocupe funcţia de secretar de stat.

Observatorii politici au înaintat diverse teorii privind raţiunea din spatele alegerii lui Hillary: unii spuneau că aveam nevoie să unific un Partid Democrat încă dezbinat, alţii că eram îngrijorat că, din poziţia ei de senator, Hillary mi-ar fi contestat deciziile, că eram influenţat de cartea *Team of Rivals* (*Echipa rivalilor*) scrisă de Doris Kearns Goodwin şi că gestul meu era doar o reproducere a gestului preşedintelui Lincoln care numise în cabinet un fost adversar politic.

Dar explicaţia era mult mai simplă. Consideram că Hillary era realmente cea mai potrivită persoană pentru această funcţie. În timpul campaniei i-am remarcat inteligenţa, pregătirea şi etica profesională. Indiferent de sentimentele pe care le nutrea faţă de mine, aveam deplină încredere în patriotismul ei şi în profundul ei sentiment al datoriei. Mai mult decât atât, eram sigur că, într-o vreme de relaţii diplomatice încordate la nivel global şi de neglijare cronică a anumitor regiuni, un secretar de stat cu personalitatea impunătoare a lui Hillary, cu relaţiile ei şi lejeritatea pe care o demonstra pe scena internaţională, ne-ar fi lărgit imens aria de comunicare.

Dar, cu amintirea încă vie în minte a rănilor din timpul campaniei, nu toată lumea din tabăra mea era convinsă că aveam dreptate. („Eşti sigur că vrei în funcţia de secretar de stat un om care a apărut la televizor să spună că nu eşti gata să devii comandant suprem?“, m-a întrebat un prieten. A trebuit să-i reamintesc că viitorul meu vicepreşedinte afirmase acelaşi lucru.) Hillary era şi ea la fel de circumspectă şi, când i-am oferit prima oară funcţia, cu ocazia unei întâlniri în biroul de tranziţie din Chicago, la vreo zece zile după alegeri, m-am lovit de un refuz politicos. Mi-a spus că se simţea obosită şi că abia aştepta să revină la programul mult mai previzibil din Senat. Încă mai avea datorii de campanie pe care trebuia să le achite. Şi-apoi trebuia să se gândească şi la Bill. Activitatea lui în domeniul dezvoltării globale şi al sănătăţii publice de la Fundaţia Clinton era extrem de importantă în întreaga lume, şi amândoi eram conştienţi de faptul că, pentru a evita orice impresie de conflict de interese – în special în legătură cu strângerea de fonduri – atât Bill, cât şi fundaţia s-ar fi lovit de noi constrângeri.

Temerile ei erau întemeiate, dar controlabile, după părerea mea. Am rugat-o să se gândească totuşi la propunerea mea. Pe parcursul săptămânii ce a urmat i-am mobilizat pe Podesta, Rahm, Joe Biden, pe câţiva colegi din Senat şi pe oricine mi se părea potrivit să ia legătura cu Hillary şi să ducă muncă de lămurire cu ea. În ciuda presiunilor, Hillary mi-a spus în timpul unei convorbiri telefonice târzii că era încă tentată să mă refuze. Am insistat din nou, convins că îndoielile pe care le mai avea ţineau de relaţia pe care urma s-o stabilim şi nu neapărat de prerogativele funcţiei. M-am folosit de părerile ei despre Irak, Coreea de Nord, proliferarea armelor nucleare şi drepturile omului. Am întrebat-o cum ar fi reabilitat ea Departamentul de Stat. Am asigurat-o că uşa mea avea să fie mereu deschisă pentru ea şi că era liberă să îşi aleagă propria echipă.

„Eşti prea importantă pentru mine ca să accept un refuz din partea ta, i-am spus la sfârşitul convorbirii."

A doua zi de dimineaţă, Hillary m-a anunţat că decisese să accepte oferta mea şi să facă parte din administraţie. La o săptămână şi jumătate după aceea, la o conferinţă de presă organizată la Chicago, am prezentat întreaga echipă de securitate naţională. Am comunicat, de asemenea, că îi desemnasem pe Eric Holder în funcţia de procuror general şi pe guvernatorul Janet Napolitano în fruntea Departamentului de Securitate Internă. Uitându-mă la bărbaţii şi femeile de pe scenă, am observat fără să vreau că majoritatea erau mult mai în vârstă decât mine, aveau în spate zeci de ani de experienţă în cele mai înalte eşaloane ale guvernului şi cel puţin doi dintre ei susţinuseră pe altcineva la preşedinţie, ignorând promisiunile mele de noi speranţe şi schimbări. Era, la urma urmei, o echipă de rivali, mi-am spus. Aveam să aflu foarte curând dacă alegerile mele erau o dovadă a încrederii nou descoperite în capacitatea mea de a conduce – sau o dovadă de naivitate din partea unui novice uşor de manevrat.

Când George Washington a fost ales preşedinte în anul 1789, oraşul Washington D.C. nu era încă atestat. Preşedintele ales a trebuit să facă o călătorie de şapte zile cu barja şi trăsura, de la reşedinţa sa din Mount Vernon, Virginia, până la Salonul Federal din New York – sediul temporar al noului guvern naţional – pentru a depune jurământul la învestitură. A fost întâmpinat atunci de 10 000 de cetăţeni. După rostirea jurământului, oamenii au strigat „Trăiască George Washington!", apoi s-au tras 13 salve de tun. Washington a ţinut un discurs inaugural temperat, de 15 minute, dar nu în faţa mulţimii, ci în faţa membrilor Congresului adunaţi într-o încăpere improvizată şi prost luminată. După aceea, s-a dus să asiste la slujba religioasă de la o biserică din apropiere.

Acestea fiind spuse, părintele naţiunii noastre a trecut la treabă, pentru a se asigura că America va supravieţui mult timp după mandatul lui.

Cu timpul, ceremonia de învestire a preşedintelui american a devenit din ce în ce mai elaborată. În 1809, Dolley Madison a găzduit primul bal de inaugurare în noua capitală, iar 400 de oameni au fost nevoiţi să scoată din buzunar patru dolari de persoană pentru privilegiul de a participa la ceea ce era, la momentul acela, cel mai grandios eveniment monden din Washington D.C. Andrew Jackson nu s-a dezminţit de reputaţia de populist şi a deschis porţile Casei Albe miilor de suporteri la învestirea sa din 1829; deranjul provocat de scandalagii afumaţi a fost atât de serios, încât Jackson a fost nevoit să fugă pe fereastră.

La învestirea sa pentru cel de-al doilea mandat, Teddy Roosevelt nu s-a mulţumit doar cu o paradă militară şi o fanfară – a mai plusat şi cu un grup de cowboy şi l-a invitat la ceremonie şi pe şeful tribului indienilor Apache, Geronimo. Când a venit rândul lui John F. Kennedy în 1961, inaugurarea s-a transformat într-o sărbătoare televizată de câteva zile, asezonată cu spectacole oferite de muzicieni celebri, de lectura publică a poetului laureat Robert Frost şi de câteva baluri extravagante la care numele mari de la Hollywood au presărat praf de stele pe noii sponsori şi agenţi electorali. (Se spune că Frank Sinatra n-a precupeţit nici un efort pentru a organiza petreceri demne de Camelot – deşi s-a trezit în mijlocul unei conversaţii stânjenitoare cu prietenul şi partenerul lui din grupul Rat Pack, Sammy Davis Jr., după ce Joe Kennedy a trimis vorbă că prezenţa unui negru însoţit de nevasta lui din Suedia, cu pielea foarte albă, nu dădea bine la suporterii din Sud ai lui JFK şi ca atare trebuia descurajată.)

Dat fiind entuziasmul stârnit de campania mea, aşteptările privind ceremonia de învestitură – programată pentru 20 ianuarie 2009 – erau foarte mari. Ca şi în cazul Convenţiei Democratice, nu am avut o contribuţie prea mare în organizarea evenimentului, dar eram sigur că Alyssa Mastromonaco, geniul organizatoric al campaniei mele (pe-atunci şefa echipei mele de campanie) şi comitetul pe care îl creasem aveau totul sub control. În perioada instalării estradelor şi a gradenelor de-a lungul traseului de paradă din D.C., am plecat cu Michelle şi cu fetele în Hawaii, să petrecem acolo Crăciunul. Am încercat să mă şi odihnesc între orele petrecute cu definitivarea Cabinetului, consultările zilnice cu echipa mea de economişti şi redactarea discursului inaugural.

Am petrecut o după-amiază întreagă împreună cu Maya, sortând lucrurile personale ale lui Toot, apoi ne-a dus pe jos până la rocile vulcanice de lângă Golful Hanauma şi i-am împrăştiat cenuşa în

valurile oceanului. Am reuşit să aranjez şi un meci de baschet cu câţiva din vechii mei colegi de şcoală. Am cântat colinde de Crăciun, am copt prăjiturele şi am dat startul unui show de talente anual (tăticii au fost, desigur, declaraţi cei mai netalentaţi). Am avut ocazia să fac şi puţin *bodysurfing* la Sandy Beach, unul din locurile mele preferate când eram adolescent. Ochind câte un val care se apropia uşor, sub lumina reflectată de apa oceanului şi sub cerul pătat ici-colo de câte un stol de păsări, puteam să mă prefac pentru o clipă că nu eram înconjurat de forţele speciale ale Marinei Americane deghizate în surferi, că ambarcaţiunea Pazei de Coastă din zare nu avea nici o legătură cu prezenţa mea acolo, că nu aveam să văd, mai târziu, pe prima pagină a ziarelor, fotografii cu mine la bustul gol şi titluri de genul „ANTRENAT PENTRU MANDAT“. Când am făcut, în sfârşit, semn că vreau să plec, şeful echipei mele de pază din acea zi – un agent caustic pe nume Dave Beach, care mă cunoştea de multă vreme şi se număra printre amicii mei – şi-a aplecat capul, şi-a scuturat apa din urechi şi mi-a spus aşa, în treacăt, „sper că ai savurat distracţia, pentru că o să treacă mult, mult timp până o să mai poţi face asta“.

Am râs, sigur că glumea... dar oare chiar glumea? În timpul campaniei şi în perioada imediat următoare nu avusesem timp să mă gândesc la implicaţii, aşa că abia în timpul acestei scurte vacanţe tropicale am avut ocazia – şi eu, şi familia, prietenii, echipa şi Serviciile Secrete – să conştientizăm ceea ce se petrecuse şi să ne imaginăm cam ce avea să urmeze. Toată lumea părea fericită, chiar dacă rezervată, nesigură dacă era înţelept să recunoască bizareria situaţiei, încercând fiecare să înţeleagă ce anume se schimbase şi ce nu. Şi, cu toate că nu arăta asta, viitoarea primă doamnă a Statelor Unite resimţea această nesiguranţă mai acut decât oricine altcineva.

Pe parcursul campaniei o observasem pe Michelle adaptându-se cu eleganţă noilor împrejurări – cucerindu-i pe alegători, dând interviuri extrem de reuşite, perfecţionându-şi stilul astfel încât să fie deopotrivă şic şi abordabilă. A fost mai degrabă vorba de o accentuare a trăsăturilor ei fundamentale decât de o transformare, o şlefuire până la perfecţiune a ceea ce reprezenta ea. Dar, cu toate că se simţea din ce în ce mai în largul ei atunci când apărea în public, în particular, Michelle căuta cu disperare să creeze o zonă de normalitate pentru familia noastră, un loc ferit de distorsiunile inerente politicii şi celebrităţii.

În săptămânile imediat următoare alegerilor s-a ocupat de toate sarcinile ce reveneau unui cuplu nevoit să se mute în alt oraş din cauza slujbei. Cu o eficienţă tipică ei, a sortat. A împachetat. A lichidat conturi în bancă, s-a asigurat că tot ceea ce însemna corespondenţă va fi redirecţionat la noua noastră adresă şi i-a ajutat pe cei de la Centrul

Medical de pe lângă Universitatea din Chicago să-i găsească un înlocuitor.

Prioritatea ei erau însă fiicele noastre. A doua zi după alegeri a aranjat un tur al şcolilor din D.C. (şi Malia şi Sasha au spus că nu vor să meargă la o şcoală de fete şi atunci ne-am decis asupra şcolii Sidwell Friends, o şcoală particulară finanţată de quakeri şi la care învăţase şi Chelsea Clinton) şi a stat de vorbă cu profesorii despre transferarea fetelor la jumătatea anului şcolar. S-a sfătuit cu Hillary şi cu Laura Bush despre cum era mai bine să le ferească pe fete de presă şi a vorbit cu Serviciile Secrete despre modalităţile prin care gărzile de corp puteau evita să-şi facă prea mult simţită prezenţa la meciurile lor de fotbal şi în timpul întâlnirilor cu prietenele lor. S-a familiarizat cu activităţile legate de reşedinţa familiei de la Casa Albă şi s-a asigurat că mobila din camerele fetelor nu va arăta ca împrumutată din reşedinţa din Monticello a lui Thomas Jefferson.

Nu că n-aş fi înţeles stresul prin care trecea Michelle. Malia, dar în special Sasha, erau atât de crude în 2008, două fetiţe cu codiţe şi păr împletit, cu obraji dolofani şi zâmbet ştirb. Cum avea să fie influenţată copilăria lor de viaţa la Casa Albă? Oare se vor simţi izolate? Oare vor deveni mofturoase sau arogante? Când se lăsa noaptea ascultam cu atenţie toate informaţiile adunate de Michelle peste zi, apoi îi spuneam părerea mea despre anumite lucruri care o preocupau, asigurând-o că o remarcă îmbufnată sau o năzdrăvănie din partea fetelor nu însemna neapărat că lumea lor, întoarsă pe dos peste noapte, ar fi fost cumva influenţată de timpuriu.

Dar adevărul era că, în ultimii zece ani, povara zilnică a muncii de părinte fusese în mare măsură pe umerii lui Michelle. Perspectiva singurătăţii atârna deasupra ei ca un nor greu, văzând cum – chiar înainte de a-mi prelua oficial prerogativele – vârtejul muncii de zi cu zi mă trăgea şi mai adânc în centrul lui, înţelegând că propria carieră trecuse pe ultimul loc, că cercul ei strâns de prieteni va rămâne în urmă, la sute de kilometri distanţă şi că va trebui să-şi croiască un drum într-un oraş în care mulţi oameni aveau o agendă ascunsă.

Aşa se explică de ce Michelle a invitat-o pe mama ei să locuiască cu noi la Casa Albă. Faptul că Marian Robinson a dat atenţie rugăminţii fiicei ei a fost o surpriză pentru mine, dat fiind că soacra mea era prin natura ei o fire precaută, care găsea satisfacţie în munca ei stabilă, în rutina de zi cu zi, în micul cerc de rude şi de prieteni pe care îi cunoştea de ani buni. Locuise în aceeaşi casă din anii 1960 şi rareori se aventurase în afara oraşului Chicago; singura ei extravaganţă era o călătorie anuală de trei zile la Vegas cu cumnata ei Yvonne şi Mama Kaye, naşa fetelor, ca să joace la păcănele. Deşi îşi adora nepoţii şi acceptase să se pensioneze mai devreme ca s-o ajute pe Michelle cu

fetele când campania electorală era în toi, avusese mereu grijă să nu zăbovească în casa noastră din Chicago sau chiar să nu ne deranjeze la cină, odată ce treaba ei era terminată.

„N-am de gând să fiu una dintre babele alea care nu-şi lasă copiii în pace doar pentru că n-are altceva mai bun de făcut", spunea ea cu năduf.

Cu toate acestea, când Michelle a rugat-o să se mute împreună cu noi la Washington, nu s-a lăsat rugată prea mult. Ştia că fiica ei n-ar fi rugat-o dacă nu ar fi fost important pentru ea.

Mai era vorba şi de aspectul practic, desigur. În primii ani la Casa Albă, Marian a fost cea care le-a dus pe Malia şi pe Sasha la şcoală în fiecare dimineaţă şi le-a ţinut companie după şcoală, când Michelle era plecată la treabă. Dar era mai mult de-atât. Ceea ce a contat cu adevărat – ceea ce avea să conteze chiar şi după ce fetele nu au mai avut nevoie de supraveghere îndeaproape – a fost faptul că simpla prezenţă a lui Marian ne-a menţinut familia cu picioarele pe pământ.

Soacra mea nu a avut niciodată pretenţia să fie tratată mai presus de alţii, deci fiicele noastre au fost crescute în acest spirit. Deviza după care trăia era „fără tămbălău şi fără drame" şi nu era deloc impresionată de opulenţă sau de publicitate. După ce se întorcea de la câte o şedinţă foto sau cină festivă, unde toate mişcările îi erau studiate şi până şi coafura îi era analizată de presă, Michelle ieşea din rochia de gală, îşi punea o pereche de jeans şi un tricou şi ştia că în apartamentul de la ultimul etaj al Casei Albe o aştepta mama ei, mereu dispusă să se uite cu ea la televizor sau să vorbească cu ea despre fete sau despre oamenii de-acasă, sau despre orice şi nimic.

Soacra mea nu s-a plâns niciodată. Ori de câte ori interacţionam cu ea, îmi aminteam că, indiferent de problemele cu care mă confruntam, nu mă forţase nimeni să candidez la preşedinţie, aşa că trebuia să strâng din dinţi şi să îmi fac treaba.

Ce binecuvântare a fost soacra mea! Pentru noi, a fost expresia vie a ceea ce eram şi a rădăcinilor noastre, deţinătoarea valorilor pe care le-am considerat cândva obişnuite, dar care, aşa cum ne-am dat seama mai târziu, erau mult mai greu de găsit decât ne-am fi imaginat vreodată.

Semestrul de iarnă la şcoala Sidwell Friends a început cu două săptămâni înainte de învestire, aşa că, după Anul Nou, ne-am întors la Chicago, am împachetat ce mai rămăsese din lucruri, apoi ne-am urcat la bordul unui avion pus la dispoziţie de guvern, cu destinaţia Washington. Blair House, casa oficială de oaspeţi a preşedintelui, nu era încă pregătită, aşa că ne-am cazat la hotelul Hay-Adams, prima dintre cele trei locuinţe pe care le-am ocupat în interval de numai trei săptămâni.

Malia şi Sasha nu păreau deranjate că locuiau într-un hotel. Nu erau deranjate nici de permisivitatea neobişnuită a mamei lor în privinţa orelor de televizor, a săritului în pat, sau a slalomului printre deserturile din meniul room service. Michelle le-a însoţit în prima zi de şcoală într-o limuzină a Serviciilor Secrete. Mai apoi mi-a mărturisit că simţise cum i se rupe sufletul văzându-şi fetiţele – ca nişte exploratori în miniatură, îmbrăcate în paltonaşe colorate şi cu ghiozdănelele în spate – păşind în noua lor viaţă înconjurate de bărbaţi solizi şi înarmaţi.

În acea seară, la hotel, fetele au fost la fel de vorbăreţe şi de neastâmpărate, ne-au povestit ce zi frumoasă avuseseră şi că masa de prânz era mai gustoasă decât la vechea lor şcoală şi că îşi făcuseră deja o grămadă de prieteni. În timp ce ele vorbeau, am văzut cum Michelle se luminează la faţă. Când le-a informat pe Malia şi pe Sasha că odată cu începerea şcolii nu mai aveau voie să mănânce dulciuri seara, nici să se uite până târziu la televizor, şi că era timpul să se spele pe dinţi şi să meargă la culcare, m-am gândit că totul va fi bine.

Între timp, tranziţia noastră mergea cu toate motoarele pornite. Primele întâlniri cu echipa de securitate naţională şi cea economică au fost fructuoase, oamenii s-au rezumat la agenda stabilită, iar accesele de grandomanie s-au păstrat la un nivel minim. Înghesuiţi în birourile guvernamentale greu de descris, am stabilit grupuri de lucru pentru fiecare agenţie şi pentru fiecare aspect imaginabil – pregătire profesională, siguranţa transportului aerian, rambursarea împrumuturilor studenţeşti, cercetarea în domeniul cancerului, achiziţiile pentru Pentagon – şi mi-am petrecut fiecare zi consultându-mă cu tineri sclipitori, cu profesori universitari, cu directori de companii, grupuri de propagandă şi veterani cărunţi ai administraţiilor anterioare. Unii dintre ei căutau un loc de muncă în administraţie; alţii voiau să ne convingă să adoptăm propuneri refuzate în ultimii opt ani. Toţi păreau dispuşi să ajute, entuziasmaţi la gândul că la Casa Albă existau şi dintre aceia dispuşi să parieze pe noile idei.

Sigur că au existat şi obstacole. Unii dintre cei vizaţi de mine pentru anumite poziţii în cabinet au refuzat sau nu au trecut de comisia de evaluare. De câteva ori pe zi, Rahm venea la mine să mă întrebe cum voiam să gestionez o reglementare nou apărută sau o dispută organizaţională, iar în culise se făceau nenumărate pregătiri – legate de titluri, arie de decizie, acces, chiar şi locuri de parcare – specifice la instalarea oricărei noi administraţii.

Şi de ce nu, la urma urmei? Sondajele arătau un grad de aprobare în favoarea mea de aproape 70%. În fiecare zi apăreau în presă relatări favorabile despre mine. Angajaţii mai tineri, cum erau Reggie şi Favs,

deveniseră peste noapte subiecte fierbinți pentru paginile mondene din D.C. Cu toate că prognoza meteo arăta temperaturi scăzute pentru Ziua Inaugurării, autoritățile au anticipat o prezență record a civililor, iar pe o rază de câțiva kilometri toate hotelurile aveau camerele rezervate integral. Avalanșa de cereri pentru evenimentele cu intrare plătită – din partea oficialilor aleși, a donatorilor, a rudelor îndepărtate, a cunoștințelor din liceu și din partea altor personaje importante pe care abia le știam sau nu le cunoșteam deloc – părea fără oprire. Am luat lista și, împreună cu Michelle, am încercat să onorăm cererile fără să rănim prea multe orgolii.

„E ca la nunta noastră", am bombănit, „doar că lista de invitați e mult mai lungă."

Cu patru zile înainte de ceremonia de învestire, m-am urcat în avion cu Michelle și cu fetele și am zburat la Philadelphia, unde am adus un omagiu turneului pe care Lincoln îl făcuse cu trenul de la Springfield la Washington pentru învestirea sa din 1861. Am călătorit într-un vagon de epocă pe ultima parte a traseului lui de-atunci, cu o singură oprire: o haltă în Wilmington, unde ni s-au alăturat Joe și Jill Biden. Când am văzut mulțimea de admiratori adunați acolo să-l conducă, când l-am auzit pe Joe glumind cu mecanicii de la Amtrack pe care îi cunoștea după nume după atâția ani de făcut naveta, am încercat să-mi imaginez ce era în sufletul lui, refăcând traseul pe care îl străbătuse cu inima frântă cu mult timp în urmă.

În timpul călătoriei, între două halte, am vorbit cu cei câțiva zeci de invitați care ne însoțeau, oameni pe care îi cunoscusem în turneul electoral. Au cântat „Mulți ani trăiască!" împreună cu mine, Malia și Sasha, în timp ce Michelle a suflat în lumânările de pe tort (era ziua ei, împlinea 45 de ani), ceea ce a creat o atmosferă de sărbătoare în familie, genul de petrecere care îi place atât de mult lui Michelle. Din când în când ieșeam pe platforma din spatele vagonului și lăsam vântul să-mi biciuiască fața, în sunetul ritmic al roților de tren care parcă făceau să încetinească trecerea timpului, și salutam grupurile celor adunați pe marginea liniei ferate. Veniseră cu miile, întinzându-se pe kilometri întregi, cu zâmbetele lor vizibile de la distanță, unii cocoțați pe platformele camionetelor, alții urcați pe garduri, mulți dintre ei fluturând pancarte scrise de mână, cu mesaje ca „Bunicuțele pentru Obama", sau „Avem încredere", sau „Da, am reușit", și ținându-și deasupra capului copiii pe care îi îndemnau să facă cu mâna.

Am avut parte de astfel de momente și pe parcursul următoarelor două zile. În timpul vizitei la Centrul Medical al Armatei Walter Reed, am cunoscut un tânăr pușcaș marin cu un picior amputat, care m-a salutat de pe patul lui de spital și mi-a spus că votase pentru mine, în

ciuda faptului că era republican, şi că era mândru să mă numească Comandant Suprem. Am vizitat un centru pentru persoane fără adăpost din sud-estul Washingtonului şi acolo un adolescent cu înfăţişare de dur m-a strâns tare în braţe, fără să spună un cuvânt. Mama Sarah, mama vitregă a tatălui meu, a venit şi ea tocmai din sătucul ei din nord-vestul Kenyei pentru a asista la ceremonia de învestire; această femeie care nu făcuse şcoală şi trăia într-o căsuţă fără apă curentă şi fără canalizare, lua acum cina la Blair House şi era servită în porţelanuri folosite de prim-miniştri şi regi.

Cum să nu fiu profund mişcat? Cum să nu cred că era doar o poveste şi că această realitate nu putea fi de durată?

După câteva luni, când lumea a înţeles proporţiile catastrofei economice şi starea de spirit generală s-a înrăutăţit, atât eu, cât şi echipa mea ne-am întrebat dacă nu cumva – ca o chestiune de politică şi de guvernare – n-ar fi fost mai înţelept să temperăm entuziasmul postelectoral şi să-i pregătim mai bine pe oameni pentru greutăţile care urmau. Şi chiar am încercat să facem asta. Recitind interviurile pe care le-am acordat înainte de preluarea mandatului, sunt uimit de sobrietatea mea de atunci, când insistam asupra faptului că economia avea să înregistreze o cădere şi mai mare înainte de a o lua pe o pantă ascendentă şi le reaminteam oamenilor că reforma serviciilor medicale nu se va realiza peste noapte şi le spuneam că nu există soluţii simple pentru regiuni ca Afghanistanul. Acelaşi lucru este valabil şi pentru discursul meu inaugural: am încercat să descriu o imagine corectă a situaţiei în care ne aflam, renunţând la retorica nobilă în favoarea îndemnului la responsabilitate şi la efort comun în faţa unor provocări înfricoşătoare.

Dovada există, negru pe alb, o estimare destul de corectă a ceea ce avea să se întâmple în următorii câţiva ani. Poate că a fost mai bine că oamenii au rămas surzi la aceste avertismente. La urma urmei, la începutul anului 2009, existau destule motive de teamă şi de mânie, de neîncredere faţă de politicieni şi faţă de instituţiile care dezamăgiseră atâţia oameni. Poate că aveau nevoie de un imbold de energie, oricât de pasager – de o poveste optimistă despre cine eram noi ca americani şi cine puteam fi, de genul acela de imbold care le dădea oamenilor suficient elan pentru a depăşi cu bine capcanele din cea mai dificilă parte a călătoriei.

Asta simt că s-a întâmplat atunci. Era ca şi cum toată lumea luase o hotărâre colectivă, tacită, de a se rupe de cinism, măcar pentru câteva săptămâni.

A sosit şi ziua inaugurării, o zi senină, rece, în care a bătut vântul. Întrucât ştiam că evenimentele fuseseră regizate cu precizie militară şi că, în general, mă găseam în întârziere cu cel puţin 15 minute, am

potrivit alarma pe două ceasuri ca să fiu sigur că mă trezesc la timp. Am alergat pe banda fixă, am luat micul dejun, am făcut un duş şi m-am bărbierit, mi-am înnodat cravata de câteva ori până am nimerit nodul perfect şi la nouă fără un sfert dimineaţa eram deja în maşină cu Michelle; am făcut două minute cu maşina de la Blair House la Biserica Episcopală Sfântul Ioan, unde l-am invitat pe un vechi prieten, pastorul T.D. Jakes din Dallas, să ţină o slujbă intimă.

Pentru predica din dimineaţa aceea, pastorul Jakes a deschis Cartea lui Daniel din Vechiul Testament, în care se spunea că Şadrac, Meşac şi Abed-Nego, credincioşi lui Dumnezeu în ciuda faptului că se aflau în slujba curţii regale, refuzaseră să îngenuncheze dinaintea chipului de aur al regelui Nabucodonosor; şi cum cei trei au fost aruncaţi într-un cuptor aprins; şi cum, datorită credinţei lor, Dumnezeu i-a ocrotit, ajutându-i să iasă din cuptor nevătămaţi.

Pastorul Jakes mi-a explicat că acceptând să fiu preşedinte în vremuri atât de agitate m-am lăsat şi eu la rândul meu aruncat în flăcări. În flăcările războiului. În flăcările prăbuşirii economice. Dar, atâta timp cât rămâneam cu credinţă în Dumnezeu şi făceam ceea ce era corect de făcut, nu aveam de ce să mă tem.

Glasul pastorului era baritonal şi grav, iar chipul lui mă privea zâmbind din amvon.

„Dumnezeu este cu tine în cuptor“, mi-a spus.

Câţiva oameni din biserică au început să aplaude, iar eu i-am zâmbit, dându-i de înţeles că îi pricepusem cuvintele. Dar gândul meu zbura la seara precedentă, când, după cină, mă scuzasem faţă de familia mea şi urcasem la etajul reşedinţei Blair House, unde primisem o informare din partea directorului Biroului Militar al Casei Albe despre „mingea de fotbal“ – o servietă mică, din piele, care este mereu în posesia preşedintelui şi conţine codurile necesare pentru lansarea unui atac nuclear. Unul dintre aghiotanţii militari care răspundeau de transportul mingii mi-a explicat calm, metodic, care era protocolul, ca şi cum mi-ar fi explicat cum se programează un DVR. Subtextul era evident.

În curând aveam să fiu învestit cu autoritatea de a arunca lumea în aer.

Cu o noapte înainte, Michael Chertoff, secretarul Siguranţei Interne al preşedintelui Bush, ne-a sunat să ne spună că primise informaţii credibile care indicau faptul că patru cetăţeni somalezi puseseră la cale un atac terorist ce viza ceremonia de inaugurare. În consecinţă, forţele masive de securitate din parcul National Mall au primit întăriri. Suspecţii – nişte tineri despre care se bănuia că veneau din Canada – erau încă liberi. Evenimentele programate trebuiau să se desfăşoare conform calendarului, dar pentru mai multă siguranţă am

luat în calcul diferite situaţii neprevăzute cu ajutorul lui Chertoff şi al echipei sale, apoi l-am însărcinat pe Axe să redacteze instrucţiunile de evacuare pentru public în cazul unui atac asupra mea în intervalul în care mă aflam pe scenă.

Pastorul Jakes şi-a încheiat predica. Cântecul final al corului a răsunat emoţionant. Nimeni nu ştia de ameninţarea teroristă, cu excepţia câtorva oameni din echipa mea. Nu-i spusesem nimic nici lui Michelle, pentru că nu am vrut să îi amplific starea de stres. Nimeni nu se gândea la un atac nuclear împotriva teroriştilor. Nimeni, în afară de mine. Mă uitam la oamenii aşezaţi – prieteni, rude, colegi, unii dintre ei mi-au zâmbit sau mi-au făcut cu mâna, bucuroşi – şi am înţeles că asta mă aştepta de-acum încolo: trebuia să păstrez impresia de normalitate, să dau tuturor sentimentul că trăiam într-o lume sigură şi ordonată, privind în acelaşi timp spre neprevăzutul sumbru al destinului şi pregătindu-mă sufleteşte cât puteam de bine pentru eventualitatea declanşării haosului.

La ora nouă şi 55 de minute am ajuns pe Platforma de Nord a Casei Albe, unde preşedintele Bush şi doamna Bush ne-au întâmpinat, după care ne-au condus înăuntru, unde soţii Biden, vicepreşedintele Cheney şi familia acestuia, precum şi câţiva lideri din Congres şi soţiile lor se adunaseră pentru o mică recepţie. Cu 15 minute înainte de ora stabilită iniţial, staffurile noastre au propus să pornim mai devreme spre Capitoliu, pentru a saluta ceea ce ei descriau ca fiind adunări masive de oameni. Ne-am urcat în perechi în maşinile care ne aşteptau: mai întâi liderii Camerei Reprezentanţilor şi Senatului, apoi Jill Biden şi doamna Cheney, Michelle şi doamna Bush, Joe Biden şi vicepreşedintele Cheney, şi preşedintele Bush şi cu mine în ultima maşină din coloană. Parcă urcam în Arca lui Noe.

Era pentru prima oară când mergeam cu „Bestia“, limuzina neagră supradimensionată destinată deplasărilor preşedintelui. Echipată în aşa fel încât să reziste exploziei unei bombe, maşina cântăreşte câteva tone, e dotată cu scaune şi banchete din piele fină de culoare neagră şi cu emblema prezidenţială cusută pe un suport de piele deasupra telefonului şi cotierei. Odată închise, uşile Bestiei izolează orice sunet, iar, în timp ce coloana oficială rula încet pe bulevardul Pennsylvania, eu vorbeam cu preşedintele Bush şi priveam din când în când pe fereastra blindată la mulţimile de oameni care se îndreptau spre Mall sau îşi ocupaseră deja locurile pe traseul paradei. Majoritatea erau într-o dispoziţie de sărbătoare, aclamau şi salutau coloana oficială. Dar, pe ultima bucată a traseului, la un colţ al bulevardului ne-am intersectat cu un grup de protestatari care strigau în megafoane şi ţineau pancarte pe care scria „CONDAMNAŢI-L PE BUSH“ şi „CRIMINAL DE RĂZBOI“.

Dacă preşedintele i-a văzut sau nu, n-aş putea spune, era prea absorbit de descrierea însufleţită a activităţii de curăţare a terenului la ferma sa din Crawford, Texas, unde plănuia să plece imediat după ceremonie. Dar m-a încercat o oarecare furie din cauza felului în care era tratat. Protestele faţă de un om la sfârşitul mandatului erau inutile şi lipsite de eleganţă. Eram preocupat şi de semnalul pe care îl transmiteau aceste proteste ad-hoc despre scindările la nivel naţional şi, mai ales, despre depăşirea oricăror graniţe ale bunului simţ care delimitaseră cândva lumea politică.

Cred că furia mea era stârnită şi de o doză de interes propriu. În doar câteva ore eu aveam să fiu acela care va călători pe bancheta din spate a Bestiei. Nu mai era mult până când strigătele din megafoane şi pancartele de protest aveau să mă vizeze pe mine. Făcea şi asta parte din misiunea pe care mi-o asumasem: trebuia să găsesc o cale de a nu lua personal aceste atacuri şi de nu cădea pradă tentaţiei de a mă autoizola – aşa cum făcuseră probabil predecesorii mei – faţă de cei care strigau de partea cealaltă a geamului.

Făcusem bine că porniserăm devreme; străzile erau împânzite de oameni, iar noi am ajuns la Capitoliu cu câteva minute mai târziu decât fusese programat. Împreună cu soţii Bush ne-am croit drum spre tribuna oficială unde i-am salutat pe toţi cei prezenţi, am făcut fotografii şi am mai primit câteva instrucţiuni înainte ca participanţii şi oaspeţii – inclusiv fetele şi ceilalţi membri ai familiilor noastre – să-şi ocupe locurile. Mie şi lui Michelle ni s-a prezentat Biblia pe care o împrumutasem de la Biblioteca Congresului pentru rostirea jurământului, un volum mic, gros, îmbrăcat în catifea vişinie, cu margini aurii, aceeaşi Biblie pe care jurase şi Lincoln la învestirea sa. Michelle a plecat după aceea, iar eu am rămas cu Marvin şi Reggie într-o cameră de aşteptare, toţi trei ca pe vremuri.

„Am ceva între dinţi?“ i-am întrebat cu un zâmbet exagerat.

„Eşti bine“, mi-a spus Marvin.

„E frig afară“, am spus. „Exact ca în Springfield.“

„Doar că sunt ceva mai mulţi oameni“, a adăugat Reggie.

Un aghiotant militar şi-a strecurat capul prin uşă şi ne-a anunţat că sosise momentul să ieşim. I-am salutat pe Reggie şi pe Marvin aşa cum obişnuiam, lovindu-ne uşor pumnii, apoi am urmat Comitetul Congresului pe holurile interminabile, până în Rotonda Capitoliului şi Galeria Naţională a Statuilor, am trecut pe lângă participanţii cordiali aliniaţi de-a lungul pereţilor, am primit salutul Gărzii de Onoare, apoi am ajuns la uşile de sticlă care dădeau spre platforma inaugurală. Scena care mi se înfăţişa era impresionantă: mulţimea acoperea ca o pătură suprafaţa parcului National Mall şi se întindea până la Monumentul Washington şi Memorialul Lincoln, cu sute de mii de

steguleţe fluturând în soarele amiezii semănând cu apele unui ocean mângâiat de curenţi. Preţ de-o clipă, înainte de sunetul trompetelor şi de anunţarea numelui meu, am închis ochii şi mi-am amintit rugăciunea care mă însoţise până aici, o rugăciune pe care aveam s-o spun în fiecare seară în anii în care am fost preşedinte.

O rugăciune de mulţumire pentru tot ceea ce mi s-a dat. O rugăciune de iertare a tuturor păcatelor mele. O rugăciune ca familia mea şi poporul american să fie feriţi de orice rău.

O rugăciune pentru călăuzire.

Ted Sorensen, prietenul, confidentul şi principalul redactor al discursurilor lui JFK era un mai vechi susţinător de-al meu. Când ne-am cunoscut, el se apropia de vârsta de 80 de ani, dar avea mintea vie şi o stare de spirit absolut înălţătoare. Făcuse chiar campanie pentru mine şi era un promotor foarte convingător, dar cam pretenţios, ce-i drept. (La un moment dat, coloana mea rula pe autostradă într-o ploaie torenţială, cu destinaţia Iowa, iar el s-a aplecat în scaun şi i-a strigat agentului de la volan: „Băiete, oi fi eu pe jumătate orb, dar chiar şi-aşa văd că eşti prea aproape de maşina din faţă!“) Ted era iubit de toţi tinerii din echipa mea de redactare a discursurilor, cărora le oferea sfaturi şi pe care îi ajuta uneori cu comentarii asupra textelor. El a fost coautor al discursului inaugural ţinut de Kennedy („Nu întrebaţi ce poate face această ţară pentru voi...“), iar tinerii redactori l-au întrebat odată care era secretul elaborării uneia din cele mai bune patru sau cinci cuvântări din istoria Americii. Foarte simplu, a răspuns el, ori de câte ori se aşeza la masa de lucru cu - Kennedy, îşi spuneau unul altuia „Hai să scriem ceva suficient de bun încât să fie inclus într-un manual de mari cuvântări“.

Nu ştiu dacă Ted încerca să-mi încurajeze echipa sau să le zăpăcească minţile.

Dar ştiu că propria cuvântare nu s-a ridicat la nivelul standardelor nobile ale discursului lui JFK. În zilele ce au urmat, textul a primit mai puţină atenţie decât estimările privind totalul oamenilor prezenţi la ceremonie, aprecierile legate de temperaturile scăzute, pălăria Arethei Franklin sau momentul de scurtă încurcătură emoţională prin care trecusem la rostirea jurământului oficiat de preşedintele Curţii Supreme John Roberts, care a făcut să fie nevoie de o întâlnire cu acesta a doua zi în Sala Hărţilor de la Casa Albă pentru o reluare oficială a depunerii jurământului. Unii comentatori au fost de părere că discursul meu fusese prea pesimist. Alţii au remarcat printre rânduri o critică deplasată la adresa administraţiei anterioare.

În orice caz, după ce am rostit discursul, am fost mulţumit că am vorbit sincer şi cu convingere. Am fost extrem de uşurat că notiţele

mele pregătite pentru eventualitatea unui atac terorist rămăseseră ascunse în buzunarul de la piept.

După încheierea ceremoniei, m-am relaxat şi am savurat spectacolul. M-a mişcat foarte tare imaginea soţilor Bush pe scara elicopterului, salutând publicul pentru ultima dată. Am fost încercat de un sentiment de mândrie în timp ce am mers, de mână cu Michelle, pe o porţiune a traseului de paradă. M-a bucurat prezenţa participanţilor de tot felul: soldaţi din marina americană, orchestre de mariachi, astronauţi, piloţi militari veterani ai escadronului afro-american Tuskegee Airmen şi, mai ales, fanfare ale liceelor din toate statele Uniunii (inclusiv fanfara liceului Punahou pe care îl frecventasem – Buff'n Blue!).

A existat o singură notă tristă în acea zi. În timpul tradiţionalului prânz post inaugural, între diferite toasturi şi prezentări ţinute de gazdele noastre din Congres, Teddy Kennedy a fost brusc zguduit de convulsii şi s-a prăbuşit de pe scaun. În încăpere s-a lăsat tăcerea şi au apărut imediat medicii de la Salvare. Soţia lui Ted, Vicki – cu chipul marcat de spaimă – a plecat în urma tărgii pe care era întins acesta, în timp ce noi toţi ne întrebam îngrijoraţi care era starea lui, incapabili să ne imaginăm consecinţele politice ale acelui moment.

În acea seară, Michelle şi cu mine am onorat zece baluri inaugurale. Michelle era un vis de ciocolată în rochia ei albă, vaporoasă, şi la primul eveniment am luat-o în braţe şi m-am rotit cu ea, şoptindu-i nimicuri la ureche în timp ce dansam pe melodia „At Last" în interpretarea sublimă a lui Beyonce. La Balul Comandantului Suprem, ne-am ales fiecare câte un partener dintre tinerii militari ai forţelor armate.

Nu-mi amintesc prea bine celelalte opt baluri la care am participat.

Când ne-am întors la Casa Albă era trecut de miezul nopţii. În Salonul de Est, familia şi cei mai apropiaţi prieteni petreceau încă, iar cvintetul Wynton Marsalis nu dădea semne de oboseală. După 12 ore de stat pe tocuri, Michelle abia se mai ţinea pe picioare, şi pentru că trebuia să se trezească a doua zi cu o oră mai devreme decât mine pentru a-şi aranja părul înainte de slujba religioasă, m-am oferit să rămân şi să întreţin în continuare oaspeţii, iar ea s-a dus la culcare.

Când în sfârşit am urcat în apartamentul nostru, nu mai erau aprinse decât câteva lumini. Michelle şi fetele dormeau şi se auzeau numai zgomotele înfundate ale schimbului de noapte care strângea farfuriile, mesele şi scaunele. Mi-am dat seama că nu avusesem nici un moment singur toată ziua. Am rămas pe loc pentru o clipă, măsurând din priviri uriaşul hol central, fără să ştiu încă unde dădeau toate uşile acelea, studiind candelabrele de cristal şi pianul, observând un Monet pe un perete, un Cezanne pe un altul, uitându-

mă la titlurile cărţilor din bibliotecă, la busturile mici, la artefactele şi portretele înfăţişând oameni pe care nu-i recunoşteam.

Mi-am amintit când văzusem Casa Albă pentru prima oară, cu 30 de ani în urmă, în timp ce lucram ca tânăr organizator comunitar şi însoţeam la Washington un grup de studenţi care făcuseră lobby pe lângă reprezentantul lor în Congres pentru mărirea alocaţiilor studenţeşti. Rămăsesem cu grupul la poarta dinspre bulevardul Pennsylvania, iar unii dintre ei făcuseră fotografii cu nişte camere foto de unică folosinţă. Îmi amintesc că privisem atunci ferestrele de la etajul al doilea, întrebându-mă dacă ne privea cineva chiar în acel moment. Încercasem să-mi închipui la ce s-ar fi putut gândi. Le lipsea acelor oameni ritmul vieţii obişnuite? Se simţeau oare singuri? Simţeau oare vreo tresărire? Se întrebau oare cum de au ajuns acolo?

M-am gândit că voi afla răspunsurile la aceste întrebări destul de curând. Mi-am scos cravata, am păşit încet pe hol şi am stins luminile.

Capitolul 11

Orice ţi-ai spune în sinea ta, oricât de mult ai fi citit, oricâte informări ai fi primit sau oricâţi veterani ai administraţiei precedente ai fi recrutat, nimic nu te poate pregăti cu adevărat pentru primele săptămâni la Casa Albă. Totul este nou, străin, plin de importanţă. Cea mai mare parte a angajaţilor cu vechime, inclusiv a secretarilor de cabinet, mai au de aşteptat săptămâni, poate chiar luni până la numirea oficială. În tot complexul Casei Albe, angajaţii îşi primesc legitimaţiile obligatorii, sunt îndrumaţi către spaţiile de parcare, învaţă să folosească telefoanele, descoperă unde sunt grupurile sanitare şi depozitează cutii în labirintul de birouri din Aripa de Vest sau în încăperile mai spaţioase din Clădirea Birourilor Executive Eisenhower (EEOB), iar, în tot acest timp, încearcă să nu pară cu totul copleşiţi. Este ceva asemănător zilei în care te muţi în campus, la facultate, numai că o mare parte din oamenii cu care ai de-a face sunt de vârstă mijlocie, sunt îmbrăcaţi în costum şi, la fel ca tine, fac parte din aparatul de conducere al celei mai puternice naţiuni din lume.

Nu mi-am făcut griji în privinţa procesului de mutare, însă zilele au început să semene cu un vârtej neîntrerupt. După ce văzuse cum se poticnise Bill Clinton în primii doi ani de mandat, Rahm era decis să profite de perioada „lunii de miere“ postelectorale pentru a pune la punct unele aspecte.

„Ai încredere în mine“, mi-a spus. „Preşedinţia este exact ca o maşină nouă. Începe să se deprecieze din momentul în care ai scos-o

din parcarea magazinului."

Pentru a câştiga teren, a dat dispoziţiii echipei noastre de tranziţie să facă o listă cu promisiuni din campanie pe care le puteam îndeplini printr-o simplă semnătură. Am semnat un ordin executiv de interzicere a torturii şi am lansat ceea ce ar fi trebuit să fie un proces de un an de zile pentru a închide centrul militar de detenţie de la Guantanamo Bay, din Cuba. Am instituit unele din cele mai severe reguli etice din istoria Casei Albe, inclusiv restricţii privind lobbyiştii. După două săptămâni, am finalizat acordul cu liderii din Congres pentru asigurarea unui număr de încă patru milioane de copii prin Programul de Asigurare de Sănătate pentru Copii şi, imediat după aceea, am ridicat moratoriul preşedintelui Bush asupra cercetării cu celule stem embrionare, finanţată de guvernul federal.

În a noua zi de mandat am semnat primul meu proiect de lege: Legea Lilly Ledbetter privind remuneraţia egală, numită aşa după numele unei angajate din Alabama care, după o viaţă de muncă la compania americană Goodyear, producător de pneuri şi anvelope, descoperise că fusese tot timpul mai prost plătită decât angajaţii bărbaţi care ocupau aceeaşi funcţie ca ea. Dacă e să judecăm după cazurile de discriminare, acest proiect de lege ar fi trebuit să treacă fără probleme, dar, în 2007, împotriva oricărei logici, Curtea Supremă a respins legea. Potrivit judecătorului Samuel Alito, articolul VII din Legea privind drepturile civile prevedea că plângerea lui Ledbetter trebuia să fi fost depusă în termen de 180 de zile de la primul act de discriminare – cu alte cuvinte, la şase luni după ce primise primul salariu şi cu mulţi ani înainte să descopere discrepanţa din grila de salarizare. Timp de un an de zile, republicanii din Senat au blocat acţiunile rectificative (iar preşedintele Bush a promis că îşi va exercita dreptul de veto dacă legea trecea). Acum, mulţumită unei activităţi susţinute a unei majorităţi democrate ce prinsese curaj, legea se afla pe un mic birou de protocol din Sala de Est.

Mă împrietenisem cu Lilly în timpul campaniei electorale. Îi cunoşteam familia şi eram la curent cu neajunsurile ei. A fost prezentă lângă mine în ziua în care am semnat legea, folosind câte un stilou diferit pentru fiecare literă a numelui meu. (Stilourile urmau să fie păstrate ca suvenire de Lilly şi de sponsorii proiectului de lege – o tradiţie frumoasă, care însă făcea ca semnătura mea să pară caligrafiată de un copil de zece ani). M-am gândit nu numai la Lilly, dar şi la mama mea, la Toot şi la femeile din toată ţara cărora li se refuzase avansarea în carieră sau care fuseseră plătite sub valoarea lor. Legea pe care o semnam nu putea să şteargă sute de ani de discriminare. Dar era totuşi un pas înainte.

Acesta era unul dintre motivele pentru care candidasem. Acestea erau lucrurile pe care le puteam face.

În primele câteva luni am avansat şi alte iniţiative similare, remarcate prea puţin de presă sau remarcate doar de cei direct vizaţi. În vremuri normale, ar fi fost de ajuns, adică o serie de mici victorii înregistrate în timp ce propunerile legislative mult mai îndrăzneţe – privind sănătatea, reforma imigraţiei şi schimbările climatice – au început să fie analizate cu mai multă atenţie în Congres.

Dar nu trăiam în vremuri normale. Pentru public şi presă, pentru mine şi echipa mea, conta un singur aspect: ce puteam face pentru a împiedica prăbuşirea economiei?

Oricât de gravă ar fi părut situaţia înainte de alegeri, abia la întâlnirea cu echipa mea de economişti, la mijlocul lui decembrie, cu o lună înainte de învestitură, am început să înţeleg adevărata dimensiune a crizei cu care ne confruntam. Christy Romer, care amintea de o mămică dintr-un serial TV al anilor 1950, graţie veseliei şi eleganţei ei, a deschis prezentarea cu o propoziţie pe care o folosise şi Axelrod la o reuniune anterioară.

„Domnule preşedinte", a spus ea, „sunteţi acum pus în faţa unui moment de tip «fir-aş al naibii»."

Râsetele au încetat când Christy ne-a prezentat o serie de grafice. Peste jumătate din cele mai mari 25 de instituţii financiare fie falimentaseră, fie fuzionaseră cu alte companii, fie fuseseră restructurate pentru a evita falimentul în anul precedent, iar ceea ce începuse ca o criză pe Wall Street a afectat încet, dar sigur întreaga economie. Valoarea acţiunilor de la Bursă scăzuse cu 40 de procente. 2,3 milioane de locuinţe fuseseră executate silit. Nivelul de trai scăzuse cu 16%, ceea ce, aşa cum a remarcat mai târziu Tim, reprezenta o scădere de cinci ori mai mare decât cea înregistrată după crahul din 1929. Şi toate acestea s-au suprapus pe o economie care înregistra deja un nivel înalt de sărăcie, un declin al numărului de angajaţi dintre bărbaţii apţi de muncă, o scădere a productivităţii şi o plafonare a salariului mediu.

Şi nu ajunsesem încă pe fundul prăpastiei. Oamenii nu mai cheltuiau aşa de mult, băncile nu mai aprobau împrumuturi din cauza pierderilor acumulate, punând în pericol din ce în ce mai multe firme şi locuri de muncă. Câţiva distribuitori de marcă dăduseră faliment. GM şi Chrysler se îndreptau în aceeaşi direcţie. Canalele de ştiri anunţau rapoarte zilnice de concedieri masive la companii cu renume cum erau Boeing şi Pfizer. Conform informaţiilor lui Christy, toate datele indicau apropierea celei mai grave recesiuni din anii 1930 încoace, cu o creştere îngrijorătoare a numărului de şomeri, care,

potrivit unor estimări, atinsese numai în luna noiembrie cifra de 533 000.

„La ce să ne aşteptăm?“ am întrebat.

„Nu ştim sigur“, a intervenit Larry, „vorbim probabil de milioane.“ A explicat că şomajul era, în general, un „indicator tardiv“, ceea ce însemna că cifra exactă a şomerilor din timpul perioadelor de recesiune nu era comunicată în timp real, iar pierderea locurilor de muncă era un fenomen ce continua şi după ce economia se stabiliza. Mai mult decât atât, economiile îşi reveneau mult mai lent după recesiuni provocate de o criză financiară decât după recesiuni cauzate de fluctuaţiile ciclului de afaceri. Larry a calculat că, în absenţa unei intervenţii rapide şi agresive din partea guvernului federal, şansele de a fi loviţi de o a doua Mare Criză Economică erau de „unu la trei“.

„Iisuse“, a bombănit Joe Biden. M-am uitat pe fereastra sălii de conferinţe din centrul oraşului. Zăpada cădea greu din cerul întunecat, în fuioare răscolite de vânt.

„Bine, atunci“, am spus, întorcându-mă cu faţa spre echipă. „E prea târziu să mai dăm înapoi, ce putem face să reducem rata declinului?“

Am petrecut următoarele trei ore dezvoltând o strategie. Prioritatea numărul unu era să inversăm ciclul cererii de contractări. În condiţii obişnuite de recesiune, o opţiune ar fi fost politica monetară: prin scăderea ratei dobânzilor, Banca Centrală ar fi putut ieftini achiziţionarea de bunuri, de la locuinţe până la maşini şi până la articolele de uz casnic. Tim ne-a explicat că în timp ce preşedintele Ben Bernanke era hotărât să aplice unele strategii neortodoxe pentru a domoli panica de pe piaţa financiară, Banca Centrală îşi folosise toată muniţia în anul ce trecuse. Cu o rată a dobânzilor aproape de zero, nici companiile, nici consumatorii, îndataraţi deja peste măsură, nu mai doreau să contracteze alte împrumuturi.

Conversaţia noastră s-a concentrat asupra stimulentelor fiscale sau, mai pe înţelesul tuturor, asupra a ceea ce puteam face pentru a convinge guvernul să-şi deschidă punga. Cu toate că nu aveam studii economice, eram familiarizat cu lucrările lui John Maynard Keynes, unul dintre coloşii economiei moderne şi un mare teoretician al cauzelor Marii Crize Economice. Logica lui Keynes era foarte simplă: din perspectiva unei familii sau a unei firme, în timpul unei recesiuni grave era mult mai prudent să se strângă cureaua. Problema era că frugalitatea putea deveni înăbuşitoare; când toată lumea strângea cureaua în acelaşi timp, condiţiile economice nu aveau cum să se îmbunătăţească.

Soluţia lui Keynes era la fel de simplă. Guvernul trebuia să intervină ca un „cheltuitor în ultimă instanţă“. Economia avea nevoie de infuzie de capital pentru a reporni motoarele, până când familiile

căpătau din nou destulă încredere să-şi vândă maşinile vechi şi să-şi cumpere maşini noi, iar companiile inovatoare începeau să primească destule cereri pentru a ieşi pe piaţă cu noi produse. Odată cu repornirea economiei, guvernul putea strânge robinetul şi-şi putea recupera banii prin creşterea rezultată din veniturile fiscale. În mare parte, acesta a fost principiul de la baza Programului New Deal adoptat în timpul mandatului lui Franklin Delano Roosevelt, după învestirea lui în 1933, la apogeul Marii Crize Economice. Fie că era vorba de tineri din Corpul Civil care au construit drumurile din parcurile naţionale ale Americii, fie că era vorba de fermieri care primeau subvenţii de la guvern pentru surplusul de producţie de lapte sau de soldaţii din teatrele de război, programele New Deal i-au sprijinit pe americanii rămaşi pe drumuri cu ajutorul de şomaj şi au contribuit la supravieţuirea companiilor prin comenzi de oţel şi de cherestea din partea guvernului, iar toate acestea la un loc au consolidat întreprinderile private şi au stabilizat economia care se clătina.

Poate că la început Programul New Deal a fost considerat prea ambiţios, dar a fost, de fapt, mult prea modest pentru a contracara toate efectele Marii Crize, în special după ce FDR a cedat presiunilor din anul electoral 1936 şi a tratat cu indulgenţă ceea ce mulţi formatori de opinie de elită au catalogat drept imoralitate din partea guvernului. A fost nevoie de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial pentru ca întreaga naţiune să se mobilizeze în crearea unui Arsenal al Democraţiei şi a pune capăt recesiunii, o dată pentru totdeauna. Programul New Deal a împiedicat agravarea şi mai profundă a situaţiei, iar teoria lui Keynes a fost larg acceptată în rândul economiştilor, inclusiv al celor cu vederi politice conservatoare (cu toate că economiştii care îi simpatizau pe republicani au preferat stimulente sub forma reducerilor de taxe în favoarea programelor guvernamentale).

Prin urmare era nevoie de un pachet de stimulente. Dar cât de mare trebuia să fie acest pachet pentru a obţine impactul scontat? Înainte de alegeri propusesem un program de 175 miliarde de dolari, considerat atunci ambiţios. Imediat după alegeri, am analizat datele îngrijorătoare şi am mărit cifra la 500 de miliarde. Echipa recomanda acum ceva enorm, iar Christy a vehiculat cifra de un trilion de dolari, ceea ce l-a făcut pe Rahm să se înece ca un personaj de desene animate care scuipă o mâncare dezgustătoare.

„Nici nu se pune problema", a spus Rahm. „Oamenii sunt deja furioşi din cauza sutelor de miliarde de dolari pe care le-am cheltuit să salvăm băncile", a adăugat el, „aşa că orice cifră care începe cu *tri-*

va fi respinsă de democraţi, iar de republicani ce să mai vorbim...“ M-am uitat la Joe, care a dat afirmativ din cap.

„Ce sumă ar putea trece în Congres?“ am întrebat.

„Şapte, poate cel mult 800 de miliarde“, a spus Rahm. „Dar nici de asta nu sunt sigur.“

Se mai ridica şi o altă problemă: cum vor fi folosite stimulentele? Potrivit lui Keynes, nu conta pe ce anume cheltuia guvernul banii, atâta timp cât genera activitate economică. Dar, deoarece nivelul de cheltuieli despre care vorbeam ar fi împiedicat probabil finanţarea pentru alte priorităţi şi în viitor, am rugat echipa să se gândească la proiecte de anvergură şi de mare randament – versiuni moderne ale sistemului de autostrăzi sau ale Legii Tennessee Valley Authority, care nu numai că ar fi impulsionat economia, dar ar fi transformat peisajul economic american pe termen lung. Ce părere aveau despre o reţea naţională inteligentă care ar fi făcut furnizarea de electricitate mult mai sigură şi mai eficientă? Sau un nou sistem puternic integrat de control al traficului aerian care ar fi putut îmbunătăţi condiţiile de siguranţă şi ar fi redus costurile combustibililor precum şi emisiile de carbon?

Nimeni de la masă nu m-a încurajat.

„Am început deja să cerem agenţiilor federale să identifice proiectele de mare impact“, a spus Larry, „dar trebuie să fiu sincer, domnule preşedinte ales. Aceste proiecte sunt extrem de complicate. Dezvoltarea lor durează foarte mult... şi din nefericire timpul nu este de partea noastră.“

Cel mai important era să punem bani în buzunarele oamenilor cât mai curând posibil, iar acest scop era cel mai bine servit prin asigurarea bonurilor de masă şi extinderea ajutoarelor de şomaj, dar şi prin reducerile de taxe pentru clasa de mijloc şi ajutorul acordat statelor pentru a evita concedierea profesorilor, a pompierilor şi a agenţilor de poliţie. Studiile au arătat că cheltuielile cu infrastructura erau cele mai profitabile, dar, a mai spus Larry, chiar şi aşa trebuia să ne concentrăm pe proiecte mai prozaice, cum ar fi reabilitarea drumurilor, repararea sumară a sistemelor de canalizare, proiecte de care administraţiile locale se puteau folosi pentru a da oamenilor de lucru imediat.

„O să fie greu să-i convingi pe oameni numai cu bonuri de masă şi reasfaltări de drumuri“, a spus Axe. „Nu e chiar aşa de atractiv.“

„Nici recesiunea nu e“, a replicat Tim pe un ton tăios.

Tim era singura persoană prezentă la întâlnire care îşi mâncase deja sănătatea în prima linie a gestionării crizei, în ultimul an. Nu-l puteam condamna dacă refuza să se lase vrăjit de planurile unui idealist. Cea mai mare preocupare a lui erau şomajul în masă şi

falimentele care continuau să slăbească sistemul financiar, creând ceea ce el a numit „o buclă de reacţii adverse". Larry urma să preia conducerea pe partea stimulentelor, iar Tim şi echipa lui erau însărcinaţi cu elaborarea unui plan de deblocare a pieţelor de credit şi de stabilizarea definitivă a sistemului financiar. Tim a recunoscut că nu era sigur ce anume va funcţiona sau dacă suma rămasă, de 350 de miliarde de dolari din fondul TARP, va putea acoperi procesul.

Mai erau şi alte puncte pe lista noastră de sarcini. O echipă talentată – din care făceau parte Shaun Donovan, fost director al Departamentului de Conservare şi Dezvoltare a Locuinţelor din New York şi omul desemnat de mine ca secretar HUD[34], şi Austan Goolsbee, vechiul meu consilier economic şi profesor la Universitatea din Chicago, pe care urma să-l numesc în Consiliul de Consultanţă Economică – începuse deja să lucreze la planurile de consolidare a pieţei imobiliare şi de reducere a avalanşei de executări silite. I-am recrutat pe Steve Rattner, expert financiar de renume, şi Ron Bloom, fost bancher de investiţii care reprezenta sindicatele în restructurările corporatiste, pentru a genera strategiile menite să salveze industria auto. Iar viitorul meu director pe probleme de buget, Peter Orszag, a primit sarcina ingrată de a elabora un plan de achitare a stimulentelor pe termen scurt şi de angajare a resurselor bugetare federale pe o pantă sustenabilă pe termen lung – asta într-o perioadă în care nivelul înalt al cheltuielilor de urgenţă şi scăderea veniturilor din impozite aduseseră deficitul federal la peste un trilion de dolari pentru prima oară în istorie.

Şi pentru a-l consola pe Peter, am încheiat şedinţa cu un tort aniversar pentru el, cu ocazia zilei lui de naştere. Împlinea 40 de ani. Toată lumea s-a strâns în jurul mesei să-l privească cum suflă în lumânări, iar Goolsbee – al cărui nume nu se potrivea cu înfăţişarea lui de personaj de benzi desenate, cu umorul lui spumos şi accentul lui de Waco, Texas – a venit lângă mine.

„E cea mai neplăcută şedinţă informativă a unui preşedinte la început de mandat de la FDR încoace, adică din 1932!" a spus el. Vorbea ca un băieţel impresionat de o rană extrem de urâtă.

„Goolsbee", i-am spus, „nu e nici măcar cea mai rea şedinţă *din săptămâna asta*!"

Glumeam, dar numai pe jumătate: când nu luam parte la întruniri pe teme economice, îmi petreceam mare parte din timp în încăperi fără ferestre, ascultând rapoartele secrete despre Irak, Afghanistan şi numeroase ameninţări teroriste. Dar îmi amintesc că am plecat de la şedinţa pe teme economice plin de energie şi nicidecum descurajat. Încrederea mea era şi un rezultat al nivelului ridicat de adrenalină de

după alegeri. Poate era vorba şi de o convingere iluzorie, încă necontrazisă, că eram pregătit pentru misiunea asumată. Eram foarte mulţumit şi de echipa pe care o alcătuisem; eram sigur că oamenii aceştia aveau răspunsurile la îndemână.

Dar, în mare, atitudinea mea era o recunoaştere necesară a felului în care viaţa te răsplăteşte. Date fiind toate încercările prin care trecusem în timpul campaniei, nu mă puteam plânge acum de faptul că primisem o moştenire grea. Aşa cum le-am spus de nenumărate ori oamenilor mei în anii care au urmat, poporul american nu m-ar fi ales dacă situaţia nu ar fi fost deja scăpată de sub control. Era acum responsabilitatea noastră să îndreptăm abordarea strategică şi să facem ce era mai bun pentru ţară, indiferent de provocările de ordin politic.

În orice caz, asta le-am spus tuturor. În adâncul sufletului ştiam însă că provocările de ordin politic erau mai mult decât dure. Erau brutale.

În zilele dinaintea inaugurării am citit mai multe cărţi despre primul mandat al preşedintelui Franklin Delano Roosevelt şi despre implementarea Programului New Deal. Contrastul era instructiv, dar nu încurajator pentru noi. Când Roosevelt fusese ales în 1932, Marea Criză făcuse deja prăpăd în precedenţii trei ani. Un sfert din locuitori erau şomeri, milioane de oameni se zbăteau în sărăcie, iar ghetourile răspândite pe tot teritoriul american erau deseori numite „hoovervilles" – o reflectare corectă a părerii pe care oamenii o aveau despre preşedintele republican Herbert Hoover, omul pe care FDR îl înlocuise.

Greutăţile erau la tot pasul, politica dusă de republicani era discreditată, şi, fiindcă în cele patru luni de transfer de putere băncile începuseră să deruleze iar contracte, FDR nu s-a ferit să respingă oferta de ajutor din partea lui Hoover. A dorit să se asigure că, în ochii publicului, preşedinţia lui marca un nou început, nepătat de gafele trecutului. Iar atunci când, ca prin minune, economia a început să dea semne că-şi revine, la numai câteva luni după preluarea mandatului (şi înainte ca politicile lui să fi fost adoptate), FDR a fost bucuros că nu trebuise să împartă meritele cu administraţia precedentă.

Noi, pe de altă parte, nu aveam avantajul unei rupturi atât de categorice. La urma urmei, luasem deja hotărârea de a-l ajuta pe preşedintele Bush să formuleze răspunsul necesar, dar extrem de nepopular referitor la criza din sistemul bancar, lăsându-mi astfel amprenta pe proverbiala armă a crimei. Pentru a stabiliza sistemul financiar ştiam că trebuia să procedez la fel şi în continuare. (Deja trebuise să forţez mâna unor democraţi din Senat ca să-i conving să voteze aprobarea celei de-a doua tranşe de 350 de miliarde de dolari

din fondurile TARP.) Alegătorii aveau să asiste la înrăutățirea situației, iar popularitatea mea și a democraților care controlau acum Congresul avea să scadă drastic, de asta puteam să fiu sigur, mi-au spus Larry și Christy.

În pofida haosului din ultimele luni, în pofida titlurilor oribile din ziare de la începutul lui 2009, nimeni – nici publicul, nici Congresul, nici presa (aveam să descopăr asta curând), nici măcar experții – nu fusese în stare să anticipeze cât de mult avea să se înrăutățească situația. Datele oferite de guvern la momentul respectiv arătau o recesiune severă, dar nu catastrofală. Analiștii de elită preconizaseră o rată a șomajului de 8 sau 9 la sută, dar nici prin cap nu le-a trecut că aceasta va ajunge la 10 la sută. Atunci când, la câteva săptămâni după alegeri, 387 de economiști, majoritatea liberali, au trimis o scrisoare Congresului, cerând stimulente solide de nivelul celor descrise de Keynes, au stabilit pachetul la valoarea de 300–400 de miliarde de dolari – cam jumătate din valoarea pe care voiam noi s-o propunem, dar un bun indicator pentru nivelul la care chiar și cei mai alarmiști experți situau economia. Așa cum s-a exprimat Axelrod, ne pregăteam să cerem cetățenilor americani să cheltuim aproape un trilion de dolari pe saci de nisip care să ne apere de un uragan de proporții biblice, despre care numai noi știam. Iar, odată ce banii se cheltuiau, o mulțime de oameni aveau să cadă victime inundațiilor, oricât de eficienți ar fi fost sacii de nisip.

„Când situația e gravă“, mi-a spus Axe mergând alături de mine după ședința din decembrie, „nimeni nu se consolează cu gândul că «putea fi mai rău».“

„Ai dreptate“, am recunoscut.

„Trebuie să temperăm așteptările populației“, a mai spus el. „Dar dacă băgăm spaima în ei sau agităm piața, nu facem decât să creăm panică și să producem mai multe pagube economiei.“

Axe a clătinat din cap, cu un aer abătut.

„O să avem niște alegeri parlamentare al dracului de grele“, a mai adăugat el.

De data aceasta n-am mai spus nimic, admiram doar capacitatea lui ocazională, aproape înduioșătoare, de a explica ceea ce era evident. Dată fiind situația, nu îmi permiteam luxul de a mă gândi prea departe. Trebuia să mă concentrez asupra unei alte probleme politice, mult mai stringente.

Trebuia să trecem proiectul de lege a stimulentelor în Congres cât mai devreme – iar Congresul nu coopera.

Am observat în Washington o nostalgie omniprezentă pentru vremuri demult apuse ale cooperării între partide pe Dealul Capitoliului, asta și înainte să fiu ales președinte, dar și în timpul

mandatelor mele. Şi adevărul e că, de-a lungul perioadei postbelice, liniile care separau partidele politice din America fuseseră mult mai fluide.

La începutul anilor 1950, majoritatea republicanilor se adaptaseră reglementărilor de sănătate şi securitate prevăzute prin Programul New Deal, iar zona de nord-vest şi Vestul Mijlociu al Statelor Unite producea pe bandă rulantă republicani care se situau la capătul liberal al spectrului ideologic când venea vorba de măsurile de conservare şi de drepturile civile. Cei din Sud, pe de altă parte, constituiau unul din cele mai puternice blocuri din cadrul Partidului Democrat, îmbinând un conservatorism cultural adânc înrădăcinat cu refuzul categoric de a recunoaşte drepturilor afro-americanilor ce reprezentau totuşi o mare parte din alegători. Dată fiind dominaţia economică incontestabilă a Americii la nivel global, dată fiind politica sa externă definită prin unirea tuturor forţelor împotriva ameninţării comuniste, dată fiind politica socială marcată de convingerea ambelor partide că femeile şi minorităţile îşi cunoşteau bine locul, atât democraţii, cât şi republicanii s-au simţit liberi să fraternizeze când era cazul, pentru a trece o anumită lege. Când era cazul să aducă amendamente sau să voteze anumite numiri, erau în stare să respecte regulile obişnuite de curtoazie şi să se abţină de la atacuri şi tactici belicoase, menţinându-se în limite tolerabile.

Povestea destrămării acestui consens postbelic – care a început cu semnarea de către Lyndon B.Johnson a Actului Drepturilor Civile în 1964 şi predicţia lui despre abandonarea în masă a Partidului Democrat de către reprezentanţii din Sud – a fost spusă de multe ori. Regruparea prevăzută de Johnson a durat însă mai mult decât s-a aşteptat el. Dar, încet-încet, an după an – într-o perioadă marcată de Războiul din Vietnam, de proteste violente, de mişcări feministe şi de strategie aplicată de Nixon în Sud; prin transportul în comun, *Roe* versus *Wade*[35], criminalitatea din mediul urban, migrarea în masă a populaţiei albe; prin acţiunile afirmative, grupul Moral Majority, ciocniri cu sindicatele, dar şi Robert Bork; prin interzicerea armelor şi ascensiunea lui Newt Gingrich, prin drepturile homosexualilor şi suspendarea preşedintelui – prin toate aceste provocări şi încercări, alegătorii americani şi reprezentanţii lor au devenit din ce în ce mai divizaţi.

Politica arbitrară şi maşinaţiunile electorale au întărit aceste disensiuni în timp ce ambele partide, cu ajutorul profilului alegătorilor şi al noii tehnologii computerizate, au trasat circumscripţii ale Congresului cu scopul explicit de a consolida tradiţia şi de a reduce numărul de circumscripţii competitive în orice

scrutin. Între timp, fracturarea mijloacelor de informare în masă şi lansarea unor noi canale de ştiri conservatoare însemna că alegătorii nu se mai puteau baza pe Walter Cronkite să le spună ce era adevărat şi ce nu; în schimb se puteau conecta la noi surse care întăreau mai degrabă preferinţele politice decât să ridice întrebări.

La momentul instalării mele la Casa Albă, această ruptură între roşii şi albaştri era aproape totală. Existau încă oameni care se opuneau în Senat – adică o duzină de republicani moderaţi-liberali şi democraţi conservatori care erau încă deschişi colaborării –, dar majoritatea dintre ei se ţineau de scaun cu îndârjire. În Camera Reprezentanţilor, alegerile din 2006 şi 2008 au adus în funcţie câţiva democraţi conservatori din districtele tradiţional republicane. Dar, în mare, republicanii din Camera Reprezentanţilor aveau înclinaţii liberale, în special pe teme sociale, iar democraţii albi din Sud erau deja o specie pe cale de dispariţie. Transferurile din tabăra reprezentanţilor republicani erau încă şi mai grave. După ce au scăpat de ultimii moderaţi, adunările electorale au înclinat şi mai mult spre dreapta decât oricând în istoria modernă, iar conservatorii de modă veche făceau manevre de influenţă cu noua specie de discipoli îndrăzneţi ai lui Gingrich, cu cozile de topor ale lui Rush Limbaugh, cu parveniţii care doreau să fie ca Sarah Palin şi cu acoliţii lui Ayn Rand – oameni care nu acceptau nici un fel de compromisuri, priveau cu scepticism orice acţiune a guvernului care nu se referea la apărare, securitatea graniţelor sau aplicarea legii, şi erau sincer convinşi că liberalii doreau să distrugă America.

Pe hârtie, cel puţin, nimic din toate acestea nu ne-ar fi putut opri să trecem legea stimulentelor. În fond, democraţii aveau o majoritate de 77 de locuri în Camera Reprezentanţilor şi o majoritate de 17 locuri în Senat. Dar, chiar şi în împrejurări din cele mai favorabile, a încerca să treci cea mai mare factură de cheltuieli de urgenţă din istoria Americii prin Congres într-un timp record era ca şi cum ai fi încercat să convingi un piton să înghită o vacă. A trebuit, de asemenea, să mă lupt cu nişte nereguli instituţionale de procedură – obstrucţionismul din Senat – care s-au dovedit a fi o bătaie de cap cronică pe parcursul întregului meu mandat.

Obstrucţionismul nu este menţionat nicăieri în Constituţie. El s-a materializat printr-o coincidenţă. În 1805, vicepreşedintele Aaron Burr a cerut Senatului să elimine „permisiunea de a continua" – o prevedere standard a parlamentului care permite unei majorităţi simple din orice legislatură să pună capăt dezbaterii unei probleme şi să ceară trecerea la vot. (Burr, care n-a avut niciodată răbdare să gândească lucrurile de la un capăt la altul, a considerat regula o pierdere de timp.)

Nu a durat prea mult până când senatorii şi-au dat seama că fără o modalitate oficială de a încheia o dezbatere, oricare dintre ei putea să oprească lucrările Senatului – şi să obţină tot felul de concesii de la colegii frustraţi – continuând să vorbească şi refuzând să elibereze pupitrul. În 1917, Senatul a temperat această practică adoptând ceea ce se numeşte „*cloture*", o procedură de suspendare a dezbaterilor pentru a trece la vot, prin care două treimi din senatorii prezenţi puteau vota pentru a opri discursul obstrucţionistului. Timp de 50 de ani, obstrucţionismul a fost rareori folosit în adunarea legislativă şi a fost mai mult apanajul democraţilor din Sud care au încercat să blocheze legile ce interziceau linşajul şi asigurau dreptul egal la muncă, dar şi alte legi care ameninţau să zdruncine din temelii pachetul de legi Jim Crow. Cu timpul, instituţia obstrucţionismului a devenit o rutină mai uşor de păstrat şi s-a transformat într-o armă mult mai eficientă, un mijloc folosit de partidul aflat în minoritate pentru a obţine ceea ce doreşte. Simpla ameninţare cu obstrucţionismul a fost deseori de ajuns pentru a deturna o lege. Până în anii 1990, pe măsură ce liniile de luptă dintre republicani şi democraţi deveneau din ce în ce mai adânci, partidul aflat în minoritate putea – şi chiar făcea asta – să blocheze orice proiect de lege care nu îi era pe plac, atât timp cât rămâneau uniţi şi întruneau cele 41 de voturi necesare pentru a împiedica adversarii să îl oprească pe obstrucţionist.

În absenţa unei baze constituţionale, a unei dezbateri publice sau chiar a cunoştinţelor elementare în rândurile americanilor, trecerea legilor în Congres a ajuns să necesite un minimum de 60 de voturi în Senat sau o „supermajoritate".

Şi iată de ce – după ce am câştigat alegerile cu o majoritate covârşitoare şi cu sprijinul celei mai largi majorităţi din Congres în ultimii ani – nu puteam nici măcar să schimb denumirea unui oficiu poştal, darămite să ratific pachetul de stimulente, fără să obţin câteva voturi din partea republicanilor.

O iniţiativă importantă la Casa Albă are nevoie de luni întregi de pregătire. Sunt organizate o serie de întâlniri cu diverse agenţii şi sute de angajaţi. Se ţin consultări extinse cu factorii interesaţi. Echipa de comunicare de la Casa Albă trebuie să organizeze o campanie foarte bine gestionată pentru a vinde ideea alegătorilor, iar maşinăria întregului corp executiv este instruită să vină cu preşedinţii de comisie şi toţi membrii superiori. Tot acest proces are loc înainte ca legea să fie redactată şi înaintată spre dezbatere.

Noi nu aveam timp pentru toate aceste proceduri. Chiar înainte de a-mi prelua mandatul, echipa mea de economişti, încă nenumită oficial şi neplătită, lucrase non-stop, chiar şi în timpul vacanţelor,

pentru a concretiza elementele-cheie a ceea ce avea să devină „Legea pentru Redresare şi Reinvestiţie Americană“ (aparent, sintagma „pachet de stimulente“ nu dădea bine la public).

Am propus împărţirea sumei de 800 de miliarde de dolari în trei părţi aproximativ egale. Prima tranşă era destinată plăţilor urgente cum erau asigurarea suplimentară în caz de şomaj şi ajutorul direct pentru statele în care profesorii, agenţii de poliţie şi alţi lucrători publici fuseseră concediaţi masiv. Cea de-a doua tranşă trebuia să acopere reducerile de taxe pentru clasa de mijloc şi scutirile de taxe pentru diverse întreprinderi, încurajând astfel companiile să investească în noi uzine sau echipamente, acum şi nu mai târziu. Atât plăţile de urgenţă şi reducerile de taxe prezentau avantajul că erau uşor de gestionat; banii puteau fi obţinuţi imediat şi transferaţi în buzunarele consumatorilor şi ai firmelor. Tăierile de taxe aveau, de asemenea, avantajul de a atrage sprijin din partea republicanilor.

Cea de-a treia tranşă, pe de altă parte, conţinea iniţiative mult mai greu de elaborat şi care necesitau mai mult timp pentru a fi implementate, dar aveau un impact pe termen lung: şi nu mă refer numai la obişnuitele cheltuieli cu infrastructura, adică construirea de drumuri şi reabilitarea sistemelor de canalizare, dar şi la căi ferate pentru trenuri de mare viteză, la instalaţii pentru energie solară şi eoliană, internet de mare viteză pentru zonele rurale insuficient deservite şi facilităţi pentru toate statele pentru reforme în sistemele de educaţie – obiective menite să asigure locuri de muncă şi să facă din America o ţară mult mai competitivă.

Având în vedere numărul mare de nevoi nesatisfăcute în comunităţi din toată ţara, am fost surprins de volumul de muncă pe care echipa noastră a trebuit să o depună pentru a găsi proiecte suficient de valoroase pentru a beneficia de finanţare prin Recovery Act (Legea privind relansarea economică). Unele idei promiţătoare au fost respinse deoarece concretizarea lor ar fi necesitat prea mult timp sau ar fi avut nevoie de un nou aparat birocratic pentru a le administra. Altele nu au fost nici măcar luate în considerare, pentru că nu promiteau să stimuleze cererile pe piaţă. Eram conştienţi că mi se vor aduce acuzaţii că foloseam criza economică drept pretext pentru o adevărată orgie de proiecte liberale păguboase (iar eu doream, de fapt, să împiedic Congresul să ratifice proiecte păguboase, liberale sau de altă natură), aşa încât am conceput o serie de garanţii de bună guvernare; şi, într-o mişcare care avea să atragă cu siguranţă protestele celor de pe dealul Capitoliului, am stabilit o politică fermă de interzicere a „alocărilor“ de orice fel – un termen inofensiv pentru o veche practică prin care membrii Congresului strecurau diverse

proiecte de suflet (multe dintre ele dubioase) în legea care trebuia neapărat validată.

Le-am comunicat celor din echipa mea că trebuia să acţionăm cu mare stricteţe şi să ne menţinem la standarde înalte. Cu puţin noroc, Legea privind relansarea economică putea face mai mult decât să ajute la evitarea recesiunii. Ar fi putut reda publicului încrederea într-un guvern cinstit şi responsabil.

Înainte de Anul Nou, o mare parte dintre priectele iniţiale au fost gata. Înarmaţi cu propunerea noastră şi conştienţi de faptul că nu ne permiteam să păstrăm un calendar convenţional, m-am dus cu Joe Biden la Capitoliu pe 5 ianuarie – cu două săptămâni înainte de învestirea mea – unde am avut o întâlnire cu Harry Reid, liderul majorităţii din Senat, cu Mitch McConnell, liderul republicanilor din Senat, cu Nancy Pelosi, preşedinta Camerei Reprezentanţilor, cu John Boehner, liderul republicanilor din Camera Reprezentanţilor, şi cu alţi lideri de marcă a noului instalat Congres, cel de-al 111-lea, de al cărui sprijin aveam nevoie pentru a trece un proiect de lege.

Îl cunoşteam cel mai bine pe Harry, dar am interacţionat şi cu McConnell în primii mei ani în Senat. Un tip scund, cu chip de bufniţă şi glas baritonal, calm, originar din Kentucky, McConnell era un lider republican atipic. Vorbea puţin, nu agrea efuziunile amicale şi nici oratoria răsunătoare. Din câte se ştia, nu prea avea prieteni, nici măcar printre susţinătorii săi, nici convingeri ferme în afara unei opoziţii aproape fanatice faţă de orice versiune vizând reforma finanţării campaniilor. Joe mi-a povestit despre o dispută pe care o avusese cu McConnell la Senat după ce liderul republican blocase un proiect de lege susţinut de Joe; când acesta a încercat să-i explice meritele legii, McConnell a ridicat mâna ca un agent de circulaţie şi a spus: „Vă aflaţi sub impresia greşită că mi-ar păsa". Lipsa de charismă şi interes legislativ a lui McConnell era compensată doar de disciplina de care dădea dovadă, de viclenie şi de cinism, calităţi de care se folosea fără scrupule pentru a-şi atinge unicul şi imperturbabilul ţel – puterea.

Harry nu-l putea suferi.

Boehner, un bărbat afabil, cu voce răguşită, fiul unui barman din Cincinnati era un altfel de animal politic. Fuma ţigară de la ţigară, era veşnic bronzat, pasionat de golf şi mare iubitor de vin roşu; îl simţeam aproape, era croit din aceeaşi stofă ca mulţi alţi republicani pe care îi cunoscusem ca membru al legislativului din Springfield – bărbaţi obişnuiţi, care nu se abăteau de la linia de partid, rămâneau devotaţi lobbyiştilor care îi menţineau la putere şi care nu considerau politica drept un sport de contact, fiind dispuşi să colaboreze cu tine dacă nu plăteau un preţ prea mare din punct de vedere politic. Din nefericire,

tocmai aceste calităţi profund umane au făcut ca legătura dintre el şi susţinători să fie una fragilă; după ce, la sfârşitul anilor 1990, a trecut prin experienţa umilitoare a pierderii unui post de conducere pentru că nu dovedise destul devotament faţă de Newt Gingrich, rareori s-a mai întâmplat să devieze de la subiectele de discuţie pregătite de echipa lui, cel puţin în public. Spre deosebire de relaţia dintre Harry şi McConnell însă, între Nancy Pelosi şi Boehner nu exista nici un fel de animozitate, poate doar un sentiment de frustrare – Nancy îl considera pe Boehner neserios ca partener de negocieri şi incapabil să atragă voturi, iar Boehner o considera pe Nancy foarte manipulatoare.

Boehner nu era singurul flancat de preşedinta Camerei Reprezentanţilor. La prima vedere, Nancy era imaginea desăvârşită a liberalei înstărite din San Francisco, cu ţinutele ei de designer, cu pantofii ei asortaţi şi părul perfect aranjat. Deşi vorbea mult şi repede, prestaţiile ei la televizor nu erau la înălţime, pentru că avea tendinţa de a descrie platforma democrată cu o seriozitate exersată care amintea mai mult de un discurs ţinut la un bal de caritate.

Numai că politicienii (în general, bărbaţii politicieni) au subestimat-o nepermis de mult pe Nancy, pentru că ascensiunea ei la putere n-a fost un simplu accident. Fiica primarului italiano-american al oraşului Baltimore, educată în est şi învăţată de mică cu practicile politicienilor şi trepăduşilor din minorităţile etnice, nu se temea de jocurile murdare din politică atunci când îşi urmărea scopul. După ce s-a mutat pe Coasta de Vest cu soţul ei, Paul, şi a crescut cinci copii în timp ce soţul ei şi-a clădit o carieră de succes, a venit rândul ei să-şi pună în practică educaţia politică şi a urcat încet, dar sigur în eşalonul de vârf al Partidului Democrat din California şi apoi în Congres, devenind prima femeie care deţinea funcţia de preşedinte al Camerei Reprezentanţilor din istoria Statelor Unite. Nu a interesat-o deloc faptul că republicanii au făcut din ea sacul lor de box; nici nu s-a lăsat intimidată de ocazionalele ieşiri orgolioase ale colegilor ei democraţi. În realitate, era un strateg legislativ mult mai dur şi mai priceput decât oricine altcineva, şi a reuşit să îşi îndrume grupul parlamentar printr-o combinaţie de interes dovedit, dibăcie în strângerea de fonduri şi abilitatea de a pune pumnul în gura oricui nu respecta angajamentele asumate.

Harry, Mich, Nancy şi John. Careul de Aşi, aşa cum îi numeam uneori. În cei opt ani care au urmat, dinamica dintre aceşti oameni avea să joace un rol esenţial în conturarea preşedinţiei mele. M-am obişnuit treptat cu calitatea de ritual a reuniunilor noastre, cu felul în care obişnuiau să intre, pe rând, în încăpere, şi ne strângeau mâna adresându-ni-se scurt („Domnule preşedinte... Domnule

vicepreşedinte..."). Odată ce luam loc, şi eu şi Joe, chiar şi Nancy uneori, spuneam câte o glumă şi ne consideram norocoşi dacă smulgeam câte un zâmbet indiferent din partea celorlalţi, în timp ce stafful meu îi conduceau pe ziarişti înăuntru, pentru obişnuita şedinţă foto. După plecarea jurnaliştilor ne apucam de lucru, iar cei patru aveau grijă să nu scoată toţi aşii din mânecă sau să nu îşi ia angajamente ferme, strecurând câte un comentariu răutăcios unul la adresa altuia şi vizibil uniţi de dorinţa de a se afla în cu totul altă parte.

Poate pentru că era prima noastră reuniune după alegeri, poate pentru că întâlnirea fusese mediată de organizatorii şi adjuncţii lor din parlament, poate din cauza gravităţii situaţiei în care ne aflam, Careul de Aşi s-a purtat ireproşabil în acea zi de la începutul lunii ianuarie, când ne-am adunat în impunătoarea sală LJB, lângă plenul Senatului, împreună cu alţi membri marcanţi din Senat. M-au ascultat cu o atenţie studiată în timp ce mi-am prezentat pledoaria pentru Legea privind relansarea economică. Am menţionat că echipa mea luase deja legătura cu echipa lor pentru un schimb de păreri privind legislaţia actuală şi că orice sugestie de eficientizare a pachetului de stimulente era binevenită. Am adăugat că sper să pot vizita fiecare grup parlamentar imediat după inaugurare, pentru a răspunde eventualelor întrebări. Dar, dată fiind înrăutăţirea accelerată a situaţiei, era important să acţionăm cu celeritate, am mai spus. Aveam nevoie de o lege pe biroul meu nu peste 100 de zile, ci peste 30 de zile. Am încheiat spunându-le celor prezenţi că istoria ne va taxa pe toţi prin prisma a ceea ce făceam în acel moment şi că speram ca o cooperare între cele două partide să redea încrederea publicului îngrijorat şi vulnerabil.

Având în vedere ce le-am cerut liderilor din Congres – adică să comprime ceea ce ar fi însemnat în mod normal un proces legislativ de un an de zile la numai o lună – reacţia lor a fost una chiar reţinută. Vechiul meu prieten Dick Durbin, organizatorul grupului parlamentar din Senat, a întrebat despre posibilitatea de a mări tranşa destinată infrastructurii. Jim Clyburn, organizatorul majorităţii din Camera Reprezentanţilor, ne-a dat o binevenită lecţie de istorie despre multiplele feluri în care Programul New Deal ignorase comunitatea oamenilor de culoare, şi a întrebat ce vom face ca să evităm repetarea istoriei în Carolina de Sud (statul lui natal). Eric Cantor, originar din Virginia, al doilea republican ca rang din Camera Reprezentanţilor şi unul dintre Tinerii Turci conservatori care vizau funcţia lui Boehner, a salutat unele propuneri de tăieri de taxe pe care le inclusesem în pachet, dar a întrebat dacă n-ar fi fost mai bine să operăm nişte tăieri

de taxe mai consistente şi permanente decât să cheltuim bani pe bonuri de masă, program liberal pe care el îl considera ratat.

Dar abia după ce am ascultat comentariile politicoase, rostite cam printre dinţi, şi un pic cam prea criptice, din partea lui Harry, Mitch, Nancy şi John, atât eu cât şi Joe am înţeles mai bine tabloul general.

„Domnule preşedinte ales", a spus Nancy, „cred că poporul american ştie destul de bine că aţi primit o moştenire dezastruoasă. Absolut dezastruoasă. Bineînţeles că grupul nostru parlamentar este pregătit să intervină cu responsabilitate pentru a curăţa mizeria pe care aţi moştenit-o. Dar sper că şi prietenii noştri aflaţi de cealaltă parte a culoarului îşi vor aminti faptul că democraţii, inclusiv dumneavoastră, domnule, au pus umărul... În ciuda tuturor disensiunilor politice... democraţii au fost cei care l-au ajutat pe preşedintele Bush cu Legea TARP. Nădăjduiesc că prietenii noştri republicani vor adopta aceeaşi abordare responsabilă în acest moment critic, aşa cum l-aţi numit dumneavoastră."

În traducere: „Să nu credeţi vreo clipă că nu vom reaminti poporului american, ori de câte ori vom avea prilejul, că republicanii au fost cei care au provocat criza financiară".

„Grupul nostru parlamentar n-o să fie prea încântat", a spus Harry, „dar nu avem de ales, aşa că n-avem decât să trecem la treabă, da?"

În traducere: „Să nu vă aşteptaţi ca Mitch McConnell va ridica vreun deget pentru a vă ajuta".

„Vă rog să mă iertaţi, cu toată bunăvoinţa, dar nu cred că poporul american va mai accepta şi alte cheltuieli şi pachete de salvare", a spus Boehner. „Şi-a strâns destul cureaua şi are pretenţia ca şi noi să facem la fel."

În traducere: „Grupul meu parlamentar mă va răstigni pe cruce dacă dau de înţeles că vom coopera".

„Nu pot spune că propunerea dumneavoastră va stârni interes, domnule preşedinte ales", a spus McConnell, „dar vă aşteptăm cu plăcere la prânzul nostru săptămânal pentru a asculta ce aveţi de spus."

În traducere: „Probabil că vă imaginaţi, într-un mod cu totul eronat, că mi-ar păsa vreun pic".

După încheierea şedinţei, i-am spus lui Joe în timp ce coboram pe scări:

„Putea să fie şi mai rău."

„Da", a răspuns Joe. „N-a sărit nimeni la bătaie."

Am început să râd.

„Vezi?", i-am spus, „ăsta se numeşte progres!"

Dat fiind haosul din primele săptămâni după preluarea mandatului, abia dacă avusesem timp să mă obişnuiesc cu particularităţile noii

mele situaţii. Totul mi se părea bizar. Până şi faptul că toată lumea se ridica în picioare când intram într-o încăpere.

„Luaţi loc“, mormăiam, explicându-le celor din echipă că nu era în firea mea să mă formalizez. Îmi zâmbeau, dădeau din cap – dar făceau exact acelaşi lucru cu următoarea ocazie.

Prenumele meu aproape că dispăruse, aproape că nimeni în afară de Michelle, membrii familiei noastre şi câţiva prieteni, printre care Marty, nu îl mai folosea. „Da, domnule preşedinte“ şi „Nu, domnule preşedinte“, iar, cu timpul, stafful meu a adoptat o adresare mai colocvială când vorbea cu sau despre mine în incinta Casei Albe, adică POTUS[36].

Programul meu zilnic devenise un fel de motiv de ceartă de culise între diverşi angajaţi, agenţii şi reprezentanţi de circumscripţii electorale, fiecare dintre aceştia dorind rezolvarea problemelor lor sau prioritizarea cauzei lor, pulverizând efectele printr-o maşinărie secretă pe care n-am înţeles-o niciodată pe deplin. Am descoperit şi că atunci când agenţii Serviciilor Secrete şopteau ceva în microfonul de la încheietura mâinii anunţau, de fapt, toate mişcările mele printr-un canal radio monitorizat de stafful meu: „Renegatul se îndreaptă spre reşedinţă“, sau „Renegatul la Sala de Conferinţe“, sau „Renegatul în izolare“, ultimul mesaj fiind modul lor discret de a spune că mă duceam la toaletă.

Mai era şi eternul alai de ziarişti care mă însoţea pretutindeni: o hoardă de reporteri şi fotografi care erau alertaţi de fiecare dată când părăseam Casa Albă şi mă urmărea într-un microbuz pus la dispoziţie de guvern. Când era vorba de deplasări oficiale, aranjamentul nu mă deranja, dar curând mi-am dat seama că era o practică folosită în orice împrejurare, chiar şi când ieşeam cu Michelle la restaurant, când mă duceam la sala de fitness, când jucam baschet sau asistam la un meci de fotbal al fetelor. După cum mi-a explicat Gibbs, secretarul meu de presă, explicaţia era că orice mişcare a preşedintelui merita atenţia publicului şi că presa trebuia să fie prezentă dacă se întâmpla ceva important. Cu toate acestea, nu-mi amintesc ca ziariştii acreditaţi să fi imortalizat o imagine mai fascinantă decât aceea în care coboram din maşină în pantaloni de trening. Acea fotografie a spulberat orice urmă de intimitate pe care o mai aveam când ieşeam dincolo de porţile Casei Albe. M-am simţit destul de iritat atunci şi l-am întrebat pe Gibbs în acea primă săptămână dacă pot să scap de presă când ies strict în interes personal.

„Nu e o idee bună“, mi-a spus Gibbs.

„De ce? Reporterii înghesuiţi în dubiţa aia ştiu că e pierdere de timp.“

„Da, dar şefii lor nu ştiu asta“, a răspuns Gibbs. „Şi nu uita că ai

promis să conduci cea mai transparentă administrație din istoria Statelor Unite. Dacă faci asta, presa o să înnebunească."

„Nu mă refer la angajamente de interes public", l-am contrazis. „Vorbesc despre o simplă ieșire cu soția mea. Despre o ieșire în aer liber."

Citisem destule cărți despre foștii președinți încât să știu că Teddy Roosevelt, de pildă, petrecuse două săptămâni într-o drumeție, cu cortul, în Parcul Yellowstone și făcuse traseul călare. Știam că, în timpul Marii Crize, FDR petrecuse săptămâni întregi într-o ambarcațiune pe Coasta de Est, navigând spre o insulă de lângă Noua Scoție. I-am reamintit lui Gibbs că și Harry Truman obișnuia să facă lungi plimbări de dimineață pe străzile Washingtonului în timpul mandatului său.

„Timpurile s-au schimbat, domnule președinte", mi-a răspuns Gibbs fără să-și piardă răbdarea. „Decizia vă aparține. Dar vă spun că dacă încercați să îndepărtați presa, veți crea un deranj de care nu avem nevoie acum. Iar mie îmi va fi și mai greu să îi conving să coopereze când vine vorba de fete..."

Am vrut să continui, dar m-am oprit. Atât Michelle, cât și eu îi spusesem deja lui Gibbs că prioritatea noastră era să ne asigurăm că jurnaliștii nu le vor sâcâi pe fetele noastre când ele părăseau reședința. Știa că nu voi face nimic care să le pericliteze situația. După ce mi-a temperat răbufnirea, a avut amabilitatea de a nu se bucura fățiș; m-a bătut ușor pe spate și s-a întors în biroul lui, lăsându-mă bombănind. (Spre lauda lor, unii membri ai principalelor surse mass-media nu s-au apropiat de Malia și de Sasha pe durata mandatelor mele, o dovadă de elementar bun simț pe care l-am apreciat la justa valoare.)

Echipa mea nu mi-a făcut nici un fel de concesie legat de libertatea mea de mișcare: am putut să-mi păstrez telefonul BlackBerry – de fapt, mi s-a dat unul nou, modificat și aprobat după multe săptămâni de negocieri cu personalul departamentului de securitate cibernetică. Cu ajutorul acestuia puteam să trimit și să primesc e-mailuri, dar numai de la vreo 20 de contacte aprobate, iar microfonul intern și mufa pentru căști fuseseră scoase, așa încât funcția de apel nu mai exista. Michelle glumea că BlackBerry-ul meu era ca un telefon de jucărie, un telefon din acelea cu un buton pentru zgomote și luminițe care nu folosește la nimic.

Din cauza acestor restricții, contactul meu cu lumea din afară depindea de cei trei tineri consilieri din secretariatul Biroului Oval: Reggie, care acceptase să rămână ca gardă de corp; Brian Mosteller, originar din Ohio, un tip exigent care se ocupa de organizarea activităților mele zilnice din incinta complexului; și Katie Johnson,

asistenta lui Plouffe din timpul campaniei, o fată foarte serioasă care rămăsese în echipa mea pe aceeaşi funcţie. Toţi trei erau cerberii mei neoficiali şi aparatul meu personal de menţinere a funcţiilor vitale, care se ocupau de telefoane, îmi făceau programări la frizer, îmi puneau la dispoziţie mapele informative, mă ajutau să îmi respect orarul, mă ţineau la curent cu datele de naştere ale celor din echipă, îmi cumpărau felicitări pe care eu nu trebuia decât să le semnez, îmi spuneau când aveam cravata pătată de supă, îmi suportau tiradele şi glumele proaste şi, în general, mă ajutau să funcţionez timp de 12 până la 16 ore pe zi.

Un ocupant solitar al secretariatului era Pete Souza, fotograful nostru de la Casa Albă, un tip care se apropia de 40 de ani. Cu o constituţie solidă şi un ten măsliniu care îi trăda rădăcinile portugheze, Pete se afla la al doilea contract la Casa Albă, după ce servise ca fotograf oficial pentru administraţia Reagan. După diverse slujbe ca profesor şi freelancer, Pete se angajase la *Chicago Tribune* şi fusese corespondent de presă în timpul Războiului din Afghanistan, însă scrisese şi despre începuturile carierei mele în Senatul Statelor Unite.

L-am plăcut din prima clipă; pe lângă talentul de a surprinde poveşti complexe într-o singură imagine, Pete era extrem de inteligent, modest, uneori mojic, dar niciodată cinic. După ce am câştigat alegerile, a acceptat să se alăture echipei mele cu condiţia să-i acord acces neîngrădit. Am fost de acord, arătându-i astfel deplina mea încredere în ceea ce îl privea, iar timp de opt ani Pete a fost o prezenţă constantă la toate întâlnirile mele, a fost martor la fiecare victorie şi fiecare eşec, aşezându-se uneori pe un genunchi ca să prindă un unghi mai bun, făcându-şi simţită prezenţa numai prin sunetul aparatului de fotografiat.

Mi-a devenit un foarte bun prieten.

În acest nou, bizar şi ermetic habitat, ataşamentul şi încrederea mea faţă de oamenii cu care lucram, bunătatea şi sprijinul pe care l-au dovedit faţă de mine şi de familia mea au fost o adevărată binecuvântare. Acelaşi lucru îl pot spune despre Ray Rogers şi Quincy Jackson, cei doi tineri cadeţi din marina militară, care erau valeţii mei din Biroul Oval şi aveau grijă să le servească răcoritoare vizitatorilor şi să îmi pregătească prânzul consistent în fiecare zi în chicineta de lângă sufragerie. Sau despre echipa agenţiei de comunicare de la Casa Albă, din care făceau parte şi doi fraţi, Nate şi Luke Emory, care se ocupau de instalarea pupitrelor, a prompterelor şi de filmările necesare ori de câte ori era cazul. Sau despre Barbara Swann, care îmi aducea în fiecare zi corespondenţa, zâmbind mereu şi fiind cât se poate de amabilă cu toată lumea.

Acelaşi lucru se poate spune şi despre stafful din reşedinţa noastră. Noua noastră locuinţă nu era chiar un cămin, ci mai degrabă un complex de apartamente dintr-un hotel de lux, dotat cu sală de sport, piscină, teren de tenis, sală de cinema, bar, pistă de bowling şi un cabinet medical. Stafful era condus de Steve Rochon, un fost amiral al Gărzii de Coastă care fusese angajat de familia Bush în 2007, primul afro-american în această funcţie. Aveam şi o echipă de menajere care păstrau reşedinţa într-o curăţenie desăvârşită; o echipă de bucătari, care lucrau prin rotaţie, pregătea toate mesele pentru familia noastră şi pentru sutele de invitaţi la ocazii speciale; nu lipseau nici majordomii care aduceau mâncarea sau orice altceva aveai nevoie; centralistele erau mereu la datorie, gata să-mi facă legătura la orice oră şi să mă trezească în fiecare dimineaţă; liftierii mă aşteptau zi de zi să mă conducă la parter şi mă întâmpinau în fiecare seară la întoarcere; inginerii constructori erau pregătiţi să repare orice era stricat; iar florarii Casei Albe ne aduceau flori superbe, mereu proaspete şi mereu altele.

(Merită să amintesc aici – şi asta numai pentru că oamenilor nu le vine să creadă – că familia prezidenţială plăteşte din buzunar pentru orice obiect nou de mobilier, aşa cum face pentru orice articol de consum, de la alimente până la hârtie igienică, şi pentru personalul suplimentar pe care îl angajează pentru petrecerile de familie. Bugetul Casei Albe asigură fonduri pentru renovarea Biroului Oval, dar, chiar dacă tapiţeria fotoliilor şi a canapelelor era uzată, am decis că perioada aceea de recesiune fără precedent nu era tocmai potrivită pentru o schimbare de decor.)

Trei valeţi militari stăteau la dispoziţia preşedintelui, printre care Sam Sutton, un munte de om cu voce blândă. În prima noastră zi la Casa Albă, am intrat în dressingul care despărţea dormitorul matrimonial de baia mea şi am găsit toate cămăşile, costumele şi pantalonii călcate şi aranjate la dungă, pantofii lustruiţi, fiecare pereche de şosete şi lenjeria împăturită şi aranjată de parcă ar fi fost expuse în vitrina unui magazin. Când m-am întors pe seară din Biroul Oval şi mi-am pus costumul (doar foarte puţin şifonat!) pe umeraş în dulap (un progres semnificativ comparativ cu obiceiul meu de a-mi atârna hainele de clanţa uşii, spre disperarea lui Michelle), Sam a venit lângă mine şi mi-a explicat cu blândeţe, dar foarte ferm, că ar fi bine să las în grija lui hainele – ceea ce nu numai că mi-a îmbunătăţit considerabil apariţiile în public, dar mi-a fost de mare folos în căsnicie.

Sigur că nu era nimic greu de făcut în toate acestea. Dar schimbările erau derutante. În timpul campaniei, Michelle şi cu mine ne obişnuiserăm să avem mereu oameni în jurul nostru, dar nimeni

nu locuia propriu-zis cu noi, şi categoric nu eram obişnuiţi să avem majordomi şi menajere. Ne era teamă că, în atmosfera aceasta, fetele aveau să fie prea răsfăţate şi aveau să capete obiceiuri proaste, aşa că am stabilit (o regulă respectată doar cu oarecare succes) ca ele să-şi facă singure ordine în camere şi să-şi facă patul în fiecare dimineaţă înainte de a pleca la şcoală. Soacra mea, căreia nu-i plăcea să vadă lume roind în jurul ei, i-a rugat pe angajaţi s-o înveţe să folosească maşina de spălat şi uscătorul de rufe, ca să-şi poată spăla singură lucrurile. Mă simţeam şi eu uşor stânjenit şi am încercat să păstrez curat Salonul de Tratative, care-mi servea drept birou personal, şi să nu las cărţi, documente şi alte hârtii împrăştiate aşa cum obişnuiam să fac în „scorburile" din fostele noastre locuinţe.

Treptat, mulţumită generozităţii şi profesionalismului personalului de întreţinere, am început să ne acomodăm în noua noastră reşedinţă. Ne-am apropiat, în special, de bucătarii şi de majordomii noştri obişnuiţi, cu care ne întâlneam zilnic. La fel ca valeţii, aceştia erau fie negri, fie latino-americani sau asiatici-americani, iar printre ei exista o singură femeie (Cris Comerford, o americancă de origine filipineză, care fusese numită recent bucătar-şef la Casa Albă, prima femeie în această funcţie). Erau toţi mulţumiţi de faptul că aveau locuri de muncă sigure, bine plătite şi cu alte beneficii, dar era greu să nu observi în gena lor rămăşiţele trecutului, când poziţia socială era clar delimitată, iar cei care ocupaseră fotoliul de preşedinte se simţeau mult mai relaxaţi când erau serviţi de oameni pe care îi considerau sub nivelul lor – şi care, ca atare, nu-i puteau judeca.

Cei mai în vârstă majordomi erau doi bărbaţi de culoare, solizi şi cu burţi proeminente, cu un umor subtil şi înţelepciunea care vine din istoria trăită pe propria piele. Buddy Carter era la Casa Albă încă din ultimele luni ale mandatului lui Nixon; la început se îngrijise de demnitarii cazaţi la Blair House şi care se mutau ulterior în reşedinţa oficială. Von Everett era acolo de pe vremea lui Reagan. Vorbeau despre familiile prezidenţiale din trecut cu discreţie şi reală afecţiune. Dar, fără să spună prea mult, nu s-au sfiit să ne arate ce însemna pentru ei prezenţa noastră acolo. Sentimentele lor s-au văzut în bucuria cu care Von se lăsa îmbrăţişat de Sasha şi în plăcerea pe care o simţea Buddy când îi aducea Maliei o porţie dublă de îngheţată după cină, în felul relaxat în care comunicau cu Marian şi în mândria care se citea în ochii lor când Michelle purta o rochie excepţional de frumoasă. Aproape că nu era nici o diferenţă între ei şi fraţii lui Marian, unchii lui Michelle, sau bunicii fetelor; dar, chiar şi cu toată această familiaritate, erau mereu prevenitori, ne dojeneau când ne duceam farfuriile la bucătărie şi erau mereu atenţi la orice scăpare a personalului reşedinţei. Ne-au trebuit luni întregi de muncă de

convingere până când majordomii au renunţat la uniforme şi au început să poarte pantaloni sport şi tricouri când ne serveau masa.

„Vrem doar să ne asigurăm că sunteţi tratat ca toţi ceilalţi preşedinţi", mi-a explicat Von.

„Aşa e", a adăugat Buddy. „Dumneavoastră şi prima doamnă nu vă daţi seama ce înseamnă asta pentru noi, domnule preşedinte. Prezenţa dumneavoastră aici..." a spus clătinând uşor din cap. „Nici nu vă daţi seama."

Cu sprijinul lui Nancy Pelosi şi al lui Dave Obey, preşedintele democrat al Comitetului pentru Fondul de Locuinţe, dar şi cu ajutorul staffului nostru încă în formare, am reuşit să redactăm Legea privind relansarea economică, s-o înaintăm Camerei Reprezentanţilor, apoi s-o trecem de comisie, pentru ca ulterior să fie votată în unanimitate în Cameră – şi toate acestea în prima săptămână de mandat.

Ni s-a părut un mic miracol.

La această reuşită a contribuit şi faptul că democraţii s-au arătat încântaţi de elementele fundamentale ale pachetului – cu toate că asta nu i-a împiedicat să se lege de tot felul de aspecte neînsemnate. Liberalii au protestat că tăierile de taxe pentru întreprinderi erau doar nişte pomeni pentru cei bogaţi. Democraţii de centru şi-au exprimat îngrijorarea faţă de modul în care aveau să perceapă alegătorii mai conservatori valoarea imensă a pachetului. Iar membrii din tot spectrul politic s-au plâns că ajutorul direct acordat statelor nu va face decât să-i ajute pe guvernatorii republicani să-şi echilibreze bugetul şi să pară că manifestă responsabilitate fiscală, în timp ce aceiaşi guvernatori îi acuzau pe oamenii din Congres că aruncă cu banii precum marinarii afumaţi.

Acest gen de şicane era specific semnării oricărei legi importante, indiferent de numele preşedintelui de la Casa Albă. Practica era mai ales cunoscută printre democraţi, care, din anumite motive (generate fie de componenţa mult mai pestriţă, fie de o mai mare aversiune faţă de autoritate), păreau să dea dovadă de un orgoliu vicios legat de lipsa oricărei discipline în transmiterea mesajului. Când unele dintre aceste nemulţumiri au ajuns în presă, iar reporterii au vehiculat o serie de comentarii deplasate despre o posibilă disensiune la nivel înalt, a fost datoria mea sau a lui Rahm să îi atenţionăm pe răzvrătiţi şi mai apoi să explicăm – în termeni clari şi uneori imposibil de tipărit – de ce titluri precum „DEMOCRAŢI DE MARCĂ ARUNCĂ ÎN AER PLANUL DE STIMULENTE AL LUI OBAMA" sau „DEMOCRAŢII DECLARĂ RĂSPICAT CĂ ÎŞI VOR PĂZI TERITORIUL" nu erau tocmai productive pentru susţinerea cauzei noastre.

Mesajul nostru a ajuns unde trebuia. Am făcut şi unele concesii în redactarea legii, am mărit fondurile pentru priorităţile Congresului

luând din fondurile noastre. În cele din urmă, legislaţia a prevăzut circa 90 la sută din ceea ce a propus iniţial echipa noastră de economişti, iar noi am putut să evităm alocarea de alte fonduri şi cheltuieli flagrante care ar fi discreditat proiectul în ochii publicului.

Lipsea un singur lucru: sprijinul republicanilor.

Încă de la început am fost sceptici în privinţa voturilor republicanilor, mai ales în lumina miliardelor cheltuite deja cu redresarea financiară. Majoritatea republicanilor din Camera Reprezentanţilor votaseră împotriva Programului TARP în ciuda presiunilor semnificative din partea unui preşedinte din propriul partid. Cei care votaseră favorabil erau în continuare ţinta criticilor celor de dreapta, iar în cercurile republicane se vehicula ideea că unul dintre motivele pentru care prestaţia lor fusese atât de slabă în alegeri succesive era faptul că îi permiseseră preşedintelui Bush să îi îndrume departe de principiile conservatoare ale unui guvernări limitate.

În orice caz, la sfârşitul întâlnirii noastre din ianuarie cu liderii din Congres, le-am spus celor din echipa mea să accelereze munca de lămurire a republicanilor. Şi i-am rugat să facă asta nu doar de ochii lumii, ci să depună toate eforturile.

Decizia i-a exasperat pe unii dintre democraţi, în special pe cei din Camera Reprezentanţilor. După ce fuseseră în minoritate mai bine de un deceniu, democraţii din Cameră fuseseră excluşi total din procesul legislativ. Acum că redobândiseră controlul nu erau dispuşi să mă vadă făcându-le concesii vechilor lor torţionari. Erau de părere că îmi pierdeam timpul şi că dădeam dovadă de naivitate. „Aceşti republicani nu vor să coopereze cu dumneavoastră, domnule preşedinte“, mi-a spus fără menajamente un membru al Congresului. „Ei caută să vă doboare.“

M-am gândit că poate aveau dreptate. Dar existau şi multe motive pentru a încerca măcar să testez propunerea. Aveam nevoie de două voturi din partea republicanilor din Senat pentru o majoritate ferită de intervenţia obstrucţioniştilor, lucru uşor de realizat dacă obţineam un număr decent de voturi de la republicani în Camera Reprezentanţilor – siguranţa în privinţa numărului de voturi fiind dictonul după care se ghidau aproape toţi politicienii de la Washington. Voturile republicanilor ne-ar fi asigurat şi o bună acoperire politică pentru democraţii ce reprezentau regiuni mai conservatoare din ţară şi anticipau deja o cursă electorală dură. Sincer să fiu, numai faptul că eram dispus să negociez cu republicanii era un pretext pentru a respinge unele idei mai puţine ortodoxe care apăreau uneori în grupul nostru parlamentar („Îmi pare rău, domnule

deputat, dar legalizarea consumului de marijuana nu este chiar genul de stimulent la care ne-am gândit...“).

Pentru mine, apelul la republicani nu era doar o chestiune tactică. Încă de la discursul meu din Boston şi până în ultimele zile ale campaniei electorale susţinusem că oamenii din toată ţara nu erau atât de scindaţi precum lăsau să se înţeleagă politicienii şi că, pentru a realiza lucruri măreţe, era necesar să depăşim conflictele partizane. Şi ce exemplu mai bun de efort susţinut pentru a ajunge la un consens decât cel oferit de pe cea mai înaltă poziţie, într-un moment în care nu aveam absolut nevoie de sprijinul republicanilor din Cameră ca să îmi ating scopul? Am sperat să îi iau prin surprindere pe liderii republicani şi să le adorm vigilenţa, cu ajutorul unei deschideri şi a unui dram de modestie, pentru a construi relaţii de lucru ce urmau să fie de folos şi în alte situaţii. Iar dacă, aşa cum era foarte posibil, stratagema nu dădea roade şi republicanii îmi respingeau „avansurile“, atunci alegătorii aveau să înţeleagă cine era de vină pentru disfuncţionalităţile de la Washington.

Pentru conducerea Biroului nostru de Afaceri Legislative, l-am cooptat pe un fost angajat democrat din stafful Camerei Reprezentanţilor, un tip uns cu toate alifiile pe nume Phil Schirilo. Înalt şi cu un început de chelie, cu un râs strident care masca o pasiune ascunsă, din prima zi de sesiune a Congresului, Phil a început să caute parteneri de negocieri, apelând la mine şi la Rahm sau la Joe Biden pentru a-l ajuta să îi curteze pe anumiţi membri separat. Când republicanii şi-au exprimat interesul pentru infrastructură, le-am propus să ne prezinte o listă cu priorităţile lor. Când alţii au spus că nu puteau vota o lege care includea finanţarea metodelor contraceptive mascată sub perdeaua stimulentelor, i-am rugat pe democraţi să scoată această prevedere din proiectul de lege. Când Eric Cantor a propus o modificare rezonabilă la una dintre prevederile fiscale, în ciuda faptului că nu exista nici o şansă ca el să voteze legea, i-am rugat pe cei din stafful meu să opereze schimbările, pentru că am vrut să transmit un semnal clar cu privire la faptul că eram gata să le oferim republicanilor un loc la masa negocierilor.

Totuşi, cu fiecare zi ce trecea, perspectiva colaborării din partea republicanilor părea din ce în ce mai mult un miraj. Cei care îşi exprimaseră iniţial interesul de-a conlucra cu noi nu ne-au mai răspuns la telefon. Membrii Partidului Republican din Comitetul de Alocare a Locuinţelor de pe lângă Camera Reprezentanţilor au boicotat audierile privind Legea relansării economice, susţinând că nu fuseseră consultaţi cum se cuvine. Atacurile republicanilor la adresa proiectului de lege, publicate în presă, au căpătat note mai agresive. Biden a raportat că Mitch McConnell l-a potolit pe organizatorul

parlamentar şi i-a împiedicat pe membrii din grupul lui parlamentar să vorbească cu Casa Albă despre pachetul de stimulente, iar membrii democraţi ai Camerei au susţinut că au auzit acelaşi lucru de la omologii lor din Partidul Republican.

„Nu putem să ne jucăm", ar fi spus un republican.

Oricât de descurajante păreau lucrurile, m-am gândit că încă mai exista o şansă să-i pot convinge pe câţiva membri în timpul vizitelor la grupurile parlamentare republicane din Senat şi din Cameră, programate pe 27 ianuarie, în ajunul votului din Cameră. Am dedicat mai mult timp să-mi pregătesc prezentarea, asigurându-mă că am toate datele şi cifrele în ordine. În dimineaţa dinaintea întâlnirilor, Rahm şi Phil au venit în Biroul Oval ca să trecem împreună în revistă argumentele pe care republicanii le-ar fi considerat cele mai convingătoare, după părerea noastră. Ne pregăteam să ne urcăm în maşini şi să plecăm spre Capitoliu când în birou au intrat Gibbs şi Axe şi mi-au arătat un articol pe care tocmai îl primiseră de la Associated Press, imediat după întâlnirea lui Boehner cu grupul său parlamentar. „REPUBLICANII DIN CAMERĂ SUNT RUGAŢI SĂ SE OPUNA LEGII STIMULENTELOR."

„Când s-a întâmplat asta?" am întrebat, citind articolul în diagonală.

„Acum cinci minute", a spus Gibbs.

„Boehner a sunat să ne pună în gardă?" am mai întrebat.

„Nu", a răspuns Rahm.

„Să înţeleg că rahatul ăsta nu este corect?" am întrebat în timp ce ne îndreptam spre peron să ne urcăm în Bestie.

Întâlnirile cu grupurile parlamentare nu au fost ostentativ ostile. Boehner, Cantor şi Mike Pence, preşedinte al Conferinţei Republicane din Cameră, erau deja la pupitru când am ajuns (evitând cu abilitate o discuţie între patru ochi despre mizeria pe care o făcuseră), iar după o scurtă introducere din partea lui Boehner şi câteva aplauze politicoase, am urcat la tribună. Era pentru prima oară când luam parte la o întrunire a republicanilor din Cameră şi mi-a fost greu să nu remarc uniformitatea din sală: rânduri întregi de bărbaţi albi, între două vârste, vreo 20 şi ceva de femei, două sau trei dintre ele hispanice sau asiatice. Majoritatea ascultau cu chipuri împietrite pledoaria mea pentru Legea stimulentelor, în care am citat cele mai recente cifre privind scăderea economiei, am vorbit despre nevoia de a acţiona cu celeritate, despre faptul că pachetul nostru conţinea tăieri de taxe pe care republicanii le-au promovat de multă vreme şi că ne vom respecta promisiunea de a reduce deficitul pe termen lung odată ce criza va trece. Audienţa a părut că se mai înviorează când i-am anunţat că aştept întrebări (sau, mai exact, că sunt dispus să ascult

chestiunile arzătoare ridicate sub formă de întrebări), şi am răspuns tuturor cu bucurie, ca şi cum răspunsurile mele ar fi contat.

„Domnule preşedinte, de ce nu se pomeneşte nimic în acest proiect de lege despre legile susţinute de democraţi care au forţat băncile să acorde credite ipotecare clienţilor insolvabili, legi care au fost adevărata cauză a crizei financiare?“ (aplauze)

„Domnule preşedinte, am pentru dumneavoastră o carte care demonstrează că Programul New Deal nu a pus capăt Marii Crize Economice, ci dimpotrivă, a adâncit-o şi mai mult. Sunteţi de acord că aşa-numitele stimulente propuse de democraţi sunt doar un mod de a repeta acele greşeli din trecut şi rezultatul va fi doar un munte de datorii ce vor cădea pe urmele generaţiilor viitoare?“ (aplauze)

„Domnule preşedinte, nu vreţi dumneavoastră să o rugaţi pe Nancy Pelosi să lase deoparte legea ei partizană şi să începeţi un proces cu adevărat transparent pe care poporul american îl cere?“ (urale, aplauze, câteva lovituri în podea)

În Senat, atmosfera a fost mai puţin bombastică. Joe şi cu mine am fost invitaţi să luăm loc la o masă împreună cu cei 40 de senatori prezenţi, mulţi dintre ei foşti colegi. Dar esenţa şedinţei nu a fost cu mult diferită, iar fiecare republican care s-a deranjat să ia cuvântul a spus acelaşi lucru, descriind pachetul de stimulente drept „o salvare cu dobândă specială“, o finanţare pentru programul guvernamental şi o tăiere a bugetului de care democraţii trebuiau să se dezică dacă sperau să obţină orice fel de cooperare.

Pe drumul înapoi la Casa Albă, Rahm era în pragul apoplexiei. Phil era descurajat. Le-am spus că nu e totul pierdut, că discuţia mi se păruse constructivă.

„Câţi republicani credeţi că sunt încă dispuşi să ne susţină?“ i-am întrebat.

Rahm a ridicat din umeri.

„Cu puţin noroc, în jur de 12.“

Era un pronostic optimist. A doua zi, Legea privind relansarea economică a trecut în Cameră cu 244 de voturi pentru şi 188 contra, cu exact zero voturi din partea republicanilor. Era doar prima salvă de tun într-o bătălie pe care McConnell, Boehner, Cantor şi restul aveau s-o ducă cu o disciplină de invidiat în următorii opt ani de zile: refuzul de a lucra cu mine sau cu membrii administraţiei mele, indiferent de circumstanţe, subiecte sau consecinţe asupra ţării.

S-ar putea crede că, pentru un partid politic care tocmai suferise două cicluri de înfrângeri răsunătoare, strategia Partidului Republican de obstrucţie totală şi ambiţioasă ar fi reprezentat un mare risc. Iar, în vremuri de criză profundă, acest tip de comportament nu era unul responsabil.

Dar când scopul tău principal este să revii cu orice preţ la putere, ca în cazul lui McConnell şi Boehner, istoria recentă ne demonstrează că o astfel de strategie are sorţi de izbândă. Şi cu toate că alegătorii americani susţin că doresc ca politicienii să colaboreze, rareori se întâmplă ca publicul să aplaude opoziţia atunci când aceasta colaborează cu partidul de guvernământ. În anii 1980, democraţii şi-au păstrat controlul asupra Camerei (dar nu şi asupra Senatului) mult timp după învestirea în funcţie a lui Ronald Reagan şi deplasarea ţării spre dreapta, în parte din cauza disponibilităţii liderilor republicani „abilitaţi" de a ajuta activitatea Congresului; Camera Reprezentanţilor şi-a schimbat poziţia numai după ce Partidul Republican condus de Gingrich a transformat Congresul într-o mahala. Tot aşa, democraţii nu au făcut incursiuni împotriva unui Congres controlat de republicani atunci când l-au ajutat pe preşedintele Bush să treacă legea tăierilor de taxe şi planul de reglementare a medicamentelor ce se dau pe reţetă; au luat înapoi Camera şi Senatul când au contestat acţiunile preşedintelui şi ale liderilor republicani în toate domeniile, de la privatizarea asigurărilor sociale până la gestionarea Războiului din Irak.

McConnell şi Boehner fuseseră foarte atenţi la aceste lecţii. Înţeleseseră că orice fel de ajutor ar oferi administraţiei mele în construirea unui răspuns eficient şi susţinut din partea guvernului pentru criza prin care treceam mi-ar fi folosit numai mie din punct de vedere politic – şi, astfel, ei s-ar fi văzut puşi în situaţia de a recunoaşte tacit că retorica lor antiguvernamentală şi antilegislativă era una deosebit de păguboasă. Dacă, pe de altă parte, ar fi dus un atac în ariergardă, dacă ar fi generat controverse şi ar fi blocat negocierile, mai aveau măcar o şansă de a-şi impulsiona baza şi de a încetini demersul meu şi al democraţilor într-un moment când americanii îşi pierduseră răbdarea.

În exercitarea acestei strategii, liderii republicani au beneficiat de câteva avantaje – începând cu felul în care se făcea presă. În perioada activităţii mele de senator şi apoi în decursul campaniei electorale am ajuns să îi cunosc pe aproape toţi reporterii politici din presa naţională şi mi-am putut alcătui o imagine de ansamblu. Pot spune că erau oameni inteligenţi, muncitori, care respectau deontologia profesională şi urmăreau să relateze faptele cu acurateţe. În acelaşi timp însă, aşa cum au observat şi conservatorii în privinţa atitudinii manifestate de majoritatea reporterilor de ştiri, aceştia din urmă înclinau mai degrabă către extremitatea liberală a spectrului politic.

Ceea ce făcea ca reporterii să pară nişte aliaţi neobişnuiţi în planurile lui McConnell şi Boehner. Dar, fie că se fereau să nu pară cumva subiectivi, fie pentru că nimic nu vinde mai bine decât

conflictul, fie pentru că era modalitatea cea mai simplă pentru ei de a-şi respecta termenele limită de predare a materialelor într-un ciclu permanent de actualizare a ştirilor în noua lume a internetului, abordarea generală a presei legată de relatările despre Washington respecta un scenariu deprimant de previzibil:

Relatează ceea ce declară o tabără (ilustrat cu o scurtă declaraţie).

Relatează ceea ce declară cealaltă tabără (cu drept la replică, şi cu cât mai jignitoare această replică, cu atât mai bine).

Lasă pe seama analiştilor politici să decidă cine are dreptate.

Cu timpul, eu şi cei din echipa mea ne-am obişnuit cu acest „meci al declaraţiilor" caracteristic relatărilor din presă de care ne amuzam. („Astăzi, în timpul unor conferinţe de presă, dezbaterea pe marginea formei Pământului a avut aspectul unui duel înfierbântat, iar preşedintele Obama – care susţine că Pământul este rotund – a fost combătut de republicani, care acuză Casa Albă de muşamalizarea unor documente care arată clar că Pământul este plat.") În primele săptămâni de mandat, cu o echipă de comunicare abia în curs de alcătuire la Casa Albă, încă mai eram surprinşi. Nu numai de complacerea Partidului Republican în răspândirea unor afirmaţii numai pe jumătate adevărate sau a unor minciuni sfruntate despre conţinutul Legii privind relansarea economică (cum ar fi ştirea că intenţionam să cheltuim milioane de dolari pentru un Muzeu al Mafiei în Las Vegas, de exemplu, sau faptul că Nancy Pelosi inclusese în program o prevedere de alocare a sumei de 30 de milioane de dolari pentru salvarea unei specii de şoareci pe cale de dispariţie), ci şi de disponibilitatea presei de a publica sau de a da pe post aceste minciuni gogonate drept ştiri sigure.

Din cauza presiunii din partea noastră, se mai găsea câte un producător de presă care să publice un articol ce contrazicea cu date afirmaţiile republicanilor. Şi totuşi, rareori se întâmpla ca adevărul să iasă pe deplin la iveală după titlurile iniţiale. Majoritatea americanilor – obişnuiţi deja cu impresia că guvernul nu făcea decât să irosească fondurile – nu aveau nici timp, nici înclinaţia pentru a se informa despre procesul legislativ sau despre cine era sau nu răspunzător în negocieri. Aplecau urechea la ceea ce le spuneau corespondenţii de presă de la Washington – şi anume că democraţii şi republicanii ajunseseră iar la cuţite, că politicienii cheltuiau fără măsură şi că tipul nou instalat la Casa Albă nu făcea nimic pentru a schimba starea de lucruri.

Eforturile de discreditare a Legii relansării economice depindeau, desigur, de capacitatea liderilor Bătrânului Partid[37] de a-şi ţine membrii în lesă. Aveau nevoie ca măcar să se asigure că pachetul de stimulente nu primea suficient sprijin de la republicanii indisciplinaţi

şi că acest pachet n-ar fi fost catalogat drept „bilateral", întrucât (aşa cum a explicat McConnell ulterior), „când pui eticheta *bilateral* pe orice act oficial, percepţia publicului este aceea că diferendele au fost depăşite". Sarcina lor era mai uşoară acum că majoritatea membrilor Bătrânului Partid provenea din districte sau state care erau majoritar republicane. Baza alegătorilor lor, alimentată cu o „dietă" constantă din partea canalului Fox News, a emisiunilor de radio şi a discursurilor doamnei Sarah Palin, nu părea dispusă la un compromis; în realitate, cea mai mare ameninţare la adresa şanselor ca aceşti reprezentanţi să fie realeşi venea din partea adversarilor din alegerile primare care i-ar fi putut acuza că erau, de fapt, nişte liberali nemărturisiţi. Rush Laimbaugh îi pusese deja la zid pe republicanii de felul lui McCain care declaraseră că, odată cu terminarea alegerilor, îşi doreau ca eu să reuşesc. „Sper ca Obama să dea greş!", tunau şi fulgerau realizatorii emisiunilor de radio. La începutul anului 2009, majoritatea oficialilor republicani aleşi s-au ferit să fie chiar atât de categorici în public (în particular lucrurile stăteau cu totul altfel, după cum aveam să observ mai târziu). Dar, chiar şi acei politicieni care nu împărtăşeau sentimentele lui Limbaugh ştiau că, rostind acea frază, omul de radio era ecoul – şi întruchiparea – vederilor unei mari părţi a alegătorilor.

Marii donatori conservatori au avut şi ei contribuţia lor. Alarmaţi de fisurile din economie şi de impactul pe care acestea îl aveau deja asupra membrilor de bază, companiile comerciale tradiţionale, cum era Camera Comerţului, au votat, în cele din urmă, favorabil pentru Legea relansării economice. Dar influenţa lor asupra Partidului Republican fusese deja înlocuintă de ideologia unor miliardari ca David şi Charles Koch, care petrecuseră zeci de ani şi cheltuiseră milioane de dolari pentru a crea corpuri de consultanţă, organizaţii de propagandă, canale media şi agenţii politice cu scopul clar exprimat de a desfiinţa orice rămăşiţă a statului modern al asistaţilor social. Din punctul lor de vedere, toate impozitele şi taxele erau măsuri punitive, ce pavau drumul spre socialism; toate reglementările erau o încălcare a principiilor pieţei libere şi a modului de viaţă american. Vedeau victoria mea ca o ameninţare morală – motiv pentru care, imediat după inaugurarea mea, au organizat o reuniune a celor mai bogaţi conservatori în staţiunea Indian Wells din California pentru a pune la punct o strategie de contraatac. Ei nu doreau nici compromis, nici consens. Ei voiau război. Şi au făcut cunoscut faptul că orice politician republican care nu avea curajul de-a se opune politicilor mele cu fiecare prilej nu numai că avea să rămână fără finanţare, dar avea să se confrunte cu un adversar bine finanţat în alegerile parlamentare.

Cât despre republicanii care erau încă tentaţi să colaboreze cu mine

în pofida activităţii grupurilor de interese, a finanţatorilor şi a organelor de presă conservatoare, aceştia cădeau, de obicei, victime presiunii anturajului. În perioada de tranziţie am avut convorbiri cu Judd Gregg, un senator republican de New Hampshire, capabil şi cumsecade, căruia i-am făcut propunerea de a accepta funcţia de secretar al comerţului – ca parte a efortului meu de a-mi respecta promisiunea privind o guvernare bipartizană. A acceptat imediat şi, la începutul lunii februarie, am anunţat nominalizarea lui. Dar, din cauza opoziţiei în creştere a republicanilor faţă de Legea relansării economice, pe măsură ce McConnell şi restul conducerii republicane au tot făcut presiuni asupra lui în grupurile parlamentare şi în şedinţele Senatului, şi apoi datorită intervenţiei primei doamne Barbara Bush, care a încercat să-l convingă să nu se alăture administraţiei mele, Judd Gregg şi-a pierdut elanul. La o săptămână după ce am anunţat nominalizarea lui, a anunţat că vrea să se retragă.

Nu toţi republicanii au sesizat modificarea rapidă a stării de spirit din interiorul propriului partid. În ziua în care Legea privind relansarea economică trebuia votată în Senat, mă aflam în Fort Myers, Florida, la o întâlnire cu oficialii oraşului menită să atragă sprijinul publicului pentru proiectul de lege şi să îmi dea ocazia de-a răspunde întrebărilor legate de economie. În Florida am fost însoţit de Charlie Crist, un republican de centru, cu o atitudine prietenoasă şi cizelată şi înfăţişare de vedetă de cinema – bronzat, cu păr grizonant şi dantură de un alb intens. Crist era extrem de popular la momentul acela, după ce îşi cultivase o imagine de politician echilibrat, care evita chestiunile sociale conflictuale şi se concentra, în schimb, pe promovarea afacerilor şi a turismului. Ştia, de asemenea, că statul lui avea mari probleme: fiind unul dintre centrele cu o rată mare de împrumuturi ipotecare şi având în vedere bucla mult prea solicitată a pieţei imobiliare, economia şi bugetul Floridei erau în cădere liberă şi aveau nevoie stringentă de ajutor federal.

Atât datorită temperamentului său, dar şi din raţiuni politice, Crist a fost de acord să îmi fac prezentarea la primăria oraşului şi să subscrie public la Legea privind stimulentele. În ciuda faptului că valoarea caselor în Fort Myers căzuse cu circa 67 la sută (iar 12 la sută din împrumuturile pentru locuinţe urmau să fie executate silit), mulţimea majoritar democrată s-a arătat zgomotoasă şi încărcată de energie în acea zi şi, cum avea să descrie Sarah Palin după aceea, aflată încă sub entuziasmul „speranţei şi al transformărilor". După ce Crist a oferit o explicaţie rezonabilă, oarecum precaută, referitoare la motivul pentru care susţinea Legea privind relansarea economică, punctând beneficiile pentru Florida şi nevoia ca demnitarii aleşi să aşeze interesele publicului înaintea politicii de partid, l-am îmbrăţişat

bărbăteşte pe guvernator – i-am strâns mâna, l-am bătut pe spate, i-am adresat o privire de apreciere şi i-am mulţumit la ureche.

Bietul Charlie! De unde era să ştiu că acel gest al meu care a durat exact două secunde avea să se dovedească un adevărat sărut al morţii pentru el din punct de vedere politic? La numai câteva zile după miting, imagini cu „îmbrăţişarea" – şi proteste care cereau demiterea lui – au apărut în presa de dreapta. În interval de numai câteva luni, Crist a trecut de la statutul de vedetă a Partidului Republican la cel de paria. A devenit întruchiparea republicanului numai cu numele, a politicianului conciliant, fără coloană vertebrală, oportunist, care trebuie dat ca exemplu negativ. Avea să treacă mult timp până când apele să se liniştească. La alegerile pentru Senatul american din anul 2010, Crist a fost nevoit să candideze ca independent şi a fost învins de carieristul conservator Marco Rubio. Ulterior, Crist a revenit pe scena politică, dar ca membru în Partidul Democrat, câştigând un loc în Congres ca reprezentant al statului Florida. În orice caz, republicanii din Congres au avut de tras nişte învăţăminte.

Cooperarea cu administraţia Obama se făcea pe propria răspundere.

Iar dacă eşti obligat să-i strângi mâna lui Obama, fă asta fără a te arăta prea încântat.

Privind în urmă, mi-e greu să nu mă concentrez asupra dinamicii politice din primele mele săptămâni ca preşedinte – asupra rapidităţii cu care rezistenţa republicanilor s-a consolidat, indiferent de ceea ce spuneam sau făceam noi, şi asupra nuanţelor căpătate de esenţa acţiunilor noastre în presă şi în ochii publicului. La urma urmelor, această dinamică a stabilit cursul evenimentelor din următoarele luni şi din următorii ani, provocând o scindare a sensibilităţilor politice americane cu care încă ne luptăm, zece ani mai târziu.

Dar, în februarie 2009, eram obsedat de aspectele economice, nu de cele politice. Merită să amintesc aici o informaţie relevantă, pe care am omis-o când am pomenit de Charlie Crist: cu câteva minute înainte să urc pe podium şi să îl îmbrăţişez, primisem un telefon de la Rahm, care mă anunţa că Legea relansării economice tocmai fusese promulgată în Senat, asigurând astfel trecerea pachetului legislativ în Congres.

Felul în care am reuşit să trecem legea poate fi considerat drept model pentru noul tip de politică promis de mine în campania electorală. Era vorba de o procedură de modă veche. Odată ce Camera Reprezentanţilor a anunţat că aprobarea unei legi consensuale nu era posibilă, ne-am concentrat toată atenţia pe atragerea celor 61 de voturi din Senat – 61, pentru că nici un senator republican nu-şi putea permite să fiu singurul în favoarea legii lui Obama. În atmosfera

radioactivă orchestrată de McConnell, singurii republicani dispuşi să considere măcar să ne dea votul au fost trei moderaţi, după propria descriere, din state în care câştigasem cu majoritate de voturi: Susan Collins şi Olympia Snowe, din Maine, şi Arlen Specter, din Pennsylvania. Aceştia trei, împreună cu senatorul de Nebraska Ben Nelson – purtătorul de cuvânt neoficial pentru cei şase democraţi din statele conservatoare ale căror priorităţi privind chestiunile controversate erau să se poziţioneze undeva, oriunde, în dreapta lui Harry Redis şi a lui Nancy Pelosi, câştigându-şi astfel eticheta de „centrişti" din partea experţilor politici de la Washington – au devenit cei prin votul cărora trebuia trecută Legea relansării economice. Şi nici unul dintre aceşti patru senatori nu s-a sfiit să ceară un preţ foarte mare pentru votul său.

Specter, care trecuse deja prin două diagnostice de cancer, a insistat ca 10 miliarde de dolari din pachetul de relansare economică să meargă către Institutul Naţional de Sănătate. Collins a cerut să se scoată clauza construirii de noi şcoli şi introducerea unui „angajament de impozit minim alternativ" – o clauză fiscală care îi proteja pe americanii avuţi de plata unor impozite mai mari. Nelson a cerut mai mulţi bani pentru programul MEDICARE din statele preponderent rurale. Chiar şi cu miliarde bune adăugate pentru priorităţile amintite, grupul a insistat ca pachetul să nu depăşească 800 de miliarde de dolari, pentru că orice cifră care depăşea această sumă ar fi fost „mult prea mult".

Din punctul nostru de vedere, nu exista nici o logică economică în aceste pretenţii, ci doar o repoziţionare pe eşichierul politic şi o dovadă clasică de constrângere din partea unor politicieni conştienţi de faptul că aveau asul în mânecă. Numai că acest aspect a trecut aproape neobservat; pentru corespondenţii de presă de la Washington, faptul că cei patru senatori colaborau de-o manieră „bipartizană" era o dovadă suficientă a înţelepciunii şi judecăţii lor demne de Solomon. Între timp, democraţii liberali, în special cei din Cameră, clocoteau de furie la adresa mea pentru că permisesem „Găştii celor Patru" să decidă asupra formei finale a legii. Unii au mers până într-acolo încât să mă sfătuiască să mă lupt cu Snowe, Collins, Specter şi Nelson în propriile state, până când aceştia avea să renunţe la „recompensa" cerută iniţial. Am răspuns că un asemenea turneu era în afara oricărei discuţii, după ce am calculat (cu concursul lui Joe, Rahm, Phil, Harry şi Nancy) că o tactică prea agresivă s-ar fi întors împotriva noastră şi ar fi făcut imposibilă colaborarea celor patru în promulgarea oricărei alte legi pe care aş fi propus-o ulterior.

În orice caz, zilele treceau sau, cum avea să spună Axe mai târziu, casa era deja cuprinsă de flăcări, iar singurii care aveau acces la

pompele de apă erau cei patru senatori. După o săptămână de negocieri (şi un continuu du-te-vino de asigurări din partea mea, a lui Rahm şi mai ales a lui Joe), s-a ajuns la o înţelegere. Gaşca celor Patru a obţinut în mare ceea ce urmărise. Noi am obţinut în schimb voturile lor şi am păstrat circa 90 la sută din măsurile de stimulare propuse iniţial. În afară de voturile din partea lui Collins, Snowe şi Specter, legea care conţinea 1 073 de pagini a trecut cu voturile aprobate pe linie de partid, atât în Senat, cât şi în Cameră. La mai puţin de o lună de la preluarea prerogativelor mele, Legea privind relansarea economică şi reinvestiţiile se afla pe biroul meu pentru a fi semnată.

Ceremonia de semnare a legii a avut loc în prezenţa unui public restrâns la Muzeul Naturii şi Ştiinţelor din Denver. La rugămintea noastră, cuvântul introductiv a fost rostit de directorul executiv al unei societăţi pe acţiuni de energie solară. În timp ce-l ascultam vorbind despre ceea ce însemna Legea relansării economice pentru compania lui – evitarea concedierilor, noi angajări de personal, promovarea unei economii bazate pe energie verde – am savurat din plin momentul.

Potrivit oricăror standarde, urma să semnez un act legislativ istoric: un efort de redresare comparativ cu Programul New Deal lansat de FDR. Pachetul de stimulente avea să contribuie nu numai la încurajarea cererii pe piaţă. Avea să ajute milioane de americani să facă faţă uraganului din economie, extinzând ajutoarele de şomaj, asistenţa alimentară pentru cei flămânzi şi asistenţa medicală pentru cei ale căror vieţi fuseseră date peste cap; avea să compenseze cea mai mare scutire de taxe pentru clasa de mijloc şi pentru familiile nevoiaşe de muncitori, instituită de la Reagan încoace; avea să asigure infrastructura şi sistemele de transport la nivel naţional, acordându-le acestora cea mai mare infuzie de capital de la administraţia Eisenhower încoace.

Şi asta nu era tot. Fără a ignora stimulentele pe termen scurt şi crearea de noi locuri de muncă, legea asigura, de asemenea, garanţii serioase pentru angajamentele de campanie ce promiteau modernizarea economiei. Sectorul energetic urma să fie transformat cu ajutorul unor investiţii fără precedent, pentru a asigura programe eficiente de dezvoltare a energiei verzi. Legea finanţa totodată una din cele mai mari şi ambiţioase reforme din educaţie din ultima generaţie. Impulsiona tranziţia spre evidenţa medicală computerizată, ceea ce avea să revoluţioneze sistemul american de sănătate; şi oferea un acces mai amplu al elevilor din mediul rural la autostrada informaţională.

Toate aceste articole, şi trecute ca legi individuale, ar fi însemnat o mare realizare pentru administraţia prezidenţială. Iar ca pachet

reunit reprezentau activitatea fructuoasă a primului meu mandat.

Cu toate acestea, după ce am vizitat panourile solare de pe acoperişul muzeului, după ce am vorbit publicului şi am mulţumit vicepreşedintelui şi echipei mele pentru rezultatul unei activităţi desfăşurate în condiţii de maximă presiune; după ce mi-am exprimat aprecierea pentru cei care mă ajutaseră să trec legea de linia de sosire; după ce am folosit mai multe stilouri pentru a semna Legea relansării economice, după ce am strâns mâna tuturor şi am dat câteva interviuri – după toate acestea, singur pe bancheta din spate a Bestiei, am trăit un sentiment de mare uşurare.

Sau, mai precis, un sentiment de uşurare combinat cu o puternică avalanşă de presimţiri sumbre.

Într-o singură lună reuşisem să acoperim un volum de activitate care ar fi necesitat, în mod normal, doi ani, dar la fel de adevărat era faptul că tot atât de repede cheltuisem şi mare parte din capitalul politic. Nu puteam să neg, de pildă, că McConnell şi Boehner ne fuseseră net superiori din punct de vedere al transmiterii mesajului. Atacurile lor neobosite au continuat să contureze felul în care Legea relansării era acoperită în presă, iar ziariştii erau ecoul tuturor acuzaţiilor false de cheltuieli inutile şi de încălcare a legii. Unii experţi au preluat scenariile lansate de Bătrânul Partid, conform cărora nu avusesem o comunicare bună cu republicanii în elaborarea legii şi că îmi încălcasem deci promisiunea de a colabora cu ambele partide. Alţii au opinat că înţelegerea noastră cu Collins, Nelson, Snow şi Specter fusese doar o învoială cinică a Washingtonului şi nu o „schimbare în care să putem crede".

Sprijinul public faţă de Legea relansării economice a crescut semnificativ în săptămânile necesare promulgării. Dar, imediat după aceea, ecoul legii a schimbat curentul iniţial. O parte semnificativă a bazei mele de democraţi – însufleţiţi încă de orgoliile din noaptea alegerilor şi stârniţi de încăpăţânarea republicanilor, care refuzau să se conformeze – s-a arătat nemulţumită de prevederile Legii relansării economice şi revoltată de faptul că nu reuşisem să includem un număr, mic ce-i drept, de alte dispoziţii. Comentatorii liberali au susţinut faptul că, dacă aş fi dovedit că am coloană vertebrală în negocierile cu Gaşca celor Patru, pachetul de stimulente ar fi fost mult mai generos. (Şi asta în ciuda faptului că oricum era de două ori mai mare decât pretenţiile exprimate de aceiaşi comentatori cu doar câteva săptămâni în urmă.) Grupările feministe erau dezamăgite de scoaterea din lege a prevederilor privind avorturile. Grupurile de transportatori s-au plâns că nu doriseră numai mărirea sumei destinate transportului de masă. Ecologiştii au petrecut mai mult timp criticând sumele modeste alocate proiectelor pe bază de energie

curată şi au părut că ignoră investiţiile masive prevăzute de Legea relansării pentru energia reutilizabilă.

Între atacurile republicanilor şi văicărelile democraţilor mi-am amintit de un poem semnat de Yeats, „The Second Coming“[38]: susţinătorilor mei le lipsea orice fel de convingere, în timp ce adversarii mei erau pătimaşi şi entuziaşti.

Nimic din toate acestea nu m-ar fi îngrijorat dacă promulgarea Legii relansării economice ar fi fost singurul lucru de care aveam nevoie pentru a reporni economia. Aveam încredere că puteam implementa cu succes legea şi că le puteam demonstra criticilor noştri că se înşelau. Ştiam că alegătorii democraţi vor rămâne alături de mine pe termen lung şi că eram încă preferat în sondaje.

Problema era că mai aveam încă trei sau patru paşi importanţi de făcut pentru a pune capăt crizei, unul mai presant ca altul, unul mai controversat ca altul, unul mai greu de îndeplinit decât altul. Era ca şi cum, odată ajuns în vârful unui munte, constatam că existau şi alte piscuri la fel de periculoase de depăşit – toate acestea în timp ce urcam cu o gleznă luxată, cu ameninţarea vremii rele atârnând deasupra capului meu şi cu proviziile consumate deja pe jumătate.

N-am împărtăşit nimănui din echipă aceste temeri; toţi erau destul de epuizaţi. „Trebuie să strângi din dinţi“, mi-am spus. „Leagă-ţi mai strâns şireturile şi raţionalizează-ţi resursele mai drastic.“

Şi continuă să mergi înainte.

Capitolul 12

Stimate Domnule Preşedinte Obama,

Astăzi am fost informat că, începând cu data de 30 iunie 2009, voi spori rândurile şomerilor din această ţară, rânduri care cresc vertiginos.

În timp ce-mi pregăteam copiii de culcare, încercând din răsputeri să îmi reprim sentimentul de panică, mi-am dat seama că nu voi avea posibilităţile pe care părinţii mei le-au avut. Nu-mi pot privi copiii în ochi, promiţându-le că, dacă vor munci din greu şi vor face sacrificii, orice este posibil. Astăzi am aflat că poţi face alegerile corecte, poţi face lucrurile bine şi tot nu este de ajuns, pentru că guvernul tău te-a dezamăgit.

Deşi guvernul meu a vorbit destul de mult despre protejarea şi ajutorarea americanului de condiţie medie, ceea ce am văzut până acum a fost exact contrariul. Văd un guvern care a avut grijă de lobbyişti şi de grupurile de interese. Văd miliarde de dolari cheltuite pe salvarea instituţiilor financiare…

Vă mulţumesc că mi-aţi îngăduit să îmi exprim gândurile în această seară încărcată de emoţie.

Cu sinceritate,
Nicole Brandon
Virginia

Citeam câte două-trei scrisori de genul acesta în fiecare seară. Le puneam după aceea înapoi în mapa în care veniseră, îngroşând vraful de documente care zăceau pe biroul meu. În acea noapte anume, când m-am uitat la limbile orologiului din Sala Tratativelor am constatat că era ora unu după miezul nopţii. M-am frecat la ochi, am decis că aveam nevoie de o lampă de citit mai puternică şi am privit îndelung tabloul aflat deasupra canapelei masive din piele. Tabloul înfăţişa silueta preşedintelui McKinley, severă şi impunătoare, ca un director de şcoală cu sprâncene stufoase, ce supraveghea un grup de bărbaţi mustăcioşi în timpul semnării Tratatului de încheiere a Războiului Hispano-American din 1898 la aceeaşi masă la care stăteam eu acum. Era un obiect de mobilier mai potrivit într-un muzeu, deloc ideal pentru ceea ce era de-acum biroul meu personal din reşedinţa de la Casa Albă; mi-am notat undeva să dau dispoziţii să fie înlocuit cu ceva mai actual.

După cină, în afară de cele cinci minute în care le spuneam „noapte bună" fetelor şi lui Michelle, nu mă ridicam de pe scaun, şi aşa o ţineam toată săptămâna. Pentru mine acestea erau orele cele mai liniştite şi mai productive ale zilei, când reuşeam să îmi aduc activitatea la zi şi să mă pregătesc pentru ce urma, răsfoind vrafurile de materiale trimise de secretara staffului pentru a fi verificate de către mine. Ultimele date din economie. Note de decizie. Note informative. Rapoarte de securitate. Propuneri legislative. Ciorne de discursuri. Subiecte de abordat cu presa.

Resimţeam cel mai acut importanţa misiunii mele când citeam scrisorile de la alegători. Primeam în fiecare seară câte zece (unele scrise de mână, altele – mesaje tipărite din poşta electronică) aranjate cu atenţie într-o mapă vişinie. De multe ori erau ultimele hârtii pe care mă uitam înainte de culcare.

Ideea scrisorilor fusese a mea şi îmi venise în a doua zi de mandat. M-am gândit că prin corespondenţa din partea cetăţenilor reuşeam să ies mai eficient din sfera mea prezidenţială şi să aflu realitatea direct de la cei pe care îi serveam. Scrisorile erau un fel de perfuzie cu informaţii din lumea reală, o reamintire constantă a jurământului rostit în faţa poporului american, a încrederii ce-mi fusese acordată, a impactului uman a fiecărei decizii pe care o luam. Am ţinut neapărat să am o reprezentare în adâncime a părerilor oamenilor. („Nu vreau mesaje entuziaste din partea susţinătorilor", i-am spus lui Pete Rouse, care era acum consilierul meu şi un fel de Yoda al Aripii de Vest.) Am lăsat la latitudinea biroului pentru corespondenţă să decidă care dintre cele zece mii de scrisori zilnice trimise la Casa Albă intrau în dosarul cu pricina.

În prima săptămână, scrisorile au fost mai mult de încurajare: mesaje de felicitare, de la oameni care îmi scriau cât de mult îi inspirase Ziua Inaugurării, de la copii care îmi propuneau idei de legislaţie („Ar trebui să daţi o lege prin care să reduceţi volumul de teme pentru acasă").

Dar, săptămână după săptămână, scrisorile deveneau din ce în ce mai triste. Un bărbat care avusese acelaşi loc de muncă timp de 20 de ani descria ruşinea pe care o trăise când îşi anunţase soţia şi copiii că fusese concediat. O femeie a cărei casă urma să fie executată silit îmi scria că dacă nu găseşte nicăieri ajutor riscă să ajungă în stradă. Un student fusese nevoit să renunţe la studii pentru că bursa nu era suficientă, aşa că se mutase înapoi în casa părinţilor lui. Unele scrisori includeau recomandări detaliate privind o eventuală strategie. Altele exprimau mânia semnatarilor („De ce nu i-a aruncat Departamentul de Justiţie pe nici unul din escrocii de pe Wall Street în închisoare?") sau resemnarea acestora („Mă îndoiesc că scrisoarea aceasta va ajunge la dumneavoastră, dar voiam doar să ştiţi cât de mult suferim").

De multe ori primeam apeluri disperate pentru ajutor, şi le răspundeam printr-un mesaj scris pe o coală cu sigiliul prezidenţial, explicându-le paşii pe care îi stabilisem pentru a reporni economia şi încurajându-i pe oameni cât puteam de mult. Apoi notam anumite instrucţiuni pentru stafful meu, pe scrisoarea originală. „Verificaţi dacă Banca Centrală poate oferi opţiuni de refinanţare", sau „Are Administraţia Veteranilor vreun program de credit pentru veteranii în situaţia dată?" sau, pur şi simplu, scriam „Putem ajuta?".

Acest demers era, de obicei, suficient pentru a atrage atenţia agenţiilor relevante. Cineva lua legătura cu expeditorul scrisorii. Iar peste câteva zile sau peste câteva săptămâni primeam o notă informativă despre măsurile luate în beneficiul acestor oameni.

Uneori se întâmpla ca reclamanţii să găsească la noi o rezolvare – casele lor erau, pentru moment, salvate, sau se ivea un loc liber în diverse stagii profesionale.

Dar era foarte greu să găsim o rezolvare definitivă pentru cazurile individuale. Ştiam că fiecare scrisoare era un strigăt de disperare din partea milioanelor de americani din toată ţara, din partea oamenilor care se bazau pe mine să le salvez locurile de muncă şi locuinţele, să le redau sentimentul de siguranţă pe care îl avuseseră cândva. Cu toate acestea, oricât de mult ar fi muncit echipa mea alături de mine, oricâte iniţiative am fi elaborat, oricâte cuvântări aş fi ţinut, nu puteam face faţă realităţii copleşitoare şi evidente.

La trei luni de la învestitură, numărul celor afectaţi era infinit mai mare şi nimeni – nici măcar eu – nu întrevedea o soluţie.

Pe data de 18 februarie, a doua zi după semnarea Legii privind relansarea economică, am zburat la Mesa, Arizona, pentru a anunţa planul nostru de gestionare a pieţei imobiliare aflate în colaps. În afara pierderii locurilor de muncă, nici un alt aspect al crizei economice nu avusese un impact mai direct asupra cetăţenilor obişnuiţi. Începând cu 2008, peste trei milioane de familii erau în pragul executării silite, iar cifra ajunsese acum la opt milioane. În ultimele trei luni ale anului, preţurile locuinţelor scăzuseră cu aproape 20%, ceea ce însemna că inclusiv familiile care în mod normal erau la zi cu ratele ajunseseră îndatorate până peste cap, casele valorau mai puţin decât la achiziţionare, iar investiţiile principale şi economiile se transformaseră într-o piatră de moară atârnată de gâtul oamenilor.

Gravitatea situaţiei atinsese cote alarmante în Nevada şi Arizona, două epicentre ale vulcanului care aştepta să erupă din cauza acordării creditelor ipotecare. În aceste state existau zone întregi care semănau cu nişte oraşe-fantomă, pline de cartiere întregi de case standard, multe dintre ele abia ridicate, dar neocupate, de proprietăţi construite, dar nevândute, sau vândute şi apoi imediat intrate în insolvenţă. În orice caz, erau pustii, unele dintre ele având ferestrele acoperite cu placaj. Cele câteva case încă locuite ieşeau în evidenţă ca nişte mici oaze, prin gazonul verde şi îngrijit şi maşinile parcate pe alei, avanposturi singuratice proiectate pe fundalul unei tăceri sfâşietoare. Îmi amintesc că am stat de vorbă cu proprietarul uneia dintre acele case în timpul campaniei electorale din Nevada. Era un bărbat robust la vreo 40 de ani, îmbrăcat într-un tricou alb, care oprise motoraşul maşinii de tuns iarba pentru a-mi strânge mâna în timp ce un băieţel blond se învârtea în spatele lui pe o tricicletă de culoare roşie. Avea destulă vechime la fabrica la care lucra pentru a fi scăpat de primul val de concedieri, iar slujba de asistentă a soţiei lui

părea destul de sigură. Dar, casa pentru care contractaseră un împrumut de 400 000 de dolari, în apogeul vânzărilor imobiliare, valora acum numai jumătate din preţul iniţial. Încă nu ştiau dacă să se declare în incapacitate de plată şi să plece din zonă. Spre sfârşitul conversaţiei noastre, bărbatul s-a uitat la băieţelul lui.

„Îmi amintesc cum îmi vorbea tata despre «visul american» când eram doar de-o şchioapă", mi-a spus el. „Despre faptul că cel mai important era pe-atunci să munceşti din greu. Să cumperi o casă. Să îţi întemeiezi o familie. Să faci ceea ce era corect. Ce s-a întâmplat cu toate astea? Când ne-am transformat cu toţii în...?" Se întorsese îndurerat, ştergându-şi sudoarea de pe faţă şi pornind din nou maşina de tuns iarba.

Întrebarea era ce putea face administraţia mea pentru a-i ajuta pe oamenii ca el. Nu-şi pierduse căminul, dar îşi pierduse încrederea în ţelul comun al compatrioţilor lui, în imaginea de ansamblu.

Promotorii finanţării creditelor ipotecare şi unii progresişti din Congres au încercat să propună un program guvernamental pe scară largă pentru reducerea ratelor lunare în cazul familiilor care riscau să intre în incapacitate de plată şi absolvirea lor de plata unei părţi a sumei datorate. La prima vedere, ideea era tentantă: „salvarea cetăţenilor, nu a mahărilor de pe Wall Street". Dar suma totală a capitalului propriu calculat la nivel naţional făcea ca un astfel de program principal de reducere să implice costuri prohibitive: potrivit calculelor echipei noastre, un program TARP la jumătatea primului propus – imposibil din punct de vedere politic, de altfel – ar fi limitat din efecte dacă era egal distribuit la nivel naţional pe o piaţă imobiliară care valora 20 de trilioane de dolari.

Am decis să lansăm alte două programe, mai modeste, ambele prezentate de mine în detaliu la Mesa: Programul de Finanţare Accesibilă a Locuinţelor[39], conceput pentru a reduce ratele ipotecare lunare ale proprietarilor solvabili la nu mai mult de 31% din venitul lor, şi Programul pentru Refinanţarea Accesibilă a Locuinţelor[40] destinat refinanţării creditelor ipotecare la dobânzi mai mici, chiar dacă împrumutul contractat depăşea cu mult valoarea casei. Nu toată lumea putea beneficia de aceste programe. Cei care, prin finanţare, cumpăraseră o proprietate mult peste puterea lor de cumpărare nu beneficiau de sprijin. Nici cei care cumpăraseră imobile ca instrument de investiţie, gândindu-se că ar putea recondiţiona locuinţele pentru ca apoi să le vândă mai profitabil. Scopul era acela de a ajuta milioanele de familii care se aflau pe marginea prăpastiei – cei care locuiau propriu-zis în casele achiziţionate şi făcuseră o achiziţie

responsabilă la momentul respectiv, iar acum aveau nevoie de sprijin pentru a trece hopul.

Implementarea acestor programe limitate ridica tot felul de obstacole logistice. De exemplu, cu toate că era în interesul creditorilor să nu dea oamenii afară din locuinţe (pe o piaţă deja afectată, în care casele puse sub sechestru erau vândute la preţuri de nimic, iar pierderile creditorilor erau uriaşe), creditele ipotecare nu se mai aflau în posesia unor bănci discrete care puteau fi presate să participe. În schimb erau securizate, vândute bucăţică cu bucăţică diverşilor investitori din toată lumea. Proprietarul locuinţei nu trata niciodată direct cu acei creditori anonimi, achitând rata ipotecară unei companii de servicii care opera la un nivel minim, similar unui recuperator de taxe autorizat. Fără autoritatea juridică necesară pentru a obliga aceste companii de servicii să facă orice le-am fi cerut, nu ne rămânea decât să le oferim stimulente pentru ca ei să-i mai păsuiască pe datornicii. Trebuia, de asemenea, să convingem aceste companii să proceseze milioane de cereri pentru a stabili cine era şi cine nu eligibil pentru o modificare sau o refinanţare a creditului ipotecar, iar acesta era un proces pentru care nu erau suficient de bine echipaţi.

Aşadar, cine putea, de fapt, să beneficieze de sprijin din partea guvernului? Această întrebare apărea la fiecare dezbatere de strategii din timpul crizei economice. În definitiv, oricât ar fi fost de grea situaţia în 2009, mare parte dintre proprietarii de case din America încercau să găsească soluţii, prin orice mijloace, pentru a fi la zi cu plata ratei la bancă. Iar pentru asta, mulţi oameni n-au mai ieşit la restaurant, şi-au anulat abonamentele la cablu, unii chiar au cheltuit din economiile pentru pensie sau din fondul de studii destinat copiilor.

Era oare corect să redirecţionăm impozitele percepute de la americanii care munceau din greu pentru a reduce plăţile ipotecilor unor vecini care rămăseseră în urmă cu plata obligaţiilor financiare? Poate că unul dintre vecini cumpărase o casă mult mai scumpă decât îi permitea buzunarul... Poate că vecinul alesese o finanţare mai ieftină, dar mai riscantă... Conta oare că vecinul fusese păcălit de un agent imobiliar care îl făcuse să creadă că procedează cinstit? Poate că vecinul îşi dusese copiii la Disneyland în loc să pună banii deoparte pentru zile negre – situaţie în care era el un candidat mai puţin demn de ajutor? Dar dacă vecinul rămăsese în urmă cu plăţile pentru că îşi pierduse locul de muncă, sau pentru că un membru din familie se îmbolnăvise, iar angajatorul nu acoperea asigurarea medicală, sau dacă vecinul doar avusese ghinionul să trăiască într-un stat cu probleme, şi nu-şi cheltuise banii adăugând o piscină pe proprietate

sau mergând într-o vacanţă costisitoare – cum schimbau toate acestea calculul moral?

Nici una dintre aceste întrebări nu erau relevante pentru strategii care încercau să pună capăt crizei – cel puţin nu pe termen scurt. Dacă locuinţa vecinului a luat foc, nu vrei să-l auzi pe dispecerul de la pompieri întrebând dacă focul a fost provocat de fulger sau de o ţigară aprinsă înainte să trimită maşinile de intervenţie; tot ce vrei este ca incendiul să fie stins înainte ca flăcările să ajungă şi la tine. Executările silite în masă au reprezentat echivalentul unui incendiu extins care a distrus valoarea tuturor caselor şi a tras economia pe fundul prăpastiei. În ceea ce ne privea, trebuia să ne asumăm rolul de pompieri.

Opinia publică era preocupată de întrebări legate de justeţea deciziilor. Nu am fost deloc surprins când experţii au reacţionat critic la pachetul nostru de finanţare a locuinţelor, sugerând că suma de 75 de miliarde de dolari era prea mică pentru a gestiona adevărata proporţie a crizei, sau când promotorii creditelor ipotecare ne-au măcelărit în presă pentru că nu inclusesem o măsură de reducere a capitalului global. Însă nici eu, nici echipa mea, nu am anticipat că, în acea zi în Mesa, critica avea să fie vedeta discuţiilor, poate şi pentru că venea dintr-o direcţie pe care nu o luaserăm în calcul. La o zi după miting, Gibbs m-a atenţionat că un comentator pe probleme economice de la CNBC, pe nume Rick Santelli, lansase pe post un atac virulent la adresa planului nostru de refinanţare a locuinţelor. Gibbs, care avea un nas foarte fin când venea vorba de asemenea comentarii, a părut realmente îngrijorat.

„Se bate foarte multă monedă pe comentariile lui. Şi corespondenţii de presă îmi pun tot felul de întrebări. Ar trebui să vezi despre ce e vorba."

În seara aceea am urmărit întreaga înregistrare pe laptop. Îl ştiam pe Santelli; nu mi se părea cu nimic diferit faţă de ceilalţi comentatori care apăreau zilnic în emisiunile de specialitate, gata să anunţe ultimele bârfe din piaţă, dar şi ştirile mai vechi cu o convingere aproape teatrală, demnă de o reclamă TV. De data aceasta, transmisese live din clădirea Bursei Comerciale din Chicago, alimentat de o indignare dramatică şi înconjurat de brokeri care aclamau din spatele birourilor, plini de sine, în timp ce el recita o listă de clişee aduse mereu în discuţie de republicani, inclusiv afirmaţia (incorectă) că americanii vor fi încălţaţi cu creditele ipotecare ale risipitorilor şi trântorilor – ale „rataţilor", aşa cum îi numea Santelli – care se afundaseră până peste cap în datorii. „Guvernul promovează nişte apucături oribile!" a strigat el. „Câţi dintre dumneavoastră vor

să plătească ratele vecinului care şi-a mai construit încă o baie, deşi n-are cu ce să-şi plătească datoriile?“

Santelli a continuat prin a spune că „Părinţii noştri Fondatori de ţară, oameni ca Benjamin Franklin şi Jefferson s-ar răsuci în mormânt dacă ar şti unde a ajuns America“. Undeva pe la jumătatea monologului său, Santelli a propus „o partidă de ceai la Chicago pentru luna iulie“ pentru a opri uriaşele donaţii din partea guvernului.

Mi-a fost greu să nu tratez situaţia drept ceea ce era de fapt: o scenetă prea puţin amuzantă menită nu să informeze, ci să umple spaţiul de emisie, să vândă spaţiu publicitar şi să îi facă pe telespectatorii emisiunii *Squawk Box* să creadă că ei erau adevăraţii deţinători ai informaţiei, nu nişte „rataţi“. Cine ar fi putut lua în serios o asemenea dovadă de populism cras? Câţi americani îi considerau pe brokerii de la bursa din Chicago reprezentativi pentru ţară – brokeri care îşi păstraseră locurile de muncă tocmai pentru că guvernul intervenise pentru a menţine sistemul financiar în viaţă?

Cu alte cuvinte, totul mi s-a părut jenant. Santelli era conştient de asta. Prezentatorii de la CNBC care se trăgeau cu el de şireturi ştiau asta. Dar era limpede că brokerii, cel puţin, credeau cu sfinţenie ceea ce le vindea Santelli. Nu au părut deloc temperaţi de faptul că jocul lor fusese aranjat, dacă nu de ei atunci de angajatorii lor, adevăraţii granguri din sălile de consiliu cu lambriuri din lemn. Nu păreau deloc îngrijoraţi de faptul că pentru fiecare „ratat“ care cheltuiseră mai mult decât îşi putea permite existau alţi 20 de oameni care trăiau cumpătat, care nu se întinseseră mai mult decât le-a fost plapuma şi, cu toate acestea, sufereau acum din pricina tranzacţiilor păguboase de pe Wall Street.

Nu, aceşti brokeri erau sincer ofensaţi, siguri de faptul că foarte curând vor fi traşi pe sfoară de către guvern. În mintea lor, *ei* erau victimele. Unul dintre ei chiar s-a apropiat de Santelli şi a declarat la microfonul acestuia că programul nostru de locuinţe era „un pericol moral“ – lansând astfel în spaţiul public un termen economic care intrase deja în vocabularul colocvial, folosit pentru a descrie strategiile care acţionaseră ca un scut pentru băncile care înregistrau pierderi din ce în ce mai mari şi care, în ultimă instanţă, aveau să încurajeze nesăbuinţa financiară. Doar că, de data aceasta, acelaşi termen a fost folosit pentru a pleda împotriva ajutorului acordat familiilor care, nu din vina lor, riscau să-şi piardă locuinţele.

Iritat, am oprit înregistrarea. Era o tactică des întâlnită, mi-am spus, genul de discurs înşelător specific comentatorilor conservatori de pretutindeni, indiferent de subiectul în discuţie: răstălmăcirea

unui limbaj folosit cândva de cei dezavantajaţi pentru a scoate în evidenţă tarele societăţii. Problema nu mai este discriminarea împotriva minorităţilor, susţin criticii; este „rasismul răsturnat", când minorităţile mizează pe cartea rasistă pentru a obţine un avantaj nemeritat; sunt „feministele" lipsite de umor care le dau bărbaţilor în cap cu corectitudinea politică. Problema nu era carevasăzică la băncile care folosiseră piaţa ca pe propriile cazinouri, nici la corporaţiile care le luaseră oamenilor pâinea de la gură desfiinţând sindicatele şi externalizând activitatea. Problema erau leneşii împreună cu aliaţii lor liberali de la Washington care profitau de adevăraţii „producători şi executanţi" din economie.

Asemenea argumente nu aveau nimic de-a face cu realitatea. Erau imune la orice analiză. Pătrunseseră mai adânc, pe tărâmul miturilor, redefinind ceea ce era just, reatribuind rolul de victimă, conferind oamenilor de teapa acelor brokeri din Chicago cel mai preţios dar: convingerea că erau nevinovaţi şi indignarea virtuoasă ce însoţeşte această convingere.

Mă gândesc deseori la clipul cu Santelli, care a prefigurat nenumăratele lupte politice duse de-a lungul mandatelor mele. Exista un singur adevăr parţial în ceea ce spunea el: pretenţiile noastre faţă de guvern *se schimbaseră* pe parcursul ultimelor două secole, de când părinţii naţiunii americane îi redactaseră statutul. Dincolo de sarcina de a ţine la distanţă duşmanii şi de a cuceri noi teritorii, pe lângă asigurarea respectării drepturilor de proprietate şi a strategiilor pe care proprietarii albi le-au considerat necesare pentru menţinerea ordinii, tânara noastră democraţie ne-a cam lăsat de capul nostru. Mai târziu s-a dus un război sângeros pentru a decide dacă drepturile de proprietate se extindeau şi la tratamentul de sclavi aplicat negrilor. Au fost iniţiate mişcări ale muncitorilor, femierilor şi femeilor care au descoperit pe pielea lor că libertăţile unora se traduceau prin subjugarea altora. A urmat recesiunea, iar oamenii au constatat că, lăsaţi de capul lor, rezultatul nu putea fi decât sărăcia şi umilinţa.

Astfel, Statele Unite şi alte democraţii avansate au început să creeze un contract social modern. Societatea noastră a devenit din ce în ce mai complexă, iar funcţiile guvernului au luat forma asigurărilor sociale, care au ciugulit câte puţin de la fiecare în scopul protecţiei colective – fie pentru ajutoare în caz de dezastru, când locuinţele noastre sunt distruse de uragan; fie pentru ajutorul de şomaj în situaţia în care rămânem fără un loc de muncă; fie prin asigurările sociale şi medicale pentru reducerea umilinţelor inerente vârstei a treia; fie prin programe fiabile de asigurare a energiei şi a serviciilor telefonice pentru cei din zonele rurale, unde companiile de

utilităţi n-ar putea face, altfel, profit; fie prin şcolile şi universităţile de stat, pentru a oferi cât mai multor copii şansa la educaţie.

Procesul a funcţionat, mai mult sau mai puţin. De-a lungul unei generaţii, pentru o mare parte dintre americani, nivelul de trai a crescut, viaţa a devenit mai sigură, mai prosperă şi mai dreaptă. A apărut astfel o clasă de mijloc înfloritoare. Bogaţii au rămas bogaţi, poate nu chiar atât de bogaţi totuşi pe cât şi-ar fi dorit, iar numărul celor săraci – dar nu chiar atât de săraci pe cât ar fi ajuns altfel – a scăzut. Şi chiar şi când ni s-a părut că impozitele sunt prea mari, că unele reglementări au descurajat inovaţiile, că statul hiperprotector parazita iniţiativa individuală sau că un anumit program era nerentabil, am înţeles, în linii mari, avantajele unei societăţi care încearcă măcar să ofere şanse egale tuturor şi să construiască un plafon sub care nimeni să nu cadă.

Pentru a menţine o structură socială compactă a fost nevoie de încredere. A fost necesar să înţelegem că depindem unii de alţii, dacă nu la nivel de familie, cu siguranţă la nivel de comunitate, iar fiecare membru merită atenţie şi are voie să ridice pretenţii. A fost nevoie să înţelegem că acţiunile guvernului pentru cei aflaţi la ananghie sunt destinate tuturor; că nimeni nu se juca cu sistemul şi că necazurile sau piedicile sau situaţia celor aflaţi în suferinţă puteau la fel de bine să te afecteze şi pe tine.

De-a lungul anilor, această încredere a fost greu de menţinut. Ruptura dintre rase a pus o foarte mare presiune asupra acestui proces. Era nevoie de un anume nivel de empatie, de compasiune pentru a accepta faptul că afro-americanii şi alte grupuri minoritare aveau nevoie de mai mult ajutor din partea guvernului, că greutăţile prin care treceau erau adânc înrădăcinate în istoria marcată de discriminare brutală şi nu în caracteristicile imuabile sau în alegerile individuale, iar aceste lucruri erau greu de înţeles pentru mulţi alegători albi. Din punct de vedere istoric, programele destinate minorităţilor, de la „40 de acri şi un catâr“ până la acţiunea afirmativă, au fost primite cu ostilitate făţişă. Chiar şi programele universale care se bucurau de un oarecare sprijin – cum au fost învăţământul de stat şi angajările în sectorul privat – au căpătat, în mod ironic, o dimensiune controversată când negrii şi celelalte minorităţi etnice au fost incluşi ca beneficiari.

Încrederea cetăţenilor a fost şi mai mult pusă la încercare de înrăutăţirea situaţiei economice. În anii 1970, rata de creştere economică a Statelor Unite a început să scadă – veniturile au stagnat, iar locurile de muncă bune nu au mai fost accesibile celor fără studii, părinţii au început să manifeste îngrijorare că odraslele lor nu o vor duce cel puţin la fel de bine ca ei –, iar obiectivele oamenilor au

început să se îngusteze. Am devenit mai sensibili la faptul că unii dintre noi aveau mai mult decât ceilalţi şi mai receptivi la noţiunea că guvernul nu trata pe toată lumea la fel.

Promovarea acestui scenariu – unul care alimenta resentimentele, nu încrederea populaţiei – a ajuns să definească în cele din urmă Partidul Republican modern. Cu un grad de subtilitate şi de succes mai mare sau mai mic, candidaţii Bătrânului Partid au adoptat acest scenariu din care au făcut o temă centrală, indiferent dacă era vorba de alegeri prezidenţiale sau de alegerea unui membru în consiliul şcolii locale. Acest scenariu a devenit şablonul canalului de ştiri Fox News şi al posturilor de radio conservatoare, textul de căpătâi pentru oricare grup de consultanţă sau comitet de acţiune politică finanţat de Koch Brothers: guvernul lua bani, locuri de muncă, posturi din învăţământul superior şi statutul oamenilor *ca noi*, muncitori şi merituoşi, şi le dădeau *lor* – celor care nu ne împărtăşeau valorile, care nu munceau la fel de mult ca noi, oamenilor care erau ei înşişi vinovaţi pentru problemele de care se loveau.

Intensitatea acestor convingeri i-a plasat pe democraţi în defensivă, iar liderii au început să fie mai reţinuţi când propuneau noi iniţiative, limitând graniţele dezbaterii politice. Un val de cinism profund şi sufocant a pus stăpânire pe societate. Consultanţii politici ai ambelor partide au considerat axiomatic efortul inutil de a reda încrederea oamenilor în guvern sau în orice altă instituţie majoritară, iar în fiecare ciclu electoral, bătălia dintre democraţi şi republicani s-a redus la un singur aspect: cine era de vină pentru înrăutăţirea condiţiilor de trai al clasei de mijloc? Cei înstăriţi şi puternici sau săracii şi minorităţile?

N-am vrut să cred că acesta era singurul lucru pe care îl putea oferi politica noastră. Nu candidasem pentru a alimenta furia oamenilor şi pentru a arăta cu degetul că unul sau altul era vinovat. Candidasem pentru a reclădi încrederea poporului american, nu numai în guvern, dar şi în oameni. Dacă aveam încredere unii în alţii, atunci democraţia funcţiona. Dacă aveam încredere unii în alţii, structura compactă a societăţii era încă rezistentă şi puteam rezolva problemele grave ca îngheţarea salariilor şi asigurările de pensie în continuă scădere. Dar de unde trebuia să începem?

Criza economică înclinase balanţa în favoarea democraţilor la ultimele alegeri. Dar, departe de a restabili orice sens al scopului comun sau încrederea în capacitatea guvernului de a acţiona eficient, criza i-a înfuriat şi mai mult pe oameni, i-a făcut şi mai temători şi mai convinşi că soluţia era la îndemână. Santelli, McConnell şi

Boehner au înţeles cât de uşor putea fi canalizată acea furie şi cât de profitabilă era pentru ei teama cetăţenilor.

Forţele pe care ei le reprezentau pierduseră cea mai recentă luptă la urne, dar aveau încă şanse să câştige un război mai mare, unul care presupunea ciocnirea între perspectivele diferite asupra lumii, asupra valorilor şi asupra posibilelor scenarii.

Toate acestea mi se par clare acum, dar la momentul respectiv nimic nu îmi era limpede. Şi eu şi echipa mea eram prea ocupaţi. Promulgarea Legii privind relansarea economică şi înaintarea planului nostru de refinanţare a locuinţelor fuseseră elemente absolut necesar în stoparea crizei. Dar nu au fost nici pe departe de ajuns. Sistemul financiar global, în special, era încă în declin, iar persoana căreia îi încredinţasem cea mai importantă sarcină nu se ridica la înălţimea aşteptărilor.

Problemele lui Tim Geithner începuseră cu câteva săptămâni în urmă, în timpul procedurilor pentru confirmarea lui ca secretar al trezoreriei. Istoric vorbind, confirmarea numirilor din guvern de către Senat era un proces de rutină, iar senatorii din ambele partide mergeau pe prezumţia că preşedinţii aveau dreptul să-şi aleagă propria echipă – chiar dacă oamenii aleşi de preşedinte erau, din punctul de vedere al senatorilor, nişte ticăloşi sau nişte neisprăviţi. Dar, în ultimii ani, mandatul constituţional al Senatului de a „consilia şi aproba“ se transformase într-o armă în ciclul interminabil de conflicte între partide. Stafful partidului de opoziţie din Senat studia acum cu lupa dosarele celor nominalizaţi, în căutarea vreunui derapaj din tinereţe sau a unui citat negativ care puteau fi puse în discuţie în timpul audierilor sau puteau fi publicate în presă. Vieţile personale ale viitorilor membri ai guvernului au devenit subiect de discuţie publică extrem de indiscretă. Scopul atacurilor nu era acela de a influenţa nominalizarea – pentru că majoritatea celor nominalizaţi erau, în cele din urmă, confirmaţi –, ci de a distrage atenţia şi de a pune administraţia într-o poziţie stânjenitoare din punct de vedere politic. Caracterul de anchetă al procedurilor avea şi alte urmări: din ce în ce mai mulţi candidaţi cu înalte calificări pentru funcţii importante la nivel federal preferau să respingă oferta de lucru decât să treacă prin procesul de confirmare care le-ar fi putut păta reputaţia şi afecta familiile.

Problema lui Tim ţinea de achitarea impozitelor. În timpul celor trei ani în care lucrase pentru Fondul Monetar Internaţional, nici el, nici contabilii lui nu băgaseră de seamă că organizaţia nu reţinuse impozitele angajaţilor americani. Era o greşeală nevinovată şi aparent obişnuită, dar, în timpul unui audit din 2006, deci cu doi ani înainte ca Tim să fie numit în administraţie, această greşeală ieşise la iveală, iar

Tim revenise asupra declarației de impozit și achitase către stat suma stabilită de auditori. Cu toate acestea, dat fiind climatul politic – și faptul că, în calitate de secretar al trezoreriei, Tim monitoriza și activitatea Fiscului – reacția față de greșeala lui a fost necruțătoare. Republicanii au susținut că Tim comisese intenționat fraudă fiscală. Realizatorii de parodii politice de la miezul nopții făceau glume pe seama lui. Descurajat, Tim le-a sugerat lui Axe și Rahm că poate ar trebui să nominalizeze pe altcineva, lucru care m-a făcut să-l sun într-o seară pentru a-l încuraja și pentru a-l asigura că el era „omul potrivit" pentru mine.

Deși a fost confirmat câteva zile mai târziu, Tim era conștient că fusese ales cu cea mai mică marjă întâlnită vreodată în nominalizarea unui secretar de trezorerie din istoria Statelor Unite și că, atât pe plan intern, cât și pe plan internațional credibilitatea lui fusese puternic afectată.

Eu nu am fost la fel de îngrijorat; nimeni nu își amintește voturile de confirmare și eram sigur că foarte curând avea să-și recapete în totalitate credibilitatea. Dar spectacolul confirmării mi-a atras atenția asupra faptului că Tim era un civil, un tehnocrat cu experiență care acționase mereu în culise. Avea să treacă ceva timp – ca și în cazul meu – pentru ca el să se obișnuiască cu interesul din partea publicului.

A doua zi după confirmare, Tim a venit cu Larry în Biroul Oval pentru a mă informa în legătură cu starea deplorabilă a sistemului financiar. Creditele rămâneseră în continuare blocate. Pieţele erau fragile. Cinci instituții de vârf – „cele cinci bombe cu ceas", așa cum le-a numit Tim – se aflau într-o situație disperată: Fannie Mae și Freddie Mac, care deveniseră practic singurele surse de finanțare pe piața imobiliară și care consumau rapid cele 200 de miliarde de dolari din banii contribuabililor injectate de trezorerie în anul ce tocmai trecuse; compania de asigurări AIG, gigantul care avusese o expunere masivă ca urmare a garantării unor împrumuturi ipotecare și pentru care TARP alocase 150 de miliarde de dolari în ultimele patru luni doar pentru a-l menține la suprafață; plus Citigroup și Bank of America, două corporații care împreună reprezentau 14% din depozitele bancare din America și ale căror acțiuni scăzuseră cu 82% în ultimele patru luni.

O nouă verificare a oricăreia dintre aceste cinci instituții financiare ar fi avut ca rezultat insolvența, ceea ce ar fi atras după sine un cutremur financiar global infinit mai mare decât cel prin care tocmai trecuserăm. Cu toate că guvernul pompase deja sute de miliarde în salvarea acestor instituții, cele 300 de miliarde rămase din fondurile TARP n-ar fi putut acoperi ritmul actual al pierderilor. O estimare a

Băncii Centrale arăta că, dacă nu stabilizam curând întregul sistem, băncile ar mai fi avut nevoie de o infuzie de capital de la guvern de 300 până la 700 de miliarde de dolari –, iar aceste cifre nu includeau AIG, care a anunţat mai târziu pierderi trimestriale de 62 de miliarde de dolari.

În loc să continuăm să aruncăm banii contribuabililor într-un sac fără fund, trebuia să găsim o modalitate de a petici sacul. În primul rând, trebuia să redăm măcar parţial încrederea pieţei, pentru ca investitorii care se puseseră între timp la adăpost prin retragerea a trilioane de dolari din sectorul financiar în capitalul privat, să reintre în joc şi să reinvestească. Tim mi-a explicat că în privinţa consorţiilor Fannie şi Freddie aveam autoritatea de a pompa mai mulţi bani în ele fără aprobarea Congresului, în parte pentru că tocmai intraseră sub tutela guvernului. Am aprobat imediat un angajament de capital în valoare de 200 de miliarde de dolari. Nu era o alegere convenabilă, dar orice altă alternativă ar fi dus la moartea pieţei americane de credite ipotecare.

Cât despre restul sistemului financiar, variantele disponibile erau mult mai riscante. Peste câteva zile, într-o altă şedinţă din Biroul Oval, Tim şi Larry au punctat trei opţiuni de bază. Prima dintre ele, promovată intens de preşedintele FDIC[41] şi de Sheila Bair, consilier în FDIC care activase şi sub administraţia Bush, presupunea o reinterpretare a propunerii iniţiale a lui Hank Paulson pentru TARP, prin care guvernul instituia o singură „bancă de active şi pasive de risc" ce avea să achiziţioneze toate activele toxice particulare şi să cureţe astfel sectorul bancar. Aceasta le-ar fi oferit investitorilor ocazia de a-şi recăpăta încrederea, iar băncilor posibilitatea de a acorda din nou credite.

Deloc surprinzător, pieţele au agreat această abordare, întrucât transfera viitoarele pierderi în cârca contribuabililor. Numai că, aşa cum au evidenţiat Tim şi Larry, problema cu „băncile de risc" era că nimeni nu putea aprecia cu acurateţe valoarea activelor toxice din registrele băncilor. Dacă guvernul aloca o sumă prea mare, însemna că aceasta urma să fie recuperată tot din banii contribuabililor, dar cu condiţii mai flexibile. Dacă, pe de altă parte, guvernul aloca o sumă prea mică – şi date fiind activele toxice în valoare estimativă de 3 000 de miliarde de dolari, vânzarea garanţiilor bancare sub preţul pieţei era tot ce-şi putea permite guvernul –, băncile ar fi fost nevoite să suporte pierderi masive imediate şi ar fi falimentat oricum. Tocmai din cauza acestor complicaţii estimative, Hank Paulson a abandonat ideea la începutul crizei.

O a doua opţiune era una aparent evidentă la prima vedere, adică naţionalizarea pe termen limitat a acelor instituţii financiare constant

semnificative care – potrivit ultimelor evaluări ale activelor şi pasivelor lor pe piaţa actuală – erau în insolvenţă, şi apoi restructurarea lor pe baza unor proceduri similare celor pentru declararea falimentului, astfel încât acţionarii şi deţinătorii de obligaţiuni să se reorganizeze şi eventual să înlocuiască consiliile de conducere şi administraţie. Această opţiune se potrivea intenţiei mele de a smulge plasturele de pe rană şi de a stabiliza sistemul o dată pentru totdeauna, în loc să las băncile să şchiopăteze – funcţionale pe hârtie, dar lipsite de credibilitate şi de capital. De asemenea, se potrivea noţiunii de „justiţie divină", atât de dragă lui Tim, şi nevoii justificate a publicului de a-i vedea pe cei vinovaţi pedepsiţi şi umiliţi.

Ca de obicei însă, ceea ce părea o soluţie simplă nu era deloc la îndemână. Odată ce guvernul naţionaliza o bancă, acţionarii celorlalte bănci s-ar fi grăbit să scape de balast, de teamă să nu cadă victime aceleiaşi naţionalizări. Asemenea procese ar fi dus la naţionalizarea băncilor vulnerabile una după alta şi preluarea în cascadă de către guvern a sectorului financiar american.

Costurile ar fi fost uriaşe, nu numai din punct de vedere financiar, ci şi pentru că guvernul Statelor Unite trebuia să preia responsabilitatea gestionării instituţiilor în cauză pe toată perioada avută în vedere. Rezultatul ar fi fost milioane de procese inevitabile intentate guvernului de către grangurii de pe Wall Street, de către fondurile de pensii şi de către micii investitori furioşi din cauza restructurărilor impuse. Problema care s-ar fi ridicat în continuare era pe cine să numim în fruntea acestor bănci, în special în condiţiile în care aproape toţi experţii cu state vechi ar fi fost bănuiţi, într-un fel sau altul, de implicarea, în activităţile de refinanţare. Cine avea să stabilească salariile şi bonusurile acestor directori? Cum ar fi reacţionat publicul dacă aceste bănci naţionalizate continuau să piardă bani? Cui i-ar fi putut vinde guvernul aceste bănci, în caz de forţă majoră, dacă nu tot altor bănci care contribuiseră la declanşarea dezastrului?

Gândindu-se la faptul că nu existau răspunsuri concrete la aceste întrebări, Tim a venit cu o a treia opţiune. Teoria lui era exprimată după cum urmează: cu toate că nimeni nu se îndoia de faptul că băncile se clătinau şi deţineau o grămadă de garanţii toxice, panica de pe piaţă scăzuse în aşa măsură preţurile *tuturor* activelor, încât situaţia putea părea, de fapt, mai gravă decât era în realitate. La urma urmei, nu se putea ca majoritatea covârşitoare a creditelor ipotecare să fie imposibil de rambursat. Nu toate ipotecile garantate prin însuşi obiectul tranzacţiei erau lipsite de valoare şi nu toate băncile erau afundate în împrumuturi neacoperite. Dar, atâta timp cât piaţa nu putea discerne cazurile clare de insolvenţă de cele în care era vorba

doar de o lipsă temporară de lichidităţi, majoritatea investitorilor evitau tot ceea ce ţinea de sectorul financiar.

Soluţia lui Tim a fost ulterior numită „testul de stres“. Banca Centrală urma să stabilească indicatorii pentru capitalul de care avea nevoie fiecare din cele 19 bănci semnificative sistemic pentru a supravieţui celui mai negru scenariu. După care tot Banca Centrală urma să trimită autorităţi de reglementare pentru a verifica registrele şi a stabili dacă băncile respective dispuneau sau nu de o rezervă financiară care să le ajute să treacă de criză; în caz că această rezervă nu era satisfăcătoare, banca avea la dispoziţie şase luni pentru a strânge capitalul necesar din surse private. Dacă nici după şase luni nu acumula suficient capital, guvernul urma să intervină cu o injecţie de capital destul de mare pentru a corespunde criteriilor, iar în cazul în care contribuţia guvernului depăşea 50% din suma necesară, atunci banca se naţionaliza. În orice caz, pieţele puteau avea o imagine clară a situaţiei în care se afla fiecare bancă în parte. Acţionarii urmau să îşi vadă acţiunile scăzând drastic, dar numai în proporţie cu suma necesară pentru reabilitarea băncii. Iar contribuabilii nu erau obligaţi să plătească din buzunar decât în caz de forţă majoră.

Tim a prezentat a treia opţiune mai mult ca un cadru de referinţă decât ca plan detaliat, iar Larry şi-a manifestat scepticismul spunând că băncile nu puteau fi salvate, că pieţele nu vor crede niciodată în rigorile unui audit gestionat de guvern şi că acest exerciţiu nu va face decât să amâne inevitabilul. Tim a recunoscut aceste riscuri. A adăugat că orice test de stres necesita cel puţin trei luni, timp în care presiunea exercitată de public ca noi să luăm măsuri decisive se va acumula; şi între timp evenimentele puteau arunca pieţele într-un picaj şi mai accentuat.

Larry şi Tim au rămas pe loc şi au aşteptat o reacţie din partea mea. M-am lăsat pe spate în fotoliu.

„Mai avem şi altceva în meniu?“ am întrebat.

„Nimic deocamdată, domnule preşedinte.“

„Nu pare prea tentant.“

„Deloc, domnule preşedinte.“

Am încuviinţat din cap, am cântărit probabilităţile şi, după câteva întrebări suplimentare, am decis că testul de stres propus de Tim era cea mai bună variantă. Nu pentru că era nemaipomenit – nici pentru că ar fi fost bun – ci pentru că celelalte opţiuni erau mai rele. Larry a comparat situaţia cu aceea în care un medic alege un tratament mai puţin invaziv înainte de a opta pentru o intervenţie chirurgicală. Dacă testul de stres dădea rezultate, puteam repara mai repede sistemul şi cu bani mai puţini de la contribuabili. Dacă nu funcţiona, situaţia

rămânea aceeaşi, iar noi aveam măcar o imagine mai clară a ceea ce presupunea intervenţia chirurgicală.

Peste două săptămâni, pe 10 februarie, Tim s-a adresat publicului pentru prima oară în calitate de secretar al trezoreriei. A vorbit în marea sală a Clădirii Trezoreriei denumită Camera Banilor, care funcţionase ca bancă timp de peste un secol după Războiul Civil şi unde banii erau distribuiţi direct din seifurile guvernului. Tim trebuia să prezinte structura-cadru pentru testul de stres şi să sublinieze şi alte măsuri pe care doream să le luăm pentru a stabiliza băncile în agonie, transmiţând în acelaşi timp semnalul că, în pofida incertitudinilor la tot pasul, eram încrezători şi aveam un plan fezabil.

Este greu, desigur, să transmiţi siguranţă atunci când tu însuţi nu te simţi sigur. Încă şifonat după audierile de confirmare, după câteva săptămâni în care lucrase cu numai câţiva angajaţi, fără a stăpâni toate detaliile testului de stres, Tim a păşit în faţa unei armate de camere de luat vederi şi de jurnalişti de la publicaţiile financiare şi a picat direct în cap.

Toată lumea, inclusiv el, a fost de acord că discursul a fost un dezastru. Era emoţionat, s-a încurcat pentru că era pentru prima oară când folosea teleprompterul şi a vorbit în termeni foarte vagi despre planul de ansamblu. Echipa de comunicare de la Casa Albă l-a tot presat să pună accent pe intenţia noastră de a trata băncile cu severitate, exact în momentul în care echipa economică încerca să sublinieze că era imperios necesar să asigurăm pieţele financiare că nu aveau motive de panică. Între timp, diversele agenţii responsabile cu reglementarea sistemului financiar nu s-au pus de acord asupra propunerii lui Tim, iar unii directori de agenţii, ca Sheila Bair, continuau să-şi promoveze propriile idei. Rezultatul a fost clasicul discurs al unui delegat, plin de promisiuni acoperite şi de mesaje neclare ce reflectau presiunile contradictorii venite din toate părţile. În graba lui de a termina cât mai repede discursul, Tim – care rămăsese practic fără combustibil – nu a acordat nici un pic de timp prezentării în sine.

În timp ce vorbea, valoarea acţiunilor de la Bursă a scăzut cu încă trei procente. Până la sfârşitul acelei zile scăzuseră cu aproape 5%, iar pieţele financiare cu 11%. Discursul lui Tim era subiectul la ordinea zilei, analizat de presă la virgulă. După cum anticipase Larry, mulţi analişti au văzut testul de stres ca pe o muşamalizare elaborată, ca pe un nou set de măsuri de salvare. Comentatorii din întreg spectrul politic se întrebau dacă nu cumva zilele lui Geithner, ale mandatului meu şi ale sistemului financiar global erau numărate.

Oricâtă cenuşă şi-a pus Tim în cap a doua zi, am fost nevoit să recunosc că eram martorul unui eşec al administraţiei mele – un eşec al meu atunci când pusesem presiune pe oamenii mei. Cu o zi în urmă, la o conferinţă de presă menţionasem, fără să mă gândesc, discursul pe care Tim urma să-l ţină şi nu fusese corect din partea mea, adăugând că acesta va anunţa „un pachet de planuri clare şi concrete" şi că îşi va câştiga în felul acesta „momentul lui de glorie".

Lecţia generală a fost dureroasă, dar utilă. În lunile următoare am dat dispoziţii echipei să desfăşoare un proces mult mai strâns, cu o mai bună comunicare între părţile relevante ale administraţiei; să anticipeze problemele şi să rezolve disputele înainte de comunicarea oficială a oricărui plan, pentru a permite ideilor noastre timp şi spaţiu să germineze, indiferent de presiunile din afară; să acorde o atenţie specială personalului desemnat să se ocupe de proiectele mari şi să comunice detaliile esenţiale precum şi pe cele de execuţie.

Şi încă ceva: mi-am jurat să nu mai deschid gura şi să ridic nivelul aşteptărilor care, date fiind împrejurările specifice, nu puteau fi satisfăcute.

Răul era deja făcut. Prima impresie pe care lumea şi-o făcuse despre echipa mea de specialişti harnici a fost aceea că avea de-a face cu o bandă de pistolari care nu puteau trage la ţintă. Republicanii au jubilat. Rahm primea telefoane peste telefoane de la democraţii îngrijoraţi. Singurul aspect pozitiv în tot acest fiasco a fost reacţia lui Tim. Ar fi putut să fie cu moralul la pământ, dar nu a fost cazul. Avea doar aerul resemnat al unui om care ştia că va plăti pentru felul jalnic în care se prezentase, dar nu-şi pierduse încrederea în ceea ce era cu adevărat important, şi pe bună dreptate.

Îmi plăcea această calitate a lui. Era încă omul meu. Nu ne rămânea decât să ne menţinem pe poziţie, să punem planul în aplicare şi să sperăm că va funcţiona.

„Doamnă preşedinte al Camerei... Preşedintele Statelor Unite!"

Pentru motive care îmi scapă, primul discurs al preşedintelui nou ales înaintea camerelor reunite ale Congresului nu este considerat ca un discurs privind Starea Uniunii. Cu toatea acestea, este, din toate punctele de vedere, un discurs despre starea uniunii – primul dintr-un ritual anual în care preşedintele are ocazia de a vorbi cu zeci de milioane de cetăţeni americani.

Prima mea cuvântare era programată pentru 24 februarie, ceea ce însemna că exact în perioada în care puneam în practică planul nostru de redresare economică a trebuit să găsesc timp pentru a citi ciornele lui Favs. Nu era o sarcină uşoară pentru nici unul dintre noi. Alte adresări puteau să aibă în vedere teme generale sau să se concentreze asupra unui singur aspect. În acest discurs, pe care

angajaţii Aripii de Vest îl numeau simplu SOTU[42], preşedintele trebuia să prezinte priorităţile politicii interne şi externe pentru următorul an. Planurile şi propunerile atingeau rareori coarda sensibilă a publicului, indiferent cât erau de cosmetizate, de stropite pe alocuri cu glume şi expresii captivante sau de explicaţii detaliate privind extinderea programului Medicare de asistenţă medicală sau rambursarea creditului fiscal.

Ca fost senator, cunoşteam prea bine tactica ovaţiilor din timpul SOTU: un spectacol cu calităţi de ritual, în care membrii partidului preşedintelui se ridicau în picioare şi izbucneau în urale la fiecare a treia frază, în timp ce partidul din opoziţie refuza să aplaude chiar şi cele mai înduioşătoare poveşti de teamă că vreo cameră de luat vederi îi va surprinde fraternizând cu inamicul. (Singura excepţie de la regulă o reprezenta orice referire la trupele de peste hotare.) Acest teatru absurd nu numai că a scos în evidenţă scindarea ţării într-un moment în care era nevoie de unitate; dar întreruperile permanente au adăugat cel puţin 15 minute unui discurs şi-aşa destul de lung. Iniţial m-am gândit să-mi încep cuvântarea rugându-i pe cei prezenţi să se abţină de la aplauze, dar, deloc surprinzător, Gibbs şi echipa de comunicare au respins ideea, insistând că o sală cufundată în tăcere nu dădea bine la televizor.

Simţeam că întregul proces de redactare a discursului SOTU ne storsese de energie şi de inspiraţie, iar în anumite momente îi şi spusesem lui Favs că după cuvântarea din noaptea alegerilor, după doi ani de adresare nonstop către public, nu mai aveam nimic nou de spus şi poate că aş face oamenilor un mare serviciu dacă aş proceda precum Thomas Jefferson, oferind membrilor Congresului o copie a discursului meu pe care s-o citească liniştiţi. Toate grijile mele au dispărut în momentul în care am păşit în Camera Reprezentanţilor şi mi-am auzit numele anunţat la intrarea în sală.

„Doamnă preşedinte a Camerei...“ Atunci, foarte probabil mai mult decât în alte ocazii, acele cuvinte şi scena care a urmat m-au făcut să conştientizez pe deplin măreţia funcţiei pe care o ocupam. Când am păşit în sală, s-au auzit ropote de aplauze; am traversat încet culoarul central, strângând mâinile ce se întindeau spre mine; membrii cabinetului meu ocupaseră primele două rânduri din faţă; în sală se aflau şefii reuniţi ai Statului Major în uniforme impecabile şi judecătorii Curţii Supreme în robele lor negre, amintind de membrii unei ghilde din vechime; preşedinta Camerei şi vicepreşedintele Biden, aflaţi de-o parte şi de cealaltă în spatele meu, m-au salutat; am vazut-o pe soţia mea strălucind de frumuseţe, în loja superioară, îmbrăcată într-o rochie fără mâneci (acela a fost momentul în care a

început să se manifeste admiraţia pentru braţele lui Michelle), făcându-mi cu mâna şi trimiţându-mi un sărut în timp ce preşedinta Camerei a lovit pupitrul cu ciocănaşul de lemn, semn că ceremonia începea.

Deşi am vorbit despre planurile mele de-a pune capăt Războiului din Irak, de-a consolida eforturile militare din Afghanistan şi de a conduce lupta împotriva organizaţiilor teroriste, cea mai mare parte a cuvântării mele s-a referit la criza economică. Am vorbit despre Legea privind relansarea economică, despre planul nostru de locuinţe, despre raţionamentul din spatele testului de stres. Am dorit, de asemenea, să punctez un aspect chiar mult mai important: trebuia să aspirăm spre mai mult. Nu doream numai să rezolv problemele urgente la ordinea zilei; simţeam că trebuie să ne angajăm cu toţii într-un efort de schimbare pe termen lung. Odată ce reporneam economia, nu ne puteam mulţumi cu starea de lucruri de dinaintea crizei. În acea seară am exprimat foarte clar intenţia de a continua cu reforme structurale – în educaţie, în sistemul energetic, în politica climatică, în asistenţa medicală şi în reglementările financiare – şi că vom aşterne bazele prosperităţii generale, pe termen lung, în America.

Zilele în care eram gâtuit de trac pe scenă trecuseră demult şi, având în vedere temele abordate, consider că adresarea mea a fost la înălţimea aşteptărilor. Potrivit lui Axe şi lui Gibbs, ecourile discursului au fost pozitive, iar formatorii de opinie m-au considerat ca având o calificare „prezidenţială“ adecvată. Au fost, se pare, surprinşi de agenda mea îndrăzneaţă, de dorinţa mea de a continua şi cu alte reforme în afara celor destinate obiectivului central, adică salvarea economiei.

Am avut senzaţia că nimeni nu auzise, de fapt, promisiunile pe care le făcusem în campania electorală sau că presupuseseră că vorbeam ca să mă aflu în treabă. Reacţia în urma discursului meu a fost practic o avanpremieră a criticilor ce mi-au fost adresate în primii doi ani de mandat, legate de faptul că încercam să fac prea mult, că eram cel puţin naiv sau iresponsabil, dacă nu chiar o ameninţare la adresa Americii pentru că doream să obţin mai mult decât o întoarcere la starea de fapt anterioară crizei, sau că tratam schimbarea mai mult ca pe un slogan.

Oricât de solicitantă ar fi fost criza economică, tânăra mea administraţie nu-şi putea permite luxul de a pune celelalte probleme deoparte, întrucât maşinăria guvernului federal avea ramificaţii pe tot globul, funcţiona 24 de ore din 24, indiferent de aglomerarea de mesaje şi de ciclul de somn al angajaţilor. Multe din funcţiile acesteia (emiterea cecurilor de asigurări sociale, întreţinerea sateliţilor meteo,

procesarea împrumuturilor din agricultură, emiterea paşapoartelor) nu necesitau dispoziţii specifice de la Casa Albă şi funcţionau exact aşa cum funcţionează organismul uman, respirând şi transpirând independent de controlul conştient al creierului. Existau însă şi o mulţime de alte agenţii şi de clădiri pline de angajaţi care aveau nevoie de atenţie zilnică: doreau îndrumare strategică sau ajutor pentru noi angajări, cereau sfaturi când o criză internă sau un eveniment extern blocau activitatea sistemului. După prima şedinţă săptămânală din Biroul Oval l-am rugat pe Bob Gates, care lucrase sub şapte preşedinţi americani, să-mi dea orice sfat pe care-l consideră necesar conducerii executivului. Mi-a zâmbit ironic, crispat.

„Pe un singur lucru puteţi să vă bazaţi, domnule preşedinte", a spus el. „Cineva, undeva, în orice moment, în orice zi, o dă în bară."

Am trecut la treabă, încercând să prevenim eventualele încurcături.

Pe lângă întâlnirile mele obişnuite cu secretarul finanţelor, cu secretarul de stat şi secretarul apărării, pe lângă informările zilnice din partea serviciului de securitate naţională şi a echipelor economice, am stabilit întâlniri permanente cu fiecare membru al cabinetului, pentru a trece în revistă planurile strategice ale departamentelor lor, identificarea blocajelor şi stabilirea priorităţilor. Am vizitat agenţiile lor, profitând de fiecare ocazie pentru a anunţa noi strategii sau practici de guvernare şi am vorbit cu specialiştii din ministere cărora le-am mulţumit pentru serviciile lor şi le-am reamintit importanţa misiunii pe care o aveau de îndeplinit.

Am avut nenumărate întâlniri cu diverse grupuri electorale – Masa Rotundă a Oamenilor de Afaceri, cu federaţia sindicatelor din Statele Unite AFL-CIO[43], cu Adunarea Primarilor din Statele Unite, cu organizaţiile serviciilor pentru veterani – pentru a cunoaşte problemele cu care se confruntau şi pentru a le cere sprijinul. Am participat la câteva reuniuni care mi-au consumat foarte mult timp (cum a fost prezentarea propunerii primului nostru buget federal) şi la evenimente publice inovatoare menite să crească transparenţa guvernului (cum a fost prima noastră şedinţă difuzată în direct de la primărie). În fiecare săptămână ţineam un mic discurs televizat, ofeream interviuri ziarelor şi posturilor de televiziune naţionale şi locale. Am luat cuvântul la Dejunul de Rugăciune Naţională şi am organizat o petrecere pentru membrii Congresului, cu ocazia Super Bowl. În prima săptămână din martie participasem deja la două summituri cu liderii internaţionali – unul organizat în Washington D.C., cu primul-ministru britanic Gordon Brown, celălalt la Ottawa, cu primul-ministru canadian Stephen Harper – pentru discutarea

obiectivelor strategice şi a protocoalelor diplomatice cu ţările respective.

Pentru fiecare eveniment, întâlnire sau iniţiativă politică existau 100 şi mai bine de oameni care lucrau frenetic în culise. Fiecare document era verificat din punct de vedere al acurateţei datelor, fiecare persoană prezentă la şedinţe era verificată, fiecare eveniment era planificat la minut şi fiecare iniţiativă politică era pieptănată cu atenţie, pentru a ne asigura că era fezabilă, convenabilă din punct de vedere al costurilor şi nu prezenta riscuri greu de anticipat.

Acest efort susţinut se extindea şi în Aripa de Est, unde prima doamnă avea un mic ansamblu de birouri şi unde îşi desfăşura propria activitate destul de încărcată. Din clipa în care ne-am instalat la Casa Albă, Michelle s-a dedicat noii sale misiuni, asigurându-se în acelaşi timp că noua reşedinţă era un adevărat cămin pentru familia noastră. Datorită ei, Malia şi Sasha au depăşit cu bine perioada de tranziţie la viaţa noastră nouă şi neobişnuită. Se jucau cu mingea pe holul lung care traversa locuinţa şi făceau prăjituri cu bucătarii de la Casa Albă. La sfârşit de săptămână se jucau cu noile lor prietene sau mergeau la aniversări, jucau baschet, fotbal, Malia lua lecţii de tenis, iar Sasha mergea la lecţii de balet şi de tae kwon do. (Întocmai ca Michelle, Sasha era foarte încăpăţânată.) În public, Michelle era fermecătoare, iar alegerile ei vestimentare primeau mereu aprecieri. Pentru că era de datoria ei să găzduiască Balul Guvernatorilor, un eveniment anual, Michelle s-a rupt de tradiţie şi a angajat trupa Earth, Wind & Fire. Ritmul funk al muzicii lor R&B a îndemnat la dans întreaga adunare de oficiali de vârstă mijlocie din ambele partide, oameni pe care nu mi i-aş fi închipuit niciodată într-o astfel de ipostază.

„Fă-te frumoasă.“ „Ai grijă de familia ta.“ „Dă dovadă de graţie.“ „Fii alături de soţul tău.“ Sarcina primei doamne a Statelor Unite a fost definită în istoria Americii de aceste principii, iar Michelle era imaginea lor vie. Nu a lăsat însă niciodată să se vadă cât de mult i-a displăcut la început noul ei rol, cât de copleşită a fost de sentimentul de nesiguranţă.

Parte din frustrările ei erau mai vechi. Încă de la începutul căsniciei noastre fusesem martor la frământările ei, similare multor femei, la eforturile ei de a împăca latura ei de femeie de carieră, independentă şi ambiţioasă, cu dorinţa de a fi o mamă la fel de grijulie şi de atentă pentru fetele noastre, cum fusese Marian pentru ea. Am încercat mereu s-o încurajez pe Michelle în cariera ei şi nici o clipă nu mi-a trecut prin cap că datoriile de soţie şi de mamă erau singura ei prioritate; am fost norocoşi că am lucrat amândoi şi am avut un sprijin puternic în familia şi prietenii noştri, ceea ce ne-a dat un avantaj pe care nu multe familii îl au. Dar nu era suficient pentru a o

feri pe Michelle de presiunile absurde şi uneori contradictorii ale societăţii, cu care se confruntă femeile cu copii, atât din partea presei şi a colegilor, cât şi din partea angajatorilor şi, desigur, a bărbaţilor de lângă ele.

Cariera mea politică şi absenţele mele prelungite i-au făcut lui Michelle sarcina şi mai grea. Nu o dată a ales să renunţe la o ocazie profesională care, oricât de tentantă ar fi fost, ar fi presupus ca ea să nu poată petrece prea mult timp cu fetele. Chiar şi la ultimul ei post de la Centrul Medical de pe lângă Universitatea din Chicago, în ciuda unui şef înţelegător şi a posibilităţii de a-şi stabili propriul program, Michelle n-a scăpat niciodată de sentimentul că pune fetele, sau munca ei, sau ambele interese pe planul doi. Când eram la Chicago a putut cel puţin evita atenţia publicului şi s-a ocupat de treburi în ritmul ei. Acum toate acestea se schimbaseră. După alegerea mea a fost nevoită să renunţe la o slujbă extrem de importantă pentru un rol care – aşa cum fusese imaginat, cel puţin – era mult prea mic pentru atributele cu care era înzestrată. Mai mult decât atât, creşterea şi educaţia copiilor noştri presupunea de-acum un nou set de complicaţii – cum ar fi, de exemplu, obligaţia de a telefona părinţilor prietenelor Sashei, pentru a le explica de ce era nevoie ca agenţii Serviciilor Secrete să le inspecteze locuinţele înainte ca fata să vină la ei în vizită, sau nevoia de a colabora cu angajaţii Casei Albe pentru a convinge presa să nu publice o fotografie cu Malia şi prietenele ei la mall.

Pe lângă toate acestea, Michelle s-a trezit peste noapte simbolul războiului dintre sexe în plină desfăşurare în America. Toate alegerile pe care le făcea, toate vorbele ei erau interpretate şi judecate cu înfrigurate. Când s-a autointitulat, în glumă, „mămica supremă“, unii comentatori şi-au exprimat dezamăgirea faţă de faptul că nu se folosea de platforma pe care o avea la dispoziţie pentru a desfiinţa stereotipurile legate de locul femeii în societate. Totodată, eforturile de a extinde limitele sarcinilor Primei Doamne veneau la pachet cu anumite riscuri: Michelle se afla încă sub impactul atacurilor nemiloase la adresa ei din timpul campaniei electorale şi nu trebuia decât să se uite la Hillary Clinton pentru a înţelege cât de repede se puteau întoarce oamenii împotriva unei Prime Doamne care alegea să se implice în activitatea politică.

Tocmai de aceea, în primele luni, Michelle şi-a acordat răgazul de a decide cum doreşte să îşi îndeplinească misiunea, încercând să vadă cum şi unde ar putea interveni, stabilind în acelaşi timp, cu grijă şi mult tact, ritmul activităţii ei de Primă Doamnă. A cerut părerea lui Hillary şi a Laurei Bush. A recrutat o echipă puternică de specialişti cu experienţă, în care avea încredere. În cele din urmă, s-a hotărât să

susţină două cauze care însemnau foarte mult pentru ea: creşterea alarmantă a cazurilor de obezitate infantilă în America şi lipsa absolut ruşinoasă a sprijinului pentru familiile soldaţilor americani.

Ştiam prea bine că ambele probleme atingeau o coardă sensibilă în Michelle, copleşită la rândul ei de frustrări şi de temeri legate de aceste aspecte. Înmulţirea cazurilor de obezitate îi atrăsese atenţia cu câţiva ani înainte, când pediatrul nostru constatase că indicele de masă corporală al Maliei crescuse şi identificase alimentele procesate preferate de copii drept principala cauză. Vestea cu pricina i-a confirmat lui Michelle cele mai negre bănuieli, că hingherea şi oboseala zilnică din vieţile noastre vor afecta şi vieţile fetelor. Pe de altă parte, interesul ei faţă de familiile soldaţilor americani a fost stârnit mai cu seamă de discuţiile încărcate de emoţie pe care le avusese în timpul campanie cu soţiile militarilor detaşaţi peste hotare. Le-a ascultat pe acestea în timp ce ele descriau sentimentul de singurătate amestecată cu mândrie, îşi recunoşteau resentimentele pentru că erau tratate superficial în tabloul general a apărării ţării şi îşi exprimau reţinerea în a cere ajutor, de teamă să nu fie percepute ca egoiste. În poveştile lor, Michelle vedea ecoul propriilor trăiri.

Eram sigur că impactul ei în ambele domenii va fi unul substanţial, tocmai pentru că stabilise un raport personal cu aceşti oameni. Michelle gândea cu inima şi acţiona conform experienţei ei şi nu potrivit unor noţiuni abstracte. Şi mai ştiam un lucru: soţiei mele nu-i plăcea să greşească. Indiferent de îndoielile ei, era hotărâtă să-şi îndeplinească ireproşabil noul rol.

Săptămână de săptămână, încercam, fiecare, să ne adaptăm noilor circumstanţe, să le facem faţă şi să ne bucurăm de ele. De fiecare dată când se simţea neliniştită, Michelle cerea sfatul imperturbabilei sale mame, cu care stătea de vorbă pe canapeaua din oranjeria de la etajul trei al Casei Albe. Malia, care era de-acum în clasa a cincea, era preocupată de teme şi ne reamintea mereu promisiunea pe care o făcusem în timpul campaniei electorale, şi anume aceea de a ne lua un câine. Sasha, care avea atunci şapte ani, adormea încă strângând la piept păturica tricotată pe care o avea de când era bebeluş, dar creştea atât de repede încât zilnic remarcam schimbări la ea.

Noua noastră locuinţă avea şi un avantaj surpriză: acum, că locuiam exact deasupra prăvăliei, ca să spun aşa, eram mai tot timpul acasă. De multe ori lucram de-acasă. În afara situaţiilor în care trebuia să călătoresc, eram prezent la cină în fiecare seară la 6:30, chiar dacă asta însemna să cobor mai târziu, din nou, în Biroul Oval.

Era o adevărată bucurie să le ascult pe Malia şi pe Sasha vorbind despre întâmplările de peste zi, povestind despre micile lor drame, despre profesorii excentrici, despre băieţii slăbănogi, spunând glume,

dezvăluindu-ne secrete şi punând nenumărate întrebări. După cină, când ele se duceau să-şi termine temele şi să se pregătească de culcare, mai stăteam de vorbă cu Michelle, mai puţin despre politică şi mai mult despre ce mai ştia de vechii noştri prieteni, despre filmele pe care doream să le vedem şi mai ales despre minunea de a ne putea privi fetiţele crescând. Apoi le citeam poveşti fetelor, le strângeam în braţe, le înveleam bine şi pe una şi pe cealaltă, bucurându-mă de parfumul plin de căldură şi viaţă al pijamalelor lor. În fiecare seară, în intervalul acela de o oră şi jumătate, îmi încărcam bateriile – îmi limpezeam mintea şi mă vindecam de stricăciunile provocate de o zi întreagă petrecută reflectând asupra lumii şi asupra problemelor ei greu de rezolvat.

Fetele şi soacra mea au fost ancorele noastre la Casa Albă, dar au existat şi alţi oameni care ne-au ajutat pe mine şi pe Michelle să facem faţă stresului din primele luni. Sam Kass, tânărul pe care-l angajasem ca bucătar part-time în Chicago, după ce campania căpătase un ritm susţinut şi temerile noastre privind alimentaţia fetelor atinseseră apogeul, ne-a urmat la Washington pe postul de bucătar-şef, dar tot el a fost persoana de contact a lui Michelle pe probleme de obezitate infantilă. Sam era fiul unui profesor de matematică de la vechea şcoală a fetelor şi fost jucător de baseball în facultate. Era un tip plăcut, bine legat, ras în cap, ceea ce îl făcea şi mai atrăgător. Era un adevărat expert în politică alimentară, bine informat în domenii care se întindeau de la efectele monoculturilor agricole asupra schimbărilor climatice până la legătura între obiceiurile alimentare şi bolile cronice. Ajutorul pe care Sam i l-a dat lui Michelle a fost nepreţuit; discuţiile cu el i-au dat lui Michelle ideea de a avea o grădină de legume pe pajiştea de sud a Casei Albe. Era ca un membru al familiei pentru noi, ca un unchi pus pe şotii pentru fete, ca un frate mai mic pentru Michelle şi pentru mine, şi – la fel ca Reggie Love – un partener de baschet şi de biliard ori de câte ori simţeam nevoia să mă relaxez.

Un sprijin similar am găsit şi în Cornell McClellan, vechiul nostru antrenor, fost asistent social şi expert în arte marţiale, proprietar al unei săli de sport din Chicago. Cu toată silueta lui impunătoare, Cornell era un bărbat blând şi agreabil chiar şi atunci când ne tortura cu flotări, ridicări de greutăţi, flexări şi fandări. A decis că era de datoria lui să îşi împartă timpul între Chicago şi Washington D.C. pentru a se asigura că Prima Familie se menţine într-o condiţie fizică bună.

În fiecare dimineaţă, de luni până joi, îmi începeam ziua cu Michelle, Cornell şi Sam, în mica sală de sport de la etajul al treilea al reşedinţei, unde televizorul din perete era setat pe canalul ESPN care

difuza emisiunea *SportsCenter*. Michelle era, fără îndoială, eleva cea mai silitoare a lui Cornell, executându-şi rutina cu o concentrare infailibilă. Sam şi cu mine lucram într-un ritm mai lent şi luam pauze mai lungi între exerciţii, provocându-l pe Cornell la controverse aprinse – de genul Jordan versus Kobe, sau Hanks versus Denzel – de câte ori antrenamentul era mult prea intens pentru gustul nostru. Atât pentru mine, cât şi pentru Michelle acea oră petrecută zilnic în sala de sport era încă o zonă de normalitate, în compania unor prieteni care încă ne spuneau pe nume şi ne iubeau ca pe propria familie, care ne aminteau de lumea în care trăisem cândva – şi de acea versiune a personalităţii noastre pe care speram s-o păstrăm mereu vie.

A mai existat o ultimă modalitate de a scăpa de stres, despre care nu-mi plăcea să vorbesc şi care a fost o sursă de tensiune aproape cronică în căsnicia mea: continuam să fumez, cinci (şase, chiar şapte) ţigări pe zi.

Era singurul viciu rămas din anii tinereţii mele rebele. La rugămintea lui Michelle, chiar am renunţat la fumat de câteva ori de-a lungul anilor şi nu am fumat niciodată în casă sau în faţa copiilor. După ce am fost ales în Senatul Statelor Unite, n-am mai fumat în public. Dar mai exista în mine o mică parte care se încăpăţâna să se opună tiraniei raţiunii, iar tensiunea din timpul campaniei – călătoriile interminabile pe şosele mărginite de câmpuri de porumb, solitudinea inerentă camerelor de motel – mă făcuseră să am mereu la îndemână un pachet de ţigări, în servietă sau în sertar. După alegeri, mi-am spus că era cazul să renunţ la fumat – eram, fără să vreau, mai tot timpul în public atunci când ieşeam din reşedinţa de la Casa Albă. Numai că volumul de muncă m-a împiedicat să mă confrunt cu ziua judecăţii şi iată-mă strecurându-mă în pavilionul din spatele Biroului Oval, după masa de prânz, sau pe terasa de la etajul al treilea al reşedinţei după ce Michelle şi fetele adormeau, trăgând cu sete dintr-o ţigară şi privind apoi fumul ridicându-se spre stele, moment în care îmi promiteam mie însumi că voi renunţa de îndată ce lucrurile se vor linişti.

Numai că lucrurile nu s-au liniştit. Iar eu am ajuns să fumez cam opt (sau nouă, sau zece) ţigări pe zi.

În luna aceea, conform estimărilor, un număr de 663 000 de americani aveau să-şi piardă locurile de muncă, iar rata şomajului avea să ajungă la 8,5 la sută. Sechestrele puse pe locuinţe nu dădeau semne că se vor opri, iar creditele rămăseseră îngheţate. Valoarea acţiunilor de la bursă a scăzut la cel mai de jos nivel din timpul recesiuni, cu 57 la sută, iar acţiunile Citigroup şi Bank of America ajunseseră sub un dolar. AIG era ca o groapă fără fund şi, aparent,

singura ei sarcină era de a înghiţi cât mai mult posibil din fondurile TARP.

Toate acestea erau de ajuns să-mi ridice tensiunea. Dar situaţia era şi mai mult înrăutăţită de atitudinea nepăsătoare a directorilor de pe Wall Street, care fuseseră ajutaţi tot de noi să-şi scape pielea. De exemplu, chiar înainte să-mi preiau oficial mandatul, liderii majorităţii băncilor importante autorizaseră de capul lor acordarea de bonusuri în valoare totală de peste un miliard de dolari pentru ei şi locotenenţii lor, în ciuda faptului că abia primiseră fonduri TARP pentru a-şi susţine valoarea acţiunilor la bursă. La scurt timp după aceea, directorii Citigroup au decis că era o idee bună să comande un nou avion pentru corporaţie. (Dar pentru că acest lucru s-a întâmplat sub mandatul nostru, cineva din echipa lui Tim a reuşit să îl contacteze pe directorul executiv al companiei şi să-l forţeze să revoce comanda.)

În tot acest timp, directorii de bănci săreau ca arşi – uneori în cercuri intime, de multe ori în presă – atunci când erau acuzaţi că gestionaseră inacceptabil situaţia sau că ar fi trebuit să li se impună anumite restricţii în exercitarea funcţiilor. Genul acesta de tupeu era manifestat în mod deosebit de doi dintre cei mai experimentaţi operatori de pe Wall Street, Lloyd Blankfein de la Goldman Sachs şi Jamie Dimon de la JPMorgan Chase, care au insistat că instituţiile pe care le conduceau evitaseră, de fapt, deciziile neinspirate care marcaseră activitatea altor bănci şi că nu aveau nevoie de ajutorul guvernului şi nici nu-l doreau. Aceste pretenţii ar fi stat în picioare numai dacă cei responsabili ar fi ignorat adevărul incontestabil că solvabilitatea ambelor instituţii depindea întru totul de capacitatea Trezoreriei şi a Băncii Centrale de a menţine la suprafaţă restul sistemului financiar, dar şi faptul că Goldman, în mod special, fusese cel mai mare vânzător de instrumente financiare bazate pe refinanţarea împrumuturilor ipotecare – instrumente pe care le abandonase în sarcina clienţilor mai puţin versaţi înainte de declanşarea catastrofei.

Nepăsarea lor m-a scos din minţi. Nu numai că atitudinea celor de pe Wall Street venea să confirme toate stereotipurile despre oamenii putred de bogaţi şi total rupţi de realităţile vieţilor oamenilor obişnuiţi. Fiecare declaraţie revoltătoare şi fiecare acţiune în interes propriu făcea efortul nostru de salvare a economiei infinit mai dificil.

Unele grupări democrate începuseră deja să ne întrebe de ce nu luam măsuri mai aspre în privinţa băncilor – de ce guvernul nu prelua, pur şi simplu, conducerea acestora şi de ce nu le vindea activele, de exemplu, sau de ce nici unul dintre cei responsabili de pierderi nu fuseseră trimişi la închisoare. Republicanii din Congres nu

se simţeau deloc apăsaţi de vreun sentiment de responsabilitate pentru haosul creat şi cu ajutorul lor, ba chiar s-au alăturat vocilor care ne cereau socoteală. În declaraţiile făcute înaintea comisiilor din Congres, Tim (catalogat deja ca „fost bancher al corporaţiei Goldman Sachs“ în ciuda faptului că nu lucrase niciodată pentru Goldman şi muncise aproape toată viaţa în instituţii publice) încerca să explice că era nevoie de puţină răbdare pentru aflarea rezultatelor testului de stres. Procurorul-general Eric Holder a punctat mai târziu faptul că deşi acţiunile incalificabile ale băncilor puteau fi una din cauzele crizei, nu existau indicatori clari că directorii executivi ai acestor bănci ar fi comis acte penale în timpul exercitării prerogativelor, iar noi nu aveam dreptul să punem nişte oameni sub acuzare doar pentru a obţine câteva titluri bune în presă.

Numai că asemenea răspunsuri – oricât de logice ar fi părut – nu erau deloc pe placul unui public neliniştit şi furios. Axe şi Gibbs, îngrijoraţi de faptul că pierdeam capital politic, ne-au cerut să adoptăm o atitudine mai drastică în condamnarea celor de pe Wall Street. Tim, pe de altă parte, ne-a avertizat că gesturi din acestea populiste erau contraproductive şi i-ar fi speriat pe investitorii de care aveam nevoie pentru a împrospăta capitalul băncilor. Şi tot făcând echilibristică între dorinţa publicului de a i se face dreptate şi nevoia de încurajare a pieţelor financiare, ne-am dat seama că nu puteam mulţumi pe nimeni.

„Parcă am avea de-a face cu o luare de ostatici“, mi-a spus Gibbs într-o dimineaţă. „Ştim că băncile au explozibil lipit de piept, dar publicul vede numai că îi lăsăm să scape de acuzaţia de jaf.“

La Casa Albă tensiunile creşteau, iar eu doream ca lumea să rămână pe aceeaşi lungime de undă, motiv pentru care, la mijlocul lunii martie, într-o duminică, am convocat echipa economică pentru o şedinţă-maraton în Sala Roosevelt. Preţ de câteva ore, Tim şi angajaţii lui au răspuns la întrebări legate de evoluţia testului de stres – doream să ştim dacă acest test va funcţiona şi dacă Tim avea un plan de rezervă în caz de eşec. Larry şi Christy au opinat că, în lumina pierderilor ce continuau să se acumuleze la Citigroup şi Bank of America, era cazul să luăm în considerare o naţionalizare preventivă – tipul de strategie aplicată de Suedia în ultimă instanţă, atunci când trecuse prin criza financiară din anii 1990. Potrivit lor, această abordare era total diferită de strategia de „eşalonare“ care împinsese Japonia într-o decadă de stagnare economică. În replică, Tim a atras atenţia asupra faptului că Suedia – cu un sector financiar mai restrâns şi confruntată cu criza într-un moment în care piaţa globală era stabilă – naţionalizase numai două bănci importante, ca măsură de forţă majoră şi, în acelaşi timp, oferise garanţii eficiente pentru

celelalte bănci. O strategie similară din partea noastră ar fi provocat prăbuşirea sistemului financiar global, deja zdruncinat, şi ar fi necesitat un minimum de 200 până la 400 de miliarde de dolari. („Şansele de a obţine aprobarea Congresului pentru majorarea fondurilor TARP sunt zero barat!" a strigat Rahm, sărind din fotoliu.) Alţi specialişti din echipă au propus să abordăm măcar o poziţie mai agresivă împotriva Citigroup şi Bank of America şi să determinăm demisia directorilor executivi şi a consiliilor de administraţie înainte de a aloca acestor bănci fonduri suplimentare TARP. Tim era de părere că aceste măsuri ar fi avut doar o valoare simbolică şi ar fi transferat în sarcina noastră numirea imediată a unor înlocuitori capabili să gestioneze nişte instituţii care nu erau la îndemâna oricui, în mijlocul crizei.

Era un exerciţiu istovitor, iar când am văzut că şedinţa se prelungeşte târziu în seară le-am spus celor din echipă că trebuia să mă duc să iau cina la reşedinţă şi să mă tund şi că aşteptam ca între timp să se ajungă la un consens. Sincer să fiu, obţinusem deja informaţiile pe care le doream: confirmarea faptului că, în ciuda îngrijorării justificate a lui Larry şi a celorlalţi asupra testului de stres, acesta rămânea în continuare cea mai bună strategie în circumstanţele date. (Sau, aşa cum se exprimase Tim, „planul cel mai bun e planul".)

La fel de important era pentru mine că eram încredinţat că procesul de până atunci decursese bine: echipa noastră întorsese problemele pe toate părţile; au fost analizate toate soluţiile posibile; toţi cei implicaţi – de la cei mai înalţi demnitari din guvern până la ultimul membru al staffului – avuseseră şansa de a-şi exprima opinia. (Aceleaşi motive m-au făcut mai târziu să invit două grupuri independente de economişti – unul de stânga, celălalt conservator – care îşi exprimaseră public îngrijorarea referitoare la felul în care gestionam criza, cu care m-am întâlnit în Biroul Oval pentru a-i întreba dacă existau aspecte pe care nu le avusesem în vedere. Nu existau.)

Accentul pe care l-am pus asupra procesului de decizie s-a născut din necesitate. Legat de preşedinţie, am descoperit foarte curând că nici o problemă care mi-era adusă la cunoştinţă, externă sau internă, nu avea o soluţie clară, infailibilă. Dacă această soluţie ar fi existat, oamenii aflaţi mai jos din punct de vedere ierarhic ar fi rezolvat deja problema. Aveam de-a face mereu cu probabilităţi: existau, de pildă, 70% şanse ca decizia de a nu lua nici o măsură să aibă ca rezultat un dezastru; o şansă de 55% ca această abordare să reuşească şi nu o abordare care *ar fi putut* rezolva problema (din nou, cu o şansă de 0% ca soluţia să dea rezultatele scontate); o şansă de 30% ca oricare dintre

soluţii să nu funcţioneze deloc, alături de un procent de 15% şanse ca o soluţie sau alta să nu facă decât să înrăutăţească şi mai mult situaţia.

În asemenea împrejurări, goana după soluţia perfectă nu putea duce decât la blocaj. Pe de altă parte, dacă acţionam după cum ne spunea instinctul, însemna de multe ori să lăsăm ideile preconcepute sau ajutorul din partea unor politicieni mai flexibili să ne ghideze deciziile – având nevoie, în acelaşi timp, de date exacte pentru a justifica aceste decizii. Dacă alegeam un proces decizional sănătos – în care să las deoparte orgoliile şi să ascult cu atenţie, să înţeleg informaţiile şi logica cât de bine puteam şi să le pun pe acelaşi plan cu scopurile şi principiile mele – puteam să iau decizii grele şi să pun capul pe pernă liniştit, conştient de faptul că oricine altcineva, în situaţia mea, având aceleaşi informaţii ca şi mine, n-ar fi putut lua o decizie mai bună. Un proces elaborat însemna, de asemenea, că fiecare membru al echipei simţea că participase cu adevărat la luarea unei decizii – ceea ce ducea la o mai bună execuţie a planului şi la o expunere mai concisă a deciziilor luate la Casa Albă în ziare ca *The New York Times* sau *The Washington Post*.

Când m-am întors după cină în seara aceea, şi după ce trecusem pe la frizer, am simţit că lucrurile se aranjaseră în direcţia dorită de mine. Larry şi Christy au recunoscut că era înţelept pentru noi să aşteptăm rezultatele testului de stres înainte de a lua măsuri mai drastrice. Tim a acceptat unele propuneri utile privind pregătirea terenului în caz de rezultate negative. Axe şi Gibbs ne-au dat idei de îmbunătăţire a strategiei de comunicare. Una peste alta, ziua fusese constructivă.

Cel puţin aşa am putut s-o consider până a venit vorba de bonusurile de la AIG.

AIG, care devorase deja peste 170 de miliarde de dolari din fondurile TARP şi încă mai cerea, luase hotărârea de a acorda angajaţilor bonusuri de 165 de milioane de dolari pe baza obligaţiilor contractuale. Încă şi mai rău, o mare parte a bonusurilor era destinată diviziei direct răspunzătoare pentru a fi lăsat asiguratorul gigant complet expus pe piaţa afacerilor derivate din refinanţarea locuinţelor. Directorul executiv al AIG, Edward Liddy (de altfel nevinovat, dat fiind că acceptase abia de curând să preia conducerea companiei ca o contribuţie în serviciul public şi care îşi stabilise un salariu anual de un dolar) a recunoscut faptul că primele erau scandaloase. Dar Tim ne-a avertizat că Liddy fusese, la rândul lui, prevenit de către avocaţii lui că orice tentativă de a bloca plata primelor va atrage procese din partea angajaţilor AIG şi plata unor despăgubiri care ar fi însumat de trei ori mai mult decât cifra iniţială.

La toate astea a pus capac faptul că nu aveam autoritatea guvernamentală de a opri plata bonusurilor, în parte din cauză că administrația Bush făcuse lobby pe lângă Congres împotriva includerii oricăror prevederi de recuperare în legislația TARP inițială, de teamă să nu descurajeze participarea instituțiilor financiare.

M-am uitat în jurul meu.

„Asta-i o glumă, sper. Voi vreți doar să-mi dați cu bățul prin gard."

Nimeni n-a râs. Axe a susținut că trebuie să încercăm să blocăm plata bonusurilor, chiar dacă eforturile noastre rămâneau fără ecou. Tim și Larry erau de acord că situația era revoltătoare, dar ne-au avertizat că, dacă guvernul impunea încălcarea unui contract semnat între două companii particulare, nu însemna decât să producem pagube ireversibile sistemului nostru bazat pe piață. Gibbs a intervenit spunând că etica și bunul-simț erau mai importante decât legislația contractuală. După câteva minute i-am întrerupt. I-am dat instrucțiuni lui Tim să caute în continuare modalități de a bloca acordarea bonusurilor de către AIG (conștient, în același timp, că nu va găsi nici una). Apoi l-am rugat pe Axe să pregătească o declarație prin care condamnam acordarea primelor, pe care urma s-o dau a doua zi (conștient, din nou, de faptul că nimic din ce voi spune nu va diminua daunele).

După care mi-am spus că încă era weekend și simțeam nevoia să beau un martini. Era încă o lecție pe care o primeam în calitate de președinte: uneori nu contează cât de elaborat este procesul. Uneori te loveai de necazuri și cea mai bună soluție era un pahar de alcool și-o țigară.

Vestea bonusurilor de la AIG a făcut să dea în clocot mânia acumulată timp de câteva luni. Editorialele diverselor publicații erau de-a dreptul usturătoare. Camera Reprezentanților a votat în regim de urgență o lege care impozita bonusurile de pe Wall Street cu 90% pentru angajații ce câștigau peste 250 000 de dolari anual, dar legea a rămas blocată în Senat. În Biroul Informativ de la Casa Albă, Gibbs punea numai întrebări legate de acest subiect. Grupul Code Pink, un grup neconvențional împotriva războiului alcătuit în majoritate din femei ce purtau tricouri de culoare roz, pălării roz și câte un boa roz, a organizat proteste în fața diverselor clădiri guvernamentale și a pichetat toate audierile la care Tim era prezent, fluturând pancarte pe care scria DAȚI-NE $$$$ ÎNAPOI, impasibil la orice argument referitor la caracterul sfânt al contractelor.

În săptămâna ce a urmat, am decis să invit la discuții la Casa Albă pe directorii executivi ai celor mai importante bănci și instituții financiare, în speranța de a evita și alte surprize neplăcute. Cincisprezece dintre ei au răspuns invitației, toți bărbați, toți puși la

patru ace, toţi ascultând cu expresii placide cum le explicam faptul că publicul îşi pierduse răbdarea şi că, dată fiind criza financiară ce afecta întreaga ţară – ca să nu mai vorbesc de măsurile extraordinare luate de guvern pentru sprijinirea acestor instituţii – puteau măcar să dea dovadă de o oarecare cumpătare şi chiar de un oarecare sacrificiu.

Când a venit rândul lor să vorbească, fiecare dintre ei a exprimat o versiune a ceea ce urmează: a) problemele sistemului financiar nu fuseseră provocate de ei; b) ei făcuseră deja sacrificii însemnate, inclusiv reduceri de personal şi tăieri în propriile pachete compensatorii; c) sperau ca eu să pun capăt acestui val de indignare populistă care afecta valoarea acţiunilor şi moralul angajaţilor din finanţe. În sprijinul acestui ultim argument, mulţi dintre ei au adus în discuţie un interviu recent în care afirmasem că administraţia mea va salva sistemul financiar numai pentru a preveni o criză şi nu pentru a ajuta „o şleahtă de bancheri îmbuibaţi". Şi toate aceste argumente au fost comunicate pe un ton de indivizi profund jigniţi.

„Ceea ce doreşte poporul american la ora actuală", a spus unul dintre bancheri, „este ca dumneavoastră să le reamintiţi că suntem toţi în aceeaşi barcă."

Am rămas stupefiat.

„Adică dumneavoastră sunteţi convinşi că discursul meu a provocat furia cetăţenilor?"

Am tras adânc aer în piept, m-am uitat la chipurile celor aflaţi la masă şi mi-am dat seama că ei chiar credeau ceea ce spuneau. Exact ca brokerii din videoclipul lui Santelli, aceşti directori de pe Wall Street se simţeau realmente persecutaţi. Şi nu era vorba de o manevră. Am încercat să mă pun în locul lor şi să mă gândesc la faptul că aceşti oameni erau ferm convinşi că munciseră din greu pentru a ajunge acolo unde ajunseseră, că jucaseră acelaşi „sport" ca şi colegii lor şi erau obişnuiţi cu laudele şi respectul cuvenit poziţiei în care se aflau. Ei donau sume uriaşe organizaţiilor de caritate. Îşi iubeau familiile. Nu puteau înţelege de ce (aşa cum mi s-a transmis mai târziu) copiii lor îi întrebau dacă sunt într-adevăr nişte „îmbuibaţi", de ce nimeni nu le spusese să reducă compensaţiile anuale de la 50–60 de milioane la 2 milioane de dolari, sau de ce preşedintele Statelor Unite nu-i trata ca pe nişte parteneri în toată regula şi nu accepta, de pildă, oferta lui Jamie Dimon de a delega câţiva specialişti de la JPMorgan pentru a ajuta administraţia să elaboreze reformele de reglementare propuse de noi.

Am încercat să văd lucrurile din punctul lor de vedere, dar nu am reuşit. În schimb m-am gândit la bunica mea, care pentru mine era reprezentativă pentru un bancher. Cinstită. Precaută. Precisă. Opusă riscurilor. Un om care refuzase să aleagă calea cea mai uşoară, care

detestase măsurile pripite şi extravaganţele de orice fel, care trăise conform principiului recompensei întârziate şi care era mulţumită cu felul ei, considerat de unii plictisitor, de a-şi face treaba. M-am întrebat ce-ar fi spus Toot despre bancherii prezenţi acolo, genul de oameni pe care îi privise de multe ori promovaţi înaintea ei – care câştigau într-o lună mai mult decât câştigase ea toată viaţa, şi asta pentru că nu aveau nici o jenă în a garanta cu miliarde de dolari din banii cetăţenilor împrumuturile păguboase pe care le contractaseră.

În cele din urmă, am lăsat să-mi scape ceva între un hohot de râs şi un oftat răguşit.

„Daţi-mi voie să vă explic un lucru, domnilor", am început, atent să nu ridic vocea. „Oamenii nu au nevoie de un imbold din partea mea pentru a-şi manifesta furia. Au deja destule motive să fie furioşi. Sincer să fiu, suntem singurii care facem scut între dumneavoastră şi furcile populare".

N-aş putea spune dacă vorbele mele din acea zi au avut vreun impact – în afară de întărirea convingerii celor de pe Wall Street că eram antiafaceri. În mod cu totul ironic, aceeaşi întâlnirea avea să fie amintită mai târziu de criticii de stânga ca dovadă a eşecului meu de a pedepsi băncile, ca dovadă a nepăsării mele şi a faptului că eram mult prea apropiat de cei de pe Wall Street. Nu reuşisem să pun băncile la zid în timpul crizei. Ambele păreri erau eronate, dar exista şi un lucru adevărat: arătându-mi sprijinul faţă de testul de stres şi faţă de cele aproximativ două luni de aşteptare a rezultatelor preliminare, reuşisem să pun în plan secundar pârghia pe care o mai deţineam în relaţia cu băncile. Era tot atât de adevărat că mă simţeam constrâns să-mi controlez toate mişcările, întrucât existau şi alte fronturi de luptă în criza economică, inclusiv nevoia de a menţine industria auto americană pe linia de plutire.

Aşa cum implozia de pe Wall Street fusese apogeul unor probleme structurale mult mai vechi din sistemul financiar global, tot aşa cei trei mari producători auto sufereau de pe urma unor decade întregi marcate de proastă administrare, de produse de calitate inferioară, de concurenţă străină, de fonduri de pensii subfinanţate, de costuri de sănătate din ce în ce mai prohibitive, de faptul că se mizase prea mult pe producţia de SUV-uri care consumau foarte mult. Criza financiară şi recesiunea din ce în ce mai gravă grăbiseră ziua judecăţii. În toamna anului 2008, vânzările auto au scăzut cu 30%, cel mai jos nivel în ultimul deceniu, iar GM şi Chrysler ajunseseră la fundul sacului. Compania Ford era într-o situaţie bunicică (doar datorită unei reeşalonări favorabile a datoriilor, imediat înainte de declanşarea crizei), dar analiştii se întrebau dacă putea supravieţui unui eventual colaps al celorlalţi doi producători auto, dat fiind faptul că toate cele

trei companii auto erau alimentate de acelaşi furnizor de componente din nordul Americii. Chiar înainte de Crăciun, Hank Paulson a oferit o descriere creativă a autorizaţiei TARP prin care GM şi Chrysler beneficiau de împrumuturi pe termen scurt în valoare de 17 miliarde de dolari. În lipsa unui capital politic necesar avansării unei soluţii pe termen lung, administraţia Bush reuşise numai să înlăture obstacolul din calea sa până în momentul în care îmi preluasem mandatul. Acum că lichidităţile erau pe sfârşite, era de datoria mea să decid dacă producătorii auto vor primi ajutoare de miliarde de dolari care să-i menţină la suprafaţă.

Chiar şi în timpul perioadei de tranziţie, toţi cei din echipa mea au înţeles că atât General Motors cât şi Chrysler trebuiau să se supună aceloraşi proceduri de declarare juridică a falimentului. Fără aceste proceduri era imposibil ca ele să-şi acopere pierderile lunare, oricât de optimiste ar fi fost previziunile lor legate de vânzări. Mai mult decât atât, simpla procedură de declarare a falimentului nu era de ajuns. Pentru a justifica în continuare sprijinul guvernului, producătorii auto erau obligaţi să procedeze la o reorganizare minuţioasă, de la mic la mare, şi la găsirea unei soluţii de a produce maşinile pe care consumatorii şi le doreau. („Nu înţeleg de ce Detroitul nu poate produce o simplă Corolla", am bombănit nu o dată de faţă cu stafful meu.)

Uşor de spus, greu de făcut, în ambele situaţii. În primul rând, conducerile companiilor General Motors şi Chrysler au făcut ca trepăduşii de pe Wall Street să pară adevăraţi vizionari prin comparaţie. Într-o discuţie anterioară purtată cu echipa economică de tranziţie, directorul executiv de la GM a făcut o prezentare nerealistă, plină de previziuni optimiste, care l-a lăsat pe Larry cu gura căscată. Această prezentare includea proiecţii de creşteri anuale ale vânzărilor cu 2%, cu toate că în decada ce a precedat criza vânzările scăzuseră constant. Cât despre declararea falimentului, atât pentru GM cât şi pentru Chrysler aceasta ar fi fost similară unei intervenţii pe cord deschis, complicată, sângeroasă, supusă unui mare risc. Aproape toţi cei implicaţi (consiliul de conducere, lucrătorii, furnizorii, acţionarii, pensionarii, distribuitorii, creditorii şi comunităţile în care funcţionau fabricile) aveau să sufere pierderi pe termen scurt, ceea ce ar fi provocat negocieri prelungite şi brutale în cazul în care s-ar fi constatat că cele două companii n-ar mai fi putut supravieţui mai mult de-o lună.

Existau câteva aspecte în favoarea noastră. Spre deosebire de cazul băncilor, dacă am fi obligat GM şi Chrysler să opereze restructurări, nu am fi stârnit o panică generală, ceea ce ne oferea o platformă mai avantajoasă pentru a cere concesii în schimbul continuării sprijinului

oferit de guvern. De mare ajutor ne-a fost şi legătura strânsă pe care o aveam cu Uniunea Sindicatelor Auto, ai cărei lideri au recunoscut faptul că era nevoie de schimbări majore pentru ca membrii uniunii să-şi poată păstra locurile de muncă.

Poate cel mai important aspect era acela că Echipa Operativă pentru Industria Auto a Casei Albe – condusă de Steve Rattner şi Ron Bloom şi deservită de un strălucit expert în strategii pe nume Brian Deese, un tip de 31 de ani – era una formidabilă, care combina rigoarea analitică cu estimarea dimensiunii umane presupuse de cele un milion de locuri de muncă aflate acum în pericol. Negocierile cu producătorii auto au început înainte ca eu să depun jurământul, iar GM şi Chrysler au avut 60 de zile la dispoziţie pentru a redacta planurile de restructurare oficială şi a-şi demonstra viabilitatea. Pentru a se asigura că în această perioadă cele două companii nu se vor prăbuşi, au fost elaborate o serie de intervenţii suplimentare, dar riscante – de exemplu, garantarea tacită a creanţelor ambelor companii faţă de furnizori, astfel încât să nu rămână în criză de componente.

La jumătatea lunii martie, Echipa Operativă pentru Industria Auto a venit în Biroul Oval pentru a-mi prezenta evaluările. Nici unul din planurile înaintate de GM şi Chrysler nu erau fiabile; ambele companii trăiau încă într-o lume imaginară, de proiecţii nerealiste privind vânzările şi strategii neclare pentru controlarea costurilor. Echipa simţea însă că, prin aplicarea unei proceduri de insolvenţă agresive şi structurate, GM putea reveni pe linia de plutire. Au recomandat să acordăm companiei un termen de 60 de zile pentru a-şi revizui planul de reorganizare – cu condiţia ca Rick Wagoner şi actualul consiliu de administraţie să fie înlocuiţi.

În privinţa companiei Chrysler, părerile au fost împărţite. Cel mai mic producător auto dintre cei trei, Chrysler se afla în cea mai dificilă situaţie financiară şi – cu excepţia mărcii Jeep – deţinea o linie de producţie imposibil de salvat. Din cauza resurselor noastre limitate şi a pericolului general care pândea vânzările auto, unii membri ai echipei au sugerat că şansele de-a salva GM erau mult mai mari dacă ne luăm mâinile de pe Chrysler. Alţii au susţinut că nu ne putem permite să subestimăm potenţialul şoc economic care ar fi urmat colapsului unei companii americane reprezentative. Echipa Operativă mi-a mai spus că oricare ar fi fost alegerea noastră, situaţia de la Chrysler se deteriora destul de rapid şi era nevoie de o decizie urgentă.

În momentul în care discuţia ajunsese în acest punct, asistenta mea Katie şi-a strecurat capul prin uşa Biroului Oval şi m-a anunţat că prezenţa mea era necesară în Sala de Conferinţe pentru o întâlnire cu

echipa de securitate națională. Gândindu-mă că avea nevoie de mai mult de o jumătate de oră pentru a decide soarta industriei auto americane l-am rugat pe Rahm să reconvoace Echipa Operativă împreună cu cei trei consilieri principali ai mei – Valerie, Pete și Axe – în Sala Roosevelt pentru acea după-amiază, ca să pot auzi toate părerile (un proces în plus!). La acea ședință am ascultat explicațiile lui Christy Romer și Austan Goolsbee care erau de părere că alegând să sprijinim în continuare compania Chrysler puteam să obținem totuși un profit după șirul de pierderi. Rahm și Axe, mereu sensibili la reacția politică referitoare la situație, au remarcat faptul că America se opunea – cu o rată de 2 la 1 – oricăror intervenții din partea statului în favoarea producătorilor auto. Nici măcar în Michigan nu a existat un sprijin în majoritate.

Rattner a precizat că, recent, compania Fiat își exprimase interesul în achiziționarea unui pachet substanțial de acțiuni Chrysler și că directorul executiv Sergio Marchionne preluase conducerea Fiat în 2004 și, în numai un an și jumătate, transformase o companie falimentară într-una profitabilă. Convorbirile cu Fiat erau încă în stadiu incipient și nimeni nu putea garanta că o intervenție de orice natură ar fi fost suficientă pentru redresarea Chrysler. O hotărâre de tipul 51/49 – așa cum a numit-o Rattner – implica o mare probabilitate ca șansele de succes să pară mai mici odată ce compania intra în faliment și puteam studia îndeaproape toate datele.

Răsfoiam graficele, studiam cifrele, mă mai uitam din când în când la portretele lui Teddy și FDR atârnate pe perete, când a venit rândul lui Gibbs să vorbească. Lucrase în trecut pentru campania senatoarei Debbie Stabenow din Michigan și ne arăta acum o hartă pe care erau indicau toate fabricile Chrysler din Vestul Mijlociu.

„Domnule președinte", a început el, „nu sunt economist și habar nu am cum se conduce o companie auto. Dar știu că ne-am petrecut ultimele trei luni încercând să prevenim o a doua Criză Economică de proporții. Problema e că în multe din aceste orașe criza deja s-a instalat. Dacă închidem Chrysler acum, semnăm o condamnare la moarte pentru toate orașele pe care le vedeți marcate aici pe hartă. În fiecare din aceste locuri există mii de muncitori care se bazează pe noi. Oamenii pe care i-ați întâlnit în campania electorală... își vor pierde asigurarea de sănătate, pensiile, unii sunt prea bătrâni s-o mai ia de la capăt. Nu văd cum am putea să-i lăsăm de izbeliște. Nu cred că de asta ați candidat la președinție."

Am rămas cu ochii pe punctele marcate de pe hartă, peste 20 în total, răspândite în Michigan, Indiana și Ohio, iar gândul mi-a zburat la perioada mea de coordonator în Chicago, când mă întâlneam cu șomerii ce lucrase în oțelării, prin săli neîncălzite ale sindicatelor sau

prin subsoluri ale bisericilor şi discutam despre îngrijorările lor. Mă gândeam la trupurile lor acoperite de paltoane groase, la mâinile lor crăpate şi pline de bătături, la feţele lor – albe, negre, creole – marcate de disperarea tăcută a celui ce îşi pierduse rostul în viaţă. Nici atunci nu i-am putut ajuta prea mult; la momentul întâlnirilor noastre, fabricile fuseseră deja închise, iar oamenii ca mine nu aveau pârghiile necesare pentru a negocia cu directorii executivi care luau deciziile. Intrasem în politică cu speranţa că, într-o zi, voi putea oferi acelor muncitori şi familiilor lor ceva palpabil, semnificativ.

Şi iată-mă acum aici. M-am întors spre Rattner şi Bloom şi le-am spus să sune la Chrysler. Dacă, cu sprijinul nostru, compania putea negocia un contract cu Fiat şi dacă putea oferi un plan de afaceri realist şi solid pentru evitarea falimentului, structurat într-o perioadă determinată de timp, le datoram o şansă acelor muncitori şi comunităţilor în care trăiau.

Era aproape ora cinei şi încă mai aveam o grămadă de telefoane de dat din Biroul Oval. Eram pregătit să suspend şedinţa când am văzut că Brian Deese ridică timid o mână. Cel mai tânăr membru al Echipei Operative abia scosese un cuvânt în timpul şedinţei, dar, fără ca eu să ştiu acest lucru, el fusese cel care pregătise harta şi îl pusese pe Gibbs la curent cu costurile umane presupuse de prăbuşirea companiei Chrysler. (Peste ani, mi-a mărturisit că la momentul respectiv simţise că argumentele respective vor atârna mai greu dacă sunt rostite de un membru cu vechime al staffului.) Când a înţeles că varianta lui atârna, într-adevăr, mai greu şi furat probabil de moment, Deese a început să prezinte toate posibilele avantaje ale deciziei pe care tocmai o luasem – inclusiv că tandemul Chrysler-Fiat ar putea deveni prima fabrică din Statele Unite care va produce maşini cu consum de 7 litri la 100 de kilometri. Numai că, din cauza emoţiei, a spus „prima fabrică din Statele Unite capabilă să producă maşini care să ruleze cu 65 de kilometri pe oră".

În birou s-a lăsat un moment linişte, după care toată lumea a izbucnit în râs. Dându-şi seama de greşeală, Deese, a cărui mustaţă şi barbă ascundeau un chip de heruvim, s-a aprins la faţă. I-am zâmbit şi m-am ridicat de pe scaun.

„Să ştii că prima mea maşină a fost un Fiat de producţie '76", i-am spus în timp ce strângeam hârtiile din faţa mea. „O maşină la mâna a doua pe care mi-am cumpărat-o în primul an de facultate. Roşie, cu cinci trepte de viteză. Dacă-mi amintesc bine chiar prindea 65 de kilometri la oră... atunci când nu era la reparat. Cea mai proastă maşină pe care am avut-o vreodată." Am ocolit masa, l-am bătut uşor pe braţ pe Deese, apoi am întors capul în timp ce mă îndreptam spre

uşă. „Muncitorii de la Chrysler îţi mulţumesc că n-ai făcut această precizare decât după ce am luat decizia."

Se spune deseori că un preşedinte primeşte prea mult credit atunci când economia bubuie şi este mult prea blamat când economia şchioapătă. În condiţii normale, acest lucru e adevărat. Există o mulţime de factori – de la deciziile Băncii Centrale (asupra cărora preşedintele nu are nici o autoritate, conform legii) de a mări sau de a scădea dobânzile, până la vicisitudinile ciclului de afaceri sau la vremea rea care amână proiectele din construcţii şi terminând cu o creştere bruscă a preţurilor diverselor produse din cauza unui conflict iscat de cealaltă parte a lumii – factori care au un impact cotidian mult mai mare asupra economiei decât orice acţiune a vreunui preşedinte. Nici măcar iniţiativele majore ale Casei Albe, cum ar fi tăierile de taxe sau o revizuire a reglementărilor, nu pot influenţa substanţial creşterea produsului intern brut sau rata şomajului pe o perioadă de câteva luni sau de câţiva ani.

Drept urmare, majoritatea preşedinţilor acţionează fără a cunoaşte impactul economic real al deciziilor lor. Nici alegătorii nu pot prevedea asta. Este şi asta un fel de nedreptate intrinsecă, bănuiesc. În funcţie de evoluţia evenimentelor, un preşedinte poate fi pedepsit sau recompensat la urne pentru lucruri în afara controlului său. În acelaşi timp, o administraţie beneficiază şi de o marjă de eroare care permite conducătorilor să stabilească strategia conştienţi de faptul că nu totul depinde de ei.

Dar, în 2009, situaţia a fost total diferită. În primele 100 de zile ale mandatului meu nu a existat nici un fel de marjă de eroare. Fiecare mişcare pe care o făceam conta. Fiecare american era cu ochii pe noi. Am redresat deja sistemul financiar? Am pus capăt crizei? Am dat oamenilor locurile de muncă înapoi? I-am ajutat pe oameni să-şi păstreze casele? Tabela de marcaj era zilnic la dispoziţia tuturor, iar fiecare nouă informaţie economică, fiecare ştire sau întâmplare era motiv de critică. Atât eu cât şi echipa aveam acest lucru în minte din momentul în care ne trezeam dimineaţa până când adormeam.

Uneori am senzaţia că numai derularea continuă a evenimentelor din acele luni ne-a ajutat să nu sucombăm cu totul în faţa stresului. După deciziile privind GM şi Chrysler, principalii piloni ai strategiei noastre au fost practic elaboraţi, ceea ce însemna că ne puteam concentra atenţia asupra implementării lor. Echipa Operativă pentru Industria Auto a negociat schimbările din conducerea General Motors, a mediat participaţia Fiat în compania Chrysler şi a ajutat la redactarea unui plan sustenabil pentru procedurile de declarare a falimentului eşalonat şi de reorganizare a ambelor companii auto. Între timp, echipa care se ocupa de problema locuinţelor a alcătuit

cadrul programelor HAMP şi HARP. Tăierile de taxe şi fondurile alocate diferitelor state prin Legea relansării economice au început să intre în vigoare, iar Joe Biden, împreună cu Ron Klain, şeful lui de cabinet, monitorizau distribuirea miliardelor de dolari către proiectele din infrastructură cu ochi vigilenţi, pentru a reduce cât mai mult posibil riscurile de pierderi sau de fraude. Tim şi mica lui echipă de la Trezorerie, alături de Banca Centrală, au continuat să stingă incendiile din sistemul financiar.

Lucram într-un ritm draconic. La obişnuita şedinţă matinală cu echipa economică am văzut epuizare pe chipurile celor aşezaţi pe scaunele aranjate în formă de potcoavă din Biroul Oval. După o vreme, am auzit poveşti despre ţipetele care tulburau atmosfera şedinţelor de personal, o consecinţă a disputelor justificate pe teme de strategie, a conflictelor birocratice, a scurgerilor de informaţii către presă, a lipsei weekendurilor sau a nopţilor când se lucra până târziu, iar oamenii nu mâncau decât pizza şi chili de la Popota Marinei de la parterul Aripii de Vest. N-am observat ca aceste tensiuni să fi căpătat proporţii sau să fi afectat activitatea. Fie datorită profesionalismului, sau poate respectului faţă de preşedinte, sau conştiinţei faptului că un eşec ar fi putut afecta iremediabil ţara, poate dintr-o solidaritate născută din atacurile venite din toate părţile, dar toţi cei din echipă şi-au păstrat cumpătul în timp ce aşteptam un semn, orice semn, că planurile noastre de a pune capăt crizei erau eficiente.

Iar acest semn a venit până la urmă spre sfârşitul lunii aprilie. Într-o zi, Tim a venit în Biroul Oval să-mi spună că Banca Centrală, care nu dăduse nici un comunicat în timpul procesului de evaluare a băncilor, a trimis, în sfârşit, Trezoreriei un studiu preliminar privind rezultatele testului de stres.

„Deci?“, am întrebat încercând să desluşesc expresia lui Tim. „Care e verdictul?“

„Cifrele vor mai suferi unele modificări...“

Am ridicat mâinile în sus în semn de exasperare.

„Mult mai bine decât ne-am aşteptat, domnule preşedinte“, a răspuns Tim.

„Adică?“

„Adică am trecut hopul.“

Din cele 19 instituţii semnificative din punct de vedere sistemic ce fuseseră supuse testului de stres, nouă au primit o bilă albă de la Banca Centrală, care a decis că nu aveau nevoie să strângă mai mult capital. Alte cinci bănci aveau nevoie de mai mult capital pentru a corespunde indicelui Băncii Centrale, dar păreau suficient de solide pentru a strânge destul capital din surse private. Mai rămâneau cinci (inclusiv Bank of America, Citigroup şi CMAC, principala sursă de

finanţare a General Motors) care ar mai fi avut nevoie de un sprijin suplimentar din partea guvernului. Conform Băncii Centrale, deficitul total nu depăşea 75 de miliarde de dolari – o suma pe care fondurile TARP o puteau acoperi lejer dacă ar fi fost nevoie.

„Nici nu m-am îndoit vreodată", am spus sec după ce Tim a terminat informarea.

Era pentru prima oară când îl vedeam zâmbind, după multe săptămâni.

Dacă Tim s-a simţit răzbunat prin rezultatele testului de stres nu a lăsat să se vadă asta niciodată. (A recunoscut peste câţiva ani că a simţit o oarecare satisfacţie când Larry Summers i-a spus „ai avut dreptate".) Am comunicat aceste prime informaţii numai membrilor foarte apropiaţi din echipă. Ultimul lucru de care aveam nevoie era să ne bucurăm prematur. Două săptămâni mai târziu, Banca Centrală comunica raportul final, iar concluziile au fost aceleaşi, aşa că, în ciuda scepticismului manifestat în continuare de unii comentatori politici, experţii în cauză – respectiv pieţele financiare, au considerat că auditul fusese unul riguros şi credibil şi s-au simţit din nou încrezători. Investitorii au început să pompeze din nou bani în instituţiile financiare, la fel de repede cum se retrăseseră iniţial. Corporaţiile au putut contracta noi împrumuturi pentru a-şi finanţa operaţiunile zilnice. La fel cum teama a amplificat pierderile deosebit de grele suferite de bănci de pe urma hemoragiei de refinanţări imobiliare, tot aşa testul de stres – împreună cu asigurările masive din partea guvernului american – a impulsionat pieţele să revină pe teritoriul raţional. Până în iunie, cele zece instituţii financiare cu probleme reuşiseră să adune 66 de miliarde de dolari în capital privat, prezentând un deficit total de numai 9 miliarde de dolari. Fondul de lichidităţi de urgenţă al Băncii Centrale a putut reduce investiţiile în sistemul financiar cu două treimi. Iar cele mai mari nouă bănci din ţară au rambursat Trezoreriei Statelor Unite cele 67 de miliarde de dolari primite din fondurile TARP – cu tot cu dobândă.

Au trecut peste zece ani de la acele zile tulburi de la începutul mandatului meu de preşedinte, şi cu toate că detaliile sunt neclare acum pentru majoritatea americanilor, felul în care administraţia mea a gestionat criza financiară generează şi astăzi dezbateri aprinse. Dintr-un punct de vedere îngust, este greu să contrazici rezultatele acţiunilor noastre. Nu numai că sectorul bancar american s-a stabilizat mult mai repede decât omologii europeni, dar sistemul financiar şi economia s-au redresat mult mai repede decât în orice altă ţară din lume după ce suferise un asemenea şoc, din perspectiva istorică. Dacă în ziua depunerii jurământului aş fi prezis că sistemul financiar american se va redresa în mai puţin de un an, că toate

fondurile TARP vor fi rambursate aproape în totalitate (dat fiind că se generaseră bani şi nu fuseseră luaţi din buzunarele contribuabililor) şi că economia va intra într-o etapă de creştere continuă şi de asigurare a locurilor de muncă incomparabil mai înfloritoare decât orice altă perioadă a istoriei americane, majoritatea comentatorilor şi a experţilor mi-ar fi pus la îndoială sănătatea mintală – sau ar fi crezut că fumez şi altceva în afară de ţigarete.

Din punctul de vedere al altor critici ceva mai profunzi, problema este tocmai faptul că am stat la cârma procesului de revenire la normalitatea de dinainte de criză – un fel de ocazie pierdută, dacă nu chiar un act de trădare. Potrivit lor, criza financiară mi-a oferit şansa unică de a restabili standardele normalităţii, de a restructura nu numai sistemul financiar, dar şi întreaga economie a Statelor Unite. N-ar fi trebuit decât să rup legăturile cu marile bănci şi să trimit nişte evazionişti la închisoare; n-ar fi trebuit decât să pun capăt practicii salariilor nesimţite şi obiceiurilor riscante de pe Wall Street, acelei culturi de dat cu banul, iar astăzi am fi avut poate un sistem mult mai echitabil care să servească interesele familiilor de oameni ai muncii şi nu interesele unui grup de miliardari.

Înţeleg aceste frustrări. Chiar le împărtăşesc, în multe privinţe. Chiar şi în prezent primesc rapoarte privind escaladarea inegalităţilor din societatea americană, şansele reduse de avansare în carieră şi salariile aproape îngheţate, precum şi furia provocată de distorsiunile acestui curent în democraţia noastră şi mă întreb dacă n-ar fi trebuit să fiu mai drastic în acele prime luni, mai dispus să supun ţara unui efort economic dificil pe termen scurt pentru a realiza o ordine economică definitiv transformată şi mult mai echitabilă.

Aceste gânduri încă mă frământă. Dar chiar şi dacă aş putea să mă întorc în timp şi să iau totul de la capăt, nu pot spune că aş face alte alegeri. La nivel abstract, toate alternativele şi ocaziile ratate descrise de critici sună plauzibil, iar scenariile simple aduc a poveşti moralizatoare. Dar când intri în detaliu, fiecare opţiune propusă de aceştia – că e vorba de naţionalizarea băncilor sau de extinderea definiţiei pentru legislaţia penală pentru a permite pedepsirea directorilor de bănci ori de prăbuşirea cu bună ştiinţă a unei părţi din sistemul bancar pentru a evita riscul moral – ar fi presupus un act de agresiune la adresa ordinii sociale, o încălcare a normelor politice şi economice care ar fi agravat situaţia. Şi n-ar fi agravat-o pentru cei avuţi şi puternici, care au aterizat mereu în picioare. Ci pentru oamenii obişnuiţi pe care promisesem că îi voi salva. În cel mai bun caz, economia s-ar fi redresat mai greu, şomajul ar fi crescut, casele ar fi fost sechestrate de bănci, multe afaceri ar fi falimentat. În cel mai rău caz, am fi intrat într-o recesiune de proporţii biblice.

O persoană cu înclinaţii mai puţin revoluţionare ar spune că ar fi meritat sacrificiul, că e nevoie să spargi câteva ouă ca să faci o omletă. Dar oricât de dispus aş fi să îmi pun viaţa între paranteze în căutarea unui ideal, nu aş pune niciodată în pericol bunăstarea a milioane de oameni. Din acest punct de vedere, primele 100 de zile ale mandatului meu au dezvăluit o trăsătură esenţială a caracterului meu politic. Eram un reformator, conservator în temperament, dar nu şi în viziune. Las pe alţii să judece dacă am dat dovadă de înţelepciune sau de slăbiciune.

În orice caz, aceste preocupări au apărut mai târziu. În vara anului 2009, cursa abia începuse. Odată ce economia s-a stabilizat, am ştiut că voi avea mai mult timp la dispoziţie pentru a avansa schimbările structurale – în fiscalitate, educaţie, energie, sănătate, legea muncii şi imigrare – pentru care militasem în campanie, schimbări ce aveau să ducă la un sistem fundamental îmbunătăţit, mai just şi cu mai multe şanse pentru americanul de rând. Tim şi echipa sa pregăteau deja opţiunile pentru un pachet de reformă pe Wall Street, pe care aveam să-l prezint ulterior în faţa Congresului.

Între timp, mi-am repetat faptul că reuşisem să evităm dezastrul şi că munca noastră asigura deja un anume nivel de relaxare. Plăţile extinse pentru ajutorul de şomaj susţineau familiile din toată ţara. Scutirile de taxe acordate micilor întreprinzători le-au permis acestora să păstreze mai mult personal. Profesorii rămăseseră la catedră, agenţii de poliţie erau la datorie. O fabrică de automobile aflată în pragul falimentului rămăsese deschisă, iar refinanţarea împrumuturilor ipotecare îi ajuta pe oameni să îşi păstreze casele.

Evitarea unei catastrofe, păstrarea unei impresii de normalitate nu au atras însă atenţia. Majoritatea oamenilor nu au avut cunoştinţă de felul în care politicile noastre le-au influenţat vieţile. Din când în când, în timp ce citeam până seara târziu în Sala Tratatelor, găseam câte o scrisoare în mapa vişinie care începea în felul acesta:

Stimate Domnule Preşedinte Obama,

Sunt convins că nu veţi citi această scrisoare, dar am găsit de cuviinţă să vă spun că un program pe care dumneavoastră l-aţi iniţiat mi-a salvat viaţa…

După ce citeam scrisoarea o puneam deoparte şi apoi pregăteam o notiţă pentru un răspuns destinat persoanei respective. Îmi imaginam momentul în care persoana primea plicul oficial de la Casa Albă, îl deschidea uimită şi apoi zâmbea. Apoi îl arăta întregi familii, poate şi colegilor de muncă. În cele din urmă, scrisoarea avea să fie uitată într-un sertar, din pricina bucuriilor şi a durerilor nou apărute în viaţa

oricărui om. Ceea ce era normal. Nu aveam pretenţia ca oamenii să înţeleagă cât de mult însemnau, de fapt, glasurile lor pentru mine – cât de mult îmi susţineau spiritul şi cum mă ajutau să alung îndoielile care mă copleşeau în nopţile târzii, de singurătate.

Capitolul 13

Înainte de inaugurarea mea, Denis McDonough, specialist pe probleme de politică externă în campania mea şi viitor director al diviziei de comunicări strategice pentru Consiliul Naţional de Securitate, a insistat să-mi rezerv 30 de minute pentru ceea ce el a considerat a fi o prioritate.

„Trebuie să ne asigurăm că vei prezenta salutul ireproşabil."

Denis nu făcuse nici el serviciul militar, deşi exista în atitudinea lui o anume disciplină a gesturilor ce păreau gândite şi concentrate, de unde presupunerea că urmase un stagiu militar. Înalt şi slab, cu un maxilar proeminent, o privire adâncă şi păr grizonant ce îl făcea să pară mai în vârstă de 39 de ani, Denis crescuse în Stillwater, un mic orăşel din Minnesota, într-o familie de muncitori catolici irlandezi, cu 11 copii. După absolvirea facultăţii, călătorise în America Latină şi predase la o şcoală din Belize, după care îşi luase masteratul în afaceri internaţionale şi a lucrat pentru Tom Daschle, liderul democraţilor din Senat pe vremea aceea. În 2007, îl angajasem pe Denis în echipa mea din cabinetul de la Senat, ca responsabil cu politica externă, iar, în timpul campaniei mele electorale, Denis preluase din ce în ce mai multe responsabilităţi – m-a ajutat să pregătesc dezbaterile, a alcătuit rapoartele informative, a organizat turneul extern dinaintea convenţiei, ţinând în permanenţă piept corespondenţilor de presă care călătoreau împreună cu noi.

Chiar şi într-o echipa plină de personalităţi de tip A, Denis reuşea să iasă în evidenţă. Studia orice detaliu; se oferea voluntar pentru cele mai dificile şi mai ingrate sarcini şi lucra într-un ritm pe care nimeni nu-l putea depăşi. În timpul campaniei din Iowa şi-a petrecut puţinul timp liber mergând din uşă în uşă, a dat până şi zăpada la o parte cot la cot cu oamenii, după un viscol puternic, în speranţa de a le câştiga susţinerea pentru mine. Aceeaşi nepăsare privind propria sănătate, care l-a ajutat să fie cooptat în echipa de fotbal a facultăţii pe post de apărător, în ciuda constituţiei lui fragile, i-a creat mai târziu probleme – după ce am ajuns la Casa Albă a trebuit să-l trimit acasă la un moment dat după ce am aflat că lucrase 12 ore fără pauză, bolnav fiind de gripă. Am început să bănuiesc prezenţa unui element religios

în această patimă şi, cu toate că, frământat fiind de îndoieli (şi pentru că o adora de-a dreptul pe Kari, soţia lui) nu alesese să slujească biserica, felul în care aborda munca reflecta un soi de venerație şi de abnegaţie.

Aşadar, ca parte a lucrării sale pe pământ, Denis a considerat că era de datoria lui să mă pregătească pentru prima mea zi în calitate de Comandant Suprem. În ajunul inaugurării, a invitat doi militari – unul era Matt Flavin, un tânăr veteran din marina americană care avea să facă parte din stafful meu de la Casa Albă, însărcinat fiind cu problemele veteranilor – în biroul meu de tranziţie pentru a mă instrui. Aceştia au început prin a-mi arăta fotografii cu preşedinţi care nu executaseră perfect salutul – încheietura mâinii slabă, degete îndoite, până şi o fotografie cu George W. Bush salutând în timp ce cu cealaltă mână îşi ţinea câinele la subraţ. Apoi mi-au studiat postura, care nu a fost pe placul lor.

„Cotul trebuie ridicat mai mult în afară, domnule“, a spus unul dintre ei.

„Degetele perfect apropiate, domnule“, a spus celălalt. „Vârfurile degetelor trebuie să atingă sprânceana.“

După vreo 20 de minute, profesorii mei au părut mulţumiţi. După ce au plecat, m-am întors spre Denis.

„Mai ai şi alte motive de îngrijorare?“, l-am tachinat.

Denis a dat neconvingător din cap.

„Nu sunt îngrijorat, domnule preşedinte ales. Vreau doar să fim pregătiţi cum se cuvine.“

„Pentru ce?“

„Pentru orice“, a zâmbit Denis.

Faptul că principala sarcină a preşedintelui este aceea de a garanta poporului american siguranţă este un truism. În funcţie de predispoziţiile politice şi de mandatul electoral, preşedintele poate fi interesat de reglementarea sistemului de educaţie publică sau de reintroducerea în şcoli a tradiţiei rugăciunii, el poate dori să mărească salariul minim pe economie sau să desfiinţeze autoritatea sindicatelor din sectorul public. Că e democrat sau republican, obsesia oricărui preşedinte, sursa unei tensiuni cronice, de nestăvilit, care îşi face loc în mintea acestuia din momentul în care este ales, este conştiinţa faptului că toată lumea depinde de protecţia lui.

Felul în care un preşedinte îşi îndeplineşte sarcina ţine de modul în care el defineşte ameninţările la adresa ţării. De ce ne temem cel mai mult? De posibilitatea unui atac nuclear din partea ruşilor, de erorile de calcul din sistemul birocratic sau de o eventuală defecţiune în software-ul de lansare a unor focoase nucleare, declanşate dintr-o eroare? Poate de un fanatic care decide să se arunce în aer la metrou,

sau poate de guvern, care, sub pretextul că te apără de fanatici, capătă acces la contul tău de e-mail? Sau de o criză de carburanţi provocată de disfuncţionalităţi în livrarea rezervelor de petrol din străinătate, sau poate de ridicarea nivelului oceanelor şi de temperaturile dogoritoare? Să fie oare vorba de teama că o altă familie de imigranţi se strecoară în ţară în căutarea unui trai mai bun, sau de o pandemie provocată de o boală născută din sărăcie şi lipsa serviciilor publice dintr-o ţară săracă dincolo de ocean şi care pătrunde nevăzută în casele noastre?

Aproape pe întreg parcursul secolului XX, mare parte dintre americani au înţeles foarte bine sensul noţiunii de apărare, împotriva cui şi de ce. Am trăit cu ameninţarea unui atac din partea altei mari puteri, cu teama de-a nu fi târâţi într-un conflict între marile puteri, cu conştiinţa intereselor vitale ale Americii – aşa cum au fost ele definite de mai-marii de la Washington – ameninţate de cutare sau de cutare duşman străin. După cel de-al Doilea Război Mondial, sovieticii şi chinezii, precum şi aliaţii lor (reali sau închipuiţi) au căutat, cel puţin aparent, să domine lumea şi să ameninţe modul nostru de viaţă. Apoi au intervenit atacurile teroriste puse la cale în Orientul Mijlociu, pe care la început nu le-am văzut decât cu coada ochiului, înspăimântătoare şi totuşi posibil de gestionat, până când, la numai câteva luni de la intrarea într-un nou secol, priveliştea cutremurătoare a Turnurilor Gemene făcute praf şi pulbere a confirmat cele mai ascunse temeri ale noastre.

Am crescut cu multe din aceste temeri adânc inoculate în mine. În Hawaii, ştiam familii care îşi pierduseră oameni dragi la Pearl Harbor. Bunicul meu, fratele lui şi fratele bunicii mele au luptat în cel de-al Doilea Război Mondial. Am fost crescut crezând că un război nuclear era foarte posibil. În şcoala primară, am urmărit la televizor transmisiunea evenimentelor de la München, unde sportivii de la olimpiadă au fost măcelăriţi de oameni mascaţi; în timpul facultăţii, l-am ascultat pe Ted Koppel ţinând evidenţa zilelor în care americanii erau ţinuţi ostatici în Iran. Prea tânăr pentru a cunoaşte nemijlocit suferinţele Războiului din Vietnam, am fost doar martorul dovezilor de onoare şi de înfrânare ale militarilor noştri în timpul Războiului din Golf şi, ca mulţi alţi americani, am considerat operaţiunile noastre militare din Afghanistan de după 11 septembrie necesare şi drepte.

A existat şi un alt set de gânduri întipărite în mintea mea – diferite, dar nu contradictorii – despre ceea ce însemna America în ochii celor care trăiau în afara graniţelor ei, despre puterea simbolică a unei ţări ridicate pe idealurile libertăţilor. Aveam şapte sau opt ani şi mă jucam pe gresia rece a casei noastre de la periferia oraşului Jakarta, arătându-i cu mândrie unui prieten un album de fotografii din

Honolulu, cu răsăritul de soare, luminile oraşului şi străzile largi, pavate. N-am să uit niciodată uimirea de pe chipurile oamenilor atunci când le răspundeam întrebărilor despre viaţa în America, despre faptul că toţi copiii mergeau la şcoală cu o grămadă de cărţi, despre faptul că nu existau aproape deloc cerşetori pentru că toată lumea avea serviciu şi hrană de ajuns. Mai târziu, adolescent fiind, am văzut ce însemna munca mamei mele care era contractor pentru organizaţii de tipul USAID şi care le ajuta pe femeile din satele asiatice izolate să obţină acces la împrumuturi; am înţeles că aceste femei se simţeau etern recunoscătoare americanilor de peste ocean cărora le păsa într-adevăr de necazurile lor. Când am vizitat pentru prima oară Kenya, nou-descoperitele mele rude mi-au spus cât de mult admiră democraţia şi supremaţia legii din America, în contrast cu societatea lor tribală afectată grav de corupţie.

Astfel de împrejurări m-au învăţat să-mi privesc ţara şi prin ochii străinilor. Mi se reamintea permanent cât eram de norocos să fiu american şi să apreciez mereu aceste binecuvântări. Am văzut cu ochii mei impactul pe care exemplul american l-a avut asupra inimilor şi minţilor cetăţenilor din întreaga lume. Odată cu asta, primeam o lecţie ca un fel de corolar: conştiinţa riscului imens de a fi priviţi cu totul altfel dacă acţiunile noastre nu se ridicau la înălţimea imaginii şi idealurilor noastre; riscul de-a stârni mânia şi resentimentele altor popoare, răul pe care-l puteam produce. Când i-am auzit pe indonezieni vorbind despre sutele de mii de oameni măcelăriţi în lovitura de stat sprijinită de CIA care adusese la putere dictatura militară din 1967, sau când auzeam activiştii ecologişti din America Latină descriind felul în care companiile americane profanau de-a dreptul regiunile rurale de pe continent, când stăteam de vorbă cu prietenii amerindieni sau de origine pakistaneză care fuseseră de multe ori percheziţionaţi pe aeroport după 11 septembrie, aveam sentimentul că sistemul defensiv al Statelor Unite începuse să slăbească, observând fisuri în armura ce avea să facă din ţara noastră o ţară din ce în ce mai expusă.

Acea dublă viziune, ca şi culoarea pielii mele, mă diferenţiau de foştii preşedinţi. Pentru susţinătorii mei, a fost o forţă definitorie a politicii externe, care mi-a permis să amplific influenţa Americii în lume şi să anticipez eventualele probleme iscate de strategii necorespunzătoare. Pentru detractorii mei, era o dovadă de slăbiciune ce m-ar fi făcut să ezit în promovarea interesului american, din cauza lipsei unor convingeri sau a devotamentului meu împărţit. Au existat şi cetăţeni care m-au taxat şi mai dur. Din punctul lor de vedere, aveau nevoie de apărare tocmai împotriva unui preşedinte de culoare,

fiu al unui negru din Kenya, cu nume musulman şi idei socialiste, instalat la Casa Albă şi având guvernul sub comanda sa.

Pentru cei ce lucrau cu mine la Casa Albă, descendenţa mea exotică nu era o problemă – sau, dacă era, nu lăsau să se vadă asta. La fel ca şi mine, personalul superior din echipa mea de securitate naţională se considera fervent internaţionalist. După părerea lor, era nevoie de o conducere fermă din partea Americii pentru a păstra o direcţie bună în evoluţia globală, iar influenţa noastră se făcea simţită în mai multe feluri. Chiar şi cei mai liberali membri ai echipei mele, aşa cum era Denis, nu se fereau de folosirea „măsurilor de forţă" pentru a-i prinde pe teroriştii şi îi priveau cu dispreţ pe criticii de stânga care-şi câştigau pâinea condamnând Statele Unite pentru absolut toate problemele de la nivel global. Între timp, cei mai vigilenţi membri ai echipei mele au înţeles importanţa diplomaţiei publice şi au considerat exerciţiul aşa-numitei puteri subtile, precum ajutorul extern şi programele de studii destinate străinilor, drept ingrediente esenţiale ale politicii externe eficiente a Statelor Unite.

Era doar o chestiune de accent. Cât de multă atenţie trebuia să acordăm cetăţenilor aflaţi în afara graniţelor Statelor Unite şi cât de mult trebuia, de fapt, să ne concentrăm asupra cetăţenilor americani? Care era, de fapt, legătura dintre destinul nostru şi destinul altor popoare? În ce măsură ar fi trebuit să se angajeze Statele Unite în instituţii internaţionale de tipul Naţiunilor Unite şi în ce măsură puteam depune un efort unilateral în urmărirea propriilor interese? Era cazul să ne aliniem guvernelor autoritare care conduceau cu mână de fier – sau era de dorit să promovăm mai departe forţele reformelor democratice ca parte a unui proiect pe termen lung?

Nu a fost întotdeauna uşor de prevăzut felul în care membrii administraţiei mele s-au poziţionat referitor la anumite chestiuni. Dar în timpul dezbaterilor noastre interne am observat o diferenţă între generaţii. Cu excepţia Susanei Rice, ambasadorul american la Naţiunile Unite, toţi ceilalţi oficiali însărcinaţi cu probleme de securitate naţională – secretarii Gates şi Clinton, directorul CIA Leon Panetta, membrii comandamentelor reunite precum şi consilierii pe securitate naţională Jim Jones şi directorul serviciilor naţionale de informaţii Denny Blair – căpătaseră experienţă în perioada de apogeu a Războiului Rece şi petrecuseră decenii întregi ca membri ai *establishment*-ului de securitate naţională de la Washington: era vorba de o reţea bine sudată de actuali şi foşti factori de decizie politică de la Casa Albă, de angajaţi ai Congresului, oameni de ştiinţă, şefi ai grupurilor de consultanţă, superiori de la Pentagon, editorialişti de la diverse publicaţii, contractori militari şi lobbyişti. Pentru ei, o politică externă responsabilă însemna continuitate,

predictibilitate şi refuz de a devia prea mult de la prudenţa convenţională. Tocmai acest impuls i-a determinat pe mulţi dintre ei să sprijine invadarea Irakului de către Statele Unite; iar dacă rezultatul dezastruos al intervenţiei i-a obligat pe mulţi să revină asupra acelei decizii în mod deosebit, tot nu şi-au pus întrebarea dacă nu cumva decizia unanimă de a invada Irakul nu indica nevoia unei reforme fundamentale a mecanismului american de securitate naţională.

Membrii mai tineri ai echipei mele de securitate naţională, inclusiv stafful NSC[44], aveau păreri diferite. Animaţi de un patriotism cel puţin la fel de puternic ca al şefilor lor, dar marcaţi de ororile evenimentelor de la 11 septembrie şi de imaginile prizonierilor irakieni torturaţi de personalul militar de la Abu Ghraib, mulţi dintre ei gravitaseră spre campania mea tocmai pentru că doream să schimb părerile asupra a ceea ce noi numeam deseori „manualul de la Washington", fie că era vorba de strategia adoptată în Orientul Mijlociu, de poziţia noastră privind Cuba, de refuzul nostru de a ne angaja în tratative diplomatice cu adversarii noştri, de importanţa restabilirii unui cadrul legal în lupta împotriva terorismului, de consolidarea drepturilor omului, de dezvoltarea internaţională, de schimbările climatice, toate acestea trebuiau să depăşească graniţa unor simple acte de altruism spre aspectele centrale ale securităţii noastre naţionale. Nici unul dintre aceşti tineri nu aveau calităţi de instigatori şi toţi respectau cunoştinţele instituţionale ale celor cu o mare experienţă în politica externă. Dar nici nu-şi cereau scuze pentru că doreau să se rupă de unele dintre constrângerile trecutului, în căutarea unei lumi mai bune.

Se întâmpla uneori ca fricţiunile dintre vechea şi noua gardă din cadrul echipei mele de politică externă să dea în clocot. Când se întâmpla asta, presa avea tendinţa de a da vina pe impertinenţa specifică tinerilor din echipa mea şi pe incapacitatea acestora de a înţelege elementele fundamentale ale activităţilor de la Washington. Dar nu era deloc vorba despre aşa ceva. Explicaţia era că exact pentru că angajaţi ca Denis ştiau mersul lucrurilor la Washington – şi pentru că văzuseră felul în care birocraţia din politica externă putea încetini, interpreta greşit, îngropa chiar, executa greşit sau se putea împotrivi noilor direcţii venite din partea preşedintelui – şi deseori aveau adevărate conflicte cu Pentagonul, cu Departamentul de Stat şi cu CIA-ul.

În această privinţă, însă, tensiunile create în cadrul echipei de politică externă au fost rezultatul propriilor raţionamente, al modalităţii mele de a rezolva tensiunile din mintea mea. Parcă mă şi vedeam pe puntea unui portavion, sigur că America avea nevoie de a-

şi stabili un nou curs, dependent însă de un echipaj mai călit şi mai sceptic atunci când venea vorba de aplicarea în practică a acelei schimbări, conştient de limitările vasului pe care-l conduceam şi de faptul că o schimbare de direcţie prea bruscă ar fi avut consecinţe dezastruoase. Miza era uriaşă. Foarte repede mi-am dat seama că a fi la cârma unei asemenea nave însemna mai mult decât a pune în practică o strategie bine gândită. Era important să respecţi tradiţiile şi ritualurile. Simbolurile şi protocolul contau enorm. La fel şi limbajul trupului.

Am exersat salutul.

La începutul fiecărei zile, când mă aşezam să iau micul-dejun, pe masă mă aştepta o mapă din piele. Michelle o numise „Cartea morţii, a distrugerii şi a lucrurilor abominabile", deşi oficial era cunoscută drept Raportul Zilnic pentru Preşedinte[45]. Raportul era strict secret, cuprindea între zece şi 15 pagini, şi era pregătit peste noapte de CIA în colaborare cu celelalte agenţii secrete pentru a prezenta preşedintelui un rezumat al evenimentelor din lume şi o analiză a informaţiilor, mai cu seamă a celor care ar fi putut afecta securitatea naţională a Statelor Unite. În fiecare zi citeam despre celulele teroriste din Somalia, despre tulburările din Irak sau despre o nouă ameninţare la adresa forţelor militare americane din partea chinezilor sau a ruşilor. Aproape de fiecare dată erau menţionate posibile comploturi teroriste, oricât de vagi, de îndoielnice sau de imposibil de pus în practică – un fel de precauţie din partea comunităţii serviciilor secrete menită să înlăture orice fel de presupuneri, cum se întâmplase la 11 septembrie. De cele mai multe ori, raportul zilnic nu necesita un răspuns imediat din partea mea. Scopul era acela de a rămâne permanent la curent cu ceea ce se petrecea în lume, cu transformările mari, mici sau uneori imperceptibile ce ameninţau să tulbure echilibrul pe care ne străduiam să-l păstrăm.

După ce citeam raportul PDB, mă îndreptam spre Biroul Oval, pentru o versiune *live* a dării de seamă din partea membrilor Consiliului Naţional de Securitate şi a serviciilor secrete şi treceam în revistă chestiunile urgente. Aceste informări erau conduse de Jim Jones şi Denny Blair, foşti generali cu patru stele pe care îi cunoscusem în timpul mandatului meu din Senatul Statelor Unite (Jones fusese Comandatul Suprem al Forţelor Aliate pentru Europa, în timp ce Blair, recent pensionat, activase ca amiral al marinei militare, însărcinat cu conducerea Comandamentului din Pacific). Ţinuta le trăda vocaţia, erau înalţi şi într-o formă excelentă, părul lor cărunt era tuns milităreşte, atitudinea lor era impecabilă şi, cu toate că le mai cerusem părerea în chestiuni militare, amândoi se mândreau cu o

perspectivă amplă asupra a ceea ce era prioritar în securitatea națională. Jones, de exemplu, era foarte preocupat de Africa și Orientul Mijlociu, iar după ce s-a pensionat a continuat să rămână implicat în eforturile de securitate din Cisiordania și Gaza. Blair scrisese pe larg despre rolul diplomației economice și culturale în gestionarea crizei din China. Ca urmare, și el și Jones invitau uneori analiști și experți la raportul zilnic, pentru a-mi prezenta tabloul general și subiectele pe termen lung: implicațiile creșterii economice în menținerea democrației în Africa sub-sahariană sau posibilele efecte ale schimbărilor climatice în viitoarele conflicte regionale.

Nu o dată, ședințele matinale se concentrau pe haosul actual sau potențial: lovituri de stat, armele nucleare, proteste violente, conflicte la diferite granițe și mai cu seamă război.

Războiul din Afghanistan, care avea să devină curând cel mai lung război din istoria Statelor Unite.

Războiul din Irak, unde erau încă dislocați 150 000 de militari americani.

Războiul împotriva organizației al-Qaeda, care recruta activ noi adepți, prin construirea unei rețele de filiale și punând la cale atacuri teroriste inspirate de ideologia lui Osama Bin Laden.

Costurile cumulative ale „războiului împotriva terorismului" – sintagmă folosită atât de administrația Bush cât și de media – era unul amețitor: aproape trei trilioane de dolari cheltuiți, peste 3 000 de soldați americani morți și peste 30 000 răniți. Numărul victimelor din rândul civililor irakieni și afghani era încă și mai mare. Campania din Irak în mod special împărțise țara și pusese la încercare unele alianțe. În tot acest timp, extrădările, bazele secrete, tortura cu apă, prizonierii deținuți la Guantanamo pe perioade nelimitate, fără proces, extinderea supravegherii civililor în lupta mai amplă împotriva terorismului i-au făcut pe oameni, atât în interiorul cât și în exteriorul Statelor Unite, să-și pună întrebări în legătură cu respectarea de către națiunea americană a statului de drept.

Mi-am exprimat poziția clară cu privire la aceste chestiuni în timpul campaniei electorale. Dar făcusem asta de pe margine, înainte de a prelua comanda a sute de mii de militari și a unei infrastructuri de securitate națională cu ramificații uriașe. Orice atac terorist s-ar fi petrecut de-acum în timpul mandatului meu. Eventualele vieți pierdute sau compromise, acasă sau peste hotare, aveau să atârne greu asupra conștiinței mele. Acestea erau de-acum războaiele mele.

Scopul meu imediat a fost de a revizui fiecare aspect al strategiei noastre militare pentru a avea o imagine clară asupra a ceea ce ar fi putut să urmeze. Datorită Acordului privind Statutul Forțelor Armate[46] semnat de președintele Bush și de primul-ministru Maliki cu

o lună înaintea inaugurării mele, parametrii largi ai retragerii trupelor americane de pe teritoriul Irakului fuseseră în mare măsură stabiliţi. Forţele americane combatante trebuiau să părăsească oraşele şi satele irakiene până la sfârşitul lunii iunie 2009, şi toate forţele SUA trebuiau să părăsească teritoriul Irakului până la sfârşitul anului 2011. Rămânea o singură chestiune în discuţie şi anume dacă era posibil sau de dorit să ne mişcăm chiar şi mai repede. În timpul campaniei am promis că forţele americane active din Irak se vor retrage în termen de 16 luni de la preluarea mandatului de către mine, însă după alegeri i-am spus lui Bob Gates că sunt dispus să demonstrez flexibilitate în privinţa ritmului retragerii atâta vreme cât respectam parametrii SOFA – recunoscând prin aceasta că terminarea unui război era un demers aproximativ şi că acei comandanţi implicaţi încă în operaţiuni militare meritau respect pentru deciziile lor tactice, în timp ce preşedintele nou instalat nu putea să încalce, pur şi simplu, acorduri semnate de predecesorii săi.

În februarie, Gates şi noul comandant al trupelor americane din Irak, generalul Ray Odierno, mi-au prezentat un plan de retragere a forţelor SUA din Irak pe o perioadă de 19 luni – adică o întârziere de trei luni faţă de ceea ce propusesem în campanie, dar un proces ce avea să se încheie cu patru luni mai devreme decât propuseseră comandanţii. Planul impunea de asemenea menţinerea unor forţe disponibile de la 50 până la 55 000 de oameni, personal american necombatant, care aveau să rămână în Irak până la sfârşitul lui 2011 pentru instruirea şi asistarea militarilor irakieni. Au fost persoane la Casa Albă care au cerut explicaţii privind necesitatea celor trei luni în plus şi a forţelor reziduale şi care mi-au atras atenţia că atât democraţii din Congres, cât şi poporul american erau categoric în favoarea unei retrageri cât mai rapide, nu a unei amânări.

Am aprobat chiar şi-aşa planul lui Odierno şi am plecat la Camp Lejeune, în Carolina de Nord, pentru a anunţa decizia în prezenţa a mii de militari entuziasmaţi din marina americană. E adevărat că m-am opus ferm deciziei iniţiale de a invada Irakul, dar credeam că America avea acum un interes strategic şi umanitar în stabilitatea Irakului. Dat fiind că trupele active urmau să părăsească zonele populate de civili în doar cinci luni, ca urmare a SOFA, expunerea militarilor noştri în faţa luptelor intense, a trăgătorilor de elită şi a dispozitivelor explozive improvizate[47] scădea dramatic pe măsură ce continuam cu procesul de retragere. Dată fiind vulnerabilitatea noului guvern irakian, starea deplorabilă a forţelor sale de securitate, prezenţa încă activă a al-Qaeda în Irak (AQI) şi nivelul uriaş de ostilitate între diverse secte care mustea în toată ţara, era de dorit să folosim forţe reziduale ca strategie de asigurare în caz de declanşare a

haosului. „Odată ce părăsim zona“, i-am spus lui Rahm, explicându-i decizia mea, „ultimul lucru pe care mi-l mai doresc este să fim nevoiţi să ne întoarcem acolo.“

Dacă efortul de a elabora un plan pentru Irak a fost unul constructiv, nu acelaşi lucru se poate spune şi în legătură cu retragerea noastră din Afghanistan.

Spre deosebire de Războiul din Irak, campania militară din Afghanistan mi s-a părut mereu un război de necesitate. Cu toate că ambiţiile talibanilor se rezumau la Afghanistan, conducerea lor avea în continuare legături cu al-Qaeda, iar revenirea acestora la putere ar fi însemnat ca Afghanistanul să devină din nou o rampă de lansare a atacurilor teroriste la adresa Statelor Unite şi a aliaţilor săi. În plus, Pakistanul nu demonstrase nici capacitatea şi nici dorinţa de a alunga căpeteniile al-Qaeda din sanctuarul pe care îl găsiseră în regiunea muntoasă, izolată şi practic neguvernată de la graniţa cu Afghanistanul. Asta însemna că puterea noastră de a localiza şi de a distruge în ultimă instanţă reţeaua teroristă depindea de disponibilitatea guvernului afghan de a permite armatei şi serviciilor secrete americane să opereze pe teritoriul său.

Din păcate, şase ani de atenţie şi de resurse americane concentrate în Irak au făcut ca situaţia din Afghanistan să fie mult mai gravă. În pofida faptului că aveam acolo peste 30 000 de soldaţi la sol şi aproape tot atâtea efective de trupe internaţionale, talibanii controlau mari regiuni din ţară, în special de-a lungul graniţei cu Pakistanul. Acolo unde forţele americane şi cele aliate nu erau prezente, luptătorii talibani erau net superiori armatei afghane, mai numeroase, dar prost instruite. Proasta administrare şi corupţia agresivă din interiorul forţelor de poliţie, din rândurile guvernatorilor districtuali şi de la nivelul ministerelor mai importante au erodat legitimitatea guvernului Karzai şi-au irosit dolarii din fondurile de ajutor extern destinaţi pentru îmbunătăţirea condiţiilor de trai de care una din cele mai sărace populaţii de pe glob avea nevoie disperată.

Lipsa unei strategii coerente a Statelor Unite nu a ajutat situaţia. În funcţie de părerile pe care le ascultai, misiunea noastră din Afghanistan era fie prea limitată (menită să lichideze gruparea al-Qaeda) sau una de mare întindere (pentru transformarea ţării într-un stat modern, democratic şi prosper, capabil să se alinieze statelor din Vest). Marina americană şi trupele terestre au alungat de multe ori cuiburile de talibani dintr-o anumită zonă, numai pentru a vedea ulterior că toate eforturile fuseseră zădărnicite de un guvern local incapabil. Fie din cauza ambiţiilor nemăsurate, fie din cauza corupţiei sau a lipsei de achiziţii afghane, programele de dezvoltare sponsorizate de Statele Unite au eşuat de multe ori, în vreme ce

contractarea unor proiecte masive către unii dintre cei mai îndoielnici operatori din Kabul a subminat chiar acele eforturi anticorupţie menite să atragă simpatia poporului afghan.

În lumina tuturor acestor aspecte, i-am spus lui Gates că prioritatea mea era să mă asigur că agenţiile, atât cele civile cât şi cele militare, se vor alinia în jurul unei misiuni clar definite şi a unei strategii coordonate. Gates a fost de acord cu mine. În anii 1980, activase ca director adjunct al CIA şi monitorizase înarmarea mujahedinilor afghani în lupta împotriva ocupaţiei sovietice a ţării lor. Faptul că fusese martor la retragerea Armatei Roşii, înfrânte de o mână de insurgenţi slab organizaţi – elemente din acea mişcare de insurgenţă aveau să se unească mai târziu sub gruparea al-Qaeda – l-a făcut pe Gates să fie atent la consecinţele nedorite ce ar fi decurs în urma unor acţiuni pripite. Tot el mi-a spus că dacă nu stabilim nişte obiective limitate şi realiste, „categoric vom eşua".

Preşedintele Comandamentelor Reunite, amiralul Mike Mullen, a înţeles, de asemenea, nevoia de a moderniza strategia din Afghanistan. Numai că aici era vorba de o şmecherie: atât el cât şi ceilalţi comandanţi militari doreau ca eu să autorizez mai întâi dislocarea de urgenţă a unui efectiv suplimentar de 30 000 de soldaţi americani.

Corect faţă de Mullen este să precizez faptul că această cerere, care venise de la comandantul Forţelor de Sprijin pentru Securitate Internaţională din Afghanistan, generalul Dave McKiernan, fusese înaintată cu câteva luni în urmă. În timpul perioadei de tranziţie, preşedintele Bush tatonase terenul să vadă dacă doream ca el să dea ordinul pentru dislocarea trupelor înainte ca eu să-mi preiau mandatul, dar răspunsul nostru a fost că preferam să amânăm intervenţia până când echipa noastră putea evalua situaţia. Potrivit lui Mullen, cererea lui McKiernan nu suferea amânare.

La prima noastră şedinţă cu Consiliul Naţional de Securitate care s-a ţinut în Sala de Conferinţe la numai două zile după inaugurarea mea, Mullen a explicat că era foarte posibil ca talibanii să lanseze o ofensivă în timpul verii, motiv pentru care era nevoie de o suplimentare a trupelor de la sol cât mai repede, pentru a dejuca planurile talibanilor. Mullen a raportat că McKiernan era, de asemenea, îngrijorat în privinţa furnizării unor servicii de securitate corespunzătoare pentru alegerile prezidenţiale ce urmau să se ţină în mai, dar riscau să fie amânate pentru luna august. „Dacă vrem să trimitem la timp trupe pentru îndeplinirea acestor misiuni, trebuie să demarăm imediat procesul, domnule preşedinte", a spus Mullen.

Din cauză că văzusem prea multe filme, mi-am imaginat mereu Sala de Conferinţe ca pe un spaţiu cavernos şi futurist, cu pereţi încărcaţi

de ecrane până în tavan care transmit imagini satelit şi radar de înaltă rezoluţie, în care nişte bărbaţi îmbrăcaţi elegant manevrează dispozitive şi gadgeturi de ultimă generaţie. Realitatea este ceva mai prozaică: e vorba de o sală mică, greu de descris, o sală de conferinţe care face parte dintr-un labirint de încăperi de mici dimensiuni, înghesuite într-un colţ al primului etaj din Aripa de Vest. Ferestrele erau sigilate cu storuri din lemn; pe pereţi nu erau decât ceasuri digitale ce indicau ora în diferite capitale ale lumii şi câteva ecrane plate, de dimensiunile celor pe care le vezi în barurile unde lumea se strânge să vadă transmisiunile sportive. Spaţiul era relativ mic. Principalii membri ai Consiliului stăteau în jurul unei mese lungi, iar adjuncţii şi membrii staffului se înghesuiau pe scaunele aliniate pe lângă pereţi.

„Vreau să fiu sigur că înţeleg", i-am spus lui Mullen, încercând să nu par prea sceptic, „după aproape cinci ani în care ne-am descurcat cu 20 000 de soldaţi, sau poate mai puţin, şi după ce am mai trimis încă 10 000 în ultimele 20 de luni, Pentagonul este de părere că nu mai putem aştepta încă două luni înainte de-a decide *dublarea* efectivelor militare?" Am precizat faptul că nu eram împotriva dislocării de trupe suplimentare – în timpul campaniei am promis două brigăzi adiţionale pentru Afghanistan de îndată ce începea operaţiunea de retragere din Irak. Însă, dat fiind faptul că toată lumea din încăpere căzuse de acord să îl invităm pe Bruce Riedel, un fost analist CIA foarte bine cotat şi expert în Orientul Mijlociu, pentru o reexaminare de şase zile a strategiei noastre din Afghanistan, a trimite alţi 30 000 de soldaţi în Afghanistan înainte de definitivarea reevaluării ar fi însemnat să punem căruţa înaintea cailor. L-am întrebat pe Mullen dacă n-ar fi fost suficient deocamdată să trimitem o misiune mai modestă.

„Decizia vă aparţine, domnule preşedinte", a răspuns Mullen. „Sincer să fiu, orice reducere a trupelor şi orice întârziere vor atrage după sine riscuri substanţiale."

M-am sprijinit de spătarul scaunului şi i-am lăsat pe ceilalţi să îşi spună părerea. David Petraeus, care încă îşi savura momentul de glorie după succesul din Irak şi fusese înaintat la gradul de comandant al Comandamentului Central (cel care monitoriza toate misiunile militare din Orientul Mijlociu, inclusiv cele din Irak şi Afghanistan) a insistat ca eu să aprob cererea lui McKiernan. La fel au procedat şi Hillary, şi Panetta, lucru care nu m-a surprins deloc. Oricât de eficienţi deveniseră cei doi în gestionarea propriilor instituţii, instinctele lor de păsări de pradă şi trecutul lor politic îi împiedicau să se opună oricărei recomandări ce venea de la Pentagon. Gates mi-a mărturisit între patru ochi că simţea o oarecare

ambivalenţă în privinţa unei creşteri atât de substanţiale a prezenţei noastre în Afghanistan. Numai că, dat fiind rolul lui instituţional, nu mă aşteptam din partea lui să revoce direct o recomandare venită din partea superiorilor săi.

Joe Biden a fost singurul care şi-a exprimat cu voce tare reţinerile. Călătorise la Kabul în ianuarie, în numele meu, iar ceea ce văzuse şi auzise în timpul călătoriei – în mod special în timpul unei întâlniri conflictuale cu Karzai – îl convinsese că era nevoie să regândim întreaga noastră abordare legată de Afghanistan. Ştiam că se simte încă marcat de faptul că susţinuse invazia Irakului cu mulţi ani în urmă. Oricare ar fi fost motivele lui, Joe vedea Afghanistanul ca pe o mlaştină plină de pericole şi m-a rugat să amân dislocarea trupelor. „Va fi mult mai uşor să trimiţi trupe odată ce ai stabilit o strategie clară", mi-a spus el, „mai bine decât să încerci o retragere a trupelor după ce se creează haos dacă aplicăm vechea strategie."

Nu am luat nici o decizie atunci, ci l-am desemnat pe Tom Donilon să convoace adjuncţii Consiliului Naţional de Securitate în următoarele zile, pentru a decide cu mai multă acurateţe modul în care trebuiau folosite trupele suplimentare şi dacă era posibil, din punct de vedere logistic, să le trimitem până la sosirea verii. Odată ce aveam răspunsul, puteam reveni asupra chestiunii, am spus. Am suspendat şedinţa şi am plecat din sală; în timp ce urcam scările spre Biroul Oval, Joe m-a ajuns din urmă şi m-a prins de braţ.

„Ascultă la mine, şefu', poate că am trăit prea mult în oraşul ăsta", mi-a spus el, „dar recunosc de la o poştă când generalii ăştia încearcă să-l încolţească pe un nou preşedinte." Şi-a apropiat faţa de a mea şi mi-a şoptit: „Nu-i lăsa să te prindă la înghesuială".

În relatările ulterioare despre discuţiile legate de Afghanistan, Gates şi ceilalţi aveau să-l arate cu degetul pe Biden ca fiind unul din principalii răspunzători pentru răcirea relaţiilor dintre Casa Albă şi Pentagon. Adevărul e că am considerat că Joe îmi face un serviciu punând întrebări incomode despre planurile armatei. Cu cel puţin o atitudine contrară, noi toţi ceilalţi trebuia să cugetăm mai mult asupra chestiunii – şi am observat că toată lumea era dispusă să îşi exprime părerile mai liber atunci când atitudinea contrară nu venea din partea mea.

Nu am pus niciodată la îndoială motivele lui Mullen sau ale altor comandanţi combatanţi care alcătuiau eşalonul superior al armatei americane. Din punctul meu de vedere, Mullen – originar din Los Angeles, ai cărui părinţi lucraseră în industria divertismentului – era un tip mereu afabil, pregătit, atent şi profesionist. Vicepreşedintele lui, generalul de marină de patru stele James „Hoss" Cartwright, avea un fel de a fi modest, gânditor, de n-ai fi spus că era un fost pilot de

vânătoare, dar atunci când lua cuvântul era o enciclopedie de informaţii detaliate şi de soluţii creative despre orice problemă de securitate naţională. Cu toate deosebirile de temperament dintre ei, Mullen şi Cartwright aveau atribute comune, întâlnite la ofiţerii superiori: bărbaţi caucazieni (existau o singură femeie şi un singur general de culoare de patru stele în eşaloanele de vârf când mi-am preluat mandatul), în jur de 60 de ani, care munciseră zeci de ani să ajungă sus, cu dosare impresionante şi, în multe cazuri, cu studii superioare. Aveau păreri informate şi sofisticate asupra lumii şi, contrar stereotipurilor, înţelegeau prea bine limitele acţiunii militare, tocmai din cauza şi nu în pofida faptului că se aflaseră la comanda trupelor aflate în bătaia focului. În realitate, în timpul celor opt ani în care am exercitat funcţia de preşedinte, am observat că generalii, şi nu civilii, erau cei care îndemnau la moderaţie în folosirea forţei.

În orice caz, oamenii ca Mullen erau creaturi ale unui sistem în slujba căruia şi-au pus întreaga viaţă de adult – un corp de armată care se mândrea cu îndeplinirea misiunilor indiferent de costuri, durată sau justificare. În Irak, acest lucru a însemnat o nevoie crescândă de orice: trupe, baze, contractori privaţi, avioane militare, servicii de spionaj, acţiuni de supraveghere şi recunoaştere.[48] Suplimentarea resurselor de orice fel nu a atras după sine victoria, dar a ajutat la evitarea unei înfrângeri umilitoare şi a salvat ţara de la un colaps de proporţii. Acum că şi Afghanistanul era pe marginea prăpastiei, era normal poate ca liderii militari să ceară mai mult. Şi pentru că, până de curând, colaboraseră cu un preşedinte care rareori le pusese planurile la îndoială sau le refuzase cererile, era inevitabil ca dezbaterea pe marginea a ceea ce însemna „mai mult“ să devină o sursă constantă de conflicte între Pentagon şi Casa Albă.

La jumătatea lunii februarie, Donilon a raportat că cererea generalului McKiernan fusese respinsă de către Camera Reprezentanţilor şi astfel a ajuns la concluzia că nu era nevoie de mai mult de 17 000 de soldaţi şi de 4 000 de instructori militari care, mobilizaţi în timp util, puteau avea un impact semnificativ asupra luptelor din vară sau asupra siguranţei procesului electoral din Afghanistan. Deşi mai aveam o lună până la definitivarea evaluării oficiale, toţi factorii de decizie cu excepţia lui Biden au recomandat dislocarea imediată a efectivelor astfel stabilite. Am semnat ordinul pe data de 17 februarie, în aceeaşi zi în care am semnat şi Legea relansării, după ce am decis că şi cea mai conservatoare strategie va avea nevoie de suplimentarea efectivului militar, anunţând că restul de 10 000 de soldaţi în rezervă ar fi putut fi mobilizaţi dacă circumstanţele impuneau acest lucru.

O lună mai târziu, Riedel şi echipa sa terminau raportul. Evaluarea

lor nu ne-a rezervat nici un fel de surprize, dar a ajutat la o exprimare mai elocventă a scopului nostru principal: acela „de a distruge, de a dezmembra şi de a înfrânge al-Qaeda în Pakistan şi Afghanistan precum şi de a preveni întoarcerea lor în aceste ţări în viitor".

Elementul-cheie a fost accentul principal din raportul asupra Pakistanului: nu numai că militarii pakistanezi (şi, în special, serviciul ISI de contrainformaţii sau *Inter-Services Intelligence*) tolerau prezenţa cartierului general al talibanilor şi conducerea acestora în Quetta, lângă graniţa cu Pakistanul, dar îi şi sprijineau tacit pe talibani pentru a slăbi guvernul afghan şi pentru a preveni o eventuală alianţă a guvernului de la Kabul cu India, duşmanul de moarte al Pakistanului. Faptul că guvernul american a tolerat timp îndelungat un asemenea comportament din partea unui pretins aliat – pe care l-a sprijinit cu ajutor militar şi economic în valoare de miliarde de dolari, în ciuda complicităţii acestuia cu extremişti violenţi şi a contribuţiei sale semnificative şi iresponsabile în proliferarea tehnologiei de fabricare a armelor nucleare în întreaga lume – această toleranţă, deci, era grăitoare pentru logica contorsionată a politicii externe americane. Pe termen scurt, cel puţin, o tăiere completă a ajutorului militar pentru Pakistan nu era o opţiune, dat fiind că ne bazam pe drumurile lor pentru a aproviziona trupele noastre din Afghanistan, iar guvernul pakistanez a permis, de asemenea, atacuri cu drone asupra taberelor al-Qaeda de pe teritoriul său. Raportul Riedel clarifica un anume aspect, totuşi: dacă Pakistanul continua să-i adăpostească pe talibani, eforturile noastre pentru o stabilitate pe termen lung în Afghanistan erau compromise.

Celelalte recomandări din raport s-au concentrat asupra capacităţii de construcţie. Era imperios necesar să îmbunătăţim capacitatea guvernului Karzai de a guverna şi de a pune la dispoziţie servicii de bază. Trebuia să instruim soldaţii afghani şi forţele poliţieneşti afghane aşa încât să atingă nivelul de competenţă şi de volumul suficient de înalt pentru a menţine securitatea din interiorul graniţelor fără ajutorul Statelor Unite. Încă era neclar cum aveam să îndeplinim această misiune. Ceea ce era însă clar era faptul că implicarea cerută de raportul Riedel Statelor Unite trebuia să depăşească graniţele strategiei contrateroriste şi trebuia orientată spre o formă de ridicare a unei naţiuni care ar fi fost mai uşor de înţeles dacă ar fi fost începută cu şapte ani în urmă, în momentul în care îi alungasem pe talibani din Kabul.

Sigur că nu asta am făcut. Am invadat Irakul, am distrus acea ţară, am contribuit la naşterea unei divizii al-Qaeda şi mai virulente şi am fost obligaţi să improvizăm o campanie costisitoare contra insurgenţilor. În ceea ce privea Afghanistanul, acei ani erau irosiţi.

Datorită continuării eforturilor, uneori vitejeşti, ale trupelor noastre, ale diplomaţilor şi ale asistenţilor umanitari din regiune, ar fi fost o exagerare să afirmăm că în Afghanistan am fost nevoiţi s-o luăm de la zero. Cu toate acestea, mi-am dat seama că şi în cel mai optimist scenariu – chiar dacă Karzai colabora, Pakistanul juca cinstit şi obiectivele noastre s-ar fi limitat la ceea ce Gates numea „destul de bun pentru afghani" – tot mai aveam de depăşit o perioadă de trei până la cinci ani de eforturi intense, care ar fi costat sute de miliarde de dolari şi ar fi sacrificat multe alte vieţi de soldaţi americani.

Nici măcar în momentul acela nu pot spune că înţelegerea mi-a fost pe plac. Dar alternativele erau şi mai respingătoare în ceea ce devenise aproape un tipar. Riscurile implicate – o eventuală cădere a guvernului afghan sau chiar câştigarea terenului de către talibani în principalele oraşe – erau, pur şi simplu, mult prea mari ca noi să nu acţionăm. Pe data de 27 martie, cu doar patru săptămâni înainte de a anunţa planul de retragere din Irak, am apărut la televizor cu echipa mea de securitate naţională şi am prezentat strategia AfPak bazată în mare parte pe recomandările lui Riedel. Ştiam ce impact urma să aibă anunţul. Anumiţi comentatori aveau să observe imediat ironia faptului că după ce candidasem la preşedinţie declarându-mă antirăzboi, deja trimisesem în teatrul de luptă mai mulţi soldaţi decât repatriasem.

Pe lângă creşterea efectivelor militare, a mai existat o schimbare în abordarea situaţiei din Afghanistan pe care Gates m-a rugat s-o fac, o schimbare care, sincer să fiu, m-a luat prin surprindere. În aprilie, în timpul unei şedinţe din Biroul Oval, Gates a recomandat înlocuirea actualului comandant din Afghanistan, generalul McKiernan, cu generalul-locotenent Stanley McChrystal, fost comandant al Operaţiunilor Speciale Comune şi actual comandant al şefilor de Stat Major.

„Dave este un soldat extrem de bine pregătit", a spus Gates, recunoscând faptul că McKiernan nu făcuse nimic greşit şi că schimbarea unui comandant în mijlocul unui război era un pas extrem de neobişnuit. „Dar el este un manager. Într-un mediu atât de provocator, avem nevoie de un om cu alte aptitudini. N-aş putea dormi liniştit, domnule preşedinte, dacă nu m-aş asigura că trupele noastre sunt conduse de cel mai bun comandant posibil. Şi sunt convins că Stan McChrystal este omul potrivit."

Era uşor de înţeles de ce Gates avea o părere atât de bună despre McChrystal. În armata americană, membrii Operaţiunilor Speciale erau consideraţi o specie aparte, o clasă de luptători de elită care duceau la îndeplinire cele mai dificile misiuni în cele mai riscante circumstanţe – genul acela de soldaţi pe care îi vezi în filme coborând

dintr-un elicopter cu ajutorul unui cablu şi aterizând în mijlocul teritoriului inamic, sau debarcând din vehicule amfibie la adăpostul întunericului. În cercul acela exaltat, nimeni nu era mai admirat, nimeni nu merita mai mult devotament decât McChrystal. Absolvent al Academiei Militare West Point, avansase constant în carieră timp de 33 de ani. În calitate de comandant al Comandamentului Comun al Operaţiunilor Speciale, contribuise la transformarea Operaţiunilor Speciale într-un element central al strategiei americane de apărare şi monitorizase personal zecile de operaţiuni de combatere a terorismului care au dus la dezmembrarea grupării al-Qaeda din Irak şi la lichidarea fondatorului ei, Abu Musab al-Zarqawi. Se spunea despre el că, deşi împlinise 54 de ani, continua să se antreneze cu soldaţi mult mai tineri şi, din ceea ce am observat în timpul vizitelor lui în Biroul Oval, alături de Gates, eram înclinat să cred asta – omul era numai muşchi, fibră şi os, chipul lui prelung avea o structură angulară, iar ochii pătrunzători aveau agerimea păsărilor de pradă. De fapt, întreaga ţinută a lui McChrystal exprima faptul că în viaţa lui nu era loc pentru frivolităţi şi amuzament. În cazul meu, cel puţin, nu a fost loc nici măcar pentru un dialog de complezenţă, nu a răspuns decât prin „Da, domnule“ şi „Nu, domnule“ şi „Sunt convins că ne vom face treaba“.

M-a convins. Când a fost anunţată, schimbarea a fost bine primită, iar comentatorii au făcut paralele între McChrystal şi David Paetraeus – doi inovatori care puteau să schimbe cursul războiului. Confirmarea în Senat a decurs fără probleme şi, la mijlocul lunii iunie, în timp ce McChrystal (acum general cu patru stele) se pregătea să preia comanda forţelor de coaliţie din Afghanistan, Gates l-a rugat să ne pună la dispoziţie o evaluare completă, la zi, a condiţiilor de acolo, în termen de şase zile, împreună cu recomandările lui privind orice schimbare în strategia, organizarea şi finanţarea eforturilor coaliţiei.

Habar nu aveam la momentul respectiv ce însemna, de fapt, această cerere aparent de rutină.

Într-o după-amiază, la vreo două luni după anunţarea strategiei AfPak, traversam Peluza de Sud, urmat de Matt Flavin, un aghiotant militar care ţinea în mână valiza nucleară şi care era acum şeful personalului pentru afacerile veteranilor, îndreptându-mă spre elicopterul Marine One pentru a zbura la Maryland. Urma să fac prima vizită, dintr-un şir de vizite devenite obişnuite, la Spitalul Naval Bethesda şi apoi la Centrul Medical al Armatei Walter Reed. La sosire am fost întâmpinat de comandanţii unităţilor respective, care mi-au vorbit pe scurt despre numărul şi starea soldaţilor răniţi înainte de a mă conduce printr-un labirint de scări, lifturi şi coridoare până la principala secţie de pacienţi.

Timp de o oră am vizitat fiecare salon în parte, mi-am dezinfectat mâinile, am îmbrăcat o salopetă chirurgicală şi am purtat chiar mănuşi acolo unde s-a impus, m-am mai oprit pe hol pentru a cere detalii referitoare la următorul pacient înainte de a bătea uşor la uşă.

Pacienţii din aceste spitale proveneau din toate armele, dar mulţi dintre cei internaţi acolo în primii mei ani de mandat erau membri ai Armatei Statelor Unite şi ale Corpului Puşcaşilor Marini care luaseră parte la operaţiunile militare în regiuni dominate de insurgenţi din Irak şi Afghanistan şi fuseseră răniţi în schimburi de focuri sau de dispozitive explozive improvizate. Aproape toţi erau bărbaţi din clasa de mijloc: albi din orăşele mici de provincie sau muncitori din fabrici pe cale să se închidă, negri şi hispanici din Houston şi Trenton, americani de origine asiatică şi insulari din Pacific care trăiau în California. Cei mai mulţi erau vizitaţi de rude – în general părinţi, bunicii, fraţi şi surori, dar la cei mai în vârstă veneau soţiile şi copiii. Bebeluşii se zvârcoleau în braţele părinţilor, copilaşi de cinci ani se jucau cu maşinuţele, iar adolescenţii, cu jocuri video. De îndată ce intram într-o încăpere, toată lumea se întorcea spre uşă, zâmbea timid şi nimeni nu ştia ce să facă. Pentru mine acesta era unul din neajunsurile funcţiei – faptul că prezenţa mea provoca un deranj şi un sentiment de stânjeneală printre oamenii pe care îi întâlneam. Încercam întotdeauna să destind atmosfera, străduindu-mă să îi ajut pe oameni să se relaxeze.

Cu excepţia situaţiilor în care erau imobilizaţi, militarii îşi ridicau spătarul paturilor, se ridicau în şezut cu ajutorul cadrului de metal aflat pe marginea patului. Mulţi dintre ei insistau să se dea jos din pat, sprijinindu-se pe piciorul nevătămat pentru a mă saluta şi a-mi strânge mâna. Îi întrebam despre oraşul lor natal şi despre durata serviciului militar, îi întrebam cum fuseseră răniţi şi cât de repede vor începe programul de reabilitare sau când vor primi o proteză. Discutam cu ei despre sport, iar unii mă rugau chiar să semnez steagul unităţii atârnat pe perete, apoi îi ofeream fiecăruia câte o medalie comemorativă. La sfârşitul conversaţiei ne strângeam toţi în jurul patului, iar Pete Souza ne făcea fotografii cu camera lui sau cu telefoanele mobile ale vizitatorilor, iar Matt împărţea cărţi de vizită pentru ca ei să-l contacteze personal la Casa Albă dacă aveau nevoie de ceva.

Cât de mult m-au inspirat oamenii aceia! Cât de mult m-au inspirat curajul şi hotărârea lor, dorinţa de-a se întoarce pe front şi modestia lor. Gândindu-mă la ei, îmi dau seama că toate gesturile care trec drept acte de patriotism – ritualurile ostentative din timpul meciurilor de fotbal sau fluturarea steagurilor la paradele militare, demagogia politicienilor – sunt, de fapt, un spectacol ieftin, lipsit de

conținut. Pacienții pe care i-am cunoscut nu au avut decât cuvinte de laudă la adresa colectivului medical răspunzător pentru îngrijirea lor – medici, asistente, infirmiere, majoritatea foști militari activi, unii dintre ei civili, mare parte din ei născuți în afara granițelor Statelor Unite, originari din Nigeria, El Salvador sau Filipine. Era într-adevăr înduioșător să vezi devotamentul cu care erau îngrijiți acești soldați, începând cu prima verigă ce îi ajuta pe pușcașii marini răniți într-un sătuc afghan îngropat de praf să fie transportați la cea mai apropiată bază unde erau stabilizați, urmând ca de-acolo să fie transportați în Germania și mai departe la Bethesda sau la Walter Reed pentru a fi operați în condiții ultramoderne, toate acestea în numai câteva zile.

Datorită acestui sistem – o combinație de tehnologie avansată, precizie logistică și oameni bine antrenați și devotați, genul de cumul gestionat de armata americană mai bine decât orice altă organizație din lume – mulți soldați care ar fi murit în condiții similare în epoca Războiului din Vietnam puteau acum sta de vorbă cu mine, inclusiv despre jocul echipelor Bears și Packers. Cu toate acestea, nici măcar gradul înalt de precizie și de îngrijire nu puteau șterge natura brutală a acestor răni și felul în care le afectaseră viețile. Cei care își pierduseră un singur picior se considerau norocoși, mai ales dacă amputarea se făcuse sub genunchi. Dar amputările duble sau triple erau destul de dese, ca și traumatismele craniene, leziunile coloanei vertebrale, rănile desfiguratoare, pierderea unuia sau ambilor ochi, afectarea auzului sau a altor funcții esențiale ale organismului uman. Soldații pe care i-am întâlnit au susținut faptul că nu aveau nici un fel de regret pentru sacrificiile făcute în slujba țării și se simțeau ofensați, pe bună dreptate, de oricine le-ar fi plâns de milă. Luând exemplu de la fiii lor răniți, părinții pe care i-am cunoscut au avut grijă să vorbească numai despre convingerea că fiii lor, de care erau extrem de mândri, se vor vindeca.

Cu toate acestea, de fiecare dată când intram într-un salon, de fiecare dată când strângeam mâna unui rănit, nu puteam să nu observ cât de incredibil de tineri erau acești soldați, unii dintre ei abia ieșiți de pe băncile liceului. Nu puteam, de asemenea, să nu observ chipurile desfigurate de durere ale părinților acestor copii, părinți mai tineri decât mine. N-am să uit niciodată furia abia stăpânită din glasul unui tată pe care l-am întâlnit la un moment dat în timp ce-mi spunea că superbul lui fiu, paralizat pe viață, împlinea 21 de ani chiar în acea zi; nici privirea goală a unei tinere mame ținând în brațe un bebeluș care gângurea vesel și gândindu-se la viața care o aștepta alături de un soț care avea probabil șanse să supraviețuiască, dar care nu mai era capabil să judece.

Peste ani, la capătul mandatului meu de preşedinte, ziarul *New York Times* a publicat un articol despre vizitele mele la spitalele militare. În acel articol, un oficial din serviciile de securitate naţională ce slujise o altă administraţie, a opinat că această practică, oricât de bine intenţionată ar fi fost, nu ar fi trebuit să facă parte din prerogativele unui comandant suprem – astfel de vizite nu puteau decât să diminueze capacitatea unui preşedinte de a lua decizii strategice în cunoştinţă de cauză. Am fost tentat atunci să iau legătura cu persoana respectivă şi să-i transmit că nu m-am simţit niciodată mai în cunoştinţă de cauză decât atunci când am părăsit spitalele Walter Reed şi Bethesda. Cunoşteam costurile războiului şi ştiam cine plăteşte aceste costuri. Cunoşteam absurditatea războiului, precum şi poveţele jalnice pe care omenirea le adună într-o memorie colectivă şi apoi le transmite din generaţie în generaţie – abstracţiuni care stârnesc ură, care vor să justifice cruzimea şi care îi obligă chiar şi pe cei mai virtuoşi dintre noi să ia parte la carnagiu. Ştiam prea bine că, în virtutea funcţiei mele, nu puteam să evit asumarea responsabilităţii pentru vieţile pierdute şi distruse, chiar dacă deciziile mele erau justificat prin ceea ce am perceput a fi binele general.

Prin geamul elicopterului vedeam întinderea verde, ordonată de la sol, şi mă gândeam la obiceiul lui Lincoln din timpul Războiului Civil de a se plimba printre corturile de infirmerie improvizate nu departe de locul pe care îl survolam acum, îmi imaginam cum le vorbeşte încet soldaţilor întinşi pe paturi de campanie şubrede, lipsiţi de antisepticele necesare pentru a opri infecţiile şi de doctoriile ce le-ar fi alinat durerile, înconjuraţi de mirosul fetid de cangrenă, de zgomotul instrumentelor chirurgicale şi de horcăitul muribunzilor.

M-am întrebat cum procedase atunci Lincoln, ce rugăciuni rostise după. Era de bună seamă conştient de faptul că se supunea unei penitenţe absolut necesare. O penitenţă pe care şi eu trebuia s-o îndur, la rândul meu.

Pe lângă solicitările inevitabile ale războiului şi ale ameninţărilor teroriste existau şi alte probleme de politică externă asupra cărora trebuia să-mi îndrept atenţia – inclusiv nevoia de a gestiona consecinţele crizei financiare la nivel internaţional. Aceasta a fost principala mea preocupare cu ocazia primei călătorii extinse peste hotare, în timpul summitului liderilor G20 de la Londra din aprilie şi apoi în timpul turneului de opt zile din Europa Continentală, Turcia şi Irak.

Până în 2008, Grupul Celor 20 n-a însemnat decât o reuniune anuală a miniştrilor de finanţe şi a guvernatorilor băncilor centrale care reprezentau cele mai mari 20 economii ale lumii, prilej cu care

aceştia schimbau informaţii şi discutau despre detaliile specifice globalizării. Preşedinţii Statelor Unite nu participau decât la Reuniunea Celor Opt, o întâlnire anuală a liderilor celor mai mari şapte economii ale lumii (Statele Unite, Japonia, Germania, Regatul Unit, Franţa, Italia şi Canada) plus Rusia (inclusă în 1997 la cererea preşedintelui Bill Clinton şi a primului-ministru britanic Tony Blair, din considerente geopolitice). Situaţia s-a schimbat după prăbuşirea consorţiului Lehman, când preşedintele Bush şi Hank Paulson i-au invitat pe liderii ţărilor din G20 la o reuniune de urgenţă la Washington, o dovadă înţeleaptă de recunoaştere a faptului că, în lumea contemporană interconectată, o criză financiară majoră necesită cea mai amplă coordonare.

În afară de un angajament vag de „a lua măsurile necesare" şi de stabilirea unei noi reuniuni pentru 2009, summitul G20 de la Washington nu a atras după sine prea multe acţiuni concrete. Însă, dat fiind faptul că era de-acum nevoie ca toate naţiunile să se pregătească pentru recesiune şi având în vedere că se preconiza o scădere cu 9% a comerţului global, prezenţa mea la summitul de la Londra a urmărit obţinerea unei unităţi a diverselor grupări din interiorul G20 în jurul unui răspuns comun, rapid şi agresiv. Raţionamentul economic era cât se poate de clar: ani de zile, cheltuielile consumatorilor americani – stimulate şi de cărţile de credit şi de creditele ipotecare – fuseseră principalul motor al creşterii economice globale. Americanii au cumpărat maşini din Germania, articole electronice din Coreea şi practic cam tot restul lucrurilor de care aveau nevoie din China; la rândul lor, aceste ţări cumpărau materie primă de la ţările aflate la un nivel inferior în lanţul de distribuţie globală. Dar acum distracţia se terminase. Indiferent de cât de bine ar fi funcţionat Legea privind relansarea economică şi testul de stres, consumatorii şi afaceriştii americani erau nevoiţi să facă eforturi pentru a scăpa de datorii. Dacă alte ţări doreau să evite această spirală descendentă, trebuiau să ia măsuri corespunzătoare şi să implementeze pachete de stimulente specifice; trebuiau să contribuie la bugetul de 500 de miliarde de dolari al Fondului Monetar Internaţional, buget destinat economiilor aflate în pericol; şi trebuiau să garanteze că nu vor mai practica politicile protecţioniste de tip „să moară şi capra vecinului" care duseseră la prelungirea Marii Crize din prima jumătate a secolului XX.

Cel puţin pe hârtie, raţionamentul era logic. Înaintea summitului, Tim Geithner m-a avertizat asupra faptului că era nevoie de multă diplomaţie pentru a convinge partenerii străini să ia aceste măsuri. „Vestea proastă e că sunt toţi furioşi că am aruncat în aer economia

globală", a spus el. „Partea bună e că le e frică de ce s-ar întâmpla dacă nu luăm nici un fel de măsuri."

Michelle a decis să mă însoţească pentru prima parte a călătoriei, ceea ce m-a bucurat foarte mult. O preocupa mai puţin felul în care urma să mă prezint la summit – „O să fie bine" – decât ce ar fi trebuit să poarte la audienţa programată cu Majestatea Sa regina Angliei.

„Ar trebui să porţi o pălărioară din aceea mică", i-am sugerat. „Şi o gentuţă."

M-a privit amuzată.

„Nu mă ajuţi deloc."

Zburasem cu Air Force One de vreo 20 de ori până atunci, dar abia cu ocazia acelui prim zbor transatlantic am putut aprecia cu adevărat măsura în care aeronava servea ca simbol al puterii americane. Cele două aeronave (două Boeinguri 747 cu dotări speciale şi care serveau aceluiaşi scop) aveau o vechime de 22 de ani şi acest aspect era vizibil. Interioarele – cu scaune tapiţate cu piele, mese şi lambriuri din lemn de nuc, un covor de culoare ruginie cu model din stele aurii – amintea de o sală de consiliu din anii 1980 sau de foaierul unui club exclusivist. Sistemul de comunicaţii era şi el cam demodat; abia în timpul celui de-al doilea mandat am putut monta la bordul aeronavei un sistem Wi-Fi care era şi-aşa mult mai puţin performant decât sistemele disponibile în avioane particulare.

Cu toate acestea, toate elementele ce alcătuiau Air Force One reflectau rezistenţă, competenţă şi un strop de grandoare – începând cu facilităţile (un dormitor, un birou privat, o cabină de duş pentru preşedinte; locuri comode, o cameră de conferinţe şi un compartiment cu terminale de computer pentru echipa mea), continuând cu serviciile ireproşabile din partea echipajului (alcătuit din 30 de persoane care erau gata să ne satisfacă orice dorinţă cu zâmbetul pe buze) şi cu dotările de siguranţă de nivel ridicat (cei mai buni piloţi din lume, geamuri blindate, numeroase motoare de rezervă, capacitate de alimentare aeropurtată şi un sector medical dotat inclusiv cu o masă pentru intervenţii chirurgicale), şi terminând cu interiorul de 370 de metri pătraţi, împărţit pe trei niveluri şi capabil să transporte 14 jurnalişti şi o duzină de agenţi ai Serviciilor Secrete.

Caz unic printre ceilalţi lideri ai lumii, preşedintele american călătoreşte cu dotări complete astfel încât să nu fie nevoit să depindă de serviciile sau de forţele de securitate ale altui guvern. Ceea ce însemna că flota de Bestii, autovehicule de securitate, ambulanţe, echipe tactice şi, unde era cazul, elicoptere Marine One erau trimise în avans cu avioane C-17 de transport strategic greu şi mă aşteptau pe pista de aterizare la destinaţie. Anturajul numeros – şi contrastul cu

aranjamentele mult mai modeste puse la dispoziţia altor şefi de state – au atras de multe ori consternarea oficialilor din ţările gazdă. Dar armata şi serviciile secrete americane nu lăsau loc de negocieri şi, în cele din urmă, ţara gazdă ceda pretenţiilor, poate şi din cauză că publicul şi presa din partea locului *se aşteptau* la o descindere grandioasă a preşedintelui american.

Şi era grandioasă, într-adevăr. Oriunde am fi aterizat, vedeam feţele oamenilor lipite de ferestrele terminalelor din aeroport sau îi vedeam cum se adună de partea cealaltă a perimetrului strict delimitat. Până şi echipajele de la sol îşi întrerupeau activitatea pentru a privi aeronava Air Force One rulând pe pistă, o aeronavă cu un tren de aterizare vopsit într-o nuanţă elegantă de albastru, cu cuvintele UNITED STATES OF AMERICA înscrise clar şi minimalist pe fuselaj şi cu steagul american fluturând în centrul ampenajului. La coborârea din avion, făceam cu mâna din capul scărilor în ţăcănitul grăbit al camerelor foto şi, întâmpinat de zâmbetele unei delegaţii aliniate la baza treptelor, uneori primeam şi câte un buchet de flori oferit de o femeie sau de un copil în straie naţionale, alteori primeam onorul din partea gărzii de onoare în sunetul fanfarei dispuse de o parte şi de alta a covorului roşu care mă conducea spre autovehiculul meu. Toate aceste tradiţii ascundeau o urmă de ritual antic – ritual diplomatic, dar şi ritual de prezentare a unui tribut către imperiu.

America a deţinut o poziţie dominantă pe scena internaţională în ultimele şapte decenii. În urma celui de-al Doilea Război Mondial, într-o lume adusă la marginea sărăciei şi redusă la ruine, noi am stabilit cursul unui sistem centralizat de iniţiative, tratate şi noi instituţii ce au realcătuit efectiv ordinea internaţională şi au creat o cale stabilă de avansare. Planul Marshall de reconstruire a Europei de Vest, Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) şi alianţele din Pacific au fost create ca bastion împotriva Uniunii Sovietice şi pentru a uni vechii adversari şi a-i alinia Vestului. Bretton Woods, Fondul Monetar Internaţional, Banca Mondială şi Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT) – pentru reglementarea finanţelor şi a comerţului mondial. Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU) şi agenţiile multilaterale aferente – pentru promovarea rezolvării paşnice a conflictelor şi pentru cooperarea pe toate temele posibile, de la eradicarea bolilor până la ocrotirea oceanelor.

În construirea acestei arhitecturi, motivele noastre nu au fost niciodată dezinteresate. Pe lângă faptul că ne-am asigurat astfel propria securitate, am reuşit să deschidem pieţe noi pentru produsele noastre, să menţinem căile maritime deschise pentru vapoarele noastre şi să menţinem, de asemenea, un flux constant de combustibil pentru fabricile şi maşinile noastre. Ne-am asigurat că băncile noastre

au fost plătite în dolari, că fabricile noastre multinaţionale nu au fost confiscate, că turiştii noştri se pot folosi de cecurile de călătorie şi că apelurile noastre internaţionale ajung la destinaţie. Uneori s-a întâmplat să facem concesii instituţiilor globale pentru a servi imperativelor Războiului Rece, alteori le-am ignorat de-a dreptul; ne-am amestecat în problemele altor ţări, uneori cu consecinţe dezastruoase; acţiunile noastre au contrazis de multe ori idealurile democraţiei, ale autodeterminării şi ale drepturilor omului pe care noi, la rândul nostru, am pretins că le întruchipăm.

Şi totuşi, într-o măsură fără egal în ce priveşte alte superputeri de-a lungul istoriei, America a ales să se supună unui set de legi, reguli şi norme internaţionale. Nu o dată am ales să dăm dovadă de cumpătare în relaţiile cu alte naţiuni, mai mici şi mai slabe, bazându-ne mai puţin pe ameninţări şi mijloace coercitive pentru a menţine un pact global. Cu timpul, dorinţa aceasta de a acţiona în numele unui bine comun – chiar şi defectuos – ne-a consolidat influenţa în loc s-o diminueze, a contribuit la trăinicia generală a sistemului, iar dacă America nu a fost mereu iubită de alte popoare a fost măcar respectată, nu numai temută.

Rezistenţa rămasă faţă de viziunea globală a Americii s-a stins odată cu prăbuşirea Uniunii Sovietice în 1991. În decursul unui deceniu ameţitor, Germania şi ulterior Europa s-au unificat; fostul bloc comunist s-a grăbit să se alăture NATO şi Uniunii Europene; capitalismul chinez şi-a luat avânt; ţări din Asia, Africa şi America Latină au făcut tranziţia de la o stăpânire autoritară la democraţie; iar în Africa de Sud, apartheidul a fost desfiinţat. Comentatorii s-au grăbit să proclame triumful absolut al democraţiei liberale, pluraliste, capitaliste, de tip occidental, insistând că vestigiile tiraniei, ignoranţei şi ineficienţei aveau să fie îndepărtate de celălalt capăt al istoriei, de uniformizarea întregii lumi. Chiar şi la momentul declaraţiilor, o asemenea exuberanţă era rizibilă. Un lucru, însă, rămânea adevărat: la începutul secolului XXI, Statele Unite ale Americii puteau afirma fără putinţă de tăgadă că ordinea internaţională şi principiile promovate – un fel de Pax Americana – contribuiseră la faurirea unei lumi în care miliarde de oameni erau mai liberi, mai apăraţi, mai prosperi decât altădată.

Acea ordine internaţională era încă foarte manifestă în primăvara anului 2009 când am aterizat la Londra. Numai că încrederea în conducerea americană fusese zdruncinată – nu de atacurile din 11 septembrie, ci de felul în care fusese gestionată situaţia din Irak, de imaginile cu cadavrele care pluteau pe străzile inundate ale oraşului New Orleans şi, în special, de dezastrul de pe Wall Street. O serie de crize financiare mai mici din anii 1990 au dat semnalul că sistemul

global era slăbit din punct de vedere structural; era incredibil cum mii de miliarde de dolari din capitalul privat puteau fi transferate cu viteza luminii, fără a fi supuse reglementărilor internaţionale sau, pur şi simplu, fără a fi observate şi apoi puteau transforma o criză economică dintr-o ţară într-un tsunami care să spulbere întreaga lume. Dat fiind că multe dintre aceste mici cutremure începuseră la ceea ce se numea periferia capitalismului – adică în Thailanda, Mexic şi în Rusia, încă nerefăcută complet – în timp ce Statele Unite şi alte economii avansate prosperau, ele au fost considerate nişte excepţii provocate de decizii greşite ale unor guverne lipsite de experienţă. În majoritatea cazurilor, Statele Unite au intervenit pentru a salva situaţia, dar, în schimbul unor finanţări urgente şi al accesului neîntrerupt la pieţele globale de capital, oameni ca Bob Rubin şi Alan Greenspan (ca să nu mai vorbesc de aghiotanţii lui Rubin de la acea vreme, Larry Summer şi Tim Geithner) au forţat ţările aflate în dificultate să înghită o doctorie cu gust rău, inclusiv deprecierea propriilor monede, tăieri substanţiale ale cheltuielilor publice şi alte măsuri de austeritate care le-au permis să-şi păstreze ratingul pentru creditul internaţional, dar au avut consecinţe serioase asupra cetăţenilor ţărilor respective.

Imaginaţi-vă, deci, consternarea aceloraşi ţări când şi-au dat seama că, în timp ce le ţineau acestora predici despre reglementările prudenţiale şi administrarea fiscală responsabilă, înalţii preoţi ai finanţelor americane adormeau în post şi tolerau acumularea de active şi de achiziţii speculative pe Wall Street, acţiuni la fel de iresponsabile ca orice neregulă apărută în America Latină sau în Asia. Singura diferenţă era reprezentată de sumele circulate şi de potenţialele pierderi. La urma urmei, pornind de la premisa că autorităţile americane ştiau ce fac, toţi investitorii de la Shanghai până în Dubai investiseră sume uriaşe în garanţiile pentru creditele ipotecare şi alte active de pe teritoriul Statelor Unite. Exportatori mari, de talia Chinei, sau mai mici, ca Lesotho, pariaseră propria dezvoltare pe economia stabilă şi în continuă creştere a Statelor Unite. Cu alte cuvinte, convinseserăm lumea să ne urmeze pe tărâmul paradisiac al pieţelor libere, al lanţului de distribuţie globală, al conexiunilor în lumea virtuală, al creditelor obţinute uşor şi al guvernării democratice. Şi, cel puţin pentru moment, lumea avea sentimentul că se aruncase după noi în prăpastie.

NSC (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Housing and Urban Development – Comisia pentru Locuinţe şi Dezvoltare Urbană (n.tr.)

Legea privind avorturile (n.tr.)

President of the United States – preşedintele Statelor Unite (n.tr.)

GOP – Great Old Party (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
„A doua venire“ (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
HAMP – Home Affordable Modification Program (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
HARP – Home Affordable Refinance Program (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
Federal Deposit Insurance Corporation – Corporația Asigurărilor Federale de Depozit (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
Acronim pentru State of the Union – Starea Uniunii (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
The American Federation of Labour & Congress of Industrial Organization (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
National Security Council – Consiliul de Securitate Națională (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
În engleză, PDB sau The President's Daily Brief (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
SOFA (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
IEDs – Improvised Explosive Devices (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)
Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – ISR (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

PARTEA A PATRA. PENTRU O CAUZĂ DREAPTĂ

CAPITOLUL 14

După cum aveam să aflu, există un protocol standard specific fiecărui summit internaţional. Lideri din întreaga lume coboară pe rând din limuzine la intrarea într-un imens centru de convenţii şi apoi trec pe lângă o falangă de fotografi – un ritual asemănător evenimentelor de covor roşu de la Hollywood, minus rochiile extravagante şi oamenii încântători. La intrare eşti întâmpinat de un ofiţer de protocol care te însoţeşte într-o sală în care aşteaptă liderul ţării gazdă: zâmbim şi ne strângem mâna pentru fotografii şi schimbăm în şoaptă câteva cuvinte. Apoi mergi mai departe în salonul unde liderii lumii îşi strâng mâinile şi schimbă amabilităţi, până când toţi preşedinţii, prim-miniştrii, cancelarii şi capetele încoronate se îndreaptă spre o sală de conferinţe impresionant de mare, mobilată cu o masă rotundă masivă. În dreptul locului ce ţi-este rezervat se află o plăcuţă cu numele tău, drapelul naţional, un microfon cu instrucţiuni de folosire, un bloc notes personalizat şi un stilou de calitate mai mult sau mai puţin bună, un set de căşti pentru traducerile simultane, un pahar şi câteva sticle de apă sau de suc şi poate un mic platou de gustări sau un bol cu bomboane de mentă. Delegaţia fiecărui lider este aşezată în spatele acestuia pentru a lua notiţe şi pentru a transmite mesaje. Gazda face apel la ordine. Apoi rosteşte cuvântul de deschidere. După care, timp de o zi şi jumătate – cu pauze destinate întâlnirilor particulare cu alţi lideri (cunoscute sub denumirea de „întâlniri bilaterale“), unei „fotografii de familie“ (toţi liderii se aliniază şi zâmbesc stângaci, aproape ca nişte elevi de şcoală primară pentru poza cu clasa), şi ceva timp la dispoziţie pentru a te schimba pentru dineu sau pentru o sesiune târzie – rămâi lipit de scaunul acela, făcând eforturi uriaşe să ignori oboseala provocată de diferenţa de fus orar şi să pari cel puţin interesat, în timp ce toată lumea de la masă, inclusiv tu, ia cuvântul pe rând pentru a citi nişte observaţii atent redactate, anodine şi invariabil mai lungi decât permite timpul alocat, în legătură cu chestiunile aflate la ordinea zilei.

Mai târziu, după ce am căpătat experienţa câtorva summituri, am adoptat tactica de supravieţuire a veteranilor cu un palmares mai lung de asemenea întruniri – luându-mi ceva de lucru sau de citit, sau luându-i deoparte discret pe alţi lider pentru a rezolva oarece afaceri secundare în timp ce altcineva avea cuvântul. Dar, în timpul acelui prim summit G20 de la Londra, am rămas lipit de scaun şi i-am ascultat cu atenţie pe toţi vorbitorii. Întocmai ca un elev ajuns într-o şcoală nouă, eram conştient de faptul că toată lumea mă privea cu atenţie şi m-am gândit că puţină modestie mi-ar fi servit de minune pentru a convinge oamenii de pertinenţa măsurilor economice pe care intenţionam să le propun.

M-a ajutat foarte mult şi faptul că îi cunoşteam deja pe unii lideri din sală, începând cu gazda noastră, prim-ministrul britanic Gordon Brown, pe care îl întâlnisem la Washington cu doar câteva săptămâni înainte. Fost ministru la finanţe în guvernul laburist al lui Tony Blair, Brown nu era deloc înzestrat cu calităţile politice strălucite ale predecesorului său (toate articolele de presă despre Brown includeau cuvântul „mohorât") şi avusese ghinionul de a fi ales prim-ministru exact în perioada în care economia Marii Britanii o luase la vale, iar electoratul se săturase de Partidul Laburist aflat deja de zece ani la putere. Era însă un tip atent, responsabil şi care înţelegea finanţele globale şi, în ciuda faptului că mandatul său a fost unul scurt, am avut bucuria de a-l avea partener în acele prime luni ale crize.

Alături de Brown, cancelarul german Angela Merkel şi preşedintele francez Nicolas Sarkozy erau liderii europeni al căror cuvânt atârna cel mai greu – nu numai la Summitul de la Londra, dar pe toată perioada primului meu mandat. Rivalitatea dintre cele mai puternice două ţări europene provocase aproape două secole de războaie sângeroase, cu scurte pauze ici şi colo. Reconcilierea ce a urmat după cel de-al Doilea Război Mondial a devenit piatra de temelie a Uniunii Europene şi a unei perioade de pace şi de prosperitate fără precedent. Ca atare, capacitatea Europei de a funcţiona ca un bloc – şi de a servi drept copilot al Americii pe scena internaţională – depindea în mare măsură de disponibilitatea lui Merkel şi a lui Sarkozy de a colabora eficient.

Şi de cele mai multe ori aşa s-a întâmplat, în pofida diferenţelor considerabile de temperament între cei doi lideri. Merkel, fiica unui pastor de confesiune luterană, crescuse în RDG-ul comunist, o fată extrem de modestă care obţinuse un doctorat în chimie cuantică. A intrat în politică abia după căderea Cortinei de Fier şi a urcat încet, dar sigur în ierarhia Partidului Uniunii Creştin Democrate de centru-dreapta, dând dovadă de calităţi organizatorice, pricepere strategică şi o răbdare de neclintit. Ochii mari şi albaştri ai lui Merkel exprimau

pe rând frustrare, amuzament sau tristeţe. Altfel, înfăţişarea ei solidă reflecta un soi de sensibilitate analitică, ce nu lăsa loc pentru erori. Lumea îi cunoştea aversiunea faţă de efuziunile sentimentale sau de retorica exagerată, iar echipa ei avea să recunoască ceva mai târziu că, la început, Merkel mă privise cu scepticism tocmai din pricina talentului meu oratoric. Nu m-am simţit deloc ofensat, spunându-mi în sinea mea că aversiunea faţă de demagogie era o trăsătură sănătoasă pentru un lider german.

Sarkozy, pe de altă parte, era *tot numai* o izbucnire emoţională şi retorica lui era categoric exagerată. Arăta ca un personaj dintr-un tablou de Toulouse-Lautrec, din cauza trăsăturilor lui întunecate, expresive, vag mediteraneene (pe jumătate ungur şi un sfert evreu grec) şi a staturii mici (avea cam 1,65 m, dar purta talonete în pantofi pentru a părea mai înalt). Deşi provenea dintr-o familie înstărită, a recunoscut fără ezitare că ambiţiile sale au fost mereu alimentate, în parte, de sentimentul pe care îl avusese toată viaţa că este un intrus. Ca şi Merkel, Sarkozy şi-a făcut un nume ca lider de centru-dreapta, câştigând alegerile prezidenţiale cu o platformă economică delăsătoare, reglementări păguboase în sectorul muncii, scăderea taxelor şi un stat social mai puţin ubicuu. Dar, spre deosebire de Merkel, era prezent pretutindeni când venea vorba de politică, deseori motivat de titlurile din ziare sau de expeditivitatea politică. Până să ajungem la Londra pentru summitul G20, Sarkozy fusese deja foarte vocal în denunţarea exceselor capitalismului global. Ştia să compenseze lipsa lui de consistenţă ideologică prin îndrăzneală, farmec şi o energie debordantă. Conversaţiile cu Sarkozy puteau fi deopotrivă amuzante şi exasperante, dădea mult din mâini, îşi ţinea pieptul înainte ţanţoş ca un cocoş şi era mereu însoţit de translatorul personal (spre deosebire de Merkel, nu vorbea bine limba engleză) care se străduia din răsputeri să-i redea fiecare gest, fiecare intonaţie pe măsură ce conversaţia trecea din registrul flatant spre lăudăroşenie şi spre o reală intuiţie, fără a se abate o clipă de la interesul lui principal şi pe care nu făcea nici un efort să-l mascheze, acela de a fi în centrul atenţiei şi de a-şi asuma meritele pentru orice ar fi fost demn de laudă.

Apreciasem faptul că Sarkozy mă susţinuse încă de la începuturile campaniei mele (numai că nu făcuse lobby pentru mine în timpul unei conferinţe de presă entuziaste organizată cu prilejul vizitei mele preelectorale la Paris), dar nu mi-a fost deloc greu să înţeleg care dintre cei doi parteneri europeni se va dovedi mai de nădejde. Până la urmă, totuşi, mi-am dat seama că Merkel şi Sarkozy se completează unul pe celălalt destul de bine: Sarkozy avea grijă să respecte mereu reţinerea înnăscută a lui Merkel, încercând s-o determine în acelaşi

timp să acţioneze; Merkel îi trecea cu vederea unele idiosincrazii, dar îi tempera cu abilitate propunerile mai impulsive. Îşi alimentau reciproc instinctele proamericane – instincte care, în 2009, nu erau mereu împărtăşite de alegătorii lor.

Nimic din toate acestea nu însemna că ei sau ceilalţi lideri europeni ar fi fost uşor de influenţat. Atât Merkel cât şi Sarkozy, vajnici apărători ai intereselor propriilor ţări, s-au arătat de acord cu declaraţia împotriva protecţionismului pe care am propus-o la - Londra – economia Germaniei se baza în principal pe exporturi – şi au recunoscut utilitatea unui fond internaţional pentru urgenţe. Dar, aşa cum anticipase Tim Geithner, nici unul dintre ei nu a manifestat vreun entuziasm aparte pentru stimulentele fiscale: Merkel era îngrijorată din cauza deficitului de cheltuieli; Sarkozy prefera un impozit universal asupra tranzacţiilor de la bursă şi dorea să desfiinţeze paradisurile fiscale. Pe aproape întreaga desfăşurare a summitului, atât eu, cât şi Tim a trebuit să ducem muncă de lămurire cu ei pentru a ni se alătura în promovarea unor modalităţi imediate pentru gestionarea crizei şi am făcut apel la fiecare membru G20 în parte pentru implementarea strategiilor care să mărească cererea agregată. M-au asigurat că vor face asta numai dacă eu reuşesc să îi conving pe ceilalţi lideri G20 – în special un grup de ţări non-occidentale foarte influente, cunoscute sub acronimul BRICS – să nu mai blocheze propunerile de mare importanţă pentru ei.

Din punct de vedere economic, cele cinci ţări care alcătuiau BRICS – Brazilia, Rusia, India, China şi Africa de Sud – aveau foarte puţine în comun şi abia mai târziu aveau să oficializeze partida. (Africa de Sud nu s-a alăturat, oficial, grupului decât în anul 2010.) Dar, încă de la summitul G20 de la Londra, spiritul animator din spatele asociaţiei s-a dovedit clar. Era vorba de naţiuni mari, mândre, care într-un fel sau altul reuşiseră să se trezească dintr-un somn mult prea lung. Nu s-au mai mulţumit cu un rol la periferia istoriei şi nici cu statutul lor de puteri regionale. Deveniseră iritate de rolul supradimensionat al Occidentului în administrarea economiei globale şi văzuseră în criza economică o şansă de a răsturna situaţia.

Asta cel puţin teoretic. Am înţeles punctul lor de vedere. Împreună, BRICS reprezenta ceva mai mult de 40% din populaţia lumii, dar numai un sfert al produsului intern brut la nivel mondial şi un foarte mic procent din avuţia lumii. Hotărârile luate în consiliile de administraţie ale corporaţiilor din New York, Londra sau Paris aveau un impact mult mai mare asupra economiilor lor decât strategiile propriilor guverne. Influenţa lor pe lângă Banca Mondială şi Fondul Monetar Internaţional era încă limitată, în ciuda transformărilor economice remarcabile din China, India şi Brazilia. Dacă Statele Unite

doreau să menţină sistemul global care ne servise atât de mult timp, era normal să permitem acestor puteri emergente să aibă un cuvânt de spus în felul în care operau – insistând în acelaşi timp ca ele să îşi asume şi o răspundere mai mare pentru costurile menţinerii acestui sistem.

Cu toate acestea, privind în jurul meu la cei aflaţi la masa discuţiilor în a doua zi de summit, m-am întrebat care ar putea fi consecinţele asumării unui rol mai important de către BRICS în guvernarea globală. De exemplu, preşedintele Braziliei, Luiz Inácio Lula da Silva vizitase Biroul Oval în martie, iar eu rămăsesem profund impresionat. Bărbatul acesta grizonant şi amabil, fost lider al muncitorilor, încarcerat pentru proteste împotriva fostului guvern militar şi apoi ales preşedinte în 2002, iniţiase o serie de reforme pragmatice care duseseră la creşterea economică a Braziliei, la dezvoltarea clasei de mijloc, asigurând locuinţe şi dreptul la educaţie pentru milioane de cetăţeni aflaţi la marginea sărăciei. Se spunea despre el că avea scrupulele unui şef al organizaţiei Tammany Hall[49] şi existaseră zvonuri despre manipularea unor fonduri de ordinul miliardelor prin nepotism, favoritisme şi mită, practici obişnuite în cadrul guvernului său.

Preşedintele Dmitri Medvedev, pe de altă parte, părea a fi expresia noii Rusii: tânăr, spilcuit, îmbrăcat în costume făcute la comandă la marile case europene. Numai că nu el deţinea cu adevărat puterea în Rusia. Locul acela fusese ocupat de protectorul lui, Vladimir Putin, fost ofiţer KGB, prim-ministru al Rusiei la momentul acela şi liderul unui guvern tradiţional cu apucături de sindicat al crimei – un sindicat cu tentacule ce cuprinsese toată economia ţării.

Africa de Sud era pe-atunci o ţară în tranziţie, al cărei preşedinte interimar Kgalema Motlanthe urma să fie în curând înlocuit de Jacob Zuma, liderul Congresului Naţional African (CNA), partid înfiinţat de Nelson Mandela şi care controla parlamentul. În timpul întâlnirilor noastre ulterioare, Zuma mi-a făcut impresia unui om destul de amabil. Vorbea cu deosebită elocvenţă despre nevoia unui comerţ echitabil, despre progresul uman, infrastructură şi o distribuire mai justă a bogăţiilor şi a şanselor pe continentul african. După câte se pare, însă, mare parte din bunăvoinţa acumulată datorită luptei eroice a lui Mandela era acum irosită din cauza corupţiei şi a incompetenţei guvernului CNA care abandonase mari segmente din populaţia de culoare a ţării în mlaştina sărăciei şi a disperării.

Manmohan Singh, prim-ministrul Indiei, elaborase un plan de modernizare a economiei Indiei. Era un economist trecut de 70 de ani, blând, cu voce domoală, cu barbă albă şi turban, simboluri ale sikhismului, ce îi dădeau, în ochii occidentalilor, un aer de om sfânt;

în anii 1990, fusese ministrul de finanţe al Indiei şi reuşise să scoată milioane de oameni din sărăcie. În timpul mandatului său de prim-ministru, Singh a dat dovadă de înţelepciune, consideraţie şi maximă onestitate. În pofida dezvoltării sale economice evidente, însă, India a rămas în continuare o ţară săracă dominată de haos: scindată de religie şi de caste, prizonieră capriciilor oficialilor locali corupţi şi ale samsarilor de putere, paralizată de birocraţia ce se împotrivea schimbării.

Şi, nu în ultimul rând, China. De la sfârşitul anilor 1970, când Deng Xiaoping abandonase efectiv viziunea marxist-leninistă a lui Mao Zedong în favoarea unui capitalism administrat de stat şi orientat către exporturi, China nu avusese concurent în istorie care să se dezvolte şi să ridice mai rapid nivelul de trai al populaţiei. Cândva o simplă platformă de făbricuţe modeste şi de grupări de companii străine gata să profite de forţa de muncă ieftină, China se putea lăuda acum cu ingineri de marcă şi companii recunoscute în lume care funcţionau pe baza unei tehnologii de ultimă generaţie. Impresionantul său excedent comercial făcuse din China un investitor major pe toate continentele; oraşe strălucitoare precum Shanghai şi Guangzhou au devenit centre financiare sofisticate populate de o clasă de consumatori din ce în ce mai mare. Dată fiind rata sa de dezvoltare şi proporţiile sale, produsul intern brut al Chinei promitea să depăşească PIB-ul Americii. Dacă adăugăm în ecuaţie şi armata extrem de puternică a ţării, forţa de muncă din ce în ce mai calificată, guvernarea abilă şi pragmatică şi o cultură unitară, veche de 5 000 de ani, rezultatul este mai mult decât evident. Dacă exista o ţară capabilă să înfrunte supremaţia Statelor Unite pe scena mondială, aceea era China.

Totuşi, urmărind prestaţia delegaţiei chineze la summitul G20 am fost convins că era încă o chestiune de decenii până la o asemenea provocare din partea Chinei şi că, atunci când avea să se întâmple, urma să fie numai ca rezultat al unei greşeli strategice a Statelor Unite. Din câte se părea, preşedintele chinez Hu Jintao – un tip greu de descris, trecut de 60 de ani şi cu capul acoperit cu păr negru ca pana corbului (din câte ştiam, puţini conducători chinezi au încărunţit cu vârsta) – nu era considerat un lider puternic, dat fiind că împărţea autoritatea cu alţi membri ai Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez. Am observat în timpul întâlnirii noastre spre finalul summitului că Hu se baza pe notiţele pregătite din vreme şi nu părea a avea o altă agendă în afară de încurajarea unor consultări viitoare şi promovarea unei cooperări pe care a descris-o ca fiind „reciproc avantajoasă". Mult mai tare m-a impresionat principalul strateg economic al Chinei, premierul Wen Jiabao, un om mărunţel, cu

ochelari, care a vorbit liber şi a dovedit o înţelegere subtilă a crizei actuale; angajamentul lui declarat faţă de un pachet de stimulente aplicabil în China şi comparabil cu Legea privind relansarea economică a fost probabil singura veste bună pe care am primit-o în timpul summitului G20. Dar, chiar şi-aşa, chinezii nu se grăbeau să preia frâiele ordinii internaţionale pe care o priveau ca pe-o durere de cap de care n-aveau nevoie. Wen a fost rezervat în privinţa gestionării crizei financiare. Din punctul de vedere al Chinei, efortul cădea în sarcina noastră.

Acest aspect m-a frapat nu numai în timpul summitului de la Londra, ci la fiecare forum internaţional la care am fost prezent în calitate de preşedinte. Chiar şi cei care se plângeau de influenţa Americii în lume se bazau în continuare pe noi să menţinem sistemul funcţional. Într-o măsură mai mare sau mai mică, alte ţări erau dispuse să contribuie cu trupe pentru eforturile ONU de menţinere a păcii sau cu ajutor financiar şi logistic pentru regiunile afectate de foamete. Ţările scandinave, de pildă, au avut contribuţii mai mari decât le-ar fi permis rezervele lor. Puţine ţări s-au simţit obligate să acţioneze dincolo de propriul interes; iar acele ţări care împărtăşeau devotamentul fundamental al Americii faţă de principiile de bază ale sistemului liberal al economiei de piaţă – libertatea individuală, statul de drept, respectarea drepturilor proprietăţii şi arbitrarea neutră a disputelor, pe lângă valorile iniţiale ale responsabilităţii şi competenţei guvernamentale – nu aveau capacitatea economică şi politică, nemaivorbind de armata de diplomaţi şi de experţi în strategii, necesare pentru promovarea acestor principii la scară globală.

China, Rusia, chiar şi democraţiile reale ca Brazilia, India şi Africa de Sud, operau încă pe principii diferite. Pentru BRICS, o politică externă responsabilă însemna a nu te amesteca unde nu-ţi fierbe oala. Aceste ţări respectau regulile stabilite numai în măsura în care aceste reguli ajutau la promovarea propriilor interese, deci din necesitate şi nu din convingere, şi nu ezitau să le încalce atunci când credeau că pot scăpa basma curată. Atunci când ajutau o altă ţară, preferau să facă asta pe baza unui acord bilateral, aşteptând în schimb unele beneficii. Aceste ţări nu se simţeau obligate să se subscrie sistemului ca tot unitar. Din punctul lor de vedere, acesta era un lux pe care numai Occidentul cel vesel şi dodoloţ şi-l putea permite.

Dintre toţi liderii BRICS prezenţi la G20, cel care mi-a stârnit cel mai mult interesul a fost Medvedev. Relaţia Statelor Unite cu Rusia era deosebit de încordată. În vara anului precedent – la câteva luni după ce Medvedev depusese jurământul ca preşedinte – Rusia invadase ţara vecină Georgia, fostă republică sovietică, şi ocupase

ilegal două dintre provinciile ei, atrăgând un şir de violenţe între cele două ţări şi tensiuni cu celelalte ţări cu care avea graniţă.

Pentru noi a fost un semn privind insolenţa exagerată şi pornirile beligerante ale lui Putin, precum şi un refuz îngrijorător al acestuia de a respecta suveranitatea altei ţări cumulat cu o mai mare îndrăzneală de a încălca legile internaţionale. În multe privinţe, impresia generală era că deja i se trecuseră prea multe cu vederea. Dincolo de suspendarea contactelor diplomatice, administraţia Bush nu făcuse mai nimic pentru a sancţiona Rusia în urma actului de agresiune al acesteia, iar restul ţărilor au ridicat din umeri şi au trecut mai departe, motiv pentru care eforturile ulterioare de a izola Rusia ar fi fost categoric sortite eşecului. Ceea ce dorea administraţia mea era iniţierea unei „resetări" a relaţiilor cu Rusia, începerea unui dialog menit să ne protejeze propriile interese, să sprijine partenerii noştri democratici din regiune şi să atragă cooperarea în ceea ce priveşte obiectivele noastre de dezarmare şi de neproliferare a armelor nucleare. Tocmai în acest scop, am aranjat o întâlnire particulară cu Medvedev cu o zi înaintea summitului.

Pentru a mă pregăti de această întâlnire m-am bazat pe doi experţi în chestiuni legate de Rusia: subsecretarul Departamentului de Stat pentru afaceri externe, Bill Burns, şi directorul CNS pe relaţia cu Rusia şi ţările eurasiatice, Michael McFaul. Burn, un diplomat de carieră care fusese ambasadorul american la Moscova în timpul administraţiei Bush, era un tip înalt, cu mustaţă, uşor adus de spate, cu voce blândă şi atitudinea livrescă tipică unui profesor de la Oxford. McFaul, pe de altă parte, era plin de energie şi entuziasm, afişa mereu un zâmbet larg şi avea capul acoperit de o claie de păr blond. Originar din Montana, McFaul făcuse parte din echipa mea de consilieri în timpul campaniei, continuând în paralel să predea la Stanford, şi părea a termina fiecare declaraţie cu un semn de exclamaţie.

Între ei doi, McFaul era cel mai optimist în privinţa capacităţii noastre de a influenţa Rusia, în parte pentru că trăise mult timp la Moscova la începutul anilor 1990, când fusese martor la începuturile transformărilor politice, mai întâi ca cercetător şi apoi ca director al unei organizaţii pro-democraţie înfiinţată şi cu contribuţia guvernului Statelor Unite. Dar legat de Medvedev, McFaul era de acord cu Burns şi m-a avertizat că nu trebuie să aştept prea mult de la acesta.

„Medvedev o să vrea să stabilească un raport bun cu tine, pentru a dovedi că locul lui este pe scena internaţională", a spus el. „Dar trebuie să ai în vedere că Putin e acela care are ultimul cuvânt."

În timp ce mă uitam peste biografia lui Dmitri Medvedev, am înţeles de ce toată lumea considera că e ţinut cam din scurt. Era un bărbat puţin trecut de 40 de ani, crescut într-o familie relativ

privilegiată, unicul copil al unui cuplu de profesori; studiase dreptul la sfârşitul anilor 1980, fusese lector la Universitatea de Stat din Leningrad şi îl cunoscuse pe Vladimir Putin în perioada în care amândoi lucraseră pentru primarul oraşului Sankt Petersburg, la începutul anilor 1990, imediat după destrămarea Uniunii Sovietice. În timp ce Putin a continuat să activeze în politică, devenind prim-ministru sub preşedintele Boris Elţîn, Medvedev s-a folosit de pârghiile din lumea politică pentru a-şi asigura o funcţie de decizie şi a căpăta drepturi de proprietate asupra celei mai mari companii de prelucrare a lemnului din Rusia, într-un moment în care privatizările haotice ale activelor şi pasivelor deţinute de stat au prilejuit acţionarilor cu relaţii acumularea unor adevărate averi. Cu mare discreţie, a devenit un om extrem de bogat şi s-a implicat în diverse proiecte civile fără a se situa în centrul atenţiei. Abia spre sfârşitul anului 1999 a revenit în guvern, recrutat de către Putin pentru o funcţie importantă la Moscova. O lună mai târziu, Elţîn a demisionat peste noapte, ridicându-l pe Putin la rang de preşedinte în exerciţiu, urmat îndeaproape de Medvedev.

Cu alte cuvinte, Medvedev era un tehnocrat şi un operator de culise, fără un profil public sau o bază politică proprie. Exact asta a fost impresia pe care mi-a făcut-o când ne-am întâlnit la Winfield House, reşedinţa elegantă a ambasadorului Statelor Unite dintr-o suburbie londoneză. Era un tip scund, amabil, cu păr închis la culoare, cu o ţinută uşor băţoasă şi un aer aproape prea modest, arătând mai mult a consultant internaţional de management decât a politician sau a membru devotat al aparatului de partid. Aparent înţelegea engleză, dar prefera să se folosească de un interpret.

Am început discuţia referindu-mă la ocupaţia militară rusă din Georgia. Aşa cum m-am aşteptat, Medvedev nu s-a abătut de la subiectele de discuţie oficiale. A condamnat guvernul Georgiei pentru precipitarea crizei şi a insistat asupra faptului că Rusia nu a intervenit decât pentru a-şi proteja cetăţenii de violenţe. Nu a fost deloc de acord cu părerea mea că invazia şi ocupaţia rusă constituiau o violare a suveranităţii Georgiei şi a legilor internaţionale, şi a ţinut să precizeze că, spre deosebire de trupele americane din Irak, forţele ruseşti au fost realmente întâmpinate ca o armată eliberatoare. La auzul acestui argument, mi-am amintit cuvintele scriitorului disident Aleksandr Soljeniţîn despre politica din era sovietică şi anume că „minciuna nu a devenit numai o categorie morală, ci şi un stâlp al Statului".

Contraargumentul lui Medvedev mi-a dat de înţeles că nu era vreun „cercetaş", dar am observat la el un fel de detaşare ironică, de parcă ar fi vrut să-mi transmită că nici el nu credea tot ceea ce spunea.

Dispoziţia lui s-a schimbat odată cu trecerea la alte subiecte. Era bine informat referitor la paşii necesari în gestionarea crizei financiare şi avea propuneri constructive. Şi-a exprimat entuziasmul faţă de „resetarea" relaţiilor ruso-americane propusă de noi, mai ales în privinţa extinderii cooperării în domenii nonmilitare, precum învăţământul, ştiinţa, tehnologia şi comerţul. Ne-a surprins făcându-ne o propunere spontană (şi fără precedent) de a permite aeronavelor militare americane să survoleze spaţiul aerian rus pentru a transporta trupe şi echipament în Afghanistan – o alternativă ce putea reduce dependenţa noastră de rutele de aprovizionare pakistaneze, costisitoare şi nesigure.

Cât priveşte subiectul de maximă prioritate pentru mine – cooperarea ruso-americană pentru reducerea proliferării armelor nucleare, inclusiv blocarea unui posibil demers iranian pentru producerea de arme nucleare – Medvedev s-a arătat foarte receptiv la un angajament sincer şi flexibil. Mi-a acceptat propunerea de a da instrucţiuni experţilor noştri să înceapă imediat negocierile legate de reducerea rezervelor nucleare ale Statelor Unite şi Rusiei, ca o continuare a Tratatului de Reducere a Armelor Strategice (START) care avea să expire la sfârşitul anului 2009. Cu toate că nu era pregătit pentru un angajament în efortul internaţional de sancţionare a Iranului, nici nu s-a grăbit să-l respingă, recunoscând totodată că programul nuclear şi antirachetă al Iranului avansa mult mai repede decât s-ar fi aşteptat Moscova, iar aceasta era o concesie pe care nici un alt oficial rus nu o făcuse vreodată, nici măcar în particular, după cum îşi aminteau McFaul şi Burns.

Cu toate acestea, Medvedev era încă departe de a accepta în totalitate propunerile noastre. În timpul discuţiei despre neproliferare a declarat răspicat că Rusia avea propriile priorităţi: dorea să revizuim decizia administraţiei Bush de a construi un sistem de apărare antirachetă în Polonia şi Republica Cehă. Am bănuit că vorbea în numele lui Putin, care înţelesese prea bine că graba polonezilor şi a cehilor de a ne permite să construim pe teritoriul lor era motivată de garantarea unor capacităţi militare americane mărite pe sol polonez şi ceh şi deci o apărare în plus împotriva intimidării din partea ruşilor.

Adevărul era că, fără ştirea ruşilor, începusem deja să reconsiderăm posibilitatea de a instala un sistem de apărare antirachetă în Europa. Înainte să plec la Londra, Robert Gates mă informase că planurile concepute sub administraţia Bush fuseseră deja catalogate drept mai puţin eficiente împotriva unor ameninţări mai presante (în special din partea Iranului) decât se anticipase

inițial. Gates a propus să dispun o revizuire a posibilelor configurații înainte de a lua o decizie.

Nu eram dispus să răspund cererii lui Medvedev de a introduce considerațiile privind apărarea antirachetă în următoarele negocieri START. Cu toate acestea, eram de părere că era în interesul nostru să liniștim Rusia. Iar momentul nu putea fi mai bun pentru a mă asigura că Medvedev nu pleacă de la Londra cu mâna goală: i-am dezvăluit intenția mea de-a revizui planurile noastre din Europa, ca dovadă a disponibilității noastre de a trata subiectul de bună credință. Am adăugat că un eventual progres în împiedicarea programului nuclear iranian ar atârna foarte greu în orice decizie pe care aveam s-o iau ulterior – un mesaj nu foarte subtil, la care Medvedev a răspuns chiar înainte ca interpretul să înceapă să traducă.

„Înțeleg", a spus el în engleză, cu un zâmbet abia schițat.

Înainte de a pleca, Medvedev mi-a făcut invitația de a vizita Moscova în vara aceea, o invitație pe care eram înclinat s-o accept. După ce coloana sa oficială s-a îndepărtat, m-am întors spre Burns și McFaul și i-am întrebat ce părere au.

„O să fiu cinstit, domnule președinte", a spus McFaul. „Nici că se putea mai bine. A părut mult mai deschis la dialog decât m-aș fi putut aștepta."

„Mike are dreptate", a adăugat Burns, „deși mă întreb cât din ce a spus Medvedev a fost agreat înainte de Putin."

Am făcut un semn din cap.

„Vom afla și asta cât de curând."

Până la sfârșitul summitului de la Londra, Grupul celor 20 a reușit să ajungă la o înțelegere ca răspuns la criza financiară globală. Comunicatul final, ce avea să fie emis de comun acord de către liderii prezenți, a inclus și priorități ale Statelor Unite, cum ar fi angajamentul suplimentar la pachetele de stimulente și respingerea protecționismului, alături de măsuri menite să desființeze paradisurile fiscale și să îmbunătățească controlul financiar important pentru europeni, în timp ce națiunile BRICS au subliniat necesitatea unui angajament al Statelor Unite și al Uniunii Europene de a analiza posibilele schimbări în reprezentarea țărilor BRICS la Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional. Într-o manifestare de entuziasm, Sarkozy ne-a luat și pe mine și pe Tim de braț exact în momentul în care ne pregăteam să părăsim clădirea.

„Acest acord este de-a dreptul istoric, Barack!" a spus el. „Ție ți se datorează... nu, nu, ăsta-i adevărul! Și domnul Geithner... este nemaipomenit!" Sarkozy a început apoi să repete numele secretarului trezoreriei ca un suporter care își susține echipa la un meci de fotbal, suficient de tare încât să atragă câteva priviri. Mi-a venit să râd, nu

numai din cauză că Tim era vizibil stânjenit, dar şi pentru că am văzut expresia uluită de pe chipul Angelei Merkel, care tocmai verificase textul comunicatului şi se uita acum la Sarkozy ca o mamă care îşi dojeneşte fiul neastâmpărat din priviri.

Presa internaţională a titrat că summitul fusese un real succes. Nu numai că acordurile încheiate erau mult mai substanţiale decât ne-am fi aşteptat, dar rolul nostru central în cadrul negocierilor contribuise, cel puţin parţial, la îndepărtarea convingerii că recenta criză financiară afectase ireversibil conducerea SUA. La conferinţa de presă finală am avut grijă să îi felicit pe toţi cei care jucaseră un rol esenţial, şi l-am apreciat în mod deosebit pe Gordon Brown pentru organizarea evenimentului, adăugând că în această lume interconectată nici o naţiune nu putea avansa de una singură. Rezolvarea principalelor probleme, am adăugat, necesita genul de cooperare internaţională manifestat la Londra.

Două zile mai târziu, un reporter a preluat ideea, cerându-mi părerea despre caracterul excepţional al Statelor Unite. „Eu cred în caracterul excepţional al Americii", am răspuns. „Exact aşa cum britanicii cred, zic eu, în caracterul excepţional al Regatului Unit sau cum grecii cred în caracterul excepţional al Greciei."

Abia mai târziu am aflat că jurnaliştii republicani şi conservatori preluaseră această declaraţie ce nu avea nimic ieşit din comun – altfel, un efort sincer de-a da dovadă de modestie şi politeţe – şi au descris-o drept o dovadă de slăbiciune şi lipsă de patriotism din partea mea. Analiştii politici au caracterizat interacţiunile mele cu liderii şi cetăţenii din alte ţări drept „Turneul lui Obama de prezentare a scuzelor", cu toate că nu au fost în stare să explice care anume fuseseră acele scuze. Evident, faptul că am omis să ţin predici publicului străin despre superioritatea americană, ca să nu mai vorbesc de disponibilitatea mea de a recunoaşte imperfecţiunile noastre şi de a acorda atenţie părerilor altor state, au fost considerate un mare minus. Era pentru mine încă o dovadă a divizării din peisajul media şi a faptului că partizanatul din ce în ce mai toxic nu mai cunoştea limite. În această lume nouă, o victorie pe plan politic extern, recunoscută ca atare conform standardelor tradiţionale, putea fi catalogată drept înfrângere, cel puţin în minţile a jumătate din cetăţenii ţării; mesajele care promovau interesele americane şi care erau menite să ridice punţi de bunăvoinţă în afara graniţelor erau motiv de critică în interiorul graniţelor Statelor Unite.

Dar, trecând într-un plan mai agreabil, trebuie să spun că debutul internaţional al lui Michelle avusese un succes deosebit, atrăgând mai cu seamă reporteri de la revistele glossy cu ocazia vizitei pe care o făcuse la un liceu de fete din centrul Londrei. Aşa cum s-a întâmplat

mereu în perioada mandatului meu, Michelle savura astfel de interacţiuni, fiind capabilă să comunice cu copii de orice vârstă şi din orice pătură a societăţii, iar acest farmec al ei avusese un mare ecou. În timpul vizitei la liceul de fete vorbise despre copilăria ei şi de barierele pe care trebuise să le depăşească, despre felul în care educaţia o ajutase să meargă mereu înainte. Elevele – fete de condiţie modestă, multe dintre ele de origine sud-asiatică sau vest-indiană – ascultaseră fascinate cuvintele acestei femei elegante care le povestea că fusese şi ea, cândva, ca ele. În anii ce au urmat, s-a întâlnit de câteva ori cu elevele acelei şcoli, invitându-le pe câteva chiar la Casa Albă. Ulterior, un economist care a studiat datele a ajuns la concluzia că implicarea lui Michelle în activitatea liceului a avut drept rezultat o creştere semnificativă a notelor de la testele standard, ceea ce însemna că mesajul ei despre deziderateleşi legăturile acestor copii a schimbat esenţial datele problemei. Acest „efect Michelle“ mi-era foarte bine cunoscut – avusese acelaşi efect şi asupra mea. Astfel de ocazii ne aminteau mereu că sarcinile noastre în calitate de Primă Familie nu se reduceau doar la politică şi strategii.

Michelle generase, însă, şi unele controverse. La o recepţie dată în onoarea liderilor G20 şi a soţiilor acestora la Palatul Buckingham, în prezenţa reginei Elisabeta a II-a, Michelle a fost fotografiată ţinând mâna pe umărul Majestăţii Sale – aparent o încălcare a protocolului de la Curte, cu toate că regina nu a dat semne că ar fi deranjată de gest şi luând-o, la rândul ei, de braţ pe Michelle. De asemenea, faptul că Michelle purtase un pulover tip jerseu peste rochie în timpul întâlnirii private cu Regina iscase o adevărată rumoare în presa britanică.

„Ar fi trebuit să-mi asculţi sfatul şi să porţi o pălărioară din acelea cochete“, i-am spus în dimineaţa următoare. „Şi o poşetuţă asortată!“

Mi-a zâmbit şi m-a sărutat pe obraz.

„Iar eu sper că o să-ţi placă să dormi pe canapea când ne întoarcem acasă“, a spus ea, binedispusă. „La Casa Albă ai o gamă largă de canapele din care poţi alege!“

Următoarele cinci zile au fost un adevărat vârtej – două summituri NATO, unul în Germania, la Baden-Baden, şi celălalt în Franţa, la Strasbourg; apoi întâlniri şi cuvântări în Republica Cehă şi în Turcia; şi o vizită neanunţată în Irak, unde – pe lângă o întâlnire cu trupele americane, cărora le-am mulţumit pentru curaj şi sacrificiu – am avut o întrevedere cu prim-ministrul Maliki pentru a discuta planurile noastre de retragere a trupelor şi continuarea tranziţiei Irakului către o guvernare parlamentară.

La sfârşitul turneului aveam toate motivele să mă simt mulţumit. La nivel general, prezentasem cu succes agenda Statelor Unite. Nu

făcusem prea multe gafe. Toţi cei din echipa mea de politică externă, de la membrii cabinetului cum erau Geithner şi Gates, până la cei mai tineri membri ai staffului de turneu, făcuseră o treabă nemaipomenită. Şi, departe de-a exprima rezerve faţă de o asociere cu Statele Unite, toate ţările pe care le vizitasem arătaseră că doreau îndrumarea noastră.

Şi totuşi, această călătorie a fost o experienţă revelatoare care mi-a demonstrat cât de mult timp aveam să dedic, în primul meu mandat, nu unor noi iniţiative, ci efortului de a soluţiona nişte conflicte declanşate înainte de alegerea mea în funcţia de preşedinte. La summitul NATO, de pildă, am reuşit să primim asigurări de sprijin din partea alianţei pentru strategia AfPak – dar numai după ce i-am ascultat pe liderii europeni punând accentul pe faptul că cetăţenii respectivelor ţări erau împotriva unei cooperări cu Statele Unite după invazia din Irak, precum şi pe greutăţile pe care le vor întâmpina în obţinerea sprijinului pentru trupe suplimentare. Ţările central şi est europene membre NATO fuseseră, de asemenea, alarmate de reacţia pasivă la invazia Georgiei de către Rusia şi au ridicat problema unei reacţii similare din partea SUA în cazul unei agresiuni ruse la adresa lor. Aveau dreptate să gândească aşa: înainte de summit, am aflat cu surprindere că NATO nu avea planuri concrete sau capacitatea de reacţie rapidă pentru a împiedica Rusia să treacă graniţele celor cinci state membre în cauză. Era încă un exemplu de secret ruşinos pe care l-am descoperit ca preşedinte, acelaşi tip de informaţie pe care am descoperit-o în timpul analizării situaţiei din Afghanistan, acelaşi lucru pe care lumea l-a aflat abia după invazia noastră în Irak: cu toată retorica lor dură, ulii din administraţia Bush, de genul lui Cheney şi Rumsfeld, dovediseră o maximă stângăcie atunci când fuseseră nevoiţi să-şi susţină discursul prin strategii coerente şi eficiente. Sau, aşa cum plastic s-a exprimat Denis, „orice sertar ai deschide în interiorul Casei Albe, o să găseşti în el un alt sandviş cu rahat".

Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă să dezamorsez tensiunile din ţările central-europene, propunând ca NATO să dezvolte planuri individuale de apărare pentru fiecare membru în parte şi declarând că atunci când era vorba de obligaţiile comune de apărare, nu puteam trata diferit membrii mai noi şi mai vechi ai alianţei. Asta presupunea desigur un efort mult mai mare din partea staffului şi armatei deja suprasolicitate, dar am încercat să tratez situaţia de aşa manieră încât să nu mi se ridice prea mult tensiunea. Mi-am repetat în sinea mea că fiecare preşedinte se simte copleşit de alegerile şi de greşelile administraţiei precedente, că 90 la sută din activitate presupune gestionarea unor probleme moştenite şi a unor crize neprevăzute. Şi

numai dacă gestionezi bine aceste situaţii, cu disciplină şi o grijă deosebită, ai o şansă de a remodela viitorul.

Ceea ce m-a îngrijorat spre sfârşitul călătoriei a fost impresia generală, mai mult decât vreun subiect anume: am avut sentimentul că, din motive variate – unele provocate de noi, altele imposibil de controlat – curba optimistă a democratizării, a liberalizării şi a integrării care luase cu asalt întreaga planetă după Războiul Rece începea să scadă. Şi mai simţeam că acele forţe întunecate, de demult, îşi recăpătau puterile, iar stresul provocat de declinul economic prelungit avea să înrăutăţească şi mai mult situaţia.

Înainte de declanşarea crizei financiare, Turcia, de exemplu, păruse a se redresa, fiind un caz de studiu pentru efectele pozitive ale globalizării asupra economiilor emergente. În ciuda instabilităţii politice şi a loviturilor de stat militare din trecut, această ţară majoritar musulmană se aliniase în mare măsură Vestului încă din anii 1950, fiind membră NATO, organizând periodic alegeri, lăudându-se cu un sistem bazat pe economia de piaţă şi o constituţie laică ce cuprindea toate principiile moderne, printre care drepturi egale pentru femei. Când prim-ministrul de la acea vreme, Recep Tayyip Erdogan, şi Partidul Justiţiei şi Dezvoltării (AKP) condus de el veniseră la putere în anii 2002–2003, practicând o retorică populistă şi apelând deseori făţiş la religia islamică, zguduiseră din temelii elita politică secularizată a Turciei, dominată de oameni din armată. Simpatia declarată a lui Erdogan faţă de Frăţia Musulmană, de Organizaţia Hamas şi de lupta acestora pentru un stat palestinian independent, în special, a neliniştit deopotrivă guvernele de la Washington şi de la Tel Aviv. Şi totuşi, guvernarea de până atunci a lui Erdogan respectase Constituţia Turciei, obligaţiile faţă de NATO şi administrase eficient economia, iniţiind chiar o serie de reforme modeste în speranţa intrării în Uniunea Europeană. Unii observatori opinaseră chiar că Erdogan ar fi putut oferi un exemplu de islam moderat, modern, adept al pluralismului politic, precum şi o alternativă la mişcările autocrate, teocrate şi extremiste specifice regiunii.

Într-un discurs ţinut în faţa parlamentului turc şi apoi la o întâlnire cu studenţii din Istanbul organizată la primăria oraşului, am încercat să mă fac ecoul acestor viziuni optimiste. Dar din cauza conversaţiilor pe care le-am avut cu Erdogan am fost nevoit să-mi temperez optimismul. În timpul summitului NATO, Erdogan a dat dispoziţii echipei sale să blocheze numirea prim-ministrului danez Anders Rasmussen, o personalitate respectată, în funcţia de secretar-general al organizaţiei, nu pentru că l-ar fi considerat pe acesta necalificat, ci pentru că guvernul lui Rasmussen refuzase cererea Turciei de a cenzura publicarea într-un ziar danez, în anul 2005, a unei caricaturi

ce îl înfăţişa pe profetul Mahomed. Apelurile venite din partea ţărilor europene care susţinea libertatea presei îl lăsaseră rece pe Erdogan, care a cedat, în cele din urmă, numai după ce i-am promis că adjunctul lui Rasmussen va fi un oficial turc şi numai după ce l-am asigurat că următoarea mea vizită – şi opinia publică americană faţă de Turcia – vor fi influenţate negativ dacă numirea lui Rasmussen nu va fi aprobată.

Astfel s-a creat un tipar care avea să funcţioneze timp de opt ani de zile. Interesele reciproce au dictat ca Erdogan şi cu mine să avem o relaţie de colaborare. Turcia avea nevoie de Statele Unite pentru a deveni membră U.E., dar şi pentru asistenţă militară şi pentru informaţii în lupta împotriva separatiştilor kurzi, care prinseseră avânt după căderea lui Saddam Hussein. Noi aveam, la rândul nostru, nevoie de Turcia în combaterea terorismului şi stabilizarea Irakului. Personal, l-am considerat pe prim-ministrul Turciei cordial şi în general receptiv la cererile mele. Dar, de fiecare dată când îl priveam atunci când lua cuvântul, cu statura lui înaltă, dar uşor adusă de spate, cu un puternic timbru staccato care urca o octavă când răspundea diverselor nemulţumiri sau manifestări pe care le percepea ca pe nişte ofense, aveam impresia că devotamentul lui faţă de cauza democraţiei şi a statului de drept nu se manifesta decât în măsura în care îl ajuta să-şi menţină puterea.

Întrebările mele despre trăinicia valorilor democratice nu se rezumau doar la Turcia. În timpul vizitei mele la Praga, oficialii U.E. şi-au exprimat îngrijorarea în legătură cu ascensiunea partidelor de extremă dreaptă în toată Europa şi cu faptul că criza economică generase o recrudescenţă a naţionalismului, a sentimentului antiimigraţie şi a scepticismului privind integrarea. Preşedintele ceh Vaclav Klaus, căruia i-am făcut o scurtă vizită de curtoazie, întruchipa unele din aceste sentimente. Era un „eurosceptic“ aflat la preşedinţie din 2003, susţinea cu ardoare piaţa liberă şi era un mare admirator al lui Vladimir Putin. Deşi am încercat să menţinem conversaţia la un nivel relaxat, imaginea lui publică – a sprijinit eforturile de a cenzura televiziunea cehă, respingea categoric drepturile homosexualilor şi lesbienelor, iar refuzul său de a accepta realitatea schimbărilor climatice devenise deja notoriu – nu m-a încurajat în mod deosebit în privinţa curentelor politice din Europa Centrală.

Era greu de spus cât de rezistente aveau să fie aceste curente. M-am consolat cu gândul că aceasta era însăşi natura democraţiilor – inclusiv a celei americane – de a oscila între perioade de schimbări progresiste şi austeritate conservatoare. În realitate, era izbitor cât de bine s-ar fi încadrat Klaus în gruparea parlamentară republicană din Senatul american şi cât de potrivit era Erdogan ca broker de putere

locală în Consiliul Orășenesc din Chicago. Nu pot spune dacă asta era un motiv de consolare sau de îngrijorare.

Nu venisem la Praga pentru a evalua starea democrației. Aveam programat un singur discurs public în care am dorit să prezint o inițiativă de top pentru politica externă, și anume reducerea și, în cele din urmă, eliminarea armelor nucleare. Mă dedicasem acestui subiect încă de când fusesem ales în Senat, cu patru ani în urmă și, cu toate că promovarea unui demers utopic pentru unii era riscantă, mi-am informat echipa că, într-o oarecare privință, tocmai acesta era scopul; chiar și cel mai mic pas înainte necesita o viziune îndrăzneață și atotcuprinzătoare. Dacă aveam un deziderat în privința Maliei și Sashei, acela era eliberarea de sub amenințarea unei apocalipse create de om.

Aveam și un alt motiv, mult mai practic, de concentrare asupra problemei nucleare, într-un mod care avea să creeze valuri în toată Europa: trebuia să găsim o cale de a împiedica Iranul și Coreea de Nord să-și continue programele nucleare. (Chiar cu o zi înaintea discursului, Coreea de Nord lansase o rachetă cu rază lungă de acțiune în Pacific, pur și simplu, pentru a ne atrage atenția.) Sosise momentul să intensificăm presiunea internațională asupra ambelor state, inclusiv prin impunerea unor sancțiuni economice; știam că acest lucru va fi mult mai ușor de îndeplinit dacă puteam demonstra că Statele Unite erau interesate nu numai de reluarea procesului global de dezarmare, dar și de reducerea propriei rezerve nucleare.

În dimineața discursului eram sigur că încadrasem chestiunea nucleară în propuneri concrete, realizabile și ca atare nu riscam să par exagerat de idealist. Era o zi senină, decorul era spectaculos – o piață din Praga din care se vedea în depărtare silueta Castelului ce fusese cândva reședință pentru regii Boemiei și sfinții împărați romani de națiune germană. În timp ce Bestia rula pe străduțele înguste și denivelate ale orașului, am depășit o parte din miile de oameni care se adunau pentru a asculta discursul. Erau acolo persoane de toate vârstele, mulți tineri îmbrăcați în jeans, pulovere și fulare, înfofoliți pentru a se feri de vântul aspru al iernii, cu fețe îmbujorate și pline de speranță. Genul acesta de mulțimi fuseseră spulberate de tancurile sovietice la sfârșitul Primăverii de la Praga din 1968; și tot pe aceste străzi, la exact 21 de ani după aceea, ieșiseră mii de oameni care protestaseră pașnic și care, contrar tuturor așteptărilor, au pus capăt guvernării comuniste.

În anul 1989 eram student la drept. Îmi amintesc cum stăteam singur într-un apartament la subsol, la câțiva kilometri de Harvard Square, lipit de televizorul cumpărat la mâna a doua, urmărind desfășurarea a ceea ce avea să intre în istorie sub denumirea de

Revoluția de Catifea. Îmi amintesc cât de fascinat am fost de acele proteste care m-au inspirat profund. Am trăit același sentiment pe care l-am avut tot în anul acela, privind silueta solitară care înfrunta tancurile din Piața Tiananmen, m-am simțit la fel de inspirat ca de fiecare dată când urmăream imaginile de arhivă cu Cavalerii Libertății sau John Lewis și camarazii lui ce luptau pentru drepturile civile mărșăluind pe podul Edmund Pettus din Selma. Să vezi oameni obișnuiți lepădându-se de teamă și de rutină pentru a-și apăra cele mai profunde crezuri, să vezi tineri riscând totul doar pentru a avea un cuvânt de spus în propria viață, să încerci să eliberezi lumea din lanțurile vechi ale cruzimii, ierarhiilor, divizărilor, ipocriziei și nedreptăților care au sufocat spiritul uman – acestea erau lucrurile în care credeam și lupta la care doream să iau parte.

În noaptea aceea nu am putut să dorm. În loc să-mi pregătesc pledoariile pentru a doua zi, am scris în jurnal până târziu în noapte, simțind cum îmi explodează creierul de atâtea gânduri care se repezeau spre mine, formulate doar pe jumătate, nesigur de rolul pe care îl voi avea în acest uriaș efort global, dar conștient, încă de-atunci, că avocatura nu va fi decât o scurtă oprire în cariera mea, că inima mă va purta într-un cu totul alt loc.

Parcă trecuse o eternitate de atunci. Și totuși, privind pe fereastra limuzinei prezidențiale, gândindu-mă la discursul ce avea să fie difuzat în întreaga lume, mi-am dat seama că exista o punte improbabilă, dar directă între momentul acela din trecut și ziua aceasta. Eram produsul visurilor acelui tânăr; în timp ce limuzina parca lângă o incintă improvizată în spatele unei scene imense, o parte din mine își imagina că nu sunt politicianul de-acum, ci unul din acei tineri din mulțime, necorupt de putere, neîmpovărat de nevoia de a face pe plac unor oameni ca Erdogan și Klaus și obligat numai să fac front comun cu cei care luptau pentru o viață nouă mult mai bună.

După discurs am avut ocazia să îl vizitez pe Vaclav Havel, dramaturgul și fostul disident care fusese președintele Republicii Cehe timp de două mandate, până în 2003. Participant la evenimentele Primăverii de la Praga, fusese pus pe lista neagră după ocupația sovietică, fusese cenzurat și apoi închis în repetate rânduri pentru activitățile lui politice. Havel, la fel ca mulți alții, împrumutase o voce morală mișcărilor populare pentru democrație care puseseră capăt epocii sovietice. Alături de Mandela și încă câțiva oameni de stat care se aflau în viață, Havel a fost pentru mine un model de la distanță. Îi citisem eseurile în timpul studenției. L-am văzut cum și-a păstrat ținuta morală chiar și după ce a ajuns la putere și asta m-a convins că era posibil să intri în politică și să rămâi totuși un om integru.

Din cauza agendei mele foarte încărcate, întâlnirea a fost scurtă. Havel împlinise deja 70 de ani, dar arăta mai tânăr, un om modest, cu un chip cald şi ridat, cu păr ruginiu şi o mustaţă îngrijită. După ce am făcut câteva fotografii şi am răspuns întrebărilor jurnaliştilor, ne-am instalat în sala de conferinţe unde, cu ajutorul interpretului său personal, am stat de vorbă timp de 45 de minute despre criza financiară, Rusia şi viitorul Europei. Îl preocupa faptul că Statele Unite ar fi putut trăi cu impresia că problemele europene erau rezolvate când, de fapt, în toate ţările din fostul bloc comunist calea spre democraţie era încă una foarte anevoioasă. Odată cu ştergerea memoriei vechii ordini, odată cu dispariţia liderilor de talia lui care realizaseră legături apropiate cu America, pericolul reapariţiei unui curent total opus liberalismului era unul foarte real.

„Într-un fel, sovieticii au simplificat noţiunea de inamic", a spus Havel. „În ziua de azi, autocraţii sunt mult mai sofisticaţi. Susţin că doresc alegeri libere în timp ce subminează chiar acele instituţii ce fac posibilă democraţia. Tot ei promovează piaţa liberă în timp ce comit aceleaşi acte de corupţie, de nepotism şi de exploatare întâlnite în trecut." A confirmat faptul că recenta criză economică dusese la întărirea forţelor naţionaliste şi a extremismului populist pe tot cuprinsul continentului european şi, deşi era de acord cu strategia mea de a atrage Rusia, m-a avertizat că agresarea Georgiei era cel mai cras exemplu privind eforturile lui Putin de-a intimida şi de a se amesteca în ţările din regiune. „Fără ochiul vigilent al Statelor Unite, libertăţile de aici şi din toată Europa vor dispărea", a mai spus el.

Timpul destinat întâlnirii noastre se epuizase. I-am mulţumit lui Havel pentru sfaturi şi l-am asigurat că America va continua să promoveze valorile democratice. A zâmbit şi mi-a spus că speră că nu mi-a provocat o îngrijorare în plus.

„Porţi blestemul aşteptărilor înalte din partea oamenilor", mi-a spus, strângându-mi mâna. „Asta înseamnă că există riscul să îi dezamăgeşti foarte uşor. Îţi spun asta din experinţă. Mă tem că ţi se întinde o cursă."

La şapte zile după ce plecasem de la Washington, oamenii mei au urcat din nou la bordul aeronavei Air Force One, epuizaţi şi gata să se întoarcă acasă. Mă aflam în cabina din faţă a avionului şi mă pregăteam să trag un pui de somn, când Jim Jones şi Tom Donilon au intrat să mă informeze asupra unei situaţii despre care nu fusesem niciodată întrebat în timpul campaniei electorale.

„Piraţi?"

„Piraţi, domnule preşedinte", a spus Jones. „În largul coastei Somaliei. S-au urcat la bordul unei nave de mărfuri sub pavilion american şi au luat ostatici toţi membrii echipajului."

Nu era o situaţie nouă. Timp de zeci de ani, Somalia fusese un stat eşuat, o ţară din Cornul Africii ciopârţită şi împărţită între diverşi dictatori militari, clanuri şi, mai recent, pradă unei organizaţii teroriste feroce numită al-Shabaab. În absenţa unei economii funcţionale, bande de tineri fără căpătâi, echipaţi cu schifuri motorizate, înarmaţi cu puşti-mitralieră AK-47 şi folosind scări improvizate, atacau vasele comerciale ce traversau ruta de navigaţie care făcea legătura dintre Asia şi Occident prin Canalul Suez şi le ţineau ostatice până obţineau o răscumpărare. Era pentru prima oară când un vas aflat sub pavilion american se afla într-o asemenea situaţie. Nu ştiam dacă vreun membru al echipajului format din 24 de persoane era rănit, dar secretarul Gates a dat ordin ca distrugătorul USS *Bainbridge* şi fregata USS *Halyburton* să se îndrepte spre zona respectivă. Era de aşteptat ca, până la momentul aterizării noastre la Washington, cele două nave să ajungă în apele în care se afla vasul deturnat de piraţi.

„Vă trezim imediat ce avem şi alte informaţii, domnule“, mi-a spus Jones.

„Prea bine“, am răspuns, simţind cum oboseala acumulată în ultimele zile începea să mi se lase în oase. „Să mă trezeşti chiar şi în caz de invazie a lăcustelor“, am mai spus. „Sau în caz de molimă.“

„Domnule?“ Jones a făcut o pauză.

„Era doar o glumă, Jim. Noapte bună.“

Capitolul 15

Întreaga noastră echipă de securitate a petrecut următoarele patru zile urmărind drama ce se desfăşura în apele deschise din largul coastei Somaliei. Membrii echipajului cargoului *Maersk Alabama* avuseseră prezenţa de spirit de a dezactiva motorul navei înainte ca piraţii să urce la bord şi majoritatea se ascunseseră într-o cameră securizată. Richard Phillips, căpitanul cargoului, un american curajos şi cu capul pe umeri, originar din Vermont, rămăsese pe punte. Dat fiind că nava cu o lungime de 155 de metri era inoperabilă, iar schifurile erau de-acum inutile, piraţii deciseseră să fugă la bordul unei bărci de salvare, îl luaseră ostatic pe Phillips şi ceruseră o recompensă de 2 milioane de dolari. Negocierile pentru eliberarea căpitanului american rămăseseră fără rezultat. Evenimentele se precipitaseră atunci când Philips încercase să scape sărind în apă, dar fusese prins.

Situaţia era cu fiecare oră mai tensionată, aşa că am emis un ordin de deschidere a focului împotriva piraţilor somalezi în caz că Phillips ar fi fost ameninţat de un pericol iminent. În cele din urmă, în cea de-a cincea zi, am primit un comunicat: în timpul nopţii, doi dintre somalezi ieşiseră din ascunzătoare şi un al treilea putuse fi văzut printr-un mic hublou, cu arma îndreptată asupra căpitanului american. Puşcaşii marini trăseseră trei focuri. Piraţii fuseseră ucişi. Phillips era în siguranţă.

Vestea a stârnit bucuria tuturor celor de la Casa Albă. *Washington Post* a titrat „O PRIMĂ VICTORIE MILITARĂ PENTRU OBAMA". Dar, oricât de uşurat am fost să-l văd pe căpitanul Phillips întors în sânul familiei sale, oricât de mândru am fost de personalul marinei militare pentru modul în care soluţionaseră incidentul, nu eram dispus să mă bat cu pumnii în piept pentru această reuşită. Am fost nevoit să recunosc că linia dintre succes şi dezastru era una extrem de fină – totul se reducea la trei gloanţe bine ţintite în întunericul nopţii şi la norocul de a nu te dezechilibra de o mişcare bruscă a apelor oceanului. Am înţeles, de asemenea, că peste tot în lume, în locuri ca Yemen şi Afghanistan, Pakistan şi Irak, vieţile a milioane de bărbaţi tineri cum fuseseră cei trei piraţi somalezi (unii dintre ei nişte băieţandri, am aflat ulterior că cel mai mare dintre ei avea 19 ani) fuseseră distruse, oprite din evoluţie de disperare, ignoranţă, visuri de glorie religioasă, violenţă a mediului şi maşinaţiunile celor mai în vârstă. Erau periculoşi aceşti tineri, uneori de o cruzime deliberată şi nonşalantă. Aş fi vrut să-i salvez cumva – să-i trimit la şcoală, să le pun o meserie în braţe, să-i vindec de ura care le întunecase minţile. Cu toate acestea, lumea din care făceau parte şi maşinăria pe care eu o comandam făcea ca deseori eu să fiu cel care ucide.

Partea aceea a funcţiei mele care presupunea să dau ordin de lichidare a oamenilor nu era ceva neaşteptat, cu toate că rareori fusese catalogată ca atare. Lupta împotriva teroriştilor „pe terenul lor şi nu al nostru", aşa cum s-a exprimat Gates, ne-a pus la dispoziţie întregul raţionament din spatele războaielor din Afghanistan şi Irak. Numai că membrii organizaţiei al-Qaeda se împrăştiaseră peste tot în lume, ducând o luptă clandestină ce s-a metastazat într-o reţea complexă de filiale, agenţi, celule teroriste latente şi simpatizanţi conectaţi prin internet şi telefoane de unică folosinţă, motiv pentru care agenţiile noastre de securitate naţională au fost nevoite să elaboreze noi forme de război neconvenţional şi cu ţintă mult mai precisă. Agenţia de Securitate Naţională[50], cea mai sofisticată organizaţie din lume din punct de vedere al echipamentului şi al colectării de informaţii, a fost dotată cu noi supercomputere şi

tehnologie de decriptare în valoare de miliarde de dolari, pentru a lua la puricat întreg spaţiul cibernetic în căutarea reţelelor de comunicare între terorişti şi a posibilelor ameninţări. Comandamentul de Operaţiuni Speciale Comune al Pentagonului (JSOC), consolidat cu echipe de puşcaşi marini şi forţe militare speciale, a desfăşurat raiduri de noapte şi a capturat suspecţi teroriști mai cu seamă în interiorul – uneori şi în exteriorul – teatrelor de război din Afghanistan şi Irak. CIA, responsabilă cu analiza tradiţională şi având rolul de a aduna informaţii, a primit o altă sarcină: aceea de a opera un arsenal de drone letale pentru a lichida agenţii al-Qaeda de pe teritoriul Pakistanului.

Şi Casa Albă a trecut printr-un proces de reorganizare pentru a face faţă ameninţărilor teroriste. În fiecare lună, prezidam o şedinţă în Camera de Situaţii Speciale, unde convocam toate agenţiile de contrainformaţii pentru a analiza cele mai recente evenimente şi a asigura sincronizarea operaţiunilor. Administraţia Bush pusese la punct o schemă ierarhică a ţintelor teroriste, un fel de „top 20“ cu fotografii, informaţii despre aliasurile folosite şi toate statisticile esenţiale, amintind cumva de cartonaşele cu jucători de baseball; în general, atunci când un individ aflat pe listă era ucis, se adăuga un nou obiectiv, ceea ce l-a făcut pe Rahm să observe că „departamentul de resurse umane al al-Qaeda făcea mari eforturi să-şi menţină un anume număr de angajaţi“. Adevărul e că şeful meu de cabinet, hiperactiv cum era – şi care lucrase destul timp în Washington cât să ştie că acest nou preşedinte liberal nu-şi putea permite să fie indulgent cu actele de terorism – era obsedat de listă şi îi presa pe toţi cei răspunzători de operaţiunea de localizare să afle de ce dura atât de mult depistarea numărului 10 sau a numărului 14.

Nu simţeam nici o satisfacţie faţă de această sarcină. Nu mă făcea să mă simt cu nimic mai puternic. Intrasem în politică pentru a ajuta copiii să beneficieze de o educaţie mai bună, pentru a ajuta familiile de americani să beneficieze de asistenţă medicală, pentru a ajuta ţările sărace să crească producţia de alimente – aceasta era scala puterii după care mă ghidam.

Dar şi această muncă era necesară şi era responsabilitatea mea să mă asigur că operaţiunile noastre se desfăşurau cât mai eficient posibil. Mai mult decât atât, spre deosebire de unii politicieni de stânga, nu m-am alăturat corului care condamna la unison felul în care administraţia Bush abordase lupta împotriva terorismului. Citisem destule informări ca să înţeleg că al-Qaeda şi agenturile ei puneau în permanenţă la cale acte criminale abominabile împotriva cetăţenilor nevinovaţi. Membrii al-Qaeda nu erau dispuşi să negocieze şi nici nu acţionau după regulile tradiţionale ale unei negocieri:

zădărnicirea planurilor lor şi stârpirea lor era o sarcină extrem de complexă. Imediat după evenimentele din 11 septembrie, preşedintele Bush făcuse câţiva paşi corecţi, încercând, printre altele, să tempereze cu celeritate şi consecvenţă sentimentele anti-Islam în Statele Unite – o sarcină grea, judecând în special după istoria ţării noastre care se confruntase cu *panica roşie* din perioada lui McCarthy şi cu lagărele în care fuseseră deţinuţi americanii de origine japoneză –, şi mobilizând ajutor internaţional pentru o primă campanie în Afghanistan. Chiar şi unele programe controversate al administraţiei Bush, cum a fost Patriot Act şi pe care eu însumi îl criticasem, mi s-au părut mai degrabă potenţiale instrumente de abuz decât o violare în masă a libertăţilor civile ale cetăţenilor americani.

Felul în care administraţia Bush filtrase informaţiile pentru a obţine sprijinul public pentru invadarea Irakului (ca să nu mai vorbim de folosirea terorismului ca pe un instrument politic în alegerile din 2004) era mult mai condamnabil. Sigur că am considerat invazia o mare greşeală strategică, de calibrul celei din Vietnam. Dar, războaiele pe care le duceam în Afghanistan şi Irak nu au presupus bombardarea aleatorie sau uciderea cu bună ştiinţă a civililor, acţiuni care reprezentaseră o rutină chiar şi în timpul războaielor „justificate", aşa cum a fost al Doilea Război Mondial; şi cu excepţia unor situaţii flagrante cum a fost cea de la Abu Ghraib, trupele americane din teatrele de război au dat dovadă de un nivel remarcabil de disciplină şi de profesionalism.

Din punctul meu de vedere, sarcina mea era de-a repara acele neajunsuri ale efortului nostru contraterorist ce se cereau reglementate imediat, şi nu de-a lua totul de la capăt. Un astfel de pas a fost desfiinţarea închisorii militare Gitmo din Guantanamo Bay şi stoparea fluxului de prizonieri de război plasaţi acolo pentru o perioadă nedeterminată de detenţie. Un alt demers a fost semnarea unui ordin executiv de interzicere a torturii; cu toate că, în şedinţele din timpul perioadei de tranziţie, fusesem asigurat că extrădările şi „interogatoriile extinse" încetaseră în perioada celui de-al doilea mandat al preşedintelui Bush, felul ipocrit, simandicos şi uneori absurd în care unii comandanţi rămaşi din vechea administraţie mi-au descris acele practici („Un medic este prezent în permanenţă pentru a se asigura că suspectul nu va suferi consecinţe permanente sau nu va muri") m-a convins că era nevoie de aplicarea unor reguli ferme. Dincolo de toate acestea, principala mea prioritate era crearea unor sisteme solide de transparenţă, responsabilitate şi monitorizare, care să includă aprobarea din partea Congresului şi a sistemului judiciar şi care să pună la dispoziţie un cadrul legal credibil pentru ceea ce urma a fi o luptă pe termen lung. Pentru asta, la Casa Albă, la Pentagon, CIA

şi birourile de consilieri ale Departamentului de Stat aveam nevoie de oameni cu „vedere“ bună şi cu o gândire critică, adică de jurişti liberali care să răspundă direct în faţa mea. Aveam totodată nevoie de cineva care chiar făcuse parte din efortul american împotriva terorismului, de cineva care să mă ajute să navighez printre diversele compromisuri strategice inevitabile, ca mai apoi să ajung în măruntaiele sistemului pentru a mă asigura că schimbările necesare erau într-adevăr implementate.

Acel cineva era John Brennan. Un bărbat în jur de 50 de ani, cu păr rar argintiu, cu probleme la şold de pe vremea carierei lui de baschetbalist din liceu şi cu un chip de boxer irlandez, studiase limba arabă în facultate, apoi studiase la Universitatea Americană din Cairo, după care se angajase la CIA în 1980, în urma unui anunţ apărut în *The New York Times*. Timp de 25 de ani lucrase pentru agenţie, făcând iniţial briefingul de informaţii zilnice, detaşat apoi ca şef de unitate CIA în Arabia Saudită şi numit, în cele din urmă, director adjunct executiv al CIA sub preşedintele Bush, însărcinat cu organizarea unităţii integrate a agenţiei după 11 septembrie 2000.

Cu tot CV-ul lui impresionant şi cu toată înfăţişarea lui dură, ceea ce m-a frapat cel mai mult la Brennan au fost sensibilitatea şi modestia lui, ca şi vocea lui neobişnuit de blândă. În ciuda hotărârii lui neclintite de-a distruge al-Qaeda şi acoliţii ei, poseda destule cunoştinţe despre cultura islamică şi complexităţile Orientului Mijlociu încât să ştie că doar cu arme şi lansări de bombe nu puteam rezolva problema. Atunci când mi-a spus că se opusese torturii cu apă şi altor forme de „interogare extinsă“ aprobate de şeful său, l-am crezut şi m-am convins cu timpul că credibilitatea lui în comunitatea serviciilor de contraiformaţii îmi va fi de un real folos.

Şi totuşi, Brennan activase pentru CIA când tehnicile de tortură cu apă erau practicate, iar asocierea aceea m-a împiedicat să îl numesc director de agenţie. În schimb, i-am oferit un loc în echipa mea, acela de consilier adjunct pe probleme de securitate naţională în Departamentul de Securitate Internă şi Combatere a Terorismului. „Sarcina ta este aceea de a mă ajuta să apăr ţara asta de o manieră compatibilă cu valorile americane, şi de a te asigura că toată lumea acţionează în acest sens“, i-am spus. „Poţi face asta?“ Mi-a răspuns atunci că se simţea capabil să răspundă aşteptărilor mele.

În următorii patru ani, John Brennan s-a ţinut de cuvânt şi a contribuit la eforturile noastre pentru reformă, acţionând ca interfaţă între mine şi birocraţia sceptică şi îndărătnică din CIA. Ştia ca şi mine că orice greşeală avea drept consecinţă pierderi de vieţi omeneşti, motiv pentru care lucra într-un birou fără ferestre din Aripa de Vest, sub Biroul Oval, sacrificându-şi cu stoicism weekendurile şi vacanţele,

rămânând treaz atunci când ceilalţi dormeau, analizând fiecare informaţie cu o dăruire şi o perseverenţă de neclintit, ceea ce i-a făcut pe angajaţii de la Casa Albă să-l poreclească „Santinela".

Foarte curând a devenit limpede pentru toţi că încercarea de renunţare la vechile practici de combatere a terorismului şi instituirea unor metode noi acolo unde era nevoie avea să fie un efort laborios şi dureros. Pentru a închide Gitmo trebuia să găsim alternative de adăpostire şi de investigare atât pentru deţinuţii aflaţi deja acolo, cât şi pentru teroriştii pe care aveam să-i capturăm ulterior. Sub imperiul unui set de cerinţe din Legea Dreptului la Informare (FOIA) care îşi făcuseră loc în sălile tribunalelor, trebuia să decid dacă documentele despre tortura cu apă practicată de CIA în timpul administraţiei Bush şi programele de extrădare ar fi trebuit desecretizate („da" în cazul rapoartelor legale care justificau aceste practici, dat fiind că atât memoriile cât şi programele în sine erau deja larg cunoscute; „nu" în cazul fotografiilor ce surprinseseră practicile de tortură în sine, şi care, după părerea Pentagonului şi a Departamentului de Stat, ar fi putut atrage critici internaţionale şi ar fi putut pune în pericol atât soldaţii, cât şi diplomaţii americani). Echipele noastre de jurişti şi de responsabili cu securitatea naţională munceau zi şi noapte pentru elaborarea unui cadru juridic mai ferm şi pentru o monitorizare din partea Congresului privind eforturile de combatere a terorismului şi îndeplinirea obligaţiilor de transparenţă, fără a lăsa să scape vreo informaţie către *New York Times* – teroriştii presei.

În loc să continuăm aplicarea unor decizii de strategie externă care dădeau lumii impresia de hotărâri luate peste noapte, am stabilit să transmit două discursuri despre eforturile noastre de combatere a terorismului. Un prim discurs, destinat în mare publicului american, punea accentul pe faptul că, pe termen lung, securitatea naţională a Americii depindea de respectarea întocmai a Constituţiei şi a statului de drept, recunoscând în acelaşi timp că, în lumina evenimentelor de la 11 septembrie, ajunsesem să încălcăm aceste standarde şi explicând felul în care administraţia mea avea să abordeze lupta împotriva terorismului. Un al doilea discurs, pe care urma să-l ţin la Cairo, se adresa publicului din toată lumea – în special cetăţenilor musulmani. Promisesem un astfel de discurs în timpul campaniei electorale şi cu toate că, datorită circumstanţelor, echipa mea m-a sfătuit să renunţ, i-am spus lui Rahm că nici nu se punea problema de aşa ceva. „Poate că nu vom schimba peste noapte atitudinea publicului din aceste ţări", i-am spus, „dar dacă nu abordăm direct sursele de tensiune existente între Occident şi lumea musulmană, dacă nu prezentăm măcar un

schelet al unei coexistenţe paşnice, o să avem războaie în regiune şi peste 30 de ani de-acum încolo."

Pentru redactarea ambelor discursuri l-am cooptat în echipă pe Ben Rhodes, un scriitor de discursuri în vârstă de 31 de ani de la CNS şi viitor consilier adjunct pentru comunicare strategică din cadrul securităţii naţionale. Dacă Brennan era omul meu de legătură cu aparatul securităţii naţionale pe care îl moştenisem, Ben era puntea mea de legătură cu un Barack mai tânăr şi mai idealist. Ben crescuse în Manhattan şi era fiul unei evreice liberale şi al unui avocat texan, ambii angajaţi la guvern pe vremea preşedintelui Johnson. În perioada tragediei de la 11 septembrie, Ben făcea un masterat în literatură de ficţiune la Universitatea din New York. Animat de o furie patriotică, plecase la Washington D.C. în căutarea unui mod de a-şi servi ţara şi se angajase la cabinetul fostului reprezentant de Indiana, Lee Hamilton, contribuind la redactarea importantului raport din 2006 intitulat Grupul de Studiu Irak.

Scund şi cu un început prematur de calviţie, cu sprâncene negre ce păreau etern încruntate, Ben fusese aruncat în mijlocul evenimentelor şi abordat de micul meu staff de campanie să redacteze luări de poziţie, comunicate de presă şi discursuri de mare importanţă. Au existat şi unele aşa-zise gafe: de pildă, la Berlin, el şi Favs descoperiseră o superbă expresie nemţească – „comunitatea destinului"[51] – pe care intenţionau să o folosească pentru a face legătura între temele primului meu discurs preelectoral pe pământ străin, dar cu două ore înainte ca eu să urc la pupitru îşi dăduseră seama că acea expresie fusese folosită într-unul din primele discursuri ale lui Hitler în faţa Reichstagului. („Nu cred că ai avut în vedere un asemenea impact", îmi spusese Reggie Love foarte serios, făcându-mă să izbucnesc în râs în timp ce Ben se înroşise tot la faţă.) În pofida tinereţii lui, Ben nu se sfia să-şi spună părerea despre anumite strategii sau să-i contrazică pe consilierii mei mai vechi; era de o inteligenţă strălucită şi de o onestitate încăpăţânată, amestecate cu un umor autocritic şi cu un solid simţ al ironiei. Avea sensibilitatea specifică scriitorilor, o sensibilitate pe care o împărtăşeam şi care a stat la baza unei relaţii asemănătoare celei pe care o stabilisem cu Favs: puteam să fac prinsoare că, după ce îi dictam lui Ben, timp de o oră, argumentele mele legate de un subiect, el îmi va prezenta peste câteva zile un draft care reflecta nu numai punctul meu de vedere, ci şi un element mult mai important; privirea mea de bază asupra lumii şi, uneori, ceea ce simţeam cu adevărat.

Împreună am pus destul de repede la punct discursul despre combaterea terorismului, cu toate că Ben îmi raporta că de fiecare dată când trimitea o ciornă Pentagonului sau CIA-ului pentru

comentarii, aceasta se întorcea la el plină de corecturi, linii roşii trase peste orice cuvânt, propunere sau descriere ce ar fi putut trece drept controversate sau critice la adresa practicilor de tipul torturii – reacţii de împotrivire deloc subtile ale unor oameni de carieră, mulţi dintre ei rămaşi la Washington de pe vremea administraţiei Bush. L-am sfătuit pe Ben să ignore majoritatea sugestiilor venite de la ei. Pe 21 mai, am ţinut discursul la Arhiva Naţională, înconjurat de exemplare originale ale Declaraţiei de Independenţă, ale Constituţiei şi ale Cartei Drepturilor Omului – tocmai pentru a mă asigura că toată lumea din guvern sau chiar din afara sa înţelegea unde doream să bat.

„Discursul musulman", aşa cum am denumit cel de-al doilea discurs major, a fost mult mai complicat. În afară de portretele negative ale teroriştilor şi ale şeicilor magnaţi ai petrolului ce făceau obiectul ştirilor de la televizor, majoritatea americanilor cunoşteau foarte puţine lucruri despre islam. Sondajele arătau că musulmanii din întreaga lume considerau că Statele Unite sunt ostile religiei lor şi că politica americană dusă în Orientul Mijlociu se bazează pe nevoia de a menţine controlul asupra rezervelor de petrol, pe dorinţa de a ucide terorişti şi de a proteja Israelul, nicidecum pe interesul de a ridica nivelul de trai al oamenilor. Din cauza acestei percepţii, i-am spus lui Ben că discursul nostru trebuia să se axeze mai puţin pe sublinierea noilor politici şi mai mult pe sprijinul acordat ambelor părţi pentru o înţelegere reciprocă. Asta însemna o recunoaştere a contribuţiilor extraordinare pe care civilizaţiile islamice îl avuseseră la dezvoltarea matematicilor, a ştiinţelor şi a artei, precum şi o admitere a rolului pe care colonialismul l-a jucat în permanenta luptă dusă în Orientul Mijlociu. Era imperios necesar să recunoaştem atitudinea indiferentă pe care Statele Unite o avuseseră în trecut faţă de corupţia şi represaliile din regiune, precum şi complicitatea noastră în răsturnarea guvernului iranian ales democratic în perioada Războiului Rece, dar şi umilinţele usturătoare îndurate de palestinienii care trăiau pe teritoriul ocupat. Mi-am imaginat că o astfel de trecere în revistă a istoriei din gura preşedintelui Statelor Unite avea să-i ia pe mulţi prin surprindere, dar avea să atragă atenţia, în acelaşi timp, asupra altor adevăruri dureroase: anume că fundamentalismul islamic care domina mare parte a lumii musulmane este incompatibil cu deschiderea şi toleranţa ce alimentează progresul modern; că mult prea des liderii musulmani bat monedă pe nemulţumirile la adresa Occidentului în scopul de a deturna atenţia de la propriile nereuşite; că un stat palestinian va putea fi instaurat numai prin negocieri şi compromisuri şi nu prin incitare la violenţă şi antisemitism; şi că nici o societate nu poate progresa cu adevărat reprimându-şi femeile.

Încă mai lucram asupra discursului când am aterizat la Riyadh în Arabia Saudită, unde aveam stabilită o întrevedere cu regele Abdullah bin Abdulaziz Al Saud, Custodele celor Două Moschei Sfinte (de la Mecca şi de la Medina) şi cel mai puternic lider al lumii arabe. Nu mai vizitasem niciodată regatul şi cu ocazia ceremoniei fastuoase de întâmpinare la aeroport primul lucru pe care l-am observat a fost absenţa femeilor şi a copiilor de pe pista de aterizare sau din terminale – aveam în faţa mea numai bărbaţi mustăcioşi, în uniforme militare sau în tradiţionalele *tobe* şi *gutra*. Sigur că mă aşteptasem la asta, pentru că aşa stăteau lucrurile în Golf. Dar, urcându-mă în Bestie, m-a şocat sentimentul de oprimare, tristeţe şi segregare din acel loc şi m-am simţit de parcă aş fi intrat într-o lume lipsită complet de culoare.

Regele arajanse ca eu şi echipa mea să stăm la ferma lui de cai din suburbiile Riyadh-ului, iar pe măsură ce convoiul oficial escortat de poliţie înainta pe autostrada largă, impecabilă, sub soarele aproape alb, clădirile masive de birouri, moscheele, magazinele de lux şi saloanele auto făceau loc deşertului, iar eu mă gândeam cât de puţin seamănă islamul Arabiei Saudite cu versiunea aceleiaşi religii pe care o cunoscusem copil fiind, în Indonezia. În Jakarta anilor 1960 şi 1970, islamul ocupa, în cultura naţională, cam acelaşi loc pe care-l avea creştinismul pentru americanul de rând, un element important, dar nu dominant. Chemarea muezinului la rugăciune marca fiecare zi, fiecare nuntă, fiecare înmormântare, ceremonii urmate de ritualurile impuse de religie, activităţile căpătau un ritm mai lent în perioada Ramadanului, iar în restaurante era foarte greu să găseşti o friptură de porc în meniu. Altfel, oamenii îşi vedeau de vieţile lor, femeile se deplasau cu scutere tip Vespa, purtau fuste scurte şi pantofi cu toc înalt atunci când mergeau la serviciu, băieţii şi fetele înălţau zmeie şi tineri cu părul lung dansau pe muzica trupelor The Beatles şi Jackson 5 în discotecile de prin partea locului. Nici în autobuzele aglomerate, nici în cinematografele pline unde se difuza cel mai nou film kung-fu, sau în tavernele pline de fum de pe marginea drumurilor, nici pe străzile pestriţe, musulmanii nu se deosebeau mai deloc de creştini, de hinduşi sau de ateii educaţi pe la universităţi, aşa cum fusese tatăl meu vitreg. Cei ostentativ pioşi erau rar întâlniţi pe vremea aceea, unii dintre ei atrăgând batjocura trecătorilor sau situându-se într-o categorie cu totul aparte, aşa cum se întâmpla, de pildă, cu Martorii lui Iehova care împărţeau broşuri într-un cartier din Chicago.

Arabia Saudită fusese dintotdeauna o regiune aparte. Abdulaziz Ibn Saud, primul monarh al naţiunii şi tatăl regelui Abdullah, urcase pe tron în 1932 şi fusese profund devotat învăţăturilor imamului Muhammad bin Abd al-Wahhab din secolul al XVIII-lea. Discipolii lui

Abd al-Wahhab au pretins că practicau o versiune pură a islamului şi i-au considerat pe şiiţi şi pe cei din comunitatea sufită eretici şi habotnici ai unor dogme religioase conservatoare după toate standardele culturii tradiţionale arabe: segregarea în public a sexelor, evitarea contactului cu populaţia nonmusulmană, respingerea artei şi a muzicii laice precum şi a altor preocupări care pot distrage atenţia de la practicarea religiei. Imediat după prăbuşirea Imperiului Otoman, după Primul Război Mondial, Abdulaziz şi-a consolidat controlul asupra triburilor arabe rivale şi a fondat Arabia Saudită modernă potrivit principiilor wahhabiste. Cucerirea de către el a oraşelor Mecca – locul de naştere al profetului Mahomed şi destinaţie a pelerinilor musulmani ce căutau să îndeplinească cele cinci principii ale islamului – şi Medina i-a asigurat o platformă de unde a exercitat o influenţă uriaşă asupra doctrinei islamice din întreaga lume.

Descoperirea câmpurilor de petrol saudite şi averile incomensurabile rezultate de-aici au extins şi mai mult această influenţă. Dar au expus, totodată, contradicţiile rezultate din încercarea de a păstra practicile ultraconservatoare într-o lume care se moderniza rapid. Abdulaziz a avut nevoie de tehnologia americană, de *know-how*-ul şi de reţelele de distribuţie americane pentru a exploata eficient nou descoperita comoară a regatului şi a semnat o alianţă cu Statele Unite pentru a obţine arme moderne şi pentru a proteja câmpurile de petrol saudite împotriva statelor rivale. Membrii familiei regale extinse au angajat firme occidentale pentru a-şi investi averile uriaşe şi pentru a-şi trimite copiii la Cambridge şi la Harvard, ca să înveţe tainele afacerilor moderne. Tinerii prinţi au descoperit farmecul vilelor de pe Riviera franceză, au prins gustul cluburilor de noapte londoneze şi al cazinourilor din Vegas.

M-am întrebat uneori dacă a existat vreun moment în care monarhia saudită să-şi fi reevaluat angajamentele religioase, dat fiind că aceasta recunoscuse că fundamentalismul wahhabit – ca toate formele de religie absolutistă – era incompatibil cu modernismul şi că îşi folosea averea şi autoritatea pentru a îndruma islamul pe o cale mai blândă şi mai tolerantă. Răspunsul era, probabil, nu. Vechile cutume erau prea adânc înrădăcinate şi, pe măsură ce tensiunile cu fundamentaliştii crescuseră spre sfârşitul anilor 1970, casa regală a concluzionat că o reformă religioasă va atrage după sine reforme politice şi economice incomode.

Aşa încât, ca să evite genul de revoluţie care a dus la instituirea unei republici islamice în Iranul vecin, monarhia saudită a negociat o înţelegere cu clericii ei cei mai extremişti. În schimbul recunoaşterii controlului absolut al Casei Saud asupra economiei şi guvernării naţiunii (şi în schimbul indulgenţei faţă de membrii familiei care

comiteau anumite indiscreţii), clerul şi poliţia religioasă au fost învestite cu autoritatea de a reglementa interacţiunile sociale zilnice, de a hotărî ce se preda în şcoli şi de a aplica pedepse celor care încălcau decretele religioase – de la biciuirea în piaţa publică până la tăierea mâinilor şi crucificare. Poate cel mai important aspect a fost acela că familia regală pompa miliarde de dolari în acelaşi cler pentru construirea moscheelor şi a geamiilor în toată lumea sunnită. Ca urmare, din Pakistan până în Egipt şi din Mali până în Indonezia fundamentalismul s-a consolidat din ce în ce mai mult, a slăbit toleranţa faţă de alte practici islamice, activiştii ce susţineau impunerea unei guvernări islamice au devenit din ce în ce mai vocali, iar îndemnurile la eliminarea oricăror influenţe occidentale în teritoriile islamice – chiar şi prin violenţă, dacă era cazul – s-au îndesit. Monarhia saudită se putea lăuda cu faptul că evitase o revoluţie de genul celei din Iran, atât în interiorul graniţelor, cât şi pe teritoriile partenerilor din Golf (deşi pentru a menţine ordinea era nevoie de un aparat represiv al serviciilor interne de securitate şi de cenzurarea mai severă a mijloacelor media). Toate acestea au fost obţinute cu preţul accelerării mişcării fundamentaliste transnaţionale care dispreţuia influenţele occidentale, privea cu suspiciune politeţurile dintre Arabia Saudită şi Statele Unite şi servea ca eprubetă pentru radicalizarea multor tineri musulmani.

Oameni ca Osama bin Laden, fiul unui afacerist de vază şi apropiat al familiei regale, şi alţi 15 cetăţeni saudiţi au fost cei care, împreună cu alţi patru acoliţi, au pus la cale şi au executat atentatele de la 11 septembrie.

„Fermă“ este impropriu spus. Era, de fapt, vorba despre o întindere uriaşă de teren acoperită cu vile dotate cu instalaţii sanitare din aur, candelabre de cristal şi mobilier din pluş. Complexul regelui Abdullah arăta mai degrabă ca hotelul Four Seasons şi se ridica exact în mijlocul deşertului. Regele însuşi – un octogenar cu mustaţă şi barbă negre ca pana corbului (vanitatea este o trăsătură des întâlnită printre liderii lumii) – m-a întâmpinat cu căldură la intrarea clădirii ce părea a fi reşedinţa oficială. Alături de el stătea ambasadorul Arabiei Saudite în Statele Unite, Adel al-Jubeir, un diplomat spilcuit şi şcolit în SUA, care vorbea o engleză impecabilă, avea maniere alese, era versat în ale relaţiilor publice şi avea numeroase legături cu Washingtonul, ceea ce făcea din el intermediarul ideal pentru încercările regatului de a controla urmările atacurilor de la 11 septembrie.

Regele se afla într-o dispoziţie de zile mari şi, cu ajutorul lui al-Jubeir care îndeplinea şi rolul de interpret, mi-a povestit nostalgic despre întâlnirea din 1945 dintre tatăl lui şi FDR la bordul

crucișătorului *Quincy*, a subliniat valoarea pe care o atribuia alianței dintre Statele Unite și Arabia Saudită și a descris satisfacția pe care o simțise atunci când fusesem ales președinte. A fost de acord cu mesajul viitorului meu discurs de la Cairo și a insistat asupra faptului că islamul este o religie a păcii, aducând vorba și de activitatea susținută pe care o depusese personal pentru a întări dialogul interconfesional. Totodată, m-a asigurat că și conducerea regatului avea să se consulte cu consilierii mei economici pentru ca prețul petrolului să nu afecteze redresarea economică postcriză.

Atunci când am menționat două cerințe speciale – prima, aceea ca regatul și alți membri ai Ligii Arabe să facă un pas spre Israel așa încât să putem începe negocierile de pace cu palestinienii și a doua, ca echipele noastre să discute despre un posibil transfer al unor prizonieri de la Gitmo în centrele de reabilitare saudite – regele nu a dorit să-și asume nici un angajament, categoric îngrijorat de eventualele controverse.

Conversația s-a mai relaxat în timpul banchetului de prânz pe care regele l-a organizat în onoarea delegației noastre. A fost un eveniment fastuos, de basm, iar pe o masă lungă de 15 metri tronau miei la proțap și munți de orez cu șofran și tot felul de delicatese tradiționale și occidentale. Dintre cele aproximativ 60 de persoane prezente la banchet, numai trei erau femei. Două dintre ele erau Alyssa, directorul meu organizațional, și Valerie, consiliera mea șefă. Alyssa a părut destul de veselă în timp ce vorbea cu oficialii saudiți, cu toate că eșarfa pe care o purta pe cap îi tot aluneca în farfuria cu supă. Regele m-a întrebat despre familia mea, iar eu i-am vorbit despre felul în care Michelle și fetele se acomodau cu viața la Casa Albă. Mi-a explicat că are 12 neveste – relatările din presă vorbeau de 30 – și 40 de copii, pe lângă alte zeci de nepoți și strănepoți.

„Nădăjduiesc că Majestatea Voastră n-o să se supere dacă întreb cum reușiți să țineți pasul cu 12 neveste?“, am spus.

„Foarte greu“, mi-a răspuns el dând preocupat din cap. „Fiecare e geloasă pe celelalte. E mult mai complicat decât politica din Orientul Mijlociu.“

Mai târziu, Ben și Denis au venit la vila în care eram cazat pentru a discuta despre ultimele detalii legate de discursul pe care urma să-l țin la Cairo. Înainte de a începe lucrul, am observat o casetă mare pe șemineu. Am deschis-o și am ridicat capacul. Într-o parte a casetei se afla o scenă din deșert realizată pe o bază din marmură, cu figurine miniaturale din aur, precum și un ceas din sticlă activat de schimbările de temperatură. De cealaltă parte era un colier într-o casetă de catifea, lung cât o jumătate de lanț de bicicletă, încrustat cu rubine și diamante și care valora probabil sute de mii de dolari – iar

lângă colier, un inel şi o pereche de cercei care făceau set complet. M-am uitat la Ben şi la Denis.

„O atenţie pentru doamna“, a spus Denis. Mi-a explicat că ceilalţi membri ai delegaţiei găsiseră în camerele lor casete cu ceasuri scumpe. „Din câte se pare, saudiţii nu cunosc faptul că la noi e interzis să accepţi cadouri.“

Am luat bijuteriile în mâini şi m-am întrebat câte cadouri de genul acesta fuseseră oferite discret altor lideri în timpul vizitelor oficiale în regat – lideri care nu aplicau aceleaşi reguli privind acceptarea unor daruri, sau cel puţin nu reguli care erau obligatorii, şi m-am gândit din nou la piraţii somalezi ucişi la ordinul meu, toţi musulmani, şi la toţi tinerii de la graniţa cu Yemenul şi cu Irakul, la tinerii din Egipt, Iordania, Afghanistan şi Pakistan care nici dacă ar fi muncit o viaţă n-ar fi câştigat banii necesari pentru a cumpăra colierul din mâinile mele. Dacă radicalizezi unu la sută din acei tineri şi tot strângi o armată de jumătate de milion de oameni, gata să moară pentru gloria eternă – sau măcar pentru idealul de a trăi într-o lume mai bună.

Am pus colierul la loc şi am închis caseta. „Bine“, am spus. „Hai să ne apucăm de treabă.“

În zona metropolitană a oraşului Cairo trăiau aproximativ 16 milioane de oameni. A doua zi, în drumul dinspre aeroport, n-am văzut ţipenie de om. Străzile aglomerate erau acum pustii, pe kilometri întregi, păzite doar de agenţii de poliţie postaţi pretutindeni, o dovadă a faptului că preşedintele egiptean Hosni Mubarak conducea ţara cu o mână de fier – dar şi mărturie a faptului că preşedintele american era o ţintă tentantă pentru grupurile locale de extremişti.

Dacă monarhia din Arabia Saudită, care respecta tradiţia, reprezenta o cale aleasă pentru guvernarea arabă modernă, regimul autocrat din Egipt reprezenta exact opusul. La începutul anilor 1950, un colonel de armată charismatic şi manierat, pe nume Gamal Abdel Nasser, orchestrase o lovitură militară, răsturnase monarhia egipteană şi înfiinţase un stat laic, condus de un partid unic. Imediat după aceea naţionalizase Canalul Suez şi dejucase planurile de intervenţie militară ale britanicilor şi francezilor, devenind o figură emblematică la nivel mondial în lupta împotriva colonialismului şi de departe cel mai iubit lider din lumea arabă.

Nasser a naţionalizat şi alte sectoare-cheie ale industriei, a iniţiat o reformă funciară internă şi a lansat proiecte uriaşe de lucrări publice, toate cu scopul de a înlătura orice vestigii ale dominaţiei britanice şi ale trecutului feudal al Egiptului. Pe plan extern a promovat un naţionalism pan arab laic, cu vagi nuanţe socialiste, a pierdut războiul împotriva israelienilor, a contribuit la formarea Organizaţiei de

Eliberare a Palestinei şi a Ligii Arabe şi a fost membru fondator al Mişcării de Nealiniere, care a declarat răspicat că refuză să se situeze de partea vreunei ţări în Războiul Rece, ceea ce a atras suspiciunea şi furia Washingtonului. De asemenea, a reprimat fără milă disidenţa şi formarea partidelor politice adversare în Egipt, ţintind în special Frăţia Musulmană, o grupare care dorea să stabilească o guvernare islamistă prin mobilizarea politică a maselor şi prin acţiuni de caritate, dar care a avut şi membrii ce făceau uneori uz de violenţă.

Atât de impunător a fost stilul autoritar de guvernare al lui Nasser încât, chiar şi după moartea lui în 1970, liderii din Orientul Mijlociu au încercat să-l imite. Numai că, în lipsa eleganţei lui Nasser şi a talentului acestuia de a realiza o legătură cu oamenii, bărbaţi de stat de genul lui Hafez al-Assad, în Siria, Saddam Hussein în Irak şi Muammar Gaddafi în Libia n-au reuşit să se menţină la putere decât prin corupţie, patronaj, represiune brutală şi o campanie constantă, deşi ineficientă, împotriva Israelului.

După ce succesorul lui Nasser, Anwar Sadat, fusese asasinat în 1981, Hosni Mubarak preluase controlul folosindu-se practic de aceeaşi formulă, cu o singură diferenţă notabilă: semnarea acordului de pace cu Israelul de către Sadat făcuse din Egipt un aliat al Statelor Unite, motiv pentru care administraţia americană a trecut, pe rând, cu vederea corupţia crescândă din interiorul guvernului, încălcarea flagrantă a drepturilor omului şi manifestările ocazionale de antisemitism. Ajutat din toate părţile, nu numai de către Statele Unite, dar şi de către Arabia Saudită şi de alte state din Golf bogate în zăcăminte de petrol, Mubarak nu s-a ocupat niciodată de reformarea economiei stagnante şi care acum avea drept consecinţă lipsa locurilor de muncă pentru o întreagă generaţie de tineri egipteni nemulţumiţi.

Coloana noastră oficială a ajuns la Palatul Quba – o construcţie elaborată de la jumătatea secolului al XIX-lea şi una din cele trei reşedinţe prezidenţiale din Cairo –, iar după ceremonia de primire, Mubarak m-a invitat în biroul lui pentru o discuţie de o oră. Avea 81 de ani, dar era încă solid, avea umeri laţi, un nas acvilin, păr negru pieptănat pe spate şi nişte ochi ascunşi de pleoape grele care îi dădeau aerul unui bărbat obişnuit cu poziţia sa, dar şi apăsat de greutatea funcţiei sale. După ce am discutat despre economia egipteană şi i-am cerut părerea referitor la modalităţile de revigorare a procesului de pace arabo-israelian, am ridicat problema drepturilor omului, şi i-am sugerat câţiva paşi pe care i-ar fi putut face pentru a elibera deţinuţii politici şi a relaxa restricţiile impuse presei.

Într-o engleză acceptabilă, dar cu accent pronunţat, Mubarak mi-a refuzat politicos îngrijorările, insistând asupra faptului că serviciile

sale de securitate aveau în vedere numai extremiştii islamişti şi că publicul egiptean era de acord cu abordarea lui fermă. Mi-a făcut aceeaşi impresie pe care mi-au lăsat-o toţi autocraţii în vârstă: izolat undeva într-un palat, comunica numai prin funcţionari slugarnici cu chipuri împietrite care făceau scut în jurul lui, era incapabil să facă diferenţa între interesul personal şi interesul naţiunii pe care o conducea, iar acţiunile lui erau guvernate de dorinţa de a păstra reţeaua încâlcită de patroni şi de interese de afaceri care îl menţineau la putere.

Cât de impresionat am fost de contrastul oferit de publicul energic adunat în aula centrală a Universităţii din Cairo! Am făcut presiuni asupra guvernului pentru a-mi începe discursul printr-o analiză a societăţii egiptene şi mi-a fost clar că prezenţa celor 3 000 de oameni, printre care studenţi, jurnalişti, savanţi, lideri ai organizaţiilor de femei, activişti comunitari, clerici de seamă şi personalităţi din Frăţia Musulmană, era suficientă pentru a transforma această zi într-un eveniment unic, unul care avea să fie urmărit la televizor de cetăţeni din lumea întreagă. De îndată ce am păşit pe scenă şi am rostit salutul islamic „*Assalamu alaikum*“ mulţimea a răspuns la unison. Am avut grijă să amintesc faptul că un singur discurs nu putea schimba problemele prea adânc înrădăcinate. Am putut totuşi să sper într-un nou început în Orientul Mijlociu atunci când aplauzele şi uralele au continuat pe parcursul întregii discuţii despre democraţie, drepturile omului, drepturile femeilor, toleranţa religioasă şi nevoia de o pace reală şi stabilă între un Israel sigur şi un stat palestinian autonom. La acel moment nu mi-a fost greu să-mi închipui o realitate alternativă în care tinerii din amfiteatru să poată construi noi afaceri şi şcoli, să conducă guverne responsabile şi funcţionale, să-şi regăndească credinţa de-o manieră fidelă tradiţiei şi totodată deschisă unor noi izvoare de înţelepciune. Poate că la asta se gândeau şi oficialii de rang înalt din guvern care stăteau, cu feţe posomorâte, în rândul al treilea al amfiteatrului.

Am părăsit podiumul în ropote de aplauze şi l-am căutat pe Ben, care de regulă era prea nervos să asiste efectiv la discursurile pe care le redacta şi prefera să se retragă într-o încăpere ascunsă, cu nasul în telefonul lui BlackBerry. Zâmbea cu gura până la urechi.

„Aş zice că a funcţionat“, i-am spus.

„A fost de-a dreptul epocal“, a răspuns el, fără pic de ironie.

Peste ani, criticii mei şi chiar unii din susţinătorii mei au jubilat gândindu-se la contrastul dintre tonul optimist, înălţător al cuvântării de la Cairo şi realitatea sumbră a evenimentelor din Orientul Mijlociu din timpul celor două mandate ale mele. Unii au considerat asta o dovadă de naivitate care a subminat autoritatea aliaţilor SUA, cum a

fost Mubarak, şi a dat tonul haosului. Alţii au fost de părere că nu viziunea prezentată fusese problema, ci faptul că nu fusesem capabil să probez acea viziune cu acţiuni eficiente, semnificative. Am fost tentat să dau o replică, bineînţeles – să arăt că fusesem primul care spusesem că un discurs nu avea să rezolve provocările pe termen lung din regiune; că făcusem eforturi uriaşe pentru a promova iniţiativele despre care vorbisem în acel discurs, fie că era vorba de o situaţie mai complexă (un acord între israelieni şi palestinieni) sau una mai simplă (crearea unor programe de pregătire pentru viitorii antreprenori); că argumentele despre care vorbisem la Cairo erau încă valabile.

Dar la sfârşit, faptele rămân fapte, iar eu sunt în continuare preocupat de aceleaşi întrebări pe care mi le-am pus şi când eram un simplu coordonator. La ce foloseşte să descriem lumea aşa cum am dori să fie când eforturile pe care le facem nu sunt suficiente? Oare Havel a avut dreptate când a sugerat că, ridicând aşteptările oamenilor, eram sortit să-i dezamăgesc? Era oare posibil ca principiile abstracte şi idealurile înalte să fie, atunci şi mereu, nimic mai mult decât un pretext, un paleativ, un mod de a lupta cu disperarea, sortit eşecului în bătălia cu instinctele primare care ne guvernează, aşa încât, orice am spune şi orice am face, istoria îşi urmează mereu cursul predestinat, într-un ciclu nesfârşit de temeri şi foamete, dominaţie şi slăbiciune?

Chiar şi atunci eram frământat de îndoieli, iar entuziasmul stârnit de discurs a fost rapid înlocuit de preocupările legate de munca ce mă aştepta acasă şi de nenumăratele forţe poziţionate împotriva a tot ceea ce eu speram. Vizita pe care am efectuat-o imediat după discurs mi-a accentuat şi mai mult starea proastă: după un zbor de 15 minute cu elicopterul peste oraşul imens, presărat cu structuri cu aspect aproape cubist, de culoarea cafelei cu lapte, am ajuns în deşert; mângâiate de soare, siluetele uimitoare, geometrice ale piramidelor străpungeau linia orizontului. Când am aterizat am fost întâmpinaţi de cel mai renumit egiptolog din Cairo, un domn excentric şi agreabil care purta o pălărie cu boruri late şi arăta ca un personaj din Indiana Jones. Timp de câteva ore, m-am bucurat în linişte de peisaj alături de echipa mea. Am cântărit din priviri profilurile antice, stâncoase ale fiecărei piramide. Am stat în umbra Sfinxului, studiindu-i privirea tăcută, indiferentă. Ne-am urcat pe o rampă îngustă, verticală pentru a pătrunde într-una din camerele întunecate ale faraonului, iar în timp ce coboram cu grijă scara îngustă, misterul a fost spulberat de cuvintele de neuitat ale lui Axe:

„La dracu', Rahm, coboară mai încet, că ţi-ai pus curul exact pe faţa mea!"

La un moment dat, în timp ce-i urmăream pe Gibbs şi pe ceilalţi încercând să se urce pe cămile pentru obligatoriile instantanee turistice, Reggie şi Marvin mi-au făcut semn să îi însoţesc pe coridorul unei piramide-templu mai mici.

„Ia uite, şefu'", a spus Reggie arătând spre un zid. În piatra netedă, poroasă, am văzut efigia întunecată a unui bărbat. Nu profilul des întâlnit în hieroglife, ci un cap în toată puterea cuvântului. Un chip lung, oval. Urechile proeminente îi încadrau capul ca braţele unei amfore. Era o caricatură de-a mea, realizată prin nu ştiu ce întâmplare în vremuri de demult.

„O fi vreo rudă", a spus Marvin.

Am izbucnit toţi trei în râs, după care Reggie şi Marvin s-au dus să călărească cămilele. Ghidul nostru nu a ştiut să-mi spună cine era reprezentat în imagine, nici măcar dacă era acolo de când existau piramidele. Dar am rămas lângă zid încercând să-mi imaginez viaţa din spatele acelei gravuri. Să fi fost oare un membru al curţii regale? Un sclav? Un meşter? Poate era doar opera unui vandal plictisit, care şi-a aşezat aici tabăra peste noapte, la secole după construirea acestui zid, şi, inspirat de stele şi de propria singurătate, s-a gândit să-şi scrijelească în piatră propriul chip. Am încercat să-mi imaginez grijile şi strădaniile care l-au consumat şi natura lumii în care a trăit, de bună seamă marcată de lupte şi de intrigi de palat, de cuceriri şi de dezastre, de evenimente care la vremea respectivă au fost la fel de apăsătoare precum cele pe care aveam să le înfrunt odată întors la Washington. Nimic nu mai conta acum, absolut nimic, nici faraonul, nici sclavul, nici vandalul, toţi se transformaseră în praf şi pulbere.

Tot aşa, fiecare discurs pe care l-am rostit, fiecare lege pe care am promulgat-o şi fiecare hotărâre pe care am luat-o va fi curând uitată.

Aşa cum şi eu, şi toţi cei pe care i-am iubit se vor face într-o zi ţărână.

Înainte de întoarcerea acasă, am reconstituit derularea unor evenimente din istoria mai recentă. Preşedintele Sarkozy a organizat o ceremonie de comemorare a debarcării Aliaţilor în Normandia, de la care se împlineau 65 de ani, şi m-a rugat să iau cuvântul. În loc să zbor direct în Franţa, am făcut mai întâi o escală la Dresda, în Germania, unde bombardamentele lansate de Aliaţi spre sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial au avut drept consecinţă un incendiu de proporţii care a cuprins tot oraşul şi a ucis aproximativ 25 000 de oameni. Vizita mea era un gest de respect faţă de un aliat marcant în prezent. Împreună cu Angela Merkel am vizitat biserica de secol al XVIII-lea distrusă de raidurile aeriene şi reconstruită 50 de ani mai târziu, încununată cu o cruce şi un glob de aur făurite de un argintar britanic al cărui tată fusese unul dintre piloţii ce bombardaseră

oraşul. Lucrarea argintarului era o mărturie a faptului că nici măcar cei ce luptă pentru o cauză dreaptă nu au voie să întoarcă spatele duşmanului aflat în suferinţă sau să respingă posibilitatea unei reconcilieri.

Laureatul Premiului Nobel Elie Wiesel ni s-a alăturat ceva mai târziu pentru o vizită la fostul lagăr de concentrare de la Buchenwald. Şi această oprire a avut o semnificaţie politică practică: iniţial avusesem în vedere o călătorie la Tel Aviv, după discursul de la Cairo, dar în semn de respect faţă de doleanţele guvernului israelian – care m-a rugat să nu fac din chestiunea palestiniană principalul punct al cuvântării mele, alimentând astfel impresia că conflictul arabo-israelian era mărul discordiei în criza din Orientul Mijlociu – ne-am decis să facem în schimb un tur al unuia din epicentrele Holocaustului, şi pentru a întări semnalul meu de angajare pentru securitatea Israelului şi a poporului evreu.

Am avut totuşi şi un motiv ceva mai personal pentru a face acest pelerinaj. În studenţie avusesem ocazia să-l ascult pe Wiesel vorbind şi fusesem profund mişcat de modul în care îşi consemnase experienţele ca supravieţuitor de la Buchenwald. Citindu-i cartea, am descoperit în ea un nucleu moral inexpugnabil care mi-a dat putere şi m-a provocat să fiu mai bun în ceea ce făceam. În perioada mandatului meu de senator am avut imensa bucurie de a lega o relaţie de prietenie cu Elie. Când i-am spus că unul din unchii mei, Charles Payne, fratele lui Toot, făcuse parte din divizia de infanterie a Statelor Unite care ajunsese până la un lagăr adiacent lagărului Buchenwald în aprilie 1945, unde participase la operaţiunile de eliberare, Elie mi-a răspuns că ţine neapărat ca într-o zi să mergem împreună acolo. Faptul că ne aflam aici acum amândoi era o îndeplinirea a acelei promisiuni.

„Dacă aceşti copaci ar putea vorbi", a spus Elie în şoaptă, făcând un semn cu mâna către un şir de stejari impunători în timp ce, împreună cu Merkel, păşeam încet pe aleea acoperită cu pietriş care ducea la intrarea principală în lagărul Buchenwald. Cerul era întunecat şi apăsător, iar jurnaliştii păstrau o distanţă respectuoasă. Ne-am oprit la monumentul victimelor lagărului, unde numele acestora, inclusiv numele tatălui lui Elie, erau gravate pe o placă de oţel care era menţinută în permanenţă la 37 de grade Celsius: temperatura corpului uman, un simbol al umanismului pe care îl împărtăşim, plasat pe un loc construit pe ură şi intoleranţă.

Am vizitat, timp de o oră, întreaga incintă, trecând de turnuri de gardă şi ziduri întărite cu sârmă ghimpată, am privit cuptoarele negre ale crematoriului şi am dat roată fundaţiilor barăcilor de prizonieri. Am văzut acolo fotografii ale lagărului făcute de soldaţii americani în momentul eliberării. Una dintre fotografii îl înfăţişa pe Elie la 16 ani şi

privind către aparat de pe priciul lui din baracă şi am recunoscut acelaşi chip frumos şi aceeaşi ochi trişti, marcaţi de foame şi de boală şi de enormitatea experienţelor la care fusese martor. Elie ne-a descris, mie şi lui Merkel, strategiile zilnice de care el şi alţi prizonieri se foloseau pentru a supravieţui, despre faptul că cei mai puternici sau mai norocoşi reuşeau să strecoare ceva de mâncare celor slăbiţi sau pe moarte, despre întâlnirile clandestine din latrinele atât de scârboase încât gardienii nu intrau niciodată în ele, despre lecţiile pe care adulţii le organizau în taină pentru a le preda copiilor matematică, poezie, istorie, nu numai pentru ca aceştia să înveţe ceva, dar şi pentru a-i ajuta să continue să spere că într-o zi vor fi din nou liberi să trăiască o viaţă normală.

Adresându-se jurnaliştilor după aceea, Merkel a vorbit răspicat şi cu smerenie despre faptul că era imperios necesar ca germanii să-şi amintească trecutul, să se confrunte cu întrebarea chinuitoare „cum a fost posibil ca ţara lor să comită asemenea acte abominabile?“ şi apoi să recunoască responsabilitatea specială pe care o aveau acum, aceea de a respinge orice act de intoleranţă. A venit apoi rândul lui Elie să vorbească, iar el a descris cum, în 1945 – în mod paradoxal – părăsise lagărul cu speranţa într-un viitor mai bun. Simţise speranţă, a precizat el, pentru că presupusese că lumea a învăţat, odată pentru totdeauna, că ura nu folosea la nimic, că rasismul era o dovadă de ignoranţă şi că „dorinţa de a supune minţile şi teritoriile şi aspiraţiile altor popoare este... lipsită de sens“. Acum nu mai putea spune cu siguranţă că optimismul lui de atunci fusese justificat, date fiind câmpurile morţii din Cambodgia, Rwanda, Darfur şi Bosnia.

Ne-a implorat, m-a implorat, să plec de la Buchenwald hotărât să lupt pentru pace, să folosesc amintirea celor petrecute pe locul unde acum ne aflam pentru a pune capăt furiei şi divizărilor şi pentru a-i îndemna pe oameni să-şi găsească puterea în solidaritate.

Cuvintele lui m-au urmărit şi în Normandia, penultima mea oprire în acel turneu. În acea zi însorită, cu un cer aproape perfect senin, mii de oameni s-au adunat la Cimitirul Eroilor Americani de pe o coastă de unde se vedeau apele albastre, înspumate ale Canalului Mânecii. Din elicopter am văzut plaja unde, cu 65 de ani în urmă, peste 150 000 de soldaţi ai trupelor Aliate, jumătate din ei americani, înfruntaseră valurile uriaşe şi ajunseseră la ţărm sub gloanţele necruţătoare ale inamicului. Urmaseră stâncile neregulate de la Pointe du Hoc, stabilind ca loc de debarcare un capăt de pod ce se dovedise decisiv în câştigarea războiului. Miile de pietre funerare din marmură, şirurile de morminte albe care se întindeau pe pajiştea de un verde crud stăteau mărturie preţului pe care l-am plătit.

Am fost întâmpinat de un grup de tineri jandarmi care recreaseră, ceva mai devreme, salturile cu paraşuta ce însoţiseră, în Ziua Z, debarcarea Aliaţilor. Erau îmbrăcaţi în uniforme, frumoşi şi într-o formă excepţională, zâmbind cu o mândrie justificată. Am dat mâna cu fiecare dintre ei, i-am întrebat de unde sunt şi unde erau detaşaţi în prezent. Un sergent clasa I pe nume Cory Remsburg mi-a explicat că majoritatea dintre ei tocmai se întorseseră din Irak. El urma să plece în Afghanistan în câteva săptămâni, pentru a zecea misiune din care făcea parte. A adăugat imediat: „Dar nimic nu se compară cu ce au realizat aici soldaţii acum 65 de ani, domnule. Ei au făcut posibil modul nostru de viaţă."

O trecere în revistă a adunării din acea zi mi-a reamintit că mai existau foarte puţini veterani ai Zilei Z şi ai celui de-al Doilea Război Mondial care să fi putut veni până aici. Cei câţiva care reuşiseră să ajungă se deplasau în scaune cu rotile sau cu ajutorul unui cadru. Bob Dole, eroul din Kansas care suferise răni înfiorătoare în al Doilea Război Mondial şi devenise ulterior cel mai de succes şi cel mai respectat senator de la Washington, era prezent acolo. Tot acolo se afla şi unchiul Charlie, fratele lui Toot, care venise însoţit de nevasta lui, Melanie, la invitaţia mea. Unchiul Charlie fusese bibliotecar şi era unul din cei mai blânzi şi modeşti oameni pe care îi cunoşteam. Toot mi-a povestit că fusese atât de zdruncinat de experienţa de pe front încât timp de şase luni după întoarcerea acasă abia scosese un cuvânt.

Indiferent de rănile care îi marcaseră, aceşti oameni emanau un aer de mândrie tăcută, aşa cum se prezentaseră în uniformele lor de veterani decorate cu medalii militare frumos lustruite. Mi-au povestit din experienţele lor, au dat mâna cu mine şi au primit cu bucurie mulţumirile mele şi ale altor persoane. Eram înconjuraţi de copiii şi de nepoţii acestor bărbaţi, care ştiau mai puţin despre eroismul dovedit de aceştia în timpul războiului decât despre vieţile pe care le duseseră după aceea – ca profesori, ingineri, muncitori, proprietari de prăvălii, oameni care se căsătoriseră cu iubitele lor munciseră din greu pentru a-şi cumpăra o casă, se luptaseră cu depresia şi cu dezamăgirile, antrenaseră Liga de Juniori, făcuseră voluntariat la biserici şi sinagogi şi îşi văzuseră copiii întemeindu-şi familii.

Aşteptând să înceapă ceremonia, îi priveam de pe scenă şi mi-am dat seama că vieţile acestor veterani în vârstă de 80 şi ceva de ani erau de fapt răspunsul întrebărilor care mă frământau. Poate că discursul meu de la Cairo nu urma să aibă nici un rezultat. Poate că neînţelegerile din Orientul Mijlociu aveau să se rezolve de la sine, indiferent de ceea ce aş fi făcut eu. Poate că nu puteam spera decât să îi temperăm pe oamenii ca Mubarak şi să îi lichidăm pe cei ce doreau să ne ucidă. Poate că, aşa cum şopteau în taină piramidele, nimic nu

conta pe termen lung. Însă, judecând după singura scară pe care oricine o putea înţelege, acea a secolelor trecute, acţiunile unui preşedinte american trasaseră lumii un curs mai bun în urmă cu 65 de ani. Sacrificiile făcute de aceşti oameni la vârsta de-acum a tinerilor jandarmi pe care tocmai îi întâlnisem făcuseră toată diferenţa. La fel cum mărturia lui Elie Wiesel, beneficiar al acelor sacrificii, făcuse o mare diferenţă. La fel cum dorinţa Angelei Merkel de a înţelege lecţia tragică a trecutului naţiunii germane făcea o mare diferenţă.

A venit rândul meu să vorbesc. Am spus povestea câtorva oameni pe care am ajuns să-i cinstim. „Istoria noastră a fost mereu suma alegerilor pe care le-am făcut şi a acţiunilor săvârşite de fiecare individ în parte, bărbat sau femeie", am concluzionat. „Totul a depins mereu de noi." M-am întors spre veteranii de pe scenă, din spatele meu, şi am avut convingerea că ceea ce spuneam era adevărat.

Capitolul 16

Prima noastră primăvară la Casa Albă a debutat devreme. La jumătatea lunii martie, temperaturile s-au îmblânzit şi zilele au devenit mai lungi. Vremea a început să se încălzească treptat, iar Peluza de Sud s-a transformat într-un parc gata de explorat. Hectare întregi de pajişte verde bogată erau mărginite de ulmi şi de stejari masivi şi umbroşi, iar ascuns după gardul viu se afla un heleşteu în care se bălăciseră copiii şi nepoţii preşedinţilor americani şi care se oprea exact în alee. Existau tot felul de cotloane sau de refugii, unde copiii să se poată juca leapşa sau de-a v-aţi ascunselea, şi chiar câteva vieţuitoare sălbatice – nu numai veveriţe şi iepuri, dar şi un şoim cu coada roşie pe care un grup de elevi de clasa a patra îl botezaseră Lincoln, şi o vulpe subţire, cu picioare lungi, ce putea fi văzută uneori la distanţă la orele târzii ale după-amiezii şi care uneori căpăta destul curaj cât să se plimbe de-al lungul colonadei.

Fiindcă fuseserăm cam izolaţi în timpul iernii, am profitat din plin de noua noastră „curte". Am instalat un leagăn pentru Sasha şi Malia, lângă piscină, chiar în faţa Biroului Oval. Dacă priveam pe fereastră în timpul unei întâlniri târzii pe marginea vreunei situaţii de criză, le vedeam uneori pe fete jucându-se afară, cu chipurile radiind de bucurie când se dădeau cu elan în leagăn. Am instalat şi câteva coşuri de baschet mobile, la un capăt şi la celălalt al terenurilor de tenis, deci mă puteam furişa din când în când să joc o partidă de baschet unu-la-unu cu Reggie, iar membrii echipei mele puteau organiza jocuri între echipe de câte cinci.

Cu ajutorul lui Sam Kass, dar şi cu contribuţia horticultorului de la Casa Albă şi a unui grup de elevi pasionaţi de clasa a cincea de la o şcoală locală, Michelle şi-a creat propria grădină. Ceea ce fusese iniţial un proiect însemnat, dar modest pentru a încuraja alimentaţia sănătoasă a devenit ulterior un real fenomen, care a inspirat şcoli şi comunităţi întregi din toată ţara să-şi creeze propriile grădini, a atras atenţia internaţională şi a generat o producţie grozavă de legume la sfârşitul acelei veri – varză, morcovi, ardei gras, fenicul, ceapă, salată verde, broccoli, căpşuni, afine, tot ce i-ar putea trece cuiva prin minte – încât bucătăria Casei Albe a început să doneze lăzi întregi de legume către băncile locale de alimente. Un avantaj în plus şi neaşteptat a fost faptul că un membru al echipei de grădinari era şi un apicultor amator, aşa încât i-am acordat permisiunea de a instala acolo câţiva stupi. Nu numai că a reuşit să producă 50 de kilograme de miere pe an, dar un mic producător de bere de la popota Marinei a propus să folosim mierea într-o reţetă nouă de bere, ceea ce a dus la lansarea primei truse de preparare a berii pentru acasă şi mi-a acordat titulatura de prim preşedinte fabricant de bere. (Am aflat că George Washington, la rândul său, îşi făcea singur whisky-ul.)

Dintre toate bucuriile acelui prim an la Casa Albă, nici una nu s-a comparat cu sosirea lui Bo în familia noastră, la jumătatea lunii aprilie. Un ghemotoc adorabil de blană neagră, cu pieptul alb şi lăbuţele din faţă albe ca zăpada. Malia şi Sasha, care mă rugaseră încă înainte de campanie să le cumpăr un căţeluş, au chiuit de bucurie când l-au văzut prima oară, l-au lăsat să le lingă pe faţă şi pe urechi şi s-au tăvălit cu el pe podeaua reşedinţei. Nu numai fetele l-au îndrăgit. Michelle petrecea atât de mult timp cu Bo – pe care îl învăţa tot felul de trucuri, îl ţinea în braţe şi îi strecura pe ascuns câte o bucăţică de şuncă –, încât Marian mi-a mărturisit că îşi făcea reproşuri, ca mamă, pentru că nu cedase rugăminţii lui Michelle de a avea şi ea un căţeluş când era doar o fetiţă.

Cât despre mine, pot spune că am căpătat cel mai de nădejde prieten pe care îl poate avea un politician de la Washington, aşa cum s-a exprimat la un moment dat cineva. Bo mi-a dat şi un motiv în plus să-mi las deoparte munca de birou la orele serii şi să îmi însoţesc familia în lungi plimbări după cină, pe Peluza de Sud. În acele clipe mă simţeam un om normal, complet, atât de norocos pe cât poate fi cineva, în acele clipe în care lumina căpăta nuanţe de roşu şi auriu, când Michelle zâmbea şi mă strângea de mână în timp ce căţelul nostru ţâşnea din vreun tufiş, iar fetele alergau după el, sau când Malia ne ajungea din urmă şi îmi punea întrebări despre cuiburile de păsări sau despre cum se formează norii, sau în timp ce Sasha se agăţa de piciorul meu ca să vadă cât timp pot să merg cu ea aşa.

Bo, pe care îl primisem în dar de la Ted şi Vicky Kennedy, provenea dintr-o familie care se înrudea cu perechea de câini de apă portughezi ai lui Teddy. Fusese un gest extrem de atent – nu numai pentru că rasa este hipoalergenică (un factor esenţial, dată fiind alergia Maliei), dar şi datorită faptului că soţii Kennedy avuseseră grijă să-l dreseze pe Bo înainte de a ni-l dărui. Dar când le-am telefonat să le mulţumesc, nu am putut vorbi decât cu Vicky. Cu aproape un an în urmă, Teddy fusese diagnosticat cu o tumoră malignă pe creier şi cu toate că făcea tratament la Boston era limpede – inclusiv pentru Teddy – că perspectiva nu era deloc optimistă.

Îl văzusem în martie, când îmi făcuse surpriza de a veni la o conferinţă de la Casa Albă pe tema legislaţiei asigurărilor medicale universale. Vicky îşi făcuse griji din cauza acelei călătorii şi înţelegeam de ce. Mersul lui Teddy în acea zi păruse nesigur; costumul abia dacă i se mai potrivea după ce slăbise şi, în ciuda dispoziţiei lui optimiste, ochii injectaţi, tulburi dovedeau cât îi era de greu să se ţină pe picioare. Cu toate acestea insistase să vină, deoarece, cu 35 de ani în urmă, cauza asigurării medicale decente, accesibile tuturor cetăţenilor devenise pentru el una personală. Fiul său, Teddy Jr., fusese diagnosticat cu cancer osos, ceea ce dusese ulterior la amputarea piciorului băiatului de numai 12 ani. În timpul spitalizării fiului lui, Teddy cunoscuse alţi părinţi ai căror copii erau în stare gravă şi care nu ştiau cum vor plăti facturile medicale care se tot adunau. Atunci şi acolo jurase că avea să acţioneze pentru a schimba această situaţie.

Vreme de şapte administraţii, Teddy dusese o luptă asiduă. În timpul administraţiei Clinton, contribuise la ratificarea Programului de Asigurare Medicală a Copiilor. Lovindu-se de obiecţii din interiorul propriului partid, Teddy colaborase cu preşedintele Bush pentru a obţine acoperire pentru tratamentul persoanelor în vârstă. Numai că în ciuda influenţei sale şi a priceperii în domeniul legislativ, visul său de a elabora o lege universală a sănătăţii – un sistem care să asigure îngrijire medicală de calitate pentru toţi cetăţenii, indiferent de capacitatea lor de plată – continuase să-l ocolească.

Tocmai de aceea Ted Kennedy făcuse eforturi susţinute să se dea jos din pat şi să vină la conferinţa noastră, perfect conştient de faptul că, deşi nu mai avea putere de-a duce lupta mai departe, scurta, dar simbolica lui prezenţă ar fi putut avea un efect puternic. Când a păşit în Camera de Est, cei 150 de oameni prezenţi au izbucnit în urale şi în aplauze prelungite. După ce am deschis lucrările conferinţei, l-am invitat să vorbească primul, iar câţiva dintre foştii lui angajaţi au lăcrimat când şi-au văzut fostul şef pregătindu-se să ia cuvântul. Remarcile lui au fost succinte; vocea lui baritonală nu a mai răsunat la

fel ca altădată pe holurile Senatului. A spus că abia aştepta să facă parte din infanteria noului efort. În momentul la care cel de-al treilea sau al patrulea vorbitor a urcat la tribună, Vicky l-a condus discret în afara sălii.

L-am mai văzut o singură dată după vreo două săptămâni, la ceremonia de semnare a unei legi pentru extinderea programelor de servicii naţionale, pe care atât republicanii, cât şi democraţii o denumiseră în onoarea lui. M-am gândit deseori la Teddy când Bo intra în Sala Tratativelor, dând din coadă ţanţoş înainte de a se face covrig la picioarele mele. Îmi aminteam mereu ce îmi spusese Teddy în acea zi, înainte să păşim împreună în Camera de Est: „A sosit momentul, domnule preşedinte", a spus el. „Nu-l lăsaţi să vă scape printre degete."

Misiunea înfiinţării unei asigurări de sănătate universale în Statele Unite începuse în anul 1912, când Theodore Roosevelt, care fusese timp de aproape opt ani preşedintele republican al Americii, s-a hotărât să candideze din nou, de data aceasta cu o platformă progresistă care milita pentru înfiinţarea unui serviciu naţional de sănătate centralizat. La vremea aceea, foarte puţini oameni aveau nevoie sau simţeau nevoia unei asigurări private de sănătate. Majoritatea americanilor îşi plăteau pe loc fiecare vizită la medic, dar domeniul medical se dezvolta, devenea mai sofisticat însă, pe măsură ce diferitele teste de diagnostic şi intervenţii chirurgicale au fost puse la dispoziţia pacienţilor, costurile au început să crească, iar sănătatea a început să devină din ce în ce mai mult o chestiune de situaţie financiară. Atât Regatul Unit, cât şi Germania au rezolvat chestiuni similare prin instituirea sistemelor naţionale de asigurări de sănătate, iar exemplul lor a fost urmat şi de alte naţiuni europene. Roosevelt a pierdut alegerile din 1912, dar idealurile progresiste ale partidului său plantaseră deja sămânţa unei asistenţe medicale accesibile şi convenabile ce reprezenta mai mult un drept decât un privilegiu. Nu a trecut mult timp, însă, până când medicii şi politicienii din Sud s-au opus cu vehemenţă implicării de orice fel a guvernului în serviciile de sănătate, înfierând această practică drept o formă de bolşevism.

După ce FDR a instituit îngheţarea salariilor la nivel naţional pentru a stopa inflaţia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, multe companii au început să ofere asigurări private de sănătate şi beneficii de pensii într-o încercare de a atrage numărul mic de angajaţi care nu erau mobilizaţi pe front. După terminarea războiului, acest sistem bazat pe angajator a continuat şi pentru că sindicatele muncitoreşti agreau aranjamentul, dat fiind că le oferea posibilitatea de a folosi pachetele de beneficii negociate sub umbrela contractelor colective de muncă pentru a recruta noi membri. Dezavantajul a fost că

sindicatele nu au mai fost motivate să facă presiuni pentru programe de sănătate din partea guvernului ce ar fi putut ajuta pe toată lumea. Harry Truman a propus de două ori un sistem naţional de servicii medicale, o dată în 1945, iar a doua oară ca parte a pachetului Fair Deal[52] din 1949, dar apelul făcut public pentru sprijinirea programului nu a putut concura cu eforturile departamentului de relaţii publice extrem de bine finanţat al Asociaţiei Americane a Medicilor şi cu eforturile altor lobbyişti din industria medicală. Adversarii lui Truman nu numai că i-au spulberat eforturile, dar au convins o mare parte a publicului că „medicina naţionalizată" va duce la raţionalizare, la pierderea medicului de familie şi a libertăţilor pe care americanii le preţuiesc atât de mult.

În loc să conteste direct asigurările private, progresiştii şi-au concentrat energia pentru a ajuta acele segmente de populaţie pe care piaţa le lăsase în urmă. Aceste eforturi au fost încununate de succes în timpul campaniei Great Society dusă de preşedintele Lyndon B. Johnson, când a fost introdus un program universal cu un singur plătitor, finanţat din veniturile obţinute din impozitul pe salarii, destinat seniorilor (Medicare), precum şi un program mai puţin cuprinzător bazat pe o combinaţie de finanţare de stat şi federală şi destinat populaţiei nevoiaşe (Medicaid). În anii 1970 şi la începutul anilor 1980, acest sistem combinat a funcţionat destul de bine, iar un procent de aproximativ 80 la sută din populaţia americană a beneficiat de asigurare medicală fie datorită locului de muncă, fie datorită unuia din cele două programe. Apărătorii acestor programe fac referire la multiplele inovaţii aduse pieţei de către industria medicală proprofit, de la accesul la investigaţii tip RMN până la medicamente care fac diferenţa între viaţă şi moarte.

Cu toată utilitatea lor, aceste inovaţii au determinat ulterior creşterea costurilor serviciilor medicale. Fiindcă asiguratorii erau cei care acopereau costurile medicale ale naţiunii, pacienţii nu au avut cum să pună sub semnul întrebării dacă producătorii de medicamente erau cei care umflau preţurile sau medicii şi spitalele erau cei care recomandau analize redundante sau tratamente inutile pentru a-şi asigura spatele. Între timp, aproape o cincime din populaţia ţării risca ruina financiară în caz de boală sau de accident. Dat fiind că nu îşi puteau permite controale periodice şi o asistenţă medicală preventivă, cei neasiguraţi aşteptau de multe ori până ajungeau într-o situaţie critică înainte de a se duce la camera de gardă a unui spital, unde bolile mai avansate însemnau un tratament mult mai costisitor. Spitalele au profitat de situaţie mărind costurile pentru pacienţii asiguraţi, ceea ce a dus la creşterea preţului asigurărilor.

Toate acestea reprezintă o explicaţie a faptului că Statele Unite au

cheltuit mai mult pentru asigurarea medicală a unei singure persoane decât orice altă economie avansată (cu 112% mai mult decât Canada, cu 109% mai mult decât Franţa şi cu 117% mai mult decât Japonia), cu rezultate similare sau chiar mai slabe. Diferenţa a însemnat sute de miliarde de dolari anual, bani care ar fi putut fi folosiţi pentru a asigura o îngrijire de calitate pentru copiii americanilor sau care ar fi putut contribui la reducerea taxelor şcolare sau ar fi putut elimina o mare parte a deficitului financiar. Costurile medicale ce creşteau exploziv au fost o povară şi pentru afacerile americane: producătorii auto japonezi şi germani nu au fost nevoiţi să se preocupe de cei 1 500 de dolari necesari pentru îngrijirea medicală a fiecărui muncitor şi pensionar pe care Detroitul, de pildă, îi introducea în preţul fiecărei maşini care ieşea de pe linia de asamblare.

În realitate, companiile americane au început să pună în cârca angajaţilor costurile ridicate ale asigurărilor abia la sfârşitul anilor 1980 şi în anii 1990, în replică la concurenţa străină, înlocuind planurile tradiţionale de costuri din banii salariaţilor cu versiuni mai ieftine ce includeau sume deductibile mai mari, coplăţi, riscul propriu şi alte surprize ascunse printre rânduri. Sindicatele nu-şi puteau menţine planurile tradiţionale de beneficii decât dacă renunţau la măririle de salariu. Micile întreprinderi au întâmpinat mari dificultăţi în asigurarea salariaţilor lor. Companiile de asigurări care acţionau pe piaţa individuală au perfecţionat arta respingerii acelor clienţi care, statistic vorbind, prezentau cel mai mare risc de a apela la sistemul de îngrijiri medicale, în special a celor cu „afecţiuni medicale preexistente" – categorie care includea pacienţi cu orice fel de boală, de la un cancer în remisie, până la astm şi alergii cronice.

Nu este, aşadar, de mirare, că în momentul în care am preluat preşedinţia Statelor Unite foarte puţini oameni erau dispuşi să apere starea de fapt. Peste 43 de milioane de americani erau neasiguraţi, ratele de asigurare se măriseră cu 97% din anul 2000, iar costurile continuau să crească. Şi totuşi, perspectiva de a încerca să treacă o lege a reformei sănătăţii prin Congres într-o perioadă de apogeu a crizei economice a dat fiori echipei mele. Până şi Axe avea îndoieli, iar el trecuse prin furcile caudine ale asigurării speciale pentru fiica lui care suferea de epilepsie severă şi renunţase la jurnalism pentru a fi consultant politic mai mult din motive pecuniare, pentru a putea plăti tratamentul fiicei lui.

„Datele sunt destul de clare", ne-a spus Axe când am discutat la un moment dat chestiunea. „Oamenii urăsc starea actuală de fapt, dar majoritatea au asigurare. Nu prea le stă mintea la scăpările sistemului, se gândesc la asta abia când cineva din familie se îmbolnăveşte. Au o anume simpatie faţă de medicul de familie. Şi nu

au încredere că Washingtonul poate rezolva problema. Chiar presupunând că au încredere în tine, îi va preocupa faptul că orice schimbare le va scoate bani din buzunar pentru a ajuta pe altcineva. Pe lângă asta, dacă îi întrebi ce schimbări ar dori să vadă în sistemul de sănătate, îţi vor spune că vor orice tratament este posibil, indiferent de costuri sau de eficacitate, din partea oricărui asigurator ales de ei, oricând doresc ei – gratuit. Ceea ce bineînţeles că noi nu le putem oferi. Şi asta până când companiile de asigurări, producătorii de medicamente şi medicii să înceapă să-şi facă singuri publicitate..."

„Ceea ce încearcă Axe să vă spună, domnule preşedinte", l-a întrerupt Rahm, vizibil iritat, „este că toată povestea asta se poate întoarce împotriva noastră."

Ne-a reamintit că fusese martor al ultimului proiect de asigurare universală de sănătate, când propunerea legislativă lui Hillary Clinton eşuase lamentabil, dând naştere unor reacţii negative care duseseră la pierderea controlului de către democraţi în Camera Reprezentanţilor la alegerile parlamentare din 1994.

„Republicanii vor spune că serviciile medicale sunt doar o nouă cheltuială nejustificată a liberalilor şi o deturnare a atenţiei de la criza economică."

„Poate că îmi scapă ceva", am spus, „dar credeam că facem tot ce ne stă în putinţă pe plan economic."

„Ştiu asta, domnule preşedinte. Dar poporul american nu ştie."

„Deci, ce înseamnă asta?", am întrebat. „Că în ciuda celei mai mari majorităţi democrate de zeci de ani încoace, în ciuda promisiunilor pe care le-am făcut în campania electorală, nu e de dorit să ducem la îndeplinire reforma sănătăţii?"

Rahm i-a cerut din priviri ajutorul lui Axe.

„Toţi suntem de părere că merită să încercăm", a răspuns Axe. „Dar trebuie să aveţi în vedere faptul că, dacă nu reuşim, preşedinţia va fi puternic afectată. Şi nimeni nu înţelege asta mai bine ca McConnell şi Boehner."

M-am ridicat, dându-le de înţeles că întâlnirea se încheiase.

„Atunci ar fi bine să reuşim", le-am spus.

Când mă gândesc la acele prime conversaţii, e greu să nu recunosc că eram puţin prea încrezător. Eram atât de convins de faptul că reforma sănătăţii era atât de limpede, încât aveam să beneficiez de sprijinul poporului american chiar şi în faţa unei opoziţii extrem de bine aliniate. Alte iniţiative importante – precum reforma imigraţiei şi legislaţia privind schimbările de mediu – erau mult mai greu de trecut prin Congres; m-am gândit că o victorie în planul care afecta cel mai mult viaţa de zi cu zi a americanilor era şansa noastră de a imprima un anume ritm agendei mele legislative. Cât despre riscurile politice

amintite de Axe şi Rahm, recesiunea garanta oricum faptul că aveam să cobor în sondaje. Iar o atitudine reţinută n-ar fi schimbat în nici un fel realitatea. Şi chiar dacă lucrurile ar fi stat altfel, a rata şansa de a ajuta milioane de oameni doar pentru că ar fi afectat şansele mele de a fi reales... ei bine, acesta era un gen de comportament îngust, de instinct de conservare pe care jurasem să-l resping.

Interesul meu faţă de sistemul de sănătate depăşea politica şi strategiile; era un interes personal, aşa cum fusese şi pentru Teddy. De fiecare dată când întâlneam un părinte care se frământa în fel şi chip să facă rost de bani pentru tratamentul copilului bolnav mă gândeam la noaptea în care ne dusesem cu Sasha, pe-atunci un bebeluş de numai trei luni, la camera de gardă, unde fusese diagnosticată cu meningită virală. Îmi aminteam atunci de spaima şi neajutorarea pe care le simţisem când asistenta luase copilul să-i facă o puncţie lombară şi de momentul în care ne dădusem seama că n-am fi putut depista la timp infecţia dacă fiicele noastre n-ar fi beneficiat de îngrijirea unui pediatru pe care îl puteam suna la orice oră din zi şi din noapte. În turneul electoral cunoscusem fermieri şi casieri de supermaket care sufereau de probleme la genunchi sau dureri de spate pentru că nu-şi puteau permite un control medical şi de fiecare dată mă gândeam la prietenul meu Bobby, un pescar din Hawaii care se ducea la doctor numai dacă suferea răni grave (ca atunci când, în urma unei scufundări, un plămân îi fusese perforat de un harpon) pentru că asigurarea lunară de sănătate l-ar fi uşurat de câştigul său pe-o săptămână.

M-am gândit mai cu seamă la mama mea. La mijlocul lunii iunie m-am dus la Green Bay, Wisconsin, pentru o primă şedinţă cu primăria pe tema sănătăţii, dintr-o serie de întâlniri pe care urma să le avem în toată ţara în speranţa de a primi informaţii din partea cetăţenilor şi de a educa oamenii privind avantajele reformei. Cea care m-a prezentat în ziua aceea a fost Laura Klitzka, o femeie de 35 de ani diagnosticată cu un cancer de sân agresiv care i se răspândise şi în sistemul osos. Deşi era trecută pe asigurarea de sănătate a soţului ei, operaţiile multiple pe care le suferise, şedinţele de radiaţii şi de chimioterapie epuizaseră limitele asigurării ei de viaţă şi, ca atare, aveau acum facturi medicale neachitate în valoare de 12 000 de dolari. Cu toată împotrivirea soţului ei, Laura se gândea acum dacă mai merită să continue tratamentul. Înaintea evenimentului am stat de vorbă cu ei chiar la ei acasă, ea zâmbind stânjenită în timp ce Peter supraveghea cei doi copii care se jucau pe podea.

„Vreau să petrec cât mai mult timp posibil cu ei“, mi-a spus Laura, „dar nu vreau să-i las cu un munte de datorii. Simt că sunt foarte egoistă.“ Ochii i s-au umplut de lacrimi, iar eu i-am luat mâna în mâna

mea şi mi-am amintit de mama, de felul în care slăbise în ultimele luni de viaţă; mi-am amintit de dăţile în care amânase controalele care i-ar fi putut prinde boala la timp, amânări provocate de faptul că se întâmpla să fie între două slujbe şi să n-aibă asigurare; mi-am amintit de stresul care o chinuise pe patul de spital pentru că asiguratorul refuzase să-i plătească clauza de invaliditate sub pretextul că nu declarase o afecţiune preexistentă în ciuda faptului că nici măcar nu fusese diagnosticată la momentul intrării în vigoare a poliţei de asigurare. Regrete nerostite mă măcinau acum.

Ratificarea legii sănătăţii nu o putea întoarce pe mama din morţi. Nici n-ar fi putut să-mi astâmpere sentimentul de vină pe care-l aveam pentru că nu fusesem alături de ea pe patul de moarte. Şi ar fi fost probabil mult prea târziu pentru a o ajuta pe Laura Klitzka şi familia ei.

Dar putea salva viaţa *unei alte* mame, în viitor. Şi pentru asta merita să lupt.

Se punea întrebarea dacă proiectul era fezabil. Dacă e să mă refer la Legea privind relansarea economică, a fost un proiect greu, dar conceptul din spatele legislaţiei era relativ simplu: nu trebuia decât să las guvernul să pompeze cât mai urgent bani pentru a menţine economia la suprafaţă şi pentru ca oamenii să-şi poată păstra locurile de muncă. Legea nu lua bani de la nimeni, nici nu impunea schimbări în modul de operare a afacerilor, şi nu întrerupea programe mai vechi pentru a achita programe mai noi. Pe termen scurt, nimeni nu pierdea nimic.

Dar, orice lege importantă în domeniul sănătăţii ar fi însemnat, dimpotrivă, să zdruncinăm a şasea parte din economia americană. Un pachet de legi de asemenea anvergură presupunea sute de pagini de amendamente şi de reglementări modificate în permanenţă, unele noi, altele, mai vechi, reformulate, iar miza fiecăreia era imensă. O singură prevedere inclusă în lege se traducea în miliarde de dolari, pierduţi sau câştigaţi pentru un anume sector din industria medicală. O singură modificare a unei cifre, un zero aici, o zecimală colo, ar fi însemnat că milioane de alte familii de americani ar fi putut beneficia de asigurare medicală – sau nu. În toată ţara, companiile de asigurări, cum ar fi Aetna sau UnitedHealthcare, erau angajatori importanţi, iar spitalele locale serveau drept ancoră economică pentru multe oraşele şi ţinuturi. Oamenii aveau motive justificate – care ţineau de viaţă şi de moarte – pentru a fi îngrijoraţi asupra modului în care schimbările de orice fel i-ar fi afectat.

Se ridica, de asemenea, problema finanţării legii. Pentru a asigura cât mai mulţi oameni, am argumentat, America nu trebuia să cheltuiască mai mult pe sănătate, ci trebuia doar să folosească acei

bani cu înţelepciune. Teoretic, acest lucru era adevărat. Greşeala şi ineficienţa unei persoane puteau însemna profitul sau confortul alteia, iar cheltuielile pe asigurări aveau să fie observate în registrele federale mult mai repede decât economiile realizate datorită reformei şi, spre deosebire de companiile de asigurări sau de Big Pharma, ai căror acţionari aveau pretenţia ca orice schimbare care i-ar fi costat un bănuţ în plus să fie atent analizată, majoritatea potenţialilor beneficiari ai reformei – chelneriţele, fermierii, contractorii independenţi sau supravieţuitorii unui cancer – nu aveau de partea lor cârduri de lobbyişti bine plătiţi şi cu experienţă care să facă potecă pe holurile Congresului în numele lor.

Cu alte cuvinte, atât politica cât şi esenţa asistenţei medicale erau năucitor de complicate. Eram nevoit să explic poporului american, inclusiv celor cu asigurări de sănătate excelente, de ce şi cum putea funcţiona reforma. De aceea, m-am gândit să folosim un proces cât mai deschis şi transparent pentru a elabora legislaţia necesară. „Toată lumea va putea să-şi exprime părerea", le spusesem alegătorilor în timpul campaniei. „Nu vom negocia cu uşile închise, ci vom aduce laolaltă toate părţile implicate şi vom transmite aceste negocieri prin televiziunea prin cablu C-SPAN, astfel încât poporul american să înţeleagă care sunt opţiunile." Când i-am spus asta mai târziu lui Rahm, m-a privit de parcă s-ar fi rugat în sinea lui să nu fiu preşedinte, ca să-mi poată explica măcar în termeni mai pitoreşti cât de idiot era planul meu. Mi-a spus că, dacă doream să trecem o lege, procesul trebuia să implice zeci de negocieri şi compromisuri şi nu putea fi condus, în nici un caz, ca un seminar de educaţie civică.

„Să faci cârnaţi nu-i treabă simandicoasă, domnule preşedinte", mi-a spus el. „Dar dumneavoastră doriţi şi o bucată destul de consistentă din cârnatul ăsta".

Rahm şi cu mine eram de acord într-o privinţă şi anume că, în lumina experienţei pe care o avusesem cu legea stimulentelor, nu ne puteam baza *absolut deloc* pe voturile republicanilor – şi în nici un caz când era vorba de un domeniu atât de important ca sănătatea. Încă o dată nu aveam decât o singură opţiune, aceea de a încerca, măcar pentru a scăpa de ameninţarea obstrucţioniştilor din Senat. Ne aşteptau câteva luni bune de muncă susţinută, de analiză şi posibile consecinţe ale fiecărui alineat din legislaţie, de coordonare a tuturor eforturilor din diversele agenţii federale şi din ambele camere ale Congresului şi, în tot acest timp, nu puteam spera decât să găsim pârghiile necesare în negocierile cu jucătorii majori din lumea medicală, de la furnizori de echipamente medicale şi administratori de spital, până la companii de asigurare şi companii farmaceutice. Iar

pentru asta aveam nevoie de o echipă de experţi din domeniul medical care să activeze în culise.

Din fericire, am putut recruta un trio remarcabil de femei capabile să gestioneze activitatea. Am numit-o pe Kathleen Sebelius, aflată la al doilea mandat de guvernator democrat al statului Kansas, stat cu simpatii republicane, în funcţia de secretar al Departamentului de Sănătate şi Servicii Umane. Fiindcă fusese comisar al asigurărilor de stat, cunoştea politicile şi economia sistemului de sănătate şi era un politician destul de înzestrat – isteaţă, amuzantă, sociabilă, dură şi versată în ale presei – pentru a servi drept interfaţă a reformei sănătăţii, o persoană care se simţea într-un studiou TV ca peştele în apă şi pe care o puteam delega să viziteze primăriile din ţară şi să explice intenţiile noastre. Jeanne Lambrew, profesoară la Universitatea din Texas şi expertă în Medicare şi Medicaid, a devenit director al Departamentul de Sănătate şi Servicii Umane din cadrul Reformei Sănătăţii şi, practic, consiliera noastră şefă pe probleme de strategie. Înaltă, onestă, de cele mai multe ori surdă la constrângerile politice, cunoştea în cel mai mic amănunt toate datele şi nuanţele fiecărei propuneri din sănătate – şi ne puteam baza pe corectitudinea ei în cazul în care am fi deviat prea mult în direcţia comodităţii politice.

Dar persoana pe care am ajuns să mă bazez cel mai mult odată cu demararea campaniei noastre a fost Nancy-Ann deParle, o avocată din Tennessee care a condus programele de sănătate ale statului respectiv înainte de a deveni administrator al Medicare în timpul administraţiei Clinton. Nancy-Ann era o profesionistă desăvârşită şi genul de om care era obişnuit să traducă munca sârguincioasă în succes. N-aş putea spune cât din ambiţia ei era rezultatul copilăriei ei de chinezoaică naturalizată dintr-un mic orăşel din Tennesse. Nancy-Ann nu prea vorbea despre ea însăşi – cel puţin nu cu mine. Tot ce ştiu e că atunci când ea avea 17 ani, mama ei murise de cancer pulmonar, ceea ce ar fi putut avea o legătură cu faptul că renunţase la jobul foarte rentabil de la o societate privată de investiţii pentru o poziţie care presupunea să petreacă foarte mult timp departe de soţul ei şi de copiii lor.

Nu eram singurul care avea un motiv personal pentru susţinerea legii sănătăţii.

În Senat, am avut parte de un mic miracol în persoana celor 60 de senatori din grupul parlamentar democrat, datorită faptului că Al Franken şi-a ocupat în sfârşit fotoliul după o numărare discutabilă a voturilor din Minnesota, şi datorită deciziei lui Arlen Specter de a trece la alt partid după ce fusese, pur şi simplu, făcut să plece din Partidul Republican – întocmai ca Charlie Crist – pentru simplu fapt

că susţinuse Legea privind relansarea economică. Dar efectivul necesar pentru a ţine piept unui obstrucţionist nu era încă întrunit, pentru că mai aveam nevoie de votul lui Ted Kennedy, bolnav în fază terminală, de cel al lui Robert Byrd, plăpând şi suferind, din Virginia de Vest, ca să nu mai vorbesc de democraţii conservatori precum Ben Nelson, senator de Nebraska (fost director al unei companii de asigurări) şi care se putea suci în orice moment. Dincolo de nevoia unui coeficient de eroare, ştiam că ratificarea unei legi atât de complexe cum era reforma sănătăţii doar cu sprijinul voturilor de partid ar fi putut împrumuta o dimensiune vulnerabilă legii pe termen lung. Dacă am fi putut măcar obţine sprijin bilateral, eram pregătit să fac unele compromisuri substanţiale.

Din fericire, aveam la dispoziţie un model pe care puteam lucra, unul care, în mod cu totul şi cu totul ironic, era rezultatul unui parteneriat între Ted Kennedy şi fostul guvernator de Massachusetts Mitt Romney, care candidase în alegerile republicane primare pentru funcţia de preşedinte. Comparând deficitele bugetare şi riscul de-a pierde finanţarea pentru Medicaid cu câţiva ani în urmă, Romney făcuse o fixaţie pentru a asigura cum se cuvine cât mai mulţi rezidenţi din Massachusetts, lucru care ar fi redus cheltuielile statului cu îngrijirile medicale de urgenţă pentru cei neasiguraţi şi, ideal, ar fi avut ca rezultat îmbunătăţirea stării de sănătate a populaţiei, în general.

Împreună cu echipa lui, a conceput o abordare multiplă care prevedea ca fiecare persoană să fie obligată să achiziţioneze o asigurare de sănătate (un „mandat individual“) exact în acelaşi fel în care proprietarii de maşini erau obligaţi să facă asigurare auto. Cetăţenii cu venituri medii care nu puteau accesa, prin intermediul slujbei, asigurarea de sănătate, care nu se calificau nici pentru Medicare nici pentru Medicaid şi nici nu-şi puteau permite asigurări private, urmau să primească subvenţii de la guvern pentru a-şi plăti asigurarea. Subvenţiile aveau să fie stabilite pe o scară fluidă corespunzătoare venitului fiecărei persoane, iar o piaţă centrală online – un fel de „bursă“ – urma să fie înfiinţată pentru consumatori, astfel încât aceştia să poată achiziţiona cel mai bun program de asigurare. Asiguratorii nu mai aveau voie să respingă cererile de asigurare ale cetăţenilor pe baza unor afecţiuni preexistente.

Aceste două idei – mandatul individual şi protejarea oamenilor cu afecţiuni preexistente – mergeau mână în mână. Datorită unui nou bazin de clienţi ce beneficiau de subvenţii din partea guvernului, asiguratorii nu s-au mai putut folosi de pretextul protejării propriilor profituri prin alegerea exclusivă a clienţilor tineri şi în perfectă stare de sănătate pentru vânzarea de poliţe. Între timp, mandatul garanta

faptul că oamenii nu puteau păcăli sistemul amânând achiziţionarea de asigurări până în momentul în care intervenea o problemă de sănătate. Atunci când le-a „vândut“ planul reporterilor, Romney a caracterizat mandatul individual drept „ideea conservatoare supremă“, dat fiind că promova responsabilitatea personală.

Deloc surprinzător, legislativul statului Massachusetts controlat de democraţi a privit iniţial cu suspiciune planul lui Romney, nu numai pentru că fusese propus de un republican; pentru mulţi progresişti, ideea de a înlocui asigurarea privată şi asistenţa medicală pentru profit cu sistemul de plată unică, aşa cum era cazul în Canada, era o dovadă de statornicie. Dacă am fi pornit de la zero, poate că aş fi fost de acord cu ei; experienţa altor state ne-a demonstrat că un sistem naţional unic – în principiu un fel de Medicare pentru toată lumea – era o modalitate rentabilă de a furniza asistenţă medicală de calitate. Dar nici în Massachusetts, nici în restul Statelor Unite nu se începea de la zero. Teddy, un om practic dincolo de reputaţia lui de liberal cu vederi naive, a înţeles că demontarea sistemului existent şi înlocuirea lui cu unul total nou n-ar fi fost doar o cauză politică pierdută, dar şi un element extrem de perturbator din punct de vedere economic. Aşa că şi-a exprimat cu entuziasm susţinerea pentru propunerea lui Romney şi l-a ajutat pe guvernator să alinieze voturile democraţilor în corpul legislativ al statului pentru adoptarea legii.

„Romneycare“, aşa cum a ajuns să fie cunoscută legea, avea de-acum doi ani vechime şi fusese un succes categoric, scăzând procentul cetăţenilor neasiguraţi din Massachusetts la sub 4%, cel mai mic nivel din ţară. Teddy a folosit-o ca bază pentru proiectul de lege pe care începuse să-l pregătească cu multe luni înainte de alegerea lui ca preşedinte al Comitetului pentru Sănătate şi Educaţie din Senat. Cu toate că Plouffe şi Axe m-au convins să amân adeziunea la abordarea din Massachusetts pe perioada campaniei – ideea de a obliga oamenii să cumpere asigurare medicală era extrem de nepopulară printre alegători, aşa că m-am axat pe reducerea costurilor – acum eram convins, ca şi mulţi susţinători ai reformei sanitare, că modelul lui Romney ne oferea cea mai bună şansă de a ne atinge scopul.

Lumea încă nu ajunsese la o înţelegere privind detaliile unei versiuni naţionale a planului Massachusetts şi, în timp ce eu şi echipa mea concepeam strategia, un număr de susţinători au insistat ca noi să rezolvăm aceste aspecte cât mai repede, elaborând o propunere specifică a Casei Albe pentru a fi urmată de Congres. Am refuzat. Una din lecţiile învăţate din greşelile lui Clinton a fost faptul că democraţii influenţi trebuiau atraşi în proces pentru a se simţi parte din grupul de elaborare a proiectului de lege. O coordonare deficitară ar fi avut ca rezultat moartea violentă a actului legislativ.

Cât privește rolul Camerei Reprezentanților, asta însemna o colaborare cu liberalii de școală veche de genul lui Henry Waxman, un congresman încăpățânat și ambițios din California. În Senat, atmosfera era diferită. Fiindcă Teddy era în convalescență, principalul jucător era acum Max Baucus, un democrat conservator din Montana, care prezida puternica Comisie de Finanțe. Când se ajungea la chestiunea taxelor care consuma cea mai mare parte din timpul comisiei, Baucus se alinia, de obicei, lobby-urilor afaceriștilor, lucru îngrijorător pentru mine, iar în trei decenii în care ocupase fotoliul de senator nu fusese nici măcar o dată vârful de lance în adoptarea unor legislații cu implicații majore. Cu toate acestea, părea sincer devotat chestiunii și organizase un summit al Congresului pe probleme de sănătate în luna iunie a anului anterior și lucrase luni întregi cot la cot cu Kennedy și cu stafful acestuia la variantele inițiale ale legii reformei. Baucus era, de asemenea, foarte bun prieten cu senatorul de Iowa Chuck Grassley, unul din republicanii de vază din Comisia de Finanțe, și era încrezător în faptul că avea să obțină sprijinul lui Grassley pentru proiectul de lege.

Rahm și Phil Schiliro erau sceptici în privința lui Grassley – la urma urmei, avusesem de-a face cu o situație năucitoare în timpul dezbaterii pe marginea Legii relansării economice. Dar am hotărât că era mai bine să lăsăm procesul lui Baucus să-și urmeze cursul. Subliniase deja câteva din ideile sale în presă și curând avea să alcătuiască un grup de lucru pentru reforma din sănătate din care făceau partea Grassley și încă doi republicani. În timpul unei ședințe din Biroul Oval l-am avertizat totuși pe Baucus să nu-l lase pe Grassley să-l manipuleze.

„Credeți-mă, domnule președinte", mi-a spus Baucus. „Chuck și cu mine am discutat deja. Vom rezolva chestiunea până în iulie."

Orice meserie are partea ei de neprevăzut. Se strică un echipament. Un accident din trafic determină o schimbare a traseelor de livrare. Un client te sună să te anunțe că ai câștigat contractul, dar au nevoie ca ordinul de livrare să fie realizat cu trei luni mai devreme decât era stabilit inițial. Dacă situația respectivă nu e unică, locul în care lucrezi dispune de sisteme și de proceduri pentru remedierea situației. Dar nici cele mai bine puse la punct organizații nu pot anticipa chiar totul, caz în care înveți să improvizezi pentru a-ți atinge obiectivele – sau pentru a-ți reduce pierderile.

Președinția nu era cu nimic deosebită din acest punct de vedere. Numai că situațiile neprevăzute apăreau zilnic, în valuri. Pe perioada primăverii și a verii din primul an al mandatului meu, în timp ce ne luptam cu criza financiară, duceam două războaie și făceam eforturi

pentru a înainta reforma sănătăţii, agendei noastre şi-aşa destul de încărcate i s-au mai adăugat câteva situaţii neprevăzute.

Prima dintre ele putea avea consecinţe catastrofale. În aprilie, au apărut informaţii despre o epidemie de gripă îngrijorătoare în Mexic. Virusul gripal loveşte, de obicei, populaţia vulnerabilă, adică oamenii în vârstă, copiii mici, iar cei ce suferă cel mai mult sunt pacienţii cu astm; numai că această tulpină a virusului părea a afecta oameni tineri, perfect sănătoşi – pe care îi omora într-un ritm mult mai accelerat decât în mod normal. În câteva săptămâni, oamenii din Statele Unite s-au îmbolnăvit ca urmare a acestui virus: un caz în Ohio, două în Kansas, opt într-un singur liceu din New York. La sfârşitul lunii, atât centrele noastre pentru controlul bolilor infecţioase (CDC), cât şi Organizaţia Mondială a Sănătăţii (OMS) au confirmat că aveam de-a face cu o tulpină modificată a virusului H1N1. În iunie, Organizaţia Mondială a Sănătăţii a declarat oficial prima pandemie după 40 de ani.

Ştiam destul de multe despre virusul H1N1 după ce lucrasem pentru programul de pregătire a Statelor Unite în caz de pandemie, atunci când fusesem în Senat. Ceea ce ştiam m-a speriat de moarte. În 1918, o tulpină de H1N1 care a ajuns să fie cunoscută sub denumirea de „gripă spaniolă“ infectase aproximativ jumătate de miliard de oameni şi ucisese între 50 şi 100 de milioane de persoane – circa 4% din populaţia lumii. Numai în Philadelphia muriseră peste 12 000 de persoane în decurs de câteva săptămâni. Efectele pandemiei nu au fost numai numărul impresionant de decese şi suspendarea activităţii economice; cercetările ulterioare au scos la iveală faptul că acei copii care se născuseră în perioada pandemiei au avut, la maturitate, venituri mici, rezultate slabe la învăţătură şi un risc mai mare de dizabilităţi fizice.

Era prea devreme pentru a aprecia care avea să fie rata de mortalitate provocată de noul virus. Dar nu doream să risc. În aceeaşi zi în care Kathleen Sebelius a fost confirmată ca şefă a Departamentului de Sănătate şi Servicii Umane, am trimis un avion ca s-o aducă din Kansas, a avut loc o ceremonie improvizată de învestire şi am rugat-o să conducă o videoconferinţă de două ore cu oficialii Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii şi miniştrii sănătăţii din Mexic şi Canada. După câteva zile am organizat o echipă interdepartamentală care să evalueze cât de pregătite erau Statele Unite pentru o situaţie extremă.

Răspunsul a fost că nu eram deloc pregătiţi. Am aflat că vaccinurile antigripale anuale nu ofereau protecţie împotriva H1N1 şi, pentru că dozele de vaccin nu erau, în general, o sursă de profit pentru companiile farmaceutice, cele câteva companii producătoare de

vaccinuri aveau o capacitate limitată şi nu puteau grăbi producerea unui nou vaccin. Au apărut apoi probleme legate de distribuţia medicamentelor antivirale, de protocoalele urmate de spitale în tratarea cazurilor de gripă şi de eventualitatea închiderii şcolilor şi de impunerea carantinei dacă situaţia se înrăutăţea. Numeroşi veterani ai echipei de intervenţie care gestionaseră epidemia de gripă porcină din 1976, din timpul administraţiei Ford, ne-au avertizat asupra dificultăţilor presupuse de anunţarea unei epidemii fără a atrage reacţii exagerate sau fără a provoca panică. Se pare că preşedintele Ford, în dorinţa sa de a acţiona ferm în mijlocul unei campanii electorale – candida pentru un al doilea mandat – a urgentat vaccinarea obligatorie înainte ca factorii responsabili să poată spune cât de severă era pandemia, iar consecinţa a fost că un mare număr de americani dezvoltaseră afecţiuni neurologice din cauza vaccinului, iar numărul acestora fusese mai mare decât cel a deceselor provocate de gripă.

„Trebuie să vă implicaţi, domnule preşedinte", m-a sfătuit un fost angajat de-al lui Ford, „dar trebuie să lăsaţi experţii să gestioneze procesul."

Am luat-o pe Sebelius pe după umeri.

„O vezi pe doamna?" l-am întrebat, făcând un semn cu capul în direcţia ei. „*Acesta*... este chipul luptei cu gripa. Felicitări, Kathleen."

„Sunt bucuroasă că pot fi de folos, domnule preşedinte", a răspuns ea senină. „Bucuroasă să fiu de folos."

Instrucţiunile mele către Kathleen şi echipa de sănătate publică erau simple: deciziile urmau a fi luate pe baza celor mai pertinente date ştiinţifice, iar noi trebuia să explicăm publicului pas cu pas intervenţia noastră, oferind detalii asupra informaţiilor pe care le aveam şi recunoscând ceea ce nu ştiam. În următoarele şase luni, exact asta am făcut. O scădere a cazurilor de H1N1 a făcut posibil ca echipa să aibă timp pentru a colabora cu producătorii de medicamente şi pentru a stimula noul proces de producţie rapidă a unui vaccin. Au trimis provizii medicale în toate regiunile şi au acordat o mai mare flexibilitate spitalelor pentru a face faţă creşterii bruşte a numărului de infectări. Au analizat – şi au respins, în ultimă instanţă – ideea de a închide şcolile până la sfârşitul anului, dar au lucrat împreună cu districtele şcolare, cu firmele şi cu oficialii de stat şi locali pentru a se asigura că toată lumea dispune de resursele necesare.

Cu toate că Statele Unite nu au ieşit neafectate din această pandemie – peste 12 000 de americani şi-au pierdut viaţa – am avut totuşi norocul că această tulpină de H1N1 s-a dovedit a fi mai puţin agresivă decât anticipaseră experţii, iar la jumătatea anului 2010

vestea potrivit căreia numărul cazurilor scăzuse dramatic nu a generat nici un titlu în ziare. Cu toate acestea, eram mândru de felul în care acţionase echipa noastră. Fără zgomot, fără tămbălău, nu numai că reuşiseră să controleze răspândirea virusului, dar şi contribuiseră la consolidarea măsurilor de intervenţie pentru orice urgenţă medicală la nivel public – factor decisiv câţiva ani mai târziu, când epidemia de ebola din Africa de Vest a provocat panică totală.

Aceasta era, de fapt, natura funcţiei de preşedinte, am constatat. Uneori cea mai importantă acţiune presupune o muncă pe care nimeni nu o observă.

O a doua situaţie neprevăzută a fost mai degrabă o ocazie decât o criză. La sfârşitul lunii aprilie, judecătorul David Souter de la Curtea Supremă de Justiţie m-a sunat să mă anunţe că doreşte să se retragă din activitate, dându-mi astfel posibilitatea de a face o numire pentru ocuparea locului vacant din cadrul celei mai importante instanţe din ţară.

Confirmarea unui judecător la Curtea Supremă nu a fost niciodată o sarcină uşoară, iar unul dintre motive era faptul că rolul Curţii în guvernarea Americii a fost întotdeauna unul controversat. La urma urmei, ideea de a învesti pe viaţă nouă avocaţi nealeşi cu puterea de a respinge legi aprobate cu o majoritate de voturi de către reprezentanţii poporului nu sună foarte democratic. Dar, de la cazul Marbury *versus* Madison[53], cazul din 1803 judecat de Curtea Supremă şi care a stabilit că tribunalul are ultimul cuvânt în interpretarea Constituţiei Statelor Unite, punând la punct principiul de revizuire juridică a acţiunilor Congresului şi a acţiunilor preşedintelui american, aşa a funcţionat sistemul nostru de *checks and balances* (control şi echilibru). Teoretic, judecătorii Curţii Supreme nu „fac legea“ când îşi exercită aceste prerogative; ei doar „interpretează“ Constituţia şi creează o punte între felul în care părinţii Constituţiei au înţeles prevederile ei şi felul în care aceste prevederi se aplică la ora actuală.

În majoritatea cazurilor constituţionale care ajung la Curtea Supremă, teoria este întrucâtva valabilă. Judecătorii s-au simţit, în general, limitaţi de textul Constituţiei şi de precedentele stabilite de curţile anterioare, chiar dacă procedând astfel rezultatul nu a fost întotdeauna pe placul lor. În decursul istoriei americane, cele mai importante cazuri au presupus descifrarea înţelesului unor expresii precum „respectarea garanţiilor procedurale“, „privilegii şi imunităţi“, „protecţie egală“ sau „stabilirea religiei“ – termeni atât de vagi încât mă îndoiesc că Părinţii Fondatori fuseseră cu toţii de acord asupra sensului lor. Această ambiguitate lasă fiecărui judecător în

parte loc de „interpretare“ în feluri care reflectă raţionamentele morale ale unuia, preferinţele politice, prejudecăţile şi temerile altuia. De aceea, în anii 1930, o Curte extrem de conservatoare a stabilit că strategiile New Deal al lui FDR reprezentau o încălcare a Constituţiei, iar 40 de ani mai târziu, o Curte extrem de liberală a stabilit că Constituţia conferă Congresului puteri aproape nelimitate pentru a reglementa economia. Aşa se face că un grup de judecători care au instrumentat cazul Plessy *versus* Ferguson a putut interpreta clauza protecţiei egale astfel încât să permită verdictul „segregaţi dar egali“, în timp ce alt grup de judecători ce s-au ocupat de cazul Brown *versus* Comisia pentru Educaţie s-au bazat pe exact aceeaşi exprimare pentru a ajunge, în unanimitate, la o concluzie total opusă.

Şi totuşi, judecătorii Curţii Supreme de Justiţie erau cei care făceau în permanenţă legea.

Odată cu trecerea anilor, presa şi publicul au început să acorde mai multă atenţie deciziilor Curţii şi, prin extrapolare, procesului de confirmare a acestora. În anul 1955, democraţii din Sud – într-un acces de furie provocat de verdictul în cazul Brown – au instituţionalizat practica audierii, de către Comisia Juridică a Senatului, a celor desemnaţi pentru Curtea Supremă, cărora li se puneau tot felul de întrebări despre opiniile lor juridice. Verdictul din 1973 în cazul Roe *versus* Wade a dus la o şi mai mare atenţie privind numirile judecătorilor de la Curtea Supremă, iar fiecare nominalizare începând de atunci a provocat o luptă acerbă între forţele pro- şi contra- avort. Respingerea intens mediatizată a lui Robert Bork de la sfârşitul anilor 1980, precum şi audierile lui Clarence Thomas şi ale Anitei Hill de la începutul anilor 1990 – când judecătorul desemnat pentru Curtea Supremă a fost acuzat de hărţuire sexuală – au fost mană cerească pentru televiziuni. Toate acestea au însemnat că atunci când a venit momentul să găsesc un înlocuitor pentru judecătorul Souter, găsirea unui candidat potrivit a fost floare la ureche. Greul venea abia apoi, pentru că acea persoană trebuia confirmată prin evitarea unui circ politic care ar fi plasat pe un loc secundar alte chestiuni importante.

Aveam deja la dispoziţie o echipă de avocaţi care să gestioneze procesul de completare a locurilor vacante la instanţele inferioare şi care a început să întocmească o listă cuprinzătoare a posibililor candidaţi pentru Curtea Supremă. În mai puţin de o săptămână am redus lista la numai câteva persoane care urmau să se supună unei verificări din partea FBI şi să vină la Casa Albă pentru un interviu. Lista scurtă îi includea pe fostul decan al Facultăţii de Drept de la Harvard şi actual procuror general Elena Kagan şi pe Diane Wood,

judecătoare la Curtea de Apel pentru Al Şaptelea Circuit, amândouă profesioniste de prim rang pe care le ştiam de când predam drept constituţional la Universitatea din Chicago. Dar, în timp ce studiam dosarele groase pregătite de echipa mea pentru fiecare candidat, am dat de numele unei persoane pe care nu o cunoşteam, dar care mi-a stârnit interesul, Sonia Sotomayor, judecător al Curţii de Apel pentru al Doilea Circuit. O portoricană din Bronx, fusese crescută de mama ei, o telefonistă care îşi obţinuse ulterior diploma de asistentă medicală după ce tatăl fetei – un negustor cu trei clase – murise când Sonia avea nouă ani. Cu toate că acasă vorbea mai mult spaniolă, Sonia a excelat la şcoala parohială şi a obţinut o bursă la Princeton. Acolo, experienţele ei au oglindit ceea ce Michelle trăise la rândul ei la Princeton, zece ani după Sotomayor: un sentiment de nesiguranţă şi de dislocare specific femeilor minoritare din campus; nevoia de a munci mai mult pentru a compensa lacunele pe care copiii privilegiaţi nu le considerau un handicap; alinarea pe care o găseşti în sprijinul celorlalţi studenţi minoritari şi al profesorilor înţelegători; şi conştiinţa faptului că era la fel de bună ca alţi colegi.

Sotomayor a absolvit Facultatea de Drept a Universităţii Yale şi a excelat în funcţia de procuror al Parchetului din Manhattan, ceea ce a ajutat-o să promoveze în funcţia de judecător federal. Timp de 17 ani, şi-a clădit o reputaţie de profesionist riguros, drept şi echilibrat, fapt ce a determinat Asociaţia Baroului American să îi acorde cele mai înalte calificative. Cu toate acestea, când au apărut zvonurile referitoare la faptul că Sotomayor se afla pe lista mea de preferaţi, unii din mai-marii corpului legislativ au insinuat că acreditările ei erau inferioare celor ale lui Kagan sau Wood, iar câteva grupuri de interese de stânga şi-au exprimat îndoielile privind capacitatea ei intelectuală de a colabora de la egal la egal cu ideologi conservatori precum judecătorul Antonin Scalia.

Am respins imediat aceste îngrijorări, poate şi pentru că aveam experienţă în cercurile avocăţeşti şi academice, unde întâlnisem destui imbecili cu recomandări excelente şi un IQ impresionant şi unde asistasem la tendinţa de a schimba criteriile de apreciere atunci când era vorba de promovarea femeilor şi minorităţilor. Am înţeles prea bine nivelul de inteligenţă, de ambiţie şi de adaptabilitate de care o persoană ca judecătoarea Sotomayor avea nevoie pentru a ocupa poziţia pe care o ocupa. O vastă experienţă, o anume familiarizare cu capriciile vieţii şi o combinaţie de inteligenţă şi sensibilitate constituiau, după părerea mea, izvorul înţelepciunii. Atunci când, în timpul campaniei electorale, am fost întrebat ce calităţi ar trebui să aibă un candidat pentru Curtea Supremă, am vorbit nu numai despre calificările juridice ci şi despre empatie. Comentatorii conservatori au

luat în derâdere răspunsul meu, considerându-l o dovadă a faptului că intenţionam să umplu Curtea Supremă cu liberali stângaci, preocupaţi doar de ingineria socială şi profund dezinteresaţi de aplicarea „obiectivă“ a legii. Însă, din punctul meu de vedere, acei comentatori au înţeles intenţiile mele exact pe dos. Pentru că tocmai capacitatea unui judecător de a înţelege contextul deciziilor sale, de a avea cunoştinţă despre ceea ce înseamnă viaţa pentru o adolescentă gravidă sau pentru un preot catolic, pentru un magnat ajuns sus pe propriile picioare sau pentru un muncitor la o linie de asamblare, pentru minoritari precum şi pentru majoritari, acestea toate formau pentru mine baza unei judecăţi obiective.

Au existat şi alte consideraţii care făceau din Sotomayor o alegere interesantă. Era prima persoană de origine hispanică – şi doar a treia femeie – care servea în completul de judecată al Curţii Supreme. Fusese deja confirmată de două ori de către Senat, o dată în unanimitate, ceea ce i-a împiedicat pe republicani să argumenteze că Sotomayor ar fi fost o alegere inacceptabilă.

Dat fiind respectul meu profund pentru Kagan şi Wood, eram încă nehotărât când doamna judecător Sotomayor m-a vizitat în Biroul Oval pentru a face cunoştinţă. Chipul ei blând şi rotund era marcat de un zâmbet plăcut. Atitudinea ei era oficială şi şi-a ales cuvintele cu grijă, cu toate că anii petrecuţi la şcolile înalte şi la curtea federală nu îi şterseseră complet accentul din Bronx. Fusesem avertizat de echipa mea să nu pun candidaţilor întrebări despre poziţia lor referitoare la controverse legale de genul avortului (republicanii din comisie aveau să mă întrebe, mai mult ca sigur, despre conversaţiile mele cu cei nominalizaţi pentru a vedea dacă făcusem „testul cu hârtia de turnesol“ în scopul unei decizii). Am vorbit cu doamna judecător despre familia domniei sale, despre activitate sa de procuror şi despre principiile ei juridice. La sfârşitul interviului am fost convins că Sotomayor era persoana pe care o căutam, deşi nu am rostit acest lucru cu voce tare. Am menţionat că există un singur aspect din CV-ul ei care mă îngrijora.

„La ce aspect vă referiţi, domnule preşedinte?“, m-a întrebat ea.

„Scrie aici că sunteţi fan al echipei Yankees“, am răspuns. „Dar pentru că aţi crescut în Bronx şi aţi fost influenţată probabil în copilărie, sunt dispus să trec asta cu vederea.“

Peste câteva zile am anunţat decizia mea de a o numi pe Sonia Sotomayor la Curtea Supremă de Justiţie. Vestea a fost primită pozitiv, iar în timpul apariţiei sale în faţa Comisiei Juridice a Senatului am constatat cu satisfacţie că republicanii nu au putut identifica nici un inconvenient în părerile scrise sau în activitatea sa de judecător care să ridice întrebări asupra confirmării ei. În schimb, s-au referit la

două aspecte legate de candidatură pentru a-şi justifica opoziţia. Primul aspect privea un caz din 2008 din New Haven, Connecticut, în care Sotomayor se alăturase majorităţii pentru a da un verdict împotriva unui grup de pompieri albi care înaintaseră o plângere de „discriminare pozitivă". Cel de-al doilea aspect se referea la un discurs pe care Sotomayor îl ţinuse în 2001 la Universitatea Berkeley din California, în care afirmase că femeile şi minorităţile din corpul judecătoresc aveau o contribuţie semnificativă la perspectiva generală a curţilor federale, ceea ce îi făcuse pe conservatori să o acuze că ar fi incapabilă de imparţialitate.

În pofida animozităţilor, audierile pentru confirmare au decurs fără evenimente speciale. Judecătoarea Sotomayor a fost confirmată în Senat cu 68 de voturi pentru şi 31 împotrivă, ceea ce a însemnat că nouă republicani se alăturaseră democraţilor, cu excepţia lui Teddy Kennedy care făcea tratament împotriva cancerului – obţinând cam acelaşi sprijin pe care oricare alt nominalizat l-ar fi primit, dat fiind mediul conflictual în care operam.

În luna august, Michelle şi cu mine am găzduit o recepţie în onoarea doamnei judecător Sotomayor şi a familiei sale, la Casa Albă, după ce aceasta a depus jurământul de învestire. Prezentă la recepţie a fost şi mama doamnei Sotomayor şi m-am simţit profund mişcat gândindu-mă la ceea ce simţea această femeie în vârstă, care crescuse pe o insulă îndepărtată, care abia vorbea limba engleză când se înrolase în Corpul de Armată al Femeilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi care, în ciuda tuturor obstacolelor, luptase pentru ca într-o bună zi copiii ei să îşi aducă contribuţia în societate. M-am gândit atunci şi la mama, la Toot şi la Bunicu' şi m-a încercat un sentiment de tristeţe pentru că ei se prăpădiseră înainte să vadă că visurile lor legate de mine au căpătat formă.

În timp ce judecătoarea se adresa celor prezenţi, mi-am stăpânit emoţiile şi ochii mi-au căzut pe doi băieţei americani de origine coreeană – nepoţii adoptaţi ai lui Sotomayor – care se foiau în scaunele lor, îmbrăcaţi în hainele de duminică. Ei aveau să crească convinşi că locul mătuşii lor era la Curtea Supremă, unde modela viaţa unei naţiuni – şi-aşa aveau să crească şi alţi copii din ţară.

Aşa şi trebuia. Aşa arată progresul.

Eforturile pentru reforma din sănătate înaintau cu greu şi s-au întins pe toată perioada verii. În timp ce Congresul dezbătea legislaţia, am profitat de orice ocazie pentru a continua procesul. De la summitul din martie de la Casa Albă, membrii echipelor mele legislative şi de sănătate au participat la nenumărate întâlniri pe acest subiect, pe Dealul Capitoliului, târându-se în Biroul Oval la sfârşitul fiecărei zile precum comandanţii trupelor de pe front, furnizându-mi

rapoarte despre suişurile şi coborâşurile bătăliei. Vestea bună era că principalii democraţi – în special Baucus şi Waxman – munceau din greu pentru a elabora proiecte de lege pe care să le treacă prin comisiile lor înainte de vacanţa parlamentară din august. Vestea proastă era că, pe măsură ce detaliile reformei erau aprofundate, apăreau şi mai multe diferenţe de substanţă şi de abordare – nu numai între democraţi şi republicani, ci şi între democraţii din Camera Reprezentanţilor şi din Senat, între noi şi democraţii din Congres, şi chiar între membrii propriei echipe.

Majoritatea discuţiilor se învârteau în jurul unui singur subiect: cum să generăm un amestec de economii şi de noi profituri pentru extinderea acoperirii a milioane de americani neasiguraţi. Date fiind propriile înclinaţii şi interesul în elaborarea unei legi bipartizane, Baucus a sperat să evite orice putea fi considerat o mărire de taxe. Împreună cu stafful lui a calculat profiturile neprevăzute pe care un nou val de pacienţi asiguraţi le-ar putea aduce spitalelor, producătorilor de medicamente şi companiilor de asigurări şi a folosit aceste date ca bază pentru a negocia miliarde de dolari sub forma unor contribuţii anticipate prin cotizaţii sau reduceri ale plăţilor prin Medicare din partea fiecărei industrii. Pentru a-i face pe cei vizaţi să înghită mai uşor doctoria, era pregătit să apeleze la anumite concesii în strategii. De exemplu, le-a promis lobbyiştilor din industria farmaceutică să includă unele prevederi care să permită reluarea importurilor de medicamente din Canada – o propunere agreată de democraţi şi care scotea în evidenţă modul în care sistemele de sănătate administrate de guvern din Canada şi Europa îşi foloseau pârghiile pentru a negocia preţuri mult mai mici decât cele pe care Big Pharma le percepea pe teritoriul Statelor Unite.

Din punct de vedere politic, dar şi emoţional, aş fi preferat să abordăm agresiv companiile farmaceutice şi pe cele de asigurări, încercând să le determinăm să cedeze presiunilor. Cetăţenii nu le agreau deloc, şi pe bună dreptate. Dar, din motive practice, a trebuit să accept abordarea mult mai conciliantă a lui Baucus. Era imposibil să obţinem 60 de voturi în Senat pentru ratificarea cu majoritate a legii sănătăţii fără a face în prealabil o înţelegere tacită cu marii jucători din industria farmaceutică. Reluarea importurilor de medicamente era un subiect politic extrem de important, dar, la sfârşitul zilei, nu am obţinut destule voturi, în parte din cauză că existau numeroşi democraţi ce reprezentau state în care companiile farmaceutice îşi aveau sediile sau fabricile.

Ţinând cont de aceste aspecte, am aprobat prezenţa lui Rahm, a lui Nancy-Ann şi a adjunctului şefului de cabinet, Jim Messina – fost membru al staffului lui Baucus care servise ca adjunct al lui Plouffe în

timpul campaniei electorale şi era uns cu toate alifiile – la negocierile lui Baucus cu reprezentanţii industriei medicale. Până la sfârşitul lui iunie au ajuns la o înţelegere, asigurând sute de miliarde de dolari în restituiri şi reduceri mai mari la preţurile medicamentelor, pentru persoanele în vârstă ce utilizau Medicare. Totodată, au obţinut angajamente din partea spitalelor, a asiguratorilor şi a companiilor farmaceutice de a sprijini – sau măcar de a nu se opune – legea ce urma să apară.

A fost un obstacol foarte mare, un caz de politică pe post de artă a posibilului. Cu toate acestea, unii dintre democraţii mai liberali din Cameră, unde nimeni nu avea grija obstrucţioniştilor, şi unele grupuri progresiste de propagandă ce sperau încă să pregătească terenul pentru un sistem de sănătate cu plată unică, au considerat compromisurile noastre ca un fel de capitulare, ca un pact cu diavolul. Un minus a fost şi faptul că, aşa cum avertizase Rahm, negocierile cu industria medicală nu au fost transmise de televiziunile prin cablu. Presa a început să vehiculeze teorii despre „înţelegeri de culise". Unii alegători au trimis scrisori la Casa Albă prin care mă întrebau de-a dreptul dacă trecusem de partea duşmanului. Iar democratul Waxman a ţinut să precizeze că el nu considera că activitatea sa ar fi depins de concesiile făcute de Baucus sau de Casa Albă lobbyiştilor din industria medicală.

Pe cât de dispuşi au fost să-şi asume meritele, democraţii din Cameră au fost, de asemenea, mai mult decât dispuşi să îşi protejeze statu quo-ul atunci când şi-au simţit prerogativele ameninţate sau când votanţii influenţi au beneficiat din punct de vedere politic. De exemplu, aproape toţi economiştii din industria sănătăţii au fost de acord, mai mult sau mai puţin, că nu era de ajuns să obţii bani din profiturile companiilor de asigurări şi ale companiilor farmaceutice pentru a acoperi mai mulţi pacienţi – pentru ca reforma să funcţioneze trebuia făcut ceva în legătură cu tarifele prohibitive practicate de medici şi de spitale. În caz contrar, banii investiţi în sistem aveau să acopere din ce în ce mai puţini pacienţi şi proceduri medicale. Una dintre cele mai bune metode de a „ameliora costurile" era de a înfiinţa o comisie independentă, apărată de interesele politice şi de lobbyişti, care să stabilească cuantumul de rambursare către Medicare pe baza comparării eficienţei anumitor tratamente.

Democraţii din Cameră au respins ideea. Şi asta nu numai pentru că ar fi însemnat să le ia puterea de decizie privind ce anume acoperea Medicare şi ce nu (tăindu-le totodată robinetul eventualelor finanţări pentru campaniile electorale, un avantaj ce deriva din poziţia ocupată). Dar ei erau îngrijoraţi şi de posibilitatea de a fi blamaţi de către cetăţenii de vârsta a treia care nu aveau să-şi mai poată permite

cele mai noi medicamente sau cele mai bune teste de diagnostic cărora li se făcea reclamă la TV, chiar dacă un expert le-ar fi explicat că aruncau cu banii pe fereastră degeaba.

Democraţii erau, de asemenea, sceptici în privinţa celeilalte propuneri majore, aceea de a controla costurile: un plafon pentru deductibilitatea fiscală a aşa-numitelor poliţe speciale de asigurare – asigurate de angajatori, costisitoare, care acopereau tot felul de servicii de calitate superioară, dar nu îmbunătăţeau deloc starea de sănătate a pacienţilor. Pe lângă directorii de corporaţii şi profesioniştii bine plătiţi, un alt grup acoperit de acest plan era cel al membrilor de sindicate, iar sindicatele s-au opus categoric taxei care a devenit cunoscută sub denumirea de „taxa Cadillac". Pentru liderii de sindicat nu conta faptul că lucrătorii ar fi preferat poate să renunţe la un salon de lux în spital sau la un RMN inutil în schimbul unor salarii mai mari. Nu aveau încredere că economiile rezultate din reformă aveau să le revină membrilor de sindicat şi erau convinşi că urmau să fie criticaţi pentru orice schimbare în planurile de sănătate existente. Din nefericire, atâta timp cât sindicatele se opuneau „taxei Cadillac", majoritatea democraţilor din Cameră procedau la fel.

Frecuşurile acestea au transpirat în presă şi întregul proces a fost perceput ca fiind dezorganizat şi complicat. La sfârşitul lunii iulie, sondajele au arătat că o mare parte din americani nu erau de acord cu felul în care administram reforma sănătăţii, ceea ce m-a determinat să mă plâng lui Axe în legătură cu strategia noastră de comunicare. „Ştiu că abordarea noastră este corectă", am insistat, „trebuie numai să o explicăm mai bine alegătorilor."

Axe a fost vizibil iritat de faptul că departamentului său i se aducea o vină din cauza unei probleme asupra căreia el mă avertizase de la bun început.

„Poţi să le explici până te albăstreşti la faţă", mi-a spus, „dar oamenii care au deja asigurare medicală sunt sceptici că reforma îi va ajuta în vreun fel, iar o listă de date şi de cifre n-o să schimbe cu nimic situaţia."

Deloc convins, am hotărât că trebuia să fiu mai transparent atunci când prezint agenda. Aşa că am aranjat o conferinţă de presă la o oră de maximă audienţă, pe tema sănătăţii, în faţa unui auditoriu format din corespondenţii de presă de la Casa Albă prezenţi în Camera de Est, mulţi dintre ei ocupaţi deja cu redactarea necrologului iniţiativei mele legislative numărul unu.

În general, îmi plăcea caracterul spontan al conferinţelor de presă în direct. Iar spre deosebire de primul forum pe probleme de sănătate din timpul campaniei electorale, când mă bâlbâisem şi mă încurcasem în timp ce Hillary şi John Edwards avuseseră o prestaţie ireproşabilă,

acum eram stăpân pe subiect. De fapt, ştiam chiar prea multe despre el. În timpul conferinţei de presă am cedat unei metehne mai vechi, aceea de a explica pe larg fiecare faţetă a problemei aflate în dezbatere. Era ca şi cum, după ce nu reuşisem să transmit negocierile pe marginea legii prin televiziunea prin cablu, compensam acum oferind publicului un curs intensiv, de o oră, deosebit de detaliat, despre strategia medicală a Statelor Unite.

Reporterii nu au apreciat minuţiozitatea mea. O ştire a atras atenţia că uneori am abordat un ton „profesoral". Poate tocmai de aceea, când a venit rândul lui Lynn Sweet – reporteră veterană de la *Chicago Sun Times* pe care o cunoşteam de mulţi ani – pentru o ultimă întrebare, aceasta mi-a adresat o întrebare total în afara subiectului.

„De curând", a spus Lynn, „profesorul Henry Louis Gates Jr. a fost arestat chiar la locuinţa lui din Cambridge. Ce înseamnă acest incident pentru dumneavoastră şi ce spune el despre relaţiile dintre rase în America?."

De unde să încep? Henry Louis Gates Jr. era profesor de engleză şi studii afro-americane la Harvard şi era unul dintre cei mai cunoscuţi eruditi de culoare din ţară. Întâmplarea făcea că mi-era şi amic, un om pe care îl întâlneam uneori la câte o recepţie. La începutul acelei săptămâni, Gates se întorsese la locuinţa lui din Cambridge după o călătorie în China şi constatase că uşa casei sale era blocată. Un vecin care observase că Gates încearcă să forţeze uşa a sunat la poliţie pentru a anunţa un caz de intrare prin efracţie. Când sergentul James Crowley a ajuns la faţa locului, i-a cerut lui Gates un act de identitate. La început, Gates refuzase şi – potrivit lui Crowley – îi spusese acestuia că e rasist. În cele din urmă, Gates prezentase actul de identitate, dar continuase, pesemne, să-l insulte pe ofiţerul de poliţie care intenţiona de-acum să plece. Fiindcă avertismentul lui nu îl potolise pe Gates, Crowley şi alţi doi ofiţeri de poliţie pe care îi chemase între timp îl încătuşaseră, îl duseseră la secţia de poliţie şi îl încarceraseră pentru ultraj. (Acuzaţiile fuseseră retrase imediat.)

Cum era de aşteptat, incidentul a devenit ştire naţională. Pentru un mare segment de populaţie albă din America, arestarea lui Gates fusese justificată, era doar un caz de nesupunere faţă de o procedură de rutină în aplicarea legii. Pentru americanii de culoare era încă un exemplu de umilire şi de abuzuri, mai flagrante sau mai puţin vizibile, pricinuite de poliţie, în mod special, şi de autorităţi, în general.

Părerea mea despre incident era una mai punctuală, mai umană, nicidecum o fabulă cu personaje albe şi negre. Locuisem în Cambridge şi ştiam că forţele poliţieneşti de-acolo nu aveau prea mulţi angajaţi de

tipul lui Bull Connor[54]. Pe lângă asta, Skip – aşa cum era cunoscut Gates printre prieteni – era un tip strălucit şi vocal – jumătate W.E.B. Du Bois[55], jumătate Mars Blackmon[56] şi destul de arogant, aşa că mi-l puteam închipui înjurându-l pe un poliţist căruia, oricât de calm ar fi fost, tot i-ar fi sărit până la urmă mustarul.

Deşi nimeni nu fusese rănit, pentru mine episodul a fost deprimant, un memento viu al faptul că nici cel mai de succes om de culoare şi nici cel mai îngăduitor peisaj populat cu cetăţeni albi nu erau ferite de norul istoriei rasiste ce plutea asupra Americii. După ce am aflat ce i se întâmplase lui Gates, mi-am dat seama că fac, aproape fără să vreau, inventarul propriilor experienţe. Nu puţine au fost ocaziile când mi s-a cerut legitimaţia de student când intram în biblioteca din campusul Universităţii Columbia, ceea ce nu prea se întâmpla în cazul colegilor mei albi. Am fost oprit în trafic fără motiv, în timp ce rulam prin anumite cartiere „de calitate“ din Chicago. Am fost urmărit de agenţii de pază din magazine când îmi făceam cumpărăturile pentru Crăciun. Am auzit sunetul uşilor blocate ale maşinilor pe lângă care treceam ziua în amiaza mare, îmbrăcat în costum.

Situaţii din acestea erau obişnuite pentru prietenii mei negri, pentru cunoştinţele mele de culoare şi pentru lucrătorii din frizerii. Dacă erai sărac, sau făceai parte din clasa muncitoare, sau trăiai într-un cartier rău famat, sau nu se vedea pe tine că eşti un negru respectabil, situaţia putea să fie şi mai serioasă. Orice bărbat de culoare din America, orice femeie care iubea un negru, orice părinte al unui copil de culoare era departe de a fi paranoic sau de a bate monedă pe „rasism“ sau pe nerespectarea legii, pentru că dincolo de ceea ce se întâmplase în ziua aceea în Cambridge, un lucru era adevărat: un profesor *alb* de la Harvard, înstărit, celebru, înalt de 1 metru 67, care cântărea mai puţin de 70 de kilograme, în vârstă de 58 de ani, care se sprijinea într-un baston din cauza unei răni la picior suferite în copilărie, *nu* ar fi fost încătuşat şi dus la secţie doar pentru că fusese nepoliticos cu poliţistul care îl obligase să se legitimeze, în timp ce se afla pe proprietatea lui.

Bineînţeles că nu am spus toate astea. Poate că ar fi trebuit s-o fac. În schimb am făcut nişte observaţii nevinovate, începând cu faptul că poliţia a răspuns prompt apelului la 911, că Gates mi-era prieten, ceea ce însemna că riscam să fiu părtinitor.

„Nu am fost acolo, nu am toate datele şi deci nu pot spune ce rol a jucat chestiunea rasei în acest incident“, am răspuns. „Dar cred că ar fi corect să precizăm, unu, că oricare dintre noi ar fi fost iritat, doi, că poliţia din Cambridge a acţionat prosteşte când a arestat un om care era, evident, pe proprietatea lui şi trei, ceea ce ştim, separat şi fără

nici o legătură cu acest incident este că această ţară are o istorie lungă de tratament disproporţionat al afro-americanilor şi latino-americanilor de către poliţie."

Cam atât. Am plecat de la conferinţa de presă din seara aceea presupunând că cele patru minute dedicate cazului Gates vor fi considerate doar o scurtă deviere de la ora pe care o petrecusem vorbind despre reforma din sănătate.

Numai că m-am înşelat amarnic. A doua zi, ştirea că făcusem observaţia că poliţia acţionase „prosteşte" era difuzată de toate jurnalele tv. Reprezentanţii sindicatului poliţiei au sugerat că l-aş fi pus într-o lumină proastă pe agentul Crowley şi forţele de poliţie în general şi au pretins scuze publice. Surse anonime au pretins că se trăseseră sfori pentru ca acuzaţiile aduse lui Gates să fie retrase fără a fi nevoie ca el să apară în faţa unui judecător. Mass-media conservatoare jubila, caracterizându-mă drept un preşedinte negru elitist (un îngâmfat cu aere de profesor), care face front comun cu amicul lui de la Harvard, cu multe relaţii (dar şi cu o gură mare şi care dădea, încă o dată, vina pe rasism) pentru a-i închide gura unui poliţist care nu îşi făcuse decât datoria. La briefingul zilnic de presă de la Casa Albă, Gibbs a fost nevoit să facă faţă întrebărilor legate mai ales de acest subiect. După care m-a întrebat dacă nu iau în calcul comunicarea unei clarificări.

„Adică ce să clarific?", l-am întrebat. „Cred că am fost destul de clar."

„Mă refer la apetenţa pentru acest subiect, la faptul că oamenii chiar sunt convinşi că i-ai făcut proşti pe poliţişti."

„Nu i-am făcut proşti. Am spus că au acţionat prosteşte. E o mare diferenţă."

„Înţeleg. Dar..."

„Nu dau nici o clarificare", am spus. „Subiectul o să se stingă de la sine."

A doua zi am înţeles că nu era aşa. Subiectul pusese orice altceva în plan secund, inclusiv mesajul nostru despre reforma sănătăţii. Nevoit fiind să răspundă apelurilor telefonice din partea democraţilor iritaţi din Congres, Rahm arăta de parcă ar fi vrut să se arunce de pe un pod. Ai fi zis că la conferinţa de presă venisem îmbrăcat în *dashiki* şi că înjurasem eu însumi poliţia.

Într-un târziu am acceptat un plan de limitare a daunelor. L-am sunat pe sergentul Crowley căruia i-am spus că regret nespus cuvântul „prosteşte". Era un tip amabil şi înzestrat cu umor şi la un moment dat i-am propus să vină cu Gates în vizită la Casa Albă. I-am sugerat că putem sta de vorba la o bere, toţi trei, şi putem arăta ţării că oamenii cumsecade pot depăşi o neînţelegere. Atât Crowley cât şi

Gates, pe care l-am sunat imediat după, au fost foarte încântaţi de idee. Într-o informare de presă din aceeaşi zi le-am spus reporterilor că eram în continuare de părere că poliţia exagerase arestându-l pe Gates, aşa cum şi profesorul exagerase prin comportamentul său la sosirea agenţilor. Am recunoscut faptul că ar fi trebuit să-mi cântăresc mai bine cuvintele. Mai târziu am aflat de la David Simas, expertul nostru în sondaje şi adjunctul lui Axe, că incidentul Gates provocase o scădere semnificativă a sprijinului din partea alegătorilor albi, mult mai mare decât oricare scădere ulterioară din timpul celor opt ani de preşedinţie. Şi mai grav era faptul că alegătorii respectivi n-aveau să se răzgândească în privinţa votului.

Peste şase zile, m-am întâlnit cu Joe Biden, cu sergentul Crowley şi cu Skip la Casa Albă, pentru ceea ce a devenit cunoscut ca „summitul berii". A fost o întâlnire amicală, discretă, dar puţin cam pompoasă. Aşa cum m-am aşteptat, bazându-mă pe impresia pe care mi-o făcuse la telefon, Crowley era un tip decent, prevenitor, iar Skip s-a comportat exemplar. Timp de o oră, am discutat despre copilărie, despre munca noastră, despre ce putem face pentru a stimula încrederea şi comunicarea dintre agenţii de poliţie şi comunitatea afro-americană. La sfârşitul întâlnirii, atât Crowley cât şi Gates mi-au mulţumit pentru turul organizat de staff pentru familiile lor, iar eu le-am spus în glumă că pentru următoarea vizită ar putea găsi un motiv mai paşnic de a obţine o invitaţie.

După plecare lor, am rămas singur în Biroul Oval, reflectând asupra evenimentelor din ultimele zile. Michelle, prietenii noştri Valerie şi Marty, demnitarii mai în vârstă cum era procurorul general Eric Holder şi reprezentantul american al comerţului Ron Kirk – toţi erau obişnuiţi să participe la o cursă cu obstacole necesară pentru a-şi dovedi eficienţa în instituţiile precumpănitor albe. Eram cu toţii obişnuiţi să ne reprimăm reacţiile în situaţiile minore în care ne loveam de lipsa de respect, eram mereu dispuşi să dăm încă o şansă colegilor albi, conştienţi de faptul că până şi cele mai echilibrate discuţii despre rasă le puteau induce o stare de panică. Cu toate acestea, reacţia la comentariile mele despre Gates ne-a luat pe toţi prin surprindere. Era pentru mine un prim indicator despre faptul că relaţia dintre populaţia de culoare şi poliţie era mult mai polarizată decât orice alt subiect al vieţii americane. Subiectul atingea o coardă sensibilă adânc înrădăcinată în mentalul naţiunii americane, era un subiect delicat poate din cauză că ne reamintea tuturor, şi celor negri şi celor albi, că baza ordinii sociale a naţiunii noastre nu fusese niciodată doar o chestiune de consimţământ, ci avea de-a face şi cu violenţa albilor împotriva negrilor şi altor persoane de culoare, avea de-a face cu faptul că cei care controlau legal violenţele autorizate,

felul în care erau executate aceste acte şi împotriva cui contau încă foarte mult în reminiscenţele noastre tribale, mult mai mult decât am fi vrut să recunoaştem.

Şirul gândurilor mele a fost întrerupt de Valerie, care a băgat capul în birou să vadă ce fac. Mi-a spus că relatările despre „summitul berii" fuseseră, în general, pozitive, deşi primise şi unele telefoane de la susţinătorii de culoare care nu erau deloc încântaţi de situaţie.

„Ei nu înţeleg de ce ne dăm de ceasul morţii să-l facem pe Crowley să se simtă binevenit", mi-a spus.

„Şi tu ce le-ai răspuns?"

„Le-am spus că toată povestea a deturnat atenţia de la problemele cu adevărat importante şi că eşti preocupat de guvernare şi de ratificarea legii sănătăţii."

Am dat din cap aprobator.

„Şi stafful nostru de culoare... ce părere are?"

Valerie a ridicat din umeri.

„Cei mai tineri sunt puţin descurajaţi. Dar înţeleg. Cu toate problemele pe care le ai acum, nu vor să te vadă într-o asemenea situaţie."

„Ce situaţie?" am întrebat. „Că sunt negru sau că sunt preşedinte?"

Am râs amândoi cu poftă.

Capitolul 17

La sfârşitul lunii iulie 2009, o versiune a legii asistenţei medicale a trecut de toate comisiile relevante ale Camerei. Comisia pentru Sănătate şi Educaţie a Senatului şi-a făcut la rândul ei treaba. Nu mai rămânea decât să trecem legea prin Comisia de Finanţe a Senatului condusă de Max Baucus. Odată făcut şi acest pas, puteam continua cu consolidarea diferitelor versiuni într-o lege pentru Cameră şi o lege pentru Senat, pe care să le trecem înainte de vacanţa din august, având ca obiectiv semnarea de către mine a versiunii definitive a legislaţiei până la sfârşitul anului.

Dar oricâte presiuni am făcut, nu l-am putut convinge pe Baucus să îşi termine partea lui de lucru. Aveam o oarecare înţelegere pentru motivul întârzierii sale. Spre deosebire de alţi democraţi din comisie, care aprobaseră proiecte de lege ca urmare a indicaţiilor primite pe linie de partid, fără nici un pic de consideraţie faţă de republicani, Baucus a continuat să spere că putea produce o lege bipartizană. Numai că, pe măsură ce vara se apropia de sfârşit, acel optimism a început să aducă mai degrabă a iluzie. McConnell şi Boehner

anunţaseră deja opoziţia lor categorică faţă de eforturile noastre legislative, pretextând că acestea reprezentau doar o tentativă de preluare a sistemului de sănătate de către guvern. Frank Luntz, un strateg republican foarte bine cunoscut, a transmis un memoriu ce indica faptul că, după ce pe piaţă fuseseră testate nu mai puţin de 40 de mesaje antireformă, ajunsese la concluzia că invocarea unei preluări a sistemului medical de către guvern era cea mai bună metodă de discreditare a legislaţiei privind asistenţa medicală. Din acel moment, conservatorii au respectat scenariul, repetând expresia ca pe o incantaţie.

Senatorul Jim DeMint, instigatorul conservator din Carolina de Sud, a fost mult mai transparent în privinţa intenţiilor partidului său. „Dacă vom putea să-l împiedicăm pe Obama să ratifice această lege", a anunţat el într-o videoconferinţă naţională cu activiştii conservatori, „asta va fi pentru el echivalentul înfrângerii lui Napoleon la Waterloo. Îl va distruge."

Deloc surprinzător, dată fiind atmosfera, un grup de trei senatori republicani care au fost invitaţi la discuţiile bipartide cu Baucus s-a redus la numai doi: Chuck Grassley şi Olympia Snowe, reprezentanta moderată a statului Maine. Împreună cu echipa, am făcut tot ce a depins de noi să-l ajutăm pe Baucus să obţină sprijinul acestora. I-am invitat pe Grassley şi pe Snowe la Casa Albă în mod repetat şi-i apelam periodic la telefon să testez apele. Am aprobat numeroase schimbări pe care au dorit să le facă proiectului de lege înaintat de Baucus. Nancy-Ann era veşnic prezentă în birourile lor şi a invitat-o pe Snowe la cină de atâtea ori încât am început să o tachinăm că bărbatu-său devenise gelos.

„Spune-i Olympiei că e liberă să redacteze ea tot proiectul de lege!" i-am spus lui Nancy-Ann la un moment dat, când tocmai se pregătea de o întâlnire cu Snowe. „O să-i spunem Planul Snowe. Spune-i că dacă votează legea, poate să se mute la Casa Albă... O iau pe Michelle şi ne mutăm într-un apartament!"

Şi totuşi, nu ajungeam la nici un rezultat. Snowe era foarte mândră de reputaţia ei de politician de centru şi era sincer preocupată de sistemul medical (la vârsta de nouă ani îşi pierduse ambii părinţi, care muriseră unul imediat după celălalt, de cancer şi de inimă). Înclinaţiile evidente de dreapta ale Partidului Republican au dus la o izolare a ei în propriul grup parlamentar, ceea ce a determinat-o să fie mai precaută decât de obicei şi să-şi mascheze nehotărârea printr-o minuţiozitate exacerbată.

Lucrurile stăteau cu totul altfel în privinţa lui Grassley. Teoretic era dispus să ajute familiile de fermieri din Iowa care întâmpinau mari dificultăţi în obţinerea asigurărilor medicale, iar atunci când Hillary

Clinton a propus reforma medicală din anii 1990, el a cosponsorizat de fapt o alternativă care semăna în multe privinţe cu planul de tip Massachusetts pe care îl propuneam noi acum. Spre deosebire de Snowe, Grassley nesocotea rareori conducerea partidului în chestiuni majore. Cu chipul lui prelung, de căţeluş dojenit, şi accentul tărăgănat, de om din Vestul mijlociu, se lega de fiece aspect al legii fără a ne spune însă ce anume l-ar fi mulţumit. Phil a tras concluzia că Grassley îl ducea cu zăhărelul pe Baucus, la ordinul lui McConnell, şi încerca să obstrucţioneze procesul şi să ne împiedice astfel să rezolvăm celelalte chestiuni aflate pe agenda noastră. Până şi eu, optimistul de serviciu de la Casa Albă, mă săturasem într-un final şi l-am rugat pe Baucus să-mi facă o vizită.

„Max, timpul a expirat", i-am spus cu ocazia unei întâlniri din Biroul Oval de la sfârşitul lunii iulie. „Ai făcut tot ce ai putut. Grassley e o cauză pierdută. Doar că nu te-a anunţat în mod oficial."

Baucus a scuturat din cap. „Daţi-mi voie să vă contrazic, domnule preşedinte", mi-a spus el. „Îl cunosc pe Chuck. Un pas foarte mic ne mai desparte de acordul lui", a adăugat el, apropiindu-şi degetul mare de arătător, zâmbindu-mi de parcă ar fi descoperit leacul cancerului şi s-ar fi lovit de scepticismul unor naivi. „Eu zic să-i mai acordăm puţin timp şi să organizăm votul după vacanţa parlamentară."

Pe de-o parte, aş fi vrut să mă ridic, să-l apuc pe Baucus de umeri şi să-l scutur până îi venea mintea la cap. Dar sigur că asta nu era o soluţie. Pe de altă parte, m-am gândit să-l ameninţ că îmi voi retrage sprijinul politic data viitoare când va candida, numai că sondajele îl indicau mult peste mine în statul lui natal, Montana, şi m-am gândit că nici asta nu era o soluţie. În cele din urmă, am ales să-mi prezint argumentele şi să-l măgulesc timp de încă jumătate de ceas, lăsându-mă în cele din urmă convins de planul lui de a amâna votul pe linie de partid şi să cer votarea proiectului de lege după reluarea lucrărilor Congresului, în septembrie.

Fiindcă Senatul şi Camera Reprezentanţilor îşi suspendaseră sesiunea şi deci votul era încă o chestiune de săptămâni, am decis să petrecem primele două săptămâni din august în turneu, organizând întâlniri pe marginea asistenţei medicale la primăriile oraşelor din Montana, Colorado şi Arizona, acolo unde sprijinul din partea cetăţenilor vizavi de reformă era cel mai instabil. Pentru a mai îndulci pastila, echipa mea a propus să le iau cu mine pe Michelle şi pe fete ca să vizităm şi câteva parcuri naţionale pe traseu.

Am fost încântat de propunere. Şi nu pentru că Malia şi Sasha ar fi fost lipsite de atenţia tatălui lor sau ar fi dus lipsă de distracţii pe timpul vacanţei de vară – se bucurau din plin şi de una şi de alta, aveau tovarăşe de joacă cu care se duceau la film, la mall, şi le mai

rămânea timp şi de relaxare. Deseori ajungeam seara acasă şi mă duceam la etajul trei unde oranjeria era cotropită de fetiţe de opt sau 11 ani, pregătindu-se de o petrecere în pijamale, sărind pe saltele gonflabile, înconjurate de floricele de porumb şi jucării împrăştiate peste tot, chicotind întruna şi uitându-se la programele de pe Nickelodeon.

Dar, oricât de mult am încercat şi eu şi Michelle (cu ajutorul agenţilor infinit de răbdători de la Serviciile Secrete) să le oferim fiicelor noastre o copilărie cât de cât normală, pentru mine era greu, aproape imposibil, să le duc în diverse locuri, aşa cum ar fi făcut orice tată normal. Nu ne puteam duce împreună în parcuri de distracţii şi nici nu ne puteam opri pe drum să luăm câte un burger. Nu mai puteam merge cu ele la plimbare cu bicicleta, aşa cum o făcusem odinioară, în după-amiezile de duminică. Un drum până la gelaterie sau o vizită la librărie implica acum o desfăşurare majoră de forţe cu drumuri închise, echipe tactice şi omniprezenţii reporteri.

Chiar dacă simţeau că le lipseşte ceva, fetele nu o arătau. În schimb, eu resimţeam acut aceste inconveniente. Regretam mai cu seamă faptul că nu mai aveam şansa de a le lua pe Malia şi pe Sasha în lungile drumeţii pe care le făcusem în vara anului în care împlinisem 11 ani, după ce mama şi Toot hotărâseră că sosise timpul ca Maya şi cu mine să vizităm partea continentală a Statelor Unite. Excursia respectivă durase o lună şi mă marcase profund – nu numai pentru că am fost la Disneyland (cu toate că şi asta a fost, evident, o experienţă excepţională). Am adunat scoici în timpul refluxului de-a lungul golfului Puget Sound, pe coasta de nord-vest a Pacificului, am făcut echitaţie în golfuleţul de la baza Canionului de Chelly din Arizona, am privit întinderea nesfârşită a preeriei din Kansas de la fereastra trenului, am văzut o turmă de bizoni pe câmpia întunecată a Parcului Naţional Yellowstone şi sfârşeam fiecare zi cu bucuriile simple oferite de automatul de îngheţată al motelului în care stăteam, înotând uneori în piscină sau bucurându-ne, pur şi simplu, de aerul condiţionat şi de aşternuturile proaspete. Acea călătorie mi-a deschis apetitul pentru sentimentul de libertate ameţitoare ce te împresoară pe drumurile deschise şi mi-a arătat cât era de mare America şi cât de plină de minunăţii.

Nu le-aş fi putut oferi fiicelor mele genul acela de experienţă – nu atunci când zburam cu aeronava prezidenţială, când ne deplasam în coloană oficială şi nu puteam înnopta într-un hotel din lanţul hotelier Howard Johnson's. Deplasările din punctul A în punctul B erau mult prea rapide şi prea convenabile, zilele erau pline de activităţi dinainte stabilite şi monitorizate de către staff – minus acel amestec familiar de surprize, ghinioane şi plictiseală – pentru a fi numite excursii. Însă,

în timpul acelei săptămâni din august, şi Michelle, şi fetele, şi eu ne-am distrat. Am asistat la spectacolul oferit de geiserul Old Faithful şi am admirat ocrul imensităţii care este Marele Canion. Fetele s-au distrat practicând *inner tubing*[57]. Seara jucam jocuri de societate şi încercam să recunoaştem denumirile constelaţiilor. Iar când le pregăteam de culcare, speram în sinea mea că, în ciuda agitaţiei din jurul nostru, ele să poată să-şi creeze o viziune despre ceea ce le putea oferi viaţa şi despre frumuseţea peisajelor americane, aşa cum făcusem eu cândva; şi că, într-o bună zi, îşi vor aminti excursiile noastre şi vor şti încă o dată că au fost atât de iubite, atât de fascinante şi pline de viaţă, încât părinţii lor au făcut tot posibilul să împărtăşească bucuria acelor locuri cu ele.

Bineînţeles că unul dintre lucrurile pe care Malia şi Sasha au trebuit să le îndure pe parcursul turneului nostru din Vest a fost faptul că tăticul lor dispărea în fiecare zi de lângă ele pentru a apărea în faţa unor mulţimi de oameni şi a camerelor de luat vederi pentru a vorbi despre sistemul de sănătate. Adunările de la primării nu erau cu nimic diferite de cele pe care le ţinusem în primăvară. Oamenii îşi povesteau experienţele legate de felul în care sistemul de sănătate actual îi dezamăgise şi puneau întrebări despre modul în care următoarea lege a sănătăţii avea să le afecteze asigurarea de sănătate. Chiar şi aceia care se opuneau efortului nostru ascultau cu atenţie ceea ce aveam de spus.

În exterior, însă, atmosfera era cu totul alta. Ne aflam în mijlocul a ceea ce avea să fie cunoscut ca „Partida de Ceai din vară“, un efort organizat, menit să calmeze temerile oamenilor cinstiţi legate de schimbarea Americii de o agendă politică de dreapta. De câte ori ajungeam sau plecam de la aceste întâlniri, eram întâmpinaţi de zeci de protestatari furioşi. Unii dintre ei urlau în megafoane. Alţii îndreptau către noi degetul mijlociu de la o mână ţinut în sus. Mulţi fluturau pancarte pe care scria OBAMACARE E UN RAHAT, sau chiar sloganul involuntar ironic MEDICARE-UL MEU NU E TREABA GUVERNULUI. Unii fluturau fotografii trucate care mă înfăţişau ca pe Heath Ledger în rolul Joker din *The Dark Knight (Cavalerul negru)*, cu ochii conturaţi în tuş negru şi faţa acoperită cu machiaj ostentativ, ceea ce mă făcea să par aproape demonic. Alţii purtau costume patriotice din era colonială şi arborau steagul DON'T TREAD ON ME.[58] Toţi păreau a dori numai să-şi exprime dispreţul general faţă de mine, un sentiment redat cel mai bine prin modificarea faimosului poster proiectat de Shepard Fairey în timpul campaniei noastre: chipul meu conturat în roşu, alb şi albastru, cu deosebirea că în locul cuvântului HOPE apăruse cuvântul NOPE. „SPERANŢĂ“ fusese înlocuit cu „NU“.

Tea Party, sau „Partida de Ceai", a constituit o nouă şi potentă forţă în politica americană. Această mişcare începuse cu luni în urmă sub forma unor proteste reduse organizate de mici grupuri pestriţe împotriva programului TARP şi a Legii relansării economice. O parte dintre participanţii iniţiali migraseră, se pare, din campania prezidenţială idealistă şi libertariană a congresmanului republican Ron Paul, care cerea eliminarea taxei federale pe venit şi a Băncii Centrale, revenirea la etalonul în aur, precum şi retragerea din Organizaţia Naţiunilor Unite şi din NATO. Tiradele notorii lansate de Rick Santelli împotriva propunerilor noastre privind programul de locuinţe din februarie asiguraseră o rampă de lansare răsunătoare pentru reţeaua dezorganizată de activişti conservatori şi, foarte curând, website-urile şi poşta electronică propagată în lanţ au început să adune din ce în ce mai mulţi suporteri, ceea ce a dus la proliferarea unor adevărate cuiburi de Tea Party în întreaga ţară.[59] În acele prime luni, nu au dispus de suficient de multă putere de convingere pentru a împiedica ratificarea pachetului de stimulente, iar protestul naţional din Ziua Taxelor, adică din 15 aprilie, nu avusese efectul scontat. Numai că datorită susţinerii din partea personalităţilor conservatoare din mass-media, precum Limbaugh şi Glenn Beck, mişcarea a căpătat din ce în ce mai multă vigoare, iar politicienii republicani locali şi apoi şi cei naţionali au îmbrăţişat eticheta Tea Party.

Până la sosirea verii, grupul s-a concentrat asupra abominabilului act pe care l-au supranumit „Obamacare" care, susţineau ei, avea să introducă în America o nouă ordine socialistă şi opresivă. În timp ce prezidam întrunirile mele relativ liniştite de la primăriile diverselor oraşe din Vest, programele de ştiri au început să difuzeze secvenţe de la evenimente paralele organizate în toată ţara de către Congres, unde membrii Camerei Reprezentanţilor şi ai Senatului se confruntau dintr-odată cu mulţimi de oameni înverşunaţi şi gălăgioşi din propriile circumscripţii, iar membrii Tea Party sabotau cu bună ştiinţă adunările, iritându-i pe unii politicieni în asemenea măsură încât aceştia ajungeau să-şi anuleze apariţiile publice.

Nu ştiam ce să înţeleg din toate acestea. Manifestul antiimpozite, antireglementări şi antiguvern al Tea Party nu era deloc o noutate; naraţiunea lui fundamentală – aceea că elitele liberale corupte au deturnat guvernul federal pentru a fura banii din buzunarele americanilor cinstiţi pentru a finanţa un patronaj al asistaţilor sociali şi pentru a-i recompensa pe acoliţii lor din marile corporaţii – era una pe care politicienii republicani şi jurnaliştii conservatori bătuseră monedă ani de zile. După cum s-a văzut ulterior, Tea Party nu era nici mişcarea spontană, de masă ce se dorise a fi iniţial. De la bun început, filialele fraţilor Koch, de genul Americanii pentru Prosperitate,

împreună cu alţi miliardari conservatori care făcuseră parte din adunările de la resortul Indian Wells, găzduite de fraţii Koch imediat după inaugurarea mea, încurajaseră mişcarea înregistrând numele domeniului de internet şi obţinând aprobări pentru organizarea de întruniri, unde instruiau coordonatori şi sponsorizau conferinţe, finanţând, în ultimă instanţă, Tea Party, asigurând infrastructura acestuia şi orientarea strategică.

Nu încăpea nici o îndoială asupra faptului că Tea Party reprezenta o răbufnire populistă veritabilă în cadrul Partidului Republican. Mişcarea era alcătuită din oameni cu adevărat devotaţi, animaţi de acelaşi entuziasm al maselor şi de aceeaşi furie incisivă pe care o întâlnisem printre suporterii lui Sarah Palin în timpul ultimelor zile de campanie. Înţelegeam, pe undeva, acea furie, cu toate că era greşit orientată. Mulţi dintre albii din clasa muncitoare şi din clasa de mijloc ce gravitau spre mişcarea Tea Party trăiseră decenii de salarii mărite cu ţârâita, de costuri din ce în ce mai mari şi suferiseră de pe urma pierderii locurilor de muncă stabile care le-ar fi asigurat o pensie lipsită de griji. Bush şi republicanii lui nu făcuseră nimic pentru aceşti oameni, iar criza financiară le distrusese treptat comunităţile. Cel puţin până la momentul la care mă refer, economia scăzuse şi mai mult sub conducerea mea, în ciuda trilionului de dolari pompaţi în cheltuieli de stimulare şi în planurile de salvare. Pentru cei deja predispuşi ideilor conservatoare, ideea potrivit căreia politicile mele erau destinate să ajute oamenii tot pe spinarea lor – adică jocurile erau deja făcute, iar eu eram parte a acestui angrenaj – era pesemne mai mult decât plauzibilă.

Nutream, de asemenea, un respect amestecat cu invidie faţă de rapiditatea cu care liderii Tea Party mobilizaseră un număr mare de susţinători, reuşind astfel să domine relatările din presă şi folosindu-se practic de o parte din reţelele de socializare şi de strategiile de organizare a maselor de care ne folosisem şi noi în timpul campaniei electorale. Mi-am petrecut întreaga carieră politică promovând participarea cetăţenească pe care am considerat-o un leac pentru mare parte din neajunsurile democraţiei noastre. Nu mă puteam plânge, îmi spuneam, doar pentru că această participare venea în contradicţie cu agenda mea care, iată, genera o implicare pătimaşă din partea cetăţenilor.

Însă, cu trecerea timpului, mi-a fost greu să ignor unele din cele mai întunecate impulsuri ce animau această mişcare. Aşa cum fusese cazul şi în cazul mitingurilor organizate de Palin, reporterii ce relatau despre evenimentele organizate de Tea Party au întâlnit participanţi care mă comparau cu diferite animale şi chiar cu Hitler. Au apărut pancarte care mă înfăţişau îmbrăcat ca un vraci african, cu un os care-

mi străpungea nasul şi pe care erau scrise cuvintele „OBAMA ÎN CURÂND LA O CLINICĂ DIN CARTIERUL TĂU“. Teoriile conspiraţioniste abundau: se spunea că legea sănătăţii promulgată de mine va institui „comitete ale morţii“ ce vor evalua oamenii şi vor decide dacă aceştia erau îndreptăţiţi să primească tratament, lăsând astfel cale liberă „eutanasiei încurajate de guvern“; se mai spunea că legea va favoriza imigranţii ilegali, aflaţi în slujba misiunii mele extinse de a umple ţara de asistaţi social din rândurile votanţilor democraţi. Mişcarea Tea Party readusese la viaţă un vechi zvon apărut în timpul campaniei mele şi a mai turnat şi gaz pe foc: nu numai că eram musulman, dar fusesem, de fapt, născut în Kenya şi deci, din punct de vedere constituţional, nu aveam dreptul să fiu preşedinte. Până la începutul lunii septembrie, chestiunea originii şi a rasei mele şi a cât de mult influenţase aceasta ascensiunea mişcării Tea Party a devenit unul din principalele subiecte de dezbatere ale emisiunilor televiziunilor prin cablu – în special după ce fostul preşedinte Jimmy Carter, un veteran sudist, a opinat că vitriolul aruncat asupra mea era cel puţin parţial rezultatul ideilor rasiste.

La Casa Albă am stabilit faptul că nu vom comenta în nici un fel aceste evenimente – şi nu numai pentru că Axe avea teancuri de rapoarte care indicau că alegătorii albi, inclusiv mulţi dintre susţinătorii mei, au reacţionat dezamăgitor la lecţiile despre rasă. Pentru mine era o chestiune de principiu ca un preşedinte să nu se plângă vreodată în mod public de criticile venite din partea votanţilor – până la urmă face parte din fişa postului! – şi le-am amintit fără să preget atât reporterilor, cât şi prietenilor mei că predecesorii mei albi avuseseră, la rândul lor, de-a face cu atacuri la persoană de-a dreptul feroce şi cu dovezi de obstrucţionism.

Din punct de vedere practic, nu am văzut nici un motiv să analizez motivele oamenilor, mai ales că atitudinile rasiste erau manifeste în absolut toate aspectele istoriei naţiunii noastre. Oare cutare sau cutare membru al mişcării Tea Party susţinea „drepturile statelor“ pentru că era convins că era cel mai bun mod de a promova libertatea sau pentru că ar fi detestat în continuare felul în care intervenţia federală dusese la decesul legilor Jim Crow, la eliminarea segregării şi la creşterea puterii politice a negrilor din Sud? Oare acel activist conservator se opunea oricărei extinderi a statului ce încuraja asistenţa socială pentru că ar fi crezut că subminează orice iniţiativă individuală sau pentru că era convins că acesta va avea grijă numai de oamenii de culoare? Orice mi-ar fi dictat instinctele mele, oricare ar fi fost adevărul sugerat de manualele de istorie, ştiam că nu voi atrage de partea mea nici un alegător punând opozanţilor mei eticheta de rasişti.

Un singur lucru părea sigur: o mare parte dintre americani, inclusiv unii dintre cei pe care încercam să-i ajut, nu credeau o iotă din ceea ce le spuneam. Într-o seară din acea perioadă mă uitam la un reportaj despre o organizaţie de caritate numită Asistenţă Medicală pentru Zone Greu Accesibile, care oferea servicii medicale în clinici mobile în întreaga ţară, operând din rulote parcate în jurul arenelor sportive sau al bâlciurilor. Aproape toţi pacienţii din reportaj erau albi din Sud, adică din Tennessee, Georgia şi Virginia de Vest – femei şi bărbaţi care aveau slujbe, dar nu aveau asigurare medicală din partea angajatorului sau aveau asigurare medicală cu cheltuieli deductibile pe care nu şi le puteau permite. Mulţi dintre ei veneau de la sute de kilometri depărtare – unii dormeau în maşini, cu motorul pornit pentru a alunga frigul – pentru a se alătura sutelor de alţi oameni aşezaţi la rând înainte de răsăritul soarelui, în speranţa că unul din medicii voluntari le va face o extracţie, le va pune un diagnostic pentru durerile abdominale insuportabile sau le va examina un nodul la sân. Cererea era atât de mare încât pacienţii care ajungeau după răsăritul soarelui erau refuzaţi.

Acel reportaj m-a îndurerat profund şi m-a scos din minţi în acelaşi timp, era o acuză adusă unei naţiuni bogate care îşi abandonase prea mulţi dintre propriii cetăţeni. Cu toate acestea, eram conştient de faptul că aproape toţi aceşti oameni care aşteptau să intre gratuit la doctor proveneau dintr-un comitat cu adânci rădăcini republicane, din acele locuri în care opoziţia faţă de legea sănătăţii propusă de administraţia mea – ca şi sprijinul faţă de mişcarea Tea Party – erau cele mai înverşunate. A fost o vreme – pe când eram încă senator statal şi băteam drumurile zonei de sud a statului Illinois sau chiar şi atunci când călătoream prin zonele rurale din Iowa, la începutul campaniei prezidenţiale – când aş fi putut ajunge la inima acestor alegători. Pe atunci nu eram suficient de cunoscut încât să fiu ţinta unor caricaturi, ceea ce însemna că prejudecăţile de orice fel despre un negru din Chicago, care mai avea şi un nume ciudat, puteau fi uşor desfiinţate printr-un simplu dialog sau un modest gest de bunătate. După ce stăteam de vorbă cu oamenii într-o braserie sau după ce le auzeam nemulţumirile pe la vreun bâlci local, nu puteam spune dacă le câştigasem votul sau dacă erau de acord cu mine în diferite privinţe. Dar reuşeam măcar să realizăm acea conexiune şi ne despărţeam înţelegând că avem speranţe, zbateri şi valori comune.

Mă întrebam dacă acea conexiune mai era posibilă, dat fiind că trăiam înconjurat de garduri bine păzite, că imaginea mea era acum filtrată de Fox News şi de alte posturi media al căror model de funcţionare depindea exclusiv de sădirea unor sentimente de furie şi de teamă în sufletele privitorilor. Mi-ar fi plăcut să cred că puterea

mea de a realiza o conexiune cu oamenii era încă foarte prezentă. Soţia mea, însă, nu era aşa de sigură. Într-o noapte, către sfârşitul excursiei noastre, după ce le-am sărutat pe fete de noapte bună, Michelle a prins la televizor o secvenţă de la un miting al mişcării Tea Party – cu steaguri fluturate într-o dezlănţuire de sloganuri instigatoare. A luat telecomanda şi a oprit televizorul, chipul fiindu-i marcat de un amestec de furie şi resemnare.

„Este de neconceput, nu-i aşa?“ m-a întrebat ea.

„Ce anume?“

„Sunt speriaţi de tine. Sunt speriaţi de *noi*.“

A dat din cap a neîncredere şi s-a dus la culcare.

Ted Kennedy a murit pe data de 25 august. În dimineaţa funeraliilor, cerul s-a întunecat deasupra oraşului Boston, iar când am aterizat străzile erau acoperite de rafale puternice de ploaie. Scena ce s-a desfăşurat în biserică a fost demnă de măreţia vieţii lui Teddy: stranele erau pline de foşti preşedinţi şi de şefi de state, de senatori şi de membri ai Congresului, sute de foşti şi actuali angajaţi erau prezenţi, ca şi o gardă de onoare, toţi pentru a cinsti memoria omului aflat acum într-un sicriu acoperit de drapelul naţional. În acea zi cel mai mult au însemnat poveştile spuse de membrii familiei sale, mai ales de copiii lui. Patrick Kennedy şi-a amintit grija tatălui său în timpul crizelor de astm aproape paralizante de care suferise, de prosopul rece pe care i-l punea pe frunte până când adormea. Ne-a povestit de zilele în care pleca cu tatăl său pe mare, chiar şi atunci când apele erau învolburate de furtună. Teddy Jr. ne-a povestit cum, după ce îşi pierduse un picior din cauza unui cancer, tatăl său îl luase la săniuş, îl trăsese după el până în vârful unui deal înzăpezit, îl ridicase atunci când cădea, îi ştersese lacrimile atunci când voia să renunţe, şi aşa ajunseseră amândoi în vârf şi apoi alunecaseră în vale, printre povârnişurile acoperite de nea. A fost, pentru Teddy Jr., dovada faptului că lumea lui nu se sfârşise acolo. În general, toate poveştile au alcătuit portretul unui om dominat de un mare apetit pentru viaţă şi de o mare ambiţie, dar şi de mari pierderi şi de îndoieli. Un om care a trăit compensând pentru orice abatere.

„Tatăl meu a crezut în mântuire“, a spus Teddy Jr. „Nu s-a dat niciodată bătut, nu a încetat niciodată să încerce măcar să îndrepte nedreptăţile, fie ele provocate de propriile greşeli sau de ale noastre.“

Am luat cu mine la Washington aceste cuvinte, acolo unde domnea o atmosferă de renunţare – cel puţin în privinţa ratificării Legii sănătăţii. Mişcarea Tea Party realizase ce îşi propusese, generând valuri de publicitate negativă faţă de eforturile noastre, imprimând publicului teama că reforma va fi mult prea costisitoare, prea perturbatoare sau chiar că îi va ajuta numai pe cei nevoiaşi. Un raport

preliminar al Biroului de Buget al Congresului (CBO), o instituţie independentă, de profesionişti, însărcinată cu evaluarea costurilor întregii legislaţii a sănătăţii, a calculat versiunea iniţială a Legii sănătăţii din Camera Reprezentanţilor la suma exorbitantă de un trilion de dolari. Cu toate că cifra avansată de CBO avea să scadă pe măsură ce legea era revizuită şi clarificată, titlurile din ziare puneau la dispoziţia oponenţilor noştri o bâtă cu care să ne dea în cap. Democraţii din districtele mai nehotărâte fugeau acum mâncând pământul, convinşi că promovarea proiectului de lege ar fi însemnat o misiune sinucigaşă. Republicanii au renunţat la orice prefăcătorie privind intenţiile de negociere, iar membrii Congresului au devenit un fel de portavoce a mişcării Tea Party care susţinea că intenţia mea era de-a legaliza eutanasierea vârstnicilor.

Singurul element pozitiv în toată această devălmăşie a fost faptul că am reuşit să-l vindec pe Max Baucus de obsesia lui de a-l convinge pe Chuck Grassley. Am avut o ultimă tentativă de a-i aduce faţă în faţă în Biroul Oval în septembrie, când am fost nevoit să ascult încă cinci motive pe care Grassley le-a prezentat ca pretext al opoziţiei lui faţă de ultima versiune a proiectului de lege.

„Dă-mi voie să te întreb ceva, Chuck", am spus, în cele din urmă. „Dacă Max este de acord cu toate sugestiile tale din urmă, vei sprijini legea?"

„Păi..."

„Există *vreo* schimbare – măcar una – care să ne aducă votul tău?"

Înainte ca Grassley să ridice privirea şi să se uite în ochii mei s-a lăsat o tăcere stânjenitoare.

„Nu cred, domnule preşedinte."

Nu cred.

Atmosfera la Casa Albă a devenit curând sumbră. Unii oameni din echipă m-au întrebat dacă nu era cumva cazul să renunţăm. Rahm era cel mai cătrănit. Mai trecuse prin genul ăsta de rodeo cu Clinton, aşa că înţelegea prea bine ce însemna coborârea mea în sondaje pentru şansele de realegere ale democraţilor din districtele nehotărâte, mulţi dintre aceştia recrutaţi de el şi aleşi cu ajutorul lui, ca să nu mai amintesc de prejudiciul pe care l-ar fi putut aduce şanselor mele de-a fi reales în 2012. Într-o discuţie cu stafful superior despre opţiunile pe care le aveam, Rahm a fost de părere să facem o înţelegere cu republicanii pentru a trece măcar o parte din legislaţie – aceea care permitea persoanelor între 60 şi 65 de ani acces la Medicare sau acea parte care extindea aplicarea Programului de Asigurări de Sănătate pentru Copii. „Nu obţinem tot ce aţi dorit, domnule preşedinte", a

spus Rahm. „Dar chiar şi-aşa vom putea ajuta o grămadă de oameni şi vom avea un răgaz să avansăm cu restul agendei noastre."

O parte din cei de faţă au fost de acord. Alţii au spus că simt că e prea devreme să renunţăm. După ce şi-a revizuit conversaţiile avute pe Dealul Capitoliului, Phil Schiliro a spus că mai existau şanse de a trece o lege complexă chiar şi numai cu voturile democraţilor, dar a recunoscut că nu putea garanta acest lucru.

„Întrebarea pentru dumneavoastră, domnule preşedinte, ar fi cât de norocos vă simţiţi?"

L-am privit şi am zâmbit. „Unde suntem, Phil?"

Phil a ezitat, neştiind dacă era o întrebare-capcană.

„În Biroul Oval?"

„Şi pe mine cum mă cheamă?"

„Barack Obama."

Am zâmbit. „Barack *Hussein* Obama. Şi sunt aici cu tine în *Biroul Oval*. Frate, eu mă simt întotdeauna norocos."

Am anunţat echipa că păstrăm aceeaşi direcţie. Decizia mea nu avea prea multă legătură cu cât de norocos mă simţeam. Rahm avea dreptate în privinţa riscurilor şi poate că într-un mediu politic diferit, sau legat de o altă chestiune, aş fi acceptat ideea de a negocia cu Marele Partid Republican pentru doar o parte din ceea ce doream. Dar în problema sănătăţii nu vedeam nici un indiciu că liderii republicani ar fi dorit să ne arunce vreun colac de salvare. Eram loviţi, tabăra lor voia sânge şi, oricât de modestă ar fi fost reforma propusă de noi, ei tot ar fi găsit alte motive pentru a nu colabora cu noi.

Mai mult decât atât, o lege cu conţinut redus nu putea veni în ajutorul a milioane de oameni disperaţi, a unor oameni ca Laura Klitzka din Green Bay. Numai gândul că i-aş fi putut dezamăgi – sau că i-aş fi putut lăsa să se descurce singuri pentru că preşedintele lor nu era suficient de curajos, de priceput sau de convingător pentru a se face auzit în larma politică şi pentru a face ceea ce era corect – îmi repugna profund.

La momentul acela deja mă întâlnisem cu oameni la sediile primăriilor din opt state şi le explicasem, atât în termeni generali, cât şi în termeni mai complecşi ce înseamnă reforma din sănătate. Vorbisem la telefon cu membrii AARP[60], în transmisiuni tv live, răspunzând tuturor întrebărilor, de la cele legate de lacunele de acoperire din Medicare până la cele privind testamentele. Am vorbit, împreună cu echipa mea, cu oameni bolnavi şi sănătoşi, cu medici şi producători de medicamente, cu directori de spitale, cu avocaţii pacienţilor, cu legiuitori irascibili, analizând complexitatea sistemului, evaluând impactul pe care fiecare capitol şi aliniat al legii

l-ar fi putut avea. Trecuseră luni de zile de când încercam să răspundem tuturor întrebărilor şi să lămurim toate neînţelegerile, publicând pagini întregi de informaţii pe website-ul Casei Albe, educând practic jurnaliştii şi păstrând totodată un nivel al încrederii, definit cel mai bine printr-o propoziţie rostită cu mult timp în urmă de preşedintele John Adams: „Faptele sunt lucruri încăpăţânate".

Noaptea târziu, în Sala Tratatelor, mă concentram asupra fluxului continuu de informări şi tabele, pentru a mă asigura că înţeleg cele mai mici detalii ale culoarelor de risc şi ale plafoanelor de reasigurare. Ştiam că indiferent dacă reforma va avea succes sau va fi un eşec, eu eram vârful de lance. Eram recunoscător echipei mele pentru dorinţa de a persevera, de a nu abandona, chiar şi în situaţiile în care lupta devenise oribil de încrâncenată şi şansele de reuşită păreau mult prea mici. La un moment dat, Denis McDonough a distribuit echipei stickere pe care scria „OPUNE-TE CINISMULUI". A fost şi acesta un alineat al credinţei noastre.

Fiindcă era conştient de faptul că trebuia să facem o mişcare bine gândită pentru a relansa dezbaterea din domeniul medical, Axe a propus să mă adresez camerelor reunite ale Congresului la o oră de maximă audienţă. Era o mişcare extrem de riscantă, mi-a explicat el, şi care fusese pusă în aplicare doar de două ori în ultimii 16 ani, dar numai aşa aveam ocazia de a vorbi în direct în faţa a milioane de privitori. L-am întrebat care fuseseră celelalte două situaţii la care se referea.

„Cea mai recentă a fost sesiunea comună în care Bush a anunţat declanşarea Războiului împotriva terorismului, după 11 septembrie."

„Şi cealaltă?"

„Când Bill Clinton a vorbit despre Legea Sănătăţii."

Am început să râd. „Înţeleg că sesiunea asta a mers de minune, nu-i aşa?"

În pofida precedentului de rău augur, am hotărât de comun acord că merita să încercăm. La două zile după Labour Day (Ziua Muncii), am urcat cu Michelle pe bancheta din spate a Bestiei şi ne-am îndreptat spre intrarea de est a Clădirii Capitoliului, refăcând acelaşi traseu pe care îl făcusem cu şapte luni în urmă spre uşile sălii ce adăpostea Camera Reprezentanţilor. Anunţul făcut de sergentul de gardă, lumina reflectoarelor, camerele de luat vederi, aplauzele, strângerile de mână de-a lungul culoarului central – totul părea, cel puţin la suprafaţă, imaginea în oglindă a evenimentului din februarie. Dar atmosfera din Cameră era categoric alta de data aceasta – zâmbetele un pic cam prea forţate, iar în aer plutea un murmur de tensiune şi îndoială. Sau poate doar dispoziţia mea se schimbase. Bucuria şi sentimentul triumfului personal pe care le trăisem imediat

după preluarea mandatului dispăruseră şi fuseseră înlocuite de ceva mult mai solid: hotărârea de-a vedea o sarcină dusă la bun sfârşit.

Timp de o oră în acea seară am explicat cât am putut de clar ce însemnau propunerile noastre de reformă pentru familiile care ne urmăreau: am vorbit despre faptul că aceste propuneri vor oferi asigurări accesibile celor vizaţi şi vor asigura protecţie vitală celor care aveau deja asigurare; m-am referit la faptul că reforma va împiedica actele de discriminare ale companiilor de asigurări împotriva pacienţilor cu situaţii medicale preexistente şi va elimina genul de limite de viaţă care împovărau familii precum cea a Laurei Klitzka. Am prezentat în detaliu felul în care vârstnicii vor beneficia de ajutor pentru achiziţionarea unor medicamente vitale şi am vorbit despre faptul că asiguratorii vor fi obligaţi să acopere controalele de rutină şi îngrijirea preventivă, fără costuri suplimentare. Am explicat, de asemenea, că zvonurile despre preluarea domeniului de către guvern şi despre aşa-numitele comisii ale morţii erau o mare gogoriţă, că legislaţia nu va afecta nici măcar cu un cent deficitul existent şi că acum sosise vremea să implementăm aceste schimbări.

Cu câteva zile înainte primisem o scrisoare de la Ted Kennedy. O scrisese din luna mai, dar îi lăsase instrucţiuni lui Vicky să mi-o trimită abia după moartea lui. Era o scrisoare de adio, pe două pagini, în care îmi mulţumea că mă înhămasem la cauza reformei din sănătate, pe care o descria drept „cea mai măreaţă întreprindere neterminată a societăţii noastre“ şi totodată cauza vieţii lui. Adăugase că părăseşte această lume simţindu-se oarecum alinat şi având încredere în faptul că munca lui de ani de zile va fi în sfârşit încununată de succes sub administraţia mea.

Aşa încât mi-am încheiat discursul din seara aceea citând din scrisoarea lui Teddy, în speranţa că vorbele lui vor da un imbold naţiunii, aşa cum îmi dăduseră şi mie. „Situaţia cu care ne confruntăm“, mai scria el, „este mai presus de orice problemă morală; miza este acum reprezentată nu doar de detaliile strategice, ci şi de principiile fundamentale ale justiţiei sociale şi de adevăratul caracter al naţiunii noastre.“

Potrivit sondajelor, cuvântarea mea înaintea Congresului a dus la creşterea sprijinului public pentru Legea sănătăţii, cel puţin pentru o vreme. Şi ceea ce era mai important legat de obiectivul nostru era faptul că mai îndreptase coloanele vertebrale ale democraţilor nehotărâţi din Congres. Cu toate acestea, nici un republican din Cameră nu şi-a reconsiderat poziţia. Acest lucru mi-a fost limpede pe la jumătatea discursului, când – în timp ce desfiinţam zvonul potrivit căruia legea va permite asigurarea medicală a imigranţilor ilegali – un congresman republican relativ obscur din Carolina de Sud, aflat la al

cincilea mandat, pe nume Joe Wilson, s-a aplecat în fotoliu, a îndreptat un deget spre mine şi a strigat cu o faţă congestionată de furie „Minţi!“

Preţ de-o secundă, întreaga sală a încremenit în tăcere. M-am întors să văd cine era recalcitrantul (aşa cum au făcut şi preşedinta Camerei, Pelosi, şi Joe Biden, Nancy absolut şocată, iar Joe, dând consternat din cap). Am fost tentat să plec de la pupitru, să traversez culoarul şi să-l pocnesc pe individ direct peste faţă. Dar am răspuns doar „Nu este adevărat“ şi apoi mi-am reluat discursul, în timp ce democraţii au continuat să-l huiduie pe Wilson.

Din câte îşi aminteau toţi cei implicaţi, aşa ceva nu se mai întâmplase în timpul unei cuvântări de la şedinţa comună – cel puţin nu în istoria modernă. Criticile din Congres au fost rapide şi au fost exprimate din partea ambelor partide, iar până la orele dimineţii, a doua zi, Wilson şi-a cerut public scuze pentru încălcarea etichetei, i-a dat telefon lui Rahm şi l-a rugat să-mi transmită scuzele lui. Am lăsat lucrurile aşa, declarându-i unui reporter că am apreciat faptul că Wilson şi-a cerut scuze şi că eram conştient de faptul că toţi suntem sortiţi greşelilor.

Cu toate acestea nu am putut să ignor relatările din presă care arătau că în săptămâna ce urmase izbucnirii lui din Congres, contribuţiile online pentru campania de realegere a lui Wilson crescuseră substanţial. Aparent, mulţi votanţi republicani îl considerau un erou care nu făcuse decât să rostească adevărul în faţa puterii. Ceea ce indica faptul că mişcarea Tea Party şi aliaţii acesteia din presă reuşiseră chiar mai mult decât să demonizeze proiectul de lege a sănătăţii. Reuşiseră să mă demonizeze pe mine şi, astfel, transmiseseră un mesaj tuturor oficialilor republicani: când vine vorba de opoziţia faţă de administraţia Obama, vechile reguli nu mai erau valabile.

Cu toate că am crescut în Hawaii, nu învăţasem să navighez; era un sport pe care familia mea nu şi-l putea permite. Şi totuşi, în următoarele trei luni şi jumătate, m-am simţit aşa cum cred că se simt marinarii care navighează pe mări şi oceane după trecerea unei furtuni. Activitatea era în continuare susţinută, uneori monotonă, îngreunată pe alocuri de nevoia de a petici anumite spărturi şi de a scăpa de balast. Menţinerea vitezei şi a cursului de navigare în condiţii de vreme schimbătoare, de vânt şi de curenţi care-şi schimbau constant direcţia, necesita răbdare, îndemânare şi atenţie. Pentru o vreme, ne-a dat putere recunoştinţa pe care o simt supravieţuitorii, împinşi înainte de o credinţă mereu renăscută că vom ancora într-un port mai devreme sau mai târziu.

În primul rând, după luni întregi de amânări, Baucus a inaugurat în sfârşit dezbaterile pe Legea sănătăţii în Comisia de Finanţe a Senatului. Versiunea lui, care urma modelul Massachusetts folosit de noi, era mult mai zgârcită în privinţa subvenţiilor oferite celor neasiguraţi decât am fi dorit noi, şi am insistat asupra înlocuirii taxei pe poliţele de asigurări oferite de angajatori cu taxe mărite pe veniturile celor bogaţi. Dar, spre meritul tuturor, discuţiile au fost, în general, de fond şi lipsite de grandomanie. După trei săptămâni de muncă extenuantă, proiectul de lege a trecut de comisie cu 14 voturi pentru şi 9 împotrivă. Până şi Olympia Snowe s-a hotărât să ne dea un vot pozitiv, singurul vot pentru de la republicani.

Preşedintele Camerei, Nancy Pelosi, a pus la cale o ratificare rapidă a unei legi consolidate în Senat, unde opoziţia republicanilor era uniformă şi extrem de vocală, iar votul a avut loc pe data de 7 noiembrie 2009. (Legea era gata de ceva vreme, dar Nancy nu a dorit să o aducă în faţa Camerei Reprezentanţilor – şi să-şi forţeze membrii să exprime opţiuni politice dure – până când nu a fost sigură de faptul că efortul din Senat nu va da rateuri.) Ne-am făcut socoteala că dacă vom putea convinge toţi membrii Senatului să voteze o versiune consolidată similară a proiectului de lege înainte de vacanţa de Crăciun, atunci puteam rezerva luna ianuarie negocierii diferenţelor dintre versiunile din Senat şi din Cameră, ca apoi să trimitem o lege închegată în ambele camere pentru ratificare şi, cu puţin noroc, să am versiunea finală pe biroul meu în februarie, pentru a o semna.

Era vorba de un mare „dacă" – unul care depindea în mare măsură de vechiul meu prieten Harry Reid. Mereu credincios viziunii sale obscure asupra naturii umane, liderul majorităţii din Senat a pornit de la premisa că nu se putea bizui pe Olympia Snowe atunci când versiunea finală a Legii sănătăţii va fi introdusă în Senat. („Atunci când McConnell o s-o strângă cu uşa", mi-a spus el aşa, într-o doară, „o să tremure din toate încheieturile.") Pentru a nu risca un act de obstrucţionism, Harry trebuia să ţină cu dinţii de toţi membrii grupului său parlamentar, alcătuit din 60 de oameni. Şi, aşa cum se întâmplase şi cu Legea relansării economice, aceasta era o realitate care conferea fiecăruia din cei 60 de republicani pârghii importante pentru a pretinde anumite modificări ale legii, indiferent de cât de interesate sau de nerezonabile ar fi fost aceste pretenţii.

Această situaţie nu era favorabilă unor consideraţii strategice nobile, ceea ce îi convenea de minune lui Harry, care putea manipula, încheia înţelegeri şi pune presiune ca nimeni altul. În următoarele şase săptămâni, pe măsură ce legea consolidată a fost introdusă în Senat şi au început dezbateri prelungite pe marginea chestiunilor procedurale, singura activitate care conta, de fapt, era cea care avea

loc în biroul lui Harry, acolo unde el s-a întâlnit cu fiecare nehotărât în parte pentru a afla ce anume îi putea determina să spună „da". Unii doreau fonduri pentru proiecte de suflet, bine intenţionate de altfel, dar de minimă importanţă. Mai mulţi membri liberali din Senat, adversari ai profiturilor uriaşe obţinute de Big Pharma şi de alţi asiguratori privaţi, s-au arătat dintr-odată total nederanjaţi de profiturile imense ale producătorilor de echipament medical ce beneficiau de mari facilităţi în statele respective, şi încercau să-l convingă pe Harry să reducă impozitul propus pentru industria farmaceutică. Senatorii Mary Landrieu şi Ben Nelson şi-au condiţionat votul de alocarea a miliarde de dolari din partea Medicaid către Louisiana şi Nebraska, concesii pe care republicanii le-au catalogat cu ingeniozitate drept „Achiziţia Louisiana" şi „Comisionul Depănuşare".

Harry era dispus să facă orice. Cam prea dispus. A fost de acord să păstreze legătura cu echipa mea, dându-le lui Phil sau lui Nancy-Ann ocazia de-a omorî din faşă orice modificare legislativă ce ar fi putut afecta negativ părţile esenţiale ale reformei noastre, dar din când în când îşi băga coada în câte o înţelegere pe care ţinea s-o tranşeze, iar eu trebuia să intervin cu un telefon. De obicei, ceda în faţa argumentelor mele, nu fără să protesteze sau să se întrebe cum ar fi putut să treacă legea făcând numai ceea ce doream eu.

„Domnule preşedinte, ştiţi mult mai multe decât mine despre politica din sănătate", mi-a spus la un moment dat. „Dar, eu sunt mult mai versat în ale Senatului, bine?"

În comparaţie cu tacticile incalificabile pe care liderii din Senat le foloseau în mod tradiţional – gen mită electorală, schimburi de favoruri şi distribuiri de patronaje – pentru a trece legi importante şi controversate cum a fost Legea drepturilor civile sau Legea reformei fiscale a lui Ronald Reagan din 1986, sau un pachet de legi cum a fost New Deal – metodele lui Harry erau mai degrabă benigne. Dar acele legi au fost ratificate într-o perioadă în care mare parte din afacerile oneroase de la Washington nu ajungeau la urechile jurnaliştilor, înainte de apariţia transmisiunilor de ştiri non-stop. Pentru noi, înaintarea legii în Senat a fost un coşmar de PR. De fiecare dată când legea lui Harry suferea modificări pentru a îmbuna pe cutare sau cutare senator, jurnaliştii mai ieşeau cu o nouă serie de reportaje despre „negocierile de culise". Impulsul dat opiniei publice de discursul meu în faţa camerelor reunite pentru a susţine efortul reformei a dipărut curând – iar lucrurile s-au înrăutăţit simţitor atunci când Harry a decis, cu acordul meu, să scoată din lege o clauză numită „opţiune publică".

Încă de la începutul dezbaterilor din sănătate, aşa-numiţii tocilari de stânga ne-au presat să modificăm modelul Massachusetts,

acordând consumatorilor posibilitatea de-a alege o asigurare „la schimb“ nu numai din partea Aetna sau Blue Cross Blue Shield, ci şi din partea unei noi companii de asigurări deţinute şi operate de către guvern. Deloc surprinzător, companiile de asigurări s-au împotrivit ideii de „opţiune publică“, pretextând că nu vor putea să concureze cu planul de asigurări al guvernului, ce putea opera fără presiunea de a face profit. Sigur că pentru susţinătorii opţiunii publice tocmai acesta era scopul: prin evidenţierea rentabilităţii asigurării din partea guvernului şi prin expunerea cheltuielilor umflate şi a imoralităţii pieţei asigurărilor private, ei sperau să deschidă drumul unui sistem cu unic plătitor, cu ajutorul opiniei publice.

Era o idee ingenioasă, o idee cu destui susţinători încât Nancy Pelosi s-o includă în versiunea legii de la Senat. Numai că în Senat eram departe de a întruni 60 de voturi pentru o opţiune publică. În legea Comisiei de Sănătate şi Educaţie de la Senat exista o versiune palidă, care stipula ca fiecare asigurator administrat de guvern să perceapă aceleaşi prime de asigurare ca şi companiile private de asigurări, dar bineînţeles că asta ar fi făcut inutilă opţiunea publică. Împreună cu echipa, am luat în calcul un posibil compromis ce ar fi oferit o opţiune publică numai în acele zone ale ţării în care existau prea puţini asiguratori pentru a constitui o reală concurenţă şi unde o entitate publică ar fi contribuit la scăderea primelor de asigurare per ansamblu. Dar şi această variantă era o pastilă prea greu de înghiţit pentru membrii mai conservatori ai grupului parlamentar democrat, inclusiv pentru Joe Lieberman din Connecticut, care, cu puţin înainte de Ziua Recunoştinţei, a anunţat că nu va vota nici în ruptul capului pentru un pachet care conţine o opţiune publică.

Când s-a aflat că opţiunea publică fusese scoasă din versiunea legii de la Senat, activiştii de stânga au înnebunit de-a dreptul. Howard Dean, fostul guvernator de Vermont şi fost candidat la preşedinţie, a declarat că aceasta însemna „practic prăbuşirea reformei sănătăţii din Senatul Statelor Unite“. Aceşti activişti au fost în special indignaţi de faptul că li se părea că Harry şi cu mine ne lăsam manipulaţi de Joe Lieberman – ţinta dispreţului liberalilor şi care fusese învins în alegerile primare ale democraţilor din 2006 pentru sprijinul său perseverent faţă de Războiul din Irak, motiv pentru care fusese nevoit să candideze ca independent la următoarele alegeri. Nu era pentru prima oară când alegeam elementul practic în detrimentul conflictului atunci când era implicat Lieberman: în ciuda faptului că îl sprijinise pe prietenul său John McCain în ultima campanie prezidenţială, atât eu cât şi Harry respinsesem apelurile care cereau ca Lieberman să fie destituit din anumite misiuni ale comisiei, şi asta pentru că nu ne puteam permite ca el să părăsească grupul

parlamentar şi să rămânem fără votul lui. Şi am avut dreptate procedând aşa – Lieberman şi-a exprimat în mod consecvent sprijinul faţă de agenda mea. Dar aparenta lui influenţă în dictarea termenilor reformei sănătăţii a consolidat printre democraţi opinia că îmi tratam adversarii mai bine decât aliaţii şi că întorsesem spatele progresiştilor care mă ajutaseră să ajung preşedinte.

Găseam întregul scandal absolut exasperant. „Ce este atât de greu de înţeles în legătură cu cele 60 de voturi?", m-am plâns staffului meu. „Adică trebuie să le spun celor 30 de milioane de american neasiguraţi că vor trebui să aştepte încă zece ani pentru că nu suntem în stare să le oferim o opţiune publică?"

Pe lângă faptul că dezaprobarea din partea prietenilor mei mă durea cel mai mult, permanenta critică a avut consecinţe politice imediate pentru democraţi. Baza noastră de alegători a devenit derutată (la modul general vorbind, lumea habar nu avea ce presupunea o opţiune publică), iar grupul nostru parlamentar s-a scindat, ceea ce a îngreunat alinierea voturilor necesare pentru ratificarea Legii sănătăţii. Totodată, lumea uitase că marile progrese sociale din istoria Americii, inclusiv Asigurările Sociale şi Medicare, începuseră cu lacunele aferente şi se materializaseră în timp. Criticii care se grăbeau să facă dintr-o victorie monumentală, chiar şi plină de imperfecţiuni, o înfrângere dureroasă nu făceau decât să contribuie la demoralizarea pe termen lung a alegătorilor democraţi – cu alte cuvinte, sindromul „ce rost are să votăm dacă nu se schimbă nimic niciodată?" – şi să ne îngreuneze efortul pentru câştigarea viitoarelor alegeri, precum şi cel de înaintare a unei legislaţii progresiste în viitor.

I-am spus lui Valerie că exista un motiv pentru care republicanii tindeau să procedeze exact pe dos – o explicaţie pentru faptul că Ronald Reagan putuse dirija creşteri uriaşe ale bugetului federal, ale deficitului federal, şi al forţei de muncă federale şi fusese în acelaşi timp idolatrizat de către adepţii Partidului Republican şi considerat eroul care redusese puterile guvernului federal. Ei au înţeles că în politică poveştile erau deseori cel puţin la fel de importante ca şi fondul obţinut.

Nu am făcut publice aceste argumente, dar, pe parcursul mandatelor mele, expresia „opţiune publică" a devenit un fel de cod la Casa Albă, ori de câte ori grupurile democrate de interese se plângeau de faptul că nu am reuşit să sfidăm forţa gravitaţională a politicii şi că am obţinut mai puţin de 100% din ceea ce doreau acestea. Am făcut tot posibilul să liniştim populaţia, reamintindu-le susţinătorilor nemulţumiţi că vom avea destul timp la dispoziţie pentru a da o formă satisfăcătoare legislaţiei atunci când vom unifica cele două versiuni

ale proiectului de lege aflate în dezbatere în Senat şi în Camera Reprezentanţilor. Harry a continuat să facă ce ştia mai bine, inclusiv să prelungească sesiunea parlamentară până la începutul vacanţei de iarnă. După cum prevăzuse tot el, Olympia Snowe a înfruntat chiar şi viscolul pentru a mă vizita în Biroul Oval şi pentru a ne comunica că va vota „nu". (A pretextat că Harry grăbea lucrările, dar, potrivit bârfelor, McConnell o ameninţase că o va demite din Comisia pentru Întreprinderi Mici dacă dă un vot pozitiv.) Nimic din toate acestea nu conta. În Ajunul Crăciunului, după o dezbatere de 24 de zile, într-o zi în care Washingtonul era acoperit de o pătură de nea şi străzile erau aproape pustii, Senatul a promulgat Legea sănătăţii, Affordable Care Act[61], cu exact 60 de voturi favorabile. Era primul vot exprimat în Senat în ajunul Crăciunului, din 1895 încoace.

La câteva ore după aprobarea legii, eram deja la bordul Air Force One şi le ascultam pe Michelle şi pe fete discutând despre cât de bine se comporta Bo în prima lui călătorie cu avionul. Zburam spre Hawaii, pentru a ne petrece acolo vacanţa de iarnă. Am început să mă simt mai relaxat. În adâncul sufletului eram convins că vom izbuti. Încă nu ajunsesem la un liman, dar datorită echipei mele, datorită lui Nancy, Harry şi numeroşilor democraţi din Congres care dăduseră voturi grele, simţeam că ne apropiam cu nava de uscat.

Nu aveam de unde să ştiu că nava noastră avea să naufragieze.

Protecţia noastră aproape magică împotriva obstrucţioniştilor din Senat se datora unui singur lucru. După moartea lui Ted Kennedy în august, corpul legislativ al statului Massachusetts modificase legea pentru a permite guvernatorului, democratul Deval Patrick, să numească un înlocuitor în loc să lase locul vacant până la organizarea unor alegeri speciale. Era vorba doar de o măsură temporară, iar acum, cu alegeri programate pentru 19 ianuarie, aveam mare nevoie ca acest loc vacant să fie câştigat şi ocupat de un democrat. Din fericire, Massachusetts se întâmplă să fie unul dintre cele mai democrate state din ţară şi care nu e reprezentat de nici un republican în Senat de 37 de ani încoace. Candidatul democrat nominalizat pentru Senat, procurorul general Martha Coakley, reuşise să menţină un avans constant şi substanţial înaintea adversarului ei republican, un senator prea puţin cunoscut pe nume Scott Brown.

În cursa aparent bine controlată de către noi, am petrecut cu echipa primele două săptămâni din luna ianuarie preocupaţi de elaborarea unei Legi a sănătăţii acceptabile atât pentru democraţii din Senat cât şi din Camera Reprezentanţilor. Nu era un demers plăcut. Dispreţul manifest dintre cele două camere ale Congresului este o tradiţie veche la Washington, una care transcede până şi disensiunile dintre partide; senatorii îi consideră, în general, pe membrii Camerei

Reprezentanţilor ca fiind impulsivi, părtinitori şi prost informaţi, în timp ce parlamentarii din Cameră îi consideră pe senatori plictisitori, aroganţi şi ineficienţi. La începutul anul 2010, acest dispreţ a luat forma unei ostilităţi demonstrative. Democraţii din Cameră – sătui să-şi vadă majoritatea irosită şi agenda lor agresiv liberală obstrucţionată de grupul parlamentar democrat din Senat, tributar propriilor membri mai conservatori – au insistat că versiunea din Senat a Legii sănătăţii nu avea nici o şansă să treacă în Cameră. Democraţii din Senat – sătui de ceea ce considerau a fi egocentrismul Camerei manifestat pe socoteala lor – nu erau nici ei mai puţin recalcitranţi. Eforturile lui Rahm şi ale lui Nancy-Ann de a încheia o înţelegere nu duceau nicăieri, iar discuţiile în contradictoriu se iscau din cauza celor mai obscure prevederi, parlamentarii îşi adresau injurii şi ameninţau să părăsească sala.

După o săptămână în care aceasta a fost atmosfera, ajunsesem la exasperare. I-am sunat pe Pelosi, pe Reid şi pe negociatorii ambelor camere la Casa Albă şi, timp de trei zile de la mijlocul lunii ianuarie, ne-am aşezat la masa din Camera Cabinetului şi am analizat metodic fiecare dispută, încercând să depistăm secţiunile pentru care membrii Camerei trebuiau să ia în considerare amendamentele Senatului, precum şi acele secţiuni unde Senatul trebuia să cedeze; între timp, le-am reamintit tuturor că eşecul nu era o opţiune şi că aveam de gând să-i chem la mine în fiecare seară, timp de o lună, dacă de asta era nevoie pentru a ajunge la un consens.

Cu toate că progresam extrem de lent, aveam un presentiment bun legat de perspective. Asta până când, într-o după-amiază, m-am oprit în micul birou al lui Axe şi l-am găsit cu Messina aplecaţi asupra unui computer, de parcă erau doi medici ce studiau radiografiile unui pacient cu o boală incurabilă.

„Ce s-a întâmplat?“, am întrebat.

„Avem probleme în Massachusetts“, a răspuns Axe, dând nemulţumit din cap.

„Cât de grav e?“, am întrebat.

„Foarte grav“, au răspuns Axe şi Messina la unison.

Mi-au explicat că Martha Coakley, candidata noastră pentru Senat, se şi văzuse instalată în fotoliu şi, în loc să stea de vorbă cu alegătorii, îşi petrecuse mai tot timpul curtând oficialii aleşi, donatorii şi grangurii de la sindicate. Ca şi cum situaţia nu era deja destul de serioasă, plecase în vacanţă cu trei săptămâni înaintea alegerilor, o mişcare pe care presa o taxase imediat. Între timp, campania republicanului Scott Brown căpătase avânt. Ajutat de atitudinea sa jovială şi de un fizic plăcut, ca să nu mai vorbesc de faptul că se ducea peste tot cu o camionetă pe care o conducea, Brown a exploatat cu

iscusință temerile și frustrările votanților din rândul clasei muncitoare, copleșiți de recesiune și – pentru că trăiau într-un stat care oferea deja asigurare medicală tuturor locuitorilor – au privit obsesia mea pentru ratificare a unei legi federale a sănătății ca pe o mare pierdere de timp.

După toate aparențele, nici sondajele strânse, nici telefoanele iritate din partea echipei mele și ale lui Harry nu au trezit-o din amorțeală pe Coakley. Cu o zi în urmă, întrebată fiind de un reporter despre programul ei relaxat de campanie, bagatelizase întrebarea răspunzându-i acestuia printr-o altă întrebare: „Te referi la programul meu comparativ cu timpul pierdut degeaba pe lângă Arenele Fenway? În frig? Dând mâna cu oamenii?“ – o referire sarcastică la oprirea pe care Scott Brown o făcuse în ziua de Anul Nou, în timpul campaniei sale, la arena supraetajată din Boston, unde echipa de hochei a orașului, Boston Bruins, găzduia Cupa de Iarnă a Ligii Naționale de Hochei, într-un meci contra echipei Philadelphia Flyers. Într-un oraș care își diviniza echipele sportive, nici că putea nimeri o replică mai deplasată și care urma, cu siguranță, să schimbe opțiunile unui mare segment din electorat.

„Nu cred c-a spus așa ceva“, am zis consternat.

Messina mi-a făcut un semn cu capul spre computer. „Uite aici, pe site-ul *Globe*.“

„Nuuu!“, am exclamat, apucându-l pe Axe de revere și scuturându-l într-un gest teatral, bătând apoi cu piciorul în podea, precum un copil în plină criză de isterie. „Nu, nu, nu!“ Umerii mi-au căzut, pur și simplu, în timp ce calculam implicațiile acestei declarații. „O să piardă, nu-i așa?“, am spus într-un târziu.

Nici nu a fost nevoie ca Axe și Messina să răspundă. Cu o săptămână înainte de alegeri, am încercat să salvez situația și am zburat la Boston, unde am luat parte la mitingul lui Coakley. Dar era prea târziu. Brown a câștigat detașat. Titlurile ziarelor din toată țara anunțau O RĂSTURNARE SPECTACULOASĂ și O ÎNFRÂNGERE ISTORICĂ. Verdictul de la Washington a fost rapid și neîndurător.

Legea sănătății propusă de Obama era îngropată.

Chiar și acum îmi este greu să privesc cu claritate înfrângerea din Massachusetts. Poate gândirea convențională este cea potrivită. Poate dacă nu aș fi pus atâta presiune pe chestiunea asistenței medicale în primul meu an de mandat, poate dacă m-aș fi concentrat în toate aparițiile publice pe declarații despre situația locurilor de muncă și despre criza financiară, ne-am fi păstrat acel loc în Senat. Sigur că dacă aș fi avut mai puține probleme de rezolvat, am fi observat și eu și echipa niște semnale de avertisment mai din vreme și am fi pregătit-o mult mai bine pe Coakley, implicându-mă și eu mai activ în campania

din Massachusetts. Este tot atât de adevărat că, dată fiind situaţia precară a economiei, n-aş fi putut schimba cu nimic situaţia – poate că rotiţele istoriei s-a fi învârtit în continuare independent de intervenţiile noastre firave.

Ştiu doar că, la momentul respectiv, toţi ne-am simţit ca şi cum am fi comis o gafă monumentală. Iar analiştii politici erau de aceeaşi părere. Editorialele făceau apel la mine să înlocuiesc echipa cu care lucram, începând cu Rahm şi cu Axe. Nu le-am acordat atenţie. Am considerat că trebuia să-mi asum greşelile şi mă mândream cu faptul că – atât în timpul campaniei electorale cât şi la Casa Albă – clădisem un cult al asumării, o administraţie în care nu căutam ţapi ispăşitori atunci când lucrurile nu mergeau bine.

Pentru Rahm era mult mai greu să ignore zvonurile. Dat fiind că îşi petrecuse întreaga carieră politică la Washington, ciclul zilnic de ştiri reprezenta barometrul său, nu numai în ceea ce priveşte realizările administraţiei, dar şi legat de propriul loc în lume. Cerea periodic părerea formatorilor de opinie din oraş, conştient de faptul că învingătorii se pot transforma peste noapte în învinşi şi de faptul că membrii staffului de la Casa Albă erau ţinta atacurilor nemiloase ori de câte ori se ivea o greşeală. În situaţia de faţă, găsea că era condamnat pe nedrept: la urma urmei, el fusese acela care, mai mult decât oricine altcineva, mă avertizase asupra pericolului politic pe care îl presupunea insistenţa cu care urgentasem promulgarea Legii sănătăţii. Şi, aşa cum ar face oricine atunci când se simte rănit şi nedreptăţit, nu s-a putut abţine şi s-a plâns la toţi amicii săi din oraş. Din păcate, cercul lui de prieteni s-a dovedit a fi cam prea extins. La o lună după alegerile din Massachusetts, scriitorul şi jurnalistul Dana Milbank de la *Washington Post* a scris un editorial în care îl apăra cu putere pe Rahm, argumentând că „cea mai mare greşeală a lui Obama a fost faptul că nu l-a ascultat pe Emanuel în domeniul sănătăţii", subliniind faptul că un pachet de asigurări de sănătate mai modest ar fi fost o strategie mai bună.

Atunci când îţi vezi şeful de cabinet distanţându-se de tine după o înfrângere eşti pus într-o situaţie inconfortabilă. Cu toate că editorialul nu mi-a fost deloc pe plac, nu credeam că Rahm ar fi fost autorul moral. Am preferat să o consider a fi doar o neglijenţă provocată de stres. Dar nu toată lumea era la fel de dispusă să-l ierte. Valerie, la fel de protectoare cu mine ca întotdeauna, era de-a dreptul furioasă. Reacţiile personalului superior, deja iritat de eşecul lui Coakley, traversau toată gama de emoţii, de la mânie la dezamăgire. În după-amiaza aceea, Rahm a intrat în Biroul Oval chinuit de remuşcări. Mi-a spus că nu făcuse nimic cu rea-intenţie, că mă dezamăgise şi că era pregătit să-şi înainteze demisia.

„Nu-ţi dai nici o demisie“, i-am spus. Eram de acord cu faptul că o dăduse rău în bară şi că trebuia să regleze situaţia cu tot restul echipei. Dar i-am spus şi că pentru mine era un foarte bun şef de cabinet, că eram sigur că greşeala nu se va mai repeta şi că aveam nevoie de el exact acolo unde era.

„Domnule preşedinte, nu ştiu dacă...“

L-am întrerupt. „Vrei să ştii care e adevărata ta pedeapsă?“, l-am întrebat, bătându-l pe spate în timp ce-l conduceam spre uşă.

„Care?“

„Trebuie să te ocupi de promulgarea blestematei ăleia de Legi a sănătăţii!“

Faptul că eu credeam încă într-o rezolvare nu era chiar atât de deplasat cum părea. Planul nostru original – acela de a negocia o lege de compromis între democraţii din Cameră şi din Senat şi apoi de-a trece legea prin ambele camere – era acum în afara oricărei discuţii; cu doar 59 de voturi, nu aveam cum să evităm intervenţia unui obstrucţionist. Dar aşa cum îmi atrăsese Phil atenţia în noaptea în care primisem rezultatele din Massachusetts, mai aveam o singură variantă, care nu presupunea apelarea la Senat. *Dacă legea din Senat putea fi trecută şi în Camera Reprezentanţilor fără modificări* era posibil să fie apoi trimisă imediat în biroul meu pentru semnătură şi astfel era promulgată ca lege. După părerea lui Phil, era ulterior posibil să invocăm o procedură în Senat denumită reconciliere a bugetului – potrivit căreia partea de legislaţie care presupunea chestiuni strict financiare putea fi supusă la vot cu acordul unei majorităţi simple a senatorilor, nefiind nevoie de întrunirea celor 60 de voturi. Mai departe, asta ne-ar fi permis să redactăm un număr limitat de îmbunătăţiri ale versiunii din Senat printr-o procedură legală separată. Cu toate acestea, nu puteam să scăpăm din vedere faptul că le ceream democraţilor din Cameră să accepte o versiune a reformei medicale pe care ei o respinseseră iniţial – una care nu prevedea opţiunea publică, dar care conţinea o taxă colosală faţă de care sindicatele se opuneau, precum şi un amestec greoi de 50 de burse de stat în locul unei pieţe naţionale unice prin intermediul căreia oamenii să-şi poată cumpăra asigurarea medicală.

„Încă te mai simţi norocos?“ m-a întrebat Phil cu un rânjet mucalit pe chip.

Sincer să fiu, nu mă simţeam.

Dar aveam încredere în preşedinta Camerei Reprezentanţilor.

Anul ce trecuse nu făcuse decât să-mi întărească admiraţia pentru priceperea legislativă a lui Nancy Pelosi. Era o tipă dură, pragmatică,

excepţional de pricepută în dirijarea membrilor din grupul ei parlamentar extrem de belicos; deseori sărea în apărarea luărilor de poziţie nerezonabile ale colegilor ei democraţi din Cameră, iar, în acelaşi timp, încerca să-i îmbuneze în culise, pentru a obţine inevitabilele compromisuri necesare pentru rezolvarea problemelor.

A doua zi am sunat-o pe Nancy şi i-am explicat că echipa mea redactase o propunere de lege a sănătăţii drastic redusă, ca opţiune de rezervă, şi că eu doream să continuu să susţin legea din Senat în Cameră şi aveam deci nevoie de sprijinul ei. Timp de 15 minute am fost supus unei tirade tipice lui Nancy, plină de izbucniri de conştiinţă, despre faptul că legea din Senat era plină de lacune, despre motivul pentru care membrii grupului ei parlamentar erau atât de furioşi şi de ce democraţii din Senat erau laşi, înguşti în vederi şi, în general, incompetenţi.

„Deci, pot să contez pe tine?“, am întrebat-o când s-a oprit în sfârşit să tragă aer în piept.

„Nici nu trebuie să mă mai întrebaţi asta, domnule preşedinte“, mi-a spus Nancy iritată. „Am ajuns prea departe ca să mai abandonăm.“ A făcut o scurtă pauză. Apoi, ca şi cum ar fi testat un argument pe care avea să-l folosească ulterior în grupul ei parlamentar, a adăugat: „Dacă abandonăm acum, se cheamă că îi recompensăm pe republicani pentru că au acţionat în mod atât de mârşav, nu credeţi? Nu dorim să le dăm această satisfacţie.“

După ce am închis telefonul, m-am uitat la Phil şi Nancy-Ann, care tot dăduseră ocol Biroului *Resolute*, ascultând partea mea (aproape inexistentă) de conversaţie şi încercând să citească pe chipul meu un semn legat de ceea ce discutam.

„O ador pe femeia asta!“, am spus.

Chiar şi cu sprijinul deplin al preşedintei Camerei, sarcina de a strânge numărul necesar de voturi era una foarte dificilă. Dincolo de faptul că eram nevoiţi să ne rugăm cu cerul şi pământul de progresiştii îndărătnici să sprijine o lege redactată ca să răspundă sensibilităţilor lui Max Baucus şi Joe Lieberman, alegerea lui Scott Brown cu mai puţin de un an înaintea alegerilor locale îi băgase în sperieţi pe toţi democraţii moderaţi care intenţionau să intre în cursa electorală. Aveam nevoie de ceva care să ne ajute să răsturnăm această viziune pesimistă şi să-i dea un răgaz lui Nancy pentru a-şi convinge grupul parlamentar.

După cum s-a şi întâmplat, opoziţia ne-a dat exact ceea ce ne-am dorit. Cu câteva luni în urmă, grupul parlamentar republican din Cameră mă invitase să particip la o sesiune de întrebări şi răspunsuri ce se desfăşura anual în staţiunea lor de vacanţă, stabilită pentru 29 ianuarie. Anticipasem că unul din subiectele de discuţie avea să fie

reforma din sănătate, așa că le propusesem pe ultima sută de metri să permită accesul presei la acest eveniment. Ori că nu dorise să fie sâcâit de reacțiile eventualilor reporteri excluși, ori că se simțise încurajat de victoria lui Scott Brown, cert e că John Boehner acceptase propunerea.

Și poate că n-ar fi trebuit. Într-o sală de conferințe obișnuită dintr-un hotel din Baltimore, cu Mike Pence la prezidiul grupului parlamentar și în prezența reporterilor de la posturile tv prin cablu cărora nu le scăpa nimic, am pășit pe scenă și, timp de o oră și 22 de minute, am răspuns întrebărilor din partea republicanilor din Cameră, majoritatea dintre ele legate de reforma din sănătate. Pentru toți cei prezenți, sesiunea respectivă a confirmat ceea ce noi, cei care lucrasem efectiv la lege, știam deja: majoritatea covârșitoare a republicanilor cunoșteau extrem de puțin din proiectul de lege pe care îl respingeau cu atâta vehemență, nu cunoșteau nici măcar detaliile din variantele propuse de ei (atât cât propuseseră!) și nu erau pregătiți să dezbată subiectul cu alte persoane decât cele din bula sigilată ermetic a instituțiilor conservatoare de presă.

După ce m-am întors la Casa Albă, am propus să ne forțăm norocul și să invităm Careul de Ași și un grup de lideri importanți din Congres, din ambele partide, la Blair House pentru o întâlnire de o zi asupra reformei sănătății. Și de data aceasta am aranjat ca reuniunea să fie transmisă în direct de posturile tv, de data aceasta prin rețeaua de cablu și satelit C-SPAN. Încă o dată, formatul le-a permis republicanilor să ridice orice problemă și să pună orice întrebare. Fiindcă fuseseră prinși o dată cu temele nefăcute, acum veniseră cu textul pregătit. Eric Cantor, organizatorul grupului parlamentar republican din Camera Reprezentanților a adus cu el și o copie a proiectului de lege din Cameră, conținând 2 700 de pagini, pe care a trântit-o pe masa din fața lui ca simbol al preluării abuzive de către un guvern scăpat de sub control a domeniului sănătății. Boehner a punctat faptul că propunerea noastră era „un experiment periculos" și că ar trebui să luăm totul de la capăt. John McCain s-a lansat într-un monolog interminabil despre acorduri de culise, până când, la un moment dat, m-am văzut silit să-i reamintesc că nu mai eram în campanie electorală. Dar atunci când a venit vorba de strategii concrete – când i-am întrebat pe liderii Marelui Partid Republican ce anume propuneau pentru a reduce costurile din domeniul sănătății, pentru a pune la adăpost pacienții cu probleme medicale preexistente și pentru a acoperi din punct de vedere medical 30 de milioane de americani care altfel nu ar fi avut acces la asigurare – răspunsurile lor au fost la fel de goale de conținut precum cel dat de Chuck Grassley când a venit în Biroul Oval cu câteva luni în urmă.

Sunt convins că în acea săptămână au fost mulţi cei care au preferat să se uite la bowling decât să vadă cinci minute din aceste conversaţii la televizor, şi de-a lungul ambelor sesiuni mi-a fost clar că nimic din ce am spus nu va avea nici un fel de impact asupra atitudinii republicanilor (poate i-ar fi motivat doar să interzică accesul televiziunilor la viitoarele mele apariţii în cadrul grupului lor parlamentar). Ceea ce conta era felul în care cele două evenimente au ajutat la revigorarea democraţilor din Cameră, reamintindu-le că se aflau de partea corectă a baricadei în lupta pentru Legea sănătăţii şi, mai cu seamă, că, în loc să piardă vremea cu neajunsurile versiunii din Senat, era mai bine să privească aspectele pozitive şi faptul că legea avea să ajute milioane de oameni.

Până la începutul lunii mai, am confirmat faptul că regulile Senatului ne vor permite să „pieptănăm" unele părţi ale versiunii din Senat prin reconciliere. Am mărit subvenţiile ce veneau în sprijinul oamenilor. Am ajustat „taxa Cadillac" pentru a domoli sindicatele şi am eliminat acel duo jenant cunoscut sub denumirile de „Achiziţia Louisiana" şi „Comisionul Depănuşare". Echipa de angajament public a lui Valerie a înregistrat un mare succes obţinând adeziuni de la grupuri precum Academia Americană a Medicilor de Familie, Asociaţia Medicală Americană, Asociaţia Americană a Asistentelor Medicale, în timp ce o reţea de grupuri de promovare şi de voluntari a muncit peste program pentru a educa publicul şi pentru a menţine presiunea asupra Congresului. Anthem, una din cele mai mari companii de asigurări din America, a anunţat o majorare a cuantumului cu 39%, atrăgându-le atenţia oamenilor, chiar la momentul oportun, asupra a ceea ce detestau în legătură cu sistemul actual. Iar când Conferinţa Episcopilor Catolici din Statele Unite a anunţat că nu poate sprijini legea (convinşi că un anume capitol din lege care interzicea folosirea subvenţiilor de la guvern pentru avorturi nu era redactat într-un limbaj suficient de explicit), am căpătat un aliat neaşteptat în persoana maicii Carol Keehan, o măicuţă cu glas blajin şi mereu bine dispusă şi care conducea spitalele catolice din întreaga ţară. Această Fiică a Caritătii în vârstă de 66 de ani nu numai că a rupt legătura cu episcopii catolici când a susţinut că acel capitol din lege era vital pentru îndeplinirea misiunii organizaţiei ei, care avea grijă de cei în suferinţă, dar a fost şi o adevărată inspiraţie pentru şefele ordinelor şi organizaţiilor de femei catolice reprezentând peste 50 000 de măicuţe, care au semnat o scrisoare publică prin care îşi exprimau adeziunea la această lege.

„Ador măicuţele", le-am spus lui Phil şi lui Nancy-Ann.

În ciuda întregii activităţi de până atunci, numărătoarea ne-a arătat că ne mai trebuiau încă zece voturi pentru a trece legea. Opinia

publică era în continuare puternic divizată. Presa nu mai avea subiecte proaspete. N-au mai existat gesturi dramatice sau modificări de strategie care să fac activitatea politică mai uşoară. Succesul sau eşecul depindeau acum de alegerile celor 30 de democraţi din Cameră care reprezentau districtele nehotărâte, şi tuturor li se împuia capul cu ameninţarea că dacă votează în favoarea Legii privind serviciile medicale la preţuri accesibile aveau să-şi piardă scaunele.

Am petrecut mare parte din zilele ce au urmat vorbind cu fiecare dintre aceşti democraţi în parte, uneori în Biroul Oval, dar de cele mai multe ori la telefon. Unii erau interesaţi exclusiv de politică, monitorizau îndeaproape sondajele din districtele lor, precum şi scrisorile şi apelurile telefonice din partea alegătorilor. Am încercat să fiu cât am putut de sincer cu ei, spunându-le că sprijinul pentru reforma din sănătate va fi din ce în ce mai susţinut odată ce legea trece, dar nu înainte de alegerile locale; că un vot negativ nu putea decât să-i descurajeze pe democraţi, nicidecum să-i convingă pe republicani şi pe independenţi; şi că orice ar fi făcut, în şase luni de zile, soarta lor în politică depindea în mare măsură de starea economiei şi de statutul meu politic.

Câţiva au solicitat sprijinul Casei Albe în promovarea unor proiecte şi legi la care lucrau, fără legătură cu chestiunea la ordinea zilei. Le-am spus să ia legătura cu Rahm sau cu Pete Rouse pentru ca aceştia să vadă ce pot face.

Majoritatea conversaţiilor nu au avut caracter de tranzacţie. Reprezentanţii din Cameră se învârteau cumva în jurul cozii, căutând claritate legat de cine erau şi ce le dicta conştiinţa. Uneori nu făceam decât să-i ascult prezentându-mi argumentele pro şi contra. Deseori schimbam impresii despre ceea ce ne inspirase atunci când intraserăm în politică, discutam despre entuziasmul primei curse electorale şi despre toate obiectivele pe care ni le propuseserăm, despre sacrificiile pe care noi şi familiile noastre a trebuit să le facem pentru a ajunge acolo unde eram şi despre oamenii care ne-au ajutat pe tot parcursul carierei noastre.

Despre asta este vorba, le spuneam într-un târziu. *Asta ne animă pe toţi. Ocazia extraordinară, rezervată câtorva oameni, de a orienta istoria într-o direcţie mai bună.*

Cel mai frapant aspect era faptul că, de cele mai multe ori, aceste cuvinte erau de ajuns. Veteranii din politică au decis să mi se alăture, în ciuda opoziţiei active din districtele lor conservatoare – oameni ca Baron Hill, din Indiana de Sud, Earl Pomeroy din Dakota de Nord, şi Bart Stupak, un catolic practicant din Peninsula Superioară a Michiganului, care a lucrat cot la cot cu mine pentru a redacta

capitolul legat de subvenţionarea avorturilor într-un limbaj satisfăcător pentru el. La fel s-a întâmplat şi cu politicienii mai tineri, ca Betsy Markey din Colorado sau John Boccieri din Ohio şi Patrick Murphy din Pennsylvania, ultimii doi veterani ai Războiului din Irak, toţi trei priviţi ca debutanţi care promiteau foarte mult pentru partidul din care făceau parte. În realitate, cel mai uşor de convins au fost tocmai cei care aveau cel mai mult de pierdut. Tom Perriello, un avocat de 35 de ani specializat în Legea drepturilor omului, devenit apoi membru al Congresului, care înregistrase o mare victorie într-un district majoritar republican ce acoperea un uriaş teritoriu din Virginia, a fost în asentimentul multora atunci când a explicat ce îl determinase să voteze în favoarea proiectului de lege.

„Există lucruri mult mai importante decât a fi reales", mi-a spus el.

Sunt mulţi aceia care urăsc Congresul, votanţi care sunt convinşi că în clădirea Capitoliului mişună numai impostori şi laşi, că mulţi dintre demnitarii aleşi sunt aserviţi lobbyiştilor şi finanţatorilor şi sunt motivaţi numai de perspectiva puterii. Când aud astfel de critici, de obicei dau din cap şi sunt nevoit să recunosc că există şi dintre aceia care se încadrează perfect acestui tipar. Recunosc şi că urmărind porcăriile care se petrec zilnic în Cameră sau în Senat, până şi cei mai rezistenţi se simt uneori depăşiţi de situaţie. Dar le amintesc oamenilor şi cuvintele pe care Tom Perriello mi le-a adresat înaintea votului pentru Legea sănătăţii. Povestesc oamenilor ceea ce Tom Perriello şi mulţi ca el au realizat imediat după ce au fost aleşi prima oară. Câţi dintre noi sunt încercaţi în felul acesta, chemaţi să-şi rişte carierele pe altarul binelui mai mare?

Genul acesta de oameni pot fi întâlniţi la Washington. Şi ei fac parte din politică.

Votul final asupra Legii sănătăţii s-a dat în data de 21 martie 2010 – la peste un an de la primul summit la Casa Albă când Ted Kennedy avusese o apariţie surpriză. Toată lumea din Aripa de Vest stătea ca pe ace. Atât Phil cât şi preşedinta Camerei au procedat la o numărătoare neoficială a celor prezenţi, în urma căreia ne-am dat seama că întruneam prezenţa necesară, chiar dacă nu printr-un număr spectaculos. Ştiam, de asemenea, că era posibil ca unul sau doi reprezentanţi să se răzgândească brusc, iar pentru noi orice vot era preţios.

Mai exista pentru mine un alt motiv de îngrijorare, unul asupra căruia nu zăbovisem prea mult, dar care mi s-a insinuat în minte de la bun început. Aveam acum pregătite 906 pagini de legislaţie care avea să afecteze vieţile a zeci de milioane de americani, pagini pe care le-am apărat, le-am întors pe toate părţile şi asupra cărora am făcut multe compromisuri. Legea privind serviciile medicale la preţuri

accesibile era o lege substanţială, bine gândită, agreată doar de o parte a spectrului politic, cu un impact uriaş şi, desigur, departe de a fi perfectă. Iar acum trebuia implementată. Târziu în acea după-amiază, după ce Nancy-Ann şi cu mine am dat ultimele telefoane membrilor care se îndreptau spre vot, m-am ridicat şi m-am uitat pe fereastră, dincolo de Pajiştea de Sud.

„Sper din tot sufletul ca această lege să funcţioneze", i-am spus. „Pentru că începând de mâine vom deţine practic sistemul de sănătate american."

Am hotărât să nu urmăresc orele preliminare de discursuri ţinute în Cameră şi am preferat să aştept până la întâlnirea cu vicepreşedintele şi restul echipei din Sala Roosevelt, stabilită pentru ora la care începea votul, adică în jur de 7:30 p.m. Unul câte unul, voturile s-au acumulat pe măsură ce membrii Camerei introduceau votul electronic apăsând butonul pentru „da" sau pentru „nu", iar numărătoarea apărea simultan pe un ecran tv. În timp ce voturile pro se înmulţeau, îi auzeam pe Messina şi pe alţi câţiva bombănind încet „haide... haide". În sfârşit s-a ajuns la 216, un vot peste numărul de voturi de care aveam nevoie. Legea noastră trecuse cu şapte voturi în plus.

Sala a izbucnit în urale, oamenii au început să se îmbrăţişeze şi să bată palma pentru că echipa lor tocmai câştigase după o tură completă, decisivă. Joe m-a luat pe după umeri, zâmbind cu gura până la urechi. „Ai reuşit, omule!", mi-a spus el. L-am îmbrăţişat pe Rahm, care în seara aceea îl adusese pe fiul său, Zach, la Casa Albă, ca să asiste la desfăşurarea votului. M-am aplecat şi i-am spus lui Zach că datorită tatălui lui milioane de oameni vor beneficia în sfârşit de asistenţă medicală dacă se îmbolnăvesc. Copilul radia de fericire. M-am întors în Biroul Oval de unde am dat cuvenitele telefoane de felicitare lui Nancy Pelosi şi lui Harry Reid, iar după ce am terminat l-am văzut pe Axelrod în picioare, lângă uşă. Ochii lui erau uşor congestionaţi. Mi-a spus că avusese nevoie să stea puţin singur în biroul lui după exprimarea voturilor, pentru că îşi amintise prin ce trecuseră el şi soţia lui, Susan, atunci când fiica lor Lauren suferise prima criza de epilepsie.

„Îţi mulţumesc că n-ai renunţat la luptă", mi-a spus Axe cu glasul gâtuit de emoţie. L-am luat pe după umeri, simţind cum mă năpădesc şi pe mine emoţiile.

„Pentru asta ne zbatem", i-am spus. „Pentru asta. Aici."

I-am invitat pe toţi cei care participaseră la redactarea legii la reşedinţa prezidenţială pentru o mică petrecere intimă, de circa 100 de persoane. Sasha şi Malia erau în vacanţa de primăvară şi Michelle le-a luat pentru câteva zile la New York, aşa că eram singur

acasă. Vremea era destul de plăcută, așa că am putut sta pe Terasa Truman, de unde vedeam Monumentul Washington și Memorialul Jefferson luminate în depărtare. Am făcut o excepție de la regula mea de a nu consuma alcool în timpul săptămânii și, cu un pahar de Martini în mână, am făcut turul invitaților, i-am îmbrățișat pe Phil, Nancy-Ann, Jeanne și Kathleen și le-am mulțumit pentru toată munca depusă. Am dat mâna cu o mulțime de tineri angajați, mulți dintre ei necunoscuți mie până atunci și care se simțeau de bună seamă copleșiți de circumstanțe. Știam că trudiseră în spatele liniilor, că se luptaseră cu cifrele, pregătiseră proiecte și comunicate de presă, răspunseseră întrebărilor din partea Congresului și doream să afle de la mine cât de importantă fusese munca lor.

Pentru mine conta foarte mult această celebrare. Noaptea din Grant Park după câștigarea alegerilor fusese extraordinară, dar fusese doar o promisiune neîmplinită la momentul respectiv. Această seară însemna mult mai mult pentru mine, îndeplinirea unui angajament.

După plecarea oaspeților, mult după miezul nopții, m-am dus în Sala Tratatelor. Bo se făcuse covrig pe covor. Își petrecuse mare parte din seară pe terasă, alături de oaspeții mei, strecurându-se printre invitați, așteptând să fie mângâiat pe cap și să pice și câte o gustare. Acum era obosit și mulțumit, gata de culcare. M-am lăsat pe vine și l-am mângâiat după urechi. M-am gândit la Ted Kennedy, și m-am gândit la mama.

Fusese o zi bună.

Tammany, organizație politică înființată în Manhattan, New York, după Războiul de Independență al Statelor Unite și care a exercitat o mare influență în Partidul Democrat din New York. În secolul al XIX-lea, a devenit notorie pentru nivelul de corupție și pentru faptul că delapidase milioane de dolari din bugetul orașului New York. Numele vine de la un șef de trib indian din Delaware din secolul al XVII-lea, Tamanend. (n.tr.)

NSA – National Security Agency (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

În germană, „schicksalsgemeinschaft“ (n.tr.)

O Înțelegere Corectă – program social și economic introdus de președintele Truman pentru creșterea salariul minim, extinderea beneficiilor asigurărilor sociale și alocarea de fonduri pentru curățarea cartierelor sărace (n.tr.)

Decizie adoptată în anul 1803 de Curtea Supremă de Justiție, prin care toate tribunalele erau autorizate să revizuiască constituționalismul actelor legislative, sursă: The New Lexicon Webster's Dictionary of the English Language, 1990 (n.tr.)

Politician american ce s-a opus vehement Mișcării pentru Drepturile Civile din anii 1960 (n.tr.)

Sociolog american, istoric, activist cu orientări socialiste, pan-africane, născut în 1868 (n.tr.)

Personaj fictiv de film (n.tr.)

Activitate recreațională ce presupune alunecarea pe apă sau zăpadă într-un gen de mică ambarcațiune din cauciuc (n.tr.)

Numit și Steagul Gadsden, înfățișează un crotal negru pe fundal galben, iar șarpele este încolăcit și gata de atac. Steagul a fost numit după generalul și politicianul american Cristopher Gadsden – 1724–1805 – care l-a desenat în 1775, în timpul Revoluției Americane. (n.tr.)

Mișcarea Tea Party, Partida de Ceai – este o mișcare politică conservatoare privind fiscalitatea din America și apărută în cadrul Partidului Republican. Membrii acestei mișcări cer reducerea taxelor, reducerea datoriei naționale a Statelor Unite și scăderea deficitului bugetar federal prin scăderea cheltuielilor guvernamentale. (n.tr.)

American Association of Retired Persons – Asociația Americană a Pensionarilor (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

În română, Legea pentru protecția pacientului și îngrijire medicală la prețuri accesibile, cunoscută sub numele Obamacare (n.tr.)

PARTEA A CINCEA. LUMEA AŞA CUM ESTE

CAPITOLUL 18

Aşa cum salutul a devenit o a doua natură pentru mine, un gest repetat ori de câte ori urcam la bordul Marine One sau Airforce One, sau când interacţionam cu militarii noştri, tot aşa m-am obişnuit treptat – şi am devenit mai eficient – cu rolul meu de comandant suprem. Manifestările matinale de camaraderie erau deja mai reţinute şi atât eu cât şi echipa ne-am familiarizat mai bine cu „distribuţia" recurentă de persoane, scenarii, conflicte şi ameninţări din politica externă. Mi-am lămurit şi anumite conexiuni care la început îmi fuseseră neclare. Puteam să spun la orice oră ce trupe aliate se aflau în Afghanistan şi unde anume, cât de eficiente erau în teatrul de război, care dintre miniştrii irakieni erau naţionalişti înfocaţi şi care dintre ei colaborau cu iranienii. Mizele erau prea mari, problemele prea încurcate, aşa încât nimic din toate acestea nu avea caracter de rutină. Dimpotrivă, abordam responsabilităţile în felul în care îmi imaginam că procedează un genist atunci când dezamorsează o bombă, simţindu-mă ca un acrobat pe sârmă. Am învăţat să mă scutur de excesul de teamă şi să mă concentrez, încercând în acelaşi timp să nu mă relaxez prea mult şi să nu fac greşeli flagrante.

A existat o sarcină cu care nu mi-am permis niciodată să mă obişnuiesc, ca să mă exprim astfel. Aproape săptămânal, asistenta mea Katie Johnson punea pe biroul meu o mapă conţinând scrisori de condoleanţe pentru familiile militarilor căzuţi pe front, scrisori pe care trebuia să le semnez. Închideam uşa biroului, deschideam mapa şi mă opream asupra fiecărei scrisori, citind numele soldatului cu voce tare, ca pe o incantaţie, încercând să-mi închipui imaginea unui tânăr bărbat (victimele din rândurile femeilor erau destul de rare) şi cum va fi arătat viaţa lui – unde crescuse, unde studiase, aniversările şi scăldatul de vară care îi bucurase copilăria, sporturile de echipă pe care le practicase, fetele pe care le iubise. Mă gândeam la părinţii lui, la soţia şi copiii lui în caz că avea o tânără familie. Semnam fiecare scrisoare tacticos, atent să nu pătez hârtia bej cu cerneală, dat fiind că

sunt stângaci. Dacă semnătura nu arăta mulţumitor, retipăream scrisoarea, conştient fiind, în acelaşi timp, că nimic din ceea ce făceam nu putea compensa pierderea.

Nu eram singurul care trimitea scrisori de condoleanţe. Bob Gates coresponda şi el cu familiile celor ucişi în Irak şi Afghanistan, dar vorbeam rareori despre asta, dacă vorbeam.

Am construit împreună cu Gates o puternică relaţie de muncă. Ne întâlneam periodic în Biroul Oval şi mi-am dat seama că era un tip practic, echilibrat, reconfortant de direct, înzestrat cu încrederea aceea de sine nerostită, care îl ajuta să-şi susţină argumentele şi să se răzgândească unde era cazul. Priceperea cu care conducea Pentagonul m-a făcut să trec cu vederea perioada în care încercase să mă dirijeze şi pe mine, mai ales că nu se sfia deloc să înfrunte subiectele tabu legate de Departamentul Apărării, făcând, de asemenea, eforturi să ţină în frâu bugetul. Putea fi destul de incisiv, mai ales în relaţie cu membrii mai tineri ai staffului meu de la Casa Albă, iar diferenţele de vârstă, educaţie, experienţă şi orientare politică dintre noi nu ne-au ajutat să devenim prieteni. Dar recunoşteam, unul în celălalt, o etică a muncii şi un sentiment al datoriei similare – nu numai în ceea ce privea naţiunea ce avea încredere în faptul că vom veghea la siguranţa ei, dar şi în privinţa trupelor al căror curaj era demonstrat zi de zi şi a familiilor pe care aceştia le lăsaseră în urmă.

O deosebită contribuţie a avut-o şi faptul că gândeam la fel legat de majoritatea chestiunilor de securitate naţională. De pildă, la începutul verii lui 2009, Gates şi cu mine am nutrit acelaşi optimism precaut privind evoluţia situaţiei din Irak. Condiţiile nu erau nici pe departe propice. Economia irakiană era la pământ – războiul distrusese mare parte din infrastructura ţării, scăderea preţului la petrol în toată lumea vlăguise bugetul naţional – iar blocajele din parlamentul irakian au făcut până şi cele mai elementare activităţi greu de îndeplinit. În timpul scurtei mele vizite în Irak din luna aprilie, i-am oferit premierului Maliki sugestii referitoare la modul în care putea aborda reformele administrative necesare şi la cum putea stabili o relaţie cu facţiunile sunnite şi kurde din Irak. Atitudinea lui a fost politicoasă, dar defensivă (după toate aparenţele, nu studiase eseul *Federalist No. 10* al lui Madison): din punctul lui de vedere, şiiţii din Irak erau majoritari, coaliţia partidului său obţinuse cele mai multe voturi, suniţii şi kurzii stăteau în calea progresului cu pretenţiile lor nerezonabile şi orice propunere de a ţine cont de interesele populaţiilor minoritare din Irak sau de a le proteja reprezenta un inconvenient rezultat, după părerea lui, în urma presiunii exercitate de Statele Unite.

Conversaţia a fost utilă pentru mine întrucât mi-a reamintit faptul

că alegerile nu pot produce de unele singure o democraţie funcţională: atâta timp cât Irakul nu găsea o cale de a-şi consolida instituţiile civile, iar liderii săi nu învăţau arta compromisului, ţara avea să sufere în continuare. Chiar şi aşa, faptul că Maliki şi rivalii săi îşi exprimau ostilitatea şi neîncrederea prin mijloace politice şi nu apelând la arme era totuşi un progres. Chiar şi în condiţiile în care forţele militare americane se retrăgeau din teritoriile civile din Irak, atacurile teroriste sponsorizate de al-Qaeda din Irak se răriseră, iar comandanţii noştri raportau o îmbunătăţire constantă a prestaţiei forţelor irakiene de securitate. Am fost de acord cu Gates că Statele Unite trebuiau să joace un rol esenţial în Irak în anii următori – prin consilierea celor mai importanţi miniştri, prin instruirea forţelor de securitate, prin medierea conflictelor dintre facţiuni şi prin finanţarea procesului de reconstrucţie a ţării. Dar, cu excepţia unor răsturnări de situaţie semnificative, războiul pe care America îl ducea în Irak părea să se apropie de sfârşit.

Nu acelaşi lucru putea fi spus şi despre Afghanistan.

Trupele suplimentare pe care le autorizasem în februarie ajutaseră la recuperarea unor teritorii controlate de talibani şi acţionau acum pentru securizarea următoarelor alegeri prezidenţiale. Ceea ce nu au putut face forţele militare americane a fost să oprească ciclul tot mai intensificat de violenţe şi instabilitate şi, ca urmare a escaladării luptelor dintr-o mare parte a teritoriului afghan, numărul victimelor din rândul soldaţilor americani a crescut simţitor.

Numărul victimelor afghane era şi el în creştere, dat fiind că din ce în ce mai mulţi civili erau prinşi între schimburile de focuri, erau ucişi în atentate sinucigaşe şi în explozii provocate de dispozitive sofisticate plantate de insurgenţi. Cetăţenii din Afghanistan se plângeau din ce în ce mai des de anumite tactici ale soldaţilor americani – de exemplu, raiduri de noapte asupra locuinţelor în care se bănuia că se ascundeau luptătorii talibani – pe care le considerau primejdioase şi perturbatoare, dar pe care comandanţii noştri le vedeau necesare pentru îndeplinirea misiunii noastre. Din punct de vedere politic, strategia de realegere a preşedintelui Karzai consta în principal în mituirea brokerilor de putere locali, în intimidarea adversarilor şi manipularea abilă a diverselor facţiuni etnice, una împotriva celeilalte. În plan diplomatic, legăturile la nivel înalt cu oficialii pakistanezi nu păreau a influenţa toleranţa continuă a acestora faţă de cuiburile de talibani de pe teritoriul Pakistanului. Şi, în tot acest timp, operaţiunile revigorate ale organizaţiei al-Qaeda în zonele de la graniţa cu Pakistanul reprezentau încă o ameninţare majoră.

Dată fiind absența unui progres semnificativ, eram cu toții nerăbdători să aflăm părerea noului comandant al Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate – ISAF – generalul Stanley McChrystal în legătură cu întreaga situație. La sfârșitul lunii august, după ce petrecuse mai multe săptămâni în Afghanistan cu o echipă de consilieri militari și civili, McChrystal a prezentat un raport complet cerut de Gates. După câteva zile, Pentagonul l-a trimis la Casa Albă.

Raportul, departe de-a furniza răspunsuri clare, a declanșat un nou set de întrebări neliniștitoare.

Mare parte din raportul lui McChrystal oferea detalii pe care le cunoșteam deja: situația din Afghanistan era dramatică și se agrava încontinuu, talibanii prindeau din ce în ce mai mult curaj, armata afghană era slăbită și demoralizată, iar Karzai, care câștigase o cursă electorală compromisă de violențe și fraudă se afla în continuare în fruntea unui guvern pe care poporul afghan îl considera corupt și incompetent. Concluziile raportului au atras totuși atenția tuturor. Pentru a salva situația, McChrystal a propus o campanie de contrainsurgență de proporții, cunoscută sub acronimul COIN: o strategie militară care presupunea izolarea și marginalizarea insurgenților nu doar prin operațiuni militare, ci și printr-o conlucrare simultană pentru întărirea stabilității populației afghane – domolind, în primul rând, acolo unde era posibil, furia care îi determinase pe insurgenți să pună mâna pe arme.

McChrystal propunea o abordare mult mai ambițioasă decât ceea ce anticipasem eu în primăvară, când adoptasem recomandările din raportul Riedel, și, mai mult decât atât, cerea suplimentarea trupelor cu un efectiv de 40 000 de militari, ceea ce ridica totalul trupelor americane din Afghanistan la 100 000 de oameni în viitorul apropiat.

„Și uite așa s-au răsturnat visurile tale de a fi un președinte antirăzboi“, a spus Axe.

Era greu pentru mine să nu mă simt păcălit, întrucât disponibilitatea Pentagonului de a accepta suplimentarea propusă de mine inițial cu doar 17 000 de soldați și 4 000 de instructori militari fusese, categoric, doar un compromis temporar, o retragere tactică în planul mai complex de a obține mai mult. Disensiunile din interiorul echipei mele în ceea ce privește Afghanistanul fuseseră evidente încă din februarie și acum începeau să se acutizeze. Mike Mullen, șefii de state majore reunite și David Petraeus au achiesat întru totul la strategia COIN propusă de McChrystal; orice altă strategie, au argumentat ei, ar fi eșuat și ar fi dat un semnal nefavorabil Statelor Unite, adică ar fi dat impresia unei lipse de hotărâre a americanilor în fața aliaților și a dușmanilor deopotrivă. Hillary și Panetta s-au arătat

şi ei de acord. Gates, care îşi exprimase iniţial îngrijorarea referitor la extinderea operaţiunilor noastre militare într-o ţară cunoscută pentru ostilitatea faţă de ocupaţia străină, era ceva mai circumspect, dar mi-a mărturisit că fusese convins de McChrystal că un efectiv mai mic de trupe americane nu ar fi fost eficient şi că, dacă colaboram mai strâns cu forţele de securitate afghane pentru protejarea populaţiei locale şi dacă ne instruiam soldaţii în aşa fel încât să respecte cultura afghană, puteam evita problemele cu care se confruntaseră sovieticii în anii 1980. Între timp, Joe şi un mare număr de angajaţi ai Consiliului de Securitate Naţională erau de părere că propunerea lui McChrystal era doar o ultimă încercare din partea unui departament militar necontrolat de a târî ţara într-un exerciţiu militar inutil şi costisitor, în condiţiile în care am fi putut şi ar fi trebuit să ne concentrăm exclusiv pe eforturile de combatere a actelor de terorism puse la cale de organizaţia al-Qaeda.

După ce am citit raportul de 60 de pagini prezentat de McChrystal, am înţeles scepticismul lui Joe. Din câte mi-am dat seama, nu exista acolo nici un fel de strategie de retragere clar conturată; potrivit planului lui McChrystal, ne-ar fi trebuit cinci sau şase ani numai pentru a reduce efectivele trupelor la numărul existent în prezent. Costurile erau astronomice – cel puţin un miliard de dolari pentru fiecare 1 000 de militari detaşaţi. Bărbaţii şi femeile în uniforme, unii dintre ei aflaţi la a patra sau a cincea misiune după aproape zece ani de război, aveau să plătească un preţ şi mai mare. Iar, dată fiind rezistenţa talibanilor şi funcţionarea deficitară a guvernului lui Karzai, nimeni nu ne putea garanta succesul. În adeziunea lor scrisă legată de acest plan, Gates şi generalii săi au recunoscut faptul că efectivele militare americane oricât de mari nu ar fi putut stabiliza situaţia din Afghanistan „atâta timp cât corupţia generalizată şi victimizarea populaţiei continuau să caracterizeze sistemul de guvernare“ din interiorul ţării. Iar o soluţie pentru *aceste* tare de guvernare nu se întrevedea prea curând la orizont.

Şi totuşi, existau unele realităţi dure care mă împiedicau să resping fără drept de apel planul lui McChrystal. Statu-quo-ul era de nesuportat. Nu ne puteam permite să îi lăsăm pe talibani să revină la putere şi aveam nevoie de mai mult timp pentru a antrena forţe de securitate afghane mult mai capabile şi pentru a anihila organizaţia şi liderii al-Qaeda. Cu toate că aveam deplină încredere în propria judecată, nu puteam ignora recomandările unanime ale unor generali cu experienţă ce reuşiseră să menţină unele măsuri de stabilitate în Irak şi se aflau deja în mijlocul teatrului de război din Afghanistan. Le-am dat dispoziţii lui Jim Jones şi lui Tom Donilon să organizeze o serie de întruniri ale Consiliului de Securitate Naţională, în care – departe

de politica din Congres şi de comentariile jurnaliştilor – puteam analiza metodic detaliile propunerii lui McChrystal, puteam înţelege dacă acestea corespundeau obiectivelor noastre exprimate anterior şi stabili cea mai eficientă strategie de urmat.

Dar, după cum am înţeles ulterior, generalii aveau cu totul alte idei. La doar două zile după ce am primit raportul, ziarul *The Washington Post* a publicat un interviu cu David Petraeus în care acesta declara că un eventual succes în Afghanistan depindea de mărirea substanţială a efectivelor militare americane, precum şi de o strategie COIN „complexă şi bine finanţată". După alte zece zile, imediat după prima discuţie avută pe marginea propunerii lui McChrystal în Camera Situaţiilor Speciale, Mike Mullen a apărut înaintea Comisiei Serviciilor Armate din Senat, pentru o audiere stabilită anterior, şi a prezentat aceleaşi argumente, desfiinţând orice strategie restrânsă ca insuficientă pentru lichidarea al-Qaeda şi pentru prevenirea transformării Afghanistanului într-o viitoare bază de lansare a atacurilor împotriva Statelor Unite. La câteva zile după aceea, pe 21 septembrie, ziarul *Post* a publicat un rezumat al raportului lui McChrystal, transmis presei de către Bob Woodward, sub titlul MCCHRYSTAL: MAI MULTE TRUPE SAU „MISIUNE RATATĂ". Au urmat imediat după aceea un interviu acordat de McChrystal emisiunii *60 Minutes*, precum şi un discurs pe care l-a ţinut la Londra, ocazii cu care a promovat meritele strategiei COIN şi avantajele acesteia asupra altor alternative.

Reacţia a fost previzibilă. Ulii republicani precum John McCain şi Lindsey Graham au confiscat lumina reflectoarelor de care beneficiaseră generalii şi au prezentat refrenul tradiţional conform căruia „trebuia să ascult de comandanţii din teren" şi să aprob cererea lui McChrystal. Noi articole apăreau zi de zi, exagerând prăpastia ce se căsca între Casa Albă şi Pentagon. Editorialiştii mă acuzau de comportament evaziv şi se întrebau dacă aveam tăria necesară pentru a conduce o naţiune pe timp de război. Rahm a remarcat faptul că în toţi anii pe care îi petrecuse la Washington nu văzuse o asemenea campanie publică orchestrată de către Pentagon pentru a-l băga în corzi pe un preşedinte american. Biden a fost mult mai succint:

„Este de-a dreptul revoltător."

Eram de acord. Nu era prima oară când dezacordurile din cadrul echipei mele ajungeau în presă. Dar era pentru prima oară de la începutul mandatului meu când am avut sentimentul că o întreagă agenţie care lucra în subordinea mea acţiona după propria agendă. Am decis că era şi ultima oară. Imediat după audierea lui Mullen din

Congres, i-am invitat pe el şi pe Gates să-mi facă o vizită în Biroul Oval.

„Deci", am spus după ce am luat toţi loc şi le-am oferit câte o cafea. „Să-nţeleg că n-am fost destul de clar în legătură cu faptul că am nevoie de un răgaz pentru a studia raportul lui McChrystal? Sau instituţia dumneavoastră dă doar dovadă de o incalificabilă lipsă de respect faţă de mine?"

Cei doi s-au foit în fotolii, vădit stânjeniţi. Aşa cum se întâmplă de obicei când sunt nervos, n-am ridicat vocea.

„Din ziua în care am depus jurământul", am continuat, „m-am dat de ceasul morţii să institui o atmosferă de lucru în care toată lumea îşi poate exprima părerea. Şi cred că am dovedit că sunt dispus să iau decizii nepopulare atunci când le consider necesare pentru siguranţa naţională. Am dreptate, Bob?"

„Da, domnule preşedinte", a răspuns Gates.

„Şi-atunci, în condiţiile în care demarez un proces pentru a decide dacă îmi permit să trimit zeci de mii de soldaţi în plus într-un teatru de război extrem de periculos, să operez costuri de sute de miliarde de dolari, şi constat, pe de altă parte, că unii comandanţi de vârf sabotează acest proces pentru a-şi face publică opinia, nu e cazul să-mi pun următoarea întrebare? Au făcut ei asta pentru că au senzaţia că ştiu mai bine şi nu doresc să îmi răspundă la întrebări? Au făcut asta pentru că sunt prea tânăr şi nu am făcut serviciul militar? Sau poate pentru că nu le este pe plac politica mea...?"

Am făcut o pauză, pentru a lăsa cuvintele mele să se aşeze. Mullen şi-a dres glasul.

„Cred că vorbesc în numele tuturor ofiţerilor din armata americană, domnule preşedinte, atunci când afirm că avem cel mai profund respect pentru dumneavoastră şi pentru funcţia dumneavoastră", a spus el.

Am dat din cap. „Bine, Mike, te cred pe cuvânt. Şi-ţi dau cuvântul *meu* că decizia mea privind propunerea lui Stan va fi luată numai luând în considerare sfatul Pentagonului şi bazându-mă pe ceea ce cred că serveşte cel mai bine intereselor acestei ţări. Dar, până când voi lua o decizie", am mai spus aplecându-mă înainte, pentru a accentua ceea ce aveam de comunicat, „aş aprecia dacă consilierii mei militari ar înceta să-mi spună ce *trebuie* să fac prin intermediul primei pagini a ziarelor de dimineaţă. Ţi se pare corect?"

S-a arătat de acord cu mine. Am trecut apoi la alte chestiuni.

Privind în urmă, sunt tentat să cred ceea ce mi-a spus Gates, şi anume că nu existase un plan coordonat de către Mullen, Petraeus sau McChrystal pentru a-mi forţa mâna (deşi ulterior a recunoscut că

aflase dintr-o sursă de încredere că cineva din stafful lui McChrystal îi strecurase lui Woodward raportul generalului). Știu că acești trei bărbați au fost motivați de convingerea sinceră că poziția lor era cea corectă și mai știu că toți trei au găsit de cuviință, potrivit codului militar, să comunice o evaluare sinceră într-o declarație publică sau în comunicate de presă, fără a se gândi la consecințele de ordin politic. Gates s-a grăbit să-mi amintească faptul că stilul direct al lui Mullen îl iritase și pe președintele Bush și chiar a avut dreptate când a subliniat că demnitarii cu vechime de la Casa Albă se făceau la fel de vinovați în privința scăpărilor de informații către presă.

Cred, de asemenea, că acest episod ilustrează cât de obișnuiți fuseseră militarii să obțină tot ceea ce doreau în timpul administrației Bush, precum și măsura în care deciziile politice de bază – în probleme de război și pace, dar și legate de prioritățile bugetare americane, de obiectivele diplomatice și de posibilele compromisuri între securitate și alte valori – fuseseră delegate către Pentagon și CIA. Factorii care stăteau la baza acestui sistem erau lesne de înțeles: după 11 septembrie, apăruse impulsul de a face orice era necesar pentru a opri teroriștii, iar Casa Albă manifesta o oarecare reținere în a pune întrebări incomode; forțele militare s-au văzut nevoite să curețe mizeria rezultată în urma deciziei de a invada Irakul; publicul privea armata ca fiind mult mai competentă și mai demnă de încredere decât civilii care ar fi trebuit să gândească strategiile; Congresul era, în principal, preocupat să evite asumarea responsabilității pentru problemele grave de politică externă; iar presa era excesiv de îndatoritoare cu oricine avea trese pe umeri.

Oamenii ca Mullen, Petraeus, McChrystal și Gates – toți lideri înnăscuți și având un singur țel în acțiunile extrem de dificile pe care trebuiau să le întreprindă – n-au făcut decât să umple vidul. America avusese noroc cu acești oameni, iar când s-a pus problema ultimelor etape legate de Războiul din Irak aceștia luaseră, în general, cele mai potrivite decizii. Însă, după cum i-am spus și lui Petraeus prima oară când ne-am cunoscut în Irak, înainte de a fi ales, sarcina unui președinte era aceea de a gândi în perspectivă, nu îngust, și de a cântări costurile și beneficiile unei acțiuni militare, comparativ cu tot ceea ce presupune consolidarea puterii unei țări.

La fel ca și divergențele specifice pe marginea tacticii și strategiei, au fost și alte chestiuni fundamentale care au reprezentat substratul dezbaterii legate de Afghanistan: controlul civil asupra elaborării politicii, rolul președintelui și al consilierilor militari în sistemul nostru constituțional și considerațiile ambelor părți în luarea unei decizii privind războiul. Neînțelegerile dintre mine și Gates s-au manifestat mai acut în legătură cu aceste din urmă aspecte. Gates,

unul dintre cei mai versaţi indivizi de la Washington, înţelegea foarte bine presiunea din partea Congresului, opinia publică şi limitările bugetare. Numai că pentru el acestea erau doar nişte obstacole ce trebuiau depăşite, nu factori legitimi de care trebuia să ţinem seama în luarea deciziilor noastre. Pe tot parcursul dezbaterii pe marginea Afghanistanului, n-a ezitat să caracterizeze obiecţiile ridicate de Rahm sau de Biden – despre cât era de greu să obţinem aprobarea Congresului pentru cheltuielile suplimentare însumând 30–40 de miliarde de dolari anual stipulate în planul lui McChrystal sau despre oboseala extremă resimţită de întreaga naţiune după aproape zece ani de război – drept o simplă problemă de „politică".

Faţă de alte persoane, dar niciodată faţă de mine, Gates a pus la îndoială angajamentul meu faţă de război şi de strategiile pe care le adoptasem în luna martie, atribuind, din nou, rezultatele de până atunci aspectului „politic". Pentru el era prea complicat să înţeleagă că ceea ce îl reducea la o „problemă de politică" era, de fapt, democraţia în acţiune – şi că misiunea noastră trebuia definită nu numai prin nevoia de a înfrânge inamicul, dar şi de nevoia de a ne asigura că în tot acest răstimp ţara nu era adusă în pragul falimentului; el nu era în stare să priceapă că întrebările privind cheltuirea a sute de miliarde de dolari pe rachete şi pe construirea de baze operaţionale, în loc de pomparea acestor bani în şcoli şi programe de sănătate pentru copii nu era un aspect tangenţial, ci central în problema siguranţei naţionale; sau că sentimentul datoriei faţă de trupele deja dislocate în zonă, dorinţa lui sinceră şi admirabilă de a le acorda toate şansele pentru a învinge erau la fel de puternice ca şi pasiunea şi patriotismul celor interesaţi de reducerea numărului de tineri americani transformaţi în carne de tun.

Poate că nu era treaba lui Gates să se gândească la aceste aspecte, dar era treaba mea. Aşa încât de la jumătatea lunii septembrie până la jumătatea lunii noiembrie am prezidat o serie de nouă şedinţe, fiecare între două şi trei ore, în Camera Situaţiilor Speciale, pentru a analiza planul lui McChrystal. Simpla întindere a deliberărilor a devenit o poveste în sine la Washington şi, cu toate că discuţia mea cu Gates şi Mullen pusese capăt părerilor oficiale din partea generalilor din eşalonul superior, în presă au continuat să apară periodic scurgeri de informaţii, citate anonime şi speculaţii. Am făcut tot posibilul să opresc speculaţiile, ştiind că mulţi dintre cei mai fervenţi critici ai mei erau aceeaşi comentatori şi aşa-numiţi experţi care promovaseră activ invadarea grabnică a Irakului sau fuseseră atraşi de valul acestui entuziasm.

Cu siguranţă, unul din principalele argumente în adoptarea planului lui McChrystal au fost similitudinile acestui plan cu strategia

COIN pe care Petraeus o aplicase în timpul invadării, Irakului de către Statele Unite. În mare, accentul pe care Petraeus l-a pus pe antrenarea forţelor locale, pe îmbunătăţirea guvernării locale şi pe protejarea populaţiei – în contrapartidă cu ocuparea de teritorii şi cu acumularea de morţi din rândurile insurgenţilor – era logic. Numai că Afghanistanul anului 2009 nu era acelaşi cu Irakul anului 2006. Cele două ţări prezentau circumstanţe diferite care cereau soluţii diferite. Cu fiecare şedinţă din Camera Situaţiilor ne-a devenit clar că viziunea extinsă a unei operaţiuni COIN pe care McChrystal o avea în vedere pentru Afghanistan nu numai că depăşea ceea ce era necesar pentru a distruge al-Qaeda, dar depăşea ceea ce era posibil de realizat în timpul mandatului meu, dacă se putea vorbi despre o realizare.

John Brennan a reiterat faptul că, spre deosebire de organizaţia al-Qaeda din Irak, talibanii erau prea adânc infiltraţi în societatea afghană pentru a fi eradicaţi, şi că în ciuda simpatiilor acestora faţă de al-Qaeda, nu dădeau semne ca ar fi pus la cale atentate asupra Statelor Unite şi a aliaţilor săi, în orice caz nu în afara teritoriului Afghanistanului. Ambasadorul nostru de la Kabul, fostul general Karl Eikenberry, avea mari îndoieli că guvernul Karzai putea fi reformat şi se temea că o infuzie masivă de trupe şi o „americanizare" a războiului îl va scuti pe Karzai de orice presiune pusă asupra lui pentru a-şi revizui atitudinea. Calendarul extins al lui McChrystal referitor la instalarea trupelor şi apoi la extragerea lor din teritoriu nu semăna mai deloc cu o operaţiune de invazie, ci mai degrabă cu o ocupaţie pe termen lung, ceea ce l-a determinat pe Biden să întrebe de ce trebuie să dislocăm 100 000 de oameni pentru a reconstrui ţara vecină, mai ales în situaţia în care stăteam cu al-Qaeda în coastă, adică în Pakistan, şi ne aflam în permanenţă sub ameninţarea atacurilor cu drone.

De faţă cu mine, cel puţin, McChrystal şi ceilalţi generali au răspuns respectuos tuturor îngrijorărilor – uneori cu convingere, alteori mai puţin siguri. În ciuda răbdării şi a politeţii lor, nu-şi puteau totuşi ascunde frustrarea pe care o simţeau pentru că deciziile lor erau puse la îndoială, în special de oameni care nu purtaseră niciodată uniforma militară. (Nu o dată s-a întâmplat ca McChrystal să îşi îngusteze privirea când Biden a încercat să-i explice de ce era nevoie pentru a duce la capăt operaţiuni de combatere a terorismului încununate de succes.) Tensiunile dintre angajaţii de la Casa Albă şi cei de la Pentagon au escaladat, iar Consiliul de Securitate Naţională s-a simţit de-a dreptul obstrucţionat atunci când a dorit să capete informaţii în timp util, în vreme ce Gates spumega în sinea lui, iritat de ceea ce el considera a fi un permanent micromanagement din partea CSN. Tensiunile au afectat inclusiv relaţiile *din interiorul* departamentelor.

Şefii Statelor Majore reunite, James „Hoss“ Cartwright şi generalul locotenent Douglas Lute – adjunct al CSN şi un adevărat „ţar al războiului“ în timpul ultimilor doi ani ai administraţiei Bush, pe care îl rugasem să rămână în continuare în funcţie – au pierdut mult în cadrul Pentagonului din clipa în care au acceptat să îl ajute pe Biden să implementeze o alternativă la planul lui McChrystal, cu trupe mai puţine şi orientată mai mult pe combaterea terorismului. Hillary, pe de altă parte, a considerat ultimatumul dat de Eikenberry prin canalele oficiale ale Departamentului de Stat drept un act de insubordonare şi a cerut să fie înlocuit.

Nu e de mirare că la runda a treia sau a patra de prezentări în PowerPoint, de analiză a hărţilor câmpurilor de luptă, de înregistrări video extrem de grafice, de lumină fluorescentă, de cafea cu gust rău şi aer închis, toată lumea era sătulă de Afghanistan, de şedinţe, toată lumea era sătulă de toată lumea. Cât despre mine, ei bine, eu resimţeam povara funcţiei mai greu decât oricând, de când fusesem învestit. Am încercat să ascund acest lucru, să menţin o expresie neutră pe chip atunci când puneam întrebări, când luam notiţe şi când mâzgăleam marginile blocnotesului pe care stafful mi-l pusese la dispoziţie (desenam forme abstracte de cele mai multe ori, sau feţe de oameni sau scene de pe plajă – un pescăruş zburând peste un palmier şi peste valurile oceanului). Din când în când, frustrarea mea se făcea simţită, în special atunci când cineva răspundea la o întrebare dificilă folosindu-se de argumentul că aveam nevoie de mai multe trupe pentru a le demonstra afghanilor că suntem „hotărâţi“.

Ce anume înseamnă asta? întrebam, uneori pe un ton uşor ridicat. Că repetăm aceleaşi decizii greşite pe care le-am mai luat? Crede cineva că dacă mai rămânem în Afghanistan încă zece ani de-acum încolo aliaţii noştri vor cădea pe spate impresionaţi şi vor băga frica în duşmanii noştri? I-am spus ceva mai târziu lui Denis că, în momentele acelea, îmi amintisem de o veche poezioară pentru copii, în care era vorba despre o bătrână care înghiţise un paianjen ca să prindă o muscă.

„Până la urmă sfârşeşte prin a înghite un cal“, am mai spus.

„Şi moare, bineînţeles“, a adăugat Denis.

Uneori, după una din şedinţele acestea maraton, mă refugiam în pavilionul cu piscină de lângă Biroul Oval şi fumam o ţigară sau mă bucuram de linişte şi-mi simţeam muşchii spatelui, ai umerilor şi ai gâtului încordaţi – semn că stătusem prea mult pe scaun, dar şi că eram extrem de preocupat. Ce bine ar fi fost dacă situaţia din Afghanistan *ar fi fost* doar o chestiune de hotărâre, mă gândeam – numai voinţă, oţel şi foc. Aceasta fusese soluţia pentru Lincoln atunci când încercase să salveze Uniunea, dar şi pentru FDR după Pearl

Harbor, când America şi întreaga lume se confruntau cu pericolul mortal al puterilor expansioniste. În astfel de împrejurări, nu poţi decât să îţi aduni toate resursele pentru a evita un război total. Dar, în vremurile de-acum, ameninţările cu care ne confruntam – reţele teroriste mortale, fără de ţară, naţiuni corupte şi fragile în căutare de arme de distrugere în masă – erau reale, dar nu existenţiale, aşa încât hotărârea era mai mult decât inutilă în absenţa unei viziuni clare. Ajunsesem în situaţia de a duce războaie nedrepte şi de a ne refugia în vizuini de iepuri. Am devenit administratorii unor teritorii neprimitoare şi am cultivat mai mulţi inamici decât am ucis. Din cauza puterii sale inegalabile, America putea alege cu cine, unde şi cum să lupte. A pretinde altceva, a insista că siguranţa noastră şi poziţia noastră în lume impunea ca noi să facem tot ce puteam, oricât de mult ar fi durat, în orice situaţie, era o abdicare de la responsabilitatea morală, iar certitudinea pe care credeam că o avem era, de fapt, doar o minciună convenabilă.

În jurul orei şase dimineaţa, pe 9 octombrie 2009, operatorul de la Casa Albă m-a trezit din somn pentru a-mi face legătura cu Robert Gibbs. Apelurile atât de matinale din partea staffului erau rare şi mi-a îngheţat inima. Era oare vorba de un atac terorist? De un dezastru natural?

„Ţi s-a acordat Premiul Nobel pentru Pace“, mi-a spus Gibbs.

„Cum adică?“

„Tocmai s-a făcut anunţul, acum câteva minute.“

„Pentru ce?“

Gibbs a evitat cu tact întrebarea. Mi-a spus că Favs mă aştepta lângă Biroul Oval ca să lucrăm împreună la o eventuală declaraţie pe care aş fi dorit s-o fac. După ce am închis telefonul, Michelle m-a întrebat ce s-a întâmplat.

„Voi primi Premiul Nobel pentru Pace.“

„Păi, ăsta e un lucru nemaipomenit, scumpule“, a spus ea, apoi s-a întors pe partea cealaltă să mai doarmă un pic.

O oră şi jumătate mai târziu, Malia şi Sasha au venit în sufrageria în care luam micul-dejun. „Ce veste grozavă, tati“, a spus Malia, ridicându-şi rucsacul pe spate. „Ai câştigat Premiul Nobel... şi e şi ziua lui Bo!“

„Plus de asta, o să avem un weekend de trei zile!“ a adăugat Sasha, strângând pumnul. M-au sărutat amândouă pe obraz înainte de-a pleca la şcoală.

Am dat o declaraţie reporterilor adunaţi în Rose Garden, spunându-le că având în spate ceva mai puţin de un an de mandat nu simţeam că merit să mă alătur panopliei de figuri reprezentative ce fuseseră onorate în trecut. Dar priveam premiul ca pe o provocare la acţiune,

ca pe un mijloc din partea comisiei Nobel de a da un impuls cauzelor vitale pentru conducerea americană: reducerea ameninţărilor nucleare şi a schimbărilor climatice; reducerea inegalităţii economice; promovarea drepturilor omului; medierea dezbinărilor rasiste, etnice şi religioase care alimentau de cele mai multe ori conflictele. Am mai spus că, după părerea mea, premiul ar fi trebuit împărţit cu ceilalţi oameni din întreaga lume care trudeau, uneori fără nici un fel de recunoaştere, pentru dreptate, pace şi demnitate umană.

După ce m-am întors în Biroul Oval am rugat-o pe Katie să nu îmi facă încă legătura cu persoanele care deja începuseră să mă sune pentru a mă felicita şi mi-am îngăduit un răgaz de câteva minute ca să mă gândesc la prăpastia dintre aşteptările şi realităţile administraţiei mele. Cu şase zile în urmă, 300 de militanţi afghani atacaseră o mică bază militară americană din munţii Hindukuş, omorând opt soldaţi americani şi rănind 27. Octombrie fusese luna cu cele mai multe victime în rândul trupelor americane din Afghanistan de la începutul războiului, cu opt ani în urmă. În loc să deschid calea unei noi ere de pace, mă confruntam cu perspectiva de a trimite şi mai mulţi soldaţi la război.

Mai târziu în acea lună, procurorul general Eric Holder m-a însoţit într-o călătorie la miezul nopţii până la Baza Aeriană Dover din Delaware, pentru a asista la repatrierea trupurilor a 15 soldaţi americani şi a trei agenţi de la agenţia antidrog care fuseseră ucişi în Afghanistan, în incidente ce se succedaseră în lanţ – respectiv prăbuşirea unui elicopter şi două atacuri cu bombă pe drumurile din Provincia Kandahar. Prezenţa unui preşedinte la aceste ceremonii de repatriere era rară, dar am considerat că acum, mai mult ca oricând, era important ca eu să fiu prezent acolo. Încă din vremea Războiului din Golf, Departamentul Apărării interzisese accesul presei la aceste ceremonii în care sicriele cu trupurile neînsufleţite ale soldaţilor erau aduse acasă, dar, cu ajutorul lui Bob Gates, reuşisem să anulez această interdicţie la începutul anului în curs şi am lăsat familiile să decidă dacă permit sau nu accesul jurnaliştilor. Prin mediatizarea unora dintre aceste repatrieri am considerat că ţara noastră va avea o imagine mai clară a costurilor războiului şi a durerii fiecărei familii în parte. Iar, în acea noapte, la sfârşitul unei luni catastrofale în Afghanistan, când soarta războiului era încă în dezbatere, una dintre familii a ales ca momentul repatrierii să fie înregistrat.

În cele patru sau cinci ore pe care le-am petrecut la baza aeriană a fost o linişte deplină. Liniştea a domnit în mica şi modesta capelă unde Holder şi cu mine ne-am alăturat familiilor îndoliate. Liniştea a vegheat şi înăuntrul calei aeronavei C-17, unde se aflau cele 18 sicrie acoperite cu drapelul naţional şi unde rugăciunea solemnă rostită de

capelanul militar şi-a găsit ecoul în pereţii metalici. A fost linişte şi pe pista de aterizare, unde am luat poziţia de drepţi şi i-am urmărit pe cei şase purtători ai sicrielor, îmbrăcaţi în uniformă militară, cu mănuşi albe şi berete negre, cărând sicriele grele unul câte unul spre şirul de maşini în aşteptare. Lumea tăcuse şi nu se auzeau decât şuieratul vântului şi cadenţa paşilor.

În timpul zborului de întoarcere, cu numai câteva ore înainte de răsăritul soarelui, singurele cuvinte pe care mi le-am putut aminti au fost cele rostite de mama unui soldat: „Să nu îi abandonaţi pe băieţii aceia care sunt încă acolo". Părea epuizată, şi era trasă la faţă din cauza amărăciunii. I-am promis că nu-i voi abandona, dar nu ştiam dacă dorise, de fapt, să-mi spună să trimit mai multe trupe pentru a termina misiunea pentru care fiul ei îşi sacrificase viaţa sau dacă dorise să pun capăt unui conflict tulbure şi îndelungat ce ameninţa să omoare copiii altor familii. Rămânea la latitudinea mea să decid ce dorise să spună.

După o săptămână, un alt dezastru lovea lumea militară, de data aceasta mult mai aproape de casă. Pe 5 noiembrie, un maior din armata Statelor Unite care activa ca psihiatru militar, pe nume Nidal Hasan, a pătruns într-o clădire din baza militară de la Fort Hood din Killeen, Texas, a scos un pistol semiautomat pe care îl cumpărase de la un magazin de arme local şi a deschis focul, omorând 13 oameni şi rănind un număr însemnat de persoane, înainte de a fi rănit şi imobilizat de către ofiţerii de poliţie ai bazei. Încă o dată, m-am urcat în avion şi m-am dus să consolez familiile îndurerate, apoi am vorbit în cadrul serviciilor funerare care s-au ţinut în aer liber. Sunetul de jale al unei trompete a spart suspinele înfundate ale celor prezenţi, iar privirea mea s-a plimbat de la un memorial la altul al soldaţilor morţi: o fotografie înrămată, o pereche de bocanci de luptă, o caschetă aşezată pe ţeava unei puşti.

M-am gândit la ceea ce îmi relataseră John Brennan şi directorul FBI Robert Mueller în şedinţa informativă despre incident: Hasan, un musulman născut în Statele Unite, care avea un istoric îngrijorător de comportament instabil, părea să fi fost radicalizat prin intermediul internetului. Fusese în mod special inspirat de către un cleric american yemenit, foarte charismatic, pe nume Anwar al-Awlaki – căruia îi şi trimisese nenumărate e-mailuri – care avea discipoli în toată lumea şi care era, se pare, figura marcantă a celulei active al-Qaeda din Yemen. Potrivit lui Mueller şi lui Brennan, au existat indicii că Departamentul Apărării, FBI-ul şi Forţa Comună Împotriva Terorismului fuseseră alertate mai demult referitor la posibila radicalizare a lui Hasan, dar că sistemele interdepartamentale de

comunicare a informaţiilor nu puseseră datele cap la cap într-un mod care ar fi putut preveni această tragedie.

Oamenii şi-au rostit elogiile. Trompeta a început să sune din nou. Mi-am imaginat soldaţii din Fort Hood pregătindu-se pentru a fi trimişi în Afghanistan şi pentru a lupta împotriva talibanilor. Şi n-am putut să nu mă întreb dacă nu cumva ameninţarea cea mai mare nu venea acum din altă parte – nu doar din Yemen sau Somalia, dar şi din cuiburile teroriste apărute chiar în ograda noastră; din minţile febrile ale oamenilor de teapa lui Hasan şi din lumea fără graniţe a internetului, a cărui putere şi fascinaţie nu o putem înţelege încă pe deplin.

La sfârşitul lunii noiembrie 2009, am avut cea de-a noua – şi ultima – şedinţă de revizuire. Cu toată tensiunea ce a marcat aceste şedinţe, diferendele de substanţă dintre membrii echipei mele se reduseseră considerabil. Generalii au fost de acord că planul de a eradica talibanii din Afghanistan era complet nerealist. Joe şi stafful meu din CSN au admis faptul că operaţiunile de combatere a terorismului orientate împotriva al-Qaeda n-ar fi putut reuşi dacă talibanii invadau ţara sau împiedicau acţiunile noastre de culegere a informaţiilor. Ne-am rezumat la un set de obiective realizabile: reducerea nivelului de activitate a talibanilor, astfel încât aceştia să nu mai reprezinte o ameninţare majoră la adresa centrelor bogat populate; exercitarea presiunii asupra lui Karzai pentru a reforma departamentele-cheie, precum Ministerul Apărării sau Ministerul Finanţelor, în loc de a-l convinge să restructureze întregul guvern; accelerarea instruirii forţelor locale pentru a permite ulterior poporului afghan să-şi securizeze propria ţară.

Echipa a fost, de asemenea, de acord cu faptul că, şi în cazul acesta, în care stabilisem obiective ceva mai modeste, tot mai era nevoie să suplimentăm efectivele militare americane din zonă.

Singura dispută rămasă în picioare se referea la numărul soldaţilor şi la perioada necesară estimativă pentru aceste obiective. Generalii au continuat să pledeze pentru cifra iniţială de 40 000, avansată de McChrystal, fără a oferi însă o explicaţie concretă privind menţinerea aceleiaşi cifre în condiţiile în care obiectivele erau limitate. Opţiunea „CT Plus“ la care Biden lucrase cu Hoss Cartwright şi Douglas Lute presupunea o suplimentare cu încă 20 000 de oameni a efectivelor destinate exclusiv operaţiunilor şi instruirii din domeniul combaterii terorismului – dar tot nu era limpede de ce aceste obiective necesitau atât de mult personal american. Mi-era teamă că, în ambele cazuri, cifrele erau rezultatul îngrijorărilor de ordin ideologic şi instituţional şi nu un calcul extras din obiectivele pe care ni le propusesem.

În cele din urmă, tot Gates a venit cu soluţia cea mai pertinentă. Într-un memoriu adresat mie personal, mi-a explicat că cererea lui McChrystal venea în întâmpinarea nevoii de a înlocui cei 10 000 de soldaţi olandezi şi canadieni pe care guvernele respective promiseseră să îi readucă la vatră. Dacă autorizam dislocarea a trei brigăzi, cu un total de 30 000 de soldaţi americani, era posibil să folosim acele efective pentru a compensa ceilalţi 10 000 de soldaţi ai aliaţilor noştri. Gates a fost totodată de acord să tratăm orice suplimentare de trupe ca pe o întărire a trupelor şi nu ca pe un angajament deschis, atât prin accelerarea ritmului de dislocare, cât şi prin stabilirea unui calendar de 18 luni pentru reîntoarcerea lor acasă.

Pentru mine, faptul că Gates acceptase un anume calendar era deosebit de important. În trecut, refuzase această idee, situându-se de aceeaşi parte cu şefii statelor majore reunite şi cu Petraeus, care susţinuseră că stabilirea unui calendar dădea inamicului de înţeles că puteau să aştepte liniştiţi plecarea noastră. Dar acum era convins că premierul Karzai nu avea să ia niciodată decizii dure în privinţa responsabilităţilor guvernului său dacă nu ar fi avut convingerea că vom repatria trupele mai curând şi nu mai târziu.

După ce am discutat aceste aspecte cu Joe, Rahm şi stafful CSN, am decis să adopt propunerea lui Gates. Exista o logică în toate acestea, care se referea la mai mult decât a analiza diferenţele dintre planul lui McChrystal şi opţiunea gândită de Biden. Pe termen scurt, McChrystal avea să dispună de puterea de decizie necesară pentru a răsturna avantajul obţinut de talibani, pentru a proteja aglomerările de populaţie şi pentru a antrena forţele afghane. Pe de altă parte, campania de contrainsurgenţă căpăta nişte limite clare, iar noi puteam să demarăm operaţiunile de combatere a terorismului într-o abordare mai bine definită, mai strânsă, pentru următorii doi ani. A rămas să negociem modul în care să stabilim ferm plafonul de 30 000 de trupe (Pentagonul avea obiceiul de a disloca numărul de soldaţi stabilit oficial pentru ca ulterior să revină cu cereri pentru mii de „auxiliari" – medici, ofiţeri de contrainformaţii, etc. – care, insistau ei, nu aveau nici o legătură cu totalul soldaţilor, aşa că a durat ceva până când Gates a reuşit să primească un răspuns pozitiv din partea Pentagonului referitor la abordarea sa). La câteva zile după Ziua Recunoştinţei, am convocat o şedinţă în Biroul Oval cu Gates, Mullen, Petraeus, Rahm, Jim Jones şi Joe, în timpul căreia i-am rugat pe toţi să semneze învoiala. Stafful CSN pregătise un memoriu detaliat în care conturase ordinul meu, şi, împreună cu Rahm şi Joe m-au convins că o întâlnire faţă în faţă cu conducerea Pentagonului şi semnarea de către aceştia a unui acord negru pe alb era singura cale de a evita punerea

deciziei mele sub semnul întrebării de către Pentagon, în cazul în care războiul lua o turnură negativă pentru noi.

Era un gest neobişnuit şi cam brutal, unul care i-a iritat profund pe Gates şi pe generali şi pe care l-am regretat aproape instantaneu. Un final pe măsură, mi-am spus, pentru o perioadă tulbure şi dificilă a administraţiei mele. Am găsit totuşi un pic de satisfacţie în faptul că şedinţele de analiză îşi atinseseră scopul. Gates a recunoscut că, în absenţa unui plan perfect, acele ore de dezbateri produseseră un plan mai bun. Am fost obligaţi să şlefuim obiectivele strategice ale Statelor Unite în Afghanistan în aşa fel încât misiunea să nu eşueze. Am stabilit utilitatea unui calendar pentru dislocarea trupelor în anumite circumstanţe, fapt ce fusese până atunci îndelung contestat de către instituţiile de securitate naţională de la Washington. Dincolo de încetarea operaţiunilor de freelancing ale Pentagonului pe durata mandatului meu, planul a contribuit la reafirmarea principiului mai extins al controlului civil asupra elaborării politicii americane de siguranţă naţională.

Cu toate acestea, concluzia era încă aceea că voi trimite şi mai mulţi tineri în teatrul de război.

Am anunţat planul de dislocare a trupelor pe 1 decembrie la West Point, cea mai veche academie militară a Statelor Unite, cu cea mai bogată istorie. Cândva o bază a Armatei Continentale în timpul Revoluţiei Americane, un loc aflat la circa o oră nord de oraşul New York, West Point este un loc superb – alcătuit dintr-o serie de clădiri de granit negru şi gri, dispuse în forma unui mic orăşel ascuns printre dealurile verzi, şi cu o perspectivă asupra uriaşului fluviu Hudson. Înainte de cuvântarea mea, l-am vizitat pe comisarul-şef de la West Point, am privit clădirile şi terenul unde fuseseră pregătiţi cei mai mari şi cei mai decoraţi comandanţi americani: Grant şi Lee, Patton şi Eisenhower, MacArthur şi Bradley, Westmoreland şi Schwarzkopf.

Nu aveai cum să nu te simţi mult prea mic şi în acelaşi timp mişcat în faţa tradiţiei reprezentate de aceşti oameni, în faţa serviciilor şi a sacrificiilor care duseseră la naşterea unei naţiuni, care înfrânseră fascismul şi puseseră capăt marşului totalitar. Dar nu puteam ignora nici faptul că Lee condusese Armata Confederată care luptase pentru menţinerea sclaviei, sau că Grant asistase personal la măcelărirea triburilor de indieni; nici că MacArthur sfidase ordinele lui Truman în Coreea şi a atras astfel un final catastrofal, şi nici că Westmoreland orchestrase escaladarea conflictului din Vietnam, conflict care avea să traumatizeze o întreagă generaţie. Glorie şi tragedie, curaj şi absurditate – două adevăruri care nu se puteau nega reciproc.

Aula imensă de lângă centrul campusului West Point era plină în momentul la care eu am sosit, şi pe lângă VIP-uri ca Gates, Hillary şi

şefii statelor majore reunite, publicul era alcătuit în cea mai mare parte din cadeţi îmbrăcaţi în uniforme: tunici de culoare gri, cu feston negru peste gulere albe. Numărul considerabil de afro-americani, sud-americani, asiatici americani, de femei cu grad superior, era o mărturie vie a schimbărilor ce avuseseră loc de la 1805 încoace, de când academia îşi prezentase prima generaţie de absolvenţi. Când am urcat pe scenă, în ritmurile ceremonioase ale fanfarei, cadeţii s-au ridicat la unison şi au început să aplaude; privindu-le chipurile – atât de sincere şi de pline de strălucirea tinereţii, atât de sigure de destinul ce-i aştepta şi atât de nerăbdători să-şi apere patria – am simţit cum mi se umple inima de o mândrie aproape părintească. M-am rugat în gând ca eu şi cei care îi comandam să fim demni de încrederea lor.

Nouă zile mai târziu, am zburat la Oslo pentru a primi Premiul Nobel pentru Pace. Imaginea acelor tineri cadeţi mă copleşea în continuare. Iar în loc să ignor discrepanţa dintre acceptarea unui premiu pentru pace şi acţiunea de extindere a unui război, m-am decis să fac din acest punct elementul central al discursului meu de acceptare. Cu ajutorul lui Ben Rhodes şi al Samanthei Power, am scris un prim draft, inspirându-mă din scrierile gânditorilor Reinhold Niebuhr şi Gandhi pentru a-mi pune ordine în argumentare: războiul era un lucru cumplit şi uneori necesar; reconcilierea acestor idei aparent contrastante cerea ca întreaga comunitate de naţiuni să aspire la standarde mult mai înalte pentru a justifica şi a conduce un război; evitarea unui război impune o pace justă, fondată pe angajamentul comun în direcţia libertăţii politice, a respectului faţă de drepturile omului şi a unor strategii concrete de extindere a oportunităţilor economice în întreaga lume. Am terminat redactarea discursului abia în toiul nopţii, la bordul Air Force One, în timp ce Michelle dormea în cabina noastră, iar privirea mea obosită era din când în când atrasă de spectacolul lunii spectrale deasupra Atlanticului.

Aşa cum este tipic norvegienilor, şi ceremonia de decernare a premiilor Nobel – ţinută într-o aulă puternic luminată, care găzduia câteva sute de oameni – a fost destul de austeră. Tânăra interpretă de jazz Esperanza Spalding a ţinut un concert splendid, apoi a urmat o introducere prezentată de şeful comisiei Nobel, după care cuvântarea mea, totul reducându-se la 90 de minute. Discursul în sine a fost bine primit, chiar şi de către unii analişti conservatori care au remarcat dorinţa mea de a reaminti publicului european sacrificiile făcute de trupele americane pentru asigurarea păcii de-a lungul a câtorva decenii. În acea seară, comitetul Nobel a găzduit o recepţie în onoarea mea. Am luat loc la masă lângă regele Norvegiei, un bărbat în vârstă, amabil, care mi-a povestit despre experienţa navigării prin fiordurile

ţării sale. Sora mea, Maya, precum şi prietenii mei, printre care Marty şi Anita, au zburat şi ei în Norvegia pentru a ni se alătura şi toată lumea era atât de elegantă. Am băut şampanie, am mâncat grătar de elan şi, mai târziu, am dansat pe muzica unei orchestre swing surprinzător de bune.

Dar ceea ce îmi amintesc în mod deosebit a fost scena care s-a petrecut înainte de recepţie, la hotel. Michelle şi cu mine eram deja îmbrăcaţi de gală când Marvin a bătut la uşă şi ne-a rugat să ne uităm pe fereastra noastră de la etajul patru. Am dat la o parte draperiile şi am văzut câteva mii de oameni care se strânseseră la amurg şi care umpluseră străduţa îngustă de sub fereastra noastră. Fiecare persoană ţinea în mână o lumânare aprinsă – modul tradiţional al oraşului de a-şi exprima aprecierea pentru laureatul premiului pentru pace din anul respectiv. A fost o privelişte magică, era ca şi cum un lac de steluţe ar fi coborât din ceruri; atât eu cât şi Michelle ne-am aplecat la fereastră să le facem oamenilor cu mâna şi, în aerul rece şi proaspăt care ne mângâia obrajii, am auzit uralele mulţimii, ceea ce m-a dus imediat cu gândul la luptele zilnice care continuau să consume Irakul şi Afghanistanul, la toată cruzimea şi suferinţa şi nedreptatea cu care administraţia mea se confrunta. Ideea că eu sau oricare altă persoană puteam aduce ordinea într-un asemenea haos era rizibilă; într-un anume sens, mulţimea din stradă aclama o iluzie. Cu toate acestea, în licărul acelor lumânări am văzut şi altceva. Am văzut expresia spiritului a milioane de oameni din toată lumea: soldatul american aflat la post în Kandahar, o mamă oarecare din Iran care o învaţă pe fiica ei să citească, activistul rus pro-democraţie care îşi face curaj pentru următorul protest – toţi acei oameni care refuză să renunţe la ideea că viaţa poate fi mai frumoasă şi că au un rol de îndeplinit, indiferent de riscuri şi greutăţi.

Indiferent de cât vei face, tot nu va fi de ajuns, îi auzeam spunându-mi.

Dar continuă să încerci.

Capitolul 19

Atunci când am candidat la preşedinţie, le-am promis americanilor un altfel de politică externă decât cea practicată înainte de 11 septembrie. Irakul şi Afghanistanul ne-au oferit nişte lecţii triste despre rapiditatea cu care opţiunile unui preşedinte se îngustează odată cu declanşarea unui război. Eram ferm hotărât să schimb un anume gen de mentalitate care pusese stăpânire nu numai pe

administrația Bush, ci pe întregul corp politic de la Washington – o mentalitate care vedea pretutindeni o amenințare, care exprima o mândrie perversă când se acționa unilateral și care vedea acțiunea militară ca pe un instrument obișnuit în abordarea provocărilor politicii externe. În interacțiunile noastre cu alte națiuni, am devenit încăpățânați și obtuzi, potrivnici efortului laborios de a construi coaliții și de a ajunge la un consens. Am devenit surzi la alte puncte de vedere. După părerea mea, securitatea Americii depindea de întărirea alianțelor noastre și de consolidarea instituțiilor internaționale. Pentru mine, acțiunea militară era o soluție de ultimă instanță.

Era imperios necesar să gestionăm războaiele în care eram implicați. Dar era nevoie, pe de altă parte, să testez această încredere mai largă în democrație.

Am început printr-o schimbare de ton. De la începutul mandatului meu, ne-am asigurat că toate declarațiile privind politica externă emise de Casa Albă puneau accentul pe importanța cooperării internaționale și pe intenția Americii de a avea relații bazate pe interes și respect reciproc cu alte națiuni, fie ele mari sau mici. Am căutat metode restrânse, dar simbolice pentru a schimba modul de a face politică – prin creșterea bugetului pentru afaceri internaționale al Departamentului de Stat sau prin achitarea unor arierate ale Statelor Unite față de Națiunile Unite, după ani de zile în care administrația Bush și Congresul controlat de republicani omiseseră să facă anumite plăți.

Credincios proverbului care spune că 80% din succes este reprezentat de prezența propriu-zisă, am vizitat anumite locuri din lume care fuseseră neglijate de administrația Bush ce se concentrase exclusiv pe combaterea terorismului și pe Orientul Mijlociu. În acel prim an de mandat, Hillary a fost, în mod special, ca un uragan, călătorind de pe un continent la altul cu îndârjirea cu care candidase cândva la președinție. Datorită entuziasmului pe care vizitele ei îl generau în capitalele lumii, m-am simțit răzbunat pentru decizia mea de a o numi diplomat șef al Americii. Și asta nu numai pentru că era tratată ca un egal de către liderii lumii. Dar, oriunde se ducea, publicul vedea prezența ei în țara respectivă ca pe un semn că ei contează pentru noi.

„Dacă dorim ca alte țări să ne susțină prioritățile", le-am spus celor din echipa CSN, „nu e cazul să le convingem prin intimidare. Trebuie să le arătăm că ținem cont de viziunile lor – sau că putem, cel puțin, să le localizăm pe hartă."

A fi cunoscut. A te face auzit. A-ți vedea identitatea unică recunoscută și apreciată. Toate acestea erau deziderate general umane, mă gândeam, valabile deopotrivă pentru națiuni și pentru popoare,

dar şi pentru fiecare individ în parte. Faptul că am înţeles acest adevăr esenţial poate mai bine decât unii din predecesorii mei era rezultatul copilăriei petrecute în afara graniţelor Statelor Unite şi al familiei mele împrăştiate în lume, în locuri considerate „înapoiate" şi „subdezvoltate". Sau poate era rezultatul faptului că, afro-american fiind, am simţit pe pielea mea ce însemna să nu fiu văzut pe deplin în propria ţară.

Oricare ar fi fost motivul, am ţinut să arăt interes faţă de istoria, cultura şi oamenii locurilor pe care le vizitam. Ben glumea şi îmi spunea că discursurile mele de peste hotare puteau fi rezumate într-un singur algoritm: „[Salut în limba ţării respective – de cele mai multe ori cu o pronunţie defectuoasă.] Este minunat să mă aflu în această ţară frumoasă care şi-a adus contribuţia marcantă la civilizaţia mondială. [Listă cu diverse aspecte.] Naţiunile noastre au o lungă istorie de relaţii de prietenie. [Anecdotă inspiraţională.] Iar datorită contribuţiilor milioanelor de [-americani] mândri ai căror strămoşi au imigrat din această parte de lume, Statele Unite au devenit naţiunea de astăzi." Poate suna prea sentimental, dar zâmbetele şi aprobările din cap ale publicului din străinătate erau dovada importanţei unui simplu gest de validare.

Din aceleaşi motive, am încercat să includem câteva vizite în locuri de marcă în timpul turneelor mele în străinătate, care să mă scoată din hoteluri sau să mă poarte dincolo de porţile palatului. Interesul pe care l-am manifestat pentru a vizita Moscheea Albastră din Istanbul sau pentru a lua masa la un bistro din oraşul Ho Şi Min avea să conteze infinit mai mult pentru cetăţeanul turc sau vietnamez decât orice întâlnire bilaterală sau orice subiect abordat în cadrul unei conferinţe de presă. În egală măsură, aceste opriri îmi dădeau ocazia de a interacţiona, chiar şi pentru câteva clipe, cu oamenii de rând, pe lângă obişnuitele întâlniri cu oficiali ai guvernului sau personaje din elitele bogate care în multe ţări erau consideraţi rupţi de realitate.

Cea mai eficientă unealtă diplomatică în relaţia cu publicul era scoasă din rutina mea de campanie. În timpul vizitelor internaţionale, obişnuiam să mă întâlnesc cu tinerii la sediile primăriilor. Prima oară când am încercat această metodă, cu ocazia summitului NATO de la Strasbourg, n-am ştiut la ce să ne aşteptăm, mai ales că atunci s-au strâns în jur de 3 000 de studenţi europeni. M-am întrebat atunci dacă voi fi huiduit sau dacă nu îi voi plictisi cu răspunsurile mele lungi şi întortocheate. Dar, după o oră de discuţii libere, în care publicul entuziast mi-a pus întrebări pe toate temele, de la schimbările de climă la combaterea terorismului, făcând ei înşişi observaţii pline de umor (inclusiv o referire la faptul că în limba maghiară „Barack"

înseamnă „piersică"), am decis să facem din aceste întâlniri o opțiune obișnuită în călătoriile noastre în străinătate.

Întâlnirile de la primării erau, de obicei, transmise în direct de către stațiile naționale de televiziune și, fie că era vorba de Buenos Aires, de Mumbai sau de Johannesburg, atrăgeau o audiență numeroasă. Pentru oamenii din diferite părți ale lumii, gestul unui președinte de a se pune la dispoziția cetățenilor pentru întrebări era o noutate, dar reprezenta și un argument în favoarea democrației, unul mult mai convingător decât orice prelegere pe care aș fi ținut-o. Am invitat, la consultările de la ambasadele noastre locale, tineri activiști din grupuri marginalizate a țării gazdă – minorități etnice și religioase, refugiați, studenți din comunitatea LGBTQ – pentru a participa și ei. Le puneam un microfon în mână și îi lăsam să-și spună poveștile, reușind astfel să prezint unei întregi națiuni justețea revendicărilor lor.

Tinerii pe care i-am întâlnit la aceste întâlniri de la primării erau pentru mine o sursă constantă de inspirație. Mă făceau să râd, uneori mă făceau să și plâng. Prin idealismul lor îmi aminteau de tinerii coordonatori și voluntari ce mă ajutaseră să devin președinte, dar și de legăturile pe care le stabilim dincolo de granițele rasiale, etnice și naționale, atunci când învățăm să înlăturăm teama. Oricât de frustrat sau de descurajat m-aș fi simțit la începutul acestor întâlniri, la sfârșitul lor eram din nou cu bateriile reîncărcate, având sentimentul că mă îmbăiasem într-un izvor proaspăt de pădure. Atâta timp cât existau pe pământ oameni ca acești tineri, femei și bărbați deopotrivă, existau încă motive de speranță, îmi spuneam.

Din momentul în care mi-am preluat mandatul, atitudinea publică față de Statele Unite s-a tot îmbunătățit în întreaga lume, ceea ce demonstra că activitatea noastră diplomatică de început începea să dea roade. Această popularitate crescândă i-a determinat pe aliații noștri să susțină și chiar să suplimenteze contribuția lor militară în Afghanistan, pentru că știau că cetățenii respectivelor țări aveau încredere în administrația noastră. Și eu și Tim Geithner ne bucuram de mai multă influență în coordonarea reacției internaționale la criza financiară. După ce Coreea de Nord a început să testeze rachetele balistice, Susan Rice a convins Consiliul de Securitate să instituie severe sancțiuni internaționale, ajutată pe de-o parte de priceperea și de tenacitatea ei, dar și de faptul că „multe țări doresc să ți se alinieze", mi-a mărturisit ea.

Sigur că existau anumite limite în ceea ce privește rezultatele unei ofensive diplomatice pline de farmec. La urma urmelor, politica externă a fiecărei națiuni era dictată de propriile interese economice, de rupturile geografice, etnice sau religioase, de disputele teritoriale,

de miturile fondatoare, de traumele perene, de animozităţile străvechi, dar, mai cu seamă, de imperativele celor care deţineau puterea şi urmăreau să o deţină şi pe mai departe. Am avut de-a face şi cu câte un lider străin sensibil la argumentele de ordin moral. Cei care se aflau în fruntea guvernelor represive ignorau, în general, opinia publică. Pentru a face progrese privind cele mai spinoase chestiuni de politică externă, aveam nevoie de un al doilea tip de diplomaţie, unul care să conţină recompense sau pedepse concrete menite să răstoarne calculele liderilor duri şi nemiloşi. În primul meu an ca preşedinte, interacţiunile cu liderii a trei ţări, în mod special – Iran, Rusia şi China – au fost extrem de relevante referitor la dificultăţile pe care urma să le întâmpinăm aplicând tipul de diplomaţie mai sus amintită.

Între cele trei, Iranul reprezenta cea mai slabă provocare pentru interesele pe termen lung ale Americii, dar a „obţinut" premiul pentru „ţara cea mai ostilă". Urmaş al marelui Imperiu Persan din Antichitate, cândva epicentrul ştiinţelor şi al artei în era medievală de aur a Islamului, Iranul abia fusese băgat în seamă de responsabilii politici americani în anii din urmă. Mărginit la vest de Turcia şi Irak, şi la est de Afghanistan şi Pakistan, Iranul era considerat doar o altă ţară săracă din Orientul Mijlociu, iar teritoriul său fusese micşorat de războaie civile şi de puterile europene în continuă ascensiune. În 1951, parlamentul laic, de stânga, al Iranului a decis să naţionalizeze câmpurile petroliere din toată ţara, controlând astfel profiturile care intrau înainte în vistieria guvernului britanic, care deţinea majoritatea acţiunilor în cea mai mare companie de producţie şi de export a petrolului din Iran. Nemulţumiţi de faptul că fuseseră daţi la o parte, britanicii au impus o blocadă navală pentru a împiedica Iranul să livreze ţiţei eventualilor cumpărători. De asemenea, au convins administraţia Eisenhower că noul guvern iranian simpatiza cu sovieticii, fapt ce l-a determinat pe Eisenhower să dea undă verde Operaţiunii Ajax, o lovitură pusă la cale de CIA în colaborare cu MI6, în urma căreia prim-ministrul iranian ales democratic a fost înlăturat, iar puterea a fost preluată de tânărul monarh al ţării, şahul Mohammad Reza Pahlavi.

Operaţiunea Ajax a stabilit un tipar pentru greşelile de calcul ale Statelor Unite în relaţia cu ţările în curs de dezvoltare, tipar care s-a manifestat pe toată perioada Războiului Rece: aspiraţiile naţionaliste au fost confundate cu comploturile comuniste; interesele comerciale au fost puse pe acelaşi plan cu securitatea naţională; guvernele alese în mod democratic au fost răsturnate, iar America s-a aliniat autocraţilor atunci când a considerat că asta era în avantajul ei. Timp de 27 de ani, factorii de decizie din Statele Unite au considerat că

gambitul lor din Iran funcţionase foarte bine. Şahul a devenit un aliat de nădejde care a extins contractele cu companiile petroliere americane şi a cumpărat cantităţi uriaşe de arme scumpe produse în Statele Unite. A menţinut relaţii de prietenie cu Israelul, le-a dat femeilor drept de vot, a folosit bogăţiile acumulate ale ţării pentru a moderniza economia şi sistemul educaţional şi se învârtea în cercuri înalte de afacerişti europeni şi alături de casele regale ale Europei.

Mai puţin vizibilă pentru cei neavizaţi a fost o nemulţumire ce fierbea printre iranieni legată de cheltuielile extravagante ale şahului, de reprimarea feroce (poliţia secretă era notorie pentru actele de tortură şi asasinarea dizidenţilor) şi de promovarea moravurilor sociale occidentale care, în ochii clericilor conservatori şi ai discipolilor acestora, violau însăşi esenţa dogmelor Islamului. Pe de altă parte, experţii CIA nu au acordat prea multă atenţie influenţei crescânde a unui cleric şiit aflat în exil, cu o charismă aproape mesianică, ayatollahul Khomeini, ale cărui scrieri şi discursuri denunţau rolul şahului de marionetă a Vestului şi chemau credincioşii la înlocuirea ordinii existente cu un stat islamic guvernat prin Şaria. Oficialii americani au fost aşadar luaţi prin surprindere când o serie de proteste din Iran de la începutul anului 1978 s-a transformat într-o adevărată revoluţie populară. Adepţilor lui Khomeini li s-au alăturat, în stradă, valuri-valuri de muncitori nemulţumiţi, de tineri şomeri şi de forţe prodemocratice care doreau o întoarcere la guvernarea constituţională. La începutul anului 1979, numărul demonstranţilor era de ordinul milioanelor, iar şahul a fugit din ţară şi a fost primit în Statele Unite pentru un scurt tratament medical. Programele de ştiri americane erau pline de imagini ale ayatollahului – un bărbat cu barbă albă şi ochi plini de patimă, ochi de profet – coborând din avion, întorcându-se triumfător din exil şi întâmpinat de o mare de suporteri ce îl adorau.

Majoritatea americanilor ştiau prea puţin despre această istorie, cu toate că revoluţia era în plină desfăşurare, nici nu înţelegeau de ce nişte oameni dintr-o ţară îndepărtată ardeau efigiile Unchiului Sam şi strigau „Moarte Americii". Eu nu am înţeles la vremea aceea. Aveam 17 ani pe-atunci, eram încă elev de liceu şi abia învăţam ce e aceea politică. Am înţeles destul de vag detaliile întâmplărilor ulterioare: cum s-a autoproclamat Khomeini lider suprem şi a marginalizat foştii aliaţi laici sau reformişti; cum a instituit organizaţia paramilitară denumită Garda Revoluţionară Islamică – *GRI* – pentru a anihila pe oricine se opunea noului regim; şi cum s-a folosit de drama în desfăşurare atunci când studenţii radicalizaţi au luat cu asalt ambasada Statelor Unite şi au luat ostatici pentru a consolida pasămite revoluţia şi pentru a umili cea mai puternică naţiune a lumii.

Nu este nici o exagerare să afirmăm că, 30 de ani mai târziu, consecinţele acelor evenimente conturau încă peisajul geopolitic al preşedinţiei mele. Revoluţia din Iran inspirase nenumărate alte mişcări radicale islamice care n-au urmărit decât să obţină un succes similar. Îndemnul lui Khomeini de a răsturna monarhiile arabe sunnite a transformat Iranul şi Casa Regală Saud în duşmani de moarte şi a ascuţit conflictul sectarian pe tot cuprinsul Orientului Mijlociu. În 1980, Irakul a încercat să invadeze Iranul, iar războiul sângeros din următorii opt ani – un război în care statele din Golf l-au finanţat pe Saddam Hussein, în timp ce sovieticii au furnizat arme armatei lui Khomeini, inclusiv arme chimice – a accelerat sponsorizarea de către Iran a organizaţiilor teroriste pentru a compensa avantajele militare a inamicilor. (Statele Unite au încercat cu cinism, sub conducerea lui Ronald Reagan, să joace un joc dublu, sprijinind public Irakul în timp ce vindea, în secret, arme Iranului.) Khomeini a jurat să radă Israelul de pe suprafaţa pământului – fapt exprimat clar prin sprijinul GRI pentru intermediari înarmaţi, cum a fost organizaţia Hezbollah, miliţia şiită cu sediul în Liban, şi organizaţia Hamas, aripa militară a rezistenţei palestiniene – motiv pentru care regimul iranian a devenit cea mai mare ameninţare la adresa securităţii israeliene, ceea ce a contribuit la înnăsprirea atitudinii Israelului privind semnarea păcii cu ţările vecine. Altfel spus, descrierea pe care Khomeini o făcuse lumii, prezentând-o ca pe o confruntare maniheistă între forţele lui Allah şi cele ale „Marelui Satan“ (America), a fost picurată ca o toxină în minţile viitorilor jihadişti, dar şi ale celor din Occident înclinaţi să îi privească pe musulmani ca pe o ţintă a suspiciunilor şi a temerilor.

Khomeini a murit în 1989. Succesorul lui, ayatollahul Ali Khamenei, un cleric care nu călătorise aproape deloc în afara graniţelor propriei ţări şi nici n-avea s-o facă, ura America cel puţin la fel de mult precum Khomeini. În pofida titlului său de lider suprem, autoritatea lui Khamenei nu a fost absolută – a fost nevoit să se consulte cu un consiliu de clerici extrem de influenţi, iar responsabilităţile zilnice de conducere a guvernului reveneau preşedintelui ales prin vot popular. Spre sfârşitul administraţiei Clinton şi la începutul administraţiei Bush existase o perioadă în care forţele moderate din Iran au câştigat ceva teren, oferind perspectiva dezgheţării relaţiilor americano-iraniene. După 11 septembrie, preşedintele de-atunci al Iranului, Mohammad Khatami, luase chiar legătura cu administraţia Bush oferindu-se să ajute efortul american din Afghanistanul vecin. Dar oficialii americani au ignorat gestul şi, în momentul în care preşedintele Bush a catalogat Iranul, Irakul şi Coreea de Nord drept parte a unei „axe a răului“ în discursul despre Starea Uniunii din

2002, fragila fereastră diplomatică ce existase până atunci s-a închis definitiv.

În momentul în care am preluat președinția, conservatorii înrăiți erau din nou la putere în Teheran, conduși de noul președinte Mahmoud Ahmadinejad, al cărui discurs antioccidental, alături de negarea Holocaustului, persecutarea homosexualilor și a altor comunități pe care le vedea ca pe o amenințare, era distilarea perfectă a celor mai detestabile aspecte ale regimului. Armele iraniene continuau să ia calea militanților hotărâți să ucidă soldații americani din Irak și Afghanistan. Invazia americană din Irak întărise în mare măsură poziția strategică a Iranului în regiune, prin înlocuirea dușmanului lui de moarte, Saddam Hussein, cu un guvern condus de șiiți și manipulat de influența iraniană. Organizația Hezbollah, intermediarul Iranului, era cea mai puternică facțiune din Liban, iar rachetele furnizate acum de Iran puteau ataca orașul Tel Aviv. Saudiții și israelienii vorbeau pe un ton alarmat de o „semilună șiită" a influenței iraniene și nu își ascundeau interesul pentru o posibilă schimbare de regim inițiată de Statele Unite.

Oricare ar fi fost situația atunci, Iranul reprezenta o mare durere de cap pentru administrația mea. Numai că programul nuclear accelerat al Iranului amenința să transforme o situație critică într-o criză de proporții biblice.

Regimul moștenise uzinele nucleare construite în timpul șahului, iar sub Tratatul de Neproliferare Nucleară al Națiunilor Unite – la care Iranul aderase încă de la ratificare în 1970 – avea dreptul să folosească energia nucleară în scopuri pașnice. Din nefericire, aceeași tehnologie centrifugă folosită pentru rotirea și îmbogățirea uraniului sărăcit – LEU – care alimenta centralele nucleare putea fi modificată pentru a produce uraniu superior îmbogățit – HEU – pentru armament nuclear. După cum ne-a explicat unul dintre experții noștri, „dacă un elev de liceu pasionat de fizică și cu acces la internet dispune de suficient HEU, poate fabrica o bombă". Între 2003 și 2009, numărul total al centrifugilor pentru îmbogățirea uraniului din Iran crescuse de la 100 la 5 000, depășind cu mult nevoile justificate de un program de pace. Comunitatea serviciilor de informații din Statele Unite avea încredere că Iranul nu se afla încă în posesia armei nucleare. Dar era, de asemenea, convinsă că regimul se apropia periculos de linia de sosire prin reducerea „capacității de concretizare" – intervalul necesar pentru a produce suficient uraniu pentru a construi o armă nucleară viabilă.

Un posibil arsenal nuclear al Iranului nu era neapărat necesar pentru a amenința siguranța națională a Statelor Unite: simpla posibilitate a unui atac nuclear sau a unui act de sabotaj nuclear în

Orientul Mijlociu ar fi putut limita serios opţiunile viitorului preşedinte american de a bloca actele de agresiune ale Iranului asupra vecinilor săi. Saudiţii aveau să reacţioneze cu siguranţă încercând să obţină propria „bombă sunnită", declanşând astfel o cursă de înarmare nucleară în cea mai volatilă regiune a globului. Între timp, Israelul – care deţinea, conform rapoartelor, un adevărat tezaur de arme nucleare nedeclarate – privea Iranul înarmat nuclear ca pe o ameninţare existenţială şi punea la cale planuri de atac preventive asupra facilităţilor Iranului. Orice acţiune, orice reacţie sau eroare de calcul din partea acestor ţări ar fi putut arunca Orientul Mijlociu – şi Statele Unite – într-un alt conflict, într-un moment în care aveam deja 180 000 de militari expuşi la graniţele cu Iranul şi în condiţiile în care orice creştere a preţurilor ţiţeiului ar fi putut da peste cap economia mondială. Au fost situaţii în timpul administraţiei mele când am analizat eventualele scenarii în cazul unui conflict cu Iranul; şi părăseam acele şedinţe împovărat de conştiinţa faptului că, în cazul în care un război ar fi fost inevitabil, aproape orice altceva încercam să realizez ar fi căzut în plan secundar.

Date fiind toate aceste motive, am petrecut împreună cu echipa o mare parte din perioada de tranziţie discutând despre cum putem împiedica Iranul să obţină arma nucleară – metoda ideală ar fi fost cea diplomatică, nicidecum declanşarea unui alt război. Am stabilit să urmăm o strategie în două etape. Dat fiind că între Statele Unite şi Iran nu mai existase aproape nici un fel de contact la nivel înalt începând din 1980, prima etapă presupunea comunicarea directă. Aşa cum spusesem şi în discursul meu inaugural, eram pregătiţi să întindem o mână celor dispuşi să-şi relaxeze pumnii. La câteva săptămâni după ce mi-am preluat prerogativele, am trimis o scrisoare secretă ayatollahului Khamenei printr-un canal folosite cu diplomaţii iranieni de la Naţiunile Unite, propunând să deschidem un dialog între cele două ţări pe marginea anumitor chestiuni, inclusiv programul nuclear al Iranului. Răspunsul lui Khamenei a fost cât se poate de brutal: Iranul nu era interesat într-un dialog direct. A profitat însă de ocazie şi a propus modalităţi prin care Statele Unite puteau să înceteze să se poarte precum un huligan imperialist.

„Bănuiesc că n-are de gând să-şi relaxeze pumnii prea curând", a spus Rahm după ce a citit o copie a scrisorii lui Khamenei, tradusă din farsi.

„Ei, destul cât să-mi arate degetul mijlociu", am spus.

Adevărul e că nimeni de la Casa Albă nu s-a aşteptat la un răspuns pozitiv. Trimisesem scrisoarea pentru că dorisem să stabilesc faptul că impedimentul din diplomaţie nu era intransigenţa Americii, ci a Iranului. Am reiterat mesajul de deschidere faţă de publicul iranian

printr-o urare tradiţională persană de Anul Nou (Nowruz) pe care am urcat-o pe site în luna martie.

După cum stăteau lucrurile, şansele unei reuşite timpurii fuseseră spulberate în iunie 2009, când candidatul iranian al opoziţiei, Mir-Hossein Mousavi, acuzase oficialii din guvern de fraudă electorală pentru a-l ajuta pe Ahmadinejad să obţină un al doilea mandat de preşedinte. Milioane de protestatari iranieni au ieşit în stradă pentru a manifesta împotriva rezultatelor alegerilor, lansând ceea ce chiar ei au numit „Mişcarea Verzilor", care a constituit una din cele mai importante povocări interne la adresa statului islamic de la Revoluţia din 1979.

Reprimarea ce a urmat a fost necruţătoare şi rapidă. Mousavi şi ceilalţi lideri ai opoziţiei au fost plasaţi în arest la domiciliu. Manifestanţii paşnici au fost bătuţi şi un mare număr dintre ei au fost ucişi. Într-o noapte, în confortul reşedinţei mele, am parcurs rapoartele online ale protestelor şi am văzut cum o tânără fusese împuşcată în stradă, iar faţa i se umpluse de sânge în timp ce viaţa se scurgea din ea şi ochii îi rămăseseră deschişi, privind în sus, cu o expresie de reproş.

Totul îmi amintea obsedant de preţul pe care atâţia oameni din întreaga lume l-au plătit pentru că au dorit să aibă un cuvânt de spus în felul în care erau guvernaţi, iar primul meu impuls a fost acela de a-mi exprima suportul nemijlocit pentru demonstranţi. Dar când am convocat echipa de securitate naţională, experţii noştri în relaţia cu Iranul s-au opus unei astfel de reacţii. După părerea lor, orice declaraţie din partea mea urma să aibă efectul contrar. Conservatorii regimului lansaseră deja zvonul că în spatele demonstraţiilor se aflau agenţii străini, iar activiştii din Iran se temeau că orice declaraţie de sprijin din partea guvernului Statelor Unite va fi manipulată astfel încât să discrediteze mişcarea. M-am simţit obligat să ţin cont de aceste avertismente şi am semnat o serie de declaraţii anoste, formale – „Vom continua să monitorizăm îndeaproape întreaga situaţie"; „Dreptul universal la proteste şi libertatea cuvântului trebuie respectate" – făcând apel la o soluţie paşnică, una care să reflecte voinţa poporului iranian.

Pe măsură ce violenţele escaladau, se înmulţeau şi criticile mele. Dar, o abordare pasivă nu era deloc pe placul meu – şi asta nu numai pentru că la urechile mele ajunseseră urletele republicanilor, care mă acuzau că aş cocoloşi un regim criminal. Învăţam încă o lecţie dureroasă despre preşedinţie: anume, că inima mea trebuia acum să ţină cont de consideraţii strategice şi de analize tactice, iar convingerile mele trebuiau să se conformeze cu argumente inacceptabile; că, deşi ocupam cea mai puternică funcţie din lume,

aveam mai puţină libertate de a spune ce gândesc şi de a acţiona potrivit principiilor mele decât avusesem ca senator – sau ca simplu cetăţean, dezgustat de priveliştea unei tinere împuşcate de propriul guvern.

După ce încercările noastre de a avea un dialog deschis cu Iranul fuseseră respinse, şi în condiţiile în care ţara era cuprinsă de haos şi de represiune, am ales să facem apel la două strategii de neproliferare: mobilizarea comunităţii internaţionale pentru a aplica sancţiuni economice dure, multilaterale, prin care Iranul putea fi forţat să vină la masa negocierilor. Consiliul de Securitate al ONU adoptase deja numeroase rezoluţii care cereau Iranului să oprească acţiunile de îmbogăţire a uraniului. Autorizase, de asemenea, sancţiuni limitate împotriva Iranului şi formase un grup numit P5+1 – format din cei cinci membri permanenţi ai Consiliul de Securitate (Statele Unite, Regatul Unit, Franţa, Rusia şi China) plus Germania – pentru a se întâlni cu oficialii iranieni în speranţa de a obliga regimul să respecte Tratatul de Neproliferare Nucleară.

Problema era că sancţiunile existente erau prea blânde pentru a avea un impact important. Până şi aliaţii Statelor Unite, cum era Germania de pildă, au continuat să deruleze afaceri cu Iranul şi mai toate ţările cumpărau ţiţei de la el. Administraţia Bush impusese sancţiuni suplimentare în numele Statelor Unite, dar acestea fuseseră preponderent simbolice, dat fiind că, încă din 1995, companiile americane fuseseră blocate de a mai face afaceri cu Iranul. În condiţiile în care preţul ţiţeiului era în creştere, iar economia ţării era în plină dezvoltare, Iranul era mai mult decât dispus să prelungească sesiunile periodice de negocieri cu P5+1 al căror singur rezultat erau promisiunile pentru continuarea discuţiilor.

Pentru a atrage atenţia Iranului, era nevoie să convingem şi alte ţări să strângă menghina. Aceasta însemna să contractăm unele achiziţii de la câţiva adversari istorici extrem de puternici, care respinseseră sancţiunile absolut din principiu şi care aveau relaţii diplomatice şi comerciale cu Iranul, privind în acelaşi timp cu suspiciune intenţiile Statelor Unite, tot aşa cum o făcea Teheranul.

Dat fiind că mă formasem în anii 1960 şi 1970, îmi puteam aminti perioada Războiului Rece ca definitorie pentru realitatea relaţiilor internaţionale, forţa care rupse Europa în două, alimentase cursa de înarmare nucleară şi generase războaie colaterale în toată lumea. Războiul Rece îmi influenţase imaginaţia în copilărie: manualele şcolare, ziarele, romanele de spionaj şi filmele prezentau Uniunea Sovietică drept un adversar de temut în lupta dintre libertate şi tiranie.

Făceam, de asemenea, parte din generaţia post-Vietnam care învăţase să pună sub semnul îndoielii propriul guvern şi care fusese martora felului în care mentalitatea Războiului Rece făcuse America să-şi trădeze deseori propriile idealuri, începând cu ascensiunea MacCarthysmului şi sprijinul pentru regimul de apartheid din Africa de Sud. Această realitate nu m-a împiedicat să cred că puteam limita răspândirea totalitarismului marxist. Dar am devenit, în acelaşi timp, circumspect privind noţiunea că noi reprezentam exclusiv binele, iar ei exclusiv rău sau că un popor care îi produsese pe Tolstoi şi pe Ceaikovski era intrinsec diferit de poporul american. Ticăloşia sistemului sovietic era pentru mine o variaţiune pe tema mai extinsă a tragediei umane, modul în care teoriile abstracte şi ortodoxia ideologică rigidă se puteau metamorfoza într-un regim represiv. Cât de repede puteam justifica compromisul moral şi renunţa la libertăţile noastre... Cum poate corupe puterea şi cum poate izola teama şi cum poate fi pângărit limbajul... Nimic din toate acestea nu era specific exclusiv sovieticilor sau comuniştilor, mi-am spus; toţi puteam deveni victime ale corupţiei şi ale fricii. Lupta curajoasă a dizidenţilor din spatele Cortinei de Fier era parte şi nu excepţie a luptei extinse pentru demnitate umană din întreaga lume, inclusiv din America.

Atunci când, la mijlocul anilor 1980, Mihail Gorbaciov preluase puterea ca secretar general al Partidului Comunist şi demarase o liberalizare precaută cunoscută sub denumirea de Perestroika şi Glasnost, am studiat îndeaproape ceea ce s-a petrecut şi m-am întrebat dacă nu cumva asistam la răsăritul unei noi ere. Câţiva ani mai târziu, Zidul Berlinului a fost dărâmat, iar activiştii democraţi din Rusia l-au promovat la putere pe Boris Elţîn, înlăturând vechea ordine comunistă şi dizolvând Uniunea Sovietică, ceea ce m-a făcut să consider că este o victorie pentru Vest, dar şi o dovadă a puterii mobilizării cetăţeneşti şi un avertisment pentru despoţii de pretutindeni. Dacă tulburările care au cuprins Rusia în anii 1990 – prăbuşirea economică, corupţia colosală, populismul de dreapta, oligarhii din umbră – m-au pus efectiv pe gânduri, am continuat totuşi să sper că Rusia va triumfa, mai dreaptă, mai prosperă şi mai liberă în urma unei tranziţii inevitabil dificile către o piaţă liberă şi un guvern reprezentativ.

Până să devin preşedinte, mă vindecasem deja de acel optimism. Sigur că succesorul lui Elţîn, Vladimir Putin, care venise la putere în 1999, nu manifesta nici un interes în revenirea la marxism-leninism (pe care îl numise la un moment dat „o greşeală"). A reuşit să stabilizeze economia ţării, în mare parte cu ajutorul măririi veniturilor realizate ca urmare a creşterii preţurilor la petrol. Alegerile erau acum organizate potrivit Constituţiei Rusiei, capitaliştii

erau prezenţi peste tot, cetăţenii ruşi puteau călători în străinătate, iar activiştii prodemocraţie, aşa cum era marele maestru la şah Gari Kasparov, erau liberi să critice guvernul fără riscul de a vizita de urgenţă Gulagul.

Cu toate acestea, cu fiecare an în care Putin rămânea la putere, noua Rusie arăta din ce în ce mai mult ca vechea Rusie. Era limpede că economia de piaţă şi alegerile periodice puteau funcţiona mână în mână cu un „autoritarism blând" care concentra treptat puterea în mâinile lui Putin şi limita acţiunile disidenţei semnificative. Oligarhii care colaborau cu Putin deveniseră unii dintre cei mai bogaţi oameni din lume. Cei care s-au delimitat de Putin ajunseseră victimele urmăririi penale şi li se confiscaseră bunurile – iar Kasparov petrecuse câteva zile în închisoare pentru că a condus un marş anti-Putin. Acoliţii lui Putin primiseră controlul majorităţii surselor media din ţară, iar cele rămase în afara acestui control suportaseră presiuni pentru a-l prezenta pe Putin într-o lumină favorabilă, aşa cum se întâmplase cândva cu reprezentarea conducătorilor comunişti în presa controlată de stat. Jurnaliştii independenţi şi liderii societăţii civile erau monitorizaţi de FSB – Serviciile de Securitate Federală, întruchiparea modernă a defunctului KGB, iar unii dintre ei fuseseră asasinaţi.

Mai mult decât atât, puterea lui Putin nu se rezuma la simpla acţiune coercitivă. Era cu adevărat simpatizat (sondajele din Rusia arătau, în general, o rată de popularitate de 60%). Popularitatea sa izvora dintr-un naţionalism de tip vechi – din promisiunea pe care o făcuse de a reda Maicii Rusia vechea măreţie, de a elimina sentimentul de disfuncţionalitate şi de umilinţă pe care majoritatea ruşilor îl trăiseră în ultimele două decenii.

Putin avea capacitatea de a vinde această viziune pentru că trăise el însuşi această disfuncţionalitate. Născut într-o familie modestă, lipsită de relaţii şi de privilegii, urcase cu răbdare treptele politicii sovietice; instruit ca rezervist în Armata Roşie, studiase dreptul la Universitatea de Stat din Leningrad şi făcuse carieră în interiorul KGB-ului. După ani de serviciu devotat şi eficient în slujba statului, îşi asigurase o poziţie modestă şi respectabilă, ca să asiste apoi la răsturnarea peste noapte a sistemului căruia îşi dedicase viaţa, odată cu căderea Zidului Berlinului în 1989. (La momentul respectiv era staţionat la sediul KGB din Dresda, din Germania de Est, şi se spune că şi-ar fi petrecut zile întregi distrugând dosare şi păzind sediul de eventualele acte de vandalism.) A pivotat imediat spre realitatatea post-sovietică ce abia se năştea şi s-a aliat cu reformatori democraţi de talia lui Anatoli Sobciak, mentorul lui de la facultatea de drept care devenise primarul oraşului Sankt Petersburg. A intrat apoi în politica

naţională şi a urcat în eşalonul administraţiei Elţîn cu o viteză ameţitoare, folosindu-şi influenţa în diverse funcţii – inclusiv cea de director al FSB – pentru a câştiga aliaţi, pentru a împărţi favoruri, pentru a afla secrete şi a răsturna planurile adversarilor. Elţîn l-a numit pe Putin prim-ministru în august 1999 şi, patru luni mai târziu, a surprins pe toată lumea demisionând din funcţie din cauza scandalurilor de corupţie, a sănătăţii precare şi a unei legendare patimi pentru alcool, dar şi din cauza gestionării catastrofale a economiei. Putin a devenit astfel, la vârsta de 47 de ani, preşedintele interimar al Rusiei, poziţie care i-a asigurat un start foarte avantajos în cursa prezidenţială ce a avut loc trei luni mai târziu. (Una din primele mişcări ale lui Putin în calitate de preşedinte a fost exonerarea lui Elţîn de orice acuzaţie.)

Haosul creat a fost o binecuvântare pentru cei făţarnici şi neîndurători. Însă, fie din instinct, fie dintr-un calcul, Putin a înţeles totodată nevoia cetăţenilor ruşi pentru ordine. Mai existau şi din cei interesaţi în revenirea la zilele agriculturii colective şi a magazinelor cu rafturi goale, dar majoritatea ruşilor erau sătui şi speriaţi şi îi detestau pe cei din ţară, dar şi din străinătate care profitaseră de slăbiciunea lui Elţîn. Preferau o mână de fier, pe care Putin era gata s-o folosească.

A restabilit controlul Rusiei asupra Ceceniei, provincie cu populaţie majoritar musulmană, şi nu şi-a cerut nici un fel de scuze pentru violenţele militare necruţătoare declanşate în contrapartidă pentru tacticile teroriste brutale ale rebelilor separatişti. A readus la viaţă puterea de supraveghere de tip sovietic în numele siguranţei poporului. Atunci când activiştii democraţi s-au opus tendinţelor autocratice ale lui Putin, le-a desfiinţat catalogându-le drept unelte ale Occidentului. A resuscitat simbolurile antecomuniste şi chiar şi pe cele comuniste şi a îmbrăţişat îndelung reprimata Biserică Ortodoxă Rusă. Un adept al proiectelor publice spectaculoase, a organizat manifestări extrem de costisitoare, înaintând inclusiv candidatura Rusiei pentru a găzdui Olimpiada de Iarnă în staţiunea Soci. Cusurgiu ca un adolescent pe Instagram, a patronat publicarea constantă a unor şedinţe foto, proiectând o imagine aproape caraghioasă de masculinitate viguroasă (Putin, la bustul gol, călărind un cal, Putin jucând hochei), practicând în tot acest timp un tip de şovinism şi o homofobie degajată şi insistând asupra faptului că valorile Rusiei erau contaminate de elemente străine. Tot ceea ce făcea Putin alimenta iluzia că sub îndrumarea lui fermă şi paternă, Rusia îşi recâştigase farmecul.

Pentru Putin exista o singură problemă: Rusia nu mai era superputerea de altădată. În ciuda unui arsenal nuclear depăşit numai

de America, Rusia nu dispunea de o reţea vastă de alianţe şi de baze militare care să-i permită să-şi proiecteze puterea militară pe tot mapamondul, aşa cum era cazul Statelor Unite. Economia Rusiei se situa în urma economiei Italiei, Canadei şi Braziliei şi depindea aproape în totalitate de petrol, gaze, resurse minerale şi de exporturile de armament. Cartierele elegante, pline de magazine de lux, din Moscova stăteau mărturie pentru transformarea ţării dintr-o economie de stat care scârţâia din toate încheieturile într-o economie cu un număr mereu crescând de miliardari, dar traiul ruşilor obişnuiţi era dovada faptului că această nouă bogăţie era deţinută doar de o mână de oameni. Potrivit diverşilor indicatori internaţionali, nivelul de corupţie din Rusia şi inegalităţile flagrante rivalizau aproape cu ceea ce se întâmpla în ţările în curs de dezvoltare, iar speranţa de viaţă în rândurile bărbaţilor, în anul 2009, era mai mică decât cea din Bangladesh. Foarte puţini tineri africani, asiatici sau latino-americani priveau spre Rusia pentru inspiraţie în lupta de reformare a societăţilor lor, şi prea puţini se simţeau animaţi de filmele şi de muzica rusească, sau erau tentaţi să studieze în Rusia, de emigrat acolo nici nu mai vorbim. Văduvită de bazele sale ideologice, de promisiunile optimiste de altădată pentru unitatea muncitorilor şi eliberarea acestora, Rusia lui Putin era mai degrabă un teritoriu izolat, circumspect în faţa străinilor, o naţiune de temut, poate, dar în nici un caz de imitat.

După părerea mea, discrepanţa dintre realitatea Rusiei moderne şi obsesia lui Putin de a-şi păstra statutul de superputere stătea la baza relaţiilor externe din ce în ce mai agresive ale Rusiei. Mare parte din furia ruşilor era orientată către noi: în remarcile sale publice, Putin devenise foarte vocal în criticile adresate politicii americane. Atunci când iniţiativele sprijinite de Statele Unite erau prezentate înaintea Consiliului de Securitate ONU, se asigura că Rusia le va bloca sau le va devaloriza, în special pe acelea care se refereau la drepturile omului. Mult mai greu au atârnat eforturile susţinute ale lui Putin de a preveni ţările din fostul bloc sovietic, acum independente, să iasă de sub sfera de influenţă a Rusiei. Diplomaţii noştri au primit în mod repetat plângeri de la vecinii Rusiei în legătură cu acţiunile de intimidare, cu presiunea economică, cu campaniile de dezinformare, cu amestecul în procesul electoral, cu contribuţiile pentru candidaţii proruşi şi cu mita directă. În Ucraina, Viktor Iuşcenko, un activist reformist ales preşedinte şi neagreat de Moscova, a fost otrăvit în mod misterios. În vara anului 2008, trupele ruse au invadat Georgia.

Era greu de apreciat cât de departe intenţiona să meargă Rusia. Putin nu mai era preşedintele Rusiei: în ciuda faptului că se afla în frunte în sondaje, alesese să respecte prevederile constituţiei ruse şi

să nu candideze pentru un al treilea mandat, făcând practic schimb de locuri cu Dmitri Medvedev, fostul său adjunct, care în momentul în care se instalase ca preşedinte îl numise pe Putin prim-ministru. Analiştii erau de părere că Medvedev nu făcea decât să ţină fotoliul prezidenţial cald până la alegerile din 2012, când Putin putea să candideze din nou. Decizia acestuia de a nu mai candida şi, mai mult, de a promova un preşedinte tânăr cu reputaţie de liberal şi cu vederi prooccidentale demonstra că Putin dorea măcar să păstreze aparenţele. Exista chiar şi posibilitatea ca Putin să se răzgândească până la urmă în privinţa preşedinţiei şi să se mulţumească cu rolul de broker de putere şi om de stat venerabil, permiţând noii generaţii de lideri să reaşeze Rusia pe calea democraţiei moderne şi legitime.

Toate acestea era posibile – dar improbabile. Încă de pe vremea ţarilor, istoricii observaseră tendinţa Rusiei de a adopta cele mai noi idei europene cu surle şi trâmbiţe – fie că era vorba de guvernul reprezentativ sau de birocraţia modernă, pieţele libere şi socialismul de stat – ca apoi să subordoneze sau chiar să abandoneze noţiunile importate în favoarea metodelor vechi şi dure de a menţine ordinea socială. În bătălia pentru identitatea Rusiei, frica şi fatalismul prevalau peste speranţă şi schimbare. Era o reacţie de înţeles dată fiind istoria de 1 000 de ani de invazii mongole, de intrigi bizantine, de foamete, de şerbie generalizată, de tiranie dezlănţuită, de nenumărate insurecţii, revoluţii sângeroase, războaie devastatoare, asedii care duraseră mulţi ani, şi milioane şi milioane de oameni măcelăriţi – totul pe fundalul unui peisaj glacial şi nemilos.

În iulie, am zburat la Moscova pentru prima mea vizită oficială în Rusia în calitate de preşedinte, în urma invitaţiei pe care Medvedev mi-o făcuse la reuniunea G20 din aprilie. Mi-am imaginat că vom putea continua cu acţiunea de „reluare“ pe care o propusesem şi că ne vom concentra asupra domeniilor de interes comun, punctând în acelaşi timp şi gestionând diferendele semnificative dintre ţările noastre. Vacanţa de vară a şcolarilor începuse deja, ceea ce însemna că Michelle, Malia şi Sasha mă puteau însoţi. Sub pretextul că aveam nevoie de ajutor cu fetele (şi cu promisiunea că vom face un tur al Vaticanului şi vom fi primiţi în audienţă la papa, dat fiind că în Italia urma să se ţină summitul G8), Michelle le convinsese pe soacra mea şi pe Mama Kaye, buna noastră prietenă, să ne însoţească.

Fetelor le-a plăcut dintotdeauna să călătorească şi au suportat cu bucurie zborurile anuale de câte nouă ore, cu avioane de linie, între Chicago şi Hawaii, fără a se plânge vreodată, fără a face nazuri, fără a da cu piciorul în spătarele scaunelor din faţa lor, preocupate cu jocurile lor, cu puzzle-uri sau cu cărticele pe care Michelle le scotea din geantă cu precizie militară, la intervale regulate de timp.

Zborurile la bordul Air Force One erau categoric o mare îmbuntăţire pentru ele, pentru că puteau alege ce filme doreau să vadă, puteau dormi în paturi normale, iar echipajul le răsfăţa cu tot felul de gustări. Cu toate acestea, călătoria alături de preşedintele Statelor Unite prezenta un nou set de provocări. Erau nevoite să se trezească doar după câteva ore de somn, să-şi pună rochiţe noi şi pantofi eleganţi, să-şi strângă părul aşa încât să facă impresie bună la coborârea din avion. Trebuiau să le zâmbească fotografilor în timp ce coborau scările avionului, apoi să se prezinte unui alai de demnitari cărunţi care aşteptau pe pista de aterizare, atente să menţină contactul vizual şi să nu bombăne, aşa cum le învăţase mama lor, şi încercând să nu pară plictisite atunci când tata se angaja în conversaţii de complezenţă înainte ca toată lumea să se urce în Bestie. În vreme ce rulam pe autostrada ce ducea spre Moscova, am întrebat-o pe Malia cum se simte. Părea de-a dreptul catatonică, iar ochii ei mari, căprui, se uitau fix la un punct aflat în spatele meu.

„Cred că n-am mai fost aşa de obosită în toată viaţa mea."

Câteva ore de somn în mijlocul dimineţii le-au ajutat pe fete să depăşească diferenţa de fus orar, şi-mi amintesc anumite momente ale noastre la Moscova de parcă ar fi fost ieri. Sasha păşind alături de mine pe holurile imense, mochetate în roşu, ale Kremlinului, amândoi urmaţi de doi ofiţeri ruşi foarte înalţi, iar ea cu mâinile în buzunarele unui impermeabil bej, ca un agent secret miniatural. Parcă o văd şi pe Malia, încercând să-şi controleze grimasa după ce acceptase să guste caviar într-un restaurant de la ultimul etaj al unei clădiri de unde se vedea Piaţa Roşie. (Fără să să dezmintă, Sasha refuzase să încerce chestia aia neagră şi scârboasă din linguriţa pe care i-o întinsesem, chiar şi cu riscul de a nu primi îngheţată la ghereta din stradă.)

Călătoriile cu întreaga familie, Prima Familie, nu erau acelaşi lucru ca turneele electorale, când străbăteam ţara cu un microbuz iar Miche(lle) şi fetele se aşezau lângă mine în timpul paradelor şi al târgurilor câmpeneşti. Acum eu aveam itinerariul meu, iar ele îl aveau pe-al lor – cu tot cu personalul auxiliar, întâlniri şi fotograf oficial. În prima noapte la Moscova, ne-am întâlnit toţi patru la hotelul Ritz-Carlton şi ne-am aşezat pe pat, iar Malia m-a întrebat de ce nu fusesem cu ele să văd dansatorii ruşii şi păpuşarii. Michelle s-a aplecat şi le-a şoptit conspirativ la ureche: „Tata n-are voie să se distreze. El trebuie să participe la şedinţe plictisitoare de dimineaţă până seara."

„Bietul tati", m-a consolat Sasha, mângâindu-mă uşor pe cap.

Decorul întâlnirii mele oficiale cu Medvedev a fost impresionant, adică incinta unui palat din complexul Kremlin, cu tavane înalte, poleite cu aur, şi mobilă stil, restaurată pentru a arăta ca pe vremea glorioasă a ţarilor. Discuţia noastră a fost cordială şi caracterizată de

profesionalism. Cu ocazia unei conferinţe de presă, am gestionat cu diplomaţie problema spinoasă a Georgiei şi a rachetelor de apărare, dar am avut şi o mulţime de „obiective" de anunţat, inclusiv un acord-cadru pentru negocierea noului tratat pentru arme strategice, care urma să reducă cu o treime arsenalul de focoase nucleare şi sistemele de livrare ale ambelor ţări. Gibbs era mai încântat de faptul că Rusia acceptase să ridice restricţiile privind exporturile de anumite produse animaliere din SUA, un acord ce însemna peste un miliard de dolari în buzunarele fermierilor şi ale crescătorilor de animale americani.

„Uite ceva de care oamenilor de acasă le va păsa cu adevărat", a comentat el cu un rânjet satisfăcut.

În acea seară, Michelle şi cu mine eram invitaţi la casa de vacanţă a lui Medvedev, aflată la câţiva kilometri depărtare de centrul oraşului, pentru o cină intimă. Din ceea ce citisem în romanele ruseşti, mi-am imaginat o versiune mai mare, dar rustică a caselor tradiţionale de ţară. Când colo, ne-am trezit în mijlocul unui conac enorm înconjurat de o lizieră de copaci înalţi. Medvedev şi soţia lui Svetlana – o blondă veselă cu înfăţişare respectabilă cu care Michelle şi fetele îşi petrecuseră aproape toată ziua – ne-au întâmpinat la intrarea principală şi, după un mic tur, am traversat grădina pentru a lua masa într-un foişor generos, construit din grinzi de lemn.

Am vorbit foarte puţin despre politică. Medvedev era fascinat de internet şi mi-a pus tot felul de întrebări despre Silicon Valley, exprimându-şi dorinţa de a impulsiona dezvoltarea sectorului tehnic al Rusiei. S-a arătat deosebit de interesat de rutina mea zilnică de antrenament şi mi-a povestit că înoată zilnic câte 30 de minute. Ne-am împărtăşit poveşti despre experienţa de la catedra facultăţii de drept, iar el mi-a mărturisit că are o mare admiraţie pentru trupele hard-rock ca Deep Purple. Svetlana ne-a împărtăşit îngrijorările ei legate de felul în care fiul lor, Ilia, în vârstă de 13 ani, va trece prin pubertate într-o vreme în care atenţia îndreptată asupra lui, ca fiu de preşedinte, era mai mare – o provocare pe care Michelle şi cu mine o înţelegeam prea bine. Medvedev era de părere că băiatul va alege în ultimă instanţă să studieze în străinătate.

Curând după servirea desertului ne-am luat la revedere de la soţii Medvedev, având grijă ca toată echipa să fie în microbuzul cu care se deplasase înainte de a părăsi conacul. Gibbs şi Marvin îşi petrecuseră seara cu membrii echipei lui Medvedev într-o altă parte a proprietăţii, savurând shot-uri de vodcă şi şnaps, dându-le o stare euforică ce a dispărut până a doua zi dimineaţă. Michelle a adormit în maşină. M-am gândit la cât de frumoasă fusese acea seară în care – dacă nu pun la socoteală prezenţa discretă a translatorilor în spatele nostru, în timpul cinei – parcă luasem parte la o petrecere într-o suburbie

americană elegantă. Avem destule lucruri în comun cu Medvedev. Amândoi studiaserăm şi predaserăm dreptul, amândoi ne căsătoriserăm şi avusesem copii curând după terminarea facultăţii, cochetaserăm cu politica şi fuseserăm ajutaţi de politicieni versaţi şi discreţi. M-am întrebat dacă diferenţele dintre noi ţineau de caracter şi de temperament, sau dacă nu erau cumva rezultatul împrejurărilor diferite în care ne aruncase viaţa. Spre deosebire de el, avusesem norocul de a mă fi născut într-o ţară în care succesul politic nu venea la pachet cu mite de miliarde de dolari sau cu şantaj din partea adversarilor politici.

L-am întâlnit pe Vladimir Putin pentru prima oară a doua zi de dimineaţă, invitat fiind la casa lui de vacanţă dintr-o suburbie a Moscovei. Experţii noştri în relaţia cu Rusia, Mike McFaul şi Bill Burns, dar şi Jim Jones, m-au însoţit. Dat fiind că avusesem câteva interacţiuni cu Putin în trecut, Burns a propus să menţin prezentarea de început la un nivel minim. „Putin e sensibil la orice semn de desconsiderare", m-a informat Burns, „iar în mintea lui el este liderul cu ştate mai vechi. O să doriţi să deschideţi dialogul cerându-i părerea despre nivelul relaţiilor dintre SUA şi Rusia şi să îl lăsaţi să spună câteva lucruri care îl apasă."

După ce am intrat printr-o poartă impunătoare şi după ce am parcurs aleea principală, am oprit în faţa unei vile unde ne-a întâmpinat Putin pentru şedinţa foto obligatorie. Din punct de vedere al fizicului, nu era un bărbat remarcabil: scund şi îndesat – cu o constituţie de luptător de greco-romane – cu păr rar, de culoarea nisipului, cu un nas proeminent şi ochi de-o culoare nedefinită, dar foarte ageri. Am schimbat cuvenitele amabilităţi cu delegaţiile de ambele părţi şi am observat o anume lejeritate în mişcările lui şi un dezinteres exersat în vocea lui, indicii că era obişnuit să fie înconjurat de subordonaţi şi de trepăduşi. Un om obişnuit cu puterea.

Acompaniat de Serghei Lavrov, ministrul de externe al Rusiei şi fost reprezentant al acesteia la Naţiunile Unite, un tip cosmopolit, Putin ne-a condus pe o terasă imensă, unde era pregătită o masă plină cu tot felul de preparate elaborate, de la ouă umplute şi caviar, la diverse sortimente de pâine şi ceai, servite de chelneri îmbrăcaţi în port tradiţional popular şi încălţaţi cu cizme înalte din piele. I-am mulţumit lui Putin pentru ospitalitate, am punctat progresul pe care ţările noastre l-au făcut prin acordurile stabilite cu o zi în urmă şi i-am cerut părerea despre relaţiile ruso-americane din timpul mandatelor sale.

Burns nu glumise atunci când îmi spusese că omul avea câteva apăsări pe suflet. Nici nu terminasem bine de vorbit că Putin s-a lansat într-un monolog animat şi aparent nesfârşit în care a subliniat

fiecare nedreptate, trădare şi dovadă de lipsă de respect pe care el şi poporul rus le înghiţiseră de la americani. Personal, îl simpatizase pe preşedintele Bush pe care îl contactase imediat după atacurile teroriste de la 11 septembrie, exprimându-şi solidaritatea şi oferindu-se să-şi pună serviciile secrete la dispoziţie în lupta împotriva unui inamic comun. Ajutase Statele Unite să instaleze baze aeriene în Kîrgîzstan şi Uzbekistan, pentru campania din Afghanistan. Mersese până într-acolo încât să ne ofere ajutor în gestionarea situaţiei cu Saddam Hussein.

Şi la ce îi folosise? În loc să ţină cont de avertismentele sale, Bush invadase Irakul şi destabilizase tot Orientul Mijlociu. Decizia de acum şapte ani a Statelor Unite de a se retrage din Tratatul privind rachetele antibalistice şi planurile americane de a instala sisteme de apărare antirachetă la graniţele Rusiei continuau să fie o sursă de instabilitate. Primirea fostelor ţări semnatare ale Pactului de la Varşovia în NATO în timpul administraţiilor Clinton şi Bush încălcase sistematic „sfera de influenţă" a Rusiei, în vreme ce sprijinul Statelor Unite faţă de „revoluţiile colorate" din Georgia, Ucraina şi Kîrgîzstan – sub masca înşelătoare a „promovării democraţiei" – transformase vecinii cândva prietenoşi ai Rusiei în guverne ostile Moscovei. Din punctul de vedere al lui Putin, americanii dăduseră dovadă de aroganţă, lipsă de consideraţie, refuzul de a trata Rusia ca pe un partener egal, dictând mereu termenii altor ţări. În consecinţă, toţi aceşti factori, a spus el, îl împiedicau să fie optimist în privinţa relaţiilor noastre în viitor.

După vreo 30 de minute din ceea ce ar fi trebuit să fie o întâlnire de o oră, oamenii mei începuseră să se uite pe furiş la ceas. Dar am hotărât să nu-l întrerup. Era limpede că Putin exersase întregul monolog, dar nemulţumirile lui erau cât se poate de reale. Ştiam, de asemenea, că progresul pe care urma să-l înregistrez în relaţia cu Medvedev depindea de bunăvoinţa lui Putin. După circa 40 de minute, Putin rămăsese fără muniţie şi, în loc să mă rezum la orarul stabilit, am început să-i răspund punctual la fiecare chestiune ridicată. I-am reamintit că, personal, mă opusesem invaziei Irakului, dar respingeam totodată operaţiunea Rusiei în Georgia, întrucât consideram că fiecare naţiune are dreptul de a-şi stabili propriile alianţe şi relaţii economice fără amestec din afară. L-am contrazis asupra ideii că un sistem defensiv limitat menit să protejeze împotriva unui atac cu rachete din partea Iranului ar avea vreun impact asupra arsenalului nuclear al Rusiei, şi am menţionat că intenţionez să efectuez o analiză înainte de a acţiona mai departe în privinţa rachetelor de apărare din Europa. Cât despre „relansarea" propusă, i-am explicat că scopul era acela de a elimina orice diferende

între țările noastre; urmăream să depășesc metodele folosite în timpul Războiului Rece și să stabilesc o relație realistă, matură, prin care să gestionăm împreună acele diferende și să construim interese comune.

Uneori dialogul căpăta note litigioase, mai ales în privința Iranului. Putin mi-a desființat de-a dreptul îngrijorările legate de programul nuclear al Iranului și s-a hurzuluit când i-am sugerat să suspende o vânzare deja antamată a unui sistem de rachete sol-aer S-300, de fabricație rusă, regimului de la Teheran. Mi-a răspuns că sistemul era pur defensiv, adăugând că rezilierea unui contract în valoare de 800 de milioane de dolari ar fi avut anumite repercusiuni și ar fi afectat reputația producătorilor ruși de armament. E tot atât de adevărat că mare parte a timpului mă ascultase cu atenție, iar la sfârșitul unui maraton de două ore și-a exprimat deschiderea, nu însă și entuziasmul, față de efortul de relansare a relațiilor noastre.

„Sigur că va trebui să discutați cu Dmitri legat de toate aceste aspecte", a mai adăugat Putin în timp ce mă conducea spre coloana oficială. „Acum deciziile îi aparțin." Privirile noastre s-au întâlnit în timp ce ne-am strâns mâinile, dar amândoi știam prea bine că declarația pe care o făcuse era cel puțin discutabilă, dar în momentul respectiv era unica asigurare de cooperare pe care putusem s-o obțin.

Întâlnirea cu Putin a dat peste cap întregul program al zilei. Ne-am întors la Moscova, unde urma să țin discursul de deschidere a anului universitar în fața tinerilor studenți ruși cu ochi încrezători, care studiau finanțe și afaceri internaționale. Înainte de discurs, în sala de așteptare din culise, am avut o scurtă întrevedere cu fostul lider sovietic Mihail Gorbaciov. În vârstă de 78 de ani, încă robust, cu cicatricea lui roșie deja faimoasă pe creștetul capului, mi-a făcut impresia bizară a unei figuri tragice. Aveam în fața mea un bărbat care fusese cândva unul din cei mai puternici lideri din lume, ale cărui instincte pentru reformă și eforturi de denuclearizare – oricât de timide – duseseră la o transformare globală epică și îi aduseseră Premiul Nobel pentru Pace. Se afla acum în situația ingrată de a fi disprețuit în propria țară, atât de cei care îl acuzaseră că se predase practic Occidentului, cât și de către cei care îl considerau o relicvă comunistă depășită de vremuri. Gorbaciov mi-a mărturisit că era foarte entuziasmat de o resetare și de propunerile pentru o lume eliberată de amenințarea nucleară, dar, după 15 minute, a trebuit să pun capăt conversației pentru a ține discursul. Deși mi-a spus că înțelegea situația, mi-am dat seama că era dezamăgit, iar asta ne-a arătat amândurora cât de trecătoare și de schimbătoare este natura vieții publice.

După, a urmat un scurt prânz la Kremlin cu Medvedev și o sală plină de personaje care mai de care mai importante, apoi o masă

rotundă cu afaceriştii de top din Statele Unite şi din Rusia, unde au fost rostite apeluri şablon la o mai strânsă cooperare economică. Când am ajuns la summitul liderilor societăţii civile din SUA şi Rusia organizat de McFaul, am început să simt efectele diferenţei de fus orar. M-am bucurat că pot să iau loc pe un scaun, să-mi trag sufletul şi să ascult remarcile celor care luaseră cuvântul înaintea mea.

Adunarea era pe gustul meu şi era formată din activişti pentru democraţie, şefi de organizaţii non-profit, organizatori comunitari din rândul cetăţenilor simpli, care au abordat teme precum asigurarea de locuinţe, domeniul sănătăţii şi accesul la politică. Majoritatea dintre ei erau nişte anonimi care alergau după fonduri pentru a-şi menţine operaţiunile în viaţă şi care avuseseră rareori şansa de a călători în afara oraşelor lor de reşedinţă, cu atât mai puţin să facă asta la invitaţia unui preşedinte american. Unul dintre americanii prezenţi lucrase cu mine în perioada în care activasem ca organizator la Chicago.

M-am tot gândit la conversaţia pe care o avusesem cu Putin, poate din cauza juxtapunerii dintre trecutul şi prezentul meu. Când Axe m-a întrebat ce impresie îmi făcuse liderul rus, i-am răspuns că mi se păruse cumva familiar, „ca un gardian şef, dar cu mâna pe butonul nuclear şi drept de veto în Consiliul de Securitate al ONU". Pe Axe l-a bufnit râsul, numai că eu nu făcusem nici pe departe o glumă. Putin îmi amintea, realmente, de tipul acela de oameni care conduseseră mafia din Chicago sau care făcuseră parte din organizaţia Tammany Hall – genul de indivizi duri, crescuţi pe străzi, care nu tolerau sentimentalismele şi ştiau ceea ce ştiau, care priveau patronajul, mita, intimidarea, frauda sau manifestările ocazionale de violenţă ca pe nişte unelte folositoare. Pentru ei, ca şi pentru Putin, viaţa era un joc cu sumă zero; din punctul lor de vedere, puteai face afaceri cu cei din afara tribului tău, dar nu puteai avea încredere în ei. Oamenii aceştia îşi păzeau pielea şi abia apoi se îngrijeau de-ai lor. Într-o astfel de lume, lipsa oricăror scrupule, dispreţul pentru orice aspiraţii nobile care n-aveau legătură cu acumularea de putere, nu erau deloc nişte defecte. Dimpotrivă, erau nişte avantaje.

În America, fusese nevoie de generaţii întregi de protestatari, de decizii legislative progresiste, de presa de scandal şi de o propagandă tenace pentru a opri, dacă nu pentru a elimina total, asemenea exerciţii de putere neşlefuite. Această tradiţie a reformei a fost în mare parte ceea ce mă inspirase să intru în politică. Cu toate acestea, pentru a reduce riscul unei catastrofe nucleare sau al unui alt război în Orientul Mijlociu, petrecusem întreaga dimineaţă curtând un autocrat care avea dosarul fiecărui activist rus din încăpere şi ar fi putut să dispună intimidarea sau aruncarea acestuia după gratii, dacă

nu cumva mai rău, oricând dorea. Dacă Putin ar fi persecutat unul din acești activiști, cât de departe aș fi mers pentru a-i atrage atenția – cunoscând în special faptul că o admonestare din partea mea nu i-ar fi schimbat comportamentul? Îmi puteam permite să risc finalizarea negocierilor START[62]? Puteam risca o cooperare a Rusiei cu Iranul? Cum puteam evalua consecințele acestor compromisuri? Mă puteam amăgi cu ideea că există compromisuri peste tot, că pentru a rezolva lucrurile acasă era nevoie să ajung la o înțelegere cu politiceni a căror atitudine nu era diferită de cea a lui Putin și ale căror standarde morale nu rezistau la o analiză amănunțită. De data aceasta, situația era diferită. Miza era mult mai mare de ambele părți ale fileului.

Când m-am ridicat în sfârșit să vorbesc, am adus un elogiu oamenilor prezenți acolo, pentru curajul și perseverența lor și i-am implorat să se concentreze nu numai pe democrație și pe drepturile civile, dar și pe strategii concrete care să asigure locuri de muncă, educație, asistență medicală și locuințe decente. Adresându-mă rușilor din sală, am spus că America nu poate și nici nu trebuie să ducă lupta în numele lor și că viitorul Rusiei se afla în mâinile lor; am adăugat că îi voi susține, cu convingerea fermă că toți oamenii aspiră la principiile ce țin de drepturile omului, de guvernarea prin lege și de autoguvernare.

În sală au izbucnit aplauzele. McFaul strălucea de-a dreptul. Eram fericit că reușisem, chiar și pentru puțin timp, să ridic moralul cetățenilor cumsecade ce prestau o muncă grea și uneori periculoasă. Credeam că demersul lor va da roade, chiar și în Rusia. Dar nu am putut să scap de sentimentul de teamă ce mă copleșea când mă gândeam la faptul că influența lui Putin era mult mai puternică și mai amplă decât mi-ar fi plăcut să recunosc; mi-era teamă că, în această lume, mulți dintre acești activiști optimiști vor fi curând marginalizați sau zdrobiți de propriul guvern, iar eu nu puteam face mare lucru pentru a-i proteja.

Capitolul 20

Următoarea dată când m-am întâlnit cu Medvedev față în față a fost la sfârșitul lui septembrie, când șefii de stat și de guvern din întreaga lume s-au reunit în Manhattan pentru sesiunea anuală de deschidere a lucrărilor Ansamblului General ONU – UNGA. Am numit-o „Săptămâna UNGA“, iar pentru mine și echipa mea de politică externă a reprezentat o cursă cu obstacole de 72 de ore, în care am dormit când am apucat. Din cauza drumurilor blocate și a măsurilor dure de

securitate, traficul din New York era mai aglomerat decât de obicei, chiar şi pentru o coloană oficială prezidenţială. Practic, fiecare lider străin a dorit o întrevedere sau măcar o fotografie pentru cei de-acasă. Au avut loc consultări cu Secretarul General ONU, întâlniri pe care a trebuit să le prezidez, mese la care trebuia să particip, recepţii pe care trebuia să le găzduiesc, cauze care trebuiau pledate, înţelegeri de încheiat, şi nenumărate discursuri de redactat – inclusiv o cuvântare extrem de importantă în faţa Adunării Generale, un fel de discurs privind Starea Uniunii, dar la nivel global şi pe care, în cei opt ani în care am colaborat, Ben şi cu mine îl terminam în general cu 15 minute înainte de a urca la pupitru.

În pofida programului extrem de încărcat, priveliştea pe care mi-o oferea sediul ONU – clădirea principală, un uriaş monolit alb care veghea asupra East River – îmi dădea întotdeauna o stare de optimism şi de bună dispoziţie. Am atribuit acest sentiment mamei mele. Îmi amintesc când eram doar un băieţel, de vreo nouă sau zece ani, şi o întrebam despre Naţiunile Unite, iar ea îmi explica cum, după cel de-a Doilea Război Mondial, liderii din întreaga lume deciseseră că aveau nevoie de un loc în care oameni din toate ţările puteau să se întâlnească şi să-şi rezolve conflictele pe cale paşnică.

„Oamenii nu se deosebesc prea mult de animale, Bar", îmi spunea ea. „Ne temem de ceea ce nu cunoaştem. Când ne este frică de oameni şi ne simţim ameninţaţi, este mai simplu să porneşti un război şi să faci alte lucruri prosteşti. Organizaţia Naţiunilor Unite este un instrument de care ţările se folosesc pentru a se întâlni şi a învăţa una despre alta, tocmai pentru a nu se mai teme."

Ca de obicei, mama era capabilă de o anume siguranţă persuasivă, era convinsă că în ciuda impulsurilor primare ale omenirii, raţiunea, logica şi progresul vor triumfa până la urmă. După conversaţia noastră, mi-am imaginat activităţile de la ONU ca pe nişte episoade din *Star Trek*, în care americanii, ruşii, scoţienii, africanii şi vulcanienii explorau universul împreună. Uneori îmi imaginam un fel de expoziţie gen „E o lume mică", aşa cum era cea de la Disneyland, unde copii cu feţe ca o lună plină, cu pielea de diferite tONUri şi costume colorate cântau melodii vesele. Ceva mai târziu, ca temă pentru acasă, citisem Carta de fondare a Organizaţiei Naţiunilor Unite de la 1945 şi fusesem şocat de faptul că misiunea acesteia se potrivea de minune cu optimismul mamei mele: „pentru a apăra generaţiile viitoare de flagelul războiului", „pentru a reafirma încrederea în drepturile fundamentale ale omului", „pentru a stabili condiţiile potrivite de menţinere a dreptăţii şi respectului pentru obligaţiile ce decurg din tratate şi alte surse ale legislaţiei internaţionale" şi

„pentru a promova progresul social şi standarde mai bune de viaţă într-o lume a libertăţilor extinse“.

Inutil să mai adaug că ONU nu s-a ridicat întotdeauna la înălţimea acestor intenţii nobile. Întocmai ca Liga Naţiunilor, predecesoarea sa, organizaţia avea puterea pe care i-o îngăduiau cei mai puternici dintre membrii săi. Orice acţiune semnificativă necesita un consens între cele cinci ţări membre permanente ale Consiliului de Securitate – Statele Unite, Uniunea Sovietică (Rusia de mai târziu), Regatul Unit, Franţa şi China – fiecare dintre ele cu drept absolut de veto. În mijlocul Războiului Rece, şansele de a ajunge la un consens fuseseră extrem de mici, motiv pentru care ONU asistate neputincioasă la pătrunderea tancurilor sovietice în Ungaria sau la bombardarea cu napalm a provinciilor vietnameze de către aviaţia americană.

Chiar şi după Războiul Rece, disensiunile din cadrul Consiliului de Securitate au continuat să obstrucţioneze capacitatea ONU de-a rezolva problemele. Statele membre nu dispuneau de mijloacele necesare sau de voinţa colectivă pentru a reconstrui ţări eşuate precum Somalia, sau pentru a preveni epurarea etnică în locuri ca Sri Lanka. Misiunile de menţinere a păcii, care depindeau de contribuţia cu trupe din partea statelor membre, erau prost înzestrate, şi tehnic şi uman. Uneori, Adunarea Generală degenera într-un forum pentru imagine, ipocrizie şi condamnări unilaterale ale Israelului; mai multe agenţii ONU au fost implicate în scandaluri de corupţie, în timp ce autocraţiile brutale, de genul Iranului lui Khamenei sau a Siriei lui Assad, făceau tot felul de manevre pentru a obţine fotolii în Consiliul pentru Drepturile Omului din cadrul ONU. Printre membrii Partidului Republican, ONU devenise simbolul globalismul abject al unei lumi unice. Progresiştii deplângeau neputinţa organizaţiei în faţa nedreptăţii.

Chiar şi-aşa, rămăsesem convins că, în pofida lacunelor sale, ONU servea o funcţie vitală. Rapoartele şi anchetele ONU aveau puterea de a admonesta anumite regimuri şi de a consolida normele internaţionale. Datorită acţiunilor de mediere şi de menţinere a păcii din partea Naţiunilor Unite se putuse ajunge la semnarea de armistiţii, anumite conflicte fuseseră evitate şi multe vieţi fuseseră salvate. Naţiunile Unite au jucat un rol important în transformarea a peste 80 de foste colonii în naţiuni suverane. Agenţiile ONU au contribuit la ridicarea a milioane de oameni din sărăcie, la eradicarea variolei şi la dispariţia aproape totală a cazurilor de poliomielită şi a viermelui de Guineea[63]. Ori de câte ori păşeam în incinta complexului ONU – momente în care garda mea de corp îndepărta grupurile de diplomaţi şi de angajaţi ce umpleau, de obicei, coridoarele largi şi mochetate în

încercarea de a-mi strânge mâna sau de a-mi face un semn, chipuri ce acopereau întregul spectru al rasei umane – îmi aminteam că aici lucrau bărbaţi şi femei care făceau eforturi deosebite zi de zi, încercând să convingă guvernele să finanţeze programele de vaccinare şi de şcolarizare pentru copiii nevoiaşi, chemând întreaga lume să pună capăt măcelăririi unui grup minoritar sau traficării de femei tinere. Bărbaţi şi femei care îşi ancoraseră existenţa în slujba aceleaşi idei care o animase pe mama mea, o idee exprimată în versurile brodate pe o tapiserie care atârna pe peretele sălii Adunării Generale acoperite de o uriaşă cupolă:

Fiii lui Adam sunt părţi ale aceluiaşi corp
Creaţi fiind dintr-o unică esenţă.

Ben m-a informat că aceste versuri fuseseră scrise în secolul al XIII-lea de poetul persan Saadi, una din cele mai iubite figuri ale culturii iraniene. Ceea ce era de-a dreptul ironic, dat fiind timpul pe care l-am alocat la UNGA – Adunarea Generală a Naţiunilor Unite – pentru a convinge Iranul să oprească programul de dezvoltare a arme-lor nucleare. După toate aparenţele, nici Khamenei, nici Ahmadinejad nu împărtăşeau sensibilitatea îngăduitoare a poetului.

Din momentul în care respinsese oferta mea de convorbiri bilaterale, Iranul nu dovedise vreo intenţie de a-şi reduce programul nuclear. Negociatorii iranieni au continuat să tărăgăneze şi să aibă izbucniri deplasate în timpul sesiunilor cu membrii P5+1, insistând că centrifugile şi rezervele de uraniu îmbogăţit erau destinate exclusiv uzului civil. Aceste pretenţii de nevinovăţie erau desigur false, dar oferiseră Rusiei şi Chinei pretexte de a bloca Consiliul de Securitate în aplicarea unor sancţiuni mai drastice împotriva regimului.

Am continuat să ne pledăm cauza, iar evoluţia situaţiei ne-a ajutat să influenţăm atitudinea Rusiei. În primul rând, echipa noastră de control al armamentului, condusă cu pricepere de expertul în probleme de neproliferare Gary Samore, a colaborat cu Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică (IAEA) la o nouă propunere inovatoare menită să testeze adevăratele intenţii ale Iranului. Conform acestei propuneri, Iranul trebuia să transporte rezervele de LEU existente în Rusia, care urma să le transforme în HEU; Rusia urma apoi să transporte rezervele de HEU în Franţa, unde urmau să fie transformate într-o formă de combustibil ce corespundea nevoilor legitime ale civililor iranieni, dar care nu avea nici un fel de calitate militară. Propunerea era doar o măsură provizorie, care nu afecta practic planurile nucleare ale Iranului şi nici nu îl împiedica să producă mai mult LEU îmbogăţit pe viitor. Dar, prin epuizarea

rezervelor existente, ajungerea la „capacitatea maximă“ era amânată cu cel puţin un an, iar noi puteam câştiga timp pentru a negocia o soluţie permanentă. Totodată, propunerea făcea din Rusia un partener-cheie în implementarea programului şi demonstra Moscovei că eram dispuşi să luăm în considerare absolut toate abordările rezonabile privind Iranul. În timpul UNGA, Rusia aderase la propunerea noastră, pe care am numit-o chiar „Recomandarea Rusia“. Asta a însemnat că atunci când iranienii au respins propunerea la reuniunea P5+1 ţinută mai târziu în acel an la Geneva, nu au dat cu tifla numai americanilor. De data aceasta sfidau Rusia, unul din puţinii protectori pe care îi mai aveau.

Relaţiile ruso-iraniene s-au răcit considerabil după ce le-am comunicat lui Medvedev şi Lavrov o informaţie bombă în timpul unei întâlniri private, cu ocazia UNGA: descoperisem că Iranul era pe cale de a termina construcţia unei uzine secrete de îmbogăţire a uraniului, ridicată practic într-un munte de lângă oraşul antic Qom. Toate detaliile legate de uzină – dimensiunile, configuraţia, dar şi amplasarea pe o instalaţie militară – indicau faptul că Iranul dorea să ascundă activităţile sale, temându-se atât de descoperirea cât şi de atacarea uzinei, ceea ce contravenea categoric unui program civil. I-am spus lui Medvedev că era primul care afla aceste informaţii, înainte de a le face publice, pentru că vremea jumătăţilor de măsură trecuse. În lipsa unui acord cu Rusia în vederea unei intervenţii internaţionale categorice, şansele unei soluţionări diplomatice cu Iranul erau ca şi inexistente.

Prezentarea noastră i-a trezit pe ruşi. În loc să încerce să susţină acţiunile Iranului, Medvedev şi-a exprimat dezamăgirea faţă de regim şi a recunoscut că era nevoie de o recalibrare a abordării grupului P5+1. A mers chiar şi mai departe în declaraţiile publice ulterioare, anunţând presa că „sancţiunile duc rareori la un rezultat eficient... dar în unele cazuri ele sunt inevitabile“. Pentru noi, declaraţia a fost o surpriză binevenită ce ne-a confirmat că intuisem bine atunci când îl considerasem pe Medvedev un partener de nădejde.

Am hotărât să nu facem publică existenţa uzinei de la Qom în timpul reuniunii Consiliului de Securitate ONU pe probleme de securitate nucleară, reuniune pe care urma s-o prezidez: deşi cadrul emblematic ar fi fost potrivit, aveam nevoie de timp pentru a informa cum se cuvine Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică precum şi ceilalţi membri P5+1. Doream, de asemenea, să evităm eventualele comparaţii cu prezentarea dramatică – şi ulterior discreditată – privind armele irakiene de distrugere în masă, prezentare făcută de Colin Powell în Consiliul de Securitate în vederea accelerării Războiului din Irak. În schimb, am dezvăluit ştirea ziarului *The New*

York Times exact înaintea întâlnirii liderilor G20 programată la Pittsburgh.

Efectul a fost de-a dreptul dramatic. Jurnaliştii au început să facă speculaţii despre un posibil atac israelian cu rachete asupra Qom-ului. Membrii Congresului au cerut acţiuni imediate. La o conferinţă de presă comună cu preşedintele francez Sarkozy şi cu premierul britanic Brown, am accentuat necesitatea unei reacţii internaţionale ferme, dar m-am abţinut de la a da amănunte privind sancţiunile, astfel încât Medvedev să nu se simtă încolţit înainte de a avea ocazia să analizeze chestiunea cu Putin. Presupunând că l-am fi putut păstra pe Medvedev de partea noastră, mai exista un singur obstacol diplomatic major: trebuia să convingem guvernul chinez, extrem de sceptic, să voteze pentru aplicarea de sancţiuni unei ţări care era unul din principalii furnizori de ţiţei ai Chinei.

„Ce şanse avem?", m-a întrebat McFaul.

„Încă nu ştiu", i-am răspuns. „Se pare că evitarea unui război e mai grea decât începerea unuia."

Şapte săptămâni mai târziu, am zburat la Beijing pentru prima mea vizită oficială în China. Am fost sfătuiţi să lăsăm toate dispozitivele electronice neguvernamentale la bordul Air Force One şi să pornim de la premisa că toate comunicările noastre erau monitorizate.

Chiar şi dincolo de ocean, capacităţile de supraveghere ale chinezilor erau impresionante. În timpul campaniei electorale, chinezii reuşiseră să intre în sistemul computerizat al sediului nostru. (Eu am considerat asta un semn bun în privinţa şanselor mele de-a fi ales preşedinte.) Talentul lor de a converti de la distanţă orice telefon mobil într-un dispozitiv de înregistrare era bine cunoscut. Pentru a putea comunica telefonic în chestiuni de siguranţă naţională, de la hotelul unde eram cazaţi, a trebuit să mă folosesc de un apartament de la acelaşi etaj dotat cu o unitate compartimentată de informaţii secrete – SCIF – adică un soi de cort albastru instalat în mijlocul unei camere, care emitea un sunet sinistru, psihedelic, menit să blocheze orice echipament de ascultare. Unii membri ai echipei noastre se îmbrăcau şi făceau duş pe întuneric de teama camerelor ascunse, plasate strategic în fiecare încăpere. (Marvin, pe de altă parte, a ţinut să defileze gol prin camera lui, cu luminile aprinse – dar nu ne-a fost clar dacă din fudulie sau pentru a protesta.)

Au fost situaţii în care ciudăţenia serviciilor secrete chineze a frizat ridicolul. La un moment dat, secretarul comerţului Gary Locke se îndrepta către o şedinţă de informare când şi-a dat seama că uitase ceva în apartament. Când a deschis uşa, a dat peste două menajere care îi aranjau patul în timp ce doi bărbaţi în costume cotrobăiau tacticos prin hârtiile de pe biroul său. Când Gary i-a întrebat ce fac,

bărbaţii au trecut pe lângă el fără să rostească un cuvânt şi au dispărut. În tot acest timp, cameristele nu au ridicat privirea, ci au trecut la schimbarea prosoapelor din baie, de parcă Gary ar fi fost invizibil. Întâmplarea a provocat multe gesturi de uluire şi chicoteli în echipa noastră şi sunt sigur că a existat o persoană din lanţul diplomatic care a înaintat ulterior o plângere oficială. Dar nimeni n-a pomenit de asta la întâlnirea oficială cu preşedintele Hu Jintao şi cu restul delegaţiei chineze. Aveam prea multe de discutat – şi îi spionasem şi noi suficient – ca să mai răscolim rahatul.

Cam aşa pot rezuma nivelul relaţiilor sino-americane de-atunci. La suprafaţă, relaţia pe care o moştenisem era relativ stabilă, netulburată de fracturile diplomatice de notorietate din relaţiile cu Rusia. Tim Geithner şi Hillary se întâlniseră des cu omologii lor chinezi cu care alcătuiseră un grup de lucru pentru rezolvarea diverselor probleme bilaterale. În timpul întâlnirilor mele cu preşedintele Hu, la reuniunea G20 de la Londra, am vorbit despre promovarea unor politici reciproc avantajoase pentru ambele ţări. Dar, în spatele amabilităţilor diplomatice, fierbeau de multă vreme tensiunile şi neîncrederea legate nu numai de chestiuni specifice precum comerţul şi spionajul, dar şi de o întrebare fundamentală: ce însemna renaşterea Chinei pentru ordinea internaţională şi pentru poziţia Americii în lume?

Faptul că Statele Unite şi China au reuşit să evite un conflict deschis de-a lungul a mai mult de trei decenii nu era doar o chestiune de noroc. De la începutul reformelor economice din China şi a deschiderii decisive a acestei către Occident, în anii 1970, guvernul chinez a urmat cu sfinţenie sfatul lui Deng Xiaoping de a „ascunde nivelul puterii noastre şi de a avea răbdare". Ca atare, chinezii au pus industrializarea pe primul loc, în detrimentul construirii unei armate impresionante. Companiile americane în căutare de mână de lucru ieftină au început să îşi mute operaţiunile în China, iar administraţiile americane ce s-au succedat au fost stimulate să ajute China să devină membră a Organizaţiei Mondiale a Comerţului (WTO) în 2001, ceea ce i-a îngăduit un acces mai mare pe pieţele din Statele Unite. Cu toate că Partidul Comunist Chinez a controlat cu mână de fier politica ţării, nu s-a deranjat să exporte ideologia; China făcea comerţ cu oricine, fie că era vorba de ţări democratice sau de dictaturi, făcând un titlu de virtute din faptul că nu emitea judecăţi de valoare legate de felul în care alte ţări îşi gestionau afacerile interne. China era capabilă să dea din coate atunci când simţea că pretenţiile sale teritoriale erau atacate şi respingea criticile occidentale la adresa istoricului ei privind respectarea drepturilor omului. Chiar şi în problema spinoasă a vânzărilor de arme americane către Taiwan, oficialii chinezi au făcut tot posibilul să transforme disputele într-un ritual – manifestându-şi

nemulţumirile prin scrisori redactate într-un limbaj foarte dur sau contramandând întâlnirile bilaterale, dar niciodată nu au lăsat situaţia să escaladeze până în punctul în care ar fi putut împiedica livrarea containerelor pline cu pantofi de sport, electronice şi piese auto fabricate în China către porturile americane şi apoi către magazinele Walmart.

Această răbdare strategică a ajutat China să-şi valorifice resursele şi să evite aventuri externe costisitoare. Tot prin răbdare chinezii au reuşit să ascundă faptul că au continuat să se sustragă, să ocolească şi să încalce aproape toate convenţiile comerţului internaţional în timpul „ascensiunii lor paşnice". Ani de zile s-au folosit de subvenţii de stat, au manipulat moneda naţională şi au practicat *dumpingul* comercial pentru a scădea artificial preţurile la export şi a submina operaţiunile manufacturiere din Statele Unite. Acelaşi rezultat l-a avut şi totala lipsă de respect a Chinei faţă de forţa de muncă şi de standardele de mediu. În tot acest timp, China a folosit bariere netarifare de genul participaţiilor şi al embargourilor; s-a făcut, de asemenea, vinovată de furt intelectual din proprietatea SUA şi a pus o presiune constantă pe companiile americane ce operau în China ca acestea să predea tehnologiile-cheie care să ajute ţara să urce pe scara lanţului de distribuţie global.

Nimic din toate acestea nu făceau din China un unicat. Aproape toate ţările dezvoltate, în frunte cu Statele Unite şi Japonia, s-au folosit de strategii mercantile în anumite etape ale dezvoltării lor pentru a-şi impulsiona economia. Din punctul de vedere al Chinei, rezultatele erau incontestabile: la o diferenţă de numai o generaţie de când milioane de oameni muriseră de foame, China devenise a treia cea mai puternică economie a lumii, contribuind cu aproape 50% din producţia de oţel, cu 20% din producţia manufacturieră şi cu 40% din articolele textile cumpărate de americani.

Surprinzător, de fapt, a fost răspunsul moderat al Washingtonului. La începutul anilor 1990, liderii sindicatelor au atras atenţia asupra practicilor comerciale neloiale ale Chinei şi au găsit destui democraţi în Congres, în special dintre cei ce reprezentau statele din nord-vestul şi Vestul mijlociu, în care se înregistra un declin al industriei grele, care să le promoveze cauza. Partidul Republican a avut şi el partea lui de critici la adresa Chinei, un amestec de personaje populiste de tip Pat Buchanan, iritate de ceea ce considerau o capitulare lentă a Americii în faţa puterii străine, şi de vulpi bătrâne de pe vremea Războiului Rece, care se temeau încă de expansiunea comunismului lipsit de Dumnezeu.

Pe măsură ce procesul de globalizare s-a intensificat în timpul administraţiilor Clinton şi Bush, aceste voci au început să devină o

minoritate. Erau prea mulţi bani în joc. Corporaţiile americane şi acţionarii lor aveau o slăbiciune pentru costurile mici de producţie şi pentru profiturile uriaşe ce rezultau din externalizarea producţiei către China. Fermierii americani erau fericiţi că noii clienţi din China cumpărau boabele de soia şi carnea de porc. Firmele de pe Wall Street erau la rândul lor mulţumite de miliardarii chinezi care doreau să-şi investească averile proaspăt obţinute, după cum erau şi grupurile de avocaţi, consultanţi şi lobbyişti puşi în slujba extinderii relaţiilor economice sino-americane. Cu toate că majoritatea democraţilor din Congres erau în continuare iritaţi de practicile comerciale ale Chinei, iar administraţia Bush înaintase o grămadă de plângeri împotriva Chinei la Organizaţia Mondială a Comerţului, în momentul la care am preluat preşedinţia exista deja un consens general în rândul elitelor americane de la vârful politicii externe şi al marilor donatori ai partidelor: în loc să se angajeze într-o politică protecţionistă, America trebuia să înveţe de la chinezi. Dacă doream să rămânem numărul unu în lume, trebuia să muncim mai susţinut, să economisim mai mulţi bani şi să ne învăţăm copiii matematică, ştiinţe şi inginerie – dar şi dialectul mandarin.

Propriile vederi asupra Chinei nu se încadrau perfect în nici o tabără. Nu împărtăşeam opoziţia instinctivă a suporterilor mei sindicalişti faţă de comerţul liber şi nici nu credeam că putem răsturna complet procesul de globalizare, după cum nu era posibil să desfiinţăm internetul. Consideram că atât Clinton cât şi Bush făcuseră o alegere bună încurajând integrarea Chinei în economia globală – istoria m-a învăţat că o Chină haotică şi sărăcită constituia o ameninţare mai serioasă la adresa Statelor Unite decât una prosperă. După părerea mea, faptul că această ţară scosese din sărăcie extremă sute de milioane de oameni era o imensă realizare umană.

În orice caz, nu era mai puţin adevărat că manevrele făcute de China în sistemul comercial internaţional afectaseră de prea multe ori Statele Unite. În timp ce automatizarea şi robotica avansată fuseseră principalii vinovaţi în declinul locurilor de muncă din industria manufacturieră, practicile chineze – ajutate de externalizarea din corporaţii – acceleraseră aceste pierderi. Invazia de bunuri de fabricaţie chineză pe piaţa americană dusese la ieftinirea televizoarelor cu ecran plat şi ajutase la menţinerea inflaţiei la un nivel scăzut, dar cu preţul reducerii salariilor muncitorilor americani. Promisesem că voi lupta în numele acestor muncitori pentru a obţine un contract comercial mai avantajos şi intenţionam să-mi respect acea promisiune.

Însă, atunci când economia lumii a atârnat de un fir de aţă, a trebuit să mă gândesc care era cea mai bună cale de a-mi respecta

promisiunea. Statele Unite aveau deja o datorie de 700 de miliarde de dolari către China, care deţinea uriaşe rezerve valutare, ca atare era un partener important în gestionarea crizei noastre financiare. Pentru a scăpa de recesiune, atât noi cât şi restul lumii, aveam nevoie de dezvoltarea, nu de descurajarea economiei Chinei. China nu intenţiona să renunţe la practicile comerciale, nu fără o presiune puternică din partea administraţiei mele; trebuia doar să mă asigur că nu declanşăm un război comercial care să arunce lumea în recesiune şi să afecteze tocmai muncitorii pe care jurasem să-i ajut.

În preambulul călătoriei noastre în China, am stabilit cu echipa o strategie de mijloc. Am început prin a-i prezenta preşedintelui Hu o listă de domenii problematice pe care doream să le remediem într-un interval de timp stabilit în mod realist, evitând în acelaşi timp o confruntare publică ce ar fi speriat şi mai mult pieţele financiare deja instabile. Dacă chinezii nu jucau cinstit, aveam de gând să facem apel la presiunea publică şi să luăm măsuri coercitive – ideal, într-un mediu economic nu atât de fragil.

Pentru a determina China să îşi revizuiască comportamentul, speram să putem convinge şi vecinii ei să ne dea o mână de ajutor. Asta însemna să depunem ceva eforturi. Obsesia administraţiei Bush faţă de problemele din Orientul Mijlociu, precum şi fiascoul total de pe Wall Street îi determinaseră pe unii lideri asiatici să pună la îndoială relevanţa Americii în regiune. În tot acest timp, economia înfloritoare a Chinei îi făcuse chiar şi pe cei mai apropiaţi aliaţi ai Statelor Unite, ca Japonia şi Coreea de Sud, dependenţi de pieţele sale şi precauţi ca nu cumva să strice relaţiile cu ea. Singurul aspect în favoarea noastră era faptul că în anii din urmă China începuse să aibă pretenţii cam mari, cerând concesii unilaterale din partea partenerilor de afaceri mai slabi şi ameninţând Insulele Filipine şi Vietnamul în legătură cu controlul asupra unor insule mici, dar amplasate strategic, din Marea Chinei de Sud. Diplomaţii Statelor Unite raportaseră indignarea din ce în ce mai mare în faţa unor tactici atât de brutale şi dorinţa unei prezenţe americane mai susţinute pentru a contrabalansa puterea Chinei.

Pentru a profita de această portiţă, am stabilit să mă opresc în Japonia şi în Coreea de Sud, precum şi în Singapore, unde urma să mă întâlnesc cu reprezentanţii din cele zece ţări care alcătuiau Asociaţia Ţărilor din Asia de Sud-Est (ASEAN). În acest turneu doream să-mi fac cunoscută intenţia de a prelua ştafeta unui nou şi ambiţios acord comercial între Statele Unite şi Asia negociat iniţial de administraţia Bush, şi să pun accentul pe blocarea metodelor de muncă forţată şi prevederile de mediu ce lipseau, conform democraţilor şi sindicaliştilor, din acordurile anterioare, cum era, de exemplu,

Acordul Nord-American de Comerţ Liber (NAFTA). Le-am explicat jurnaliştilor că scopul fundamental al „pivotării spre Asia", cum am numit mai târziu acest demers, nu era acela de a obstrucţiona China sau de a împiedica dezvoltarea acesteia. Doream, pur şi simplu, să reafirmăm legăturile Statelor Unite în regiune şi să consolidăm cadrul juridic internaţional care permisese până atunci ţărilor din regiunea Asia-Pacific – inclusiv Chinei – să obţină un progres impresionant într-un interval de timp atât de scurt.

Mă îndoiam însă că partenerii chinezi vor privi lucrurile la fel.

Trecuseră mai bine de 20 de ani de când călătorisem ultima oară în Asia. Turneul nostru de şapte zile a început la Tokyo, unde am ţinut un discurs despre viitoarea alianţă americano-niponă şi m-am întâlnit cu prim-ministrul Yukio Hatoyama pentru a discuta despre criza economică, situaţia din Coreea de Nord şi de propunerea de relocare a bazei maritime a Statelor Unite de la Okinawa. Un tip plăcut, dar stângaci, Hatoyama era cel de-al patrulea premier al Japoniei în mai puţin de trei ani şi al doilea de când îmi preluasem mandatul de preşedinte – un simptom al unei clase politice sclerozate, dezorientate, care afectase Japonia în ultima decadă. Şapte luni mai târziu, Hatoyama părăsea fotoliul de prim-ministru.

O scurtă întrevedere cu împăratul Akihito şi cu împărăteasa Michiko la Palatul Imperial mi-a lăsat o impresie mult mai trainică. Minioni şi trecuţi de 70 de ani, m-au întâmpinat într-o engleză impecabilă; el era îmbrăcat într-un costum de croială occidentală, iar ea într-un kimono din brocard de mătase. În semn de respect, am făcut o plecăciune conform tradiţiei nipone. M-au condus într-un salon de primire, cu pereţi de culoarea untului şi decorat modest în stil tradiţional japonez. Am luat ceaiul împreună, iar domniile lor m-au întrebat despre Michelle, despre fiicele noastre şi despre părerea mea în legătură cu relaţiile americano-nipone. Manierele lor erau deopotrivă formale şi modeste, vocile lor blânde ca atingerea stropilor de ploaie, iar eu m-am trezit imaginându-mi cam cum era viaţa unui împărat. Oare cum era să te naşti dintr-un tată considerat zeu, iar apoi să fii obligat să preiei un rol mai mult simbolic la zeci de ani după ce Imperiul Japonez suferise cea mai mare înfrângere? Povestea de viaţă a împărătesei m-a fascinat încă şi mai mult. Fiică a unui industriaş bogat, fusese educată în şcoli catolice şi absolvise colegiul cu o specializare în literatură engleză; de asemenea, era prima femeie de rând în istoria de 2 600 de ani a Tronului Crizantemei intrată prin căsătorie în familia imperială – ceea ce a făcut să fie extrem de îndrăgită de către publicul japonez, dar a provocat şi tensiuni cu rudele ei prin alianţă. Am primit de la împărătească un dar de bun rămas, o compoziţie proprie pentru pian, precum şi o

mărturisire surprinzător de onestă despre cum pasiunea ei pentru muzică şi poezie o ajutaseră să treacă prin adevărate perioade de singurătate.

Mai târziu am aflat că plecăciunea mea în faţa gazdelor mele mult mai în vârstă din Japonia îi înfuriase peste măsură pe comentatorii conservatori din Statele Unite. Un blogger obscur a numit gestul un „act de trădare", iar cuvintele lui au fost preluate şi amplificate de presa de masă. Auzind toate acestea, mi i-am imaginat pe împărat, îngropat practic de ceremonialul obligatoriu şi pe împărătească, cu chipul ei marcat de ani şi încadrat de păr cărunt, cu zâmbetul ei melancolic, şi m-am întrebat când anume devenise dreapta americană atât de înspăimântată şi de nesigură încât aproape că îşi pierduse minţile.

De la Tokyo, am plecat în Singapore unde m-am întâlnit cu liderii celor zece ţări ASEAN. Prezenţa mea a fost una controversată: Myanmar, una din membrele ASEAN, fusese condusă mai bine de 40 de ani de către junta militară, un regim brutal şi represiv, şi atât preşedintele Clinton cât şi preşedintele Bush refuzaseră invitaţiile de a participa la reuniunea grupului atâta timp cât din el făcea parte şi Myanmar. Pentru mine însă nu avea nici un sens să mă izolez de nouă ţări din Asia de Sud-Est doar pentru a semnala dezaprobarea faţă de una singură, mai ales că Statele Unite păstraseră relaţii de prietenie cu unele din aceste state, printre care Vietnamul şi Brunei, care nu erau nici pe departe un model de virtute democratică. În cazul Myanmarului, Statele Unite implementaseră sancţiuni exhaustive. Am decis totuşi că aveam şanse mai bune de a influenţa guvernul dacă ne arătam disponibilitatea pentru dialog.

Premierul Myanmarului, generalul Than Shwe, era un bărbat cu maniere acceptabile şi cu înfăţişare de spiriduş şi, după cum s-a dovedit, interacţiunea mea cu el s-a rezumat la o strângere de mână care n-a provocat prea multă agitaţie. Liderii ASEAN şi-au exprimat entuziasmul faţă de mesajul nostru în favoarea unui nou angajament, în vreme ce presa asiatică a pus accent pe legăturile mele din copilărie cu regiunea – o premieră pentru un preşedinte american, evidentă, au comentat ei, din aprecierea mea faţă de mâncarea tradiţională vândută la orice colţ de stradă şi din capacitatea mea de a-l saluta pe preşedintele indonezian în limba bahasa.

Adevărul e că am uitat mult din limba oficială din Indonezia, cu excepţia formulelor de salut şi a felurilor de mâncare. Însă, în pofida absenţei mele îndelungate, m-a frapat familiaritatea Asiei de Sud-Est, cu aerul său apăsător şi jilav, cu aromele de fructe şi mirodenii, cu discreţia specifică modului în care oamenii interacţionau. Singapore, cu bulevardele sale imense, cu grădinile publice şi clădirile de birouri

înalte până la cer era departe de imaginea fostei colonii britanice îngrijite pe care mi-o aminteam din copilărie. Chiar şi în anii 1960, reprezentase o poveste de succes în regiune – un oraş-stat populat de malaysieni, indieni şi chinezi care, datorită unui amestec de politici de piaţă liberă, de competenţă birocratică, de corupţie aproape inexistentă şi de un control social şi politic stringent şi notoriu, devenise un nucleu al investiţiilor străine. Procesul de globalizare şi tendinţele de dezvoltare extinsă din Asia făcuseră ca economia ţării să prospere şi mai mult. Datorită restaurantelor remarcabile şi a magazinelor de lux pline de afacerişti îmbrăcaţi în costume scumpe şi de tineri în haine din ultimele colecţii, bogăţia ostentativă rivaliza acum cu cea din New York şi Los Angeles.

Într-un anumit sens, Singapore a rămas cu totul excepţional. Majoritatea celorlalte ţări ASEAN se confruntau încă cu diverse forme de sărăcie, iar angajarea lor pe calea democraţiei şi a statului de drept era în continuare extrem de fluctuantă. Aveau totuşi ceva în comun şi anume felul în care se priveau pe ele însele. Oamenii cu care am vorbit – şefi de stat, oameni de afaceri şi activişti pentru drepturile omului – priveau cu respect puterea americană. Dar nu mai vedeau Occidentul ca pe centrul unei lumi în care ţările lor jucau un rol nesemnificativ, ci se considerau cel puţin egale foştilor colonişti, iar visurile lor nu mai erau limitate de geografie sau de rasă.

În ceea ce mă privea, acesta era un aspect pozitiv, o extensie a încrederii Americii în demnitatea tuturor popoarelor şi în îndeplinirea unei promisiuni pe care noi o făcusem demult lumii: urmaţi-ne exemplul, liberalizaţi economiile şi cu puţin noroc guvernele voastre şi voi veţi putea prospera. La fel ca şi Japonia şi Coreea de Sud, ţările ASEAN ne-au crezut, pe rând, pe cuvânt. Era sarcina mea ca preşedinte al Statelor Unite să mă asigur că jucau cinstit – că pieţele lor erau la fel de deschise către noi precum erau ale noastre către ale lor, că dezvoltarea lor continuă nu depindea de exploatarea muncitorilor şi de distrugerea mediului înconjurător. Atâta timp cât concurau cu noi potrivit regulilor stabilite, consideram progresul Asiei de Sud-Est un lucru binevenit pentru America şi nu un motiv de teamă. Acum mă întreb dacă nu cumva tocmai acest aspect legat de politica mea externă era atât de dezagreabil pentru criticii conservatori, şi de ce un gest atât de minor precum plecăciunea în faţa împăratului Japoniei declanşase o reacţie atât de furibundă. Spre deosebire de ei, nu mă simţeam ameninţat de ideea că restul lumii începea să ţină pasul cu noi.

Shanghai – prima noastră oprire în China – mi-a dat impresia unui Singapore pe steroizi. Din punct de vedere vizual, se ridica la înălţimea reputaţiei pe care şi-o obţinuse, de metropolă modernă,

vastă, ce adăpostea 20 de milioane de suflete într-o suprapunere de existenţe discordante, unde fiecare centimetru pătrat era o explozie de comerţ, trafic şi macarale în şantiere de construcţii. Nave şi barje uriaşe încărcate cu bunuri destinate pieţelor din toată lumea pluteau în amonte şi în aval pe fluviul Huangpu. Mulţimi de oameni se plimbau pe malul larg a fluviului, oprindu-se din când în când să admire zgârie-norii futuristici care se înălţau peste tot iar noaptea erau la fel de luminaţi precum bulevardul principal din Las Vegas. Într-o sală superb decorată pentru banchete, primarul oraşului – o figură promiţătoare din Partidul Comunist care mi-a amintit cumva de Dean Martin din cauza costumului său făcut la comandă şi a stilului său jovial şi sofisticat – nu a precupeţit nici un efort pentru organizarea unui prânz în onoarea delegaţiei noastre şi a afaceriştilor de top chinezi şi americani, prânz la care s-au servit delicatesuri rare şi vinuri pe măsură, ce ar fi făcut să pălească şi cea mai elegantă nuntă de la Ritz. Reggie Love, aghiotantul meu nelipsit, a fost mai impresionat de personalul de servire alcătuit în totalitate din tinere superbe, suple şi înalte ca modelele de pe podium, îmbrăcate în rochii albe vaporoase.

„Cine ar fi zis că aşa arată comuniştii?“, a glumit el, clătinând din cap.

Contrastul dintre ideologia oficială a Chinei şi afişarea atât de ostentativă a bogăţiei nu a fost abordat atunci când m-am întâlnit cu câteva sute de studenţi la sediul primăriei, în aceeaşi zi. Autorităţile chineze, neliniştite de formatul meu, în general, spontan, aleseseră pe sprânceană participanţii din rândurile universităţilor de elită din Shanghai şi, cu toate că studenţii fuseseră amabili şi entuziaşti, întrebările lor nu au fost la fel de punctuale şi de directe cum erau, de obicei, întrebările studenţilor din alte ţări. („Ce măsuri veţi lua pentru a aprofunda această relaţie strânsă dintre oraşele din Statele Unite şi China?“ a fost cam cea mai „dură“ întrebare.) Nu mă puteam decide dacă oficialii din partid cenzuraseră toate întrebările sau dacă studenţii erau conştienţi de faptul că orice întrebare deplasată avea să le creeze neplăceri.

După ce am dat mâna cu câţiva studenţi şi am mai stat de vorbă cu ei după terminarea evenimentului, am tras concluzia că cel puţin o parte din patriotismul lor era cât se poate de autentic. Erau mult prea tineri pentru a fi trecut prin ororile Revoluţiei Culturale sau pentru a fi fost martorii represiunii din Piaţa Tiananmen; fragmentele acelea de istorie nu erau predate în şcoli şi mă îndoiesc că părinţii lor le vorbiseră despre ele. Dacă unii dintre studenţi se arătau iritaţi de modul în care guvernul le bloca accesul la diverse pagini de web, aveau de-a face de bună seamă cu puterea dezlănţuită a aparatului

represiv din China doar ca simplă abstracţie, la fel de străină experienţei lor personale cum era sistemul de justiţie penală din SUA pentru copii albi din familiile clasei de mijloc, trăite în suburbii. Toată viaţa lor fuseseră ridicaţi, ei şi familiile lor, pe o traiectorie ascendentă de către sistemul Chinei, în vreme ce, cel puţin de la distanţă, democraţiile occidentale păreau blocate într-un punct mort, caracterizat de dezacorduri civile şi de ineficienţă economică.

Mi-ar fi plăcut să cred că atitudinea acestor studenţi se va schimba cu timpul, fie pentru că rata de creştere a Chinei va încetini şi ca urmare aşteptările lor materiale vor scădea, fie pentru că, ajungând la un anume nivel de siguranţă economică vor dori acele lucruri incompatibile cu PIB-ul. Nimeni nu putea garanta acest lucru. În realitate, în mintea tinerilor din Shanghai şi din regiunile în curs de dezvoltare, succesul economic al Chinei făcuse din capitalismul autoritar o alternativă viabilă la liberalismul occidental. Geopolitica secolului următor va fi stabilită de alegerea uneia dintre aceste variante; am părăsit primăria conştient de faptul că nu puteam atrage această generaţie de partea mea decât dacă demonstram că sistemul democratic, pluralist, bazat pe respectarea drepturilor, era încă eficient şi putea garanta o viaţă mai bună.

Beijingul nu a fost la fel de strălucitor precum Shanghaiul, deşi, în drumul de la aeroport spre oraş am traversat o întindere de circa 32 de kilometri acoperită de clădiri nou ridicate, ce dădeau impresia că zece Manhattanuri fuseseră construite peste noapte. Cartierele de afaceri şi cele rezidenţiale au făcut loc clădirilor guvernamentale şi monumentelor impunătoare odată ce am ajuns în centrul oraşului. Ca de obicei, întâlnirea mea cu preşedintele Hu Jintao a fost extrem de monotonă: indiferent de subiectul abordat, se folosea de un maldăr de remarci deja pregătite, luând câte o pauză pentru a permite interpretului de limbă engleză să vorbească conform unui scenariu dinainte stabilit şi nu ştiu cum se făcea de traducerea era mai lungă decât declaraţia originală. Când a venit rândul meu să vorbesc, a început să răsfoiască prin hârtii în căutarea răspunsurilor pregătite de secretarii lui. Eforturile mele de-a sparge gheaţa cu anecdote personale şi glume presărate ici-colo („Daţi-mi, vă rog, numele constructorului dumneavoastră“, i-am spus după ce am aflat că imensa Casă a Poporului, decorată cu coloane, fusese ridicată în mai puţin de un an) se loveau, de obicei, de o privire inexpresivă, şi nu o dată am fost tentat să sugerez că putem economisi timp dacă facem schimb de hârtii şi le citim fiecare pe îndelete.

Totuşi, timpul petrecut cu Hu mi-a oferit ocazia de a stabili câteva puncte esenţiale în priorităţile SUA: gestionarea crizei economice şi a programului nuclear din Coreea de Nord; necesitatea de a rezolva în

mod paşnic disputele navale din Marea Chinei de Sud; tratamentul disidenţilor chinezi; şi presiunea americană pentru aplicarea de noi sancţiuni împotriva Iranului. În privinţa celui din urmă aspect am apelat la interesele Chinei, avertizând asupra faptului că fără o acţiune diplomatică semnificativă, ori noi, ori Israelul vom fi nevoiţi să atacăm facilităţile nucleare ale Iranului, cu consecinţe mult mai grave pentru rezervele de petrol ale Chinei. Cum era de aşteptat, Hu nu a dorit să îşi ia un angajament în privinţa sancţiunilor, dar, judecând după limbajul trupului său şi după notiţele luate de către miniştrii săi vizibil nervoşi, seriozitatea mesajului nostru despre Iran i-a atras atenţia.

Am avut o abordare similară privind chestiunile comerciale a doua zi la întâlnirea cu premierul Wen Jiabao, care, în ciuda titlului ceva mai modest, era principalul factor de decizie în economia Chinei. Spre deosebire de preşedintele Hu, Wen a părut foarte relaxat în comunicarea unor idei spontane şi foarte direct în apărarea politicilor comerciale ale Chinei. „Trebuie să înţelegeţi, domnule preşedinte, că în ciuda a ceea ce vedeţi în Shanghai şi în Beijing, suntem totuşi o ţară în curs de dezvoltare“, a spus el. „O treime din populaţie trăieşte încă într-o sărăcie lucie... adică mai mulţi locuitori decât întreaga populaţie a Statelor Unite. Nu puteţi avea pretenţia ca noi să adoptăm aceleaşi politici care se aplică în cazul unei economii avansate cum este cea americană.“

Avea dreptate: cu toate că ţara lui făcuse progrese remarcabile, familia chineză obişnuită – în special cea care trăia în afara oraşelor importante – dispunea de venituri mult mai mici decât cele mai sărace familii de americani. Am încercat să mă pun în locul lui Wen şi să mă gândesc cum era să integrezi o economie în care era informaţională se suprapune pe un sistem feudal şi să generezi în acelaşi timp suficiente locuri de muncă pentru a satisface nevoile unei populaţii care echivala cu populaţia Americii de Nord şi de Sud la un loc. Aş fi avut chiar mai multă înţelegere dacă n-aş fi ştiut că înalţii demnitari din partidul comunist – inclusiv Wen – aveau obiceiul de a deturna contractele de stat şi autorizaţiile de tot felul spre membrii familiilor lor şi de a trimite miliarde în conturi din străinătate.

Aşa că i-am spus lui Wen că dat fiind uriaşul dezechilibru comercial dintre ţările noastre, Statele Unite nu mai putea trece cu vederea manipularea valutei şi alte practici neortodoxe ale Chinei; în cazul în care China nu schimba cursul, vom fi nevoiţi să luăm măsuri punitive. Auzind asta, Wen a încercat o tactică diferită, propunându-mi să-i dau o listă de produse pe care doream să le vindem mai mult pe piaţa chineză, după care el va vedea ce poate face. (A pus îndeosebi accentul pe includerea produselor militare şi de tehnică avansată pe

care America le interzisese în exporturile către China din motive de securitate naţională.) I-am explicat că este nevoie de o soluţie structurală, nu de nişte concesii, iar în schimbul de replici dintre noi m-am simţit de parcă m-aş fi tocmit pentru preţul găinilor din piaţă, nu că negociam politica comercială între două din cele mai mari economii ale lumii. Încă o dată înţelegeam că pentru Wen şi ceilalţi lideri chinezi, politica externă rămăsese un domeniu strict tranzacţional. Cât dădeau şi cât primeau nu depindea pentru ei de principiile abstracte ale dreptului internaţional, ci de evaluarea lor privind puterea şi influenţa celeilalte părţi. Acolo unde nu întâmpinau rezistenţă, continuau să ia cu ambele mâini.

Prima noastră zi la Beijing s-a încheiat cu obligatoriul dineu de stat, acompaniat de un program cultural care a inclus operă clasică chineză; o amestecătură de dansuri tibetane, uigure şi mongole (maestrul de ceremonii a ţinut să precizeze că toate grupurile minoritare erau respectate în China, ceea ce ar fi fost o noutate pentru miile de deţinuţi politici din Tibet şi din regiunea uigură); şi o reinterpretare a celebrei piese „I Just Called to Say I Love You", a lui Stevie Wonder, de către Orchestra Armatei Populare de Eliberare, susţinută în onoarea mea. („Ştim că este melodia dumneavoastră preferată", mi-a spus preşedintele Hu, aplecându-se uşor la urechea mea.) După cinci zile de turneu, cu tot ceasul biologic dat peste cap, întreaga echipă rula pe roşu; la o masă alăturată, Larry Summers adormise deja, cu gura deschisă şi capul căzut pe spate, ceea ce l-a făcut pe Favs să trimită un email grupului nostru: „Se pare că CINEVA are nevoie de un stimul în plus".

Mahmuri, dar hotărâţi, am rezistat toţi (inclusiv Larry) diferenţei de fus orar a doua zi când am vizitat o parte din Marele Zid Chinezesc din zona respectivă. Era o zi friguroasă, cu vânt tăios, iar soarele era doar o dungă ştearsă pe cerul mohorât. Nimeni nu a vorbit în timp ce a urcat treptele abrupte din piatră ce şerpuiau pe coasta muntelui. Ghidul ne-a explicat că unele secţiuni ale Marelui Zid existau încă din anul 200 î.Hr., dar că porţiunea în care ne aflam data din secolul al XV-lea şi reprezenta dovada efortului dinastiei Ming de a ţine la distanţă invadatorii mongoli şi pe cei din triburile Manchu. Zidul se afla acolo de sute de ani. Reggie s-a văzut nevoit să mă întrebe ce s-a întâmplat până la urmă cu dinastia Ming.

„Conflicte interne", i-am răspuns. „Lupte pentru putere, corupţie, ţărani înfometaţi din cauză că bogaţii s-au lăcomit sau nu le-a păsat..."

„Adică povestea clasică", a completat Reggie.

Am dat din cap. „Povestea clasică."

Preşedinţia schimbă optica asupra orizonturilor de aşteptare. Rareori se întâmplă ca eforturile tale să-şi arate roadele imediat;

multe dintre problemele care îţi sunt aduse spre rezolvare sunt mult prea ample, iar factorii ce le determină mult prea variaţi. Înveţi să măsori succesul în paşi mici – fiecare dintre aceşti paşi necesitând luni întregi de muncă şi trecând neobservat de către public – şi să te împaci cu gândul că ţelul tău suprem va avea nevoie de un an sau doi sau poate de un întreg mandat pentru a fi realizat, dacă va fi realizat.

Adevărul acesta este cu atât mai pregnant în felul în care este administrată politica externă. Astfel încât, atunci când am început să vedem rezultatele unor iniţiative diplomatice majore, în primăvara lui 2010, m-am simţit încurajat. Tim Geithner a raportat că chinezii începuseră să permită monedei lor să se aprecieze. În aprilie, am zburat la Praga, unde preşedintele rus Medvedev şi cu mine am participat la ceremonia de semnare a noului tratat START, care avea să reducă numărul de focoase nucleare cu o treime, pentru fiecare ţară, şi pentru care era nevoie de un mecanism riguros de inspecţie pentru a stabili dacă condiţiile tratatului erau respectate.

În iunie, cu ajutorul voturilor-cheie din partea Rusiei şi Chinei, Consiliul de Securitate ONU a ratificat Rezoluţia 1929, care impunea noi sancţiuni fără precedent asupra Iranului, inclusiv interzicerea vânzării de arme, suspendarea noilor activităţi financiare internaţionale a băncilor iraniene şi un mandat mai vast pentru interzicerea oricărei activităţi comerciale ce ar fi ajutat Iranul să-şi extindă programul de arme nucleare. După calculele noastre, efectele aveau să fie pe deplin resimţite de către Iran în circa doi ani, dar în combinaţie cu un nou set de sancţiuni din partea Statelor Unite, deţineam acum instrumentele pentru a bloca economia Iranului până când acesta se arăta de acord să negocieze. Aveam, de asemenea, şi o justificare puternică pentru a recomanda răbdare în discuţiile cu Israelul şi alte ţări care priveau chestiunea nucleară ca pe un pretext convenabil într-o confruntare militară între Statele Unite şi Iran.

Obţinerea cooperării din partea Rusiei şi a Chinei a fost un efort de echipă. Hillary şi Susan Rice au petrecut ore întregi măgulindu-şi omologii ruşi şi chinezi, curtându-i şi uneori chiar ameninţându-i. McFaul, Burns şi Samore au oferit sprijin strategic şi tehnic esenţial, ajutându-ne să demolăm sau să ocolim obiecţiile din partea negociatorilor ruşi şi chinezi. Relaţia mea cu Medvedev s-a dovedit decisivă în concretizarea sancţiunilor. Cu ocazia fiecărui summit internaţional la care luam parte, Medvedev şi cu mine ne făceam timp pentru a discuta blocajele din cadrul negocierilor; pe măsură ce ne apropiam de votul Consiliului de Securitate, am început să vorbim cel puţin o dată pe săptămână la telefon („Ne ard urechile“, a glumit el la sfârşitul unei sesiuni maraton). De fiecare dată, Medvedev făcea concesii mult mai mari decât ar fi crezut Burns sau McFaul, dacă e să

luăm în considerare legăturile îndelungate ale Moscovei cu Iranul şi milioanele pe care producătorii ruşi de arme, cu legături puternice în zonă, aveau să le piardă odată cu instituirea sancţiunilor. Pe 9 iunie, cu o zi înainte de votul din Consiliul de Securitate, Medvedev ne-a surprins o dată în plus anunţând anularea vânzărilor de rachete S-300 Iranului, o întoarcere cu 180 de grade a poziţiei sale anterioare, dar şi a poziţiei lui Putin. Pentru a compensa o parte din pierderile Rusiei, am acceptat să ridicăm sancţiunile existente asupra numeroaselor companii ruseşti care vânduseră anterior arme Iranului, am acceptat, de asemenea, să urgentez negocierile privind intrarea Rusiei în Organizaţia Mondială a Comerţului, negocieri amânate deja prea mult. Şi totuşi, aliniindu-se Statelor Unite în problema Iranului, Medvedev şi-a arătat disponibilitatea de a-şi risca funcţia pentru o relaţie mai strânsă cu Statele Unite – un semn promiţător pentru o viitoare colaborare privind celelalte priorităţi internaţionale, i-am spus lui Rahm, „atâta vreme cât Putin nu-i dă la temelie".

Ratificarea sancţiunilor, semnarea noului tratat START, unele semnale din partea Chinei privind îmbunătăţirea practicilor ei comerciale nu erau neapărat victorii care să schimbe radical lumea. Cu siguranţă, nici una dintre aceste reuşite nu justifica Premiul Nobel – cu toate că, dacă ele s-ar fi petrecut cu opt sau nouă luni înainte, m-aş fi simţit mai puţin jenat primind acest premiu. Dar, erau nişte pietre de temelie, nişte paşi pe care îi făcusem într-un teritoriu virgin. Puteam oare crea un viitor liber de ameninţarea nucleară? Puteam oare preveni un alt război în Orientul Mijlociu? Exista oare o cale de a coexista paşnic cu cei mai de temut dintre rivalii noştri? Nimeni nu cunoştea răspunsul – dar, cel puţin pentru moment, eram pe drumul cel bun.

Capitolul 21

Într-o seară la cină, Malia m-a întrebat ce am de gând să fac cu tigrii.

„Ce vrei să spui, scumpo?"

„Păi, ştii doar că sunt animalele mele preferate, nu?"

Cu ani în urmă, în timpul vizitei noastre anuale în Hawaii, de Crăciun, sora mea Maya o dusese pe Malia, care avea pe-atunci patru ani, la grădina zoologică din Honolulu. Era un loc mic, dar fermecător, ascuns într-un colţ din Parcul Kapiolani de lângă Diamond Head. Petrecusem ore întregi acolo în copilărie, căţărându-mă în smochini, hrănind porumbeii care se plimbau prin iarbă şi strigând la gibonii cu braţe lungi, care stăteau atârnaţi de căpriorii de bambus. Malia fusese

fascinată de unul dintre tigri, aşa că mătuşa ei îi cumpărase un tigru mic de pluş de la chioşcul de suvenire. „Tigrul“ avea lăbuţe dolofane, o burtică rotundă şi un zâmbet enigmatic de Mona Lisa, iar el şi Malia deveniseră nedespărţiţi, deşi când ne-am mutat la Casa Albă blăniţa lui ajunsese cam uzată, după ce trecuse prin pete de mâncare, numeroase ocazii în care aproape că îl pierduse pe la prietenele unde rămânea peste noapte, multiple băiţe şi o scurtă perioadă în care fusese răpit de un văr năzdrăvan.

Aveam o slăbiciune pentru Tigru.

„Aşa“, a continuat ea, „am avut de scris o lucrare despre tigri pentru şcoală şi ştiu că îşi pierd mereu din habitat pentru că oamenii taie pădurile. Şi e din ce în ce mai rău, că planeta se încălzeşte din cauza poluării. În plus, oamenii îi vânează şi le vând blana, oasele şi tot ce se mai poate vinde. Aşa că tigrii sunt pe cale de dispariţie, iar asta mi se pare îngrozitor. Şi dacă tot eşti preşedinte, trebuie să încerci să-i salvezi.“

Sasha a intervenit şi ea. „Trebuie să faci ceva, tati.“

M-am uitat la Michelle, care a ridicat din umeri. „Tu *eşti* preşedintele“, a spus ea.

Adevărul e că apreciam faptul că fetiţele mele nu se sfiau să le atragă atenţia adulţilor asupra responsabilităţilor lor privind păstrarea unei planete sănătoase. Cu toate că trăisem toată viaţa prin oraşe, foarte multe din cele mai frumoase amintiri ale mele erau legate de distracţiile în aer liber. O parte din acestea erau produsul copilăriei mele petrecute în Hawaii, unde drumeţiile prin pădurile luxuriante din munţi şi surfingul de după-amiază pe valurile turcoaz sunt un drept obţinut prin naştere, la fel ca ieşitul pe uşă – plăceri care nu costă nimic, nu aparţin nimănui în mod special şi sunt accesibile tuturor. În perioada petrecută în Indonezia, dragostea mea pentru petrecerea timpului în aer liber renăscuse, având şansa să alerg pe plantaţiile de orez în timp ce bivolii de apă ne priveau cu boturile acoperite de noroi; am petrecut mult timp în natură şi în perioada călătoriilor mele după ce am împlinit 20 de ani, o perioadă în care – mulţumită absenţei oricăror responsabilităţi şi a lipsei pretenţiilor la cazare – am avut şansa să străbat potecile din munţii Apalaşi, să vâslesc cu caiacul pe fluviul Mississippi şi să privesc răsăritul soarelui deasupra marilor câmpii africane cunoscute sub denumirea de Serengeti.

Mama mi-a încurajat dragostea pentru natură. În măreţia întregii creaţii – în nervurile unei frunze, în truda unei colonii de furnici, în strălucirea lunii albe ca laptele – ea vedea minunea şi umilinţa pe care alţii au rezervat-o adoraţiei religioase, iar, în tinereţea noastră, ne-a ţinut adevărate prelegeri mie şi Mayei despre stricăciunile pe care

oamenii le pot produce atunci când construiesc oraşe sau forează după petrol sau aruncă gunoiul, totul cu o nepăsare strigătoare la cer. („Ia de jos ambalajul ăla de bomboane, Bar!“) Tot ea ne-a atras atenţia asupra poverii pe care astfel de prejudicii o aduceau şi care cădea de cele mai multe ori asupra celor săraci, care nu puteau alege unde să trăiască şi nu se puteau apăra de aerul otrăvit şi de apele contaminate.

Chiar dacă mama fusese o activistă a mediului înconjurător în sufletul ei, nu-mi amintesc să-şi fi atribuit această calitate. Poate pentru că lucrase mult timp în Indonezia, unde pericolul poluării pălea în comparaţie cu ameninţările mult mai directe, cum era foametea. Pentru milioane de săteni nevoiaşi care trăiau în ţările în curs de dezvoltare, instalarea unui generator electric pe cărbune sau o nouă fabrică, chiar şi una care emana foarte mult fum, reprezentau cea mai bună sursă de venit şi o uşurare în lupta zilnică pentru existenţă. Pentru ei, preocupările legate de protejarea mediului şi a animalelor exotice erau un lux pe care numai occidentalii şi-l puteau permite.

„Nu poţi salva pădurile ignorând oamenii“, îmi spunea mama.

Noţiunea aceasta potrivit căreia preocuparea omenirii pentru mediu era secundară nevoilor materiale de bază mi-a rămas imprimată în minte. Peste ani, cât am lucrat ca organizator comunitar, am ajutat la mobilizarea locatarilor din locuinţele de stat să militeze pentru curăţarea azbestului din cartierele lor; în legislativul de stat, am votat mereu „verde“, astfel încât Liga Alegătorilor Conservaţionişti m-a susţinut atunci când am candidat la Senat. Odată ajuns în Clădirea Capitoliului, am criticat eforturile administraţiei Bush pentru a slăbi impactul diverselor legi împotriva poluării şi am depus eforturi susţinute pentru conservarea Marilor Lacuri. Însă în nici o etapă din cariera mea politică nu am făcut din chestiunea mediului înconjurător cartea mea de vizită. Nu pentru că nu aş fi considerat-o importantă, ci pentru că, în ochii alegătorilor mei – mulţi dintre ei din clasa muncitoare – calitatea necorespunzătoare a aerului sau reziduurile industriale erau mai puţin importante decât nevoia de locuinţe mai bune, de educaţie, de asistenţă medicală şi de locuri de muncă. M-am gândit că existau şi alţi oameni care se puteau preocupa de starea pădurilor.

Dar realităţile ameninţătoare ale schimbărilor climatice m-au determinat să-mi schimb punctul de vedere.

După câte vedeam, în fiecare an prognoza se înrăutăţea, norii din ce în ce mai denşi de bioxid de carbon şi efectul de seră, dar şi emisiile de la centrale electrice, de la fabrici, maşini, camioane, avioane, fabrici de prelucrare a cărnii, sau încălzirea provocată de despăduriri

şi alte caracteristici ale dezvoltării şi ale modernizării contribuiau la temperaturi record. Când am intrat în cursa electorală pentru preşedinţie, oamenii de ştiinţă erau unanim de acord că, în lipsa unei acţiuni internaţionale coordonate şi ferme pentru reducerea emisiilor de carbon, temperaturile aveau să crească pe tot globul cu două grade Celsius în următoarele decenii. Dacă se depăşea acest prag, planeta avea să sufere din pricina dezgheţării calotei glaciare, a creşterii nivelului apelor şi a climei extreme, pentru care nu ar mai fi existat nici un remediu.

Numărul victimelor umane provocate de schimbarea rapidă a condiţiilor de mediu era greu de anticipat. Dar cele mai exacte estimări descriau o combinaţie catastrofală de inundaţii severe în regiunile de coastă, de secetă, de incendii de vegetaţie şi de uragane care ar fi dislocat milioane de oameni şi ar fi depăşit capacitatea de gestionare a majorităţii guvernelor. O altă consecinţă ar fi fost creşterea riscului unui conflict global şi al unei epidemii provocate de înţepăturile de insecte. După ce am citit toate studiile, mi-am imaginat caravane întregi de suflete pierdute rătăcind pe solul crăpat de arşiţă în căutare de teren arabil, catastrofe naturale de proporţiile uraganului Katrina pe întinsul tuturor continentelor şi state insulare înghiţite de mări şi de oceane. M-am întrebat ce se va întâmpla cu Hawaii, sau cu marii gheţari din Alaska, sau cu oraşul New Orleans. Mi le-am închipuit pe Malia, pe Sasha, împreună cu nepoţii mei, trăind într-o lume mult mai dură, mult mai periculoasă, văduvită de multe privelişti minunate pe care le luasem ca de la sine înţelese atunci când eram copil.

Am hotărât că, dacă aspiram cu adevărat să conduc o lume liberă, era imperios necesar să fac din schimbările de climă o prioritate în campania mea şi în mandatul meu.

Dar cum? Guvernele din întreaga lume gestionează deficitar problemele legate de schimbările climatice, iar politicienii sunt nevoiţi să implementeze strategii perturbatoare, costisitoare şi nepopulare *acum* pentru a preveni o criză în derulare lentă, dar sigură în viitor. Datorită activităţii câtorva lideri vizionari, aşa cum era fostul vicepreşedinte Al Gore – ale cărui eforturi de a educa publicul în privinţa încălzirii globale i-au adus un Premiu Nobel pentru Pace şi care a rămas activ în lupta pentru atenuarea schimbărilor climatice – s-a reuşit o sensibilizare a publicului. Votanţii mai tineri şi mai progresişti au fost deosebit de receptivi la apelul la acţiune. Cu toate acestea, grupurile de interes democrate – în special marile sindicate din industrie – s-au opus oricăror măsuri de mediu care ar fi ameninţat locurile de muncă ale membrilor lor; iar potrivit sondajelor pe care le făcusem la începutul campaniei mele,

alegătorul democrat obişnuit plasa schimbările de climă la coada listei de preocupări.

Votanţii republicani erau şi mai sceptici. Existase o vreme când rolul guvernului federal în protejarea mediului fusese sprijinit de ambele partide. Richard Nixon colaborase cu Congresul democrat pentru a crea Agenţia de Protecţie a Mediului (EPA) în 1970. George H.W. Bush promovase adoptarea modificărilor Legii aerului curat din 1990. Numai că acele vremuri trecuseră. Pe măsură ce baza electorală a Partidului Republican s-a deplasat spre sud şi vest, unde eforturile de conservare a mediului au afectat serios activitatea petroliştilor, interesele miniere, dezvoltatorii imobiliari şi fermierii, partidul a transformat lupta pentru protejarea mediului într-un front secundar al războiului cultural partizan. Sursele de presă conservatoare au descris schimbarea climatică ca pe un fel de înşelătorie menită să reducă locurile de muncă şi colportată de extremiştii ce-şi petreceau timpul îmbrăţişând copaci. Consorţiul Big Oil a pompat milioane de dolari într-o reţea de grupuri de consultanţă şi de firme de relaţii publice angajate special pentru a masca realităţile schimbării climatice.

Spre deosebire de tatăl său, George W. Bush şi membrii administraţiei sale au minimalizat în mod activ dovezile încălzirii globale şi au refuzat să participe la efortul internaţional de reducere a efectului de seră, în ciuda faptului că, în prima jumătate a mandatului său, Statele Unite au fost cel mai mare emiţător de bioxid de carbon din lume. Pentru republicanii din Congres, simpla recunoaştere a realităţii unei schimbări climatice provocate de om invita la suspiciune din partea activiştilor de partid; iar cine pomenea de o schimbare a strategiei pentru a gestiona problema nu mai avea şanse la alegeri.

„Suntem precum democraţii care militează împotriva avorturilor", mi-a spus cu amărăciune un fost coleg republican din Senat al cărui vot fusese mereu exprimat în favoarea mediului înconjurător. „În curând o să devenim o specie pe cale de dispariţie."

Confruntată fiind cu aceste realităţi, în timpul campaniei electorale întreaga noastră echipă a făcut tot posibilul pentru a sublinia problemele legate de schimbările de mediu fără a pierde prea multe voturi. M-am arătat devreme în favoarea unui sistem de reducere a emisiilor toxice şi a efectului de seră, dar am evitat să intru în detalii care le-ar fi putut furniza adversarilor mei o direcţie perfectă de atac. În discursuri am pus mai puţin accentul pe conflictul dintre acţiunile legate de schimbările climatice şi creşterea economică, şi mai mult pe avantajele colaterale ale îmbunătăţirii eficienţei energetice, inclusiv pe potenţialul de reducere a dependenţei de ţiţeiul importat. Iar

pentru a valida importanţa centrului politic, am promis o politică energetică în concordanţă cu toate elementele „mai sus enumerate“ care să permită o dezvoltare continuă a producţiei interne de petrol şi de gaze pe măsură ce America făcea tranziţia la energia curată, precum şi finanţarea tehnologiilor pentru obţinerea cărbunelui curat, folosind etanol, şi a surselor de energie nucleară – poziţii deloc populare printre activiştii de mediu, dar care atârnau extrem de greu pentru alegătorii din statele nehotărâte.

Discuţiile mele optimiste despre o tranziţie uşoară spre un viitor nepoluat de emisiile de carbon au provocat proteste printre activiştii schimbărilor climatice. Ei speraseră să mă audă cerând sacrificii mai mari şi alegeri mai grele – inclusiv un moratoriu sau o interdicţie categorică a extracţiei de petrol şi gaze – astfel încât să putem face faţă unei ameninţări existenţiale. Într-o lume raţională, aceste cereri ar fi fost poate logice. Dar în lumea actuală, extrem de iraţională a politicii americane, şi eu şi stafful am fost convinşi că prezentarea unui scenariu apocaliptic ar fi fost o strategie electorală total neinspirată.

„Dacă pierdem în Ohio şi în Pennsylvania“, a strigat Plouffe către un grup de activişti, „n-o să putem face nimic pentru protecţia mediului!“

Economia era în cădere liberă, strategiile privind schimbările climatice au trecut în plan secundar după alegeri („Nimeni nu ia în seamă panourile solare când există pericolul executării silite“ a declarat Axe fără menajamente), iar în presă existau speculaţii despre plasarea subiectului în aşteptare. Cred că nu am dat prea multă atenţie subiectului, fie din cauză că eram prea sigur pe mine la momentul respectiv, fie din cauza importanţei chestiunii. I-am dat indicaţii lui Rahm să aşeze problema schimbărilor climatice pe acelaşi plan cu asistenţa medicală şi să alcătuiască o echipă capabilă să ne promoveze agenda.

Am pornit cu dreptul când am convins-o pe Carol Browner – fostă şefă a Agenţiei de Protecţie a Mediului în administraţia Clinton – să accepte poziţia nou creată de „împărătească a mediului“ de la Casa Albă, însărcinată cu coordonarea eforturilor din agenţiile-cheie. Înaltă şi suplă, înzestrată cu un amestec înduioşător de energie nervoasă şi entuziasm îndrăzneţ, Carol cunoştea îndeaproape subiectul, avea relaţii pe tot Dealul Capitoliului şi credibilitate în faţa majorităţii grupurilor de activişti de mediu. Am numit-o pe Lisa Jackson la conducerea EPA, o afro-americană cu diplomă de inginer chimist care lucrase timp de 15 ani pentru agenţie şi mai târziu devenise comisarul oraşului New Jersey pentru protecţia mediului. Era un operator politic priceput şi, în acelaşi timp, o femeie fermecătoare şi amuzantă,

născută în New Orleans. Pentru a înţelege pe deplin frontierele ştiinţifice ale transformării sectorului energetic din America, ne-am bazat pe experienţa secretarului energiei, Steven Chu, un fizician de la Stanford care câştigase Premiul Nobel, fost director al renumitului Laborator Naţional Berkeley din California. Steve era întruchiparea unui om de ştiinţă, cu ochelarii lui cu rame metalice şi aerul deopotrivă serios şi aiurit şi, nu o dată, angajaţii au fost nevoiţi să îl caute prin Casa Albă pentru că pierdea noţiunea timpului şi dispărea tocmai când trebuia să începem şedinţa. Dar era un tip extrem de bine pregătit, înzestrat cu talentul de a explica problemele tehnice în termeni pe care şi oamenii cu mai puţină pregătire îi puteau înţelege.

Cu Carol la cârma programului, echipa noastră pe probleme climatice a propus o agendă strategică cuprinzătoare, care includea, printre altele, monitorizarea strictă a emisiilor de carbon, ceea ce ar fi dus, în caz de rezultat pozitiv, la reducerea efectului de seră cu 80% până în anul 2050. Efortul de-a împiedica temperatura globală să crească cu peste două grade Celsius nu era suficient, dar în felul acesta puteam spune că demaraserăm acţiunea şi că aveam să asigurăm un cadru propice unor reduceri mai agresive în viitor. La fel de importantă era şi stabilirea unor obiective ambiţioase, dar realiste pentru a asigura o poziţie avantajoasă pentru America, astfel încât aceasta să oblige ceilalţi poluatori importanţi – în special China – să ne urmeze exemplul. Ne-am propus să negociem şi să semnăm un acord internaţional major privind clima înainte de încheierea mandatului meu. Am început cu Legea privind relansarea economică, înţelegând că aveam ocazia de a folosi dolari pentru stimulente în transformarea sectorului energetic şi de a investi în cercetarea şi dezvoltarea energiei curate, în vederea reducerii considerabile a costurilor energiei eoliene şi energiei solare. Calculul nostru era simplu: pentru a atinge obiectivul de reducere a efectului de seră era nevoie să „înţărcăm“ economia Statelor Unite, adică să facem în aşa fel încât ea să nu mai depindă de combustibilii fosili – ori nu puteam face asta în absenţa unor alternative eficiente.

Trebuie să menţionez aici faptul că, în 2009, maşinile electrice erau încă o noutate. Producătorii de panouri solare se adresau exclusiv unei pieţe de nişă. Iar energia solară şi eoliană reprezenta doar o fracţiune din producţia totală de electricitate din America – asta din pricină că este mult mai scumpă decât energia produsă de generatoare pe bază de cărbuni sau gaze şi pentru că apăruseră întrebări legitime despre sustenabilitatea acestor tipuri de energie în cazurile în care soarele nu strălucea, iar vântul nu bătea. Experţii erau convinşi că preţurile aveau să scadă pe măsură ce tehnologiile de captare a energiei aveau să fie mai capabile să rezolve problema.

Construirea unor noi uzine electrice necesita costuri mari, la fel ca departamentul de cercetare şi dezvoltare din domeniu, şi nici investitorii din sectoarele private, nici marile companii de utilităţi nu se grăbiseră să facă pariuri riscante. În nici un caz acum, când chiar şi cele mai eficiente companii producătoare de energie curată se zbăteau să îşi continue activitatea.

În realitate, aproape toate companiile de energie regenerabilă, de la producătorii avansaţi de autovehicule până la producătorii de combustibili bio, se confruntau cu aceeaşi dilemă: indiferent de cât de bună era tehnologia lor, erau în continuare nevoite să opereze într-o economie care, timp de peste un secol, funcţionase preponderent cu ajutorul petrolului, a gazelor şi a cărbunelui. Acest dezavantaj structural nu era exclusiv consecinţa forţelor de pe piaţa liberă. Guvernele federale, locale şi de stat investiseră trilioane de dolari – în subvenţii directe şi în scutiri de taxe, sau prin construirea unei infrastructuri alcătuite din conducte, autostrăzi şi terminale portuare – pentru a menţine constant nivelul cererii şi al ofertei de combustibili fosili ieftini. Companiile petroliere americane se numărau printre cele mai profitabile corporaţii din lume şi, cu toate acestea, primeau reduceri considerabile de taxe de la guvern în fiecare an. Pentru a avea sorţi de izbândă, sectorul energiei curate avea nevoie de un impuls puternic.

Asta speram să obţinem cu ajutorul Legii relansării economice.

Din aproximativ 800 de miliarde de dolari în stimulente disponibile, am direcţionat peste 90 de miliarde în iniţiativele destinate energiei curate din întreaga ţară. Într-un singur an, o fabrică Maytag din Iowa pe care o vizitasem în timpul campaniei şi care se închisese din cauza recesiunii, a început să funcţioneze din nou, producând parcuri eoliene de ultimă generaţie. Am finanţat construirea unuia dintre cele mai mari parcuri eoliene din lume. Am aprobat dezvoltarea unor sisteme de captare a energiei şi am pregătit piaţa pentru camioane, autobuze şi automobile electrice şi hibride. Am finanţat programe de eficientizare a consumului de energie din clădiri şi sedii de afaceri şi am colaborat cu Trezoreria pentru a converti temporar creditul fiscal federal pentru energia curată într-un program de plăţi directe. În cadrul Departamentului de Energie, am folosit bani din Legea privind relansarea economică pentru a lansa Agenţia pentru Proiecte de Cercetare Avansată în Domeniul Energiei (ARPA-E), un program de cercetare riscant, dar foarte profitabil, după modelul DARPA, celebrul efort al Departamentului Apărării lansat după *Sputnik* şi care a dus nu numai la dezvoltarea sistemelor avansate de arme precum tehnologia de camuflaj, dar şi la apariţia internetului, a activării vocale automate şi a sistemului GPS.

Toate acestea erau obiective îmbucurătoare – deşi analizele noastre în domeniul energiilor inovatoare garantau faptul că unele investiţii din programul de relansare nu vor avea sorţi de izbândă. Cel mai evident eşec a avut de-a face cu decizia de a extinde programul de împrumut al Departamentului Energiei lansat în timpul administraţiei Bush, care oferea capital de lucru pe termen lung companiilor producătoare de energie curată. În mare, Programul de Garantare a Împrumuturilor din partea Departamentului Energiei a generat un palmares impresionant, ajutând companii inovatoare precum Tesla să-şi ridice producţia la un nivel superior. Rata de nerambursare a împrumuturilor sale era de doar 3%, iar la mijloc a stat ideea că succesul finanţării va compensa cele câteva eşecuri.

Din nefericire, unul din cele mai grave cazuri de nerambursare a apărut tocmai în mandatul meu: un împrumut de 535 de milioane de dolari acordat unei companii de panouri solare numită Solyndra. Compania patentase ceea ce era considerată atunci o tehnologie revoluţionară, numai că investiţia presupusese şi riscuri. Dat fiind că piaţa era invadată de panouri solare ieftine de provenienţă chineză, puternic subvenţionate, Solyndra a început să se clatine, iar în 2011 a falimentat. Dată fiind suma împrumutată – ca să nu mai vorbesc de faptul că echipa mea aranjase o vizită la o sucursală din California a fabricii exact în momentul în care apăruseră primele semne de avertizare – Solyndra devenise un coşmar de relaţii publice. Presa a scris săptămâni întregi pe marginea subiectului. Iar republicanii au jubilat.

Am încercat să mă resemnez. Mi-am spus că inclusiv faptul că nu totul ieşea după cum era planificat constituia un aspect al preşedinţiei. Până şi iniţiativele de succes – bine puse în practică şi motivate de cele mai bune intenţii – ascundeau câte o hibă sau aveau consecinţe greu de anticipat. Pentru a implementa anumite proiecte trebuia să fii capabil să suporţi criticile, pentru că alternativa – adică mersul la sigur, evitarea controverselor şi urmărirea sondajelor – nu era doar o cale sigură spre mediocritate, dar şi o trădare a speranţelor acelor cetăţeni care te aleseseră în funcţie.

Dar, odată cu trecerea timpului, am început să clocotesc de furie (uneori chiar îmi imaginam cum îmi iese fum prin urechi, ca în desene animate) din pricina faptului că eşecul Solyndra umbrea succesul Legii privind relansarea economică şi al sectorului dinamic al energiei regenerabile. Chiar din primul an, proiectul nostru vizionar pentru energie curată începuse să revigoreze economia, să genereze locuri de muncă, să stimuleze o creştere a energiei solare şi eoliane, precum şi un salt în eficientizarea energiei, mobilizând în acelaşi timp un arsenal de noi tehnologii menit să combată schimbarea climatică.

Am ţinut discursuri în toată ţara, explicând semnificaţia tuturor acestor aspecte. Aş fi vrut să strig „Funcţionează!“ Dar, exceptând activiştii de mediu şi companiile de energie curată, nimeni nu părea interesat. Aşa cum ne asigurase un director executiv, fără Legea privind relansarea economică „întreaga industrie solară şi eoliană din Statele Unite ar fi fost probabil eliminată“. Asta nu m-a împiedicat să mă întreb cât mai puteam pleda pentru strategii care plăteau dividende pe termen lung, dar se întorceau, cumva, împotriva noastră.

Investiţia noastră în energie curată era doar un prim pas în atingerea obiectivelor de reducere a efectului de seră. A fost nevoie, de asemenea, să operăm anumite schimbări în rutina zilnică în privinţa consumului de energie, fie că era vorba de o reconsiderare de către companii a felului în care găseau de cuviinţă să încălzească sau să răcorească clădirile, fie că era vorba de achiziţionarea de autoturisme ecologice de către familiile americane. Am sperat să obţinem asta printr-o lege asupra modificărilor climatice menită să stimuleze folosirea energiei curate în toate ramurile economice. Însă, după părerea Lisei şi a lui Carol, nu era nevoie să aşteptăm o acţiune din partea Congresului pentru a influenţa măcar o parte din comportamentul companiilor şi al consumatorilor. Nu era nevoie decât să profităm de puterile pe care actualele reglementări ale legii ni le confereau.

Cea mai importantă a fost Legea aerului curat, un act legislativ din 1965 care a autorizat guvernul federal să monitorizeze calitatea aerului, ceea ce a condus la stabilirea unor standarde obligatorii în privinţa asta în anii 1970. Legea, reformulată cu sprijinul ambelor partide din Congres în 1990, prevedea că EPA va stabili, „prin reglementare“ standardele pentru reducerea acelor emisii care „după aprecierea justă a agenţiei, provoacă sau contribuie la poluarea aerului la un nivel ce ar putea pune în primejdie sănătatea şi bunăstarea publică“.

Dacă judecai după studiile privind clima, dioxidul de carbon emanat de ţevile de eşapament ale automobilelor putea fi considerat sursă de poluare a aerului. Din câte se părea, administratorul EPA al preşedintelui Bush nu făcuse un astfel de demers (adică nu judecase lucrurile potrivit studiilor despre climă). În anul 2003, acesta hotărâse că Legea aerului curat nu urmărea să dea agenţiilor autoritatea de a reglementa efectul de seră – şi chiar dacă aşa ar fi stat lucrurile, *tot* nu s-ar fi folosit de ea pentru a schimba standardele de evaluare a calităţii aerului. Mai multe state şi organizaţii de mediu americane au dat statul în judecată, iar în verdictul Massachusetts *vs.* EPA din 2007,

o majoritate restrânsă a Curţii Supreme a Statelor Unite decisese că programul EPA al preşedintelui Bush nu ţinuse cont de „justa apreciere“ bazată pe informaţiile ştiinţifice în rezoluţia aferentă şi dăduse ordin agenţiei să revină la planşa de lucru şi să-şi facă temele.

În următorii doi ani, administraţia Bush nu a făcut absolut nimic, iar noi ne aflam acum în situaţia de a aplica decizia Curţii Supreme. Lisa şi Carol ne-au recomandat să strângem dovezile ştiinţifice, să redactăm o rezoluţie potrivit căreia efectul de seră intra sub jurisdicţia reglementărilor EPA şi să ne folosim cu celeritate de autoritatea de a stabili standarde mai înalte de eficienţă a combustibililor pentru toate maşinile şi camioanele fabricate sau comercializate pe teritoriul Statelor Unite. Nici că puteam spera la circumstanţe mai favorabile pentru genul acela de reglementare legală: cu toate că producătorii de autoturisme din SUA şi Uniunea Lucrătorilor din Industria Producătoare de Automobile (UAW) s-au opus în mare standardelor de eficienţă a combustibililor, decizia mea de a continua să pompăm miliarde de dolari din fondurile TARP pentru a menţine industria la suprafaţă i-a făcut pe aceştia ceva „mai deschişi la minte“, după cum elegant s-a exprimat Carol. După părerea Lisei, dacă acţionam rapid puteam implementa reglementarea înainte ca producătorii auto să scoată modelul anului următor. Scăderea consumului de benzină în Statele Unite ar fi putut economisi circa 1,8 miliarde de barili de ţiţei şi ar fi putut, totodată, reduce efectul de seră cu 20% anual; am stabilit, de asemenea, un precedent util pentru reglementarea de către EPA a altor surse de propagare a efectului de seră în viitorii ani.

Pentru mine, planul era destul de simplu, cu toate că şi eu şi Rahm am căzut de acord că, chiar şi în cazul în care producătorii auto erau de partea noastră, emiterea unor noi standarde de către EPA ar fi generat tensiune politică. La urma urmelor, Marele Partid Republican considera că revenirea reglementărilor federale era o maximă prioritate, la fel ca scăderea taxelor pentru bogaţi. Grupurile de afaceri şi donatorii conservatori cu greutate, aşa cum erau fraţii Koch, investiseră masiv într-o campanie de decenii pentru a discredita „reglementările“; nu era zi în care articolele din *The Wall Street Journal* să nu atace în vreun fel „statul legislativ“ scăpat de sub control. Pentru adversarii reglementărilor, argumentele pro şi contra privind standardele de mediu mai ridicate contau mai puţin decât ceea ce reprezenta o nouă reglementare, şi anume încă un exemplu de birocraţi nealeşi de la Washington ce încercau să micro-managerieze vieţile oamenilor, să stoarcă economia americană de vlagă, să violeze

dreptul la proprietate privată şi să submineze viziunea Părinţilor Fondatori asupra unui guvern reprezentativ.

N-am investit foarte multă energie în astfel de dispute. De când cu Era Progresistă, trusturile petroliere şi monopolurile căilor ferate au folosit un limbaj similar pentru a ataca eforturile guvernului de a mai elibera economia SUA de sub monopolul acestora. La fel au procedat şi adversarii Noii Înţelegeri promulgate de FDR. Cu toate acestea, pe tot parcursul secolului XX, lege după lege, în cooperare cu preşedinţii ambelor partide, Congresul continuase să delege autoritatea legislativă şi executivă unor agenţii specializate, începând cu Comisia Americană a Titlurilor de Valoare şi de Bursă (SEC), continuând cu Administraţia de Sănătate şi Siguranţă Ocupaţională (OSHA) şi terminând cu Administraţia Aviaţiei Federale (FAA). Motivul era simplu: pe măsură ce societatea devenise din ce în ce mai complexă, corporaţiile din ce în ce mai puternice, iar cetăţenii din ce în ce mai pretenţioşi în privinţa guvernului, oficialii aleşi nu avuseseră timpul necesar să reglementeze o serie de industrii atât de diverse. Nici nu avuseseră cunoştinţele specializate necesare pentru a stabili reguli de colaborare loială cu pieţele financiare, pentru a evalua cele mai noi echipamente medicale, pentru a înţelege informaţiile despre poluare sau pentru a anticipa toate modurile în care angajatorii îşi discriminează angajaţii pe criterii de rasă sau de gen.

Cu alte cuvinte, dacă voiai un guvern calificat era nevoie de oameni cu multă experienţă. Era nevoie de instituţii publice deservite de lucrători care nu aveau altceva de făcut decât să fie atenţi la ceea ce era important, astfel încât cetăţenii de rând să nu fie nevoiţi să facă şi asta. Şi datorită acestor experţi, americanii puteau să-şi facă mai puţine griji despre calitatea aerului respirat sau a apei pe care o consumau, puteau să găsească o soluţie când angajatorul nu le plătea orele suplimentare, puteau avea încredere în faptul că medicamentele eliberate fără reţetă nu erau dăunătoare sau în faptul că a conduce o maşină sau a zbura cu avionul era exponenţial mai sigur acum decât cu 20, 30 sau 50 de ani în urmă. „Statul de drept“ de care conservatorii se plânseseră cu atâta convingere le făcuse, de fapt, americanilor viaţa mult mai bună.

Asta nu înseamnă că orice critică la adresa reglementărilor federale era o făcătură. Au existat şi situaţii în care sistemul birocratic a împovărat inutil afacerile sau a amânat ieşirea pe piaţă a unor produse inovatoare. Unele reglementări au costat chiar mai mult decât au valorat. Grupurile activiştilor de mediu, în mod special, au detestat acea lege din 1980 care impusese o analiză a costurilor şi a beneficiilor pentru fiecare nouă reglementare federală de către o obscură subagenţie executivă numită Biroul de Informaţii şi Acte

Normative (OIRA). Şi asta pentru că erau convinşi că procesul favoriza interesele corporaţiilor şi, pe undeva, aveau dreptate: era mult mai simplu să evaluezi profiturile şi pierderile unei firme decât să stabileşti un preţ pentru conservarea unei specii de păsări pe cale de dispariţie sau să reduci probabilitatea îmbolnăvirii de astm a unui copil.

În orice caz, atât din considerente politice, cât şi din motive strategice s-a considerat că progresiştii nu-şi puteau permite să ignore aspectele economice. Aceia dintre noi care credeam în capacitatea guvernului de a rezolva probleme grave aveam şi obligaţia de a lua aminte la impactul deciziilor noastre asupra lumii reale şi nu numai de a ne încrede în justiţia intenţiilor noastre. În cazul în care un act normativ propus de agenţie pentru conservarea zonelor mlăştinoase priva o familie de fermieri de terenul necesar existenţei, acea agenţie trebuia să ia în considerare pierderile fermierului înainte de a acţiona.

Tocmai pentru că am vrut să acţionez corect, l-am numit pe Cass Sunstein, un fost coleg de la Facultatea de Drept a Universităţii din Chicago, în fruntea OIRA, pentru a activa ca expert în probleme de costuri şi de beneficii. Un excelent specialist în drept constituţional, care scrisese peste zece cărţi şi al cărui nume era deseori menţionat ca viitor judecător al Curţii Supreme, Cass făcuse lobby pe lângă mine pentru postul de la OIRA, ceea ce era un indicator deosebit pentru pasiunea lui de a se pune în slujba oamenilor, pentru indiferenţa lui faţă de prestigiu şi pentru seriozitatea cu care îşi făcea treaba, calităţi ce făceau din el candidatul perfect pentru post. (Era, de asemenea, un tip foarte cald, un jucător de squash de primă mână, şi individul cu cel mai dezordonat birou pe care l-am văzut vreodată.) În următorii trei ani, Cass şi mica lui echipă au muncit cu străduinţă într-un birou modest al OIRA aflat vizavi de Casa Albă, asigurându-se că actele normative pe care le propuneam veneau într-adevăr în sprijinul oamenilor şi costurile lor erau justificate. L-am rugat să conducă o investigaţie amănunţită a tuturor actelor normative de la nivel federal astfel încât să le putem elimina pe cele inutile sau depăşite.

Cass a dat peste nişte surprize: vechi notificări care forţau spitalele, medicii şi asistentele să cheltuiască peste un miliard de dolari anual pe documentaţie şi chestiuni administrative; o reglementare de mediu absolut bizară care clasifica laptele drept „ulei“ şi obliga producătorii de lactate să verse la guvern peste 100 de milioane de dolari; şi un cost inutil impus asupra camionagiilor, obligaţi să cheltuiască 1,7 miliarde de dolari în pierderi de timp pentru completarea foilor de parcurs după fiecare cursă. Dar marea majoritate a actelor normative revizuite de Cass au trecut testul –, iar până la sfârşitul mandatului

meu de preşedinte chiar şi analiştii republicani au recunoscut că beneficiile reglementărilor noastre depăşeau costurile propriu-zise cu o margine de 6 la 1.

Propunerea Lisei şi a lui Carol pentru ridicarea standardelor de consum de combustibil a fost transformată în act normativ. De îndată ce le-am dat acceptul, au început să lucreze. Au avut un partener de nădejde în sectorul transporturilor, Ray LaHood, fost congresman de Peoria şi un republican de modă veche, un adevărat gentleman, al cărui spirit gregar şi devotament pentru sistemul bipartid l-au făcut plăcut de ambele părţi ale culoarului. Într-o zi însorită de mai, mă aflam în Rose Garden, flancat de un grup de lideri din industria auto şi de preşedintele UAW, pentru a anunţa un acord care avea să sporească eficienţa combustibililor pentru toate maşinile noi şi camionetele de mic tonaj, de la 8 litri la suta de kilometri la 6 litri, până în 2016. Planul avea în vedere reducerea emisiilor de gaze şi a efectului de seră cu peste 900 de milioane de tone metrice pe perioada de funcţionare a noilor vehicule, echivalentul a 177 de milioane de maşini scoase din funcţiune sau a 194 de fabrici alimentate cu cărbuni.

În remarcile lor din ziua respectivă, producătorii auto s-au rezumat la mesaj, exprimându-şi încrederea în capacitatea lor de a respecta noile obiective şi referindu-se la avantajul de care se bucurau companiile lor, acela de a răspunde unui unic standard naţional în loc să facă slalom printre legile diferitelor state. Viteza şi absenţa oricăror dispute în semnarea acestui acord i-a luat pe jurnalişti prin surprindere şi mulţi dintre ei au întrebat-o pe Carol ce rol avusese salvarea firmelor auto în instaurarea acestui nou descoperit spirit împăciuitorist. „Niciodată nu s-a pomenit sintagma «plan de salvare» în timpul negocierilor“, a răspuns ea hotărât. Mai târziu, în Biroul Oval, am întrebat-o dacă ceea ce spusese era adevărat.

„Absolut“, mi-a răspuns ea. „Sigur că nu pot să afirm că planul de salvare nu le-a trecut niciodată prin cap...“

Între timp îi încredinţasem lui Steve Chu misiunea de-a aduce la zi toate standardele de eficienţă pe care le putea găsi, folosindu-se de puterea pe care i-o conferea o lege din 1987 – prea puţin implementată – şi care dădea Departamentului Energiei autoritatea de a stabili standarde de eficienţă energetică pentru orice articol, de la becuri până la instalaţiile comerciale de aer condiţionat. Omul a reacţionat ca un copil într-o cofetărie, oferindu-mi explicaţii detaliate pe marginea celor mai recente descoperiri ale sale. („O să fii uimit de impactul asupra mediului a unei îmbunătăţiri de numai 5% a eficienţei unui frigider!“) Cu toate că era greu să-i egalez entuziasmul în legătură cu maşinile de spălat şi uscătoarele de rufe, rezultatele erau realmente uimitoare: când am părăsit Biroul Oval, acele noi standarde

de funcţionare a echipamentelor de uz casnic erau pe cale de a elimina din atmosferă încă 210 milioane de tone metrice de gaze anual.

În următorii ani, producătorii auto şi de obiecte de uz casnic şi-au atins obiectivele de eficienţă pe care le stabilisem fără nici un fel de problemă şi chiar înainte de termenul stabilit, confirmând aprecierea lui Steve că atunci când erau aplicate cum se cuvine, standardele ambiţioase de reglementare impulsionau companiile să găsească metode inovatoare. Dacă şi consumatorii au văzut că modelele economice de maşini sau obiecte casnice erau ceva mai scumpe, nu s-au plâns niciodată; şi asta pentru că diferenţa de preţ urma să fie compensată prin facturi mai mici la electricitate şi preţuri mai mici la combustibili, iar preţurile se stabilizează oricum odată ce noua tehnologie devine normă.

Spre surprinderea noastră, nici măcar McConnell sau Boehner nu au avut mare lucru de comentat despre normele de reglementare a consumului de energie – poate pentru că nu considerau asta un subiect demn de atenţie şi nici nu voiau să distragă atenţia de la eforturile lor de a bloca Obamacare. Dar nu toţi republicanii au dat dovadă de moderaţie. Într-una din zile, Pete Rouse a intrat în Biroul Oval să-mi arate filmuleţe din presă conţinând diverse comentarii făcute de Michele Bachmann, membră a Congresului reprezentând statul Minnesota, fondatoarea grupului parlamentar Tea Party şi viitoare candidată republicană la preşedinţie. Bachmann a catalogat noile becuri economice drept „o intervenţie de tip Big Brother" absolut neamerican şi o ameninţare la adresa sănătăţii publice; s-a referit la ele ca la un semnal despre un complot mai mare al democraţilor care voiau să impună un program de măsuri radicale de „sustenabilitate", în care toţi cetăţenii americani vor fi până la urmă forţaţi „să se mute la oraş, să locuiască în cocioabe [şi] să ia metroul până la serviciul lor de la guvern".

„Se pare că ne-au aflat secretul, domnule preşedinte", a spus Pete.

Am dat gânditor din cap. „Ai face bine să ascunzi containerele pentru reciclare."

În vreme ce autoturismele şi maşinile de spălat economice reprezentau un pas înainte, eram conştienţi de faptul că suprema provocare pentru o schimbare durabilă o constituia redactarea unei legislaţii comprehensive asupra mediului şi trecerea acesteia prin Congres. Un proiect de lege putea să atingă toate sectoarele din economie care contribuiau la efectul de seră, nu numai producătorii de autoturisme şi de obiecte casnice. Mai mult decât atât, relatările din presă şi dialogul public stârnite de procesul legislativ aduceau pericolul creşterii globale a temperaturilor chiar în ograda noastră

şi – dacă totul decurgea bine – Congresul urma să fie încercat de un sentiment de proprietate asupra produsului final. Poate chiar mai important era faptul că legislaţia federală urma să exercite o reală şi constantă influenţă, spre deosebire de actele normative, care puteau fi anulate unilateral de către o eventuală administraţie republicană.

Sigur că legislaţia depindea de capacitatea noastră de a depăşi obstacolul unui obstrucţionist din Senat. Şi, spre deosebire de Legea relansării economiei, pe care, când fusese cazul, o promulgasem obţinând toate voturile democrate de care aveam nevoie, Harry Reid m-a avertizat că vom pierde cel puţin două voturi democrate în Senat din partea statelor producătoare de ţiţei şi de cărbune, care aveau în faţa lor o cursă electorală dură. Pentru a obţine 60 de voturi, trebuia să convingem cel puţin doi-trei republicani să sprijine o lege căreia majoritatea republicanilor i se opuneau şi pe care Mitch McConnell se jurase c-o va invalida.

Iniţial, cel puţin, am crezut că cea mai bună şansă pentru noi o reprezenta tipul pe care îl înfrânsesem în cursa pentru preşedinţie.

John McCain îşi temperase sprijinul pentru legislaţia privind schimbările climatice în timpul campaniei electorale, în special după ce alesese ca vicepreşedinte un candidat a cărui strategie în consumul de energie – „Forează, iubire, forează!“ – s-a dovedit a fi preferata republicanilor. Dar, spre meritul său, McCain nu a abandonat niciodată total poziţia pe care mizase mai demult în cariera lui de senator şi, în entuziasmul redus de după alegeri, am discutat cu el despre o colaborare pentru ratificarea legii privind mediul. Cam în perioada în care am depus jurământul, McCain şi-a unit forţele cu amicul lui din Senat, Joe Lieberman, pentru a redacta o alternativă bipartidă la legislaţia mai liberală propusă de Barbara Boxer, democrata din California care prezida Comisia de Mediu şi Lucrări Publice.

Din păcate, în cercurile bătrânului Partid Republican, tipul de compromis bipartid practicat de McCain nu mai era demult la modă. Cei de dreapta îl dispreţuiau mai mult ca oricând, punându-i în spate pierderile republicanilor din Cameră şi din Senat şi blamându-l pentru lipsa lui de convingere conservatoare. La sfârşitul lui ianuarie 2009, un fost membru al Congresului şi realizator radio de dreapta, pe nume J.D. Hayworth, a vehiculat posibilitatea de a candida împotriva lui McCain la alegerile locale din Arizona din 2010 – prima provocare serioasă cu care se confrunta McCain de când intrase în Senat, cu 22 de ani în urmă. Îmi închipui că această situaţie jenantă i-a făcut lui McCain să-i fiarbă sângele în vene, dar politicianul din el a înţeles imediat că trebuie să îşi asigure flancul de dreapta – iar când şi-a unit forţele cu mine pe marginea unei legislaţii de mediu majore nu cred că

şi-a mărit şansele de succes. În scurt timp, am primit vorbă prin Lieberman că McCain era scos din joc.

În acelaşi timp, nici măcar un singur republican din Cameră nu s-a arătat dispus să participe la susţinerea legislaţiei mediului. Ceea ce însemna că cei doi democraţi mai vârstnici din comisia relevantă, Henry Waxman din California şi Ed Markey din statul Massachusetts, puteau redacta o lege pe cont propriu pe care s-o promulge exclusiv cu voturile democraţilor. Pe termen scurt, asta ne făcea viaţa mai uşoară: Waxman şi Markey s-au aliniat cu noi, stafful lor era la curent cu ceea ce făceam, iar ei ne-au ascultat sugestiile. Dar asta a însemnat şi că cei doi congresmeni nu găseau de cuviinţă să ia în considerare vederile mai puţin liberale decât cele existente în grupul lor parlamentar, existând riscul ca legea lor să sune precum o listă de cerinţe din partea unui grup de activişti de mediu şi ca anumiţi senatori democraţi de pe margine să facă atac de apoplexie.

În speranţa că va putea media impasul din Cameră şi Senat, Rahm i-a încredinţat lui Phil Schiliro sarcina ingrată de a-l convinge pe Waxman să înceapă un dialog cu posibilii sponsori ai legii din Senat, inclusiv cu Lieberman, aşa încât să putem avea un avans în gestionarea diferendelor dintre cele două părţi. După aproximativ o săptămână, l-am invitat pe Phil în Biroul Oval şi l-am întrebat cum decursese conversaţia lui cu Waxman. Phil s-a trântit pe canapea, a luat un măr din fructiera pe care o ţineam pe măsuţa de cafea şi a ridicat din umeri.

„Nu prea grozav“, mi-a spus el, cu o voce care oscila între râs şi oftat. Înainte de a veni în echipa mea, Phil lucrase ani de zile în biroul lui Waxman, în ultima perioadă fiind şeful lui de cabinet, aşa că se cunoşteau foarte bine. Waxman nu ezitase să exprime frustrarea pe care democraţii din Cameră o simţeau deja faţă de democraţii din Senat (şi faţă de noi) pentru ceea ce considerau a fi o litanie a păcatelor anterioare: reducerea Legii privind relansarea economică, incapacitatea de a înainta diferite legi din Cameră pentru a fi votate, teama de a nu îi constrânge pe senatorii moderaţi şi conservatori şi, în general, faptul că erau nişte unelte lipsite de coloană vertebrală.

„A spus că Senatul este «locul în care ideile bune se duc să moară»“, a mai spus Phil.

„Aici chiar că nu pot să-l contrazic“, am comentat.

„Va trebui să lămurim problema într-o şedinţă a comisiei, după ce ambele camere votează propria variantă a legii“, a mai spus Phil, încercând să pară cât mai optimist.

Am încercat din răsputeri să menţinem proiectele de lege din Cameră şi din Senat cât mai aproape unul de celălalt, având un singur avantaj în favoarea noastră: Lieberman şi Boxer, ca şi democraţii din

Cameră şi majoritatea grupurilor de mediu adoptaseră un sistem de control al poluării similar cu cel pe care îl promovasem în timpul campaniei electorale ca mecanism preferat pentru reducerea efectului de seră. Acesta funcţiona în felul următor: guvernul federal urma să stabilească un plafon pentru emisiile de noxe ale companiilor, lăsând la latitudinea fiecărei firme mijloacele prin care vor respecta aceste obiective. Companiile ce depăşeau plafonul erau obligate să plătească penalităţi. Cele care se menţineau sub plafonul stabilit, îşi puteau valorifica „creditele" de poluare neutilizate pentru finanţarea unor departamente mai puţin eficiente. Prin stabilirea unui preţ de poluare şi crearea unei pieţe pentru o conduită profesională favorabilă mediului, plafoanele stardard ofereau corporaţiilor un stimulent pentru dezvoltarea şi adoptarea celor mai performante tehnologii favorabile mediului înconjurător; odată cu progresul tehnologic, guvernul putea coborî şi mai mult plafoanele, încurajând un ciclu constant şi cinstit al inovaţiilor.

Existau şi alte căi de taxare a poluării şi a efectului de seră. Unii economişti considerau că era mai simplu să impunem o „taxă de poluare" asupra combustibililor fosili, descurajând folosirea acestora prin mărirea preţului. Dar unul din motivele pentru care toată lumea prefera stabilirea unor plafoane era faptul că programul fusese deja testat cu succes – *de către un preşedinte republican*, nici mai mult, nici mai puţin. În 1990, administraţia George H.W. Bush instituise un sistem de plafonare pentru a reduce emisiile de dioxid de sulf ale coşurilor fabricilor, care provocau ploaia acidă, distrugând mai departe lacurile şi pădurile de pe Coasta de Est. În ciuda predicţiilor îngrijorătoare asupra faptului că măsura avea să atragă după sine închiderea fabricilor şi concedieri masive, companiile care se făceau vinovate au găsit imediat modalităţi rentabile pentru reconversia fabricilor lor şi, în decurs de câţiva ani, problema ploii acide fusese aproape eliminată.

Sistemul de plafonare a emisiilor de gaze presupunea un nou nivel de grilă şi de complexitate. Discuţiile în contradictoriu legate de fiecare detaliu promiteau să fie acerbe, lobbyiştii aveau să roiască în jurul nostru şi fiecare membru al Congresului al cărui vot conta avea să ceară cutare sau cutare concesie. După cum învăţasem şi din lupta pentru legislaţia din sănătate, simplu fapt că republicanii sprijiniseră cândva o strategie promovată de unul de-ai lor nu însemna că aceştia vor sprijini *exact aceeaşi propunere* venită din partea unui preşedinte democrat.

Şi totuşi trebuia să cred că un precedent de succes însemna o şansă în plus pentru noi de a încheia afacerea. Carol, Phil şi restul echipei

legislative de la Casa Albă au petrecut o mare parte din primăvara anului 2009 făcând naveta între cele două camere, avansând procesul, netezind problemele şi oferind principalilor pioni şi echipelor lor suportul tehnic şi îndrumarea strategică de care aveau nevoie. Toate acestea se petreceau în timp ce noi încercam să reabilităm economia, să promulgăm Legea sănătăţii, să elaborăm un pachet de legi privind imigraţia, să confirmăm candidaţii din justiţie şi să avansăm o duzină de alte iniţiative în Congres – o mărturie a muncii asidue depuse de întreaga echipă. Biroul lui Rahm – un spaţiu modest mobilat, cu o masă de conferinţe în mijlocul camerei, acoperită, de obicei, de cești de cafea, doze de Coca Cola dietetică şi sandvişuri mâncate doar pe jumătate – a căpătat în tot acest timp o atmosferă de turn de control de trafic aerian, în care oamenii erau stimulaţi de consumul imens de cofeină.

Într-un târziu, într-o zi caniculară de la sfârşitul lui iunie, munca noastră a început să dea roade. Departamentul Social al Casei Albe a organizat un picnic pentru staff pe Peluza de Sud şi eu tocmai începusem să mă plimb printre oameni, să iau bebeluşi în braţe şi să fac fotografii cu părinţii mândri care făceau parte din staff, când Rahm a traversat în fugă pajiştea, fluturând în aer un document făcut sul.

„Camera Reprezentanţilor tocmai a votat Legea mediului, domnule preşedinte“, m-a anunţat el.

„Păi asta e o veste nemaipomenită!“ am zis, bătând palma cu el. „Cât de strâns a fost votul?“

Rahm mi-a arătat numărătoarea lui: 219 la 212. „Am obţinut inclusiv opt voturi de la republicani moderaţi. Am pierdut şi vreo doi democraţi pe care ne-am bazat, dar mă socotesc eu cu ei. Eu zic să îi sunaţi pe Nancy, Waxman şi Markey să le mulţumiţi. Au avut de dus multă muncă de convingere în Cameră.“

Rahm trăia pentru astfel de zile, în care obţineam o victorie clară. Dar, în timp ce ne îndreptam spre Biroul Oval, oprindu-ne să salutăm lumea, am observat că şeful meu de cabinet, un tip de obicei înflăcărat, era neobişnuit de liniştit. A început să-mi explice ce-l preocupa: până la momentul acela, Senatul nici măcar nu înaintase o versiune a Legii mediului, darămite să o treacă prin comisiile de specialitate. McConnell îşi exersa, între timp, singurul lui talent, acela de a bloca voturile Senatului. Dat fiind procesul lent, fereastra pe care o aveam pentru a termina proiectul de lege înainte de vacanţa parlamentară de Crăciun se îngusta din ce în ce mai tare. Eram sigur că după aceea vom avea şi mai mult de furcă cu promulgarea, dat fiind că democraţii din ambele camere aveau să dea dovadă de reţineri în

votarea unei legi controversate exact într-o perioadă în care începeau campania pentru alegerile locale.

„Trebuie să ai încredere, frate", i-am spus, bătându-l pe spate.

Rahm a dat din cap aprobator, dar ochii lui, mai întunecaţi decât de obicei, trădau îndoiala.

„Nu ştiu dacă avem suficient spaţiu de manevră pentru toate aceste proiecte", a spus el.

Cu alte cuvinte, unul sau chiar mai multe urmau să se prăbuşească.

Atmosfera tensionată din Congres nu era singurul motiv pentru care speram să finalizăm măcar legislaţia de plafonare a poluării până în decembrie: în aceeaşi lună, la Copenhaga, era programat un summit global al Naţiunilor Unite pe probleme legate de schimbările climatice. După opt ani în care Statele Unite lipsiseră de la negocierile internaţionale privind clima, sub administraţia George W. Bush, aşteptările partenerilor străini erau deosebit de mari. Cum aş fi putut convinge alte guverne să ia măsuri agresive legate de schimbările climatice din moment ce Statele Unite nu reprezentau un exemplu de urmat? Ştiam că adoptarea unei legi interne ne va situa într-o poziţie mult mai avantajoasă în timpul negocierilor şi va ajuta, de asemenea, la impulsionarea acţiunii colective necesare pentru protejarea planetei. La urma urmelor, efectul de seră nu are graniţe. O lege care să reducă emisiile de noxe într-o ţară ar fi contribuit la un sentiment de superioritate morală al cetăţenilor respectivei ţări, dar, dacă acest exemplu nu era urmat şi de alte naţiuni, temperaturile aveau să continue să crească. Aşa încât, în vreme ce Rahm şi echipa legislativă erau ocupaţi pe holurile Congresului, echipa mea de politică externă şi cu mine am căutat modalităţi de a reaşeza America în poziţia de lider în efortul internaţional de reglementare a standardelor de climă.

Cândva poziţia noastră fruntaşă fusese doar una presupusă. În 1992, când liderii lumii se reuniseră la Rio de Janeiro pentru ceea ce a devenit cunoscut sub numele de „Summitul Terrei", preşedintele George H.W. Bush se alăturase reprezentanţilor celor 153 de naţiuni participante la semnarea unei Convenţii Cadru a Naţiunilor Unite pentru Schimbările Climatice – primul acord global în efortul de a stabiliza concentraţiile de noxe din atmosferă înainte ca acestea să atingă niveluri catastrofale. Administraţia Clinton preluase în scurt timp ştafeta, colaborând cu alte naţiuni pentru a transpune obiectivele generale anunţate la Rio într-un tratat ferm. Rezultatul final, denumit Protocolul de la Kyoto, trasa planurile detaliate ale unei acţiuni internaţionale coordonate, inclusiv obiective de reducere a efectului de seră, un sistem global de comercializare a cărbunelui similar programului de plafonare, precum şi mecanismele de finanţare a ţărilor subdezvoltate pentru adoptarea de către acestea a

energiei curate şi pentru conservarea pădurilor care neutralizau emisiile de carbon, cum este, de pildă, jungla amazoniană.

Activiştii de mediu au salutat Protocolul de la Kyoto ca pe un punct de cotitură în lupta împotriva încălzirii globale. Ţările membre din întreaga lume şi-au convins guvernele să ratifice tratatul. Dar, în Statele Unite, unde ratificarea unui tratat necesită un vot afirmativ din partea a două treimi din Senat, Protocolul de la Kyoto s-a lovit, pur şi simplu, de un zid. Asta se întâmpla în anul 1997, când republicanii controlau Senatul şi foarte puţini considerau schimbările climatice o problemă arzătoare. Preşedintele de atunci al Comisiei de Relaţii Internaţionale din Senat, arhiconservatorul Jesse Helms, şi-a făcut un titlu de mândrie din dispreţul faţă de activiştii de mediu, faţă de Naţiunile Unite şi de tratatele multilaterale, în egală măsură. Democraţii influenţi, cum era senatorul din Virginia de Vest, Robert Byrd, s-au grăbit să se opună oricăror măsuri care ar fi putut afecta industriile ce se bazau pe energia fosilă şi erau vitale pentru statele lor.

Anticipând un vot negativ, preşedintele Clinton a preferat să nu trimită Protocolul de la Kyoto în Senat, preferând o amânare în locul unei înfrângeri. Cu toate că şansele politice ale lui Clinton s-au revigorat după ce a supravieţuit procedurii de suspendare, Protocolul de la Kyoto a rămas la naftalină pe tot restul mandatului său. Orice speranţă pentru o eventuală ratificare a tratatului a fost sugrumată total după ce George W. Bush l-a învins pe Al Gore în alegerile din 2000. Şi uite aşa s-a făcut că, în 2009, la un an după ce Protocolul de la Kyoto a intrat în sfârşit în vigoare, Statele Unite să fie unul din cele cinci state care nu semnaseră acordul. Celelalte patru erau Andorra, Cetatea Vaticanului (ambele atât de mici, însumând împreună o populaţie de circa 8 000 de locuitori, încât li s-a acordat statutul de „observatori“ în loc să fie propriu-zis invitate ca participante); Taiwanul (care ar fi participat bucuros, dar nu putea din cauza că statutul său de naţiune independentă era contestat încă de către China); şi Afghanistanul (care avea o scuză rezonabilă şi anume aceea de a fi fost zdruncinat de 30 de ani de ocupaţie şi de război civil sângeros).

„E clar că lucrurile au atins cel mai de jos nivel când cei mai apropiaţi aliaţi ai noştri sunt de părere că, într-o anumită privinţă, suntem mai recalcitranţi decât Coreea de Nord“, mi-a explicat Ben, clătinând din cap.

Privind în urmă, îmi imaginez uneori un univers paralel în care Statele Unite, o ţară fără rival imediat după sfârşitul Războiului Rece, şi-a pus uriaşa putere şi autoritate în slujba luptei pentru stoparea schimbărilor climatice. Îmi imaginez transformările din reţeaua

energetică a lumii şi reducerile emisiilor de noxe pe care le-am fi putut implementa; beneficiile de ordin geopolitic ce ar fi decurs din slăbirea strânsorii petrodolarilor şi a autocraţiilor susţinute de aceşti dolari; cultura de sustenabilitate care s-ar fi născut atât în ţările dezvoltate, cât şi în cele în curs de dezvoltare. Dar, pe măsură ce mă străduiam, împreună cu echipa, să trasez o strategie pentru *acest* univers, trebuia să recunosc un adevăr clar: chiar şi cu democraţii la cârma Senatului, tot nu puteam obţine 67 de voturi pentru ratificarea acordului existent de la Kyoto.

Aveam destule probleme cu Senatul pe care încercam să-l convingem să elaboreze un proiect de lege viabil cu privire la mediul de acasă. Barbara Boxer şi democratul de Massachusetts John Kerry au pierdut luni întregi redactând o potenţială legislaţie, dar a fost imposibil pentru ei să găsească măcar un coleg republican dispus să cosponsorizeze proiectul, ceea ce însemna că era improbabil ca legea să treacă acum sau că se impunea o nouă abordare, mai centristă.

După ce am pierdut un aliat republican în John McCain, speranţele noastre s-au îndreptat spre unul dintre cei mai buni prieteni ai lui din Senat, Lindsey Graham din Carolina de Sud. Scund, cu o înfăţişare bonomă şi un glas tărăgănat de sudist, care putea trece într-o clipă de la duioşie la ameninţare, Graham era, în principal, recunoscut ca un câine de pază credincios siguranţei naţionale – un membru al aşa-numitului grup Trei Amigos, alături de McCain şi Lieberman, care fusese unul din cei mai mari susţinători ai Războiului din Irak. Graham era isteţ, fermecător, sarcastic, lipsit de scrupule, versat în relaţia cu presa şi – datorită, în parte, adoraţiei lui reale pentru McCain – dispus, din când în când, să se abată de la linia conservatoare, mai ales în ceea ce privea sprijinul pentru reforma imigraţiei. După ce fusese reales pentru un mandat de încă şase ani, Graham îşi putea permite să-şi asume anumite riscuri şi, cu toate că nu dovedise niciodată un interes faţă de schimbările climatice, acum se simţea provocat de posibilitatea de a călca pe urmele lui McCain şi de a media o înţelegere bipartidă. La începutul lunii octombrie, s-a oferit să îi convingă pe cei câţiva republicani de care aveam nevoie pentru a trece legislaţia de mediu în Senat –, dar numai cu condiţia ca Lieberman să îl ajute, iar Kerry să convingă activiştii de mediu să facă unele concesii privind subvenţiile pentru industria energiei nucleare şi deschiderea unor linii de coastă americane pentru platformele petroliere maritime.

Nu mă încânta deloc ideea de a depinde de Graham. Îl cunoşteam de pe vremea când activasem în Senat ca pe o persoană căreia îi plăcea să facă pe conservatorul sofisticat şi conştient de sine, dezarmându-i pe democraţi şi pe jurnalişti cu evaluările lui necioplite

privind punctele sensibile ale partidului său, scoţând în evidenţă necesitatea ca politicienii să se elibereze de ideologia care îi obstrucţiona precum o cămaşă de forţă. Dar s-a întâmplat de multe ori ca Graham să se fofileze atunci când trebuia să voteze sau să ia o atitudine care l-ar fi putut costa din punct de vedere politic. („Ştii cum la începutul unui film de spionaj sau de acţiune faci cunoştinţă cu distribuţia, nu?", l-am întrebat pe Rahm. „Ei bine, Graham este tipul ăla care-i trage pe toţi pe sfoară ca să-şi salveze pielea.") Realist vorbind, opţiunile noastre erau limitate („Dacă nu cumva Lincoln sau Teddy Roosevelt intră pe uşa aia, amice", a răspuns Rahm, „Graham este singura noastră speranţă."); conştienţi de faptul că orice apropiere mai strânsă de Casa Albă l-ar fi neliniştit, am decis să le dăm lui Graham şi cosponsorilor lui spaţiul necesar pentru a redacta versiunea lor de lege, lăsând pe mai târziu remedierea oricăror prevederi mai complicate.

Între timp ne-am pregătit pentru ceea ce ne aştepta la Copenhaga. Dat fiind faptul că Protocolul de la Kyoto urma să expire în 2012, negocierile finanţate de Naţiunile Unite pentru un tratat suplimentar începuseră deja de un an, cu scopul de a ajunge la un acord în timp util, înaintea summitului din decembrie. Nu eram, însă, dispuşi să semnăm un nou tratat care ar fi semănat prea mult cu originalul. Atât consilierii mei cât şi eu aveam unele îngrijorări în privinţa strategiei Kyoto – mai cu seamă a folosirii sintagmei „responsabilităţi comune, dar diferenţiate", care plasa povara reducerii efectului de seră aproape exclusiv pe economiile avansate, mari consumatoare de energie, cum erau cea a Statelor Unite, ale Uniunii Europene şi Japoniei. Ca o chestiune de corectitudine, era logic ca ţările dezvoltate să fie îndemnate să facă mult mai mult legat de schimbările de climă decât ţările subdezvoltate. Efectul de seră era rezultatul unui secol de industrializare a lumii occidentale, iar amprenta de carbon din partea ţărilor bogate era mult mai mare pe cap de locuitor decât a altor ţări. Existau nişte limite în pretenţiile pe care le-am fi putut avea de la ţările sărace ca Mali, Haiti sau Cambodgia – locuri în care mulţi oameni nici măcar nu aveau acces la sursele electrice de bază – faţă de emisiile lor de noxe şi-aşa neglijabile (pretenţii care ar fi putut să le împiedice dezvoltarea pe termen scurt). În fond, americanii şi europenii puteau obţine rezultate mult mai bune doar prin ajustarea termostatelor cu câteva grade.

Problema era că Protocolul de la Kyoto interpretase în aşa fel „responsabilităţile diferenţiate" încât puterile emergente de talia Chinei, Indiei sau a Braziliei nu aveau *nici un fel* de obligaţii ferme de a-şi reduce emisiile de noxe. Poate că acest lucru ar fi putut avea sens în momentul redactării protocolului, cu 12 ani în urmă, înainte ca

globalizarea să transforme economia mondială. În mijlocul unei recesiuni brutale, când americanii spumegau deja de furie din cauza externalizării constante a locurilor de muncă, un tratat care plasa constrângerile de mediu pe umerii fabricilor interne fără a cere o acţiune similară din partea guvernului de la Beijing sau de la New Delhi nu putea fi susţinut. După câte se părea, China depăşise Statele Unite din punct de vedere al emisiilor anuale de dioxid de carbon în 2005, iar cifrele din India erau, de asemenea, în creştere. Era tot atât de adevărat că cetăţeanul de rând din China sau India consuma doar o fracţiune din energia folosită de americanii obişnuiţi, însă experţii au anticipat o dublare a amprentei de carbon a acestor ţări în deceniile următoare, dat fiind că din ce în ce mai mulţi cetăţeni, dintr-o populaţie de peste două miliarde, îşi doreau să achiziţioneze aceleaşi aparate moderne de care se bucurau oamenii din ţările avansate. Iar dacă experţii apreciaseră corect, planeta avea să ajungă sub ape indiferent de măsurile impuse de alte ţări – un argument pe care republicanii (cel puţin aceia dintre ei care nu negau complet schimbarea de climă) îl foloseau ca pretext pentru atitudinea pasivă a Statelor Unite.

Aveam nevoie de o abordare proaspătă. Sub îndrumarea critică a lui Hillary Clinton şi a trimisului special al Departamentului de Stat pe problemele schimbărilor climatice, Todd Stern, echipa mea a redactat o propunere pentru un acord interimar mai redus, concentrat pe trei angajamente comune. În primul rând, acordul trebuia să ceară *fiecărei* naţiuni – inclusiv puterilor emergente ca India şi China – să înainteze un plan autodeterminat de reducere a emisiilor de noxe. Planul fiecărei ţări avea să fie elaborat în funcţie de resurse, de profilul energetic şi de stadiul de dezvoltare, urmând a fi revizuit la intervale regulate de timp pe măsură ce capacitatea economică şi tehnologică a ţării creştea. În al doilea rând, chiar dacă aceste programe naţionale nu trebuiau implementate potrivit legislaţiei internaţionale aşa cum se întâmpla cu obligaţiile ce decurgeau din alte tratate, fiecare ţară era obligată să impună măsuri ce permiteau altor parteneri să controleze, independent, că angajamentele de reducere a emisiilor de noxe erau respectate. În al treilea rând, ţările dezvoltate se obligau să acorde ţărilor subdezvoltate ajutoare de miliarde de dolari pentru atenuarea şi adaptarea condiţiilor de mediu, atâta timp cât ţările sărace îşi respectă angajamentele (mult mai modeste).

Dacă era bine gândit, acest proiect avea să forţeze China şi celelalte puteri emergente să pună osul la treabă, respectând în acelaşi timp sintagma „responsabilităţi comune, dar diferenţiate“ din Protocolul de la Kyoto. Prin stabilirea unui sistem credibil de validare a eforturilor altor ţări în vederea reducerii noxelor, puteam să

prezentăm în faţa Congresului o pledoarie solidă pentru adoptarea propriei legislaţii a mediului şi, speram noi, să punem bazele unui tratat mai robust în viitorul apropiat. Dar Todd, un avocat pasionat şi atent la orice detaliu, care fusese negociator şef al administraţiei Clinton la Kyoto, ne-a avertizat că propunerea noastră va fi greu acceptată la nivel internaţional. Toate ţările Uniunii Europene care ratificaseră Protocolul de la Kyoto şi luaseră deja măsuri pentru reducerea poluării, voiau să încheie un pact care să includă prevederi de reducere a poluării cu caracter juridic obligatoriu pentru Statele Unite şi China. China, India şi Africa de Sud, pe de altă parte, erau mulţumite cu statutul actual şi se împotrivise schimbării Protocolului de la Kyoto. Activiştii de mediu din toată lumea îşi anunţaseră prezenţa la summit. Mulţi dintre ei priveau summitul de la Copenhaga ca pe un moment decisiv şi găseau că orice acord în afara unui tratat cu caracter juridic obligatoriu care să impună noi restricţii ar fi fost un fiasco.

Mai precis, un fiasco atribuit *mie*.

„Nu e drept", a spus Carol, „dar ei gândesc că, dacă eşti serios în privinţa schimbărilor de climă, ar trebui să fii capabil să convingi Congresul şi celelalte ţări să facă ceea ce este necesar."

Nu puteam da vina pe activiştii de mediu pentru standardele înalte stabilite. Oamenii de ştiinţă fuseseră cei care ceruseră asta. Ştiam, totodată, că era inutil să fac promisiuni pe care nu le puteam respecta. Aveam nevoie de mai mult timp şi de o economie refăcută înainte de a convinge publicul american să sprijine un tratat de mediu ambiţios. Trebuia, de asemenea, să conving China să colaboreze cu noi, şi aveam probabil nevoie de o mai mare majoritate în Senat. Dacă lumea aştepta ca Statele Unite să semneze un tratat cu caracter juridic obligatoriu la Copenhaga, atunci eu eram nevoit să îmi reduc aşteptările, începând cu cele legate de secretarul general al Naţiunilor Unite, Ban Ki-moon.

Cu toate că ocupa deja de doi ani fotoliul celui mai vizibil diplomat al lumii, Ban Ki-moon nu se remarcase prin nimic special pe scena internaţională. Asta ţinea cumva şi de natura funcţiei sale: pentru că, deşi secretarul general al ONU prezidează un buget de miliarde de dolari, un sistem birocratic cuprinzător şi o seamă de agenţii internaţionale, puterea acestuia este în mare măsură derivativă şi depinde de abilitatea de a îndruma un număr de 193 de ţări într-o direcţie relativ comună. Profilul discret al lui Ban era, de asemenea, rezultatul stilului său rezervat, metodic, o abordare a diplomaţiei în stilul „pictatului pe numere" care îi servise de minune pe parcursul celor 37 de ani de carieră în politica externă şi corpul diplomatic al Coreei de Sud, dar care contrasta puternic cu charisma cosmopolită a

predecesorului său de la Naţiunile Unite, Kofi Annan. O întâlnire cu Ban nu era presărată cu poveşti captivante, cu remarci spirituale sau cu viziuni uluitoare. Nu te întreba niciodată despre familie şi nici nu împărtăşea cu nimeni detalii ale vieţii lui în afara serviciului. După o strângere de mână viguroasă şi repetate mulţumiri din partea lui pentru disponibilitatea mea de a mă întâlni cu el, Ban se pierdea într-o mare de subiecte de discuţie şi de informaţii, expuse într-o engleză fluentă, dar marcată de accent, în limbajul onest, şablon al comunicatelor ONU.

În pofida personalităţii sale şterse, am ajuns să-l simpatizez şi să-l respect pe Ban. Era cinstit, direct, dezarmant de optimist, un om care ţinuse piept de multe ori presiunii din partea statelor membre într-un efort de a implementa reformele ONU necesare şi care se situa, din instinct, de partea corectă a problemelor chiar dacă nu avea mereu capacitatea de a-i motiva şi pe alţii să procedeze la fel. Ban era totodată extrem de insistent – în special în chestiunea schimbărilor de mediu, din care făcuse una din principalele sale priorităţi. Prima oară când ne-am întâlnit în Biroul Oval, la mai puţin de două luni de la preluarea mandatului, m-a rugat să-i promit că voi participa la summitul de la Copenhaga.

„Prezenţa dumneavoastră, domnule preşedinte, va trimite un semnal foarte puternic în legătură cu nevoia imediată de cooperare internaţională în chestiunea schimbărilor climatice“, mi-a spus el. „Un semnal foarte puternic.“

I-am explicat tot ceea ce intenţionam să facem pe plan local pentru a reduce emisiile de noxe din SUA, precum şi provocările pe care le întâmpinam în trecerea unui tratat de tip Kyoto prin Senatul american, cât de curând posibil. I-am vorbit despre propunerea noastră pentru un acord interimar şi despre formarea unui „grup de poluatori majori“, separat de negocierile sponsorizate de Naţiunile Unite, pentru a vedea dacă putem ajunge la o poziţie comună cu China pe acest subiect. În timp ce vorbeam, Ban încuviinţa din cap politicos, notându-şi din când în când câte o idee sau potrivindu-şi ochelarii pe nas. Dar nimic din ceea ce i-am spus nu l-a îndepărtat de la principala sa misiune.

„Participarea dumneavoastră este vitală, domnule preşedinte“, a spus el, „şi sunt sigur că putem conduce aceste negocieri astfel încât să ajungem la un acord victorios.“

Aşa au decurs lucrurile şi în lunile ce au urmat. Indiferent de câte ori mi-am exprimat îngrijorarea în legătură cu turnura pe care o luau negocierile sponsorizate de ONU, indiferent cât de brutal am fost în privinţa poziţiei SUA faţă de un acord cu caracter juridic obligatoriu de tipul celui de la Kyoto, Ban revenea la necesitatea prezenţei mele la

Copenhaga în decembrie. A adus vorba despre asta şi la reuniunile G20, şi la reuniunile G8. Până la urmă, în timpul plenarei Adunării Generale din septembrie, de la New York, am cedat rugăminţilor şi i-am promis Secretarului General ONU că voi face tot ce-mi stă în putinţă pentru a participa la conferinţă, atâta vreme cât semnalele primite îmi dădeau de înţeles că acordul va stipula condiţii cu care vom fi de acord. După care m-am întors spre Susan Rice şi i-am spus că mă simt ca un elev de liceu presat să se ducă la balul de absolvire cu colega lui mai tocilară, dar prea drăguţă ca s-o refuze.

La momentul începerii conferinţei de la Copenhaga din decembrie, părea că temerile mele cele mai întunecate aveau să dispară. Pe plan intern, încă aşteptam ca Senatul să voteze o legislaţie de plafonare a poluării, iar în Europa dialogul în privinţa tratatului ajunsese într-un punct mort. Hillary şi Todd plecaseră înaintea mea pentru a obţine sprijinul pentru propunerea noastră de înţelegere interimară, dar la telefon mi-au descris o scenă haotică, în care China şi alţi lideri BRICS se încăpăţânau să-şi menţină poziţiile, europenii erau frustraţi atât din cauza noastră cât şi a chinezilor, ţările subdezvoltate cereau mai mult ajutor financiar, organizatorii danezi şi cei de la Naţiunile Unite erau copleşiţi, iar grupurile de activişti de mediu îşi manifestau disperarea faţă de ceea ce părea un incendiu scăpat de sub control. Având în vedere eşecul iminent, ca să nu mai vorbesc despre faptul că eram încă ocupat cu trecerea legislaţiei vitale prin Congres înainte de vacanţa parlamentară de iarnă, Rahm şi Axe au ridicat problema utilităţii călătoriei mele.

În ciuda reţinerilor mele, am decis ca, chiar dacă exista o şansă foarte mică de-a strânge ceilalţi lideri în jurul unui acord internaţional, aceasta să fie mai importantă decât posibilitatea unui eşec. Pentru a face călătoria mai uşor de suportat, Alyssa Mastromonaco a pus la punct o agendă lejeră, conform căreia urma să zbor la Copenhaga după o zi de lucru în Biroul Oval, ca apoi să am la dispoziţie zece ore – timp suficient pentru a-mi susţine discursul şi a avea câteva întâlniri bilaterale cu şefi de state – înainte de a mă întoarce acasă. Trebuie să recunosc că în timp ce urcam la bordul Air Force One nu m-am simţit deloc entuziasmat la gândul că voi zbura toată noaptea peste Atlantic. Aşezat într-un fotoliu confortabil din piele din sala de conferinţe a aeronavei, am comandat un păhărel de vodcă în speranţa că mă va ajuta să dorm măcar câteva ore şi l-am privit pe Marvin cum schimba canalele televizorului, încercând să prindă un meci de baschet.

„S-a gândit cineva“, am întrebat, „la cantitatea de dioxid de carbon eliberată în atmosferă doar ca urmare a acestei călătorii în Europa? Sunt sigur că pe lângă alte avioane, elicoptere sau coloane oficiale de

mașini, eu las cea mai mare amprentă de carbon pe care o poate lăsa o singură persoană de pe toată planeta asta blestemată."

„Hmm...", a îngânat Marvin. „Cred că ai dreptate." A găsit meciul de baschet care ne interesa, a dat sonorul mai tare și apoi a adăugat: „Ai grijă să nu spui asta în discursul de mâine".

Era o dimineață mohorâtă, polară când am ajuns la Copenhaga. Drumurile către oraș erau învăluite în ceață. Clădirea conferinței arăta precum un mall transformat. Am ajuns în mijlocul unui labirint de lifturi și coridoare, unul dintre ele flancat în mod bizar de niște manechine, apoi ne-am întâlnit cu Hillary și Todd pentru a ne pune la curent cu evenimentele. Ca parte a acordului interimar propus, o autorizasem pe Hillary să comunice angajamentul oficial al Statelor Unite de a reduce cu 17% emisiile de noxe până în 2020 și de a contribui cu zece miliarde de dolari la Fondul Verde pentru Climă, un fond internațional în valoare de 100 de miliarde de dolari destinat ajutorării țărilor subdezvoltate în eforturile lor de reducere a schimbărilor climatice și de adaptare la noile condiții. Potrivit lui Hillary, delegații mai multor state își exprimaseră interesul față de alternativa noastră, dar europenii continuau să spere într-un tratat cu caracter juridic obligatoriu, în timp ce China, India și Africa de Sud s-ar fi mulțumit să vadă conferința compromisă total și să dea vina pe americani pentru asta.

„Dacă reușești să îi convingi pe europeni și pe chinezi să sprijine un acord interimar, atunci e posibil, chiar probabil, ca restul lumii să se alinieze demersului", m-a informat Hillary.

După ce am lămurit partea mea de contribuție, i-am făcut o vizită de curtoazie premierului danez Lars Lokke Rasmussen, care prezida sesiunile de negocieri din ultimele zile. Ca toate țările nordice, Danemarca excela în relații internaționale, iar Rasmussen reflecta el însuși multe dintre calitățile daneze – era prevenitor, bine informat, pragmatic și uman. Numai că sarcina ce îi fusese încredințată – aceea de a încropi un consens global într-o chestiune complicată și controversată, în privința căreia cele mai mari puteri ale lumii nu se puteau pune de acord – ar fi fost una dificilă pentru oricine. Pentru un lider în vârstă de 45 de ani al unei țări mici, care preluase funcția cu doar opt luni în urmă, sarcina era de-a dreptul imposibilă. Presa jubila pe marginea eșecului lui Rasmussen, care pierduse controlul conferinței, în timp ce delegații se opuneau în permanență propunerilor lui, îi puneau deciziile sub semnul întrebării și îi contestau autoritatea, precum procedează niște adolescenți indisciplinați când le vine un profesor suplinitor. La momentul la care am ajuns față-n față, bietul om era șocat, ochii săi albaștri erau injectați din cauza epuizării, iar părul său blond i se lipise de creștet

de parcă abia terminase un meci de lupte greco-romane. A ascultat cu atenţie în timp ce i-am explicat strategia noastră şi a pus câteva întrebări punctuale despre modul în care funcţionează un acord interimar. În general a părut uşurat la gândul că mă va urmări încercând să salvez situaţia.

Ne-am mutat într-o aulă mare, improvizată, unde am descris plenarei cele trei componente ale acordului interimar, dar şi alternativele: lipsa oricărei acţiuni şi scandalurile, în vreme ce planeta arde încet, dar sigur. Publicul a ascultat respectuos, în linişte, iar Ban a venit să mă felicite în culise, strângându-mi mâna cu ambele sale mâini, purtându-se de parcă era absolut firesc pentru el să-mi ceară să salvez negocierile şi să improvizez o înţelegere pe ultima sută de metri cu ceilalţi lideri.

Restul zilei a fost diferit de orice alt summit la care am fost prezent în calitate de preşedinte. Dincolo de haosul sesiunii în plen, am avut şi o serie de întâlniri secundare, făcând slalom prin coridoarele pline de oameni care îşi lungeau gâturile şi făceau fotografii. În afară de mine, cel mai important personaj al zilei era premierul chinez Wen Jiabao. Venise cu o delegaţie uriaşă după el şi toţi fuseseră inflexibili şi aroganţi în toate întâlnirile, refuzând să accepte că şi China trebuie să se supună unui control internaţional al nivelului său de poluare; ei credeau cu tărie în faptul că datorită alianţei lor cu Brazilia, India şi Africa de Sud întruneau suficiente voturi pentru a bloca orice înţelegere. Într-o întâlnire bilaterală, între patru ochi cu Wen, am ripostat şi l-am avertizat că chiar dacă China vedea în evitarea obligaţiilor de transparenţă o victorie pe termen scurt, ea va reprezenta un dezastru pe termen lung pentru toată planeta. Am căzut de acord să mai vorbim pe parcursul zilei.

Era şi acesta un progres. După-amiaza s-a evaporat, pur şi simplu, iar sesiunile de negocieri au continuat. Am reuşit să obţinem un proiect de acord aprobat de membrii Uniunii Europene şi de câţiva alţi delegaţi, dar n-am ajuns la nici un rezultat în sesiunile ulterioare cu chinezii, Wen a refuzat să mai facă act de prezenţă şi i-a delegat pe câţiva membri de rang inferior ai delegaţiei, care au fost, cum era de aşteptat, la fel de inflexibili. Ceva mai târziu, am fost condus într-o altă sală, unde aşteptau nemulţumiţi delegaţii europeni.

Majoritatea liderilor erau acolo, inclusiv Merkel, Sarkozy şi Gordon Brown, toţi cu aceeaşi expresie de frustrare pe chip. Voiau să înţeleagă cum se făcea că, deşi Bush nu mai era preşedinte, iar la putere veniseră democraţii, Statele Unite nu puteau ratifica un tratat de tip Kyoto. În Europa, au spus ei, până şi partidele de extremă dreaptă au acceptat realitatea schimbărilor climatice – deci care era problema cu americanii? Mi-au mai spus că ştiau că chinezii reprezentau o

problemă, dar nu înțelegeau de ce nu puteam aștepta un viitor acord pentru a le forța mâna?

Timp de o oră, i-am lăsat să spună tot ce aveau pe suflet, le-am răspuns la întrebări și m-am arătat înțelegător față de îngrijorările lor. În cele din urmă, realitatea situației fusese priceputâ de întreaga sală, și a rămas în sarcina lui Merkel să rostească cu voce tare ceea ce gândeam cu toții.

„Cred că ceea ce încearcă Barack să ne descrie nu este opțiunea la care am sperat toți", a spus ea calmă, „dar e singura opțiune pe care o avem la ora actuală. Așa că... să așteptăm să vedem ce spun chinezii și ceilalți, și apoi vom lua o decizie." S-a întors apoi spre mine. „Te duci să te întâlnești cu ei acum?"

„Da."

„Atunci îți urez succes", a mai spus Merkel. A ridicat din umeri, și-a aplecat ușor capul, a strâmbat ușor din gură, a ridicat din sprâncene – gestul cuiva obișnuit să aibă de-a face cu cerințe neplăcute.

Avantajul pe care am crezut că îl obținusem din întâlnirea cu europenii s-a topit într-o clipă când Hillary s-a întors în sala noastră de așteptare. Marvin ne-a anunțat că o teribilă furtună de zăpadă se apropia de Coasta de Est a Americii și, pentru a ajunge în siguranță la Washington D.C., Air Force One trebuia să decoleze în cel mult două ore și jumătate.

M-am uitat la ceas. „La ce oră e programată următoarea întâlnire cu Wen?"

„Păi, șefule, chiar asta e problema", a răspuns Marvin. „Nu dăm de el." Mi-a explicat că atunci când cei din echipă încercaseră să ia legătura cu omologii lor chinezi, li se comunicase că Wen se afla deja în drum spre aeroport. Unii spuneau că era încă în clădire, într-o întâlnire cu ceilalți lideri care se opuneau monitorizării emisiilor de noxe din țările lor, dar nu reușiserăm să confirmăm zvonul.

„Adică mă evită."

„Am trimis câțiva oameni să-l caute."

După câteva minute, Marvin s-a întors să ne anunțe că Wen, împreună cu liderii Braziliei, Indiei și Africii de Sud fuseseră localizați într-o sală de conferințe aflată câteva etaje mai sus.

„Prea bine", am spus și m-am întors spre Hillary. „Când a fost ultima oară când ai apărut la o petrecere neinvitată?"

A început să râdă. „A trecut ceva timp de-atunci", mi-a răspuns cu atitudinea unui copil serios dispus să riște.

Însoțit de un alai de angajați și de agenții Serviciilor Secrete, am urcat la etaj. La capătul unui coridor lung, era camera care ne interesa: o sală cu pereți din sticlă, suficient de încăpătoare pentru o masă de conferințe, în jurul căreia ședeau premierul Wen, premierul

Singh şi preşedinţii Lula şi Zuma, împreună cu câţiva dintre miniştrii lor. Echipa chineză de securitate a venit în întâmpinarea noastră, cu mâinile ridicate ca şi cum ar fi dorit să ne oprească, dar când şi-au dat seama cine suntem, au început să ezite. Cu un zâmbet şi un semn din cap, Hillary şi cu mine am trecut pe lângă ei şi am intrat în sală, lăsând în urmă ceva agitaţie între agenţii de securitate şi angajaţii noştri.

„Eşti pregătit să vorbeşti cu mine, Wen?“ am întrebat cu voce tare, iar liderului chinez i-a căzut faţa de uimire. Am făcut înconjurul mesei şi am strâns mâna tuturor celor prezenţi. „Domnilor! V-am căutat peste tot. Ce-ar fi să încercăm să ajungem la o înţelegere?“

Înainte ca vreunul dintre ei să poată obiecta, am pus mâna pe un scaun gol şi m-am aşezat. Vizavi de mine, Wen şi Singh au rămas impasibili, în timp ce Lula şi Zuma şi-au băgat nasul în hârtiile din faţa lor. Le-am explicat că tocmai vorbisem cu liderii europeni şi că aceştia erau pregătiţi să accepte propunerea noastră pentru un acord interimar dacă grupul de faţă era capabil să ne sprijine printr-un limbaj care să asigure un mecanism credibil pentru a monitoriza independent că ţările lor respectau angajamentele de reducere a efectului de seră. Ceilalţi lideri ne-au explicat, pe rând, de ce propunerea noastră era inacceptabilă: Protocolul de la Kyoto era cât se poate de bun; Occidentul se făcea vinovat de încălzirea globală şi acum avea pretenţia de la ţările mai puţin dezvoltate să suporte consecinţele pentru a rezolva problema; planul nostru viola principiul „responsabilităţilor comune, dar diferenţiate“; verificarea mecanismului, propusă de noi, încălca suveranitatea naţională. După circa o jumătate de oră, m-am sprijinit de spătarul scaunului şi m-am uitat fix în ochii premierului Wen.

„Domnule prim-ministru, timpul nostru aproape că a expirat, aşa că o să trec direct la subiect“, i-am spus. „Înainte de a păşi în această încăpere, bănuiesc că planul dumneavoastră a fost să plecaţi şi să anunţaţi că Statele Unite se fac vinovate de faptul că nu s-a ajuns la o nouă înţelegere. Poate aveţi senzaţia că, dacă trageţi de timp, europenii vor ajunge la disperare şi vor semna un alt tratat tip Kyoto. Uitaţi cum stă treaba, le-am explicat foarte clar că nu pot obliga Congresul american să ratifice tratatul pe care dumneavoastră îl doriţi. Şi nu există nici o garanţie că votanţii din Europa, sau din Canada, sau din Japonia vor fi dispuşi să îşi pună industriile în dezavantaj şi să arunce cu banii pentru a ajuta ţările subdezvoltate să gestioneze schimbările de climă în situaţia în care cei mai mari poluatori chibiţează de pe margini.“

„E posibil să mă înşel“, am continuat. „Poate că veţi reuşi să convingeţi lumea că noi suntem de vină. Dar asta n-o să împiedice

încălzirea continuă a planetei. Nu uitaţi că am şi eu propriul megafon şi e destul de mare. Dacă părăsesc această sală fără să ajungem la un acord, prima mea oprire va fi în holul de la parter, unde jurnaliştii din toată lumea aşteaptă ştiri proaspete. Şi le voi spune că am fost pregătit să fac un angajament de reducere a emisiilor noastre de noxe şi să aloc miliarde de dolari pentru sprijinirea altor ţări, dar că dumneavoastră, cei de la această masă, aţi hotărât că e mai bine să staţi cu mâinile în sân. O să declar acelaşi lucru şi reprezentanţilor ţărilor subdezvoltate care ar fi putut beneficia de toţi aceşti bani. Şi o să spun asta şi oamenilor din ţările dumneavoastră, care suferă cel mai mult de pe urma schimbărilor climatice. Şi-atunci o să vedem pe cine vor crede."

În momentul în care translatorii m-au ajuns din urmă, ministrul chinez al mediului, un tip robust, cu faţa rotundă şi cu ochelari, s-a ridicat brusc din scaun şi a început să vorbească în dialectul mandarin, ridicând vocea, dând din mâini în toate direcţiile şi congestionat la faţă din cauza agitaţiei. A continuat aşa preţ de vreo două minute, iar cei din sală nu înţelegeau ce se întâmplă. Până la urmă, premierul Wen a ridicat o mână subţire, cu vene proeminente şi ministrul s-a aşezat imediat. Mi-a venit să râd, dar m-am abţinut şi m-am întors spre tânăra interpretă chineză care traducea pentru Wen.

„Ce-a spus prietenul meu?" am întrebat-o. Înainte ca ea să răspundă, Wen a dat din cap şi a şoptit ceva. Interpreta a încuviinţat din cap apoi s-a întors către mine.

„Premierul Wen spune că nu e important ce a spus ministrul mediului", mi-a explicat ea. „Premierul Wen vă întreabă dacă aveţi acordul la dumneavoastră, astfel încât toată lumea să poată înţelege termenii specifici."

A mai fost nevoie de încă o jumătate de oră de negocieri cu ceilalţi lideri şi miniştrii lor aplecaţi peste mine şi Hillary, în timp ce am subliniat cu un pix câţiva termeni din documentul boţit pe care îl aveam în buzunar, dar când am părăsit sala grupul era deja de acord cu propunerea noastră. Am coborât în grabă, am mai pierdut jumătate de oră cu semnăturile europenilor privind cele câteva schimbări cerute de liderii ţărilor în curs de dezvoltare. Termenii au fost printaţi şi puşi imediat în circulaţie. Hillary şi Todd au discutat cu delegaţii altor ţări-cheie în încercarea de extindere a consensului. Am făcut o scurtă declaraţie de presă, anunţând semnarea acordului interimar, după care ne-am urcat în maşini şi coloana oficială a pornit spre aeroport.

Am ajuns la timp, decolând cu zece minute mai devreme decât fusese preconizat.

În timpul zborului înapoi spre State, echipa a comentat amuzată evenimentele zilei pentru cei care nu fuseseră de faţă. Reggie, care lucrase cu mine destul timp încât să nu mai fie impresionat aproape de nimic, a afişat un rânjet de satisfacţie când a băgat capul pe uşa camerei în care citeam un maldăr de memorii informative.

„Şefule, trebuie să recunosc că ai făcut o mişcare de gangster", mi-a spus el.

Chiar mă simţeam bine. Reuşisem să îmi duc numărul până la capăt pe una din cele mai mari scene ale lumii, pe marginea unui subiect care conta imens, într-o cursă contracronometru. Recunosc că presa a avut reacţii diferite la acordul interimar, dar, dat fiind haosul ce a caracterizat conferinţa şi încăpăţânarea delegaţiei chineze, priveam situaţia ca pe o victorie – o piatră de temelie ce ne putea ajuta să trecem Legea mediului prin Senat. Ceea ce era şi mai important, reuşisem să convingem China şi India să accepte – cu reticenţă şi cu titlu provizoriu – noţiunea că fiecare ţară, nu numai cele occidentale, avea o responsabilitate în încetinerea procesului de schimbare a climei. Şapte ani mai târziu, acel principiu de bază s-a dovedit esenţial în semnarea Acordului de la Paris.

Şedeam la biroul meu şi mă uitam pe fereastră, la întunericul spart din când în când de luminile de pe aripa dreaptă a avionului, copleşit în acelaşi timp de gânduri sumbre. Reflectam la munca imensă depusă pentru implementarea acordului – nenumăratele ore muncite de un staff talentat şi devotat; la negocierile de culise şi la favorurile cerute; şi, nu în ultimul rând, la intervenţia de ultim moment care s-a bazat mai mult pe izbucnirea intuitivă decât pe argumente raţionale. Şi toate astea pentru o înţelegere interimară care – chiar dacă funcţiona conform planului – era cel mult preliminară, era doar un pas înainte în gestionarea unei posibile tragedii planetare, o găleată cu apă aruncată asupra unui foc mistuitor. Am înţeles atunci că în pofida puterii ce decurgea din poziţia pe care o ocupam, va exista întotdeauna o prăpastie între ceea ce ştiam că trebuie făcut pentru o lume mai bună şi ceea ce puteam realiza în decursul unei zile, al unei săptămâni sau al unui an.

Furtuna anunţată lovise deja oraşul Washington la momentul aterizării noastre, iar norii joşi aruncau un amestec de zăpadă şi ploaie de gheaţă. În oraşele de nord, ca Chicago, echipamentele de deszăpezire erau deja scoase în stradă, curăţând drumurile şi aruncând sare, dar chiar şi cea mai mică ninsoare paraliza zona D.C.-ului, notorie pentru faptul că era slab echipată, motiv pentru care şcolile se închideau, iar traficul devenea imposibil. Marine One nu ne-a putut transporta din cauza vremii, aşa că drumul înapoi la Casa Albă

a durat mult mai mult, coloana oficială deplasându-se greu pe drumurile înghețate.

Când am ajuns la reşedinţă era deja foarte târziu. Michelle era în pat, cu o carte în mână. I-am povestit despre călătorie şi am întrebat-o ce fac fetele.

„Sunt fericite că avem zăpadă“, mi-a spus ea, „chiar dacă eu nu sunt.“ Mi-a aruncat un zâmbet compătimitor. „Malia o să te întrebe probabil mâine dimineaţă dacă ai salvat tigrii.“

Am dat aprobator din cap în timp ce-mi scoteam cravata.

„Mă străduiesc“, am spus.

Tratatul pentru Reducerea Armelor Nucleare Strategice (n.tr.)

Un parazit care provoacă boala numită dracunculoză (n.tr.)

PARTEA A ŞASEA. ÎN BUTOI

CAPITOLUL 22

Face parte din natura lumii politice şi cu siguranţă a funcţiei de preşedinte să te loveşti şi de momente dificile – acele momente în care, fie din cauza unei decizii total neinspirate sau din pricina unor circumstanţe neprevăzute, a unei decizii corecte, dar nepopulare, a incapacităţii de a comunica corect, titlurile din ziare îţi devin ostile iar oamenii găsesc că îţi lipsesc anumite calităţi. De obicei, presa îşi pierde interesul după două săptămâni, poate o lună, şi nu te mai critică, asta pentru că fie problema s-a rezolvat între timp, fie pentru că ţi-ai turnat cenuşă în cap sau ai înregistrat o victorie sau un subiect mult mai important ţi-a luat locul pe prima pagină.

Totuşi, dacă aceste momente se prelungesc, te poţi trezi în situaţia ingrată în care probleme se adună şi apoi capătă un contur mai larg în naraţiunea despre preşedinte şi mandatul acestuia. Articolele ostile continuă să capteze atenţia publicului, ceea ce duce la o scădere a popularităţii tale. Adversarii politici, precum rechinii care simt sângele, te atacă şi mai virulent, iar aliaţii nu se arată foarte grăbiţi să te apere. Presa începe să caute şi alte hibe ale administraţiei tale, pentru a confirma impresia că te afli într-un impas politic. Până când – la fel ca temerarii şi nesăbuiţii de odinioară de la Cascada Niagara – te trezeşti prizonier în proverbialul butoi, rostogolindu-te în ape agitate, plin de vânătăi şi dezorientat, nesigur dacă eşti cu capul în sus sau în jos, incapabil să opreşti mişcarea, aşteptând cu înfrigurare să ajungi la liman şi sperând, împotriva oricăror evidenţe, că vei supravieţui impactului.

Aşa m-am simţit eu cam pe tot parcursul celui de-al doilea an de mandat: prizonier într-un butoi.

Nu a fost ceva neaşteptat, bineînţeles, mai ales după mişcările Tea Party din vară şi după scandalul pe marginea Legii pentru Îngrijire Medicală Accesibilă (ACA). Sondajele, care în primele mele şase luni de mandat au fost relativ constante, arătau o scădere a popularităţii mele în toamnă. Presa a devenit din ce în ce mai critică la adresa mea, atât în privinţa aspectelor cu adevărat semnificative (vezi decizia mea

de a trimite mai multe trupe în Afghanistan), dar şi a unora mai bizare (vezi cazul Salahi, un cuplu de parveniţi din Washington care au găsit o cale să participe neinvitaţi la un dineu oficial şi să se fotografieze cu mine).

N-am fost scutiţi de probleme nici în timpul vacanţei. În ziua de Crăciun, un tânăr nigerian pe nume Umar Farouk Abdulmutallab s-a urcat la bordul unui avion al companiei Northwest Airlines, ce zbura de la Amsterdam la Detroit, şi a încercat să detoneze materialele explozive pe care şi le cususe în lenjeria intimă. Din fericire, tragedia a fost evitată numai pentru că dispozitivul nu a funcţionat; atunci când a observat că de sub pătura teroristului amator au început să iasă fum şi flăcări, un pasager l-a imobilizat, însoţitorii de zbor au stins focul, iar avionul a aterizat în siguranţă. Abia ajunsesem în Hawaii cu Michelle şi cu fetele, pentru o binevenită vacanţă de zece zile, dar mi-am petrecut mare parte din ele la telefon cu echipa de siguranţă naţională şi cu FBI-ul, încercând să înţelegem cine era de fapt acest Abdulmutallab, pentru cine lucra şi de ce nici securitatea aeroportuară, nici echipa ce răspundea de lista teroriştilor nu l-au împiedicat să se urce la bordul unui avion al Statelor Unite.

În acele prime şaptezeci şi două de ore, n-am ştiut să-mi urmez instinctul, adică să apar la televizor, să explic poporului american ce s-a întâmplat şi să asigur oamenii că puteau călători în siguranţă. Echipa mea reuşise să mă convingă să mai aştept, dându-mi un argument de bun-simţ: e important pentru un preşedinte să aibă toate informaţiile înainte de a face o declaraţie publică. Funcţia mea presupunea totuşi mai mult decât administrarea guvernului şi compilarea corectă a informaţiilor. Publicul aştepta de la preşedinte explicaţii privind o lume dificilă şi deseori înspăimântătoare. Departe de a fi percepută ca o dovadă de prudenţă, absenţa mea de pe posturile de televiziune m-a făcut să par neangajat şi foarte curând m-am trezit sub atacul întregului spectru politic, în timp ce comentatorii mai agresivi au vehiculat ideea că eram mai preocupat de vacanţa mea la tropice decât de ameninţările la adresa ţării mele. Nu m-a ajutat nici faptul că secretarul siguranţei naţionale, Janet Napolitano, o femeie de obicei sigură pe ea, s-a încurcat într-un interviu televizat, iar la o întrebare despre breşele din sistemul de securitate răspunsese simplu că „sistemul funcţionează".

Proasta gestionare a aşa-numitului incident cu „teroristul în lenjerie" le-a dat muniţie republicanilor care i-au acuzat pe democraţi că sunt prea blânzi cu teroriştii, ceea ce mi-a subminat autoritatea în chestiuni cum era cea a închiderii centrului de detenţie de la Guantanamo Bay. Această gafă a contribuit, ca şi multe alte erori neforţate din primul an al preşedinţiei mele, la alunecarea mea în

sondaje. Totuşi, potrivit lui Axe, care-şi petrecea tot timpul studiind cifrele politice, confruntând tabelele conţinând informaţiile despre partidele politice, vârstă, rasă, gen, geografie şi Dumnezeu mai ştie ce, scăderea popularităţii mele în 2010 a avut şi o cauză majoră.

Economia continua să se prăbuşească.

Pe hârtie, măsurile noastre de urgenţă – împreună cu intervenţiile Băncii Centrale – păreau să funcţioneze. Sistemul financiar mergea cu toate motoarele pornite, băncile se apropiau de momentul în care urmau să redevină solvabile. Preţurile locuinţelor, încă foarte scăzute, se stabilizaseră cel puţin temporar, iar vânzările auto din SUA începuseră să crească. Mulţumită Legii relansării economice, consumatorii şi firmele începuseră să scoată din nou bani din buzunar, iar la nivel de state şi oraşe concedierile din rândurile profesorilor, agenţilor de poliţie şi altor angajaţi din domeniul public se mai diminuaseră (cu toate că nu s-au oprit). În toată ţara, proiecte de construcţii majore au fost reluate, compensând o parte din pierderile rezultate în urma sistării construcţiei de locuinţe. Joe Biden şi şeful lui de cabinet, fostul meu îndrumător de dezbateri Ron Klain, făcuseră o treabă excelentă prin supravegherea fondului de stimulente, iar Joe a dedicat multe ore din zi vorbind la telefon cu demnitarii de la centru sau locali ale căror proiecte erau întârziate sau care nu ne puneau la dispoziţie suficientă documentaţie. În urma unui audit s-a constatat că, datorită acestor eforturi, numai 0,2% din fondurile Legii relansării fuseseră cheltuite necorespunzător, o statistică pe care ar fi invidiat-o până şi companiile private cel mai bine administrate, date fiind sumele şi proiectele implicate.

Şi cu toate astea, pentru milioane de americani care încă se confruntau cu consecinţele crizei economice, lucrurile păreau a sta mai rău, nicidecum mai bine. Unii dintre ei nu scăpaseră încă de pericolul executării silite. Economiile lor fuseseră serios afectate, dacă nu cumva epuizate. Şi, ceea ce era mai îngrijorător, mulţi dintre ei nu găseau de lucru.

Larry Summers ne avertizase că şomajul era un „indicator întârziat": în general, companiile nu recurgeau la concedieri decât la multe luni după declanşarea unei crize şi nu reluau angajările decât la mult timp după încheierea crizei. În consecinţă, cu toate că rata concedierilor începuse să scadă în decursul anului 2009, numărul şomerilor continuase să crească. Rata şomajului a atins cel mai mare nivel, acela de 10%, în luna octombrie – cel mai mare nivel din anii 1980 încoace. Veştile continuau să fie atât de rele încât simţeam realmente un nod în stomac în prima zi de joi a fiecărei luni, când Departamentul Muncii trimitea la Casa Albă o copie, în avans, a rapoartelor lunare privind locurile de muncă. Katie susţinea că putea

ghici conţinutul raportului numai urmărind limbajul trupului fiecărui membru al echipei mele de economişti: dacă aceştia evitau să o privească în ochi sau dacă vorbeau în şoaptă sau dacă lăsau, pur şi simplu, mapa pe biroul ei în loc să aştepte să mi-o înmâneze personal, ştia că aveam de-a face cu încă o lună dificilă.

Iar dacă americanii erau, pe bună dreptate, frustraţi în privinţa ritmului extrem de lent al relansării economice, planurile de salvare pentru bănci i-au scos din minţi de-a dreptul. Doamne, cât de mult au urât oamenii programul TARP! Ei nu voiau să ştie că programul de urgenţă funcţiona mai bine decât ne aşteptaserăm sau că mai mult de jumătate din suma acordată băncilor fusese deja recuperată, cu dobândă, sau că economia, în ansamblul ei, nu se putea regenera decât prin buna funcţionare a pieţelor de capital.

În tot spectrul politic, alegătorii considerau planul de salvare a băncilor o înşelătorie care permisese baronilor din finanţe să iasă relativ nevătămaţi din criza economică.

Tim Geithner a ţinut să precizeze că acest lucru nu era tocmai adevărat. Mi-a înşirat o listă cu toate demersurile prin care Wall Street îşi spălase păcatele: băncile de investiţii falimentaseră, directorii executivi ai băncilor fuseseră concediaţi, valoarea acţiunilor scăzuse considerabil şi se înregistraseră pierderi de miliarde de dolari. În egală măsură, avocaţii procurorului general Holder de la Departamentul de Justiţie reuşiseră să obţină despăgubiri record din partea instituţiilor financiare care încălcaseră legea. Chiar şi-aşa, nimeni nu putea ignora faptul că mulţi dintre cei ce se făceau vinovaţi de situaţia economică precară a naţiunii au rămas cu averi imense şi au scăpat de acuzaţii pentru că legile, aşa cum erau scrise, considerau imprudenţele şi ticăloşia consiliilor de administraţie sau a agenţilor de bursă mai puţin condamnabile decât acţiunile unui delicvent minor care fură dintr-un magazin. Totul duhnea a nedreptate, indiferent de meritele economice ale programului TARP sau de motivele de ordin juridic din spatele deciziilor Departamentului de Justiţie de a nu pune anumite persoane sub acuzare.

„Unde este planul *meu* de salvare?“ era refrenul popular. Frizerul meu m-a întrebat de ce nici unul dintre directorii executivi ai băncilor nu fusese aruncat după gratii; aceeaşi întrebare mi-a pus-o şi soacra mea. Susţinătorii programelor de locuinţe au întrebat de ce băncile primiseră sute de miliarde din fondurile TARP, în timp ce doar o parte neînsemnată din aceste fonduri se dusese direct la proprietarii de locuinţe ce riscau executarea silită, pentru ca aceştia să-şi poată achita creditul ipotecar. Răspunsul nostru – şi anume că date fiind dimensiunile pieţei imobiliare americane, chiar şi un program generos ca TARP nu putea avea decât un efect nominal asupra ratei de

executare silită şi orice sume suplimentare aprobate de către Congres trebuiau folosite mai eficient, prin crearea de locuri de muncă – a sunat aspru şi neconvingător, mai ales în cazurile în care programele *stabilite* chiar de noi pentru refinanţarea proprietarilor sau modificarea creditelor ipotecare au fost departe de aşteptările publicului.

Nerăbdător să scape de furia cetăţenilor, sau măcar să iasă din bătaia puştii, Congresul a instituit mai multe comisii de supraveghere, iar democraţii şi republicanii au acuzat pe rând băncile, au pus sub semnul întrebării deciziile autorităţilor şi au dat vina cât au putut pe partidul advers. În anul 2008, Senatul a numit un inspector general special pentru monitorizarea TARP, un fost procuror pe nume Neil Barofsky, care avea prea puţine cunoştinţe financiare, dar avea talentul de a genera titluri senzaţionale şi de a ataca corpul decizional cu mare zel. Cu cât posibilitatea unui declin financiar dispărea, cu atât mai mulţi erau cei care se întrebau dacă programul TARP fusese, de fapt, necesar. Iar pentru că noi eram acum la putere, Tim şi ceilalţi membri ai administraţiei mele se aflau în situaţia ingrată de a apăra ceea ce părea imposibil de apărat.

Republicanii s-au grăbit să profite de situaţie, sugerând că TARP fusese dintotdeauna ideea democraţilor. Zi de zi, lansau atacuri la adresa Legii privind relansarea economică şi a strategiilor noastre economice, insistând asupra faptului că „pachetul de stimulente“ nu era decât o gogoriţă pentru acoperirea cheltuielilor scăpate de sub control, pentru mita electorală din partea liberalilor şi pentru alte planuri de salvare a unor interese speciale. De asemenea, au dat vina pe Legea relansării economice că dusese la o explozie a deficitului bugetar pe care îl moşteniserăm de la administraţia Bush şi – fără a oferi aproape nici un fel de alternativă strategică – au susţinut că cea mai bună metodă de redresare a economiei era ca guvernul să-şi reducă bugetul, să-şi pună ordine în sectorul fiscal, la fel cum familiile greu încercate din toată ţara erau obligate „să strângă cureaua“.

Făcând o socoteală, la începutul anului 2010, sondajele arătau că din ce în ce mai mulţi americani dezaprobau conducerea economică – un semnal de alarmă care a explicat nu numai pierderea fotoliului de senator ocupat de Ted Kennedy pentru Massachusetts, dar şi pierderilor din rândurile democraţilor, în anul cursei pentru funcţia de guvernator în New Jersey şi Virginia, state în care câştigasem detaşat cu numai 12 luni în urmă. Axe era de părere că votanţii din grupurile de studiu nu puteau face distincţia între TARP, program pe care îl moşteniserăm, şi pachetul de stimulente; ei ştiau numai că cei sus-puşi erau favorizaţi în timp ce oamenii de rând erau traşi pe sfoară. Tot ei considerau că cererile de reduceri de buget venite din

partea republicanilor ca răspuns la criză – „austeritate“ au numit-o economiştii – erau mai logice decât demersul nostru keynesian care cerea cheltuieli mai mari din partea guvernului. Democraţii din Congres care reprezentau statele nehotărâte, îngrijoraţi deja asupra şanselor de a fi realeşi, au început să se distanţeze de Legea relansării economice şi au refuzat să mai folosească sintagma „pachet de stimulente“. Cei cu vederi mai de stânga, înfuriaţi de lipsa unei opţiuni publice din Legea sănătăţii, şi-au reluat plângerile la adresa pachetului de stimulente pe care nu l-au considerat suficient de generos, acuzându-i pe Tim şi pe Larry că erau prea intimi cu cei de pe Wall Street. Până şi Nancy Pelosi şi Harry Reid au început să pună la îndoială strategia de comunicare a Casei Albe – şi în special înclinaţia noastră de a denunţa „partizanatul excesiv“ şi „interesele speciale“ de la Washington în loc să fim mai duri cu republicanii.

„Domnule preşedinte“, mi-a spus Nancy la telefon, „le tot spun membrilor grupului meu parlamentar că ceea ce aţi realizat dumneavoastră într-un timp atât de scurt este absolut istoric. Sunt realmente foarte mândră de dumneavoastră. Dar în acest moment publicul nu ştie ce aţi realizat la modul concret. Ei nu cunosc cât de rău se poartă republicanii şi cum încearcă să blocheze orice demers de-al dumneavoastră. Iar alegătorii nu au de unde să ştie toate astea dacă dumneavoastră nu le spuneţi.“

Axe, care răspundea de departamentul nostru de comunicare, era exasperat ori de câte ori aduceam vorba de conversaţiile mele cu preşedinta Camerei. „Poate că Nancy ţi-ar putea explica cum să reduci rata de 10% a şomajului“, spunea el cu năduf. Apoi îmi reamintea că promisesem să schimb atmosfera de la Washington, nu să mă implic în obişnuitele lupte partizane. „Putem să-i porcăim pe republicani oricât“, a mai zis el, „dar la sfârşitul zilei toţi suntem vizaţi dacă tot ce putem spune alegătorilor este «sigur, lucrurile stau rău – dar ar putea sta şi mai rău»“.

Avea dreptate; dată fiind starea economiei, existau nişte limite în orice strategie de comunicare. Am ştiut de la bun început că măsurile de recesiune vor fi dificile. Dar şi Nancy avea dreptate atunci când mă critica. Eu eram, la urma urmei, cel care se mândrise cu faptul că nu avea să lase politicile pe termen scurt să afecteze reacţia noastră la criza economică, de parcă legile gravitaţiei politice nu ar fi fost valabile şi în cazul meu. Când Tim şi-a arătat îngrijorarea că o retorică mult prea aspră direcţionată spre Wall Street risca să împiedice investitorii privaţi să recapitalizeze băncile şi să prelungească criza financiară, am acceptat să cobor tonul, în ciuda obiecţiilor lui Axe şi Gibbs. Acum, o mare parte din cetăţenii ţării credeau că sunt mai

preocupat de situaţia băncilor decât de situaţia lor. Când Larry a propus să compensăm reducerile de taxe prevăzute de Legea privind relansarea economică pentru clasa de mijloc în rate bisăptămânale şi nu printr-o plată unică, pentru că studiile arătaseră că oamenii aveau tendinţa să cheltuiască în acest mod, imprimând economiei un ritm mai alert, am fost de acord să facem asta, cu toate că Rahm mă avertizase că nimeni nu va sesiza uşoara creştere din cecurile de salarii. Acum, studiile arătau că majoritatea americanilor erau convinşi că le *mărisem* taxele, nu că le micşorasem, şi toate astea pentru a salva băncile, pachetul de stimulente şi pentru a investi în sănătate.

M-am gândit că FDR nu ar fi comis niciodată o asemenea greşeală. El înţelesese că scoaterea Americii din criză nu însemna aplicarea întocmai a strategiilor Noii Înţelegeri, ci câştigarea încrederii populaţiei în procesul general şi asigurând publicul că guvernul avea situaţia sub control. El a ştiu prea bine că, în timp de criză, oamenii au nevoie de o explicaţie rezonabilă pentru greutăţile prin care trec şi s-a adresat acestora la nivel emoţional – o istorie moralizatoare în care existau cei buni, cei răi şi o intrigă uşor de urmărit.

Cu alte cuvinte, FDR înţelesese că pentru a fi eficientă, o guvernare nu trebuie să fie atât de antiseptică încât să ignore elementele de bază ale politicii: trebuie să ştii să-ţi vinzi programul, să recompensezi susţinătorii, să ţii piept adversarilor şi să pui accent pe elementele care contribuie la cauza ta în timp ce minimalizezi detaliile care nu ajută. M-am întrebat dacă nu cumva reuşisem să transformăm o virtute într-un viciu; dacă nu cumva, prizonier propriilor aspiraţii, nu eşuasem să transmit poporului american un mesaj în care el să creadă; şi dacă voi mai reuşi să recâştig terenul pierdut, după ce cedasem naraţiunea politică criticilor mei.

După mai mult de un an de cifre economice descurajatoare, s-a ivit în sfârşit şi o rază de speranţă. Raportul privind locurile de muncă din martie 2010 arăta că economia câştiga 162 000 de posturi – prima lună de creştere solidă din 2007 încoace. Atunci când Larry şi Christy Romer au venit în Biroul Oval să-mi dea vestea, ne-am felicitat apoi i-am declarat „Angajaţii Lunii".

„Ne daţi şi o plachetă, domnule preşedinte?", a întrebat Christy.

„Nu ne permitem plachete", am răspuns. „Dar aveţi permisiunea mea să vă daţi mari faţă de restul echipei."

Rapoartele din aprilie şi mai au fost, de asemenea, pozitive, dându-ne speranţa că procesul de relansare economică se înscrisese de-acum pe o traiectorie bună. Nimeni de la Casa Albă nu se iluziona că o rată a şomajului de peste 9% era un prilej de sărbătorire. Dar am fost cu toţii de acord că era de dorit, atât din punct de vedere economic cât şi

politic, să pun accentul, în discursurile mele, pe sentimentul de optimism. Am început chiar să plănuim un turneu prin toată ţara la începutul verii, turneu în care urma să scot în evidenţă comunităţile în refacere şi companiile care angajau din nou. „Vara relansării", aşa intenţionam s-o numim.

Numai că Grecia a făcut implozie.

Deşi criza financiară începuse pe Wall Street, impactul acesteia asupra Europei a fost la fel de sever. La multe luni după ce economia Statelor Unite a început să dea semne de regenerare, Uniunea Europeană se afla încă împotmolită în recesiune, băncile ei dădeau semne de slăbiciune, industriile majore mai aveau încă până să-şi revină după scăderea uriaşă a comerţului global, iar rata şomajului din unele ţări ajunsese chiar şi la 20%. Europenii nu se luptau însă cu prăbuşirea bruscă a pieţei imobiliare, aşa cum se întâmplase în cazul nostru, iar plasele lor de siguranţă, mult mai generoase, au ajutat la ameliorarea impactului crizei asupra segmentelor de populaţie mai vulnerabile. Pe de altă parte, o combinaţie de cereri crescute pentru servicii publice, venituri fiscale reduse şi planuri de salvare a băncilor pusese o uriaşă presiune pe bugetele guvernelor. Spre deosebire de Statele Unite – care au refinanţat la costuri mici deficitele crescute chiar şi pe timp de criză, în timp ce investitorii prudenţi s-au grăbit să cumpere obligaţiuni ale Trezoreriei – ţări precum Irlanda, Portugalia, Grecia, Italia şi Spania au avut greutăţi din ce în ce mai mari în obţinerea de împrumuturi. Eforturile acestora de a domoli pieţele financiare prin reducerea cheltuielilor la guvern n-au făcut decât să slăbească şi mai mult cererea agregată şi să adâncească criza. În felul acesta s-a ajuns la deficite bugetare mai mari, la nevoia de împrumuturi suplimentare şi la rate crescute ale dobânzilor, motiv pentru care piaţa financiară a fost şi mai tare zdruncinată.

Nu ne puteam permite să asistăm pasivi la toate acestea. Problemele din Europa se reflectau într-o încetinere a redresării economice din Statele Unite: în fond, Uniunea Europeană era cel mai mare partener comercial al nostru, iar pieţele financiare din SUA şi Europa erau practic siameze. Pe aproape întreg parcursul anului 2009, atât eu cât şi Tim i-am îndemnat pe liderii europeni să întreprindă acţiuni mult mai ferme pentru a-şi relansa economiile. I-am sfătuit, de asemenea, să clarifice aceste chestiuni odată pentru totdeauna cu băncile lor („testul de stres" aplicat de autorităţile europene instituţiilor financiare era atât de viciat încât două bănci irlandeze au avut nevoie de sprijinul guvernului la doar câteva luni după ce trecuseră testul). Am îndemnat toate ţările UE cu un bilanţ contabil mai viguros să iniţieze strategii de stimulare comparabile cu ale

noastre, pentru a impulsiona investiţiile în afaceri şi pentru a creşte cererea consumatorilor de pe continent.

N-am ajuns nicăieri. Deşi, potrivit standardelor americane, cele mai mari economii europene sunt liberale, ele sunt conduse de către guverne de centru-dreapta, alese pe baza promisiunilor de echilibrare a bugetelor şi de reforme pe piaţa liberă şi nu pe criterii ce stipulează cheltuieli mai mari la guvern. Germania, în mod deosebit – adevărata putere economică a Uniunii Europene şi cel mai influent membru al său – a continuat să vadă verticalitatea fiscală ca un răspuns la toate probleme economice. Cunoscând-o mai bine pe Angela Merkel, am ajuns s-o simpatizez foarte mult; o găseam echilibrată, onestă, riguroasă din punct de vedere intelectual şi un om realmente bun din instinct. Dar, ca temperament, era o persoană conservatoare şi un politician iscusit care-şi cunoştea foarte bine electoratul, iar de fiecare dată când i-am sugerat că Germania trebuia să fie un exemplu prin cheltuieli mai mari în infrastructură sau prin reduceri de taxe, m-a refuzat, politicos, dar ferm: „*Ja*, Barack, nu ştiu dacă asta este cea mai bună abordare pentru noi", îmi spunea ea, încruntându-se uşor, de parcă i-aş fi făcut o propunere indecentă.

Sarkozy pe de altă parte nu reprezenta o provocare. În particular, chiar şi-a manifestat entuziasmul pentru un pachet de stimulente, mai ales că rata şomajului în Franţa era foarte ridicată („Nu îţi face probleme, Barack... o s-o conving eu pe Angela, ai să vezi"). Numai că şi el întâmpina greutăţi în încercarea de a se detaşa de poziţia fiscală conservatoare pe care el însuşi o adoptase în trecut şi, din câte puteam să-mi dau seama, nu era destul de organizat pentru a gândi un plan clar nici pentru propria ţară, darămite pentru Europa în ansamblu.

Chiar dacă premierul britanic Gordon Brown s-a arătat de acord cu noi în privinţa stimulării cheltuielilor guvernamentale pe termen scurt, Partidul Laburist din care făcea parte a pierdut majoritatea în Parlament în mai 2010, iar Brown a fost înlocuit de liderul conservator David Cameron. Un bărbat abia trecut de 40 de ani, cu o înfăţişare tânără şi un aer familiar studiat (la fiecare summit internaţional, primul lucru pe care-l făcea era să-şi scoată haina şi să-şi slăbească nodul de la cravată), absolvent al Colegiului Eton, Cameron stăpânea impresionant de bine toate subiectele, avea o înclinaţie spre limbi străine şi încrederea specifică a unei persoane pe care viaţa nu o încercase prea greu. L-am simpatizat, chiar şi atunci când nu eram de acord cu el, şi în următorii şase ani s-a dovedit un partener extrem de cooperant pe multe teme internaţionale, de la schimbările climatice (credea în ceea ce spune ştiinţa), până la drepturile omului (a susţinut egalitatea în căsătorie a tuturor

oamenilor) şi ajutorul pentru ţările în curs de dezvoltare (în timpul mandatului său, a alocat 1,5% din bugetul Regatului Unit pentru ajutor extern, o sumă considerabil mai mare decât am reuşit eu să conving Congresul să aprobe). Din punct de vedere al politicii economice, însă, Cameron respecta cu religiozitate principiile pieţei libere şi promisese electoratului că platforma lui vizând reducerea deficitului şi a serviciilor guvernamentale – pe lângă o reformă legislativă şi extinderea comerţului – va deschide o nouă eră a competitivităţii britanice.

În realitate, aşa cum era de aşteptat, economia britanică s-a adâncit şi mai mult în criză.

Regimul de austeritate adoptat cu încăpăţânare de liderii europeni marcanţi, în ciuda evidenţelor care indicau tocmai contrariul, era mai mult decât frustrant. Însă, cu toate problemele pe care le aveam de rezolvat, situaţia din Europa mă preocupa mai puţin. Lucrurile au început să se schimbe în februarie 2010 când criza datoriei suverane a Greciei a ameninţat să dezmembreze Uniunea Europeană – ceea ce ne-a determinat, pe mine şi pe echipa mea de economişti, să facem tot posibilul pentru a evita încă o rundă de panică financiară globală.

Problemele economice ale Greciei nu erau o noutate. Timp de decenii, ţara fusese marcată de productivitate scăzută, de un sector public umflat, dar ineficient, de evaziune fiscală masivă şi de obligaţii de pensie nesustenabile. Cu toate acestea, după anul 2000, pieţele internaţionale de capital au fost mai mult decât dispuse să finanţeze deficitele greceşti care creşteau constant, tot aşa cum fuseseră dispuse să refinanţeze o serie de credite ipotecare pe tot teritoriul Statelor Unite. Când noul guvern grec a anunţat că deficitul bugetar depăşise cu mult estimările anterioare, acţiunile băncilor europene au scăzut simţitor, iar creditorii internaţionali n-au mai fost de acord să împrumute Greciei mai mulţi bani. Peste noapte ţara s-a trezit în incapacitate de plată.

În mod normal, atunci când o ţară mică nu-şi poate plăti la timp datoriile, efectele în afara graniţelor sale sunt foarte puţin resimţite. PIB-ul Greciei era aproape egal cu cel al statului Maryland, iar alte ţări care se confruntaseră cu probleme similare au reuşit cumva să ajungă la un acord cu creditorii şi cu FMI, ceea ce le permisese să-şi reeşaloneze datoria, să-şi menţină credibilitatea internaţională şi să se redreseze, în cele din urmă.

Dar, în 2010, condiţiile economice nu erau obişnuite. Legăturile Greciei cu o Europă deja instabilă făcuseră din problema datoriei suverane echivalentul unui baton de dinamită aprins aruncat într-o fabrică de muniţie. Pentru că era membră a pieţei comune a Uniunii Europene, în care companiile şi oamenii lucrau, călătoreau şi făceau

comerţ potrivit unui set unic de reglementări şi fără a ţine cont de graniţele naţionale, problemele economice ale Greciei au migrat repede către alte ţări. Băncile din alte ţări ale UE erau unii dintre cei mai importanţi creditori ai Greciei. Grecia era, totodată, una din cele 16 ţări care adoptaseră EURO, deci nu avea o monedă naţională care să se deprecieze sau remedii monetare independente la care ar fi putut apela. În absenţa unui pachet urgent de salvare la scară largă din partea partenerilor din zona europeană, Grecia nu avea altă alternativă decât să se retragă din grupul EURO, o mişcare fără precedent cu ramificaţii economice nebănuite. Temerile din piaţă privind Grecia provocaseră deja creşteri mari ale dobânzilor pe care băncile le percepeau Irlandei, Portugaliei, Italiei şi Spaniei pentru acoperirea datoriei suverane. Tim mi-a spus că era îngrijorat de faptul că intrarea Greciei în incapacitate de plată şi eventuala ieşire a acesteia din zona EURO ar fi putut determina pieţele de capital mai pretenţioase să suspende creditele pentru acele ţări mai mari, ceea ce ar fi fost un adevărat şoc pentru sistemul financiar, unul la fel de serios sau poate chiar mai grav decât cel prin care noi tocmai trecuserăm.

„Mi se pare mie", l-am întrebat pe Tim după ce parcursesem mai multe scenarii înspăimântătoare, „sau nu suntem deloc lăsaţi să ne tragem sufletul?"

Apărută aşa, aproape de nicăieri, problema stabilizării Greciei a devenit peste noapte una dintre priorităţile noastre economice şi de politică externă. În timpul unor întâlniri faţă în faţă precum şi în convorbirile telefonice din acea primăvară, şi eu şi Tim am făcut presiuni asupra Băncii Centrale Europene şi a FMI-ului să conceapă un plan de salvare suficient de solid pentru a calma pieţele şi pentru a da un răgaz Greciei să-şi plătească datoriile, ajutând în acelaşi timp noul guvern să elaboreze un plan realist de reducere a deficitului structural al ţării şi de relansare economică. Pentru a preveni o eventuală contagiune a restului Europei, am recomandat totodată europenilor să construiască un „zid de protecţie" credibil – adică un fond comun de împrumut suficient de solid încât să câştige încrederea pieţelor de capital că, în caz de urgenţă, zona EURO va sprijini datoriile membrilor săi.

Încă o dată, omologii noştri europeni au avut alte idei. Nemţii, olandezii şi alte ţări din zona EURO erau de părere că grecii şi-o făcuseră cu mâna lor, printr-o guvernare dubioasă şi apucături risipitoare. Deşi Merkel m-a asigurat că nu „vom repeta situaţia Lehman" lăsând Grecia să intre în incapacitate de plată, atât ea cât şi ministrul german de finanţe Wolfgang Schauble, un tip auster, au părut hotărâţi să condiţioneze orice colaborare din partea lor de

măsuri punitive adecvate, în ciuda avertismentelor noastre că ar fi fost contraproductiv să strângem cu uşa economia Greciei, afectată deja. Dorinţa de a pune în practică ceva din justiţia aceea divină, tipică Vechiului Testament, şi de a descuraja pericolele morale, s-a reflectat în oferta iniţială din partea Europei: un împrumut de până la 25 de miliarde de euro, care abia dacă ajungea să acopere datoria externă a Greciei pe două luni, cu condiţia ca noul guvern să reducă pensiile, să mărească considerabil taxele şi să îngheţe salariile din sectorul public. În dorinţa sa de a evita o sinucidere politică, guvernul elen a spus „nu, mulţumesc", în special după ce alegătorii din ţară au declanşat proteste şi greve de proporţii ca răspuns la propunerea europeană.

Proiectul iniţial al Europei legat de un zid de apărare de urgenţă nu a fost nici el eficient. Cifra iniţială propusă de autorităţile zonei EURO pentru a capitaliza fondul de împrumut – 50 de miliarde de euro – era scandalos de nepotrivită. Într-o convorbire telefonică cu miniştrii de finanţe, Tim a fost nevoit să explice faptul că, pentru a fi eficient, fondul ar fi trebuit să fie de cel puţin zece ori mai mare. Oficialii zonei EURO au insistat că pentru a accesa fondul, ţările membre ce deţineau titluri de participaţie trebuiau să se supună unei ajustări obligatorii – cu alte cuvinte, să accepte pierderea unui procent din ceea ce li se datora. Era de înţeles; în fond, dobânzile pe care creditorii le percepeau cântăreau şi ele în economia împrumutului contractat de debitor. Din punct de vedere practic, orice ajustare ar fi însemnat că deţinătorii de capital privat nu se grăbeau să mai acorde împrumuturi ţărilor deja îndatorate cum erau Irlanda şi Italia, contravenind scopului unui zid de apărare.

Din punctul meu de vedere, toate acestea semănau cu o reluare TV dublată în altă limbă a dezbaterilor pe care le avusesem pe plan intern după criza de pe Wall Street. Mă exprimasem cât se poate de clar în discuţiile cu Merkel şi cu Sarkozy şi înţelegeam în acelaşi timp impasul politic în care se aflau. La urma urmei, îmi tocisem nervii încercând să conving electoratul american că merită să cheltuim miliarde de dolari din banii contribuabililor pentru a salva băncile şi a ajuta oamenii să scape de executarea silită sau de şomaj. Pe de altă parte, Merkel şi Sarkozy se vedeau nevoiţi să-şi convingă electoratul să salveze alte ţări.

Atunci mi-am dat seama că criza datoriei Greciei era deopotrivă o problemă geopolitică şi financiară, una care scosese la suprafaţă contradicţiile nerezolvate din marşul de decenii al Europei către o integrare mai mare. În acele zile euforice de după căderea Zidului Berlinului şi în anii de restructurare metodică ce au urmat, arhitectura acelui proiect uriaş – piaţa comună, zona EURO, Parlamentul European şi aparatul birocratic cu sediul la Bruxelles,

împuternicit să stabilească strategiile variatelor reglementări – a fost expresia optimismului legat de un continent cu adevărat unificat, vindecat de naţionalismul toxic care marcase secole de conflicte sângeroase. Şi experimentul funcţionase într-o măsură remarcabilă. În schimbul renunţării la anumite elemente ce ţin de suveranitatea lor, ţările membre UE s-au bucurat de pace şi de prosperitate fără precedent în istoria omenirii.

Dar identităţile naţionale – diferenţele de limbă, cultură, istorie, precum şi nivelul de dezvoltare economică – sunt lucruri greu de depăşit. Iar pe măsura adâncirii crizei economice, toate aceste diferenţe estompate de vremurile bune începuseră să-şi arate chipul. Cât de pregătiţi erau cetăţenii din ţările europene mai bogate, naţiunile mai performante să preia obligaţiile ţărilor vecine sau să-şi vadă taxele redistribuite în afara graniţelor? Şi erau oare cetăţenii ţărilor cu probleme economice dispuşi să accepte sacrificiile impuse de oficiali de la distanţă, cu care nu aveau nici un fel de afinităţi şi asupra cărora nu aveau nici o putere? Pe măsură ce dezbaterea despre Grecia s-a înfierbântat, discuţiile publice din ţările ce aderaseră printre primele la UE, cum erau Germania, Franţa şi Olanda, au demonstrat o dezaprobare fermă a politicii duse de guvernul elen şi au cerut un rechizitoriu mai sever asupra poporului grec, care manifesta o atitudine mai lejeră vizavi de muncă, care tolera corupţia şi considera responsabilităţile cetăţeneşti elementare, cum era achitarea taxelor, ca fiind opţionale. Ori, eu îl auzisem fără să vreau pe un oficial UE, de naţionalitate nedeterminată, vorbind cu un coleg de-al său în toaleta clădirii summitului G8, în timp ce mă spălam pe mâini, când acesta afirmase „Ăştia nu ne agreează deloc".

Liderii ca Merkel şi Sarkozy investiseră prea mult în unitatea Europei pentru a apleca urechea la asemenea stereotipuri, dar politica le dicta să acţioneze cu precauţie în privinţa oricărui plan de salvare. Am observat şi că rareori pomeneau despre faptul că băncile germane şi franceze erau unii dintre cei mai mari creditori ai Greciei, sau că mare parte din datoria acumulată de Grecia fusese un rezultat al achiziţionării de produse din Germania şi Franţa – aspecte ce ar fi lămurit alegătorii asupra faptului că salvarea Greciei din incapacitatea de plată era acelaşi lucru cu salvarea propriilor bănci şi industrii. Poate erau îngrijoraţi că, dacă ar fi recunoscut asta, electoratul şi-ar fi întors atenţia de la eşecurile guvernelor succesive ale Greciei şi ar fi acordat mai multă atenţie oficialilor nemţi şi francezi acuzaţi de monitorizarea defectuoasă a practicilor de împrumut ale băncilor. Sau poate doar se temeau că, dacă electoratul înţelege pe deplin implicaţiile integrării europene – adică măsura în

care soarta economiilor lor era direct influenţată de acele popoare care „nu ne agreează" –, n-ar fi privit cu ochi buni situaţia.

În orice caz, la începutul lunii mai, pieţele financiare au devenit suficient de înspăimântate încât să-i determine pe liderii europeni să admită realitatea. Aceştia au fost de acord să aprobe un pachet de împrumut UE–FMI care să permită Greciei să-şi achite datoriile pentru următorii trei ani. Pachetul stipula şi măsuri de austeritate pe care toţi cei implicaţi le-au recunoscut ca fiind prea oneroase pentru guvernul elen, dar în felul acesta guvernele UE aveau acoperirea politică necesară pentru aprobarea acordului. Ceva mai târziu în acel an, ţările din zona EURO au acceptat, cu destulă reţinere, un zid de apărare la nivelul sugerat de Tim, nefiind obligate să facă ajustări. Pieţele financiare europene au fost, pe tot parcursul anului 2010, un adevărat carusel, iar situaţia din Grecia, dar şi din Irlanda, Portugalia, Spania şi Italia rămăsese incertă. Fără pârghiile necesare pentru a impune o schimbare permanentă a situaţiei din Europa, Tim şi cu mine a trebuit să ne rezumăm la un ajutor temporar la dezamorsarea altei bombe.

Cât despre efectele crizei asupra economiei Statelor Unite, momentul de respiro de la începutul anului fusese brusc întrerupt. Veştile din Grecia au făcut ca acţiunile de la Bursă să scadă vertiginos. Încrederea companiilor a scăzut şi ea, aşa cum o arătau sondajele lunare, din cauza incertitudinii ce îi determina pe manageri să amâne investiţiile planificate. Rapoartele despre locurile de muncă din luna iunie indicau o întoarcere pe minus – şi-aşa avea să rămână situaţia până în toamnă.

„Vara relansării" se dovedise a fi un mare eşec.

Atmosfera de la Casa Albă s-a schimbat în acel al doilea an de mandat. Nu mă refer la faptul că oamenii s-au instalat confortabil în fotolii; fiecare zi era o dovadă a poziţiei privilegiate în care ne aflam, aceea de a juca un rol în scrierea istoriei. Eforturile staffului au rămas la fel de susţinute. Pentru un ochi neavizat, şedinţele de staff păreau din ce în ce mai relaxate pe măsură ce oamenii se cunoşteau mai bine şi se familiarizau cu rolurile şi cu responsabilităţile lor. Dar, dincolo de atmosfera lejeră, toată lumea ştia care era miza, ştia că trebuia să ne achităm de sarcinile de rutină fără să ne abatem de la standarde. N-a fost niciodată nevoie să le spun angajaţilor de la Casa Albă să muncească mai mult sau să se depăşească pe sine. Propria teamă de a nu afecta jocul – de a ne dezamăgi pe mine, pe colegi, pe votanţii care se bizuiau pe noi – i-a impulsionat pe oameni mai mult decât ar fi putut-o face orice îndemn din partea mea.

Nimeni nu dormea niciodată suficient. Rareori se întâmpla ca personalul superior să lucreze mai puţin de 12 ore pe zi şi aproape toţi

veneau la serviciu măcar o zi din weekend. Ei nu se bucurau de luxul de a face un minut de-acasă până la birou, nici nu aveau la dispoziţie o armată de bucătari, valeţi sau asistenţi pentru cumpărături, gătit, luat lucrurile de la curăţătorie sau dus copiii la şcoală. Oamenii singuri au rămas singuri mai mult decât le-ar fi plăcut. Acei angajaţi destul de norocoşi să aibă pe cineva acasă se bazau pe partenerul sau pe partenera care se ocupa de gospodărie, în singurătate, creând genul de tensiuni domestice cu care Michelle şi cu mine eram mai mult decât obişnuiţi. Oamenii nu puteau fi prezenţi la meciurile de fotbal ale copiilor lor sau la recitalurile de dans. Se duceau acasă prea târziu pentru a-şi mai săruta copiii de noapte bună. Cei ca Rahm şi Axe, şi alţii ca ei, care hotărâseră să-şi scutească familiile de deranjul relocării la Washington, aproape că nu-şi vedeau niciodată soţiile şi copiii.

Dacă cineva s-a plâns vreodată de asta, o fi făcut-o discret. Angajaţii ştiau la ce se înhămaseră atunci când se alăturaseră administraţiei. „Echilibrul dintre muncă şi viaţă" nu intra în fişa postului, iar din cauza situaţiei îngrijorătoare din economie şi din lume, volumul de muncă nu promitea să se micşoreze prea curând. Aşa cum sportivii nu discută în vestiare despre accidentările lor supărătoare, nici membrii echipei de la Casa Albă nu se văitau.

Cu toate acestea, efectele oboselii acumulate, în combinaţie cu furia crescândă a publicului, cu o presă ostilă, cu aliaţi nemulţumiţi şi cu un partid de opoziţie care avea şi mijloacele şi intenţia de a obstrucţiona absolut tot ceea ce făceam noi, au făcut ca oamenii, care aveau deja nervii întinşi la maximum, să devină mai irascibili. La un moment dat, am auzit că stafful era consternat de ieşirile ocazionale ale lui Rahm din timpul şedinţelor de la prima oră, mi-au ajuns la urechi acuzaţii că Larry îi excludea pe unii din discuţiile privind strategiile economice, pe la colţuri lumea şuşotea că Valerie profita de relaţia personală cu mine şi Michelle pentru a-şi rezolva comisioanele în timpul orelor de program. Între angajaţii mai tineri din Departamentul de politică externă, cum erau Denis şi Ben, şi consilierul meu pe probleme de siguranţă naţională, Jim Jones, au apărut tensiuni din cauză că ei erau obişnuiţi să discute cu mine anumite idei înainte de a le pune oficial în practică, iar acesta din urmă venea dintr-o cultură militară în care ierarhia era inviolabilă, iar subordonaţii trebuiau să respecte ordinele.

Membrii cabinetului meu aveau şi ei propriile frustrări. În timp ce Hillary, Tim, Robert Gates şi Eric Holder primeau mai multă atenţie din partea mea în virtutea poziţiilor pe care le ocupau, alţi membri ai cabinetului prestau muncă de Sisif fără să aibă nevoie să fie ţinuţi de mână. Secretarul agriculturii, Tom Vilsack, fost guvernator de Iowa, un tip extrem de ambiţios, a folosit banii alocaţi prin pachetul de

măsuri pentru relansarea economiei pentru a iniţia o seamă de noi strategii de dezvoltare economică pentru comunităţile rurale aflate în dificultate. Secretarul muncii, Hilda Solis, şi echipa ei s-au străduit să uşureze plata orelor suplimentare pentru lucrătorii cu salarii mici. Vechiul meu prieten Arne Duncan, fostul director al unei şcoli din Chicago, actualmente secretar al educaţiei, era în fruntea efortului de a ridica standardele şcolilor cu performanţe scăzute din toată ţara, chiar şi cu riscul de a atrage mânia sindicatelor profesorilor (îngrijorate, pe bună dreptate, de orice ar fi însemnat teste standardizate extra) şi a activiştilor conservatori (care erau de părere că efortul de a institui o programă şcolară comună era un complot al liberalilor pentru a le îndoctrina copiii).

În pofida acestor realizări, frecuşul zilnic al gestionării unei agenţii federale nu se ridica la înălţimea unor roluri mai fascinante (consilier sau confident al preşedintelui, vizitator permanent la Casa Albă) pe care unii din cabinet şi le imaginaseră. A fost o vreme când preşedinţii americani ca Lincoln, de pildă, se bazaseră exclusiv pe secretarii lor pentru a formula strategiile; un staff minimal al Casei Albe se ocupa de ceva mai mult decât de nevoile personale ale preşedintelui şi de corespondenţa acestuia. Numai că guvernul federal căpătase proporţii în era modernă, iar preşedinţii ce se succedaseră doriseră să centralizeze procesul decizional sub acelaşi acoperiş, mărind rândurile şi influenţa personalului de la Casa Albă. Membrii cabinetului erau de-acum oameni specializaţi, preocupaţi de gestionarea unor principate vaste, masive, şi nu de întrevederi particulare cu preşedintele.

Transferul de putere a făcut parte evident din agenda mea. În vreme ce persoane ca Rahm sau Jim Jones intrau la mine aproape zilnic, numai Hillary, Tim şi Gates aveau întâlniri permanente cu mine în Biroul Oval. Ceilalţi secretari trebuiau să aştepte o întrevedere cu mine, cu excepţia cazurilor în care agenţiile lor prezentau o maximă prioritate pentru Casa Albă. Ne străduiam să avem şedinţe trimestriale cu întregul cabinet pentru a da oamenilor ocazia să împărtăşească informaţii, dar aceste şedinţe erau prea dezlânate şi prea lungi pentru a putea rezolva chestiuni concrete; până şi aşezarea tuturor în fotolii era un calvar, fiecare fiind nevoit să se strecoare printre fotoliile masive de piele când le venea rândul. Într-un oraş în care proximitatea faţă de preşedinte şi accesul la acesta erau o dovadă de influenţă (motivul pentru care personalul superior râvnea la birourile înghesuite, prost luminate şi, zicea lumea, infestate cu rozătoare, în loc să prefere birourile spaţioase din Clădirea Executivă Eisenhower de peste drum) n-a trecut mult timp până când unii membri ai cabinetului au început să se simtă prea puţin solicitaţi şi

subapreciaţi, ţinuţi departe de acţiune şi supuşi toanelor personalului mai tânăr şi mai lipsit de experienţă de la Casa Albă.

Nici unul din aceste aspecte nu erau unice preşedinţiei mele şi este de apreciat faptul că atât cabinetul meu, cât şi stafful au continuat să se concentreze asupra activităţii, chiar şi când mediul de lucru era mai dur. Cu câteva excepţii, am reuşit să evităm ostilităţile deschise şi scurgerile permanente de informaţii care caracterizaseră unele administraţii dinaintea noastră. Am evitat toate scandalurile, fără excepţie. La începutul mandatului am anunţat cât se poate de clar că nu aveam de gând să tolerez scăpările de ordin deontologic, iar cei care aveau o problemă cu asta nu au făcut parte din echipa mea de la bun început. Chiar şi în situaţia asta, l-am numit pe un fost coleg de la Facultatea de Drept de la Harvard, Norm Eisen, pe post de consilier special pe probleme de etică şi reformă guvernamentală, pentru a ţine pe toată lumea – inclusiv pe mine – pe calea cea bună. Vesel şi tipicar, cu nas acvilin şi ochi mari de zelot care nu clipeau, Norm era perfect pentru această funcţie – genul de om care renunţase la porecla binemeritată de „Dr. Nu". Întrebat fiind la un moment dat la ce fel de conferinţe din afara oraşului se puteau duce oficialii din administraţie, răspunsul lui a fost scurt şi la obiect:

„Dacă pare a fi ceva amuzant, atunci nu poţi să te duci."

Menţinerea unui moral cât mai bun nu era, pe de altă parte, o sarcină pe care o puteam delega. Am încercat să fiu generos cu laudele şi reţinut cu criticile. În timpul întâlnirilor ceream punctele de vedere ale tuturor celor prezenţi, inclusiv ale personalului mai tânăr. Chiar şi chestiunile aparent minore contau – era important pentru mine să aduc tortul unui sărbătorit sau să telefonez părinţilor acestuia să-i felicit. Uneori, când aveam câteva minute la dispoziţie, mă plimbam pe holurile înguste ale Aripii de Vest, băgând capul pe uşile birourilor să-i întreb pe oameni despre familiile lor, despre activitatea lor sau dacă considerau că existau aspecte pe care le puteam îmbunătăţi.

În mod cu totul ironic, mi-a trebuit mai mult să învăţ un aspect ce ţine de management şi anume nevoia de a urmări cu atenţie experienţele femeilor şi ale persoanelor de culoare din staff. Am fost întotdeauna de părere că o organizaţie funcţiona mai bine dacă ascultam mai multe păreri, şi mă mândream cu faptul că aveam cel mai divers cabinet din istorie. Administraţia de la Casa Albă era formată din afro-americani, latino-americani şi asiatici-americani talentaţi şi cu experienţă, dar şi din femei, un grup care includea consilierul pe politică internă Melody Barnes, adjunctul şefului de cabinet Mona Sutphen, directorul politic Patrick Gaspard, directorul afacerilor interguvernamentale Cecilia Munoz, secretarul de cabinet

Chris Lu, secretara staffului Lisa Brown şi şefa Comisiei pentru Calitatea Mediului, Nancy Sutley. Mulţi dintre toţi cei amintiţi mai sus desfăşurau o activitate exemplară şi jucau un rol cheie în stabilirea strategiilor. Mulţi dintre ei mi-au devenit nu numai consilieri de valoare, ci şi buni prieteni.

Femeile de toate rasele din cabinetul meu nu aveau motive de îngrijorare privind adaptarea la locul de muncă; în clădirile în care lucrau, ocupau funcţii de conducere şi restul personalului trebuia să se adapteze nevoilor lor. Femeile şi persoanele de culoare de la Casa Albă au fost totuşi nevoiţi să facă faţă – de multe ori şi într-un grad mai mare sau mai mic – aceloraşi întrebări sâcâitoare, aceloraşi frustrări şi îndoieli de care se loveau omologii lor în alte medii profesionale, de la apartamentele puse la dispoziţie de corporaţii până la departamentele universitare. *De ce mi-a respins Larry propunerea pentru preşedinte, pentru că nu a considerat-o destul de solidă sau pentru că eu nu am fost suficient de categorică? Sau poate nu ia femeile în serios aşa cum ia bărbaţii? De ce s-a consultat Rahm cu Axe şi nu cu mine pe cutare temă, avea nevoie de o perspectivă politică sau e doar pentru că ei au o relaţie de foarte mult timp? Sau poate nu se simte în largul lui în prezenţa negrilor?*

Să spun ceva? Sunt poate prea sensibilă?

Fiind primul preşedinte afro-american, am simţit o obligaţie în plus de a institui o atmosferă de lucru în care toată lumea să se simtă inclusă. Eram, însă, tentat să minimalizez rolul pe care rasa şi genul îl jucau în dinamica biroului, în opoziţie cu fricţiunile care apar, de obicei, când ai de-a face cu un grup de perfecţionişti stresaţi, cu personalitate tip A, obligaţi să lucreze în spaţii extrem de mici. Eram tentat să fac asta poate şi pentru că toată lumea se purta exemplar de faţă cu mine; de obicei, auzeam de diversele probleme de personal de la Pete sau de la Valerie, în care ceilalţi aveau mai multă încredere să se confeseze, în virtutea vârstei şi temperamentului acestora. Ştiam şi că stilul arogant al lui Rahm, Axe, Gibbs şi Larry – ca să nu mai vorbesc de nervozitatea lor legată de poziţiile categorice pe care trebuiau să le ia pe marginea imigraţiei, avortului şi a relaţiilor dintre poliţie şi comunităţile minoritare – erau uneori privite diferit de femeile şi persoanele de culoare din echipa noastră. Pe de altă parte, cei patru erau agresivi cu *toată lumea*, inclusiv între ei. Şi pentru că îi cunoşteam atât de bine, ştiam că trecuseră testul prejudecăţilor, în măsura în care orice om crescut în America poate ignora anumite criterii. Atâta timp cât nu aveam de-a face cu un comportament incalificabil, am considerat că era de ajuns ca eu să dau echipei un

exemplu bun de politeţe şi de respect faţă de toţi oamenii. Cât despre orgolii rănite, lupte pentru teritoriu sau situaţii de desconsiderare, astea erau aspecte pe care le puteau regla ei între ei.

La sfârşitul primului nostru an, Valerie m-a rugat s-o primesc în birou şi mi-a raportat că femeile din personalul superior de la Casa Albă erau profund nemulţumite – şi-abia atunci am început să-mi analizez propriile slăbiciuni. Am aflat că cel puţin o femeie din echipă începuse să plângă din cauză că fusese ţinta unor reproşuri în timpul unei şedinţe. Sătule de respingerea permanentă a propunerilor lor, câteva femei din personalul superior refuzaseră de-a dreptul să mai ia cuvântul în timpul şedinţelor. „Cred că bărbaţii nu conştientizează imaginea pe care o proiectează", mi-a spus Valerie, „şi, din punct de vedere al doamnelor, asta e o mare parte din problemă."

Am fost destul de tulburat încât să invit 12 femei din staff la cină, pentru a le da şansa de a-şi spune punctul de vedere. Cina s-a desfăşurat în Vechea Sufragerie de Familie, la primul etaj al reşedinţei şi, poate datorită decorului elegant din camera cu tavan înalt, datorită majordomilor cu papioane negre şi a porţelanurilor de la Casa Albă, femeile nu au fost foarte deschise de la început. Părerile lor erau relativ diferite şi nici una dintre ele nu a reclamat că ar fi fost victima unei remarci misogine. Le-am ascultat pe aceste femei de succes vorbind timp de două ore şi mi-a fost limpede că anumite tipare de comportament erau un fel de a doua natură pentru mulţi bărbaţi din personalul superior – ţipau şi înjurau în timpul discuţiilor de strategie; încercau să domine o conversaţie întrerupându-i în permanenţă pe ceilalţi (în special pe femei) exact în mijlocul unei propoziţii; reafirmau un punct de vedere (aparţinând, de obicei, unei femei din staff) menţionat cu doar o jumătate de ceas în urmă ca şi cum ar fi fost ideea lor –, iar aceste tipare le făceau pe femei să se simtă lipsite de importanţă, ignorate şi din ce în ce mai reţinute în a-şi spune punctul de vedere. Cu toate că au fost destule cele care şi-au arătat aprecierea pentru felul în care le implicam activ în şedinţe, spunându-mi că nu se îndoiau în privinţa respectului meu faţă de munca lor, poveştile lor m-au obligat să mă privesc în oglindă şi să mă întreb cât anume din manifestările mele de bărbăţie – gen toleranţă pentru atmosfera de vestiar a unor şedinţe, plăcerea de a face jocuri de cuvinte – contribuise la disconfortul lor.

Nu pot spune că am parcurs toate aspectele ce le preocupau în seara aceea („E greu să deslueşti sistemul patriarhal în timpul unei singure cine", i-am spus apoi lui Valerie), după cum nu pot fi sută la sută sigur că întâlnirile mele periodice cu membrii negrii, latino, asiatici şi amerindieni ai echipei aveau ca rezultat permanenta lor includere în luarea deciziilor. Tot ce ştiu sigur e că atunci când am

discutat cu Rahm şi cu alţi membri ai personalului superior despre părerea colegelor, s-au arătat surprinşi, ruşinaţi şi au jurat să îşi revizuiască comportamentul. Între timp, femeile au pus în practică sugestia mea de a fi mai vocale în discuţii („Dacă cineva te întrerupe în timp ce vorbeşti, spune-i că n-ai terminat ce ai de spus!") şi asta nu numai pentru echilibrul lor mental, dar şi pentru că erau femei bine pregătite şi intuitive, iar eu trebuia să le ascult dacă voiam să-mi fac datoria cum se cuvine. După câteva luni, în timp ce mergeam împreună spre Clădirea Eisenhower, Valerie mi-a mărturisit că observase nişte îmbunătăţiri în interacţiunea celor din echipă.

„Tu cum eşti?" m-a întrebat.

M-am oprit în capul scărilor din clădirea executivă şi m-am căutat prin buzunare, după nişte notiţe de care aveam nevoie pentru întâlnirea la care urma să participăm. „Sunt bine", i-am răspuns.

„Eşti sigur?" A mijit ochii şi m-a privit atent, ca un medic căutând să descopere simptomele pacientului. Am găsit ce căutam şi am luat-o la pas din nou.

„Da, sunt sigur", am spus. „De ce? Ţi se pare că mă port diferit?"

Valerie a negat dintr-o mişcare a capului. „Nu", a spus ea. „Eşti exact la fel. Tocmai asta nu înţeleg."

Nu era prima oară când Valerie comenta despre cât de puţin mă schimbase preşedinţia. Am luat-o ca pe un compliment – modul ei de a-şi exprima uşurarea că nu mi se urcase la cap, că nu-mi pierdusem simţul umorului şi nici nu mă transformasem într-un ticălos acru şi irascibil. Numai că din cauza războiului şi a crizei economice, dar şi a problemelor noastre care se tot adunau, ea începuse să se îngrijoreze că poate eram *prea* calm şi că acumulam prea mult stres.

Nu era singura. Prietenii au început să-mi trimită mesaje de încurajare, serioase şi sincere, de parcă tocmai ar fi aflat că sufăr de o boală gravă. Marty Nesbitt şi Eric Whitaker m-au anunţat că vor să mă viziteze, ca să ne uităm împreună la un meci de baschet – la „o seară a băieţilor", au numit-o ei, ca să-mi mai iau gândul de la probleme. Mama Kaye, sosită şi ea în vizită, s-a mirat de-a dreptul şi fără ascunzişuri de cât de bine arătam.

„Păi, la ce te-ai fi aşteptat?" am tachinat-o, aplecându-mă s-o strâng în braţe. „Credeai că o să fac urticarie? C-o să-mi cadă părul?"

„Eh, fugi d-aici!" mi-a spus ea lovindu-mă în glumă peste braţ. S-a dat înapoi şi m-a măsurat din priviri exact cum făcuse şi Valerie, căutând anumite indicii. „Bănuiam c-o să arăţi mai obosit. Mănânci cum trebuie?"

Uimit de toată această preocupare faţă de mine, i-am povestit despre asta într-o zi lui Gibbs. A început să râdă. „Şefu' , dacă te-ai fi

uitat la televizor în ultimul timp, ai fi şi *mata* îngrijorat de tine.“ Ştiam unde bate Gibbs: odată ajuns preşedinte, percepţia oamenilor – chiar şi a celor care te cunosc foarte bine – este mult influenţată de ceea ce văd în presă. Îmi scăpase, totuşi, până în momentul în care am trecut în revistă câteva clipuri media, schimbarea din ultimul timp în modul în care producătorii se foloseau de imaginile mele în ştirile despre administraţia mea. Pe vremea când eram pe cai mari, spre sfârşitul campaniei electorale şi la începutul mandatului meu, majoritatea imaginilor mă arătau activ, zâmbitor, strângând mâinile oamenilor sau vorbind în decoruri dramatice, cu gesturi şi expresii faciale care exprimau energie şi siguranţă. Acum, că majoritatea ştirilor erau negative, pe ecrane era afişată o altă versiune a mea: arătam mai în vârstă, surprins singur de-a lungul colonadei sau traversând Peluza de Sud pentru a urca la bordul Marine One, cu umerii căzuţi, cu privirea în jos, cu faţa marcată de îngrijorare sau de povara funcţiei.

Şi fiindcă acum mă aflam în proverbialul butoi, publicul vedea în permanenţă o versiune mai tristă a mea.

În realitate, viaţa mea, aşa cum se derula ea, nu era chiar atât de spartană. Ca şi celor din staff, mi-ar fi plăcut să dorm mai mult. Fiecare zi venea cu procentul ei de uzură, de îngrijorări şi de dezamăgiri. Am dedicat mult timp cântărind greşelile pe care le făcusem şi punând sub semnul îndoielii strategiile care nu se dovediseră eficiente. Uram să mă duc la anumite şedinţe, găseam unele ceremonii absolut ridicole, şi au existat conversaţii pe care aş fi preferat să le evit. Am continuat să mă stăpânesc, să mă abţin să ridic vocea la oameni, dar am înjurat şi m-am plâns destul şi m-am simţit prezentat într-o lumină proastă cel puţin o dată pe zi.

Dar, aşa cum am învăţat în timpul campaniei electorale, obstacolele şi luptele mă zdruncinau foarte rar. Depresia fusese singura care mă afectase uneori, când mă simţeam inutil, lipsit de ţel – ca atunci când pierdeam vremea şi treceau ocaziile pe lângă mine. Dar nu m-am mai simţit niciodată *aşa*, nici măcar în cele mai grele zile ale preşedinţiei mele. Funcţia nu lăsa loc de plictiseală sau de paralizie existenţială, iar atunci când lucram alături de echipă pentru a găsi o soluţie unei probleme complicate, ieşeam de la şedinţă mai încărcat de energie, nicidecum stors de vlagă. Fiecare călătorie – fie că vizitam o fabrică pentru a înţelege un anume proces de fabricaţie, sau un laborator unde oamenii de ştiinţă îmi explicau o descoperire recentă – îmi hrănea imaginaţia. Inima îmi creştea ori de câte ori reuşeam să alin suferinţa unei familii de fermieri afectate de vreo furtună sau să ajung la o întâlnire cu profesorii vreunui orăşel care se luptau să ajungă la

inimile unor copii abandonaţi, şi asta se întâmpla de fiecare dată când îmi dădeam voie să simt, măcar pentru o clipă, exact ce trăiau ei.

Tot tămbălăul pe marginea funcţiei de preşedinte, toată pompa, toată presa, restricţiile de deplasare – mă puteam lipsi de toate astea. Dar munca?

Iubeam munca pe care o făceam. Chiar şi atunci când ea nu mă răsplătea.

În afara funcţiei, am încercat să mă împac cu faptul că trăiam într-o bulă. Mi-am păstrat ritualurile: antrenamentul de dimineaţă, cina cu familia, o plimbare de seară pe Peluza de Sud. În primele luni de preşedinţie, rutina aceea a inclus şi lectura câte unui capitol din *Viaţa lui Pi* pentru Sasha, în fiecare seară înainte de a le săruta pe ea şi pe Malia de noapte bună. Atunci când a trebuit să alegem o nouă carte, Sasha a decis că, la fel ca surioara ei, era prea mare ca să-i mai citesc. Mi-am ascuns regretul şi am început să joc biliard cu Sam Kass.

Ne întâlneam după cină la etajul trei al reşedinţei, după ce Michelle îmi povestea întâmplări de peste zi, iar Sam avea timp să cureţe bucătăria. Puneam nişte Marvin Gaye sau OutKast sau Nina Simone pe iPod-ul meu, iar învinsul din seara precedentă aranja bilele şi pentru o jumătate de oră jucam opt bile. Sam îmi povestea ultimele bârfe de la Casa Albă sau îmi cerea sfaturi legate de viaţa lui de cuplu. Îi spuneam şi eu câte o glumă auzită de la fete sau mă lansam într-un scurt discurs politic. Dar, de obicei, vorbeam prostii şi încercam lovituri riscante, iar sunetul bilelor sparte sau al unei bile intrate în buzunarul mesei îmi limpezeau de-a dreptul mintea înainte de a mă muta în Sala Tratatelor, unde lucram noaptea.

Iniţial, jocul de biliard îmi oferise un pretext de a mă strecura afară şi de a fuma o ţigară pe balconul de la etajul trei. Aceste popasuri luaseră sfârşit când am renunţat la fumat, imediat după ratificarea Legii pentru îngrijirea medicală accesibilă. Am ales ziua aceea pentru că mi-a plăcut simbolismul din spatele ei, dar luasem hotărârea cu câteva săptămâni înainte, când Malia simţise miros de tutun pe faţa mea şi mă întrebase încruntată dacă fumasem. Confruntat cu eventualitatea de a-mi minţi fiica sau de a fi un exemplu rău, l-am sunat pe medicul Casei Albe şi l-am rugat să-mi trimită o cutie de gumă de mestecat cu nicotină. Se pare că metoda a funcţionat, pentru că de-atunci n-am mai pus ţigară în gură. Dar, am înlocuit un viciu cu altul: pe toată perioada preşedinţiei, am mestecat în permanenţă gumă, iar cutiuţele îmi cădeau mereu de prin buzunare, lăsând o dâră de pernuţe strălucitoare pe care alţii le găseau pe podea, sub biroul meu sau printre pernele canapelei.

Un alt refugiu de nădejde a fost baschetul. Atunci când programul îmi permitea, Reggie Love organiza un meci la sfârşitul săptămânii, adunând câţiva dintre amicii lui şi rezervând un teren la baza militară Fort McNair, la sediul FBI sau la Departamentul pentru afaceri interne. Meciurile erau dure – cu câteva excepţii, majoritatea partenerilor erau foşti jucători din campionatul universitar, din Divizia I, în jur de 30 de ani – şi, cu toate că nu-mi plăcea să recunosc, eram, de obicei, unul dintre cei mai slabi jucători de pe teren. Atâta timp cât nu încercam să forţez, făceam faţă bine jocului, îmi blocam adversarul, aruncând mingea celui care era liber sau trăgând la coş când puteam, traversând terenul în fugă şi lăsându-mă pradă jocului şi camaraderiei.

Meciurile acelea reprezentau pentru mine un fel de continuitate, o legătură cu vechiul meu „eu", iar când echipa mea a învins echipa lui Reggie i-am amintit asta toată săptămâna. Dar bucuria pe care o simţeam jucând baschet nu se putea compara cu emoţiile – şi stresul – încurajării de pe margine a echipei de baschet în care juca Sasha pentru liga liceelor.

Fetele îşi spuneau *The Vipers* (felicitări celor care s-au gândit la acest nume) şi în fiecare sâmbătă dimineaţă, în timpul sezonului, Michelle şi cu mine mergeam pe un teren public modest din Maryland şi ne aşezam în gradene cu celelalte familii, strigând la Sasha să marcheze şi să se întoarcă pe linia de apărare, făcând tot posibilul să nu fim „acei părinţi" care urlă la arbitru. Maisy Biden, nepoata lui Joe şi una din cele mai bune prietene ale Sashei, era vedeta echipei, dar pentru majoritatea fetelor aceasta era prima lor experienţă în jocurile de baschet organizate. Acelaşi lucru era adevărat, se pare, pentru antrenorii lor, un cuplu de tineri prietenoşi care predau la Sidwell şi care, aşa cum recunoşteau chiar ei, nu considerau baschetul sportul lor de bază. După ce am asistat la primele două meciuri, adorabile, dar haotice, Reggie şi cu mine am decis să le explicăm câteva scheme de joc şi ne-am oferit să antrenăm fetele în câteva şedinţe informale de duminică după-amiază. Le-am explicat elementele esenţiale (cum să dribleze, cum să paseze, cum să îşi lege cu atenţie şireturile înainte de a intra pe teren) şi, cu toate că Reggie era cam prea pătimaş („Paige, n-o lăsa pe Isabel să te păcălească!"), fetele păreau să se distreze cel puţin la fel de mult ca noi. Când *The Vipers* au câştigat campionatul ligii cu 18–16, am sărbătorit împreună cu Reggie de parcă ar fi fost finala NCAA.

Presupun că orice părinte savurează astfel de momente, când lumea aproape că stă în loc, orice altă preocupare trece în plan secund, şi tot ce contează este că te afli acolo, sută la sută, pentru a

privi la miracolul care este dezvoltarea copilului tău. Date fiind absenţele mele îndelungate de lângă fete din timpul perioadelor de campanie şi al sesiunilor legislative, preţuiam cu atât mai mult momentele în care eram un tată normal. Sigur că nimic nu mai era normal în vieţile noastre, aşa cum aveam să-mi dau seama şi în anul următor, când, aşa cum se obişnuia la Washington, câţiva părinţi de la o echipă rivală de la Sidwell au început să se plângă antrenorilor Vipers, şi probabil şi şcolii, că Reggie şi cu mine nu îi antrenam şi pe copiii lor. Le-am explicat că practicile noastre nu aveau nimic special – că era doar un pretext pentru mine de a petrece mai mult timp cu Sasha – şi m-am oferit să-i ajut pe ceilalţi părinţi să organizeze antrenamente. Dar când a devenit limpede că plângerile lor n-aveau nimic de-a face cu baschetul („Probabil au impresia că dacă sunt antrenaţi de tine pot pune asta pe cererea de înscriere la Harvard", a pufnit Reggie) şi că antrenorii echipei *The Vipers* se simţeau strânşi cu uşa, am decis că ar fi mult mai simplu pentru toată lumea dacă m-aş rezuma la statutul de suporter.

În ciuda câtorva evenimente exasperante de genul celui amintit, nu puteam să neg faptul că statutul nostru de Primă Familie ne oferea o grămadă de avantaje. Muzeele din oraş ne permiteau intrarea după program, pentru a evita mulţimile (Marvin şi cu mine râdeam şi acum de momentul în care se decisese să se aşeze strategic în faţa unui tablou imens şi foarte detaliat al unui bărbat gol, la Galeria Corcoran, de teamă că fetele l-ar fi putut vedea). Pentru că Asociaţia Producătorilor de Filme din America ne trimitea mereu DVD-uri cu filmele nou lansate, cinematograful Casei Albe a fost folosit din plin, deşi gusturile mele erau diferite de ale lui Michelle: ea prefera comediile romantice, dar eu – aşa cum descria chiar ea – preferam filmele în care „oamenilor li se întâmplă lucruri oribile, şi după aia mor".

Stafful incredibil de la Casa Albă ne-a ajutat să ne primim frumos oaspeţii. Nu mai trebuia să ne facem griji, aşa cum se întâmplă în cazul altor părinţi care lucrează, în legătură cu treburile obişnuite după o săptămână de lucru, adică cumpărături, gătit, curăţenie într-o casă ce arată de parcă ar fi fost lovită de o tornadă. Pe lângă întâlnirile de weekend cu cercul nostru obişnuit de prieteni, am început să găzduim mici petreceri la reşedinţă o dată la câteva luni, unde invitam artişti, scriitori, cărturari, directori de firme şi alţi oameni pe care îi întâlniserăm şi pe care doream să-i cunoaştem mai bine. De obicei, aceste serate se prelungeau mult după miezul nopţii, prin conversaţii la un pahar de vin, conversaţii care ne-au inspirat (Toni Morrison, deopotrivă de maiestuoasă şi glumeaţă, ne-a povestit despre prietenia ei cu James Baldwin); conversaţii care ne-au educat

(copreşedintele Consiliului meu de consultanţi în tehnică şi tehnologie, dr. Eric Lander, ne-a vorbit despre cele mai noi progrese în medicina genetică); conversaţii care ne-au încântat (Meryl Streep, uşor aplecată, recitând într-un dulce dialect mandarin versurile unui cântec despre nori, pe care îl învăţase cu ani în urmă pentru un rol); conversaţii care m-au făcut să sper în şansele omenirii.

Poate că cel mai frumos cadou al Casei Albe a avut legătură cu muzica. Unul din visurile lui Michelle, ca primă doamnă, a fost să facă din Casa Albă un cămin mai primitor – „o casă a oamenilor", în care fiecare vizitator să se simtă reprezentat, şi nu o fortăreaţă îndepărtată, exclusivistă, a puterii. În colaborare cu Departamentul social al Casei Albe, Michelle a organizat numeroase vizite pentru grupuri de elevi de la şcolile locale şi a lansat un program de îndrumare care permitea angajaţilor de la Casa Albă să îi ajute pe copiii dezavantajaţi. A deschis Peluza de Sud pentru petreceri de Halloween şi a organizat seri cinematografice pentru familiile militarilor.

Ca parte a acestui efort, biroul ei a aranjat să găzduim o serie de evenimente muzicale în colaborare cu televiziunea publică, în care unii dintre artiştii de marcă din ţară – nume grele ca Stevie Wonder, Jennifer Lopez şi Justin Timberlake, dar şi artişti mai noi, ca Leon Bridges şi legende vii cum era B.B. King – au petrecut o parte din zi conducând ateliere muzicale cu tinerii din zona Washingtonului, înainte de a cânta pe scena Camerei de Est şi pe Peluza de Sud în faţa a 200 de oaspeţi. Pe lângă concertul de după acordarea Premiului Gershwin, pe care Casa Albă îl organiza anual pentru a onora un compozitor sau un artist important, această serie de evenimente erau un prilej pentru familia mea să ocupe primele rânduri de trei sau patru ori pe ani, pentru a asista la spectacole muzicale extravagante cu o distribuţie plină de celebrităţi.

Fiecare gen muzical era reprezentat: muzică de spectacol tip Motown şi Broadway; blues clasic şi Fiesta Latina; gospel şi hip-hop; country, jazz şi muzică clasică. Muzicienii repetau, de obicei, cu o zi înainte de spectacol, iar dacă se întâmpla să fiu la etajul reşedinţei în timp ce ei îşi aranjau decorul, auzeam sunetul tobelor şi al bass-ului şi al chitarelor electrice reverberând prin podeaua Sălii Tratatelor. Uneori mă furişam pe scara de serviciu a reşedinţei, până în Camera de Est, rămâneam în spatele sălii să nu atrag atenţia şi îi urmăream pe artişti repetând: un duet în sincron, un interpret ce avea să deschidă spectacolul aranjând orchestraţia cu trupa. Eram fascinat de virtuozitatea lor, de generozitatea pe care şi-o arătau unul altuia în timp ce minţile, trupurile, spiritele li se îngemănau, iar eu simţeam un

fior de invidie, dar şi de bucurie fără margini privindu-i şi observând contrastul dintre calea pe care ei o aleseseră şi parcursul meu politic.

Cât despre concertele propriu-zis, acestea erau electrizante. Parcă îl aud încă pe Bob Dylan, acompaniat doar de un basist, de un pian şi propria chitară interpretând cu multă sensibilitate „The Times They Are a-Changin". Când a terminat, a coborât de pe scenă, mi-a strâns mâna, mi-a zâmbit scurt, s-a înclinat în faţa mea şi a lui Michelle apoi a dispărut fără un cuvânt. Îmi amintesc un tânăr dramaturg de origine portoricană, Lin-Manuel Miranda, care ne-a spus în timpul unei şedinţe foto dinaintea unei seri de poezie, muzică şi recitări că intenţiona să lanseze primul cântec din ceea ce spera să fie un muzical hip-hop despre viaţa primului secretar al Trezoreriei americane, Alexander Hamilton. L-am încurajat politicos, dar cam sceptic în sinea mea, până când a urcat pe scenă şi a început să cânte, iar publicul a fost de-a dreptul entuziasmat.

Până şi Paul McCartney i-a cântat soţiei mele „Michelle". A râs, puţin stânjenită, în timp ce restul sălii a aplaudat, şi m-am întrebat ce ar fi spus părinţii lui Michelle în 1965, anul în care s-a lansat cântecul, dacă cineva le-ar fi bătut la uşa casei lor din Cartierul de Sud şi le-ar fi spus că într-o bună zi autorul cântecului cu pricina îl va cânta în faţa fiicei lor, pe o scenă de la Casa Albă.

Michelle iubea aceste concerte la fel de mult ca mine. Dar cred că ar fi preferat să fie doar spectator, nu şi gazdă. La suprafaţă, avea toate motivele să se simtă mulţumită de felul în care se adaptase la noua noastră viaţă: fetele erau fericite; îşi făcuse repede un nou cerc de prietene, multe dintre ele mămicile colegelor de şcoală ale Maliei şi Sashei; iar ea se bucura de mai multă flexibilitate decât mine atunci când dorea să părăsească complexul Casei Albe neobservată. Iniţiativa ei de a reduce obezitatea infantilă – numită „Să facem mişcare!" – fusese bine primită şi arăta deja rezultate semnificative, iar în colaborare cu Joe Biden lansase programul „Unirea Forţelor" care urma să ofere sprijin familiilor de militari. La fiecare apariţie publică a lui Michelle, fie că vizita o clasă dintr-o şcoală publică sau făcea schimb de replici spumoase cu realizatorii emisiunilor tv, oamenii erau sincer cuceriţi de autenticitatea şi de căldura ei, de zâmbetul şi de spontaneitatea ei. De fapt, corect ar fi să spun că, spre deosebire de mine, ea n-a făcut nici o mişcare greşită, nici o gafă din momentul în care am ajuns la Washington.

Cu toate acestea, în ciuda succesului şi a popularităţii ei, am observat în continuare o oarecare tensiune în ea, subtilă, dar constantă, ca uruitul înfundat al unui echipament ascuns. Era ca şi cum între zidurile Casei Albe toate motivele ei de frustrare au devenit şi mai concentrate, mai acute, ori din pricina faptului că eram mereu

absorbit de muncă, ori din cauza felului în care viaţa politică ne expusese familia unei analize şi unor atacuri constante, sau poate pentru că până şi prietenii sau membrii familiei aveau tendinţa de a vedea rolul ei drept unul secundar.

Mai mult decât orice, Casa Albă îi reamintea zilnic că aspectele fundamentale ale vieţii ei nu mai erau total sub control propriu. Anturajul nostru, locurile în care ne petreceam vacanţele, locuinţa noastră de după alegerile din 2012, chiar şi siguranţa familiei ei erau, la un anumit nivel, subordonate performanţelor mele ca preşedinte, activităţii staffului din Aripa de Vest, toanelor electoratului sau ale corpului de presă, sau chiar ale lui Mitch McConnell, numărului locurilor de muncă sau vreunui eveniment neaşteptat petrecut de cealaltă parte a globului. Nimic nu mai era fix. Dimpotrivă. Astfel încât, în mod conştient sau nu, o parte din ea rămânea în permanenţă în alertă, indiferent de micile victorii sau bucurii pe care o zi, o săptămână sau o lună le aduceau în viaţa ei, aşteptând în continuare următoarea mişcare şi pregătindu-se pentru o catastrofă.

Michelle împărtăşea rareori cu mine aceste sentimente. Era conştientă de povara pe care o duceam şi nu dorea să mai adauge nimic la ea; iar cât privea viitorul apropiat, nu puteam face mare lucru pentru a schimba circumstanţele. Poate că nu mai vorbise cu mine despre asta pentru că ştia că voi încerca să-i înlătur temerile cu argumente rezonabile sau că voi încerca s-o liniştesc cumva, sau că voi spune că era nevoie să-şi schimbe atitudinea.

Dacă eu eram bine, atunci şi ea trebuia să fie.

Atunci când lucrurile mergeau cu adevărat bine profitam de asta, ne cuibăream amândoi sub o pătură să urmărim un show la televizor, în după-amiezele de duminică, etajul al doilea al reşedinţei se umplea de râsete atunci când ne jucam cu fetele şi cu Bo pe covor. De cele mai multe ori, Michelle se retrăgea în biroul ei după cină, iar eu traversam holul lung spre Sala Tratatelor. Când terminam de lucru, ea era deja adormită. Mă dezbrăcam, mă spălam pe dinţi, atent să n-o trezesc. Şi, deşi rareori s-a întâmplat să nu pot adormi în perioada petrecută la Casa Albă – eram atât de obosit încât adormeam în cinci minute după ce puneam capul pe pernă – au fost şi nopţi în care, întins lângă Michelle, stăteam pe întuneric şi mă gândeam la zilele în care relaţia noastră fusese mult mai simplă, când ea zâmbea mai des, iar iubirea dintre noi era mai puţin afectată de lumea din jurul nostru, şi mi se strângea inima gândindu-mă că zilele acelea nu aveau să mai revină poate niciodată.

Acum, privind în retrospectivă, mă gândesc dacă nu cumva reacţia lui Michelle la toate schimbările prin care treceam nu fusese mai onestă; dacă nu cumva, calmul meu aparent în faţa crizelor ce se

adunau, insistența mea că totul va fi bine, nu era, de fapt, o formă de autoprotejare ce contribuiau la sentimentul ei de singurătate.

Îmi amintesc că în jurul acelei perioade am început să am un vis care se tot repeta. Se făcea că mă plimbam pe străzile unui oraș fără nume, într-o zonă plină de copaci, de vitrine și cu trafic lejer. Ziua era frumoasă și caldă, bătea un vânticel domol, iar oamenii ieșiseră la cumpărături sau își plimbau câinii sau se întorceau de la serviciu. În unele versiuni ale visului mergeam cu bicicleta, dar de obicei mă plimbam pe jos, fără să mă gândesc la ceva anume când brusc îmi dădeam seama că nimeni nu mă recunoaște. Agentul meu de securitate dispăruse. Nu aveam nici o destinație precisă. Alegerile mele nu aveau nici un fel de urmări. Intram într-o prăvălie de la colțul străzii și cumpăram o sticlă de apă sau de ceai și stăteam de vorbă cu persoana de la tejghea. Mă așezam pe urmă pe o bancă din apropiere, îmi desfăceam sticla, luam o gură și priveam la trecători.

Mă simțeam de parcă aș fi câștigat la loterie.

Rahm era de părere că găsise răspunsul pentru recuperarea avantajului nostru politic. Criza de pe Wall Street expusese prăbușirea sistemului de reglementare a pieței financiare și, în timpul perioadei de tranziție, rugasem echipa economică să elaboreze reforme legislative care să scadă șansele unei eventuale viitoare crize. Din punctul lui de vedere, cu cât redactam mai repede un proiect de lege pentru „reforma de pe Wall Street" și cu cât ratificam mai repede legea, cu atât mai bine.

„Chestia asta ne așază printre îngeri", a spus el. „Iar dacă republicanii încearcă să blocheze legea, le-o băgăm în cur."

Aveam toate motivele să credem că Mitch McConnell se va împotrivi tuturor reglementărilor noastre financiare. În fond, făcuse carieră numai din opoziția față de toate și orice reglementări guvernamentale (legi privind mediul înconjurător, legi ale muncii, legi privind siguranța la locul de muncă, legi de finanțare a campaniilor, legi pentru protecția consumatorului) care ar fi putut limita puterea Americii corporatiste să facă orice îi poftea inima. Numai că McConnell înțelesese și riscurile politice ale momentului – electoratul asocia încă Partidul Republican cu miliardarii ce dețineau companii mari și yachturi și nu avea de gând să permită poziția standard antireglementări a partidului să împiedice obținerea majorității în Senat. Fără să-și ascundă intențiile de a-mi obstrucționa agenda la orice pas, o sarcină pe care Scott Brown i-o făcuse mult mai ușoară după ce câștigase cursa din Senat din partea statului Massachusetts și îi privase pe democrați de cel de-al șaizecilea vot, l-a anunțat pe Tim într-o ședință din biroul lui de pe Dealul Capitoliului că va face o excepție în cazul reformei de pe Wall Street. „O să voteze

împotriva tuturor propunerilor noastre", ne-a avertizat Tim după ce se întorsese de la şedinţă, „şi-aşa o să facă aproape tot grupul lui parlamentar. Dar mi-a spus că s-ar putea să găsească vreo cinci republicani care să colaboreze cu noi şi nu va face nimic pentru a-i împiedica."

„Altceva?" l-am întrebat.

„Numai că obstrucţionismul funcţionează în cazul lor", a spus Tim. „Părea foarte încântat de el însuşi".

Concesia pe care McConnell o făcea atmosferei publice era considerabilă, dar asta nu însemna că avea să ne fie uşor să trecem reforma Wall Street în Congres. Directorii industriei bancare nu intenţionau nici acum să arate remuşcări pentru haosul economic pe care îl creaseră. Nici nu se simţeau obligaţi să îşi arate recunoştinţa pentru tot ceea ce făcuserăm ca să le scăpăm pielea (acuzaţiile conform cărora mă poziţionam „antibusiness" deveniseră un loc comun în presa financiară). Dimpotrivă, au opinat că eforturile noastre de a înăspri reglementările privind operaţiunile lor erau inacceptabil de oneroase, chiar ofensatoare. Şi-au păstrat în continuare una din cele mai mari şi mai influente operaţiuni de lobby din Washington, având de partea lor alegători influenţi şi bogaţi din toate statele pentru a arunca în stânga şi-n dreapta cu donaţii de campanie pentru ambele partide.

În afară de opoziţia făţişă a băncilor a trebuit să facem faţă şi unui proces extrem de complex de reglementare a sistemului financiar modern. Trecuseră vremurile când banii Americii erau rulaţi într-un circuit simplu, în care băncile luau economiile clienţilor şi le foloseau pentru împrumuturi avantajoase cu dobândă fixă pentru familii şi afaceri. Trilioane de dolari erau acum manevrate peste graniţe cât ai clipi din ochi. Proprietăţile operaţiunilor financiare netradiţionale, cum erau fondurile speculative şi fondurile de capital privat, rivalizau cu cele ale multor bănci, iar comerţul electronic şi produsele exotice precum instrumentele financiare derivate aveau puterea de a ridica sau de a distruge pieţele. Pe teritoriul Statelor Unite, monitorizarea acestui sistem difuz era împărţită între câteva agenţii federale (Banca Centrală, Trezoreria, Corporaţia pentru Asigurarea Depozitelor Federale, Comisia pentru Bursă şi Valori Mobiliare, Comisia de Tranzacţionare la Termen a Mărfurilor, Fundaţia pentru Siguranţa Pieţelor) iar majoritatea acestor agenţii operau independent şi-şi apărau teritoriul cu înverşunare. O reformă eficientă însemna alinierea diferiţilor jucători sub un singur cadru legislativ; însemna, de asemenea, sincronizarea eforturilor SUA cu cele făcute de legislativele din alte ţări, aşa încât firmele să-şi poată derula tranzacţiile prin conturi din străinătate, evitând alte reguli mai aspre.

În ultimul rând, trebuia să ţinem piept diferenţelor acute din interiorul Partidului Democrat legate de forma şi obiectivul reformei. Pentru cei care înclinau mai mult spre centrul spectrului politic (inclusiv Tim şi Larry, ca şi majoritatea democraţilor din Congres) criza recentă dezvăluise imperfecţiuni serioase, dar reglabile ale unui sistem financiar solid după toate aparenţele. Statutul Wall Street, de centru financiar principal al lumii, depindea de creştere şi de inovaţie, spuneau experţii, iar ciclurile de creştere şi de scădere economică – însoţite de fluctuaţia aferentă între exuberanţa iraţională şi panica iraţională – erau trăsături specifice nu numai capitalismului modern, ci şi psihicului uman. Cum nu era posibil şi nici de dorit să eliminăm toate riscurile pentru investitori şi firme, obiectivele reformei au fost formulate strâns: paravane de sprijin în jurul sistemului pentru a reduce cele mai excesive forme de risc, asigurarea transparenţei în operaţiunile din instituţiile majore şi „consolidarea sistemului în caz de avarie", cum s-a exprimat Larry, astfel încât acei indivizi sau acele instituţii financiare care se angajau în contracte păguboase să nu îi tragă şi pe alţii după ei.

Pentru politicienii de stânga, acest tip de abordare punctuală a reformei neglija nepermis de mult ceea ce era necesar şi nu făcea decât să amâne o socoteală neîncheiată cu un sistem care nu fusese în stare să servească interesele americanilor de rând. Aceştia condamnau unele din cele mai îngrijorătoare curente din economie bazate pe un sistem financiar umflat, suspect din punct de vedere moral – fie că vorbim de preferinţa lumii corporatiste pentru reducerile de costuri şi concedieri legate de investiţiile pe termen lung, pentru a stimula profiturile pe termen scurt sau de utilizarea achiziţiilor finanţate prin împrumuturi şi vânzarea mai departe a pieselor de schimb pentru profit nemeritat sau o creştere constantă a inegalităţilor din salarizare şi reducerea taxelor plătite de către cei putred de bogaţi. Pentru a reduce efectele distorsionante şi a pune stop nebuniei speculative care provoca deseori crize financiare, cei de stânga au propus o abordare radicală a reformei de pe Wall Street. Reformele pe care aceştia le preferau au inclus plafonarea dimensiunilor băncilor din SUA şi reinstituirea legii Glass–Steagall, o lege dată în timpul Marii Crize economice care interzisese băncilor asigurate prin corporaţii de asigurare a depozitelor federale să se mai implice în investiţii, lege care fusese aproape abrogată în timpul administraţiei Clinton.

În multe feluri, aceste diviziuni din interiorul partidelor privind legislaţia financiară îmi aminteau de dezbaterea din domeniul sănătăţii, când adepţii sistemului plătitorului unic refuzaseră orice concesii pentru sistemul privat de asigurări existent, sub pretextul că

ele reprezentau o trădare. Şi, ca în cazul dezbaterii din sănătate, am înţeles întrucâtva refuzul celor de stânga faţă de un statu quo. În loc să aloce în mod eficient capital în scopuri productive, Wall Street funcţiona *realmente* ca un cazinou ce rula trilioane de dolari şi ale cărui profituri şi pachete compensatorii imense depindeau de pârghii şi de speculaţii din ce în ce mai mari. Obsesia câştigurilor trimestriale influenţase negativ deciziile corporaţiilor şi încurajase o gândire pe termen scurt. Devotate nimănui, indiferente la impactul globalizării asupra anumitor angajaţi şi comunităţi, pieţele financiare contribuiseră la accelerarea externalizării locurilor de muncă şi la concentrarea averilor în jurul câtorva oraşe şi sectoare economice, lăsând restul ţării fără bani, pregătire profesională şi speranţă.

Politicile ample şi îndrăzneţe ar fi putut ameliora aceste probleme, mare parte din ele având de-a face cu o nouă redactare a codului fiscal, cu consolidarea legilor muncii şi schimbarea regulilor de conducere a corporaţiilor. Toate aceste trei obiective erau printre priorităţile mele.

Numai că atunci când a venit vremea de a reglementa pieţele *financiare* ale naţiunii pentru a stabiliza sistemul, reţeta celor de stânga şi-a ratat ţinta. Dovezile nu indicau că limitarea dimensiunilor băncilor americane ar fi prevenit criza recentă sau nevoia unei intervenţii federale odată cu destrămarea sistemului. Patrimoniul JPMorgan era infinit mai mare decât cel al Bear Stearns sau Lehman Brothers, dar tocmai speculaţiile foarte ambiţioase ale firmelor mai mici în privinţa creditelor ipotecare refinanţate fuseseră cele care declanşaseră panica. Ultima criză financiară majoră din Statele Unite, din anii 1980, nu avusese nimic de-a face cu băncile mari; sistemul fusese atunci zdruncinat de un val de împrumuturi de mare risc acordate de mici asociaţii regionale de economii şi de împrumuturi slab capitalizate (S&L) din oraşe mai mici sau mai mari din toată ţara. Dat fiind scopul operaţiunilor lor, am găsit de cuviinţă să îndemnăm legiuitorii să acorde atenţie maximă băncilor mari cum erau Citi sau Bank of America –, dar reducerea patrimoniului lor nu putea schimba situaţia. Fiindcă sectoarele bancare din majoritatea ţărilor europene şi asiatice erau mult mai concentrate decât cele din SUA, limitarea capacităţii băncilor americane le-ar fi dezavantajat pe piaţa internaţională, fără a elimina riscul general la care era supus sistemul.

Din motive similare, creşterea sectorului financiar nonbancar a făcut caducă distincţia Glass–Steagall între băncile de investiţii şi băncile comerciale asigurate prin Corporaţia de Asigurare a Depozitelor Federale (FDIC). Cei mai mari pariori pe asigurări de împrumuturi ipotecare refinanţate – AIG, Lehman, Bear, Merrill,

precum şi Fannie sau Freddie – nu erau bănci comerciale garantate de guvern. Investitorilor nu le păsase de absenţa garanţiilor dar pompaseră bani până când întregul sistem financiar începuse să fie ameninţat atunci când ele se prăbuşiseră rând pe rând. În schimb, băncile asigurate prin FDIC, cum erau Washington Mutual şi IndyMac, dăduseră de bucluc nu pentru că ar fi acţionat ca nişte bănci de investiţii sau ar fi aprobat garanţii foarte mari, ci pentru că acordaseră tone de împrumuturi ipotecare cumpărătorilor insolvabili, în scopul de a-şi mări veniturile. Având în vedere cât de uşor circula capitalul acum între diverse entităţi financiare în căutare de profituri mari, stabilizarea sistemului cerea să ne concentrăm asupra practicilor riscante pe care doream să le strunim şi nu pe tipul de instituţie implicată.

Şi-apoi mai era problema politică. În Senat nu puteam spera la întrunirea numărului de voturi necesare pentru revigorarea legii Glass–Steagall sau pentru trecerea legislaţiei de redimensionare a băncilor americane, aşa după cum nu întrunisem nici numărul de voturi pentru un sistem de sănătate cu plătitor unic. Până şi în Cameră, democraţii erau îngrijoraţi că ar fi putut fi acuzaţi de excese, mai ales dacă acestea ar fi determinat pieţele financiare să revină la prudenţă, ceea ce ar fi înrăutăţit mai departe starea economiei. „Electoratul meu urăşte Wall Street, domnule preşedinte“, mi-a spus un democrat din suburbii, „dar nici ei nu au semnat pentru o eliminare completă.“ Fusese o vreme când FDR avusese un mandat din partea alegătorilor să încerce absolut orice, inclusiv o restructurare a capitalismului american, după trei ani chinuitori de recesiune, dar, pentru că reuşisem să împiedicăm înrăutăţirea extremă a situaţiei, mandatul nostru privind schimbarea era mult mai restrictiv. Cea mai bună şansă a noastră era de a bate fierul cât e cald.

În iunie 2009, după luni întregi de ajustări, proiectul nostru de lege pentru reforma financiară era gata să ia calea Congresului. Deşi nu conţinea toate prevederile cerute de stânga, rămăsese un efort extrem de ambiţios de modernizare a reglementărilor de secol XX pentru a se potrivi economiei din secolul XXI.

La baza pachetului a stat propunerea de a mări procentul de capital pe care toate instituţiile financiare de importanţă „sistemică“ – bănci sau alte instituţii – erau obligate să îl deţină. Mai mult capital însemna împrumuturi mai mici pentru finanţarea tranzacţiilor riscante. Mai multe lichidităţi însemnau că aceste instituţii puteau face mai bine faţă în cazul devalorizării pieţei. Prin forţarea principalilor jucători să menţină o rezervă de capital mai consistentă împotriva pierderilor avea să întărească sistemul per total; iar pentru a ne asigura că aceste instituţii îşi respectau angajamentele, urma să le obligăm să susţină

periodic același test de stres pe care îl aplicasem în perioada de apogeu a crizei.

Urma să alcătuim un mecanism oficial pentru a permite oricărei firme, indiferent de cât de mare sau mică era, să declare falimentul conform unui protocol, pentru a nu contamina întregul sistem. FDIC avea deja autoritatea de a supune orice bancă asigurată la nivel federal unei proceduri de falimentare structurată, cu reguli ce stabileau modul în care patrimoniul putea fi lichidat și în care reclamanții își puteau împărți activele rămase. Proiectul nostru de lege dădea Băncii Centrale o „autoritate de decizie" similară asupra tuturor instituțiilor importante din punct de vedere sistemic, fie că erau bănci sau nu.

Pentru a ne asigura că vom putea implementa legea, am propus delegarea funcțiilor și a responsabilităților către diverse agenții federale. Pentru a facilita un răspuns mai rapid, în cazul unei disfuncționalități majore pe piață, am autorizat oficial mai multe acțiuni de urgență – „spuma de pe pistă" au numit-o experții noștri economici – pe care Banca Centrală și Trezoreria le implementaseră în perioada crizei recente. Iar pentru a gestiona orice potențială problemă la timp, proiectul nostru de lege a înăsprit regulile guvernării piețelor specializate care făceau parte din instalația sistemului financiar. Am acordat o atenție deosebită achiziționării și vânzării de instrumente financiare derivate, acele forme de garanții adesea impenetrabile care duseseră la intensificarea pierderilor din sistem din momentul prăbușirii pieței refinanțării creditelor ipotecare. Instrumentele financiare derivate aveau o mare utilitate – companiile le foloseau pentru a-și acoperi riscul în caz de fluctuații majore ale valutelor sau al prețurilor mărfurilor. Dar le oferiseră comercianților iresponsabili una din cele mai mari ocazii pentru tranzacțiile riscante care puseseră în pericol tot sistemul. Reformele noastre urmau să împingă mare parte dintre aceste tranzacții pe bursa publică, prin reguli mai clare și monitorizare mai susținută.

Toate aceste propuneri au fost extrem de tehnice și s-au referit la aspecte financiare ascunse publicului. A existat și un ultim element în proiectul nostru de lege care avea mai puțin de-a face cu finanțele și mai mult cu viața de zi cu zi a oamenilor obișnuiți. Criza de pe Wall Street nu ar fi fost posibilă fără o explozie a împrumuturilor de refinanțare a creditelor ipotecare. Și, cu toate că multe dintre aceste împrumuturi fuseseră acordate clienților mai sofisticați – cei care înțelegeau riscurile unor dobânzi ajustabile și ale plăților cumulate atunci când cumpărau, recondiționau și vindeau apartamente din Florida sau când achiziționau case de vacanță în Arizona – un procent mult mai mare fusese proiectat și vândut familiilor de muncitori,

mulţi dintre ei negri şi hispanici, oameni care crezuseră că îşi câştigaseră în sfârşit acces la visul american, ca apoi să-şi vadă casele şi economiile confiscate prin executări silite.

Eşecul în protejarea consumatorilor împotriva practicilor de împrumut incorecte sau înşelătoare nu s-a rezumat doar la creditele ipotecare. Confruntaţi în permanenţă cu lipsa de lichidităţi, indiferent de cât de greu munceau, milioane de americani s-au văzut nevoiţi să plătească dobânzi exorbitante, taxe ascunse, şi datorii rezultate din înţelegeri oneroase către emiţători de cărţi de credit, către creditori care cereau datoria la salariu (mulţi dintre ei deţinuţi sau finanţaţi de bănci de renume), către vânzători de maşini la mâna a doua, către asiguratori cu dobândă redusă, către vânzători de mobilă care acceptau şi plata în rate şi către furnizori de credite ipotecare garantate cu obiectul creditului. Deseori oamenii s-au văzut prinşi într-un vârtej de datorii acumulate, plăţi neefectuate, credite rapide şi recuperări de credite care îi băgau şi mai adânc în datorii. În toată ţara, practicile dubioase ale industriei finanţelor au contribuit la dezechilibre marcante, la o promovare redusă la locul de muncă, şi la tot felul de datorii ascunse ce expuneau economia unor perturbări majore.

Fiindcă semnasem deja legislaţia privind reforma industriei cărţilor de credit, am convenit cu echipa că urmările crizei ne ofereau şansa unică de face progrese mai mari pe frontul protecţiei consumatorului. Elizabeth Warren, profesor de drept la Harvard şi expert în problemele falimentului, a venit cu o idee care ar fi avut exact impactul dorit de noi: o nouă agenţie de protejare a finanţelor consumatorilor menită să întărească încrengătura de reglementări federale impuse de stat, aflate deja în vigoare, şi să protejeze consumatorii împotriva unor produse financiare dubioase, aşa cum Comisia de Siguranţă a Produselor de Consum ţinea produsele de calitate inferioară şi periculoase pentru cetăţeni departe de rafturi.

Admiram de multă vreme activitatea lui Warren, încă din 2003 de când publicase *The Two-Income Trap (Capcana celor două venituri)* în care ea şi coautoarea ei, Amelia Tyagi, oferiseră o descriere incisivă şi înflăcărată a presiunilor ce apăsau din ce în ce mai mult familiile de angajaţi cu copii. Spre deosebire de majoritatea oamenilor de ştiinţă, Warren avea talentul de a transcrie analiza financiară în istorioare pe care oamenii obişnuiţi le puteau pricepe. În următorii ani, a devenit unul din cei mai influenţi critici ai industriei financiare, fapt ce l-a determinat pe Harry Reid s-o numească preşedinta comisiei de supraveghere a TARP din Congres.

Tim şi Larry erau, se pare, mai puţin fermecaţi de Warren decât mine, dat fiind că amândoi fuseseră chemaţi în repetate rânduri să apară în faţa comisiei. Deşi îi apreciau inteligenţa şi erau de acord cu ideea ei de a institui o agenţie de protecţie financiară a consumatorului, o considerau cam prea înfumurată.

„Se pricepe să ne pună la zid", a spus Tim într-una din întâlnirile noastre, „chiar şi când ştie că nu există alternative serioase la ceea ce face deja."

Am ridicat privirea, prefăcându-mă surprins. „Nu pot să cred", am răspuns. „Un membru al comitetului de monitorizare care joacă aşa cum îi cântă lumea? Rahm, tu ai auzit vreodată aşa ceva?"

„Nu, domnule preşedinte", a spus Rahm. „E de-a dreptul revoltător."

Până şi Tim a zâmbit.

Procesul de trecere a reformei Wall Street prin Congres nu a fost mai puţin laborios decât aventurile pe care le trăisem cu reforma sănătăţii dar nu s-a bucurat de aceeaşi atenţie. În parte, ţinea de subiect. Inclusiv intenţiile congresmenilor şi lobbyiştilor de a omorî legislaţia au fost discrete, pentru că nimeni nu dorea să fie considerat un apărător al Wall Street atât de repede după criză şi multe dintre amendamentele legii erau prea ezoterice pentru a stârni interesul presei.

Un subiect care a captat totuşi atenţia mass-media ţinea de propunerea fostului preşedinte al Băncii Centrale, Paul Volcker, de a interzice băncilor asigurate prin FDIC să tranzacţioneze prin propriile conturi sau să opereze propriile fonduri speculative şi de capital privat. După părerea lui Volcker, această prevedere asigura o metodă uşoară de a recupera unele dintre limitele de prudenţă pe care legea Glass–Steagall le stabilise în legătură cu băncile comerciale. Până să-mi dau seama ce se întâmplă, disponibilitatea noastră de a include „Legea Volcker" în legislaţie a devenit hârtia de turnesol a celor de stânga, relativ la cât eram de serioşi în legătură cu reforma de pe Wall Street. Volcker, un economist morocănos, care fuma trabuc şi era înalt de 2 metri, nu era un model de erou pentru progresişti. În 1980, aflat în funcţia de preşedinte al Rezervei Federale, ridicase dobânzile americanilor la 20%, o măsură fără precedent pentru a frâna inflaţia scăpată de sub control, ceea ce dusese la o recesiune brutală şi la ridicarea nivelului şomajului la 10%. Hapul greu de înghiţit al Băncii Centrale a provocat furia sindicatelor şi a multor democraţi de la vremea aceea; pe de altă parte, nu numai că inflaţia scăzuse, dar se aşternuseră bazele unei creşteri economice stabile în anii 1980 şi 1990, transformându-l pe Volcker într-o figură venerată atât la New York, cât şi la Washington.

În anii din urmă, Volcker devenise din ce în ce mai vocal în criticile lui la adresa exceselor de pe Wall Street, câştigând chiar şi unii admiratori în rândurile liberalilor. Mi-a sprijinit campania încă de foarte devreme şi ajunsesem să preţuiesc sfaturile lui în asemenea măsură încât îl numisem şef a unui grup de consilieri pe problemele crizei economice. Cu alura lui serioasă şi încrederea în eficienţa pieţei libere, dar şi în instituţiile publice şi în binele general, era un fel de întoarcere în timp pentru mine (bunica mea l-ar fi simpatizat foarte tare) şi, după ce l-am ascultat vorbind într-o şedinţă din Biroul Oval, m-a convins de viabilitatea propunerii lui de a încetini tranzacţionarea proprietăţilor. Însă când am discutat ideea cu Tim şi Larry aceştia s-au arătat sceptici, pretextând că avea să fie un demers greu de gestionat care urma să aducă atingere serviciilor legitime oferite de bănci clienţilor lor. Pentru mine, părerea lor nu stătea în picioare – a fost una din puţinele ocazii în timpul colaborării noastre când am avut senzaţia că cei doi aveau mai multă înţelegere pentru perspectivele industriei financiare decât pentru faptele care erau o realitate – şi am continuat să discut cu ei câteva săptămâni bune. La începutul lui 2010, când Tim a devenit speriat de faptul că portiţa pentru reforma Wall Street începea să se închidă, mi-a recomandat până la urmă să includem o versiune a Legii Volcker în pachetul nostru legislativ.

„Dacă ne ajută să trecem legea", a spus Tim, „putem găsi o cale să funcţioneze."

În cazul lui Tim era vorba de o concesie pe care rar o făcea opticii politice. Axe şi Gibbs, care îmi umpluseră inboxul cu sondaje ce arătau că 60% din electoratul meu considera că eram prea indulgent cu băncile, au fost încântaţi de veste; au sugerat să anunţăm propunerea la Casa Albă, în prezenţa lui Volcker. Am întrebat dacă publicul va înţelege o schimbare de regulă atât de obscură.

„Nu e nevoie ca ei să înţeleagă", a spus Gibbs. „Or să creadă în mod sigur că e de bine dacă văd că băncile nu sunt de acord cu regula."

Având aceşti parametri de bază ai legislaţiei puşi la punct, acum cădea în sarcina preşedintelui Comisiei de servicii financiare a Camerei Reprezentanţilor, Barney Frank, şi a preşedintelui Comisiei bancare a Senatului, Chris Dodd, ambii veterani ai Congresului cu 29 de ani de activitate în spate, să ajute la trecerea proiectului de lege. Erau o pereche atipică. Barney îşi făcuse un renume de instigator liberal şi prim membru al Congresului care îşi declarase orientarea de homosexual. Ochelarii lui groşi, costumele neîngrijite şi accentul puternic din Jersey îi împrumutau un aer proletar, şi era la fel de dur, deştept şi calificat în munca din Congres ca oricare dintre colegii lui; replicile lui spontane şi nimicitoare îl făcuseră simpatic reporterilor,

iar pentru adversarii politici era o mare durere de cap. (Barney ţinuse o prelegere în faţa anului meu când eram student la Harvard, ocazie cu care mă desfiinţase din cauză că pusesem o întrebare aparent tâmpită. Eu nu fusesem de aceeaşi părere. Din fericire, nu-şi amintea prima noastră întâlnire.)

Pe de altă parte, Chris Dodd dădea impresia unui obişnuit pasionat al Washingtonului. Îmbrăcat impecabil, cu părul argintiu aranjat şi spilcuit ca al unui prezentator de ştiri, mereu gata să spună câte o bârfă de pe Dealul Capitoliului sau o istorioară irlandeză, Dodd crescuse în politică – era fiul unui fost senator al Statelor Unite, unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Ted Kennedy, amic cu o serie de lobbyişti din industrie, în ciuda palmaresului său liberal. Legasem o relaţie caldă cu el cât fusesem în Senat, în parte pe baza recunoaşterii oneste a lui Chris privind absurditatea locului („Doar n-ai crezut că e vorba de o afacere cinstită...?“ îmi spunea el făcându-mi cu ochiul după ce vreun coleg termina o pledoarie plină de patimă pe marginea unui proiect de lege, în timp ce, în culise, încerca să saboteze exact legea în cauză). Dar era mândru de performanţele lui ca organ legislativ şi fusese unul din principalele motoare din spatele unor legi de impact, cum fusese, de pildă, Legea familiei şi a concediilor medicale.

Împreună, cei doi alcătuiau o echipă formidabilă, fiecare dintre ei potrivit perfect pentru politica din camerele în care activau. În Camera Reprezentanţilor, o majoritate democrată dominantă însemna că trecerea reformei financiare nu prezenta o problemă. Principala noastră preocupare era să ne menţinem propriii membri pe direcţia cea bună. Barney nu avea numai cunoştinţe excepţionale despre detaliile legislative; avea şi credibilitate în grupul parlamentar democrat, suficientă pentru a tempera pretenţiile nerealiste ale colegilor progresişti, precum şi influenţa necesară pentru respingerea eforturilor democraţilor mai tranşanţi, care doreau să relaxeze legislaţia în scopul de a răspunde intereselor speciale. În Senat, acolo unde aveam nevoie de orice vot disponibil, răbdarea, tactul şi capacitatea lui Chris de a convinge chiar şi cel mai recalcitrant republican contribuiseră la calmarea nervilor democraţilor conservatori; tot el ne-a pus la dispoziţie un canal folositor spre lobbyiştii din industrie care se opuneau proiectului de lege, dar nu se temeau de Chris.

În ciuda acestor avantaje, înaintarea proiectului cunoscut ca „Dodd–Frank“ a presupus acelaşi proces necesar pentru a trece reforma sănătăţii, şi o serie de compromisuri care m-au făcut să fierb de nervi. Chiar şi în ciuda obiecţiilor noastre ferme, comercianţii de maşini au câştigat o derogare de la supravegherea noii agenţii pentru

protecţia consumatorului şi asta pentru că aveau reprezentanţe de maşini în toate circumscripţiile electorale, iar mulţi dintre aceşti comercianţi erau consideraţi stâlpi ai societăţii pentru că sponsorizau echipele din ligile de juniori sau făceau donaţii spitalelor locale. Ca atare, chiar şi cei mai mari adepţi ai reglementărilor, din rândul democraţilor, fugeau mâncând pământul de teama eventualelor repercusiuni. Efortul nostru de a raţionaliza numărul de agenţii de reglementare care supravegheau sistemul financiar a suferit o moarte nedemnă; dat fiind că fiecare agenţie era supusă jurisdicţiei unui alt comitet din Congres (Comisia de Negociere a Viitoarelor Mărfuri, de pildă, raporta direct Comisiilor de agricultură din Camera Reprezentanţilor şi din Senat). Preşedinţii comisiilor democrate au rezistat cu încăpăţânare ideii de a renunţa la pârghiile pe care le deţineau asupra unei părţi a industriei financiare. După cum i-a explicat Barney lui Tom, teoretic am fi putut consolida Comisia pentru Bursă şi Valori Mobiliare şi Comisia de Negociere a Viitoarelor Mărfuri: „Dar nu în Statele Unite".

În Senat, acolo unde nevoia de a întruni pragul de 60 de voturi pentru a evita obstrucţionismul îi dădea fiecărui senator un avantaj, am fost nevoiţi să ne luptăm cu tot felul de cereri individuale. Republicanul Scott Brown, proaspăt învingător dintr-o campanie în care criticase diversele „înţelegeri de culise" ale lui Harry Reid pentru a trece reforma sănătăţii, şi-a exprimat disponibilitatea de a vota pentru reforma de pe Wall Street – dar nu fără a încheia o înţelegere în interes personal, adică exceptarea de la noile reglementări a câtorva bănci preferate din Massachusetts. Omul nu vedea nici o ironie în această cerere. Un grup de democraţi de stânga a introdus cu surle şi trâmbiţe un amendament despre care susţineau că va înăspri şi mai mult restricţiile Legii Volcker asupra comerţului în nume propriu. Numai că dacă citeai cu atenţie, amendamentul lor conţinea subterfugii care lăsau loc unui amalgam de interese – industria asigurărilor, investiţiile imobiliare, trusturile şi aşa mai departe – interese ale afaceriştilor din statele reprezentate de fiecare dintre aceşti senatori.

„Încă o zi în cel mai mare corp legislativ din lume", a comentat Chris.

Uneori mă simţeam precum pescarul din *Bătrânul şi marea* de Hemingway, înconjurat de rechini care încercau să muşte din prada mea pe măsură ce încercam s-o duc la mal. Dar, de-a lungul săptămânilor de dezbateri, nucleul reformelor noastre a supravieţuit procesului de amendare remarcabil de intact. Un număr de prevederi introduse de membrii Congresului – inclusiv dezvăluirea compensaţiilor destinate directorilor executivi din companiile

publice, o transparenţă mai mare a agenţiilor de rating a creditelor, şi un nou mecanism de recuperare pentru a împiedica directorii de pe Wall Street să mai primească bonusuri de milioane de dolari ca urmare a practicilor dubioase – au îmbunătăţit proiectul de lege. Datorită cooperării strânse între cei doi sponsori principali, şedinţa pentru reconcilierea diferenţelor dintre versiunile Camerei şi Senatului nu a fost marcată de certurile din interiorul partidelor care se manifestaseră în timpul negocierilor asupra reformei sănătăţii. La mijlocul lui iulie 2010, după un vot de 237 la 192 în Camera Reprezentanţilor şi 60 la 39 în Senat (trei republicani au votat „da" în ambele camere), am organizat o ceremonie la Casa Albă pentru promulgarea Legii Dodd–Frank privind Reforma de pe Wall Street şi a programului de măsuri pentru protecţia consumatorului.

A fost o victorie semnificativă – cea mai zdrobitoare modificare a regulilor ce guvernau sectorul financiar al Americii din ultimele decenii. Legea îşi avea imperfecţiunile şi compromisurile ei nedorite, dar avea să pună capăt, cu siguranţă, fiecărei manifestări de nechibzuinţă, lăcomie, meschinărie sau incorectitudine de pe Wall Street. Stabilind echivalentul unor „sisteme mai eficiente de coduri, detectoare de fum şi aspersoare" – aşa cum o descria Tim – Legea Dodd–Frank avea să împiedice nenumărate practici imprudente, să pună la dispoziţia legiuitorilor uneltele necesare pentru controlarea vâlvătăii financiare înainte ca aceasta să scape de sub control şi să împiedice apariţia unei eventuale crize de proporţiile celei prin care tocmai trecusem. Prin înfiinţarea noului Birou pentru Protecţia Financiară a Consumatorului (CFPB), familiile americane aveau acum un susţinător puternic de partea lor. Prin activitatea biroului, piaţa de credite putea deveni mai corectă, mai transparentă, şi consumatorii puteau beneficia de economii reale când se hotărau să cumpere o casă, să acceseze un împrumut pentru o maşină, să facă faţă unei urgenţe familiale, să-şi trimită copiii la facultate sau să îşi planifice pensionarea.

Chiar dacă echipa mea şi cu mine ne puteam mândri cu o realizare substanţială, trebuia să recunoaştem ceea ce devenise evident chiar înainte de semnarea legii: reformele istorice ale Legii Dodd–Frank nu aveau cum să ne dea un avantaj politic prea mare. În ciuda eforturilor curajoase ale lui Favs şi a celorlalţi scriitori de discursuri din echipa mea, era greu să transmitem mesajul transformaţional al „caselor de compensare derivate" sau al „interdicţiilor comerciale de proprietate". Majoritatea îmbunătăţirilor operate de lege în sistem aveau să rămână invizibile pentru public – mai mult o chestiune de prevenire a rezultatelor proaste decât un pachet de beneficii tangibile. Ideea unei agenţii de produse financiare pentru

consumatori fusese bine primită de alegători, dar mai avea să treacă ceva timp până la înfiinţarea CFPB, ori oamenii sperau la un ajutor imediat. Având în vedere faptul că legislaţia era denunţată de conservatori ca fiind o garanţie a viitoarelor planuri de salvare şi un pas înainte spre socialism, dar şi faptul că progresiştii nu erau deloc încântaţi de faptul că nu făcusem mai mult pentru a reforma băncile, electoratul putea ajunge uşor la concluzia că zgomotul şi furia din jurul actului Dodd–Frank nu erau decât o altă dovadă de praf în ochii alegătorilor din partea Washingtonului – mai cu seamă că, în momentul promulgării sale, toată lumea vorbea numai despre un crater activ, căscat pe fundul oceanului.

Capitolul 23

Primele operaţiuni de forare marină din Golful Mexic au fost întreprinderi simple, platforme de lemn construite în ape de mică adâncime spre sfârşitul anilor 1930. Pe măsură ce tehnologia a avansat, iar setea de petrol a Americii a căpătat proporţii, companiile s-au avântat din ce în ce mai departe de coastă, iar până în anul 2010, în largul coastelor statelor Texas, Louisiana, Mississippi şi Alabama se ridicau peste 3 000 de sonde şi platforme de producţie, proiectându-se la orizont precum un castel pe catalige. Acest lanţ de platforme constituie un puternic simbol al rolului central pe care ţiţeiul îl joacă în economia regională: miliardele de dolari pe care le generează anual în profituri şi zecile de mii de oameni al căror trai depinde, direct sau indirect, de extragerea rămăşiţelor de plante şi animale din vremuri străvechi, transformate de natură într-un aur negru vâscos acumulat sub străfundurile oceanului.

În privinţa sondelor de forare, existau foarte puţine de proporţiile celei denumite *Deepwater Horizon*. Înaltă cât o clădire de 30 de etaje şi având suprafaţa unui teren de fotbal, acest semi-submersibil mobil în valoare de jumătate de miliard de dolari putea funcţiona în ape a căror adâncime era de 300 de metri şi putea fora la adâncimi de câţiva kilometri sub plafonul inferior al oceanului. Operarea unei astfel de platforme costă în jur de un milion de dolari pe zi, dar marile companii petroliere consideră că aceste cheltuieli merită efortul. Creşterea şi profiturile lor au depins de explorarea potenţialului rezervelor ascunse la adâncimi cândva inaccesibile.

Deepwater Horizon era deţinut de Transocean, un contractor cu sediul în Elveţia, iar din anul 2001 a fost cesionat de către BP, una din cele mai mari companii petroliere din lume. BP folosise platforma

pentru a explora sectorul american din Golf, unde descoperise cel puţin două zăcăminte uriaşe şi potenţial rentabile sub fundul mării. Una din aceste câmpii abisale, numită Tiber, conţinea rezerve de ţiţei estimate la un volum halucinant de trei miliarde de barili. Pentru a accesa zăcământul, echipajele *Deepwater* au forat în 2009 unul dintre cele mai mari puţuri din lume – cu o adâncime de peste zece kilometri sub plafonul de 1,2 kilometri al fundului oceanului, adică echivalentul înălţimii Muntelui Everest.

În speranţa de a replica reuşita cu pricina, BP a trimis mesaj pentru *Deepwater Horizon* să foreze un alt puţ de explorare într-un alt câmp abisal bănuit a deţine rezerve de petrol, numit Macondo, la începutul anul 2010. Aflat la circa 80 de kilometri în largul coastei Louisianei, Macondo nu era la fel de adânc precum Tiber – ci „doar" la 6 000 de metri adâncime. Dar în cazul unei forări la mare adâncime sub fundul oceanului nu se putea vorbi despre o operaţiune de rutină. Accesarea fiecărui zăcământ ridica provocări unice, care implicau deseori săptămâni întregi de ajustări, calcule complexe şi decizii ad-hoc. Macondo s-a dovedit a fi un câmp extrem de dificil, în principal din cauza structurii fragile şi a nivelurilor inegale de presiune a fluidelor.

Proiectul era deja întârziat cu multe săptămâni, provocând pagube de milioane de dolari pentru BP. Inginerii, proiectanţii şi constructorii nu puteau ajunge la un acord în privinţa designului puţului. Cu toate acestea, în aprilie 2010, puţul ajunsese la o adâncime de 5,6 kilometri sub fundul oceanului şi părea aproape gata. O echipă a corporaţiei Halliburton, unul din constructorii proiectului, a injectat ciment în puţ pentru a izola marginile conductei. Odată ce cimentul s-a întărit, inginerii BP au început să facă o serie de teste de siguranţă înainte de a mobiliza *Deepwater* pentru următorul proiect.

La scurt timp după ora cinci după-amiază, unul dintre teste a scos în evidenţă posibile scurgeri de gaze prin membrana de ciment, ceea ce avertiza asupra unei situaţii potenţial riscante. În pofida semnalelor de avertisment, inginerii BP au decis să continue procesul, pompând în afară lubrifiantul nămolos folosit pentru a compensa dezechilibrul de presiune din timpul operaţiunii de forare. Un dispozitiv de valve de avarie, cântărind 400 de tone şi denumit avertizor de explozie – menit să sigileze puţul în caz de creştere bruscă a presiunii – nu a funcţionat corespunzător, ceea ce a permis gazului inflamabil aflat sub o presiune uriaşă să erupă prin platformă şi să declanşeze un gheizer de lubrifiant cu nămol. Adevăraţi nori de gaze s-au acumulat în camera de control a motorului platformei care s-au aprins imediat, zdruncinând întrega structură prin câteva explozii violente. Un adevărat turn de flăcări a luminat atunci cerul

nopţii, iar membrii echipajului s-au grăbit să scape cu ajutorul bărcilor de salvare sau au sărit în apele pline de resturi provocate de explozii. Din cele 126 de persoane aflate pe platformă, 98 au reuşit să scape practic nevătămate, 17 au fost rănite, iar 11 lucrători au fost daţi dispăruţi. *Deepwater Horizon* a continuat să ardă timp de 36 de ore, iar norii imenşi de flăcări şi fum au fost vizibili de la mulţi kilometri.

Când mi s-a comunicat vestea despre tragedia din Golf eram în reşedinţă, proaspăt întors dintr-un turneu destinat strângerii de fonduri pe Coasta de Vest, organizat de candidaţii democraţi din Congres. Primul meu gând a fost „nu din nou". Cu 15 zile în urmă, o explozie de praf de cărbune de la minele Upper Big Branch, aparţinând companiei Massey Energy din Virginia de Vest, ucisese 29 de mineri în ceea ce a însemnat cel mai mare dezastru minier din ultimii 40 de ani. Cu toate că ancheta privind acea catastrofă se afla abia la început, ştiam deja faptul că Massey încălcase de mai multe ori reglementările de siguranţă. Spre deosebire de ei, platforma *Deepwater* nu avusese nici un accident major în ultimii şapte ani. Cu toate acestea, n-am avut cum să nu fac legătura între cele două evenimente şi să iau în considerare costurile umane presupuse de dependenţa lumii faţă de combustibilii fosili: mă gândeam la nenumăraţii muncitori care îşi puneau zilnic sănătatea în pericol, riscând boli de plămâni, accidente, riscându-şi uneori chiar viaţa pentru a umple rezervoarele de benzină şi a menţine luminile aprinse, generând profituri inimaginabile pentru directorii executivi şi acţionarii aflaţi la mare distanţă.

Ştiam, de asemenea, că explozia va avea implicaţii serioase pentru agenda noastră energetică. Cu câteva săptămâni mai devreme, autorizasem Departamentul pentru Afaceri Interne să permită vânzarea anumitor contracte marine, pentru a demara explorările pentru petrol (dar nu producţia propriu-zisă) în Golful de Est şi câteva zone din apele statelor de la Atlantic şi din Alaska. Nu făceam decât să respect o promisiune din campania electorală: în mijlocul unei perioade de creştere a preţurilor la gaze şi ca urmare a propunerii McCain–Palin de a deschide linia americană de coastă operaţiunilor de foraj de amploare pentru a urca cât mai mult în sondaje, mi-am luat angajamentul de a ţine cont de o extindere mai limitată a forajelor ca parte a unei strategii energetice tip „toate cele de mai sus". Din punct de vedere strategic, orice tip de tranziţie către un viitor al energiei curate avea să dureze decenii până la deplina implementare; între timp, însă, nu vedeam nici o problemă în creşterea producţiei americane de petrol şi gaze pentru a reduce dependenţa noastră de

importurile din statele producătoare de petrol, cum erau Rusia şi Arabia Saudită.

Mai presus de orice, decizia mea de a permite noi foraje de explorare era un efort disperat de salvare a legislaţiei noastre privind schimbările de climă, legislaţie care la momentul respectiv atârna de un fir de aţă. În toamna precedentă, când senatorul republican Lindsey Graham se arătase de acord să medieze un proiect de lege a mediului care să implice ambele partide, ne avertizase în acelaşi timp asupra faptului că urma să fim nevoiţi să facem unele concesii pentru a câştiga sprijinul republican şi a evita posibilitatea unui act de obstrucţionism, şi ne-a prezentat o listă a proiectelor sale de foraj maritim. Joe Lieberman şi John Kerry îl crezuseră pe cuvânt pe Graham şi au petrecut luni bune lucrând cu Carol Browner şi încercând să convingă grupurile de activişti de mediu că merită să accepte această învoială, evidenţiind faptul că riscurile forajelor marine asupra mediului fuseseră reduse prin îmbunătăţirea tehnologiei şi că orice acord ferm avea să împiedice companiile petroliere să opereze în regiuni sensibile, cum era Refugiul Naţional Arctic pentru Animale Sălbatice – ANWR.

Au existat câteva grupuri de activişti de mediu care s-au arătat dispuse să accepte propunerea. Din nefericire, lunile trecuseră şi devenise din ce în ce mai limpede pentru noi că Graham nu avea să se ţină de cuvânt. Nu că n-ar fi încercat. A depus eforturi pentru a reuni companiile petroliere într-un acord şi a făcut lobby pe lângă republicanii moderaţi ca Susan Collins şi Olympia Snowe, dar şi pe lângă senatorii ce reprezentau statele producătoare de petrol, cum era de pildă Lisa Murkowski, din Alaska, în speranţa că aceştia vor cosponsoriza proiectul de lege. Indiferent de câte concesii erau pregătiţi să facă Lieberman şi Kerry, Graham nu a putut convinge pe nimeni din grupul parlamentar republican. Preţul politic pentru cooperarea cu administraţia mea rămăsese în continuare extrem de ridicat.

Graham însuşi începuse să încaseze destule bobârnace pentru sprijinirea proiectului de lege a mediului, atât din partea electoratului său, cât şi din partea presei conservatoare. Pretenţiile pe care le ridicase pentru a sprijini în continuare legea escaladaseră, ceea ce îi făcuse lui Kerry viaţa mai grea atunci când venea vorba de cooptarea grupurilor de activişti. Până şi anunţul nostru că aşezam bazele unei legi pentru a deschide noi regiuni de forare îl înfuriase pe Graham; în loc să ia asta ca un semn de bunăvoinţă din partea noastră, s-a plâns că i-am subminat autoritatea şi i-am confiscat atuul. Au început să circule zvonuri referitoare la faptul că urmărea un prilej oportun pentru a abandona total efortul.

Toate acestea s-au întâmplat înainte de accidentul *Deepwater*. Programele de ştiri au început brusc să difuzeze imagini apocaliptice ale unei platforme în flăcări, moment în care am ştiut că activiştii de mediu vor da înapoi dacă promulgăm o lege ce ar fi permis extinderea forajului marin. Asta i-ar fi dat lui Graham pretextul pentru a abandona nava. Indiferent de unghiul din care priveam lucrurile, concluzia era una singură: şansele mele, deja firave, de a trece legislaţia de mediu înainte de alegerile parţiale se făcuseră scrum.

A doua zi după explozia de pe *Deepwater* m-am consolat cu gândul că, potrivit rapoartelor, mare parte din ţiţeiul eliberat de explozie ardea la suprafaţa oceanului, ceea ce reducea în mică măsură eventualitatea unei catastrofe ecologice de proporţii. Carol mi-a confirmat faptul că navele de intervenţie ale companiei BP şi ale Gărzii de Coastă a Statelor Unite ajunseseră la timp la locul dezastrului, că operaţiunile de căutare şi salvare erau deja în plină desfăşurare şi că administraţia ţinea strâns legătura cu autorităţile de stat şi cele locale. Conform unei legi federale adoptate în 1989 în urma scurgerilor de ţiţei de pe petrolierul *Exxon Valdez* din Alaska, BP şi-a asumat întreaga responsabilitate pentru curăţarea petei de petrol. Chiar şi cu această lege de partea noastră, am mobilizat Paza de Coastă, precum şi Agenţia de Protecţie a Mediului şi Departamentul pentru Afaceri Interne pentru evaluarea pagubelor şi furnizarea sprijinului de care compania ar fi avut, eventual, nevoie.

În ideea că aveam situaţia sub control, mi-am respectat agenda şi m-am dus la New York în ziua următoare pentru a ţine un discurs despre reforma de pe Wall Street. Când am ajuns acolo, dezastrul căpătase proporţii şi mai mari. Slăbită de infernul dezlănţuit, întreaga structură a platformei *Deepwater* se prăbuşise şi se scufundase în apele oceanului, scuipând nori de foc negru în timp ce întregul eşafodaj de 33 000 de tone dispăruse, distrugând fără îndoială întregul eşafodaj subacvatic de la baza ei. Necunoscutele se înmulţeau rapid, aşa că l-am rugat pe Rahm să organizeze o şedinţă la întoarcerea mea, la care să-i invite pe amiralul Thad Allen, comandantul Gărzii de Coastă a Statelor Unite, pe Janet Napolitano de la Securitatea Internă şi pe secretarul de la interne Ken Salazar, al cărui departament răspundea de monitorizarea operaţiunilor de foraj marin. Singura oră potrivită pentru toţi a fost şase după-amiază – imediat după ce am terminat discursul în faţa a 200 de oameni invitaţi la o recepţie deja anunţată în Rose Garden şi care marca cea de-a patruzecea aniversare a Zilei Pământului.

Era o ironie aproape cosmică, ironie pe care n-am avut nervii s-o apreciez.

„Ia uite ce tur de adio am organizat pentru tine, Thad", am spus strângând mâna amiralului Allen în timp ce el şi restul grupului intrau în Biroul Oval. Solid şi roşu la faţă, cu o mustaţă deasă, Allen mai avea doar o lună de zile până la pensionare, după 39 de ani în serviciul Gărzii de Coastă.

„Să sperăm că vom putea aduce sub control toată nebunia asta înainte să mă pensionez, domnule preşedinte", mi-a răspuns Allen.

I-am invitat pe toţi să ia loc. Tonul întâlnirii a căpătat accente din ce în ce mai grave pe măsură ce Allen ne explica faptul că Paza de Coastă era pesimistă în privinţa operaţiunilor de căutare şi salvare, pentru că trecuse prea mult timp ca vreunul din cei 11 dispăruţi din echipajul *Deepwater* să fi supravieţuit în apele oceanului. Cât despre curăţarea zonei, a raportat că echipele de intervenţie ale BP şi ale Pazei de Coastă trimiseseră bărci echipate special pentru a curăţa petrolul rămas la suprafaţa apei după explozie. Aeronavele urmau să împrăştie soluţii de dispersie pentru spargerea petei în suprafeţe mai mici. Iar Paza de Coastă colabora cu BP şi cu statele afectate pentru amplasarea unor baraje pre-poziţionate – bariere plutitoare de burete şi spumă – care să prevină apropierea scurgerilor de petrol de ţărm.

„Ce spune BP în legătură cu asumarea responsabilităţii?" l-am întrebat pe Salazar. Un tip cu un început de chelie şi cu ochelari, glumeţ şi cu o pasiune pentru pălăriile de cowboy şi cravatele bolo, Ken fusese ales în Senat în 2004, adică în acelaşi an cu mine. Îmi fusese un coleg de nădejde şi apoi alegerea ideală în funcţia de secretar de interne, dat fiind că fusese în fruntea Departamentului de Resurse Naturale din Colorado înainte de-a deveni primul procuror general hispanic al statului. Crescuse în peisajul superb al fermelor din Valea San Luis, din partea central-sudică a statului Colorado, unde strămoşii lui locuiseră încă de la 1850, şi era familiarizat cu impulsurile extreme de a exploata şi de a conserva în acelaşi timp terenurile federale care influenţaseră mare parte din istoria regiunii.

„Am vorbit azi cu ei, domnule preşedinte", a spus Salazar. „BP a confirmat că vor plăti orice pagube care nu sunt acoperite de Fondul Fiduciar de Răspundere pentru Deversările de Petrol (OSLTF)". M-am gândit că asta era o veste bună. În vreme ce companiile petroliere răspundeau pentru costurile totale ale operaţiunilor de curăţare a deversărilor provocate de ele, Congresul a stabilit un plafon de doar 75 de milioane de dolari pentru obligaţiile de a compensa pagubele produse unor terţe părţi, cum erau pescarii sau afacerile de coastă. Pe de altă parte, companiile petroliere erau obligate să contribuie la un fond fiduciar comun ce acoperea orice pagubă excesivă până la valoarea de un miliard de dolari. Carol ne avertizase deja că dacă pata de petrol nu era bine izolată, măsura nu era de ajuns. Prin obţinerea

unui angajament anterior din partea BP că va compensa orice pagubă, puteam cel puţin să asigurăm statele afectate că locuitorii lor vor fi despăgubiţi.

La sfârşitul şedinţei, am rugat echipa să mă ţină la curent cu ultimele ştiri şi le-am amintit să folosească resursele federale aflate la dispoziţia noastră pentru a atenua impactul economic precum şi impactul asupra mediului. În timp ce conduceam pe toată lumea în afara Biroului Oval, am remarcat expresia gânditoare de pe chipul lui Carol. Am rugat-o să rămână, ca să putem vorbi între patru ochi.

„A rămas vreun aspect nediscutat?" am întrebat-o.

„Nu chiar", a spus ea. „Sunt doar de părere că trebuie să ne pregătim pentru ce e mai rău."

„Adică?", am întrebat-o.

Carol a ridicat din umeri. „BP susţine că petrolul nu se scurge din puţ. Dacă au dreptate, avem noroc. Dar vorbim despre o conductă de peste un kilometru ce duce la un puţ săpat pe fundul oceanului. Aşa că mă îndoiesc că există cineva care ştie sigur despre ce e vorba."

„Şi dacă se înşală?", am întrebat-o. „Dacă există într-adevăr o scurgere la adâncime?"

„Dacă nu o pot sigila în timp util, vom avea de-a face cu un coşmar", mi-a răspuns.

Peste nici două zile temerile lui Carol s-au confirmat. Puţul Macondo *scăpa* ţiţei la mare adâncime – şi nu era vorba de o scurgere de proporţii reduse. Iniţial, inginerii de la BP crezuseră că scurgerea era provocată de o fisură a conductei, apărută atunci când platforma se scufundase şi care deversa zilnic circa 1 000 de barili în apele golfului. Până pe 28 aprilie, camerele subacvatice descoperiseră încă două fisuri, iar cifrele estimative au crescut la 5 000 de barili pe zi. La suprafaţă, pata de petrol ajunsese la o suprafaţă de 1 500 de kilometri pătraţi şi se apropia de coasta Louisianei, otrăvind peştii, delfinii şi ţestoasele de mare şi ameninţând să provoace pagube pe termen lung asupra mlaştinilor, estuarelor şi golfuleţelor care adăposteau diverse specii de păsări şi de animale sălbatice.

Şi mai alarmant era faptul că BP nu ştia cât va dura să izoleze puţul. Compania insista că existau mai multe opţiuni viabile, inclusiv folosirea unor echipamente operate de la distanţă care să deblocheze avertizorul de explozie, acoperind fisura cu cauciuc sau alte materiale şi plasând un clopot de izolare peste puţ pentru a orienta ţiţeiul către suprafaţă astfel încât să poată fi colectat, sau forând mici jgheaburi de eliberare a presiunii pentru a pompa ciment în interiorul conductei şi a bloca scurgerea de petrol. După părerea experţilor noştri, primele trei opţiuni nu erau garantate, iar cea de-a patra putea „dura câteva luni". În ritmul în care aveau loc scurgerile de petrol, asta ar fi

însemnat o deversare de 19 milioane de galoane, adică cu 70% mai mult decât se scursese de pe petrolierul *Exxon Valdez*.

Şi iată cum peste noapte aveam de-a face cu posibilitatea de a ne confrunta cu cel mai mare dezastru ecologic din istoria Statelor Unite.

I-am încredinţat lui Thad Allen comanda operaţiunii ce viza acest incident naţional; am impus un moratoriu de 30 de zile asupra noilor foraje marine şi am interzis pescuitul în zonele contaminate; am declarat dezastrul Macondo „o deversare cu impact naţional". Guvernul federal a coordonat răspunsul colectiv din partea mai multor entităţi, comunicând inclusiv cu voluntari. Peste 2 000 de oameni au lucrat non-stop pentru izolarea petei de petrol, operând o armată ce a inclus 75 de ambarcaţiuni, printre care remorchere, barje şi separatoare, plus o duzină de aeronave şi flotoare care s-au întins pe o lungime de 83 de kilometri. I-am trimis pe Napolitano, Salazar şi Lisa Jackson, de la Agenţia de Protecţie a Mediului (EPA) în Golf, pentru a monitoriza operaţiunile, şi i-am spus lui Valerie să vorbească cu guvernatorii statelor Louisiana, Alabama, Mississippi, Texas şi Florida (toate cinci state republicane) în fiecare zi pentru a afla în ce alte moduri puteam ajuta.

„Spune-le că, dacă au o problemă, vreau să aflu asta direct de la ei", am rugat-o pe Valerie. „Vreau să dăm dovadă de o asemenea responsabilitate încât să se satureze de noi."

Corect ar fi să amintesc că, până în data de 2 mai, când am vizitat baza Pazei de Coastă din Venice, Louisiana, pentru a vedea la faţa locului stadiul operaţiunilor de curăţare, ne folosisem de tot ce aveam la îndemână pentru a limita dezastrul. Ca şi alte călătorii în calitate de preşedinte, ceea ce urmăream era nu atât să culeg informaţii, cât să le arăt oamenilor că ne preocupă situaţia şi că suntem hotărâţi să o soluţionăm. După declaraţia de presă dată într-o ploaie torenţială în faţa bazei, am vorbit cu un grup de pescari care mi-au spus că fuseseră angajaţi de curând de către BP pentru a amplasa barierele de-a lungul petei de petrol şi care erau, explicabil, îngrijoraţi în legătură cu impactul pe termen lung asupra mijloacelor de trai.

Am petrecut o mare parte din acea zi cu Bobby Jindal, fost congresman şi expert în strategii de sănătate al administraţiei Bush, care s-a folosit de conservatorismul lui acerb pentru a deveni primul guvernator amerindian al naţiunii. Isteţ, ambiţios, apropiindu-se de vârsta de 40 de ani, Jindal era privit ca o speranţă în partidul său şi fusese ales să prezinte răspunsul Marelui Partid Republican la prima noastră sesiune comună televizată. Numai că incidentul *Deepwater*, care ameninţa să închidă industrii vitale din Louisiana, cum erau comercializarea fructelor de mare şi turismul, îl plasase într-o poziţie

neplăcută: la fel ca majoritatea republicanilor, era un susţinător al principalelor companii de petrol şi gaze şi opozant înfocat al reglementărilor de mediu dure.

Într-un efort de a preveni orice schimbare a percepţiei publice, Jindal şi-a petrecut mare parte din timp prezentându-mi un plan de ridicare rapidă a unei insule tip barieră – o bermă – de-a lungul unei porţiuni a coastei Louisianei. Potrivit lui, asta avea să ţină la distanţă pata de petrol.

„Deja am vorbit cu constructorii", mi-a spus el. Tonul lui era încrezător, aproape arogant, cu toate că ochii lui negri trădau o îngrijorare, aproape o durere, chiar şi atunci când zâmbea. „Avem nevoie de ajutorul dumneavoastră pentru aprobarea planului de către Corpul de Ingineri al Armatei şi pentru ca BP să scoată bani din buzunar."

Auzisem deja de ideea de-a construi o bermă; evaluările preliminare ale experţilor noştri sugeraseră că nu era o idee practică, ci doar foarte costisitoare şi contraproductivă. Bănuiam că Jindal ştia asta. Propunerea era doar un joc politic, o modalitate prin care să se arate proactiv şi să evite, în acelaşi timp, problemele mai spinoase ridicate de această deversare faţă de riscurile forajului marin la mare adâncime. În orice caz, dat fiind obiectivul crizei, nu voiam să pară că resping orice idee scăpată de sub control şi l-am asigurat pe guvernator că planul lui de construire a unei berme va fi analizat şi evaluat cu atenţie de către Corpul de Ingineri al Armatei.

Vremea a fost mult prea rea pentru a putea zbura cu Marine One, aşa că ne-am petrecut restul zilei în maşină. De pe bancheta din spate a unui SUV, am studiat întinderile de vegetaţie, noroi, mâl şi mlaştini care se întindeau neuniform de-o parte şi de alta a fluviului Mississippi, până la gurile golfului. Timp de secole, oamenii se luptaseră să îmblânzească acest peisaj primordial, tot aşa cum Jindal se străduia acum să mă convingă de utilitatea unei berme – construiseră diguri, baraje, estacade, canale, stăvilare, porturi, poduri, drumuri şi autostrăzi în folosul comerţului şi al expansiunii, reconstruind mereu şi mereu totul după uragane şi inundaţii, neintimidaţi de mareele implacabile. Existase o oarecare noblețe în încăpăţânarea lor, m-am gândit, un „ceva" care făcea parte din spiritul „se poate" ce contribuise la ridicarea Americii.

Şi cu toate acestea, când era vorba de ocean şi de măreţul fluviu ce se vărsa în el, rezultatele ingineriei fuseseră mereu temporare, iar impresia de control doar o iluzie. Louisiana pierdea peste 10 000 de acri de uscat în fiecare an, din cauza ridicării nivelului oceanului care făcea uraganele din Golf şi mai violente. Dragarea constantă, consolidările malurilor fluviilor şi râurilor şi redirecţionarea albiei

fluviului Mississippi pentru facilitarea accesului vapoarelor şi cargoboturilor însemna că din amonte ajungea din ce în ce mai puţin sediment pentru regenerarea uscatului. Exact genul de activitate care făcuse din zonă un rai comercial şi permisese industriei petroliere să înflorească, grăbea acum înaintarea constantă a apelor oceanului. În timp ce priveam pe geamul biciuit de ploaie, m-am întrebat cât va rezista şoseaua pe care rulam acum, cu benzinăriile ei şi prăvăliile ei, înainte de a fi înghiţită de valurile oceanului.

Un preşedinte nu are altă alternativă în afară de gestionarea mai multor sarcini deodată, şi asta în permanenţă. („Eşti ca jonglerul ăla de la circ, care învârte permanent farfuriile din vârful unor beţe", mi-a spus Michelle). Al-Qaeda nu îşi întrerupsese atacurile doar pentru că se declanşase criza financiară; un cutremur devastator lovise Haiti exact când era planificat să prezidez un summit privind securitatea nucleară, la care participau reprezentanţi a 47 de naţiuni, care s-a suprapus peste eforturile de salvare şi de ajutorare. Stresat fiind deja din cauza dezastrului *Deepwater*, am încercat să nu mă las doborât de aceste evenimente. În săptămânile ce au urmat vizitei mele în Louisiana, am urmărit cu atenţie reacţiile americane, bazându-mă pe informările zilnice detaliate şi ocupându-mă, în acelaşi timp, de alte zece sau 12 probleme presante care necesitau atenţia mea.

Am vizitat o fabrică din Buffalo pentru a discuta pe marginea relansării economice şi am continuat colaborarea cu comisia fiscală bipartidă care căuta metode de a stabiliza deficitul pe termen lung al Statelor Unite. Am vorbit la telefon cu Merkel, legat de Grecia, şi cu Medvedev, pe tema ratificării tratatului START de reducere a armelor nucleare strategice, l-am primit pe preşedintele Mexicului Felipe Calderon într-o vizită oficială în care am discutat cooperarea în privinţa zonei de frontieră şi am luat parte la un prânz de lucru cu preşedintele Karzai al Afghanistanului. Pe lângă obişnuitele informări despre ameninţările teroriste, pe lângă sesiunile strategice cu echipa economică şi o serie de îndatoriri ceremoniale, am intervievat candidaţii pentru locul de la Curtea Supremă de Justiţie, devenit vacant după ce judecătorul John Paul Stevens îşi anunţase retragerea la începutul lunii aprilie. Am decis s-o numesc în funcţie pe Elena Kagan, un procuror general tânăr şi strălucit, fost decan al Facultăţii de Drept de la Harvard şi care, întocmai ca şi judecătoarea Sotomayor, trecuse de audierile din Senat relativ neatinsă şi urma să fie confirmată câteva luni mai târziu.

Oricâte farfurii aş fi ţinut în aer, la sfârşitul fiecărei zile eram preocupat de deversarea de petrol de la platforma *Deepwater*. Dacă analizam situaţia cu mare atenţie, puteam spune că se înregistrase un

oarecare progres. BP reuşise să sigileze cea mai mică fisură dintre cele trei, folosind roboţi care fixaseră o valvă pe conducta perforată. Amiralul Allen crease o impresie de ordine în eforturile de curăţare a suprafeţei oceanului, eforturi care la jumătatea lunii mai au implicat aproape 1 000 de ambarcaţiuni şi o armată de circa 20 000 de lucrători BP, membri ai Pazei de Coastă şi ai Gărzii Naţionale, pescari de creveţi, pescari obişnuiţi şi voluntari. Valerie reuşise cu mare succes să rămână aproape de cei cinci guvernatori ale căror state erau ameninţate de scurgerile de petrol, aşa încât, în ciuda afilierii lor politice, majoritatea nu au avut decât cuvinte de laudă despre răspunsul din partea autorităţilor federale. („Bob Riley şi cu mine suntem cei mai buni prieteni", mi-a spus ea zâmbind, referindu-se la guvernatorul republican al statului Alabama.) Singura excepţie a fost guvernatorul Jindal; Valerie mi-a raportat că, nu o dată, acesta ar fi cerut ajutorul Casei Albe într-o privinţă sau alta, numai pentru a emite o declaraţie de presă la zece minute distanţă, în care ne făcea cu ou şi cu oţet pentru că ignorăm Louisiana.

Cu toate acestea, pata de petrol continua să înainteze. Roboţii BP nu putuseră închide avertizorul de explozie blocat, lăsând două fisuri nesigilitate. Prima tentativă a companiei de acoperire a scurgerilor cu un clopot izolator eşuase din cauza inconvenientelor provocate de temperaturile extrem de scăzute la adâncime. Era din ce în ce mai clar că echipa BP nu ştia exact cum să continue operaţiunile şi că nici una dintre agenţiile federale care se ocupau, de obicei, de astfel de situaţii nu aveau habar cum să procedeze în continuare. „Suntem obişnuiţi să gestionăm scurgerile de ţiţei provocate de un accident al unui petrolier sau de vreo conductă spartă", mi-a explicat amiralul Allen. „Încercarea de a sigila un puţ de petrol activ la mai mult de-un kilometru adâncime sub apă e ca şi cum te-ai aventura într-o misiune spaţială."

Era o analogie potrivită şi totodată motivul pentru care am decis să cer ajutorul lui Steve Chu. Secretarul energiei nu are în mod normal, în ciuda titlului său, jurisdicţie asupra forajelor pentru petrol. Ne-am gândit totuşi că nu strica să implicăm un laureat al Premiului Nobel, un fizician de renume, în efortul nostru, iar după ce scurgerile de la adâncime fuseseră descoperite, l-am rugat pe Chu să susţină o scurtă informare pentru echipă asupra elementelor ştiinţifice pe care le-ar fi presupus sigilarea. Cu toate că fusese avertizat de Carol să fie succint, prezentarea lui din Camera Situaţiilor Speciale depăşise de două ori timpul alocat şi presupusese folosirea a 30 de diapozitive. După al cincilea set de diapozitive, cei din sală nu au mai înţeles nimic. L-am rugat să nu mai irosească toate acele cunoştinţe pe noi şi să se ducă la

Houston, unde se afla sediul echipei de intervenţie BP, pentru a lucra cu inginerii de acolo în vederea unei posibile soluţii.

În tot acest timp, atitudinea publicului faţă de această catastrofă începuse să se schimbe. În primele săptămâni după explozie, BP fusese principalul vinovat. Americanii priveau cu scepticism companiile petroliere, iar directorul executiv al Companiei BP, Tony Hayward, era un dezastru ambulant din punct de vedere al relaţiilor publice, declarând în presă că era vorba de o scurgere „relativ infimă" de petrol „într-un ocean imens"; într-un alt interviu afirmase că nimeni nu-şi dorea sigilarea fisurii mai mult decât el, pentru că „vreau să mă întorc la o viaţă normală"; şi, în general, era întruchiparea directorului executiv corporatist arogant, rupt de realitate. (Era un personaj atât de obtuz încât m-a dus cu gândul la faptul că BP – cunoscută anterior ca British Petroleum – începuse ca o companie petrolieră anglo-persană, aceeaşi companie al cărei refuz de a împărţi redevenţele cu guvernul Iranului în anii 1950 condusese la lovitura de stat ce provocase, în ultimă instanţă, Revoluţia Islamică.)

Criza începuse deja de 30 de zile, iar atenţia publicului începuse să se concentreze asupra posibilei culpe a administraţiei mele. Noile relatări şi audierile din Congres s-au concentrat în mod deosebit pe o serie de derogări de la instrucţiunile standard de siguranţă şi protecţie a mediului de care BP ar fi beneficiat din partea Serviciului de Gestionare a Mineralelor (MMS) – o divizie a Departamentului pentru Afaceri Interne care răspundea de acordarea licenţelor, de colectarea redevenţelor şi de monitorizarea operaţiunilor de foraj marin din apele teritoriale federale. Nu fusese nimic neobişnuit în ceea ce priveşte scutirile pe care MMS le acordase BP în cazul puţului Macondo; atunci când se punea problema gestionării riscurilor implicate de forajele marine de mare adâncime, oficialii agenţiei obişnuiau să ignore părerile oamenilor de ştiinţă şi ale inginerilor din propriul personal, apelând la experţi din industrie care erau, după câte se pare, mai avizaţi în privinţa noilor procese şi tehnologii.

Şi tocmai asta era problema. Înainte să ajung preşedinte, auzisem de simpatia pe care MMS o arăta companiilor petroliere şi înţelegerea dovedită tot de MMS faţă de neajunsurile de reglementare; ştiam inclusiv despre scandalul extrem de mediatizat de la sfârşitul administraţiei Bush, legat de comisioane ilegale, droguri şi favoruri sexuale, dar noi promiseserăm să reformăm instituţia. De fapt, de îndată ce preluase Departamentul pentru Afaceri Interne, Ken Salazar rezolvase deja unele probleme incalificabile. Nu a avut însă timp şi resurse pentru a reorganiza din temelii MMS, astfel încât agenţia să

aibă capacitatea de a reglementa o industrie plină de bogătaşi şi atât de complexă din punct de vedere tehnologic.

Nu-l puteam învinovăţi pe Salazar pentru asta. Schimbarea unor practici şi a culturii din interiorul agenţiilor guvernamentale era extrem de dificilă şi procesul era rareori dus la bun sfârşit în doar câteva luni. Ne confruntam cu probleme similare la agenţiile ce răspundeau de reglementarea sistemului financiar, unde funcţionarii suprasolicitaţi şi prost plătiţi abia puteau ţine pasul cu operaţiunile sofisticate, în permanentă dezvoltare, ale instituţiilor financiare internaţionale mamut. Dar asta nu era o scuză pentru faptul că nimeni din echipă nu mă avertizase că MMS avea probleme serioase înainte de a-mi recomanda să accept planul Departamentului de Afaceri Interne de a deschide şi alte zone pentru forajul explorator. Şi oricum, în mijlocul unei crize nimeni nu voia să audă de alocarea mai multor fonduri pentru agenţiile federale. Tot aşa, nimeni nu voia să audă că prin creşterea salariilor funcţionarilor publici respectivele agenţii aveau să îşi îmbunătăţească managementul şi să concureze cu sectorul privat pentru a atrage specialişti de înaltă clasă. Oamenii voiau să ştie numai cum fusese posibil ca BP să foreze un puţ de aproape şase kilometri adâncime sub fundul oceanului fără să anticipeze cum l-ar fi putut sigila, iar problema de fond era aceea că dezastrul se întâmplase pe tura noastră.

În vreme ce întrebările despre MMS îi preocupau pe cei din presă, ceea ce a schimbat atitudinea publicului a fost decizia pe care BP a luat-o la sfârşitul lunii mai – şi pe care eu am sprijinit-o din considerente de transparenţă – aceea de a transmite imagini în timp real ale scurgerilor surprinse de camerele subacvatice ale companiei. Primele imagini cu incendiul de pe platforma *Deepwater Horizon* au fost difuzate de toate posturile de televiziune. Dar imaginile cu deversările propriu-zise – care prezentau exclusiv filmări din aer, nişte fâşii purpurii deasupra oceanului verde-albastru – nu au redat adevărata dimensiune a catastrofei. Chiar şi atunci când valurile acoperite de petrol şi de bile de gudron au atins ţărmurile statelor Louisiana şi Alabama, operatorii nu au avut suficiente imagini stop-cadru cu care să lucreze – mai ales că, după decenii de foraje marine, apele Golfului nu mai erau chiar atât de curate.

Imaginile filmate în adâncuri au schimbat însă totul. Oamenii din toată lumea puteau vedea acum petrolul pulsând în coloane dense, groase, ce ţâşneau dintre resturile platformei. Uneori erau de un galben sulfuros, alteori maro sau negre, în funcţie de lumina camerei de luat vederi. Vălătucii de ţiţei arătau ameninţători, puternici, ca nişte emanaţii din iad. Programele de ştiri ale televiziunilor prin cablu au început să transmită imaginile într-un colţ de ecran, 24 de ore din

24, alături de un cronometru digital care amintea oamenilor numărul de zile, minute şi secunde trecute de la începutul deversării.

Imaginile video păreau să confirme calculele făcute de analiştii noştri independent de experţii BP: scurgerile aveau o putere de patru până la zece ori mai mare decât estimările originale care vehiculaseră cifra de 5 000 de barili de petrol pe zi. Dar mai îngrozitoare decât cifrele erau imaginile gheizerelor din adân-curi care – pe lângă înmulţirea bruscă a imaginilor cu pelicani acoperiţi de ţiţei – au arătat populaţiei adevăratele proporţii ale crizei. Oameni care până atunci nu acordaseră atenţie deversării voiau acum să afle de ce nu făceam ceva pentru a opri dezastrul. Aflat la un moment dat în cabinetului dentistului, Salazar s-a trezit privind o transmisiune video pe ecranul unui televizor instalat în tavan în timp ce suferea o obturaţie de canal ce trebuia rezolvată de urgenţă. Republicanii au denumit deversarea de petrol „Katrina lui Obama" şi, foarte curând, am intrat în vizorul democraţilor, în special al fostului secretar al lui Clinton, originar din Louisiana, James Carville, care a apărut la *Good Morning America* şi a lansat un atac virulent asupra reacţiei noastre, criticându-mă pe mine în mod special: „Omule, e cazul să vii aici şi să preiei controlul! Pune pe cineva capabil la cârmă şi fă ceva!" Un băieţel în vârstă de nouă ani, imobilizat într-un scaun cu rotile, care vizita Biroul Oval prin amabilitatea Fundaţiei „Make a Wish", m-a avertizat că dacă nu rezolv cât de curând problema deversărilor, o să „dau de bucluc din punct de vedere politic". Până şi Sasha a intrat într-o dimineaţă după mine în baie, în timp ce mă bărbieream, şi m-a întrebat: „Ai acoperit gaura, tati?"

În mintea mea, aceste vârtejuri întunecate de petrol au ajuns să simbolizeze şirul de crize constante prin care treceam. Mai mult decât atât, păreau cu adevărat vii, o prezenţă malefică care mă sâcâia în permanenţă. Până la acel moment al mandatului meu reuşisem să-mi păstrez încrederea în faptul că oricât de rău ar fi stat lucrurile, că erau legate de bănci, de companiile auto, de Grecia sau de Afghanistan, puteam găsi oricând o soluţie în urma unei analize temeinice şi a unor alegeri inspirate. Dar scurgerile de petrol păreau a sfida o soluţie promptă, indiferent de cât de mult îi presam pe cei din echipa mea sau de la BP, indiferent de câte şedinţe aveam în Camera pentru Situaţii Speciale, aplecat asupra datelor şi a graficelor de parcă aş fi participat la o sesiune de strategie pe timp de război. Trăiam un sentiment de neajutorare temporară, ceea ce a dus la o înăsprire a vocii mele, un semn că îndoiala mi se strecura în suflet.

„Adică ce crede el că ar trebui să fac?" am strigat la Rahm după ce am ascultat salva de atacuri din partea lui Carville. „Să-mi pun costumul de Aquaman şi să mă scufund în adâncuri cu un cleşte?"

Corul de critici a culminat cu conferinţa de presă de la Casa Albă de pe 27 mai, în timpul căreia a trebuit să răspund unor întrebări dificile despre deversările de petrol, timp de aproape un ceas. Am enumerat metodic toate acţiunile întreprinse după explozia platformei *Deepwater* şi am descris complicaţiile tehnice ale diverselor metode de sigilare a puţului. Am recunoscut problemele ce ţineau de MMS, precum şi încrederea mea mult prea mare în capacitatea companiilor ca BP de a preveni orice fel de risc. Am anunţat formarea unei comisii de evaluare a dezastrului şi a metodelor de prevenire a unor viitoare catastrofe de genul acesta, şi am accentuat nevoia unei reacţii pe termen lung care să reducă dependenţa Americii de combustibilii fosili.

Recitesc stenograma acum, după zece ani, şi sunt şocat de calmul şi de convingerea cu care am vorbit. Sunt poate surprins pentru că stenograma nu a înregistrat ceea ce simţeam la momentul respectiv şi nu redă, nici pe departe, ceea ce dorisem *cu adevărat* să comunic în faţa corpului de presă al Casei Albe:

Şi anume că MMS nu era echipat corespunzător pentru a-şi îndeplini datoria, în parte pentru că, în ultimii 30 de ani, un mare segment al electoratului american crezuse ideea vehiculată de republicani conform căreia guvernul era capul răutăţilor şi afacerişti ştiau întotdeauna mai bine, după cum acelaşi segment alesese lideri care îşi făcuseră o misiune din desfiinţarea reglementărilor de mediu, din căpuşarea bugetelor agenţiilor, din denigrarea funcţionarilor publici şi din a permite poluatorilor industriali să facă orice le trecea prin cap.

Că guvernul nu deţinea o tehnologie mai bună decât cea a companiei BP pentru a acoperi scurgerile, dat fiind că o astfel de tehnologie era extrem de costisitoare, iar americanilor nu le plăcea să plătească taxe mai mari – în special dacă era vorba de probleme de care nu se loviseră încă.

Că era greu să iei în serios *orice* critică venită din partea unui personaj ca Bobby Jindal, care făcuse jocul marilor companii producătoare de petrol în întreaga sa carieră şi avea să sprijine şi în continuare un proces intentat de industria petrolieră prin care curtea federală intenţiona să elimine moratoriul nostru temporar asupra forajelor; iar dacă el, sau oricare alt oficial ales de statele din Golf, era cu adevărat preocupat de bunăstarea alegătorilor, ar fi cerut partidului să înceteze negarea efectelor schimbărilor climatice, dat fiind că tocmai cetăţenii din Golf erau cel mai probabil în situaţia de a-şi pierde casele şi slujbele ca urmare a încălzirii globale.

Şi că singurul mod de a garanta cu adevărat că nu vom mai avea parte de o altă deversare catastrofală în viitor era oprirea definitivă a forajelor; dar asta nu avea cum să se întâmple, pentru că, la sfârşitul zilei, noi, americanii, alegem combustibilul ieftin şi maşinile mari în defavoarea mediului înconjurător, cu excepţia cazurilor în care un dezastru de proporţii ne ia piuitul; iar când nu avem de-a face cu o asemenea tragedie, presa se ocupă prea puţin de eforturile de a înţărca America de la combustibilii fosili şi de a adopta o legislaţie de mediu, pentru că *a educa* realmente publicul privind politica energetică pe termen lung este plictisitor şi nu aduce audienţă; iar singurul lucru de care eram *sigur* era faptul că, în toată acea revoltă generală legată de mlaştini şi ţestoase de mare şi pelicani, majoritatea populaţiei nu voia decât să vadă problema aceea rezolvată, să vadă că eu fac curat încă o dată într-o casă lăsată în paragină decenii la rând, că găsesc peste noapte o soluţie rapidă şi simplă, ca să ne putem întoarce cu toţii la obiceiurile noastre tarate de emisiile de carbon şi de irosirea energiei, fără să avem nici un fel de remuşcări.

Nu am spus nimic din toate acestea. Mi-am asumat, mâhnit, responsabilitatea şi am declarat că sarcina mea era aceea „de a rezolva problema". După care i-am dojenit pe cei din echipa mea de presă, sugerându-le că, dacă şi-ar fi făcut treaba mai bine şi ar fi comunicat tot ceea ce făceam pentru a curăţa pata de petrol, n-aş fi fost nevoit să fac echilibristică printre întrebări timp de o oră în timp ce reporterii mă desfiinţaseră de-a dreptul. Oamenii mei de presă s-au simţit jigniţi. Singur în Sala Tratatelor, târziu în noapte, am avut remuşcări că le vorbisem în felul acela, conştient de faptul că îmi vărsasem furia şi frustrarea pe ei.

Iar eu nu voiam decât să blestem vârtejurile acelea de petrol.

În următoarele şase săptămâni, pata de petrol a continuat să domine ştirile. Pe măsură ce eforturile de a închide puţul înregistrau eşec după eşec, am încercat să compensăm prin implicarea mea mai activă. Am mai făcut două călătorii în Louisiana, precum şi vizite în Mississippi, Alabama şi Florida. În colaborare cu amiralul Allen, care fusese de acord să îşi amâne pensionarea până la sfârşitul crizei, am găsit căi de a veni în întâmpinarea cererilor guvernatorilor, inclusiv un plan redus pentru berma lui Jindal. Salazar a semnat un ordin prin care agenţia MMS s-a dizolvat urgent, iar responsabilităţile ce ţineau de dezvoltarea sectorului energetic, de reglementările de siguranţă şi de colectarea redevenţelor s-au distribuit la trei noi agenţii independente. Am anunţat formarea unei comisii bipartide însărcinată cu recomandarea căilor de prevenire a viitoarelor dezastre din forajele marine. Am organizat o şedinţă de guvern

pentru dezbaterea crizei şi am făcut o vizită care mi-a rupt sufletul familiilor celor 11 lucrători ucişi în explozia de pe *Deepwater*. Am transmis chiar şi un mesaj din Biroul Oval în legătură cu deversarea de petrol – primul astfel de mesaj din timpul preşedinţiei mele. Formatul mesajului cerea ca eu să vorbesc de la biroul meu Resolute, dar a fost un spectacol pompos, prăfuit, care nu a făcut o impresie prea bună.

Valul de apariţii şi de anunţuri a avut efectul scontat, acela de a reduce sonorul relatărilor negative din presă, dacă nu de a le elimina complet. Ceea ce ne-a scos, până la urmă, din criză a fost efectul unor decizii pe care le luasem ceva mai devreme.

Prima decizie se referea la asigurarea că BP respecta promisiunile anterioare de-a compensa terţele părţi afectate de scurgerile de petrol. În mod specific, procesul de depunere a revendicărilor cerea victimelor să treacă printr-o grămadă de piedici de natură birocratică sau chiar să angajeze un avocat. Rezolvarea acestor cauze ar fi durat ani de zile, timp în care un operator de tururi nautice de agrement sau un proprietar de restaurant şi-ar fi pierdut afacerea. Am considerat că în cazul de faţă victimele meritau despăgubiri imediate. Iar acum era momentul potrivit pentru folosirea la maximum a pârghiilor noastre: acţiunile BP scădeau, imaginea sa la nivel global era compromisă, Departamentul de Justiţie deschisese o anchetă penală împotriva companiei pe care o acuza de neglijenţă criminală, iar moratoriul federal impus asupra forajelor indusese acţionarilor o stare de maximă nesiguranţă.

„Pot să-i las fără tot ce au?“ a întrebat Rahm.

„Chiar te rog“, i-am răspuns.

Rahm s-a apucat de treabă, i-a hărţuit, i-a măgulit şi i-a ameninţat aşa cum numai el ştia s-o facă, iar când m-am aflat în sfârşit faţă în faţă cu CEO-ul Tony Hayward şi cu preşedintele BP Carl-Henric Svanberg, la o întâlnire stabilită pentru 16 iunie în Camera Roosevelt, aceştia erau gata să capituleze. (Hayward, care a vorbit foarte puţin în timpul întâlnirii, şi-a anunţat plecarea din companie la câteva săptămâni după aceea). BP a fost de acord să verse 20 de miliarde de dolari în fondul de intervenţie pentru despăgubirea victimelor deversării, iar noi am aranjat ca banii să fie plasaţi într-un cont de garanţie administrat independent de către Ken Feinberg, acelaşi avocat care reuşise să despăgubească victimele din 11 septembrie şi revizuise planurile de compensaţii pentru directorii executivi ai băncilor care primiseră finanţare prin programul TARP. Fondul nu a rezolvat problema dezastrului ecologic. Dar datorită lui mi-am respectat promisiunea către pescari, către pescuitorii de creveţi, către

companiile de chartere şi alţii care înregistraseră mari pierderi, promisiunea de a le da ceea ce li se cuvenea.

Cea de-a doua decizie importantă a fost implicarea lui Steve Chu. Secretarul meu pe probleme de energie fusese prea puţin impresionat de interacţiunile iniţiale cu inginerii de la BP („Habar nu au cu ce se confruntă", spusese Chu atunci), şi, curând, avea să-şi împartă programul între Houston şi D.C., spunându-i lui Thad Allen că BP „nu ar trebui să facă nimic până când nu se consultă cu mine". Cât ai zice peşte, recrutase o echipă de geofizicieni şi hidrologi independenţi cu care a colaborat. I-a convins pe cei de la BP să folosească imagistică cu raze gama pentru a afla exact de ce avertizorul de explozie nu funcţionase şi să instaleze manometre de presiune pentru a obţine date corecte despre ceea ce se întâmpla la baza puţului. Chu şi echipa lui insistaseră asupra faptului că orice efort de a stopa scurgerile trebuia precedat de o analiză temeinică a felului în care metoda respectivă ar fi putut provoca alte scurgeri subacvatice imposibil de controlat şi poate o altă catastrofă şi mai mare.

Chu şi inginerii de la BP au convenit, în cele din urmă, că cea mai bună soluţie era instalarea unui al doilea avertizor de explozie, mai mic – numit supapă de izolare – peste cel care funcţionase defectuos, cu ajutorul unor valve aşezate consecutiv pentru oprirea scurgerii. După ce a analizat proiectul iniţial al BP – şi i-a convins pe oamenii de ştiinţă de la guvern şi pe inginerii de la Laboratorul Naţional Los Alamos să facă o serie de simulări cu ajutorul computerelor superperformante – Chu ajunsese la concluzia că nu era o metodă viabilă, aşa că tot grupul s-a întors la masa de lucru pentru a proiecta o versiune modificată. Într-o zi, Axe a intrat în Biroul Oval şi mi-a spus că tocmai se întâlnise întâmplător cu Chu la un bistro din apropiere, unde acesta stătea cu mâncarea aproape neatinsă în faţă şi desena pe un şerveţel diferite modele de supape de izolare.

„A început să-mi descrie cum funcţionează drăcia", mi-a spus Axe, „dar i-am zis că eu abia dacă ştiu ce să comand la prânz."

Versiunea finală a supapei de izolare cântărea 75 de tone, avea nouă metri înălţime şi, datorită insistenţelor lui Chu, includea multiple valve de presiune care urmau să ne transmită informaţii vitale despre eficacitatea sa. În doar câteva săptămâni, supapa era instalată deasupra puţului şi era gata de testare. Pe 15 iulie, inginerii de la BP au închis valvele dispozitivului. Procedeul a funcţionat. Pentru prima oară în 87 de zile, puţul Macondo nu mai scăpa petrol.

Ca să nu ne culcăm pe o ureche, am primit o avertizare de furtună tropicală ce urma să lovească zona Macondo într-o săptămână. Chu, Thad Allen şi directorul general al BP, Bob Dudley, au fost nevoiţi să decidă de urgenţă dacă să redeschidă sau nu valvele înainte ca vasele

implicate în eforturile de limitare a dezastrului şi membrii staffului BP care monitorizau integritatea supapei de izolare să plece din calea furtunii. În situaţia în care calculele lor privind presiunea subterană nu erau corecte, exista riscul ca supapa să nu reziste sau, şi mai grav, să provoace o fisură în scoarţa de sub ocean, ceea ce ar fi dus la scurgeri mult mai serioase. Slăbirea valvelor ar fi însemnat, desigur, noi deversări de petrol în Golf, lucru pe care nimeni nu şi-l dorea. După analizarea unui ultim set de cifre, Chu a decis că merită să riscăm şi că trebuia să ţinem valvele închise în timpul furtunii.

Încă o dată, metoda a avut succes.

Nu am simţit nevoia să sărbătorim vestea bună la Casa Albă, am fost toţi însă copleşiţi de un sentiment de uşurare. Au mai trecut încă două luni, timp în care s-au implementat alte câteva proceduri suplimentare, înainte ca BP să declare puţul Macondo definitiv sigilat, apoi eforturile de curăţare au continuat până la sfârşitul verii. Încet-încet, interdicţiile de pescuit în zonă au fost ridicate, iar fructele de mare din Golf au primit aviz de consum. Plajele s-au redeschis publicului, iar în august mi-am dus familia în Florida, pe plaja din Panama City, pentru o „minivacanţă“ de două zile care urma să contribuie la stimularea industriei turismului din regiune. O fotografie făcută de Pete Souza în timpul acelei călătorii şi difuzată ulterior de Casa Albă ne înfăţişa pe mine şi pe Sasha bălăcindu-ne în apă, un semnal pentru americani că puteau înota în Golf în condiţii de siguranţă. Malia lipseşte din fotografie pentru că era într-o tabără de vară. Michelle lipseşte şi ea pentru simplul motiv că, aşa cum îmi explicase imediat după ce fusesem ales, „unul dintre principalele mele obiective ca primă doamnă este să nu fiu niciodată fotografiată în costum de baie“.

În multe privinţe am reuşit să evităm scenariul extrem, iar în lunile ce au urmat până şi criticii de genul lui James Carville aveau să recunoască faptul că reacţia noastră fusese mult mai eficientă decât se aşteptaseră ceilalţi. Ţărmul şi plajele Golfului au suferit pagube mai mici decât anticipasem şi, la numai un an după accident, regiunea avea să se bucure de cel mai bun sezon turistic. Am pus bazele unui proiect de reabilitare a zonei de coastă a Golfului, finanţat prin penalităţi adiţionale impuse companiei BP, ceea ce a permis autorităţilor federale, locale şi de stat să reducă din procesul de degradare a mediului care se declanşase înainte de explozie. Cu ajutorul câtorva impulsionări primite din partea curţilor federale, BP a plătit despăgubiri în valoare de 20 de miliarde de dolari către fondul de reabilitare. Deşi raportul preliminar al comisiei instituite pentru gestionarea deversării de petrol criticase pe bună dreptate faptul că agenţia MMS închisese ochii la unele activităţi ale companiei

BP din zona Macondo, dar şi eşecul administraţiei noastre în evaluarea corectă a proporţiilor scurgerilor imediat după explozie, până în toamnă atât presa cât şi publicul trecuseră la alte subiecte.

Cu toate acestea, imaginile ţiţeiului ţâşnind din scoarţa fisurată şi pătrunzând în abisurile fantomatice ale oceanului au continuat să mă bântuie. Experţii administraţiei mi-au explicat că vor trece destui ani până vom înţelege adevărata dimensiune a pagubelor produse asupra mediului de deversările de petrol de pe platforma *Deepwater.* Cele mai corecte estimări au vehiculat cifra de 400 de milioane de barili de petrol eliberate în apele oceanului de puţul Macondo, două treimi din această cantitate fiind recuperate, arse sau dispersate. Cât despre distanţa la care ajunsese pata de petrol, despre daunele înfiorătoare aduse faunei din regiune şi despre cantitatea de petrol care revenise pe fundul oceanului, precum şi despre efectele pe termen lung asupra ecosistemului din Golf, aveau să mai treacă mulţi ani până să avem o imagine completă.

Impactul politic al deversării nu a fost nicidecum un mister. Din momentul în care am putut spune că am gestionat criza, când alegerile locale se profilau la orizont, am dorit să proiectăm publicului un sentiment de optimism prudent şi să afirmăm că ţara depăşise în sfârşit un mare hop; am dorit, de asemenea, să scot în evidenţă toată activitatea depusă de administraţia mea în ultimele 16 luni pentru a îmbunătăţi concret vieţile oamenilor. Dar la alegători nu a ajuns decât mesajul că guvernul părea neputincios în faţa unei alte calamităţi. L-am rugat pe Axe să-mi facă o evaluare a şanselor pe care democraţii le aveau de a păstra controlul în Camera Reprezentanţilor. M-a privit de parcă i-aş fi spus o glumă.

„Am încurcat-o!" mi-a spus el.

Din ziua în care îmi preluasem mandatul, ştiuserăm cu toţii că alegerile locale vor fi dure. Din punct de vedere istoric, partidul care controla Casa Albă pierdea aproape întotdeauna locuri în Congres după primii doi ani la putere, dat fiind că o parte din electorat găsea mereu motive de dezamăgire. Prezenţa la vot scădea şi ea exponenţial în alegerile parţiale şi, din cauza unui trecut îndelungat de discriminare a alegătorilor în istoria Americii, dar şi din cauza unor proceduri complicate pe care multe state continuau să le folosească pentru a face exprimarea votului mult mai complicată decât ar fi trebuit să fie, cea mai mare scădere a numărului votanţilor se înregistra printre tineri, printre persoanele cu venituri mici şi printre minorităţi, grupuri demografice care, altfel, tindeau să voteze cu democraţii.

Toate aceste elemente ar fi anunţat alegeri parţiale dificile, chiar şi în vremuri de relativă pace şi prosperitate. Iar noi nu ne aflam nici pe

departe într-o astfel de perioadă. Cu toate că angajările se reluaseră, rata șomajului rămăsese la 9,5% în iunie și iulie, în principal din cauză că guvernele locale și statele strâmtorate din punct de vedere al lichidităților încă făceau concedieri. Cel puțin o dată pe săptămână chemam echipa economică în Camera Roosevelt și încercam să găsim diferite variante de pachete suplimentare de stimulente pe care speram să le aprobăm cu ajutorul câtorva senatori republicani strânși cu ușa. McConnell reușise în mare să-și mențină grupul parlamentar sub control, cu excepția unei extensii aprobate cu jumătate de gură a asigurărilor de șomaj în regim de urgență, înainte de intrarea Congresului în vacanța de vară.

„Nu-mi place să recunosc asta, dar cu cât mai rău le este oamenilor acum, cu atât mai bine este pentru noi", îmi mărturisise un senator republican când m-a vizitat la Casa Albă într-o cu totul altă problemă.

Economia nu era singura împotriva noastră. Sondajele din rândul opiniei publice arătau un avantaj al republicanilor asupra democraților din punct de vedere al siguranței naționale și, din ziua în care am preluat mandatul, Marele Partid Republican căutase să profite de acel avantaj, folosindu-se de orice prilej pentru a descrie administrația mea ca fiind mediocră în apărare și prea blândă cu teroriștii. În cea mai mare parte, aceste atacuri nu dăduseră roade. În pofida nemulțumirilor legate de orientarea economică a administrației mele, alegătorii continuaseră să-mi arate sprijin legat de felul cum gestionam siguranța națională. Cifrele rămăseseră stabile după atacul de la Fort Hood și după atentatul dejucat din ziua de Crăciun; rămăseseră aproape neschimbate chiar și după ce, în mai 2010, un bărbat pe nume Faisal Shahzad – un cetățean american naturalizat, crescut în Pakistan și antrenat de talibanii pakistanezi – încercase, fără succes, să detoneze o mașină-capcană în mijlocul Times Square.

Și totuși, faptul că 180 000 de militari americani erau încă mobilizați pe fronturi din afara granițelor a aruncat o umbră pe alegerile locale. În momentul în care intram în ultima fază de retragere a trupelor din Irak, iar ultimele brigăzi de luptă erau așteptate acasă în luna august, războiul reaprins în acea vară în Afghanistan avea să aducă, cu siguranță, noi victime printre soldații americani. Felul în care Stan McChrystal condusese forțele de coaliție mă impresionase în mod deosebit. Trupele suplimentare pe care le autorizasem ajutaseră la recuperarea unor teritorii de la talibani; instruirea armatei afghane se intensificase; McChrystal îl convinsese pe președintele Karzai să iasă din palat și să înceapă să mobilizeze populația pe care pretindea că o reprezintă.

De fiecare dată când mă întâlneam cu soldaţii răniţii la spitalele Walter Reed şi Bethesda mi se amintea de costurile enorme ale unui progres treptat. Spre deosebire de primele mele vizite care durau în jur de o oră, acum petreceam cel puţin două ceasuri cu răniţii din spitalele care păreau să fie pline la capacitate maximă. Cu prilejul uneia din aceste vizite, am intrat într-un salon unde un soldat rănit într-o explozie a unui dispozitiv artizanal era îngrijit de către mama sa. Cusături late brăzdau capul pe jumătate ras al tânărului; părea să nu mai vadă cu ochiul drept, corpul era parţial paralizat, iar un braţ grav rănit era pansat într-un ghips lejer. Doctorii care m-au informat despre starea lui înainte să intru în salon mi-au spus că pacientul zăcuse trei luni în comă înainte de a-şi recăpăta cunoştinţa. Suferise leziuni permanente ale creierului şi o operaţie recentă de refacere a craniului.

„Cory, a venit preşedintele să te vadă“, a spus mama soldatului pe un ton încurajator. Tânărul nu putea vorbi, dar a zâmbit uşor şi a mişcat capul.

„Îmi pare nespus de bine să te cunosc, Cory“, i-am spus, strângându-i uşor mâna sănătoasă.

„De fapt, dumneavoastră şi fiul meu v-aţi mai întâlnit o dată“, mi-a explicat mama. „Vedeţi?“ A arătat spre o fotografie lipită pe perete, iar când m-am apropiat să mă uit la ea mai cu atenţie am văzut un grup zâmbitor de Vânători de Munte. Atunci mi-am dat seama că soldatul rănit care zăcea în acel pat era sergentul clasa întâi Cory Remsburg, tânărul paraşutist entuziast cu care vorbisem cu mai puţin de un an în urmă în timpul comemorării Debarcării din Normandia a Aliaţilor. Cel care îmi spusese că urma să plece în a zecea lui misiune în Afghanistan.

„Desigur... Cory“, am zis, uitându-mă la mama lui. În ochii ei am citit iertare pentru faptul că nu îl recunoscusem pe fiul său. „Cum te simţi, băiete?“

„Cory, arată-i cum te simţi“, l-a îndemnat mama.

Încetişor, cu un efort uriaş, a ridicat braţul şi mi-a indicat cu degetul mare că totul era bine. Când ne-a fotografiat, Pete a părut vizibil zdruncinat.

Poate ceea ce i s-a întâmplat lui Cory şi multor bărbaţi ca el nu îi preocupa pe alegători la fel cum mă preocupa pe mine. De când cu trecerea la o armată formată exclusiv din voluntari în anii 1970, din ce în ce mai puţine familii de americani aveau membri, prieteni sau vecini care serveau pe front. În orice caz, numărul crescut de victime stârnise în populaţia deja sătulă un sentiment de nesiguranţă privind direcţia în care se îndrepta acest război fără de sfârşit. Acea

nesiguranţă s-a amplificat şi mai mult în luna iunie, când revista *Rolling Stones* a publicat un profil extins al lui Stan McChrystal.

Articolul, intitulat „The Runaway General" („Generalul fugar"), a fost foarte critic la adresa efortului american de război, sugerând că fusesem păcălit de Pentagon să susţin o cauză pierdută. Dar asta nu era o noutate. În schimb, ceea ce a atras atenţia Washingtonului au fost accesul pe care McChrystal l-a permis reporterului şi o serie de remarci caustice pe care generalul şi echipa sa le-au făcut la adresa aliaţilor, a oficialilor aleşi şi a unor membri ai administraţiei. Într-un alineat, reporterul a descris cum McChrystal şi unul din aghiotanţii lui glumeau pe marginea răspunsurilor la întrebările despre vicepreşedintele Biden. („Mă întrebaţi de vicepreşedintele Biden?", era citat McChrystal. „Cine-i ăsta?" Aghiotantul lui a intervenit cu comentariul „Aţi spus cumva bideu?") Mai departe în articol, McChrystal se plângea de faptul că trebuise să cineze cu un ministru francez la Paris („Preferam s-o iau pe coajă") şi de un e-mail primit de la consilierul special al lui Hillary, diplomatul de carieră Richard Holbrooke („Nici măcar nu vreau să deschid mailul"). Pe mine mă scutiseră de batjocură, dar un membru al echipei lui McChrystal amintea dezamăgirea şefului său după întâlnirea avută înainte de a-l numi comandant al forţelor aliate, sugerând că ar fi trebuit să-i acord generalului mai multă atenţie personală.

Dincolo de resentimentele pe care articolul avea să le genereze – redeschizând răni vechi din interiorul echipei afghane, răni pe care le credeam demult vindecate – articolul îi făcea pe McChrystal şi pe oamenii lui să arate precum nişte studenţi încrezuţi dintr-o frăţie. Parcă îmi şi imaginam cum trebuie să se fi simţit părinţii lui Cory Remsburg citind acest articol.

„Nu înţeleg unde dracu' i-a fost mintea", mi-a spus Gates, într-o încercare de a diminua pagubele.

„Nicăieri", am răspuns scurt. „A căzut în plasă."

Echipa m-a întrebat cum vreau să gestionez situaţia. Le-am spus că nu luasem o hotărâre, dar înainte să ajung la o concluzie voiam ca McChrystal să ia primul avion spre Washington. Iniţial am fost înclinat să mă rezum la o mustrare severă, şi asta nu doar pentru că Bob Gates a insistat că McChrystal rămânea în continuare cel mai indicat om pentru a conduce frontul. M-am gândit că dacă cuiva i-ar fi trecut prin cap să înregistreze unele conversaţii private dintre mine şi stafful meu, şi noi am fi părut la fel de antipatici. Şi cu toate că McChrystal şi cercul lui intim dăduseră dovadă de o lipsă crasă de discernământ atunci când vorbiseră în halul ăla de faţă cu un reporter, că fusese din neglijenţă sau din vanitate, ştiu că toată lumea de la Casa Albă dăduse la un moment dat o declaraţie pe care n-ar fi

trebuit s-o dea. Dacă nu i-aş fi concediat pe Hillary, Rahm, Valerie sau Ben în caz că ar fi dat declaraţii în afara sistemului, de ce l-aş fi tratat pe McChrystal diferit?

Într-un interval de 24 de ore, am hotărât că aceasta *era totuşi* o situaţie diferită. Toţi comandanţii militari îmi aminteau, ori de câte ori aveau prilejul, că forţele armate ale Americii depindeau exclusiv de o disciplină de fier, de coduri clare de conduită, de coeziune şi de o ierarhie strictă. Pentru că miza era mereu foarte mare. Pentru că orice eşec ca verigă a unei echipe, orice greşeală individuală avea repercusiuni mult mai grave decât pierderile de profituri sau ruşinea. Oamenii riscau să moară. Orice caporal sau căpitan care îşi desconsidera în mod public ofiţerii superiori în termeni atât de grafici ar fi plătit un preţ foarte scump. Nu vedeam de ce ar fi trebuit să aplic un set diferit de reguli în cazul unui general cu patru stele, indiferent cât de talentat, de curajos sau de decorat era acesta.

Nevoia de responsabilitate şi disciplină era valabilă şi în chestiuni de control civil asupra armatei – un aspect pe care l-am accentuat în Biroul Oval faţă de Gates şi Mullen, aparent fără efectul scontat. În realitate, admiram spiritul rebel al lui McChrystal, dispreţul lui evident faţă de prefăcătorie şi faţă de un soi de autoritate care, din punctul lui de vedere, era nejustificată. Această atitudine îl transformase într-un comandant mai bun, fapt demonstrat şi de devotamentul feroce al trupelor aflate sub comanda lui. Dar în acel articol din revista *Rolling Stones*, am simţit în vorbele lui şi ale aghiotantului lui acelaşi grad de nesupunere existent printre militarii de rang înalt în timpul administraţiei Bush: ideea că, odată cu începerea unui război, cei care îl duceau propriu-zis nu trebuiau contrazişi, că politicienii trebuiau doar să le dea ceea ce li se cerea şi să se dea la o parte din calea lor. Era o perspectivă seducătoare, mai ales că era vorba de un personaj de calibrul lui McChrystal. Dar era o ameninţare la principiile de bază ale democraţiei noastre reprezentative şi eu eram hotărât să pun capăt acestui comportament.

Era o dimineaţă fierbinte şi înăbuşitoare când l-am invitat pe McChrystal să ia loc în Biroul Oval. Părea ofensat, dar calm. Spre meritul lui, nu a încercat să îşi scuze remarcile. Nu a sugerat că i s-ar fi pus cuvinte în gură sau că vorbele sale ar fi fost scoase din context. Şi-a cerut, pur şi simplu, scuze pentru greşeala lui şi mi-a înaintat demisia lui scrisă. I-am explicat de ce, în pofida admiraţiei mele faţă de el şi a recunoştinţei pentru serviciile lui, decisesem să îi accept demisia.

După plecarea lui McChrystal am ţinut o conferinţă de presă în Rose Garden pentru a mă referi la motivele deciziei mele şi pentru a anunţa că generalul Dave Petraeus va prelua comanda forţelor Coaliţiei din Afghanistan. Tom Donilon fusese cel care sugerase ideea de a-l numi pe Petraeus la comandă. Nu numai pentru că era cel mai cunoscut şi mai respectat comandant militar american, dar, ca şef al Comandamentului Central, era deja bine familiarizat cu strategia noastră din Afghanistan. Ştirea a fost primită destul de bine, date fiind împrejurările. În orice caz, am ieşit de la conferinţa de presă absolut furibund din cauza întregii situaţii. I-am dat indicaţii lui Jim Jones să adune imediat pe toată lumea din echipa de siguranţă naţională. Şedinţa nu a durat mult.

„Vă avertizez pe toţi că sunt sătul până peste cap", am spus pe un ton din ce în ce mai ridicat. „Nu vreau să aud nici un fel de comentariu despre McChrystal în presă. Nu vreau să aud alte zvonuri şi bârfe şi nu vreau să mai aflu că oamenii se muşcă de cur pe la spate. Nu vreau decât să vă faceţi dracului datoria! Iar dacă există printre voi din ăia care nu pot lucra în echipă, atunci vor pleca şi ei. Vorbesc foarte serios."

În încăpere s-a lăsat linişte. M-am răsucit pe călcâie şi am plecat, urmat de Ben; trebuia să lucrăm împreună la un discurs.

„Mie mi-a placut Stan", i-am spus încet, din mers.

„N-ai avut de ales", a spus Ben.

„Da", am spus clătinând din cap descumpănit. „Ştiu. Dar asta nu e o consolare."

Deşi concedierea lui McChrystal a ajuns pe prima pagină a ziarelor (şi a consolidat convingerea adepţilor republicani că nu eram demn să ocup funcţia de comandant suprem), nu a fost genul de eveniment care să impresioneze electoratul indecis. Pe măsură ce alegerile locale se apropiau, republicanii s-au concentrat asupra subiectului siguranţei naţionale care era unul mult mai sensibil pentru publicul american. După cum s-a observat, o majoritate solidă a americanilor nu agrea ideea de a derula procesele teroriştilor suspecţi în tribunalele civile de pe solul Statelor Unite. În realitate, mulţi dintre cetăţeni nici nu erau preocupaţi de faptul că suspecţii ar fi avut sau nu parte de un proces echitabil.

Am primit semnale legate de acest aspect atunci când am încercat să îmi respect angajamentul de a închide centrul de detenţie de la Guantanamo. La modul abstract, majoritatea democraţilor din Congres au acceptat argumentul meu că ţinerea prizonierilor străini în detenţie la Guantanamo pe o perioadă nedeterminată, fără a-i trimite în judecată, nu era o idee bună. Practica respectivă viola tradiţiile noastre constituţionale şi încălca Convenţiile de la Geneva; în

plus, complica politica externă şi descuraja chiar şi cei mai apropiaţi aliaţi ai noştri în efortul de a combate terorismul; totodată, într-un mod pervers, impulsiona recrutările de către al-Qaeda şi ne făcea să ne simţim mai puţin în siguranţă. Câţiva republicani – şi în principal John McCain – au fost de acord cu mine.

Dar pentru a închide propriu-zis centrul de detenţie trebuia să hotărâm ce să facem cu cei 242 de deţinuţi de la Guantanamo, câţi erau atunci când preluasem mandatul de preşedinte. Mulţi dintre ei erau prost antrenaţi, luptători de nivel scăzut ce fuseseră racolaţi la nimereală şi nu reprezentau un pericol prea mare la adresa Statelor Unite. (Administraţia Bush eliberase peste 500 de deţinuţi pe care îi trimisese înapoi în ţările de proveniență sau în terţe ţări.) Dar un număr mic de prizonieri de la Gitmo erau agenţi al-Qaeda bine instruiţi, cunoscuţi ca deţinuţi de mare valoare (HVDs); unul dintre aceştia era Khalid Sheikh Mohammed, unul dintre autorii declaraţi ai atacurilor teroriste de la 11 septembrie. Deţinuţii din această categorie erau acuzaţi de a fi direct responsabili de uciderea oamenilor nevinovaţi şi, din punctul meu de vedere, eliberarea lor ar fi fost un act periculos şi imoral.

Soluţia părea clară: puteam repatria deţinuţii de periculozitate redusă, iar odată ajunşi în ţările lor aceştia urmau să fie supravegheaţi de către guvernele ţărilor respective şi reintegraţi treptat în societate, iar deţinuţii periculoşi urmau să fie judecaţi în tribunalele americane. Dar, cu cât studiam situaţia, cu atât mai multe obstacole întâlneam. În cazurile de repatriere, de pildă, mulţi deţinuţi proveneau din ţări care nu aveau capacitatea de a gestiona întoarcerea lor în condiţii de siguranţă. Cel mai mare contingent – 99 de persoane – era din Yemen, o ţară săracă, în care guvernul abia funcţiona, în care existau conflicte acerbe între triburi şi care era, de fapt, cel mai activ cuib al-Qaeda dintre zonele federale administrate din Pakistan (FATA), dar aflat în afara graniţelor Pakistanului.

Legile internaţionale ne interziceau repatrierea deţinuţilor care susţineau că riscă să fie abuzaţi, torturaţi sau chiar ucişi de către propriile guverne. A fost cazul unui grup de prizonieri uiguri de la Gitmo: membri ai unei minorităţi etnice musulmane care fugiseră din Afghanistan din cauza represiunii brutale, îndelungate pe care o suferiseră în China natală. Uigurii nu aveau practic nimic de împărţit cu Statele Unite. Dar Beijingul îi considera teroriști, iar noi nu ne îndoiam de faptul că riscau o primire dură dacă îi trimiteam înapoi în China.

Ideea de a judeca deţinuţii periculoşi în tribunalele americane era chiar mai complicată. În primul rând, administraţia Bush nu acordase prioritate păstrării probelor sau a unor dosare clare privind

împrejurările în care fuseseră capturaţi deţinuţii, deci multe dintre dosarele lor erau în devălmăşie. De asemenea, câţiva dintre aceşti deţinuţi periculoşi, inclusiv Khalid Sheikh Mohammed, fuseseră torturaţi în timpul interogatoriilor, ceea ce făcea atât mărturiile lor, dar şi probele legate de aceste interogatorii inadmisibile în proces date fiind regulile procedurilor penale ordinare.

Oficialii administraţiei Bush nu consideraseră vreunul dintre aceste aspecte ca fiind problematic, mai ales că, în accepţiunea lor, deţinuţii de la Gitmo erau „inamici aflaţi în afara legii" şi deci nu intrau sub protecţia Convenţiilor de la Geneva şi nu aveau dreptul la un proces civil. În schimb, pentru a soluţiona speţele, administraţia crease un sistem alternativ de „comisii militare" în care judecătorii militari ai Statelor Unite hotărau asupra vinovăţiei sau nevinovăţiei şi în care prevalau standarde mai lejere privind furnizarea de probe şi garanţii procedurale mai puţin stricte. Puţini au fost observatorii judiciari care să considere că abordarea administraţiei ar fi întrunit un minimum de cerinţe pentru un proces corespunzător; şi ca urmare a provocărilor constante de ordin juridic, a amânărilor, a viciilor de procedura, comisiile nu judecaseră decât trei cazuri în doi ani. În tot acest interval, mai precis cu o lună înainte de a câştiga alegerile, avocaţii ce îi reprezentau pe cei 17 uiguri deţinuţi la Gitmo făcuseră apel la un judecător federal al Statelor Unite pentru revizuirea condiţiilor de detenţie, fapt ce dusese la eliberarea lor de sub custodia armatei şi la aşezarea bazelor unui proces îndelungat privind jurisdicţia. Apeluri similare în numele altor prizonieri erau, de asemenea, în aşteptare.

„Ăsta nu e un sendviş cu rahat", a punctat Denis după una din şedinţele noastre despre Gitmo. „Este ca un bufet suedez pe bază de preparate din rahat."

În pofida dificultăţilor pe care le-am întâmpinat, am început uşor-uşor să căutăm o soluţie. Am ordonat suspendarea cazurilor noi ce urmau să compară înaintea comisiei, cu toate că, în semn de respect faţă de Pentagon, am fost de acord cu o revizuire a comisiilor de către o echipă interdepartamentală, pentru a vedea dacă acestea puteau fi reformate şi folosite ca plan de rezervă în eventualitatea în care nu ar fi fost posibil să judecăm anumite cazuri în tribunale civile. Am instituit un proces oficial pentru evaluarea deţinuţilor, în scopul de a stabili care dintre ei puteau fi eliberaţi în condiţii de siguranţă, şi apoi fie repatriaţi, fie trimişi în alte ţări dispuse să-i primească. În colaborare cu avocaţii de la Pentagon şi de la CIA, procurorul general Eric Holder şi o echipă de procurori de la Departamentul de Justiţie au început să revizuiască dosarele deţinuţilor pentru a vedea ce probe mai erau necesare pentru judecarea şi condamnarea fiecărui deţinut periculos de la Gitmo. Am început să căutăm un centru în Statele

Unite – fie o unitate militară, fie un centru aparţinând sistemului de închisori federale – care să primească imediat deţinuţii transferaţi de la Gitmo, pe perioada hotărârii dispoziţiilor finale.

În acel moment, Congresul a început să se agite. Republicanilor le-au ajuns la urechi zvonuri conform cărora intenţionăm să îi relocăm pe uiguri în Virginia (majoritatea au fost trimişi, în ultimă instanţă, în terţe ţări, inclusiv în Bermuda şi Palau) şi s-au grăbit să iasă pe post pentru a avertiza electoratul că administraţia mea plănuia să mute teroriști în cartierele lor, poate chiar uşă-n uşă cu ei. Democraţii din Congres au devenit neliniştiţi, pe bună dreptate, ceea ce i-a făcut să accepte o prevedere în plus la legea cheltuielilor pentru apărare, prevedere care interzicea folosirea banilor contribuabililor pentru transferul deţinuţilor în Statele Unite în orice alt scop cu excepţia unui proces; totodată, Bob Gates a fost obligat să înainteze Congresului un plan oficial înainte de alegerea unui nou centru de detenţie şi de închiderea centrului de la Guantanamo. În primăvara lui 2010, Dick Durbin a venit cu propunerea de a folosi o închisoare aproape goală din Thomson, Illinois, care putea primi până la 90 de deţinuţi de la Gitmo. În ciuda faptului că asta însemna locuri de muncă pentru locuitorii unui orăşel de provincie greu încercat de criza economică, Congresul a refuzat să pună la dispoziţie suma de 350 de milioane de dolari necesară pentru cumpărarea şi renovarea închisorii, şi până şi câţiva democraţi liberali au fost de acord cu argumentele republicanilor care au afirmat că orice centru de detenţie de pe teritoriul SUA putea fi ţinta unor eventuale atacuri teroriste.

Nimic din toate acestea nu avea sens pentru mine. Conspiratorii teroriști nu erau forţele speciale ale Marinei SUA; dacă al-Qaeda ar fi plănuit un alt atac asupra Statelor Unite, detonarea unei încărcături explozive la metroul newyorkez sau într-un mall aglomerat din Los Angeles ar fi fost mult mai devastatoare – şi mult mai lesne de pus la cale – decât organizarea unui atac asupra unei închisori militare de maximă securitate, aflată în mijlocul pustiului şi păzită de personal militar american extrem de bine înarmat. De fapt, peste 100 de teroriști condamnaţi deja erau încarceraţi fără scandal în închisorile federale împrăştiate în toată ţara. „Ne purtăm de parcă indivizii ăştia ar fi o adunătură de răufăcători ieşiţi dintr-un film cu James Bond“, i-am spus lui Denis, exasperat. „Orice deţinut de la o închisoare de maximă siguranţă i-ar mânca pe pâine.“

Înţelegeam, fără îndoială, că temerile oamenilor erau chiar foarte întemeiate şi apăruseră din trauma persistentă provocată de evenimentele de la 11 septembrie, fiind apoi alimentate încontinuu de administraţiile precedente şi de presă (ca să nu mai vorbesc de

nenumăratele filme şi show-uri de televiziune) timp de aproape un deceniu. Mulţi dintre foştii demnitari ai administraţiei Bush – în special fostul vicepreşedinte Dick Cheney – îşi făcuseră un scop din alimentarea acelor spaime şi au privit decizia mea de a reconsidera tratamentul suspecţilor terorişti ca pe un atac la adresa moştenirii pe care ne-o lăsase. Într-o serie de discursuri şi apariţii televizate, Cheney a pus accentul pe faptul că folosirea torturii cu apă şi a detenţiei nelimitate împiedicase un atac „mult mai amplu şi mult mai grav" decât atacurile de la 11 septembrie. Tot el m-a acuzat de faptul că reinstaurasem „o modalitate de a aplica legea" specifică perioadei dinainte de 2001 în felul în care gestionam situaţia teroriştilor şi nu înţelegeam „conceptul de ameninţare militară", ceea ce ducea implicit la creşterea riscului unui nou atac.

Afirmaţia lui Cheney, potrivit căreia administraţia mea nu trata organizaţia al-Qaeda ca pe o ameninţare militară, se bătea cap în cap cu decizia mea de a trimite batalioane suplimentare în Afghanistan şi cu acţiunea de urmărire şi anihilare a cuiburilor al-Qaeda cu ajutorul dronelor militare. Cheney nu era, probabil, omul cel mai potrivit pentru livrarea *oricărui* tip de mesaj, dat fiind faptul că era extrem de antipatizat în rândurile americanilor, în mare măsură din cauza deciziilor catastrofale pe care le luase în privinţa Irakului. Şi totuşi, ideea că nu puteam trata teroriştii ca pe nişte „criminali de rând" a rezonat cu mulţi alegători şi a atârnat şi mai greu după atentatul nereuşit al lui Umar Farouk Abdulmutallab de a arunca în aer un avion de pasageri anul precedent, de Crăciun.

În instrumentarea acelui caz, atât Departamentul de Justiţie, cât şi FBI-ul respectaseră procedurile. La indicaţiile lui Eric Holder şi cu cooperarea Pentagonului şi a CIA, oficialii federali îl arestaseră pe teroristul de origine nigeriană ca suspect criminal de îndată ce avionul companiei Northwest Airlines aterizase la Detroit şi îl transportaseră la un centru unde primise îngrijiri medicale. Dat fiind că principala prioritate era stabilirea certitudinii că nu mai existau ameninţări imediate la adresa siguranţei publice – alţi teroriști în alte avioane, de exemplu – prima echipă de agenţi FBI care l-a interogat pe Abdulmutallab nu îi citise drepturile, făcând uz de un precedent legal consacrat care permitea forţelor de ordine să facă o excepţie atunci când era cazul să neutralizeze o ameninţare activă. Într-un interogatoriu de circa o oră, suspectul furnizase informaţii preţioase despre legăturile lui cu al-Qaeda, despre antrenamentele din Yemen, despre sursa dispozitivului explozibil şi despre alte comploturi. Mai târziu i se citiseră drepturile şi i se dăduse un avocat din oficiu.

Dacă e să ne luăm după critici, noi practic îl eliberasem pe individ. „De ce, pentru numele lui Dumnezeu, de ce ai opri anchetarea unui

terorist?“ s-a întrebat fostul primar al New Yorkului, Rudy Giuliani, la televizor. Joe Lieberman a susţinut că Abdulmutallab era un inamic combatant şi ca atare trebuia deferit autorităţilor militare pentru a fi interogat şi închis. În cursa înverşunată pentru Senat din statul Massachusetts, în desfăşurare la momentul respectiv, republicanul Scott Brown s-a folosit de modul în care gestionasem cazul pentru a o ataca pe democrata Martha Coakley.

Aşa cum îi plăcea lui Eric Holder să spună, ironia era că administraţia Bush instrumentase aproape fiecare caz al suspecţilor terorişti capturaţi pe teritoriul Statelor Unite (inclusiv cazul Zacarias Moussaoui, unul dintre creierele din spatele atacului de la 11 septembrie) în exact acelaşi mod. Şi făcuse asta pentru că aşa cerea Constituţia Statelor Unite. Fuseseră două situaţii în care administraţia Bush îi declarase pe teroriştii suspecţi arestaţi în Statele Unite „inamici combatanţi“ pasibili de pedeapsa cu închisoarea pe termen indefinit, iar tribunalele federale interveniseră şi forţaseră revenirea acestora în sistemul de justiţie penală. Mai mult decât atât, respectarea legii chiar funcţionase. Departamentul de Justiţie al administraţiei Bush condamnase cu succes peste 100 de suspecţi terorişti, dându-le sentinţe cel puţin la fel de dure precum cele câteva instituite prin intermediul comisiilor militare. Moussaoui, de pildă, ispăşea mai multe condamnări pe viaţă într-o închisoare federală. Genul acesta de urmăriri penale atrăseseră în trecut laude deşănţate din partea conservatorilor, inclusiv din partea domnului Giuliani.

„Poate n-ar fi atât de iritant dacă Giuliani şi alţi critici ca el ar şi crede ceea ce scot pe gură“, mi-a spus Eric într-o zi. „Dar Giuliani a fost procuror. Ştie el mai bine. N-are pic de ruşine.“

Ca persoană de contact în eforturile noastre de a alinia practicile de luptă împotriva terorismului ale Americii cu principiile ei constituţionale, Eric a suportat greul acestei indignări fabricate. El nu părea să fie afectat, pentru că ştia că făcea parte din fişa postului – cu toate că nu a considerat chiar o coincidenţă faptul că era ţinta preferată a atacurilor virulente din partea republicanilor şi din partea Companiei Fox News, mare amatoare de teorii conspiraţioniste.

„Frate, când ăştia urlă la *mine*, ştiu că ei se gândesc, de fapt, la tine“, m-a bătut el pe spate, cu un zâmbet ironic pe chip.

Puteam înţelege şi de ce opozanţii mei îl considerau pe Eric un suplinitor la îndemână. Înalt şi echilibrat, crescuse în cartierul Queens din New York şi era fiul unui cuplu din clasa de mijloc, originar din Barbados. („Ai moştenit aerul ăla insular de la ei“, i-am spus.) Fusese, ca şi mine, student al Universităţii Columbia, dar cu zece ani înaintea mea; jucase baschet în echipa universităţii şi participase la protestele din campus. În perioada studenţiei la Drept devenise pasionat de

drepturile civile şi într-o vară lucrase ca stagiar la Fondul de Apărare Juridică NAACP. Ca şi mine, alesese să lucreze în serviciul public şi nu pentru o firmă de avocatură de tip corporatist, lucrase ca procuror la Secţiunea de Integritate Publică a Departamentului de Justiţie şi, ulterior, ajunsese judecător federal la Curtea Supremă din D.C. Bill Clinton îl numise procuror şef al Districtului Columbia şi, mai târziu, procuror general adjunct al Statelor Unite – primul afro-american care ocupase ambele funcţii.

Atât Eric cât şi eu aveam o încredere oarbă în lege, dar şi credinţa – temperată de experienţa personală şi cunoştinţele istorice – că America putea progresa şi mai mult doar prin argumentare rezonabilă şi loialitate faţă de idealurile şi instituţiile democraţiei noastre. Date fiind idealurile noastre comune care atârnau mai mult chiar decât prietenia noastră şi părerile noastre comune asupra unui subiect sau altul, am dorit ca el să fie procuror general. Acesta a fost şi motivul pentru care am avut atâtea scrupule legate de protejarea cabinetului său de orice amestec al Casei Albe în cazurile şi investigaţiile în desfăşurare.

Nu există nici o lege care să interzică în mod expres un astfel de amestec. La sfârşitul zilei, procurorul general şi adjuncţii săi fac parte dintr-un corp executiv şi, deci, sunt subordonaţi preşedintelui. Dar procurorul general era în primul şi în primul rând un avocat al poporului, nu consilierul preşedintelui. Distanţarea politicului de deciziile de investigaţii şi deciziile ce decurg din urmărirea penală şi care fac obiectul activităţii Departamentului de Justiţie reprezintă un imperativ democratic vital, mai mult decât evident după ce audierile din timpul Afacerii Watergate scoseseră la iveală faptul că John Mitchell, procurorul general al lui Richard Nixon, participase activ la acoperirea fărădelegilor de la Casa Albă şi iniţiase investigaţii penale împotriva duşmanilor preşedintelui. Administraţia Bush a fost acuzată la rândul ei de violarea normelor în 2006 când a concediat nouă procurori ai Statelor Unite pe care i-a considerat neloiali agendei sale ideologice; iar singurul cusur al dosarului altfel nepătat al lui Eric Holder a fost afirmaţia lui că cedase presiunilor politice când, în calitate de procuror general adjunct, sprijinise graţierea unui donator major de către Bill Clinton în perioada de declin a administraţiei. Ulterior, Eric declarase că regretă decizia, or eu voiam să evit tocmai genul acesta de situaţii. Aşa că, atunci când discutam strategia Departamentului de Justiţie, aveam grijă să ne păstrăm departe de orice subiect care i-ar fi compromis independenţa ca funcţionar superior care aplica legea în Statele Unite.

Nu puteam totuşi să ignorăm faptul că deciziile procurorului general aveau implicaţii politice, după cum îi plăcea echipei mele de la

Casa Albă să-mi amintească, şi după cum uneori Eric părea să uite. A fost surprins şi ofensat atunci când, la numai o lună după inaugurarea mea ca preşedinte, Axe l-a luat la rost pentru că nu clarificase afirmaţiile făcute într-un discurs prilejuit de Luna istoriei cetăţenilor de culoare, discurs în care numise America „o naţie de laşi" din pricina refuzului de a discuta chestiunile legate de rasă – o observaţie destul de pertinentă, dar nu neapărat genul de controversă de care aveam nevoie după doar câteva săptămâni la Casa Albă. Criticile pe care Casa Albă le-a primit din cauza deciziei legale, dar toxice, din punct de vedere politic, a Departamentului de Justiţie de a nu pune sub acuzare nici un director executiv de bancă pentru rolul pe care îl jucaseră în criza financiară l-au luat, de asemenea, prin surprindere. Poate o anume naivitate sau poate încrederea lui în triumful logicii şi al raţiunii l-au făcut pe Eric să nu observe cât de repede se schimba peisajul politic când, la sfârşitul anului 2009, anunţase că procesul lui Khalid Sheikh Mohammed şi al altor patru complici care puseseră la cale atentatele de la 11 septembrie urma să înceapă la un tribunal din sudul Manhattanului.

Pe hârtie, totul părea logic. De ce să nu ne folosim de procesul celor mai temuţi deţinuţi de la Guantanamo pentru a demonstra abilitatea sistemului american de justiţie de a instrumenta cazurile unor teroriştidе-o manieră justă şi transparentă? Şi ce loc mai potrivit pentru desfăşurarea procesului şi aflarea dreptăţii decât un tribunal din oraşul care suferise cel mai mult de pe urma atentatelor şi care era situat la numai câteva cvartale de Ground Zero? După luni de zile de muncă asiduă, Eric şi echipa lui au fost convinşi că procesul intentat teroriştilor din 11 septembrie putea fi instrumentat fără a fi nevoie de informaţiile obţinute prin „interogatorii extinse" – şi asta pentru că acum cooperam mai strâns cu ţările care iniţial nu doriseră să se implice. Primarul oraşului New York, Michael Bloomberg, a susţinut fără rezerve planul lui Eric. La fel a procedat şi veteranul senator de New York, democratul Chuck Schumer.

Apoi, în săptămânile imediat următoare atentatului nereuşit din ziua de Crăciun, opinia publică din New York s-a schimbat radical. Câteva familii ale victimelor atentatelor de la 11 septembrie au organizat o serie de proteste împotriva deciziei lui Eric. Mai târziu am aflat că liderul acestui protest, sora unuia dintre piloţii ucişi în atacul asupra Pentagonului, pusese bazele unei organizaţii care se opunea oricărui efort de a anula strategiile privind securitatea naţională din era Bush, organizaţie finanţată de donatorii conservatori şi susţinută de republicani de marcă (inclusiv de Liz Cheney, fiica fostului vicepreşedinte). Imediat după aceea, primarul Bloomberg, după câte se părea, presat de interesele companiilor imobiliare şi de ce ar fi

putut însemna acest proces pentru planurile lor de redezvoltare, şi-a retras brusc sprijinul, argumentând că un proces ar fi fost prea costisitor şi prea perturbator. Şi Chuck Schumer a adoptat aceeaşi poziţie, urmat îndeaproape de Dianne Feinstein, preşedinta Comisiei de informaţii a Senatului. Cu oficiali ai oraşului New York, cu un grup foarte vocal de familii ale victimelor evenimentelor din 11 septembrie şi cu câţiva membri influenţi ai propriului partid aliniaţi împotriva noastră, Eric n-a avut altă soluţie decât să bată în retragere şi a confirmat faptul că Departamentul de Justiţie e în continuare decis să deruleze procesele teroriştilor de la 11 septembrie într-un tribunal civil şi nu unul militar, undeva în afara oraşului New York.

A fost un pas înapoi semnificativ pentru strategia noastră generală privind închiderea Gitmo, iar grupurile de militanţi pentru libertăţile civile şi jurnaliştii progresişti ne-au condamnat, pe mine şi restul Casei Albe, pentru a nu fi anticipat opoziţia politică faţă de aceste procese şi pentru a nu fi pregătit o apărare mult mai viguroasă în cazul în care planul eşua. E posibil să fi avut dreptate. Poate că dacă ne-am fi concentrat asupra acestor aspecte pentru o lună măcar, abătându-ne atenţia de la Legea sănătăţii, reforma financiară, schimbările de climă şi problemele economiei, am fi reuşit să atragem opinia publică de partea noastră şi i-am fi putut obliga pe oficialii newyorkezi să cedeze. Mi-ar fi plăcut să duc o astfel de luptă. Era, cu siguranţă, o luptă care merita purtată.

În orice caz, la momentul acela era o luptă pe care nimeni de la Casa Albă nu credea că o va câştiga. Rahm a fost cu siguranţă bucuros să vadă planul lui Eric eşuat, pentru că el era cel care trebuia să vorbească zilnic la telefon cu democraţii îngroziţi care ne implorau să nu mai jonglăm cu atâtea probleme deodată. Adevărul e că după un prim an de mandat ambiţios nu prea mai aveam capital politic şi, atât cât mai aveam, îl păstram pentru a trece cât mai multe iniţiative prin Congres înainte ca alegerile din 2010 să determine posibile schimbări în controlul partidului.

De fapt, Rahm s-a simţit frustrat din cauză că intrasem într-o controversă la sfârşitul acelei veri, când acelaşi grup de familii ale victimelor care se opusese desfăşurării procesului lui Khalid Sheikh Mohammed în Manhattan lansase o campanie de blocare a construcţiei unui centru comunitar islamic şi a unei moschei lângă Ground Zero, afirmând că era ofensator pentru ei şi pentru memoria celor ucişi în atacurile asupra Turnurilor World Trade Center. Spre meritul lui, primarul Bloomberg a apărat cu îndârjire proiectul, aducând ca argument libertatea religioasă, după cum au făcut şi alţi edili ai oraşului şi chiar unele familii ale victimelor. Chiar şi aşa stând lucrurile, comentatorii de dreapta s-au năpustit imediat asupra

subiectului pe care l-au abordat în termeni antiislamici fără echivoc; sondajele naţionale arătau că majoritatea americanilor se opuneau construirii moscheii în acea locaţie; iar factorii politici republicani au găsit astfel prilejul de a le face viaţa un chin democraţilor care candidau la alegerile locale.

Controversa a atins apogeul în aceeaşi săptămână în care Casa Albă organiza o cină de Ramadan cu diverşi lideri musulmani din societatea americană. Evenimentul ar fi trebuit să fie unul discret, un mod de a arăta recunoaşterea faţă de comunitatea musulmană, similar celui în care ne-am raportat şi la celelalte comunităţi religioase în timpul sărbătorilor importante, dar la următoarea mea conversaţie cu Rahm i-am spus că intenţionez să mă folosesc de ocazie pentru a-mi anunţa public sprijinul pentru cei care construiau moscheea.

„Din câte ştiu, încă ne aflăm în America", am spus în timp ce îndesam câteva dosare în servietă şi mă pregăteam să mă duc să iau cina la reşedinţă. „Iar în *America* nu poţi izola un grup religios şi nu le poţi spune adepţilor săi că nu au voie să construiască un lăcaş de cult pe proprietatea lor."

„Înţeleg, domnule preşedinte", a răspuns Rahm. „Dar trebuie să ştiţi că orice aţi spune se va răsfrânge asupra candidaţilor noştri din toate districtele indecise din ţară."

„Sunt convins că ai dreptate", i-am spus în timp ce mă îndreptam spre uşă. „Dar dacă nu ne putem spune părerea sincer în legătură cu un astfel de subiect, atunci nu văd rostul nostru aici."

Rahm a oftat. „În ritmul în care se mişcă lucrurile, e posibil să nu mai facem mulţi purici pe-aici", a spus el.

În august, am plecat cu familia la Martha's Vineyard pentru o vacanţă de zece zile. Vizitasem pentru prima oară insula aflată în largul coastei Cape Cod cu 15 ani în urmă, la invitaţia unui fost partener de la firma de avocatură pentru care lucram, Allison Davis, şi încurajat fiind de Valerie, care îşi petrecuse acolo vacanţele de vară împreună cu familia când era copil. Locul era de-o frumuseţe tăcută şi avea un aer domol care ni se potrivea, datorită plajelor sale vaste şi a dunelor mângâiate de briză, datorită ambarcaţiunilor de pescari trase la docuri, datorită fermelor mici şi luncilor verzi încadrate de păduri de stejari şi de ziduri vechi din piatră. Apreciam, de bună seamă, şi istoria locului: sclavii eliberaţi fuseseră printre primii locuitori, iar familiile de negri închiriaseră acolo case de vacanţă, generaţie după generaţie, ceea ce făcuse din Martha's Vineyard acea rară comunitate tip staţiune unde negrii şi albii se simţeau deopotrivă ca la ei acasă. La fiecare doi ani, timp de o săptămână sau două în fiecare vară, le duceam pe fete acolo, închiriam o căsuţă în Oak Bluffs, destul de aproape de oraş ca să putem merge cu bicicleta, cu o verandă de unde

puteai privi apusul. Petreceam zile liniştite acolo împreună cu Valerie şi alţi prieteni, plimbându-ne cu tălpile goale în nisip şi desfătându-ne pe îndelete cu câte o carte, sau înotând în apa un pic cam rece pentru gusturile mele hawaiene, dar care fetelor le plăcea, iar uneori se întâmpla să vedem câte o colonie de foci în apropiere de ţărm. Ceva mai târziu, ne duceam la Nancy, unde mâncam cei mai buni creveţi prăjiţi din lume, după care Malia şi Sasha alergau cu prietenii lor să cumpere îngheţată sau să se dea în micul carusel de la bâlci sau să se joace.

Acum, fiind familia prezidenţială, nu ne mai puteam bucura de aceeaşi libertate. În loc să luăm feribotul până la Oak Bluffs, zburam până acolo cu elicopterul Marine One. Casa pe care o închiriam acum se afla pe un domeniu de 11 hectare într-o zonă mai elegantă a insulei, suficient de mare pentru a găzdui stafful şi agenţii Serviciilor Secrete şi destul de izolat pentru a asigura un perimetru sigur. S-au făcut aranjamente să putem beneficia de o plajă particulară, pustie cât vedeai cu ochii; în plimbările noastre cu bicicletele trebuia să urmăm un traseu strict, pe care fetele l-au parcurs o singură dată de dragul meu înainte de a-l declara „plictisitor". Chiar şi în vacanţe îmi începeam ziua cu consiliul de dezvoltare şi o informare făcută de Denis şi John Brennan privind haosul de toate felurile din întreaga lume, iar când ieşeam la restaurant să luăm cina eram aşteptaţi mereu de o mulţime de oameni şi de echipe de jurnalişti.

Dar ne-am bucurat totuşi de briza oceanului, de strălucirea soarelui reflectată de frunzele sfârşitului de vară, de plimbările pe plajă alături de Michelle, de spectacolul oferit de Malia şi Sasha care topeau bezele în focul de tabără, privind concentrate la ceea ce se întâmpla. Şi cu fiecare zi de somn odihnitor, de râsete, de timp petrecut neîntrerupt alături de cei dragi, simţeam cum îmi recapăt energia şi încrederea. M-am remontat în asemenea măsură încât la întoarcerea la Washington, pe 29 august, reuşisem să mă conving că încă mai aveam o şansă de a câştiga alegerile şi de a păstra controlul democraţilor asupra Camerei şi al Senatului. La naiba cu sondajele şi gândirea convenţională.

Şi de ce n-aş fi fost încrezător? Adevărul era că *salvasem* economia din recesiune. *Stabilizasem* sistemul financiar global şi salvasem industria auto americană de la faliment. Consolidasem Wall Street şi făcusem investiţii istorice în energia curată şi în infrastructură; protejasem terenurile publice şi redusesem poluarea; conectasem şcolile rurale la reţeaua de internet şi reformasem programele de împrumuturi studenţeşti, aşa încât zeci de miliarde de dolari care intraseră înainte în seifurile băncilor erau acum folosite

pentru asigurarea burselor a mii de copii care nu-şi puteau permite să studieze la colegiu.

Împreună, administraţia noastră şi Congresul controlat de democraţi ar fi putut spune pe drept cuvânt că realizaseră destul de multe lucruri, că întocmiseră o legislaţie semnificativă cu un real impact asupra vieţilor americanilor, îndeplinind astfel obiective mult mai substanţiale decât orice Congres în ultimii 40 de ani. Mai erau încă multe de făcut, mai existau încă prea mulţi oameni fără locuri de muncă şi în pericol de a-şi pierde casele, încă lucram pentru ratificarea legislaţiei privind modificările climatice şi pentru remedierea unui sistem precar de imigraţie, iar toate acestea erau rezultatul direct al moştenirii pe care o primisem, al opoziţiei şi al obstrucţiei din partea republicanilor, şi nu puteau fi schimbate decât prin prezenţa la vot a americanilor în noiembrie.

„Problema e că am stat închis în clădirea asta", i-am spus lui Favs în timp ce lucram împreună la un discurs, în Biroul Oval. „Alegătorii nu aud decât frânturi de la Washington, aşa mi-au spus şi Pelosi, şi McConnell, şi n-au de unde să ştie ce este adevărat şi ce nu. Asta e şansa noastră de a ne întoarce printre ei şi de a ne face auziţi. Trebuie să le explicăm ce s-a întâmplat cu adevărat cu economia, să îi facem să înţeleagă că ultima oară când republicanii au fost la cârma ţării au dat-o de gard, iar noi am petrecut ultimii doi ani încercând să reparăm ce au stricat ei... iar acum, că maşinăria funcţionează din nou, ultimul lucru pe care trebuie să-l facă americanii e să-i readucă la conducere!" Am făcut o pauză şi m-am uitat la Favs, care era preocupat cu textul introdus în computer. „Ce părere ai? Cred că o să funcţioneze."

„Tot ce e posibil", mi-a răspuns el, deşi tonul nu era atât de entuziast cum mi-ar fi plăcut mie.

În cele şase săptămâni rămase până la alegeri, am călătorit prin toată ţara, încercând să obţin sprijin pentru candidaţii democraţi, din Portland, Oregon, Richmond şi Virginia, până în Las Vegas şi Nevada, şi mai departe spre Coral Gables, Florida. Mulţimile erau încărcate de energie, sălile de baschet şi parcurile se umpleau până la refuz, iar oamenii strigau „Putem!" şi „Suntem pregătiţi! Gata de luptă!", la fel de tare cum strigaseră atunci când candidasem la preşedinţie, agitând pancarde, aclamând când îi prezentam pe membrii democraţi ai Congresului care aveau nevoie de voturile lor, râzând ori de câte ori le spuneam că nu ne permitem să îi lăsăm pe republicani să revină la cârmă. Cel puţin aparent lucrurile se prezentau ca odinioară.

Chiar şi fără să văd sondajele am sesizat o schimbare în atmosfera de campanie; un aer de îndoială care plutea asupra fiecărui miting, cu urale şi râsete cumva disperate, ca şi cum eu şi alegătorii formam un

cuplu aflat la sfârşitul unei poveşti de dragoste furtunoase, un cuplu care încerca cu disperare să revină la sentimentele intense care acum începuseră să se estompeze. Nu-i puteam învinovăţi. Ei speraseră că alegându-mă preşedinte ţara avea să se transforme, guvernul avea să se preocupe de oamenii de rând, iar aerul de bună creştere avea să se reinstaureze la Washington. Însă vieţile lor erau chiar şi mai grele decât înainte, iar Washingtonul era la fel de dezbinat, de distant şi de partizan ca întotdeauna.

În timpul campaniei prezidenţiale, m-am obişnuit cu agitatorii care încercau să perturbe mitingurile, de obicei protestatari antiavort care urlau la mine înainte ca vocile să le fie acoperite de un cor de huiduieli, iar ei să fie escortaţi afară de agenţii de pază. Dar, de data aceasta, agitatorii erau din rândurile celor ale căror cauze le susţinusem – activişti dezamăgiţi de ceea ce ei considerau absenţa oricărui progres privind preocupările lor. De multe ori am fost întâmpinat de protestatari cu pancarde prin care cereau oprirea „războaielor lui Obama". Tineri hispanici mă întrebau cum se face că administraţia mea continua să deporteze muncitorii ilegali şi să despartă familii întregi la graniţă. Activiştii LGBTQ voiau să afle de ce nu pusesem capăt politicii „Nu întreba, nu răspunde", care îi obliga pe militarii homosexuali să îşi ascundă orientarea sexuală. Un grup de studenţi deosebit de vocali şi insistenţi au manifestat în favoarea fondurilor SIDA pentru Africa.

„Parcă am mărit fondurile pentru SIDA, nu-i aşa?" l-am întrebat pe Gibbs după ce am plecat de la un miting unde fusesem întrerupt de trei sau patru ori.

„Aşa e", a răspuns el. „Dar ei susţin că nu le-ai mărit îndeajuns."

M-am mobilizat până la sfârşitul lunii octombrie, întrerupând turneul numai pentru o zi sau două pentru întâlniri la Casa Albă înainte de-a porni din nou la drum, iar la ultimele cuvântări vocea îmi era deja răguşită. Optimismul iraţional pe care îl dobândisem în vacanţă dispăruse demult, iar în ziua alegerilor – 2 noiembrie 2010 – nu ne mai puneam problema dacă vom pierde Camera Reprezentanţilor, ci eram preocupaţi doar de numărul de locuri pe care le vom pierde. Între o şedinţă despre ameninţarea teroristă din Camera Situaţiilor Speciale şi o întâlnire cu Bob Gates în Biroul Oval, m-am oprit în biroul lui Axe, unde el şi Jim Messina urmăreau primele cifre ale prezenţei la vot venite din districtele indecise din toată ţara.

„Cum stăm?" am întrebat.

Axe a clătinat din cap. „O să pierdem cel puţin 30 de locuri. Dacă nu mai bine."

În loc să rămân la priveghi, m-am dus la reşedinţă, conform programului, după ce i-am spus lui Axe că voi mai lua legătura cu el

după închiderea urnelor, apoi am rugat-o pe Katie, asistenta mea, să-mi trimită o listă cu persoanele pe care trebuia să le sun în seara aceea, în primul rând pe cei patru lideri ai Congresului şi apoi pe eventualii congresmeni democraţi în exerciţiu, care aveau să piardă alegerile. Abia după cină şi după ce le-am trimis pe fete la culcare, l-am sunat pe Axe din Sala Tratatelor pentru ultimele veşti: prezenţa la vot fusese scăzută, doar patru din zece alegători votaseră, şi se înregistrase o scădere semnificativă a votanţilor tineri. Democraţii fuseseră învinşi, pierzând circa 63 de locuri în Cameră, cea mai gravă înfrângere suferită de partid de la sacrificarea a 72 de locuri în timpul celui de-al doilea mandat al lui FDR. Ceea ce era mai grav, mulţi dintre cei mai tineri şi mai promiţători membri ai Partidului Democrat din Cameră pierduseră alegerile, iar printre ei se numărau Tom Perriello din Virginia şi John Boccieri din Ohio, Patrick Murphy din Pennsylvania şi Betsy Markey din Colorado – cei care obţinuseră voturile dure pentru Legea sănătăţii şi Legea privind relansarea economică; tocmai cei care, în ciuda faptului că reprezentau circumscripţii fluctuante, făcuseră faţă cu consecvenţă presiunii din partea lobbyiştilor şi sondajelor şi chiar presiunilor din partea propriului staff pentru a face ceea ce credeau ei că era oportun.

„Toţi meritau ceva mai bun“, i-am spus lui Axe.

„Aşa e“, a zis el. „Toţi.“

Axe şi-a încheiat ziua de lucru promiţându-mi că îmi va trimite o situaţie mai detaliată la prima oră a dimineţii. Am rămas singur, cu telefonul în mână, cu degetul pe butonul de închidere şi cu mintea vâjâindu-mi de atâtea gânduri. După un minut, am apelat operatoarea Casei Albe.

„Trebuie să dau nişte telefoane“, am spus.

„Sigur, domnule preşedinte“, mi-a răspuns operatoarea. „Katie ne-a trimis lista. Cu cine doriţi să începeţi?“

Capitolul 24

„Cine e la rând?“

Stăteam în jurul mesei de conferinţe din Air Force One, Pete Souza şi cu mine de-o parte a mesei şi Marvin şi Reggie de cealaltă, toţi cu ochii înceţoşaţi şi atenţi la cărţile de joc. Zburam la Mumbai, prima oprire într-un turneu de nouă zile în Asia, care a inclus o primă vizită în India, dar şi o oprire la Jakarta, o reuniune G20 la Seul şi o altă întrunire a Grupului de Cooperare Economică Asia-Pacific (APEC) la Yokohama, în Japonia. În prima parte a zborului, toată lumea de la

bord fusese în plină activitate, oamenii mei din staff şi-au deschis laptopurile, iar consilierii mei strategici studiaseră agenda. După zece ore de zbor, făcuserăm o scurtă escală de alimentare cu combustibil la Baza Aeriană Ramstein din Germania, când aproape toată lumea de la bord adormise (Michelle, în cabina din faţă, Valerie, pe o canapea de lângă sala de conferinţe şi mulţi din stafful superior întinşi în poziţii ciudate pe podea). Nu putusem să mă relaxez aşa că am convocat careul nostru obişnuit pentru un joc de cărţi, iar între partide mai aruncam un ochi pe agenda informativă şi semnam corespondenţa. Fiindcă nu eram foarte atent şi eram deja la al doilea pahar de gin tonic pregătit de Reggie, pierdeam în faţa lui Marvin şi Pete la scorul de 6–2, cu o miză de zece dolari pe partidă.

„E rândul dumneavoastră, domnule", mi-a spus Marvin.

„Tu ce ai, Reg?" am întrebat.

„Una, poate", a spus Reggie.

„Etalăm", am spus.

„Avem opt puncte", a spus Pete.

Reggie a dat din cap dezgustat. „După următoarea partidă schimbăm pachetul de cărţi de joc", a bombănit el, sorbind o gură de gin. „Cărţile astea sunt blestemate."

Nu trecuseră decât trei zile de la alegerile locale, iar eu eram recunoscător că aveam şansa să plec din Washington. Rezultatele îi zdruncinaseră zdravăn pe democraţi, republicanii jubilau, iar eu m-am trezit a doua zi după alegeri încercat de un amestec de oboseală, mâhnire, furie şi ruşine, simţindu-mă probabil cum se simte un boxer după o înfrângere într-un meci de categorie grea. Articolele ce dominau ziarele din zilele postelectorale sugerau că înţelepciunea convenţională se dovedise încă o dată valabilă: încercasem să fac prea multe şi nu mă concentrasem pe economie; Obamacare era o greşeală fatală; încercasem să resuscitez tipul de liberalism nesocotit care promova un guvern puternic pe care până şi Bill Clinton îl declarase mort cu ani în urmă. În conferinţa de presă din ziua următoare alegerilor am refuzat să recunosc acest lucru şi am dat impresia că mă agăţ de ideea că administraţia mea urmase strategiile corecte – chiar dacă nu reuşiserăm să le comunicăm cum se cuvine publicului – motiv pentru care analiştii politici m-au calificat drept arogant şi închipuit, un păcătos care nu dădea deloc semne de căinţă.

Adevărul e că *nu regretam* deloc faptul că deschisesem drumul pentru 20 de milioane de oameni ce puteau acum să beneficieze de asigurare medicală. Nu am regretat nici Legea relansării economice, pentru că aveam dovezi clare că măsurile de austeritate venite în urma unei recesiuni ar fi dus la rezultate dezastruoase. Nu regretam nici felul în care abordasem criza financiară, date fiind alegerile cu

care ne confruntam (dar am regretat că n-am elaborat un plan mai bun pentru a opri valul de executări silite). Şi nu regretam nici un pic faptul că propusesem o lege pentru schimbarea condiţiilor climatice şi insistasem pentru reforma imigraţiei. Eram doar furios că nu reuşisem să le trec prin Congres şi asta pentru că nu impusesem, încă din prima zi de mandat, revizuirea de către Harry Reid şi ceilalţi democraţi din Senat a regulilor Camerei şi nu făcusem în aşa fel încât să scap o dată pentru totdeauna de obstrucţionism.

În ceea ce mă priveşte, alegerile nu au demonstrat în nici un fel că programul nostru fusese greşit. Au arătat numai că nu avusesem talentul necesar, sau viclenia, sau farmecul şi norocul de a uni naţiunea, aşa cum făcuse cândva FDR, în sprijinul unui demers pe care îl consideram corect.

Iar asta pentru mine era la fel de deranjant.

Spre uşurarea lui Gibbs şi a corpului meu de presă, am încheiat conferinţa de presă înainte de a-mi vărsa năduful şi de a-mi dezvălui lumii sufletul încăpăţânat şi torturat. Mi-am dat seama că planificarea următorilor paşi era mai importantă decât justificarea greşelilor trecute.

Eram hotărât să găsesc o cale de a mă reconecta la poporul american, nu numai pentru a-mi consolida poziţia la negocierile cu republicanii, dar şi pentru a fi reales. Mi-ar fi fost de mare folos ca economia să meargă mai bine, dar nici de asta nu puteam fi sigur. Simţeam nevoia să ies din bula de la Casa Albă şi să interacţionez mai mult cu alegătorii. Axe s-a oferit să facă propria evaluare a ceea ce nu funcţionase cum trebuie, convins că, în graba noastră de a realiza cât mai multe, neglijasem promisiunea de a schimba Washingtonul, de a marginaliza interesele speciale şi de a mări transparenţa şi responsabilitatea fiscală a guvernului federal. Dacă voiam să recâştigăm voturile cetăţenilor dezamăgiţi, trebuia să ne ocupăm de aceste aspecte.

Nu eram sigur că era calea corectă. Am fost profund rănit de manevrele din jurul Legii pentru servicii medicale accesibile şi, pe bună dreptate sau nu, ne-am discreditat singuri prin salvarea băncilor. Pe de altă parte, au existat nenumărate iniţiative de bună guvernare pe care le-am introdus, fie că a fost vorba de limitarea angajărilor foştilor lobbyişti, fie că am permis accesul publicului la informaţiile agenţiilor federale sau am analizat temeinic bugetele agenţiilor pentru a reduce pierderile. Toate aceste acţiuni aveau propriile merite şi m-am felicitat pentru că le iniţiasem; a fost unul dintre motivele pentru care administraţia noastră nu a fost afectată de nici un fel de scandal.

Din punct de vedere politic însă, nimănui nu-i păsa de munca depusă de noi pentru transparenţa guvernului, aşa după cum nimeni nu ne-a acordat credit pentru că ne dădusem de ceasul morţii să ne consultăm cu republicanii în absolut toate iniţiativele legislative. Una din cele mai importante promisiuni a fost stoparea conflictelor dintre partide şi concentrarea asupra unor eforturi practice de a răspunde solicitărilor cetăţenilor. Aşa cum estimase Mitch McConnell de la bun început, problema noastră era că, atât timp cât republicanii rezistau „avansurilor" noastre şi ne făceau viaţa grea ori de câte ori era vorba de o propunere rezonabilă, orice am fi făcut putea fi interpretat drept partizan, controversat, radical sau chiar ilegal. Mulţi dintre aliaţii noştri progresişti erau de părere că nu fusesem *destul de* partizani. Din punctul lor de vedere, făcusem prea multe compromisuri şi, insistând asupra promisiunii de bipartizanat, nu numai că îi dădusem o mai mare autoritate lui McConnell, dar irosisem majorităţile democratice; ceea ce era un duş rece pentru baza noastră, aşa cum dovedise decizia multor democraţi de a nu vota în alegerile parlamentare.

Pe lângă nevoia de a configura un mesaj şi de a reseta strategia, acum aveam de-a face şi cu o fluctuaţie semnificativă a personalului de la Casa Albă. Jim Jones, care făcea parte din echipa de politică externă, şi care, în ciuda calităţilor lui, nu se simţise niciodată confortabil în rolul de angajat al Casei Albe după ani de zile de şefie – a demisionat în octombrie. Din fericire, Tom Donilon s-a dovedit a fi un adevărat cal de povară şi şi-a asumat cu abilitate rolul de consilier pe probleme de securitate naţională, iar Ben Rhodes a preluat multe din vechile sarcini ale lui Denis. Peter Orszag şi Christy Romer, de la Departamentul de strategie economică, s-au întors în sectorul privat şi au fost înlocuiţi de Jack Lew, un expert bine pregătit în probleme de buget care a condus Biroul de Management şi Buget (OMB) pe vremea lui Bill Clinton, şi de Austan Goolsbee, care lucrase cu noi la Legea relansării economice. Şi-apoi mai era Larry Summers, care, într-o zi de septembrie, m-a vizitat în Biroul Oval pentru a mă anunţa că acum, dacă scăpasem de criza financiară, venise vremea ca el să plece. Urma să îşi încheie activitatea la Casa Albă la sfârşitul anului.

„Ce mă fac fără tine, cine o să-mi mai atragă atenţia când şi în ce fel greşesc?", l-am întrebat, glumind doar pe jumătate. Larry a zâmbit.

„Domnule preşedinte, dumneavoastră aţi fost cel care s-a înşelat cel mai puţin dintre noi toţi."

Mă ataşasem foarte mult de cei care acum plecau. Nu numai că îmi fuseseră devotaţi, dar în ciuda diverselor idiosincrazii fiecare dintre ei contribuise cu mare seriozitate la obiectivele noastre – cu un simţ de răspundere faţă de elaborarea strategiilor bazat pe raţionament şi

probe – obiective născute din dorinţa noastră de a sluji cât mai bine poporul american. Ceea ce mă neliniştea cel mai mult era plecarea inevitabilă a celor mai apropiaţi consilieri politici, precum şi nevoia de a găsi un nou şef de cabinet.

Axe fusese dintotdeauna hotărât să plece după alegerile locale. Trăise departe de familia lui timp de doi ani şi avea mare nevoie de o pauză înainte de a se alătura viitoarei mele campanii electorale. Gibbs, care fusese în permanenţă în vizorul public încă de pe vremea în care câştigasem funcţia de senator, era epuizat. Era acelaşi secretar de presă bine pregătit şi neînfricat dintotdeauna, dar stresul zilnic şi loviturile primite în permanenţă făcuseră din relaţia lui cu corpul de presă al Casei Albe un câmp de luptă atât de tensionat încât restul echipei se temea ca nu cumva asta să afecteze negativ relatările despre noi.

Încă mă frământa gândul că trebuie să mă obişnuiesc să duc lupta politică fără Axe şi Gibbs alături de mine, dar am devenit mai optimist la ideea că se asigura totuşi o continuitate cu concursul lui Dan Pfeiffer, directorul nostru de comunicare, un tip tânăr şi priceput, care lucrase în strânsă colaborare cu Axe şi Gibbs încă de la începutul campaniei noastre în 2007. Cât despre Rahm, găseam că avusesem parte de un adevărat miracol pentru că rezistase atât de mult timp fără să omoare pe cineva sau să cadă lat în urma unui accident vascular cerebral. Obişnuiam să ţinem şedinţele de la sfârşitul zilei în aer liber, atunci când vremea o permitea, şi dădeam roată de două sau trei ori aleii care înconjura Peluza de Sud, în timp ce încercam să stabilim cum să abordăm cea mai recentă criză sau controversă. Nu o dată s-a întâmplat să ne întrebăm de ce aleseserăm o viaţă atât de stresantă.

„După ce se termină tot, zic să încercăm ceva mai simplu“, i-am spus la un moment dat. „Am putea să ne luăm familiile, să ne mutăm în Hawaii şi să deschidem pe plajă un stand cu smoothie-uri.“

„E prea mare bătaie de cap cu smoothie-urile“, a răspuns Rahm. „O să vindem tricouri. Tricouri albe, nu altceva. Măsura M. Asta e – fără alte culori, modele sau mărimi. Nu vrem să fim nevoiţi să luăm decizii. Dacă clienţii vor altceva, să se ducă în altă parte.“

Am recunoscut semnele epuizării în Rahm, dar am presupus că îşi va amâna plecarea până anul următor. A profitat de ocazie când ne plimbam într-o seară de septembrie pentru a-mi aduce la cunoştinţă că primarul oraşului Chicago, Richard M. Daley, anunţase că nu avea să mai candideze pentru cel de-al şaptelea mandat consecutiv. Rahm intenţiona să candideze – visase la slujba asta de când intrase în politică – şi pentru că alegerile se ţineau în februarie, trebuia să părăsească Casa Albă la întâi octombrie dacă voia să aibă o şansă.

Părea profund afectat. „Știu că te pun într-o situație dificilă", mi-a spus, „dar nu mai sunt decât cinci luni și jumătate până la alegeri..."

L-am oprit înainte să termine și l-am asigurat de sprijinul meu total.

Cam la vreo săptămână după acest moment, în timpul unei ceremonii private organizate la reședință, i-am dăruit o copie înrămată a unei liste de sarcini pe care o scrisesem pe o foaie de agendă și i-o dădusem în prima săptămână de președinție. Le-am explicat celor din staff, prezenți în seara aceea, că aproape toate sarcinile de pe listă fuseseră îndeplinite, dovadă a eficienței lui. Rahm a fost de-a dreptul copleșit de lacrimi, o pată pe imaginea lui de dur pentru care mai târziu avea să mă facă cu ou și cu oțet.

Aceste demisii nu erau neobișnuite pentru o administrație, iar eu am văzut în ele un potențial avantaj în efortul de a impulsiona lucrurile. Am fost deseori acuzați de faptul că eram prea izolați sau prea controlați și că aveam nevoie de o perspectivă proaspătă. Calitățile lui Rahm ar fi fost mai puțin relevante într-o Cameră în care democrații nu mai dețineau controlul și deci nu puteau avansa propunerile legislative. Pete Rouse servea acum ca șef de cabinet interimar, iar eu speram ca Bill Daley, fost secretar al comerțului din administrația Clinton, frate cu primarul orașului Chicago, să îl înlocuiască pe Rahm. Chel și cu zece ani mai în vârstă decât mine, cu un marcat accent sudist care amintea de rădăcinile lui irlandeze, Bill venea cu o reputație de negociator eficient și pragmatic și avea o relație deosebit de strânsă atât cu comunitatea muncitorească, cât și cu cea a afacerilor; nu-l cunoșteam la fel de bine cum îl știam pe Rahm, dar am considerat că stilul său amabil, neideologic, s-ar fi pliat foarte bine pe ceea ce speram să fie o etapă mai puțin agitată a administrației mele. Pe lângă câteva fețe noi, am fost încântat să îl revăd pe David Plouffe, începând din ianuarie, după doi ani sabatici alături de familia sa, pentru a prelua funcția de consilier șef și pentru a contribui cu binecunoscuta lui gândire strategică, cu deosebita lui capacitate de concentrare și lipsa oricăror orgolii, calități pe care le apreciasem atât de mult în timpul campaniei electorale.

M-a copleșit un sentiment de melancolie gândindu-mă la schimbările pe care noul an urma să le aducă; aveam să fiu înconjurat de și mai puțini oameni care mă cunoșteau dinainte de a deveni președinte, și de puțini colegi pe care îi puteam numi și prieteni, oameni care să mă fi văzut obosit, derutat, furios sau chiar înfrânt și, cu toate acestea, care să nu mă fi părăsit. Era un gând solitar într-o vreme în care mă simțeam singur. Ceea ce explică faptul că încă mai jucam cărți cu Marvin, Reggie și Pete, în condițiile în care mă aștepta o zi plină de întâlniri și de apariții programate să înceapă în mai puțin de șapte ore.

„Voi iar aţi câştigat?“ l-am întrebat pe Pete după ce am terminat partida.

Pete a dat aprobator din cap, ceea ce l-a făcut pe Reggie să adune cărţile de joc, să se ridice de pe scaun şi să arunce pachetul de cărţi la coş.

„Hei, Reg, pachetul ăla e încă bun!“ i-a strigat Pete, fără să se sfiască să-şi arate satisfacţia în urma victoriei asupra lui şi asupra lui Marvin. „Toţi pierdem din când în când.“

Reggie s-a uitat mânios la Pete. „Arată-mi tu pe cineva care pierde cu zâmbetul pe buze“, a spus el, „şi-atunci o să-ţi arăt şi eu un fraier.“

Nu mai fusesem niciodată în India, dar această ţară mi-a stârnit mereu imaginaţia. Poate din cauza întinderii sale şi a numărului de locuitori, a şasea parte din totalul populaţiei Terrei, cuprinzând circa 2 000 de grupuri etnice distincte, care vorbesc peste 700 de dialecte. Sau poate pentru că mi-am petrecut o parte din copilărie în Indonezia, unde am ascultat poveştile hinduse Ramayana şi Mahabharata, poate din cauza interesului meu pentru religiile orientale sau poate doar pentru că am avut un grup de colegi pakistanezi şi indieni care m-au învăţat să gătesc *dahl* şi *keema* şi mi-au deschis apetitul pentru filmele de la Bollywood.

Fascinaţia mea pentru India avea însă mai mult de-a face cu Mahatma Gandhi. Alături de Lincoln, King şi Mandela, Gandhi mi-a influenţat profund gândirea. În tinereţe i-am studiat scrierile şi în mesajul acestora am recunoscut unele din cele mai statornice convingeri ale mele. Noţiunile sale de rezistenţă fără violenţă – *satyagraha* –, de devoţiune faţă de adevăr – capabile să trezească conştiinţe; încrederea lui în umanitate şi caracterul unic al tuturor religiilor; credinţa sa în obligaţiile societăţii, manifestate în înţelegeri politice, economice şi sociale, pentru recunoaşterea valorii şi a demnităţii tuturor oamenilor – toate aceste idei au rezonat profund în mine. Acţiunile lui Gandhi m-au mişcat chiar mai mult decât cuvintele lui; şi-a pus convingerile la încercare riscându-şi viaţa, făcând închisoare şi implicându-se total în luptele duse de poporul său. Campania sa paşnică pentru independenţa Indiei ocupate de Marea Britanie, campanie începută în 1915, nu numai că a dus la înfrângerea unui imperiu şi la eliberarea unei mari părţi a subcontinentului, dar a detonat o încărcătură explozivă morală ce a măturat tot globul. Campania lui a devenit un far călăuzitor pentru alte grupuri spoliate, marginalizate – inclusiv pentru americanii negri din sudul marcat de legile Jim Crow – şi care au luptat pentru libertate.

La începutul călătoriei în India, Michelle şi cu mine am avut ocazia să vizităm clădirea Mani Bhavan, o construcţie modestă cu două etaje,

ascunsă într-un cartier liniştit din Mumbai şi care a fost căminul lui Gandhi mulţi ani. Înainte de a începe turul, ghidul nostru, o femeie amabilă îmbrăcată într-un sari de culoare albastră, ne-a prezentat cartea de oaspeţi în care însuşi dr. King semnase în 1959, când călătorise în India pentru a atrage atenţia asupra luptei pentru dreptate rasială din Statele Unite şi pentru a aduce un omagiu omului ale cărui învăţături îl inspiraseră.

Ghidul ne-a invitat apoi sus, să vedem apartamentul personal al lui Gandhi. Ne-am descălţat şi am intrat într-o cameră modestă a cărei podea era decorată cu gresie delicată, ornamentată, şi a cărei terasă lăsa să pătrundă o uşoară briză şi o lumină palidă, lăptoasă. M-am uitat la patul spartan, la perna simplă, la colecţia de morişti, la telefonul de modă veche şi la birouaşul din lemn, şi am încercat să-mi imaginez prezenţa lui Gandhi în încăpere, un bărbat subţire, cu pielea măslinie, îmbrăcat într-un *dhoti* din bumbac, cu picioarele aduse sub el, în timp ce compunea o scrisoare adresată viceregelui britanic sau plănuind următoarea etapă a Marşului Sării. În acel moment m-a copleşit o dorinţă puternică de a mă aşeza lângă el şi de a vorbi cu el. Aş fi vrut să-l întreb unde îşi aflase puterea şi imaginaţia de a realiza atât de multe lucruri cu atât de puţine resurse. Aş fi vrut să-l întreb cum trecuse peste dezamăgiri.

Şi avusese parte de o groază de dezamăgiri. Cu toate însuşirile sale extraordinare, Gandhi nu a reuşit să vindece schisma religioasă profundă de pe subcontinentul indian sau să prevină divizarea acestuia între o Indie preponderent hindusă şi un Pakistan cu o majoritate covârşitoare de musulmani, un eveniment de natură seismică în care numeroşi oameni au murit din cauza violenţelor religioase şi milioane de familii au fost nevoite să ia în spate ce puteau căra şi să migreze dincolo de graniţele nou-stabilite. În ciuda luptei sale, nu a putut să dărâme sistemul sufocant de caste din India. Dar a reuşit cumva să mărşăluiască, să postească şi să predice până târziu în viaţă – era trecut bine de 70 de ani – până în acea zi din 1948 când, în drum spre locul de rugăciune, a fost împuşcat de la mică distanţă de către un tânăr extremist hindus care privea ecumenismul său drept o trădare a credinţei.

În multe privinţe, India modernă constituie un exemplu de poveste de succes, după ce a supravieţuit unor repetate schimbări de guvern, unor conflicte acerbe din interiorul partidelor, diverselor mişcări separatiste înarmate şi scandalurilor de corupţie de tot felul. Tranziţia către o economie de piaţă ceva mai susţinută din anii 1990 a rupt zăgazurile unor rezerve fantastice de talent antreprenorial al poporului indian, ducând mai departe la rate de creştere fantastice, la înflorirea sectorului tehnic şi la dezvoltarea clasei de mijloc.

Premierul Manmohan Singh, un fel de arhitect-şef al transformărilor economice din India, era emblema vie a progresului: membru al minorităţii religioase sikh, o minoritate restrânsă şi persecutată, un om care ajunsese în cea mai importantă funcţie din stat, un tehnocrat modest care câştigase încrederea oamenilor nu apelând la pasiunile lor, ci ridicându-le nivelul de trai şi menţinându-şi o reputaţie de incoruptibil.

Singh şi cu mine am legat o relaţie călduroasă şi constructivă. Era un tip prudent în ceea ce priveşte politica externă, deloc dispus să se îndepărteze prea mult de birocraţia indiană care privea cu suspiciune intenţiile SUA, fapt dovedit de istorie. Dar timpul pe care l-am petrecut împreună mi-a confirmat impresia pe care mi-o făcuse iniţial, aceea de om neobişnuit de înţelept şi de decent; iar în timpul vizitei mele la New Delhi, am semnat acorduri de întărire a cooperării între India şi Statele Unite în combaterea terorismului, în probleme ale sănătăţii globale, securităţii nucleare şi comerţului.

N-aş putea spune dacă ascensiunea lui Singh la putere reprezintă viitorul democraţiei indiene sau este doar o anomalie. În prima seară la New Delhi, a găzduit împreună cu soţia sa, Gursharan Kaur, o cină pentru mine şi Michelle la reşedinţa lui şi, înainte de a ne alătura celorlalţi oaspeţi în grădina luminată de lumânări, am avut prilejul să vorbesc cu Singh între patru ochi. În absenţa alaiului obişnuit de observatori şi de stenografi care să ne sufle în ceafă, premierul mi-a vorbit deschis despre norii pe care îi vedea adunându-se la orizont. Mi-a mărturisit că starea economiei îl îngrijora. Deşi India era cotată destul de bine în lumina crizei financiare, încetinirea dezvoltării globale avea să îngreuneze crearea de locuri de muncă pentru populaţia tânără şi în continuă creştere a Indiei. Mai era, de asemenea, problema Pakistanului: refuzul continuu al acestei ţări de a coopera cu India pentru investigarea atacurilor teroriste din 2008 asupra unor hoteluri şi a altor zone din Mumbai dusese la intensificarea tensiunilor dintre cele două ţări, în parte din cauza Lashkar-e-Tayyiba, o organizaţie teroristă despre care se bănuia că ar fi avut legături cu serviciile secrete pakistaneze. Singh rezistase apelurilor de a recurge la represalii asupra Pakistanului după atacurile teroriste, dar poziţia lui îl costase foarte mult în plan politic. Îi era teamă ca nu cumva sentimentul antimusulman în continuă creştere să nu consolideze influenţa principalului partid de opoziţie din India, partidul naţionalist hindus Bharatiya Janata (BJP).

„În vremuri nesigure, chemarea la solidaritate religioasă şi etnică poate fi toxică, domnule preşedinte“, mi-a declarat premierul. „Iar politicienii din India şi de oriunde profită cu uşurinţă de asta.“

Am încuviinţat din cap, amintindu-mi de conversaţia avută cu Václav Havel în timpul vizitei mele la Praga şi de avertismentele lui legate de creşterea valului de iliberalism din Europa. Dacă globalizarea şi o criză economică istorică au reuşit să alimenteze acest curent în interiorul naţiunilor relativ bogate – ceea ce se întâmpla chiar în Statele Unite cu mişcarea Tea Party – cum ar fi putut rămâne India imună? Adevărul e că în ciuda hotărârii democraţiei sale şi a recentelor performanţe economice impresionante, India era încă departe de a fi societatea egalitară, paşnică şi sustenabilă visată de Gandhi. În toată ţara, milioane de oameni continuau să trăiască în condiţii inumane, prizonieri în sate arse de soare şi mahalale cu aspect de labirint, în timp ce titanii industriei din India duceau vieţi pe care rajahii şi mogulii de odinioară le-ar fi invidiat. Violenţa, publică şi privată, domina încă viaţa din India. Exprimarea ostilităţii faţă de Pakistan era cea mai rapidă cale spre unitate naţională, iar mulţi indieni se mândreau cu faptul că ţara lor dezvoltase un program de arme nucleare de calibrul celui din Pakistan şi nu se arătau deloc îngrijoraţi de faptul că o simplă greşeală de calcul de ambele părţi ar fi putut duce la anihilarea regiunii.

Mai mult decât orice, politica Indiei se învârtea în jurul religiei, al clanului şi castei. În acest sens, ridicarea lui Singh la postul de prim-ministru, privită uneori ca simbol al progresului ţării în depăşirea diviziunilor dintre secte, era întrucâtva înşelătoare. Singh nu devenise prim-ministru datorită popularităţii sale. În realitate, îi datora funcţia Soniei Gandhi, văduva de origine italiană a fostului prim-ministru Rajiv Gandhi şi preşedinta Partidului Congresului, care refuzase să accepte poziţia după ce condusese coaliţia partidului său spre victorie, numindu-l în schimb pe Singh. Mai mulţi observatori politici erau de părere că îl alesese pe Singh tocmai pentru că era un veteran al sectei Sikh, fără nici o bază politică naţională, şi nu reprezenta o ameninţare pentru fiul ei în vârstă de 40 de ani, Rahul, pe care îl pregătea pentru a prelua frâiele Partidului Congresului.

Atât Sonia, cât şi Rahul Gandhi erau prezenţi la cină în seara aceea. Ea era o femeie impresionantă, trecută de 60 de ani, îmbrăcată într-un sari tradiţional şi avea ochi negri, pătrunzători şi o prezenţă calmă, regală. Faptul că această femeie casnică dintr-o familie europeană reuşise să depăşească suferinţa pricinuită de asasinarea soţului ei într-un atentant sinucigaş pus la cale de un separatist din Sri Lanka în 1991, ca apoi să devină un politician naţional de marcă, era dovada puterii trainice a dinastiei în care intrase. Rajiv fusese nepotul lui Jawaharlal Nehru, primul premier al Indiei, un simbol al mişcării de independenţă. Mama lui Rajiv, fiica lui Nehru, Indira Gandhi, fusese ea

însăşi timp de 16 ani prim-ministru şi se bazase pe o politică mai dură decât cea practicată de tatăl ei, până când fusese asasinată în 1984.

În seara aceea, la cină, Sonia Gandhi a ascultat mai mult decât a vorbit, atentă să îi dea locul cuvenit lui Singh în chestiuni de politică şi să îndrepte deseori conversaţia către fiul ei. Pentru mine era clar că puterea ei izvora dintr-o inteligenţă subtilă şi puternică. Cât despre Rahul, acesta părea isteţ şi onest, şi semăna incredibil de mult cu mama sa. Ne-a împărtăşit ideile lui despre viitorul politicii progresiste, iar din când în când mi-a mai cerut detalii despre campania mea din 2008. Am observat la el o nervozitate, un fel de imaturitate, de parcă era un student care îşi învăţase cursul şi voia să-şi impresioneze profesorul, numai că era fundamental lipsit fie de capacitatea, fie de pasiunea de a stăpâni materia.

Se făcuse târziu şi am observat că Singh se străduia să rămână treaz, luând din când în când câte o gură de apă ca să se mai învioreze. I-am făcut semn lui Michelle că era vremea să ne luăm rămas-bun. Premierul şi soţia lui ne-au condus la maşină. În lumina difuză arăta fragil, mai bătrân de 78 de ani, cât avea, iar pe drum m-am întrebat ce avea să se întâmple când el nu avea să mai ocupe funcţia? Avea el oare să-i predea ştafeta lui Rahul, pentru ca acesta să împlinească destinul hotărât de maică-sa şi să menţină dominaţia Partidului Congresului asupra naţionalismului dezbinant proclamat de BJP?

Cumva, era greu de crezut. Nu era vina lui Singh. El îşi făcuse datoria şi respectase manualul democraţiilor liberale din lumea de după Războiul Rece: apărase ordinea constituţională; veghease la activitatea zilnică, deseori cu caracter tehnic, menită să stimuleze creşterea PIB-ului; şi extinsese plasa de siguranţă socială. Ca şi mine, ajunsese să creadă că era tot ce puteam aştepta de la democraţie, în special în societăţile mari, multietnice şi multireligioase cum erau India şi Statele Unite. Nu puteam aspira la salturi revoluţionare sau la reforme culturale majore şi nici la o ameliorare a fiecărei patologii sociale sau la răspunsuri clare pentru cei în căutarea scopului şi a sensului vieţilor lor. Tot ce puteam face era să respectăm regulile care ne-au ajutat să înţelegem sau măcar să tolerăm diferenţele dintre noi, precum şi politicile guvernamentale ce au dus la ridicarea nivelului de trai şi la îmbunătăţirea educaţiei într-o măsură suficientă pentru a tempera impulsurile primare ale umanităţii.

Numai că acum începusem să mă întreb dacă nu cumva acele impulsuri – violenţa, lăcomia, corupţia, naţionalismul, rasismul şi lipsa de toleranţă religioasă, dorinţa etern umană de a ne învinge nesiguranţa şi moartea şi lipsa de însemnătate prin subordonarea celorlalţi – nu erau prea puternice pentru a fi permanent stăvilite de

orice tip de democraţie. Ele păreau să pândească pretutindeni, gata să iasă la suprafaţă atunci când ratele de creştere stagnau sau datele demografice se schimbau, sau când un lider charismatic alegea să speculeze temerile şi resentimentele propriului popor. Şi, oricât de mult mi-aş fi dorit, Mahatma Gandhi nu era lângă mine pentru a mă sfătui cum să stăvilesc aceste impulsuri.

Din punct de vedere istoric, ambiţiile Congresului tind să scadă în intervalul de şase sau şapte săptămâni între ziua alegerilor şi vacanţa de Crăciun, în special atunci când se anticipează o schimbare în controlul unui partid sau altul. Învinşii resemnaţi nu doresc decât să se întoarcă acasă; învingătorii vor să tragă de timp până când noul Congres depune jurământul. Pe 5 ianuarie 2011, Camera Reprezentanţilor avea cei mai mulţi republicani de la 1947 încoace, ceea ce însemna că nu puteam să aduc în dezbatere nici un fel de legislaţie, darămite să o mai şi trec, fără consimţământul preşedintelui Camerei, John Boehner. Iar dacă cineva mai avea îndoieli în privinţa agendei lui, Boehner anunţase deja că primul proiect de lege pe care avea să îl supună la vot urma să fie acela de abrogare a Legii pentru asistenţă medicală accesibilă.

Mai aveam totuşi o fereastră de oportunitate în viitoarea sesiune a congresmenilor şi senatorilor nerealeşi, care îşi păstrau mandatul până la întrunirea noului Congres. Întors din vizita în Asia, eram hotărât să trec câteva iniţiative esenţiale dincolo de linia de sosire înainte de vacanţa parlamentară: ratificarea unui nou tratat START privind neproliferarea armelor nucleare pe care îl negociasem cu Rusia; abrogarea legii *Don't Ask, Don't Tell* care interzicea homosexualilor, lesbienelor şi bisexualilor să servească în forţele armate; şi promulgarea Legii DREAM[64] care avea să stabilească o cale de obţinere a cetăţeniei pentru un mare număr de copii ai imigranţilor ilegali. Pete Rouse şi Phil Schiliro, care aveau împreună o experienţă de aproape 70 de ani pe Dealul Capitoliului, s-au uitat ciudat la mine când am trecut în revistă lista congresmenilor nerealeşi. Axe aproape că a pufnit în râs.

„Asta e?" m-a întrebat el pe un ton sarcastic.

În realitate, nu era numai asta. Uitasem să menţionez că trebuia să trecem o lege privind măsuri referitoare la alimentaţia copiilor care reprezenta elementul central în lupta lui Michelle împotriva obezităţii infantile. „E o strategie bună", am spus, „iar echipa lui Michelle a făcut o treabă grozavă obţinând sprijin din partea susţinătorilor sănătăţii copiilor. Ca să nu mai spun că, dacă nu trece legea asta, nu mai pot să mă întorc acasă."

Puteam să înţeleg scepticismul echipei mele faţă de o agendă atât de ambiţioasă. Chiar şi în cazul în care am fi strâns cele 60 de voturi necesare pentru fiecare dintre aceste proiecte de lege controversate, nu eram sigur că Harry Reid îl va convinge pe Mitch McConnell să coopereze pentru a organiza atâtea sesiuni de vot într-un timp atât de scurt. Dar nu mi se părea că îmi lipsea simţul realităţii. Aproape fiecare punct de pe lista mea avea deja un impact legislativ şi fie trecuse, fie promitea să treacă de Camera Reprezentanţilor. Şi cu toate că nu avusesem prea mult noroc în evitarea obstrucţioniştilor republicani din Senat în trecut, ştiam că McConnell avea propriile obiective pe care voia cu disperare să le atingă: adoptarea legii pentru aşa-numita reducere de taxe Bush, care expira la sfârşitul anului.

În felul acesta simţeam că aveam o pârghie de negociere.

Mă opusesem şi în trecut legislaţiei interne care purta semnătura predecesorului meu, legilor adoptate în 2001 şi 2003 care modificau codul taxelor SUA în feluri ce avantajau disproporţionat persoanele cu venituri mari în timp ce accelera discrepanţa dintre bogăţie şi venituri. Warren Buffett avea o plăcere nebună să amintească faptul că legea îi permisese să plătească taxe mult mai mici – proporţional cu venitul său care provenea aproape exclusiv din speculaţii de capital şi din dividende – decât plătea secretara lui potrivit venitului ei. Modificările din lege privind taxele pe proprietate reduseseră povara impozitelor pentru 2% din cele mai înstărite familii americane cu peste 130 de miliarde de dolari. Nu numai asta, dar prin încasarea a aproximativ 1,3 trilioane de dolari în profituri preconizate de la Trezoreria Statelor Unite, legile au ajutat la transformarea surplusului bugetului federal din timpul administraţiei Clinton într-un deficit imens – un deficit de care mulţi republicani se foloseau acum pentru a justifica cererile lor de reducere a asigurărilor sociale, a Medicare, a Medicaid şi a celorlalte plase de siguranţă socială din America.

Reducerile de taxe din vremea lui Bush făcuseră dovada unei strategii defectuoase, dar reduseseră impozitele majorităţii americanilor, ceea ce însemna că o reconsiderare a legii ar fi fost delicată din punct de vedere politic. Sondajele arătau constant că o mare majoritate a americanilor erau de acord cu impozite mai mari pentru cei avuţi. Dar chiar şi cei mai înstăriţi avocaţi şi medici nu se considerau oameni bogaţi, în special dacă trăiau în zone scumpe; după un deceniu în care 90% din angajaţi primiseră cam aceleaşi salarii, prea puţini erau de părere că taxele ar fi trebuit mărite. În timpul campaniei, am stabilit cu echipa un punct optim de costuri şi beneficii şi am propus ca reducerile de taxe din timpul lui Bush să fie abrogate selectiv, astfel încât să nu afecteze decât familiile cu un venit mai

mare de 250 000 de dolari pe an (sau persoanele singure care câştigau peste 200 000 de dolari anual). Această abordare a primit un sprijin aproape total din partea democraţilor din Congres, avea să afecteze doar cei mai bogaţi 2% dintre americani şi avea să aducă circa 680 de miliarde de dolari în următorul deceniu, fonduri pe care le puteam folosi pentru a extinde îngrijirea copiilor, îngrijirea medicală, pregătirea profesională şi programele educaţionale pentru copiii dezavantajaţi.

Nu m-am răzgândit între timp în nici o privinţă, pentru că mărirea impozitelor celor bogaţi nu era numai o chestiune de corectitudine, ci şi singurul mod de a finanţa noile iniţiative. Dar criza financiară m-a obligat să reconsider *perioada* de aplicare a acestei măsuri, aşa cum fusese cazul şi pentru alte propuneri din campanie. La începu-tul mandatului, când fusese clar că ne îndreptăm spre o criză, echipa mea economică mă convinsese că orice mărire de taxe – chiar şi una vizând exclusiv bogaţii şi companiile din topul Fortune 500 – ar fi fost contraproductivă, pentru că ar fi luat bani de la economie exact într-un moment în care urmăream ca oamenii şi afacerile să verse bani pe piaţă. Economia era încă în refacere, deci perspectiva unor măriri de taxe îi neliniştea pe oamenii din echipa mea.

Mitch McConnell ameninţase să blocheze orice iniţiativă în afară de o extindere completă a reducerilor de taxe Bush. Ca atare, singura noastră opţiune de a scăpa imediat de aceste reduceri – o măsură pe care comentatorii progresişti ne îndemnau s-o luăm de îndată – însemna să nu facem nimic şi să lăsăm contribuţiile fiscale să crească automat, la nivelul celor din era Clinton, începând cu 1 ianuarie. Democraţii puteau reveni în noul an cu propunerea unei alte legislaţii care să reducă taxele americanilor ce câştigau sub 250 000 de dolari anual, provocându-i practic pe republicani să voteze „nu".

Era o strategie care merita atenţie. Numai că Joe Biden şi echipa legislativă au opinat că, dată fiind înfrângerea pe care o suferiserăm în alegerile parlamentare, democraţii de centru ar fi rupt rândurile, iar republicanii ar fi profitat de ocazie pentru a vota pentru reducerea permanentă a taxelor. Lăsând la o parte considerentele de ordin politic, dacă am fi cedat în faţa republicanilor, s-ar fi produs un impact imediat asupra economiei şi-aşa destul de fragile. Chiar dacă am fi reuşit să îi disciplinăm pe democraţi şi să-i facem pe republicani să cedeze presiunilor, ne-ar mai fi trebuit luni bune pentru a trece orice legislaţie fiscală printr-un Congres dezbinat. Între timp, americanii din clasa de mijloc şi cei din clasa muncitoare ar fi primit salarii mai mici, firmele şi-ar fi limitat investiţiile, acţiunile ar fi căzut din nou la bursă, iar economia ar fi reintrat în recesiune.

După ce am analizat diverse scenarii, l-am trimis pe Joe pe Dealul

Capitoliului să negocieze cu McConnell. Voiam să ne angajăm să susţinem o extindere de doi ani a tuturor reducerilor de taxe Bush, dar numai dacă republicanii erau de acord cu extinderea beneficiilor de urgenţă pentru şomaj, cu creditul fiscal stipulat în Legea relansării economice pentru familiile din clasa de mijloc şi din clasa muncitoare (pentru eficientizarea muncii) şi cu un alt pachet de credite fiscale rambursabile în sprijinul muncitorilor săraci, pentru acelaşi interval de timp. McConnell s-a opus imediat. După ce declarase anterior că „singurul lucru cu adevărat important pe care dorim să-l realizăm este să facem din Obama un preşedinte cu un singur mandat", nu era dispus să mă vadă asumându-mi meritul de a fi redus impozitele majorităţii americanilor fără a fi fost forţat de republicani să fac asta. N-aş putea spune că am fost surprins; unul din motivele pentru care îmi dorisem ca Joe să acţioneze ca intermediar – pe lângă experienţa lui în Senat şi priceperea legislativă – era că ştiam că din punctul de vedere al lui McConnell negocierile cu vicepreşedintele n-ar fi inflamat baza republicană la fel cum ar fi făcut-o orice tentativă de colaborare cu Obama (un socialist negru şi musulman pe deasupra).

După o serie de frecuşuri şi după ce am convenit să înlocuim creditul fiscal pentru eficientizarea muncii cu o reducere a impozitului pe salariu, McConnell a cedat în sfârşit, pe 6 decembrie 2010, iar eu am putut anunţa că s-a ajuns la un acord cuprinzător.

Din punct de vedere strategic eram mulţumiţi de rezultat. Sigur că nu era convenabil să menţinem reducerile de taxe pentru cei bogaţi pe o perioadă de încă doi ani, dar am reuşit să extindem scutirile de impozite pentru familiile din clasa de mijloc şi să mobilizăm un surplus de 212 miliarde de dolari pentru stimulentele economice destinate americanilor nevoiaşi – un tip de pachet pe care n-am fi avut nici o şansă să-l trecem prin Camera controlată de republicani ca lege de sine stătătoare. Cât despre negocierile politice din spatele acordului, i-am explicat lui Valerie că marja de doi ani reprezenta o miză foarte mare între mine şi republicani. Eram dispus să pariez că, în noiembrie 2012, aveam să fiu reales după o altă campanie de succes şi urma să abrog scutirile de taxe pentru cei bogaţi de pe o poziţie superioară. Ei erau gata să parieze că aveau să mă învingă şi că un nou preşedinte republican urma să îi ajute să facă din reducerile de taxe Bush o măsură permanentă.

Înţelegerea depindea extrem de mult de următoarele alegeri prezidenţiale, ceea ce explica indignarea din partea comentatorilor de stânga. M-au acuzat că am cedat în faţa lui McConnell şi Boehner, că eram compromis din cauza amicilor mei de pe Wall Street şi a consilierilor cum erau Larry şi Tim. Tot ei au avertizat că reducerea impozitului pe salariu va duce la slăbirea Fondurilor Fiduciare de

Asigurări Sociale; că creditele fiscale rambursabile pentru populaţia săracă vor fi ceva trecător; şi că în termen de doi ani, reducerile de taxe Bush pentru bogaţi vor rămâne permanent în vigoare, aşa cum îşi doriseră dintotdeauna republicanii.

Cu alte cuvinte, şi ei se aşteptau ca eu să pierd.

La jumătatea lunii decembrie am anunţat înţelegerea la care ajunsesem cu McConnell. Tot în perioada aceea, Bill Clinton mi-a făcut o vizită şi am stat cu el de vorbă în sufrageria Biroului Oval. Tensiunile care existaseră între noi în timpul campaniei se risipiseră aproape total între timp şi mi s-a părut util să aud de la el lecţiile pe care le învăţase după ce suferise o ciomăgeala similară în timpul alegerilor locale din 1994, din partea lui Newt Gingrich. La un moment dat, am ajuns şi la subiectul spinos al acordului fiscal pe care tocmai îl încheiasem, iar Clinton s-a dovedit mai mult decât entuziast.

„Trebuie să le spui asta unora din prietenii tăi", i-am sugerat, dat fiind că remarcasem rezerva unor cercuri democrate.

„Dacă am prilejul", mi-a spus Clinton.

Şi-atunci mi-a venit o idee. „Ce-ar fi să profiţi de prilejul ăsta?" Până să apuce să-mi răspundă, m-am dus la biroul lui Katie şi am rugat-o să-i convoace pe toţi corespondenţii de presă prezenţi în clădire. Cincisprezece minute mai târziu, m-am dus cu Bill Clinton în sala presei de la Casa Albă.

Le-am explicat reporterilor luaţi pe nepusă masă că le ofeream prilejul de a înţelege mai bine punctul nostru de vedere asupra înţelegerii fiscale chiar din gura omului care se ocupase de economia americană în cea mai înfloritoare perioadă din istoria recentă şi l-am invitat pe Clinton la pupitru. În scurt timp, fostul preşedinte a câştigat sala, punându-şi la bătaie tot şarmul lui de Arkansas, din care n-au lipsit vocea răguşită şi obiceiul de a-şi muşca buzele, pentru a pleda pentru acordul pe care îl făcusem cu McConnell. Între timp, imediat după începerea conferinţei de presă ad-hoc, mi-am amintit că mai aveam un angajament de onorat, dar Clinton se simţea atât de bine încât n-am vrut să-l întrerup. M-am aplecat uşor spre microfon şi am spus că trebuia să plec, dar că preşedintele Clinton va mai rămâne puţin. L-am întrebat pe Gibbs mai târziu cum se desfăşurase totul.

„Ecourile au fost excelente", a spus Gibbs. „Cu toate că unele marionete au comentat că te-ai umilit oferindu-i lui Clinton această ocazie."

Nu eram deloc îngrijorat. Ştiam că în sondaje Clinton se situa mai bine decât mine în acel moment, iar unul dintre motive era că presa conservatoare care îl demonizase cândva îl găsea acum foarte util, plasându-l în contrast cu mine şi descriindu-l ca pe un democrat rezonabil de centru, cu care republicanii puteau colabora foarte bine.

Adeziunea lui la viziunea noastră avea să ne ajute să vindem acordul publicului larg şi să reducem o potenţială revoltă din partea democraţilor din Congres. Era o ironie cu care şi eu am învăţat să trăiesc, la fel ca mulţi alţi lideri moderni: nu eşti niciodată la fel de deştept ca fostul preşedinte, aflat acum pe margine.

Avantajul temporar pe care l-am obţinut în relaţia cu Mitch McConnell ne-a dat voie să ne concentrăm asupra listei de sarcini rămase pe care le-am fi putut duce la îndeplinire cu ajutorul parlamentarilor nealeşi, dar care erau încă în exerciţiu. Proiectul de lege iniţiat de Michelle pentru alimentaţia copiilor primise deja sprijin din partea republicanilor pentru a putea trece la începutul lui decembrie fără probleme, în ciuda acuzaţiilor lui Sarah Palin (care era acum comentator pentru Fox News) că Michelle avea de gând să îngrădească libertatea americanilor de a-şi hrăni copiii cum consideră de cuviinţă. În tot acest timp, Camera punea la punct unele detalii ale proiectului de lege pentru siguranţa alimentelor, ce avea să fie supus la vot spre sfârşitul lunii.

Mai dificilă a fost ratificarea noului tratat START în Senat – nu numai pentru că, fiind un tratat, necesita 67 de voturi şi nu 60, dar şi pentru că pe plan intern nu exista un segment semnificativ de populaţie care să ceară asta. Am fost nevoit să-l bat la cap pe Harry Reid să prioritizeze subiectul în timpul ultimelor sesiuni cu parlamentarii nealeşi şi să-i explic că în joc era credibilitatea Statelor Unite – ca să nu mai vorbesc de propria poziţie printre ceilalţi lideri ai lumii – şi că un eşec al ratificării tratatului ne-ar fi subminat eforturile pentru impunerea sancţiunilor asupra Iranului şi ar fi obligat celelalte ţări să îşi consolideze propriul arsenal nuclear. Imediat după ce i-am smuls lui Harry un angajament cu jumătate de gură, prin care ne promitea că va supune la vot tratatul („nu ştiu dacă o să am timp, domnule preşedinte, dar dacă dumneavoastră spuneţi că e important, o să fac tot posibilul“, a mormăit el la telefon), am trecut la munca de lămurire cu republicanii. Faptul că şefii de stat major ne-au sprijinit a fost de un real folos; la fel de mult ne-a ajutat şi sprijinul vechiului meu prieten Dick Lugar, care rămăsese unul din mai-marii republicani ai Comitetului de relaţii externe de pe lângă Senat şi care considera noul tratat START o prelungire a activităţii lui anterioare pentru neproliferarea armelor nucleare.

Chiar şi aşa, ratificarea tratatului presupunea ca eu să îmi iau angajamentul că voi moderniza infrastructura depozitelor de armament nuclear de pe tot cuprinsul Statelor Unite, conform unui program multianual, în valoare de câteva miliarde de dolari, propunerea expresă a senatorului de Arizona Jon Kyl. Având în vedere obiectivul meu pe termen lung de a elimina armele nucleare şi de a

găsi modalităţi mult mai bune de a folosi miliardele de dolari ale Rezervei Federale, concesia asta mi s-a părut un fel de pact cu diavolul, deşi mulţi experţi de la Casa Albă în programul de dezarmare nucleară m-au asigurat că sistemul nostru nuclear îmbătrânit avea nevoie de modernizare pentru a reduce riscurile unui defect de calcul sau ale unui accident. Am răsuflat uşurat atunci când noul tratat START a trecut în sfârşit de votul Senatului, cu 71 de voturi pentru şi 26 împotrivă.

Casa Albă nu arăta niciodată mai frumos decât cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Ghirlande uriaşe din pin, decorate cu funde din catifea roşie, împodobeau pereţii de-a lungul colonadei şi al coridorului principal din Aripa de Est, iar stejarii şi magnoliile din Rose Garden erau presăraţi cu luminiţe. Pomul de Crăciun oficial de la Casa Albă, un brad maiestuos transportat cu o căruţă trasă de cai, ocupa mare parte a Camerei Albastre, dar pomi la fel de spectaculoşi împodobeau aproape fiecare spaţiu public din reşedinţă. În decurs de trei zile, o armată de voluntari îndrumaţi de Biroul social au împodobit brazii, holurile şi Foaierul principal cu un sortiment impresionant de decoraţiuni, în timp ce cofetarii de la Casa albă au pregătit o replică superbă din turtă-dulce a reşedinţei, dotată cu mobilă, perdele şi – cât am fost preşedinte – o versiune miniaturală a lui Bo.

Sărbătorile de iarnă veneau cu petreceri pe care le găzduiam aproape în fiecare după-amiază şi seară, timp de trei săptămâni şi jumătate. Erau adunări mari, festive, de câte 300–400 de oaspeţi care se distrau şi se răsfăţau cu cotlet de miel şi pateuri cu crab, lichior de ouă şi vin, în timp ce o mică fanfară a Marinei, ai cărei membri arătau impecabil în uniformele lor roşii, cânta colindele tradiţionale. Pentru mine şi Michelle, petrecerile de după-amiază erau uşor de gestionat, ne opream pentru câteva minute să le urăm oamenilor toate cele bune, de dincolo de un cordon. Dar dineurile cereau ca noi să fim prezenţi în Camera recepţiilor diplomatice timp de două ore sau mai bine, unde ne fotografiam cu fiecare invitat în parte. Michelle făcea asta bucuroasă la petrecerile date în cinstea familiilor personalului Serviciilor Secrete şi ale staffului de la reşedinţă, în ciuda faptului că tocurile o chinuiau. Dar spiritul Crăciunului o cam ocolea când trebuia să socializeze cu membri ai Congresului şi cu jurnalişti politici. Poate din cauză că aceştia cereau mai multă atenţie („Încetează cu banalităţile astea!“ îmi şoptea ea în rarele momente de pauză); sau poate pentru că unii dintre ei apăreau frecvent la televizor şi cereau capul soţului ei în vârful unei suliţe, pentru ca în astfel de ocazii să aibă tupeul să o îmbrăţişeze şi să zâmbească la cameră de parcă ar fi fost prieteni de când lumea.

În Aripa de Vest, mare parte din energia echipei mele din săptămânile premergătoare Crăciunului era canalizată pe două dintre cele mai controversate legi la ordinea zilei: *Don't Ask, Don't Tell* (DADT) şi Legea DREAM. Pe lângă avorturi, arme, şi orice avea de-a face cu rasele, chestiunea drepturilor comunităţii LGBTQ şi a imigranţilor ocupase un loc central în cultura americană vreme de decenii, iar unul din motive era că ridicau cele mai elementare întrebări adresate democraţiei noastre – şi anume, cum defineşti un membru adevărat al unei familii americane, o persoană care beneficiază de aceleaşi drepturi, respect şi grijă pe care fiecare le aşteaptă pentru sine? Credeam în definirea familiei în termeni largi – familia include şi membri heterosexuali, dar şi homosexuali, include imigranţii care s-au stabilit şi şi-au crescut copiii aici, chiar dacă nu au intrat pe uşa din faţă. Cum aş fi putut crede altceva, atâta vreme cât aceleaşi argumente folosite pentru excluderea lor din societate fuseseră folosite şi pentru excluderea celor ca mine?

Asta nu înseamnă că aş fi ignorat persoanele cu vederi diferite asupra drepturilor comunităţii LGBTQ şi ale imigranţilor sau că le-aş fi considerat nişte bigoţi lipsiţi de inimă. În primul rând, eram destul de conştient de propria mentalitate – sau cel puţin memoria nu îmi juca feste – pentru că nu fusesem întotdeauna atât de rezonabil în privinţa homosexualilor, a lesbienelor şi a transsexualilor. Crescusem în anii 1970, o perioadă în care viaţa comunităţii LGBTQ era infinit mai puţin vizibilă în exterior, motiv pentru care sora lui Toot (şi una din mătuşile mele preferate), tanti Arlene, s-a văzut nevoită să o prezinte pe partenera ei din ultimii 20 de ani drept „buna mea prietenă Marge“ ori de câte ori ne vizita în Hawaii.

La fel ca alţi adolescenţi din vremurile acelea, atât eu, cât şi prietenii mei foloseam cuvinte ca „poponar“ sau „homo“ pe post de insulte – încercări nereuşite de a ne afirma masculinitatea şi de a ne ascunde sentimentul de nesiguranţă. Odată intrat la colegiu m-am împrietenit cu studenţi şi profesori care erau homosexuali declaraţi şi abia atunci mi-am dat seama de discriminarea făţişă şi de ura la adresa lor, precum şi de singurătatea şi de îndoiala asupra propriei persoane, pe care cultura dominantă le impusese asupra acestor oameni. Am fost ruşinat de purtarea mea din trecut şi am învăţat să privesc altfel lucrurile.

Cât despre chestiunea imigraţiei, în tinereţe îi acordasem puţină atenţie, reţinând numai poveştile vagi care circulau în cultura populară despre Ellis Island şi Statuia Libertăţii. Mentalitatea mea s-a schimbat mult mai târziu, când, datorită activităţii mele de organizator din Chicago am avut de-a face cu comunităţile de mexicani din Pilsen şi Little Village – cartiere în care categoriile

obișnuite de americani get-beget, de cetățeni naturalizați, de deținători de Carte Verde și imigranții ilegali nu erau definite ca atare, iar majoritatea familiilor, dacă nu chiar toate, includeau membri din toate aceste categorii. Cu timpul, oamenii au început să împărtășească cu mine ce însemna să-ți ascunzi originile, să-ți fie teamă că viața pentru care ai muncit atât de greu s-ar putea nărui într-o clipă. Mi-au vorbit de epuizarea și de costurile suportate din cauza unui sistem arbitrar și deseori nemilos de imigrare, despre neajutorarea ce venea la pachet cu munca la patroni care profitau de statutul acestor oameni pentru a-i plăti sub venitul minim. Prieteniile pe care le-am legat și poveștile de viață pe care le-am aflat în acele cartiere din Chicago, dar și de la persoane din comunitatea LGBTQ în timpul colegiului și la începutul activității mele, mi-au deschis inima către dimensiunea umană a unor chestiuni pe care odinioară le gândeam numai în termeni abstracți.

Pentru mine, subiectul *Don't Ask, Don't Tell* (DADT) era cât se poate de simplu: consideram politica de împiedicare a persoanelor din comunitatea LGBTQ de a servi în forțele armate atât ofensatoare pentru idealurile americane, cât și dăunătoare forțelor armate. DADT era rezultatul unui compromis viciat între Bill Clinton – care militase pentru ideea de a ridica interdicția impusă comunității LGBTQ de a servi în armată – și șefii statelor majore reunite, care insistaseră că o astfel de schimbare va aduce prejudicii moralului militarilor și efectivelor de trupe. De la intrarea sa în vigoare în 1994, DADT nu contribuise cu nimic la protejarea și la respectarea persoanelor în cauză, dimpotrivă, nu făcuse decât să ducă la lăsarea la vatră a peste 13 000 de soldați doar din cauza orientării lor sexuale. Cei care rămăseseră în armată au fost nevoiți să-și ascundă orientarea, nu au putut să-și pună în spațiul de lucru o fotografie cu partenerul sau partenera, nici să ia parte în compania acestora la evenimentele sociale. Eram primul comandant suprem afro-american și, ca atare, simțeam o responsabilitate aparte de a pune capăt acestei practici, conștient de faptul că negrii din cadrul armatei fuseseră victimele prejudecăților acestei instituții și nu avuseseră acces la funcții de conducere timp de zeci de ani, nevoiți fiind să servească în unități segregate – o politică pe care Harry Truman a eliminat-o printr-un ordin executiv în 1948.

Nu rămânea decât problema implementării corecte a acestei schimbări. De la bun început, susținătorii comunității LGBTQ m-au rugat să urmez exemplul lui Truman și să emit, pur și simplu, un ordin pentru a anihila politica respectivă – mai ales că nu era prima oară când făceam uz de ordine executive sau de memorandumuri pentru alte reglementări ce vizau comunitatea LGBTQ, acordând

inclusiv drepturi de vizitare la spital şi mărirea beneficiilor pentru partenerii de viaţă ai angajaţilor din sistemul federal. Numai că pentru a scurtcircuita angajarea unui consens privind ratificarea legislaţiei, un ordin executiv ar fi însemnat o rezistenţă mai mare faţă de noua politică în cadrul armatei şi o întârziere a implementării acestei politici. Şi, bineînţeles, un alt preşedinte ar fi putut oricând anula un ordin executiv cu o simplă semnătură.

Ajunsesem la concluzia că soluţia optimă era să determin Congresul să acţioneze. Iar pentru asta aveam nevoie de comandanţii militari lângă mine, ceea ce era destul de greu în mijlocul a două războaie. Şefii statelor majore se opuseseră în trecut abrogării DADT, pretextând că integrarea homosexualilor declaraţi ar fi afectat coeziunea şi disciplina din unităţile militare. (Adversarii din Congres ai abrogării, inclusiv John McCain, au susţinut că introducerea unei politici atât de revoluţionare în timp de război ar fi însemnat o trădare faţă de armata americană.) Dar, spre meritul lor, Bob Gates şi Mike Mullen nici n-au clipit atunci când le-am spus, pe la începutul mandatului meu, că intenţionam să abrog DADT. Gates mi-a spus că deja îşi instruise stafful să înceapă, discret, planificarea internă a procesului, nu neapărat mânat de vreun entuziasm personal faţă de schimbarea de politică, ci datorită unui motiv practic, anume că tribunalele federale ar fi declarat DADT neconstituţională şi ar fi forţat o schimbare a politicii din armată peste noapte. În loc să încerce să mă facă să mă răzgândesc, Gates şi Mullen m-au rugat să le permit să formeze o echipă care să evalueze implicaţiile schimbării asupra operaţiunilor militare, ceea ce ne-ar fi dat o imagine de ansamblu privind atitudinea militarilor faţă de homosexualii declaraţi din rândurile lor. Potrivit lui Gates, scopul era de a menţine perturbările şi conflictele la un nivel minim.

„Dacă tot doriţi să faceţi asta, domnule preşedinte, măcar lăsaţi-ne să vă îndrumăm cum putem mai bine."

I-am avertizat pe Gates şi Mullen că discriminarea împotriva comunităţii LGBTQ nu era, din punctul meu de vedere, o problemă supusă plebiscitului. Dar am acceptat propunerea lor, pentru că aveam încredere că vor organiza un proces de evaluare onest, dar mai ales pentru că bănuiam că studiul va demonstra că militarii noştri – mulţi dintre ei mult mai tineri decât superiorii lor – erau mult mai deschişi la minte în privinţa homosexualilor şi lesbienelor decât credea lumea. Pe 2 februarie 2010, Gates a apărut în faţa Comitetului serviciilor armate de pe lângă Senat şi mi-a întărit şi mai mult încrederea în el când a afirmat „sprijin fără rezerve decizia preşedintelui" de a reexamina DADT. Mărturia lui Mike Mullen, din aceeaşi zi, în faţa comitetului a fost preluată de toate canalele de ştiri,

dat fiind că era primul comandant militar american în exerciţiu şi cu vechime care afirma public că persoanelor din comunitatea LGBTQ trebuie să li se permită să facă parte din armată: „Domnule preşedinte al comisiei, vorbesc numai şi numai în numele meu, şi consider că cel mai bun lucru pe care îl putem face este să le permitem homosexualilor şi lesbienelor să servească în cadrul forţelor militare. Oricum aş privi acest subiect, nu pot să nu mă simt deranjat de faptul că legislaţia în vigoare obligă tinerii bărbaţi şi tinerele femei să mintă în legătură cu cine sunt cu adevărat pentru a putea să-şi apere concetăţenii. Pentru mine, personal, este o chestiune de integritate, integritatea lor ca indivizi şi integritatea noastră ca instituţie."

Nimeni de la Casa Albă nu a fost consultat în legătură cu declaraţia lui Mullen; nici măcar nu ştiu sigur dacă Gates fusese avertizat dinainte despre ce avea să spună Mullen. Dar declaraţia lui fără echivoc a mutat imediat dezbaterea publică şi a creat o umbrelă politică importantă pentru senatorii de pe margine, care s-au simţit îndreptăţiţi să fie de acord cu abrogarea.

Mărturia lui Mullen a avut loc la luni de zile după terminarea procesului de evaluare cerut de el şi de Gates, ceea ce a creat unele dureri de cap la nivel politic. Susţinătorii abrogării au început să ne atace atât în presă, cât şi în particular, întrucât nu înţelegeau de ce nu emisesem, pur şi simplu, un ordin executiv atunci când şefii statelor majore reunite au sprijinit o schimbare de politică – mai ales că, în timp ce noi eram ocupaţi cu evaluarea, militarii LGBTQ continuau să fie lăsaţi la vatră. Valerie şi echipa ei au încasat toate atacurile, în special Brian Bond, un activist gay foarte bine privit care servise drept principala verigă de legătură între noi şi comunitate. Timp de luni de zile, Brian a fost obligat să justifice deciziile mele, în timp ce prietenii lui sceptici, foştii lui colegi şi unii membri ai presei au sugerat că ar fi fost racolat şi au pus la îndoială devotamentul lui faţă de cauză. Mi-e greu să-mi imaginez ce preţ personal a trebuit să plătească acest om.

Criticile s-au înăsprit în septembrie 2010 când, aşa cum prevăzuse Gates, un tribunal federal din California a declarat DADT neconstituţională. L-am rugat pe Gates să suspende oficial toate lăsările la vatră pe perioada apelului. Dar oricât de mult am insistat, a refuzat, motivând că, atâta timp cât DADT era în vigoare, el era obligat să aplice prevederile; ştiam că dacă i-aş fi ordonat să facă un lucru pe care el îl considera inadecvat, aş fi fost obligat să găsesc un nou secretar al apărării. A fost poate singura dată când aproape că am ridicat vocea la Gates, şi asta nu numai pentru că găseam analiza lui eronată. Pentru el, frustrările manifestate de avocaţii LGBTQ – ca să nu mai vorbesc de poveştile dureroase ale gay-ilor şi lesbienelor de

sub comanda lui – erau doar genul de „politică“ de care eu ar fi trebuit să-l feresc, şi pe el, dar şi Pentagonul, şi nu o considerare centrală a propriei decizii. (În cele din urmă, a modificat procedurile administrative ale DADT astfel încât toate lăsările la vatră au fost oprite până la momentul emiterii unei rezoluţii.)

Într-un târziu, spre sfârşitul lunii, au venit şi rezultatele studiului asupra trupelor, care au confirmat bănuielile mele: două treimi din cei chestionaţi considerau că declararea orientării colegilor homosexuali sau bisexuali avea prea puţin impact, sau nu avea deloc, asupra capacităţii militarilor de a-şi executa misiunile, dacă nu cumva le-ar fi îmbunătăţit calitatea. În realitate, majoritatea militarilor erau de părere că erau deja colegi, sau fuseseră colegi, cu oameni din comunitatea LGBTQ şi nu sesizaseră nici o diferenţă în capacitatea lor de a-şi îndeplini sarcinile.

Uite ce înseamnă să te laşi expus adevărurilor altor oameni, mi-am spus, atitudinile se schimbă imediat.

După definitivarea studiului, Gates şi Mullen au sprijinit oficial abrogarea DADT. În cadrul unei şedinţe în Biroul Oval, ceilalţi şefi ai statelor majore s-au obligat să implementeze politica fără întârziere. Generalul James Amos, comandantul Marinei americane şi opozant ferm al abrogării, a stârnit zâmbete atunci când a spus: „Vă promit, domnule preşedinte, că nici o altă divizie nu va pune mai repede sau mai bine în aplicare legea decât Corpul de Marină al Statelor Unite“. În data de 18 decembrie, Senatul a ratificat legea cu 65 de voturi pentru şi 31 împotrivă, dintre care opt voturi republicane pentru.

La câteva zile după aceea, foştii şi actualii militari din comunitatea LGBTQ au umplut aula Departamentului pentru afaceri interne, unde am semnat legea. Mulţi erau îmbrăcaţi în uniformă, iar pe chipurile lor se citea un amestec de bucurie, mândrie, uşurare şi lacrimi. În timp ce vorbeam mulţimii, am observat un număr de militanţi care fuseseră cei mai aspri critici ai noştri cu câteva săptămâni înainte, iar acum zâmbeau cu gura până la urechi şi-şi arătau aprecierea. L-am văzut pe Brian Bond în sală şi i-am făcut un semn din cap. Dar cele mai multe aplauze din acea zi au fost rezervate pentru Mike Mullen, care a primit ovaţii din partea publicului ridicat în picioare. L-am urmărit pe amiral urcându-se pe scenă, vizibil mişcat, cu toate că zâmbea stânjenit, şi am fost extrem de bucuros pentru el. Se întâmplă rar ca un adevărat act de conştiinţă să fie recunoscut în felul acesta, mi-am spus în sinea mea.

Din punct de vedere al imigraţiei, toată lumea era de acord că sistemul era fracturat. Procesul de imigrare legală în Statele Unite putea dura chiar şi zece ani, dacă nu mai mult, şi depindea de ţara de proveniență a emigranţilor şi de banii de care aceştia dispuneau. În tot

acest timp, discrepanţa economică dintre noi şi vecinii noştri de la sud atrăgea sute de mii de oameni să treacă, an de an, ilegal graniţa lungă de peste 3 000 de kilometri dintre Statele Unite şi Mexic, în căutarea unui loc de muncă şi a unei vieţi mai bune. Congresul cheltuise miliarde de dolari pentru întărirea graniţelor cu gard din sârmă ghimpată, camere de luat vederi, drone şi patrule militare din ce în ce mai extinse. În loc să oprească valul de imigranţi, aceste măsuri nu au făcut decât să stimuleze o adevărată industrie a traficanţilor – numiţi şi *coioţi* – care au făcut adevărate averi transportând oameni în condiţii îngrozitoare, uneori punându-le viaţa în pericol. Cu toate că traversarea graniţei de către migranţii săraci din Mexic şi America Centrală a fost urmărită cu mare atenţie de către politicieni şi presă, circa 40% din imigranţii ilegali din America au intrat în ţară prin aeroporturi şi alte puncte legale de trecere a frontierei şi apoi au rămas după expirarea vizelor.

Conform estimărilor, în 2010, circa 11 milioane de persoane locuiau ilegal în Statele Unite, multe dintre ele bine stabilite în structura vieţii americane. Mulţi erau rezidenţi vechi, care aveau copii cu cetăţenie americană, fie în virtutea faptului că se născuseră pe pământ american sau fuseseră aduşi în Statele Unite la vârste atât de fragede încât erau americani din toate punctele de vedere, mai puţin în acte. Sectoare întregi din economia americană se bazau pe munca lor, întrucât imigranţii ilegali erau dispuşi să presteze cele mai dure, cele mai murdare activităţi pentru un salariu de nimic – culegând fructele şi legumele care umplu galantarele magazinelor noastre, curăţând podelele birourilor, spălând vase prin restaurante şi îngrijind persoanele în vârstă. Deşi consumatorii americani beneficiau de pe urma acestei forţe de muncă invizibile, mulţi se temeau că imigranţii ocupă locurile de muncă cuvenite americanilor, îngreunează programele de servicii sociale şi modifică structura rasială şi culturală a naţiunii, fapt ce a dus la cereri către guvern de stopare a imigraţiei ilegale. Acest sentiment se manifesta cel mai puternic printre alegătorii republicani, agitaţi încontinuu de o presă de dreapta nativistă. Chiar şi-aşa, politicile nu erau perfect aliniate direcţiei de partid: sindicatele tradiţional democrate, de pildă, priveau prezenţa crescândă a lucrătorilor ilegali de pe şantiere ca o ameninţare la sursele lor de venit, în timp ce grupurile republicane de afaceri, interesate exclusiv în mâna de lucru ieftină (sau, cum a fost cazul Silicon Valley, de programatori şi ingineri IT de origine străină) adoptau adesea poziţii pro-imigraţie.

În 2007, într-un acces de nonconformism, John McCain, îm-preună cu aghiotantul lui, Lindsey Graham, s-a alăturat lui Ted Kennedy pentru a alcătui o lege de reformă cuprinzătoare care oferea cetăţenie

americană milioanelor de imigranți ilegali în timp ce asigura mai bine frontierele. În pofida puternicului sprijin din partea președintelui Bush, legea nu a trecut de Senat. A primit, totuși, 12 voturi pro- din partea republicanilor, indicând o reală posibilitate a unui viitor acord bipartid. În timpul campaniei, promisesem că, dacă voi fi ales președinte, voi resuscita o legislație similară și am numit-o pe Janet Napolitano, fost guvernator al statului Arizona, șefa Departamentului de Securitate Internă – agenția care monitoriza Serviciul de Imigrare și Control Vamal (ICE) precum și Biroul American de Control Vamal și Protecție a Frontierei – în special pentru cunoștințele ei în materie de frontieră și pentru reputația de a fi gestionat, anterior, chestiunea imigrației de-o manieră plină de compasiune, dar și dură în același timp.

Speranțele mele legate de o astfel de lege fuseseră spulberate. Cu criza din economie și șomajul în creștere, foarte puțini congresmeni manifestau interes pentru un subiect atât de sensibil cum era imigrația. Kennedy nu mai era. McCain, care fusese criticat de către cei de dreapta pentru poziția lui relativ moderată asupra chestiunii, a dovedit și mai puțin interes față de revenirea în această dispută. Ceea ce era mai grav era faptul că administrația mea deporta lucrătorii ilegali într-un ritm accelerat. Nu era un rezultat al vreunei directive din partea mea, ci o măsură ce a decurs dintr-un mandat al Congresului din 2008 care mărise bugetul ICE și sporise colaborarea dintre ICE și departamentele locale de aplicare a legii, în efortul de a deporta cât mai mulți imigranți ilegali care aveau cazier. Împreună cu echipa mea, am luat o decizie strategică privind anularea urgentă a strategiilor moștenite, deoarece nu voiam să le oferim muniție criticilor care susțineau că democrații refuzau să aplice legile în vigoare privind imigrația – o percepție care ne-ar fi putut torpila practic șansele de a ratifica o viitoare lege de reformă. În 2010, grupurile de sprijin ale drepturilor imigranților și comunității latino au început să critice lipsa oricărui progres, așa cum făcuseră și activiștii LGBTQ după DADT. Cu toate că am continuat să presez Congresul pentru o reformă a imigrației, era clar că nu exista o cale realistă de a ratifica o lege complexă înainte de alegerile locale.

Și a venit și rândul Legii DREAM. Ideea că tinerii imigranți ilegali ce fuseseră aduși de mici copii în Statele Unite ar putea beneficia de ajutor încolțise demult în mintea guvernanților, iar în Congres fuseseră introduse cel puțin zece versiuni ale Legii DREAM începând din 2001, dar de fiecare dată fără succes, întrucât nu era întrunit numărul necesar de voturi. Susținătorii DREAM au prezentat mereu legea ca pe un pas mic, dar semnificativ pe drumul unei reforme mai ample. Legea avea să le confere „visătorilor“[65] – așa cum au fost

numiţi ulterior aceşti copii – dreptul la rezidenţă temporară şi o cale spre obţinerea cetăţeniei, atâta timp cât criteriile erau întrunite. Potrivit celei mai recente legi, era imperios necesar pentru ei să fi intrat pe teritoriul Statelor Unite înainte de a împlini 16 ani, să fi locuit aici timp de cinci ani neîntrerupt, să fi absolvit un liceu, să aibă o diplomă de educaţie generală (GED), să fi frecventat cursurile unui colegiu timp de doi ani sau să se fi înrolat în armată, şi, bineînţeles, să nu aibă cazier, sau cel puţin nu unul serios. Fiecare stat era liber să acorde „visătorilor" dreptul legal la taxe de şcolarizare reduse în cadrul facultăţilor şi al universităţilor publice– singura modalitate realistă care le putea asigura accesul la studii superioare.

„Visătorii" au crescut în şcolile americane, practicând sporturi americane, urmărind programele TV americane şi distrându-se cu prietenii în mall-urile americane. În unele cazuri, părinţii nici nu le spuseseră că nu erau, de fapt, cetăţeni americani; au aflat că au statut ilegal abia atunci când au dorit să obţină permisul de conducere auto sau au făcut cerere pentru sprijin financiar de studii. Am avut ocazia să întâlnesc mulţi dintre aceşti copii, atât înainte, cât şi după ce am ajuns la Casa Albă. Erau isteţi, echilibraţi şi ambiţioşi – la fel de plini de potenţial ca fiicele mele. Mi-am dat seama că erau chiar mai puţin cinici în felul în care vedeau America decât tinerii americani sadea – condiţiile în care crescuseră îi învăţaseră că nimic nu li se cuvenea.

Era atât de important să putem permite acestor copii să rămână în Statele Unite, singura ţară pe care o cunoscuseră vreodată, situaţia era atât de imperioasă din punct de vedere moral, încât Kennedy şi McCain incluseseră Legea DREAM în proiectul lor de lege privind imigraţia din 2007. În absenţa unei perspective de a ratifica o versiune mai complexă a legilor imigraţiei din SUA în viitorul imediat, Harry Reid – care, în lunile dinaintea alegerilor locale, fusese angrenat într-o cursă strânsă pentru a fi reales în Nevada, statul lui natal, şi care avea nevoie de prezenţa masivă a alegătorilor hispanici pentru a câştiga – a promis că va supune Legea DREAM la vot în timpul ultimei sesiuni a parlamentarilor nealeşi.

Din păcate, Harry a făcut acest anunţ de ultimă oră în timpul campaniei sale electorale, fără să ne anunţe nici pe noi, nici pe colegii din Senat şi nici grupurile pentru reforma imigraţiei. Cu toate că nu era deloc încântată de faptul că Harry nu se consultase cu ea („Ar fi putut să dea măcar un telefon"), Nancy Pelosi a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a înainta legislaţia în Camera Reprezentanţilor. În Senat, însă, McCain şi Graham au calificat decizia lui Harry drept o şmecherie electorală şi au anunţat că nu vor vota Legea DREAM ca lege de sine stătătoare, întrucât nu mai era condiţionată de aplicarea unei legislaţii cuprinzătoare. Cei cinci senatori republicani care

votaseră legea McCain-Kennedy în 2007 şi care erau încă în funcţie au fost mai puţin vocali în privinţa intenţiilor lor, dar era clar că ezitau. Şi pentru că nu puteam să ne bazăm pe faptul că toţi democraţii vor sprijini legea – în special după rezultatele dezastruoase de la locale – toată echipa de la Casa Albă a început să se agite pentru a aduna cele 60 de voturi necesare în cele câteva zile dinaintea vacanţei parlamentare şi a scăpa de ameninţarea obstrucţionismului.

Cecilia Munoz, directorul afacerilor interguvernamentale de la Casa Albă, era persoana noastră de legătură. Cât fusesem senator, ea fusese prim-vicepreşedinte al afacerilor legislative şi strategice din Consiliul Naţional La Raza, cea mai mare organizaţie de promovare a drepturilor populaţiei latino, şi încă de-atunci mi-a oferit sfaturi privind imigraţia şi alte subiecte. Născută şi crescută în Michigan, din părinţi imigranţi din Bolivia, Cecilia era o fire calculată, modestă şi – aşa cum glumeam deseori cu ea – „de-a dreptul simpatică" pentru că amintea cumva de o învăţătoare sau de o profesoară de treabă. Era totodată dură şi tenace (şi o admiratoare fanatică a echipei de fotbal american din Michigan). În doar câteva săptămâni, împreună cu echipa ei a lansat o campanie media de proporţii în sprijinul Legii DREAM, prezentând poveşti de viaţă, dirijând statistici şi cooptând practic toţi membrii guvernului şi ai agenţiilor în cauză (inclusiv pe cei ai Departamentului Apărării) în găzduirea unor evenimente. Mai mult decât atât, Cecilia a organizat o echipă de tineri „visători" care erau dispuşi să dezvăluie statutul lor ilegal doar pentru a-şi face cunoscute poveştile de viaţă în faţa senatorilor nehotărâţi şi a presei. De multe ori am vorbit cu Cecilia despre curajul acestor tineri şi am recunoscut faptul că, la vârsta lor, nu am fi reuşit să facem faţă unei asemenea presiuni.

„Îmi doresc din tot sufletul să câştigăm de dragul lor", mi-a spus ea.

Dar, în pofida orelor petrecute în şedinţe sau la telefon, posibilitatea de a aduna 60 de voturi pentru Legea DREAM părea din ce în ce mai tulbure. Ne-am pus mare bază în Claire McCaskill, senator democrat de Missouri. Claire era o veche susţinătoare şi una dintre cele mai bune prietene din Senat, un politician înzestrat cu o inteligenţă ascuţită, cu o inimă generoasă şi complet lipsită de ipocrizie sau de prefăcătorie. Pe de altă parte, provenea dintr-un stat conservator, care înclina spre republicani şi era o ţintă perfectă pentru Marele Partid în efortul de a câştiga controlul Senatului.

„Ştiţi doar că vreau să-i ajut pe aceşti copii, domnule preşedinte", mi-a spus Claire la telefon, „dar sondajele din Missouri sunt descurajante în privinţa chestiunilor legate de imigraţie. Dacă votez pentru, risc să-mi pierd locul."

Ştiam că are dreptate. Iar dacă ea pierdea, exista o şansă ca noi să pierdem Senatul şi orice altă posibilitate de a promulga legea DREAM sau o lege cuprinzătoare pentru reforma imigraţiei, sau orice altă lege. Carevasăzică, trebuia să pun în balanţă riscul acesta, împotriva destinului tinerilor pe care îi întâlnisem, a nesiguranţei şi fricii cu care erau obligaţi să trăiască zi de zi, şi a posibilităţii ca oricare dintre ei să fie, peste noapte, ridicat după un raid ICE, dus într-o celulă şi trimis într-o ţară la fel de străină lor ca şi mie.

Înainte de a închide telefonul, am convenit cu Claire să mă ajute să fac imposibilul. „Dacă numai votul tău îmi trebuie pentru a întruni totalul de 60, atunci copiii ăia au nevoie de tine, Claire", i-am spus. „Dar, dacă voturile lipsă sunt mai multe, atunci nu e cazul să-ţi baţi singură cuie în talpă."

Senatul a supus Legea DREAM la vot într-o zi întunecată de sâmbătă, cu o săptămână înainte de Crăciun, în aceeaşi zi în care a votat abrogarea DADT. Am urmărit sesiunea la micul televizor din Biroul Oval, împreună cu Pete Souza, Reggie şi Katie, iar voturile în favoarea legii se tot adunau: 40, 50, 52, 55. A fost o pauză, Camera a rămas parcă într-o stare de suspendare, iar senatorii mai aveau o ultimă şansă de a se răzgândi până când votul era declarat închis.

Am pierdut cu o diferenţă de cinci voturi.

Am urcat la etajul doi al Aripii de Vest şi m-am îndreptat spre biroul Ceciliei, acolo unde ea şi tânăra ei echipă urmăriseră desfăşurarea votului. Majoritatea celor prezenţi erau în lacrimi şi i-am îmbrăţişat pe toţi. Le-am atras atenţia că datorită muncii lor susţinute ne-am apropiat de promulgarea Legii DREAM mai mult decât orice alt efort anterior; le-am spus că va rămâne tot în sarcina noastră să facem presiuni până ne atingem scopul. Toată lumea a dat tăcută din cap, iar eu m-am întors în birou. Katie îmi lăsase între timp pe birou o listă a situaţiei de vot. Urmărind cu degetul desfăşurătorul, am constatat că Claire McCaskill votase „da". Am rugat-o pe Katie să-mi facă legătura telefonică cu Claire.

„Am crezut că o să votezi favorabil doar dacă votul ar fi fost foarte strâns", i-am spus când a ridicat receptorul.

„Fir-ar să fie, domnule preşedinte, aşa am crezut şi eu", a răspuns Claire. „Dar când a sosit momentul să votez, m-am gândit la toţi copiii aceia care vor veni în biroul meu..." Vocea îi era sugrumată de emoţie. „Pur şi simplu, n-am putut să le fac una ca asta. În orice caz", a mai zis ea, străduindu-se să se adune, „se pare că va trebui să mă ajutaţi să strâng o groază de bani ca să le pun pumnul în gură republicanilor care spun că sunt prea indulgentă cu imigranţii."

I-am promis lui Claire că aşa aveam să fac. Chiar dacă n-avea să participe la o ceremonie de semnare a legii şi nici nu avea să fie

apreciată la scenă deschisă, am considerat că acel exerciţiu de conştiinţă discret al prietenei mele, ca şi gestul lui Mike Mullen, erau un pas înainte în conturarea unei ţări mai bune.

Pentru noi a fost greu să acceptăm ideea înfrângerii pe subiectul Legii DREAM. Dar toţi cei de la Casa Albă au devenit mai încrezători, dat fiind că reuşiserăm să organizăm cea mai semnificativă sesiune a parlamentarilor nerealeşi din istoria modernă. În decurs de şase săptămâni, Camera Reprezentanţilor şi Senatul munciseră împreună timp de 48 de zile şi votaseră 99 de legi, mai mult de un sfert din legislaţia totală a celui de-al 111-lea Congres în următorii doi ani. În plus, publicul părea să observe productivitatea Congresului. Axe a raportat o creştere a încrederii publicului şi a popularităţii mele, nu fiindcă mesajul sau strategiile mele s-ar fi schimbat, ci pentru că Washingtonul se putea lăuda cu unele realizări. Era ca şi cum, pentru o lună şi jumătate, democraţia revenise la normal, datorită compromisurilor dintre partide, datorită eforturilor grupurilor de interese şi a amestecului fericit de concesii. M-am întrebat atunci câte lucruri am fi putut înfăptui şi cât de impresionantă ar fi fost redresarea economică dacă această atmosferă ar fi domnit încă de la începutul mandatului meu?

Acronim pentru The Development, Relief, and Education for Alien Minors Act – Programul pentru dezvoltarea, ajutorarea şi educaţia minorilor străini (n.tr.)

„Dreamers", joc de cuvinte (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

PARTEA A ŞAPTEA. PE SĂRMĂ

CAPITOLUL 25

Dacă la sfârşitului anului 2010 m-ar fi întrebat cineva unde se va declanşa următoarea criză majoră din Orientul Mijlociu, aş fi putut să răspund prezentând o gamă variată de posibilităţi. În primul rând, Irakul, unde, în pofida progreselor înregistrate, exista încă pericolul întoarcerii în haos numai prin declanşarea unei bombe într-o piaţă sau printr-un atac al miliţiilor paramilitare. Sancţiunile internaţionale impuse asupra Iranului în replică la programul său nuclear începuseră să provoace nemulţumiri, şi orice dovadă de sfidare sau de disperare din partea regimului risca să ducă la o confruntare care putea fi scăpată de sub control. Yemenul – unul din cele mai complicate cazuri – devenise cartierul general al organizaţiei al-Qaeda din Peninsula Arabă, cea mai periculoasă şi mai activă celulă teroristă din lume.

Existau, apoi, câteva sute de kilometri de frontiere întortocheate şi contestate care separau Israelul de teritoriile palestiniene ale Cisiordaniei de Fâşia Gaza.

Administraţia mea nu era prima care se confrunta cu problemele acestor teritorii relativ reduse ca dimensiune. Conflictul dintre arabi şi israelieni era o rană deschisă în regiune de aproape un secol, o rană provocată de Declaraţia Balfour din 1917, prin care britanicii, care ocupaseră Palestina, se angajaseră să creeze „un stat naţional pentru poporul evreu" într-o regiune precumpănitor arabă. Timp de 20 şi ceva de ani după aceea, liderii sionişti au mobilizat un val de migranţi evrei spre Palestina şi au pus bazele unei forţe armate extrem de bine antrenate pentru apărarea teritoriilor lor. În 1947, după cel de-al Doilea Război Mondial şi în umbra crimelor de nedescris ale Holocaustului, Organizaţia Naţiunilor Unite a aprobat o divizare a teritoriilor pentru a întemeia două state suverane, unul evreu, celălalt arab, şi a decis că Ierusalimul – un oraş pe care musulmanii, creştinii şi evreii deopotrivă îl consideră sfânt – va fi guvernat de un organism internaţional. Liderii sionişti au fost de acord cu propunerea, dar palestinienii arabi şi celelalte naţiuni arabe din jur, care tocmai se

scuturaseră de conducerea colonială, s-au opus vehement. În timpul retragerii trupelor britanice, cele două părți au fost repede atrase într-un război. După proclamarea victoriei de către milițiile evreiești, în 1948, statul Israel s-a născut în mod oficial.

Pentru poporul evreu, era un vis devenit realitate, un stat al lor pe pământul lor de baștină, după secole de exil, persecuție religioasă și ororile mai recente ale Holocaustului. Dar pentru cei 700 000 de palestinieni arabi care s-au trezit peste noapte fără de țară, alungați de pe pământurile lor, aceleași evenimente au constituit o parte a ceea ce a devenit cunoscut sub denumirea de Nakba, sau „Catastrofa". Vreme de trei decenii după aceea, Israelul a declanșat o serie de conflicte succesive cu vecinii arabi, cel mai considerabil dintre acestea fiind Războiul de Șase Zile din 1967, în care armata israeliană, mult depășită ca număr, a învins armatele reunite ale Egiptului, Iordaniei și Siriei. Israelul a reținut controlul asupra Cisiordaniei și Ierusalimului de Est, deținute înainte de Iordania, asupra Fâșiei Gaza și Peninsulei Sinai, controlate înainte de Egipt și asupra Înălțimilor Golan, luate de la Siria. Amintirea acestor pierderi și a umilințelor ce au urmat a marcat profund naționalismul arab, iar sprijinul pentru cauza palestiniană a devenit doctrina centrală a politicii externe arabe.

În tot acest timp, palestinienii care locuiau în teritoriile ocupate, cei mai mulți dintre ei în tabere de refugiați, s-au trezit guvernați de Forțele de Apărare Israeliene (IDF), mișcările și activitatea lor economică au fost drastic restricționate, ceea ce a determinat un apel la rezistență armată și a condus la apariția Organizației pentru Eliberarea Palestinei (OEP). Politicienii arabi au acuzat permanent Israelul, deseori în termeni antisemiți foarte grafici, și majoritatea guvernelor din regiune l-au susținut pe președintele Organizației pentru Eliberarea Palestinei, Yasser Arafat, ca pe un luptător pentru libertate, cu toate că organizația pe care o conducea și entitățile asociate acesteia s-au angajat în atacuri teroriste din ce în ce mai violente și mai sângeroase asupra civililor neînarmați.

Statele Unite nu au asistat cu mâinile în sân la acest spectacol. Evreii americani suferiseră deja, de generații întregi, din pricina discriminării în propria țară, dar atât ei, cât și evreii emigrați din Occident în Israel vorbeau aceeași limbă, respectau aceleași tradiții și arătau la fel ca semenii lor albi și creștini, iar, spre deosebire de arabi, se bucurau de mult mai multă simpatie din partea publicului american. Harry Truman a fost primul lider străin care a recunoscut oficial Israelul ca stat suveran, iar comunitatea de evrei din America au făcut presiuni pe lângă oficialii SUA să ajute această națiune la început de drum. La momentul la care cele două superputeri ale Războiului Rece se luptau pentru influență în Orientul Mijlociu,

Statele Unite au devenit principalul apărător al Israelului, aşa încât problemele pe care Israelul le avea cu vecinii săi au devenit problemele Americii.

Începând din acea perioadă, practic toţi preşedinţii americani au încercat să rezolve conflictul arabo-israelian, cu diverşi sorţi de izbândă. Acordurile istorice de la Camp David, mediate în 1978 de către Jimmy Carter, au dus la o pace durabilă între Israel şi Egipt şi a readus Sinaiul sub controlul egiptean. Înţelegerea, care le-a adus premierului israelian Menahem Begin şi preşedintelui egiptean Anwar Sadat Premiul Nobel pentru Pace, a scos Egiptul de sub influenţa sovietică şi a făcut din cele două ţări aliaţi importanţi ai Statelor Unite din punct de vedere al securităţii (şi, de departe, cei mai mari beneficiari ai ajutorului american economic şi militar din lume). Problema palestiniană nu era încă rezolvată. Cincisprezece ani mai târziu, la finalul Războiului Rece şi al influenţei americane, Bill Clinton i-a adus pe prim-ministrul israelian Yitzhak Rabin şi pe Arafat faţă în faţă pentru semnarea primului Acord de la Oslo. Prin acest acord, Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei recunoştea, în sfârşit, existenţa statului Israel, iar Israelul recunoştea, la rândul său, OEP-ul ca fiind reprezentantul de drept al poporului palestinian şi era de acord cu crearea Autorităţii Palestiniene, ce urma să primească dreptul de guvernare limitată, dar relevantă asupra Cisiordaniei şi Fâşiei Gaza.

Pe lângă faptul că i-a acordat Iordaniei undă verde să urmeze exemplul Egiptului şi să încheie propriul tratat de pace cu Israelul, Acordul de la Oslo asigura şi un cadru pentru eventuala întemeiere a unui stat palestinian autonom, unul care ar fi coexistat, în mod ideal, cu un Israel sigur şi care avea relaţii de pace cu vecinii. Numai că rănile mult prea vechi şi tentaţia facţiunilor de ambele părţi de a alege violenţele în locul compromisului s-au dovedit un obstacol mult prea greu de depăşit. Rabin a fost asasinat de către un extremist israelian de dreapta, în 1995. Succesorul său liberal, Shimon Peres, a rămas în funcţie numai câteva luni înainte de a pierde alegerile anticipate în faţa lui Benjamin „Bibi“ Netanyahu, liderul Partidului Likud de dreapta, a cărui platformă inclusese cândva anexarea totală a teritoriilor palestiniene. Nemulţumite de Acordurile de la Oslo, organizaţiile mai dure precum Hamas şi Jihadul Islamic palestinian au subminat credibilitatea lui Arafat şi a partidului său Fatah în rândurile palestinienilor şi au chemat la lupta armată pentru recuperarea pământurilor arabe şi pentru dezintegrarea Israelului.

După înfrângerea lui Netanyahu în alegerile din 1999, succesorul lui mult mai liberal Ehud Barak a depus eforturi pentru a ajunge la o pace mai stabilă în Orientul Mijlociu, prezentând inclusiv o soluţie

bilaterală care depăşea toate propunerile anterioare din partea Israelului. Arafat a pretins mai multe concesii, iar convorbirile s-au transformat în schimburi de acuzaţii. În septembrie 2000, liderul Partidului Likud, Ariel Sharon, a condus un grup de deputaţi israelieni într-o vizită extrem de mediatizată şi categoric instigatoare la unul din cele mai sfinte locuri ale Islamului, Muntele Templului din Ierusalim. A fost o stratagemă menită să proclame pretenţiile Israelului asupra teritoriului lărgit, o mişcare care a sfidat eforturile lui Ehud Barak şi i-a înfuriat peste măsură pe arabii din zonă şi de pretutindeni. Patru luni după aceea, Sharon a devenit prim-ministrul Israelului şi a guvernat pe perioada cunoscută ca A Doua Intifada: patru ani de violenţe între cele două părţi, marcate de gaze lacrimogene şi gloanţe de cauciuc îndreptate asupra protestatarilor care aruncau cu pietre; atentate sinucigaşe puse la cale de palestinieni la intrările din cluburile israeliene şi în autobuzele ce transportau cetăţeni de vârsta a treia şi copii de şcoală; raiduri mortale ale Forţei de Apărare Israeliene şi arestări arbitrare a mii de palestinieni; rachete lansate de Hamas din Gaza asupra oraşelor israeliene de frontieră, cărora li se răspundea cu raiduri ale elicopterelor Apache furnizate armatei israeliene de către americani şi care au ras cartiere întregi de pe suprafaţa pământului.

În perioada despre care vorbim, au murit aproape 1 000 de israelieni şi 3 000 de palestinieni – inclusiv o mulţime de copii – iar în momentul în care violenţele au început să scadă, în 2005, şansele de a rezolva conflictul în plină desfăşurare scăzuseră sensibil. Interesul administraţiei Bush pentru Irak, Afghanistan şi războiul împotriva terorismului lăsa de-acum puţin loc pentru alte preocupări faţă de pacea din Orientul Mijlociu, iar în vreme ce Bush a continuat să promoveze oficial o soluţie bilaterală, nu a dorit să facă presiuni asupra lui Sharon. În mod public, Arabia Saudită şi celelalte state din Golf au continuat să sprijine cauza palestiniană, dar erau categoric din ce în ce mai îngrijorate de limitarea influenţei iraniene şi de anihilarea ameninţărilor extremiste la adresa propriilor regimuri. Palestinienii însăşi au fost dezbinaţi după moartea lui Arafat în 2004: Fâşia Gaza a intrat sub controlul organizaţiei Hamas şi foarte curând a ajuns sub o blocadă impusă cu stricteţe de Israel, în timp ce Autoritatea Palestiniană condusă de Fatah[66] ce continua să guverneze Cisiordania a ajuns să fie privită chiar şi de unii dintre susţinătorii ei drept iresponsabilă şi coruptă.

Şi mai important, atitudinea Israelului faţă de convorbirile de pace s-a înăsprit, dat fiind că pacea nu mai părea o condiţie fundamentală pentru a asigura siguranţa şi prosperitatea ţării. Israelul anilor 1960 care rămăsese întipărit în imaginaţia populară, cu kibuţurile şi

raţionalizarea periodică a proviziilor de bază, se transformase între timp într-un centru economic puternic şi modern. Nu se mai putea vorbi despre curajosul David înconjurat de un Goliat ce ameninţa din toate părţile; mulţumită zecilor de miliarde de dolari din partea Statelor Unite, forţele armate israeliene erau acum o forţă de temut în regiune. Bombardamentele şi atacurile teroriste din Israel aproape că încetaseră, în mare măsură datorită faptului că Israelul ridicase un zid de peste 600 de kilometri între el şi centrele cu populaţie palestiniană din Cisiordania, de-a lungul căruia se aflau nenumărate puncte de control plasate strategic şi care monitorizau circulaţia lucrătorilor palestinieni în şi din Israel. Din când în când, focurile de rachetă din Gaza puneau în pericol vieţile oamenilor care trăiau în oraşele israeliene de la graniţă, iar prezenţa coloniştilor evrei în Cisiordania provoca şi conflicte sângeroase. Pentru majoritatea locuitorilor din Ierusalim sau Tel Aviv, palestinienii erau în mare parte invizibili, iar luptele şi resentimentele lor, iritante, dar la distanţă în spaţiu.

Cu toate problemele cu care jonglam atunci când am ajuns preşedinte, ar fi fost tentant pentru mine să gestionez această situaţie de fapt, să înnăbuş orice noi izbucniri violente între facţiunile israeliene şi palestiniene şi să las lucrurile să se desfăşoare de la sine. Dar, având în vedere preocupările mult mai largi privind politica externă, am decis că nu pot urma această cale. Israelul era în continuare un aliat de nădejde al Statelor Unite şi, în pofida faptului că ameninţările erau mai reduse, atacurile teroriste puneau în pericol nu numai cetăţenii israelieni, ci şi miile de americani care trăiau acolo sau călătoreau în regiune. De asemenea, aproape toate ţările din lume considerau continuarea ocupării de către Israel a teritoriilor palestiniene drept o violare a legilor internaţionale. Ca atare, diplomaţii noştri s-au trezit în postura jenantă de a apăra Israelul pentru acţiuni cărora chiar noi ne opuseserăm. Oficialii americani au fost nevoiţi totodată să explice de ce nu era o dovadă de ipocrizie din partea noastră să facem presiuni asupra Chinei şi Iranului în legătură cu drepturile omului în timp ce demonstram puţină consideraţie faţă de drepturile palestinienilor. Ocupaţia israeliană a continuat să inflameze comunitatea arabă şi să alimenteze sentimentul antiamerican din lumea musulmană.

Cu alte cuvinte, absenţa păcii dintre Israel şi palestinieni punea America în pericol. Pe de altă parte, negocierea unei soluţii realiste între cele două părţi putea să ne consolideze postura de securitate, să slăbească adversarii şi să ne facă mai credibili în promovarea drepturilor omului în întreaga lume – toate acestea dintr-o singură lovitură.

În realitate, conflictul israeliano-palestinian mă preocupa şi în plan personal. Unele din primele învăţăminte pe care le-am primit de la mama s-au referit la Holocaust, la acea catastrofă de neconceput care, ca şi sclavia, mi-a explicat ea, se născuse din incapacitatea şi refuzul de a recunoaşte calitatea umană a semenilor noştri. Întocmai ca şi alţi copii americani din generaţia mea, aveam legenda Exodului adânc înrădăcinată în memorie. În clasa a şasea, am idealizat acel Israel descris de un consilier evreu dintr-o tabără, care trăise într-un kibutz – un loc în care toţi oamenii erau egali, în care toată lumea îşi aducea contribuţia şi toţi erau bineveniţi să participe la bucuria şi la efortul vindecării lumii. În liceu, am devorat scrierile lui Philip Roth, Saul Bellow şi Norman Mailer, mişcat de poveştile de viaţă ale unor oameni care încercase să-şi afle locul într-o Americă ce nu îi dorise. Ulterior, când am studiat istoria primelor mişcări pentru drepturile civile la colegiu, am fost fascinat de influenţa unor filozofi evrei ca Martin Buber asupra predicilor şi scrierilor lui dr. King. Am admirat felul în care, dincolo de orice aspecte, alegătorii evrei demonstrau că erau mai progresişti decât alte grupuri etnice, iar în Chicago, unii dintre cei mai curajoşi prieteni şi susţinători ai mei proveneau din comunitatea evreiască a oraşului.

Am considerat că exista o legătură fundamentală între experienţele negrilor şi cele ale evreilor, o poveste comună despre exil şi suferinţă care avea să fie, în cele din urmă, mântuită de o dorinţă comună pentru dreptate, de o compasiune adâncă faţă de semeni, şi de un important sentiment comunitar. Toate astea m-au făcut un apărător vajnic al dreptului poporului evreu de a avea un stat propriu deşi, în mod cu totul şi cu totul ironic, aceleaşi valori mă împiedicau să ignor condiţiile în care palestinienii din teritoriile ocupate erau obligaţi să trăiască.

Da, multe dintre tacticile lui Arafat au fost abominabile. Da, liderii palestinieni au ratat multe ocazii de a face pace; pentru ei nu au existat un Gandhi sau un Havel care să mobilizeze o mişcare paşnică înzestrată cu forţa morală de a influenţa opinia publică israeliană. Însă nimic din toate astea nu putea contrazice faptul că milioane de palestinieni erau total lipsiţi de autodeterminarea şi multe dintre drepturile elementare de care se bucurau majoritatea cetăţenilor din ţările democrate. Generaţii întregi crescuseră într-o lume înfometată, limitată, din care nu puteau practic evada, duseseră vieţi ce depinseseră de toanele unei autorităţi distante şi adesea ostile şi fuseseră atent urmăriţi de fiecare soldat înarmat, cu chip inexpresiv, care le cerea documentele la fiecare punct de control prin care treceau.

În orice caz, la momentul la care mi-am preluat mandatul, majoritatea republicanilor din Congres abandonaseră orice pretinsă preocupare legată de ceea ce li se întâmpla palestinienilor. O majoritate covârşitoare de evanghelişti – blocul electoral de bază al republicanilor – credeau că întemeierea şi extinderea treptată a statului Israel împlinea promisiunea făcută de Dumnezeu lui Avram şi profeţită de o posibilă întoarcere a lui Iisus Hristos. Cât despre democraţi, până şi cei mai neînfricaţi progresişti se temeau să nu pară cumva mai puţin pro-Israel decât republicanii, mai cu seamă că mulţi dintre ei erau evrei sau reprezentau un electorat evreiesc considerabil.

Totodată, exista printre membrii ambelor partide o teamă de a nu deranja Comitetul Americano-Israelian pentru Afaceri Publice (AIPAC), o puternică organizaţie lobbyistă bipartidă, dedicată asigurării unui sprijin necondiţionat al Statelor Unite pentru Israel. Influenţa AIPAC se simţea în aproape toate circumscripţiile Congresului din ţară şi aproape toţi politicienii de la Washington – inclusiv eu – contau pe membrii AIPAC pentru sprijin şi finanţare. În trecut, organizaţia găzduise o seamă de dezbateri despre pacea din Orientul Mijlociu, insistând ca aceia care doresc sprijinul ei să susţină o continuare a ajutorului american pentru Israel şi să se opună eforturilor de a izola şi de a condamna Israelul prin intermediul ONU şi al altor organisme internaţionale. Dat fiind că politica Israelului alunecase spre dreapta, strategiile AIPAC au luat aceeaşi cale. Stafful şi liderii ei au argumentat că nu este loc de dezacorduri între guvernele Statelor Unite şi Israelului, nici măcar atunci când Israelul acţiona contrar politicii Statelor Unite. Cei ce criticau prea tare politica israeliană riscau să fie catalogaţi drept „anti-Israel“ (şi chiar antisemiţi) şi să se confrunte cu adversari foarte bine finanţaţi la viitoarele alegeri.

M-am lovit de această atitudine şi eu în timpul campaniei prezidenţiale, în vreme ce susţinătorii evrei mi-au relatat că fuseseră nevoiţi să contrazică presupunerile ce circulau în sinagogile lor şi în corespondenţa electronică, potrivit cărora nu eram un susţinător ferm al Israelului, ba unii afirmau chiar că sunt ostil acestuia. Genul acesta de bârfe nu era iscat de vreo poziţie anume manifestată de mine (am susţinut soluţia celor două state şi m-am opus coloniilor israeliene la fel de mult ca alţi candidaţi), ci mai degrabă de preocuparea mea faţă de soarta palestinienilor de rând, de prietenia mea cu anumiţi critici ai politicii duse de Israel, inclusiv cu un activist şi erudit din Orientul Mijlociu pe nume Rashid Khalidi, precum şi de faptul că – aşa cum se exprimase Ben fără rezerve – „eşti un negru cu nume de musulman care a trăit în acelaşi cartier ca Louis Farrakhan şi

a frecventat biserica lui Jeremiah Wright". În ziua alegerilor, am obţinut peste 70% din voturile evreilor, dar din punctul de vedere al consiliului de administraţie AIPAC, eram în continuare un suspect, un om cu loialităţi împărţite, un lider care „nu simţea până în rărunchi" sprijinul pentru Israel, aşa cum foarte colorat se exprimase unul din prietenii lui Axe, folosind cuvântul *kishkes* din idiş pentru rărunchi.

„Nu poţi obţine progresul în schimbul păcii", mă avertizase Rahm în 2009, „nu atunci când preşedintele american şi premierul israelian provin din medii politice diferite." Vorbeam atunci despre recenta revenire a lui Bibi Netanyahu în funcţia de prim-ministru al Israelului, după ce Partidul Likud reuşise să alcătuiască un guvern de coaliţie de dreapta, în ciuda faptului că obţinuse cu un loc mai puţin decât principalul lui opozant, Partidul Kadima, de centru. Rahm, care activase ca voluntar civil în armata israeliană pentru scurt timp şi asistase din primul rând la negocierile lui Bill Clinton de la Oslo, era de părere că ar fi trebuit să reîncepem convorbirile de pace israeliano-palestiniene, dacă nu din alt motiv măcar pentru ca situaţia să nu se înrăutăţească şi mai mult. Nu era deloc optimist, şi cu cât petreceam mai mult timp cu Netanyahu şi omologul lui palestinian, Mahmoud Abbas, cu atât mai bine înţelegeam de ce.

Cu constituţia unui fundaş de fotbal, cu un maxilar pătrat, trăsături masive şi păr grizonant, Netanyahu era un tip deştept, viclean şi dur, care comunica excelent atât în ebraică, cât şi în engleză. (Se născuse în Israel, dar îşi petrecuse mare parte din anii de formare în Philadelphia, motiv pentru care glasul său baritonal păstra semne din accentul de acolo.) Familia lui avea adânci rădăcini în mişcarea sionistă: bunicul lui, rabin, emigrase din Polonia în Palestina guvernată de Marea Britanie, în 1920, iar tatăl său – profesor de istorie cunoscut datorită lucrărilor despre persecutarea evreilor pe timpul Inchiziţiei spaniole – devenise lider în aripa militantă a mişcării, înainte de întemeierea statului Israel. Deşi fusese crescut într-o familie laică, Netanyahu moştenise devotamentul tatălui său faţă de cauza apărării Israelului. Acesta fusese membru în unitatea forţelor speciale a IDF şi a luptat în Războiul de Yom Kippur din 1973, iar fratele lui mai mare murise ca un erou în legendarul raid de la Entebbe din 1976, în care trupele speciale israeliene eliberaseră 102 pasageri din mâinile unor terorişti palestinieni care deturnaseră un avion aparţinând companiei Air France.

Era greu de spus dacă Netanyahu moştenise ostilitatea absolută a tatălui său faţă de arabi. („Esenţa arabului este tendinţa spre conflict. El este un inamic prin însăşi esenţa lui. Personalitatea lui nu-i permite nici un fel de compromis sau de învoială.") Ceea ce era limpede, era faptul că îşi construise imaginea politică pe forţă şi pe mesajul că

evreii nu aşteptau false dovezi de milă, pentru că trăiseră într-o regiune dură şi trebuiau să fie, la rândul lor, duri. Genul acesta de filosofie îl aşeza pe acelaşi plan cu cei mai înverşunaţi membri AIPAC, dar şi cu oficialii republicani şi cu americanii înstăriţi, de dreapta. Netanyahu putea fi fermecător, sau cel puţin prevenitor, ori de câte ori interesele o cereau; de exemplu, făcuse tot posibilul să se întâlnească cu mine în salonul oficial al unui aeroport din Chicago imediat după ce fusesem ales în Senatul Statelor Unite, copleşindu-mă cu laude pentru o lege pro-Israel absolut neimportantă pe care o susţinusem în legislativul statului Illinois. Faptul că se vedea ca un apărător suprem al poporului evreu, încercat de calamităţi, îl făcea să îşi găsească o scuză pentru orice acţiune îl menţinea la putere, iar cunoştinţele lui temeinice despre politica şi presa americană îi insuflaseră încrederea că va putea rezista oricărei presiuni din partea unei administraţii democrate aşa cum era a mea.

Primele mele discuţii cu Netanyahu – atât la telefon, cât şi în timpul vizitelor sale la Washington – au decurs destul de bine, în ciuda părerilor noastre diferite asupra lumii. Îl interesau în mod deosebit discuţiile despre Iran, pe care îl considera cea mai mare ameninţare la adresa Israelului, şi ne-am înţeles să ne coordonăm eforturile pentru a împiedica Teheranul să obţină arma nucleară. Dar, când am adus vorba despre posibilitatea de reluare a convorbirilor de pace cu palestinienii, a fost categoric neutru.

„Vreau să vă asigur că Israelul doreşte pacea", mi-a spus Netanyahu. „Numai că adevărata pace trebuie să răspundă nevoilor de securitate ale Israelului." Mi-a mărturisit fără echivoc că din punctul lui de vedere Abbas fie refuza, fie nu putea să facă asta, un aspect pe care l-a subliniat şi în public.

I-am înţeles modul de gândire. Dacă reţinerea lui Netanyahu faţă de convorbirile pentru pace izvora din forţa crescândă a Israelului, reţinerea preşedintelui palestinian Abbas izvora din slăbiciunea politică. Cu părul alb şi mustaţă, cu maniere elegante şi foarte studiat în mişcări, Abbas îl ajutase pe Arafat să fondeze Partidul Fatah, care mai târziu devenise partidul dominant al Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, şi îşi petrecuse mare parte din carieră îndrumând eforturile diplomatice şi administrative din umbra unui preşedinte mult mai charismatic. După moartea lui Arafat, el a fost alegerea preferată atât de Statele Unite, cât şi de Israel pentru a-i conduce pe palestinieni, datorită recunoaşterii clare a Israelului şi renunţării declarate la violenţe. Dar precauţia lui înnăscută şi dorinţa de a colabora cu aparatul israelian de securitate (ca să nu mai vorbesc de cazurile de corupţie din cadrul administraţiei lui) i-au afectat reputaţia în rândurile propriului popor. După ce a pierdut controlul

Fâşiei Gaza în faţa organizaţiei Hamas, în alegerile legislative din 2006, Abbas a considerat convorbirile de pace cu Israelul drept un risc inutil, cel puţin un risc pe care nu voia să şi-l asume fără unele concesii concrete care i-ar fi asigurat acoperire politică.

Întrebarea imediată era cum puteam să-i atrag pe Netanyahu şi pe Abbas la masa negocierilor. Pentru a afla răspunsul m-am bizuit pe un grup de diplomaţi talentaţi, începând cu Hillary, care era versată în chestiunea respectivă şi deja stabilise relaţii cu mulţi dintre jucătorii importanţi din regiune. Pentru a sublinia importanţa deosebită a misiunii, l-am numit pe fostul lider al majorităţii din Senat, George Mitchell, trimis special pentru negocierile de pace din Orientul Mijlociu. Mitchell era ca o călătorie înapoi în timp, un politician muncitor, pragmatic, cu un accent pronunţat ce-i trăda originea din Maine şi care îşi demonstrase talentele de negociator prin contribuţia adusă la Acordul de la Belfast din 1998, care pusese capăt unui conflict de zeci de ani între catolicii şi protestanţii din Irlanda de Nord.

Am început prin a cere o îngheţare temporară a construirii de noi aşezări israeliene în Cisiordania, un punct nevralgic între cele două partide, aşa încât negocierile să poată demara de pe o poziţie onestă. Construcţia de aşezări, limitată cândva la câteva avanposturi ale credincioşilor, devenise cu timpul o strategie *de facto* a guvernului, iar în 2009 existau aproximativ 300 000 de colonişti israelieni ce trăiau în afara graniţelor recunoscute ale ţării. Dezvoltatorii au continuat să ridice cartiere îngrijite în Cisiordania şi în Ierusalimul de Est, dar şi în jurul acestor zone preponderent arabe, o regiune disputată a oraşului pe care palestinienii sperau s-o facă, într-o zi, capitala lor. Toate acestea au fost realizate cu binecuvântarea politicienilor, care fie că împărtăşeau convingerile religioase ale mişcării de colonizare, fie sesizaseră beneficiile politice rezultate din a le face pe plac coloniştilor, fie fuseseră, pur şi simplu, interesaţi în relaxarea crizei locuinţelor din Israel. În ochii palestinienilor, explozia de aşezări echivala cu o anexare cu încetinitorul a pământului lor şi era totodată un simbol al impotenţei Autorităţii Palestiniene.

Ştiam că Netanyahu se va împotrivi ideii de îngheţare a construcţiilor. Coloniştii deveniseră o forţă politică însemnată, iar mişcarea lor era bine reprezentată în guvernul de coaliţie al lui Netanyahu. În plus, acesta s-a plâns că un gest de bună-credinţă pe care voiam să-l cerem din partea palestinienilor – şi anume ca Abbas şi Autoritatea Palestiniană să ia măsuri concrete pentru a pune capăt incitărilor la violenţă din Cisiordania – era mult mai greu de obţinut. Dat fiind dezechilibrul de putere dintre Israel şi palestinieni – la urma urmei, Abbas nu putea da Israelului ceva ce acesta nu-şi putea lua

singur – m-am gândit că ar fi fost rezonabil să rog partea cea mai puternică să facă un pas mai mare în direcţia păcii.

După cum era de aşteptat, răspunsul iniţial al lui Netanyahu la propunerea noastră de îngheţare a construcţiilor a fost categoric negativ, iar aliaţii săi de la Washington ne-au acuzat în mod public de slăbirea alianţei dintre Statele Unite şi Israel. Telefoanele de la Casa Albă sunau întruna, iar membrii echipei mele de siguranţă naţională preluau apelurile reporterilor, ale liderilor organizaţiilor evreieşti din America, ale susţinătorilor proeminenţi, ale membrilor Congresului, care întrebau în cor de ce persecutăm Israelul şi ne concentrăm asupra aşezărilor, în situaţia în care toată lumea ştia că violenţa palestiniană era principalul impediment în calea păcii. Într-o după-amiază, Ben a venit târziu la şedinţă, vizibil marcat după ce vorbise timp de o oră la telefon cu un membru democrat liberal al Congresului.

„Am crezut că se opune aşezărilor", am spus.

„Aşa şi e", a răspuns Ben. „Dar se opune şi oricăror acţiuni din partea noastră de a opri ridicarea noilor aşezări."

Astfel de presiuni au continuat pe aproape tot parcursul anului 2009, la fel ca întrebările despre *kishkes*. Obişnuiam să invităm periodic liderii organizaţiilor evreieşti sau membrii Congresului la Casa Albă pentru întâlniri cu mine şi cu echipa mea, pentru a-i asigura de angajamentul nostru ferm faţă de securitatea Israelului şi de relaţiile americano-israeliene. Nu a fost un argument greu de construit; deşi existau diferende între mine şi Netanyahu privind îngheţarea construcţiilor, îmi respectasem promisiunea de a extinde cooperarea dintre Statele Unite şi Israel la nivel general, acţionând pentru neutralizarea ameninţării iraniene şi contribuind la finanţarea dezvoltării unui sistem de apărare tip „Cupolă de fier" ce ar fi permis Israelului să intercepteze rachetele de fabricaţie siriană lansate din Gaza sau dinspre poziţiile pe care Hezbollah le deţinea în Liban. În orice caz, agitaţia orchestrată de Netanyahu a avut efectul scontat, adică de a ne irosi timpul, punându-ne într-o situaţie defensivă şi amintindu-mi că diferenţele strategice normale cu un prim-ministru israelian – chiar şi cu unul care conducea un guvern de coaliţie fragil – determinau un cost politic intern inexistent în relaţiile cu Regatul Unit, Germania, Franţa, Japonia, Canada sau orice alt aliat apropiat.

Cu toate acestea, imediat după discursul meu de la Cairo de la începutul lui iunie 2009, Netanyahu a dat o mică şansă progresului şi a răspuns prin propriul discurs în care şi-a declarat, pentru prima oară, sprijinul condiţionat pentru soluţia celor două state. După luni întregi de dispute, atât el, cât şi Abbas au fost de acord să se întâlnească într-o discuţie faţă în faţă, în prezenţa mea, dat fiind că amândoi erau în

oraş pentru reuniunea anuală a Adunării Generale a Naţiunilor Unite de la sfârşitul lunii septembrie. Cei doi bărbaţi s-au purtat extrem de civilizat (Netanyahu, guraliv şi relaxat, Abbas – cu un chip inexpresiv, cu excepţia unor înclinări ocazionale din cap), dar au fost amândoi de neclintit când le-am propus să îşi asume unele riscuri pentru înfăptuirea păcii. Două luni mai târziu, Netanyahu a acceptat să instituie îngheţarea pentru zece luni a eliberării autorizaţiilor de construcţie de noi aşezări în Cisiordania. A refuzat însă aplicarea aceloraşi măsuri privind construcţiile din Ierusalimul de Est.

S-a spulberat atunci orice urmă de optimism pe care o simţisem în legătură cu concesiile din partea lui Bibi. Nici n-a anunţat Netanyahu bine îngheţarea temporară a construcţiilor, că Abbas a respins acţiunea ca fiind lipsită de însemnătate şi s-a plâns de excluderea Ierusalimului de Est şi de faptul că lucrările proiectelor deja aprobate erau şi-acum în derulare. A precizat, de asemenea, că în cazul în care proiectele nu vor fi îngheţate în totalitate, el nu va participa la nici un fel de negocieri. Şi alţi lideri arabi s-au grăbit să exprime aceleaşi sentimente, alimentate parţial şi de Al Jazeera, agenţia de presă controlată de Qatar, care devenise principala sursă de ştiri din regiune, şi care îşi clădise popularitatea pe întreţinerea furiei şi a resentimentelor populaţiei arabe, cu aceeaşi precizie cu care Fox News ţintea publicul alb, conservator din State.

Situaţia s-a agravat în martie 2010, când Joe Biden a plecat în Israel într-o misiune de bunăvoinţă, perioadă în care ministrul de interne israelian a comunicat eliberarea permiselor de construcţie pentru încă 1 600 de locuinţe în Ierusalimul de Est. Deşi Netanyahu a declarat că biroul său nu avea cunoştinţă de aceste permise, mişcarea a întărit impresia palestinienilor că promisiunea de îngheţare nu fusese decât o minciună la care Statele Unite erau părtaşe. I-am dat lui Hillary dispoziţii să îl sune pe Netanyahu şi să-l anunţe că nu eram deloc încântat, reiterând în acelaşi timp sugestia ca guvernul său să demonstreze ceva mai multă rezervă în extinderea aşezărilor. Răspunsul lui, prezentat la conferinţa anuală AIPAC din Washington la sfârşitul aceleiaşi luni, a fost că „Ierusalimul nu este o aşezare – este capitala noastră", moment la care toată sala a izbucnit în ropote de aplauze.

A doua zi m-am întâlnit cu Netanyahu la Casa Albă. Într-o încercare de a mai reduce din tensiunea existentă, am acceptat gogoaşa pe care a încercat să mi-o îndese pe gât şi anume că anunţul privind permisele fusese o simplă neînţelegere, iar discuţia noastră s-a prelungit mult peste timpul alocat. Întrucât mai aveam o altă întâlnire programată, dar mai aveam lucruri de discutat cu Netanyahu, am propus să luăm o pauză şi să reluăm conversaţia peste o oră, aranjând între timp ca

delegaţia lui să se mute în Camera Roosevelt. Mi-a spus că nu are nici o problemă să aştepte şi, după cea de-a doua rundă de discuţii ne-am despărţit în termeni cordiali, întâlnirea fiind practic de două ore. A doua zi Rahm a intrat ca o furtună în birou, informându-mă că relatările de presă vorbeau despre faptul că îl umilisem pe Netanyahu făcându-l să mă aştepte, ceea ce îmi atrăsese acuzaţii că permisesem unor chestiuni mărunte să afecteze relaţia vitală dintre Statele Unite şi Israel.

A fost una dintre puţinele ocazii când am reuşit să îl întrec pe Rahm la înjurături.

Privind în urmă, mă gândesc uneori la vechea întrebare despre cât de mult atârnă particularităţile liderilor în conturarea istoriei, şi dacă aceia dintre noi care acced la putere sunt doar nişte vase comunicante ale curentelor adânci şi implacabile ale timpurilor sau dacă suntem măcar parţial autori ai lucrurilor ce vor urma. Mă întreb dacă nu cumva nesiguranţele noastre şi speranţele noastre, traumele din copilărie sau amintirea unor gesturi neaşteptat de frumoase au o încărcătură la fel de puternică precum orice transformare tehnică sau orice curent socio-economic. Mă întreb dacă Hillary Clinton sau John McCain ar fi impus mai multă încredere între cele două părţi, dacă ar fi fost aleşi în funcţia de preşedinte; dacă lucrurile ar fi fost diferite în cazul în care în locul lui Netanyahu ar fi fost altcineva, sau dacă un Abbas mai tânăr ar fi fost mai dispus să-şi aducă contribuţia, în loc să se protejeze în faţa criticilor.

Ceea ce ştiu sigur e că în ciuda orelor pe care Hillary şi George Mitchell le petrecuseră făcând naveta în slujba diplomaţiei, planurile noastre pentru convorbirile de pace nu au dat nici un rezultat până în august 2010, cu o lună înainte de expirarea perioadei de îngheţare a construcţiilor, când Abbas s-a arătat în sfârşit de acord să poarte discuţii directe datorită intervenţiilor preşedintelui egiptean Hosni Mubarak şi regelui Abdullah al Iordaniei. Abbas a spus, totuşi, că participarea lui era condiţionată de disponibilitatea Israelului de a menţine în vigoare îngheţarea aşezărilor – aceeaşi îngheţare pe care timp de nouă luni o calificase drept inutilă.

Presaţi de timp, am organizat întâlniri şi o cină restrânsă în ziua de 1 septembrie, cu Netanyahu, Abbas, Mubarak şi Abdullah, pentru demararea convorbirilor de pace. Ziua a avut un caracter ceremonial, iar sarcina dificilă de a ajunge la un acord avea să cadă pe umerii lui Hillary, Mitchell şi a echipelor de negociatori. Am invitat fotografi şi oameni din presă, iar atmosfera dintre cei patru lideri a fost caldă şi colegială pe parcursul întregii zile. Am şi acum o fotografie cu noi cinci verificând ceasul preşedintelui Mubarak pentru a ne asigura că soarele a apus, dat fiind că ne aflam în plină lună a Ramadanului

musulman şi era nevoie de o confirmare a ridicării postului religios înainte de a lua cina.

În lumina caldă a Vechii Sufragerii de Familie, fiecare dintre noi şi-a prezentat viziunea asupra viitorului. Am vorbit despre predecesori de talia lui Begin şi Sadat, Rabin şi regele Hussein al Iordaniei, oameni care avuseseră curajul şi înţelepciunea de a media vechile diviziuni. Am discutat despre costurile unui conflict nesfârşit, despre părinţii care nu se mai întorseseră niciodată acasă, despre mamele care îşi îngropaseră copiii.

Pentru un necunoscător, acesta ar fi fost un moment plin de speranţă, începutul unei noi etape.

Seara târziu, după terminarea cinei şi plecare liderilor la hotelurile lor, m-am dus în Sala Tratatelor unde trebuia să trec în revistă dosarele de a doua zi, dar nu mi-am putut reprima un vag sentiment de nelinişte. Discursurile, conversaţia de complezenţă, familiaritatea lejeră, toate fuseseră parcă *prea* confortabile, aproape ca un ritual, o interpretare a unui rol pe care fiecare dintre cei patru lideri îl jucaseră de nenumărate ori înainte, în scopul de a-l linişti pe preşedintele american în exerciţiu care credea că lucrurile se vor schimba. Am revăzut cu ochii minţii cum îşi dăduseră mâinile la sfârşit, precum actorii care îşi scot costumele de scenă şi se demachiază în culise, înainte de a se întoarce la lumea pe care o cunoşteau – o lume în care Netanyahu putea da vina pe slăbiciunea lui Abbas pentru absenţa păcii, în timp ce făcea tot posibilul să-l blocheze în această stare de slăbiciune, iar Abbas putea acuza public Israelul de crime de război, în vreme ce negocia pe ascuns contracte de afaceri cu Israelul, iar liderii arabi puteau deplânge nedreptăţile suferite de palestinienii aflaţi sub ocupaţie, în timp ce propriile interese de securitate internă alimentau fără milă disidenţii şi nemulţumiţii ce reprezentau o ameninţare la adresa puterii lor. Iar eu m-am gândit la toţi copii din Fâşia Gaza şi din aşezările evreieşti, la copiii de pe străzile din Cairo sau Amman, care aveau să crească în violenţă, constrângere, teamă şi ură, pentru că nici unul din liderii cu care m-am întâlnit nu credeau că altă soluţie ar fi fost posibilă.

O lume fără iluzii – aşa o numeau ei.

Israelienii şi palestinienii nu s-au mai întâlnit decât de două ori pentru convorbiri directe pentru pace – o dată la Washington, a doua zi după cina de la Casa Albă, şi o dată 12 zile mai târziu pentru convorbiri bilaterale găzduite de Mubarak în staţiunea egipteană Sharm el Sheikh, înainte ca grupul să se mute la reşedinţa lui Netanyahu din Ierusalim. Hillary şi Mitchell au raportat că discuţiile fuseseră pline de substanţă, că Statele Unite oferiseră stimulente ambelor părţi, inclusiv pachete de ajutorare consistente, luând în

calcul şi eliberarea lui Jonathan Pollard, un american condamnat de acte de spionaj pentru Israel şi care devenise un erou printre israelienii de dreapta.

Nimic din toate acestea nu a dus la nici un rezultat. Israelul a refuzat să extindă perioada de suspendare a construcţiilor în aşezări. Palestinienii s-au retras de la negocieri. Iar în decembrie 2010, Abbas ameninţa să apeleze la Organizaţia Naţiunilor Unite pentru recunoaşterea oficială a statului palestinian, dar şi la Curtea Internaţională de la Haga pentru a cere punerea sub acuzare a Israelului pentru crime de război în Gaza. Netanyahu ameninţa să facă viaţa şi mai grea pentru Autoritatea Palestiniană. George Mitchell a încercat să aşeze lucrurile în perspectivă, amintindu-mi că în timpul negocierilor de la sfârşitul conflictului din Irlanda de Nord „traversasem deja 700 de zile rele – şi o zi bună". Aveam totuşi sentimentul că în perioada următoare cel puţin şansele de a ajunge la un acord de pace se spulberaseră.

În lunile care au urmat, m-am gândit adesea la cina cu Abbas, Netanyahu, Mubarak şi regele Abdullah, la spectacolul ieftin de atunci şi la lipsa lor de hotărâre. Aşa cum avea să se dovedească, cea mai mare iluzie fusese încrederea că vechea ordine din Orientul Mijlociu va rezista la nesfârşit şi că acei copii ai disperării nu se vor revolta, la un moment dat, împotriva celor care menţineau această stare de fapt.

La Casa Albă am dezbătut frecvent provocările pe termen lung din Africa de Nord şi Orientul Mijlociu. Fiindcă statele producătoare de petrol nu reuşeau să-şi diversifice economia, se ridica problema consecinţelor atunci când profiturile lor de pe urma ţiţeiului s-ar fi epuizat. Am deplâns constrângerile impuse femeilor şi fetelor, cărora nu li se permitea să meargă la şcoală, să muncească şi, în unele ţări, nici măcar să conducă o maşină. Am remarcat o încetinire a dezvoltării şi impactul disproporţionat asupra generaţiilor tinere din naţiunile vorbitoare de limbă arabă: cetăţenii sub 30 de ani alcătuiau circa 60% din totalul populaţiei, iar rata şomajului era dublă faţă de restul ţărilor lumii.

Ne îngrijora în mod deosebit natura autocrată, represivă a majorităţii guvernelor arabe, nu numai lipsa unei reale democraţii, dar şi faptul că cei aflaţi la putere nu se considerau absolut deloc răspunzători în faţa cetăţenilor pe care îi conduceau. Sigur că circumstanţele variau de la o ţară la alta, dar aproape toţi liderii acestor ţări îşi păstraseră puterea datorită unei formule vechi: participare şi libertate de exprimare politică cât mai limitată, intimidare şi supraveghere generalizată de către poliţie şi serviciile de securitate internă, sisteme juridice disfuncţionale şi protecţie insuficientă pentru procese, fraudarea alegerilor (sau lipsa totală a

acestora), o cenzură militară apăsătoare, adânc înrădăcinată, şi o corupţie generalizată. Multe dintre aceste regimuri ajunseseră la putere cu decenii în urmă şi fuseseră susţinute prin mesaje naţionaliste, aceeaşi credinţă religioasă, legături tribale, legături de familie şi o reţea de patronaje. Era foarte posibil ca înăbuşirea disidenţei combinată cu inerţia în stare pură să fi fost de ajuns pentru a le menţine la putere o vreme. Cu toate că agenţiile noastre de spionaj erau în principal concentrate asupra urmăririi activităţii reţelelor teroriste, iar diplomaţii noştri nu erau mereu la curent cu ceea ce se întâmpla în lumea arabă, vedeam semnele unei nemulţumiri crescânde printre arabii de rând, ceea ce se traducea prin ameninţare, mai ales că acestora le lipseau canalele legitime prin care îşi puteau exprima frustrarea. Sau, aşa cum îi spusesem lui Denis după ce mă întorsesem din vizita oficială în regiune, „Undeva, cândva, situaţia va exploda".

Şi totuşi ce era de făcut având aceste informaţii la îndemână? Acolo era buba. Timp de cel puţin o jumătate de secol, politica americană din Orientul Mijlociu se axase preponderent pe menţinerea stabilităţii, pe prevenirea eventualelor disfuncţionalităţi în livrarea petrolului de care aveam nevoie, şi pe împiedicarea puterilor adverse (mai întâi sovieticii, apoi Iranul) de a-şi extinde influenţa. După 11 septembrie, lupta contra terorismului ocupase locul central. Am făcut din autocraţi aliaţii noştri în efortul de a ne atinge scopurile. Oamenii aceştia erau întrucâtva previzibili şi hotărâţi să păstreze controlul. Au acceptat instituirea de baze americane pe teritoriile lor şi au cooperat cu noi în lupta împotriva terorismului. Şi au făcut, bineînţeles, afaceri cu companiile americane. O mare parte din aparatul nostru de securitate naţională din regiune depindea de cooperarea lor şi, în multe situaţii, se îngemăna cu aparatul lor. Din când în când mai venea câte un raport de la Pentagon sau de la Langley, cu recomandarea ca Statele Unite să acorde mai multă atenţie drepturilor omului sau chestiunilor de guvernare atunci când negocia cu partenerii din Orientul Mijlociu. Însă atunci când saudiţii ne-au dat o informaţie vitală care a împiedicat încărcarea unor dispozitive explozibile la bordul unor avioane de marfă cu destinaţia SUA, sau când baza noastră navală din Bahrain a fost crucială în gestionarea unui conflict cu Iranul din Strâmtoarea Ormuz, toate rapoartele au fost uitate pe fundul unui sertar. Guvernul Statelor Unite a tratat cu resemnare posibilitatea ca o revoltă populistă să ducă la înfrângerea unuia din aliaţii noştri. Sigur că se putea întâmpla şi asta, tot aşa cum un uragan ar fi putut lovi Coasta Golfului sau un mare cutremur ar fi putut zdruncina California; dar fiindcă nimeni nu ştia exact unde şi când, şi fiindcă nu existau mijloace concrete pentru împiedicarea

propriu-zisă a unui atac, cea mai bună soluţie era pregătirea unor planuri de intervenţie şi stabilirea măsurilor de gestionare a consecinţelor.

Mi-ar fi plăcut să cred că administraţia mea nu se lăsa influenţată de un asemenea fatalism. Folosindu-mă şi de discursul meu de la Cairo, am apelat la interviuri şi la declaraţii publice pentru a determina guvernele din Orientul Mijlociu să ţină cont de vocea poporului care cerea reformă. În întâlnirile cu liderii arabi, echipa mea a ridicat deseori problema drepturilor omului. Departamentul de Stat a lucrat cu conştiinciozitate şi discreţie pentru a proteja jurnaliştii, pentru a elibera disidenţii politici şi pentru a lărgi spaţiul implicării cetăţeneşti.

Numai că rareori s-a întâmplat ca Statele Unite să atragă în mod public atenţia unor aliaţi precum Egiptul sau Arabia Saudită pentru încălcarea drepturilor omului. Date fiind preocupările noastre legate de Irak, al-Qaeda şi Iran, ca să nu mai menţionez şi nevoile de securitate ale Israelului, miza era prea mare pentru a risca o ruptură a relaţiilor noastre. Mi-am spus că acceptarea realistă a situaţiei făcea parte din îndatoririle mele de preşedinte. Dar, din când în când, auzeam despre arestarea vreunei activiste pentru drepturile femeilor la Riyadh, sau citeam despre un angajat al vreunei organizaţii pentru drepturile omului care fusese aruncat după gratii într-o închisoare din Cairo, şi mă simţeam efectiv bântuit. Ştiam că administraţia mea nu va putea niciodată transforma Orientul Mijlociu într-o oază de democraţie, dar eram convins că puteam şi trebuia să facem mult mai mult pentru a încuraja progresul pe calea democraţiei.

Această stare de spirit mă caracteriza într-una din zilele în care mi-am făcut timp s-o invit la prânz pe Samantha Power.

O cunoscusem pe Samantha în perioada în care eram senator, după ce citisem cartea ei *A Problem from Hell: America and the Age of Genocide*, volum care a obţinut Premiul Pulitzer, o dezbatere emoţionantă şi puternic argumentată despre răspunsul mediocru al Americii la chestiunea genocidului şi despre nevoia de o conducere globală mai puternică în prevenirea atrocităţilor în masă. La momentul respectiv preda la Harvard şi, când o contactasem, fusese extrem de încântată să ne întâlnim la cină cu proxima ocazie când avea să viziteze D.C. Era mai tânără decât m-am aşteptat, avea în jur de 35 de ani, era înaltă şi solidă, roşcată, pistruiată şi avea ochi mari, cu gene dese, ochi aproape melancolici care se încreţeau în colţuri atunci când râdea. Era, de asemenea, foarte pătimaşă. Emigrase din Irlanda, împreună cu mama ei, când avea numai nouă ani. Jucase baschet în echipa liceului, absolvise Universitatea Yale, lucrase ca

jurnalist freelance pe frontul din Bosnia. Experienţele ei din Bosnia – unde fusese martoră la un adevărat măcel şi la epurarea etnică – o inspirase să studieze dreptul, în speranţa de a obţine uneltele cu ajutorul cărora să vindece o parte din nebunia lumii. În seara cu pricina, după ce mi-a prezentat o listă exhaustivă a greşelilor din politica externă americană ce se cereau remediate de urgenţă, i-am propus să iasă din turnul ei de fildeş şi să lucreze pentru mine.

Conversaţia începută la cină în seara aceea a continuat, practic, de-a lungul următorilor ani. Samantha s-a alăturat staffului meu de la Senat ca expert pe probleme de politică externă, oferind consultanţă în probleme cum era genocidul din Darfur. A lucrat pentru campania mea prezidenţială, unde l-a cunoscut pe viitorul ei soţ, prietenul meu şi posibil şef al Departamentului de reglementări Cass Sunstein, devenind unul dintre cei mai pricepuţi consilieri în chestiuni de politică externă. (Am fost totuşi nevoit s-o admonestez şi chiar să o retrag din stafful de campanie după ce, într-un moment pe care l-a crezut neoficial în conversaţia cu un reporter, a numit-o pe Hillary „monstru".) După alegeri, am angajat-o pe o poziţie de consilier superior la Consiliul de Securitate Naţională, unde a făcut o treabă excelentă, unde nu se afla în lumina reflectoarelor şi unde a elaborat inclusiv o iniţiativă globală pentru creşterea transparenţei guvernamentale şi reducerea corupţiei în diverse ţări ale lumii.

Samantha mi-a fost unul din cei mai apropiaţi prieteni la Casa Albă. Exact ca şi Ben, îmi amintea de idealismul meu din tinereţe, de acea parte din structura mea neatinsă de cinism, de calcule reci sau de prudenţă deghizată în înţelepciune. Bănuiesc că tocmai pentru că îmi cunoştea acea latură şi ştia la ce coardă să apeleze, mă scotea uneori din sărite. Nu ne vedeam zi de zi, şi asta era parte a problemei; de câte ori Samantha venea în audienţă, se simţea obligată să-mi amintească de toate relele pe care nu reuşisem să le îndrept. („Carevasăzică, ce idealuri am mai trădat în ultima vreme?", întrebam eu.) A fost de-a dreptul distrusă cu ocazia Zilei Comemorării Genocidului din Armenia când am omis să aduc un omagiu victimelor măcelărite de turci la începutul secolului XX (iar calificarea fără echivoc a acelui eveniment drept genocid a fost teza centrală a cărţii ei). Dar am avut un motiv întemeiat să nu fac acea declaraţie – turcii erau extrem de sensibili în legătură cu acest subiect, iar eu eram în mijlocul unor negocieri delicate cu preşedintele Erdogan privind retragerea trupelor americane din Irak. M-a făcut oricum să mă simt penibil. Dar, oricât de exasperantă era Samantha, aveam din când în când nevoie de o doză de pasiune şi de integritate din partea ei, atât din punct de vedere al verificării nivelului meu de conştiinţă, dar şi pentru că venea cu sugestii concrete, creative despre modul în care puteam

gestiona acele dificultăţi pentru care nimeni din administraţie nu pierdea vremea.

Prânzul pe care l-am luat împreună în mai 2010 a fost o astfel de situaţie. Samantha era gata să discute despre Orientul Mijlociu, mai ales despre faptul că Statele Unite nu îşi exprimase protestul oficial împotriva recentei decizii a guvernului egiptean de a prelungi „starea de urgenţă" cu încă doi ani, stare care intrase în vigoare încă din 1981, când Mubarak fusese ales. Extinderea stării de urgenţă era, de fapt, un paravan pentru dictatura lui, care suspendase drepturile constituţionale ale egiptenilor. „Înţeleg că există consideraţii de ordin strategic atunci când vine vorba de Egipt", a spus Samantha, „dar s-a întrebat cineva dacă asta este o strategie bună?"

I-am răspuns că eu chiar m-am întrebat. Nu eram un fan al lui Mubarak, dar am considerat că o declaraţie cu caracter excepţional care să critice o lege în vigoare de 30 de ani nu ar fi fost de folos. „Guvernul Statelor Unite este un vas de croazieră", i-am spus. „Nu o ambarcaţiune rapidă. Dacă dorim să schimbăm abordarea în regiune, ne trebuie o strategie dezvoltată în timp. Va fi nevoie de colaborarea Pentagonului şi a celor de la serviciile secrete. Va trebui să calibrăm strategia astfel încât aliaţii noştri din regiune să aibă timp să se adapteze".

„Şi se ocupă cineva de asta?" m-a întrebat ea. „A gândit careva vreo strategie?"

Am zâmbit, sesizând cum i se învârteau rotiţele în minte în timp ce vorbea.

La scurt timp după aceea, Samantha şi trei colegi de la CNS – Dennis Ross, Gayle Smith şi Jeremy Weinstein – mi-au prezentat schiţa unei Directive Prezidenţiale ce stipula că interesele Statelor Unite în stabilitatea din Orientul Mijlociu şi Africa de Nord erau grav afectate de „sprijinul lipsit de spirit critic" pentru regimurile autoritare. În luna august, am folosit acea directivă pentru a da instrucţiuni Departamentului de Stat, Pentagonului, CIA şi altor agenţii guvernamentale pentru a examina căile prin care Statele Unite puteau încuraja reforme politice şi economice semnificative în regiune, astfel încât să îndrume acele naţiuni pe calea principiilor guvernării deschise, în aşa fel încât acestea să poată evita revoltele, violenţele, haosul şi alte evenimente neprevăzute ce veneau, de obicei, la pachet cu schimbările bruşte şi care ar fi putut destabiliza regiunea. Echipa CNS a pornit la stabilirea unor întâlniri bisăptămânale cu experţii din guvern pe problemele Orientului Mijlociu, în scopul de a elabora idei specifice de reorientare a politicii americane.

Mulţi diplomaţi şi experţi veterani cu care au discutat s-au arătat sceptici în privinţa nevoii de a schimba politica Statelor Unite, pretextând că, în ciuda caracterului dezagreabil al aliaţilor noştri arabi, acel statu quo servea intereselor fundamentale ale Americii, or, în cazul venirii la putere a unor guverne populiste, aceste interese nu mai puteau fi garantate. Pe parcurs însă, echipa a ajuns la un set de principii coerente capabile să dea o altă direcţie strategiei. Conform planului în curs de conturare, oficialii americani din toate agenţiile urmau să livreze un mesaj consistent şi coordonat asupra nevoii de reformă; tot ei trebuiau să elaboreze recomandări specifice pentru liberalizarea vieţii politice şi civice în diverse ţări şi să ofere o serie de noi stimulente pentru a încuraja adoptarea acestor recomandări. La jumătatea lunii decembrie, documentele ce alcătuiau strategia aşteptau aprobarea mea şi, cu toate că mi-am dat seama de faptul că situaţia din Orientul Mijlociu nu se va schimba peste noapte, eram încurajat de ideea de a orienta maşinăria politicii externe americane într-o direcţie corectă.

Măcar dacă ne-am fi coordonat mai bine eforturile.

În aceeaşi lună, în Tunisia, ţară din nordul Africii, un vânzător de fructe ajuns la sapă de lemn îşi dăduse foc în faţa unei clădiri a administraţiei locale. A fost un act de protest născut din disperare – răspunsul furibund al unui simplu cetăţean în faţa unui guvern corupt şi surd la nevoile sale. Din câte se ştia, tânărul în vârstă de 26 de ani, pe nume Mohamed Bouazizi, nu era un activist şi nici nu era preocupat de politică. Făcea parte dintr-o generaţie de tunisieni crescuţi într-o economie stagnantă, aflată sub talpa unui dictator absolut, Zine el-Abidine Ben Ali. Bouazizi ajunsese la capătul puterilor după ce fusese hărţuit în mod repetat de inspectorii municipali şi după ce îi fusese refuzată o audienţă la judecător. Potrivit unui martor, în momentul în care Bouazizi şi-a dat foc, ar fi strigat: „Cum aţi vrea să-mi câştig pâinea?“, întrebare adresată nimănui şi tuturor în acelaşi timp.

Disperarea vânzătorului de fructe a declanşat demonstraţii de amploare în toată ţara împotriva guvernului tunisian, iar, pe 14 ianuarie 2011, Ben Ali şi familia lui au fugit în Arabia Saudită. În tot acest timp, proteste similare organizate mai ales de tineri s-au declanşat şi în Algeria, Yemen, Iordania şi Oman, primele scântei care au anticipat mişcarea cunoscută ca Primăvara Arabă.

În timp ce mă pregăteam să rostesc discursul privind Starea Uniunii pe 25 ianuarie, echipa mea discuta despre cât anume puteam aloca comentariilor despre evenimentele ce se desfăşurau cu o viteză ameţitoare în Orientul Mijlociu şi în Africa de Nord. Având în vedere că protestele publice alungaseră un autocrat de la putere în Tunisia,

oamenii din toată regiunea s-au mobilizat cuprinşi de optimism la gândul unor schimbări mai ample. Aspectele complexe erau încă înfricoşătoare, iar rezultatele pozitive departe de a fi garantate. În final, am adăugat o singură frază lipsită de ambiguităţi discursului meu: „Vreau să fim cât se poate de clari în acestă seară: Statele Unite ale Americii sunt alături de poporul din Tunisia şi sprijină aspiraţiile democratice ale tuturor cetăţenilor".

Din perspectiva americană, cele mai semnificative transformări erau cele din Egipt, unde o coaliţie a organizaţiilor egiptene de tineret, a activiştilor, a partidelor de opoziţie de stânga şi a unor scriitori şi artişti de marcă, a emis o chemare la nivel naţional, pentru proteste de masă împotriva regimului preşedintelui Mubarak. În aceeaşi zi în care am ţinut discursul despre Starea Uniunii, aproape 50 000 de egipteni au umplut Piaţa Tahrir din centrul oraşului Cairo, cerând ridicarea stării de urgenţă, încetarea brutalităţilor din partea poliţiei şi ridicarea restricţiilor privind libertatea politică. Mii de oameni au participat la alte proteste organizate în toată ţara. Poliţia a încercat să împrăştie manifestanţii lovindu-i cu bastoanele, punând tunurile de apă pe ei, atacându-i cu gaze lacrimogene, iar guvernul lui Mubarak a emis un ordin de interzicere a protestelor şi a blocat accesul la Facebook, YouTube şi Twitter, într-un efort disperat de a limita capacitatea oamenilor de a se organiza şi de a se conecta la lumea din afară. În zilele şi nopţile ce au urmat, Piaţa Tahrir a semănat cu o uriaşă tabără în care legiuni de egipteni şi-au sfidat preşedintele şi au cerut „pâine, libertate şi demnitate".

Era exact tipul de scenariu pe care Directiva Prezidenţială încercase să-l evite: guvernul Statelor Unite era prins între un aliat represiv, dar de încredere, şi populaţia care cerea insistent schimbarea, dând glas aspiraţiilor pe care noi pretindeam că le promovăm. Ceea ce era mai alarmant, Mubarak însuşi părea orb la revolta din jurul lui. Vorbisem cu el la telefon cu numai o săptămână în urmă şi fusese prevenitor şi reacţionase bine la propunerea de a convinge Israelul şi pe palestinieni să se întoarcă la masa tratativelor şi răspunsese la fel de bine la nevoia de unitate a guvernului său în replică la atacarea cu bombe a unei biserici ortodoxe copte din Alexandria de către extremiştii musulmani. Dar când am menţionat faptul că protestele începute în Tunisia ar fi putut să se întindă şi în Egipt, Mubarak a respins ideea explicându-mi că „Egiptul nu e Tunisia". M-a asigurat că orice protest împotriva guvernului său se va stinge imediat. Ascultându-l, mi l-am imaginat într-una din camerele lui întunecoase, bogat decorate din palatul prezidenţial unde l-am cunoscut, cu perdelele trase, aşezat într-un fotoliu cu spătar înalt, în timp ce câţiva asistenţi luau notiţe sau îl priveau, pur şi simplu, gata să îi

îndeplinească orice dorinţă. Aşa izolat cum era, nu vedea decât ceea ce voia să vadă, nu auzea decât ceea ce voia să audă, nimic din toate astea nefiind de bun augur.

Ştirile şi imaginile din Piaţa Tahrir mi-au readus amintiri diferite. În primele cinci zile, am observat o discrepanţă între categoriile de vârstă ale oamenilor din piaţă, foarte tineri şi foarte bătrâni, cam aceleaşi segmente de vârstă prezente la discursul meu de la Cairo. Din interviurile care li se luau, păreau oameni profunzi şi bine informaţi, insistau asupra faptului că nu voiau violenţe şi militau pentru pluralism democratic, stat de drept şi o economie modernă, inovatoare, care să le asigure locuri de muncă şi standarde mai bune de viaţă. În idealismul lor şi curajul de a înfrunta o ordine socială tiranică nu erau cu nimic diferiţi de tinerii care contribuiseră mai demult la dărâmarea Zidului Berlinului sau care se aşezaseră în faţa tancurilor în Piaţa Tiananmen. Nu se deosebeau cu nimic nici de tinerii care mă ajutaseră să devin preşedinte.

„Dacă aş fi un egiptean de 20 de ani", i-am spus lui Ben, „probabil aş fi acolo, printre ei."

Evident, nu eram nici egiptean şi nici nu mai aveam 20 de ani. Eram preşedintele Statelor Unite. Şi oricât ar fi fost de convingători aceşti oameni, trebuia să am în vedere că ei – alături de profesorii universitari, activiştii pentru drepturile omului, membrii partidelor laice de opoziţie şi sindicaliştii aflaţi în primele rânduri ale protestelor – reprezentau doar o mică parte din populaţia Egiptului. Dacă Mubarak demisiona, s-ar fi creat un vid de putere pe care nu ei l-ar fi umplut. Una dintre tragediile regimului dictatorial al lui Mubarak a fost aceea că a blocat dezvoltarea instituţiilor şi tradiţiilor care ar fi putut ajuta Egiptul să gestioneze eficient o tranziţie spre democraţie: partide politice puternice, un sistem juridic şi o presă independente, monitorizarea imparţială a alegerilor, asociaţii civile cu baze mai largi, servicii publice eficiente şi respect pentru drepturile minorităţilor. În afara forţelor militare, cu rădăcini adânci în toată societatea egipteană şi care cântăreau puternic în economie, cea mai puternică şi mai unită forţă din ţară era Frăţia Musulmană, o organizaţie islamică sunnită al cărei obiectiv central era acela de a aduce Egiptul – şi întreaga lume arabă – sub guvernarea Şariei. Mulţumită organizării în masă şi a acţiunilor de caritate pentru cei nevoiaşi (şi în ciuda faptului că Mubarak îi scosese în afara legii), Frăţia se putea lăuda cu un număr impresionant de membri. Organizaţia era adepta participării politice şi nu a violenţei în promovarea scopurilor sale şi, în orice alegeri corecte şi libere, candidaţii pe care îi sprijinea ar fi fost categoric favoriţi. Cu toate acestea, multe guverne din regiune priveau Frăţia ca pe o ameninţare

subversivă, primejdioasă, iar filosofia fundamentalistă a organizaţiei făcea din aceasta un garant nesigur al pluralismului politic, dar şi o potenţială problemă pentru relaţiile dintre Statele Unite şi Egipt.

În Piaţa Tahrir, demonstraţiile au căpătat proporţii, ca şi ciocnirile violente dintre protestatari şi poliţie. Aparent trezit din somnul lui dulce, Mubarak a apărut la televiziunea egipteană pe 28 ianuarie pentru a anunţa că înlocuieşte cabinetul, dar nu a dat nici un semn că ar fi intenţionat să răspundă cererilor de reformă lărgită. Convins că problema nu va dispărea de la sine, m-am consultat cu echipa mea de securitate naţională pentru a găsi o soluţie eficientă. Părerile grupului erau împărţite, urmând aproape nişte linii de generaţii. Cei mai în vârstă şi mai experimentaţi membri ai echipei – Joe, Hillary, Gates şi Panetta – au propus prudenţă, întrucât toţi îl cunoşteau pe Mubarak de ani de zile şi lucraseră cu el. Au punctat rolul pe care guvernul său îl jucase mult timp în menţinerea păcii cu Israelul, în combaterea terorismului, colaborând cu Statele Unite şi pe marginea altor chestiuni din regiune. Au recunoscut nevoia de a pune presiune pe liderul egiptean pentru realizarea unei reforme, dar ne-au avertizat că nu aveam de unde să ştim cine sau ce îl va înlocui la putere. Pe de altă parte, Samantha, Ben, Denis, Susan Rice şi consilierul de securitate naţională al lui Joe, Tony Blinken, erau convinşi că Mubarak îşi pierduse iremediabil legitimitatea în faţa poporului egiptean. Aşa că, în loc să rămânem cramponaţi de un regim autoritar şi corupt, în pragul prăbuşirii (lăsând totodată impresia că aprobăm cumva escaladarea violenţelor împotriva demonstranţilor), ei au fost de părere că era prudent din punct de vedere strategic şi corect din punct de vedere moral ca guvernul Statelor Unite să se alinieze forţelor schimbării.

Împărtăşeam speranţele tinerilor mei consilieri şi temerile celor mai în vârstă. Cea mai bună şansă pentru un rezultat mulţumitor era, în opinia mea, să încercăm măcar să-l convingem pe Mubarak să adopte o serie de reforme substanţiale, inclusiv ridicarea stării de urgenţă, redarea libertăţii politice şi a presei şi stabilirea unei date pentru alegeri naţionale libere şi corecte. „O astfel de tranziţie controlată“, aşa cum s-a exprimat Hillary, ar fi dat un răgaz partidelor politice de opoziţie şi potenţialilor candidaţi să elaboreze un plan de continuitate şi, mai ales, să pună la punct o strategie serioasă de guvernare. Mubarak ar fi avut, totodată, parte de o retragere demnă de un om de stat în vârstă, ceea ce ar fi atenuat percepţia celor din regiune că am fi fost în stare să întoarcem spatele vechilor aliaţi la cel mai mic semn de pericol.

Nu încăpea nici o îndoială că a convinge un despot aflat la senectute, atacat din toate părţile, să renunţe la funcţie, chiar dacă era

în interesul lui, avea să fie o treabă delicată. După discuţia din Camera Situaţiilor Speciale, i-am telefonat din nou lui Mubarak şi i-am propus să prezinte un set mai îndrăzneţ de reforme. A devenit brusc beligerant, a spus că protestatarii erau membrii Frăţiei Musulmane şi a insistat din nou asupra faptului că situaţia avea să revină la normal. A fost totuşi de acord cu rugămintea mea de a delega un trimis special – Frank Wisner, fost ambasador american în Egipt la sfârşitul anilor 1980 – la Cairo, pentru consultări private extinse.

Ideea de a-l trimite pe Wisner să aibă consultări directe, faţă-n faţă, cu preşedintele egiptean fusese a lui Hillary, şi mi s-a părut logică: Wisner era practic un urmaş al *establishment*-ului politicii externe americane, tatăl lui fusese un lider emblematic în timpul primilor ani ai CIA, iar Mubarak îl cunoştea foarte bine şi avea încredere în el. În acelaşi timp, am înţeles că relaţia lui Wisner cu Mubarak şi abordarea sa de modă veche în privinţa diplomaţiei Statelor Unite reprezenta un risc ca el să dea dovadă de conservatorism în evaluarea şanselor de schimbare. Înainte de a porni la drum, l-am sunat şi i-am dat instrucţiuni clare să „dea dovadă de îndrăzneală"; voiam ca el să îl convingă pe Mubarak să anunţe că va renunţa la putere după organizarea de noi alegeri – un gest pe care l-am sperat suficient de dramatic şi destul de specific pentru a da protestatarilor încredere în faptul că schimbarea avea să se producă cu adevărat.

În vreme ce aşteptam rezultatul misiunii lui Wisner, presa a început să acorde mai multă atenţie reacţiei administraţiei mele la criză, în mod special felului în care ne poziţionam. Până în momentul respectiv, nu făcusem decât declaraţii publice generice într-un efort de a câştiga timp. Dar reporterii din Washington – mulţi dintre ei convinşi de cauza tinerilor protestatari – au început să facă presiuni asupra lui Gibbs, pe care l-au întrebat de ce nu adoptam o poziţie fără echivoc de partea forţelor democratice. Liderii străini din regiune, pe de altă parte, voiau să afle de ce nu îl sprijineam cu mai multă convingere pe Mubarak. Bibi Netanyahu a declarat că menţinerea ordinii şi a stabilităţii în Egipt conta mai mult decât orice, altfel, ca să îl citez, „Iranienii ar fi invadat zona într-o clipită". Regele Abdullah al Arabiei Saudite era chiar şi mai alarmat; răspândirea protestelor în regiune era o ameninţare existenţială la adresa unei monarhii care reprimase orice formă de disidenţă internă. Tot el era de părere că protestatarii nu vorbeau în nume propriu. A amintit de cele „patru facţiuni" bănuite a fi în spatele protestelor: Frăţia Musulmană, Hezbollah, al-Qaeda şi Hamas.

Nici una dintre analizele acestor lideri nu a rezistat examinării. Sunniţii, care alcătuiau marea majoritate a populaţiei egiptene (şi erau reprezentaţi în totalitate de Frăţia Musulmană) nu erau deloc

susceptibili la influenţa şiiţilor din Iran şi a organizaţiei Hezbollah, şi nu exista nici o dovadă că al-Qaeda sau Hamas ar fi fost în spatele demonstraţiilor. Liderii mai tineri şi mai dispuşi spre reformă din regiune, inclusiv regele Abdullah al Iordaniei, se temeau de riscul unor proteste care ar fi cuprins ţările lor şi, cu toate că foloseau un limbaj mai sofisticat, era clar că aşteptau ca Statele Unite să aleagă, aşa cum se exprimase Bibi, între „stabilitate" şi „haos".

Până la data de 31 ianuarie, tancurile armatei egiptene au intrat în Cairo, guvernul a închis serviciile de internet în tot oraşul, iar demonstranţii au pus la cale o grevă generală la nivel naţional pentru a doua zi. A sosit şi diagrama lui Wisner referitoare la întâlnirea lui cu Mubarak: preşedintele egiptean era dispus să declare public că nu va mai candida pentru un alt mandat, dar nu ridicase starea de urgenţă şi nici nu fusese de acord cu un transfer paşnic de putere. Raportul nu a făcut decât să caşte o prăpastie şi mai mare în interiorul echipei mele de securitate naţională: membrii mai în vârstă considerau concesia lui Mubarak motiv suficient pentru a rămâne alături de el, în vreme ce stafful mai tânăr era de părere că mişcarea – ca şi decizia neaşteptată a lui Mubarak de a-l numi pe şeful serviciilor secrete, Omar Suleiman, în funcţia de vicepreşedinte – nu era decât o manevră de amânare care nu avea să pună capăt demonstraţiilor. Tom Donilon şi Denis m-au anunţat că dezbaterile din interiorul staffului deveniseră extrem de aprinse şi că reporterii mirosiseră discrepanţa dintre declaraţiile prudente şi liniştitoare ale lui Joe şi Hillary, pe de-o parte, şi criticile tăioase din partea lui Gibbs şi a celorlalţi din administraţie la adresa lui Mubarak.

În parte pentru a mă asigura că toată lumea era sincronizată măcar în intervalul în care încercam să stabilim următorii paşi, am făcut o vizită neanunţată în timpul unei şedinţe a Comitetului directorilor CNS în Camera Situaţiilor, în după-amiaza zilei de 1 februarie. Discuţiile abia începuseră când un consilier ne-a informat că Mubarak se adresa poporului egiptean la televiziunea publică. Am pornit televizoarele din cameră pentru a urmări discursul în direct. Îmbrăcat într-un costum negru, citind un text deja pregătit, Mubarak a părut că respectă promisiunea făcută lui Wisner, afirmând că nu intenţionase niciodată să candideze pentru un nou mandat de preşedinte şi anunţând că va convoca parlamentul egiptean – un parlament pe care îl controla total – pentru a discuta urgentarea organizării de noi alegeri. Numai că termenii unui eventual transfer de putere erau atât de tulburi încât orice cetăţean egiptean care urmărea transmisiunea ar fi ajuns la concluzia că promisiunea făcută de Mubarak putea fi anulată după terminarea protestelor. În realitate, preşedintele egiptean a folosit mare parte a discursului său pentru a acuza agenţii

provocatori şi forţele politice nenumite de a fi deturnat protestele, pentru a submina siguranţa şi stabilitatea naţiunii. A precizat, de asemenea, că va continua să îşi îndeplinească responsabilităţile, ca om care „nu căutase niciodată puterea“, şi că va apăra Egiptul de agenţii haosului şi a violenţelor. Când a terminat cuvântarea, cineva din cameră a oprit monitorul iar eu m-am lăsat pe spate în scaun, ducându-mi mâinile la ceafă.

„Asta nu e de ajuns“, am comentat.

Aş fi vrut să mai încerc măcar o dată să îl conving pe Mubarak să iniţieze un real program de tranziţie. M-am întors în Biroul Oval, i-am dat un telefon şi l-am pus pe speaker pentru ca toată lumea să audă conversaţia. Am început prin a-l felicita pentru decizia de a nu mai candida. Era greu pentru mine să anticipez cum avea să reacţioneze Mubarak la vorbele mele, dat fiind că se afla deja la putere când eu eram abia un student la colegiu, şi rămăsese în funcţie în perioada în care la Casa Albă se succedaseră patru preşedinţi.

„Acum că aţi luat această decizie istorică de a contribui la un transfer de putere“, i-am spus, „aş vrea să discut cu dumneavoastră felul în care se va desfăşura acest proces. Vă spun asta cu un deosebit respect... Aş vrea să vă spun părerea mea sinceră despre modalităţile prin care vă puteţi atinge scopul.“ Am trecut apoi la miezul problemei: dacă ar fi rămas în funcţie şi ar fi tărăgănat procesul de tranziţie, protestele aveau să continue şi să scape de sub control. Dacă voia cu adevărat să se asigure că la conducere urma să vină un guvern responsabil care nu era dominat de Frăţia Musulmană, atunci era momentul să renunţe la putere şi să-şi folosească influenţa în culise pentru a ajuta la formarea unui nou guvern egiptean.

Deşi în mod normal vorbeam cu Mubarak în engleză, de data asta a ales să mi se adreseze în arabă. Nu aveam nevoie de un translator pentru a sesiza agitaţia din tonul lui. „Nu înţelegeţi cultura poporului egiptean“, a declarat el, ridicând vocea. „Domnule preşedinte Obama, dacă pornesc o tranziţie în felul acesta, voi pune Egiptul în pericol.“

Am recunoscut că nu cunoşteam cultura egipteană la nivelul lui şi că era în politică de mult mai mult timp decât mine. „Dar există momente în istorie când, doar pentru că lucrurile au urmat un anume curs în trecut, asta nu însemna că vor fi la fel în viitor. V-aţi servit ţara timp de 30 de ani. Vreau să mă asigur că profitaţi de acest moment istoric într-un fel prin care să lăsaţi poporului egiptean o moştenire măreaţă.“

Am ţinut-o aşa minute bune, timp în care Mubarak a insistat că trebuie să rămână pe poziţie şi că protestele aveau să se termine curând. „Îmi cunosc poporul“, mi-a declarat spre sfârşitul convorbirii telefonice. „Sunt oameni care acţionează bazându-se pe emoţii. Mai

vorbim peste un timp, domnule preşedinte, şi vă voi spune că am avut dreptate."

Am închis telefonul. Pentru o clipă în cameră s-a aşternut tăcerea şi toţi erau cu ochii pe mine. Îi dădusem lui Mubarak cel mai bun sfat la care mă putusem gândi. Îi oferisem soluţia de a părăsi în mod elegant scena politică. Orice lider care ar fi venit în locul lui ar fi fost poate un partener mai nepotrivit pentru Statele Unite – şi poate chiar mai rău pentru poporul egiptean. Adevărul era că puteam să mă mulţumesc cu orice plan autentic de tranziţie pe care mi l-ar fi prezentat, chiar dacă ar fi lăsat în urmă mare parte a reţelei existente a regimului intactă. Eram destul de realist încât să pricep că, dacă n-ar fi fost încăpăţânarea acelor tineri din Piaţa Tahrir, aş fi colaborat poate cu Mubarak pentru tot restul preşedinţiei mele, în ciuda a ceea ce reprezenta el, şi aş fi continuat să colaborez cu restul „orânduirii autoritare corupte şi putrede", aşa cum îi plăcea lui Ben să spună, care controla viaţa din Orientul Mijlociu şi din Africa de Nord.

Numai că acei copii se aflau acum în Piaţa Tahrir. Datorită dorinţei lor fierbinţi pentru o viaţă mai bună, mulţi oameni li se alăturaseră – mame, lucrători, pantofari şi şoferi de taxi. Acei sute de mii de oameni se scuturaseră, cel puţin pentru un moment, de sentimentul de frică şi era clar că nu aveau să oprească protestele decât în situaţia în care Mubarak le-ar fi băgat din nou frica-n oase aşa cum numai el ştia: prin bătăi şi folosirea armelor, prin detenţie şi tortură. La începutul preşedinţiei mele nu reuşisem să opresc reprimarea sângeroasă a protestatarilor Mişcării Verzi de către regimul iranian. Poate că nu puteam opri nici China nici Rusia de la lichidarea propriilor disidenţi. Dar regimul Mubarak primise miliarde de dolari luaţi din impozitele contribuabililor americani; le-am furnizat arme, informaţii şi i-am ajutat să-şi antreneze ofiţerii; ori nu se putea pune problema ca eu să permit beneficiarului acestui ajutor, cuiva pe care îl consideram aliat, să comită acte abominabile de violenţă asupra demonstranţilor paşnici, în timp ce toată lumea privea această grozăvie. Imaginea Americii ar fi avut prea mult de suferit. Mi-ar fi făcut şi mie prea mult rău.

„Haideţi să pregătim o declaraţie", am propus echipei. „Îi vom cere lui Mubarak să renunţe chiar acum la putere."

Contrar părerilor din lumea arabă (şi ale unui număr destul de mare de jurnalişti americani), Statele Unite nu sunt acel mare păpuşar ce trage miraculos sforile ţărilor cu care face afaceri. Până şi guvernele care se bazează pe ajutorul nostru militar şi economic se gândesc în primul şi în primul rând la propria supravieţuire, iar guvernul Mubarak nu reprezenta o excepţie. După ce am anunţat public convingerea mea că era timpul ca Egiptul să înceapă tranziţia

spre un nou guvern, Mubarak a continuat să sfideze lumea, încercând să vadă cât de departe putea merge cu intimidarea protestatarilor. A doua zi, în vreme ce armata egipteană privea nepăsătoare, bande de suporteri ale lui Mubarak au pătruns în Piaţa Tahrir – unii pe cămile şi pe cai, lovind în stânga şi-n dreapta cu bice şi bâte, alţii urcaţi pe acoperişuri, de unde aruncau bombe incendiare şi bolovani – şi i-au atacat pe demonstranţi. Trei manifestanţi au fost ucişi, iar 600 au fost răniţi; în decurs de câteva zile, autorităţile au arestat peste 50 de jurnalişti şi activişti pentru drepturile omului. Violenţele au continuat, iar guvernul a organizat o contrademonstraţie de proporţii. Forţele pro Mubarak au atacat reporterii străini pe care i-au acuzat de incitare a opoziţiei.

Cea mai serioasă provocare a fost pentru mine, de-a lungul acelor zile tensionate, să îi menţin pe toţi cei din administraţia mea pe aceeaşi lungime de undă. Mesajul de la Casa Albă era clar. Când Gibbs a fost întrebat ce dorisem să spun când afirmasem că tranziţia din Egipt trebuie să înceapă „acum", el a răspuns simplu „Acum înseamnă ieri". Am reuşit, de asemenea, să convingem aliaţii europeni să dea publicităţii o declaraţie comună care oglindea ceea ce afirmasem eu. Cam în aceeaşi perioadă, Hillary a dat un interviu cu ocazia Conferinţei pentru securitate de la München şi a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a avertiza asupra pericolelor pe care o tranziţie rapidă din Egipt le-ar fi ridicat. La aceeaşi conferinţă, Frank Wisner – care nu mai deţinea un rol oficial în administraţie şi putea spune că vorbeşte ca simplu cetăţean – a opinat că Mubarak ar fi trebuit să rămână la putere în timpul perioadei de tranziţie. Când am auzit asta, am rugat-o pe Katie să-mi facă legătura cu secretarul de stat. Nu am făcut nici un efort să-mi ascund nemulţumirea.

„Înţeleg perfect potenţialele probleme provocate de plecarea lui Mubarak", am spus, „dar am luat o decizie şi nu ne putem permite să lansăm o serie de mesaje mixte către public." Înainte ca Hillary să poată răspunde, am adăugat: „Şi spune-i lui Wisner că nu mă interesează în ce calitate vorbeşte – trebuie să înceteze cu declaraţiile".

În pofida frustrărilor trăite în colaborarea mea cu instituţiile siguranţei naţionale care nu agreau un Egipt fără Mubarak, aceleaşi instituţii – vorbesc în special de Pentagon şi de serviciile secrete – au avut probabil cel mai mare impact în rezultatul final din Egipt, mai mare decât orice declaraţie nobilă din partea Casei Albe. O dată sau de două ori pe zi, Gates, Mullen, Panetta, Brennan şi alţii luau legătura cu ofiţerii de rang superior din armata şi serviciile secrete egiptene, avertizându-i că o reprimare a protestelor de către armată va avea consecinţe severe asupra viitoarelor relaţii americano-egiptene.

Implicaţiile acestor comunicări între armate erau clare: cooperarea dintre SUA şi Egipt şi ajutorul ce decurgea din ea nu depindeau de rămânerea lui Mubarak la putere, aşa încât generalii şi directorii serviciilor secrete din Egipt erau nevoiţi să analizeze foarte prudent ce acţiuni ar fi fost considerate în favoarea intereselor lor instituţionale.

Mesajele noastre păreau să dea roade, pentru că, în seara de 3 februarie, trupele armatei egiptene s-au poziţionat în aşa fel încât să facă un cordon între forţele pro-Mubarak şi demonstranţi. Arestările din rândurile jurnaliştilor egipteni şi activiştilor pentru drepturile omului au început să se rărească. Încurajaţi de schimbarea de atitudine a armatei, din ce în ce mai mulţi manifestanţi au venit să demonstreze paşnic în piaţă. Mubarak a mai rămas în funcţie pentru o săptămână, după ce jurase că nu avea să se supună „presiunii din exterior". Dar, în data de 11 februarie, la numai două săptămâni după primul protest major din Piaţa Tahrir, vicepreşedintele Suleiman a apărut epuizat la televizor pentru a anunţa că Mubarak demisionase şi că un guvern de tranziţie condus de Consiliul Suprem al Forţelor Armate urma să iniţieze procesul de organizare de noi alegeri.

La Casa Albă, am urmărit transmisiunea din Piaţa Tahrir, unde mulţimea a izbucnit în urale. Mulţi membri ai echipei mele au jubilat. Samantha mi-a trimis un mesaj în care îmi spunea cât era de mândră să facă parte din administraţia noastră. În timp ce traversam colonada pentru a face o declaraţie de presă în faţa jurnaliştilor, Ben nu şi-a putut reţine un zâmbet de mulţumire. „Este de-a dreptul uimitor să fii parte la un asemenea eveniment istoric", a spus el. Katie a tipărit o fotografie pe care mi-a lăsat-o pe birou; înfăţişa un grup de tineri protestatari din piaţa egipteană care ţineau o pancartă pe care scria „DA, PUTEM".

Am răsuflat uşurat şi un pic optimist. Mă mai gândeam încă la Mubarak, care cu doar câteva luni în urmă fusese oaspetele meu în Vechea Sufragerie de Familie. În loc să fugă din ţară, bătrânul lider rămăsese la reşedinţa lui din complexul privat de la Sharm el Sheikh. Parcă-l şi vedeam acolo, într-un decor somptuos, în lumina obscură ce îi acoperea faţa de umbre, singur cu gândurile lui.

Eram conştient de faptul că, în ciuda atmosferei de sărbătoare şi a optimismului ce plana în aer, tranziţia din Egipt era doar începutul unei lupte pentru inima lumii arabe – o luptă al cărei rezultat era nesigur. Mi-am amintit conversaţia pe care o avusesem cu Mohammed bin Zayed, prinţul moştenitor din Abu Dhabi şi conducătorul de facto al Emiratelor Arabe Unite, imediat după ce îi cerusem lui Mubarak să renunţe la putere. Tânăr, sofisticat, apropiat de saudiţi, poate cel mai titrat lider din Golf, MBZ, aşa cum îi spuneam

noi, nu se sfiise deloc să-mi descrie felul în care veştile fuseseră primite în regiune.

MBZ îmi spusese că declaraţiile Statelor Unite despre Egipt fuseseră urmărite îndeaproape în Golf şi stârniseră un sentiment de îngrijorare. Ce s-ar fi întâmplat oare dacă protestatarii din Bahrain ar fi cerut abdicarea regelui Hamad? Erau îndreptăţiţi să creadă că Statele Unite vor face aceleaşi declaraţii ca în cazul Egiptului?

I-am spus că sper că voi colabora cu el şi cu ceilalţi pentru a evita o alegere între Frăţia Musulmană şi eventuale ciocniri violente între guverne şi popoarele pe care le conduc.

„Mesajul public nu îl afectează pe Mubarak, dacă înţelegi ce vreau să spun, dar afectează regiunea", a declarat MBZ. Tot el a sugerat că, dacă Egiptul ajungea în colaps şi Frăţia Musulmană prelua puterea, alţi opt lideri arabi erau în pericol de a fi alungaţi de la putere, motiv pentru care privea declaraţia mea cu ochi critici. „Asta ne arată că Statele Unite nu sunt un partener pe care ne putem baza pe termen lung", a mai spus el.

Vorbea pe un ton calm şi distant. Mi-am dat seama că nu era o pledoarie pentru ajutor, ci mai mult un avertisment. Oricare ar fi fost soarta lui Mubarak, vechea ordine nu intenţiona să cedeze puterea fără împotrivire.

După demisia lui Mubarak, demonstraţiile antiguvernamentale din altă ţări au crescut ca anvergură şi intensitate şi din ce în ce mai mulţi oameni au început să creadă că o schimbare era posibilă. Au existat şi câteva regimuri care au reuşit, chiar cu succes, să implementeze o reformă cel puţin simbolică ca urmare a cererilor demonstranţilor, evitând astfel vărsarea de sânge şi revoltele: Algeria a ridicat starea de urgenţă în vigoare de 19 ani, regele Marocului a elaborat reforme constituţionale ce au contribuit, modest, la creşterea puterii parlamentului ales al ţării, iar monarhul Iordaniei avea să le urmeze în curând exemplul. Dar, pentru mulţi conducători arabi, principala lecţie dată de Egipt a fost nevoia de a înăbuşi sistematic şi fără milă protestele de orice fel – indiferent de nivelul de violenţă necesar şi indiferent de criticile internaţionale pe care asemenea represalii le-ar fi putut genera.

Două din ţările în care au avut loc cele mai groaznice violenţe au fost Siria şi Bahrain, unde divizările sectare erau importante, iar minorităţile privilegiate guvernau majorităţi dominate de resentimente. În Siria, în martie 2011, 15 elevi de şcoală au fost arestaţi şi torturaţi pentru că umpluseră zidurile oraşului cu mesaje antiguvernamentale în graffiti, ce au declanşat proteste majore împotriva şiiţilor alawiţi care dominau regimul preşedintelui Bashar al-Assad în multe dintre comunităţile sunnite ale ţării. După ce a

apelat la gaze lacrimogene, tunuri de apă, bătăi crunte şi arestări în masă care nu au potolit demonstranţii, forţele de securitate ale lui Assad au lansat operaţiuni militare la scară largă în mai multe oraşe, în care au deschis focul asupra cetăţenilor, au scos tancurile pe străzi şi au efectuat razii din casă în casă. Între timp, exact cum prevăzuse MBZ, în micul regat insular al Bahrainului, au avut loc demonstraţii uriaşe, majoritar şiite, împotriva guvernului regelui Hamad bin Isa bin Salman al-Khalifa, organizate în capitala Manama, iar guvernul a răspuns prin forţă, a ucis numeroşi protestatari şi a rănit sute de oameni. Indignarea faţă de brutalitatea poliţiei a dus la declanşarea unor proteste şi mai ample, iar Hamad, confruntat cu un adevărat asalt, a luat măsuri fără precedent şi a chemat diviziile armate ale Arabiei Saudite şi ale Emiratelor Arabe Unite să-l ajute în reprimarea propriilor cetăţeni.

Am dedicat ore întregi, alături de echipă, modalităţilor de influenţare a evenimentelor din Siria şi Bahrain. Opţiunile noastre erau, din păcate, limitate. Siria era un vechi adversar al Statelor Unite, un aliat istoric al Rusiei şi Iranului, precum şi un susţinător al mişcării Hezbollah. Fără pârghiile economice, militare şi diplomatice din Egipt, condamnarea oficială a regimului lui Assad (şi embargoul pe care Statele Unite l-au impus ulterior) nu a avut efect, iar Assad s-a bazat pe Rusia pentru un veto privind orice efort de a impune sancţiuni internaţionale prin intermediul Consiliului de Securitate al ONU. În Bahrain, aveam o cu totul altă problemă: ţara era vechi aliat al SUA şi găzduia Flota a V-a Navală a Statelor Unite. Relaţia ne-a permis să punem presiuni în particular asupra lui Hamad şi asupra miniştrilor săi de a răspunde măcar parţial revendicărilor din stradă şi de a pune capăt violenţelor poliţiei. Numai că sistemul de conducere din Bahrain considera că protestatarii erau adversari influenţaţi de Iran şi care trebuiau izolaţi. În colaborare cu saudiţii şi cu Emiratele, regimul din Bahrain avea de gând să ne oblige să facem o alegere, fiind cu toţii conştienţi că, la o adică, nu puteam să ne riscăm poziţia strategică din Orientul Mijlociu rupând relaţiile cu cele trei ţări din Golf.

În 2011, nimeni nu a pus întrebări despre influenţa noastră limitată din Siria – asta avea să vină mai târziu. În pofida multiplelor declaraţii de condamnare a violenţelor din Bahrain din partea administraţiei mele şi a eforturilor noastre de a media un dialog între guvern şi liderii opoziţiei şiite moderate, eşecul nostru faţă de Hamad – în special în lumina poziţiei exprimate de noi în privinţa lui Mubarak – a fost aspru criticat. Nu exista, în ceea ce mă privea, o modalitate elegantă de a explica aparentele inconsistenţe în afară de recunoaşterea faptului că lumea se confrunta cu o situaţie complicată;

că în realizarea politicii externe, am fost nevoit să pun în permanenţă în balanţă interese concurente, interese determinate de alegerile fostelor administraţii şi de situaţiile neprevăzute ale momentului; şi că, doar pentru că nu puteam de fiecare dată să pun pe prim-plan agenda drepturilor omului în defavoarea altor considerente, nu însemna că nu puteam să fac tot posibilul, atunci când puteam, să promovez ceea ce consideram a fi valorile americane cele mai înalte. Şi dacă se întâmpla ca un anume guvern să măcelărească nu sute, ci mii de cetăţeni, iar Statele Unite aveau puterea de a opri asta? Ce s-ar fi întâmplat?

Timp de 42 de ani, Muammar Gaddafi a condus Libia cu o cruzime vecină cu nebunia, chiar şi judecând după standardele stabilite de amicii lui dictatori. Adept al gesturilor bombastice, obişnuia să se lanseze în tirade incoerente şi avea un comportament bizar (înainte de şedinţele Adunării Generale a Naţiunilor Unite de la New York încerca să obţină aprobare pentru ridicarea unui imens cort beduin în mijlocul Central Park, pentru el şi anturajul lui). A reprimat fără milă orice mişcare disidentă din Libia cu ajutorul poliţiei secrete, a forţelor de securitate, a miliţiilor sponsorizate de stat, şi a trimis la închisoare, a torturat şi a asasinat pe oricine a îndrăznit să i se opună. În anii 1980, guvernul său a fost printre principalii sponsori ai mişcărilor teroriste din întreaga lume, punând la cale atacuri înfiorătoare, aşa cum a fost atentatul cu bombă din 1988 de la bordul zborului 103 al companiei Pan Am, în care au murit cetăţeni din 21 de ţări, inclusiv 189 de americani. În anii din urmă, Gaddafi încercase să adopte o imagine mai respectabilă, punând capăt sprijinului pentru terorismul internaţional şi dezactivând programul nuclear (gest în urma căruia ţările occidentale, inclusiv Statele Unite, reluaseră relaţiile diplomatice cu Libia). Dar în interiorul ţării nimic nu se schimbase practic.

La mai puţin de o săptămână după ce Mubarak abandonase puterea în Egipt, forţele de securitate ale lui Gaddafi au tras asupra unui mare grup de civili care se strânseseră să protesteze împotriva arestării unui avocat pentru drepturile omului. În numai câteva zile, protestele s-au extins şi peste 100 de oameni au fost ucişi. Peste încă o săptămână, mare parte din teritoriul Libiei era stăpânit de o rebeliune deschisă, iar forţele anti-Gaddafi preluaseră controlul oraşului Benghazi, al doilea oraş ca suprafaţă din Libia. Diplomaţii libieni şi foştii loialişti, inclusiv ambasadorul Libiei la Naţiunile Unite, au fugit din ţară şi au făcut apel la comunitatea internaţională pe care au rugat-o să vină în ajutorul poporului libian. Gaddafi i-a acuzat pe demonstranţi că sunt doar un paravan pentru al-Qaeda şi a declanşat

o campanie de teroare, declarând că „totul va arde". La începutul lunii martie, numărul victimelor crescuse la 1 000.

Îngroziți de carnajul ce escalada, am luat imediat măsurile pe care le-am considerat de cuviință, cu excepția unei intervenții militare, pentru a-l opri pe Gaddafi. I-am cerut să renunțe la putere, arătând că guvernul lui își pierduse legitimitatea. Am impus sancțiuni economice, am înghețat un patrimoniu de miliarde de dolari ce îi aparținea lui și familiei sale, în Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite s-a votat un embargou militar, iar cazul Libiei a fost prezentat Curții Penale Internaționale, acolo unde Gaddafi și alții ca el urmau să fie judecați pentru crime împotriva umanității. Liderul libian a fost de neclintit. Analiștii au estimat că, odată ce trupele lui Gaddafi aveau să ajungă în Benghazi, viețile a zeci de mii de oameni ar fi fost în pericol.

În aceeași perioadă, corul celor care cereau Statelor Unite să ia măsuri militare împotriva lui Gaddafi era din ce în ce mai amplu, alcătuit la început din organizații pentru drepturile omului și câțiva jurnaliști, cărora li s-au alăturat membri ai Congresului și o mare parte a presei. În multe privințe, era un semn de progres moral. De-a lungul istoriei americane, ideea de a folosi armata pentru a opri un guvern de la asasinarea propriului popor ar fi fost de neconceput, dat fiind că violențele sponsorizate de stat aveau loc peste tot, mereu, iar, pe de altă parte, factorii politici nu considerau moartea unor cambodgieni, argentinieni sau a unor cetățeni din Uganda ca fiind relevantă pentru interesele noastre, ca să nu mai adaug că mulți dintre acești nelegiuți erau aliații noștri în lupta împotriva comunismului. (Vorbesc aici și de lovitura militară sprijinită de CIA care răsturnase guvernul comunist din Indonezia în 1965, cu doi ani înainte ca mama și cu mine să ajungem acolo, numărul victimelor acestui eveniment sângeros fiind între 500 000 și un milion.) În anii 1990, informațiile ceva mai prompte despre aceste crime, combinate cu ascensiunea Americii în poziția de superputere unică după Războiul Rece, au dus la o reexaminare a pasivității Statelor Unite și au determinat o intervenție NATO de succes, condusă de americani, în conflictul din Bosnia. Și într-adevăr, obligația Statelor Unite de a face o prioritate din prevenirea atrocităților în politica externă constituia esența cărții scrise de Samantha – și unul din motivele pentru care o adusesem la Casa Albă.

În pofida instinctului puternic de a salva vieți nevinovate de sub conducerea tiranilor, aveam totuși o reținere în a ordona vreo intervenție militară împotriva Libiei, din aceeași cauză care mă împiedicase să ignor sugestia Samanthei de a include în discursul meu de acceptare a Premiului Nobel un argument explicit privind „responsabilitatea globală de a proteja" civilii împotriva propriilor

guverne. Dar unde se termina obligaţia de a interveni? Care erau parametrii? Câţi oameni trebuiau să moară, câţi oameni trebuiau să-şi rişte viaţa pentru a justifica un răspuns militar american? De ce în Libia şi nu în Congo, de exemplu, unde o serie de conflicte civile avuseseră drept consecinţă milioane de morţi printre civili? Ne gândeam oare să intervenim numai în situaţiile în care nu existau riscuri să avem victime printre americani? În 1993, Bill Clinton calculase că riscurile erau scăzute când trimisese forţe de operaţiuni speciale în sprijinul eforturilor americane de pace din Somalia, pentru a captura membrii unei organizaţii paramilitare. În incidentul cunoscut sub denumirea „Black Hawk Down" (Elicopter la pământ), 18 soldaţi americani fuseseră ucişi şi 73 grav răniţi.

Adevărul e că nu există nimic curat în desfăşurarea unui război, iar consecinţele sunt mereu imprevizibile, chiar şi atunci când misiunile sunt declanşate împotriva unor ţări aparent lipsite de putere, iar cauza este una nobilă. În cazul Libiei, apărătorii intervenţiei americane au încercat să eclipseze acea realitate agăţându-se de ideea de a impune o zonă de interdicţie aeriană pentru a ţine la sol avioanele militare ale lui Gaddafi şi pentru a preveni bombardamentele, prezentând situaţia drept antiseptică şi fără risc pentru salvarea poporului libian. (O întrebare tipică din partea unui reporter de la Casa Albă era: „Câţi oameni trebuie să mai moară până când vom lua în sfârşit măsuri?") Ceea ce nu înţelegeau ei era că instituirea unei zone de interdicţie aeriană în spaţiul aerian libian ar fi însemnat ca noi să lansăm un atac cu rachete asupra oraşului Tripoli pentru a distruge linia de apărare a Libiei, ceea ce ar fi fost o declaraţie de război faţă de o ţară care nu reprezenta nici o ameninţare pentru noi. Mai mult decât atât, nu ne era clar nici dacă o interdicţie aeriană ar fi avut vreun efect, dat fiind că Gaddafi apelase la forţele terestre şi nu la bombardamente aeriene pentru a ataca bastioanele opoziţiei.

America era încă adânc implicată în războaiele din Irak şi Afghanistan. Tocmai dădusem ordin forţelor americane din Pacific să vină în sprijinul japonezilor pentru a gestiona cel mai mare accident nuclear de la Cernobîl încoace, provocat de un tsunami care şterse oraşul Fukushima de pe suprafaţa pământului; eram extrem de îngrijoraţi de valul radioactiv ce ar fi putut atinge Coasta de Vest. La asta se adăuga şi faptul că economia americană abia începuse să-şi revină, iar Congresul republican jurase să desfiinţeze tot ceea ce realizase administraţia mea în primii doi ani, deci găseam de cuviinţă că ideea de a porni un nou război într-o ţară îndepărtată fără importanţă strategică pentru Statele Unite nu era deloc prudentă. Şi nu eram singurul care gândea aşa. Bill Daley, şeful meu de cabinet

începând din luna ianuarie, părea consternat de faptul că i-ar fi putut trece cuiva prin cap o asemenea idee.

„Poate îmi scapă mie ceva, domnule preşedinte", a spus el după terminarea unei şedinţe, „dar nu cred că am pierdut alegerile locale pentru că electoratul ar fi de părere că nu acţionaţi suficient în Orientul Mijlociu. Dacă întrebaţi zece oameni de pe stradă, o să vedeţi că nouă din ei nici nu ştiu să arate unde se află Libia pe hartă."

Cu toate acestea, pe măsură ce rapoartele despre spitalele pline cu răniţi sfârtecaţi şi despre tineri executaţi fără drept de apel pe străzi continuau să vină din Libia, ideea de a susţine o intervenţie militară a început să prindă contur în întreaga lume. Spre surprinderea multora, Liga Arabă a votat în favoarea unei intervenţii internaţionale împotriva lui Gaddafi – un semnal care indica nu numai nivelul extrem al violenţelor din Libia, dar şi măsura în care comportamentul haotic al conducătorului libian şi amestecul lui în treburile interne ale altor ţări îl izolaseră de liderii arabi. (Votul a fost probabil şi o metodă la îndemână pentru ţările din regiune de a distrage atenţia de la propriile acte de violare a drepturilor omului, dat fiind că naţiuni precum Siria şi Bahrain au continuat să aibă un cuvânt de spus.) Nicolas Sarkozy, aspru criticat în Franţa pentru sprijinul faţă de regimul Ben Ali din Tunisia indiferent de consecinţe, a decis brusc că salvarea poporului libian era o cauză apropiată sufletului său. Împreună cu David Cameron, şi-a anunţat intenţia de a introduce o rezoluţie de urgenţă în Consiliul de Securitate ONU, în numele Franţei şi Regatului Unit, prin care o coaliţie internaţională era autorizată să iniţieze o zonă de interdicţie aeriană asupra Libiei – o rezoluţie asupra căreia trebuia să ne exprimăm o poziţie.

În data de 15 martie, am convocat o şedinţă a echipei de securitate naţională pentru a discuta respectiva rezoluţie a Consiliului de Securitate. Am început printr-o informare asupra ultimelor evenimente din Libia: forţele armate, dotate cu armament greu, intenţionau să ocupe un orăşel de la periferia oraşului Benghazi, ceea ce le-ar fi permis să taie resursele de apă, hrană şi electricitate pentru cei 600 000 de locuitori ai oraşului. Cu forţele astfel desfăşurate, Gaddafi jurase să „meargă din casă în casă, din uşă în uşă, din stradă în stradă, din om în om, până când curăţa ţara de toate gunoaiele şi spurcăciunile". L-am întrebat pe Mike Mullen ce impact ar fi avut instituirea unei zone de interdicţie aeriană. Practic nici unul, mi-a răspuns el, confirmând faptul că, din moment ce Gaddafi folosise exclusiv forţe terestre, singurul mod de a opri atacul asupra oraşului Benghazi era să organizăm raiduri aeriene direcţionate asupra acelor forţe.

„Cu alte cuvinte“, am spus, „suntem rugaţi să luăm parte la o acţiune de interzicere a survolului care o să-i pună pe toţi într-o lumină bună, când, de fapt, nu vom putea salva Benghazi în felul acesta.“

Apoi am cerut recomandări din partea poporului. Gates şi Mullen s-au opus categoric oricărei acţiuni militare americane, accentuând stresul la care trupele noastre erau deja supuse în misiunile din Irak şi Afghanistan. Erau totodată convinşi, pe bună dreptate după părerea mea, că, în ciuda retoricii folosite de Sarkozy şi Cameron, tot armata americană avea să ducă greul operaţiunilor din Libia. Joe era de părere că era o prostie să ne angajăm într-un alt război peste hotare, în timp ce Bill era uluit de faptul că purtam o asemenea discuţie.

Dar, după ce am ascultat părerile tuturor, argumentele în favoarea unei intervenţii parcă atârnau mai greu. Hillary era şi ea prezentă la discuţie, dar de la Paris şi prin intermediul videoconferinţei; participa la reuniunea G8 şi mi-a spus că fusese impresionată de liderul opoziţiei din Libia, pe care îl întâlnise la Paris. În pofida – sau poate tocmai din pricina – realpolitikului pe care îl aplicase Egipt, Hillary era în favoarea unei misiuni internaţionale din care să facă parte şi America. În legătură directă cu noi era şi Susan Rice, de la birourile ONU din New York, iar ea era de părere că situaţia îi amintea de eşecul comunităţii internaţionale de a interveni în genocidul din Rwanda din 1994. Rice fusese membră a Consiliului Naţional de Securitate pe vremea lui Bill Clinton, în 1994, şi era încă bântuită de amintirea inerţiei dovedite atunci. A opinat că dacă o acţiune, oricât de mică, ducea la salvarea de vieţi umane, atunci Statele Unite trebuiau să fie de acord, cu toate că a sugerat că în loc de o zonă de interdicţie aeriană, ar fi trebuit să prezentăm o rezoluţie care să ceară un mandat mai larg în exercitarea oricărei acţiuni necesare pentru apărarea civililor libieni în faţa forţelor lui Gaddafi.

Câţiva membri mai tineri ai staffului şi-au exprimat îngrijorarea că o acţiune militară împotriva Libiei ar fi avut consecinţe neprevăzute şi ar fi întărit convingerea unor ţări ca Irakul că aveau nevoie de protecţia armelor nucleare împotriva unui eventual atac din partea Statelor Unite. Dar, aşa cum fusese cazul şi în Egipt, Ben şi Tony Blinken simţeau că era şi responsabilitatea noastră să sprijinim acele forţe care militau pentru schimbări democratice în Orientul Mijlociu, în special dacă statele arabe şi aliaţii noştri cei mai apropiaţi erau dispuşi să acţioneze în acelaşi sens. Samantha a fost neobişnuit de detaşată atunci când ne-a descris care ar fi putut fi totalul victimelor din Benghazi, în caz că am fi decis împotriva unui atac, dar ştiam că ţinea zilnic legătura cu libieni care implorau să fie ajutaţi. Aproape că nu a fost nevoie s-o întreb care era poziţia ei.

M-am uitat la ceas pentru că trebuia să găzduiesc un dineu anual cu comandanţii activi din armata SUA şi cu soţiile lor, în Camera Albastră a reşedinţei. „Bun“, am spus, „nu sunt gata să iau o decizie. Dar bazându-mă pe ceea ce am auzit până acum, vă spun ce *nu* vom face – adică nu vom lua parte la o misiune ce implică o interdicţie de survol şi care nu va ajuta cu nimic în atingerea obiectivului nostru.“

Le-am spus celor din echipă că mă voi întâlni din nou cu ei peste două ore, timp în care trebuiau să vină cu opţiuni reale pentru o intervenţie eficientă, inclusiv o analiză a costurilor, a resurselor umane şi a riscurilor. „Ori facem treaba ca lumea“, am zis, „ori încetăm să ne mai prefacem că vrem să salvăm Benghazi doar ca să ne simţim noi mai bine.“

Când am ajuns în Camera Albastră, Michelle şi oaspeţii noştri erau deja acolo. Am făcut fotografii cu fiecare comandant şi soţia lui, am discutat despre copii şi am glumit despre talentul fiecăruia la golf. În timpul cinei am stat lângă un tânăr ofiţer de marină care venise însoţit de soţie; activase în trupele de geniu din Afghanistan şi, în timpul unei misiuni, călcase pe un dispozitiv explozibil improvizat şi îşi pierduse ambele picioare. Încă nu se obişnuise cu protezele, dar avea o dispoziţie bună şi era tare chipeş în uniformă. Pe chipul soţiei sale am citit un amestec de mândrie, hotărâre şi suferinţă ascunsă, cu care eram familiarizat în urma vizitelor pe care le făcusem familiilor de militari în ultimii doi ani.

În tot acest timp, făceam calcule febrile în sinea mea, preocupat de decizia pe care urma s-o iau de îndată ce Buddy şi Von şi ceilalţi majordomi aveau să ia de pe mese şi ultimele farfurioare pentru desert. Argumentele aduse de Mullen şi Gates împotriva unei acţiuni militare în Libia erau destul de convingătoare. Trimisesem deja pe front mii de tineri cum era puşcaşul marin de la cină şi nu exista nici o garanţie că un nou război nu va duce la alte suferinţe de genul acesta sau poate la consecinţe mult mai grave, indiferent de ceea ce credeau cei de pe margine. Mă irita teribil faptul că Sarkozy şi Cameron mă puseseră în faţa faptului împlinit, pentru a-şi rezolva problemele politice interne, şi dispreţuiam profund ipocrizia Ligii Arabe. Ştiam că Bill avea dreptate: dincolo de Washington nu exista prea mult sprijin pentru ceea ce era America rugată să facă şi ştiam că orice eşec în gestionarea operaţiunii militare americane din Libia ar fi agravat situaţia mea politică.

Mai ştiam şi că, dacă nu preluăm conducerea, planul european nu avea sorţi de izbândă. Trupele lui Gaddafi aveau să asedieze oraşul Benghazi. În cel mai bun caz, ar fi urmat un conflict prelungit, poate chiar un război civil de proporţii. În cel mai rău caz, zeci de mii de oameni urmau să sufere de foame, să fie torturaţi sau împuşcaţi în

cap. Iar pentru moment, cel puţin, eram singura persoană din lume care putea preveni o asemenea catastrofă.

Cina luase sfârşit. I-am spus lui Michelle că aveam să vin acasă peste o oră şi m-am întors în Camera Situaţiilor Speciale, unde echipa mea revizuise deja opţiunile şi mă aştepta pentru instrucţiuni.

„Cred că am un plan care va funcţiona", am anunţat.

Capitolul 26

În acea noapte am mai avut încă o şedinţă de două ore în Camera Situaţiilor Speciale şi am trecut în revistă planul pe care îl gândisem în timpul cinei, punct cu punct, ştiind cu toţii că era imperios necesar să prevenim un masacru în Libia şi să menţinem la minimum riscurile şi povara care atârnau deja pe umerii şi-aşa încărcaţi ai armatei americane. Eram pregătit să adopt o atitudine fermă împotriva lui Gaddafi şi să dau poporului libian şansa de a-şi numi propriul guvern. Era nevoie de o acţiune rapidă, sprijinită de aliaţii noştri şi în parametrii stabiliţi clar de misiunea noastră.

I-am anunţat că intenţionam să demarez acţiunea aşa cum sugerase Susan Rice, adică încercând să-i determin pe francezi şi pe britanici să retragă propunerea de interdicţie de survol, astfel încât să putem aduce rezoluţia modificată înaintea Consiliului de Securitate, cerând în acelaşi timp un mandat mai larg pentru oprirea atacurilor forţelor lui Gaddafi în vederea protejării civililor din Libia. Între timp, Pentagonul urma să gândească o campanie militară care presupunea o diviziune clară a muncii între aliaţi. În prima fază a campaniei, Statele Unite urmau să oprească înaintarea forţelor lui Gaddafi în Benghazi şi să distrugă sistemele de apărare antiaeriană, o sarcină pentru care eram în mod excepţional pregătiţi, date fiind capacităţile noastre net superioare. După aceea, planul era ca europenii şi statele arabe implicate să preia majoritatea operaţiunilor. Avioanele de luptă europene urmau să lanseze atacurile specifice menite să împiedice forţele lui Gaddafi să înainteze în zonele populate de civili (stabilind, în esenţă, o zonă de interdicţie de circulaţie terestră şi aeriană), iar aliaţii arabi urmau să asigure suportul logistic. Şi pentru că Africa de Nord era practic situată în curtea din spate a Europei şi nu a noastră, aveam să îi rugăm pe europeni să acopere mare parte din costurile destinate ajutoarelor, ajutoare necesare pentru reconstruirea Libiei şi pentru a sprijini ţara să facă tranziţia spre democraţie odată ce Gaddafi era înlăturat de la putere.

I-am întrebat pe Gates şi Mullen ce părere aveau. Deşi aveau încă reţineri privind implicarea în ceea ce era fundamental o misiune umanitară, asta în timp ce luptam pe alte două fronturi, considerau amândoi că planul era viabil, limita costurile şi riscurile privind personalul Statelor Unite şi ar fi răsturnat planurile lui Gaddafi în numai câteva zile.

Susan şi echipa ei au lucrat toată noaptea cu Samantha, iar a doua zi aveam deja un proiect de rezoluţie revizuit pe masa membrilor Consiliului de Securitate al ONU. Principalul obstacol în calea votului era eventualitatea ca Rusia să-şi folosească dreptul de veto privind noua măsură, aşa că, în timp ce Susan încerca să-şi convingă omologii de la Naţiunile Unite, nu ne rămânea decât să sperăm că legătura stabilită cu Dmitri Medvedev în ultimii doi ani avea să ne ajute să-i obţinem sprijinul, iar ca el să înţeleagă că, dincolo de obligaţia morală de a preveni atrocităţi în masă, Rusia, ca şi America, avea interesul de a evita un război civil prelungit în Libia şi de a împiedica această ţară să devină un cuib de terorişti. Mi-era clar că Medvedev avea serioase rezerve legate de o acţiune militară condusă de Occident, dar nici nu voia să intervină în sprijinul lui Gaddafi. Într-un târziu, Consiliul de Securitate a aprobat rezoluţia noastră pe 17 martie, cu 10–0 şi cinci abţineri (printre care şi una din partea Rusiei). I-am sunat pe cei doi lideri europeni importanţi, Sarkozy şi Cameron, şi nici unul nu şi-a putut ascunde sentimentul de uşurare pentru că le oferiserăm o modalitate de a ieşi dintr-o încurcătură în care singuri se băgaseră. În câteva zile, toate elementele misiunii au fost puse cap la cap, iar europenii au fost de acord că forţele lor vor opera sub o structură de comandă a NATO, în timp ce participarea arabă – din partea Iordaniei, Qatarului şi a Emiratelor – urma să ne ferească de eventualele acuzaţii cum că misiunea din Libia n-ar fi fost decât un alt pretext pentru puterile din Vest de a declara război islamului.

Pentagonul era pregătit şi aştepta ordinele mele de a declanşa raidurile aeriene, iar eu i-am oferit lui Gaddafi o ultimă şansă, rugându-l să-şi retragă forţele şi să respecte drepturile libienilor de a protesta paşnic. Am sperat că atunci când avea să înţeleagă că toată lumea îi este împotrivă, instinctul de conservare urma să îl trezească şi avea să încerce o ieşire sigură din scenă, poate într-o terţă ţară dispusă să-l primească, unde să trăiască până la sfârşitul vieţii din milioane de dolari făcute din negoţul cu petrolul şi pe care îi transferase de-a lungul anilor în diferite conturi din Elveţia. Dar, după toate dovezile, orice legătură pe care Gaddafi o avusese vreodată cu realitatea era definitiv ruptă.

Întâmplarea a făcut să trebuiască să plec în noaptea aceea în Brazilia, unde începeam un turneu de patru zile în trei ţări, turneu

menit să consolideze imaginea Statelor Unite în America Latină. (Războiul din Irak, la fel ca interdicţia administraţiei Bush asupra drogurilor şi politica privind Cuba, nu rezonaseră bine cu cei de pe continent.) Avantajul era că organizasem turneul de aşa manieră încât să aibă loc în vacanţa de primăvara a Maliei şi a Sashei, ceea ce ne-a permis să călătorim ca familie.

Nu avusesem însă în vedere un conflict militar iminent. În momentul aterizării Air Force One în capitala Brasilia, Tom Donilon mi-a adus la cunoştinţă că trupele lui Gaddafi nu dădeau semne de retragere şi că pătrunseseră deja în perimetrul Benghazi.

„Probabil va trebui să emitem un ordin în cursul zilei de azi", m-a anunţat el.

Oricare ar fi fost circumstanţele, lansarea unei acţiuni militare în timpul unei vizite peste hotare ar fi prezentat o problemă. Faptul că Brazilia a încercat, în general, să nu ia partea unuia sau altuia în disputele internaţionale şi s-a abţinut de la votul din Consiliul de Securitate asupra intervenţiei din Libia nu făcea decât să înrăutăţească lucrurile. Era prima mea vizită în America de Sud în calitate de preşedinte şi prima întâlnire cu noul preşedinte ales al Braziliei, Dilma Rousseff. Economistă la bază, fost şef de cabinet al predecesorului ei charismatic, Lula da Silva, era interesată, printre altele, de îmbunătăţirea relaţiilor comerciale cu Statele Unite. Atât ea, cât şi miniştrii ei ne-au întâmpinat cu căldură când am ajuns la palatul prezidenţial, o structură aerisită, modernistă, cu contraforturi în formă de aripi şi pereţi înalţi din sticlă. Timp de câteva ore am discutat modalităţi de a aprofunda cooperarea americano-braziliană în domeniul energiei, al comerţului şi al modificărilor climatice. Din cauza speculaţiilor la nivel global privind momentul şi locul atacurilor aeriene asupra Libiei, tensiunea întâlnirii a fost greu de ignorat. I-am cerut scuze lui Rousseff pentru eventualele momente jenante create de situaţia dată. A ridicat din umeri şi m-a privit cu ochi încărcaţi de scepticism şi de îngrijorare.

„O să ne descurcăm", a spus ea în portugheză. „Sper ca asta să fie cea mai mică problemă a dumneavoastră."

La sfârşitul întâlnirii mele cu Rousseff, Tom şi Bill Daley mi-au făcut semn să ne retragem într-o sală de aşteptare, unde mi-au explicat că armata lui Gaddafi era încă în plină mişcare şi că acum era cel mai bun prilej de a declanşa operaţiunile. Pentru a începe oficial operaţiunile militare, trebuia să vorbesc cu Mike Mullen. Numai că sistemul de comunicaţii mobile, pe care îl ştiam sigur şi de ultimă generaţie – un sistem care ar fi trebuit să îmi permită să acţionez în calitate de comandat suprem de oriunde m-aş fi aflat în lumea asta – nu funcţiona.

„Îmi pare rău, domnule preşedinte... încă avem probleme de conectare."

În vreme ce tehnicienii noştri s-au grăbit să verifice eventualele fire deconectate sau portale nefuncţionale, m-am aşezat pe un scaun şi am luat o mână de migdale dintr-un bol aflat pe o măsuţă. Încetasem de mult să mă mai agit asupra detaliilor logistice ale preşedinţiei pentru că ştiam că sunt în permanenţă înconjurat de o echipă competentă. Dar vedeam broboanele de sudoare apărute pe frunţile celor din încăpere. Bill, care era la prima sa vizită peste hotare ca şef de cabinet şi care fierbea ca o oală sub presiune, era în pragul apoplexiei.

„Incredibil!", a strigat el cu o voce piţigăiată.

M-am uitat la ceas. Trecuseră zece minute şi următoarea noastră întâlnire cu oficialii brazilieni bătea la uşă. M-am uitat la Bill şi la Tom, care păreau amândoi gata să strângă pe cineva de gât.

„De ce nu folosim mobilul tău?"

„Poftim?

„N-o să fie o conversaţie lungă. Verifică dacă ai semnal."

După consultări în cadrul echipei mele pe subiectul folosirii unei legături telefonice nesigure, Bill a format numărul de telefon şi mi-a înmânat mobilul.

„Mike?", am spus. „Mă auzi?"

„Da, domnule preşedinte."

„Ai permisiunea mea."

Şi, cu aceste trei cuvinte rostite la un telefon care fusese probabil folosit şi pentru a comanda pizza, am iniţiat prima intervenţie militară a preşedinţiei mele.

În următoarele două zile, în timp ce navele de război americane şi britanice lansau rachete Tomahawk şi distrugeau apărarea antiaeriană a Libiei, programul meu a rămas relativ neschimbat. M-am întâlnit cu un grup de directori executivi americani şi brazilieni pentru a discuta modalităţi de extindere a legăturilor comerciale. Am participat la o recepţie cu oficialii din guvern şi m-am fotografiat cu membrii ambasadei SUA şi cu familiile lor. La Rio de Janeiro am ţinut o cuvântare în faţa a 2 000 de lideri politici, din societatea civilă şi din domeniul afacerilor, despre provocările şi ocaziile comune celor două ţări, cele mai mari două democraţii ale emisferei. În tot acest timp am ţinut legătura cu Tom pentru a afla veşti din Libia, încercând să-mi imaginez scene care se desfăşurau la peste 8 000 de kilometri distanţă: avalanşa de rachete care străbăteau aerul; cascada de explozii, de moloz şi fum; feţele loialiştilor lui Gaddafi în faţa atacurilor şi calculele pe care şi le făceau privind supravieţuirea.

Eram destul de preocupat, dar am înţeles că prezenţa mea în Brazilia era extrem de importantă, în special pentru brazilienii de origine africană, care reprezentau peste jumătate din populaţia ţării şi sufereau de pe urma aceluiaşi tip de rasism împământenit – şi deseori negat – şi de pe urma sărăciei, la fel cum se întâmpla şi cu populaţia de culoare din Statele Unite. Am vizitat împreună cu Michelle şi cu fiicele noastre o favela întinsă în capătul de est al oraşului Rio, unde am trecut şi pe la un centru de tineret pentru a urmări un spectacol de capoeira şi am jucat fotbal cu un grup de copii de prin partea locului. Până să plecăm, în faţa centrului se strânseseră sute de oameni şi, cu toate că agenţii secreţi nu au fost de acord cu ideea mea de a face o plimbare prin cartier, i-am convins să îmi permită totuşi să ies pe poarta centrului şi să salut mulţimea. În mijlocul unei străduţe înguste, am făcut cu mâna oamenilor cu pielea în toate nuanţele de maroniu: localnicii, mulţi dintre ei copii, s-au urcat pe acoperişuri şi în balcoane mici, iar unii dintre ei s-au înghesuit pe baricadele ridicate de poliţie. Valerie, care ne-a însoţit în această călătorie şi a asistat la întreaga scenă, mi-a zâmbit când am intrat din nou în centru şi mi-a spus: „Pun pariu că atunci când i-ai salutat, ai schimbat vieţile unora din copiii aceia pentru totdeauna“.

M-am întrebat dacă chiar era adevărat. Acelaşi lucru mi-l spusesem şi eu la începutul călătoriei mele politice, justificând şi în acest fel, faţă de Michelle, dorinţa mea de a ajunge preşedinte. Alegerea şi conducerea unui preşedinte negru avea să schimbe felul în care copiii şi tinerii de pretutindeni se vedeau pe ei înşişi şi priveau lumea. Ştiam că oricare ar fi fost impactul prezenţei mele efemere asupra acelor copii din favele, că oricât de mult i-aş fi influenţat pe unii dintre ei să se îndrepte de spate şi să aspire cât mai sus, asta nu putea compensa sărăcia lucie în care trăiau zi de zi: şcolile respingătoare, aerul poluat, apa otrăvită şi tumultul pe care toţi le înfruntau doar pentru a supravieţui. Din punctul meu de vedere, impactul meu asupra vieţii acestor copii săraci şi asupra familiilor lor era neglijabil, chiar şi în ţara mea. Timpul meu fusese absorbit de efortul de a împiedica situaţia deja gravă a celor săraci, din ţară şi de peste hotare, să se înrăutăţească şi mai mult; voiam să mă asigur că recesiunea globală nu avea să-i lovească implacabil şi să le taie şansele şi-aşa reduse pe piaţa locurilor de muncă; încercam să implementez o schimbare în condiţiile climatice, care ameninţau să lovească prin inundaţii devastatoare şi furtuni; sau, cum era cazul Libiei, încercam să împiedic armata unui nebun să împuşte oamenii pe străzi. Nu era chiar de neglijat, mi-am spus, atâta timp cât nu mă amăgeam cu gândul că era de ajuns.

În zborul de scurtă durată cu Marine One spre hotel, elicopterul a traversat un lanţ de munţi împăduriţi absolut magnifici, de-a lungul liniei de coastă, şi am trecut şi pe lângă statuia impunătoare a lui Hristos Mântuitorul, înaltă de 30 de metri şi tronând asupra vârfului conic al muntelui Corcovado. Plănuiserăm să vizităm locul în seara aceea. M-am aplecat spre Sasha şi Malia şi le-am arătat monumentul: o siluetă îndepărtată, îmbrăcată într-o mantie, cu braţele întinse de-o parte şi de alta a corpului, proiectată pe fondul cerului albastru.

„Uitaţi... acolo vom merge diseară."

Fetele ascultau muzică la iPod în timp ce răsfoiau nişte reviste de-ale lui Michelle şi scanau din priviri imaginile strălucitoare ale unor celebrităţi pe care nu le-am recunoscut. Am făcut semn cu mâna ca să le atrag atenţia, iar ele şi-au scos căştile şi s-au întors la unison spre fereastră, au dat tăcute din cap, au făcut o pauză de parcă ar fi vrut să-mi facă pe plac înainte de a-şi pune din nou căştile. Michelle, care aţipise ascultând tot muzică, nu a comentat în nici un fel.

Mai târziu, în timpul cinei pe terasa hotelului nostru, am aflat că vârful Corvocado era acoperit de o ceaţă deasă şi că probabil aveam să fim nevoiţi să amânăm vizita la statuie. Malia şi Sasha nu au părut deloc dezamăgite. Le-am urmărit în timp ce îl întrebau pe chelner despre deserturile din meniu şi m-am simţit puţin ofensat de lipsa lor de entuziasm. Din cauza faptului că petreceam din ce în ce mai mult timp monitorizând situaţia din Libia, petreceam şi mai puţin timp în acest turneu alături de familia mea decât acasă, ceea ce îmi amplifica sentimentul – destul de des resimţit în ultima vreme – că fiicele mele creşteau mai repede decât mă aşteptam. Malia era aproape adolescentă, cu dinţii strălucindu-i din cauza aparatului dentar, cu părul prins într-o coadă împletită şi cu trup deşirat, şi era atât de lungă şi slabă, aproape la fel de înaltă ca maică-sa. Sasha, care avea nouă ani, încă arăta ca un copil, cu zâmbetul ei dulce şi gropiţele din obraji, dar am observat o schimbare faţă de mine şi în atitudinea ei: nu mai era aşa de încântată când o gâdilam, părea nerăbdătoare şi uşor stingheră atunci când voiam s-o iau de mână în public.

Nu încetam să mă mir cât de echilibrate erau amândouă, cât de bine se adaptaseră situaţiei ciudate şi extraordinare în care creşteau, glisând graţios între audienţe la papă şi plimbări la mall. Erau practic alergice la orice fel de tratament special sau la genul de atenţie nemeritată şi voiau să fie exact ca ceilalţi copii de la şcoală. (În prima zi din clasa a patra, atunci când un coleg a vrut să-i facă o fotografie, Sasha i-a smuls camera din mână şi l-a avertizat să nu mai încerce asta a doua oară.) De fapt, ambele fete preferau să se ducă acasă la prietenele lor, poate şi pentru că în acele familii părinţii nu erau aşa de stricţi în privinţa gustărilor şi a timpului dedicat televizorului, dar

mai ales pentru că în acele case era mai uşor pentru ele să creadă că aveau o viaţă normală, chiar şi când agenţii secreţi erau parcaţi pe o stradă în faţa locuinţei respective. Toate bune şi frumoase, numai că vieţile lor erau departe de a fi normale, mai ales când petreceau timp cu mine. M-a preocupat permanent gândul că nu voi apuca să mă bucur suficient de prezenţa lor înainte ca ele să părăsească cuibul...

„Putem merge", ne-a anunţat Marvin venind la masa noastră. „S-a ridicat ceaţa."

Ne-am urcat toţi patru în Bestie şi am pornit la drum pe şoseaua întunecată, mărginită de copaci, până când, la un moment dat, coloana noastră s-a oprit brusc în faţa unei pieţe intens luminate. O siluetă masivă, strălucitoare părea să ne facă semn prin ceaţă. După ce am urcat un rând de trepte, cu gâturile lungite pentru a ne bucura de peisajul din jur, am simţit că Sasha mă prinde de mână. Malia şi-a strecurat un braţ peste mijlocul meu.

„Trebuie să ne rugăm?" m-a întrebat Sasha.

„De ce nu?", am răspuns. Ne-am aşezat unul lângă altul, cu capetele plecate în tăcere, iar eu am ştiut atunci că măcar o parte dintre rugăciunile mele fuseseră ascultate.

Nu ştiu dacă pelerinajul nostru scurt pe vârful muntelui a ajutat la îndeplinirea dorinţei mele, dar ştiu că în primele zilei ale campaniei din Libia misiunea a decurs cât se poate de bine. Sistemul de apărare antirachetă al lui Gaddafi a fost foarte repede distrus. Avioanele europene au pornit în misiune aşa cum fusese stabilit (iar Sarkozy s-a asigurat că primul care a traversat spaţiul aerian al Libiei a fost un avion francez), şi s-au efectuat o serie de raiduri aeriene asupra trupelor ce avansau spre Benghazi. În câteva zile, forţele lui Gaddafi s-au retras, iar interdicţia de survol şi de circulaţie terestră a fost instituită în mare parte din estul ţării.

Turneul nostru în America Latină a continuat, iar eu am stat ca pe ace în tot acest timp. În fiecare dimineaţă aveam videoconferinţe cu echipa mea de securitate naţională şi primeam informări actualizate de la generalul Carter Ham, comandantul care supraveghea operaţiunile, precum şi de la conducerea militară a Pentagonului, înainte de a revizui lista detaliată a următoarelor etape. În afară de faptul că ştiam clar în ce măsură obiectivele noastre militare erau îndeplinite, voiam să mă asigur că aliaţii noştri executau partea lor de misiune, iar rolul Statelor Unite nu depăşea parametrii stabiliţi. Cunoşteam prea bine faptul că publicul american nu era de acord cu abordarea noastră şi că orice greşeală ar fi fost fatală.

Am trecut şi printr-o sperietură teribilă. În prima noastră zi în Santiago de Chile, Michelle şi cu mine am fost invitaţi la o cină oficială găzduită de Sebastian Piñera, un miliardar gregar, de centru-dreapta,

care fusese ales preşedinte cu doar un an înainte. Stăteam în capul mesei şi-l ascultam pe Piñera vorbind despre oportunităţile deosebite ale vinurilor chiliene pe piaţa din China, când am simţit că mă bate cineva pe umăr şi când m-am întors l-am văzut pe Tom Donilon care arăta mai stresat decât de obicei.

„Ce s-a întâmplat?", l-am întrebat.

S-a aplecat să-mi vorbească în şoaptă, la ureche. „Tocmai am primit un raport că un avion de vânătoare american s-a prăbuşit în Libia."

„A fost doborât?"

„Defecţiune tehnică", a răspuns. „Doi militari s-au catapultat înainte de prăbuşirea avionului, şi pe unul dintre ei l-am recuperat, pilotul. E bine..., dar navigatorul e dat încă dispărut. Am trimis echipe de căutare în zona unde s-a prăbuşit avionul şi eu sunt în permanent contact cu Pentagonul, aşa că de îndată ce aflu ceva vă anunţ."

După plecarea lui Tom, Piñera m-a privit nedumerit.

„E totul în regulă?", m-a întrebat.

„Da, îmi cer scuze pentru asta", i-am răspuns în timp ce o grămadă de scenarii pesimiste îmi treceau prin minte.

În cele 90 de minute care s-au scurs după aceea, am zâmbit şi am dat din cap în timp ce Piñera şi soţia lui, Cecilia Morel Montes, ne-au povestit despre copiii lor, despre prima lor întâlnire şi despre cel mai bun sezon turistic din Patagonia. La un moment dat, o trupă de muzică tradiţională chiliană, Los Jaivas, a început să cânte ceea ce părea o versiune spaniolă a melodiei „Hair". În tot acest timp, am aşteptat să mă bată cineva pe umăr. Nu mă puteam gândi decât la tânărul ofiţer pe care îl trimisesem la război, care era probabil rănit sau prizonier sau poate mai rău. Simţeam că explodez. Abia în clipa în care mă pregăteam să urc cu Michelle în Bestie, după cină, l-am văzut pe Tom îndreptându-se spre noi. Abia îşi trăgea sufletul.

„L-am găsit", mi-a spus el. „Se pare că a fost găsit de câţiva libieni de omenie şi va fi bine."

Îmi venea să-l pup pe Tom, dar am pupat-o pe Michelle.

Dacă cineva mă întreabă cum e să fii preşedinte al Statelor Unite, mă gândesc deseori la minutele pe care le-am pierdut stând neputincios pe un scaun, la o cină de stat din Chile, gândindu-mă la graniţa extrem de fină dintre succes şi catastrofă, în cazul de faţă la paraşutarea unui soldat deasupra unui deşert îndepărtat, în mijlocul nopţii. Nu era vorba numai de faptul că fiecare decizie pe care o luam era riscantă, ci şi de faptul că, spre deosebire de jocul de poker, unde un jucător ştie că pierde sau îşi permite să piardă după câteva mâini bune, o singură eroare în misiunea noastră putea costa viaţa cuiva şi

putea zădărnici, atât în presa politică, cât şi în sufletul meu, obiectivele mai largi deja realizate.

Prăbuşirea avionului de vânătoare a generat vâlvă. Când m-am întors la Washington, forţele aeriene ale coaliţiei internaţionale, net superioare celor libiene, au luat la ţintă aproape toate ascunzătorile loialiştilor lui Gaddafi, iar miliţiile de opoziţie – inclusiv câţiva dezertori de rang înalt din armata libiană – au început să înainteze spre vest. După 12 zile de la începerea operaţiunilor, NATO a preluat comanda misiunii, iar numeroase ţări europene şi-au asumat responsabilitatea pentru respingerea forţelor lui Gaddafi. În momentul în care m-am adresat naţiunii pe 28 martie, armata Statelor Unite începuse să îşi asume un rol de sprijin, ajutând în principal din punct de vedere logistic, al realimentării avioanelor de luptă şi al identificării ţintelor.

Dat fiind că un număr de republicani au fost foarte vocali de partea intervenţiei militare, ai fi zis că ne-ar fi felicitat, chiar şi cu jumătate de gură, pentru rapiditatea şi precizia misiunii noastre din Libia. În timpul turneului meu s-a întâmplat ceva ciudat. Unii dintre republicanii care ceruseră să intervin în Libia, au decis că acum se situau împotriva acestei intervenţii. Au criticat misiunea ca fiind prea amplă sau tardivă. Mi-au reproşat că nu mă consultasem îndeajuns cu Congresul, asta cu toate că în ajunul campaniei mă întâlnisem pentru consultări cu membri ai Congresului. Au ridicat îndoieli asupra bazei legale a deciziei mele, sugerând că ar fi trebuit să obţin autorizaţia din partea Congresului potrivit Legii împuternicirii de război, care se referea la legitimitatea puterilor prezidenţiale; toate bune, dacă aceste reproşuri n-ar fi venit din partea unui partid care dăduse administraţiilor precedente mână liberă pe frontul politicii externe, în special în privinţa declanşării unui război. Republicanii nu aveau nici o jenă faţă de inconsecvenţa lor. Practic, mă avertizau asupra faptului că inclusiv chestiunile de pace şi război, de viaţă şi de moarte, erau acum parte a unui joc sinistru şi partizan.

Nu erau singurii care jucau acest joc murdar. Vladimir Putin – şi, implicit, Medvedev – au criticat public rezoluţia ONU ce a permis mandat internaţional pentru o acţiune militară în Libia. Era de neconceput ca Putin să nu fi influenţat decizia lui Medvedev privind abţinerea Rusiei şi nu exercitarea dreptului de veto asupra rezoluţiei, după cum nu credeam că acesta n-ar fi înţeles obiectivele noastre; aşa cum subliniase şi Medvedev în replică la comentariile lui Putin, avioanele de vânătoare ale coaliţiei continuau să bombardeze forţele lui Gaddafi numai pentru că dictatorul libian nu le ceruse acestora să se retragă şi nici nu pusese botniţă mercenarilor periculoşi pe care îi sponsoriza. Dar, evident, nu asta conta. Atunci când a subestimat

decizia lui Medvedev, Putin a intenţionat să îl pună într-o lumină proastă pe succesorul ales cu mâna lui – un semn, cel puţin aşa am presupus eu – că Putin plănuia să preia conducerea oficială a Rusiei.

La sfârşitul lunii martie nu se raportaseră victime în rândurile soldaţilor americani, şi, după ce cheltuisem aproximativ 550 de milioane de dolari – nu mai mult decât cheltuiam, zilnic, pentru operaţiunile militare din Irak şi Afghanistan – ne îndeplinisem obiectivul de a elibera oraşul Benghazi şi oraşele limitrofe, salvând probabil zeci de mii de vieţi. După părerea Samanthei, fusese cea mai rapidă intervenţie militară internaţională de prevenire a unor atrocităţi în masă din istoria modernă. Nu era clar ce avea să se întâmple cu guvernul Libiei. Gaddafi a ordonat continuarea atacurilor chiar şi după declanşarea bombardamentelor de către forţele NATO, iar opoziţia era alimentată de o coaliţie dezarticulată de miliţii rebele. Şi eu şi echipa mea ne temeam de un război civil prelungit. Potrivit diplomatului american pe care Hillary îl delegase ca om de legătură în Benghazi, în relaţia cu consiliul guvernului în formare de acolo, opoziţia făcea afirmaţii pertinente despre cum avea să arate Libia după Gaddafi, accentuând importanţa alegerilor libere şi corecte, a respectării drepturilor omului şi a statului de drept. Dar în absenţa unei tradiţii democratice şi a unor instituţii special desemnate, consilierii urmau să depună mari eforturi; şi fiindcă poliţia lui Gaddafi nu mai era activă, situaţia securităţii din Benghazi şi a rebelilor din regiune căpătase de-acum un aspect de Vest Sălbatic.

„Pe cine am trimis în Benghazi?“, am întrebat după ce am ascultat unul dintre aceste mesaje.

„Un tip pe care-l cheamă Chris Stevens“, mi-a spus Denis. „Fost responsabil cu afacerile la ambasada americană din Tripoli, care înainte a ocupat o serie de funcţii în Orientul Mijlociu. Se pare că el şi o mică echipă au ajuns în Benghazi la bordul unui cargobot sub pavilion grecesc. Se spune despre el că e un tip nemaipomenit.“

„Curajos băiat.“

Într-o duminică liniştită de aprilie eram singur în reşedinţă, fetele ieşiseră cu prietenele lor, Michelle lua prânzul cu amicele ei, aşa că m-am hotărât să cobor să lucrez ceva. Era o zi răcoroasă, cu aproximativ 15 grade în termometru, cu soare şi nori, şi, traversând colonada, mi-am luat un răgaz să admir straturile bogate de lalele – galbene, roşii şi roz – plantate de grădinari în Rose Garden. Rareori lucram în Biroul Oval în timpul weekendului, pentru că în zilele acelea se organizau vizite ale turiştilor în Aripa de Vest, iar vizitatorii puteau vedea interiorul Biroului Oval din spatele unui cordon din catifea roşie, dar numai dacă eu nu eram acolo. De obicei, lucram în sufrageria sau camera de studiu alăturate Biroului Oval, un loc confortabil şi liniştit

plin de amintiri pe care le-am strâns de-a lungul anilor: coperta înrămată revistei *Life* pe care se afla o imagine surprinsă în timpul Marşului Selma, semnată de John Lewis; o cărămidă din biroul de avocat al lui Abraham Lincoln, din Springfield; o pereche de mănuşi de box primite de la Muhammad Ali; un tablou pictat de Ted Kennedy, cu linia de coastă din Cape Cod, pe care mi-l făcuse cadou după ce-l admirasem în biroul său. Norii s-au împrăştiat, iar lumina soarelui a pătruns puternic prin fereastră, aşa că m-am mutat pe veranda din afara sufrageriei, un spaţiu superb, izolat, înconjurat de arbuşti şi flori de-o parte şi de o mică fântână arteziană de cealaltă parte.

Luasem cu mine un maldăr de memorii ca să le citesc, dar mintea nu-mi era la ele. Tocmai anunţasem că voi candida şi la următoarele alegeri. Era doar o formalitate, a trebuit să completez nişte formulare şi să filmez un scurt video prin care anunţam decizia, în contrast izbitor cu ziua aceea ameţitoare şi rece din Springfield, cu patru ani înainte, când îmi anunţasem candidatura în faţa a mii de oameni cărora le promisesem speranţă şi schimbare. Parcă trecuse o eternitate de atunci, de la acele vremuri încărcate de optimism, energie tinerească şi naivitate de netăgăduit. Campania pentru realegerea mea avea să fie o afacere total diferită. Convinşi de vulnerabilitatea mea, republicanii se aliniaseră deja să candideze împotriva mea. Observasem că echipa mea demarase deja o serie de strângeri de fonduri pe care le incluseră în agenda mea, anticipând o bătălie costisitoare şi agresivă. O parte din mine ura faptul că trebuia să mă pregătesc atât de curând pentru noi alegeri, pentru că, dacă prima mea campanie era doar o amintire îndepărtată, activitatea propriu-zisă ca preşedinte părea abia la început. Dar nu avea nici un rost să îmi bat capul cu asta. Puteam să citesc şi singur sondajele.

Ironia era că eforturile noastre din precedenţii doi ani începeau, în sfârşit, să dea roade. Atunci când nu trebuia să mă ocup de chestiuni de politică externă, călătoream prin ţară, vizitând fabricile auto redeschise, micile afaceri care fuseseră salvate, parcurile eoliene şi echipamentele cu eficienţă energetică ridicată ce aşterneau calea spre un viitor al energiei curate. Un număr de proiecte de infrastructură finanţate prin programul de măsuri privind relansarea economiei – proiecte de drumuri, centre comunitare, linii ferate uşoare – erau terminate. O serie de prevederi ale Obamacare intraseră deja în vigoare. Îmbunătăţisem în multe feluri activitatea guvernului, care devenise mai eficient şi mai receptiv. Dar, până la pornirea efectivă a tuturor motoarelor economiei, nimic din toate acestea nu conta prea mult din punct de vedere politic. Până acum reuşiserăm să evităm o a doua etapă a recesiunii, în parte datorită miliardelor de dolari în pachete de stimulente alocate în plus pe lângă prelungirea

reducerilor de taxe Bush obţinute în sesiunea la care fuseseră prezenţi parlamentarii nerealeşi. Reuşiserăm, dar cu mari eforturi. Şi, după cum se prezentau lucrurile, noua majoritate din Cameră părea hotărâtă să imprime un ritm foarte lent evoluţiei economice.

Din momentul în care a fost ales ca preşedinte al Camerei, în luna ianuarie, John Boehner a insistat să convingă că republicanii din Cameră aveau toate intenţiile de a-şi respecta promisiunile din campanie de a pune capăt la ceea ce el numea „cheltuielile iresponsabile din ultimii doi ani pentru desfiinţarea locurilor de muncă" de care mă făceam, pesemne, responsabil. După discursul meu privind Starea Uniunii din 2011, Paul Ryan, preşedintele Comisiei de buget a Camerei Reprezentanţilor, prezisese că, urmare a unor cheltuieli scăpate de sub control, datoria federală „va eclipsa curând întreaga economie americană şi va atinge niveluri catastrofale în anii următori". Noul val de membri ai Partidului Republican, mulţi dintre adepţi ai platformei mişcării Tea Party, îl presau pe Boehner pentru o reducere imediată, drastică şi permanentă a guvernului federal – o reducere care sperau ei că va restabili ordinea constituţională a Americii şi va scăpa ţara din mâinile elitelor politice şi economice corupte.

Din punct de vedere strict economic, toţi cei de la Casa Albă consideram că implementarea agendei republicane a Camerei, de reduceri masive a cheltuielilor federale, va determina un dezastru absolut. Rata şomajului rămăsese la 9%. Piaţa locuinţelor nu îşi revenise încă. Americanii încercau şi acum să scape de datoriile de pe cardurile de credit, care însumau 1,1 trilioane de dolari, dar şi de alte împrumuturi pe care le acumulaseră în ultimul deceniu; milioane de oameni datorau mai mult în credite ipotecare decât valoarea efectivă a locuinţelor lor. Afacerile şi băncile se luptau cu efectele unor datorii similare şi dădeau dovadă de prudenţă în investiţii şi împrumuturi. Era tot atât de adevărat că deficitul bugetar crescuse brusc de când preluasem mandatul, în principal ca rezultat al veniturilor fiscale reduse şi al cheltuielilor mărite cu programele sociale în lumina a ceea ce era cunoscut acum sub denumirea de Marea Recesiune. La cererea mea, Tim Geithner elabora deja planuri pentru a readuce deficitul la nivelul de dinainte de criză în momentul în care economia începea să-şi revină. Am format, de asemenea, o comisie condusă de fostul şef de cabinet al lui Clinton, Erskine Bowles, şi de fostul senator de Wyoming, Alan Simpson, pentru elaborarea unui plan pertinent privind deficitul pe termen lung şi reducerea datoriei. Deocamdată, cel mai bun lucru era să micşorăm deficitul pentru a stimula creşterea economică, or, cu o cerere globală atât de scăzută, asta ar fi însemnat cheltuieli mai mari, nicidecum mai mici.

Problema a fost că am pierdut argumentul la jumătatea mandatului, cel puţin printre cei care se deranjaseră să se prezinte la vot. Republicanii puteau pretinde acum că respectau voinţa poporului prin reducerea cheltuielilor, dar rezultatele alegerilor păreau a fi transformat întregul Washington într-un stol de vulturi ai deficitului. Presa a dat brusc alarma asupra faptului că America cheltuia mai mult decât îşi putea permite. Comentatorii politici deplângeau moştenirea datoriilor pe care o lăsam generaţiilor viitoare. Până şi directorii executivi şi agenţii de pe Wall Street, mulţi dintre ei beneficiari direcţi sau indirecţi ai planului de salvare a sistemului financiar, au avut tupeul să sară în căruţa antideficit, insistând că sosise vremea ca Washingtonul să aibă „curajul" de a tăia „drepturile la cheltuieli", folosindu-se de termenul ambiguu pentru a lovi în Asigurările Sociale, în Medicare, Medicaid şi alte programe de siguranţă socială. (Puţini dintre ei şi-au exprimat interesul în sacrificarea propriilor reduceri de taxe pentru a veni în întâmpinarea presupusei crize.)

În prima noastră discuţie aprinsă cu Boehner, legat de nivelurile de finanţare pentru restul anului fiscal 2011, am fost de acord cu o reducere de 38 de miliarde a cheltuielilor, o sumă destul de mare pentru grupul parlamentar conservator al lui Boehner (iniţial ceruseră o reducere de două ori mai mare), dar îndeajuns de mică pentru un buget de 3,6 trilioane de dolari pentru a evita pagube economice majore, mai ales că o mare parte din aceste reduceri echivalau cu nişte stratageme contabile şi nu afectau serviciile sau programele vitale. Boehner semnalase deja faptul că republicanii aveau să dorească şi mai multe concesii, sugerând chiar că grupul lui parlamentar nu ne va acorda voturile necesare pentru a mări limita datoriei statutare în cazul în care nu întruneam viitoarele cerinţe. Nimeni nu credea că Partidul Republican ar fi acţionat de o manieră atât de iresponsabilă. La urma urmei, ridicarea plafonului datoriilor era o datorie legislativă de rutină, respectată de ambele partide, o chestiune de plată a cheltuielilor pe care Congresul deja o aprobase, iar refuzul de a duce această sarcină la îndeplinire ar fi însemnat că Statele Unite nu şi-ar fi putut achita datoriile pentru prima oară în istorie. Faptul că Boehner a vehiculat o idee atât de radicală, precum şi faptul că şi-a câştigat repede adepţi printre membrii mişcării Tea Party şi ai presei conservatoare, a oferit o imagine asupra perspectivei.

La asta se reducea mandatul meu? m-am întrebat. La lupta de ariergardă pentru a-i împiedica pe republicani să saboteze economia americană şi să desfiinţeze tot ceea ce noi realizaserăm? Puteam oare să sper că voi găsi un teren comun cu un partid care considera că opoziţia faţă de mine era un principiu unificator, un obiectiv care le

suprima pe toate celelalte? Exista şi o explicaţie pentru care, când a fost cazul să prezinte propunerea noastră de buget grupului său parlamentar, Boehner a ţinut să accentueze cât de „furios“ fusesem în timpul discuţiilor, o gogoriţă asupra căreia i-am prevenit pe cei din echipa mea să n-o contrazică, de dragul interesului de a menţine înţelegerea pe drumul cel bun. Pentru grupul lui parlamentar, nu exista argument mai puternic. De fapt, am observat din ce în ce mai mult că atmosfera specifică ultimelor mitinguri ale lui Sarah Palin, precum şi mişcării Tea Party din vară, era una emoţională, aproape viscerală, care migrase de pe marginile politicii republicane spre centru, o reacţie faţă de mandatul meu, total diferită de orice alte strategii sau ideologii anterioare. Era ca şi cum însăşi prezenţa mea la Casa Albă ar fi provocat o panică profundă, acel sentiment că ordinea naturală a lucrurilor fusese tulburată.

Şi tocmai asta înţelesese Donald Trump când începuse să vehiculeze afirmaţii despre cum nu m-aş fi născut în Statele Unite şi, prin urmare, eram un preşedinte ilegitim. A promis un elixir împotriva anxietăţii rasiale milioanelor de americani speriaţi de prezenţa unui negru la Casa Albă.

Ideea că n-aş fi fost născut în Statele Unite nu era o noutate. Cel puţin o glumă a conservatorilor data din vremea în care candidasem pentru un loc în Senat din partea statului Illinois. În timpul campaniei primare pentru preşedinţie, unii dintre suporterii mai cârcotaşi ai lui Hillary începuseră să readucă subiectul în discuţie şi, cu toate că întreaga ei echipă de campanie dezaprobaseră această atitudine, bloggerii conservatori şi realizatorii de talk-show-uri de radio s-au grăbit să speculeze subiectul, generând un schimb fervent de e-mailuri între activiştii de dreapta. La momentul la care mişcarea Tea Party intrase şi ea în acest joc, în primul meu an de mandat, povestea căpătase asemenea înfloriturî încât friza teoria conspiraţiei: nu numai că mă născusem în Kenya, dar eram un socialist musulman acoperit, un candidat manchurian care fusese spălat pe creier încă din copilărie – şi adus în Statele Unite cu ajutorul unor documente false – pentru a se infiltra în cele mai de sus eşaloane ale guvernului american.

Cu toate acestea, abia pe 10 februarie 2011, cu o zi înainte ca Hosni Mubarak să renunţe la putere în Egipt, această poveste absurdă a început să prindă la public. În timpul unui discurs la Conferinţa pentru Acţiune Politică Conservatoare din Washington, Trump a făcut aluzie la faptul că ar fi putut să candideze la preşedinţie, afirmând că „actualul nostru preşedinte a venit de nicăieri... oamenii cu care ar fi fost coleg de şcoală spun că nu l-au văzut în viaţa lor şi că nu ştiu cine este. E pură nebunie.“

La început, nu am acordat atenție. Biografia mea era bine cunoscută. Certificatul meu de naștere exista în registrele din Hawaii și, în 2008, îl postasem pe website-ul meu în replică la primul val al unei mișcări numite „teoria originii personale". Bunicii mei păstraseră un anunț din data de 13 august 1961, publicat în *Honolulu Advertiser,* și care se referea la venirea mea pe lume. Copil fiind, trecusem zilnic în drum spre școală pe lângă Centrul Medical Kapi'Olani unde mă născusem.

Cât despre Trump, nu îl întâlnisem niciodată cu toate că auzisem de el de-a lungul anilor; știam că era un dezvoltator imobiliar avid de atenție și că, ulterior, se amestecase în cazul celor cinci tineri acuzați că ar fi violat o femeie în Central Park; mai precis, în replică la cazul celor cinci tineri sud-americani și afro-americani închiși sub acuzația de viol asupra unei tinere albe, care făcea jogging (și mai târziu exonerați de vină), plătise anunțuri în patru publicații importante prin care cerea reinstituirea pedepsei cu moartea. Mai știam despre el că devenise cunoscut în emisiunile TV, unde se afirmase ca o culme a succesului și a consumului ostentativ caracteristic sistemului capitalist.

În primii doi ani ai președinției mele, Trump fusese aparent politicos față de mandatul meu, declarând postului TV *Bloomberg* că „în mare consider că a făcut o treabă bună"; poate și pentru că nu mă uitam prea mult la televizor, nu l-am luat în serios. Dezvoltatorii și liderii de afaceri ai orașului New York pe care îi cunoșteam îl descriau ca pe un nebun, un tip care lăsase în urmă o grămadă de afaceri falimentare, care încălcase predeverile contractuale, care își țepuia angajații, făcea aranjamente financiare dubioase și se ocupa acum cu alăturarea numelui său de proprietăți pe care nici nu le deținea, nici nu le conducea. În realitate, singurul contact real pe care l-am avut cu Trump fusese la jumătatea anului 2010, în timpul crizei *Deepwater Horizon*, când îl sunase din senin pe Axe și îl rugase să-l pună în fruntea operațiunilor de izolare a puțului. Atunci când i s-a spus că puțul era aproape sigilat, Trump a schimbat macazul și i-a declarat lui Axe, după ce găzduisem o cină oficială sub un cort imens amenajat pe Peluza de Sud, că era dispus să construiască „o superbă sală de bal" în incinta Casei Albe – ofertă pe care am refuzat-o politicos.

Ceea ce nu anticipasem a fost reacția presei la adoptarea bruscă de către Trump a „teoriei originii personale", în asemenea hal încât linia dintre știre și divertisment a devenit neclară, concurența pentru audiențe atât de înverșunată, încât toate sursele media s-au întrecut să-i ofere lui Trump o platformă pentru o afirmație nefondată. Acțiunea a fost demarată de Fox News, deloc de mirare, dat fiind că

influenţa şi profiturile acestei companii s-au clădit pe aceleaşi temeri rasiale şi resentimente exploatate acum de Trump. Seară de seară, realizatorii de la Fox îl aduceau în prim-plan. În emisiunea *O'Reilly Factor*, Trump a declarat: „Dacă doreşti să fii preşedinte al acestei ţări, e musai să te fi născut aici. Şi nu e nici o îndoială asupra originii lui... nici măcar nu are un certificat de naştere." În emisiunea matinală *Fox & Friends* a afirmat că anunţul privind naşterea mea era o făcătură. Trump apărea la Fox atât de des, încât foarte curând s-a simţit obligat să mai vină cu material proaspăt, afirmând că era ceva suspect legat de studiile mele la Harvard, dat fiind că „notele mele au fost mizerabile". I-a spus Laurei Ingraham că era convins că vecinul meu din Chicago şi fost activist radical, Bill Ayers, era adevăratul autor al volumului *Dreams for My Father* (*Visuri pentru tatăl meu*), dat fiind că era o carte prea bună să fi fost scrisă de cineva de calibrul meu intelectual.

Nu numai Fox făcea acest joc. Pe 23 martie, după ce declanşasem ofensiva militară în Libia, Trump a apărut la emisiunea *The View* de la ABC şi a spus: „Îi cer să ne arate certificatul de naştere. Pe certificatul ăla scrie ceva ce nu-i convine." La NBC, aceeaşi reţea de cablu care difuzase reality-show-ul *The Celebrity Apprentice* la ore de maximă audienţă şi savura publicitatea în plus pe care emisiunea o genera, Trump i-a spus realizatorului emisiunii *Today* că trimisese detectivi în Hawaii care să verifice certificatul meu de naştere. „Am trimis oameni care să studieze problema şi cărora nu le vine să creadă ce au descoperit." Ulterior, i-a spus lui Anderson Cooper de la CNN: „Mi s-a adus la cunoştinţă, dragă Anderson, că certificatul de naştere este de negăsit. Mi s-a spus că nu se află acolo şi că, de fapt, nici nu există."

Dincolo de universul Fox, n-aş putea afirma că au existat jurnalişti de top care să acorde, în mod explicit, credit acestor afirmaţii bizare. Toţi şi-au exprimat uimirea în mod politicos, întrebându-l pe Trump, de exemplu, de ce credea el că George Bush şi Bill Clinton nu fuseseră niciodată rugaţi să prezinte certificatele de naştere. (De obicei, răspundea ceva de genul: „Păi, ştim doar că s-au născut în această ţară".) Nu a existat însă nici o situaţie punctuală în care lui Trump să i se atragă atenţia făţiş că minţea sau că teoria conspiraţionistă pe care o promova era de-a dreptul rasistă. Şi în mod sigur nu au făcut nici un efort de a-i cataloga teoriile ca fiind lipsite de substanţă, întocmai ca răpirile extratereştrilor sau conspiraţiile antisemite din *Protocoalele înţelepţilor Sionului*. Cu cât media le acorda mai multă atenţie, cu atât mai credibile păreau aceste teorii.

Nu am oferit un răspuns oficial acestor afirmaţii, pentru că nu voiam să îi acordăm lui Trump o platformă şi mai amplă şi pentru că ştiam că avem lucruri mai bune de făcut. În Aripa de Vest, teoria originilor era privită ca o glumă proastă, iar membrii mai tineri ai staffului meu se simţeau încurajaţi de felul în care realizatorii emisiunilor de la miezul nopţii îl luau peste picior pe Trump, poreclindu-l „the Donald". Dar am observat şi că jurnaliştii nu numai că se înghesuiau să îi ia interviuri lui Trump, dar dedicau foarte mult spaţiu intruziunilor lui în politica prezidenţială, organizând inclusiv conferinţe de presă şi deplasări în New Hampshire, unde se vota mai devreme. Sondajele indicau că aproximativ 40% din republicani erau de-acum convinşi că nu mă născusem în America şi Axe tocmai îmi comunicase că, potrivit sondajelor republicane, Trump era acum în fruntea listei de potenţiali candidaţi, în ciuda faptului că nu anunţase că ar candida.

Am ales să nu îi împărtăşesc lui Michelle această veste. Numai când se gândea la Trump şi la relaţia simbiotică pe care o legase cu presa simţea că o apucă nervii. Pentru ea, era un circ total: o variaţiune pe tema obsesiei presei faţă de insigne şi saluturi din timpul campaniei, aceeaşi dorinţă din partea opoziţiei politice şi a jurnaliştilor de a legitimiza ideea că soţul ei era un „Altcineva" infam şi suspect. Mi-a spus clar că preocupările ei legate de Trump şi de teoria originilor nu aveau nici o legătură cu viitorul meu politic, ci cu siguranţa familiei noastre. „Oamenii au impresia că totul e doar un joc", mi-a spus ea. „Nu le pasă că există mii de oameni înarmaţi care cred orice li se spune."

Nu puteam s-o contrazic. Era clar că lui Trump nu îi păsa de consecinţele împrăştierii teoriilor conspiraţioniste, pe care sunt convins că nici el nu le credea, dar de care se folosea pentru a-şi atinge scopul; îşi dădea seama că limitele discursului politic acceptabil fuseseră demult depăşite. În sensul acesta, nu era nici o diferenţă între Trump şi Boehner sau McConnell. Şi ei ştiau că nu conta dacă ceea ce afirmau era adevărat. Nu ei erau cei care trebuiau să creadă că duceam ţara în faliment sau că Obamacare promova eutanasia. În realitate, singura diferenţă dintre felul în care Trump înţelegea să facă politică şi metodele lor era lipsa totală a oricăror inhibiţii din partea lui Trump. El înţelegea din instinct ce anume rezona cu baza conservatoare şi le servea aceste discursuri într-o formă needitată. Mă îndoiam că era dispus să renunţe la afacerile lui sau să se supună unei verificări necesare pentru a putea candida la preşedinţie, dar cunoşteam în egală măsură că pasiunile lui, că viziunea lui întunecată, alternativă pe care o propunea şi căreia voia să îi confere legitimitate

erau lucruri cu care aveam să mă confrunt pe toată perioada preşedinţiei mele.

M-am gândit că voi avea destul timp să mă gândesc la republicani, la chestiunile legate de buget, la strategia de campanie şi la starea democraţiei americane. Dar ceea ce îmi dădea o stare şi mai proastă în acea zi în care decisesem să lucrez pe veranda Casei Albe era un aspect care avea să-mi solicite atenţia timp de câteva săptămâni.

Trebuia să decid dacă voi autoriza sau nu un raid în inima Pakistanului pentru a vâna un obiectiv pe care toţi îl cunoşteam – Osama bin Laden – şi, indiferent de alte probleme, aveam sentimentul că, dacă operaţiunea eşuează, nu aveam să mai obţin un al doilea mandat ca preşedinte.

CAPITOLUL 27

Ascunzătoarea lui Osama bin Laden fusese un mister încă din decembrie 2001 când, la trei luni după atacurile de la 11 septembrie care au ucis aproape 3 000 de oameni nevinovaţi, acesta scăpaseră ca prin urechile acului de forţele americane şi aliate care luase cu asalt cartierul lui general din Tora Bora, dintr-o zonă muntoasă de la graniţa Afghanistanului cu Pakistanul. Căutările au continuat fără încetare timp de mulţi ani, dar în momentul în care eu am preluat mandatul de preşedinte, i se pierduse urma. Era, desigur, pe undeva: al-Qaeda se reorganizase şi îşi stabilise baza în regiunea FATA[67] din Pakistan, în vreme ce liderul lor lansa periodic mesaje audio şi video, îndemnându-şi susţinătorii la un război sfânt împotriva puterilor occidentale.

Încă de la prima mea declaraţie publică despre reacţia Americii la evenimentele din 11 septembrie şi de la anunţul că mă opuneam Războiului din Irak, cu ocazia mitingului din Federal Plaza din Chicago, în ajunul alegerilor pentru Senat din ٢٠٠٢, militasem pentru concentrarea forţelor în vederea aducerii lui bin Laden în faţa justiţiei. În timpul cursei pentru preşedinţie revenisem la acest subiect, angajându-mă să îl urmăresc pe bin Laden până în Pakistan dacă guvernul de acolo nu era capabil sau nu era dispus să-l prindă. Majoritatea politicienilor de la Washington, inclusiv Joe, Hillary şi John McCain, respinseseră acea promisiune drept o şmecherie de campanie, o modalitate a unui senator fără experienţă în politica externă de a părea dur. Chiar şi după ce fusesem ales preşedinte, au fost şi din aceia care au crezut că voi abandona subiectul bin Laden pentru a mă ocupa de alte probleme. Dar, în mai 2009, după o

întâlnire în Camera Situațiilor de Urgență privind amenințările teroriste, am chemat câțiva consilieri în Biroul Oval, printre care Rahm, Leon Panetta și Tom Donilon, și am închis ușa.

„Vreau să facem din urmărirea lui bin Laden o prioritate", i-am anunțat. „Vreau să văd un plan oficial de urmărire și de capturare a acestuia. Vreau un raport pe biroul meu la fiecare 30 de zile, în care să-mi descrieți progresele înregistrate. Tom, te rog să introduci asta în directiva prezidențială, ca să ne asigurăm că toată lumea e pe aceeași lungime de undă."

Au existat motive evidente pentru a mă concentra asupra lui bin Laden. Faptul că se afla în continuare în libertate era o sursă de durere pentru familiile care își pierduseră oamenii dragi în atacurile de la 11 septembrie și totodată o sfidare la adresa puterii americane. Chiar și din gaură de șarpe, rămăsese cel mai eficient agent de recrutare al-Qaeda și reușise să radicalizeze o mulțime de tineri dezamăgiți din întreaga lume. Potrivit analiștilor noștri, la momentul la care fusesem ales președinte, al-Qaeda era mai periculoasă ca oricând, iar amenințările teroriste dinspre FATA apăreau în mod obișnuit în informările mele.

Eliminarea lui bin Laden era, de asemenea, hotărâtoare pentru obiectivul meu de a reconfigura strategia americană de combatere a terorismului. Din cauză că nu ne mai concentrasem asupra micii grupări de teroriști care pusese la cale și executase atentatele de la 11 septembrie și inclusesem această amenințare sub umbrela mai largă a „Războiului contra terorismului", căzusem într-o capcană strategică, una care a propagat practic prestigiul al-Qaeda, a limitat invazia din Irak, a alienat mare parte din lumea musulmană și a distorsionat politica externă a Statelor Unite timp de aproape un deceniu. În loc să alimentez temerile legate de o vastă rețea teroristă și să hrănesc fanteziile extremiștilor care se vedeau angajați într-un fel de luptă divină, am dorit să amintesc lumii (și mai ales nouă, americanilor) că acești teroriști nu erau decât o bandă de criminali smintiți și înrăiți, criminali care aveau să fie capturați, judecați, închiși sau executați. Și nu exista o altă modalitate mai bună de a le demonstra asta decât prin prinderea lui bin Laden.

Cu o zi înaintea comemorării de nouă ani de la evenimentele din 11 septembrie, Leon Panetta și adjunctul său de la CIA, Mike Morell, mi-au cerut o audiență. Cei doi făceau echipă bună, mi-am spus. Panetta își petrecuse o mare perioadă din cariera politică în Congres înainte de a fi numit șef de cabinet de către Clinton. În vârstă de 72 de ani, Panetta nu numai că asigura o conducere consecventă a agenției, dar îi și plăcea să lucreze cu oamenii, avea o relație bună cu Congresul și cu presa și avea un nas fin pentru strategiile siguranței naționale.

Morell, pe de cealaltă parte, avea acces la informaţii confidenţiale şi era pasionat de munca lui, era meticulos şi avea o minte analitică şi, cu toate că abia împlinise 50 de ani, avea o experienţă de câteva decenii în agenţie.

„Domnule preşedinte, e încă destul de prematur", mi-a spus Leon, „dar credem că avem informaţii pertinente în legătură cu ascunzătoarea lui bin Laden – poate cele mai credibile informaţii de la Tora Bora încoace."

Am ascultat informaţiile în tăcere. Leon şi Mike mi-au explicat că, urmare a unei activităţi epuizante şi meticuloase, ce presupusese compilarea şi cartografierea schematică a mii de biţi de informaţii, analiştii identificaseră ascunzătoarea unui bărbat cunoscut sub numele de Abu Ahmed al-Kuwaiti, despre care se credea că activa pe post de curier al-Qaeda şi avea legături cu bin Laden. Îi urmăriseră telefonul şi obiceiurile zilnice, până când ajunseseră nu într-o locaţie izolată a FATA, aşa cum bănuiseră, ci într-un complex imens dintr-un cartier aglomerat de la periferia oraşului pakistanez Abbottabad, la 56 de kilometri nord de Islamabad. După părerea lui Mike, dimensiunile şi structura complexului indicau faptul că acolo locuia o persoană de vază, poate chiar un membru important al-Qaeda. Comunitatea serviciilor secrete supraveghea complexul, iar Leon mi-a spus că mă va ţine informat în legătură cu tot ce vor afla legat de ocupanţi.

După ce au plecat, am făcut tot posibilul să îmi temperez aşteptările. În acel complex putea să fie oricine; chiar dacă era cineva cu legături în al-Qaeda, eventualitatea ca bin Laden să aleagă o zonă urbană populată era foarte mică. Pe 14 decembrie, Leon şi Mike s-au întors, de data aceasta cu un agent şi un analist CIA. Analistul era un tânăr îngrijit şi spilcuit, care arăta ca un membru al staffului din Congres, iar ofiţerul era un timp suplu, cu barbă, ceva mai în vârstă şi cu un aer cam şifonat, dar profesionist. Era directorul Centrului de Combatere a Terorismului al CIA şi şeful echipei de urmărire a lui bin Laden. Mi l-am imaginat baricadat într-un labirint subteran, înconjurat de computere şi dosare groase, absent la ceea ce se întâmpla în lumea din afară, concentrat asupra unui munte de date.

Amândoi mi-au explicat toate datele care duseseră la complexul de la Abbottabad, o muncă de investigaţii realmente remarcabilă. După toate aparenţele, curierul al-Kuwaiti cumpărase complexul sub un nume fals. Complexul era neobişnuit de spaţios şi de securizat, de opt ori mai mare decât locuinţele din zonă, înconjurat de ziduri între trei şi cinci metri înălţime, protejate de sârmă ghimpată, iar în interiorul perimetrului se mai ridica încă un rând de ziduri. Cât despre cei ce locuiau acolo, analistul mi-a spus că era vorba de oameni care

făcuseră tot posibilul să-şi ascundă adevărata identitate. Nu existau linii telefonice fixe, nici serviciu de internet, nu ieşeau aproape niciodată din complex şi îşi ardeau gunoiul înainte de a-l scoate pentru colectare. Dar vârstele şi numărul copiilor din principala clădire a complexului păreau a coincide cu cele ale copiilor lui bin Laden. Datorită posibilităţilor de supraveghere aeriană, echipa noastră reuşise să observe un bărbat înalt care nu părăsea niciodată proprietatea, dar se plimba periodic în mica grădină apărată de ziduri.

„Noi îi spunem Pribeagul", m-a informat ofiţerul şef. „După părerea noastră e bin Laden."

Aveam o mulţime de întrebări, dar principala era cum puteam să confirmăm identitatea Pribeagului? Cu toate că au continuat să studieze posibilele strategii, analiştii au recunoscut că nu erau optimişti. Dată fiind configuraţia şi localizarea complexului, precum şi precauţia manifestată de ocupanţi, metodele care ar fi dat cele mai bune rezultate asupra identităţii bărbatului ar fi atras suspiciuni; şi, fără ca noi să ne dăm măcar seama, ocupanţii complexului ar fi dispărut fără urmă. M-am uitat la ofiţerul şef.

„Care este evaluarea dumneavoastră?"

Am văzut că ezită. Bănuiam că fusese prezent la etapa premergătoare invadării Irakului; reputaţia comunităţii serviciilor secrete avea încă de suferit din cauza rolului pe care acestea îl jucaseră atunci când sprijiniseră insistenţele administraţiei Bush despre faptul că Saddam Hussein construia arme de distrugere în masă. Dar am surprins pe chipul lui o expresie care indica mândria unui om ce reuşise să rezolve un puzzle complicat – chiar dacă nu putea să dovedească asta în mod concret.

„Eu zic că sunt şanse foarte mari ca acest bărbat să fie omul pe care îl căutăm", a spus el. „Dar nu putem fi siguri."

Pe baza spuselor lor, am decis că aveam suficiente informaţii pentru a elabora opţiuni de atac asupra complexului. În timp ce echipa CIA a continuat să lucreze pentru identificarea Pribeagului, i-am rugat pe Tom Donilon şi pe John Brennan să analizeze declanşarea unui raid. Nevoia de discreţie era o sursă în plus de tensiune; în cazul în care ar fi avut loc o scurgere de informaţii, ocazia era ratată. Drept urmare, doar o mână de oameni din guvern au fost puşi la curent în faza de planificare a operaţiunii. Mai exista o piedică: oricare ar fi fost opţiunea aleasă de noi, nu îi puteam implica pe pakistanezi. Deşi guvernul Pakistanului a cooperat cu noi într-o serie de operaţiuni de combatere a terorismului şi ne-a oferit suport vital pentru aprovizionarea trupelor noastre din Afghanistan, nu era un secret foarte bine păstrat faptul că anumite elemente din cadrul armatei

pakistaneze şi în special din cadrul serviciilor secrete păstrau legături cu talibanii şi poate şi cu al-Qaeda, folosindu-i de multe ori ca agenţi strategici pentru a se asigura că guvernul afghan rămânea în continuare slab şi incapabil să se alieze cu India, rivalul numărul unu al Pakistanului. Faptul că, în plus, complexul de la Abbottabad se afla la doar câţiva kilometri de echivalentul pakistanez al academiei de la West Point nu făcea decât să întărească bănuiala că orice le-am fi spus pakistanezilor ar fi putut să ajungă la urechile ţintei noastre. Şi oricum am fi decis să procedăm în Abbottabad ar fi însemnat violarea teritoriului unui prezumtiv aliat în cel mai incalificabil mod cu putinţă, aproape comparativ cu declararea unui război, iar miza diplomatică şi complexitatea operativă ar fi căpătat cu totul alte dimensiuni.

La mijlocul lunii martie, în zilele dinaintea intervenţiei din Libia şi ale călătoriei mele în America Latină, echipa a prezentat conceptele preliminare ale unui atac asupra complexului din Abbottabad. Aveam practic două variante. Prima era să punem la pământ complexul bombardându-l cu avioane de vânătoare. Avantajele acestei abordări erau evidente: nici o viaţă de american nu ar fi fost ameninţată pe sol pakistanez. Public, cel puţin, această variantă ne oferea chiar şi şansa unei dezminţiri, întrucât pakistanezii ar fi ştiut cu siguranţă cine erau autorii atacului, dar ar fi putut mai lesne să nege că ar fi ştiut, ceea ce ar fi ajutat la domolirea furiei poporului lor.

Studiind detaliile unui atac cu rachete ne-am dat seama că dezavantajele erau semnificative. Dacă am fi distrus complexul, cum era să ştim că bin Laden se ascundea cu adevărat acolo? Dacă al-Qaeda nega faptul că bin Laden ar fi fost ucis, cum puteam explica aruncarea în aer a unei construcţii din inima Pakistanului? Mai mult decât atât, existau bănuieli că în complexul de la Abbottabad trăiau cinci femei şi 20 de copii, alături de patru bărbaţi adulţi, ori atacul nu avea să distrugă doar complexul, dar şi multe locuinţe din jurul lui. La scurt timp după începerea şedinţei, i-am spus adjunctului statului major, Hoss Cartwright, că aflasem destule informaţii: nu aveam de gând să autorizez uciderea a peste 30 de oameni în condiţiile în care nici măcar nu eram siguri că bin Laden se ascundea în complex. În cazul unui atac aerian, era nevoie de un plan mult mai precis.

A doua opţiune era autorizarea unei misiuni de operaţiuni speciale în cursul căreia o echipă de elită avea să zboare în secret în Pakistan, cu elicopterul, avea să efectueze un raid asupra complexului după care să plece din Pakistan înainte ca poliţia şi armata să aibă timp să reacţioneze. Pentru a păstra secretul operaţiunii şi şansa de a dezminţi în caz de eşec, era nevoie de aprobarea CIA mai degrabă decât de cea a Pentagonului. Pe de altă parte, pentru o misiune cu riscuri de o

asemenea amploare aveam nevoie de un militar de excepţie, motiv pentru care l-am convocat pe viceamiralul William McRaven de la Departamentul Apărării şi şef al Comandamentului de Operaţiuni Speciale (JSOC) să ne explice în detaliu ce ar fi însemnat un raid.

Şansa de a lucra îndeaproape cu bărbaţii şi femeile din forţele armate americane, de a fi martor la munca lor de echipă şi a vedea sentimentul datoriei ce îi anima, a fost unul din cele mai onorante aspecte din primii mei doi ani de preşedinţie. Dacă ar trebui să aleg un singur om care să reprezinte tot ceea ce este bun în armata americană, Bill McRaven ar fi acea persoană. Un bărbat în jur de 55 de ani, cu un chip prietenos şi deschis, cu un umor sec şi o atitudine directă şi hotărâtă, îmi amintea de un Tom Hanks grizonant – dacă Tom Hanks ar fi fost un puşcaş marin de carieră. La fel ca şi predecesorul lui de la JSOC, Stan McChrystal, al cărui adjunct fusese, McRaven contribuise la elaborarea manualului de operaţiuni speciale. De fapt, cu 18 ani în urmă, pentru teza lui de doctorat, McRaven studiase o serie de operaţiuni tip comando din secolul XX, inclusiv o operaţiune de salvare a lui Mussolini, comandată de Hitler în 1943, şi operaţiunea de eliberare a ostaticilor de la Entebbe condusă de trupele israeliene în 1976 – examinând condiţiile în care o formaţiune mică de soldaţi bine antrenaţi putea face uz de camuflaj pentru a-şi menţine superioritatea pe termen scurt asupra unor forţe armate mult mai mari şi mai bine echipate.

McRaven a dezvoltat un model de operaţiuni speciale care au modelat strategia militară americană din toată lumea. De-a lungul carierei sale bogate, a comandat personal şi a executat peste 1 000 de misiuni speciale în cele mai periculoase locuri, iar mai recent a vânat terorişti de temut din Afghanistan. De asemenea, era cunoscut pentru stăpânirea de sine dovedită sub presiune. În calitate de căpitan al puşcaşilor marini, supravieţuise unui accident în urma unui salt cu paraşuta, când rămăsese semiconştient, pentru că plonjase 1 200 de metri înainte ca paraşuta să se deschidă. (Şi-a rănit spatele, muşchii de la picioare şi tendoanele din pelvis.) Cu toate că CIA a pus bazele unor echipe proprii de operaţiuni interne speciale, Leon a ales să se consulte cu McRaven în trasarea schemei unui raid asupra obiectivului din Abbottabad. Asta pentru că ajunsese la concluzia că nici un agent CIA nu ar fi putut să egaleze priceperea şi experienţa echipei de puşcaşi marini ai lui McRaven şi a recomandat un aranjament neobişnuit în care lanţul ierarhic pornea de la mine spre el, apoi spre McRaven, care urma să primească autoritate deplină în elaborarea şi executarea misiunii, dacă hotăram să mergem înainte.

Cu ajutorul datelor adunate prin imagini din satelit, CIA a construit o replică tridimensională la scară mică a complexului de la

Abbottabad şi, în timpul întâlnirii din martie cu McRaven, ne-a explicat cum avea să decurgă raidul: o formaţiune de puşcaşi marini de elită urma să zboare cu elicopterele timp de aproape o oră şi jumătate, sub protecţia întunericului, de la Jalalabad, Afghanistan, până la ţinta vizată, şi avea să aterizeze exact în perimetrul complexului. Apoi urma să asigure întregul perimetru, toate punctele de acces, uşile şi ferestrele înainte de a pătrunde în locuinţa principală cu trei etaje, urma să verifice incinta şi să neutralizeze orice semn de rezistenţă. Planul era să îl captureze sau chiar să-l ucidă pe bin Laden, după care să zboare înapoi, oprindu-se pentru alimentare undeva în Pakistan înainte de a se întoarce la baza de la Jalalabad. La sfârşitul prezentării făcute de McRaven, l-am întrebat dacă echipa lui avea să reuşească să ducă la îndeplinire misiunea.

„Domnule, deocamdată am schiţat doar un concept", mi-a spus el. „Nu pot spune nimic sigur până n-o să mă consult cu o echipă cu care să fac simulări, abia după aceea voi şti dacă operaţiunea la care mă gândesc acum este viabilă. Nu vă pot spune nici cum vom pătrunde în complex, nici cum vom ieşi, pentru asta avem nevoie de planuri detaliate din partea aviaţiei. Tot ce vă pot spune este că dacă ajungem acolo, putem executa un raid reuşit. Dar nu pot recomanda misiunea propriu-zisă până când nu analizez şi eu situaţia."

Am încuviinţat din cap. „Atunci să o analizăm."

Două săptămâni mai târziu, pe 29 martie, ne-am întâlnit din nou, iar McRaven mi-a raportat că este încrezător că raidul va putea fi executat. Părăsirea perimetrului, pe de altă parte, avea să fie un pic mai complicată. Bazându-se pe experienţa lui din raiduri similare şi din simulările preliminare, era sigur că echipa avea să ducă misiunea la bun sfârşit înainte ca autorităţile pakistaneze să prindă de veste. Oricum, am avut în vedere toate scenariile în care presupunerile noastre s-ar fi putut dovedi incorecte. Ce puteam face dacă luptătorii pakistanezi ar fi interceptat elicopterele noastre, fie la începutul, fie la sfârşitul misiunii? Dacă bin Laden se afla în complex, dar se ascundea într-o cameră de refugiu, motiv pentru care timpul dedicat de echipa operaţiunilor speciale s-ar fi prelungit? Cum ar fi răspuns echipa noastră dacă poliţia sau forţele militare din Pakistan ar fi înconjurat complexul în timpul raidului?

McRaven a accentuat faptul că planul lui se baza pe premisa că echipa trebuia să evite un schimb de focuri cu autorităţile pakistaneze; iar dacă autorităţile aveau să ne confrunte la sol, sfatul lui era ca puşcaşii marini să rămână pe loc şi să nu opună rezistenţă, aşteptând ca diplomaţii noştri să negocieze o ieşire în siguranţă. Apreciam foarte mult abordarea propusă de el, care era încă un exemplu de prudenţă din partea comandanţilor noştri. Numai că, dată

fiind precaritatea relaţiilor dintre Statele Unite şi Pakistan, atât Bob Gates, cât şi eu ne-am exprimat îndoielile serioase pe care le aveam legate de strategie. Atacurile cu drone americane împotriva obiectivelor al-Qaeda din cadrul FATA generaseră o opoziţie crescândă din partea cetăţenilor pakistanezi. Sentimentul antiamerican fusese şi mai mult inflamat la sfârşitul lunii ianuarie, când un colaborator CIA pe nume Raymond Allen Davis ucisese doi bărbaţi înarmaţi care se apropiaseră de automobilul lui în oraşul Lahore, foarte aglomerat, şi declanşase proteste furioase împotriva prezenţei CIA în Pakistan, ceea ce condusese la două luni de relaţii diplomatice tensionate în timp ce negociasem eliberarea lui Davis. I-am avertizat pe McRaven şi pe cei din echipă că nu aveam de gând să las soarta puşcaşilor noştri marini în mâinile guvernului pakistanez, care avea să se lovească de o intensă presiune publică privind încarcerarea sau eliberarea soldaţilor americani – mai ales dacă se dovedea că bin Laden nici măcar nu se afla în complex. Aşa că voiam un plan de execuţie a raidului, oricare ar fi fost, poate chiar cu includerea a două elicoptere de rezervă în sprijinul echipei din complex.

Înainte de a încheia şedinţa, Hoss Cartwright mi-a prezentat o nouă variantă a unui atac aerian, mult mai precis, care se folosea de drone ce aveau să lanseze rachete de mici dimensiuni, de câte şase kilograme, direct spre Pribeag, în timp ce acesta îşi făcea plimbarea zilnică. Cartwright era de părere că pagubele colaterale aveau să fie minime, şi, dată fiind experienţa soldaţilor noştri în urmărirea agenţilor teroriști operativi, era optimist în privinţa executării misiunii şi a evitării riscurilor inerente oricărui raid.

Urma acum să discutăm posibilele cursuri de acţiune. McRaven avea să supervizeze construcţia unei replici în mărime naturală a complexului Abbottabad la Fort Bragg, Carolina de Nord, unde echipa de puşcaşi marini urma să execute câteva simulări. În cazul în care autorizam raidul, cea mai bună perioadă ar fi fost primul weekend din luna mai, a spus el, când nopţile fără lună ar fi asigurat trupelor noastre o acoperire suplimentară. Mai erau de lămurit câteva aspecte legate de faptul că fiecare pas pe care îl făceam în planificarea şi pregătirea operaţiunii, fiecare zi care trecea, adăuga mai multe nume listei cu cei care cunoşteau intenţiile noastre. I-am anunţat pe McRaven şi pe Cartwright că nu eram încă pregătit să iau o decizie asupra opţiunii pe care aveam s-o punem în practică, dacă aveam să o punem în practică. Dar, în scopul planificării, am spus: „Porniţi de la premisa că misiunea este aprobată".

În tot acest timp, activităţile de la Casa Albă se desfăşurau normal. Urmăream situaţia din Libia, războiul din Afghanistan şi criza datoriei

greceşti, criză ce izbucnise din nou şi începea să afecteze piaţa americană. Într-una din zile, întorcându-mă din Camera Situaţiilor m-am întâlnit cu Jay Carney, care îl înlocuise pe Robert Gibbs în poziţia de secretar de presă. Jay era un fost jurnalist care stătuse mereu în rândul din faţă la tot felul de momente istorice. Relatase evenimentele legate de destrămarea Uniunii Sovietice în calitate de corespondent la Moscova al revistei *Time* şi fusese alături de preşedintele Bush în aeronava Air Force One în dimineaţa zilei de 11 septembrie. Acum îmi spunea că petrecuse o parte din informarea de presă zilnică jonglând cu întrebările referitoare la validitatea certificatului meu de naştere.

Trecuse mai mult de o lună de când Donald Trump se insinuase în dialogul politic naţional. Atât eu, cât şi consilierii mei am crezut că, după ce vor fi întors subiectul pe toate părţile, cei din presă aveau să obosească şi să depăşească obsesia pentru originile mele. Cu toate acestea, precum algele dintr-o apă stătătoare, numărul articolelor pe marginea acestor cugetări conspiraţioniste părea să crească de la o săptămână la alta. Televiziunile prin cablu difuzau segmente extinse despre Trump şi teoriile lui. Corespondenţii politici căutau unghiuri noi de abordare sociologică a teoriei origi-nii şi a impactului asupra campaniei mele pentru a fi reales, sau (cu o ironie abia recunoscută) asupra ştirilor din lumea afacerilor. Un subiect major de dezbatere a fost faptul că documentul pe care l-am dat publicităţii în ٢٠٠٨ era un exemplar „în formulă simplificată" a certificatului meu de naştere, un document standard emis de autorităţile statului Hawaii care putea fi folosit pentru obţinerea unui paşaport, a unui cod numeric personal sau a unui permis auto. Potrivit lui Trump şi adepţilor teoriei sale, documentul în formulă simplificată nu dovedea nimic. Eram permanent întrebaţi de ce nu prezentasem versiunea originală, completă a certificatului meu de naştere? Era cumva acolo vreo informaţie pe care o scosesem din versiunea simplificată? Adică vreun indiciu că eram musulman? Fusese oare versiunea originală falsificată? Ce avea Obama de ascuns?

În cele din urmă, am decis că se ajunsese prea departe. L-am sunat pe Bob Bauer, consilierul de la Casa Albă, şi l-am rugat să obţină originalul certificatului meu de naştere, în versiune completă, de la arhivele din Hawaii. După care i-am anunţat pe David Plouffe şi pe Dan Pfeiffer că intenţionam să fac public documentul şi să fac şi o declaraţie de presă pe marginea acestui subiect. Era o idee neinspirată, după părerea lor, pentru că n-aş fi făcut decât să alimentez în continuare speculaţiile. În plus, să răspund unor acuze atât de grave era sub demnitatea mea, ca om şi ca preşedinte.

„Tocmai despre asta este vorba", am spus.

Pe data de 27 aprilie, am urcat la pupitrul din camera presei a Casei

Albe şi am salutat jurnaliştii. Am început prin a puncta faptul că reţelele naţionale de televiziune deciseseră să îşi întrerupă programul obişnuit pentru a transmite live conferinţa de presă, lucru pe care nu prea obişnuiau să îl facă. Am vorbit despre faptul că, în urmă cu două săptămâni, când republicanii din Camera Reprezentanţilor emiseseră propuneri bugetare în contrast izbitor cu cele propuse de mine, cu un profund impact asupra naţiunii, ştirile fuseseră dominate de subiectul certificatului meu de naştere. Am făcut, de asemenea, observaţia că America se confrunta cu mari provocări şi decizii, că era cazul să ne aşteptăm la dezbateri serioase şi la conflicte uneori înverşunate şi că eram sigur că depindea numai de noi să conturăm un viitor mai bun pentru naţiunea americană.

„Nu vom putea face toate aceste lucruri dacă ne lăsăm distraşi", am spus. „Nu vom putea face asta dacă ne pierdem timpul acuzându-ne unii pe alţii. Nu vom putea face nimic dacă vom continua să inventăm probleme şi să negăm realitatea faptelor. Nu ne vom putea rezolva problemele dacă ne lăsăm manipulaţi de circari şi scandalagii de bâlci." M-am uitat atent la toţi cei prezenţi. „Ştiu că vor exista oameni pentru care, indiferent de ce am spune, subiectul va continua să existe. Eu mă adresez acum vastei majorităţi a americanilor, dar şi presei. Nu avem timp de astfel de prostii. Avem lucruri mult mai importante de făcut. Eu am lucruri mult mai bune de făcut. Avem probleme mult mai importante de rezolvat. Şi sunt convins că le putem rezolva, dar va trebui să ne concentrăm asupra lor – nu asupra prostiilor."

S-a aşternut tăcerea. Am ieşit pe uşa glisantă care ducea în birourile echipei de comunicare, unde m-am întâlnit cu un grup de jurnalişti mai tineri din corpul nostru de presă şi care ascultaseră declaraţia mea la televizor. Toţi aveau între 20 şi 30 de ani. Unii dintre ei lucraseră pentru campania mea; alţii se alăturaseră de curând administraţiei, animaţi de ideea de a-şi servi ţara. M-am oprit şi i-am privit pe fiecare în parte în ochi.

„Suntem mai presus de toate astea", le-am spus. „Să nu uitaţi asta."

A doua zi, în Camera Situaţiilor Speciale, am analizat cu echipa variantele finale ale operaţiunii Abbottabad care urma să se declanşeze în acel weekend. La începutul săptămânii, îi dădusem lui McRaven permisiunea de a trimite echipa de puşcaşi marini şi forţele de asalt cu elicopterul spre Afghanistan, iar acum tot grupul se afla la Jalalabad aşteptând noi ordine. Pentru a mă asigura că CIA analizase cum se cuvine misiunea, Leon şi Mike Morrell l-au rugat pe Mike Leiter, şeful Centrului Naţional de Combatere a Terorismului, să strângă o echipă de experţi care să studieze în detaliu informaţiile disponibile despre complex şi rezidenţii acestuia, şi să vadă dacă toate

concluziile agenţiei se potriveau cu cele de la Langley. Leiter a raportat că echipa sa declarase că existau şanse de 40%–60% ca bin Laden să se ascundă acolo, în timp ce echipa CIA apreciase că sunt şanse de 60 până la 80%. A urmat o discuţie despre motivele discrepanţei în evaluări. După câteva minute, am intervenit.

„Ştiu că încercăm să cuantificăm aceşti factori cât se poate de bine", am spus. „Dar, până la urmă, şansele noastre sunt 50–50. Să-i dăm drumul."

McRaven ne-a anunţat că pregătirile pentru raid fuseseră definitivate, iar el şi oamenii lui erau pregătiţi. Cartwright a confirmat şi el că opţiunea atacurilor cu drone fusese testată şi putea fi activată în orice moment. Având toate aceste opţiuni aliniate, am rugat pe fiecare dintre cei prezenţi să îşi exprime recomandarea. Leon, John Brennan şi Mike Mullen s-au declarat în favoarea raidului. Hillary a spus că din punctul ei de vedere şansele erau de 51 la 49, şi a trecut cu minuţiozitate în revistă toate riscurile unui raid, accentuând pericolul ruperii relaţiilor cu Pakistanul sau chiar de a ne trezi într-o confruntare cu armata pakistaneză. A mai adăugat că, în orice caz, având în vedere că aceasta era prima noastră pistă credibilă legată de bin Laden din ultimii zece ani, era de părere că era indicat să trimitem puşcaşii marini.

Gates s-a pronunţat împotriva unui raid, dar era deschis unui atac cu drone. A adus în discuţie precedentul din aprilie 1980, operaţiunea numită Desert One, în care misiunea de a elibera cei 53 de ostatici americani din Iran se terminase catastrofal, după ce un elicopter militar american se prăbuşise în deşert şi opt soldaţi muriseră. El ne atrăgea astfel atenţia asupra faptului că, indiferent de cât de bine era pus la punct un plan, genul acesta de operaţiuni putea oricând lua un alt curs. Dincolo de riscul privind echipa, era preocupat şi de faptul că o misiune eşuată ar fi avut un impact sever asupra războiului din Afghanistan. Ceva mai devreme anunţasem intenţia lui Bob de a se retrage, după patru ani de activitate, din funcţia de secretar al apărării, precum şi intenţia mea de a-l numi pe Leon în locul lui. În timp ce ascultam evaluarea sobră şi bine argumentată a lui Bob, mi-am dat seama cât de valoros era acest om pentru mine.

Joe era şi el împotriva unui raid, explicând că, date fiind riscu-rile mari, ar fi trebuit să amân orice decizie până în momentul în care serviciile secrete puteau afirma cu certitudine că bin Laden se ascundea în complex. Aşa cum fusese cazul în mai toate deciziile pe care le luasem în calitate de preşedinte, am apreciat dorinţa lui Joe de a cântări atmosfera şi de a pune întrebări dificile, uneori, pur şi simplu, pentru a-mi lăsa un răgaz să mă gândesc mai bine la ce am de făcut. Ştiam, de asemenea, că Joe, ca şi Gates, fusese în Washington în

timpul operaţiunii Desert One. Nu puteam decât să-mi imaginez cam ce amintiri avea din acea perioadă: familiile îndoliate, lovitura suferită de prestigiul american, reproşurile şi prezentarea lui Jimmy Carter drept un preşedinte iresponsabil şi slab pentru că autorizase misiunea. Carter nu şi-a mai revenit niciodată după aceea din punct de vedere politic. Ceea ce mi se transmitea, subliminal, era faptul că puteam avea aceeaşi soartă ca Jimmy Carter.

Le-am spus oamenilor că le voi comunica decizia mea a doua zi de dimineaţă. Dacă mă hotăram asupra unui raid, voiam să mă asigur că McRaven dispunea de cea mai largă fereastră pentru a stabili momentul declanşării misiunii. Tom Donilon m-a însoţit înapoi în Biroul Oval, cu obişnuitele lui dosare şi caiete la subraţ. Am verificat împreună lista de articole necesare pentru weekendul ce urma. Pregătise, împreună cu Brennan, câte un scenariu pentru fiecare situaţie neprevăzută. Citeam pe chipul lui tensiune şi nervozitate. Ocupa de şapte luni funcţia de consilier pe probleme de securitate şi încerca să facă mai multă mişcare şi să bea mai puţină cafea, dar era o luptă pierdută pentru el. Eram uluit de capacitatea lui Tom de a munci, de a ţine minte toate detaliile, de a parcurge volume întregi de memorii şi de telegrame şi de date, de a rezolva atâtea neînţelegeri şi ciocniri între agenţii, şi toate acestea pentru ca eu să am atât informaţia necesară, cât şi răgazul mental de a-mi putea face treaba. La un moment dat, l-am întrebat pe Tom de unde îşi lua puterea şi hărnicia, iar el mi-a răspuns că era o chestiune de educaţie. Crescuse într-o familie de muncitori irlandezi, muncise la rândul lui pentru a-şi plăti facultatea şi lucrase pentru diverse campanii politice, ajungând, în cele din urmă, un redutabil expert în politică externă; în ciuda reuşitelor sale, simţea în continuare nevoia de a demonstra de ce este în stare, îngrozit fiind de un eşec.

Atunci am râs şi i-am spus că îl înţeleg prea bine.

În seara aceea, la cină, Michelle şi fetele au fost într-o formă grozavă, m-au tachinat tot timpul despre „obiceiurile“ mele – despre felul în care mâncam alune, luând câteva în palmă şi scuturându-le puţin înainte de a le mânca; despre faptul că purtam mereu aceleaşi sandale vechi prin casă; despre faptul că nu-mi plăceau dulciurile („Tati nu crede în lucruri delicioase... e prea multă bucurie în ele“). Nu-i spusesem încă lui Michelle despre decizia pe care urma s-o iau, pentru că nu dorisem s-o încarc cu povara unui secret înainte de a şti clar ceea ce aveam de făcut, iar, cu toate că eram mai agitat decât de obicei, ea nu a observat. După ce le-am spus noapte bună fetelor, m-am retras în Sala Tratatelor şi am pornit televizorul pentru un meci de baschet, urmărind mingea cu privirea în timp ce în mintea mea se derulau mai multe scenarii pentru o ultimă dată.

Adevărul e că luasem deja o decizie cu cel puţin două săptămâni în urmă; fiecare şedinţă îmi întărise convingerea că nu greşeam. Nu eram în favoarea unui atac cu drone, nici măcar unul atât de precis cum era cel planificat de Cartwright, pentru că aveam sentimentul că nu merita să riscăm atât de mult fără a avea confirmarea faptului că bin Laden fusese ucis. Eram, totodată, sceptic în privinţa acordării unui interval mai mare de timp serviciilor secrete, dat fiind că lunile pe care le pierdusem cu monitorizarea complexului nu scoseseră la iveală informaţii noi. Dincolo de toate acestea, având în vedere că planurile erau definitivate, mă îndoiam că mai puteam păstra secretul acţiunii pentru încă o lună.

Singura întrebare care se ridica era dacă să autorizez sau nu raidul. Eram conştient de riscurile pe care misiunea le implica. Ştiam şi că puteam atenua riscurile, dar nu le puteam elimina total. Aveam încredere oarbă în Bill McRaven şi puşcaşii lui. Ştiam că în deceniile ce trecuseră de la Desert One şi în anii ce urmaseră incidentului *Elicopter la pământ* din Somalia, capacităţile forţelor speciale americane suferiseră modificări. Cu toate greşelile strategice şi politicile păguboase care marcaseră războaiele din Irak şi Afghanistan, se remarcase totuşi o anumită structură de profesionişti care dusese la bun sfârşit operaţiuni nenumărate şi învăţase să facă faţă oricărei situaţii imaginabile. Prin priceperea şi profesionalismul lor, puşcaşii marini aveau să găsească o cale de ieşire în siguranţă din Abbottabad, eram sigur de asta, chiar dacă unele din calculele şi presupunerilor noastre s-ar fi dovedit incorecte.

L-am urmărit pe Kobe Bryant aruncând la coş o minge care s-a lovit mai întâi de panou. Echipa Lakers juca împotriva echipei Hornets, în primele meciuri de play-off. Vechiul orologiu de pe peretele Sălii Tratatelor ticăia încet. În ultimii doi ani, luasem nenumărate decizii, legate de instabilitatea sistemului bancar, de Chrysler, de piraţi, de Afghanistan şi de reforma sănătăţii. Mă familiarizasem astfel – deşi nu mă putusem obişnui niciodată – cu atâtea feluri în care puteai eşua. Tot ce făceam sau făcusem implica riscuri, pe care le cântăream în tăcere, seara târziu în aceeaşi încăpere în care mă aflam şi acum. Ştiam că nu aş fi putut conduce un proces mai potrivit de evaluare a şanselor şi că eram înconjurat de oameni de ispravă care mă ajutaseră să cântăresc aceste şanse. Mi-am dat seama că toate greşelile pe care le făcusem şi toate încurcăturile pe care le rezolvasem mă pregătiseră pentru acest moment. Şi, cu toate că nu puteam garanta rezultatul, eram pe deplin pregătit şi încrezător în decizia mea.

A doua zi, pe 29 aprilie, într-o vineri, am fost mai mult pe drumuri. Trebuia să ajung la Tuscaloosa, în Alabama, pentru a vedea la faţa locului efectele devastatoare ale unei tornade, apoi trebuia să plec la

Miami, unde urma să ţin un discurs. Între timp, era programat să le duc pe Michelle şi pe fete la Cape Canaveral pentru a urmări ultima lansare a navetei spaţiale *Endeavour* înainte ca aceasta să fie scoasă din funcţiune. Înainte de a pleca, am trimis un e-mail prin care îi rugam pe Tom, Denis, Daley şi Brennan să se întâlnească cu mine în Sala Recepţiilor Diplomatice. M-au prins exact în momentul în care familia mea se îndrepta spre Peluza de Sud, unde aştepta elicopterul Marine One. Cu zgomotul elicopterului în fundal (pe care se suprapunea şi o mică ceartă între Sasha şi Malia), am dat oficial undă verde pentru misiunea Abbottabad, punând accent pe faptul că McRaven deţinea controlul operaţional total şi că doar el avea să fie cel care urma să stabilească ora exactă a raidului.

Lucrurile nu mai ţineau de mine acum, chiar mă bucuram că plec din Washington, fie şi pentru o zi, că îmi pot ocupa mintea şi cu alte treburi şi că pot aprecia munca altora. La începutul săptămânii, o furtună cu puteri monstruoase măturase statele din sud-est, tornadele iscate ucigând peste 300 de oameni, ceea ce însemna că aveam de-a face cu cel mai ucigător dezastru natural de la Uraganul Katrina încoace. O tornadă cu diametrul de 2,4 kilometri lovise cu o viteză de 305 km/h statul Alabama, distrugând mii de locuinţe şi sedii de firme.

Am aterizat la Tuscaloosa, unde am fost întâmpinat de directorul Agenţiei Naţionale pentru Gestionarea Situaţiilor de Urgenţă (FEMA), un tip solid, modest, originar din Florida, pe nume Craig Fugate şi, împreună cu oficialii de stat şi locali, am traversat cartierele care arătau de parcă fuseseră sub bombardament. Am vizitat un centru de refugiaţi şi am consolat familiile care pierduseră tot ceea ce avuseseră. În ciuda dezastrului, aproape fiecare persoană cu care am stat de vorbă – de la guvernatorul republican al statului până la mămica ce îşi alina puiul – a avut numai cuvinte de apreciere faţă de reacţia guvernului federal şi a echipelor de intervenţie care ajunseseră imediat la faţa locului; fiecare cerere, oricât de neînsemnată, fusese rezolvată cu grijă şi cu îndemânare. Nu eram deloc surprins, dat fiind că Fugate era unul dintre cei mai buni oameni ai mei, un funcţionar civil serios, lipsit de orgolii, care nu se ascundea după scuze şi care avea zeci de ani de experienţă în dezastre naturale. Simţeam o oarecare satisfacţie văzând că eforturile lui erau recunoscute, şi asta a fost o dovadă în plus legată de ceea ce conta cu adevărat în guvernare, de acţiunile zilnice, aproape neştiute, ale oamenilor care nu doreau atenţie şi ştiau ce au de făcut şi îşi duceau misiunea la capăt cu mândrie.

Când am ajuns la Cape Canaveral, am aflat cu dezamăgire că NASA fusese nevoită să anuleze lansarea navetei spaţiale în ultimul moment

din cauza problemelor unei unități auxiliare de alimentare, dar familia noastră a avut totuși ocazia de a-i întâlni pe astronauți și de-a petrece ceva timp cu Janet Kavandi, directoarea operațiunilor echipajelor de zbor de la Centrul Spațial Johnson din Houston, și care venise și ea în Florida pentru lansare. Copil fiind, fusesem fascinat de explorarea spațiului, iar ca președinte una din prioritățile mele fusese aceea de a evidenția valoarea științei și a ingineriei ori de câte ori aveam ocazia, și am organizat chiar și un târg anual de știință la Casa Albă, unde studenții veneau să expună cu mândrie roboți, rachete și mașini alimentate cu energie solară. Am încurajat, de asemenea, NASA să colaboreze cu societățile comerciale în vederea călătoriilor în spațiu pe orbită joasă. Acum le priveam pe Malia și Sasha ascultând-o cu atenție, cu ochi mari, pe Kavandi, în timp ce aceasta le explica cât personal și câtă muncă erau dedicate unei singure lansări și le povestea despre propria călătorie, de la fetiță crescută la o fermă de vite din Missouri, fascinată în copilărie de cerul nopții, la astronautul care zburase în trei misiuni spațiale.

Ziua s-a terminat cu ceremonia de absolvire a studenților din Miami Dade, o universitate ce reunea 170 000 de studenți în opt campusuri, cea mai mare universitate din țară. Președintele Eduardo Padron frecventase cursurile școlii în anii 1960, când era doar un tânăr emigrant cubanez, cu puține cunoștințe de limbă engleză și fără șanse la educație superioară. După ce obținuse diploma de profesor asociat acolo și apoi finalizase un doctorat în economie la Universitatea din Florida, refuzase slujbe foarte bănoase în sectorul privat pentru a se întoarce la Miami Dade, unde, timp de 40 de ani, își făcuse o misiune din a acorda tinerilor aceleași șanse pe care le avusese el. El a descris facultatea ca pe „o fabrică de visuri" pentru studenții lui care veneau din familii latino, afro-americane și de imigranți cu venituri mici, primii copii din familiile lor care mergeau la facultate. „Nu abandonăm pe nimeni", mi-a spus el, „și datoria noastră este de a-i învăța și pe ei să nu abandoneze." M-am simțit extrem de inspirat de generozitatea viziunii lui.

În discursurile pe care le-am adresat studenților în seara aceea, am vorbit despre idealul american: despre faptul că realizările lor stăteau mărturie ambiției noastre individuale de a ne depăși condiția, precum și capacității noastre colective de a trece peste diferențe și de a face față provocărilor vremurilor noastre. Mi-am amintit o întâmplare din copilăria mea, când stăteam pe umerii bunicului meu și fluturam un mic steag american în mijlocul unei mulțimi adunate pentru a-i întâmpina pe astronauții uneia dintre misiunile spațiale Apollo, după o amerizare reușită în apele insulelor Hawaii. Acum, 40 de ani mai târziu, le povesteam absolvenților că fiicele mele avuseseră șansa de a

se întâlni cu reprezentanţi ai noii generaţii de exploratori în spaţiu. Am reflectat asupra schimbărilor petrecute în America din copilăria mea până acum; viaţa făcuse un ciclu complet – diplomele lor, faptul că fusesem ales preşedinte, toate acestea erau dovezi ale faptului că America dăinuieşte.

Studenţii şi părinţii lor au izbucnit în urale, fluturând steguleţe în culorile Americii. M-am gândit la ţara pe care tocmai o descrisesem – o Americă plină de speranţă, generoasă, curajoasă, o Americă accesibilă tuturor. Eram cam de aceeaşi vârstă cu aceşti absolvenţi atunci când începusem să cred cu sfinţenie în această idee. Şi, mai mult de dragul lor decât pentru mine, îmi doream din tot sufletul să fie adevărat.

Mă simţisem încărcat de energie şi optimism în timpul călătoriei de vineri, dar ştiam că, odată întors la Washington – unde sâmbătă urma să particip împreună cu Michelle la Cina Corespondenţilor de Presă de la Casa Albă –, starea mea avea să se schimbe. Găzduită de corpul de presă al Casei Albe, cina – la care participase fiecare preşedinte american cel puţin o dată, începând cu Calvin Coolidge – fusese iniţial gândită pentru a le oferi jurnaliştilor şi celor despre care aceştia scriau o şansă de a-şi lăsa divergenţele deoparte, pentru o seară, şi de a se simţi bine. Cu timpul, după ce ştirile şi lumea divertismentului au început să se îngemăneze, adunarea anuală se transformase într-o versiune a Met Gala sau a Oscarurilor de la Casa Albă, incluzând un spectacol al unui comedian, transmis prin cablu, şi reunind circa 2 000 de jurnalişti, politicieni, magnaţi şi oficiali din administraţie, plus o pleiadă de celebrităţi de la Hollywood care se înghesuiau într-o sală de bal pentru a sporovăi, a fi văzute şi a asculta un discurs din partea preşedintelui, discurs care semăna mai mult cu un număr stand-up, în care acesta îşi tachina rivalii şi glumea pe seama ultimelor evenimente politice ale zilei.

Într-o vreme când oamenii din întreaga ţară încercau încă să îşi găsească un loc de muncă, să-şi păstreze casele şi să-şi plătească facturile, după criza economică, prezenţa mea la un astfel de eveniment exclusivist şi extravagant mi s-a părut mereu stânjenitoare din punct de vedere politic. Dar, pentru că fusesem prezent în ultimii doi ani, ştiam că nu puteam să risc apariţia unor suspiciuni în cazul în care aş fi refuzat invitaţia în ultimul moment; deşi ştiam că McRaven urma să se alăture curând echipei sale de puşcaşi marini din Jalalabad şi, că în câteva ore, era posibil să lanseze operaţiunea, trebuia să fac tot posibilul să mă comport ca şi cum totul era normal, dat fiind că sala era plină de reporteri. Din fericire, clovnul numărul unu al naţiunii fusese invitat să ia loc la masa *Washington Post* în acea seară, iar aceia dintre noi care ştiam ce se pune la cale am avut un

sentiment de uşurare când l-am văzut pe Donald Trump intrând pe uşă, fiind practic o garanţie că presa nu avea să abordeze subiectul Pakistanului.

Într-o oarecare măsură, publicarea certificatului meu de naştere în original şi dojana pe care o adresasem jurnaliştilor în sala de conferinţe a Casei Albe avusese efectul scontat: Donald Trump fusese nevoit să recunoască faptul că acum era convins că mă născusem în Hawaii, dar a ţinut să-şi asume meritul de-a mă fi obligat – în numele poporului american – să-mi dovedesc originea. Întreaga controversă a originii mele rămăsese întipărită în mintea oamenilor, aşa cum s-a dovedit şi în acea sâmbătă când m-am întâlnit cu Jon Favreau şi echipa de scriitori care mi-au pregătit speech-ul şi care habar nu aveau de operaţiunea ce urma. Au scris un monolog inspirat, cu toate că am fost puţin tulburat de o frază care atingea subiectul adepţilor teoriei originilor şi care sugera că Tim Pawlenty, fostul guvernator republican de Minnesota care cocheta cu ideea de a candida la preşedinţie, ascunsese faptul că numele lui complet era de fapt „Tim bin Laden Pawlenty". L-am rugat pe Favs să schimbe „bin Laden" cu „Hosni", dat fiind că situaţia actuală a lui Mubarak era mai potrivită. Mi-am dat seama că nu considera modificarea mea drept o îmbunătăţire, dar nu m-a contrazis.

Spre sfârşitul după-amiezii, l-am sunat pe McRaven, care m-a anunţat că din cauza ceţii din Pakistan intenţiona să aştepte până duminică pentru demararea acţiunii. M-a asigurat că totul era în ordine şi că echipa lui era pregătită. I-am spus că nu acesta era motivul apelului meu.

„Spune-le tuturor din echipă cât de mult îi apreciez", am zis.

„Da, domnule."

„Bill", am mai spus, căutând cuvintele potrivite prin care să-mi exprim aprecierea. „Chiar te rog să le transmiţi."

„Aşa voi face, domnule preşedinte", a răspuns.

În seara aceea am mers cu Michelle în coloana oficială pe Dealul Capitoliului, am făcut fotografii cu diverse VIP-uri şi am petrecut vreo două ore pe o estradă, în timp ce oaspeţii, printre care Rupert Murdoch, Sean Penn, John Boehner şi Scarlett Johansson, savurau un pahar de vin şi o friptură cam prea făcută. Mi-am păstrat zâmbetul, în timp ce în mintea mea făceam un fel de echilibristică, cu gândul la mii de kilometri distanţă. Când mi-a venit rândul să vorbesc, m-am ridicat şi am luat hârtiile. Cam pe la jumătatea discursului, mi-am îndreptat atenţia asupra lui Trump.

„Ştiu că a fost ţinta unor critici în ultima vreme", am spus, „dar nimeni nu e mai fericit, mai mândru decât *the Donald* de faptul că problema certificatului de naştere a fost lămurită. Şi asta pentru că

acum se poate concentra pe probleme care sunt cu adevărat importante, de genul: A fost aselenizarea o făcătură? Ce s-a întâmplat de fapt la Roswell? Şi, mai ales, unde sunt Biggie şi Tupac?“ Sala a izbucnit în râs, iar eu am continuat în aceeaşi notă, observând „acreditările şi experienţa“ lui ca gazdă a emisiunii *Celebrity Apprentice* şi felicitându-l pentru modul în care gestionase faptul că „o anumită echipă de bucătari nu a impresionat juriul de la Omaha Steaks cu fripturile lor... Acestea sunt decizii care şi pe mine m-ar ţine treaz toată noaptea. Felicitări, domnule. Felicitări!“

Publicul a început să huiduie în timp ce Trump a rămas tăcut, cu un zâmbet forţat pe chip. N-aş putea spune ce-i trecea prin minte în acele minute în care îl umileam public. Tot ce ştiu e că prindea la public, iar în Statele Unite din 2010, aceasta era o formă de putere. Trump se folosea de o monedă care, oricât de lipsită de valoare ar fi fost, părea să câştige cât mai mult teren de la o zi la alta. Aceiaşi reporteri care au râs la glumele mele aveau să-i acorde, în continuare, spaţiu de emisie. Iar editurile s-ar fi bătut pe prezenţa lui.

Departe de a se simţi ostracizat pentru enormităţile pe care le debita, Trump era mai mare ca niciodată.

A doua zi dimineaţă, m-am trezit înainte de telefonul obişnuit din centrala Casei Albe. Luasem o măsură neobişnuită, aceea de a anula tururile publice din Aripa de Vest din ziua aceea, pornind de la prezumţia că urma să avem şedinţe importante în timpul zilei. M-am decis să joc o scurtă partidă de golf cu Marvin, aşa cum făceam de obicei în dimineţile liniştite de duminică, mai ales pentru a transmite un semnal că era o zi obişnuită, dar şi pentru a ieşi la aer şi a nu mai sta cu ochii pe ceas în Sala Tratatelor, aşteptând lăsarea întunericului în Pakistan. Era o zi răcoroasă şi fără vânt şi am pierdut trei din cele patru mingi în pădure. Întors la Casa Albă, m-am dus să vorbesc cu Tom. Acesta era deja în Camera Situaţiilor de Urgenţă, împreună cu restul echipei, unde totul era pregătit pentru a putea reacţiona conform desfăşurării evenimentelor. Am preferat să nu-i sâcâi cu prezenţa mea şi l-am rugat să mă anunţe de îndată ce elicopterele decolau cu echipa de puşcaşi marini. M-am dus în Biroul Oval, unde am citit câteva documente, dar, pentru că nu mă puteam concentra, am citit acelaşi rând de nenumărate ori. I-am sunat pe Reggie, Marvin şi Pete Rouse – toţi erau deja informaţi asupra evenimentelor în desfăşurare – aşa că ne-am aşezat la masa din sufrageria Biroului Oval să jucăm cărţi.

La ora două după-amiază, ora Coastei de Est, două elicoptere Black Hawk ce fuseseră modificate pentru a fi mai bine camuflate au decolat de pe baza aeriană de la Jalalabad, cu 23 de puşcaşi marini la bord,

împreună cu interpretul oficial al CIA – un american de origine pakistaneză – şi un câine special antrenat pe nume Cairo, declanşând astfel operaţiunea Tridentul lui Neptun. Au zburat timp de 90 de minute până la Abbottabad. Am părăsit sufrageria şi m-am întors în Camera Situaţiilor care fusese practic transformată într-un cartier general de război. Leon era în legătură directă cu noi prin videoconferinţă, din Langley, şi ne transmitea informaţii din partea lui McRaven, care se afla în Jalalabad, în comunicare permanentă cu oamenii lui din echipa de puşcaşi marini. Atmosfera era tensionată, cum era de aşteptat, iar Joe, Bill Daley şi mare parte din echipa de securitate naţională – inclusiv Tom, Hillary, Denis, Gates, Mullen şi Blinken – erau deja la masa de conferinţe. Am primit o actualizare a planurilor de notificare a Pakistanului şi a altor ţări privind strategiile diplomatice în ambele cazuri, de succes sau de eşec al misiunii. S-au făcut pregătiri pentru o înmormântare tradiţională islamică în cazul în care bin Laden era ucis în timpul raidului, o înmormântare care urma să aibă loc pe mare, pentru a evita crearea unui loc de pelerinaj pentru jihadişti. După o vreme, mi-am dat seama că echipa nu făcea decât să comunice vechi informaţii doar pentru urechile mele. Preocupat de faptul că nu făceam decât să le distrag atenţia, m-am dus înapoi, sus, unde am stat până pe la 3:30, când Leon m-a anunţat că elicopterele Black Hawk se apropiau de complex.

Echipa plănuise ca noi să urmărim în direct operaţiunea, adică prin Leon, pentru că Tom era îngrijorat de reacţia faţă de o comunicare directă între mine şi McRaven, ceea ce ar fi creat impresia că încercam să micromanageriez situaţia – o practică greşită şi o problemă politică în caz de eşec. Când m-am întors în Camera Situaţiilor, am văzut pe un monitor dintr-o sală mai mică de conferinţe o transmisiune live cu imaginea complexului şi i-am auzit vocea lui McRaven. Pe măsură ce elicopterele se apropiau de obiectiv, m-am ridicat de pe scaun. „Trebuie să văd asta“, am spus înainte să mă duc în camera alăturată, unde se afla acum un general de brigadă, Brad Webb, îmbrăcat în uniforma albastră a forţelor aeriene, cu ochii aţintiţi într-un calculator. A vrut să se ridice şi să-mi ofere locul lui. „Ia loc“, l-am rugat, punându-i o mână pe umăr şi aşezându-mă pe un alt scaun. Webb i-a informat pe McRaven şi pe Leon că eram alături de el şi urmăream transmisiunea. Curând, toată echipa s-a înghesuit în camera respectivă.

A fost prima şi singura oară, în calitate de preşedinte, când am urmărit o operaţiune militară în desfăşurare în timp real şi vedeam imagini aproape fantomatice derulându-se pe ecran. Nu trecuse nici un minut de când începusem să mă uit la monitor când unul dintre elicopterele Black Hawk a început să coboare uşor şi, înainte să-mi

dau seama ce se întâmplă, McRaven ne-a anunţat că elicopterul pierduse pentru o clipă din înălţime şi atinsese unul din zidurile complexului. Pentru o clipă m-a străbătut un fior de teamă. În mintea mea se desfăşura un scenariu dezastruos – un elicopter prăbuşit, puşcaşii încercând să iasă din el înainte de a lua foc, un cartier rezidenţial în care oamenii ieşeau în fugă din casele lor pentru a vedea ce se întâmplă în timp ce armata pakistaneză se apropia de locul dezastrului. Vocea lui McRaven m-a trezit din coşmar.

„O să fie bine", a spus el, de parcă ar fi vorbit despre o maşină care lovise un cărucior de supermarket. „Pilotul este cel mai bun şi va duce elicopterul la sol cu succes."

Şi exact aşa s-a întâmplat. Ceva mai târziu aveam să aflu că elicopterul fusese prins într-un vortex provocat de temperaturi mai mari decât cele anticipate şi că sistemul de aerisire a rotorului fusese blocat între pereţii înalţi ai complexului, forţându-i pe pilot şi pe puşcaşii marini de la bord să improvizeze o aterizare şi o evacuare. (În realitate, pilotul poziţionase intenţionat coada elicopterului către zid, pentru a evita o prăbuşire.) Dar tot ceea ce vedeam eu în acele momente erau siluete neclare, care se aşezau rapid în poziţiile indicate şi intrau în locuinţa principală. Timp de 20 de minute care mi s-au părut o eternitate, chiar şi McRaven a avut o imagine limitată a evenimentelor – sau poate a ales doar să nu comenteze detaliile căutărilor din fiecare încăpere efectuate de echipa sa. Apoi, cu o rapiditate neaşteptată, i-am auzit pe McRaven şi pe Leon vorbind, aproape în acelaşi timp, rostind cuvintele pe care aşteptam să le auzim – încununarea lunilor de planificare şi a anilor de culegere de informaţii.

„Geronimo identificat... Geronimo EKIA."

Enemy Killed in Action[68]

Osama bin Laden – nume de cod „Geronimo" pentru această misiune – omul răspunzător pentru cel mai abominabil atac terorist din istoria Americii, omul care dispusese uciderea a mii de oameni şi declanşase o perioadă tumultoasă din istoria lumii, fusese adus în faţa judecăţii de către o echipă de puşcaşi marini americani. În sala de conferinţe s-au auzit câteva exclamaţii de uimire. Am rămas cu ochii lipiţi de transmisiunea din monitor.

„L-am prins", am spus cu voce aproape şoptită.

Timp de 20 de minute, nimeni nu s-a ridicat de pe scaun, până când echipa SEAL nu şi-a terminat treaba: au aşezat trupul lui bin Laden într-un sac special; au imobilizat cele trei femei şi cei nouă copii prezenţi şi i-au interogat într-o altă parte a complexului; au adunat computerele, dosarele şi alte materiale cu valoare informativă; apoi au ataşat materiale explozibile elicopterului avariat, care avea să fie

distrus şi înlocuit de un elicopter militar Chinnok care survola zona, la mică depărtare. După decolarea eclicopterelor, Joe m-a strâns de umăr.

„Felicitări, şefu'", mi-a spus el.

M-am ridicat şi am făcut un semn din cap. Denis şi-a lovit pumnul de al meu. Am dat mâna cu ceilalţi din echipă. Am rămas totuşi precauţi, pentru că elicopterele se aflau încă în spaţiul aerian pakistanez. Abia în jurul orei 6 seara, după ce elicopterele aterizaseră în siguranţă la Jalalabad, am simţit că mă eliberez de starea de tensiune. La scurt timp după aceea, McRaven ne-a explicat într-o videoconferinţă că privea cadavrul chiar în momentul acela şi că nu avea nici o îndoială că era vorba de bin Laden; programul de recunoaştere facială al CIA avea să indice acelaşi lucru. Pentru o confirmare suplimentară, McRaven l-a rugat pe un membru al echipei sale, înalt de 1,88 metri să se întindă lângă cadavru pentru a compara statura lui cu cea a lui bin Laden despre care se presupunea că ar fi avut 1,95 metri înălţime.

„Hai, nu mă omorî, Bill", l-am tachinat eu. „După toată planificarea n-ai putut să aduci şi tu o ruletă cu tine?"

Era prima glumă pe care mi-am permis s-o fac toată ziua, dar hohotele de râs n-au durat mult, iar fotografiile cu cadavrul lui bin Laden au început să circule în jurul mesei de conferinţe. Am aruncat o scurtă privire: era el. În ciuda evidenţelor, Leon şi McRaven mi-au spus că nu puteam fi 100 la sută siguri până nu primeam rezultatele testelor ADN, în maximum două zile. Am discutat despre amânarea anunţului oficial, dar relatări despre prăbuşirea unui elicopter la Abbottabad începuseră să apară deja pe internet. Mike Mullen i-a telefonat comandantului armatei pakistaneze, generalul Ashfaq Parvez Kayani şi, cu toate că dialogul a decurs politicos, Kayani a cerut să facem declaraţii publice clare despre raid şi ţinta acestuia cât mai curând posibil, pentru ca oamenii lui să poată ţine sub control reacţia publicului pakistanez. Conştienţi de faptul că nu mai puteam pierde încă 24 de ore, am urcat la Ben pentru a-i dicta consideraţiile mele despre ce urma să comunicăm naţiunii mai târziu în seara aceea.

În următoarele ore, Aripa de Vest a funcţionat cu toate motoarele pornite. În timp ce diplomaţii luau legătura cu guvernele altor ţări, iar echipa noastră de comunicare se pregătea să anunţe presa, i-am sunat pe George W. Bush şi pe Bill Clinton pentru a le da vestea şi am ţinut să îi spun lui Bush că misiunea nu era decât punctul culminant al unui proces lung şi dificil început sub preşedinţia lui. Cu toate că dincolo de Atlantic era deja trecut de miezul nopţii, am luat legătura şi cu David Cameron pentru a-i mulţumi pentru ajutorul susţinut pe care cel mai apropiat aliat al nostru ni l-a dat încă de la începutul războiului din

Afghanistan. M-am aşteptat să am cea mai dificilă convorbire cu preşedintele ostil al Pakistanului, Asif Ali Zardari, pe care îl aştepta, de bună seamă, o reacţie agresivă a concetăţenilor lui în legătură cu violarea de către americani a suveranităţii Pakistanului. Dar când mi-a răspuns la telefon, mi-a transmis felicitări şi întregul lui sprijin. „Oricare ar fi fost consecinţele", a spus el, „veştile sunt bune." Am simţit o reală emoţie în glasul lui când şi-a amintit că soţia lui, Benazir Bhutto, fusese asasinată de extremişti care aveau legături dovedite cu al-Qaeda.

N-o văzusem deloc pe Michelle în ziua aceea. Reuşisem s-o anunţ mai devreme despre evenimentele în desfăşurare, iar ea, în loc să aştepte în tensiune la Casa Albă, le lăsase pe Malia şi pe Sasha în grija bunicii lor şi ieşise să ia cina cu prietenele ei. Tocmai mă bărbierisem şi îmi pusesem un costum curat şi-o cravată, când ea a intrat pe uşă.

„Deci?", a întrebat.

Am ridicat degetul mare în semn de reuşită, iar ea mi-a zâmbit şi m-a îmbrăţişat. „Este nemaipomenit, iubitule", a zis ea. „Chiar nemaipomenit. Cum te simţi?"

„Deocamdată, uşurat", am răspuns. „Dar mai întreabă-mă o dată peste vreo două ore."

Înapoi în Aripa de Vest, m-am aşezat la birou împreună cu Ben pentru a aduce ultimele modificări declaraţiei mele. Îi menţionasem câteva teme pe care trebuia să le ating. Am vrut să vorbesc despre frica împărtăşită de toată lumea în ziua de ١١ septembrie şi despre unitatea din zilele ce urmaseră. Voiam să-i salut nu numai pe cei implicaţi direct în această misiune, ci şi întreaga comunitate militară şi a serviciilor secrete care au continuat să se sacrifice pentru siguranţa noastră. Voiam, de asemenea, să subliniez din nou că lupta noastră era dusă împotriva al-Qaeda, nicidecum împotriva Islamului. Am vrut să închei reamintind lumii, dar şi nouă înşine, că America îşi face datoria şi că noi toţi, ca naţiune, putem înfăptui lucruri măreţe.

Ca de obicei, Ben a luat toate frânturile mele de gânduri şi a scris un discurs în mai puţin de două ore. Ştiam că discursul acela era foarte important pentru el, dat fiind că, după prăbuşirea Turnurilor Gemene, traiectoria lui în viaţă s-a schimbat categoric, pentru că atunci a luat decizia de a veni la Washington şi de a-şi pune amprenta asupra acestei lumi. Mi-am amintit şi eu frânturi din acea zi fatidică: Michelle tocmai o dusese pe Malia la grădiniţă, în prima ei zi; eu eram în faţa Clădirii Statului Illinois din centrul oraşului Chicago, copleşit de evenimente după ce o sunasem pe Michelle să mă asigur că atât ea, cât şi fetele erau în siguranţă; Sasha, care pe vremea aceea nu avea decât trei luni, adormise pe pieptul meu în acea noapte, în timp ce eu mă uitam pe întuneric la ştiri şi încercam să iau legătura cu prietenii

mei din New York. La fel ca în cazul lui Ben, cursul vieţii mele a fost iremediabil afectat de acea zi, în moduri pe care în momentul acela nu le-am putut anticipa, şi declanşând o serie de întâmplări care m-au adus, în cele din urmă, în poziţia în care mă aflam acum.

După ce am mai citit în diagonală discursul, m-am ridicat şi l-am bătut pe Ben pe spate. „Excelentă treabă, frate", i-am spus. A dat din cap, o sumedenie de trăiri i s-au citit pe faţă, apoi a ieşit în grabă din birou pentru a face ultimele retuşuri potrivit indicaţiilor mele şi pentru a introduce textul în prompter. Era aproape 11:30 p.m. Canalele cele mai importante de ştiri anunţaseră deja moartea lui bin Laden, iar noi aşteptam să intrăm în direct. Mulţimi de oameni entuziasmaţi s-au adunat la porţile Casei Albe, iar mii de oameni au umplut străzile. Păşind în aerul răcoros al nopţii m-am îndreptat de-a lungul colonadelor către Camera de Est, unde urma să rostesc discursul şi, în tot acest timp, auzeam mulţimea strigând ritmic „USA! USA! USA!" Strigătele veneau dinspre Pennsylvania Avenue. Era un sunet care avea să se audă până în miezul nopţii.

Chiar şi după ce entuziasmul oamenilor s-a mai potolit, toţi cei de la Casa Albă au simţit o schimbare în starea generală de dispoziţie a cetăţenilor în zilele imediat următoare raidului de la Abbottabad. Pentru prima şi singura dată în timpul preşedinţiei mele nu a fost nevoie să vorbim prea mult despre ceea ce înfăptuiserăm. Nu am mai fost nevoiţi să ripostăm atacurilor din partea republicanilor, nici să răspundem acuzaţiilor din partea electoratului-cheie despre aşa-zisele compromisuri privind unele principii de bază. Nu au apărut nici consecinţe neprevăzute sau probleme legate de operaţiune. Mai erau încă multe decizii de luat, inclusiv dacă să facem publică imaginea trupului neînsufleţit al lui bin Laden. (Răspunsul meu a fost nu; nu aveam nevoie de aplauze sau de trofee, le-am spus celor din staff, şi nici nu voiam ca imaginea lui bin Laden, împuşcat în cap, să devină motiv de speculaţii pentru extremişti.) Încă aveam de muncit pentru a readuce relaţiile cu Pakistanul la normal. Şi, cu toate că documentele şi computerele confiscate din complex s-au dovedit de o valoare inestimabilă, confirmând faptul că bin Laden continuase să joace un rol fundamental în plănuirea atacurilor împotriva Statelor Unite, şi în ciuda presiunii enorme pe care am atras-o asupra reţelei sale, pe ai căror lideri i-am urmărit şi capturat, nimeni nu se culcase pe-o ureche, crezând că ameninţarea al-Qaeda era de domeniul trecutului. Nu aveam însă nici o îndoială asupra faptului că organizaţia lui suferiseră o lovitură grea, care o aducea şi mai aproape de o înfrângere. Până şi cei mai aspri critici au fost nevoiţi să recunoască faptul că misiunea fusese un succes clar.

Cât despre poporul american, raidul de la Abbottabad fusese un fel de purificare. Oamenii asistaseră deja la zece ani de război în Irak şi Afghanistan, cu rezultate neclare. Ei au înţeles că extremismul violent era permanent, la fel cum au înţeles şi că nu avusese loc nici o bătălie decisivă şi că nimeni nu se predase oficial. Drept urmare, publicul a privit din instinct moartea lui bin Laden ca pe o victorie demnă de Ziua „Z", într-o perioadă de greutăţi economice şi de frământări politice. Naţiunea avea în sfârşit satisfacţia de a-şi vedea guvernul victorios.

Pe de altă parte, miile de familii care îşi pierduseră oameni dragi în 11 septembrie priveau acţiunea noastră dintr-o perspectivă mult mai personală. La o zi după misiune, mapa cu cele zece scrisori de la alegători conţinea un email tipărit de la o tânără pe nume Payton Wall, care la vremea atacurilor nu avusese decât patru ani, iar acum avea 14. Mi-a explicat că tatăl ei fusese într-unul din Turnurile Gemene şi o sunase înainte ca acestea să se prăbuşească. Mi-a scris că toată viaţa fusese obsedată de vocea tatălui ei la telefon şi de imaginea mamei ei înlăcrimate. Deşi nimic nu putea compensa pierderea acestuia, ea dorise să ne comunice, mie şi celor implicaţi în raid, ce mult însemna pentru ea şi familia ei faptul că America nu o uitase.

Stăteam singur în Sala Tratatelor şi am recitit de câteva ori e-mailul, emoţionat şi cu ochii plini de lacrimi. Mă gândeam la fiicele mele şi la cât de tare le-ar fi rănit pierderea mamei sau a tatălui lor. M-am gândit la tinerii care se înrolaseră în armată după 11 septembrie, hotărâţi să-şi servească patria, indiferent de sacrificii. M-am gândit la părinţii celor răniţi sau ucişi în Irak şi Afghanistan – la mamele care primiseră medalia Steaua de Aur pe care Michelle şi cu mine le-am consolat, la taţii care îmi arătaseră fotografii ale fiilor lor morţi. M-a cuprins un sentiment de profundă mândrie pentru cei care făcuseră parte din misiune. Începând cu puşcaşii marini, continuând cu experţii CIA care îi luaseră urma până la Abbottabad, cu diplomaţii care erau pregătiţi să gestioneze urmările, şi până la interpretul american de urdu care rămăsese în afara complexului pentru a-i îndepărta pe curioşii ajunşi acolo în timpul raidului – toţi aceşti oameni conlucraseră ca un tot unitar, cu generozitate, fără să fie preocupaţi de laude sau de recompense sau de preferinţele politice, pentru a îndeplini un ţel comun.

La toate acestea se mai adăuga un gând: Erau, oare, acea unitate, acel sentiment al ţelului comun, posibile numai când venea vorba de anihilarea unui terorist? Întrebarea era sâcâitoare. Cu toată mândria şi satisfacţia resimţite în urma succesului misiunii de la Abbottabad, adevărul era că nu am simţit acelaşi entuziasm ca în noaptea în care se votase reforma sănătăţii. Am încercat să-mi închipui cum ar fi

arătat America dacă am fi putut uni ţara în aşa fel încât guvernul să ofere acelaşi nivel de experienţă şi ambiţie în educaţia copiilor noştri sau în oferirea de locuinţe celor fără adăpost, aşa cum se întâmplase să se unească pentru capturarea lui bin Laden. M-am întrebat dacă puteam găsi aceeaşi perseverenţă şi aceleaşi resurse pentru a reduce sărăcia şi efectul de seră, pentru a ne asigura că fiecare familie îşi poate duce copiii la creşă şi la grădiniţă. Ştiam că stafful meu ar fi desfiinţat aceste speranţe ale mele, pe care le-ar fi calificat drept o utopie. Şi pentru că aşa stăteau lucrurile, pentru că nu ne puteam imagina o unire a întregii naţiuni în jurul altor probleme în afară de ameninţarea teroristă şi înfrângerea duşmanilor din exterior, am făcut o evaluare a greşelilor preşedinţiei mele şi a lucrurilor pe care le aveam încă de făcut.

Am lăsat deoparte gândurile ce aveau să mă preocupe în continuare şi mi-am îngăduit un moment ca să savurez victoria. Bob Gates urma să participe la ultima şedinţă de cabinet şi avea să primească aplauze din partea tuturor, motiv pentru care era extrem de emoţionat. Am petrecut ceva timp cu John Brennan, care luase cumva parte la urmărirea lui bin Laden timp de aproape 15 ani. Bill McRaven a venit în Biroul Oval unde, pe lângă mulţumirile mele cele mai profunde pentru calităţile lui excepţionale de lider, i-am dăruit o ruletă montată pe o plăcuţă comemorativă. Iar pe data de 5 mai 2011, la doar patru zile după îndeplinirea operaţiunii, am zburat la New York unde am luat prânzul cu pompierii Companiei 54/Unitatea 4/Batalionul 9, care pierduseră 15 membri în dimineaţa atacului, apoi am participat la ceremonia de depunere a unei coroane de flori în perimetrul Zonei Zero. O parte dintre primii oameni care răspunseseră în acţiunile de salvare au servit în garda de onoare în acea zi, iar eu am avut ocazia de a mă întâlni cu familiile victimelor din 11 septembrie, inclusiv cu Payton Wall, care m-a îmbrăţişat cu putere şi m-a întrebat fără ocolişuri dacă puteam să aranjez o întâlnire cu Justin Bieber (iar eu i-am răspuns că voi putea, mai mult ca sigur, să rezolv).

A doua zi am zburat la Fort Campbell, Kentucky, unde McRaven ne-a făcut cunoştinţă, mie şi lui Joe, cu echipa de puşcaşi marini şi de piloţi care participase la raidul din Abbottabad. O machetă a complexului era aşezată în mijlocului încăperii, iar în vreme ce ofiţerul responsabil ne explica în detaliu desfăşurarea operaţiunii, i-am privit cu atenţie pe cei 30 şi ceva de militari aşezaţi pe scaunele pliante în faţa mea. Unii dintre ei arătau foarte impunător – erau tineri robuşti, ai căror muşchi se puteau ghici prin uniforme. Dar m-a şocat faptul că mulţi dintre ei puteau trece drept contabili sau directori de şcoală, oameni trecuţi de 40 de ani, cu păr încărunţit şi

atitudine modestă. Ei reprezentau dovada vie a priceperii şi a inteligenţei născute din experienţa unora din cele mai periculoase misiuni – experienţă care îi costase viaţa pe mulţi alţii, a precizat comandantul. Când şedinţa de informare a luat sfârşit, le-am strâns mâna tuturor celor din încăpere şi am acordat echipei Medalia de Onoare – *Presidential Unit Citation* – cea mai înaltă decoraţie pe care o unitate militară o poate primi. Oamenii aceia m-au surprins, la rândul lor, cu un dar: drapelul american pe care îl luaseră cu ei la Abbottabad, înrămat şi semnat pe spate de fiecare dintre ei. Nimeni nu mi-a spus cine fusese cel care îl ucisese pe bin Laden, iar eu nu am întrebat.

În timpul zborului de întoarcere, Tom mi-a prezentat o situaţie la zi a Libiei. Am revizuit cu Bill Daley agenda pentru următoarea lună şi am citit câteva documente cu care rămăsesem în urmă. În jurul orei 6:30 seara, am aterizat la baza aeriană Andrews şi m-am urcat la bordul elicopterului Marine One, care urma să mă ducă la Casa Albă. Am rămas tăcut şi am privit peisajul statului Maryland, cartierele frumos ordonate de la sol, şi râul Potomac strălucind în lumina apusului. Elicopterul a făcut un viraj uşor, spre nord, către parcul National Mall. Am văzut deodată Monumentul Washington, atât de aproape încât îmi lăsa senzaţia că putea fi atins; de cealaltă parte, am văzut silueta lui Lincoln, în penumbră, dincolo de coloanele de marmură ale Memorialului. Elicopterul Marine One s-a clătinat puţin, lucru cu care eram obişnuit, semnalând că urma să aterizăm pe Peluza de Sud, aşa că am coborât privirea spre strada care se întindea dedesubt, aglomerată din cauza traficului de la ora de vârf – cu navetişti, la fel ca şi mine, nerăbdători să ajungă acasă.

Mişcarea Naţională pentru Eliberarea Palestinei (n.tr.)

Federally Administered Tribal Area – Regiunea tribală administrată la nivel federal (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Inamicul ucis în acţiune (n.tr.)

MULȚUMIRI

Realizarea acestei cărți a presupus muncă și efort susținut din partea unor oameni cărora le sunt profund recunoscător:

Vechiul meu redactor de la Crown, Rachel Klayman, care îmi este alături de 16 ani, care a contribuit cu inteligența, cu judecata ei sănătoasă și atenția pentru detalii la fiecare rând pe care l-am așternut pe hârtie. Generozitatea, răbdarea și devotamentul ei, precum și munca dedicată au influențat semnificativ rezultatul final. Orice autor ar fi norocos să o aibă în preajmă.

Sara Corbett și-a adus contribuția la acest proiect prin experiența sa editorială și viziunea creatoare, redactând multe versiuni și venind cu sugestii de mare ajutor în tot acest timp. Este o femeie înțeleaptă și optimistă, și a făcut din această carte o lucrare mai bună decât ar fi putut fi altfel.

Cody Keenan, care m-a ajutat să scriu unele dintre cele mai cunoscute discursuri din cariera mea și care mi-a fost un colaborator valoros în ultimii trei ani, realizând interviuri informative, ajutându-mă să structurez cartea cum se cuvine și contribuind în multiple feluri la munca mea.

Ben Rhodes a fost prezent în multe din momentele descrise în această carte și a asigurat munca de documentare imperios necesară pentru fiecare versiune. Mai mult decât atât, îndelungatele noastre conversații și anii de prietenie m-au ajutat să conturez părerile expuse în aceste pagini.

Samantha Power a contribuit cu părerile ei riguroase, inteligente și incredibil de folositoare. Îi mulțumesc pentru integritatea și pasiunea ei – ea a făcut din mine un om și un scriitor mai bun.

Îi datorez mulțumiri lui Meredith Bohen, care a pus în aplicare cu meticulozitate standardele și etica de lucru excepționale pentru acest demers, prin părerile ei critice și o verificare meticuloasă a informațiilor, de la un capăt la celălalt. În sprijinul ei au venit și doi oameni incredibil de talentați, Julie Tate și Gillian Brassil, pentru a căror contribuție le mulțumesc din suflet.

Tot ceea ce realizez are la bază priceperea, munca și umorul staffului meu extrem de inteligent și de plin de energie, mulți dintre ei fiindu-mi alături ani de zile: Anita Decker Breckenridge a depus mari eforturi pentru a se asigura că pot scrie în liniște și ne-a îndrumat în procesul de publicare. Henock Dory a contribuit la acest volum în multiple feluri și cu un profesionalism demn de laudă,

urmărind fiecare detaliu şi ajutându-mă să merg înainte. Emily Blakemore, Graham Gibson, Eric Schultz, Katie Hill, Addar Levi, Dana Remus şi Caroline Adler Morales ne-au călăuzit munca de publicare. Mulţumiri, de asemenea, lui Joe Paulsen, Joelle Appenrodt, Kevin Lewis, Desiree Barnes, Greg Lorjuste, Michael Brush şi Kaitlin Gaughran.

Le sunt etern îndatorat celor care au lucrat în cabinetul şi în stafful meu, a căror muncă excepţională şi capacitate neclintită de a-şi menţine optimismul au contribuit semnificativ la realizarea agendei administraţiei mele. Câţiva dintre ei au scris propriile cărţi despre activitatea lor la Casa Albă şi despre natura muncii lor, iar aceste scrieri au fost resurse excelente pentru mine (şi o lectură fascinantă).

Le sunt recunoscător foştilor membri din staff şi colegilor care şi-au făcut timp pentru a-mi împărtăşi perspectiva personală şi amintirile lor din timpul preşedinţiei mele şi din campania electorală, printre ei numărându-se amiralul Thad Allen, David Axelrod, Melody Barnes, Jared Bernstein, Brian Deese, Arne Duncan, Rahm Emanuel, Matt Flavin, Ferial Govashiri, Danielle Gray, Valerie Jarrett, Katie Johnson, Jack Lew, Reggie Love, Chris Lu, Alyssa Mastromonaco, Marvin Nicholson, Nancy Pelosi, Kal Penn, Dan Pfeiffer, David Plouffe, Fiona Reeves, Harry Reid, Christy Romer, Pete Rouse, Kathy Ruemmler, Ken Salazar, Phil Schiliro, Kathleen Sebelius, Pete Souza, Tod Stern şi Tommy Vietor. Aduc mulţumiri speciale acelor colegi care au acceptat cu generozitate să citească şi să ofere o recenzie specializată a unor fragmente din manuscris: John Brennan, Carol Browner, Lisa Monaco, Cecilia Munoz, Steven Chu, Tom Donilon, Nancy-Ann DeParle, Jon Favreau, Tim Geithner, Eric Holder, Jeanne Lambrew, Denis McDonough, Susan Rice şi Gene Sperling.

Le sunt recunoscător lui Anne Withers şi lui Mike Smith de la Consiliul Naţional de Securitate pentru revizuirea manuscrisului şi lui Bob Barnett şi Deneen Howell de la firma Williams & Connolly care mi-au fost consilieri juridici nepreţuiţi.

Sunt conştient şi sincer recunoscător activităţii susţinute şi încrederii oamenilor de la Grupul Editorial Crown şi de la editura Penguin Random House, care au publicat această carte, în special în această perioadă dificilă de pandemie.

Îi aduc mulţumiri şi lui Markus Dohle, care a promovat proiectul de la bun început şi a mobilizat cu entuziasm resursele editurii Penguin Random House din toată lumea pentru a face posibilă publicarea acestei cărţi. Gina Centrello a fost o parteneră pricepută şi constantă, care a mobilizat fiecare departament al editurii Penguin Random House U.S. pentru a se asigura că volumul va fi publicat. Sincere mulţumiri lui Madeline McIntosh şi lui Nihar Malaviya, a căror

dedicare faţă de acest proiect şi a căror răbdare a fost remarcabilă, dat fiind că redactarea a durat mai mult decât am anticipat.

Experienţa şi planificarea strategică a lui David Drake şi Tina Constable de la grupul editorial Crown au fost esenţiale la tot pasul. Nu numai că şi-au adus contribuţia de creativitate şi perspectivă în materie de publicitate şi de marketing, dar au colaborat îndeaproape cu colegii lor, cu stafful meu şi cu editurile din străinătate pentru a orchestra eforturile presupuse de procesul de publicare a acestei cărţi, proces de multe ori extrem de complex. Totodată, ei au dovedit un mare respect faţă de preferinţele literare ale autorului, chiar şi atunci când a devenit limpede că ceea ce trebuia să fie un volum s-a transformat în două volume. Mă simt binecuvântat că volumul meu a ajuns în mâinile lor pricepute.

Gillian Blake a citit cu atenţie manuscrisul şi a făcut observaţii pertinente privind structura şi conţinutul acestuia. Viziunea lui Chris Brand, manifestată în conceptul de elaborare – de la copertă până la fotografii şi website – a fost inspirată. Lance Fitzgerald a vândut drepturile de publicare a cărţii în 24 de limbi, cel puţin până acum, şi a fost un mediator excelent între noi şi omologii din Regatul Unit şi din alte ţări. Lisa Feuer şi Linnea Knollmueller au făcut minuni, dându-se peste cap să se asigure că această carte va apărea la timp, prin grija şi talentul editurilor şi a difuzorilor de carte. Sally Franklin a redactat şi apoi a rupt nenumărate programe şi a ţinut tot procesul sub control, chiar şi atunci când acest lucru părea imposibil. Christine Tanigawa a pierdut nopţi în şir concentrată asupra fiecărui cuvânt şi a fiecărei virgule pentru a detecta eventualele greşeli şi pentru a se asigura că scriitura exprimă exact ceea ce gândesc. Elizabeth Rendfleisch s-a asigurat că volumul arată impecabil, şi la exterior şi în interior.

Mii de mulţumiri celor de la grupul editorial Crown şi de la editura Penguin Random House care şi-au unit eforturile şi au dat ce au avut mai bun pentru această carte: Todd Berman, Mark Birkey, Tammy Blake, Julie Cepler, Denise Cronin, Kellyann Cronin, Amanda D'Acierno, Sue Dalton, Benjamin Dreyer, Skip Dye, Carisa Hays, Madison Jacobs, Cynthia Lasky, Sue Malone-Barber, Matthew Martin, Maren McCamley, Dyana Messina, Lydia Morgan, Ty Nowicki, Donna Passannante, Jennifer Reyes, Matthew Schwartz, Holly Smith, Stacey Stein, Anke Steinecke, Jaci Updike, Claire Von Schilling, Stacey Witcraft şi Dan Zitt. Le sunt, de asemenea, recunoscător lui Maureen Clark, Jane Hardick, Janet Renard, Do Mi Stauber şi Bonnie Thompson; lui Scott Creswell pentru faptul că a coprodus cartea audio; lui Carol Poticny pentru documentarea excepţională privind fotografiile folosite; şi companiei North Market Street Graphics pentru acurateţea paginilor şi disponibilitatea de a lucra zi şi noapte.

Şi, la final, aş vrea să le mulţumesc lui Elizabeth Alexander şi lui Michele Norris-Johnson, două scriitoare de elită care sunt întâmplător şi prietene de familie, pentru că mi-au pus la dispoziţie opiniile lor editoriale nepreţuite şi pentru că au încurajat-o pe Michelle să aibă răbdare cu mine, mai ales în ultimele luni de scris şi redactare, care au fost extrem de agitate.

CREDITE FOTO

Bunicii materni ai lui Barack Obama, Stanley Armour Dunham şi Madelyn Lee Payne Dunham (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Micuţul Barack Obama cu mama lui, Ann Dunham, pe plajă (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama în copilărie (Arhivele de familie Obama-Robinson)

Tatăl lui Barack Obama, Barack Hussein Obama Senior (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama şi mama lui, Ann Dunham (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Surorile vitrege ale lui Barack Obama, Maya Soetoro-Ng (*stânga*) şi Auma Obama (*dreapta*), împreună cu mama lui, Ann Dunham, la Monumentul lui Lincoln din Washington D.C. (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama cu mama, Ann Dunham (*stânga*), şi bunica lui, Madelyn Lee Payne Dunham (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama şi Michelle Robinson se căsătoresc pe 3 octombrie 1992 la Trinity United Church of Christ din Chicago (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack şi Michelle Obama şi fiicele lor, Malia şi Sasha, la botezul Sashei (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama în Chillicothe, Illinois, în timpul campaniei sale pentru Senatul SUA, august 2004 (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea editurii HarperCollins Publishers.)

Candidatul statului Illinois pentru Senatul SUA, Barack Obama, rostind discursul din deschiderea Convenţiei Naţionale Democrate din 21 iulie 2004, în Boston MA (Spencer Platt/Getty Images)

Barack şi Michelle Obama după discursul de la Convenţia Naţională Democrată, 27 iulie 2004, Boston MA (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea editurii HarperCollins Publishers.)

Malia Obama îl priveşte pe tatăl ei, Barack Obama, în timpul campaniei sale din 2004 pentru Senatul SUA, 2 august 2004 (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea editurii HarperCollins Publishers.)

Barack Obama, Michelle Obama şi fiicele Malia şi Sasha sărbătoresc victoria acestuia în Senat împotriva adversarului său republican Alan Keyes,

2 noiembrie 2004, Chicago, IL (Scott Olson/Getty Images)

Senatorul Barack Obama pe Dealul Capitoliului, 17 noiembrie 2005 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Senatorul Barack Obama şi şeful său de cabinet Pete Rouse (David Katz)

Senatorul Barack Obama în biroul său de pe Dealul Capitoliului, ianuarie 2005 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Senatorul Barack Obama, într-o conversaţie cu congresmanul John Lewis (*cel cu mâna întinsă)* în faţa Casei Albe, 26 ianuarie 2005 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Senatorul Barack Obama vizitează o unitate de distrugere a armelor convenţionale din Donețk, Ucraina, 30 august 2005 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Cetăţeni kenyeni aşteptând sosirea senatorului Barack Obama în faţa unui spital din Kisumu, Kenya, 26 august 2006 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Senatorul Barack Obama soseşte la un miting pentru anunţarea - candidaturii sale pentru nominalizarea de către democraţi în cursa pentru preşedinţie, 10 februarie 2007, Old State Capitol, Springfield, IL (Mandel Ngan/AFP via Getty Images)

Senatorul Barack Obama îşi salută susţinătorii la un miting din Austin, Texas, 23 februarie 2007 (Scout Tufankjian/Polaris)

Senatorul Barack Obama sărbătorind alături de fiica sa Sasha după victorie, la un bâlci din Iowa, în Des Moines, IA, 16 august 2007 (Scott Olson/Getty Images)

Senatorul Barack Obama în fruntea susţinătorilor săi, la un festival câmpenesc în aer liber organizat anual de senatorul american Tom Harkin în Indianola, IA, 16 septembrie 2007 (David Lienemann/Getty Images)

Susţinători în aşteptarea discursului senatorului Barack Obama, candidatul democrat la preşedinţie, şi a lui Oprah Winfrey la reuniunea de la Centrul de Conferinţe Hy-Vee din Des Moines, IA, 8 decembrie 2007 (Brian Kersey/UPI/Alamy Stock Photo)

Directorul de campanie David Plouffe şi senatorul Barack Obama în culisele Convenţiei Naţionale Democrate din Denver, CO, 28 august 2008 (David Katz)

Candidatul democrat la preşedinţie, senatorul Barack Obama, vorbeşte în faţa Columnei Victoriei din Berlin, Germania, 24 iulie 2008 (Sebastian Willnow/DDP/AFP via Getty Images)

Candidatul republican la preşedinţie, senatorul John McCain, şi candidatul democrat la preşedinţie, senatorul Barack Obama, depun flori în locul unde s-au înălţat cândva Turnurile Gemene din New York, NY, 11 septembrie 2008 (Peter Foley/Reuters)

Președintele George W. Bush se întâlnește cu liderii din Congres, inclusiv cu candidații nominalizați la președinție, în Sala Cabinetului de la Casa Albă, pe 25 septembrie 2008, pentru discuții pe marginea crizei financiare. *Pe scaune, de la stânga la dreapta*: șeful de cabinet Joshua Bolten, vicepreședintele Dick Cheney, secretarul de finanțe Henry Paulson, republicanul Spencer Bachus, republicanul Barney Frank, liderul majorității din Camera Reprezentanților Steny Hoyer, candidatul republican la președinție, senatorul John McCain, liderul minorității din Cameră, democrata Nancy Pelosi, președintele Bush, liderul majorității din Senat, senatorul Harry Reid, liderul minorității din Senat, Mitch McConnell, și candidatul democrat la președinție, senatorul Barack Obama. (Pablo Martinez Monsivais/Associated Press)

Candidatul la președinție din partea democraților, senatorul Barack Obama, îl îmbrățișează pe David Axelrod, principalul lui expert în strategie și consilier media, în a patra zi a Convenției Naționale Democrate, 28 august 2008, Denver, CO (Charles Ommanney/Getty Images)

Candidatul democrat la președinție, senatorul Barack Obama, la Universitatea Mary Washington în timpul mitingului din Fredericksburg, VA, 27 septembrie 2008 (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea editurii HarperCollins Publishers.)

Candidatul democrat la președinție, senatorul Barack Obama, vorbește la un miting desfășurat sub Gateway Arch în St. Louis, MO, 18 octombrie 2008 (David Katz)

Barack Obama și soacra sa, Marian Robinson, în Chicago, IL, în noaptea alegerilor, 4 noiembrie 2008 (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea HarperCollins Publishers.)

Barack Obama, soția sa, Michelle, și fiicele lor, Sasha (*stânga*) și Malia, în Grant Park, Chicago, după câștigarea alegerilor, 4 noiembrie 2008 (Ralf-Finn Hestoft/Corbis via Getty Images)

Oameni strânși în jurul unui aparat radio în fața Monumentului lui Lincoln, ascultând discursul lui Barack Obama din noaptea alegerilor, 4 noiembrie 2008 (Matt Mendelsohn)

Președintele ales Barack Obama în culise, în clădirea Capitoliului Statelor Unite, înainte de depunerea jurământului, 20 ianuarie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Mâna lui Barack Obama așezată pe Biblie în timp ce este învestit ca al 44-lea președinte al Statelor Unite de către judecătorul John Roberts de la Curtea Supremă de Justiție, în fața Clădirii Capitoliului, 20 ianuarie 2009, Washington D.C. (Timothy A. Clary/AFP via Getty Images)

Preşedintele Barack Obama rosteşte discursul inaugural la Capitoliul Statelor Unite din Washington D.C., 20 ianuarie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama şi prima doamnă Michelle Obama traversează Bulevardul Pennsylvania în timpul paradei inaugurale din Washington D.C., 20 ianuarie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama în Biroul Oval în prima zi de mandat, 21 ianuarie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama mergând de-a lungul Colonadei de la Casa Albă în compania fiicelor sale, Malia (*stânga*) şi Sasha, 5 martie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama cu şeful de cabinet de la Casa Albă, Rahm Emanuel, în timpul picnicului cu stafful, 26 iunie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama se întâlneşte cu consilierii la o şedinţă pe teme economice în Sala Roosevelt a Casei Albe, 15 martie 2009. Printre participanţi se află directorul NEC, Larry Summers, secretarul Trezoreriei, Timothy Geithner, preşedintele CEA, Christina Romer, şeful de cabinet, Rahm Emanuel şi consilierul şef, David Axelrod. (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama cu liderul majorităţii din Senat, Harry Reid, înaintea întâlnirii de la primăria din Henderson, NV, 19 februarie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama o îmbrăţişează pe prima doamnă Michelle Obama în Camera Roşie a Casei Albe, împreună cu consilierul şef Valerie Jarrett, 20 martie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama alergând în Colonada de Est cu câinele familiei, Bo, 15 martie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama făcând un tur al piramidelor şi Sfinxului din Egipt pe 4 iunie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Cetăţeni palestinieni urmărind, din locuinţa lor din regiunea Gaza, o transmisiune TV a discursului ţinut la Cairo de către preşedintele Barack Obama, 4 iunie 2009 (Ibraheem Abu Mustafa/Reuters)

Preşedintele Barack Obama de vorbă cu judecătoarea Sonia Sotomayor înainte de ceremonia de învestire la Curtea Supremă, 8 septembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama se întâlneşte cu Denis McDonough, şef de cabinet al CNS, la hotelul Waldorf Astoria din New York, NY, 23 septembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

De la stânga: Premierul japonez Taro Aso, premierul canadian Stephen Harper, premierul italian Silvio Berlusconi, preşedintele Barack Obama, preşedintele rus Dmitri Medvedev, premierul britanic Gordon Brown, preşedintele francez Nicolas Sarkozy, cancelarul german Angela Merkel, premierul suedez Fredrik Reinfeldt şi şeful Comisiei Europene Jose Manuel

Barroso, la summitul G8 din L'Aquila, Italia, în data de 8 iulie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și consilierul adjunct pe probleme de securitate națională Ben Rhodes în Biroul Oval, 21 mai 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și membri ai delegației americane, inclusiv (*de la stânga*) consilierul pe probleme de securitate națională, generalul Jim Jones, subsecretarul pentru afaceri politice, Bill Burns și directorul general al CNS pe relația cu Rusia, Mike McFaul, se întâlnesc cu prim-ministrul Vladimir Putin la dacea lui de lângă Moscova, Rusia, 7 iulie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama o conduce pe fiica lui, Sasha, în interiorul Kremlinului, Moscova, Rusia, 6 iulie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama antrenează echipa de baschet a Sashei cu ajutorul asistentului său Reggie Love în Chevy Chase, Maryland, 5 februarie 2011 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama glumește cu secretarul de presă Robert Gibbs și aghiotantul personal Reggie Love (*dreapta*), 26 octombrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama citind în Rose Garden, Casa Albă, 9 noiembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama primind un tânăr vizitator în Biroul Oval, 5 februarie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Bob Dylan îi strânge mâna președintelui Barack Obama după un concert în Camera de Est a Casei Albe, 9 februarie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și procurorul general Eric Holder (*în dreapta, plan îndepărtat*) la Baza Aeriană din Dover, DE, unde participă la ceremonia de repatriere a 18 soldați americani morți în Afghanistan, 29 octombrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama salutându-l pe Cory Remsburg cu ocazia vizitei de la Spitalul Militar din Bethesda, MD, 28 februarie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Obama îi salută pe soldații americani de la popota bazei aeriene Bagram din Afghanistan, 28 martie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Consilierii prezidențiali, inclusiv (*de la dreapta*) secretarul de stat, Hillary Rodham Clinton; secretarul apărării, Robert Gates; secretarul pe problemele veteranilor, Eric K. Shinseki; amiralul Michael Mullen, președintele statului major reunit; și generalul David Petraeus, șef al Comandamentului Central al Statelor Unite, ascultând discursul președintelui Barack Obama despre Afghanistan, ținut la Academia Militară West Point, NY, 1 decembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și prima doamnă Michelle Obama discută cu regina Elisabeta a II-a și prințul Philip, duce de Edinburgh, înainte de plecarea de la Winfield House din Londra, Anglia, 25 mai 2011 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama alături de președintele Chinei Hu Jintao la Casa Poporului din Beijing, China, 17 noiembrie 2009 (Feng Li/Getty Images)

Președintele Barack Obama și Jon Favreau, principalul scriitor de discursuri, corectează o cuvântare pe tema asistenței medicale în Biroul Oval, 9 septembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama, vicepreședintele Joe Biden și personalul superior, în Sala Roosevelt a Casei Albe, reacționează față de aprobarea în Camera Reprezentanților a reformei sănătății, 21 martie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama le îmbrățișează pe Kathleen Sebelius, secretarul sănătății și serviciilor sociale (*stânga*), și pe Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, după semnarea Legii reformei sănătății, 23 martie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama la sediul Pazei de Coastă din Venice, LA, unde este informat despre situația din Golful Mexic ca urmare a deversărilor de petrol provocate de Compania BP, 2 mai 2010. Printre participanți, comandantul Pazei de Coastă americane, amiralul Thad Allen (*așezat în stânga*), John Brennan – consilier al președintelui pe probleme de securitate internă și combatere a terorismului, șeful de cabinet Rahm Emanuel și administratorul Agenției de Protecție a Mediului, Lisa Jackson (*pe scaun*) (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama pe balansoarul de pe Peluza de Sud, cu fiica lui Malia, 4 mai 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama de vorbă cu ambasadorul Samantha Power, reprezentant permanent al Statelor Unite la ONU, după o ședință de cabinet din 12 septembrie 2013 (Pete Souza/Casa Albă)

Laureatul Premiului Nobel pentru Pace, președintele Barack Obama, sosește la ceremonia de înmânare a premiului de la primăria orașului Oslo, 10 decembrie 2009 (John McConnico/AFP via Getty Images)

Președintele Barack Obama și vicepreședintele Joe Biden în drum spre semnarea Legii Dodd-Frank privind reforma de pe Wall Street și protecția consumatorului, 21 iulie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama se adresează națiunii din Biroul Oval la sfârșitul misiunii militare din Irak, 31 august 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și vicepreședintele Joe Biden, împreună cu membrii echipei de securitate națională, urmăresc o informare la zi despre misiunea de capturare a lui Osama bin Laden în Camera Situațiilor Speciale de la Casa Albă, 1 mai 2011. *Pe scaune, de la stânga*: generalul de brigadă

Marshall B. Webb, comandant general adjunct al Brigăzii de Operaţiuni Speciale; Denis McDonough, consilier adjunct al securităţii naţionale; Hillary Rodham Clinton, secretar de stat; şi Robert Gates, secretarul apărării. *În picioare, de la stânga*: amiralul Mike Mullen, preşedintele statului major reunit; Tom Donilon, consilier pentru securitate naţională; Bill Daley, şef de cabinet; Tony Blinken, consilier pe probleme de securitate naţională al vicepreşedintelui; Audrey Tomason, director al agenţiei de combatere a terorismului; John Brennan, consilier al preşedintelui pe probleme de securitate naţională şi combatere a terorismului; şi James Clapper, director al Agenţiei Naţionale de Contrainformaţii. (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama, încadrat de premierul Manmohan Singh (*stânga*) şi preşedintele Devisingh Patil, la o cină oficială de la palatul prezidenţial Rashtrapati Bhavan din New Delhi, India, 8 noiembrie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama, preşedintele Mahmoud Abbas al Autorităţii Palestiniene, preşedintele Hosni Mubarak al Egiptului, şi premierul israelian Benjamin Netanyahu în Camera Albastră de la Casa Albă îşi verifică ceasurile să vadă dacă soarele este oficial la apus, 1 septembrie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama priveşte pe fereastra Camerei Albastre de la Casa Albă, 3 noiembrie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama, prima doamnă Michelle Obama şi fiicele lor, Sasha şi Malia, vizitează statuia *Hristos Mântuitorul* din Rio de Janeiro, Brazilia, 20 martie 2011 (Pete Souza/Casa Albă)

Preşedintele Barack Obama păşind de-a lungul Colonadei de Vest a Casei Albe, 8 ianuarie 2011 (Pete Souza/Casa Albă)

Bunicii mei materni, originari din Kansas, și-au părăsit locurile natale chiar înainte de bombardamentele de la Pearl Harbor. Bunicul a servit în armata generalului Patton, iar bunica a lucrat într-o linie de asamblare pentru bombardiere.

Când copilărești în Hawaii, drumețiile prin pădure și tolănitul pe plajă sunt drepturi obținute la naștere – sunt lucruri la fel de banale precum folosirea ușii de la intrarea în casă.

Eram cât se poate de mândru de mișcările mele cu bâta de baseball.

Mama mea, Ann Dunham, s-a împotrivit convențiilor și a tratat cu neîncredere doctrinele și conceptele absolute. „Viața e complicată, Bar, de aceea este atât de interesantă", obișnuia să-mi spună. »

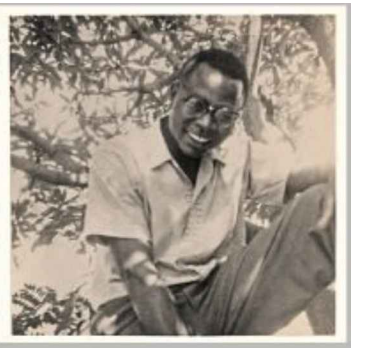

Tatăl meu, Barack Obama Sr., s-a născut în Kenya și a studiat științele economice la Universitatea din Hawaii – unde a cunoscut-o pe mama – și la Harvard. După divorț, el s-a întors în Africa. «

Eu, împreună cu bunica și cu mama, în ziua în care mama a obținut diploma de licență în antropologie la Universitatea din Hawaii. »

Mama, alături de surorile mele vitrege, Maya Soetoro-Ng (*stânga*) și Auma Obama. «

Bucuriile mele.

Eu, arătând incredibil de tânăr, în timpul discursului inaugural la Convenţia Naţională Democrată din 2004, la Boston. Aceasta a fost probabil ultima zi în care am putut fi prezent în spaţii publice fără să fiu recunoscut.

Cu Michelle, după discursul de la Convenţia Naţională Democrată.

După convenţie, am plecat pentru o săptămână, împreună cu Michelle şi cu fetele, într-o vacanţă cu rulota în Illinois. A fost prima interacţiune a fetelor cu ceea ce avea să se întâmple în timpul turneelor electorale.

Seara alegerilor, în 2004. Am câştigat cu cel mai mare procent într-o cursă pentru Senat din istoria statului Illinois. Pe fete însă, mai mult le-a încântat ploaia de confetti.

«
Am fost ales în Senatul SUA pe 2 noiembrie 2004.

Ca proaspăt senator, l-am convins pe Pete Rouse să vină în echipa mea, ca șef de cabinet. A fost un dar binecuvântat – un tip cu o vastă experiență și o decență incredibilă, cunoscut tuturor ca „al 101-lea senator".
»

»
Când am ajuns la Washington, din punct de vedere al vechimii ocupam locul 99, iar asta se putea vedea în biroul meu temporar. Însă, susținut de o echipă extraordinară, am reușit să fac față cu brio oricăror situații.

«
Ca membru al Comisiei afro-americanilor din Congres, am avut prilejul de a lucra alături de unul dintre eroii mei, congresmanul John Lewis.

În anul 2005, în prima mea călătorie în străinătate în calitate de senator, am vizitat împreună cu senatorul Dick Lugar o unitate de distrugere a armelor convenționale din Donețk, Ucraina.

În timpul unei călătorii în Kenya din anul 2006, Michelle și cu mine am vrut să atragem atenția asupra siguranței testelor rapide pentru depistarea HIV, așa că ne-am testat și noi. Oamenii s-au adunat pe străzi să ne întâmpine.

Mi-am anunțat candidatura la președinție în data de 10 februarie 2007. În Springfield era o zi cu temperaturi scăzute, însă eu abia dacă am simțit frigul. Simțeam că păşesc într-o etapă importantă şi autentică a Americii.
«

În timpul campaniei, nu am mai avut foarte mult timp disponibil pentru fete. Aşa că ziua petrecută la bâlciul din Iowa, cu jocuri, gustări şi maşinuțe bușitoare, a fost de neuitat.
«

Campanie electorală în Austin, Texas. Devenisem un simbol supradimensionat al speranței, un fel de creuzet pentru milioane de visuri, şi mă temeam adesea că avea să vină o zi în care îi voi dezamăgi pe susținătorii mei.
«

Sosirea la festivalul organizat de Tom Harkin, în 2007, alături de o parte din echipa mea locală. Mare parte din succesul nostru în Iowa îl s-a datorat acelor oameni neobosiți, membrilor staffului și voluntarilor.

Cu mai puțin de o lună înaintea adunării electorale din

pe Oprah alături în deschidere,
totul a decurs cât se poate de bine.

Pe 24 iulie 2008, am rostit un discurs în fața Columnei Victoriei din Berlin, în timpul căruia am declarat că așa cum o altă generație dărâmase zidul care despărțea cândva Europa, era acum responsabilitatea noastră să punem la pământ alte ziduri, mai puțin vizibile, între clase sociale, rase și religii.

Împreună cu arhitectul campaniei mele, David Plouffe, chiar înaintea intrării în scenă pentru a accepta nominalizarea din partea Partidului Democrat. Un tip calm și foarte manierat, dar și un strateg desăvârșit.

În 2008, John McCain și cu mine am întrerupt pentru scurt timp campania electorală, pentru a comemora la New York victimele atacurilor din 11 septembrie. Câteva zile mai târziu, marile bănci, majoritatea având sediul central la doar câteva străzi distanță, aveau să intre în colaps.

În aceeași lună, în plin declin economic, McCain i-a cerut președintelui Bush să-i convoace la Casa Albă pe liderii grupurilor ambelor partide din Congres pentru a ajunge la o înțelegere în privința unui pachet de măsuri pentru redresarea economică.

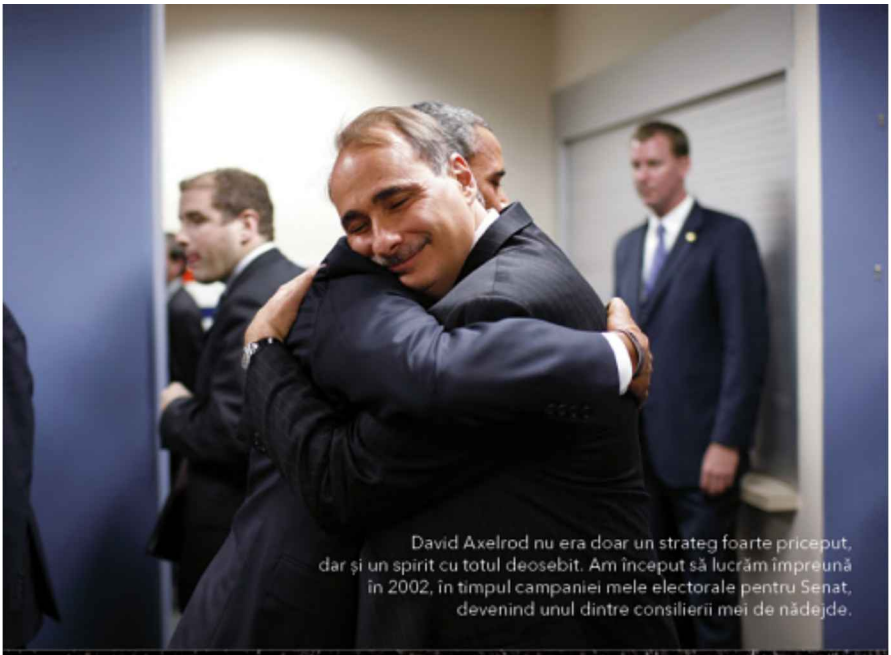

David Axelrod nu era doar un strateg foarte priceput, dar și un spirit cu totul deosebit. Am început să lucrăm împreună în 2002, în timpul campaniei mele electorale pentru Senat, devenind unul dintre consilierii mei de nădejde.

Campanie electorală în ploaie, în Fredericksburg, Virginia, cu mai puțin de șase săptămâni înaintea alegerilor.

Cea mai mare reuniune a noastră a avut loc în data de 19 octombrie, când am rostit un discurs la Gateway Arch în St. Louis, Missouri. Aproximativ 1 000 de oameni au participat la eveniment.

Alături de Marian Robinson, soacra mea, urmărind cifrele din seara alegerilor. „E un pic prea mult pentru mine", mi-a spus ea. Și am înțeles perfect la ce se referă.

În seara alegerilor, mai mult de 200 000 de oameni au venit în Grant Park din Chicago, pentru a sărbători victoria. Malia era îngrijorată că nu va veni nimeni la petrecere, pentru că pe drum nu erau alte mașini.

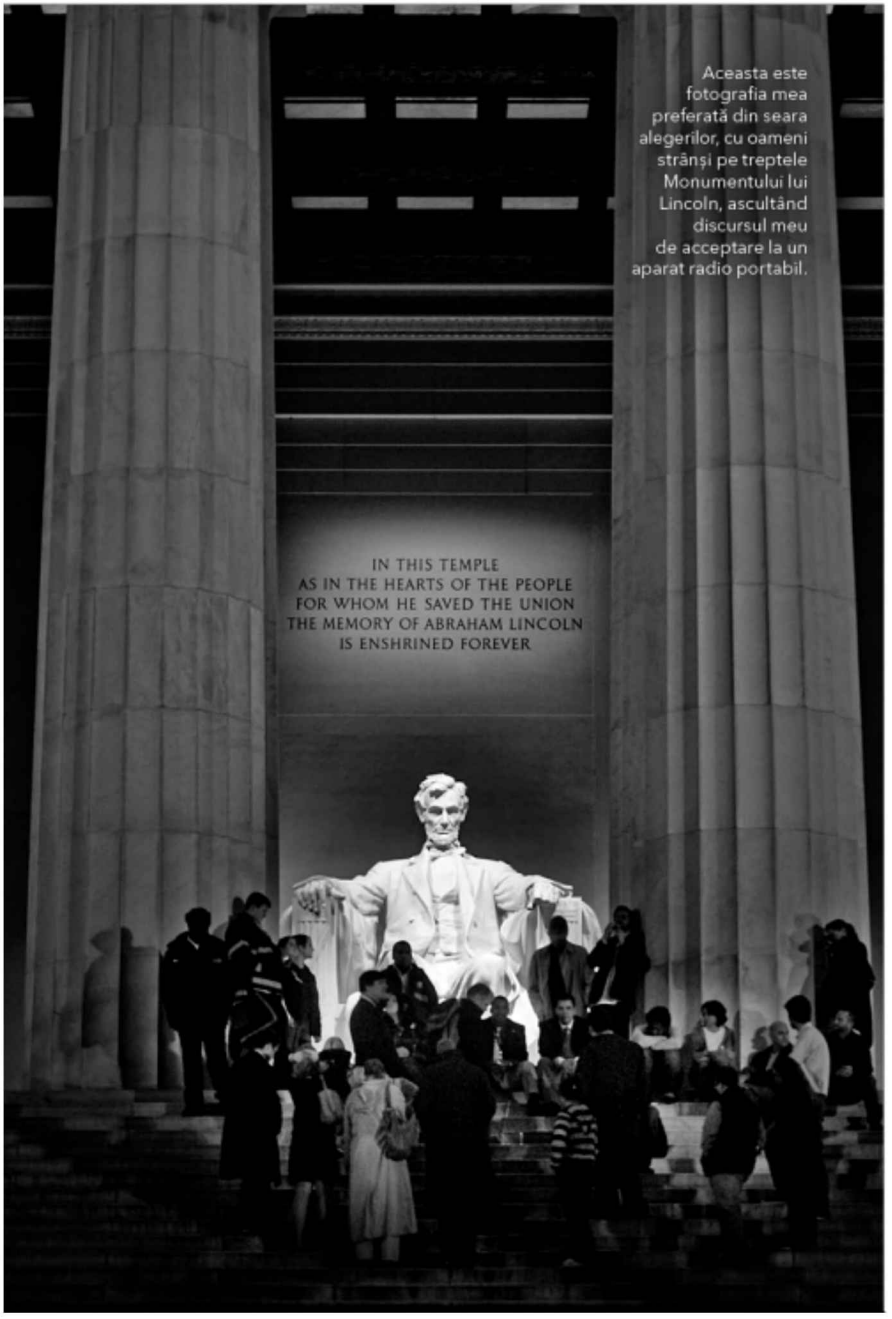
IN THIS TEMPLE
AS IN THE HEARTS OF THE PEOPLE
FOR WHOM HE SAVED THE UNION
THE MEMORY OF ABRAHAM LINCOLN
IS ENSHRINED FOREVER

Aceasta este fotografia mea preferată din seara alegerilor, cu oameni strânși pe treptele Monumentului lui Lincoln, ascultând discursul meu de acceptare la un aparat radio portabil.

Înainte de a participa la ceremonia de depunere a jurământului, am spus o rugăciune.

epus jurământul de președinte
eeași Biblie pe care Abraham
n o folosise pe 4 martie 1861.

O mare de americani. Când steagurile acestor oameni fluturau în soare, mi se părea că seamănă cu valurile oceanului. Mi-am promis în ziua aceea că voi da totul pentru ei.

La parada inaugurală.
Ca de fiecare dată, Michelle
a atras privirile tuturor.

»
Prima mea zi în fața biroului Resolute – un dar din partea reginei Victoria, din 1880, cioplit din carena unei nave britanice salvate de la naufragiu de un pescador american.

«
Cea mai frumoasă parte a oricărei zile era când fetele veneau să mă vadă.

Momentul în care Rahm mă anunță că în Camera Reprezentanților s-a votat o importantă lege privind încălzirea globală. Șeful meu de cabinet trăia pentru zile ca aceea, când înregistram victorii decisive.

Un maraton de întâlniri de duminică, cu echipa mea de consilieri pe probleme economice, inclusiv (de la stânga) Larry Summers, Tim Geithner și Christy Romer.

Liderul majorității din Senat Harry Reid și cu mine ne-am înțeles foarte bine încă de la început. În ciuda diferențelor de vârstă și de experiență, amândoi am avut senzația că vom lucra excelent împreună, în ciuda tuturor așteptărilor.

Chiar și în primele luni la Casa Albă, deși eram foarte stresați, Michelle și cu mine am continuat să râdem împreună. Iar faptul că am avut-o aproape pe prietena și consiliera noastră Valerie Jarett a făcut totul mult mai ușor.

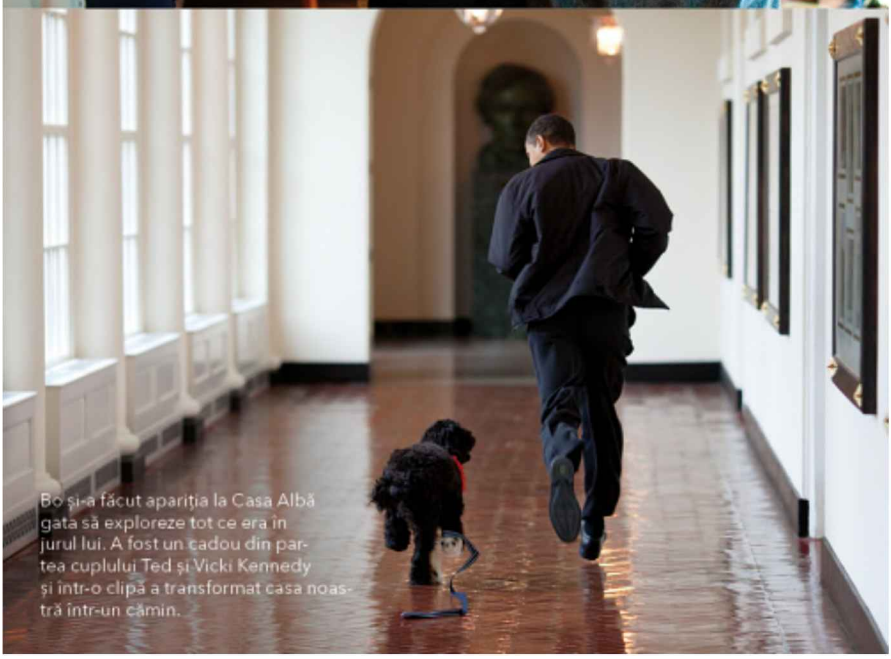

Bo și-a făcut apariția la Casa Albă gata să exploreze tot ce era în jurul lui. A fost un cadou din partea cuplului Ted și Vicki Kennedy și într-o clipă a transformat casa noastră într-un cămin.

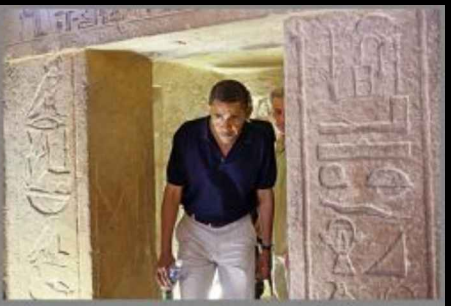

»
Vizita la Piramidele din Giza a fost un prilej de a ne reaminti că lumea aceasta va dăinui mult după ce noi nu vom mai fi.

«
Palestinieni din Gaza urmărind discursul pe care l-am rostit la Cairo, pe 4 iunie 2009. În timpul campaniei, îmi propusesem să mă adresez comunităților de musulmani din toată lumea, fiind convins că recunoașterea tensiunii dintre Occident și lumea musulmană ar fi un prim pas către conviețuirea pașnică.

Felicitând-o pe Sonia Sotomayor chiar înainte să fie numită oficial judecător al Curții Supreme. Aveam convingerea că experiența ei de viață îi oferea posibilitatea de a înțelege pe deplin contextul real al deciziilor pe care Curtea urma să le ia.

Denis McDonough a fost unul dintre cei mai apropiați consilieri pe probleme de politică externă și, totodată, un bun prieten. Atent la detalii, disponibil pentru cele mai dificile și mai provocatoare sarcini și cu o capacitate de muncă de neîntrecut.

Președintele francez Nicolas Sarkozy și cancelarul german Angela Merkel – doi lideri cât se poate de diferiți din punct de vedere al temperamentului – la summitul G8, în iulie 2009.

Ben Rhodes a început să lucreze în echipa mea ca asistent adjunct în Consiliul Național de Securitate și responsabil cu scrierea discursurilor. Contribuția lui s-a dovedit esențială. Mă puteam baza pe faptul că era capabil să structureze un discurs care nu exprima doar convingerile mele, ci și viziunea mea asupra lumii.

Fiecare călătorie în care fetele mă însoțeau era mai frumoasă. Iat-o pe Sasha, în vârstă de 8 ani pe-atunci, plimbându-se prin Kremlin cu atitudinea unui miniagent secret îmbrăcat în pardesiu.

Asistentul meu Reggie Love și cu mine ne-am luat angajamentul de a ajuta la antrenamentele echipei Sashei, care era în clasa a patra. Când Vipers au câștigat campionatul cu un scor foarte strâns de 18–16, am sărbătorit de parcă am fi câștigat finala NCAA. »

« Cu secretarul de presă Robert Gibbs (*în centru*), ale cărui umor inteligent și entuziasm ne-au ajutat de multe ori în situații dificile, și Reggie Love, care nu m-a luat niciodată cu ușurelul pe terenul de bachet.

» Profitând de un moment de pauză pentru a citi. Liniștea nu dura niciodată prea mult.

O parte din argumentele pe care i le-am prezentat lui Michelle înainte de a candida la președinție se refereau la faptul că, dacă eram ales, copiii din toate colțurile lumii și-ar fi văzut viitorul și chiar pe ei înșiși în moduri foarte diferite. Numai asta dacă aș fi reușit și tot ar fi fost suficient.

Încă îl mai aud pe Bob Dylan reinterpretând o versiune ritmată a piesei „The Times They Are a-Changin" înainte de a-mi strânge mâna, pentru ca apoi să dispară fără nici un cuvânt.

Anunțarea suplimentării trupelor noastre la West Point, pe 1 decembrie 2009. Trimiterea altor tineri la război a fost una dintre cele mai grele decizii pe care le-am luat ca președinte.

L-am cunoscut pe sergentul Cory Remsburg în Normandia, cu câteva săptămâni înainte de ceea ce-a zecea sa plecare în Afghanistan. Întâmplător, l-am reîntâlnit în spitalul militar din Bethesda, după ce fusese grav rănit într-o explozie a unui dispozitiv improvizat. De-a lungul anilor, am păstrat legătura.

Cunoscându-i pe câţiva dintre oamenii noştri, femei şi bărbaţi, din Afghanistan, în martie 2010. Întâlnirea cu ei a fost inspiratoare.

Membri ai echipei mele de securitate naţională, la West Point. Orele de dezbatere pe marginea planului de desfăşurare a forţelor ne-au condus spre redefinirea obiectivelor strategice ale Americii în Afghanistan.

Regina Elisabeta a II-a a întruchipat relația specială dintre Statele Unite și Regatul Unit, iar lui Michelle și mie ne-a plăcut întotdeauna să petrecem timp în compania ei.

Cu președintele Hu Jintao la Casa Poporului din Beijing.

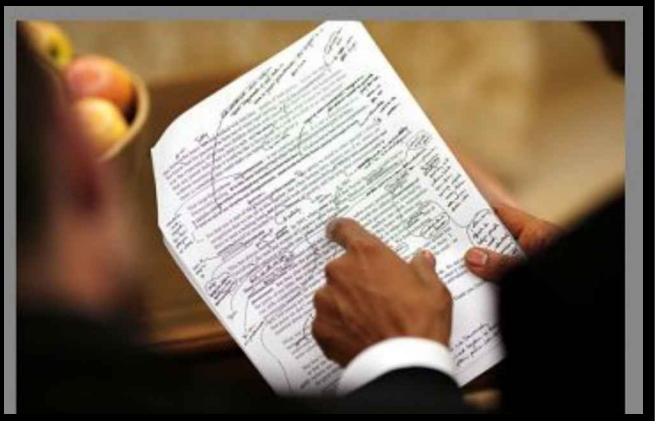

Revizuind discursul pe care urma să-l rostesc în fața camerelor reunite ale Congresului, pe tema reformei în sănătate, cu asistentul meu Jon Favreau. Puteam fi un redactor foarte pretențios.

În Sala Roosevelt a Casei Albe, cu Joe Biden și stafful meu, pe 21 martie 2010, când reforma sănătății a fost validată prin vot M-am gândit la mama, care murise de cancer, și la toți cetățenii americani care, asemenea ei, aveau nevoie de o astfel de lege.

Sărbătorind victoria cu secretarul sănătății și serviciilor sociale, Kathleen Sebelius, și cu Nancy Pelosi, cel mai dur și mai iscusit strateg pe care l-am întâlnit vreodată.

Participând la o sesiune de informare despre dezastrul *Deepwater Horizon*, în timpul unei vizite la sediul Gărzii de Coastă. Comandantul Gărzii de Coastă, amiralul Thad Allen (*pe scaun, în stânga*), și administratorul EPA, Lisa Jackson (*dreapta, plan îndepărtat*), au fost membri esențiali în echipa care a gestionat criza deversărilor de petrol. »

« Un summit în leagăn, cu Malia, care avea atunci 11 ani și o mulțime de întrebări. Aici, voia să afle mai multe despre deversările de petrol.

» Membră în Consiliul de Securitate Națională, cu o atenție deosebită la prevenirea dezastrelor și respectarea drepturilor omului, Samantha Power era și o prietenă apropiată, și un barometru al conștiinței mele.

Nu am simțit că merit privilegiul de a fi în compania figurilor ilustre distinse de-a lungul timpului cu Premiul Nobel pentru Pace. Am privit însă acest premiu ca pe un impuls adus activității mele.

Cu Joe, în drum spre semnarea Legii Dodd–Frank privind reforma de pe Wall Street. Mi-am respectat promisiunea și i-am oferit mereu ocazia de a-și spune cuvântul ultimul. În schimb, am primit sfaturi înțelepte – și am descoperit un frate.

31 august 2010 – înaintea anunțului despre încheierea operațiunilor militare în Irak, așezat la același birou de unde președintele Bush anunțase începerea acestor operațiuni. Un drum lung, dar, în cele din urmă, o promisiune respectată.

1 mai 2011 – alături de echipa mea de securitate națională, urmărindu-i pe pușcașii marini care efectuau raidul de capturare a lui Osama bin Laden. A fost prima și singura dată când un președinte a urmărit în timp real desfășurarea unei astfel de misiuni.

Participând la dineul oficial găzduit la palatul prezidențial din New Delhi, împreună cu premierul Manmohan Singh, un om neobișnuit de atent și de decent.
«

»
Președintele Mahmoud Abbas, președintele Hosni Mubarak și prim-ministrul Benjamin Netanyahu verificându-și ceasurile ca să se asigure că soarele era oficial la apus. Era luna sărbătorii musulmane a Ramadanului și trebuia să fim siguri că postul se încheiase, înainte de a ne așeza la masă.

Pregătindu-mă pentru o întâlnire cu presa, a doua zi după înfrângerea democraților la alegerile parțiale din 2010

Am prețuit dintotdeauna fiecare clipă petrecută alături de familia mea. Vizita la statuia *Hristos Mântuitorul* din Rio de Janeiro s-a dovedit a fi magică.

Vreme de opt ani, parcurgerea Colonadei de Vest mi-a marcat începutul și sfârșitul fiecărei zile – o navetă în aer liber, de un minut, de la reședință până la birou și înapoi.